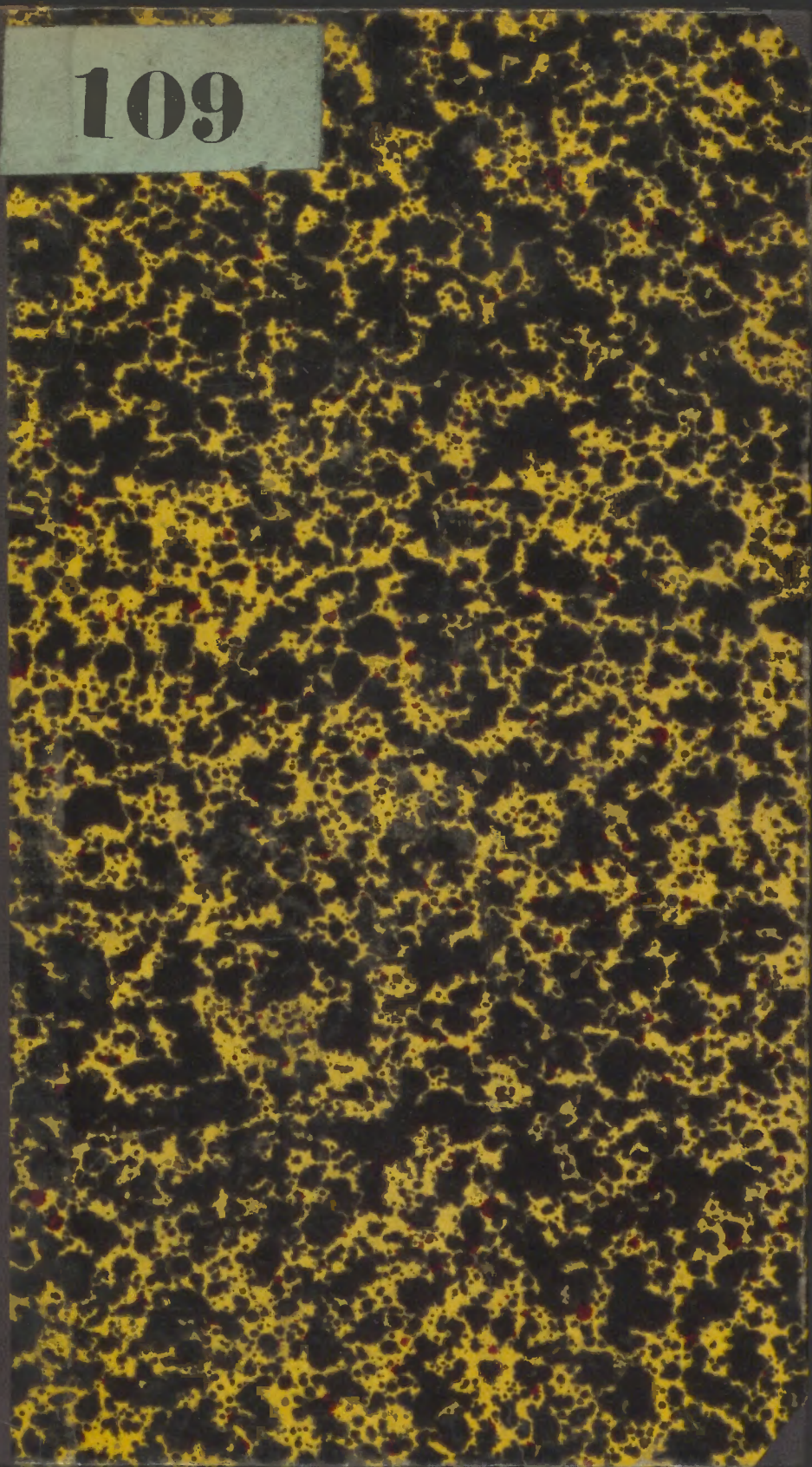
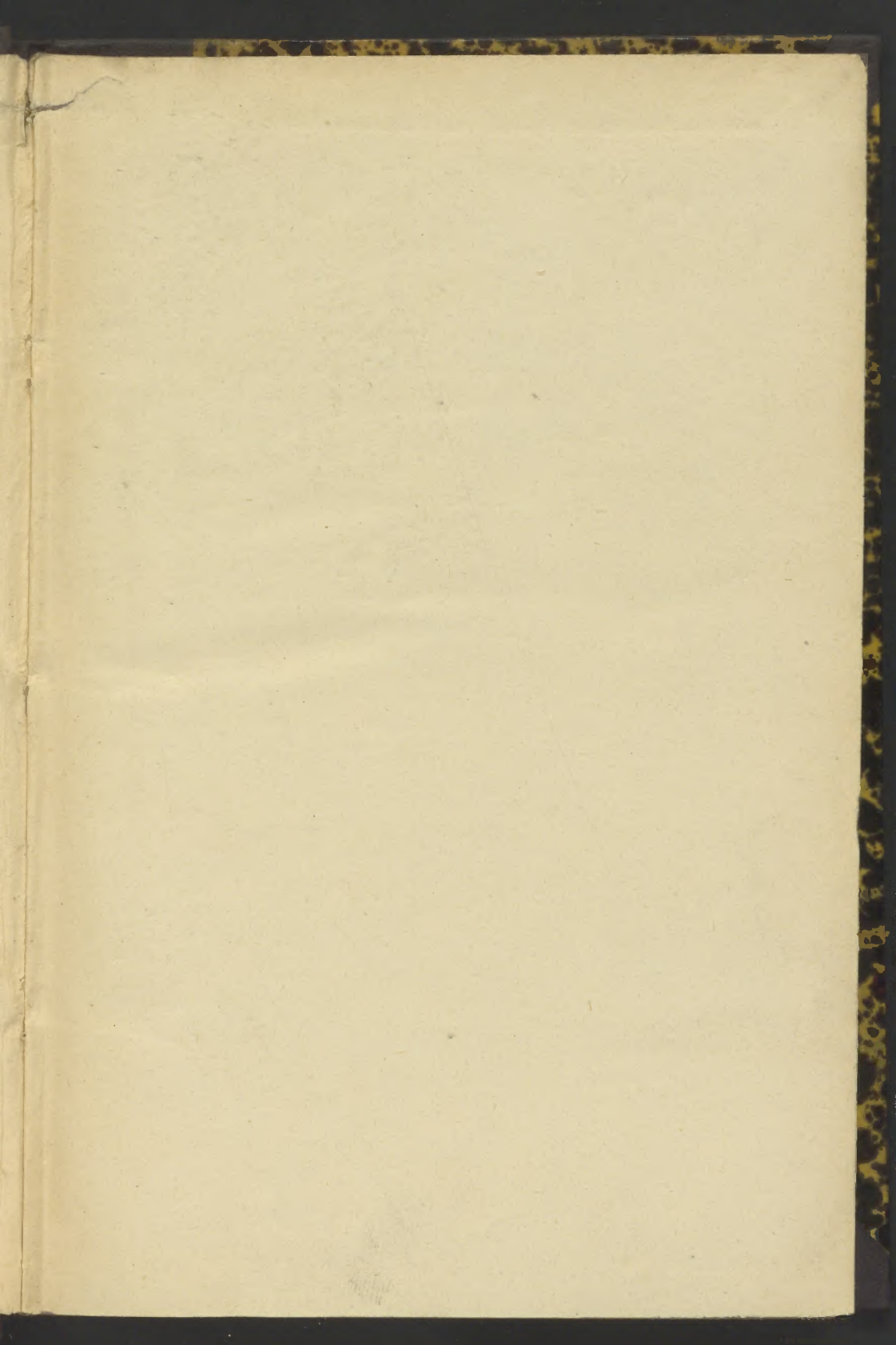

109

m. 109.

Ի Լ Մ Ի Ի Լ Ա Հ Ի
Մ Ո Ւ Խ Թ Ա Ս Ա Ր
Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Ծ Ա Ր Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Գ Ա Յ Ս Ե Ր Ի Յ Է Ն Ե Ր Փ Ի Ս Կ Ո Պ Ո Ս Ո Ւ Վ Է Ք Ի Լ Ի
Պ Փ Ղ Ո Ս Պ Ա Տ Ի Վ Պ Ն Տ Է Մ Մ Ա Ն Ո Ւ Բ Լ Ն Ա Ն
Թ Է Ք Լ Ի Յ Ի

Ի Ս Թ Ա Ն Պ Օ Լ
Խ Պ Ա Պ Ի Ա Ն Ե Լ Է Ն Պ Ր Ա Վ Ն Տ Գ. Պ Ի Պ Է Լ Ն Ա Ն

—
4 8 8 0

370

Ի Լ Մ Ի Ի Լ Ա Հ Ի

Մ Ո Ւ Խ Թ Ա Ս Ա Ր

ԱՍՏՈՒԱՆՈՒԹԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՅՍԵՐԻՅԷ ՍԵՐՓԻՍԿՈՊՈՍԻՒ ՎԷՔԻԼԻ

ՊՕՂՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԵՄՄԱՆՈՒԷԼՆԱՆ

Թ Է Է Լ Ի Ֆ Ի

« Վ Է հեփսինն իւզերինէ՝ իմանըն
գալգանընը ալըն , քի օնուն իլէ հա-
րամազըն հեփ գըզղըն օգլարընը սեօ-
յիւնտիւրմէյէ գատիր օլասընըզ » :
Եփ. Զ. 16

Ի Ս Թ Ա Ն Պ Օ Լ

ԹԱՊԵԱՆԷԻ ԿԱՐԱՊԵՏ Գ. ՊԻՊԷՐԵԱՆ

ՄՈՒԿԱՏՏԷՄԷ

Կէտրչի ինսան եարատանըն թապիւթա պախչ էթտիյի թէմա-
միյէթի, վէ սաատէթ հալի՝ հըֆզ էթմիչ օլսա իտի, հիւքիւմէթէ
նէ հաճէթ՝ վէ նըզամա նէ լուզում գալըրտը. վէ լաքին ինսանըն
սէֆիլ պախթը՝ քի թէմամ իքէն՝ նօգսան օլտու, մէսուտ իքէն,
մէէսուլ օլտու: Չի չարէ օլմուշ տուր: Իշթէ պուշտան, օլ նօգ-
սանըն իքմալի իչին հիւքիւմէթ՝ վէ նիզամ, վէ վազիֆէ, թապիւ-
թը մասլահատ ինսանա թէրէթթիւպ էթտի: Վէ մատէմ ինսան ճինսի
պաշլըճա իքի շէյտէն՝ եանի հէմ բուհտան, հէմ թէնտէն միւրէթ-
թէպ տիր, իշ պու իքի գըմըն այրը այրը վէ հիւքիւմէթի, վէ նի-
զամը, վէ վազիֆէսի վար. պու իքի ճինս հիւքիւմէթէրէ՝ բուհանի
վէ ճիսմանի հիւքիւմէթէր իսմինի վէ շէրէթինի վէրիբիզ. պուշ-
տարըն իքիսի տէ՝ քիթապըն գալլինճէ՝ Ալլահտան տըր: Պու հիւքիւ-
մէթէրին նասըլ քի նիզամը, գայտէսի, վէ մատտէսի, պաշգա իսէ,
քէզա վէ մագսէտի վէ դայէթի պաշգա տըր: Էվվէլա բուհանի հիւ-
քիւմէթին, վէ բուհանի նիզամըն մէվատտը տէ բուհանի օլուպ՝ պու-
մուխայէր տիւնեատէ բուհանի թագսիրաթը մէնն վէ նօգսանը
իքմալ էթմէք, վէ էպէտի հայաթա մուվաֆֆազ էթմէք տիր: Սա-
նիյէն՝ ճիսմանի հիւքիւմէթին տախի նիզամը, վէ մէվատտը, ճիսմա-
նի օլուպ, էհալինին ճիսմանի թագսիրաթըն մէնն, վէ եէկ տիկէրի-
նէ թապիւթտան վազ օլուհան հազգ, վէ մինասիպէթին, վէ իրթի-
պաթըն իխլալընը գալթ վէ բէֆ էտիւպ. միհմաիմքեան, ասայիչ վէ
իսթիրահաթա. վէ պիլ ախէրէ, մագսէտի ճէլիլի ալէմ օլան ուխրէ-
վի սաատէթէ ինսանը մուվաֆֆազ էթմէք տիր: Լաքին պու իքի
ճինս հիւքիւմէթէրին պէյինտէ ասասէն պէօյիւք տէ ֆէրզ վար
տըր, չիւնքի իշ պու մուխայէր վէ ճիսմանի հիւքիւմէթին սիւրէթը,
վէ նիզամը մուխայէր օլապիլի. պիլ ֆարզ. Յրանսա հիւքիւմէթի
Նափօլէօնլար հէնկեամընտա, հիւքիւմէթի մութլազա իքէն, հիւ-
քիւմէթը մէշրութէյէ, եախօտ ճիւմշիւրիյէյէ թահիլի օլապիլի:
Պու սէնէ հասպ էլ վազըթ վէլ էհալի, պու նիզամը վազ ու իճրա
էտէրիմ. տիկէր սէնէ հասպէլ ինգիլապ՝ էվվէլքինի ֆէսիւ էտէրիմ.
սէպէպի, չիւնքի ճիսմանի հիւքիւմէթին մատտէսի գապիլի իսթիւպ-
տալ տըր. լաքին բուհանի հիւքիւմէթին մէվատտը, ճիսմանի կիպի՝
վազթը հալէ պաղը օլմատըղընտան, իսթիպտալ օլամազ: Պիլ ֆարզ՝
պու սէնէ Մուսա փէյդամպէրին էմրինի իճրա էտէրիմ, կէլէճէք սէ-
նէ օնու թէրը էտիւպ, Բիստոս էֆէնտիմիլին էմրինի թութարըմ:
Պու սէնէ պիր Ալլահա իթիգատ էտէրիմ, կէլէճէք սէնէ տախի Վէ-
նէրէ, ֆալլատէ, ճիօվէ, Ալլահարա իթիգատ էտէրիմ. պու օլա-
մազ, չիւնքի մէվատտը բուհանիյէ, վէ ադայիտի տինիյէ, վազթը
հալէ, վէ միւրատ ու մէրամա մէրպութ տէյիլ տիր. սէպէպի, չիւն-
քի ադայիտի տինիյէ իսթիպտալ գապուլ էթմէզ, վէ պուշտար Ալ-

լահտան նէշէթ էթմիշ, վէ էմր օլունմուշ սահիհլիքլէր օլտուգլա-
րընտան, իսթիպտալ օլամաղլար : Իսթէր եէր, վէ կէօյ կէշաին, իս-
թէր Ինկիլթէրրա, Ֆրանսա, Ալէմանեա, Ամէրիգա, թէմամիլլէ վը-
րօթէսթան օլտուն, Քրիստոս էֆէշնտիմիղին պուլուրտուղունա պի-
նաէն՝ պու սահիհլիքլէրին հիշ պիրիսի իպթալ, եա իսթիպտալ օլա-
մաղ . եօղսա Ալլահըն վէ քիթապըն օլ վագըթ հէր քէսին մէրամընա
ուլմասը լաղըմ կէլիր իտի, քի հաշա, պէօյիւք քիւֆիւր տիւր .
լաքին պունուն մուղայիրի անճագ էմրի զարուրի իլահիտէն տիր :

Կաթողիկէ քիլիսէ, Քրիստոս էֆէշնտիմիղին ըէյ ու իսթիյարընա
մէպնի, իշ պու բուհանի հիւքիւմէթի, վէ պու սահիհլիքլէրի համիլ
շամիլ, վէ մուհաֆըզը օլտուղունտան, պունլարըն հիշ պիրիսինին
իպթալ, եա իսթիպտալ, օլմասընա բագի օլուպ, ճէվազ վէրէմէզ,
վէ վէրմէզ . վէ պու մէշմուրիյէթինտէ սապիթ գատէմ գալմըշ օլ-
տուղու իլին, թարիսի Խսավիյէտէն պու անէ տէկին, պու քիլիսէյէ
գարշը, հէր տէհրտէ, վէ հէր վագիթտէ, էնվայի տիւրլիւ տէսայիս
իսթիմալ էտէրէք, վէ տիւրլիւ տիւրլիւ ըէնկլէրէ կիրէրէք, պու սա-
հիհլիքլէրին եա պիրինի, եա պագըլարընը թէպտիլ, եախօտ թաղ-
եիր էտէլիմ տէյու, խայլըճա բաֆըզըլար զուհուրա կէլտիլէր . նա-
սըլ քի տէրունի քիթապտա տա միւշահատէ էտէճէյիդ, լաքին կաթո-
ղիկէ քիլիսէյի քէնտի իթիգատընտան գըլ փայը գատար թէֆրիգ ու
թաղեիր էտէմէտիլէր : Պունա ղիյատէսիլլէ հիտտէթլէնտիլէր . մուհա-
րէպէլէր իլան էթտիլէր . տէօրթ էթրաֆընտան իւզէրինէ հիւճմ էթտի-
լէր . լաքին Ֆուրթունալը վէ քէօփիւրմիւշ տէնիդ տալկալարը միսալի,
Պետրոսուն գայասընա չարիւրարագ, վէ տաիմէն պօզուլարագ, կէ-
րույէ կէրու տէճնիւպ մահվ, ու նապէտիտ օլտուլար : Տօնաթեան-
լար . Սաքելեանլար . Արիոսականլար . Նւտիքէս վէ Նւտիքականլար .
Նեստոր վէ Նեստորականլար, վէ սայիրէ, պունլարըն հէփիսի քիլիսէ
իւզէրինէ հիւճմ էթտիլէր . լաքին պունուն գըլաղուզու Ազիզ Բուհ
օլտուղունտան, վէ Պետրոսուն գայըղընըն միւտիրի ալիսի Քրիստոս
քէնտիսի օլտուղունտան, հիշ պիր գուվլէթ, հիշ պիր հիւնէր, պու-
նա զալիպ կէլէմէյէճէյի էմրի իլահիտէն տիր, վէ ֆիէլ վագի կէլէմէտի :

Ինճամը պու բաֆըզըլարըն իւֆիւնէթ վէ քիւլլէրինտէն խալգ օ-
լուպ, Լութէր վէ Գալլին, վէ ալանէլէրի զուհուր էթտիլէր : Պուն-
լար սանըրսըն քի՝ կէշմիշ ղէմանտա զուհուր էտէն քիաֆֆէի բաֆը-
զըլարըն խուսումէթինի վէ ինթիգամընը համիլ, վէքիալէթինի քէն-
տիլէր տէր էօհտէ էթմիշ կիպի, թապիր օլունմաղ պիր նէֆասանիյէթ
իլէ Կաթողիկէ քիլիսէյէ գարշը ախըլ ինթիգամա գըյամ էթտիլէր .
պունլար, քրիսթիյան իսմինի թէրք էտիւպ, Փրօթէսթան իսմինի
պիլ իֆիթիսար ալտըլար . հանի Լութէր վէ Գալլինտէն էվլէլ կէրէք
Բօմա քիլիսէսինէ գարշը, կէրէք սայիր հէր Քրիսթիյան միլլէթլէրէ
գարշը . պունլարըն ինանտըզլարը ագայիտի տինիյէնին քիաֆֆէսինի
րէտտ էթտիլէր . փրօթէսթօ, վէ շէքվա էթտիլէր . հանի կէրէք

Աստուածաշուկան, կերէք Աւետարանտան, կերէք ազիզ սըրըլար-
տան, կերէք ագայտի տինիյէտէն, կերէք փէրհիլէրտէն, վէլ հա-
օըլ, Քրիսթիյան Կաթողիկէ քիլիսէ: հէր նէյէ ինանըրսա, վէ հէր
նէյէ իթիգատ էտէրսէ, օնլարըն քեաֆֆէսինտէն իճթինապ էթտի-
լէր, վէ օնլարըն հէփսինի պիզ րէտտ էտէրիզ, փրօթէսթօ էտէրիզ,
վէ գապուլ էթմէյիզ տէյէրէք, հէր քէսէ տին խուսուսուստա կէնիշ
կէնիշ ըուսասթ, վէ սէրպէսթիլէթ, վէ սէլահիլէթ վէրտիլէր: Իշթէ
պու էճիլտէն պիզլէր պուշլարա աաըլ քրիսթիյան իսմինի վէրօնիլիզ,
անճագ ֆրօթէսթան մէզնէպի իսմինի վէրիլիզ: Պուշլար քիլիսէյէ
գարչը քէնտի վէքեալէթի մէզքիւրէլէրինի, վէ մէրամլարընը իճրա
էթմէսի խուսուսուստա պիր շու եօլու քէնտիլէրինէ մուվաֆըզ վէ
միւրաճճահ թուրթուլար: Եանի Աւետարանը վէ Ազիզ քիթապը
Լութէրտէն վէ Գալվինտէն մատէ, հիշ պիր Քրիսթիյան միլլէթի ան-
լամամըշ կիպի, անճագ Ազիզ ըուհ, Լութէրէ վէ անտէն Գալվինէ
էնմիշ, վէ պուշլարըն ազըլլարընը վէ Փիքիլէրինի թէնպիր էյլէմիշ,
վէ Աւետարանը թուրթուն, վէ օնու օգուլուն, պէն սիզէ օնու քեա-
միլէն անլայասընըզ տէյու, ազըլ վէ Փիրասէթ վէրտիմ, շիմտիլէ
տէկլին Կաթողիկէ քիլիսէտէն վէրիլէն մանա՝ եանլըլ տըր: վէ սայիր
հիշ պիր քիմսէնին մանա՝ վէրտիլինէ պագմայըն տէյու, թէնպիր վէր-
միշ, Իշթէ պու կիպի էֆքեարը վահիլէյի քէնտիլէրինէ ասաս իթ-
թիխապ էտէրէք, սուրէթի զահիրէտէ՝ կէօյա Աւետարանը հիմայէ
էտիյօրուզ, ըէնկի, վէ փէրտէսի թանթընտա, քէնտի մէրամլարընը
կիզլէյիպ, աաըլ մէրամլար տա քիլիսէլէրտէ էվայիլտէն պէրու իճրա
էտիլէկէլմիշ օլան մուգատտէս էսրարը իլահիյէ պօշ շէյլէր տիրլէր,
տէյէրէք, վէ իլան էտէրէք Ալլահն իպատէթինտէն ինսանը տուր
էթմէք տիր: Ալէմ պու եա, պիտայէթէն քէնտիսինէ ինսան օլան
թէմամիլէթ վէ սաատէթ գաիտէսինի, ինսան կիւնահը իրթիքեապ
էթտիլի անտէ, թէրք վէ ղայպ էթտիլի էճիլտէն, ինսանըն թապիլաթ
գաիտէսի տախի իխլալ, վէ ալթիւսթ օլտու: Եանի, օ վազըթտան
պաշլայարագ, ինսան էյլիքտէն տուր, վէ Ֆէնալըզա մէյալ, վէ տիւ-
ջար օլտու, վէ ինսան՝ պու մէյլինէ եէթէր իտի քի պիր մուվաֆըզ
միւրշիտ պուլսուն, վէ օնա գօլայճա թէպաիլէթ էտէճէք պէհա-
նէսինի արար իքէն, իշթէ Լութէր, վէ Գալվին պու գըլաղուզու-
ղու տէր էօտէ էյլէտիլէր: վէ նասըլ քի պիր պինայը եափմատան,
երգմասը գօլայ իսէ: վէ նասըլ քի, եափմագ իլիմ իսթէր, վէ երգ-
մագ տիվանէնին պիլէ խարճը իսէ, պու քիմսէլէր տախի տաղտան
պաշ աշաղը եուվարլատըղըմըզ գայալար վէ թաշլար նէ գօլայ տիւ-
ջիւպ, կիտէյօրլար տէյու, քէնտի քէնտիլէրինէ իֆթիխար էթտի-
լէր: Լաքին ազընթըյա քիւրէք չէքմէսի, պիր պինայը երգմասը,
եախօտ տաղտան աշաղը գայա եուվարլամասը, նէ հիւնէր իսթէր,
նէ տէ գուվլէթ: պի այնիհի պուշլար, ղաթէն կիւնահա մէյլալ, վէ
իլալ օլմուշ ինսան թապիլաթընա պիր վասի մէյտան աշտըլար:

չունքի պու՛ կիպի րաֆըզըլըզ հիչ պիր վազըթտա զուհուր էթմէմիչ իտի , Աւետարանը զահիրէն հիւայէ էտիպ , պաթընան ծնու չիւ ըիւթմէք , վէ հէր քէսին մէչրէպ սէրպէսթլիյինէ ըուխսաթ վէրմէք , քիլիսէյէ գարչը իսեան էթմէք , ըուհանի վէ մուգատտէս հիւքիւմէթի թանըմամազ , պիր քէրպէսթլիք տիր տէյի տին խուսուսուհտա իլան էթմէք , պուհար Սլահա՛ պիզճէ , հագարէթ էթմէք տիր . վագաա եօգարըտա տէտիյիլիզ կիպի , հէր մուխայլէր մատտէտէ ինսան սէրպլսթ օլապիլիր , լաքին մէվատտը տինիյէտէ վէ ագայիտի ըուհանիյէտէ , ինսան սէրպէսթ օլամաղ . տին խուսուսու տիւնեապի խուսուսաթտան գըլաս օլուհամազ :

Շիմտիքի ասիրտէ՛ Կաթողիկէ քիլիսէ քէնտինէ էվվէլա թապիաթըն իխլալ օլմուչ գաիտէսինի , վէ սանիէն պու գաիտէյէ միւսայիտ վէ միւշվիզ փրօթէսթանըղը պաչըճա խասիմ , վէ գուվվէյի ճէսիմ ատտ էտէր . իչթէ պու միսիլլիւ խասիմ րաֆըզըլարա վէ թապիաթ մէյլինէ պիր քրիսթիյան ալտանմասըն տէյու վէ հէր քէսին ինտինտէ հագըր սիլահ կիպի , քէնտի տիյանէթլինին շուրուլթու քէնտինէ մալլիւմ օլարազ , վէ եանընտա պուլունարազ , տիւշմէնլէրինէ մուվաֆըզ ճէվապ վէրսին տէյու , աճիլլէրի պու զահմէթի տէր էօհտէ էյլէտի . պաչըճա պիզ քէնտիմիզի , վէ կէրչէքլիյի մուհաֆազա էթմէք իչին , տէյիլ քի խասիմլէրիմիզէ պիր հագարէթի մախսուսէ օլսուն տէյու , պու քիթապա իպթիտար օլունտու :

Պունու տա իխթար էտէրիզ քի , իչ պու Աստուածաբանութիւնու եազտըղըմըզտա , ատէթլինտէն օլտուղու միսիլլիւ , սայիր էն մէշհուր Աստուածաբանլարըն քիթապլարընը տախի արիզ ու ամիզ , թէֆթիչ , վէ թէզէքքիւր էտէրէք , պա խուսուս՝ վէ պաչըճա՝ էսկիլէրտէն Ս . Թովմաս , Սկովտ , Պելլարմինոս , Սուարէծ , Պէտավիլոս . վէ եէնիլէրտէն , Միննէ . (ընթացք կատարեալ Աստուածաբանութեան) քի հէման քեաֆֆէի վէ էն մէշհուր Աստուածաբանութիւն եազան մուալլիմլէրին մէճմուի տիր . վէ Փէրրոնէ վէ սայիրէ . աճիլլէրինէ պու քիթապտա պաչըճա գըլաղուզ օլմուշլար . չէօյլէ քի , հէր գանկը մատտէյի եազտըզ իսէ , պուհարը պիրէր պիրէր օգուչարազ , վէ եէք տիկէրի իլէ ըուպար էտէրէք , մանա վէ մազսէտիմիզէ՝ հէր գանկըսընը մուվաֆըզ կէօրմիւշ իսէք , ծնու թաստիզ , վէ աճիլլանէ գապուլ էտէրէք եազընըլ . ճագաթ՝ իչ պու Աստուածաբանութիւն մատտէլէրինի՝ թիւրքճէ եազտըղըմըզ հալտէ վէ քէլիմաթը մուգատտէսէյի թիւրքճէ իսթիմալ էթտիյիմիղտէ , վագաա պէօյիւք միւշքիւլաթ կէօրտիւք իսէ տէ , պիլ ճիւմլէ վէ միհմա իմքեան , էրմէնիճէ լուղէթի մախսուսէլէրինի տախի ծնարա էքսէր տէֆա զամմ էթմիչիլ :

Մուախարէն տէրունի քիթապտա էկէրչի հասպէլ թասրիհ , Էմանի ճէմաաթըն օգուսուղուհու աչըզտան անլամասը վէ Ֆէհմ էթմէսի իչին , պաղը քէլիմաթ վէ թէրքիպաթը թիւրքիյէտէ գուսուր , վէ խէթա էթմիչ իսէք տէ , էրպապը լիսանտան ծնուն տա աֆվընը նիյաղ էտէրիզ :

ՊԱՋԸ ՀԱԳԳ ՎԷ ԻՆՔԵԱՐ ԳԱՊՈՒԼ ԷԹՄԻՋ ՄԷՊՏԷԼԷՐ ,
ԳԻ ՀԷՐ ԳՐԻՍԹԻՅԱՆ ԳԱՊՈՒԼ ԷԹՄԻՇ ՏԻՐ ,
ՎԷ ԻՆՔԵԱՐԸ ԱՅՆԸ ԽԷԹԱ ՏԸՐ :

Ա. 1. ԵԱՐԱՏԱՆԸՆ ագլը վէ իւմի , ինսանըն ագլըն .
տան վէ իւմինտէն տահա իւսթիւն օլտուղուն .
տան , ինսան մագսատը իւահիյի Ազիզ քիթապտա քէնտի
քէնտինտէն քեամիլէն անլայամայուպ , պու պիր էսրարը
իւահիյէ տիր տէյէրէք , քէմալը ըայէթլէ օնու գապուլ
էթմէլի օլտուղու :

2. Ինսանըն քէնտի քէնտինէ , հէր կէօնէ վէ հէր ճինս
ախրէթէ միւթաալիգ հագգը վէ սահինլիկի , քեամիլէն պի-
լէմէյուպ , Եարատանըն իւհամ , վէ մուավէնէթինէ միւհ-
թաճ վէ մէճպուր օլտուղու :

3. Իշ պու իւհամլար , քէլամ վէ միւրատը իւահի օլտու-
ղունտան , անլէրին սըհհէթի իւզէրէ թէրէտտիւտ վէ իշ-
թիպահըն այնը խէթա վէ զայրը ճայիզ օլտուղու :

4. Քեաֆէյի իւհամ , կէօյտէն Եազը իլէ Եազըլմա-
յուպ , անճագ փէյղամպէր , վէ էշխասը իւզղամա իհսան
օլուպ , վէ պունլարըն ըուհլարընը թէնվիր էտուպ , իւհա-
մաթը իւահիյէնին չօզլարը Եազըլմամըշ , ֆագաթ հասպ էլ
լուզում պինտէ պիրիսինին գալէմ իլէ էնպիատէն , Եախօտ
անլէրին մարիֆէթիլէ թահրիր վէ ըզհար օլտուղու :

5. Հազրէթի Իսա էֆէնտիմիզի , Ալլահ վէ Ալլահըն
էվլատը պիլէրէք , քէնտիսինի վէ քեաֆէյի թալիմաթ-
լարընը , մէզհէպիմիզէ ասաս իթթիխազ էտէրէք , օնլարա
մուխալիֆէթ , Եախօտ անլէրի թահթը թէֆթիշ վէ թէ-
զէքքիւրէ ալմասը , այնը խէթա օլուպ , անճագ իթաաթ
վէ ըիայէթը քեամիլէ իլէ գապուլ էթմէմիզ վաճիպէյի
շիմէթիմիզ օլտուղու :

6. Հազրէթի Իսա էֆէնտիմիզին թէէսիս վէ թաստիգ
վէ պիզէ թէսլիմ էթտիյի մէզհէպ վէ սահինլիկին , քէնտի
զէմանընտա պաշլայուպ վէ քէնտիսինին պու տիւնեատան
իրթիֆաի իլէ , մէզհէպ տէ պէրապէր գալգմայուպ , իլլա'
իլա ախէր էլ տէվրան էսասէն պագի գատիմ , վէ սալիմ
գալմըշ օլտուղու :

7. Աղամտան Բրիստոսա գատար, հիշ պիր ինսան ճէն-
նէթ եիւզիւ կէօրմէյիպ, անճագ, պիր Բրիստոսուն ին-
սանա սէլամէթ պախշ էյլէտիյի :

8. Պու սիւրէթտէ՛ խէլասըմըղ, եախօտ սէլամէթիմիզ
եալընըղ Բրիստոսուն Գեբնէ-նէ, եանի ֆէվզ էլ թապիաթ
լութֆուլլա, վէ պու լութֆուն սէմէրէսի օլտուղու :

9. Ինսանըն ճանը պօղ, եանի սաֆի օլտուղունտան,
էօիլմ վուգուի իլէ, օլ ճան իսթիպտալ օլմայուպ, հաթ-
թա քէմալէթճէ, տահա զիյատէ ազատ վէ սէրպէսթ օլա-
ճաղը :

10. Ինսան պու տիւնեատա խայր իշլէսին, շէրր իշլէսին
խայրըրը ամէլլէրինին, Ալլահտան միւքեաֆաթ, վէ շէրր
ամէլլէրինին, ախրէթտէ միւճիզաթընը պուլաճաղը շիւպ-
հէսիզ օլտուղու :

Իշ պու ումուլմի մէպտէլէրի քեաֆֆէյի քրիսթիյանլա-
րըն միւճէրրէտ գապուլ էթմէլէրի ումուրու տինիյէ, վէ
լազըմէտէն օլտուղու ճիհէթլէ, մուղայիրինտէ պուլունան-
լար քրիսթիյան սայրլամազլար :

ՖԱՍԼԸ ԷՎՎԵԼ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻ ՆԷ՝ ՏԻՐ

Բ. ԱԼԻՄ ատէմէրին գայտէսի տիր « Հէր նէ մատտէ իւղէ-
րինէ եազարսան, էվվէլա օլ մատտէյի էթրաֆըլա թէֆ-
սիր վէ թաֆսիլ էտէսին »: Պիղ տախի Քրիստոսուն Քիլիսէսի իւղէ-
րինէ եազաճաղըմըղտան, էվվէլ էմիրտէ, Քիլիսէ տէմէմիղ իլէ նէ
անլայաճաղըմըղը թաֆսիլ ու թէֆսիր էտէլիմ:

Էվվէլինտէն չիմտիյէ տէկին, կէրէք Քրիստոս էֆէնտիմիղ, կէ-
րէք քիլիսէ, կէրէք աղիղ բիվայէթ (Աւանդութիւն), կէրէք Աւե-
տարան. պու քիլիսէյէ հազգը իլէ պիր գաչ տիւրլիւ մանա՝ վէր-
միշլէր: Պունլարըն պաղըլարընը եազալըմ՝ Քիլիսէ լուղէթի էլլէնի-
գատան էքաղթէ չաղըրմաղ, լաթինճէ ecclesia, վէ հայճա քէզալիք
էկէղեցի իսմի, պու լուղէթտէն նէշէթ էթմիշ տիր, եանի չաղըր-
մըշլարըն մահալի. վէ Պօղոս առաքեալըն մէթուպլէրինտէ գուլ-
լանտըղը ինթիլլահ պունա մէպնի տիր. (Հոմ. Ա. 5. վէ 7.) . « քի
օնուն վառէթասը իլէ հէփ թայֆէլէրտէ իմանա իթաաթ օլունա
տէյու, լութֆ վէ բէսալէթ ալտըգ, քի օնլարըն արասընտա քիղ
տախի Յիսուս Քրիստոսուն տալիք օլունմուշլարըսընը »: « Բօմա-
տա օլան Ալլահըն հէփ սէվկիւլիւլէրի տալիք օլունմուշ աղիղէ-
րէ »: (Ա. Կր. Ա. 2. վէ 24.) . « Շաղըրըմըղ աղիղէրէ »: — Ամմա
շօլ տալիք օլունմուշ, կէրէք Նահուտիլէրէ, կէրէք Նունանիլէրէ
Ալլահըն գուվլէթի »: Պաղը Ալլահ գուլլուգ էտէն, կէրէք ճէ-
մաաթ օլսուն, կէրէք Մէլայիք, կէրէք ճէննէթին շէրէֆինէ նայիլ
օլան ճանլարա՝ վէ կէրէք Քաւարանտա Ալլահըն լութֆու իշինտէ
վէֆաթ էտէնլէրէ քիլիսէ իսմի վէրիլիր »: (Եֆէ. Ա. 22.) . « Վէ
հէր շէյի օնուն այազլարը ալթընա իթաաթ էթտիրտի, վէ օնու հէր
պիր խոսոսու իւղէրինէ պաշ նասպ էթտի, քիլիսէնին, քի քէն-
տի վիւճուտու տուր »: Պաղը Քրիստոս ինանան ճէմաաթա քիլի-
սէ իսմի վէրիլիր »: (Գոր. Ի. 28.) . « Իստի քէնտինիղէ, վէ աղիղ
բուհուն սիղի շօլ իւղէրինէ նաղըր գօյտուղու պիւթիւն սիւ-
րիւյէ, սաղընըն, քի Ալլահըն քէնտի գանը իլէ գազանտըղը քիլիսէ-
սինի կիւտէսինիղ »: Պու սօն մանա՝ քեաֆֆէյի Քրիստոսուն սահիհ
ճէմաաթընա չամիլ տիր, եանի բուէսսա, վէ ճէմաաթ, պէրրաղ
եաղըմըշ տըր:

Գ. Պէօյլէ՝ ումուսի Քրիստոսուն քիլիսէսինին ասըլ թէֆսիրի
(եանի սահմանը), շէօյլէ թապիր օլունուր: « Օլ քրիսթիյան ճէ-
մաաթ, քի Քրիստոստան նասպ օլմուշ պիր պաշա, տինճէ վէ ազա-
յիտնէ իթաաթ էտէրլէր, վէ էվամիրի բուհանիյէսինտէն գաթան

տըշարը չըզմազլար » : Իշ պու ճէմաաթըն մէճմուլնէ , բուէսսալա-
րը այրը թութարագ , չօզ եէրլէրտէ , եկեղեցի իսմի վէրիլիր : (Գործ. ԺԵ. 4.) . « վէ Երուսաղէմէ եէթիչէրէք , քիլիսէտէն վէ առաքեալ-
լարտան , վէ քեանինլէրտէն գապուլ օլունուպ , նազլ էթտիլէր » :
(վէ 22.) « օլ վազըթ առաքեալլարա , վէ քեանինլէրէ , վէ պիւ-
թիւն քիլիսէ իլէ պէրապէր խօշ կէօրիւնտիւ » : (Ա. Կորն. ԺԴ. 5.) .
« Եէթէրքի թէրճիւմէ էլլէսին . պաշլըճա , քի քիլիսէ իպրէթ ալսըն » :
Լաքին եկեղեցի իսմի իլէ թէսմիյէ օլունան , պաշլըճա պու ճէմաա-
թըն մէճմուրլէրի , եախօտ չօպանլարը տըրլար : Վէ Գրիստոսուն
Ալլահանի սէօզլու պու մանայա մէպնի տիր : (Մարք. ԺԸ. 17.) .
« Ամա էկէր ծնլարը տինլէմէզսէ , քիլիսէտէ սէօյլէ , վէ էկէրչի'
քիլիսէյի տախի տինլէմէզսէ , սանա փուլփէրէսթ վէ կէօմրիւքճիւ
միսալի օլսուն » : (վէ 18.) . « Սահի՛ տէրիմ սիզէ օնու քի , եէրտէ
պաղլարսանը , կէօյտէ պաղլանմըշ օլաճագ . վէ օնու քի , եէրտէ
չէօզէրսէնիզ , կէօյտէ չէօզլիւմիւշ օլաճագ » : Իշթէ պու մանա՛ իլէ
քիլիսէ տէմէք , պաշտապ պուլունան քիլիսէ բուէսսալարը , եախօտ
ումումի Եպիսկոպոսութիւն իշխանութիւնու , վէ մէճմուրլիյէթի ,
Գրիստոստան նասպ օլունան մէշրու պիր պաշըն վէ նազըրընըն իթ-
թիֆագընտա , եանի Բօմա Գահանայապետինին մայէթ , վէ իթաա-
թընտա պուլունանլար տէմէք տիր : Պունտան պէօյլէ քիլիսէ տէր-
սէք , ումումի (Կաթուղի) ազիզ (Մարք) ըսուլի (Արքեպիսկոպ)
պիր իմանտա վէ պիր իթիզաթտա պուլունան ճէմիյէթին չօպանլա-
րընըն թօփ եէքիւնիւ անլաշըլաճագ :

Դ . Վէ պազէն Խօյրէսիճի քիլիսէ տէնիր , նասըլ քի ճէմաա-
թա տա , Խօյրէնէն եախօտ իշխոհն քիլիսէ թապիրի վէրիլիր : Պազէն
պիր մահէտէ , եա պիր շէհրտէ սաքին օլան պիր ճէմիյէթի մախ-
սուսէ , (Եկէլէյէ Զախէնի) : Իզմիր քիլիսէսի . Եփեսոս քիլիսէսի ,
վէ Անտիօք քիլիսէսի թէսմիյէ օլունուր . վէ տանա մանալարը վար
խէ տէ , պիզիւմ մազսէտիմիզ ասըլ պալատէ մուհարրէր բուէսսալը
բուհանի մէճմուրլիյէթինի թաշըյան պիլ ճիւմէ եպիսկոպոսլար ,
պաշլարը իլէ , վէ բուհանիլէր պաշլարը իլէ պէրապէր անլաշըլըր :

Ե . Քիլիսէնին պու սուրէթտէ օլտուզունու անլատըղտան սօն-
րա , պազալըմ քի ֆի էլ հազիզէ Գրիստոս էֆէնտիմիզ , էվվէլա էօյ-
լէ պիր քիլիսէ նասպ ու թէէսիս էթմիշ մի տիր : Սանիյէն պու քի-
լիսէյէ պիր հէյեթի մախսուսէ վէրիպ , օնա պիր տէ պաշ նասպ
վէ թայեին էթմիշ մի տիր :

ՊԱՊԸ ԻՎԱԵԼ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԻՆ ՆԱՍՊ ՈՒ ԹԵՆՍԻՍԻ

Զ. Հէր պինա թէմէլ իսթէր, հէր ումուր սէրմայէ, հէր պաղչէ աղաճ, թօխում, եա պիր քէօք. եօխսա՝ նէ՝ օ պինայը եափան, ագըլը մի՛մար օլուր, նէ՝ օ ումուրու տէր էօհտէ էտէն ագըլը թիւճճար օլուր, նէ՝ տէ օլ պաղչէճի՝ էրպապ պաղչէպան օլապիւ լիր: Քրիստոս էֆէնտիմիզ մէճմուրլիյէթ, վէ խըզմէթի իլահիյէսինէ մուպաշէրէթ էլլէտիքտէ, իւմի իլահիսինին իզթիզասընտան իտի քի, իշ պու ումուրունու, վէ ճէսիմ պինասըն՝ մաղպութ պիր թէմէլ իւղէրինէ պինա վէ թէէսիա էթսին, հէմտէ էլլէտի: (Մ. Գ. ԺԶ. 18.) « Սէն գայասըն, վէ իշ պու գայանըն իւղէրինէ քէնտի քիլիսէմի պինա էտէճէյիմ, չէօյլէ քի՝ ճէհէննէմ գափուլարը, եանի տիւն-եալի, վէ չէյթանի քեաֆֆէյի մուխասէմաթ, վէ տիւլմանըզ օնա գարչը գօյամայաճադ, վէ ճէննէթին անախթարլարընը սանա վէրէ-ճէյիմ, սէնին եէր իւղէրինտէ չէօզտիւլիւնիւ, պէն տախի կէօյտէ չէօղէճէյիմ, վէ սէնին եէր իւղէրինտէ պաղլատըղընը, պէն տախի կէօյտէ պաղլայաճաղըմ »: Աճէպա փրօթէսթանլար պուճուն մա-նասընը հի՛չ մի անլամայօրլար, եօխսա անլամա՞դ մը իսթէմէյօր-լար: Քրիստոս պու պէօյիւք մէճմուրլիյէթի Սուրը Եկեղեցիին թէ-մէլ թայընա, եանի Պետրոս առաքեալա վէրտի, պունա իշթիպահ եօգ տուր, վէ աղիպինտէ. (Մ. Գ. ԺԸ. 18.) թէքրար առաքեալ-լարըն քեաֆֆէսինէ. եանի Քրիստոս էֆէնտիմիզ, քէնտի օլ մէճ-մուր նասպ ու թայեին էթտիյի առաքեալլարըն ճիւղէսինէ, Եկեղե-ցի իսմինի վէրտի. « Եկէր գարընտաշըն սանա գարչը պիր գուսուր էտէր իսէ, մապէյնտէ օնու թէքտիր էթ: Սէնի տինլէրսէ, անը գա-զանմըշ օլուրսուն, էկէր սէնի տինլէմէզսէ, իքի ատէմ տահա եա-նընա ալ, վէ իքի եախօտ իւշ ատէմին աղղընտան, եախօտ շահա-տէթի իլէ հէր սէօզ թատիգ օլուր: Վէ էկէր օնլարըն տախի սէօ-զիւնէ գուլագ վէրմէզսէ, Քիլիսէտէ սէօյլէ, վէ էկէրչի Քիլիսէյի տէ տիննէմէզսէ, օ զաթ արթըզ սէնին ինտինտէ հեթանոս վէ կէօմիւք-ճիւ կիպի օլսուն »: « Սահի տէրիմ սիզէ, հէր իւղէրինտէ պաղլատը-ղընը », պագըսըլա: Եօգարըտա եաղըլտըղը միսիլիւ, էվլէլէր վէր-տիյի հիւքիւմէթի առաքեալլարա թէքրար էթտի, եանի քիլիսէնին օլ մուազգամ մէճմուրլէրինէ. եանի պիր գապահաթ սահիպինի հիւքիւմէ-թէ թէսլիմ էթմէլի, հիւքիւմէթի տախի տինլէմէզսէ, հեթանոս վէ մաքսաւոր ճէզասընա լայըզ օլուր. քի՛մ. օլ քիմսէ քի, մէճմուրլէրի տինլէմէյօր: Քրիստոս պու գատար հիւքիւմէթի Եկեղեցիյէ վէրտիյին-տէ, փրօթէսթանլարըն գապուլ էթմէյէճէլլէրինի աճէպա պիլէրէ՛ք մի վէրմիշ, օրասընը պիլէմէյօրուզ: Տահա աչըզտան Պօղոս առաքեալ

(Գործ. Ի. 28.) : Պոռ մուազզամ եկեղեցի իւղէրինէ սէօյէյօր քէն տինէֆսինիլի մուհաֆազա էտին , վէ պիւթիւն ճէմաաթը՝ օնլարա քի , սիղլէրի Հոգին Սուրբ Ալլահն ճէմաաթընը կիւտմէք իչին նազըր (Եզեհիպ) նասպ էթտի , օնլարը քի դանը իլէ սաթըն ալտը » : Եինէ Հոգին Սուրբուն էմրի իւղէրէ : (Գործ. ԺԳ. 1. 2. 3.) ք վէ պազըրլարը Անտիոքտա եկեղեցիճէ մարգարէ վէ վարդապետ . . . Բառնաբաս վէ Սօղոս վար ըտըլար , Հոգին Սուրբ Բառնաբասը վէ Սօղոսու , պէնտէն թախսիս օլունան մէէմուրլիյէթէ պանա սէչին , տէր , օլ վազըրթ փէրհիզ թուլթարազ վէ տուա էտէրէք , օնլարըն իւղէրինէ էլ գօյտուլար , ձեռնադրել էթտիլէր , վէ կէօնտէրտիլէր » : Տէմէք քի Սօղոս եանի Պօղոս վէ Բառնաբաս ճէմաաթ իչինտէ իքէն ձեռնադրել օլտուլար , վէ մէէմուրլիյէթ ալարազ Խօյրհոթիճի եկեղեցիցին մուազզամ ազասը սըրասընա կիրտիլէր : Նօլա պուրատա փէրհիզ սէօղլու օլմայայտը , արթիյէ պիր շէյ փորթէսթանլարա կէօրէ՝ քի թէնէֆֆիւր իլէ օրալը օգուրլար :

Տէֆա Գրիստոս պու եկեղեցիյի հէր շէյտէն էվվէլ նասպ էթմէք էմէլ վէ էֆքեար էտիպ՝ պիր ատէմէ պիր խանէ էն մուգթաղի պիր շէյ օլտուլու կիպի , պազալըմ քի Գրիստոս էֆէնտիմիզ տախի , պու եկեղեցիին վիւճուտինի քէնտիսինէ խանէ իթթիխազ էտիպ , քէնտի սէմավի էսրար ու ինայէթլէրինի օնուն իչինէ , պիր մազպուլթ սանտըզ կիպի վազ էտիպ , օնու էն էվվէլ հաղըրլամը՝ շմտըր . (Ա. Պօլս. ԺԱ.) ք Պիղիմ օ միսիլլիւ ալին ու ատէթիմիզ եօգ տուրնէ տէ Ալլահն քիլիսէլէրինին » : Տէմէք քի քեաֆֆէյի էսրար , եանի խորհուրդ վէ ալին ու ատէթը , քի Գրիստոս էօյրէթմիշ տիր , օնլարը քիլիսէյէ թէսլիմ էթտի : Տէմէք քի պու քիլիսէնին թաստիզ էթտիկի շէյլէր Գրիստոսուն քէնտի քիլիսէսինէ այնը թէսլիմ էթտիյի շէյլէր տիր , վէ քիլիսէնին տէ թաստիզ էթմէտիյի շէյլէր ապէս , վէ Գրիստոսուն թալիմաթընըն զըտտը իմիշ , քի միւճէրէտ քիլիսէնին թաստիգինի իսթէյօր : ք Պիղիմ օ միսիլլու ալին ու ատէթիմիզ եօգ տուր » : Իշթէ պունա մէպնի տիր եինէ Պօղոս առաքեալըն սէօղլու , եանի Գրիստոսու Ալլահ քէնտի քիլիսէսինին հէր պիր խուսուսունա պաշ վէ ամիր նասպ էթտի տէմէսի : (Եզեհ. Ա. 22.) (Է Ա. Տէհ. Գ. 15.) : ք Ալլահն խանէսինտէ տալրանաճաղընը պիլէսին , քի կէրչէքլիք տիրէյի , վէ տայաղըտըր » : քլմ տիր պու կէրչէքլիկ տիրէյի , վէ կէրչէքլիկ տայաղը . Պօղոս ճէվապ վէրիյօր , տիրի Ալլահն քիլիսէսի : Հաճկըսը , թաշտան եափըլը . Ալլահա իպատէթ էտէճէք տէօրթ տիվաճ մը կէրչէքլիկ տիրէյի օլույօր , եօխսա Գրիստոսուն կէրչէքլիկ թալիմաթընը թահսիլ էտէն քիլիսէ , քի չօպանլար , վէ առաքեալլար , վէ վարդապետ , վէ երէց քահանայ , սարկաւադ , վէլհասըլ եկեղեցի մէէմուրլէրի մի տիր , պունլարըն օլտուլունա հիշ շիւփիէ եօգ տուր :

Քրիստոս էն էվլէլ եկեղեցիյի նասպ էթտի, վէ պու եկեղեցի
իչինէ առաքեալարընը, մարգարէլէրինի, վարդապետլէրինի, սար-
կաւաղլարընը վէ սաիրէյի նասպ էթտի. տինլէյէլիմ եինէ Պօղոս ա-
ռաքեալը (Ա. Կրթ. ԺԵ. 28). « վէ ծնլարը քի, Ալլահ քիլիսէ իչինէ
նասպ ու թային էթտի, պուշար տըր. էվլէլա առաքեալարը, ի-
քինճի մարգարէլէրի, իւչիւնճիւ վարդապետլէրի, անտէն միւճիւ-
ղաթլարը, պատէհու չիֆա վէրմէք պախչիլէրի, եարտըմճըլար,
միւտիլէր . . . մէկէր հէփիսի առաքեալ մը տըր, հէփիսի մարգա-
րէ մի տիր, հէփիսի վարդապետ մի տիր. . . » : Քիլիսէնին մէէ-
մուրլէրինին ասըլ հիւքմիւ, վէ թէքմիլ մէէմուրլէթլէրի իւզէրինէ
պուշտան աչիքեար վէ պուշտան աչըզ սէօզ տահա նէ իսթէյէպի-
լիրիդ : Քրիստոս էֆէնտիմիդ պիտայէթի մէէմուրլէթլինտէ, էն էվ-
լէլ իշպու էօյրէտիճի քիլիսէյի սէչիպ, նասպ էթտի. (Ղև. 2. 43)
« Վէ սապահլայըն թալէպլէրինի չաղըրըպ, իչլէրինտէն ծն իքի
թանէ ինթիխապ էթտի, վէ ծնլարը Առաքեալ թէսմիյէ էթտի. Սի-
մոնու՝ քի Պետրոս իսմի վէրտի, վէ ծնուն պիրատէրի Անդրէասը,
Յակովբոսու, Յովնաննէսի, Փիլիպպոսու վէ Բարթողիմէոսու, Մատ-
թէոսու, Թովմասը վէ Ալփէոս Յակոբոսու, Սիմոն, Յուդայ Յա-
կոբեանը վէ Յուդայը, քի ծնու էլէ վէրտի » : Պուշարըն մէճմուրի
էվլէլա Քրիստոսուն քիլիսէսինի թէչքիլ էթտիլէր, վէ Քրիստոսուն
ճէմաթլընա Ալլահըն քէլամընը վազ էտիպ, էօյրէթմէյէ վատ է-
տէրէք, Քրիստոստան սօնրա տախի պու ուղուրա գան տէգքտիւ-
լէր :

Տէֆա (Եբր. ԺԳ. 7) Առաջնորդ, եանի բուէսասըզըն սէօզլէ-
րինի, նասահաթլարընը ֆիքրինիզէ կէթիրին, ծնլարա իթաաթ է-
տին, զիրա ծնլար կէճէ կիւնտիւլ սիզին ճանընըզ, եանի սէլամէթի-
նիզ իչին չալըչըյօրլար, սիզին հէր պիրինիզ իչին ճէվապ վէրէճէք
տիրլէր. եանի սիզին գապահաթլարընըզ ծնլարտան սիւալ օլունա-
ճազ (Յակ. Ե. 14). « վէ խասթալանըրսա պիրի իչինիզտէն քիլիսէ-
նին երեցլէրինի, (եանի քահանալարընը) չաղըրսըն, քի իւզէրինէ
տուա էթսինլէր. էֆէնտիմիզին իսմիլլէ եաղլասընլար, (եանի եկե-
ղեցիին վերջին օծում խորհուրդունու իւզէրինէ իճրա էթսինլէր),
վէ խասթէնին կիւնահը վար իսէ՝ աֆիլ օլունսուն, գուրթուլսուն, խոս-
տովանանք օլուն . . . » : Տէֆա (Ա. Պետ. Ե. 2) « Բիճա էտէրիմ քա-
հանալարա, կարգ արգատաչլարը միսիլիւ, կիւտիւն սիզէ թէպիմ
օլունան Ալլահըն սիւրիւսիւնիւ » եանի, տուրտուզլարը մահէլլէրին
ատէմլէրինէ աղըրըզ օլմայարագ, իլլա սիւրէյէ օրիճակ իպրէթ օ-
լասընըզ : (Ա. Տէֆ. Ե. 17). « օ քահանալար քի՝ մէէմուրլէթլէրի-
նին իճրասընտա էլի պուլունուրլար, իքի գաթ իւճրէթլէրինէ լայըզ
օլաճազլար. պա խոսուս ծնլար քի՝ հէմ սէօզ իլէ, հէմ էօյրէթ-
մէյէլէ (վարդապետութեամբ) պէզլի վիճուտ էտէրլէր » : Վէ (22) Է-

րեց, քահանայ հազգքնտա իշխեքեա գապուլ էթմէյէօին, անճագ ի-
բի վէ իւշ շահէտէր իլէ : Աճէլէ քիմսէնին իւղէրինէ էլ գօյմայաւըն
վէ սայիրէրինին կիւնահընա հիսսէտար օլմայաւըն . . . » : ձէմաաթ-
տէն պիրիսինին իւղէրինէ էլ գօյմագ տէմէք՝ սէչիպ՝ օնա (ձեռնա-
դրութիւն վէ իշխանութիւն) եանի ճէմաաթ իւղէրինէ օլ քիմսէյէ
հուգուգ վէ իմթիյազ վերմէք տիր : Տէմէք քի իմթիյազաթ վէ մէ-
մուրլէր պաշգա տըր, վէ այըր պիր հիյէթ տիր, վէ պայաղը ճէմա-
աթ տէյիլ տիր : Նասըլ քի սիւրիւ պաշգա տըր, վէ չօպանը պաշգա
տըր : (Ա. Տէ. Դ. 7) « Եպիսկոպոսուգ ալմագ արգուլէյէն քիմսէ-
էյի պիր ամէլի արգուլէր, եպիսկոպոսա լաղըմ տըր քի՝ անարատ օլ-
սուն . հալիմ, մահնուպ, պիր քէրէ եալընըզ էվլէնմիշ օլսուն, էվ-
լատարիըն թէրպիյէ էթմիշ օլսուն, էվլինի էյի խտարէ էթմիշ օլսուն,
վէ ճէմաաթտան էյլիկինէ շահատէթ գազանմըշ օլսուն : Քէզալիք
սարկաւաղլար օ միսիլիւ օլսունլար » : (Փէլէպ. Ա. 4) « Պօղոս վէ
Տիմոթէոս Յիսուս Քրիստոսուն գուլարը : Փիլիպպիա թարաֆընտա
պուլունան քեաֆֆէյի ազիլլէրէ՝ հէմմէսնէտ պուլունան եպիսկո-
պոսլար, վէ սարկաւաղլարըյա » :

Եպիսկոպոսլարն, վէ սարկաւաղլարն քէնտիսի կիպի կարգը,
եանի ըուհանի տէրէճէսի օլտուղունու, վէ մէմուրիյէթ թաշըտըզ-
լարընը, վէ ճէմաաթ իւղէրինէ իճրա էթտիքլէրինի, Պօղոս առաք-
եալ պունտան պէյան էտիյօր : Մուախիսարէն Պօղոս առաքեալ Տի-
տոս, նք կէօնէ առէմլէր, եանի եպիսկոպոսլար վէ քահանալար
ձեռնադրել էթմէլի, վէ նք շարթ իլէ օնլարը գապուլ էթմէլի տէ-
յու թէնպիհ էտիյօր . (Տէ. Գ. Ա. 5. 6. 7.) : « Պունուն իշին սէնի Կի-
րիտտէ պըրագտըմ քի, էքսիք օլան շէյի սօղրուտաւըն, վէ հէր՝ պիր
շէհիլէ քահանալար նասպ էտէսին, պէնիմ սանա վէրտիլիմ թէնպիհ
իւղէրէ » : Իշթէ շարթլար : « Եկէրչի պիր վաք քիմսէ իսէ, պիր
թէք գարը գօճասը օլմուշ օլուրսա, վէ տէյիլ էտէպսիզլիք շէքվա-
սը իլէ, վէ իթաաթսըզ, իլլա տիյանէթլի էվլատլարը վար իէս, զի-
րա պիր եպիսկոպոս լաղըմ քի, թէմիղ օլսուն, Ալլահըն վէքիլիսար-
ճը կիպի, տէյիլ էտէպսիզ, տէյիլ էօրքէլի, քէն սազլայըճը, վու-
րուճու, թամաքեար, իլլա միսաֆիրփէրվէր, խայըր սէվէր, մահ-
նուպ, հազգանիյէթլի, թէմիզ, սապըրը, Ալլահ քէլամընըն թալի-
մինտէ սատըզ մէմուր օլմուշ օլսուն . քի սահիհ թալիմի վասէթա-
սը իլէ սէվլինտիրմէյէ, վէ իթաաթ էթմէյէնլէրի թէքտիր էթմէյէ
գատիր օլսուն » :

Է. Պու գատար իսպաթլարտան մագսէտ . Նասըլ քի սիւրիւ
պաշգա, վէ չօպանը պաշգա օլուր . քէզալիք Քրիստոսուն քիլիսէսի
ճէմաաթտան, քահանալարտան, եպիսկոպոսլարտան, սարկաւաղ-
լարտան վէ սայըր մէմուրլէրտէն միւրէթթէպ տիր : Պու մէմուր-
լէրին վիճուտինի, վէ Ալլահտան պու մէմուրիյէթէ նասպ ու թա-

յին օլտուգլարընը ինքեար էթմէք, Ալլահըն քէլամընը պօշա չը-
գարմագ տըր : վէ ճէմաաթ նէ իսէ՝ պուշլար տա պիլա ֆէրդ օ տուր
տէմէք, Ալլահա գարչը այնի քիւֆիւր տիր : Նասըլ քի Գրիստոս է-
ֆէնտիմիդ քէնտի մուպարէք աղզը իլէ թաստիգ էթտի . « Կիտին
քեաֆֆէսինէ թա՛լիմաթ վէրին , վէ սիզէ թէնպիհ էթտիյիմ շէյլէրի
էօյրէտին » : Վէ Յովհաննէսին սօն պապընտա , Կիւտ գուգուպըմը
Կիւտ գօյուսնյարըմը , տէմէսինտէն ասլա վէ գաթա իշթիպահ եօգ
տուր , սիւրիւնիւն չօպանընտան , վէ ճէմաաթըն մէէմուրլէրտէն այ-
րը պիր հիյեէթ օլտուգու , վէ ասքէրին սէրասքէրտէն , պին պաշը
տան այրը օլտուգուշու Աղիզ քիթապ , էվլէթ պու իսթիլահ իլէ
պիլտիրիյօր : (Ա. Կար. 1.) « Ինսանյար պիղլէրի Գրիստոսուն մէ-
մուրէրի Կիպի , վէ Ալլահըն էսրարընա պին պաշըլարը Կիպի թութ-
սունյար » :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԵՍԻՆԻՆ ՀԻՅԵԹԻ ՎԷ ՄՈՒԱԶԱՄ

ՊԱՇԸ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

Ը. Պալատէքի պապտէ մուհարրէր իսպաթլարտան աշիքեար կէօ-
րիւնտիւ քի Գրիստոս էֆէնտիմիդ քէնտինէ թապի օլանլարտան օն
իքի թանէ մուաղգամ զաթլար սէչիպ՝ պիր հիյէթ թէէսիս՝ վէ թէշ-
քիլ էթմիշ տիր . պիր հիյէթ տէմէք՝ պիլ իթթիֆագ պիր իշի տէր-
էօտէ էտուպ , պիր նիյէթ վի պիր մագսէտէ խըզմէթ էտէն քիմսէ-
լէրէ խասս տըր , նասըլ քի պիր ատէմ , թէքմիլ ատէմ օլմագ իչին ,
վիճուտու օլմալը , պաշլըճա աղալարը օլմալը , վէ պիր տէ պաշը
օլմալը . քի թէքմիլ պիր սըֆաթը ֆալիլ , վէ մատտի , վէ ասլի տէն-
սին . քէզալիք Գրիստոս էֆէնտիմիզին թէշքիլ էթտիյի հիյէթ՝ մա-
նէվի պիր վիճուտ օլուպ՝ աղալարտան միւրէքքէպ , վէ միւրէթթէպ
տիր : վէ մանէվի սըֆաթ՝ եախօտ հիյէթ թէսմիյէ օլունուր : Գրիս-
տոս էֆէնտիմիդ քէնտի մագսէտ վէ մէէմուրլէթի իլահիյէսինէ մու-
վաֆֆագ օլմագ իչին , պու հիյէթի , եախօտ պու սըֆաթը մանէ-
վիյի թէշքիլ էթտի՝ քի հէր պիր մուամէլէսինէ միւգթտիր օլսուն ,
վէ հիչ գուսուրու օլմասն :

Թ. Պու հիյէթին թէշքիլ ու թէրթիպ օլունտուգու պի իշթիպահ
տըր , վէ մատէմ քի Գրիստոս էֆէնտիմիդ պու հիյէթին միւճիտի ,
վէ միւէսսիտի տիր . Կէրէք տիր քի , թէշքիլ էթտիյի հիյէթին , վէ
վիճուտուն աղատա հիչ պիր նօգսանը օլմասն : Միւճէրրէտ իշպու-
հիյէթի ֆէթանէթ՝ տիրայէթ՝ վէ գուվլէթ իլէ իտարէ էտէճէք պիր
պաշ լազըմըտը , եանի քիլիսէյէ , վէ օնու տա Գրիստոս իճատ էթ-

տի, վէ քեաֆֆէյի իճապ էտէն շուրութ, վէ իսթիզլալիյէթ իլէ պու-
պաշը տօնաթտը: Պազալըմ պուշուռն ասլը վաթ մը: (Մ. Գ. ԺԶ.
16). Պետրոս Գրիստոսապ « սէն տիրի Ալլահըն էվլատը Գրիստոս սուռն »
տէյէրէք, առաքեալարըն իչինտէն ճէսարէթլէ գալըզպ, Գրիստո-
սու իգրաթ էթտիկի իչին, Գրիստոս քէնտի իլմ ու էսրաթ՝ վէ գա-
րարը էգէլիսիյէ Պետրոսա սէօյլէտի. « մութլու սանա եա՛ Յուշա-
նըն օղլու Սիմոն, զիրա պու շէյի սանա թէն վէ գան իպրազ էթ-
մէտը. իլլա քի կէօյլէրտէ օլան փէտէրիմ: Ալէ հէմ տէ պէն սանա
տէրիմ. քի սէն գայասըն, վէ պու գայանըն իւսթիւնէ քէնտի քի-
լիսէմի պինա էտէճէյիմ. վէ ճէհէնէմ գափուլարը օնա զալիպ կէ-
լէմէյէճէքլէր, վէ սանա կէօյլէրին անախթարլարընը թէսլիմ իտէճէ-
յիմ. եէր իւզէրինտէ սէնին պաղլատըղըն՝ կէօյտէ տախի պաղլամընը
օլաճադ. եէր իւզէրինտէ չէօղտիւյիւն, կէօյտէ տախի չէօղիւլիւն օլա-
ճադ »: Մատթէոսուռն պու պապը տիգգաթ իլէ օգուշուրսա, ա-
չըգտան կէօրիւնիւր քի՛ Գրիստոս էֆէնտիմիզ Պետրոսու սայիր ա-
ռաքեալարա խասսէթէն պաշ, վէ ըէյիս նասպ էթտիմ սէնի, տէ-
մէք իսթէմիշ, վէ սէպէպի, չիւնքի քեաֆֆէյի առաքեալար հա-
ղըր օլտուղու հալտէ, Գրիստոս օնլարա պիր սիւալ պուլուրտու,
եանի սիզ պէնիմ իչին քի՛միմ տէյու գըյաս էտիյօրսուշուզ, տէտի-
յինտէ, սայիր առաքեալար սիւքիւթ էտիւպ, տուրտուզլարը հէն-
կեամտէ, Պետրոս իչէրինտէն պիր իթիգատը գալիյէ՝ վէ սէմալիյէ
իլէ վէ պիհիերվա « Սէն տիրի Ալլահըն էվլատը շօլ Գրիստոսուռն »
իգրարը իւզէրէ, Գրիստոս « մութլու սանա, եա Պետրոս » տէտի.
եանի պու իգրարը էթտիյին իչին, օնու քի, տէյիլ սէնին գանընըն
վէ թէնինին հիւքմիւ սանա սէօյլէթտի, վէ իճրա էթտի, իլլա պու-
շու սանա իգրար էթտիրէն պէնիմ փէտէրիմին ինայէթի տիր. օլ
վազըթ քիլիսէնին, եանի քէնտի սէչմիշ վէ չաղըրմըն օլտուղու
քեաֆֆէյի Առաքեալարըն թէմէլ թաշը, վէ ըէյիսի էքրէմի օլմագ
վատընը Պետրոսա էտուպ, քեաֆֆէյինին իւզէրինէ իսթիզլալիյէթի
վէ հիւքիւմէթի վէ հուզուզու օլտուռն տէյու, սէմանըն անախթար-
լարընը սանա թէսլիմ էտէճէյիմ, վատընը տէ Պետրոսա էյլէտի:

Ժ. Փրօթէսթանլար Գրիստոս էֆէնտիմիզին պու սէօզլէրինէ
չօգ եաբմա մանալէր վէրմէյէ չալըշըր չարիւնըրլար, ամմա քէնտի
նէֆսանիյէթլէրի, սէօյլէրքէն, աչըգտան կօրիւնիւյօր, քէզալիք
հագգա գարըն գօյտուզլարը, վէրտիքլէրի վահի մանալէրտէն սապիթ
օլմուշ. եանի Պետրոս, Առաքեալարըն իչինտէն էն ճէսուր պուլուռն-
տուղուռնտան, էվվէլ տալրանտը տէրլէր: Փրօթէսթանլարըն պու
սէօղիւ իսէ, Գրիստոսուռն սէօղիւնէ տապան տապանա զրատ տըր,
չիւնքի պու շէյի սանա գանընըն վէ թէնինին հիւքմիւ պէյան էթ-
մէտի, իլլա կէօյտէ օլան փէտէրիմ տէյօր Գրիստոս: Տէմէք քի պու-
պախիշ, վէ ինայէթի իլահի եալընըզ Պետրոսա օլտու: Ալլահըն էս-

րարընա վէ հիքմէթինէ քիմսէ ազըլ եթիրիւպ, օնա մուխալիֆէթ էտէմէզ . Փրօթէսթան՝ Ալլահա՝ սայիր առաքեալարը նիչին պաշ նասսպ էթմէտին տէյէմէզ . զիրա Ալլահըն իշինէ քիմ միւտախէլէ է- տէպիլիր, քիմինէ պու միսիլու վէ քիմինէ օ միսիլու լութֆ վէ իհսան էտէր : Սէն Ալլահըն քէյֆի վէ միւրատըմսըն : (Հոմ. Թ. 20. 21.) . « Պիր գուլ, եարատանա, պէնի նիչին պէօյլէ էթտին, տէմէյէ նի հազզը սարիհի օլապիլիր » : Անճազ մութլու օլ գայայա քի, պինլէրճէ տաղըն թաչլարը իշինտէն թաշճը կէօզիւնէ վէ ալէթինէ գըսմէթ օլուպ, քէսիլիր՝ վէ փատիշահ սէրայընըն քէօյէ, եա թէ- մէլ թաշը, եախօտ տիրէյի օլուր : Հէմ Քրիստոս էֆէնտիմիդին ի- ճատ էթտիյի հիյէթէ մութլազ պիր պաշ լազըմ ըտը, նասըլ քի պիր վիճիւտէ, մատտի սուրէթտէ պիր գաֆանըն, եախօտ պիր թա- պիի պաշըն օլմասը էմրի թապիի տիր : Պիր տէլլ տահա (Ղ. Է. ԻԲ. 31.) . Քրիստոս էֆէնտիմիդ Պետրոս առաքեալա իխթար էտիյօր . « Եւ Սիմոն, Սիմոն, իշթէ շէյթան սիզի պուղտայ կիպի գալպուր իշինտէ չալգամազ իսթէտի, լաքին պէն սէնին իշին ըիճա էթտիմ քի . իմանընա նօգսան կէլմէսին, վէ սէն պիր վազըթ գալգըպ, գար- տաշլարընը գավիլէնտիրէճէքսին » : Պու սէօզլէրի սէօյլէտիլինտէ, երինէ օն իքիլէր հազըր ըտըլար, եանի տիւշմէն սիզին հէփինիդի թէճրիւպէ էտէճէք, պուղտայ կիպի չալգայաճազ, լաքին պէնիմ հազզըմտա սէնին իմանընա նօգսան կէլմէսին տէյու սանա իման գա- վիլլիյի փէտէրիմտէն տիլէտիմ, եանի սէն տիւշմէզսէն քեաֆի տիր . վէ տիւշնէլէրի տէ թէքրար գավիլէշտիրմէյէ լիյագաթըն օլաճազ : Ալէմ պիլիր քի սայիր Առաքեալար կիպի՝ Պետրոս տախի Քրիստո- սու ինքեար էթտի, հէմ պիր կէճէ իշինտէ իւշ քէրրէ, ամմա, գա- հիրէն վէ լիսանէն, տէյիլ քի տախիլէն վէ եիւրէքտէն, զիրա Քրիս- տոս էֆէնտիմիդ տէյիլ եալընըզ պիր եիւրէքտէն, վէ խաֆիճէ, իս- թէտի քի շալիրալէրի քէնտիսինի թանսընլար, իլլա քի զահիրէն, վէ էօլիւմիւ կէօզլէրինէ ալարազ, ինսանլար հուզուրունտա քէն- տիսինի իզրար էթսինլէր . (Մարթ. Ժ. 32. 33.) . « Բիմ քի պէնի ինսանլար հուզուրունտա իզրար էտէրսէ, պէն տախի կէօյտէ փէտէ- րիմին հուզուրունտա օնու իզրար էտէճէյիմ, վէ քիմ քի ինքեար է- տէրսէ, պէն տէ ինքեար . . . » : Եվվէթ, սայիր առաքեալար կիպի Պետրոս տախի ինքեար էթտի, ամմա օպիրլէրի . (Մարթ. ԻԶ. 56.) . Եանի « աշակերտլէրի օնու պըրագտըլար, վէ գաշտըլար » Աւետա- րանըն սէօզիւ սահիհ տիր, Պետրոս թա Պիղատոսուն սէրայընա տէ- կին Քրիստոսուն արգասընը պըրագմատը, վէ խալայըղըն սիւալը իւզէրինէ, ինքեար էթտի իսէ տէ, Քրիստոսուն պիր պազըշը իւզէ- րինէ, Պետրոս աճը աճը աղլայըպ, կէօզիւնտէննէտամէթ (ապաշ- խարանք) բունարլարը ազըթտու : Տէմէք քի, օ ինքեար եիւրէքտէն տէյիլ իտի, իմանա (հաւատքա) գարշը պիր կիւնահ իշլէտի տէ-

յիլ քի իմաննտան տիւշտիւ : (Մարի. ԺԴ. 72.) . « Զիքը էթտի Պետրոս Բրիստոսուն սէօզիւնիւ . . . վէ աղլամայա պաշլատը » : Կիւնահ իշլէմէք , մէէմուրիյէթտէն տիւշմէք տէյիլ , նասըլ քի մէէմուրլէր չօգ թագսիրաթլար իշլէրլէր , պու ճիւղէ մէէմուրիյէթլէրինտէն տիւշմէզլէր , անճագ թէքտիր օլուրլար : Պախուսուս քի Առաքեալլարըն հէփիսի Ազիզ ըուհ կէլտիյինտէ եալընըզ կիւնահա տիւշմէմէք լութֆուհա նայիլ օլտուլար :

ԺԱ. Բրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի սէշտիյի հիյէթէ Պետրոսու պաշ նասպ էտէճէյի , վէ քէնտի քիլիսէսինէ Պետրոսու թէմէլ թաշը գօյաճաղը վատընը վէրտիքտէն սօնրա ծնու աշնիլէ իճրա էյլէտի . (Յու. ԻԱ. 13) : « Եէմէք եէտիքտէն սօնրա Յիսուս Սիմոն Պետրոսա տէր . եա՛ Յովնանըն օղլու Սիմոն՝ պէնի պուշլարտան զիյատէ սէվէր միսին . Պետրոս , էվլէթ էֆէնտիմ , ճէվապ վէրիւր , վէ սէն տախի պուշլարտան զիյատէ սէվտիյիմի էյի պիլիւրսին . (Բրիստոս) ծնա տէր . կիւտ գուգուլարըմը » . թէքրար Բրիստոս սիւալ էտէր պէնի սէվէր միսին . էվլէթ էֆէնտիմ , ճէվապ վէրիւր . վէ Բրիստոս ծնա , կիւտ գօյուցլարըմը , վէ իւշիւնճիւ տէֆա սիւալ էտէր , պէնի սէվէր միսին . Պետրոս պու իւշ տէֆա օլան սիւալ իշլին՝ մահզուն օլուր , վէ տէր , էֆէնտիմ , հէր շէյ սանա մալիւմ տիւր , վէ հէր շէյի պիլիւրսին , վէ պէնիմ սէնի սէվտիյիմի տէ պիլիւրսին : Իւշիւնճիւ տէֆա օլարագ գուզու վէ գօյուցլարընը կիւտմէք մէէմուրիյէթլինի Պետրոս սէ թէվճիհ պույուրուր : Իւշ տէֆա Պետրոսուն թագրիլինի ալըր , վէ իւշ տէֆա կիւտ գօյուցլարըմը՝ մէէմուրիյէթի ճէլիլէյի ծնա վէրիւր . վէ պաշ չօպան ծնու նասպ էտէր : Փրօթէսթանլար հէփիսինտէն զիյատէ Բրիստոսուն պու սէօզիւնէ կիւճէնիլէր . նճա Բրիստոս էֆէնտիմիզ պու սէօզիւ հիշ տէմէսէյիմիշ , վէ տէնտիքտէն սօնրա , Յովնաննէս օլտուն պարէմ , սայըր առաքեալլարա պու սէօզ զիւլլ տիւր , վէ քէնտիսինէ տախի զիւլլ օլաճագ տըր՝ տէյու , ծնու եազմայըզ սիւքիւթ էթսէ իտի . վէ սիւքիւթ էթմէսին . պարէմ իւսթ իւսթէ իւշ քէրրէ տէյիլ պիր քէրրէ եազա իտի . . . էյի օլուրումուշ . լաքին Յովնաննէս՝ տէյիլ Փրօթէսթանլարըն՝ անճագ Ալլահըն գարար վէ մուրատը ալիյէսինի եազմայա մէճպուր իտի :

ԺԲ. Պետրոս առաքեալըն պաշ նասպ օլմաընա տայիր՝ տահա չօգ իսպաթլարըմըզ վար . (Գործ. Բ. 14) . « Պետրոս գալգտը ծն պիրլէր իլէ պէրապէր , վէ սէսինի եիւքսէլտէրէք սէօլլէտի . եա՛ Եահուտիսթան ահալիսի , պու սիզլէրէ մալիւմ օլտուն , վէ պէնիմ սէօզլէրիմի տինլէյին , սիզլին պիլտիյինիզ կիպի տէյիլ , պիզ սէրխօշ տէյիլիւ . . . » : Հոգին սուրբ , Բրիստոս էֆէնտիմիզին էթտիյի վատինէ մէպնի , լութֆու իլահիսիլէ առաքեալլարըն իւզէրինէ թէշրիֆ էթտի , ծնլարը տօլաուրտու , վէ տօնաթտը : Մն պիրլէր Մարիամ Աստուածածին իլէ պիրլիքտէ տուրուր իւճէն , օլ ազիզ հիյէթին իւզէ-

րինէ ահալի սուլի մէգալէթտէ պուլունտու իսէ , ահալիյէ ճէվապ վէրմէք , վէ Ալլահտան քէնտիլէրինէ օլան նիմէթին մանասընը իսլարազ էթմէք , էլպէթթէ օլ հիյյէթին դայրէթինի չէքմէք , օնլարը մուհաֆազա էթմէք , վէ օնլարըն թարաֆընտան սէօյլէմէք , օլ հիյյէթին ռէյիսի էքրէմինին վագիֆէսի իտի . իշթէ պու մէէմուրիյէթի , վէ ռիյասէթի Պետրոս օլ սաաթտա իճրա էթտի : Պիրտէ՝ էկէրչի Աւետարանըն քեաֆֆէյի թէվարիիս տըզգաթ իլէ օգուսուրսա , աչըգտան կէօրիւնիւր քի , տայիմի սիւրէթտէ Գրիստոսուն իշ պու սէչիւմիշ հիյյէթինին պաշ մէէմուրիյէթինի Պետրոս քէնտիսի տէրէօհաէ էտէրէք , վէ քէնտինէ վագիֆէ պիլէրէք , միւթէմատիէն վէ տայիմէն օլ հիյյէթին իշինտէ այազա գալգուպ , ճէմասաթա իճապ էտէն ճէվապը վէրմիշ տիր : Տօգարըտա պիրիսինի սէօյլէտիք , կէլէլիմ տիկէր վուգուաթլարա : (Գործ. Բ. 37.) : « Ալէ պուսու (եանի Պետրոս առաքեալըն քարոզութիւնունու) ճէմասաթ իշիտէրէք , եիւրէքլէրինէ նէտամէթ կէթիւրտիլէր , վէ Պետրոսա , վէ սայիր առաքեալլարա , եան գարընտաշլար պիզ նէ եափալըմ , տէտիլէր . վէ Պետրոս օնլարա տէր , թէօլպէ էտին , վէ հէր պիրինիզ Յիսուս Գըրիստոսուն իսմի իլէ կիւնահլարընըզըն ափիւր իշին վաֆթիզ օլուն » : Պունլարը Պետրոս առաքեալ իճրա էթտի : Իքլինճի . Պետրոս վէ Յովհաննէս հէյքէլէ (տաճար) կիրէրքէն , պիր քէօթրիւմիւ սաղաթտը (Գործ. Գ. 6.) « Կիւմիւշ վէ ալթունուս հօգ , ամմա վար օլանըմ սանա վէրիւրիմ , Յիսուս Գրիստոսուն իսմի իլէ գալգ , վէ եիւրիւ , վէ սաղ էլինտէն թութարազ , օնու գալտըրտը . . . » : Բիմ . Պետրոս , տէյիլ Յովհաննէս : Պու աղիմ միւճիւզաթըն իւզէրինէ հէր քէսէ պիր թաաճիւպ կէլտի իսէ , եինէ Պետրոս առաքեալ պիւա փէրվա քէյֆիյէթի ճէմասաթ թաֆսիլէն կէօսթէրտի , վէ դանտըրտը : Պու վուգուաթ քեահին վէ պաշ քեահինէ տույուտու իսէ , վէ առաքեալլարա էլ աթըպ , օնլարը հափիս էթտիրտիլէր իսէ , (Գործ. Դ. 3.) Պետրոս աղիզ թուշ իլէ տօլմուշ օլարազ , օնլարա տէտի , եան ճէմասաթ սէրվէրլէրի , վէ իսրայէլին քեահինլէրի » : (8. 10.) « Մալիմ օլուն հիւմիլէնիզ , վէ ճէմասաթընըզա քի , Նազարէթի Յիսուս Գրիստոս իսմիլէ , օնու քի սիզ , սիզ խաչա չըզարտընըզ , օնու քի Ալլահ էօլիւլէրտէն տիրիլթտի , էվլէթ օնուն իլէ պու ատէմ հուզուրունուզտա շիֆա պուլմուշ տուրույօր . օ Յիսուս՝ քի սիզ եափըճըլարտան պէյէնիլմէմիշ թաշ տըր . վէ քէօշէ պաշը օլտու , վէ պաշգա պիր վասէթա իլէ սէլամէթ հօգ տուր , վէ կէօյ ալթընտա տիկէր պիր իսիմ ինսանլարտա հօգ տուր , քի օնուն իլէ պիզլէրէ եաշամազ միւմքին օլուն » :

Թէքրար , Պետրոս առաքեալ Յովհաննէս իլէ պէրապէր ճէվապ վէրտիլէր , վէ տէտիլէր , (19.) « Սիզի Ալլահտան զիյատէ միինէմէք ճայիզ մի տիր , սիզ գարար վէրին » : Առաքեալլար հէֆիթինին թէա-

ճիւղայինս մուծիւյ օլտուղու իշին, Պետրոսուն կէշտիլնտէ, թէք կէօլկէսի խասթէլէրէ տօգանսըն տէյի. խասթալարը եօլ իւղէրինէ սըրա իլէ գօրլար ըտը. (Գործ. Ե. 13.) տէֆա (Գ. 32.) « Առաքեալլար, վէ ճէմի քրիսթիյանլար պիլ իթթիֆադ քեաֆֆէյի մալ, էչեա, նուգուտ վէ հէր շէյլէրինի պիր մահալէ, առաքեալլարըն եանընա կէթիրիպ, հէր քէսէ լուգումը մըգտարը թագսիմ օլուր ուտու. (Ե. 1.) Անանիա՛ քէնտի զէվճէսի Սափիրանըն իմի պիրլիքտէ օլարագ, պիր թարլալարընը ֆիրուխթ էտիպ, ազճէսինին, տէյիլ եէքիւնիւնիւ, անճագ պիր մըգտարընը տագլայըպ, տիկէր մըգտարընը առաքեալլարա կէթիրտիլէր իսէ, իքիսինի տէ Պետրոս թէքալիր էթտի, վէ ճանսըզ եէրէ սէրիլտիլէր : Պունտան տա աշիքեար կէօրիւնիւյօր քի, Պետրոս՝ առաքեալլարըն իշինտէ պաշ մէշմուր կիպի, ճէմաթըն միւճիւղաթ մուամէլէլէրինի իճրա էտէր իտի : Թէքրար առաքեալլար պիր չօգ միւճիւղաթլար իշլէտիքլէրի իշին մահպուս օլուրլար, վէ հիւքիւմէթ հուգուրոււնա չըգտըզլարընտա, եինէ Պետրոս առաքեալ. (Ե. 29.) « սաիր առաքեալլար իլէ ճէվապ վէրտիլէր : Ալլահա տահա զիյատէ, նէ թէքի ինսանա իթաաթ էթմէյէ պօրճլույուզ » : Թէքրար. (Ը. 20.) « Պետրոս՝ Սիմոն մոգա ճէվապ վէրտի, փարան սէնին իլէ թէլէֆ օլսուն » : Յովհաննէս տախի Պետրոս իլէ պէրապէր իտի, ամմա Սիմոնա ճէվապը Պետրոս վէրտի : Տէֆա (Թ. 32.) Պետրոս քեաֆֆէսինին էթրաֆընա կէզէրքէն, Լութիատա պուլու-նան աղիզլէրին եանընա վարմագ իճապ էթտի » : Պետրոս մէշմուր օլմասայըտը օլ մահալլէրի (թէմիլէրի), եախօտ օլ եկեղեցիլէրի կէզմէք Պետրոսա իճապ էթմէզ իտի : Վէ Սուրբ Եկեղեցիլէ պաշ նասպ օլտուղու իշին՝ Յովպէ շէհրինտէ Պետրոսա բույատա իլհամ օլտու, քի հիշ պիր շէյէ Մովսէսին նօմոսու մուճիպինճէ փաք՝ նախաք տէմէսին, զիրա Ալլահըն թէմիզլէտիլի շէյի, ինսան մէքրուհ թուլթմա-յաճագ, (Ժ. 11-13.) Վէ մուգթազայը մէշմուրիլէթ, պու Ալլահըն էմրինի սայիրլէրինէ իլան էթտի, վէ հէր քէս զապուլ էթտի : « Վէ պունու տույարագ թէսկին օլտուլար, վէ Ալլահա համտ ու սէնա օգուրլար ըտը, վէ տէրլէր իտի, էօյլէ իսէ, Ալլահ թայֆէլէր իշինտէ տախի հայաթ մազֆէրաթընը, (ապաշխարանքը) իսան էթտի » : (ԺԱ. 4. 18.) Պետրոս առաքեալըն պիւթիւն քիլիսէյէ պաշ օլտուղու հագգընտա էն կիւզէլ պիր տէլալէթ չօլ Երուսաղէմտէքի իլք թօփլանան սիւսթ տուր, քի քրիսթիյանլարըն պազըլարը՝ Մովսէսին նօմոսու մուճիպինճէ, սիւննէթ օլմագ լազըմ տըր, եօխսա, սէլամէթ եօգ տուր տէյէրէք, հաչան խտտաա էթտիլէր » . (Գործ. ԺԵ. 1-11.) : Վէ պազըլարը Եահուտիսթանտան (օնլար տա քրիստոնեայ) գարընտաշլարա էօյրէտիյօրլար ըտը, էկէրլի Մովսէսին նօմոսու մուճիպինճէ սիւննէթ օլմագսանըզ, սէլամէթ պուլամագսանըզ. վէ պունլար իլէ Պօղոս վէ Բառնաբաս պէյնինտէ պիր չօգ միւզաքէ-

րէ վէ թէՖթիշ օլունտուգտա , Պողոս վէ Բառնարաս , վէ քէնտի-
լերինտէն պաղըլարը պու միւզաքէրէ իշին առաքեալլարըն վէ քա-
հանալարըն եանընա երուսաղէմէ կիթմէյէ գարար վերտիլէր . . . վէ
երուսաղէմէ եթիիշէրէք , քիլիսէտէն վէ առաքեալլարտան վէ երէց-
լերտէն գապուլ օլունտուլար . վէ Ալլահըն՝ քէնտիլերինէ էթտիյի
շէյլէրի սէօյլէտիլէր : Պաղը վարիսեցիլէրին եանըշ թալիմինտէն ի-
ման կէթիլրէն քիմսէլէր , դալգըպ տէտիլէր քի , ծնլարը սիւն-
նէթ էթմէք պօրճ տուր , վէ Մովսէսին նօմոսունու սազլամայը , թէն-
պիհ էթմէք լազըմ տըր . վէ պու սէօզէ խիթամ վերմէք իշին առա-
քեալլար վէ քահանալար թօփլանտըլար , վէ չօգ թէզէքքիւրտէն
սօնրա Պետրոս այաղա գալգըպ , ծնլարա տէտի , եմ պիրատէրլէր ,
սիդ քէնտինիդ պիլիբսինիդ քի , իշինիգտէ էվվէլքի կիւնլերտէ Ալլահ
պէնիմ աղզըմ իլէ , թայֆէլէր Աւետարանըն սէօզիւնիւ տինլէսինլէր
վէ ինանսընլար (տէյու) գարար գըլտը , վէ եիւրէքլէրի թէՖթիշ է-
տէն Ալլահ , ծնլարը թէէմին էթտի , պիզէ Հոգին Սուրբու իհսան
էթտիյի միսիլու , ծնլարա տախի վէրիպ , եիւրէքլէրինի իման իլէ
փաքլէյիպ , պիզի ծնլարտան ֆարգլը էթտիրմէտի , նիշին իմտի Ալ-
լահը թէճրուպէ էտիյօրսունուդ՝ շակիրտլէրին իւզէրինէ պօյունտու-
րադ գօյամգ (կիպի) , ծնու քի , նէ փէտէրլէրիմիդ , նէ տէ պիդ
կէօթիւրմէյէ գատիր օլապիլտիք . իլլա Յիսուս Գրիստոսուն լութֆու
իլէ սէլամէթ պուլանաղըմըզա , ծնլար կիպի պիդ տէ ինանըրըզ .
պիւթիւն ճէմաաթ սիւքիւթ էթտի » : Վէ պու Պետրոսուն գարարը-
նը Յակոբոս պիլէ պիր նութդ իլէ թաստիգ էթտի , (ԺԵ . 14 .) .
« Սիմոն նազլ էթտի , նասըլ Ալլահ քէնտի իամինէ թայֆէլերտէն ճէ-
մաաթ գապուլ էթմէյի , էվվէլճէ ինայէթ էթտի » . (19 . վէ 22 .) :
« Վէ պու պապտէ պէն քէնտիմ տախի հազգ վէրիլիմ . թայֆէլէր-
տէն տէօնէնլէրէ դահմէթ վէրմէյին . . . օլ վազըթ առաքեալլար վէ
քահանալար պիւթիւն եկեղեցի իլէ Անտիոքա սէշիւմիշ աստէմէր
կէօնտէրմէյէ գարար վէրտիլէր » : Պիլ ախէրէ՝ Պետրոս առաքեալըն
պաշ նասպ օլտուղու , Աւետարանիչլէրին նազլիյէթինտէն տախի կէօ-
րիւնիւր . զիրա առաքեալլարըն իամինի եազտըզլարընտա՝ էն էվվէլ
Պետրոսու եազարլար , վէ (առաջին) պաշ , պիլինճի իամինի օնա վէրիլ-
լէր , Պետրոս իսէ , նէ սիննճէ սայիլլէրինտէն պէօյիւք իտի , նէ տէ
Գրիստոսա աշակերտ օլանլարտան էն էվվէլի իտի , զիրա Անդրէաս
իլէ տիկէր պիր արգատաշը , Յովհաննէս Մկրտիչին աշակերտլէրի ,
Գրիստոսուն արգասընա իւք էվվէլ տիւշտիւլէր վէ Անդրէասըն Սիմոն
իամինտէ պիր դարընտաշը օլուպ , ծնու տա չաղըրտը վէ Գրիստոսուն
եանընա կէթիլտի : Օլ վազըթ Պետրոս տա Գրիստոսա թապի օլտու ,
վէ Գրիստոս էֆէնտիմիդ , ծնուն իամինի Կեփաա , եանի Պետրոս գօյ-
տու քի դայա տէմէք տիր . (Յօվհ . Ա . 37 . 40 . 41 . 42 .) : Վէ խաս-
տէթէն օնա մէէմուրիյէթ վէրտիլի իշին , վէ ծնու պաշ նասպ էթտի-

յի իշին, Պետրոսու Աւետարանիչներին իւշիւ տէ՝ օն իբիւերի սա-
յըշտըրաբտա, Պետրոսու (առաջին) իւք թէսմիյէ էտէյօրլար,
(Մարտ. Ժ. 2: Մարտ. Գ. 13. 16: Ղաւ. 2. 14.): Իսթէր իսէն պագ
էօյլէ մի տիր:

ԺԳ. Պու գատար իսպաթլարտան աշիքեար կէօրիւնիւյօր քի,
Պետրոս առաքեալ, Գրիստոս էֆէնտիմիդին էմրի իւղլէ սայիր առա-
քեալլարըն իւղէրինէ պաշ նասպ օլուպ, վէ մէէմուրիյէթ վէ իմթիազ
վէ սէլահիյէթի Փայիգէ ալմըշ տըր: Պուսլարտան փօթէսթանլար
գանմազ իսէ, երինէ քէնտիւր պիւլի: Հէր ատէմին էլինտէ տիր էօյ-
լէն վագթի կէօղիւնիւ գափաթըպ, պէն կիւնէշ կէօրիւնյօրում տէմէ-
սի, կիւնէշ երինէ կիւնէշ տիր. լաքին պու տա հագգ տէյիլ, իլլս
կէօրիւնէն սահիլլիյի ինքեար էտիպ, պիլ ախէրէ Աւետարանը քէն-
տի մէրամլարընա վէ էֆքեարլարընա ուլտուրմադ տըր: Պօղոս առա-
քեալ « Պէն առաքեալլարըն վէ աշակերտլերին էն քիւշիւյիւ օլտու-
ղումտան, էն սօնրա Գրիստոս պանա կէօրիւնտիւ » տէր: (Ա. Կորն.
ԺԵ. 8. 9.) Պուստան նէ չըգար. տէմէք քի, Պետրոս առաքեալը
էն պաշ մէէմուր, վէ պէօյիւք պէլլէտիյինտէն տիր քի, թաատատ
էտէրէք հաղըյօր « վէ Կէփասա կէօրիւնտիւ, վէ անտէն օն իբիւերէ
անտէն պէշ երւղտէն զիյատէ գարընտաշլարա պիրտէն... վէ սօն-
րա Յակոբայ, անտէն հէփ առաքեալլարա, վէ էն սօնրա պանա քի
հէփսինին քիւշիւյիւյիմ, կէօրիւնտիւ » . կէօրիւնէն տէ Գրիստոս
տուր:

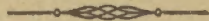
ԺԴ. Փօթէսթանլարըն պու գատար իսպաթլարա գարշը պիր
միւսքիթ ճէվապլարը օլմայըպ պիր շէյ տէմիշ օլալըմ տէյի, Պօղոս
առաքեալըն ախէր պիր սէօղիւնիւ պիղէ գարշը կէթիլիլլեր: (Ա.
Կորն. Ժ. 4.) « Վէ գայա Գրիստոս քէնտիսի իտի » . պիր գայա (վէմ)
լուղէթի օլտուր տա, նէ օլուրսա օլտուր. վէ (Ա. Պետ. Բ.) « Պու
տիրի գայայա եանաշարագ, քի հէր նէ գատար ինսանլարտան գա-
պուլ օլուրմամըշ իսէ, Փաղաթ Ալահտան սէյիլմիշ վէ մէօթէրէմ
տիր » . եանի Գրիստոս: Զաթէն էվվէլինտէն (7. 8.) մէպտէլէր ահ-
քեամընճա՝ մէգնէպիմիդին սէպէպի էվվէլիսի վէ սասաը Գրիստոս
քէնտիսի տիր. վէ Գրիստոսուղ նէ մէգնէպ, նէ քիլիսէ, նէ տէ քի-
լիսէնին հիյէթի վէ պաշը օլապիլիլ իտի, զիրա պիւթիւն սէլամէ-
թիմիղէ պաշ վէ սէպէպ Գրիստոս տուր, վէ պուսու հիշ քիմսէ ին-
քեար էթմէզ. լաքին Գրիստոս էֆէնտիմիզ վիճուտէ, վէ մատտի
սուրէթտէ տաիմէն եէր իւղէրինտէ պուլուրնամատըղընտան, վէ մա-
տէմ քի, Գրիստոսուր ումուրմէն քիլիսէսի, հայաթտա մատտի սու-
րէթտէ ինսանլարտան միւրէթթէպ օլարագ, իլա ախըր էլ տէվրան
գալաճաղ ըտը, պու էճիլտէն մատտի վէ կէօրիւնիւր պիր պաշա
տախի եէր իւղէրինտէ միւհիթաճ ըտը, քի քէնտիսինէ վէքեալէթ
էթսին, հախօտ քէնտի քիլիսէսինի իտարէ էթսին: Էվվէթ Գրիս-

տոս եւր իւզերինտէ իքէն՝ քիլիսէնին կէօրիւնիւր պաշը տըր • լաքին կէօյէ չըգտըգտան սօնրա՝ քիլիսէնին եինէ կէօրիւնմէզ պաշը իսէ տէ , եէրտէ կէօրիւնիւր քիլիսէսինէ՝ պիր կէօրիւնիւր պաշ պըրազ-տը : Պու կէօրիւնէն քիլիսէյի՝ Պօղոս առաքեալ Գրիստոսուն մանկվի վիճուտի թէսմիյէ էտիյօր : (Եփէս. Ա. 20. 21. 22.) « Զիրա (Ալլահ) ծնու էօլիւլէրտէն տիրիլթտի , վէ կէօյլէրտէ քէնտի սաղ թարաֆընա օթուրթտու , վէ հէր շէյի ծնուն ալաղը ալթընտա իթաաթ էթտիր-տի , վէ ծնու քիլիսէնին հէր պիր խուսուսու իւզէրինէ պաշ նասպ էթտի , օ քի քէնտի վիճուտու տուր » : Տէմէք քի , քիլիսէնին մա-նէվի պաշը կէօյտէ օլտուղու իշին Գրիստոս տուր , քիլիսէ իսէ , մա-տէմ քի մատտի սուրէթտէ եաշայօր , եէր եիւզիւնտէ տալսի մութ-լազ մատտի պիր պաշ , քիլիսէյէ Գրիստոս նասպ էթմիշ իտի , զիրա հէմ կէօյտէ , հէմ եէրտէ մատտի վէ կէօրիւնէն թէնի գալմատը եմ : Պունլարը՝ նասըլ քի եէրլի եէրինճէ եաղըտը իսէ , պիր տօղրու Փի-քիրլէ քրիսթիյան ատէմ օգուրսա , էյի գանար , վէ քիմսէտէն տահա ֆէթվա արամազ , վէ Ալլահըն ինայէթի իւէ պաշգա զիւլմէրէ սափմազ :

ԺԵ . Պիրտէ Պօղոս առաքեալըն (Ա. Կորն. Գ. 11.) « Զիրա թէ-մէլ քիմսէ դօյամազ , դօյուլմուշտան մա՛տէ , օ քի Յիսուս Գրիստոս տուր » տէյօր : Զաթէն էվլէլինտէն իսթար էթտի քի , Գրիստոս է-ֆէնտիմիզ մէզհէպիմիզին պիրինճի թէմէլի , հէմ տէ կէօրիւնմէզ պաշը տըր : Պօղոս առաքեալ . (Եփէս. Ա. 22.) « Վէ ծնու (Ալլահ) պաշ նասպ էթտի քիլիսէնին հէր պիր խուսուսու իւզէրինէ , օ քի , քէնտի վիճուտու տուր » տէր : Պունու քիմ ինքեար էտէպիլիր • էվ-վէլինտէն պէրու պու հէր պիր քրիսթիյանըն մուգատտէս պօրճու տուր , զիրա նասըլ քի (Յ. 6. 7.) մէպտէլէրտէ եազտըզ իսէ՝ Գրիստոսուլ սէլամէթ եօզ տուր : Պօղոս առաքեալ , եինէ օլ պապ-տէ օլ քիմսէլէրի թէքտիր էտիյօր քի՝ քիմի պէն Պօղոսուլոււմ , քի-մի տէ , պէն ապօղոսուլոււմ , վէ պու առաքեալըն վասէթասը իւէ քրիստոնեայ օլմուշ օլտուղլարընտան պէնիմ առաքեալըմ Պօղոս տուր տէյի , իֆթիլսար էտէր իքէն՝ տիկէրի տէ պէն տէ ապօղոսուլ , եախօտ Կէփասըլըմ տէյի իտտաա էտէր իքէն՝ Պօղոս առաքեալ պունլարա գար-շը քիլիսէյի պիր պաղչէյէ պէյնգէտիյօր • պէն էքտիմ , եախօտ տիքտիմ , վէ ապօղոս սու վէրտի , լաքին ասըլ քէրամէթ , աղաճա ճան վէ հա-յաթ վէրէնին տիր • եանի հէփիմիզ Ալլահտան Գրիստոսուն տինինի վէ իմանըն նէշր ու իլան էթմէյէ մէճմուրուզ , լաքին հիւքիւմէթի պիղէ վէրէն Գրիստոս տուր , տէյօր : Նասըլ քի , պիլա թէշպիհ , պիր լիատիշանըն հիւքիւմէթի քեամիլէն քէնտի նէֆսինտէ մէվճուտ օլուպ , տիկէր պիրիսինի քէնտիսինէ վէքիլի մուազգամ , եախօտ սատրազամ նասպ էտէր , վէ վիւքէլա , վէ սայիր մէճմուրլէր ծնուն մայէթինէ թախսիս էտէր • լաքին պունլարըն հէփիսինին մէվզի վէ

մէմպարի, վէ հիւքիւմէթի թէմէլճէ փատիշահ տըր : Քէզալիք Գրիստոս տա պաշլըճա վէ մութլագա ետըտէ վէ կէօյտէ մէզհէպիմիզին Ալլահանի թէմէլի վէ ասասը տըր . լաքին Գրիստոս քէնտիսի, Պետրոսու վէքիլի մուազզամ նասպ էթտի . Փէտէր Ալլահ իսթէսէ իտի Մատթէոսու, եախօտ Յովհաննէսի նասպ էտէր իտի, լաքին էթմէտի : Սէն քիմ սին, հա ինսան՝ քի Ալլահն էսրարընա գարըշլօրսուն, եօղսա, Ալլահն միւսթէշարը սէն մի սին : Լաքին տօղրու տույմագ վէ իգրար էթմէք, Ալլահն պէօյիւք լութֆու տուր, քի հէփսինէ դըսմէթ օլմագ : Ֆի էլ վագի փրօթէսթան տօղրույու տույմուշ օլսայըտը՝ եինէ օրատա Պօղոս առաքեալ սէօյլէյօր . ալիմ « ուսթա պաշը կիպի պէն թէմէլ գօյտոււմ » : Սօրարըզ փրօթէսթանա նիշին Պետրոսուն քիլիսէ թէմէլի օլտուղունու տույմագ պիլէ իսթէմէզ . վէ Պօղոս առաքեալըն պէն թէմէլ գօյտոււմ, աէտիյինէ, հիշ պիր շէյտէմէզ . էվլէթ Գրիստոստան ալտըզլարը մէզհէպ թալիմաթլարընը փուլթիէրէսթիէրէ նէշը ու իլան էթմէյէ ճէմի առաքեալլար մէմուլըլէթ ալտըլար : Զիրա օրատա սէօյլէյօր « պիզ մէմուլըլէրիզ, պիլղիմ վասիթամըզ իլէ իմանա կէլիպ՝ ինանտընըզ » . իմանը նէշը էթմէք վագիֆէսի պաշգա, վէ Գրիստոսուն քիլիսէսինի զահիբէն՝ վէ հէր վէճհ իլէ իտարէ էտիպ՝ կիւտմէք մէմուլըլէթի պաշգա : Նիշին փրօթէսթանլար հագգա ազըլլարընը վէրմէյօրլար :

ԺԶ . Հայաստանեայց եկեղեցի Շարականընտա կանոն գլխաւոր առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի, սէր նամէսինի վէրէրէք եազըյօր : « Սէն քի սէշիլմիշ առաքեալլարըն տէրէճէսինէ էքրէմ (գերագոյն), Ազիզ Պետրոսու իմանըն պաշը, վէ քիլիսէսին թէմէլի թէսմիյէ էյլէտին . . . » : Տէֆա սէն Բօմատան թաաղիմ էթտիկին քէօլէնին էվլատընա հայաթ պալաշ էյլէ . օրտաքի աղիզ քիլիսէսին թէմէլիսին իման գայատընը նասպ էթտիլէր . . . » : Տէֆա « քիւշիւք սիւրիւյէ պաշ սէշիլմիշ օլան քիմսէյէ էսրարընը պիլմէտիյինի թագիր էտէր իտի, եանի Գրիստոս Պետրոսա » եւն : Համտ օլսուն քի Էջմիածնական Հայոց քիլիսէսի, կէրէք Պետրոսու առաքեալլարա, վէ կէրէք Բօմա Ս. Փահանայապետլէրինի սայիր քիլիսէլէրէ Փայըզ, գերաւգոյն աթոռ Պետրոսի իւնվանը իլէ թանըր վէ իգրար էտէր . լաքին էվամիրինէ հիշ իթաաթ էթմէզ : Կէօյա թանըմըշ օլտու . . . :

ՖԱՍԼԸ ՍԱՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԷՆՏԻՄԻՉԻՆ ՆԱՍՊ ՎԷ ԹԷԷՍԻՍ ԷԹՏԻՅԻ
ՔԻԼԻՍԷՆԻՆ ՆԻՇԱՆԷԼԷՐԻ ԻԻԶԷՐԻՆԷ

ԺԵ. ԵԱԶԸԼԱՆ չէյլէրտէն Քրիստոս էֆէնտիմիզ պիր քիլիսէ, վէ
պու Քիլիսէյէ պիր հիլլէթ, վէ պու հիլլէթէ պիր քէյիսի
ազիմ, վէ պաշ գոյմուշ օլտուղու թէպէյիւն էթտի: Իշպու հիլլէթէ
քէնտի պաշը իլէ պէրապէր օլարադ, պիզ Քրիստոսուն քիլիսէսի,
իսիմ, վէ չէօհրէթինի վէրերիզ: Պու Քիլիսէ Քրիստոս էֆէնտիմիզին
ասըլ թէէսիս էթմիշ քիլիսէսի օլտուղու, նէտէն մալիւմ օլաճադ,
վէ նէտէն անլաշըլաճադ, վէ Քրիստոս քէնտի քիլիսէսինին իւզէրի-
նէ պիր էմարէթ վէ պու էմարէթտէն անլաշըլաճադ պիր նիշանը
մալիսուսէ գոյմուշ մու, Եօղսա ալէլ ամնա, վէ խիւլիսալի օլարմիդ
մը, Քրիստոսուն պու Քիլիսէսի տիր, տէյի թութուպ կիտէյօրուզ:
Եվվէթ՝ Քրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի քիլիսէսինէ սահիհ նիշանէլէր
գոյմուշ տուր: Օնլարտան հալընըզ՝ Քրիստոսուն քիլիսէսի օլտուղու
պէյան օլունուր: Եվվէլա պիրլիյի, սանիյէն ազիզլիյի, ումումի օլ-
մասը, վէ առաքելական օլմասը: Վէ պունլարըն հէփիսի հալընըզ
կաթուղիկէ Հոռվմէական քիլիսէսինէ հազըշըր, վէ սալիլըլէրինին հիշ
պիրիսինտէ՝ պու տէտիկիմիզ նիշանէլէր նէ վար տըր, վէ նէ տէ հա-
դըշըր:

ՊԱՊԸ ԷՎՎԷԼ

ՔԻԼԻՍԷ ՊԻՐ ՏԻՐ

ԺԸ. Եվվէլա քիլիսէ պիր տիր. նաթըլ քի Ալլահ պիր տիր. վէ
մատէմ քի պու Քիլիսէսին պաշը Քրիստոս սահիհլիք (ճշմարտութիւն)
տիր, վէ սահիհլիք տէ պիր տիր, իքի օլմադ. վէ պունուն իչին
իքի մուխալիֆ Եէրտէ տէ պուլունամադ: Քէզալիք Քրիստոսուն քի-
լիսէսի մութլադ պիր օլմալը տըր. հէմ պու Քիլիսէ Քրիստոսուն մա-
նէվի վիճուտու օլտուղու իչին, քէնտինէ պիր պաշ, վէ պիր վիճուտ
իսթէր: Պունա իսպաթլար Ազիզ քիթապտա փէք չօդ տուր, վէ
պունլարըն հէփսինին մանասը իման՝ վէ հէմ իթիզատ պիրլիկի՝ վէ
հէմտէ մուհապպէթ պիրլիկի օլմասը Էլզէմ տիր: չիւնքի մատէմ Քը-
րիստոս կէրչէքլիք տիր, վէ պու կէրչէքլիք պիր տիր, իման վէ ի-

Թիդատ տախի պիր օլմալը : Եվվէլա Գրիստոս քէնտի փէտէրինտէն քեաֆֆէյի շակիրտլէրի իչին պիրլիք տիլէտի (Յով. Ժ. 11). « Պէն արթըդ տիւնեատա դալմայաճաղըմ , վէ ծնար տիւնեատա տըրլար , ես ալիդ ֆէտէր , քէնտի իսմին իլէ պունլարը հըֆզ էթ , քի պիր օլսունլար , նասըլ քի պիդ պիրիդ » : Վէ (21) « Վէ պէն պիր պունլար իչին ռէճա էթմէյօրում , իլլա քեաֆֆէյի ինանան քիմսէլէր իչին՝ քի հէփսի պիր օլսունլար . նասըլ քի , ես ֆէտէր սէն պէնտէպին՝ վէ պէն սէնտէ » : (Յով. Ժ. 16). « Վէ պիր սիւրիւ վէ պիր չօպան օլաճադ տըրլար » :

Քիլիսէյի սիւրիւ իսմիլլէ Թապիր էտիյօր . սիւրիւտէն այրըլան դուզու՝ ես դօյուն քէնտի քէնտինէ Թէրք օլունսա , հիչ սէլամէթ եաշայապիլիւր մի : Քիլիսէ պիրլիկինտէն այրըլան տախի հաքէղա : Հէմ էօյլէ պիր պիրլիք քի՝ հիչ Թադսիմ , եախօտ Թէֆրիդ դապուլ էթմէզ , Պօղոս առաքեալ (Եֆես. Դ. 4) « Բժա իտէրիմ բունուն իթթիֆադընը հըֆզ էթմէյէ դայրէթ իտէսինիդ , պիր վիճուտ , վէ պիր բուն . . . պիր տիր Բապպ , պիր իման՝ պիր վաֆթիլ » : Եանի՝ նասըլ քի Ալլահ իքիյէ Թադսիմ օլամայօրսա , նասըլ քի վաֆթիլ պիր տիր վէ իքի օլամայօրսա , հաքէղա իման պիր օլմալը տըր : Տիկէր եէրտէ՝ Գրիստոս քէնտի քիլիսէսինի կէօյլէրին փատիշահլըղը իսմիլլէ Թէսմիյէ էտիյօր , (Մատթ. Ժ. 25) « Հէր դանղը փատիշահլըղ իչինէ նիֆադ տիւշէրսէ՝ պօզուլուր . քէզալիք պիր չէհիր՝ վէ պիր իմանէ՝ իքիյէ պէօլիւնիւրսէ՝ պօզուլուր » : Պունուն կիպի քիլիսէտէ տախի իթիդատ վէ մուհապպէթ պիրլիկի լաղըմ տըր :

ԺԹ. Պու իման իթթիֆադընա դարչը կիտէր իթթիրադ , եանի այրըլմադ , քի պիրլիկէ դարչը տըր . եանլը թալիմաթլար սաչմադ (հերձուած) (հերետիկոսութիւն) քի իթթիրադ , չիդադ , նիֆադ վէ ռաֆըղըրը Թապիր օլունուր : (Ա. Կր. Ա. 10) « Եֆէնտիմիդ Յիսուս Գրիստոս իսմի խաթըրը իչին սիղէ բիճա իտէրիմ , սէօլիւնիւդ պիր օլսուն՝ վէ իչինիղտէ չիդադ օլմասըն » : Պունլարա պէնզէր տահա չօզ խապաթլար վար տըր . մէզհէպին պիր օլմասընը եկեղեցի խասիմլէրի տախի իզրար էտէրլէր : Նասըլ քի իթիդատճա՝ մէզհէպին միւճէրրէտ պիր օլմասը ելղէմ իսէ , քէզալիք քիլիսէյի Թէշքիլ էտէն՝ կէրէք քիլիսէսին բուէսսալարը՝ կէրէք ճէմասթ դալի պիր մուհապպէթլէ՝ վէ պիր իթիդատ իլէ իրթիպաթը կէրէք տիր :

Մուհապպէթ տէմէք՝ էվվէլ էմիրտէ տինճէ՝ քիւչիւն քէնտի պէօյլեկիւնէ իճապ էտէն թէվազու վէ իթաաթը տըր . վէ պէօյլէ պիրի պիրի իլէ ֆէրայիղլինի իճրա էթտիքտէն սօնրա , քիլիսէսին էսրար ու նի՝մէթլէրինէ (խորհուրդլարընա) ումիտ՝ վէ մուհապպէթ ա-մէլլէրիլլէ եէքտիկէրինէ իլհադ օլմադ տըր : Եվվէթ՝ չօզ ատէմլէրին պիր պիրինէ մուհապպէթլէրի վար տըր . ամմա՝ պու մուհապպէթ պիրինճի մուհապպէթ տէյիլ , անճադ մուհապպէթի դաթիյէ վէ մէն

Փառաթը դաթիյէ, վէ մատտի մուհապպէթ թէսմիյէ օլունուր . պու-
նու տա փրօթէսթանլար իգրար էտէրլէր . եանի ֆրիստոսուն ճէ-
մաաթը քէմալի տէրէճէ իթթիֆազ վէ մուհապպէթ իլէ պիր պիրի-
նէ պաղը օլմաը : (Յ. 4. ԺԵ. 17) . « Պունու թէնպիհ էտէրիմ քի՝
պիր պիրինիդի սէվէսինիդ » . (ԺԵ. 11. 21. 26) . « Եա ազիզ ֆէ-
տէր՝ ծնլարը իսմին իլէ հըֆիզ էլլէ . . . քի պիր օլսունլար . նասըլ
քի պիզ պիրիզ » : « Քի հէփսի պիր օլսունլար . նասըլ քի՝ սէն ֆէտէր՝
պէնտէ , վէ պէն սէնտէ , վէ ծնլար տա պիզիմ իլէ պիրլէշսինլէր » :
« Վէ պէնի սէվտիյին մուհապպէթ իլէ՝ օլ մուհապպէթ քէնտիլէրին-
տէ տալի օլսուն , վէ պէն տէ ծնլար տա » : (Ե. 4) « Բուհ
պիրլիք , իման պիրլիք , վէ ամէլ , վէ մուհապպէթինիզ պիրլիք օլ-
սուն . հէփինիզ եէքտիլ վէ եէքճիհէթ օլսաընը » : (Ե. 23) « Զիրա
գարընըն պաշը գօճասը տըր . նասըլ քի քիլիսէնին պաշը տա ֆրիս-
տոս տուր , վէ օլ վիճուտուն գուրթարընըսը քէնտիսի տիր , վէ նա-
սըլ քի քիլիսէ ֆրիստոսա իթաաթ էտէր . . . զիրա ծնուն վիճու-
տունուն ազալարընտանը , քէնտի թէնինտէն վէ քէնտի գանընտան » :
(Ե. 23) « Ֆրիստոս քիլիսէնին պաշը տըր , վէ ծնուն վիճուտունուն
գուրթարընըսը տըր » : Էնճամընտա նասըլ քի կիւնէշ գարանըզ իլէ ,
կէրլէքլիք եալանընըզ իլէ , վէ Սլլահ չէթան իլէ իթթիֆազ վէ
իմթիզաճ էտէմէզսէ՝ չիւնքի պիր պիրինէ մուղալի տիրլէր , քէզա-
լիք եկեղեցի իմանը վէ իթիզատը վէ մուհապպէթի պիրլիք իսթէր .
նիֆազ , չիգազ , տին պապընտա հիշ պիր վազըթտա ույամազ . պու-
նուն իչին եկեղեցիյի գապուլ էթմէյէն՝ եկեղեցիտէն իսրաճ օլուն-
սուն տէյի էֆէնտիմըզ էմր էտէր : (Մ. 7. ԺԸ. 17) « Եկէրլի քիլի-
սէյի տէ տինլէմէզսէ՝ սէնին ինտինտէ կէօմրիւքճիւ վէ փուլէփէրէսթ
օլսուն » : Եանի քիլիսէտէն վէ քիլիսէ հիմմէթլէրինտէն իսրաճ օլ-
սուն : Վէ (Տէրու. Գ. 10) « Շիգազ էտէն (հերճուածող) քիմսէ-
տէն՝ պիր իքի քէրրէ նասիհաթ վէրտիքտէն սօնրա՝ վազ կէշ , վէ
եօլտան չըգմըշ՝ վէ կիւնահ իշլէյօր՝ քէնտի նէֆսինի հէլազ էթմիշ
պիլ » : Տէմէք քի ֆրիստոսուն քիլիսէսինին իչինտէ իման պիրլիկի վէ
իթթիֆազ վէ մուհապպէթ պիրլիկի պիրինճի չարթ վէ նիշանէ տիր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԻՆ

ԱԶԻԶ ՕԼՄԱԳ ՆԻՇԱՆԷՍԻ ԻԻԶԷՐԻՆԷ

Ի. Ֆրիստոս քէնտիսինի տինլէյէնի վէ պիաթ էտէնի կիւնահ-
տան՝ վէ կիւնահըն հիւքմիւնտէն գուրթարըպ վաք վէ թէմիզ էթ-

մէք իշին ինսանիյէթի պիզլէր կիպի կիյինտի , վէ պու ուղուրա գան տէօքտիւ . Խաչ ճէղասընա հիւքմ' օլտու . էօլտիւ վէ տիրիլտի : Նիշին . Պօղոս առաքեալ պուռնա ճէվասլ վէրիյօր . (Եփէս. Ե. 25) « Գըրիստոս քիլիսէյի սէվտի , վէ օնուն իշինն նէֆսինի թէլէֆ էթտի , քի օնու (աւագանըն) եանի վաֆթիզլին աղիզ քէլամը իլէ թէմիզլէսին , վէ միւշէրրէֆ եկեղեցի քէնտի հուզուրունա տիքսին , վէ պիր կէօնէ քիր վէ լէքէսի ես տիկէր պուռնա պէնզէրի օլմասըն . իլլա աղիզ վէ լէքէսիզ օլտուն » : Զաթէն Գրիստոս էֆէնտիմիզ Խաչա չըգմազտան , քէնտի փէտէրինտէն տիլէմիշ խտի քի՝ քէնտի սահիլիկի իլէ քիլիսէսինի աղիզ էյլէսին . (Յով. ԺԵ. 17. 19) « Սահիլիկին իլէ քէնտիլէրինի աղիզ էտէսին , զիրա սէնին քէլամըն սահիհ տիր » : « Վէ քէնտի իւզէրինէ պէն քէնտի նէֆսիմի աղիզ էտէրիմ , քի օնլար տա աղիզ օլտունլար , վէ պիր քէնտիլէր իշին եալընըզ ըէճա էթմէյօրում , իլլա օնլարըն սէօզիւ իլէ պանա քեաֆֆէյի իման էտէնէ » : Վէ (Տիմոթ. Բ. 14) « Օ քի նէֆսինի պիզլմ իշին թէլէֆ էթտի , հէր պիր նամուսսուզուգտան պիզի գուրթարսըն , վէ քէնտիսինէ էյի աւէլլէրէ մէյյալ՝ խասս մախսուս պիր ճէմաաթ թէմիզլէսին » : Պըրիստոսուն քիլիսէսինին աղիզ օլտուղունու թաստիզ վէ պէյան էթմէյէ պուռնլարա պէնզէր տահա չօգ տէլիլ վար տըր , վէ հիշ պիր մէզհէպ եօգ տուր քի Քրիստոսուն քիլիսէսինէ աղիզլիք եազըշմազ տէսին :

ԻՍ. Ֆադաթ՝ զօր եէրի շուրասը տըր քի՝ նէ կէօնէ իշպու աղիզլիկի Քրիստոսուն քիլիսէսի քէնտի իւզէրինտէ գահիրէն կէօսթէրիպ իճրա էտիյօր : Եվմէթ՝ հէր մէզհէպ , իշպու աղիզլիք սըֆաթը մէրղուպէսի պէնտէ տիր , տէր վէ իտտաա էտէր . լաքին սահիհ Քըրիստոսուն քիլիսէսի՝ կէրէք քէնտի պաշընըն աղիզլիկինէ պինաէն , կէրէք էօյրէթտիկի աղիզ վէ ալլահանի թալիմաթլարընա պինաէն , կէրէք իճրասընտա պուլունան աղիզ էսրարինէ , վէ կէրէք թէվլիտ էթտիկի սայըսըզ վէ հիսապսըզ աղիզլէրէ , շէհիտլէրէ , վէ ֆազայիլի ֆէվզէլատէ , վէ սէմավիյէ իլէ միւզէյյէն քիմսէլէրէ , վէ պիր չօգլարընըն աճայիպ վէ ֆէվզէլատէ միւճիւզաթլարընա պազարազ , տէյէպիլիլիզ քի՝ հէր գանղը շիրքէթտէ վէ մէզհէպտէ պու էֆալը ֆէվզէլատէ իճրա օլունմուշ վէ օլունույօրսա , անճազ օ քիլիսէ , օ տին սատէ Քրիստոս էֆէնտիմիզլին տինի վէ քիլիսէսի տիր , վէ օ սատէ Քրիստոսուն ալլահանի վիճուտու օլմայա եազըշըր , եանի քէնտի սէչիպ պէյէնտիկի քիլիսէսին վէ պու քիլիսէյէ ինսան պուլուրատուղու լութֆուն սէմէրէսի օլտուղու , օլ վազըթ պիհազգէն աւտ օլունուր , վէ օնտան մատա տիկէր պիր մէզհէպ եօգ տուր , վէ եալընըզ օ տուր Քրիստոսուն սահիհ քիլիսէսի : Պու տէտիկիմիզ տէլիլ : (Մարկ. Ե. 11) « Մութլուսունուզ սիզ , հաչան սիզլէրէ հազարէթ օլունաճազ վէ սիզի սիւրէճէք տիրլէր , վէ քեաֆֆէյի միւֆ-

թէրիյաթէ պէնիմ իշին ուղրայաճադսընդ , սէվինին վէ շազ օլուն » : (Ժ. 38) « Հէր քիմ քի խաչընը ալըպ՝ արգամսըրա տիւշմէզսէ՝ պանա լայդգ տէկիլ » : (Բ. ՏէՖ. Գ. 12.) « Հէր քիմ քի Ալլահ իլէ եաշամազ իսթէրսէ , սիթէմ (հալածանք) իշինտէ , մէշադգաթէ տաշանսըն » : Վէ (Մարթ. Ժ. 1.) « Չաղըրըպ օն իքիլէրի , օնլարա մէքրուհ ճինլէր իւզէրինէ՝ օնլարը չըգարմայա , խասթալարա շիֆա վէրմէյէ հիւքիւմէթ վէրտի . . . » : (Մարթ. ԺԶ. 17.) « Պանա ինանանլարըն՝ պու նիշանլար արգալարընտան կիտէճէք տիրլէր , պէնիմ իսմիմ իլէ չէյթանլարը չըգարաճադ տըրլար , լիսանլար սէօյլէյէճէք տիրլէր , երլանլարը էլլէրինտէ թուլթապիլէճէքտիրլէր , (թէլէֆէ Էտիճի) ղէհիւր պիլէ իշսէլէր , զարար պուլմայաճազլար : Խասթէլէր իւզէրինէ էլ գօրսալար սաղալաճազլար . . . » : Վէ « պանա ինանան քիմսէ՝ պէնիմ էթտիկիմ միւհիւզաթլարտան տահա պէօյիւկիւնիւ իշլէյէճէք տիր . . . » , Ազիլլէք , պու ֆազիլէթլէրին սէմէրէսի տիր . հէր քիմ պու մէշադգաթլարը Ալլահըն խաթըրը իշին չէքէրսէ՝ օ աղիզ տիր : Վէ եէվմիյէ զիքրի ճէմիլէլէրինի իպատէթլէ թէքրիմ էթտիկիմիզ պիլ ճիւմլէ ազիլլէր , պու քիլիսէնին էվլատլարը տըրլար :

ՊԱՊԱԸ ՍԱԼԻՍ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԻՆ ԻԻԶԻՆՃԻԻ ՆԻՇԱՆԸ
ՈՒՄՈՒՄԻ ԵԱ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՕԼՄԱՍԸ ՏԸՐ

ԻԲ. Կաթողիկէ՝ եանի ումումի օլմազ , Քրիստոս էֆէնտիմիլին քիլիսէսինին իւշիւնճիւ պիր շարթը տըր : (Մարթ. ԻԸ. 19.) « Կիտին պուստան սօնրա ճէմի թայիֆէլէրէ էօյրէտին » : Վէ (ԻԶ. 13.) « Սահիհ տէրիմ սիզէ , պիւթիւն տիւնեանըն հէր նէրէսինտէ պու Աւետարան իլան օլուրսա՝ եանի Քրիստոսուն թալիմաթլարը վէ հաւատքը , պուսուն էթտիկի չէյ զիքր իշին սէօյլէնէճէք տիր » : (Մարթ. ԺԳ. 9.) « Պու Աւետարանըմ տիւնեանըն հէր նէրէսինտէ վազ օլունուրսա . . . » . (ԺԶ. 13.) « Վէ տէր օնլարա . տիւնեանըն հէր թարաֆընա կիտին , քեաֆֆէյի մախլուգաթա Աւետարանը վազ էտին » :

Քրիստոսուն քիլիսէսի , ումումէն տիւնեանըն հէր պիր թարաֆընա եայրլաճադ տըր . Քրիստոս էֆէնտիմիլին պու էմրի իլահիյէսինին շարթը իգթիզասընտան տըր , վէ մատէմ քի տիւնեանըն չար էթրաֆընտա քրիստոնեայ պուլունաճազ , վէ պու քրիստոնեայ ճէմաաթը Քրիստոսուն մանէվի բուհանի վիճուտու տուր , պիր վիճուտուն քեաֆֆէյի ազալարը լազըմ քի՝ պիրի պիրի իլէ մէրպուլթ , վէ միւլհազ , վէ միւնազիտ օլտուն , չէօյլէ քի էլի , այաղը , վէ ազալարը պու վիճուտոէն քէսիք օլմայաճազ , իլլա , ճէփսի պիր պաշ

գօմանտաւ արթընտա օլաճագ տըր , նէ քէսիլմիշ այագ , վիճուտ-
տէն հայաթ ալըր , նէ էլլէր քէսիլիրսէ վիճուտտէն տամարլարընա
գան ագար , նէ հայաթ պախշ օլուր , նէ պիր վիճուտտէն պաշը քէ-
սէրսէն , պաշ գալապիրիր , նէ վիճուտ վիճուտ , իլլա թապիի հէփսի-
նէ հայաթ պախշ էտէն ճան՝ տախիլէն հէփսինէ հիւքմէտէր , վէ վիճու-
տուն քեաֆֆէյի ազալարընը գուզվէթի տէրունի իլէ ճէվէլան էթ-
տիրէն՝ վէ սաղ , վէ տիրի , վէ քեաֆֆէյի մուամէլաթընա պիր սա-
հիպի վիճուտ վէ մութասարըրֆ օլան ճան տըր : Քէզալիք Գրիստու-
տուն քիլիսէսի , վէ պու քիլիսէսին ազալարընը պիրի պիրիյլէ իւ-
հագ վէ իթթիֆագ էթտիրէն , էվվէլ էմրտէ Գրիստոսուն ռուհու-
նուն մուհապպէթի իթթիֆագը , վէ իմանը տըր . քի տիւնեանըն
չար էթրաֆընտա եէկ տիլ , եէկ ճիհէթ , եէկ իթիգատ օլուպ , հէր
եէրտէ մուսթազամ սուրէթտէ հէփսի պիր նիյէթէ խըզմէթ էտէր :
Տիւնեանըն ճէմի եէրլէրինի քրիսթիյան տօլտուրսա , վէ պու քրիս-
թիյանլարըն պիր պիրի պէխինտէ տինի վէ իթիգատը , վէ ալաթը
տինի վէ մագսէտի պիր օլմագսա , էվվէլա քիլիսէ օլամագ , եանի
Գրիստոսուն վիճուտու ատտ օլունամագ : Սանիյէն պիր պիրինէ մու-
խալիֆ օլան ազալարա տախի Գրիստոս պաշ օլամագ , պիլ ախէրէ
պիր պիրինտէն այրըմըշ ազալար , վէ ճէմիյէթլէր օլուրսա՝ նէ Քը-
րիստոսուն էօմրիւ իլէ եաշայապիրլիրլէր , նէ տէ Ալլահա մագպուլ
պիր իշի իճրա էտէպիրլիրլէր : Մուհապպէթ , վէ տինճէ օլան իթի-
գատ պալընը Գրիստոս քէնտիսի թէնպիհ էթմիշ մի , եօղսա հէր
քէս պիր պիրինտէն այրը՝ վէ պիլա իթթիհատ , վէ պիլա իլսթիլմթ
մը Գրիստոս քէնտի վիճուտի ազալարընըն եաշամասընա գարար վէ
գանուն գօյմուշ : (Յ.վ. Թ. 11.) « Պէն արթըգ տիւնեատա տէյի-
լիւ , վէ քէնտիլէր տիւնեատա տըրլար , վէ պէն կանընա կէլիյօրոււ .
եա Աղիզ փէտէր , քէնտիլէրի իսմին իլէ հըֆղ էյլէ . . . քի պիր օլ-
սունլար , նասըլ քի պիգ պիրիլ » : (20.) « պիր քէնտիլէր իչին ըի-
ճա էթմէյօրոււ , իլլա՝ ճէմի ծնլարըն սէօղիւ իլէ պանա ինանանլար
իչին , քի քեաֆֆէսի պիր օլսունլար , նասըլ քի սէն պէնտէ վէ պէն
սէնտէ իսէմ , ծնլար տա պիգտէ օլսունլար , վէ (22. 23. րէ) պու-
նու թէքէրրիւր էտիյօր : Տէմէք քի՝ կէրէք մուհապպէթճէ , կէրէք
իթիգատճա՝ Գրիստոսուն քիլիսէսի պիր օլմալը , քիւչիւք պէօյիւք
իլէ , վէ պէօյիւք քիւչիւք իլէ , վէ պաշարը հէփսի իլէ պիր օլմա-
լը քի , տիւնեանըն հէր պիր էթրաֆընտա պուլունան քրիսթիյան-
լար Գրիստոսուն քիլիսէսի վէ Գրիստոսուն վիճուտու օլապիլսին-
լէր : Հէր գանղը ճէմիյէթ քէնտի պաշը իլէ պիր տէյիլ իսէ , օ Քը-
րիստոսուն վիճուտինտէն սայըլամագ , հէր գանղը ճէմիյէթ պիրլիք-
տէ , վէ իման իթթիֆագընտա տէյիլ իսէ , օ ճէմիյէթ Գրիստոսուն
քիլիսէսի խարիճինտէ տիր . ղիրա առաքեալ թէնպիհ էթտի . (Փիւ-
ր. 2.) « Մէսէրրէթիմի թէքմիլ էտին , պիրլիքտէ տիւլիւնիւն , քէն-

տինիզտէ պիր մուհապպէթ թաշըըն , ճան պիր , ֆիքիր պիր » : Վէ (Եփես. Դ.) տէյօր « Հէր նէ գատար քի պիր քիլիսէ իշինտէ քիմինէ Գրիստոս պու մէէմուրիյէթի՝ վէ քիմինէ շունու՝ վէրմիշ խսէ տէ , հէփսի պիր բուհա , վէ պիր մագսէտէ խըզմէթ էտէճէք , վէ պիր տին , վէ մուհապպէթ իթթիֆագընա » : – « Գրիստոս պաղըլարընը առաքեալ , պաղըլարընը մարդարէ , փէյլամպէր , պաղըլարընը առատարանիշ . պաղըլարընը չօպան վէ վարդապետ , ազիլէրին թագվիյէթի իշին՝ մէէմուրիյէթի իշին , Գրիստոսուն վիւճուտունուն պինասը իշին , հէփիմիզին պիր իման իթթիֆագընա վարընայատագ նապո էթտի » : Պունլար Ալլահըն քէլամը տըր , ինսանլար սէշլէրի տէյիլ տիր :

ԻԳ . Պլինիոս սաղիր թէսմիյէ օլունան , Տրայանոս չէղարա՝ Վիթէնիա վալիսի պուլունտուղու հասէպի իլէ 97 ինճի մէքթիւպինտէ , քրիսթիան տիյանէթինին նէ գատար եայըլտըղընը մաաթթէէսսիֆ եաղըյօր : « Հէր սընըֆտան չօգլարը՝ գարը օլսուն՝ էրքէք օլսուն , վէ հէր ըիւթպէտէն թէհլիքէյէ տապէթ օլունույօրլար , վէ օլունաճագ տըրլար . պիր եալընըզ շէհրլէրէ մախսուս տէյիլ , իլլա գուրա լիէ գուրապա , վէ չիֆթլիքէրէ պիլէ , պու պաթըլ իթիգատըն մա՝ գարրաթը եայըլտը , վէ հէման փութխանէլէր իզսիզ գալտը , վէ աաաթը մէօհթէրէմէ մէթրուքէ՝ վէ տուր օլսու » : Յուստինոս Մարտիրոս Թրիֆօն իլէ սէօյլէշէրէք տէյօր . « Ինսանլարըն պիր միլլէթի գալմասը . բարբարոս օլսուն , բուսու օլսուն , եախօտ տիկէր գանդի նամ իլէ օլուրսա օլսուն , սէրայլար սաքինլէրի , եախօտ խանէտէն մահրում օլանլար , չատըր նիշին , վէ չօպան կիւրուհու օլսուն , քեաֆֆէսի խաչա չըդմըշ Յիսուս իամի իլէ տուալար վէ թէպէրրիւքեաթ փէտէրէ , վէ ճիհանըն եարատանընա սունույօրլար » : Սուրբ Իրէնէոս առաքեալլարըն աշակերտի (ընդդէմ հերէքիկոսմէանց Գիլլի . Ա. Բ. Ժ.) եաղըյօր . « Նէ Գերմանիատա թէէսիս օլունմուշ քիլիսէլէր պաշգա ինանյօրլար , նէ Իվէրնիատա (Իրլանտա) , նէ Սքօշիատա , նէ Եգիպտոստա , նէ Լիպիատա , նէ տէ ծնլար քի տիւնեանըն օրթա ետրինտէ տիրլէր , հէփսինին պիր տիր իթիգատը » : Վէ Տերտուղիանոս (քրիստիանլըզ մէտիյէսի քիթապընտա Բ. ԼԵ.) եաղըյօր . « Տիւնքիլէրիզ , վէ հէր ետրինիզի տօլտուրտուք , շէհրլէրինիզի , աաալարընըզ , գալէլէրինիզի , բէսմի մահալլէրինիզի , մէճլիսէրինիզի , օրտուլարընըզ , հիւքիւմաթընըզ , օրտուկեանընըզ , սէրայլարընըզ , շէրաաթ մահալլէրինիզի , վէ ճերակոյտունուղու . պիր փութխանէլէրի սատէ սիզլէրէ թէրք էթտի » :

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԻՆ ՏԷՕՐՏԻՆՆԻՆ ՆԻՇԱՆԸ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՕԼՄԱԼԸ ՏԸՐ , ԵԱՆԻ ՏԱՅԻՄԻ

ԻԴ . Քրիստոս էֆէնտիմիզին մէմուրիյէթի , վէ թա'լիմաթը՝ քէնտիսինին Կէօյէ չըգմասը իլէ , եէր եիւզիւնտէն զալգմատը՝ վէ պիթմէտի , իլլա տիւնեա տուրտուգճա , վէ ինսանլար ինսան օլտուգճա՝ առաքեալարտան պէ'տէն՝ պու կիւնէ գատար , իմանա վէ ֆաղիլէթ՝ ամէլլէրինէ , վէ մէմուրիյէթինէ տայիւր օլան թալիմաթ , գալիսիտ պազի վէ գալի , վէ միւթէմատի պու անէ տէկին տուրյօր , վէ տիւնեա սօնուհա գատար տուրաճադ տըրլար . եօզսա Քրիստոս ինսան թայիֆէսինին սէլամէթ խըզմէթինի թէմամէն իճրա էթմէմիշ օլուր ուտու . պազալըմ քի Քրիստոսուն ֆիքրի վէ նիյէթի պէօյլէ մի տիւր : (Մարթ. ԻԵ .) Յիսուս տիրիլտիքտէն սօնրա՝ շակիրտլէրինէ , վէ առաքեալարընա եազլաչըպ՝ տէտի , « Հէր հիւքիւմէթ կէօյտէ վէ եէրտէ պանա վէրիտի , փէտէրիմ պէնի նասըլ քի կէօնտէրտի իսէ , պէն տախի սիզլէրի կէօնտէրիւմ , պուհտան պէօյլէ կիտին վէ պիւթիւն թայիֆէլէրէ էօյրէտին , սազլասընլար , հէր նէ քի սիզէ թէնպիհ էթտիմ իսէ , վէ իշթէ հէր կիւն , հէր վազըթ , պէն սիզին իլէյիմ տիւնեա սօնուհա գատար » .

Քրիստոս էֆէնտիմիզին քիլիսէյէ օլան պու ինայէթինի, Յովհաննէս տախի եազըյօր (Ի. 21 .) « Նասըլ քի փէտէր պէնի իրսալ էթտի իսէ , պէն տախի սիզի իրսալ էտէրիմ » : (Դուհ. ԻԴ. 47 .) « Վէ օնլարա (եանի առաքեալարա) տէր , պէօյլէ Քրիստոսա էզիյէթ չէքմէք , վէ իւշիւնճիւ կիւնիւ տիրիլմէք , վէ քեաֆֆէյի միլլէթլէրէ նէտամէթ (ապաշխարանք) կէթիւմէք , վէ կիւնահլար աֆըղը վազ էթմէք , լազըմ իտի » : (Մարթ. ԺԶ. 20 .) « Վէ օնլար չըզըպ ըապպըն եարտըմը իլէ հէր էթրաֆա վազ էտէր իտիլէր , վէ քէլամը հէր տիւրլիւ նիշանէլէր իլէ թաստիգ էտէր իտիլէր , եանի արգալաընտան կիտէն միւճիւզաթլար իլէ » : (Գործ. Ա. 8 .) « Վէ Հոգին Սուրբուն իւզէրինիզէ կէլտիկինտէ գուվլէթ ալաճագընըզ , վէ պէնիմ իշին Նրուսաղէմտէ , Սամարիատա , վէ եէրին օ պիր ուճուհա գատար շահատէթ էտէճէքսինիզ » : Առաքեալար Ազիզ ըուհուհ իխթարընա կէօրէ , Քրիստոս էֆէնտիմիզին իճատ էթտիյի մէզհէպին , վէ քիլիսէնին պազի գալաճաղընը փէք ալա՝ պիլտիքլէրի իլին , էվլէլ էմիրտէ՝ Յուդանըն եէրինէ Մատաթիա առաքեալ օլտու : (Գործ. Ա. 26 .) Վէ եէտի թանէ սարկաւազլարը՝ առաքեալար փէրհիզ թութարադ ձեռնադընլ էթտիլէր : (Զ. 6 .) Վէ փէրհիզ թութարադ տուհ էտէրէք , Ազիզ ըուհուհ էմրի իւզէրէ Բառնարաքը վէ Սօղոսու , եանի Պօղոսու ձեռնադընլ էթտիլէր , (ԺԳ. 3 . և ԺԴ. 22 .) :

Վէ քիլիսէլերին լուզումունա կէօրէ՝ քահանայարա էլ գօյտուլար , վէ Անտիոքտա Պօղոս վէ Բառնարաս իլէ սիւննէթ , վէ պաշգա շէյլէր իւզէրինէ միւճատէլէ օլտուզունտա՝ Երուսաղէմտէ պիր պէօյիւք սինօթ էթտիլէր : (ԺՁ. Յ.) Վէ քիլիսէլէր իմանլարընտա գազիլէշիրլէր իտի , վէ տայիմա իզտիյատ պուլուլար Էտը : (Եֆէ. Բ. 20.) : « Պունտան պէօյլէ խարիճ , վէ եապանճը տէյիլսինիզ , իլլա ազիդէր հէմշէհրիսի , վէ Ալլահըն խանէտանը , չիւնքի առաքեալլարըն , վէ փէյղամպէրլէրին թէմէլի իւզէրինէ պինա օլունտունուզ , օնուն քի քէօշէ պաշը Յիսուս Քրիստոս տուր , օնուն իչին տէ հէր եափըսը չաթըլմըշ , վէ եագըշմըշ օլտուզու հալտէ , Ալլահ իլէ ազիզ հէյքէլ (օլուպ արթըյօր) » :

ԺԵ. Պու տէլաիլտէն աշիքեար օլտու քի՝ Քրիստոս քէնտի շաւիրտլէրինէ քեաֆֆէյի թալիմաթը սէմալիսինի էօյրէթտի , վէ իճրասընտա պուլունտու . շաւիրտլէր վէ առաքեալլար քէնտի կէօրտիւքլէրի վէ էօյրէնտիքլէրի վէ ալտըզլարը թէնպիհաթը՝ Քրիստոստան սօնրա շիֆահէն վազ ու նէշը էթտիլէր , վէ էօյրէթտիլէր , վէ հէր պիր շէհրէ վարտըզլարընտա՝ քիլիսէլէր թէնսիս (հաստատու) էթտիլէր , վէ հէր քիլիսէնին լուզումունա կէօրէ սարկաւագլար (վէ երէց) քահանայար ձեռնադրել էթտիլէր . վէ օնլարըն նէ կէօնէ ֆազիլէթտէ վէ նէ տէրէճէ թէրպիլէ վէ իլմտէ վէ տիրայէթտէ օլաճագլարընըն շարթլարընը սէօյլէտիլէր . վէ եքիտ՝ շէտիտ թէնպիհ էթտիլէր , վէ պիզլէր նէ մէճմուրիլէթտէ իսէք , սիզլէր տէ օ սունուզ . նէ տէրէճէ մէճգունիլէթ ալտըզ իսէ , սիզլէր տալի օլ տէրէճէտէսինիզ : (Ա. Պեպ. Ե. 1) « Քեահինլէրէ՝ պունտան պէօյլէ պէնիմ իլէ հէմտէրէճէ օլանլարա ըիճա էտէրիմ , վէ կէրէք սաղ իքէն՝ կէրէք էօլտիւքտէն սօնրա՝ դըլ փայը պու էօյրէնտիքլէրինտէն շաշմայըպ , թըպզը թըպզըյա իճրասընտա պուլունտունլար , վէ տիւնեա սօնունա գատար Քրիստոս քէնտիլէր իլէ պէրապէր վէ սաղ եաշայաճագտըր , վէ հէր պիր քիլիսէ վէ մէզհէպլէրի խուսուսունտա հէմ գըլաղուզ հէմ մուսալինլէրի օլաճագտըր տէյի օնլարա սէօյլէտիլէր » : Տէմէք քի պիտայէթիւտէն պու կիւնէ գատար Քրիստոսուն քիլիսէսի հէմ պագի , հէմ էսկի հիյէթիւտէ գազիլ , հէմ շիմտիլէ տէկին առաքեալլարըն վէ քեահինլէրին թէմէլի իւզէրինտէ լաէնգաթի վէ միւթէմատի տուրույօր , վէ էպէտի տուրաճագտըր :

ՊԱՊԸ ԽԱՄԻՍ

ԻՇՊՈՒ ՊԻՐԼԻՔ, ԱԶԻԶԼԻՔ, ՈՒՄՈՒՄԻԼԻՔ, ՎԷ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ՕԼՄԱԳ ՇԷՐԱՅԻԹ ՎԷ ՆԻՇԱՆԼԱՐԸ ՊԻՐ ԵԱԼԸՆԸԶ ԲՕՄԱ ՔԻԼԻՍԷՍԻ
ԻԻԶԷՐԻՆՏԷ ԿԷՕՐԻԻՆՏԻԻԿԻՆՏԷՆ ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՍԱՀԻՀ ՔԻԼԻՍԷՍԻ
ԲՕՄԱ ՔԻԼԻՍԷՍԻ ՏԷՄԷՔ ՏԻՐ

ԻԶ. Ա. Հոռվմէական քիլիսէ տէմէմիզ իլէ, եալընըզ Բօմա շէհ-
րի վէ Ս. Փափա հազրէթլէրինին պիր Բօմա սէրփիսկոպոսու մազա-
մընտա իտարէ օլունան քիլիսէ անլաչըլմամալը, եա՝ իշպու- Բօմա
քիլիսէսի իսմի շէրիֆինի վէրտիկիմիզին սէպէպի, պիւթիւն քիլիսէ-
լէրին ըշլիսի էքրէմի պուլունան՝ վէ պու տա պիր եալընըզ սուրբ
Պետրոսա խալէֆէթ (յաշորդութիւն) վէ եէր իւզէրինտէ Քրիստոս
էֆէնտիմիզ վէքեալէթ էտէն՝ ճէմի քիլիսէլէրին ամիր՝ վէ ֆէթվա-
ճըսը Սրբազան Քահանայապետ օրտա իզամէթ էթտիկինտէն, տէյիլ
եալընըզ Բօմա շէհրի մախսուսի իտարէսինտէն գըյաս օլունարազ,
անճազ տիւնեանըն չար էթրաֆ քիլիսէլէրի իւզէրինէ Քրիստոս է-
ֆէնտիմիզ Պետրոսա, վէ Պետրոստան Քահանայապետէ իհսան պույ-
րուլան ումումի մէշմուրիյէթտէն տօլայը, վէ պունա պինտէն տիր
քի՝ Բօմա քիլիսէսի, եանի ումումի քիլիսէ թէսմիյէ օլունուր: Վէ
չունքի՝ պաչընճա տին պիրլիկինէ, վէ քիլիսէնին իթթիֆազ վէ մու-
հապալէթինի հըֆզ էտիճի ալաթը, մէպտասը, վէ վասէթասը, եալը-
նըզ Բօմա քիլիսէսի օլտուզունտան Հռոմվմէական քիլիսէ իսմինիալմը:

ԻԷ. Իշթէ պու Բօմա քիլիսէսինէ սատէ պալատէ մուհարրէր է-
մարէ վէ նիշանէլէր, եա միւնֆէրիտէն՝ եա ճիւմլէթէն հէմ եազը-
չըր՝ հէմ իւզէրինտէ կիւնէշ կիպի միւպէյյէն տիր:

ԻԸ. Եվվէլա պիրլիք նիշանէսի Բօմա քիլիսէսինին խիլաթը շէրի-
ֆի տիր. զիրա կէրէք տինճէ, կէրէք քիւչիւկիւնտէն էն պէօյիւկիւ-
նէ գատար մէշմուրիինին իթթիֆազ վէ ուպուտիյէթինճէ. վէ կէրէք
Ալլահտան նասս ու թէշսիս օլունմուշ էսրար, եանի եէտի խոր-
հուրդլարըն իճրասը, վէ իլհազը պապընտա հէփսի եէքտիլ եէքվի-
ճուտ տուր: Նասըլ քի պիրլիք պապընտա եազտըղմիզ իսպաթլար
կէօսթէրիյօր: Տինճէ տիւնեանըն չար էթրաֆընտա կէրէք Գաթօլիք
ճէմաթըր օլտուն, կէրէք կիսասարկաւազ, օարկաւազ, քահանայ,
վարդապետ, եպիսկոպոս, արքեպիսկոպոս, կաթողիկոս օլտուն,
քեաֆֆէսինին թազրիլի, իմանը վէ իթիգատը պիր տիր, վէ միւթ-
թէֆիզ տիր. վէ հէր քիմ քի պու իման պիրլիկինէ գարչը սէրքէշ-
լիք էտիպ՝ մուվաֆֆազըյէթ էթմէզսէ, վէ տին պիրլիկինտէն այըր-
լըպ, տիկէր այըր՝ վէ այգըրը թալիմաթլարտա պուլունուրսա, ճէմի
պու քիլիսէ ըուէսսալարը պիր մահալէ թէճէմմիւ էտէրէք, օլ այ-
րըլմըզ զաթը, պիթթէնպիհ՝ վէ պիննասայիհ գանտըրըպ, օնու տին

իթթիֆագընա իտխալ էտէմէզսէլէր , Պօղոս առաքեալըն էթտիկի կիպի , վէ Գրիստոս էֆէնտիմիզին էմրի իւզէրէ , ծնու շէյթանա թէսլիմ էտէրլէր : Վէ օլ ըաֆըզը՝ փութփէրէսթ սըրասընա գօնոււուպ , քեսֆֆէսինին լանէթինի վէ նէֆրէթինի , մուճիպ օլուր , վէ սէմատէն Ալլահըն զաղէպինի քէնտի իւզէրինէ տալէթ էտէր : Օգոււստոն ազիզ քիլիսէնին թէվարիսլէրի , վէ ումոււմի սինօթլարըն իճթիմաի վէ միււ վաքէրաթը , վէ տին պիւրլիք գարարլարը . աշիքեսար կէօրիւնիւր քի , իշ պու տին պիւրլիկինէ խէլալ կէթիրմէյէլիմ . վէ Գրիստոստոն ըու հունու , վէ մանէվի վիճուտունու քի քէնտի քիլիսէսի տիր , իքիյէ թագսիմ էթմէյէլիմ տէյի՝ էվայիտէ վէ թէվարիսի միււսթէլիֆէտէ ազիզ քիլիսէ ըուէսսալարը , հայրապետլէրի , վէ քահանայապետլէրի նիչէ նիչէ մէչազգաթլարա գաթլանմըշ , վէ պու ուլուրա նիչէլէրի գանլարընը տէօքսիւշ վէ էօմիւրլէրինի ֆէտա էթմիշ տիրլէր : Գրիստոստան պէօյիւք Կոստանդիանոսա գատար , շօլ իւզ եիւզ սենէլէր , քիլիսէնին տէնչէթլի սէնէլէրի տիրլէր . Գրիստոստոն պու վիճուտու . եանի քիլիսէսի , նիչէ նիչէ էղիյէթլէր չէքսի , կիզլի վէ տաղլար մաղարալարընա ֆիրար էտէրէք , ինլէր , վէ եէր ալթլարընը տէլիպ միլեօնլար իլէ քրիսթիյանլար էօյլէ մահալլէրէ սըզընմըշ իքէն՝ եինէ փութփէրէսթ զալիմ չէզարլարըն ճէզա փէնչլսինէ կիրիֆթար օլտուլար , սէլ կիպի գանլարը ազաղ . պոււլարա չօգ մալ , չօգ մէէմուրիյէթ , չօգ տիւնեալի միււշէրրէֆ վատլար օլունտու . լաքին պունլարըն հիշ պիրիսի , պու տին վէ իման պիւրլիկինտէն ծնլարը այրբամատը : Պաշլարընըն քէնտի վիճուտլէրինտէն քէսլիպ՝ այրըմասընա ըազի օլտուլար : Լաքին Գրիստոստոն տինինտէն վէ քիլիսէսինտէն այրըմայա ըազի օլմատըլար : Վազաա պու աթալարըմըզ գանլարընը տէօքսիւլէր իսէ տէ՝ թօփրապա քրիսթիյան թօխոււմոււնու սաշտըլար : Տերտուղիանոստոն տէտիյի կիպի . « Շէհալտէրին գանը՝ օլտու քրիսթիյան թօխոււմու . « Արիւն վլայից , սերմն քրիստոնէից » . պարէմ եալընըզ փութփէրէսթ գօվալայըշը օլայըտը , Արիոս , վէ սայիր օնա պէնզէր ըաֆըզըլար տախի քիլիսէնին ազ միհնէթինի մուճիպ օլմատըլար :

Իթ . Պէօյիւք Կոստանդիանոս զէմանընտան պաշլայարազ , եանի 325 տէ Նիկիա ումոււմի սինօթու օլտու : Տիւնեանըն հէր թարաֆընտան Արիոսա գարշը , քի Գրիստոստոն՝ Ալլահըն քիվէճճիւնի կվլատը թէսմիյէ էտէյօր ուտու . եպիսկոպոսլար վէ հայրապետլէր՝ 318 մըզտարը Նիկիա շէհրինէ թէճէմմիւ էթտիլէր : Օնա՝ եանի Արիոսա՝ քէնտիսի քիլիսէտէն իխրաճ էտէրէք , լանէթ օգուտուլար : Հէր տէզրտէ , վէ հէր վազըթտա ճէմի հերետիկոսլար հազգընտա Բօմա քիլիսէսի իշթէ պէօյլէ տավրանտը . էվլէլինտէն պիզլիմ վազթըմըզըն Վաթիգան ումոււմի սինօթունա տէկին . (1869 – 70) . Իքինճի հասպ էլ հուգուգ , Բօմա քիլիսէսինտէ մէէմուրինին քիւչիւլիւ՝ պէօյիւկիւնիւ ,

Թանըր վէ էմրինտէն պիր կէօնա տըշարը չըգմազ . վէ հէփսի իշպու-
 րօմա քրիստէսինն էվամիրի տինիյէսինն՝ Ալլահն քէլամը կիպի Թու-
 թար վէ իճրասընա հազըր միւնթազըր օլուր , վէ օնա մուխալիֆէթ
 էտէն օլուրսա , ճէզա փէնչէյի բուհանիյէսինն տիւշար վէ Թէէտիպ
 օլուր : Սալիսէն մուհապպէթ պապընտա , վէ քրիստէ էսարաընտա իւ-
 հազիյէթի խուսուսուենտա՝ քեաֆֆէյի Բօմա քրիստէսինն էվլատլարը
 Քրիստոս էֆէնտիմիզտէն նասպ ու Թէէսիս օլունմուշ օլան քրիստէսին
 եէտի էսարաընը , վէ քրիստէ Թէնպիհաթընը իգրար էտէրլէր . չէօյլէ
 քի պու սըրլարտան պա՛ղըլարընըն էլզէմիյէթի ճիհէթի իչին՝ էսարըր
 զարուրիյէ Թէսմիյէ օլունուր , վէ պաղըլարընըն լուզումի հասպէլ էմր
 վէլ ումուր օլտուղունտան , քրիստէլէրտէ պունլարըն հէփսինն իճրասը
 պիրա գուսուր ինֆազ օլունաճագ տըր : Աէ պիր քրիստէյի մախսուսէ ,
 եախօտ պիր ատէմ իշ պու խորհուրդլարըն պաղըսընը գապուլ , վէ
 պաղըսընը ըէտտ էտէրսէ՝ անինտէ Բօմա քրիստէսինն իխրաճ օլու-
 նուր , հէրմուաճոդ՝ եախօտ հէրետիկոս ատտ օլունուր : Պունուն
 մուղայիրի քրիստէ գանունունա վէ գարարընա իթթիֆագ , վէ իթա-
 աթ էտէն՝ Ալլահն Թէպէրրիւքեաթըր րահմանիյէսինն մազհար օլուր ,
 նասըր քի Պօղոս առաքեալ եազըյօր . (Գալ . 2 . 16 .) : « Սիւննէթ
 գալըտը , (Գրք . ԺԵ . 7 .) մուճիպինճէ , հէր քիմ պու գանունա մու-
 վաֆֆազիյէթ էտէրսէ , իսրայէլ Ալլահընըն սէլամէթի , վէ մէրհամէ-
 թի իւզէրինտէ օլուն » :

1 . Սահիհէն Ազիզլիք նիշանէսի եալընըր Բօմա քրիստէսինն պիր
 չարթըր մախսուսէ տիր : Աէրէք ազիզլիք սէր չէշմէսի օլան միւէսսի-
 սի Քրիստոս էֆէնտիմիզ պու քրիստէյէ պաշ օլտուղու իչին . կէրէք
 սէմալի՝ վէ սահիհ՝ վէ ազիզ Թալիմաթլարը պու քրիստէյէ Թէսլիմ
 էթտիկի իչին . կէրէք իշ պու քրիստէ էվլատլարը՝ Քրիստոսուն նասպ
 էթտիկի ազիզ խորհուրդլարը իճրա էտէրէք՝ եէվմիյէ անլէրին վասէ-
 թասը իլէ էլթաֆը իլահիյէյէ իլհագ օլմալարը իչին . վէ կէրէք Քը-
 րիստոս էֆէնտիմիզին իշպու լութֆու իլահիյէսինն , տէրունէն մու-
 վաֆֆագ օլուպ՝ զահիրէն տախի ֆէվզէլ ատէ Թէսմիյէ օլունան ֆա-
 զիլէթ էֆալընտա պուլունուպ , էնվայի տիւրլիւ միւճիւղաթլար իճ-
 րասը իչին . վէ կէրէք պինլէրճէ պու սահիհիկին ուղուրունա մալ-
 տէն վէ նէֆալէրինտէն վազ կէչէրէք՝ նիչէ ճէզալարա գաթլանա-
 րադ՝ մուգատտէս վազիֆէլէրինի իճրա էտիպ , Քրիստոսուն ուղու-
 րունա , վէ կէրէք տիյանէթ , վէ կէրէք գարընտաշ մուհապպէթի
 ուղուրունա գուրպան կիթմիշ օլտուղլարը իչին . չիմտի տէ մէզպահ-
 լար (խորանլար) իւզէրինտէ կէմիքլէրինն՝ չէհիտ (մարտիրոս) մա-
 սունըլարը տէյու՝ իզզէթ , վէ իպատէթ , վէ բայէթ էտէրիզ : Պու
 պապտէ քրիստէտէ չէհիտ տիւշմիւշ ազիզլէրին Թէվարիլսինի պիրիսի
 օգուրսա , օլ գատար պինլէրճէ ճանլարըն պիր տին ուղուրունա Թէ-
 ֆ օլմալարը պիր գուվլէթ վէ հիքմէթի բապպանիյէյէ մախսուս

օլտուղունու այնէն միւշահէտէ վէ իզրար էտէր : Իշթէ պու ազիզ-
լէր տիր քի , Բօմա քիլիսէսինին գուճաղընտա տօղմուշ՝ վէ տին ու-
ղուրունա դան տէօքմիւշ , վէ քիլիսէսէստէ օնլարըն ազիզ կէմիքլէրի
հէր քէսին րայէթ ու ինթիրամաթընը մուճիպ օլմուշ տուր :

ԼԱ. Սալիսէն , Բօմա քիլիսէսի ումումի (ընդհանրական) տոր :

Պիր շէյին ումումի օլմասը իչին՝ հէր եէրտէ եայըլմըշ օլմասը
լազըմ կէլիր , Բօմա քիլիսէսի վէ մէզհէպի տիւնեանըն տէօքթ էթ-
րաֆընա եայըլմըշ , վէ դապուլ օլունմուշ , իշթէ պու մանայէ մէպ-
նի տիր , քի Կաթողիկէ նամընը ալմըշ καθολικον : Պու քի էլէնիդա
լիսանընտա ումումի տէմէք , վէ հայճա ընդիսանուր , ումումի թէրճիւ-
մէ օլունուր : Եվվէլա Հոռվմէական մէզհէպ տիւնեանըն հէր թարաֆը-
նա եայըլմըշ իսէ տէ , էվվէթ հէմ պու սէպէպտէն էօթիւրիւ , հէմտէ
Բօմա քիլիսէսինին հէր եէրտէ իթիդատը տինիյէսի (դաւանութիւնու)
վէ ազայիտի տինիյէսի (մասունք հաւատոյ) պիր օլտուղունտան , պիրի
պիրինտէն ֆէրզի օլամազ : Սանիէն , Քրիստոստան , վէ քէնտի քի-
լիսէսինին իւք կիւնլէրի թարիթինտէն պաշլայարադ՝ պու կիւնէ դա-
տար , օլ իթիդատ պիր տիր , վէ իսթիպտալ դապուլ իթմէզ տէրէ-
ճէտէ օնլարտան պիզէ կէլինճէյէ դատար նասպ էթտիքլէրի տին
դայտէսի օ տուր , վէ պէր դարար տըր . վէ նէ իսթիլաթ , վէ նէ թէ-
րէտտիւտ կէօթիւրիւր : Հէր եէրտէ , հէր վազըթտա՝ օլ դաւանու-
թիւնտա օլարադ քիլիսէ քէնտի էսրարընը (խորհուրդլարընը) իճրա
էտէր : Վէ հուգուգճա տախի Բօմա քիլիսէսինին մէէմուրլէրի քիւ-
չիւյիւ պէօյիւկիւնէ , վէ քեսաֆֆէսի Բօմա Սըքազան Գահանայապետի-
նէ մէրպուլթ , վէ միւթիւ տիր , վէ օնուն էմրինտէն հիչ պիր կէօնէ
շաշմազլար : Փրօթէսթանլար , վէ սայիր կաթողիկէ քիլիսէսին խա-
սիմլէրի , էվայիլտէն պու կիւնէ տէկին կէօթէրսինլէր պիզէ , գա՞ն-
ղը քիլիտէ Բօմատան պաշ չէքմիշ , վէ եինէ քիլիսէ տախիլինտէ դալ-
մըշ : Հէմ Բօմա քիլիսէսի պիհազգին՝ մատտի սուրէթտէ տախի , եա-
նի ճէմիյէթինին քէսրէթինէ՝ սթաթիսթիք ուսուլինէ նազարէն , եա-
նի տիւնեանըն միւֆրէտաթը նուֆուս ճէտվէլի իգթիդասընճա տա-
խի պու քիլիսէսին տինճէ թէպալարը՝ օ պիրլէրինտէն տահա զիյա-
տէ՝ քէսիր , վէ վաֆիր տիր : Վէ Բօմա քիլիսէսինին խարիճինտէ
պուլունան , փութփիւրէսթլէրտէն մատէ , պիւթիւն խրիսթիյան մէ-
զահիպինին նուֆուսու միւնֆէրիտէն , վէ պաշդա պաշգա ալընա-
րադ , վէ հիսապ օլունարադ , պունլար Բօմա քիլիսէսինին , իւշտէ
պիրի , եախօտ նըսֆը տէյիլ տիրլէր :

ԼԲ. Պա խուսուս քի , պունլար ասասէն՝ վէ պազէն պիր պիրինէ
զըտտ , վէ մուխալիֆ տիրլէր , պիլ ֆարզ Բում , մէզհէպճէ , Երմէնի
տէյիլ . նէ տէ Երմէնի՝ մէզհէպճէ Բում տուր . նէ Ստորի Գըպթի
տիր , նէ պու , Հապէշի , նէ Քիլտանի , Եագուպի . նէ տէ Եագու-
պի՝ Քիլտանի : Պունլարըն հէր պիրի ազայիտի տինիյէճէ էքսէրի

միւթթէֆիգ իսէլէր տէ , պազը խուսուսաթը տինթյէտէ ինթիւաֆ , վէ իֆթիրազլարը պուլունուր . վէ եէկ տիկէրինէ պազը տա կիւճէ-նիրէր , հէր հաչան էրմէնիտէն պիրի բոււ մէզհէպինի ինթիւար էթ-տիյինտէ՝ թէքրար բոււլարտան օլ քիմսէնին իւզէրինէ , դազանա կիր-մէսի իլէ վաֆթիգ իճրա օլուրսա . . . : Իլլա քի փրօթէսթան պուն-լար իլէ հի՛չ պիր կէօնէ իթթիֆազ էտէմէդ . ծնլար խաբապալտ , վէ փրօթէսթան սուրէքա Աւետարանապալտ չիւնքի ծնու էօփմէդ : Տէմէք քի պունլարըն ագայիտճէ վէ ասասէն պիրի պիրինտէն ինթիւաֆը օ-լուպ , հէ՛մ Բօմա քիլիսէսի ճէմաաթը քէսթէթինէ վասըլ օլամադ , հէ՛մ տէ ումուսիլիք իսմի շէրիֆի , վէ նիշանը ծնլարտա եօգ , վէ ծն-լարա եազըշամադ . անճադ պիր սատէ Կաթողիկէ Բօմա քիլիսէսի իթթիֆազընտա պուլունան պիլ ճիւմլէ միւթթէֆիգ քիլիսէլէրէ խաս վէ այիտ տիր . վէ Քրիստոսուն քիլիսէսինին հազգընտա ումու-միլիք պապընտա եազըլան խապաթլար եալընըզ Բօմա քիլիսէսինէ պաշ թաճը , վէ եիւզիւք գաշը կիպի եազըշըր : Հէր գանղը մէմլէ-քէթտէ կաթողիկէ ճէմիյէթի պուլունուրսա , գա՛նղը միլլէթտէն օլ-տուղունու սիւալ էտիպ արամազլար , օ՝ օրատա հէմ խոստովանանք օլուր , հէմ հազորդութիւն ալըր , հէմ ծնլար իլէ իլհազ օլուր , լա-քին պունուն մուզայիրի հիչ տուլուլմամըշ տըր քը , պիր Էջմիածնա-կան Էրմէնիլի իճապը լուզուլմինտէ , Բոււ միլլէթի էքսէմօլյօյիս էթ-սին , վէ հաղորդ վէրսին . . . : Գօ՛ քի պին քէրէ Բոււ զազէթալարը պիգ գարտասիս սէր նամէլէրի իլէ իթթիֆազ էթսինլէր . քէրթէ պաշընտա մութլազ օ սէօզլէր , օ իթթիֆազլար պէրհապա օլուր-լար , վէ էսկի սօֆուլուգ եինէ հիւքմ էտէր : Էջմիածնական քիլիսէ Ատորիլէրի , վէ Նեստորիլէրի պիզէ թապի տիրլէր՝ տէյէրէք , ծնլարա թէվէճճիւհ իպրազ՛էտէրլէր . պունլար իսէ , քիմի Նեստորական , քիմի Յակոբիկեան , քիմի Պարսամական , քի պէօյիւք սինօթլարտա հերե-տիկոսութիւնլարը իչին լանէթ (նզովք) ալթընա ալընարազ , քի-լիսէտէն իխրաճ , վէ ըէսմէն վէ ալէնէն հերետիկոս իլան օլմուշ-լար . թէվարիսէ պիրազ միւրաճաաթ էթմէլի , (Տե՛ Մի՛նէ Աստու-ծա՛նու՛նիւն Խաթաբէալ Էթնազ Զա՛ր . Ե. 570) պիլ ֆարզ Նեստորա-կանլար՝ Քրիստոս պիզլիմ իչին էզիլէթ չէքմէտի տէյի , բաֆըզըլըզ չըգարտըլար , վէ զայրիհիւմ : (Ար. 64. Վէ Թ. 508) :

ԼԳ. Պիլ ախիւրէ Քրիստոսուն քիլիսէսինին տէօրտիւնճիւ նիշա-նէսի առաքելական տըր , վէ օ տա Բօմա քիլիսէսինէ մախսուս տուր : Զիրա Պետրոս , վէ սայիր առաքելալարտան պաշլայարազ , Բօմա Գա-հանայապետլէրի , լաէնգաթի Պետրոս առաքելալըն խալէֆլէրի , վէ եէր եիւզիւնտէ Քրիստոս վէքիլի օլտուզլարը ճիհէթ իլէ , Պետրոս-տան խալէֆինէ , վէ խալէֆինտէն տիկէր խալէֆինէ , 1874 սէնէյի հազիրինտէ վազթըմըղըն , վէ ճէմի Հոռովմէական կաթողիկէ քիլիսէ-սին ըէյիսի էքրէմի պուլունան Պիոս Թ. Փափայա գատար՝ միւթթէմա-

տիւյնն սիւրիւպ կէտի . վէ քիլիսէնին պետայեթինտէն շիմտիյէ տէ-
կին , եպիսկոպոսլարըն , վէ բուհանի բուէսսալարըն քեաֆֆէսի
միւթթէհիտ վէ միւթթէֆիդ Բօմա քահանայապետէրի իլէ պիր տիր-
լէր : Եվվէթ պու իթթիֆադ սայէսինտէ՝ եէր իւզէրինտէ տիւնեա-
նըն չար էթրաֆընտա պուլունան քեաֆֆէյի կաթողիկէ քիլիսէլէր
տինճէ , վէ կէրէք մուհապպէթճէ , պիրի պիրի իլէ պու սիյազտէ
մէրպութ օլարազ , Գրիստոստան ալտըզլարը իմանը , վէ թաալիմա-
թը իլահիյէյի թէմամէն , էմինէն , վէ սալիմէն շիմտիյէ տէկին մու-
հաֆազա էլլէտիլէր : Եվվէթ՝ պու իթթիֆադ իլէ , դալըմ չէզարլարըն
հիւքմիւնէ վէ էօրֆիւնէ գարչը՝ վէ էնվա՛ի տիւրլիւ ճէմաաթլարըն
թէվարիիսի միւթթէլիֆէտէ վէ միլլէթլէրին միւթթէսսիւֆ ինգիլա-
պաթը հէնկեամընտա , վէ պիւլէրճէ հերետիկոս , վէ քիլիսէ խասիմ-
լէրինին հիւնէր վէ տէսիսէսինէ հիչ պիր վազըթ ալտանմայըպ , չէ-
ճաաթ իլէ Գրիստոստուն իչպու մէօհթէրէմ , մանէվի կէօմէկինի լէ-
քէսիդ սազլատըլար , վէ վիճուտի իլէ պէրապէր պու թարիիսէ գա-
տար եթիլտիրտիլէր , միւշէրրէֆ ֆիւթուհաթլար գազանտըլար .
զիրա էֆէնտիմիզին գարարը իլահիսի իւզէրէ ճէհէնէմ գափուլարը
օնա դալիպ կէլմէյէճէքլէր տէյի գարարը գաթի տիր :

ԼԴ . Իչ պու տէօրթ էմարէ , վէ Գրիստոստուն քիլիսէսինին չէօհ-
րէթլէրի , եալընը Բօմա քիլիսէսի իւզէրինտէ պուլունտուղու այնիյ-
լէ վէ թըպզըսը իլէ թէպէյիւն էթտիկինտէն տէրիդ քի՝ ասըլ Գրիս-
տոստուն նասպ էթտիկի , վէ ուղուրունա գան տէօքտիլիւ , վէ օնու
ազիդ վէ թէմիդ էթտիկի քիլիսէ , սատէ Բօմա քիլիսէսի , վէ դաւա-
նութիւնու տուր . վէ պու ուլու քիլիսէ պիր թէք սէչիւմիչ քիլիսէ
տիր , վէ ումումի քիլիսէ տիր . վէ առաքեալլարտան պէրի Գրիս-
տոս էֆէնտիմիզին թալիմաթը իլահիյէսինի , վէ իմանընը պու թա-
րիսէ գատար՝ նիչէ մէշադգաթլէրէ թահամիւլ վէ մուհաֆազա է-
տիւպ , պիզէ թէսլիմ էտէն , իչ պու Բօմա քիլիսէսի տիր . վէ պունա
մուխալիֆ պուլունան վէ պունտան միւֆթէրէք պուլունան մէզա-
հիպ , վէ ֆըրզալարըն , վէ քիլիսէլէրին քեաֆֆէսի Գրիստոստուն քի-
լիսէսի տէյիլ տիր , վէ քիմի շիզմաթիդ (հերձեալ , վէ քիմի տէ էրէ-
թիդ) հերետիկոս թէսմիյէ օլունուր , (Տէ . Խ .) :

ԼԵ . Պու գատար եազըլան չէյլէրտէն աշիքեար շուրասը իսթիի-
րաճ օլունուր , եանի՛ էվվէլա Գրիստոստուն քիլիսէսի քէնտի մանէվի
վիճուտի տիր . վէ պու վիճուտ պիր տիր , վէ տիրի տիր . վէ պիր
պաշ , վէ բէյիսինին իտարէսինտէ հաշատըղը մուզթազալը ասըլ վէ
վիճուտու տուր : Սանիյէն պու քիլիսէ Գրիստոստուն վիճուտու օլտու-
ղունտան , քէզա ազիդ օլմասը մուզթազալը թապիաթընտան տըր :
Սալիսէն իչպու Գրիստոստուն քիլիսէսի , քի տիւնեանըն հէր պիր թա-
րաֆընա եայըլմըշ տըր , ումումի օլմուշ օլմասը էլզէմ տիր . վէ պու
մանէվի վիճուտ սաղ օլուպ՝ վէ սաղ դալաճաղը իչին ազալարընըն

քէնտի պաշը իւէ պիւրէշէրէք , վէ էօմրիւնիւ Գրիստոստան ախդ էտէրէք , հայաթընը տիւնեանըն սօնունա գառար ըէսուլի , (առաքելական) վէ միւթէմատիյէն սիւրէճէք տիր : Իշպու էօմր իւէ եաշայան քիլիսէ պիր եալընըգ Բօմա աղիզ քիլիսէսի տիր : Վէ 318 հայրապետէր Նիկիա պիրիւնճի պաշ սինսթոււնտա քէնտիսինէ իման թաղրիրինտէ (հանգանակ) պու տէօրթ իսմի շէրիֆի վէ շէօհրէթլէրի պի հագգան վէրտիլէր : Պու սուրէթտէ Բօմա քիլիսէսի խարիճինտէ գալմըշ օլան Ֆըրգալար վէ քիլիսէլէր կաթողիկէ քիլիսէտէն ալըլմըշ վէ Գրիստոսուն վիճուտինտէն քէսիլմիշ տէմէք օլաճագ տըրլար :

ԼԶ. Փրօթէսթան քիլիսէսի տէ պի դայըը հագգ պիզ Գրիստոսուն քիլիսէսիլիզ , վէ չօղլարը քիլիսէ իսմինի տախի գապուլ էթմէյուպ , անճագ Գրիստոսուն ճէմաաթը պիզ իզ տէյի իտտաա էտէրլէր :

Էվվէլա Փրօթէսթան քիլիսէսինին եախօտ ճէմիյէթինին պաշը պիր օլմատըղընտան՝ վիճուտի տէ պիր օլմազ , վէ պաշլարը չօղլարըգճա՝ իթթիֆազը օլմազ : Պունու իսպաթ էթմէք հաճէթ տէյիլ : քէնտիլէր իզրար էտէրլէր . զիրա նասըլ քի մահէլլէրինտէ եաղաճաղըզ , տին պապընտա Լութէր պաշգա տիւրլիւ սէօյլէտի վէ ինանտը՝ վէ Գալվին պաշգա տիւրլիւ . Ծըվինկլիոս պաշգա տիւրլիւ եօլ կէօսթէրտի . վէ Մէլանթօն պաշգա տիւրլիւ : Վէ վուգուաթ տախի պունու թաստիզ իտէր . զիրա Փրօթէսթան քիլիսէսի սէրկէրտէլէրի Լութէր վէ Գալվին սաղ իքէն , պիր գաշ եիւզ , տինճէ պիրպիրինէ զըտտ Ֆըրգալարա թագսիմ օլտուլար : Փրօթէսթանըզ Ալէմանեատա պաշգա վէ Ինկիլթէրրատա պաշգա . Չվիցցէրեատա պաշգա վէ Ամէրիգատա պաշգա . եպիսկոպոսական վէ երէցական քիլիսէ , եիւքսէք քիլիսէ , էնկին քիլիսէ վէ սայիրէ : Պունլարըն քեաֆֆէսի Գըրիստոսուն տիյանէթինին ասաս՝ վէ շէրայթիթի սալթ պիլմէյէրէք տէյիլ՝ պիւէ պիւէ տէ Բօմա քիլիսէսինէ դարշը փրօթէսթօ , եախօտ շէքվա էտէրէք քիլիսէսին մէշրու պաշընը՝ վէ ըէյիսի էքրէմինի թէրք պիրլէ՝ հէր քէս քէնտի մէրամ , վէ ըէյի զաթիյէսինէ իգտամ վէ խըզմէթ էտիպ , սէրքէշիք սէվտասըլլա՝ պիւթիւն վիճուտէ գօմանտա վէրէճէք օլ միւհթէրէմ պաշտան՝ եանի Բօմա ուլու քիլիսէսինտէն ալըլըպլ իֆրաղ օլտուլար : Վէ իշպու ըէյիսի էքրէմին հիւքիւմէթինի վէ մուգատտէս հուգուգունու ինքեար իտէրէք , էնվաի տիւրլիւ եանըշ էֆքեարլարա սափտըլար , վէ Գրիստոսուն քիլիսէսինին քեաֆֆէյի մուհասսէնաթընտան , վէ Ալլահըն էսրարընըն ինայէթլէրինտէն տուր՝ վէ պիլ ախէրէ Գրիստոսուն վիճուտինին մուհապէթինտէն վէ պիրլիք հայաթընտան մահրում օլտուլար : Պունլարը սօնրա պիրէր պիրէր կէօլլէրինին էօնիւնէ գօյաճաղըզ :

ԼԷ. Սանիյէն Փրօթէսթան քիլիսէսինին ազիզլիկի օլմազ . զիրա պիրլիք քէմալէթի պիր շիրքէթին իյինտէ օլմազսա , օլ շիրքէթ

ազիզ օլամազ . քիլիսէ՝ քի Գրիստոս էֆէնտիմիզին մանէվի վիճուտու տուր , պիրլիկի օլմատըղը հալտէ ազիզլիկի տէ օլամազ , վէ ազիզ եաշայամազ . Զիւնքի պիր վիճուտա հէփ ազալար պաշ իլէ պիրլիքտէ օլմալը : Պու իթթիֆագ վէ դապթ վէ ռապթ մէպտասը , քի պաշ պիրլիկի տիր պիր վիճուտտէ օլմազսա , սայիր ազալար պիրի պիրլի իլէ Գրիստոսուն լութֆունուն հայաթընա հիսսէտար օլամազլար . վէ հայաթ օլմազսա՝ պիլ ախէրէ մուհապպէթ պաղը տախի օլամազ . վէ թապիի ազիզլիկի տէ օլամազ : Պու (Եֆէ . Դ . 16) տա սահիհէն եազըլը տըր . վէ մուզթազայը հալտէն տիր : « Գրիստոս պաշ տըր . իմտի պիւթիւն վիճուտ եափըլմըշ վէ եազըշտըրըլմըշ , հէր պիր ազալարըն տուկուսունա կէօրէ , վէ էօլչիւսիւնէ կէօրէ նէֆսինին պէօլիւմէսի իչին մուհապպէթ իլէ եաշար » : Եանի Գրիստոս պու վիճուտա պաշ օլտուղու իչին՝ պէօլիւմէսինի իսթէր , պէսլէմէսինի իսթէր , պիւթիւն ազալարընըն իթթիֆագ վէ հայաթտա տուրմասընը իսթէր . պիրլիք օլմազսա՝ պունլար նամըլ օլապիլիր : Լութէր իթի սէնէ էվվէլ Կատարինէ իսմինտէ պիր մայրապետի մանասթըրտան ալարթըր , վէ քէնտիսի տէ մանասթըրը թէրք էտիպ՝ օնուն իլէ էվվէնտի : Վէ մէշհուր Ֆէլլէրին եազտըղընա պագարսագ , եալընըզ չէհվէթի խաթըր իչին օլ մանասթըրը թէրք իլէ , չէհվէթէ տայիր ռուխսաթլար վէրտի . վէ Լանտկրավ փատիշահա՝ էվվէլքի էհլի սազ իքէն՝ պիր դարը տահա վէրտի : Գալվին էնճամընտա պիր օղլան իլէ պասըլպ եանտը . իշթէ պունլար տըր քի , Բօմա քիլիսէսինի պէյէնմէտիլէր , վէ տօղրու մէզհէպ չըգարտըլար . . . :

ԼԲ. Փրօթէսթան քիլիսէսի տէրունինտէ մէզհէպ պիրլիկի , վէ ռուհ , վէ մուհապպէթ պիրլիկի պուլունմատըղընտան ումուսմի տէ օլամազ : Զիրա պու քիլիսէ հէր քէսէ սէրպէսթիյի էֆքեար մէզուսնիյէթի պախշ էտիյօր . վէ իչլէրինտէ ումուրու տինիյէ ահհատընաս ըէյինէ միւհապվէլ օլմուշ տուր : Բօմա քիլիսէսինին տին պապընտա թալիմաթը , վէ ազիզ քիթապա վէրտիյի մանայը վէրմէսինլէր տէ՝ սայիր նէ մանա վէրիրսէլէր վէրսինլէր . Փրօթէսթան քիլիսէսի պունա ռազի օլուր : Հէմ պալատէ զիքը էթտիյիմիզ Փրօթէսթան քիլիսէլէրի Ֆըրգալարը պիրի պիրիլլէ՝ պիրլիք , վէ տինճէ իթթիֆագը օլմատըղընտան՝ պու էճիլտէն տախի ումուսմի քիլիսէ օլամազ :

ԼԹ. Կէլէլիմ քի առաքելական հիչ օլամազ , չիւնքի միւէսսիսլէրի , Լութէր վէ Գալվին օլարագ , թէրճիւմէյի հալլէրինի հէր քէս տինճէ , վէ մէշրէպճէ , վէ պունլարըն նէ մագուլէ ատէմլէր օլտուգլարընը ֆէհմ էթմէսի չէօյլէ տուրսուն՝ պու նէվիճատ մէզհէպին մէրամ վէ նէֆսանիյէթ մէզհէպի օլտուղունու ալէմ պիլիր օլտու . վէ պիտայէթլէրի առաքեալարտան օլմատըղը իչին՝ թալիմաթլարը տախի Աւետարանա մուղայիր , վէ Գրիստոսուն մագսէտի իլահիսինէ քիւլլիլէն մուխալիֆ պուլունտուղու՝ պունու թաստիզ էտէր . քէն-

տի պիտայէթլէրինտէն սօնրա տախի՝ մէզհէպլէրինի պին դալըպա տէօքտիւլէր, վէ պիր միւէսսէս վէ միւսէպպէթ գանունլարը եօզ տուր. վէ առաքելական էսալէթլէրի, վէ խէլաֆէթլէրի տէ օլամազ :

Խ. Քրիստոսուն քիլիսէսինին, պալատէ մուհարրէր պիրլիք վէ ազիզլիք, վէ ռամուսիլիք, վէ րեսուլի (առաքելական) նիշանէլէրի, վէ շէօհրէթլէրի, խաջապաշտ թէսմիյէ օլունան, Բոււմ, Էրմէնի, Ասորի, Գըպլի, Յակոբիկեան, Քիլտանի վէ սայիր քիլիսէլէրէ տախի եազըշմազ, օնուն իչին պունլար տա Քրիստոսուն քիլիսէսի օլամազլար : Էվվէլա իզրար էթմէլիյիզ քի, պու մէզհէպլէրին քեաֆէսի փրօթէսթանա պէշնզէր պիր շէյլէրի եօզ տուր. Փագաթ պաւզը մէվատտէ փրօթէսթան իլէ պունլար միւթթէֆիզ օլուրլար. եանի Քրիստոսուն քիլիսէսինին պիր րէիսի էքրէմի եօզ տուր, վէ պունա պինաէն Բօմա Քահանայապետինի պիզէ պաշ թուլթմալըզ տէմէլէրինտէ : Փրօթէսթան նէ Ֆիքիր իլէ պու իտտապը էտէրսէ՝ պունլար էթմէզ. վէ Ֆէրզլէրի պու տուր քի, փրօթէսթան էվվէլինտէն պէրի օն իքի առաքեալլար հէփսի պիր տիր, մէէմուրիյէթճէ, վէ մէզունիյէթճէ, պէօլիւկիւ քիւչիւկիւ եօզ տուր : Պունուն իչին րէիսիք իտտաասընտա կէզէն Քահանայապետի, եանի սուրը Պետրոսու առաքեալլարա, վէ Քահանայապետի սայիր քիլիսէլէրէ վէ Քրիստոսուն ճէմաաթընա պաշ թանըմազ, վէ իթաաթ էթմէզ. վէլ հաթըլ րուհանի ճիւքիւմաթ (իշխանութիւն) Քրիստոստան պազըլարընա վէրիտի, վէ պազըլարընա վէրիմէտի, սահիլիկի դաթան թանըմազլար : Փագաթ խաջապաշտ թէսմիյէ օլունանլար՝ պու մէպտա՝յը թուլթուպ, Բօմա Քահանայապետինի վէ Պետրոս առաքեալըն րիյասէթինի (զլիսադուլթիւնունու) վէ սայիր առաքեալլարա պաշ օլտուղունու՝ պիլիլէր վէ քիլիսէլէրտէ տուալարընտա իճրա, հէմ տէ իզրար էտէրլէր. լաքին իճապ էտէն իթաաթտա պուլունմազլար, վէ մուհապպէթ վէ իլհազիյէթ պազըլարընը դաթ էթմիշլէր : Վէ շուրասընը տախի ինքեար էթմէմէլիյիզ քի, պու միւթթէլիֆ մէզահիպ պէշնլէրինտէ պէօլիւք Ֆէրզլէրի վար տըր. եանի իլլէրինտէ պազըլարը վար տըր քի, մէսէլա Յակոբիկեանլար, Ասորիլէր, Նեստորականլար, վէ Քիլտանիլէր հսքի նամ իլէ թապիր օլունուրլար. չիւնքի եեհնի թապիր օլունան պու միլլէթլէրին հէփսինտէն Բօմա քիլիսէսինին ազալիտի տինիյէսինի, վէ իթթիհատ իթթիֆազընը իլթիյար էթմիշ. վէ առաքեալլարըն րէյիսի էքրէմինին խէլաֆէթինի թաատիզ վէ դապուլ էթմիշ, վէ հէր մուամէլաթը տինիյէ՝ վէ րուհանիյէլէրինտէ Բօմա Ս. Քահանայապետիլլէ պիլիթթիֆազ իճրա էտէն պիր գըսըմլարը վար տըր քի, Բոււմ Գաթօլիկի, Բոււս գաթօլիկի, Էրմէնի գաթօլիկի... թէսմիյէ օլուրլար : Վէ մուհապպէթ պաւզը իլէ պազըմազ րէիսիլէրի Փափա հազըլէթինին իթաաթընտա տըրա

լար : Լաքին եօգարնտա թաատատ էթտիքլէրիմիզին պազըլարը Բօմա քիլիսէսինին ըիյասէթինի վէ հուգուգունու վէ տին գարալէրէրինի թանըմատըզլարը իչին , ալէնէն տիեզերական սինթլարտա քիլիսէսէն իխրաճ օլմուշար , վէ ըէսմէն հերետիկոս . եանի տիյանէթտէն սափմըշ տէյի իլան օլմուշար . Փագաթ , Բում , Բուս , վէ էրմէնի դաւանութիւնլարը մատտի սուրէթտէ տինճէ եանըշըզլարը (մոլորութիւնլարը) վար իսէ տէ , հէնուզ քիլիսէսէն ըէսմէն վէ ալէնէն հերետիկոս իլան օլունմատըզլարնտան , պիզլէր տաթի պունլարա հերետիկոսու . րեսմի տէյէմէզաէք , մատտեթէն (նիւթապէս) էօյէ տիրլէր : Քիլիսէ րեսմէն պունլարա հերճեալ վէ պրըլմըշ , վէ պաշլարընա հերճուածող տէմիշ , եանի Բօմա քիլիսէսիյէ իճապը իւթաաթտա պունունմատըզլարնտան շիզմաթիք քիլիսէ թապիր օլուրլար , եանի հկեզեցի պիլիլիլինտէն , վէ մուհապպէթինտէն , վէ իքքիՖագընտան պրըլմըշ : Վէ պունլար պու հալտէ տուրտուգա՝ Քըրիստոսուն քիլիսէսինտէն խարիճ տիրլէր : Պունլարըն եէքիւնիւ պիրտէն՝ պիրի պիրիյէ մէրպութ վէ միւնագիտ , վէ պախուսուս տինճէ վէ ագայիտճէ պիրի պիրինէ չօգ մատտէտէ զըտտ վէ մուխալիֆ օլտուգլարը իչին , պիրլիք նիշանը վէ էմարէսինի իւզէրլէրինտէ կէօսթէրէմէզլէր : Սանիյէն պիր պիրիյէ մուհապպէթճէ , վէ խորհուրդլար իլնագիյէթի վասիթասը իլէ հիսսէտար՝ Վէ Քրիստոսուն մանէվի վիճուտինտէն տէրունի վէ րուհանի էօմրիւ օլմատըգա՝ պիրլիքտէ վէ աղիզլիքտէ եաշայամազլար : Սալիսէն ումուսի օլմազլար . չիւնքի ումուսիյէթին ասըլ թէմէլի , վէ շարթը էլզէմի , հէր վագըթտէ , հէր մահալտէ , մէզհէպի , վէ թալիմաթը տինիյէսի պիր օլտուգունտան մա՛տէ , մուհապպէթճէ տէ պիր օլմալը տըրլար . զիրա տիյանէթ վէ մուհապպէթ պազը , պաշ պիրլիկինէ մախսուս տուր . օ տա պունլար տա օլմատըզընտան , ումուսի օլմազլար : Նէ տէ պունլարըն քիլիսէլէրի առաքելական օլապիլիր . զիրա առաքելական օլմագիչին՝ էվլէլա տիյանէթլէրի առաքեալլարտան պաշլայարագ , միւթէմատիէն պու կիւնէ գատար թէմտիտ օլմուշ օլմալը : Սանիյէն պու տիյանէթէ եաղնըշ պիր շէյ գարըշմամալը : Սալիսէն հէր եէրտէ՝ հէր մահէլտէ պիր օլմալը , պունլարըն քեաֆֆէսի պու մէզհէպլէրտէ եօգ տուր : Վէ քիմի Լուսաւորիչտէն պէտ էթմիշ , վէ Քրիստոստան իւշ եիւզ սէնէ սօնրա պաշլամըշ իսէտէ , լաքին Ս . Լուսաւորիչին Բօմա աղիզ քիւրսիսինէ վատ վէ իպրագ էթտիյի տին իզրարընը թէրք իլէ , պիր վագըթ պու դաւանութիւնա , քիմի չու դաւանութիւնա խըզմէթ էթմիշ , վէ օնտան տէօնմիւշ , վէ չօգ հիյէթէ կիրմիշ . պունտուն իչին Սռաքելական օլմագ : Վէ պունլարըն իւզէրլէրինտէ տէտիքլէրիմիզին սապիթ էթմէք իչին իլէրիտէ Ս . Քիլիսէսին թալիմաթը սահիհէսի իւզէրէ եազտըզըմըզտա մահալինճէ վէ մատտէսինէ կէօրէ այան աշիքեար կէօրիւնէճէք տիր :

Տէմէք քի պու մէզհէպլէր կէրէք միւնֆէրիտէն , կէրէք միւնթէ-
մաէն ալընսընլար • Գրխտոսուն քիլիսէսինին նիչանէլէրինի իւզէրլէ-
րինտէ թաշըմատըգլարը իչին՝ Գրխտոսուն սահիհ վիճուտու , եանի
քիլիսէսի օլամաղլար :

ՖԱՍԼԸ ՍԱԼԻՍ

ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԵՆՏԻՄԻՉԻՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԻՆ ՔԷՍԱԼԷԹԼԵՐԻ
ՎԷ ՀԻՒՔԻԻՄԷԹԻ ԻԻՋԼԵՐԻՆԷ

ԽԱ. ՊԱԼԱՏ Է մուհարրէր տէօթ նիշանէլէր Քրիստոսուն թէ-
սիս էթտիյի քէնտի քիլիսէսինին, Էանի վիճուտունուն
տէրունինտէն, վէ թապիաթընտան նէշէթ էթմիշէր. վէ մէճպուրէն
մուգթաղայը հալի թապիթի իսթէր իտի քի պու վիճուտ պիր, աղիգ,
ուսմուսի, վէ րեսուլի, օլսուն, վէ պու թապիաթտա՝ թէշքիլ ու
թէրթիպ օլունան վիճուտ՝ սատէ քէնտի քէնտիսինէ էօմրիւ մախ-
սուսի իլէ, Էանի քէնտի նէֆսինէ պիր շախս՝ Էախօտ պիր վիճուտու
վահիտ կիպի օլամայաճաղըրը. անճագ Քրիստոսուն վիճուտի կիպի,
Էանի հասպէլ մագսէտ, վէլ մէէմուրիյէթ՝ քէմալէթ վէ իսթիգլալի-
յէթ իլէ միւզէյէն օլմագ լաղըմ իտի: Քրիստոս էֆէնտիմիլ, քի
կէօյտէ վէ Էէրտէ քեաֆֆէյի մախլուգաթըն վէ ճիւմլէ ալէմին՝ նի-
զամ վէ իգպալինէ ըուհանիճէ պի գուսուր տէվր ու տէվրան էթսին
տէյի՝ թէրթիպ վէ էմր էթմիշ իտի, (ՅՎ. Ա.) «Զիրա հէր շէյ
պունուն վասէթասը իլէ օլտու՝ վէ հիշ պիր շէյ ընսուղ օլմատը».
վէ պու սահիհլիկէ պինաէն՝ պի ալնի քէնտի քիլիսէսինէ տախի ի-
ճապ էտէն իսթիգլալիյէթի, վէ հուգուգ, վէ իսթիյաղաթը, պախշ
ու իհսան պիրլէ, ընու տօնաթտը. էվվէլա մամուրիյէթ, Էանի վի-
ճուտճէ, վէ հայաթճէ թէմամիյէթի (ամըղլուրիլն): Սանիյէն տի-
յանէթճէ, Էանի թալիմաթը իլահիյէսինի. վէ իշ պու քիլիսէսինէ ա-
գայիտինի նէշր էտիպ՝ էօյրէթտիկի հէնկեամտէ՝ պի գուսուր օլուպ՝
հիշ պիրիսինտէ Էանըմաղլըգ քէմալէթինի իշպու քիլիսէյէ պախշ
էյլէտի: Սալիսէն հիյնի իտարէսինտէ՝ հիւքիւմէթ վէ իսթիգլալիյէթ
քիլիսէյէ պախշ էյլէտի: Պունլարը այրը այրը պապլարա թագսիմ է-
տէրէք՝ Էաղըպ պէյան էտէրիլ:

ԽԲ. Պու քէմալէթլէր փրօթէսթան քիլիսէսինտէ թապիի պու-
լունամայաճաղընտան, վար գուվվէթլէրինի փաղույա վէրիպ՝ Բօմա
կաթողիկէ քիլիսէսինէ գարշը սիլահլանըպ, ընա գարշը տախի սու-
րէթտէ պիր շէյթանի ատալէթ իպրաղ ու իճրա էտէրլէր. հաթտա
սայիր հէր գաշ, վէ հէր նէ կէօնէ մէգհէպ վար իսէ, ընլարը տախի
մէհմախմէհան տէր տէսթ էտիպ՝ մուալլէնէթլէրինի պունա գարշը
թէշվիգ, վէ թահրիք էտէրլէր. վէ պունուն սէպէպի տէ, սէն նի-
չին Քրիստոստան պու իսթիյաղլարը ալտըն, վէ պաշ սէտիրտէ սէն
նիչին օթուրուպ պիղէ գօմանտա էտիյօրսուն տուր: Պունլարը պի-
րէր պիրէր իսպաթ էթմէյէ միւգթէտիրիլ:

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԻՆ ՄԱՄՈՒՐԻՑԵԹԻ ՆԱԽՕՏ
ԹԷՄԱՄԻՑԵԹԻ ԻԻԶԼԻՐԻՆԷ

ԽԳ. ՊՈԼ ՔԻԼԻՍԷՆԻՆ ԹԵՄԱՄԻՅԵԹԻՆԻ ՔԵՆԱԽԻՍԻՆԻՆ տիկեր հանի կէօրիւնիւր օլմագ խասսիյէթիյլէ գարըչտըրմամալը, օ քի գահիւրէն քիլիսէնին սատէ պիր գըսմընը շամիլ տիր, վէ օնու կէօսթէրիր: Նէ տէ հանըլմաղըզ քէմալէթի իլէ, հախօտ խասսիյէթի իլէ. պու քի էօյրէթմէք վաղիֆէսինի շամիլ տիր: Նէ տէ քիլիսէնին տալիսի, հախօտ միւթէմատի օլմասը իլէ գարըչտըրմալը. պու տա քիլիսէնին հալընըզ տէվամընը կէօսթէրիր, վէ նէ կէօնէ, վէ նէ հիյյէթտէ տէվամընը կէօսթէրմէզ, ամմա իշպու քիլիսէնին ԹԵՄԱՄԻՅԵԹԻ քիլիսէնին պիր վէ պիլա իսթիպտալ քէնտի թապիաթըլա տուրուպ միւթէմատի տէվամընը կէօսթէրիր:

ԽԴ. ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԷՆԱԽԻՍԻՅԻՆ միւսթագիմ վէ ԹԵՄԱՄ տըր. պիտայէթինտէն սօնուհա գատար, ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԷՆԱԽԻՍԻՅԻՆ նիւյէթի քեաֆֆէյի քէնտուսինէ պիաթ իտէնլէրէ սէլամէթ պալսչ էթմէք տիր. վէ քէնտիսինէ պիաթ իտէնլէր տախի տիւնհանըն սօնուհա գատար պուլուհաճագ տըրլար. տէմէք քի իճատ էթտիյի քիլիսէ մուվագգաթ տէյիլ իտի: Սանիյէն ինսանլարըն սէլամէթ պուլմալարը իչին հէր նէ լազըմ օլտու իսէ՝ քէնտի իլմի իլահիսի իլէ իճատ էթտիյի քիլիսէյէ, պիլտի՝ վէ վէրտի. շէօլլէ քի, հիչ պիր վագըթ ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ Էմիր ու հայաթը իլէ հաշամատան տուր օլմայաճագ տըր. հանի քեաֆֆէյի լէվաղիմաթը բուհանիյէսինի վիճուտինէ էլղէմ օլան էօմրիւ, հանի էլթաֆը (շնորհք) իլահիյէսինի տէրուհէն վէ գահիւրէն, հանի բուհանի վէ ճիսմանի էօմրիւնիւ քէնտի քիլիսէսինէ իսան էթտի. վէ պու մանէվի քէնտի վիճուտինի, հանի քիլիսէյի վէ ճէմաթընը իթթիֆագ վէ իրթիպաթ իլէ՝ պիր պաչըն գօմանտասը թահթընտա թէրթիպ էտիպ՝ պիրլիք գուվէթինի օնա վէրտի. վէ օնու քէնտի գանը իլէ թէմիզլիլպ, ազիլ օլտու տէյի փաթըզ վասէթասըլա վէ էսրարը իլահիյէյէ իլհագ էթմէսիյլէ, օլ վիճուտէ հայաթ վէրտի. վէ հէր վագըթտա պուլուհան քիսթիյանլար պու նիյմէթ վասիթալարընտան մահրում գալմասընլար տէյի, վէ հէմ ումումի, վէ հէմ տայիմի սուրէթտէ, վէ պիր ալնի գըլաստա տուրսուընլար վէ հաշասընլար տէյի՝ իշպու քիլիսէյի քէնտիսինէ վիճուտ ատտ էթտի: Զիրա էկէրչի իշպու սէմափի էօմրէ լազըմ օլան խուսուսլարընտա պիր կէօնէ գուսուր պըրագմըչ օլտա իտի՝ քէնտի նիշանէլէրինի պի հագգան քիլիսէնին իւզէրինտէ հէմ կէօսթէրէմէզ վէ հէմ իճրա էտէմէզ իտի. վէ ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ պու քիլիսէսի

տիր՝ տէյի օնու քիմսէ թանճամազ ըտը . վէ սայրի հերետիկոս՝ վէ հերձուածող մէզհէպլէր իլէ գարըչըպ օնլար կիպի պէլլիսիզ պիր քիւլիսէ օլուրուտու . վէ Գրիստոս էֆէնտիմիզ էն էհէմմ վէ էն էլզէմ ինսանըն տիւնեէվի վէ ուլսրէվի ումուրու պապընտա էմնիյէթ պախշ էտիճի պիր վասիթա քէնտի ճէմաաթընա թային էթմիշ օլմազ ըտը : Էվլէթ Գրիստոսուն Գիլիսէսի քէնտի հիյէթի ասլիյէսինտէ պագի վէ միւսթէգիմ վէ իլէլ ասպտ տայիմ օլտուղու աթիտէքի իսպաթլարտան տախի պէյան օլունուր : (Մաթի. ԺԶ.) « Վէ ճէհէնէնէմ գափուլարը օնա դալիպ կէլմէյէճէք տիրլէր » : Վէ (ԻԸ.) « Վէ իշթէ պէն սիզին իլէյիմ հէր վագըթ՝ տիւնեա սօնունա դատար » : Քէզալիք (Եֆէ. Դ. 4, 5, 6. Վէ Ե. 23) « Վէ վիճուտուն գուրթարըճըպը Գրիստոս քէնտիսի տիր » : Վէ (Ե.) « Քէնտի հուզուրունա քիլիսէյի միւսթազամ տիքտի , չէօյլէ քի հիշ պիր կէօնէ լէքէսի օլմասլըն , եա քիրի վէ պունլարա պէնգէրի , իլլա քի աղիզ վէ թէմիզ օլտուն » :

Գրիստոսուն պու քիլիսէսինին պիր հիյէթտէ վէ պիր հայաթտա տիւնեանըն սօնունա գատար գալաճաղընը , վէ քէմալէթինտէն տոն՝ վէ սուր օլմայաճաղընը , քիլիսէ խասիմլէրի պիլէ իդրար էթմէքտէ տիրլէր : (Եֆէ. Բ. 20, 21) սէօղիւ իւզէրէ « Պունտան պէօյլէ էլ վէ դարիպ քիմսէլէր տէյիլսինիզ . իլլա ազիզլէրին հէմշէհրլէրի , վէ Ալլահն խանէտանը (եագըն սէվտիքլէրի) առաքեալլարըն վէ մարգարէլէրին թէմէլի իւզէրինէ պինա օլունմուշ , օնուն քի՝ քէօշէ պաշը Գրիստոս օլարագ՝ օնտա պիւթիւն պինա եափըլմըշ վէ եագըչտըրըլմըշ , Ալլահ իլէ ազիզ հէքէլ (օլուպ) արթար , վէ սիզ տախի օնուն իւսթիւնտէ պինա օլունարագ՝ Բուհ իլէ Ալլահն մէսքեանը օլաթընը » : (Դէ. ԻԲ.) « Վէ սէնին իմանըն զայիլ օլմայաճաղ տըր » : Պունլարըն հէփսի կէօսթէրիյօր քի , Գրիստոսուն քիլիսէսի գատիմ , վէ քէնտի հիյէթինտէ թէմամ վէ պի գուսուր գալմըշ , վէ տիւնեա սօնունա գատար գալմասը լազըմ տըր :

ԽԵ. Պու հիյէթին թէմամիյէթինի , պազը փրօթէսթանլար ինքեար էտէրլէր , քէհէնի քիլիսէ քէնտի էսքի հիյէթինտէն թէպտիլ օլմուշ . պունու իթթիրա նէվինտէ սէօյլէրլէր , չիւնքի իլք իպթիտասընտա նէ իթիգատտա Գրիստոս քիլիսէյի թէէսիս էթտի իսէ՝ հալիյէ վէ այնիլէ օլ իթիգատտա գատիմ տուրույօր . վէ նէ իթթիֆագտա՝ վէ նէ մուհապպէթտէ գալիլէշտիրտի իսէ՝ հալէն էօյլէ տուրույօր : Փրօթէսթանլար իսթէրլէր քի , հիշ պիր քիմսէ Գրիստոսուն քիլիսէսինին իշպու պիրիկինտէն՝ ազիզլիկինտէն վէ գալանիւնինտէն շաշմամըշ օլտուն . պու գիւիւմ եանըշ տըր . զիրա պիզիմ սէօղիւմիւզ Գրիստոսուն քիլիսէսինին մունթազամ գալալտի տինիյէսի իւզէրինէ տիր . վէ մուազգամ քիլիսէսին ըուէսսայի ըուհանիլէրի պիրլիկի վէ իթթիֆագը իւզէրինէ տիր , պիր քիլիսէսին՝ եէ-

Թէր քի, տիյանէթինտէ՝ վէ պունուն գավայիտինտէ՝ վէ բունունտա պիր գունուր օլմասն . ամմա՝ պազը քիլիսէ միւֆրէտաթը՝ եախօտ պազը ազալարը քէնտի իսթիյարը իլէ եանըչ եօլլարա՝ եանըչ իսթիգատա սափարսա պու տա օ ատէմին, եա ատէմի տիրայէթինտէն տիր, եա պիր էֆքեարը մախսուսէյէ եախօտ պիր եօլսուզուզունա մէպնի օլապիլի . եօղսա Քրիստոս մէլայիքլէր քիլիսէսի իճատ էթմէսի լազըմ կէլի իտի . եէր իւզէրինտէ քիլիսէ իսէ՝ ինսանլարտան, վէ հէր ճինս՝ վէ հէր սընըֆ ինսանլարտան միւրէքքէպ օլուպ, քեաֆֆէսի տէ ազատ օլտուզու հալտէ՝ քիլիսէսինին իլինտէ տիրլէր : Մատամ քի ինսանլին իրատէյի ճիւղիյէսինի Քրիստոս ինսանտան ալմամըչ տըր, պունուն իլէ տօղրույա՝ վէ էյրլիյէ մէյլ էտէպիլի . պունա մէպնի (Մաֆի. ԺԸ.) & Շըքուք (գայթակղութիւն) զունուր էտէճէք տիր > Քրիստոս պույուրտու . ամմա՝ սէպէպ օլանն տախի, վինյ պաչընս՝ էմր էթտի :

ԽՁ. Էվվէթ՝ քիլիսէսին պիտայէթինտէն չիմտիյէ գատար չօգրաֆչըրար քիլիսէսին պու իսթիգամէթինտէն տիւշիւպ՝ քիլիսէ պիրլիլինտէն, վէ մուհապպէթինտէն այրըլլա՝ աղիլլիկինտէն տուր օլտուլար . զիրա օնլար բուն իլէ եաչամաղ իտիլէր . Քրիստոսուն ժախիլէն վիճուտինտէն տէյիլ իտիլէր . աղաճն գուրուսուչ տալլարը, վէ պուտաղլարը իտիլէր . Յուգանն Քրիստոսուն սիւրիւսինտէն չըգտըր կիպի, վէ Հիմէնտուն վէ Աղէքսանդրոսուն իմանլարընը Թէրք էտիպ, Պօղոս առաքեալըն էմրի իւզէրէ՝ չէյթանա թէսլիմ օլմալարը կիպի . վէ (Ա. Տէ. Ա. 20) չօզլարընն իմանտան տիւշտիւքլէրի կիպի : Վէ (Ա. Տէ. Ա. 6) « Պազըլարը պօշպօղազըրգ արգասնս տիւշէրէք, իմանտան չաչտըլար, նօմօսա մուալլիմ օլմագ իսթէրլէր . վէ նէ սէօյլէտիւքլէրինի, վէ իտտաա էթտիլլէրի խուսուսլարը քէնտիլէրի պիլէ պիլմէզլէր » : Պունլար Ալլահըն եօլունու պըրագըպ՝ չէյթանա՝ տիւնեայա՝ վէ թէն սէֆալարընա թապի օլմուչ օլտուգլարը իլին, չիմտի պիգ Քրիստոս էֆէնտիլիզէ գունսնր մու պուլաճաղըզ, հաչն : Լութէր, Գաթարինանն իսթըր իւչին՝ թարիգաթընը Թէրք էթտի, վէ չէնվէթինէ խըզմէթ էթտի տէյի՝ սայիր բունանի կաթողիկէ քիլիսէ իլինտէ պուլունան թարիյի՝ սայիր բունանի կաթողիկէ քիլիսէ իլինտէ պուլունան թարիգաթլարը չիմտի պաթթալիմ մը չըգարալլմ : Պու գատար սէնէլէրտէն պէրի Քրիստոսուն քիլիսէսի փիւր սուրէթ, վէ էնվայի տիւրլիւ էզիլէթ՝ մահրումիլէթ՝ վէ նէֆսանիլէթէ ուղրատը . Քրիստոսուն նասպ էթտիլի գայտէտէն չաչմայըմ, վէ գուրուսուչ պինատէն այրըլմալըմ, էֆքեարը հասէնէսինի թագպիհ էտիպ, գալպինին նէֆսանիլէթ մէզհէպինէ մի պիաթ էթմէլի, հաչն վէքէլլա :

Եկէրչի քիլիսէյի պու խասիմլէրիմիդ տինլէրսէլէր՝ ճանլարընը գաղանըրլար . տինլէմէզսէլէր, պիզէ կէօմիւքճիւ, վէ փութփէրէսթ կիպի օլաճագ տըրլար . պու տուր Քրիստոսուն էմրի (Մաֆի. ԺԸ. 17) :

Աղէքսանդրոս վէ Հիմէնոս կրպի, պիզ օնլարը շէյթանըն փէնչէսինէ թէսլիմ էտէրիզ: Պիր սէվկիւլիւ էվլատ՝ անասընըն երւրէյինէ աճը վէրմէք նիյէթիլէ, քէնտի քէնտինի օլ վալիտէնին կէօզիւ էօնիւնտէ պիր չուգուրա՝ եախօտ պիր տէնչէթլի կիրտապա աթարսա, վագաա օլ անանըն երւրէյի աճը իլէ, վէ կէօզլէրի եաշ իլէ տօլուպ՝ քէտէր էտէրսէ տէ՝ զարարըն էն պէօյիւկիւնիւ եինէ կիրտապա տիւշէն չէքմիշ օլուր: Պունուն կրպի էվլէթ քիլիսէ քէնտի խասիմ տիւշմիւշ էվլատլարընը աճըյարագ վէ աղլայարագ արար. լաքին՝ նասըլ քի իման պիր տիր, նասըլ քի Ալլահ պիր տիր, նասըլ քի միրտութիւն պիր տիր, վէ իքիյէ թագսիմ օլամազ, վէ թէպտիլ օլամազ. քէզալիք իշպու մուգատտէս տինիմիզ, վէ իմանըմըզ, վէ գուճաղընտա տօղտուղումուզ քիլիսէ պիր տիր. վէ թագէ Ալլահ, թագէ տին, թագէ միրտութիւն, նասըլ քի ույամազսա, մէզնէպ տախի թէճտիտ օլմազ ույամազ: Պունա պինաէն տիր Պօզոս առաքեալըն (Եփե. Դ. 5) սէօզիւ «Սէլամէթ պաղըլյա բուհ պիրլիկինի հըֆզ էթմէյէ ճահտ էտէսինիզ, պիր թէն, պիր բուհ, նասըլ քի տավէթինիզլին պիր ումուտունա տավէթ օլունտունուզ. Բապպ պիր, իման պիր, վաֆթիզ պիր տիր. հէփիսինին Ալլահը վէ փէտէրի... պիր տիր»:

ՊԱՊԱՆ ՍԱՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԻՆ ԵԱՆԸԼՄԱԶԼԸԸՔ ՔԷՄԱԼԷԹԻ
ՎԷ ԽԱՍՍԻՑԷԹԻ ԻԻԶԷՐԻՆԷ

ԽԷ. Պու մատտէ իւզէրինէ սէօզ աշըլտըզը կրպի, քիլիսէ տիւշմէնլէրինին հիտտէթինի մուճիպ օլուրուզ. վէ լաքին խասիմէրիմիզին պիզէ օլան թէքլիֆի, եանի քիլիսէյէ եանըմազ տէմէյին. քիլիսէ տիւշմէնլէրինաէն զուհուր էթմիշ զաթէն փէք էսքի պիր թէքլիֆ տիր: (Գործ. Ե. 27) «Առաքեալլարը հուզուրա կէթիրտիլէր. պաշ քեպիին (քահանայապետ) սիւալ էտիպ տէտի, պիզ սիզէ էքիտ շէտիտ թէնպիհ էթմէտիք մի օնուն, (եանի Յիսուսուն) իսմի իլէ պիր շէյ էօյրէթմէյին տէյի. սիզ իսէ իշթէ (պիւթիւն) Երուսաղէմի քէնտի թալիմաթլարընըզ իլէ տօլտուրտունուզ: Պետրոս վէ սալիր առաքեալլար... ճէվապ վէրիպ տէտիլէր. Ալլահա՝ նէթէքի ինսանլարա իթաաթ էթմէք տահա՝ զիյատէ լազըմ տըր. աթալարըմըզըն ալլահը Յիսուս Քրիստոսու էօլիւլէրտէն տիրիլթտի, օնու քի սիզ Խաչա չըգարըպ էօլտիւրտիւնիւզ. վէ պիզ պու սահիլիլէրէրէ շահիտիզ. վէ աղիզ բուհ օնու քի, Ալլահ քէնտի թապիլէրինէ պախշ էյլէտի»: Տէմէք քի քիլիսէ քեաֆֆէյի սահիլիլէրէրինի Քրիստոս տան ալլապ, գապզ էթտի. հէմ տէ Քրիստոսուն պու թալիմաթլարը-

նա շահիտ տիր, (Ղ. Ի. 48) վէ Գրիստոս առաքեալաբա տիրիւ-տիքտէն սօնրա տէր . « Վէ պու շէյլէրէ սիզլէր շահիտսինիզ » : Ի-քինճի՝ Գրիստոս էֆէնտիմիզին քիլիսէսի տին պապընտա, վէ ախա-գա, վէ բուհանիյէ միւթաալիզ խուսուսարտա հէր պիր վէճհ իլէ, Ալլահ թարաֆընտան միւթաղ հաքիմ տիր : (Մ. 17) « Եկէրչի քիլիսէյի տինլէմէզսէ, սանա փութփէրէսթ, վէ կէօմրիւքճիւ կիպի օլսուն » . քիմ . օ քի հկեղեցիյէ գարչը գօր, վէ տինլէմէզսէ : (Ա. Տէ. 20) « Պուսլար կիպի տիրլէր Հիմէնոս վէ Աղէքսանդրոս . պուսլարը շէյթանա թէսլիմ էթտիմ, քի քիւֆիւր էթմէտէն տուր օլ-սունլար » : Տէմէք քի քիլիսէ միւճաղաթ վէ միւքեաֆաթ վէրմէյէ, վէ քիլիսէ իշինտէ զուհուր էտէճէք քեաֆֆէյի միւզաքէրէ վէ միւ-նաղաայը գաթ էթմէյէ, քէնտի ամիրի պուլունան Գրիստոստան հազգ, վէ սէլահիյէթ ալմը : Իւչիւնճիւ՝ քիլիսէ տինէ, վէ մէշրէ-պէ, վէ քեաֆֆէյի բուհանի խուսուսաթա տայիր օլան թալիմաթլա-րըն մուհաֆըզը, վէ միւտէրրիսի վէ ֆէթվաճըսը տըր : (Բ. Տէ. Գ. 2) « Վէ քէլամը սէն նէշր էթ, վազըթլը վազըթսըզ իւզէրինէ հէ-թիշ, թազիր իլէ թէքտիր էյլէ, սապր իլէ, վէ թալիմ իլէ նասիհաթ վէր » : Վէ (Տէ. Գ. 9, 10) « Վէ վահի միւճատէլէլէրի, վէ սինսի-լէ հիսապլարընը, վէ նէֆսանիյէթճէ, վէ նօօսճա միւնաաղալարը պէր թարաֆ էթ, զիրա ֆայիտէսիզ, վէ վահի տիրլէր . բաֆըզը (հերձ-ուածող) ատէմտէն պիր իքի նասիհաթ վէրտիքտէն սօնրա կէրի տուր . պիրմիշ օլ քի՝ օլ քիմսէ հօլտան սաիմըշ, վէ թէլէֆ օլմուշ տուր » . զիրա քիլիսէնին նասիհաթընը տինլէմէյօր :

ԽԸ. Գրիստոս էֆէնտիմիզ պու քիլիսէյի իճատ էթտի իսէ, պաշ-գա պիր մադսէտէ մէպնի իճատ էթմէտի, անճազ քի, քէնտի մանէ-վի սիւրիւսիւ՝ եանի քրիսթիյան ճէմաաթ սէլամէթինին տօղրու հօ-լունու պուլսուն, վէ օ հօլ վասիթասըլա սալիմէն, վէ պի իշթի-պահ մահալլի մադսէտինէ վասըլ օլսուն : Իշթէ պու էֆքեարէ մէպ-նի տիր քի, Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի քիլիսէսինէ պու եանըլ-մազ խասիյէթի, վէ քէմալէթի պախշ էտիպ՝ օնու տօնաթտը : Չիւն-քի եէր իւզէրինտէ քէնտի մէմուրիյէթինէ վէքեալէթ էտէճէք, քէնտի քիլիսէսի օլաճազ իտի : Պու քիլիսէ տախի Գրիստոստան քեաֆֆէյի պախշիշլէրի, վէ սէմալի թալիմաթլարը ալտըղընա՝ հէմ շահիտ, հէմ պու պապտէ պիր միւզաքէրէ զուհուրինտէ հաքիմ, վէ պիր կէօնէ խիլաֆի մանա՝ վէ թալիմաթլը իւզէրինէ թէրէտտիւտ զուհուր էտէրսէ՝ ալիմ միւտէրրիս, վէ մէլճայը ֆէթվա օլսուն տէ-յի . օ տա հիշ պիր վազըթ տօղրուլու թէրք էթմէյէճէք, վէ տօղ-րույա մուխալիֆէթ էթմէյէճէք սուրէթտէ՝ եանըլմազըզ քէմալէթիյ-լէ օնու տօնաթտը : Վազաա պէօյլէ տէ եազըչըր իտի . մատէմ քի Գրիստոս տիւնհանըն սօնունա գատար քիլիսէյի քէնտիսինէ վէքիլ էթտի . վէ մատէմ քի ազիզ բուհունի պու քիլիսէյէ ըհպէր, վէ գը-

լաղու՛ղ էթտի՛ , վէ մատէմ քի Ալլահըն գարարը էղէլիսի իլէ՛ Գրիստոս քէնտի քիլիսէսինին հէր պիր խուսուսու իւղէրինէ՛ պաշ նասպ օլտու , պու քիլիսէ տախի տիւնեանըն սօնունա գատար Գրիստոսուն մուայէթինտէ պուլունուօրոսա , մութլագա տիյանէթինտէ եանըմաղ տըր . զիրա նասպ օլան եօլ , Գրիստոսուն աշտըղը , վէ իրայէ էթտիսի եօլ տուր . զիրա եիւրիւյէն վիճուտ Գրիստոսուն վիճուտու , վէ ծնուն թահթը դօմանտաարնտա տըր . զիրա կէօրէն կէօղ Գրիստոսուն կէօղէրի . եիւրիւտէն պաշ Գրիստոս քէնտիսի . վէ գըլաղու՛ղ՝ Գրիստոսուն ազիղ ռուհու տուր : (Յ.Վ. ԺԶ. 13.) : « Օլ սիղէ գըլաղու՛ղ օլաճագ » : Նասըլ օլապիլիր քի՛ քիլիսէ եանըլսն : Պունլարը պիղ , Գրիստոս էֆէնտիմիղին աղղընտան չըգան միւպարէք քէլամլարտան իսպաթ էտէրիղ : Էն էվիլէ Գրիստոս էֆէնտիմիղ Պետրոս առաքեալա վատ էթմիշ իտի քի , քէնտի քիլիսէսինին Պետրոսուն օլտուղու գայա , եանի իմանը իւղէրինէ պինա էտէճէյիտի , վէ պու քիլիսէյէ ճէհէննէմ գափուլարը զալիպ կէլմէյէճէք իտի . (Մ.Պ. ԺԶ. 18) « Պէն տէ սանա տէրիմ քի , սէն գայասըն , վէ պու գայանըն իւղէրինէ քէնտի քիլիսէսի պինա էտէճէյիմ . վէ ճէհէննէմ գափուլարը ծնա զալիպ կէլմէյէճէք տիրէր » : Նէ տիր պու ճէհէննէմ գափուլարը , վէ քիմլէր տիր . Ալլահըն քիլիսէսինին խասիմէրի , հերետիկոսար , վէ եանըլը թալիմաթլարը . պաշ ռաֆըղըլար , վէ եանըլը տին թալիմաթլարը . փրօթէսթանլար , վէ եանըլը քիւֆիւրէրի , վէ քիլիսէյի մահվ էթմէյէ նէֆսանիյէթլէրի , վէ իգտամլարը . . . : (Դ.Պ. ԻԲ. 31.) : « Սիմոն , Սիմոն , իշթէ շէյթան սիզի պուղտայ միսալի գալպուրտա չալգամագ իսթէտի , ամմա պէն սէնին իչին ըիճա էյլէտիմ , քի իմանընա խէլալ կէլմէսին , վէ պիր վաղըթ սէն տէօնիւպ . գարընտաշլարընա թագվիլէթ վէրէճէքսին » : Պուրատա փրօթէսթանլարա սիււալ էտէրիղ , էկէրշի Գրիստոս տուա էթմիշ իսէ , քի Պետրոսուն իմանընա խէլալ կէլմէսին , պու իման մուվաղգաթ պիր իմմն մը օլաճագ ըտը . եօղսա տիւնեանըն սօնունա գատար սիւրէճէք պիր իմմնմըլտը : Էպէտի իման . նասըլ քի իման էթտիյիմիղ Գրիստոս քէնտիսի տախի էպէտի տիր , օ քի նէֆսինի հէփսի իչին թէլէֆ էթտի (Ա. ՏԻ. Բ. 4.) « Օ քի (Գրիստոս) հէր ատէմի իսթէր քի , եաշաւըն , վէ սահիւրիք իլմինէ վասըլ օլտուն . օ քի քեաֆէսինին սէլամէթի իչին նէֆսինի թէլէֆ էթտի » : Պու սահիւրիկի գազի՛ վէ պազի՛ վէ միւթէմատի՛ հըֆղ էտիճի պիր մահալ օլմասա իտի , հէր քէս Գրիստոսուն էօյրէթտիյի սահիւրիկի , նէ կէօնէ պիլէճէք իտի : (Յ.Վ. ԺԴ. 16.) « Վէ պէն փէտէրիմէ ըիճա էտէճէկիմ , վէ սիղէ պաշգա թէսէլլի էտիճի վէրէճէք տիր , զիրա սիզին իլէ էպէտիլէտէք սաքին օլաճագ , սահիւրիք ռուհունու . . . ծնու սիղ պիլէճէքսինիղ , զիրա սիզին իլէ սաքին օլաճագ , վէ պիլէնիղճէ գալաճագ » : Պու գալան չողին Սուրը տուր . էկէրշի քիլիսէ էօյլէ գալաճագ իսէ , տէմէք քի

Ալլահըն ըուհու հիչ պիր վագըթ սահիհլիկի թէրք էտէմէղ, նէ տէ
 օլ Ալլահըն ըուհունա եանլըչըդ գարըչապիրլըր : Տէմէք քի, քիլիսէ
 տախի պու ըուհուն գըլաղուղուղու սայէսինտէ հիչ պիր վագըթ
 տին վէ իման, վէ ախլագ, վէ ըուհանի խուսուսլարա ալիտ օլան
 սահիլիքլէրտէն շաշմայաճագ, վէ ծնլար տա եանլըմայաճագ . հօդ-
 սա Բրիստոս քէնտի ճէմաթընա սէլամէթ, վէ սահիլիք եօլունու
 կէօսթէրմիշ օլմագըտը, պու քի պէօյիւք քիւֆիւր տիւր . չիւնքի
 (Յ. 45. ժ. 20.) եաղըյօր . « Պիր պունլար իչին ըիճա էթմէյօրում,
 իլլա պունլարըն սէօղիւ իլէ պանա ճէմի իման կէթրէնլէր իչին քի,
 (19) սահիլիք իլէ ազիղ օլսունլար » . վէ (ժ. 9. 13.) « Հաչան օ
 սահիլիք ըուհու սիզէ կէլէճէք, սիզէ հէր սահիլիք իլէ գըլաղուղ
 օլաճագ տըր » . վէ (Ե. 4. 22.) « Վէ Բրիստոսու քիլիսէնին հէր
 պիր խուսուսու իւզէրինէ պաշ նասպ էթտի, օ քի, քէնտի վիճու-
 տի տիր, վէ ծնուն թէմամը, քի հէր շէյի, հէր խուսուստա իքմալ
 էտէր » : Վէ (Դ. 4.) « Պիր վիճուտ, պիր ըուհ . . . պիր տիր րապպ,
 պիր իման, պիր վաֆթիղ, պիր Ալլահ, պիր հէփսինին փէտէրի » .
 եանի Ալլահըն պիր օլտուղու կիպի . վէ իմանընդ պիր տիր, Ալլահ
 նասըլ քի Ալլահըլդտան տուր օլամագսա, քիլիսէ տախի պու իման
 պիրլիկինտէն հիչ պիր վագըթ տուր օլամագ : Վէ (Ե. 23.) « Զիրա
 գարընըն պաշը գօճասը տըր . նասըլ քի Բրիստոս քիլիսէնին պաշը
 տըր, վէ քէնտի վիճուտինին գուրթարըճըսը տըր » : Վէ (32.) « Պու
 սըր պէօյիւք տիւր, ամմա պէն Բրիստոսուն, վէ քիլիսէնին հագ-
 գընտա սէօյլէյօրում » . եանի պիր գարը քէնտի գօճասընա նասըլ քի
 պաղլանմըշ իսէ, քիլիսէ տախի պաղլը տըր . շէօյլէ քի պիր թէն
 պիր վիճուտ : Պու պէօյլէ իսէ, Բրիստոս տօղրուտան սափամագ վէ
 շաշամագ . Հոգին Սուրբուն գըլաղուղուղու պախուսուս քիլիսէ
 պաղի օլմուշ օլտուղու հալտէ, վէ պու քիլիսէ Բրիստոսուն թէնի
 օլտուղու հալտէ, վէ պու թէնին գուրթարըճըսը Բրիստոս քէնտիսի
 օլտուղու հալտէ, տէմէք քի, պու անճագ էյլիք վէ տօղրուղու իլէ
 օլապիլէճէք . տէմէք քի պու տօղրուղու, (ճշմարտութիւն) հիչ
 պիր վագըթ Բրիստոսուն քիլիսէսինտէն գալմայաճագ, վէ քիլիսէ
 եանլըմայաճագ . պախուսուս Բրիստոս (Մ. 7. Ի. Ը.) « Իշթէ պէն
 տիւնեանըն սօնունա գառար սիզին իլէ տուրույօրում » . տէմիշ տիր
 Պու սուրէթտէ քիլիսէ եանլըրսա՝ գըլաղուղունուն եանլըաղընա
 մէպնի եանլաճագ, եանի Բրիստոս եանլըտըլը իչին, քիլիսէ տախի
 եանլաճագ . մատէմ քի Բրիստոս եանլըմայաճագ, քէնտի քիլիսէսի
 տախի եանլամագ . Էմըլ իլահի իգթիզասը պու տուր :

Խթ . Բրիստոս էֆէնտիմիղ, քէնտի քիլիսէսի պիր եալընըղ ի-
 մանճա օլան սահիլիքտէն սափամսըն տէյի, վէ եանլը թալիմաթ-
 լարա կիրիֆթար օլմասըն՝ մագսէտիլլէ, պու հիյլէթի եանի քէնտի
 քիլիսէսինի թէնէսիս էթմէտի . անճագ՝ հէր տիւրլիւ ֆագիլէթ հօլա-

ընդը էօյրէթտի , վէ թալիմաթ , վէ իպատէթ մէպտէլէրինին տախի տէրսինի , քէնտի քիլիսէսինէ պախշ էյլէտի . շէօյլէ քի՝ ախլազ վէ Ֆազիլիթ , վէ ճեմապըն սեյամէթինէ լազըմ օլան քեւաֆիէի խուսուսլարա այիտ օլան սէմափի մէպտէլէրի էօյրէթտի , քի քէնտի քիլիսէսի տիւնեա սօնուհա գատար կէրչէքլիքտէն հալէն վէ իսթիգպաւլէն , վէ ասասէն շաշմասըն . հէմ տէ հազիգէթ շաշմազ . վէ իշ պու մէպտէլէրին տէրսինտէ եանըմայաճազ : Զիրա քէնտի պաշը Բըրիստոս տուր , վէ գըլաղուզու Հոգին Սուրբ . շէօյլէ քի , պու սահիլիք , վէ սէլամէթ մէպտէլէրի , վէ Բրիստոսուն վէ Ազիզ րուհուհն քեւաֆիէյի սահիլիք փուհարը , վէ էմանէթկեհահի , վէ լուկէֆ մէնս պա'ի վէ Ալլահն խանէսի , Պօղոս առաքեալն պույուրտուզու կիպի պու քիլիսէ տիր : (Ա . Տէմ . Գ .) « Պիլմիշ օլասըն՝ Ալլահն խանէսին տէ նաւը տալրանաճաղընը , օլ քի տիրի Ալլահն քիլիսէսի տիր , սահիլիք տիրէյի վէ ասասը » : Իշթէ խասիմէրիմիզէ պիր սիւալ տահա , պու Ալլահն խանէսի մուվազգաթ մթ ըտը , եօղսա միւհպպէտ մի : Պու խանէնին սահիպի սաղ օլտուգճա՝ խանէսի տախի պագի տիր . վէ մատէմ քի , Պօղոս առաքեալ քիլիսէյի Ալլահն խանէսի խսմի իլէ չաղըրըյօր . տէմէք քի Ալլահ տիւնեանն սօնուհա գատար խթէր քի , պու խանէ վէ պու սահիլիք տիրէյի տէվրիլմէսին , վէ պու թէմէլ եէրինտէն սարսըմասըն . անճազ էպէտիյէտէք , նիշէ քի սահիլիք , սահիլիք տիր . պու խանէնին պինասը , ասասը վէ տիրէյի , եանի սահիլիքլէրի տախի գատիմ՝ վէ տալիմ տուրսուն . հէմ տէ իլէլ ապատ տուրաճազ տըր :

Ծ . Պուհա պէնգէր հէզարէն տահա տէլայիլի գալլիյէտէն միւսս պէթ տիր քի , իշ պու եանըմազըզ պախշիշի գազիյէսի . եալընըզ Բրիստոսուն քիլիսէսինէ խաս վէ այիտ վէ լազըմ օլապիլիթ . օ քի՝ պիր տիր , Ազիզ տիր , ումումի , վէ րէսուլի տիր . վէ պուհտան մատէ՝ թաատատ էթտիյիմիզ մէզահիպին հիշ պիրիսինէ եազըշմազ . նէ տէ փրօթէսթանըղա եագըշըր : Իշ պու եանըմազըզ իմթիյազ , վէ սէլահիյէթինտէն նաշի տիր քի , քիլիսէսին էվայիլինտէն շիմտիյէ տէկին հէր գանղը վագըթտա , հէր գանղը մահալտէ , վէ մէմէքէթտէ , Բրիստոսուն սահիհ տիյանէթինէ , վէ թալիմաթընա գարշը պիր րաֆըզը զուհուր էթտի իսէ , քիլիսէ հասպէլ մէէմուրիյէթ ալէնէն , վէ խաֆիէն օ միսիլու րաֆըզըլարը իսլահ էթմէյէ չալըշտը վէ միւքէր րէրէն մէրհամէթ եօլլարընը գուլլանտը . լաքին հէր հաշան քիլիսէյի տինլէմէտիլէր իսէ , մաքսաւոր վէ հեթանոս վէ հերետիկոս , վէ հերձուածոզ րաֆըզը տէյի քիլիսէ օնլարը իլան՝ վէ Բրիստոսուն սիւրիւսիւնտէն իխրաճ էթտի : Քիլիսէնին թարիխլէրի օգուհսուն , մաաթթէէսսիւֆ կէօրիւրիւզ , նիսըլ նիկոդոսեան , Միմնեան , Տօքէթեան , Կերինթեան , Մակեդոնեան , Արիոսեան , Եւսեբեան , Եւտիքական , Պատկերամարտ րաֆըզըլարը վէ Միաբնակարը , Փոտիսլուարը , Յանս

սհնեանլարը , Լուսեռականլարը , Կալվինականլարը , վէ պուռնլարըն
եանլը թալիմաթլարընը քիլիսէ բէտտ ու ճէրն էտէրէք , լանէթլէ-
տի . վէ ասնապընը Հիմենոս վէ Աղէքսանդրոս կիպի չէթմանա թէս-
լիմ էտէրէք , անիստէ պիւթիւն քիլիսէ չօպանլարընը պիր մանալի
մախսուսէ ճէլպ պիրլէ՝ հէփսի եէկտիլ եէկճիհէթ՝ Պօղոս առաքեալըն
էմրինէ մուվաֆըզ , (Ա . Կորն . ԺԱ . 16 .) « Պիղիմ պէօյլէ գայիտէմիդ ,
վէ ատէթիմիդ եօզ տուր , նասըլ քի քեաֆֆէյի Ալլահըն քիլիսէլէրի-
նին , ատէթի եօզ տուր » տէյի ընլարա ճէվապ վէրտիլէր : Աէ պու հիւ-
քիւմէթի , վէ ամիր սըֆաթընը Բօմա աղիզ քիլիսէսի թաշըտըզը իչին
տիր քի , ճէմի փրօթէսթանլարըն վէ հերեաթիկոսլարըն հիտատէթինի մու-
ճիպ օլույօր , վէ տայիմա օլմագտա տըր : Հաթտա պու սէպէպ իչին
տիր քի , Բօմայա գարչը , հէփ պու մէզահիպի միւլթէլիֆէ , վէ րա-
ֆըզա նէֆսանիյէթտէ , վէ հագարէթտէ չօղու տէֆա պիրլէշիրլէր ,
վէ հիտատէթլէնրլէր . ամմա ախրընտա , տէնիզին քէօփիւրմիւշ տալ-
կաշտը կիպի , Պետրոսուն վէ քիլիսէնին գայաընա չարփըրըրար ,
վէ եինէ քէնտիլէր փէրս օլուպ՝ կէրույէ կէրու տէժնէլէր . զիրա
Ալլահըն սէօզիւ սահիհ տիր : (Ղ . Կ . Ի . 18 .) « Պու գայանըն իւսթիւ-
նէ հէր քիմ քի տիւչէրսէ խուրտուխաշ օլուր , վէ հէր գանղըսը պու
գայանըն ալթընտա գալըրսա մութլագա էգիլէճէք տիր » : Աէ (Հուս .
Ը . 31 .) տէ պէօյլէ օղուրուզ . « Ձիրա էկէրչի Ալլահ պիղիմ իլէ իսէ ,
քիմ պիղէ գարչը գօյապիլէճէք տիր » :

ԾԱ . Շուրաընը տա էյի պիւմէլիյիզ , վէ աղըմըդտա էյի հըֆզ
էթմէլիյիզ , քի եանըլմաղըզ Քրիստոսուն քիլիսէսինէ լազըմ պիր քե-
մայէթ տիր : Մալիւմ տիր քի , իշպու քիլիսէ՝ մէէմուրինտէն , վէ
չօպանլարտան , վէ ճէմաաթտան իպարէթ տիր : Պու եանըլմաղըզ
քէմալէթի քեաֆֆէյի ճէմաաթա , եախօտ քիլիսէնին իլիտեմ կի-
րուհինէ պախշ օլմատը , անճագ պու ճէմաաթը տօղըրուլուզ վէ ֆա-
զիլէթ թալիմաթլարը իլէ կիւտէճէք , վէ հօյրեաթիճի քիլիսէ թէսմիյէ
օլունան կիրուհինէ ինսան օլունտու . եօղսա Քրիստոսուն քէլամը եա-
լանա չըզար ըտը , « Աշակերտեցէք գնոսա , ուսուցէք նոցա » : - Էօյ-
րէտին ընլարա , թալիմ էտին , կիւտիւն ճէմաաթը » . ընլարըն հիսա-
պընը , ճէվապընը Ալլահ սիզտէն իսթէյէճէք տիր , քի Քրիստոսուն
քէլամընը պիղլէր տօղըրու պիլիրիզ , վէ իթիթրամաթը ֆայիլէ իլէ օ-
նու թէքրիմ , վէ թա'զիմ էտէրիզ :

ԾԲ . Փրօթէսթանլար Քրիստոսուն քիլիսէսինին եանըլմազ օլտու-
ղունու ճէրն էթմէք իչին չէքվա վէ փրօթէսթօ էտէրլէր , վէ էկէր
քիլիսէ եանըլմազ օլալըտը քիլիսէնին սէօզիւ՝ Ալլահըն սէօղլունտէն ,
վէ Աւետարանտան իւսթիւն օլմուշ օլուր ուտու տէրլէր : Սանիյէն
Աստուածաշուք , վէ Աւետարան արթըզ մէզնէպիմիպին գանունու
վէ նիզամը օլամազ ըտը . վէ քիլիսէ օլ վաղիթ մէզնէպէ գանուն օ-
լունուտու : Մալիսէն՝ չիւնքի աղիզ քիթապըն հիւքմիւ քիլիսէնին

հիւքմունէն պագար ըտը : Բապիյէն աղիզ քիթապըն մանաթըն , մանա պիյմէյիպ , անճագ քիլիսէնին վէրտիյի մանա'յէ ինսանլար պաղլանըն ըտը , տէրէր :

Պու վէ պունլարա պէնդեր պիր գաչ օէօզլէր , քի հէփսի կէր-չէքլիք դայրէթինի չէքտիքլէրինտէն նէշաթ էթմէ տէյիլ տիր . անճագ Ալլահըն նասպ ու թային վէ թաստիգ էթտիկի գաիտէյէ վէ գանունա մուվաֆֆադիյէթ էթմէյիպ , էֆքեար վէ մէրամը մախսուսէլէրինէ խըզմէթ էթտիքլէրի իչին պու իտտաալարա գըյամ էտէրլէր , վէ Գրիստոսուն ասըլ մագսատը իլահիսի նէ՞ տիր անլամագ իսթէմէղլէր :

Իպրագ օլունան իսպաթլար կէօթէրիւրլէր քի , քիլիսէ Ալլահըն իճատ էթտիյի հիյէթ տիր , վէ պու հիյէթին իման վէ տին վէ սայիր խուսուսաթը բուհանիյէ մուամէլաթը Ալլահըն իգնի վէ էմրի ալիսի իլէ օլմուշ վէ օլաճագ տըր : Եկէրչի պու հիյէթ Ալլահըն քէլամընա մուղայիր պիր մանատէ , եա մուամէլէտէ պուլունուրսա , վագաա տէտիքլէրի տօղրու օլուր . եա պունուն մուղայիրի օլուպ՝ Ալլահըն վէրտիյի իսթիգլալիյէթ վէ Ալլահըն քէլամընա պինաէն , քիլիսէ տօղրուլուղու վագ ու նէշր էտէրսէ՝ եինէ Ալլահըն քէլամը տէյի նէշր էտէճէք : Պետրոս քէօթիլիմիւ սաղալթաը իսէ , Ալլահըն ազամէթինէ վէ գուվէթինէ նէ՞ խալէլ կէլտի . պա խուսուս « Յանուն Յիսուս սի Գրիստոսի » . (Գործ. Գ. 6) « Յիսուս Գրիստոսուն իսմիյլէ գալդ վէ եիւրիւ » տէտի : Առաքեալլարըն էթտիքլէրի կիպի՝ քիլիսէ տախի՝ հէր նէ էտիյօրսա , Ալլահտան քէնտիսինէ էմր օլունմուշ տէյի էտիյօր : Փրօթէսթանլարա պու ճէվապը նասըլ քի վէրտիք իսէ , թըպզը պունուն կիպի սայիր պիղէ գարչը օլանլարըն իտտաալարընա տախի պու կիպի ճէվապ վէրիլիր : Եվլէթ Ալլահըն վէրտիյի սէլահիսյէթ իւղէրէ՝ քիլիսէ Գրիստոսուն սահիհ թալիմաթլարընը ճէմաաթա նէշր էտէճէք , վէ Աւետարան եաղըլմաղտան՝ քիլիսէ նասըլ վէ նէ՞ կէօնէ վէ նէ՞ գատար վագըթ ճէմաաթը իտարէ էթտի իսէ , քէգալիք տիւնեա սօնունա գատար իտարէ էտէր՝ վէ էտէպիլիր իտի : Վէ աղիզ քիլիսէնին ճէմաաթա վէրտիլի թալիմաթը սահիհէտէ՝ եանըլզ զիւիւմ , եանըլզ մանա պուլունամագ վէ կիրէմէզ . չիւնքի գըլաղուզուզու աղիզ բուհ տուր , վէ քէնտիսի Գրիստոսուն վիճուտի տիր . ամ մա՝ ահիատը նաստան հէր քէսին քէնտի մէրամընա վէ զիւիւմունէ կէօրէ աղիզ քիթապա մանա վէրիլիւմ իտտապընա գալդըլմասը սալթ վահի տիր , վէ Գրիստոս էֆէնտիմիղէ հազարէթ տիր . անճագ Ալլահըն քիլիսէսի պու աղիզ քիթապըն սէօղիւնէ նէ՞ մանա վէրիյօր , պիլտիկինտէ՝ եալընըզ օնու թուլթմալը . զիրա (Բ. Պէտրոս Ա. 20) « Հէր մարգարէութիւն քէնտի եաղըլընըն մանէսինի աչմաղ » տէր : Պունլարըն մանէսինի տէ աչան եալընըզ քիլիսէ տիր , օ քի սահիհիլք տիրէյի տիր :

ԾԳ. Խասիմէրիմիդ ակէր սուրէթ իլէ ըսրար էտէրլէր, Բօմա քիլիսէսի, տէրլէր, պիւթիւն Ասիատա վէ Շարգտա պուլունան քիլիսէլէրէ պիր վագիթ գարչը գօտու վէ մուհապպէթ ալա'գասընը Վիքթօր քահանայապետ վագիթինտէ պուլնարտան քէստի. չիւնքի պու Ս. Փափա խտաա էտէր իտի քի, աղիզ Պետրոս վէ Պօղոսուն Բօմայա թէսլիմ էթտիյի գայիտէ իւղէրէ Մարտ այքն, եախօտ Եհնուտիլէրին Նիսան այընըն օն տէօրտիւնտէն սօնրա կէլէն փազարտա Քրիստոս էֆէնտիմիզին փազար կիւնիւ տիբիլտիյինէ հիւրմէթէն՝ Զատիկ եօրթուսու թութուլուն: Վէ Ասիալլար Ս. Փափայա գարչը Բօլիքըրաթէս եպիսկոպոս իլէ պիրլիքտէ խտաա էտէրլէր իտի: Պու եպիսկոպոս, քի Վիքթօր Փափանըն վագիթնտա իտի, տէր իտի. պիզ Յովհաննէս աւետարանիչտէն վէ օնուն շակիրտի աղիզ Պօղիկարպոստան ալտըղըմըզ ուսիլ իւղէրէ, էվայիլտէն պէրի պու աւտէթի իծրա էտէր իտիք. եանի Նիսան այըն օն տէօրտիւնտէ՝ էսկի նօմոս մուճիպլինճէ Զատիկի իծրա էտէրիզ: Բօմա քիլիսէսի պու իտաաայա գարչը՝ ըէտտ իլէ ճէվապ վէրտի, վէ Ասիալլարտան մուհապպէթի քէսիյօրուտու տէյի՝ խասիմէրիմիդ խտաա էտէրլէր: Ֆազաթ պու վուզուաթ պէօյլէ իսէ տէ, սահիհի տէտիքլէրի կիպի տէյիլ: Եւաէքիոս (Եկէզի. Պօպօ. Գիւր. Ե. Գլ. ԻԳ.) եազըյօր քի՝ «Սուրբն Իրէնէոս Վիքթօր Փափայա ըրճա իտէրէք օնու գանտըրտը՝ պու մինվալ իւղէրէ քի, պիզ առաքեալլարըն էսկի աւտէթի իւղէրէ կիսիյօրուզ՝ տէյէն պու դատար եկեղեցիլէրէ բանադրանք ճէզասընը եազըպ կէօնտէրմէսին»...: Վէ պէօյլէ եալաշ եալաշ վէ հիլմիյէթ նասիհաթը իլէ օնլար Բօմա քիլիսէսի աւտէթինէ ույտուլար. վէ պիրախէրէ պաղը ույմայանլարա Բօմա քիլիսէսի Նիկիա սինօթուստա հերետիկոս իլան իթտի: Զիրա պու վուզուաթ (նասըքի թէվարիլա պիզէ կէօսթէրի) վէ պու միւզաքէրէ հէմ տիյանէթէ. հէմ տէ ային ու աւտէթէ միւթաալլիզ իտի: Քիլիսէ խասիմէրի երինէ պէլլէմէսինլէր քի՝ Բօմա քիլիսէսի պէօյլէ պիր մատտէտէ ըսրար էթտիյի իլին՝ եանըլմըշ տըր. խայր. երինէ մէթհէ շայան պիր դայրէթ չէքիպ՝ պուլնուն իլէ ճէմի կաթողիկէ քիլիսէլէրին պաշը վէ տօղըուլուզ սէր չէչմէսի օլտուղունտան, քեաֆֆէսինին ֆէթվաճըսը Բօմա տըր տէյի՝ խտաա իթտի. վէ քեաֆֆէյի քիլիսէլէր կէրէք Ասիատա, կէրէք Ուրբիդատա վէ կէրէք Ելբօփատա պու կիւնքի կիւն աւտէթի, Փասա գալեա կիւնիւ հազգընտա նէ՝ իսէ, պու աւտէթ առաքեալլարտան պէրի կէլմիշ աւտէթին թըպզըսը վէ իմթիտատը օլտուղունտան, օ մինվալ իւղէրէ՝ տիւնեանըն չար էթրաֆընտա պուլունան քիլիսէլէր օնու իծրա իթմէյէ մէճպուր տուրլար: Շարգ քիլիսէսի տախի՝ օնլար կիպի Բօմա քիլիսէսինին պու խուսուստա ճարի օլան իւսիլինէ թէպալիյէթ էթտի, վէ հալա օ իւսուլտէ Զատիկ իծրա էտէր. եամի Նիսան այըն 14 ինտէն սօնրա կէլէն իլք՝ փազար՝ Զատիկ եօրթուսու տուր:

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ԲԻԼԻՍԷՍԻՆԻՆ ՀԻԻՔԻԻՄԷԹԻ ՎԷ ԻՍԹԻԳԼԱԼԻՑԷԹԻ
ՄՈՒԹԼԱԳԸ ԻԵՋԵՐԻՆԷ

ԾԻ. Եկերչի Քրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի քիլիսէսինէ մէէմուրի-
յէթ վէրտի իսէ՝ պու մէէմուրիյէթ իճապ էտէն հիւքիւմէթի վէ իս-
թիգլալիյէթի թապիի իսթէր . եօղսա Քրիստոս պու տիւնեայը ալի-
մանէ իտարէ էտէմէզ իտի : Պիր փատիշահ պիր հիյյէթի սէչիպ ինա
մէէմուրիյէթ վէրիսէ , վէ ինֆազ ու իճրասընա լազըմ վէ միւթա-
ալլիք օլան հիւքիւմէթի տէ ինա պէրապէր վէրմէզսէ , էօյլէ հիյյէ-
թի , էօյլէ վալլիյի քիմ տիւնէր . վէ օ փատիշահ քէնտի թէպաալարը-
նըն ասայիշ վէ իսթիրահաթընը օ միսիլլիւ վալլիյէրտէն նէ սուրէթ-
լէ վէ նէ հազգ իլէ էմր վէ թալապ էտէպիլիր : Պու ումումի գայի-
տէտէն վէ թապիաթըն իգթիգասընտան տըր : Պու պէօյլէ օլտուղու
հալտէ , Քրիստոս տախի մութլազա քիլիսէյէ վէ մէէմուրիինէ պու
լազըմ օլան հիւքիւմէթի վէրտի . շէօյլէ քի , պու հիւքիւմէթի՝ քի-
լիսէ քէնտի իտարէսինէ մուվաֆֆազ օլմազ իչին՝ իճապ էտէն գա-
վանինի իլահիյէյի քէնտի հիյյէթինէ , վէ սայիր նըզամաթը լազըմէյի
քէնտի թէպաալէրինէ իճապը վաղիֆէլէրինի իճրա էթմէք իչին վէր-
տի . նասըլ քի էվլէլ էմիրտէ՝ եանի հիյնի հայաթընտա Քրիստոս քէն-
տիսի իճրա էյլէտի : Պու ճինա հիւքիւմէթ մութլազ տըր , վէ եէք
իւզէրինտէ պուլունան տիւնեէվի հիւքիւմէթլէրին հիչ պիրիսինին
րէյինէ վէ րիզասընա մէրպութ տէյիլ տիր . վէ քրիսթիյան ճէմիյէթի-
նին րուհանիճէ իսթիրահաթը վէ սէլամէթ ու սաատէթի իչին օլուպ
լազըմ օլան հէր նէվի ճէզայի տախի շամիլ տիր : Յիլվադի Քրիստոս
էֆէնտիմիզ քէնտի քիլիսէսինէ պու հիւքիւմէթի վէրմիշ օլտուղու-
նու շէօյլէ պէյան էտէրիզ . (Մարթ. ԻԸ. 18) « Կէօյտէ վէ եէրտէ
պանա հէր հիւքիւմէթ վէրիլտի , նասըլ քի ֆէտէր պէնի իրսալ էթ-
տիյիսէ՝ պէն տախի սիզի իրսալ էտէրիմ . կիտին պունտան պէօյլէ
պիւթիւն տիւնեայա՝ հէփ միլլէթլէրի տալէթ էտին փէտէրին վէ օ-
ղուլուն վէ ազիզ րուհուն իսմիլլէ ինլարը վաֆթիզ էտին . հէր նէ
քի սիզէ թէնպիի էթտիմ իսէ՝ ինլարա էօյրէտին , քի իճրասընտա
պուլունսունլար վէ սազլասընլար . վէ իշթէ պէն տիւնեանըն սօ-
նունա գատար սիզլին իլէյիմ » : Պու մէէմուրիյէթի թապիի նիզամը
տախի՝ եանի հիւքիւմէթինէ տայիր , կէրէք միւքեաֆաթ պապընտա՝
վէ կէրէք միւճիւզաթա տայիր օլան մէզունիյէթի պու քիլիսէյէ վէր-
տի , քի Քրիստոսուն վէ քէնտիլէրինին թէնպիհաթընըն իճապը ի-
թաաթընտա վէ իճրասընտա պուլունսունլար , քիլիսէտէն վէ քիլի-
սէնին րէյիսի էքրէմինտէն լայրզ վէ մուվաֆըզ օլան միւքեաֆաթը

ալաճագլար . վէ մուղայիրինտէ պուլունանլար , եանի ասի վէ ի-
թաաթսըզ օլանլար միւճագաթը լազըմէյի պուլաճագլար : Տէֆա
(Յփ. ԻԱ.) Գրիստոս էֆէնտիմիզ Պետրոս առաքեալա՝ օլ մէճմուրի-
յէթի մախսուսէյի՝ եանի կիւտ գուզուլարըմը , կիւտ գօյունլարըմը ,
իւչ քէրրէ թէքէրրիւր էթմէսիյէ , եանի ճէմաաթըմը վէ բուէսսանըն
հէր սընրֆընը կիւտ , իտարէ էթ , տէմէսինտէ՝ մէճմուրիյէթ վէ հիւ-
քիւմէթի լազըմէյի վէրտի : Միւճէրրէտ մատտի սուրէթտէ տախի
պու սէօզլէր թէֆէքքիւր օլունուրսա , պիր չօպան՝ չօպան իքէն ,
էլինտէքէ տէյնէյին գուվվէթիյէ չօպան տըր , վէ ծնուն իլէ սիւրիւ-
սիւնիւ կիւտէր . քիլիսէ տախի հաքէզա՝ Գրիստոսուն քէնտի մանէ-
վի վիճուտու օլտուղու իչին , վէ առաքեալլար Գրիստոսուն նասպ
էթտիյի մէճմուրիւրի օլտուղու իչին , պանա հէր հիւքիւմէթ նասըլ
վէրիլտիյսէ՝ օլ հիւքիւմէթի պէն տախի սիզէ վէրտիմ . վարըն էօյ-
րէտին , վաֆթիզ էտին թէնպիհաթըմտան , վէ թէնպիհաթընըզտան
քիմսէ տըչարը չըգմասըն՝ տէմիչ օլտուղու պէտիհի տիր : Քէզա (Ա.
Պէր. Ե. 2) « Սիզտէքի սիւրիւյիւ կիւտին » : (Մարթ. ԺԳ. 17)
« Եկէրչի քիլիսէյի տինլէմէզսէ՝ սանա կէօմիւրքճիւ վէ փաթփէրէսթ
սըրասընտա օլտուն » : Տէմէք տիր քի հէր խուսուստա քիլիսէյի տին-
լէյէն , Գրիստոսու տինլէմիչ օլուր . վէ տինլէմէյէն , հէմ Գրիստոս-
տան , հէմ տէ քիլիսէտէն իխրաճ , վէ նիւմէթինտէն մահրում օլուր :
Քիլիսէնին տէ ճէզասընըն պաշըրճասը՝ քիլիսէնին բուհանի նիւմէթլէ-
րինտէն գապահաթլը օլան քիմսէյի մահրում էթմէք տիր : (Ղաւ. Ժ.
16) « Սիզի տինլէյէն՝ պէնի տինլէր , սիզէ հազարէթ էտէն , պանա
էտէր . վէ պանա հազարէթ էտէն , պէնի կէօնտէրէնէ հազարէթ է-
տէր . վէ պէնի տինլէյէն , պէնի կէօնտէրէնի տինլէր » : Տէօնտիւլէր
առաքեալլար սէվինճ իլէ վէ տէտիլէր . էֆէնտիմ , ճինլէր տախի պի-
ղէ իթաաթ էտիօր . (19) վէ ծնլարա տէր , « Իչթէ երլանլարը՝ վէ
ազրէպլէրի , վէ տիւչմէնին ճէմի գուվվէթինի պամայա սիզէ հիւ-
քիւմէթ վէրտիմ » : (Գր. Ի. 28) « Հէփսինիզէ վէ պիւթիւն սիւ-
րիւնիւղէ տիզաթ էտին , ծնուն իւզէրինէ՝ քի (ազիզ) բուհ սիզի
էֆէնտիմիզին ճէմաաթընը կիւտմէյէ նազըր նասպ էթտի , ծնու քի
գանը իլէ խէլաս էթտի » : (Ա. Տէ. Ե. 17) « Օ քահանալար քի , մէ-
մուրիյէթլէրինէ էյի տիզաթ էտէրլէր , իքի գաթ իւճրէթլէ լայըզ օ-
լաճագ տըրլար . պա խուսուս ծնլար քի , սէօզ իլէ վէ թալիւմ վէր-
մէյիլէ չալըչըրլար . . . քահանայ հազըրնտա շէքվա (իֆթիրա) տին-
լէմէյէտին , անճագ իքի եա իւչ շահիտլէր իլէ . ամմա գապահաթ սա-
հիպին հէփսինին հուզուրունտա թէքտիր էթ , քի սայիրլէրի խէվֆ
էթտինլէր » : Քիլիսէ մէճմուրի օլտուղու իչին , պագ Պօղոս առա-
քեալ նէ գատար քիլիսէյի ճէմաաթտան այըրտ էտիօր : « Աճէլէ քիմ-
սէնին իւզէրինէ էլ գօյմայասըն , վէ կիւնահլարընա հիսսէտար օլմա-
յասըն » վէ (Ա. Տէ. Ա. 20) « Աղէքսանդրոս վէ Հիմէնոս ծնլարըն

սրբասընտա տրրլար, քի շէյթանա թէսլիմ էթտիմ. քի քիւֆիւր էթմէմէյի պէլիլէսինլէր » : Պունա պէնգէր Պօղոս առաքեալըն (Բ. ԹԵ. Գ. 14) « Իթաաթ էթմէյէնի պէլլէյին, վէ իշինիգէ ալմայըն, քի ութանըն » Վէ (Տէ. Բ. Ա.) Պօղոս առաքեալ Տիտոսու Կիրիտտէ պըրազմըշ քի « Նօգսանլարընը իքմալ էթսին, տօղրուլթսուն, վէ շէհիրլէրին հէր պիրինէ լուգումունէ կէօրէ քեանին թային էթսին » : Սօնրա՝ պիր քեանին նէ շարթ իլէ միւզէյէն օլուրսա, վէ նէ քէմալէթտէ պուլունուրսա, քեանին էտէպիլէճէյինի՝ Պօղոս պիրէր պիրէր Տիտոսա իիսթար վէ թարիֆ էտէր : Եանի (6) « Եկէր լէքէսիզ (աշարատ) իսէ, պիր քէրէ եալընըզ էվլէնմիշ իսէ, տինտար էվաալար գաղանմըշ, տէյիլ քի էտէպսիղլիք իլէ շէօրէթ պուլմուշ, վէ իթաաթսըզ » : Անտէն պիր եպիսկոպոս նէ ֆազիլէթտէ օլմալը, վէ սաշիրէ՝ քի (9) « Ալլահըն քէլամընը վազ էթմէյէ էմին մէճմուր օլապիլսին, վէ տօղրու թալիմաթ իլէ թէսէլլի վէրէպիլսին. վէ գարըշ գօյանլարը թէքտիր, թէրպիյէ էթսին. վէ աղըլլարընտաքի ճէվապլարը ճէրհ էթսին » : Վէ (Ա. Տէ. Գ.) ախընա գատար : « Եպիսկոպոս օլաճազ քիսէ լազըմ քի պիր թէք տէֆա էվլէնմիշ օլսուն, լէքէսիզ (աշարատ), հալիմ, սալիմ, մահճուպ, միսաֆիրփէրվէր, էօյրէտիճի . . . » : Զիրա էկէրշի պիր ատէմ քէնտի խանէսինէ գօմանտա վէրմէյի պիլէմէմիշսէ, Ալլահըն քիլիսէսինին դայրէթինի նէ կէօնէ շէքէպիլէճէք տիր » : Անտէն տէօնէր սարկաւազլարա վէ այնի թէնպիլլէրի օնլարա վէրիր. զիրա ալաճազ մէճմուրիյէթլէրի պէօշիւք վէ ազիզ տիր, վէ Ալլահըն խանէսինէ միւթաալլիզ պիր մէճմուրիյէթ օլուպ, էհէմ վէ էլզէմ տիր. եանի քիլիսէ մէճմուրիյէթի, օ քի տիրի Ալլահըն վիճուտու տուր, վէ խանէսի տիր, կէրչէքլիք տիրէյի, վէ թէմէլլի, տիր » : Պօղոս առաքեալ պունլարը տիթրէյէրէք սէօլէյօր, վէ նասիհաթ վէրիյօր. չիւնքի պէօլլէ պիր մէմուրիյէթէ ատէմլէր կէչէճէք, պէօլլէ պիր ումուրա քի, Ալլահըն խանէսի օլան քիլիսէ իտարէսինի տէրիհատ իտէճէքլէր : Պու ումուր՝ վէ պու քիլիսէ վազիֆէսի նէ գատար ճէսիմ իսէ, մէսուլիյէթի տալի օնա գըյասէն տիր : Պու իսպաթլարըն հէփսի ճէմաաթա նիզամ կէօսթէրիյօր, վէ պիր եպիսկոպոս՝ եա քահանայ, եա սարկաւազ, վէ էվլաալարը, վէ գարըլարը, նէ կէօնէ օլաճազլարընը, պիրէր պիրէր թարիֆ վէ իպրազ էտիյօր : Վէ (Գ. Բ. Ժ. 28) Երուսաղէմտէ օլան իլք սինօթաա քիլիսէսին վէ ճէմաաթըն սիւննէթտէն վէ փութլարա գուրպան սունմատան, վէ էօլմիւշ վէ պօղուլմուշ եէմէսէն, վէ զինատան վազ կէչմէք գանուն, վէ նիզամընը, քիլիսէ քահանալարը վէ առաքեալլարը Պետրոս առաքեալ իլէ, հէփսի պիլ իթթիֆազ գարար գըլտըլար. վէ նիզամ վազ էթտիլէր : Վէ Անանիա վէ գարըշ Սափիրա քիլիսէսին իտարէճէ թանզիմաթընա մուվաֆազիլէթ էթմէտիլլէրի իլլին, (Գ. Բ. Ե.) Իէրէ տիւշիւս՝ Պետրոս առաքեալըն

հիւքմիւ վէ թէքտիրի իւղէրէ՝ ճանլարընը իքիսի պիր թէսլիմ էթտիւէր՝ վէ էօլտիււէր : (Ա. Կր. Է.) Պիր գարը քէնտի գօճա- սընա օլան պօրճունու նէ կէօնէ իյֆա էթմէք լաղըմ օլտուղունու . վէ պէքեար , եախօտ տուլ գալմը լիմսէլէր . նէ կէօնէ տալլանմա- լը , վէ էվի օլանլար , նէյէ , վէ նէ կէօնէ պօրճու տուրլար , վէ պիր քրիսթիյան էրքէք՝ փութփէրէսթ պիր գարը իլ՝ եախօտ խրիթիյան պիր գարը , փութփէրէսթ գօճասըլա նէ կէօնէ պուլունաճաղընը վէ տալլանաճաղընը . Պօղոս առաքեալ եէկան եէկան թէնպիհ էտիյօր : Վէլհասըլ քիլիսէյէ տայիր մէհմուրիյէթճէ Գրիստոս էֆէնտիմիզ քիլի- սէ մէմուրլէրինէ իճապ էտէն հիւքիւմէթի՝ վէ սէլահիյէթի վէրտի քի , նիզամ վազ էթսինլէր , վէ իճապընա կէօրէ թէվպիւս , վէ թէքտիր էթսինլէր , վէ պուլարա տայիր հէմ եաղըլա , վէ հէմ շիֆահէն քի- լիսէյէ չօգ գանունլար վէրլիտի : (Ա. Կր. ԺԱ.) Պապընը պաշա գա- տար օգու . վէ անտէ պիր էրքէք նէ կէօնէ , վէ պիր գարը նէ հալ- տէ , վէ նէ հիյյէթտէ տուա էթմէլէրինին վազ օլմուշ նիզամա- ընը կէօրիւրսիւն : Մնտան սօնրա նէ կէօնէ Գրիստոսուն նասպ էթ- տիլի մէլայիքլէր սօֆրասընա եազլաշմալը , եանի նէ կէօնէ , նէ շարթ իլէ նէ իթիգատ իլէ քէնտի գանընա վէ թէնիւնէ իլհաղ օլմա- լը : Պունլարը ազտան վէ թահրիրէն եազըպ պատէհու (34) «տահա սայիրլէրինի կէլտիլիմտէ թէնպիհ էտէճէյիմ» տէյու Պօղոս առաքեալ իլիթար էտէր : Վէ (16) «էկէրչի պիր ատէմ գարը գօմազ իսթէր- սէ՝ պիղիմ էօյլէ ատէթիմիզ եօգ տուր . նէ տէ Ալլահըն քիլիսէլէրի- նին» տէյի օնլարա ճէվապ վէրմէյի առաքեալ էօյրէտիյօր : Հէմտէ մէհմուր հէմտէ ասկէրի նասըլ քի սէրասկէրլէր , պին պաշըլար , ա- կէրի տէօնտէրի , վէ իտարէ էտէրսէլէր . վէ քիմինէ քիւքեաֆաթ , վէ քիմինէ միւճազաթ՝ հէր քէսին ամէլինէ կէօրէ՝ վէրմէքտէ իսէ- լէր , քէզալիք (Ա. Կր. Դ. 1.) «ինսանլար պիղլէրի Գրիստոսուն մէ- մուրլէրի , վէ Ալլահըն էսրարընը պինպաշըլարը» եանի Պօղոսու , Ա- պօղոսու , Կեփասը , վէ հէփ քիլիսէ մէհմուրլէրինի պիլիսէլէր , տէ- յօր :

ԾԵ . Պունլարա պէնդէր տահա չօգ՝ Աւետարանտա եազըլմը մէվատ վար տըր քի , հէփսինի եազմազ իճապ էթմէզ : Գրիստոս է- ֆէնտիմիզտէն քիլիսէյէ պու միսիլլու հիւքիւմէթ վէրլիմիշ օլտուղու- նա պինաէն տիր քի , քիլիսէնին պիրլիկինէ , վէ մուհապպէթ պիր- լիկինէ մուվաֆֆազ օլապիլմիշիզ : Եօղսա՝ հէր գանղը հերետիկոս զուհուր էթտի իսէ , մէրամը ֆասիտէսի , վէ ազըլ վահիտէ վէ մախ- տուսէսի հէր նէ իսթէսէ իտի՝ օնու եափըպ , իճատ էտէր իտի . լա- քին պու հիւքիւմէթ , վէ իսթիգըլալիյէթ սայէսինտէ էտէմէտի . զի- րա ազիզ բուհ քի , կէրչէքլիք բուհու տուր , վէ քիլիսէյէ գըլաղուղ տուր , վէ եօլա կիտէլէր տէ Գրիստոսուն քիլիսէսի , Գրիստոսուն վիճուտու տուր : Գրիստոս էֆէնտիմիզին տիրլիլլինտէն սօնրա ազա-

պինտէ եկեղեցիէ վէ հազա դարչը չօդ խասիմէր զուհուրա կէլ-
տիւէր , լաքին հէր վագըթ , վէ հէր տէհրտէ պու քիլիսէնին պիրլի-
կինի , վէ իմանընը , վէ ազիզլիկինի , վէ միւթէմատի հիւքիւմէթինի
լազվ էթմէյէ գալգըշտըլար խէ տէ , էֆքեսարը ֆասիտէլէրինէ մու-
վաֆֆազ օլամատըլար : Գիլիսէ թարիխինէ միւրաճաաթ օլունսա ,
հէր պիր րաֆըզը՝ սինօթլարտա թէքտիր օլունուպ , նէ կէօնէ քիլի-
սէտէն իւրաճ օլտուգլարը , վէ չիւրիւմիւշ տալլար կիպի Գրիստո-
սուն իշպու մանէվի պաղչէսինտէն քէսիլիպ՝ աթըլտըգլարը ալէմէ
մալիւմ օլուր : Անճազ Պետրոսուն պինտիյի գայըղը տէնիզ ֆուրթու-
նասընա ուղրայըպ , դարգ վէ թէլէֆ օլմատըղը կիպի , Գրիստոսուն
քիլիսէսի տախի Ալլահտան քէնտիսինէ իհսան օլունմուշ օլան թապի-
աթ պիրլիկի , վէ ազիզլիկի , վէ իման փաքըղը քէնտի րէհպէրինին
էլթաֆը իլահիսինէ միւսթէնիտէն , պիր կէօնէ իսթիպտալ օլմատը ,
խալէլ կէլմէտի , չալգանտը , չարփըլտը տալլար իւզէրինտէ , էնճա-
մընտա պաթմատը , վէ սալիմէն քէնտիսինէ սըղընանլարը պիալիսի ,
վէ հիքմէթիհի թաալա սէլամէթ իսկէլէսինէ գատար ուլաշթըրտը .
վէ տիւնեսա սօնունա գատար զայէթի մէրղուպէսինէ ուլաշթըրաճազ ,
վէ մուվաֆֆազ էտէճէք տիր . զիրա Գրիստոսուն քէլամը քէրիմի
պագի տիր : (Մարտի . ԻԸ .) « իշթէ պէն տիւնեսանն խիթամընա գա-
տար սիզին իլէյիմ » : վէ պու քէլամըն գուվվէթինէ մէպնի տիր քի ,
Գրիստոսուն քիլիսէսի , քէնտի հիյէթի զաթլիյէսինտէ , վէ թէմալիյէ-
թինտէ , վէ իթիգատընտա պագի տիր : Պու քէլամա րաղմէն Գրիս-
տոսուն քիլիսէսի թալիմաթը իլահիյէսինին նէշրինտէ վէ հըֆընտա
վէ թարիֆինտէ տինճէ , վէ ախլագճա , թալիմաթլարտա լաեիղլաթ-
տըր , եանըլմազ տըր : Պու քէլամը քէրիմէյէ մէպնի տիր , էվվէթ
քի , լազըմ օլան հիւքիւմ վէ իսթիզլալիյէթ իլէ հալ վէ հիյէթը աս-
լիյէսինտէ պագի տուրուպ , էմանէթինի թէմալիյէ ազիզ վէ լէքէ-
սիզ մուհաֆազա էտիպ , պու կիւնէ գատար պինլէրճէ րուհանի վէ
ճիսմանի տիւշմէնլէրինին , հաթթա ճէհէննէմ գափուլարընըն , եանի
չէյթանլարըն վէ հիւքիւմէթլէրինին թէհալլիւրինի մուճիպ օլտու » :
Զիրա ճէհէննէմ գափուլարը օնա զալիպ կէլմէյէճէք տիրլէր » :

ՖԱՍԼԸ ԲԱՊԻ

ՊԱՊԸ ԵՎ ՎԵՆ

ԱՌԱՔԵԱԼԼԱՐԸՆ ԲԷԻՄԻ ԷՔՐԷՄԻ ՊԵՏՐՈՍՈՒՆ ՐՕՄԱՅԱ ԹԷՇՐԻՖԻ

ԾԶ. ԷՎ ՎԵՆԱ ՓԻՐԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՐԸՆ մէպտէսինէ մէպնի, սէպէպ-
սիզ պիր մուամէլէ օլամազ. Բոմալլարըն Քրիստոսուն
տինինի դապուլ էթմիշ օլտուգլարը՝ պիր զաթըն մուլլազ պու մէզ-
հէպի վազ էթտիյինէ համ օլունուր, պու պիր զաթ քիմ տիր, վէ
պու առաքեալ քիմ իտի, փրօթէսթմնլար պիզէ կէօսթէրսինէր.
պիզ պունու Պետրոս առաքեալա ազվ իտէրիզ. զիրա Պօղոս առա-
քեալ Բոմայա պաղլը կիթտիյինտէ, էվլէլա Բօմա ճիվարընտա պուլու-
նան, Պատեօղոստա « գարընտաշլար պուլտուգ » սէօղիւ վար: Վէ
Բոմայա կիրմէտէն գարընտաշլար Բօմատան տուլուպ իսթիգպալինէ
չըգարլար, Այիիիա մէյտանընա, վէ իւշ մաղաղալարա գատար. օն-
լարը Պօղոս կէօրտիւյինտէ ճէսարէթլէնտի, վէ Ալահա չիւքը էթ-
տի: (Գործ. ԻԲ, 13. 14. 15.): Վէ Պօղոս առաքեալ. (Հռօմ. Ա. 8.)
մէքթուպինտէ « Թէշէքքիւր էտէրիմ Ալահըմտան քի, իմանընըզ,
պիւթիւն տիւնեատէ շէօհրէթ պուլմուշ տուր » տէյու եազմըշ տըր:
Պու իման՝ միւճէրրէտ առաքեալլարըն պիրիսինին վաղընա մախսուս
տուր: Պու զաթ Պետրոս տէյիլ իտի, պաշգա շու իսիմտէ, պու ի-
սիմտէ պիր առաքեալ իտի տէյի պուլմասը վէ իսպաթը փրօթէսթա-
նա տիւշէր: Պետրոս առաքեալ, (Ա. Պէր. Ե. 13.): Բաբիլոնտա
պուլունան սէչիւմիշ քիլիսէ, վէ Մարկոս էվլաղըմ սիզէ սէլամ սէօյ-
լէյօր », տէյի եաղար: Էվլայիտէ պու Բաբելոն իսմի հէր պիր ուլու
վէ ճէսիմ շէհրիլէրէ վէրիլիւր իտի, օ շէհրի քի, հէր միլլէթտէն, հէր
լիսանտան, վէ հէր ճինս ատէմլէրտէն միւրէքքէպ օլուպ, տիւնեա-
վի հէր տիւրլիւ հարաքեալթ, վէ մուամէլէ իլէ տօլմուշ, երզըլմըշ
ատէմլէրտէն իպարէթ իտի. Բաբելոն թէսմիյէ օլունուր ուտու. նա-
սըլ քի Քաղէէացի թօփրաղընտա էսիի Պաղտատ, վէ Երուսաղէմ,
վէ Բօմա, վէ Մըսըր, վէ Իսթանպուլ պու գապիլտէն իտի: Զօդ քէ-
րէ ազիզ քիթապտա Երուսաղէմ՝ Պաղտատ, Սողոմ վէ Մըսըր չաղ-
րըլըր. (Յայր. ԺԶ. 19.) « վէ պէօյիւք շէհրի... իւշ փայ օլտու,
վէ պէօյիւք Բաբելոն Ալահըն հուգուրունտա զիքը օլունտու »: Պու
պէօյիւք շէհրին տէ Երուսաղէմ օլտուղունու, (Յայր. ԺԱ. 8.) տէ
հաղըյօր: « Վէ օնլարըն թէնլէրի օլ պէօյիւք շէհրին մէյտանընտա

եաթաճազ, օ քի մանէվի Սողոմ, վէ Մըսըր չաղըրլըր, օրատաքի քէնտի րապպարը տախի խաչա չըզարըլտը » . տէմէք քի երուսաղէմ ճէսիմ պիր պէլտէ, վէ հէր միլլէթտէն տօլու օլտուղու իչին Բաբելոն, վէ Սողոմ վէ Մըսըր թէսմիյէ օլունուր խտի : Թըպզը պու-նուն կիպի . Պետրոս Բօմայը Բաբելոն չաղըրտը (Ա. Պե. Ե. 13.) : Նասըլ քի (Յայ. Ժ. Ե.) տէ « Իսքէրլէթ կէյինմիշ, վէ աննընտա սըրըր վէ պէօիւք Բաբելոն եազըլմըշ խտի, վէ եէրին փատիչաղարը օնուն իլէ իխթիլաթ էթտիքլէրի էճիլտէն, Բաբելոն թէսմիյէ օլունմուշ ու-տու » : Քէզալիք, եէնի Բօմա իսմինի Իսթանպուլ, Պիզանդին ահա-լիսի վէրտի . եանի Բօմատան Կոստանդիանոս հիւքիւմէթ թախթընը գալտըրըպ Իսթանպուլ թահվիլ էթտիյինտէ, օնու եհեթ րօմա թէս-միյէ էթտի, պու մալիւմ պիր մատտէ տիր :

ԾԵ. Առաքեալլարըն թէվարիխինտէն, վէ մէքթուպլէրինտէն տախի Պետրոսուն Բօմայա կիթտիյի ալէլքիֆայէ անլաշըլըր : Զիւն-քի, (Ա. Պե. Ե. 12.) Պետրոս առաքեալ տէյօր « Սատըզ Կարընտաշ Սիղվիյանոսուն էլի իլէ՝ զաննըմա կէօրէ՝ ազ չօզ սիզէ եազտըմ » . պու Սիղվիյանոս օ տուր քի, Պօղոս վէ Տիմոթէոս իլէ Թէսզոնիկէ ահալիսինէ իքի մէքթուպի տէ պիրլիքտէ եազտըլար : Եունանսթան չէհրլէրինին փայլթախթընտան, եանի Սթինատան Պետրոս Բայա կիտիյօր, թապի Սիղվիյանոս տախի օրայա կիթմիշ քի Պետրոսուն մէքթուպինին եազընըլըլընը էթմիշ օլույօր . հաթթա Պետրոս առ-քեալըն թէքէլիւմիւնտէն տախի էօլէ անլաշըլըլօր քի, կէրէք ըն-տիսի վէ կէրէք սայիր առաքեալլար խայը վազըթ Էփրօփա ահալի իչինտէ էյլէնմիշ, վէ Պօղոսուն հազգընտա, (Գործ. ԻԸ. 21.) « Կէն գարընտաշարտան սէնին հազգընտա պիր քէօթիւլիկ տույմա տըզ » : Վէ (Ա. Կոր. Ա. 12.) « Պազըլարընըզ պէն Պօղոսույում, պազըլարը Ապօղոսույում, Քիւֆնիզ Կեփասը » : Վէ (Բ. Պե. Ա. 16.) « զիրա միւղէյէն մասալլարը իթթիխազ էտիպ, սիզէ Քրիս-տոսուն գուվէթինի, վէ կէլիշինի կէօսթէրմէտիք » : (Բ. Պե. Գ. 15.) « Նիճէ քի Պօղոս սէվիլիւլ գարընտաշըմըզ Ալլահտան քէնտի-սինէ իհսան օլան իլիմ իւղէրէ սիզէ եազտը » : Պու սէօլիւ եանի Պօղոս առաքեալըն (Հմմ. Բ. 4.) : « Ալլահըն սապըր վէ թահամ-միւլ էթտիյինի (քէնտիյիզէ) սէլամէթ ատտ էտէսինիզ » տէյի եազ-տըլընը, Պետրոս առաքեալ թէքէրիւր էտիյօր . վէ գապիլ քի Բօ-մալըլարա օլան պու մէքթուպու օգումուշ խտի քի, օ սէօլէրի եա-զըլօր . վէ Պետրոս Բօմատա օլմամըշ օլսայըտը, վէ փրօթէսթանլա-րըն տէտիյի կիպի, էկէրէի Պաղտատտա օլմուշ օլսայըտը, Պօղոս առաքեալըն օլ մէքթուպունու կէօրէմէզ խտի, զիրա Պաղտատ նէրէ, Բօմա նէրէ : Վէլհասըլ պու մէքթուպլարըն կիտիյինտէն վէ քէնտի-պինին, Սեզվիանոս Silvianus քի Լաթին իսմի, վէ Լաթին պիր ա-չակերտին իսմի տիր, վէ Բաբելոն, եանի տիւնեանըն ճէսիմ վէ

Քիլտանի (Քաղաքացի), շարժըն էն տէպտէպէլի շէհրինտէ պուլու-
նան սէշիլմիշ քիլիսէ սէլամ սէօյլէյօր, տէյիշնտան Պետրոսուն
տէյիլ Ասիատա, Պաղտատտա, անճազ էվրօփատա, եանի Բօմա տէպ-
տէպէլի շէհրինտէ օլտուղունու տէրէճէյի քիֆայէտէ կէօսթէրիյօր .
վէ պուլունս սէպէպի խէվֆլէրինտէն նաշի տիր քի, Պետրոս քէնտի
իւր մէթթուպինտէ Բօմայա Բաբելոն իսմինի վէրմիշ օլույօր :

ԾԸ. Լաքին էկէրչի տիւնեանըն, վէ սայիր միլլէթլէրին կէնմիշ
ղէմանը քէնտի թէվարիխինտէն միւսպիթ իսէ, թըպզը Պետրոս ա-
ռաքեալըն տախի Բօմա շէհրինէ ազիմէթի Բօմա թէվարիխինտէն
վէ ասարը գաաթմինտէն միւսպիթ, վէ պի իշթիպահ տըր : Հէմ պու-
րիվայէթի կէրէք առաքեալարըն շակիրտլէրի թաստիգ էտէրլէր,
կէրէք Պետրոսուն կիւնլէրինտէ քէնտի կէօզլէրիլէ կէօրէն, վէ գու-
լազլարըյլա իշիտէն ազիզ քիմէլէր եազարլար . վէ կէրէք փութփէ-
րէսթ միւփրրիլէրի, վէ կէրէք հէր միլլէթին հէր եէրտէ պուլու-
նան քիլիսէլէրի պուլնա տէլալէթ էտէրլէր : Վէ օլ քիլիսէլէրտէ ա-
ռաքեալրտան պաշլայարագ՝ եէվմիյէ իճրա օլունան տուալարը,
վէ թաթիլէրի ալան աշիքեար, վէ ինքեար գապուլ էթմէզ տէրէ-
ճէտէ լունու թաստիգ էտիպ՝ կէօսթէրիլէր : Հաթթա պուլ վուգուաթ
օլ գաաթ մալիւմիւ ամմէ պիր վուգուաթ իմիշ քի, քիլիսէ խասիմ-
լէրինտէն, վէ հերետիկոս սէրկէրտէլէրինտէն հիշ պիրիսի պուլունմա-
տըշի, պուլ քէյֆիլէթի մուճիպի իտտաա էտիպ ինքեար էթսին :
Պիլ եալընըզ փրօթէսթանլարըն պաղըլարը պուլ իտտաալը աղըզլարը-
նս պլմայա հիճապ էթմէտիլէր . նէ տէրէճէ քիլիսէյէ խասիմ օլտուգ-
լը պուլնտան պէլլի տիր քի, փութփէրէսթ օլսուն, վէ եհնուտի
վէրրիլէրի օլսուն, քեաֆֆէսի միլթթէֆիգէն պուլնու թաստիգ
տիյօրքէն, փրօթէսթան պուլնա տա պիր շէյ տէյիլիմ տէյի, ինքեար
էթմէյէ ճէսարէթ էթտի . էօյլէ պիր վուգուաթը քի, հէր միլլէթին
ինտինտէ միւսէլլէմ վէ փրօթէսթան թարիխինէ գաաթար իշթիպահ
կէօրմէմիշ պիր մաստէ իտի : փրօթէսթանլարըն կաթողիկէ քիլիսէյէ
գարըն նէ տէրէճէ խասիմ օլտուգլարը, իշթէ պուլնտան տախի պէ-
յան օլունուր :

ԾԹ. Պուլ խուսուստա պազալըմ առաքեալարըն շակիրտլէրի նէ
եազարլար, Կղեմէս Հոռվմայեցի Պետրոսուն աշակերտի, վէ Պօղոս ա-
ռաքեալըն « Էզլիյէթ արգատաշը » (Փէլլ Դ. 3.) Կորնթացիլէրէ
օլան մէթթուպինտէ Բօմատա շէհիտ տիւշէնլէրի զիքը վէ թատատ
էթտիլինտէ Նումէրօ. Ծ. վէ Ե. տա շէօյլէ եազար « Կէօզլիմփիւղիւն
էօնիւնէ մէօթէրէմ Առաքեալարը ալալըմ . Պետրոսուն՝ քի հազարը
նէֆսանիյէթ իշին՝ տէյիլ պիր՝ եախօտ իքի՝ իլլա չօգ սիյասէթլէր
շէքտի . վէ պուլ հալտէ շէհիտ օլուպ, իճապ էտէն սալթանաթ մէ-
քեանընա ինթիգալ էթտի : Վէ նէֆսանիյէթ իշին քէզալիք Պօղոս
սապր ֆաղիլէթի միւքեաֆաթընա մուվաֆֆաթ օլտու . իշպու աղիզ-

լէրէ , քի Ալլահնա էօմիւր կէշիրտիւն , սէշիւմիշ ատէմէրտէն տի-
կէր տահա չօգ քիմսէլէր իլավէ օլտուլար . չօգ հազարաթլար , վէ
պու նէֆսանիյէթ սէպէպինտէն չօգ սիյասէթլէր տիւշմէնլէրտէն չէք-
տիլէր . վէ պիզլէրէ էն միւշէրրէֆ իպրէթի վէրտիլէր» : Պու սէօզլէրի
սէօյլէյէն առաքեալլարն աշակերտի տիր :

Սուրբն Իգնատիոս Աստուածազգեաց , թէսմիյէ օլունան քէզալիք
առաքեալլարն աշակերտի , վէ Անտիոք եպիսկոպոսու , օ քի Յովնան-
նէս առաքեալ իլէ , վէ Պետրոս իլէ , պիրլիքտէ եաշամըշ , Բօմալը-
լարա եազտըղը քէնտի մէքթուպինտէ շէօյլէ սէօյլէյօրքի Պետրոսուն
վէ Պօղոսուն Բօմայա թէշրիֆլէրի մալիւմիւ ալէմ օլմուշ պիր քէշֆի-
յէթ կիպի տիր :

Բարկյաս Երապօլիս եպիսկոպոսու վէ առաքեալլարն քէզա ա-
շակերտի , (Եւսէբէոսն Եկէլ Պարթ. Գրք. Բ. ԳԼ. ԺԵ.) « Մարկոս
Բօմատա Պետրոստան տույմուշ օլտուղու մինվալ իւզէրէ քէնտի Աւե-
տարանընը եազմըշ . վէ պիրինճի մէքթուպունու Պետրոս Բօմատա
քէնտի եազտը , վէ պու շէհրի Բաբելոն թէսմիյէ էթտի » տէյօր :

Սուրբ Իրէնէոս սուրբ Պօղիկարպոսուն աշակերտի Բօմայա կէլէ-
րէք (Գրք. Գ. Ընդհ. հերեթիկաք. ԳԼ. Ա.) « Պետրոս վէ Պօղոս միւ-
շէրրէֆ առաքեալլարն Բօմատա թէէսիս էթտիլէրի քիլիսէլէր փէք
չօգ տուր» . վէ պիրազ սօղրա « Մատթէոս իպրանիլէրին իչինտէ օն-
լարն լիսանը մախսուսէսիլէ Աւետարանընը եազտը , հաչան Պետրոս
վէ Պօղոս Բօմատա Քրիստոսու վազ վէ քիլիսէյի թէէսիս էտէրիտի-
լէր . վէ օնտան սօղրա Մարկոս Պետրոսուն թէրճիւմանը , պու տալի
Պետրոստան վազ օլունան խուսուսլարը պիզէ թէսլիմ էթտի» տէյի
եազըյօր :

Դիոնէսիոս Կորնթոս եպիսկոպոսու (Եւսէբէոս , Գրք. Բ. ԳԼ. ԻԵ.)
« Կորնթոս շէհրիմիլէ իքիսի տէ , եանի Պետրոս վէ Պօղոս ազիմէթ է-
տէրէք , Աւետարանն թօխումունու իչիմիլէ սաչարազ , պիզլէրի
թէէսիս էթտիլէր . վէ պիրլիքտէ Իթալիայա ազիմէթ էտէրէք . սիզ ,
Բօմալլարը տալի օ միսիլու թէէսիս էտէրէք , օլ հէնկեամտա շէ-
հիտ տիւշիւպ՝ միւշէրրէֆ օլտուլար » տէյօր : Տերտուղիանոս , Նա-
խագրութիւն մէշհուր քիթապլնտա , (ԳԼ. ԺԶ.) « Պույուր իմտի , սէն-
քի սէլամէթ պապլնտա տահ էյի թէֆթիշ իճրասընը էթմէք իսթէր-
սին՝ Առաքեալլարն քիլիսէլէրինի կէզ , օրալարը քի , հալէն Առաք-
եալլարն քիւսիւլէրի մէվճուտ տուրույօրլար , օրալարտա քի , օն-
լարն մէքեաթիպի մախսուսէլէրի գրաաթ օլունույօրլար . սէսլէրինի
չըզարթաթազ՝ հէր պիրինին սըֆաթընը իպրազ էտէրէր . Աքայիա
եազըն տըր սանա . Կորնթոս եանեանա տըր սանա . էկէր Մակե-
դոնեատան ուզազ տէյիլ իսէն , ֆիլիպպեցիլէրին վար . Թէսաղոնի-
կեցիլէրին վար . Ասիա ճանիպինէ ազիմէթին զապլիլ իսէ , Եփեսոս
վար տըր . վէ էկէրչի , Իթալիայա տէօնէրսէն՝ Բօմա վար տըր . օն-

տարանընը եազտը տէյի Բաբիաս . Եւզեբիոս (Գէրթ. Գ. Գլ. 10.) Կը-
ղեմէս Աղէքսանդրացի , (Անթ. Գիրթ. Բ. Գլ. ԺԵ. Գիրթ. Զ. Գլ. ԺԴ.) :
Իրէնէոս , (Գիրթ. Գ. Գլ. Ա.) : Հերոնիմոս (Յաղ. Եկ. պարմաբոց Է Մար-
կոս) : Տերտուղիանոս . (Ընթ. Մարկոս . Գիրթ. Դ. Գլ. Ե.) : Որոգի-
նէս . Եւզեբիոս . (Եկ. պարմ. Գիրթ. Զ. Գլ. ԻԵ.) : Ս. Եպիփան . (Հե-
բեոյի Երան . ԾԱ. Գլ. Զ.) : Ս. Օգոստինոս . (Յաղ. Համայնաբեան
աւարանաց. Գիրթ. Ա. Գլ. Ա.) Թահրիր վէ Թաստիգ էտիյօրլար : Վէ
Ասորիճէ Մարկոսուն աւետարանընըն սօնունտա շէօյլէ եազըյօր :
« Պուրատա Մարկոսուն քարոզութիւնունուն Աւետարանը խիթամ
պուլտու քի՝ Բօմա լիսանընտա Բօմատա սէօյլէսի . վէ վազ էթտի .
վէ Երմէնիճէ Աւետարանըն մուգատտէմէսինտէ տախի եազըյօր , եա-
նի « Մարկոս Պետրոս գայանըն էմրիյլէ Իսկէնտէրիլէտէ Մըսըր (Ե-
գիպտացի) լիսանընտա , Քրիստոսուն Համարձուճունտան 15 սէնէ
սօնրա , քէնտի Աւետարանընըն եազտը » : Տէմէք քի Պետրոսուն աշա-
կերտի օլտուղունու Թաստիգ էտիյօր , նասըլ քի (Ա. Պէրթ. Ե. 13.)
տէ Պետրոս առաքեալ պիլէ Մարկոսու քէնտինէ էվլատ չաղըրըյօր ,
Մարկոս Բօմատա պուլունույօրսա , էֆէնտիսի Պետրոսուն պուլուն-
մամասը Իթիմալլին դայրի տիր :

ԿԱ. Հէմ պու կիւնլէրտէ տախի առաքեալլարըն ըէիսի էքրէմի
օլան Պետրոսուն վէ Պօղոսուն Բօմայա աղիմէթլէրի , վէ իգամէթ էթ-
տիքլէրի , վէ պու ազիղլէրին էն էսկի քիլիսէլէրտէ , վէ Բօմանըն
էն էսկի մահպուսխանէլէրինտէ այազլարընտա զէնճիր պաղլանմըշ
մահպլէր ալէմին զիյարէթկեհաճը օլտուղունտան , իւզէրլէրինտէ ու-
լու , վէ ճէսիմ քիլիսէլէր ետիքլմըշ . վէ պու զիյարէթկեհաճլար Վան-
տալ միլլէթինին պիլէ մուճիպի լայէթի օլմուշ օլտուղու՝ ալէմէ մա-
լլամ տիր : Մուսախարէն պու ազիղ առաքեալլարըն Բօմա շէհրինին
գանդը եօլլարընտա , վէ նէրէլէրտէ պիր պիրիյլէ միւլադաթ էթտիք-
լէրինի , նէրէլէրէ ֆիրար էթտիքլէրինի , նէրէտէ թուլուլուլու-
լարընը , վէ նէրէտէ քէսիլիպ՝ խաչլանտըղլարընը , տէյիլ պիլ ճիւմ-
լէ Բօմա ահալիսի , իլլա քեաֆֆէյի Իթալիա , վէ անտէն Եվրօփա
Թաստիգ էտէր . պիղլէր տախի , նէլալըգ օլարազ Բօմատա պուլուն-
տուղումուգ մէքթէպ զէմանընտա օլ մէօթէրէմ մահպլէրի ախէն
կէօրիւպ , օլ ազիղ զէնճիրլէրէ հիւզլէրիմիզի սիւրիւպ Թազիմ վէ Թէք-
րիմ էթմիլիգ . պու վազաալարը տիւնեա իզրար էտիպ՝ փրօթէսլմանլար
ինքեար էտէրսէ , նէ գազանըրլար : Գօ , քի , տէր Եւզեբիոս , ինսանլար
ինքեար էթսին . Բօմա պինալարը , վէ ասարը աթիգէլէրի պու ազիղ-
լէրին իսմինի վազ էտէրլէր , էլեէվմ մահֆուգ պուլունան արձանլարը
(Monumenta) , սիւրէթլէրի վէ Բօմա մէզարիսթանլարը , անթիգալարը
պաղըրընպ՝ շահատէթ էտէրլէր : (Եւէք. Ե. Պ. Գիրթ. Բ. Գլ. ԻԵ. Գիրթ.
Ե. Գլ. ԺԸ.) : Եկէրչի պու գատար տէլայիլի նաթըգէ , վէ դայրը նա-
թըգէտէն Պետրոսուն Բօմայա աղիմէթլինին ասը եօղ իսէ , պու

տիւնեա նմաըլ ախմազ ատէմէր տիւնեաըլ իմիշ քի , հէր միլլէթլէ-
րին թէվարիխինի քէնտի միւվէրրիխլէրինին գալէմինտէն ալըպ՝ ծն-
լարա քեամիլէն էմնիլէթ , վէ իթիմատ էտէրիմիշ . . . :

ԿԲ . Բօմա մահալլը զիյարէթ , վէ պու էնիլտէն վասիթայը րա-
յէթ օլտուղու իչին , վէ պու առաքեալլարըն քիւրսիյի շէրիֆի , վէ
ազիզ գանյարընըն թօփրաղը պուլունտուղունտան , պէ հէր սէնէ ,
հէր ճիվարտան , խընճախընճ զիյարէթճիլէր , վէ խայլըճասը փրօթէս-
թան պուլունտուղու հալտէ օրայա կէլիլլէր , ինքեար գապուլ էթ-
մէզ , հաշան քի Եւզեքիոսուէն տէտիյի կիպի , Բօմա թաշլարը պիլէ
պաղըրըյօր , վէ պու փրօթէսթանլարըն չօղարընըն Բօմայա փրօթէս-
թան կիրիպ , գաթօլիք օլուպ չըգաղըլարընը կէօզլէրիմիզ իլէ կէօր-
միւշիւզ :

ԿԳ . Պու պապտէ՝ հէր միլլէթ , Բուժ օլտուն , Էրմէնի օլտուն ,
Ատորի , Բիլտանի , Լըպտի , Մարօնի , Հապէշի վէ սաիրէ քի , քէնտի
քէնտիլէրինի խաչապաշտ նամը իլէ թէսմիյէ էտէրլէր . պուշլար հէր
նէ գատար քի Բօմա քիւրսիւսիւլլէ իխթիլաթ վէ իրթիպաթ պաղը-
նը՝ պաղը տին պասը խուսուսունտա գաթ էթմիշ իսէլէրտէ , երնէ
քէնտի ումումի տուլղուլարընը , վէ ումումի իթիգաթլարընը՝ Բօմա
քիւրսիւյի շէրիֆի հագգընտա քի , Պետրոս առաքեալն քիւրսիսի
տիր , քէմալը րայէթլէ հըֆիզ էթմիշլէր վէ սըֆաթը ինսանիլէտէն
չըգմայըպ , Բօմա քիլիսէսինին միւլէսսիլլէրի , Պետրոս վէ Պօղոս միւ-
շէրրէֆի րէսուլլէր տիրլէր տէյու պիլիլլէր . վէ քիլիսէլէրինտէ վա-
գիթ պէ վագիթ « Կեցո՞ զորդի ծառայի քո , զոր 'ի Հոռվմայ գահէն
վերապատուեցեր . . . » (Շարհա) : Վէ Ներսէս շնորհալի « մութ-
լու սանա եա Բօմա քի , իքի սէրվէր առաքեալլարըն գանը իլէ ա-
զիլլէնտին » տէյի Հայաստանեայց քիլիսէսի պու ազիլլէրին էյյամը
մախսուսէսինտէ իգրար վէ թէրէնիւմ էտէրէք , պաշ առաքեալլա-
րը թա՛ղիւմ վէ թէրրիւմ էտէր : Քէղալիք պալատէ թա՛տատ էթտիյի-
միզ քիլիսէլէր վէ Ֆըրգալար պունու իգրար էտէրլէր . տիւնեա ալէ-
մին պու ումումի տուլղուսունու եալընըզ փրօթէսթան պիլա հիճապ
ինքեար էտէր :

ԿԴ . Լաքին էվլէլինտէն իխթար էթտիյիմիզ միսիլու փրօթէս-
թան տէմէք , Կաթողիկէ քիլիսէյէ զըտտ վէ չնքվածը պիր մէզհէպ
օլտուղունտան , կէրչէքլիք օլտուն , Փաղիլէթ օլտուն , խայլըրը պիր
աւիշ օլտուն . ծնու քի կաթողիկէ քիլիսէ իճրա էթմէքտէ տիր . փը-
րօթէսթան ծնու միւճէրրէտ ինքեար էթմէլի քի՝ փրօթէսթան օլմա-
յա լայըզ օլտուն : Պիւթիւն քիլիսէ թէվարիխինի կէօզտէն կէչիլին՝
հէր րաֆըղըլարըն վուգուաթընը վէ թալիմաթընը օգուլուն . եա պիր
մատտէտէ , եա պաղը մատտէտէ Բօմա կաթողիկէ քիլիսէսիլլէ իխթի-
լաֆը օլուր . վէ պիր օլ մատտէլէր իւզէրինէ միւճատէլէ , վէ միւ-
զաքէրէ օլուր . պիլղիւմ պիլտիկիմիզ վէ օգուլուսպ անլատըղըմըզ հե-

րետիկոսութիւն պէտքէն ուրու . իշխէ Արիոս , իշխէ Պեղագիոս , իշխէ Սաբէլ , իշխէ Պողոս Սամոսատը , իշխէ Եւտիքէս , իշխէ Նեստոր , պագըսըյա : Պունլարա Լուծէր վէ Գալլիկն հէր նէ գատար վէքիլ նասպ ուտուլարսա տա , միւսքիլլէրինի կէշտիլէր . պունլար տա հե-
րետիկոս ամմա , ինսանիյէթ սըֆաթընը պիր ճիհէթ իլէ թաշըտըլար .
լաքին փրօթէսթան նէֆսանիյէթ , վէ մէրամ շիրքէթի ուտուղունտան
պու ինսանիյէթի թէմամը իլէ թէփէլէմիշ . լաքին , հէր քէսին կէօք-
սիւնտէ պիր հաքիմի մութլագ վար տըր , պիր թապիաթ նոմսու
գատիմի վար քի , ինսանը պու գատարատագ նէֆսանիյէթէ թէնէգ-
զիւլ էթտիրմէզ տէյի մէնմուլ էտէր իտիք . անճագ պունլարը հազգ
շէրաաթը քէսէն Ալլահա հէվալէ էտէրիզ :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻ ՔԵՆՏԻ ԲԵՅԵՍԻ ԷՔՐԷՄԻ
ՊՈԼԼՈՒՆԱՆ ՊԵՏՐՈՍԱՆ , ՏԻՆՃԷ ՎԷ ԱԳԱՅԵՏՃԷ
ԱՅՐԸ ՏՈՒՐԱ ՊԵԼԻՐ ՄԻ , ԵԱԽՕՏ ՔԻԼԻՍԷՆԻՆ ՊԱՇԸ
ՔԻԼԻՍԷՏԷՆ ԱՅՐԸ ՕԼԱՐԱԳ , ԵԱԼԸՆԸՋ ՏՈՒՐԱ ՊԵԼԻՐ ՄԻ ,
ՎԷ ՊՈԼ ՍՈՒՐԷԹՏԷ ԵԱՆԸԼԱ ՊԵԼԻՐ ՄԻ

ԿԵ . Պու սիւալ շունա պէյնգէր , պիր էվլատըն փէտէրի ումա-
տըղը հալտէ , վիճուտի միւսքին մի տիր . եախօտ էվլատը ումամը
պիր առէմէ փէտէր իսմի վէրիլլըր մի : Ճէվապը , խայր , ումագ :
Բէզալիք Ս . Պետրոս քիլիսէյէ պաշ տըր . ամմա քիլիսէնին տախի
օնա միւթթէֆիզ ուլուպ , ազա ումասը շարթը մութլագ տըր : Նէ
պաշ վիճուտուղ , նէ տէ վիճուտ պաշտըղ ուլապիլիր , անճագ իքիսի-
նին պիր պիրինէ մէրպուլ . վէ միւթթէֆիզ ումասը՝ պիր շախսըն
մուղթէզալը թապիաթընտան տըր : Քրիստոսուն քիլիսէնին տախի
պու թարզ ուտուղունու Քրիստոս քէնտի սէօյլէյոր : (Յով. ԺԵ . 21.
22. 23.) « Հէփսի պիր ուտուլար , նասըլ քի , եա փէտէր , սէն պէն-
տէսին , վէ պէն սէնտէ , քի քէնտիլէրտէ պիզտէ ուտուլար » : - « Քի
պիր ուտուլար , նասըլ քի պիզ պիրիզ » : - « Պէն օնլարտա վէ սէն
պէնտէ քի , պիրլիքտէ թէքմիլ ուտուլար » : Վէ Պողոս՝ առաքեալ
պունու թաստիզ էտիյոր . (Ա . Կոր. ԺԲ . 26. 27.) « Լաքին սիզ Գը-
րիստոսուն վիճուտուղունուղ , օնուն ազալարընտան ազասընը . է-
կէրչի ազատան պիրիսի ինճինիրսէ՝ հէփ ազալար պիրտէն ինճինիր-
լէր , վէ էկէրչի ազատան պիրիսի շէրէֆլէնիրսէ , հէփսի պիր խէն-
տան ուլուլար » : (Վէ Ա . Կոր. 2. 15.) « Վէ սիզլէրին վիճուտու
Քրիստոսուն ազալարը տըրլար » : (Ա . Կոր. ԺԲ . 27.) « Վէ սիզ Գը-
րիստոսուն վիճուտիսինիզ » : Իշխէ պու իսպաթլարա մէպնի , պու

վիճուտուն կէօրինմէ՞ղ պաշը Գրիստոս տուր . վէ պու վիճուտտէ Եկեղեցի թէսմիյէ օլունմուշ : (Եփե. Ա. 22. 23.) Ալլահ Գրիստոսու « պաշ նասպ էթտի (քէնտի) քիլիսէսինին հէր պիր խոսուսու իւզէրինէ , օ , քի քէնտի վիճուտու տուր » վէ պու վիճուտուն կիօրինիւր վէ մատտի պաշը տա քէնտիսինին սէչիպ՝ նասպ էթտիյի Պիտրոս առաքեալ տըր : Վէ (Մատթ. ԺԶ. 17.) « Սէն գայասըն , վէ պու գայանըն իւզէրինէ քէնտի քիլիսէսի պինա էտէճէյիմ » : Նասըլ քի մահալինտէ իսպաթ էթտիք (Ը. Թ.) . (Յովն. ԻԱ.) : « Կիւտ գօյունլարըմը » . պու սէօղլէրի Գրիստոս սատէ Պիտրոսա խիթապէն սէօյլէտի :

ԿԶ. Պու վիճուտուն հէփ ազալարը պիր պիրիլէ միւթթէֆիգ օլմասը , վէ հէփսի պիրտէն պիր պաշա պաղը օլմասը՝ էլզէմ պիր շարթ տըր » : (Ա. Կորն. ԺԲ. 14-20.) « Զիրա պիր վիճուտ պիր ագատան իպարէթ տէյիլ՝ այագ տէյէպիլը մի քի՝ պէն էլ օլմատըղըմտան՝ օ վիճուտտէն տէյիլիմ . օնուն իչին օլ վիճուտտէն օլման մը . վէ գուլագ տէրսէ քի , պէն կէօղ տէյիլիմ , օնուն իչին օ վիճուտտէն տէյիլիմ , մէկէր օլ վիճուտտէն օլման մը . էկէրչի պիւթիւն վիճուտ կէօղ օլսայըտը , կէօղ քիմ օլուր ուտու . վէ հէփսի գուլագ օլսայըտը , գօգու ալանագ (պուրուն) նէրտէ գալըր ըտը . ազալար չօղ տուր , ամմա վիճուտ պիր տիր » . վէ հէփսինէ ճան վէրէն պիր ըուհ տուր . հէր պիրինին այրը այրը ամէլլէրի վար տըր , ամմա հէփսինէ գուլլէթ վէրէն , հէփսինէ այրը այրը իշլէր իճրա էթտիլէն պիր ըուհ տուր » : (Ա. Կորն. ԺԲ. 4-11.) : « Հէր նէ գատար պախշիշլէր թագսիմի վար իսէ , երինէ ըուհ պիր տիր . հէր նէ գատար մէճմուրիյէթլէր թագսիմ օլմուշ իսէլէր , երինէ սահիպ պիր տիր . հէր նէ գատար քի մուվաֆֆագլէթ թագսիմլէրի վար իսէ , երինէ Ալլահ պիր տիր , քի հէր շէյէ մուվաֆֆագլէթ վէրի . ամմա հէր պիրինէ ըուհուն իլնամը պիրէր մուհասսէնաթ իչին վէրիլմիշ տիր . պաղըսընա ըուհտան իլիմ ֆէրասէթի վէրիլմիշ տիր . պաղըսընա մալիւմաթ քէլամը , երինէ օլ ըուհա կէօրէ . տիկէրինէ իման . օլ ըուհա մուվաֆըգ . պաշգասընա շիֆա վէրմէք լութֆու . տիկէրինէ իլնամ . տիկէրինէ ըուհլարըն թէմիլի (ընտրութիւն հոգոց) . զայըսընա տիւրլիւ լիսանլար . վէ զայըսընա լիսանլար թէրծիւմէսի . վէ պունլարըն հէփսինի հէմէն օ պիր ըուհ իսթէտիկինէ կէօրէ՝ հէր քէսէ պաշգաճա թագսիմ էտէրէք , իճրա էտէր » : Պունլարըն հէր պիրի այրը այրը քէմալէթլէր վէ մէճմուրիյէթլէր իսէ տէ , հէփսինին տէ իճրասընը էթմալիսէթլէր վէր Աղիզ ըուհ տուր : Պունա պինաէն վագաա Գրիստոսուն տիրէն՝ պիր Աղիզ ըուհ տուր : Պունա պինաէն վագաա Գրիստոսուն կէրչէրլէք ըուհու տուր . վէ հէփսինին մագսէտի պիր պաշա տուր . նասըլ քի պիր վիճուտուն հէմ ըուհու պիր տիր , հէմ

պաշը պիր տիր . վէ պիր վիճուտէ իքի պաշ օլուրսա , իքի րուհ օլուրսա , թապիաթըն խարիճի (հրէշ) վէ ալէմին մուճիպի իօթիհա զաօր օլուր , վէ օտա հիշ պիր իշէ եարամազ :

Կէ . Բրիստոսուն քիլիսէսինէ՝ հանի տէշլմիշ աշակերտլէրէ , վէ առաքեալարա Պետրոս հէմ իթիպարճա , հէմ հուգուգ վէ իսթիգլալլէյէթճէ , եախօտ իսթիյազաթճա՝ Բրիստոս էֆէնտիմիզտէն պաշ նասպ օլտու : Վէ մատէմ քի Բրիստոսուն քիլիսէսի եէր իւզէրինտէ պագի , վէ միւթէմատի օլաճաղըտը , վէ գալաճաղըտը . Պետրոսուն տախի մէէմուրլէթի ազիմէսի , պագի , վէ միւթէմատի ճէմապթա պիր շարթը լազըմէ կիպի գալաճազ իտի : Պետրոսա՝ պատէլ վէֆաթ՝ ալէր զէվաթ խալէֆ օլմագ , վէ օլ մէէմուրլէյէթի տէր էօհտէ էտիպ , իճրա էթմէք՝ էն լազըմ , վէ Բրիստոս էֆէնտիմիզին թապիի էմրինին իզթիզասընտան իտի . վէ պու խալէֆլէր տէ Բօմա Ս . Փափալարը տըրլար , քի ումումէն Բրիստոսուն քիլիսէսինի իտարէ էտէրլէր : Իշպու Փափալարըն , վէ քիլիսէ քահանայապետլէրինին մալիւմաթը , վէ իւթիյարը , վէ ըիզասը , վէ թէվճիհի , վէ թաստիգի թահթընտա , վէ զիյրի իտարէլի րուհանլէլէրինտէ սաղլի , քէպիր , կաթոզիկէ ճէմաաթընըն րուէսսայի րուհանլէլէրինին պուլունմասը էլզէմ տիր . վէ պունլարըն մէճմուրի եէքիւնիւ պիր ումումի Բրիստոսուն կաթոզիկէ քիլիսէսինին վիճուտինի , վէ հիյէթինի թէշքիլ էտէր : Պու հիյէթին ըէյիսի էքրէմի , վէ կէօրիւնիւր պաշը՝ Պետրոս առաքեալ կիպի՝ Բօմա Ս . Քահանայապետլէրի տիրլէր . պու վիճուտուն , վէ պու հիյէթին խարիճինտէ ատտ օլունուր օլ Ֆըրգա քի , պու րուէսսայի էքրէմին զիյրի գօմանտալարընտա պուլունմագ . եախօտ Բրիստոսուն իշպու մանէվի վիճուտինէ իճապ էտէն սւպուտլէյէթի , ըայէթի , վէ իթաաթը իճրա վէ իպրազ էթմէզ . վէ պու վիճուտուն մանէվի էօմ ըիւնէ սէքթէ իրաս էտէր , եախօտ օնա զարար վէրմէք էֆքեարընա զահիպ օլուրսա , պու վիճուտուն խարիճինտէ գալըր , վէ թապիի չիւրիւմիւշ տալար կիպի՝ քէսիլիպ աթըլըր . ծնտան սօնրա օ միսիլու քիմանլէր Բրիստոսուն էօմրիւ վէ րուհի իլէ թապիի եաշամազ օլուր : Ամա իշպու վիճուտիլէ միւթթէֆիզ օլուպ՝ Բրիստոսուն պու քիլիսէյէ իհասն օլունան գերընական վէ սէմաֆի էօմրիւ իլէ եաշարսա , օլ վիճուտուն վէ օլ պաշըն քեաֆֆէյի հարաքեաթընա , վէ մուհասսէնաթընա , վէ խասսիյէթինէ հիսսէտար օլուր . օլ վիճուտուն ազասընտան օլուր . շէօյլէ քի քիլիսէ Բրիստոստան նասպ օլունմուշ պաշա հէր պար միւթաճ տըր , վէ պու պաշըն հէր նէ խասսիյէթի վէ քէրամէթի վարըսա՝ ծնլարըն քեաֆֆէսի քէնտի ազալարընա տախի սիրայէթ էթմէսի Բրիստոսուն էմրի իլահիսի իզթիզասընտան տըր :

ԿԸ . Քիլիսէ պէօյլէ քէնտի պաշը իլէ պիրլիքտէ հէմ ըէյ տիր , վէ ումուրը րուհանլէլէրինտէ Ալլահըն վէ Բրիստոսուն պիր ազիզ րու-

հունու քէնտուսինէ Գրիստոսուն էմրի իւզէրէ րէհպէր վէ գըլալուզ թութմուշ տուր : Պուրատա պալատէ օլան սահիհլիքլէրի միւսատորդ լազըմ տըր քի Վաթիգան սինօթունուն իսթիմալ էթտիյի քէլլիմէ վէ սաըլ թալիմաթը հարֆ պէ հարֆ եազալըմ :

ԳԼ. Գ. « Իմտի Բապպըն նասպ էթտիկի դայտէյէ պինանն, Բօմա քիլիսէսինն սայիր հէփիսինն իւզէրինէ դայտէսնն օլան պու սէլա-հիյէթ հիւքիւմէթի վար տըր : Վէ հաթտա Բօմա Քահանայապետինն իշ պու սէլահիյէթ հիւքիւմէթի, օ քի ճիտունէն եպիսկոպոս հիւքիւմէթի տիր, պլիւ վասիթա (անմիջնորդական) տըր, վէ հէր դանդը պին վէ սահապը տէրէճէտէն (ծէս վէ արժանապատուութիւն) օլուրսալար, օլսունլար, քիլիսէ չօպանլէրի վէ տինտարան (հովիւք եւ հաւատա-ցեալք) կէրէք հէր պիրի միւնֆէրիտէն, կէրէք ճիւմլէսի միւնթէմէն ալընսընլար՝ սատէ պիր տին վէ ատապիյէթի ալէմ խուսուսունտա տէ-յիլ, իլլա օլ խուսուսլարտա տախի քի հէր պիր մահալէ նէշը օլմուշ օ-լան քիլիսէնն հիւմնիւ խտարէսինի վէ թանդիմաթընը (բարեկարգութիւն) շամիլ տիրլէր : Սէլահիյէթի մէզքիւրէճէ կէրէք թէսէլսիւ իրթիպաթընճա վէ կէրէք սահիհ իթաաթ Ֆէրալիլի իլէ միւնադիտ տիրլէր : շէօլէ քի Հոռվմայ Քահանայապետի իլէ կէրէք իճապը իրթիպաթը, վէ կէրէք օլ տին իգրարընըն պիրլիկինի գալիէն մուհաֆազա էտէրէք, Գրիստոսուն քիլիսէսի քէնտի պիր միւազգամ չօպանը թահթընտա պիր սիւրիւ օլապիլսին Իշպու Հոռվմայ Քահանայապետինն ումուս քիլի-սէյի խտարէ էթմէք միւազգամ հիւքիւմէթինտէն պու խիւլասէ նէ-շէթ իտէր քի, իշպու վադիֆէսինն իճրաոր պապընտա, քիլիսէնն սայիր պիւ ճիւմլէ չօպանլարը վէ սիւրիւլէրի իլէ իլհազ օլմագ հու-գուգու իգթիզասընտան տըր . քի օնլարը սէլամէթ թարիգինտէ էօյ-րէթմէյէ վէ խտարէ իթմէյէ միւգթէտիր օլսուն . Պու էճիլտէն պու միւազգամ րէյիսին, եպիսկոպոսլար վէ տինտարան իլէ օլան իլհադի-յէթի պիհազգըն մէն օլապիլի, եախօտ ճիսմանի հիւքիւմէթէ թապի տիր, տէյէնլէրին էֆքեարընը րէտտ վէ Ֆէսիւ էտէրիլ Իմտի էյէր պիր քիմսէ տէրսէ քի Հոռվմայ Քահանայապետինն պիր սատէ նազարէթ էթմէք, եախօտ տօղրութմագ մէմուրիյէթի, վէ ումուս քիլիսէ իւզէրինէ տէյիլ եալընը տին վէ ատապիյէթի ալէմ խուսու-սունտա, իլլա հէմ հէր եէրլէրէ նէշը օլմուշ քիլիսէնն հիւմնիւ ին-թիլգամ (բարեկարգութիւն) վէ խտարէսինի շամիլ օլան խուսուսլար-տա տախի էն միւքէմմէլ վէ էն միւազգամ սէլահիյէթ հիւքիւմէթի եօզ տուր : Եախօտ իշպու միւազգամ հիւքիւմէթին պաշընճա հիսսէ-լէրինի թաշըր, տէյիլ քի թէմամիի իքմալընը : Եախօտ իշ պու հիւ-քիւմէթի կէրէք պիւ ճիւմլէ, վէ հէր պիր քիլիսէլէր, կէրէք պիւ ճիւմ-լէ, վէ հէր պիր րուէսալար (հովուաց) վէ լրիսթիյանլար իւզէրինէ դայտէթէն վէ պիլա վասէթա (կարգաւոր եւ անմիջնորդական) տէյիլ տիր, տէրսէ անաթէմա նզովեալ օլսուն : »

ԿԹ. Քիլիսէնին իշպուռ մուազզամ րէյիսինին (Բարանն) տինճէ վէ ախլազճա գարարարը եանըլմազ օլտուղու խուսուսունա կէլինճէ , եինէ մէշհուր Վաթիգան սինօթունուն թալիմաթըն հարֆիլէն եազարը : Իշպուռ սինօթ քիլիսէնին րէյիսի էքրէմի Ս. Պետրոսուն , Գրիստոս էֆէնտիմիդտէն իհսան օլսւնան եանըլմամազլըգ լութֆունուն տէլայիլինի եազտըգտան սօնրա , քի եօգարրտա իշար էթմիշիգ , չէօլէ եազար : ԳԼ. Դ. « Իմտի իշ պուռ սահիշլիք , վէ ասլա վէ գաթա իմանտա նագըս տիւշմէմէք ինայէթիմին թարաֆը խիւտա Պետրոսա , վէ օնա պուռ քիւրսիտէ խալէֆ օլանլարա իհսան օլտու , քի քէնտի մուազզամ մէշմուրիյէթլէրինի հէրքէսին սէլամէթի իշին իաթիմալ էթսինլէր , քի ումում Գրիստոսուն սիւրիւսիւ օնլարըն վասիթասը իւլէ եաղնըլըղըն մէսում թամաւընտան քէնտինի սաղընարագ , սէմաւի թալիմաթ արզընտա պէսլէնսին , քի շիգագ վէսայիլը պէր թարաֆ օլարագ , ումում Քիլիսէ պիւրիքտէ մուհաֆազա օլուպ , վէ քէնտի թէմէլինէ տայանարագ ճէհէննէմ գափուլարընա գարըլ միւսթագիմ տուրսուն , Իմտի թա՝ Գրիսթիան տինինին պէտայէթինտէն ինթիգալ իթմիշ օլան իման ումումի իրթիպաթլէ (աւանդութիւն) , գուրթաւրըմըգ Ալլահըն ազամէթի վէ Գաթօլիք մէգհէպլինին շէրէֆի պապընտա , վէ խրիսթիան ճէմիէթին սէլամէթի իշին աղիգ Սինօթոսուն րիզասը իլէ թալիմ էսէրիգ , վէ Ալլահտան թէսլիմ օլմուշ տին պապը գարար գըլարըգ քի , Հոռվմայ Գահանայապետի հէր հաչան Գիւրսիտէն սէօլէրսէ (մինչ յԱթոռոյ խօսի) եանի հէր հաչան ումում խըրիսթիանլարըն չօպանը վէ միւսլիմի մագամընտա մէշմուրիյէթինի իաթիմալ իթտիկինտէ քէնտի միւսազզամ հիւքիւմէթի րէսուլիսի իլէ ումում քիլիսէ տին վէ ախլազ պապընտա իման էտէճէք պիւր թալիմաթա գարար գըլարսա , աղիգ Պետրոսուն շախսընտա քէնտուսինէ վաս պուրոլան Ալլահըն հուզուրու սայէսինտէ , օլ եանըլմամազլըգ իլէ , քի Ալլահանի գուրթարըմըգ տին վէ ախլազ խուսուսունտա քէնտի քիլիսէսինին պիւր թալիմաթա գարար վէրմէսինտէ մէմուռ օլմուշ օլտուղունու միւրատ իթտի , միւզէյեհէն տիր , վէ պուռ սէպէպ իշին տիր քի Հոռվմայ քահանայապետինին պուռ միսիլու գարարարը գաթընտան , վէ տէյիլ քի քիլիսէնին րիզա վէրմէսինտէն , պիլա իսթիպատալ տըր : Ամա էյեր պիւր քիմսէ պիլիմ պուռ գարարըմըգ գարաշը գօյմայա , քի խիւտա նէ քէրտէ , միւլթէճասըր օլուրսա , անաթեւմա նղովեալ օլտուն : Պուրասընա տիգգաթ էթմէլի քի քիլիսէ եանըլմազ տէմէմիլլէ . վէ Ս. Փափա եանըլմազ տէմէմիլլէ , սաղըն իքի եանըլմազ մէպտէ վար , աննամայատըն , խալր եանըլմազ պիւր մէպտէ վար . եանի Ս. Փափա՝ Քիլիսէ իլէ միւլթէճիգէն , եախօտ միւնֆէրիտէն շախսը րասէն , րէսմէն եանըլմազ տըր . պուռլար սինօթոսուն տէտիկի կիպի պիւրպիլինէ իլհագ տըրլար . քիմսէ այըրլտամազ : Սահիէն տին վէ ախլազճա Ս. Փափա պիւր չէյէ գարար վէրիւրսէ քէնտի

քէնտիկտէն եանըմազ . լաքին Ս. Փափալարտան Գիլիսէնին նըղա-
մաթ վէ իտարէսի պապընտա հասպ "էլ իճապ պիր չօդ թալիմաթ
լարը տախի նէշը օլունուր , քի հէր նէ գատար տին մատտէսի տէյիլ
խսէլէր տէ , պու ճիւմէ անլէրէ իթաաթը քեամիլէ իպրաղը ֆարդ
տըր :

Հ. Գիլիսէնին իշպու եանըմազ օլտուղու խուսուսունու , թէճէմ-
միւ էտէն ումումի սինօթլար աշիքեար թաստիգ էտէրլէր . նասըլ քի
Պօղոս վէ Բառնարաս առաքեալար իլէ , քրիսթիյանլար պէյնիտէ
սիւննէթ իւղէրինէ զունուր էտէն միւճաաէլէյի գաթ էթմէյէ քէնտի-
լէրի միւգթէտիր օլմայըպ , Երուսաղէմէ , վէ Պետրոսուն գարարընա
միւրաճաաթ էթտիլէր . վէ օլ առաքեալարըն , վէ քիլիսէնին իւք սի-
նօթունտա պիր Պետրոս օլ միւգաքէրէյէ գարար վէրիպ հէր քէսի
թէճէմին վէ թէսքին էթտի . (Գրք. ԺԵ.)

ՀԱ. Լաքին Պօղոս առաքեալ , Պետրոս առաքեալա սէն նիչին պէօյ-
լէ տապրանըյօրսուն տէյի , գարշը կէլտիյինի փրօթէսթանլար քէնտի
էլլէրինէ պէօյիւք պիր ասաս թութարադ , սէօյլէրլէր : Պետրոս առաք-
եալ իսէ , քէնտիսինէ օլան , իլհամ վէ բույա միւճիպինճէ (Գրք. Ժ.)
Մովսէսին նօմոսունտա մէմնու օլան եէմէքլէրին քեաֆֆէսինին եէ-
մէսի ճայիլ տիր , զիրա Ալլահըն փաքլատըղը շէյի , ինսան մէքրուհ
թութմաաըն , էմրինէ մուվաֆըդ , Անտիօքտա իքէն , (Գաղ. Բ. 13. 14.
15.) թայֆէլէրտէն տէօնմէ քրիստոնեալար իլէ , հէր եէմէյի Պետրոս
եէր իտի . Փաղաթ Յակոբոս առաքեալ ճանիպինտէն պաղը եէհուտի-
տէն տէօնմէ քրիսթիյանլար Երուսաղէմտէն Անտիօքա կէլտիլէր իսէ ,
Պետրոսու գապահաթըլ կիպի կէօրտիւլէր , վէ Պետրոս օլ թաամլար
տան կէրի տուրմայա պաշլատը . հանի Մովսէստէն եասադ օլան
թաամլարը եէմէդ իտի . վէ Բառնարաս առաքեալ պիլէ պունուն
էթաիկինէ ույտու , Պօղոս առաքեալ պունու կէօրէրէք , օնա գարշը
կէլիպ , տէտի , սէն քի եէհուտի միլլէթինտէն սին՝ թայֆէլէր ու-
սուլի իւղէրէ կէչինիյօրսուն , տէյիլ քի եէհուտիլէրին . շիմտի նէ՞
վէճհ իլէ թայֆէլէրէ , եէհուտիլէր աաթթի իւղէրէ տապրանսընլար
տէյի էմր էտէրսին : Պունուն իլէ Պօղոս առաքեալ տէմէք իսթէտի
քի , հէր թաամըն Ալլահ ինտինտէ փաք օլտուղունու սէն էյի պի-
լիրսին . պէօյլէ էտէքէք , փութփէրէսթտէն տէօնմէ քրիսթիյանլարըն
եանընտա , եէհուտի աաթթինի թաստիգ իթմիշ օլուրսուն , վէ պուն-
տան Մովսէսին էսկի ուսիլինի թութմայա մէճպուրիյէթ նէշաթ էտէր .
Պու քէյֆիյէթ , անճադ աաթթէ տայիր պիր իշ իտի . օ տա եէհու-
տիտէն հէնուդ քրիսթիյանլըղա տէօնմիւշ վէ զայիֆ , վէ կէօլլէրի-
նին պիրիսի տահա էսկի աթալարընըն նօմոսունա պաղար գարընտաշ-
լար թէօքէզլիմէսին տէյի , Պետրոս պիր խայըրըլ նիյէթ իչին , օ թաամ-
լար ֆէրդինի օրատա էթտի . պունտան Պետրոսուն իմանընա խալէլ
կէլէճէք վէ իմանտան տիւչէճէք գատար , նէ՞ քէյֆիյէթ վար . պախու-

սուս տին պապընտա եանըլաճագ մատտէ շու թաամը վէպու թաամը եէյիպ՝ եէմէմէք մատտէսի տէյիլ իտիւ ֆորթէսթան պու ճիւզի վէմէալ-սիզ մատտէյի օգուլուպ կէօրիւյօր տա, եա (Գործ. ԺԵ.) պապին-տէքի սինօթուն իչինտէ Պետրոսուն գալզալ միւղաքէրէյէ գաթիէն խիթամ վերտիյինի կէօրէճէք վագըթտա. նէ աճայիպ քի, կէօղէրի գափանըպ՝ չափաքլանըյօր: Սիւննէթի գալտըրմը իքէն, Պօղոս Տի-մոթէոսու եէհուտի գարընտաշլարըն խաթըր իչին նիչին սիւննէթ էթտի: (ԺԶ. 3.) Պճւ մու տուր կէրչէքլիք մէզհէպի. լաքին ֆիէլ հագըզէ նէֆասանիլէթ ատէմին կէօղէրիւնի չօք քէրէ քէօր, վէ տօլ-րուլու կէօթէրմէզ էտէր:

ՀԲ. Շիմտի կէլէլիմ քի, ֆիէլ հագըզէ քիլիսէտէ իճրա օլունան սինօթլարտա՝ Պետրոսու վէ խալէֆլէրի պուլունան Բօմա Ս. Փափա-լարընը քիլիսէյէ ըյիսի էքրէմ, վէ աղամ թուլուպ վագիթ պէ վա-գիթ ծնլարա միւրաճաաթ օլունմուշ մու: Էյվլէթ՝ վէ վուգուաթ պու-նու պէօլէճէ թաստիզ էտէր:

1. Բօմա Քահանայապետի Ս. Սեղբեստրոս վագթինտէ 325 տէ. Օլիոս Գօրտուպա եպիսկոպոսու Փափանըն վէքեալէթինի համիլ օլա-րագ, պունուն ըյիյասէթի թահթընտա 318 հայրապետ Նիկիա շէհ-րինէ պիթթէճէմիւ. Ս. Կոստանդիանոս վագթինտէ Արիոսա գար-շը՝ քի Ալլահըն էվլատընըն էպէտիլիքտէն Ալլահըղընը ինքեար էտէր իտի, վէ եալընըզ պիր թէվիճիւհ իլէ Ալլահ փայէսինէ թէրֆի գը-լընմըշ տէյի. հերետիկոսութիւնա գարշը, Նիկիա ազիզ սինօթու-նուն հայրապետլէրի, Քրիստոսուն հէմ Ալլահ էվլատը, վէ Ալլահ իլէ պիր թապիաթտա օլտուղունու (համագոյ հօր, էակից հօր) վէ հէմ ազիզ ըուհուն Ալլահըղընը քէմալի հէօրմէթ իլէ թաստիզ գըլտըլար: Սանիլէն դատիկ եօրթուսու մարտըն՝ եախօտ նիսանըն օն տէօրաիւն-տէն սօնրա կէլէն իւք փազար կիւնիւ թուլուլաճագ տէյի գարար գըլըպ. Արիոսա լանէթ (նզովք) օգուտուլար:

2. Ըստամպօլ իւք սինօթու 381 տէ. Թամազոս Ս. Փափա, վէ մեծն Թէոդոս վագթինտէ 150 հայրապետ պիթթէճէմիւ. Ս. Գրիգոր Նազիանդիան, վէ Ս. Կիւրէյ Երուսաղէմացի իլլէրինտէ օլարագ, Մակեդոնա գարշը՝ քի ազիզ ըուհուն Ալլահըղընը ինքեար էպէյօր-ուտու, ազիզ սինօթուն (էակից եւ համաքնութիւնակից Հօր եւ Որդւոյ) գարարլարընը Թամազոս Փափայա իրսալ էթտիլէր. վէ Բօ-մատա Փափա հագըթլէրի պիր մէճլիս ճէմ էտէրէք, օլ գարարլարը օգուլուպ թաստիզ էտէր: Քէզալիք Նիմարիսեան քիմսէլէրէ գարշը պու սինօթտա եինէ Նիկիատաքի վէրիլէն գարարլար թաստիզ օ-լունտու:

3. Նիեսոս սինօթու 431 տէ. Փոքր Թէոդոսուն իլթիմասը իւ-զէրէ. Կէլէստինոս Ա. Փափա վագթընտա Նեստոր ըաֆըղըյա գարշը 200 հայրապետտէն միւթէճավուզ Ս. Կիւրէյ Իսկէնտէրիլէ սէրֆիւս:

կոպոսու փափայա վէքեալէթ էտէրէք , Նեստորու քի իքի էվլատ Գը-
րիստոստա էօյրէտիր իտի . պիրի Ալլահ էվլատը էպէտիլիքտէն , տի-
կէր էվլատը՝ Ալլահն լութֆու՝ վէ թէվէճճիւհիւ իլէ , էվլատ վէ ին-
սան , քի Ս . Կոյս Մարիամտան տօղտու . վէ պու էճիլտէն Մարիամը
Աստուածածին տէյիլ , մարդածին չաղըրըր ըտ . պունու հայրապետ-
էր պիլիթթիֆագ ըէտտ էթտիլէր :

4. Քաղկեդոն սինօթու 451 տէ . Լեւոն Ա . Ս . փափա վազթըն-
տա վէ Մարկիանոս կայսր հէնկեամընտա վէ իլթիմասը իւզէրէ՝ Նե-
տիքէսէ վէ Թէոսկորոսա գարչը՝ քի Քրիստոստա՝ թէն ալտըգտան
սօնրա՝ պիր թէք թապիաթ վար տըր տէյի իտտաա էտէրլէր իտի .
630 հայրապետ թէճէմիւ էտէրէք վէ քէյֆիլէթի , վէ վէրտիքլէրի
գարարլարը Ս . Լեւոն փափայա իրսալ էտիպ թաստիգ էթտիրտիլէր
վէ օրաֆըզըլարը քիլիսէտէն իխրան էթտիլէր :

5. Ըստամպօլ իքինճի սինօթու 553 տէ . Յուստինիանոս կայսր
գէմանընտա՝ վէ Վիճիլիոս փափա վազթիւնտէ 155 հայրապետլէրտէն
իպարէթ օլարագ , Խպաս րաֆըզընըն թահրիրաթընը վէ Որոգինէսի ,
վէ Թէոտորոս Մոպսըվէստացիլի , վէ Թէօթորիատոսու , Նեստորուն
չակիրտիլի քի , Քրիստոսուն պիր սըֆաթընը (անձնաւորութիւնունու)
իքի սըֆաթա (անձնաւորութիւնա) թագսիմ էտէյօր ուտու , վէ պուն-
լարըն եանլը թալիմաթլարընը , քի Ս . Կիւրեղէ գարչը եաղմը ի-
տիլէր , աղիզ սինօթ , պունլարը , վէ քիթապլարընը ըէտտ , վէ քի-
լիսէտէն իխրան էթտի :

6. Ըստամպօլ իւչիւնճիւ սինօթու 680 տէ . Ագաթոն Ս . փափա
վազթիւնտէ . վէ անտէն սօնրա Լեւոն Բ . փափա վազթընտա . վէ
Կոստանդին փոկոնատոս կայսր վազթընտա 289 հայրապետ թէճէմ-
միւ էտէրէք , փափանըն վէքիլլէրի ըիասէթի թահլընտա՝ հէմ միւս
չարիլէյհ կայսրըն հուզուրունտա , Քրիստոստա պիր թապիաթ , վէ
պիր րասէթ (կամք) վէ պիր ամէլ (ներգործութիւն) տէյէնլէրի , վէ
պաչըճա Սարգիս Բում փաթրիկի րաֆըզըլը ըէտտ ու ճէրհ էթտիլէր .
Պու սինօթ Թուրուլեան սինօթ թէսմիլէ օլունտու . փատիչանըն
Թուրուլ սէրայընտա իճրա օլտուղու իչին : Իչպու Թուրուլ սինօթու-
նու՝ տիկէր ֆասիտ վէ ֆասըլս Թուրուլեան սինօթ իլէ շաչըրթըպ
գարըշտըմամալը :

7. Նիկիա իքինճի սինօթու 787 տէ . Կոստանդին Դ . ինճի կայսր
էմրիլէ՝ Աղիզլէրին թասվիրի խասիմլէրի պուլունան Պատկերամարտ
րաֆըզըլարա գարչը թէճէմիւ էթտի : Ատրիանոս Ա . Ս . փափա
վազթընտա . պու Բօմա Քահանայապետի Ս . Պետրոս քիլիսէսինին
աւագերեցի պուլունան Պետրոսու , վէ Սափա վանահայրը քէնտի թա-
րաֆընտան վէքիլ նասպ էթտի . 350 հայրապետ , վէ մանասթըրլար
Արչիմանտրիտ ըէիսլէրի պու սինօթտա պուլունտուլար . վէ հէփսի
եէկտիլ եէկճիհէթ թասվիրլէրէ օլան իպատէթի թաստիգ պիրլէ՝ ա-

վիզլէրի օնլարն վասիթասըլա թէքրիմ էթմէյէ գարար գըլտըլար :

8. Ըստամպօլ տէօրտիւնճիւ սինօթու 869 տա . Աթրիանոս Բ . Փափա էմիր իլէ վէ Վասիլ իմքէրաթօրուն մուավէնէթիլէ , 330 հայրապետէր թէճէմմիւ էթտի : Պու սինօթտա երնէ թասվիլէր խասիմէրի ճէրհ օլունտուլար . վէ Փոտ Ըստամպօլ փաթրիքի քիւրսիւտէն աթըլտը . վէ իմքէրաթօր քէնտիսի պիլէ հայրապետէրտէն սօնրա , պու սինօթուն գարարլարընը իմգալատը . վէ պու գարարլար , Անաստաս պաշ քեաթիպէ թէսլիմ օլարադ , Բօմայա իրսալ օլունտուլար , վէ Ս . Փափա օնլարը գապուլ էտիպ թաստիգ էլլէտի : Բուսլարըն Բօմա քիլիսէսինտէն այրըմադ թարիխի պունտան պաշլատը . պու սինօթլար շարգտա իճրա օլտուգլարը իչին՝ շարգ սինօթլարը թէսմիլէ օլտուլար :

9. Լաթէրան պիլինճի սինօթու 1122 տէ . Բօմատա Ս . Յովհաննէս Մկրտիչ Լաթէրան ուլու քիլիսէսինտէն իսմինի ալարադ Գալլիստոս Բ . Փափա էմիր իլէ 300 հայրապետ , վէ 600 տէն միւթէճավուդ վանահայրլար , եանի մանսթըր րէյիսլէրինտէն , վէ վարդապետէրտէն իպարէթ , պիթթէճէմմիւ Երուսաղէմին Սարակինոսլար էլինտէն գուրթարըմասը իչին , վէ եպիսկոպոսլարըն վուգուլի ինթիխապլարընտա՝ տիւնեալի հիւքիւմէթին միւտախսլէսինի մէն վէ գաթ էթմէք իչին , վէ քիլիսէ բուհանիլէրինին մէճմուրլիլէթի սէրպէսթ օլմասը հագգընտա , վէ պունլարըն վազիֆէի նագալիլէրի , վէ հիւսնիւ իտարէյէ գարար գըլարադ , սինօթ խիթամ պուլտու :

10. Լաթէրան իքինճի սինօթու 1139 տա . Իննովկենտիոս Բ . Ս . Փափա էմիր վէ րիյասէթի իլէ իքինճի Լօթարիոս իմքէրաթոր , վէ Ալձօգըն եադտըղընա կէօրէ , իւչիւնճիւ Գօնրատոս կայսր զէմանընտա՝ 1000 հայրապետտէն իպարէթ , Անագլէտ Բ . իսմիլլէ , Անթիփափ օլմուշ ուտու , Իննովկենտիոս փափայա գարշը վուգու պուլան պու ույղունսուգլուգ գալգտը . վէ եէրինէ կէշէն Անթիփափ Վիգթօրուն քէզալիք ույղունսուգլուգու րէտտ օլունտու . վէ րաֆըզը Փէթրօ Պրուսիանըն , վէ Բրիգասնըն . Արնալտօսուն եանլը թալիւմաթլարը տախի րէտտ ու ճէրհ օլունտու . վէ քիլիսէ փափաղարը հագգընտա նիզամլարա գարար վէրիլտի . պու նիզամլարըն պիլիսինտէ « չէյթանըն իվլասը իլէ պիր քիմսէ քահանայը գարապ էատրսէ , լանէթ օլտուն » գանուուու եազըլը տըր :

11. Լաթէրան իւչիւնճի սինօթու 1179 տա . պիրինճի Ֆրէտէրիկոս Իմքէրաթոր վազթընտա , վէ Աղէքսանդր Գ . Փափա րիյասէթի թահթընտա , 300 հայրապետտէն իպարէթ օլարադ , Անթիփափալարըն ույղունսուգլուգու պու սինօթտա գալգտը . վէ գարտինալլարըն էքսէրիլէթի , վէ իւչտէ իքի գըսմընըն ինթիխապըլա ինթիխապ օլան գաթ՝ շէրան փափա օլաճագ տէյու , գարար գըլտըլար . վէ Վալտեան , վէ Ալպիկեան րաֆըզըլարա գարշը , չօգ միւզաքէրէլէր

օլուպ , ծնւար րէտտ օլունտու : վէ քիլիսէնին բուհանի նիղամլարը-
նը էսկի հիյէթինէ իատէ , վէ բուհանի շէյլէր իչին փարա ալմագ
ֆէնա առէթինի վէ սիմոնականութիւն կիւնահընը գալտըրտըլար . վէ
իւչ Անթիպիափալարըն՝ եանի տէօրտիւնճիւ Վիզթօրուն , վէ իւչիւն-
ճիւ Փասգալըն , վէ Գալիստոսուն պու թարիլիէ գատար ճէրեան է-
տէն միւնաղաւարը , վէ միւղաքէրէլէրի գալգտը :

12. Լաթէրան տէօրտիւնճիւ սինօթու 1213 տէ . Իննովկէնտիոս
Գ. Փափանըն , վէ Ֆրէտէրիկոս իքինճի իմքէրաթօրուն վագթընտա ,
վէ փափանըն էմրի վէ ըլյասէթի թահթընտա 1283 հայրապետէրտէն
եանի Շարգտան վէ Էվրօքատան , Էպիսկոպոսլար Բօմայա ազիմէթ
էտէրէք պու սինօթ մեծ , սինօթ Լաթէրանեան թէսոլյէ օլունտու .
վէ Ըստամպօլ փաթրիքի , վէ Երուսաղէմ փաթրիքի , վէ Անտիօք վէ
Աղէքսանդրիա փաթրիքիքի վէքիլէրի , վէ Էրմէնի կաթողիկոսու
պու սինօթտա հաղըր պուլունտուլար : Պուրատա Ալպիկեան հերե-
տիկոսլար թէքրար րէտտ ու ճէրն օլտուլար . վէ Ալմարիկոսուն եան-
լըչլարը , քի ճէննէթ , ճէհէննէմ Էօգ տուրտէլի քիւֆիւր էտէր իտի-
նէ տէ հաղորդութիւնտա Քրիստոսուն գանը , թէնի պուլունտուղու-
նու իզրար էտէր իտի . վէ Յովակիմ Աբբա հայրըն Էազտըղը մէք-
րուհ քիթապ , քի Երրորդութիւնուն պիլիկիկի ինքեար էտէյօր ու-
տու . պունլարըն պիւթիւնիւ րէտտ ու ճէրն օլունտուլար : Լաքին
պու զաթ սօնրա Էազտըղը քիթապը քիլիսէնին հիւքմիւնէ հէվալէ
էթմիշ օլտուղունտան՝ ըաֆըղըլար սըրասընա գօյուլմատը : Պու սի-
նօթտա քիլիսէնին հիւննի իտարէ , վէ թանդիմաթընա ըաճի 70 գա-
նուն Էազտըլար : Պու գանունլարըն պիլիսի , հէր քրիսթիյան ա-
տէմ Էըլտա պիր քէրէ օլունն՝ հիչ օլմաղսա զատիկտէ միւճէրրէտ
խոստովանանք օլուպ հաղորդութիւն ալաճագ , Էօղսա քիլիսէտէն
իլսրաճ օլուպ , ազիղ խորհուրդլարտան մահրում գալաճագ օլմասը
տըր :

13. Լուգթունեան պիլիսնճի սինօթ 1243 տէ . Ֆրանսատա Ին-
նովկէնտիոս Ի. Փափա զէմանընտա , վէ հուղուրունտա թէճէմմիւ էթ-
տի : Պու սինօթտա իքինճի Ֆրէտէրիկոս իմքէրաթօր Բանադրել օլ-
տու , վէ Լանէթլէնտի , վէ հիւքիւմէթինտէն տիւչիւրիւլտիւ . չիւնքի
քիլիսէյէ գարըը պիր չօգ ճինայէթլէրտէ վէ ճիւնհալարտա պուլուն-
մուչ ուտու : Երուսաղէմի գուրթարմագ իչին պու սինօթտա Ֆրան-
սա փաթիշահը սուրը Լուղովիկոս խաչակիրլէրէ ամիր , վէ ճէնէրալ
նասպ օլտու : 140 հայրապետ չարգտան վէ զարպտան քիլիսէնին
հիւննի իտարէսի , վէ թանդիմի իչին թօիլանտըլար . վէ Բումլարըն
վէ չարգտա պուլունան սայիր քրիսթիյան մէգհէպլէրինին Բօմա քի-
լիսէսիլյէ պիլլէշտիրիլմէսի խուսուսունտա չօգ ֆէտաքեարլըզլար
իպրազ օլտու : Պու սինօթտա գարտինալլար՝ քիլիսէ վէ տիյանէթ
ուղրունա գանլարընը տէօթիւնճէյէ գատար իպրազ էտէճէլլէրի իս-

թիզամէթլէրինէ պինաէն գըրմըզը շապգա, վէ ռուպա կիյինսինէր տէյի գարար գօնուլտու, վէ օ թարիխաէն պու ուսիլ գայտէ ատտ օլունտու :

14. Լուգթունեան իքինճի սինօթ 1294 տէ . Գրիգոր Ե. Գահա-նայապետ վազթընտա՝ Բօտուլֆօս պիրինճի իմբէրաթօր զէմանընտա, վէ միւշարիւէյ՝ փափա թիասէթի թահթընտա պինտէն միւթէճավուզ հայրապետլէրտէն միւրէթթէպ օլարագ, վէ տիւնեանըն հէր թարա-ֆընտան օն պէշ գարտինալ, վէ Ըստամպօլ վէ Անթէքիէ փաթրիք-լէրի իլէ ճէմ օլունտու : Պունտա Բումլար իլէ Բօմա քիլիսէսի պէյ-նինտէ իթթիֆագ հասըլ օլտու : Ս. Պօնապէնթուրա պու սինօթտա վէֆաթ իթտի . քէզալիք Ս. Թովմաս Աստուածաբանլարըն ուլունու վէ ըէիսի պու սինօթա կիտէրքէն՝ հօլտա վէֆաթ էթտի : Պու սի-նօթտա փափանըն ինթիխապը պապընտա նիզամ գօնուլտու :

15. Վիէննա սինօթու 1311 տէ . Կղեմէս Ե. Ս. Փափա էմրի վէ ըրասէթի թահթընտա, վէ Իսկէնտէրիյէ, վէ Անթէքիէ փաթրիք-լէրի իլէ պէրապէր՝ 300 հայրապետ, 3 փատիշահ, եանի (գեղեցիկ) թէսիյէ օլունան ֆիլիպպոս, Իսկիլիզ իքինճի երդուարդ, վէ Արա-կօնուս իքինճի Յակոբ . Սէքիզինճի Հէնրիկոս իմբէրաթօր հիմմէթի վէ մէսարիֆի իլէ թէճէմմիւ էտէրէք . պուրատա Պիկվարդ վէ Պիկ-վէլին, Ֆրաթիշէլեան, Թուլչինեան ըաֆըզըլար գատապարտել օլ-տուլար :

16. Ֆլօրէնթին սինօթու 1438 տէ . Եւգինէոս Դ. Փափա էմրի իլէ վէ ըրասէթի թահթընտա թէճէմմիւ էտէրէք Յովհաննէս Փա-լէօթկոս Բուժ իմբէրաթորու, վէ հէր միլլէթտէն 141 հայրապետ, վէ Յովսէփ Բուժ փաթրիքի, վէ Երմէնի, վէ Յակոբիկեան հայրապետ-լէրին վէքիլլէրի պու սինօթա աղիմէթ իթտիլէր Պուրատա պիր գաթ տահահ Բուժ, վէ շարդ միլլէթլէրին մէգհէպճէ օլան միւճատէլլէրի խի-թամ պուլուպ, Բօմա քիլիսէսիլլէ պիրլէշտիլլէր : Պու սինօթտա, Եւ-գինէոս քահանայապետին՝ Երմէնիլէրտէն քէնտիսինէ եէտի սըրլար (խորհուրդլար) իւզէրինէ օլան սիւալլէրէ վէրիլլէն ճէվապը մէշհուր տուր . օ քի ճէմմի Աստուածաբանլարա պէօյիւք պիր ֆէթվա վէ գա-րարը գաթի օլմուշ տուր : Պու սինօթտա մէգքիւր իթթիֆագ հասըլ օլտուգտան սօնրա . Բումլար Ս. Փափայա, վէ սինօթ հայրապետլէ-րինէ ըրճա էթտիլլէր, հաւատամքըն իչինտէ շարդ քիլիսէսինտէ Բղխի եւ յորդույ, գամմընը էտիպ հաւատամք տէնմէսին . գիրա էթթէտէն պէրի առէթիմիլ Նիկիա հանգանակընը, եանի հաւատամքընը Գուտ-տասը շէրիֆտէ սէօյլէրիլ տէյի . վէ Եւգինէոս փափա պուլնլարըն ըրճասընը գապուլ էտիպ ճէվապ վէրտի . սիլ պու զամը, եանի եւ յորդույ մանա՛սընըն ադայիտի տինիլէտէն օլտուգոնու գապուլ էտին տէ՝ հաւատամքտա իսթէր սէօյլէյին, իսթէր սէօյլէմէյին . վէ պէօյլէ սինօթ խիթամ պուլտու :

17. Լաթերանեան պէշինճի սինօթ 1512 տէ՛ պաշլայըպ 1517է տէ-
կին տէվամ էտիպ, Յուլիոս Բ. վէ Լէօն Ժ. Բօմա Ս. քահանայապետ-
ւերի էմրելյէ վէ ըկյասէթի թահթընտա թէճէմմիլ էթմիշ: Պու մէճլիստէ
էվայիլտէն պերի զուհուրա կէլմիշ օլան րափըզըլըդլարըն վէ եէնիտէն
զուհուրը մէհուզ օլան սուրի շիգազլարըն (հերձուածոց) քեամիլէն
տէֆի րէֆի օլմալարը, վէ կէրէք րուհանի վէ կէրէք ավամ կիրու-
հինին մէշրէպի վէ ըսլահ օլմասը վէ զայրիհիւմ, մէվատտի խու-
սուսընտա լազըմ օլան մէվատտա 120 դատար եպիսկոպոսլար հազըր
պուլունարադ դարար գըլընմըշ տըր:

18. Տրիտենթեան սինօթու 1553 տէ՛ պաշլայըպ, 1563 տէ խի-
թամ պուլտու. Լութեր վէ Գալվինին ճէմի հերետիկոսութիւնունա
դարըն քեաֆֆէյի ագայիտի տինիյէյի պէօյիւք Աստուածաբանլար
վասիթասըլյա արիդ ու ամիդ թէղէքքիւր էտէրէք, քեաֆֆէյի սէպ-
գէթ էթմիշ սինօթլարըն գարարլարընը թէքրարէն թաստիգ էտէրէք,
Փափա հազրէթլէրինին էմրի, վէ թաստիգիլյէ Լութերին վէ Գալվի-
նին, վէ Շըվինքլիսսուն, վէ քեաֆֆէյի փրօթէսթան մազարրաթընը
վէ րափըզըլընը 300 տէն զիյատէ հայրապետէր իլէ պէրապէր րէտտ
վէ ճէրհ էթտիլէր. շէօյէ քի ումուս սինօթ հազըլըպ պուլուն կիպի
հիշ օլմատը. վէ քիլիսէնին քեաֆֆէյի նիզամ, վէ ումուր, վէ մէ-
վատտը տինիյէ, վէ ախլազիլյէ, վէ հիւանի խտարէ խուսուսունտա
լայըքը, վէ իճապը լազըմէսի իւզէրէ հէփսինէ գարար գըլտըլար, վէ
գանուն վազ էթտիլէր:

19. Վաթիգան սինօթու 1869, դեկտեմբեր 8 տէն պաշլայըպ
1870 յուլիս 18 է տէկին տէվամ էտիպ, եինէ Պիոս Թ. Քահանայա-
պետ էմրի իլէ, վէ ըկյասէթի թահթընտա Ս. Պետրոսուն խալէֆի, վէ
Քրիստոսուն եէր իւզէրինտէ վէքիլի, վէ քիլիսէնին պաշը պուլուն-
տուզունտան, Ալլահտան քէնտիսինէ վէրիլէն մէէմուրիյէթինին տին-
ճէ, վէ ախլազճա, հաջան քիւրսիտէն սեօյլէրսէ (մինշ Յաթթոռ խօ-
սի). վէ պիր շէյէ գարար գըլարսա, Էանքլմազ (անսխալ) օլտու-
ղունա, Էանի քիլիսէնին պաշը շախսը ումուսի իքէն. քեաֆֆէյի
հայրապետէր, իթթիֆազըլյա գարար վէրիլտի: Լաթին կէրէք քիլիսէ
մէշազգաթլարը սէպէպինտէն, վէ կէրէք Յընասա, վէ Ալէմանեա
մուհարէպէսի սէպէպինտէն պու սինօթ խիթամ պուլմայըպ, հալա
սայրի խուսուսլարտա նա թէմամ գալմըշ տըր:

ՀԳ. Վազաա Կոստանդեան սինօթունու տախի պազըլարը ումու-
սի սինօթ սըրասընա գօյմադ իսթէրլէր, քի 1415 տէ պաշլատը, Յով-
հաննէս Վիլլէֆ րափըզըլյա, վէ փրօթէսթանլարա գարըն, վէ Հուս
Յովհաննէսէ, վէ Բրակալը Հերոնիմոսա գարըն, իւշ սէնէ տէվամ էթ-
տի. վէ Անթի փափալարըն վէրտիլի սուլի իպրէթլէրի (զգայթաղու-
թիւնս) գալտըրմադ իշին, պիլ ախէրէ Մարտինոս Քահանայապետ
մէշրու փափա ինթիխապ օլտու իսէ տէ, պու սինօթու կէրէք մու-

վերրիւնէր (պատմաբանք) վէ կէրէք քիլիսէ , ումուժի սինօթ սայմատըղը իչին , պիզլէր տախի պունու ումուժի սինօթլար սըրասընտա եազմատըղ :

ՀԴ . Պու գատար սինօթլար , տիւնեանըն չար էթրաֆընտան , պինէրճէ քիլիսէ հայրապետէրի պիլ իթթիֆագ Բօմա Գահանայապետինէ վէքեալէթէն , ասալէթէն օթուրսուն տէյի ըրճա վէ միւրաճաթ էթմէլէրի , վէ 1874 սէնէտէն պէրի ալէտ տէվամ պիր գարրոա գալմըշ . ըայէթ , վէ հէօրմէթի քէնտիսինէ պիլ իպրազ , Բօմա գարարընա միւհթաճ օլտուզլարը , վէ հէր վագըթ տա Բօմա գարարը , մութլագա ճէմի սինօթլարըն թաստիգի , վէ շարթը մութլագը , տէմէք օլտուղունու , իշպու եազըլան վուգուաթլար աշիքեար կէօթէրէյօրլար : Եանի հիչ պիր վագըթ կաթողիկէ քիլիսէ վէ հայրապետէրի քէնտի պաշընսան , եանի քիլիսէնին ըէիսի էքրէմի պունան Բօմա Գահանայապետինտէն այրըլամազլար :

ՀԵ . Պիր տէ Ս . Պետրոստան պաշլայարագ , եանի Երուսաղէմտէ օլան առաքեալլարըն , վէ քիլիսէ ըուէսսալարընըն ուսիլի իւզըրէ՝ քեաֆֆէյի սինօթլարտա նասըլ ըի , պալատէ եազտըղ Բօմա Գահանայապետինի , Գրիստոսուն վէքիլի , վէ Ս . Պետրոսուն խալէֆի , վէ ումուժի քիլիսէնին պաշ ըէիսի էքրէմի պիլտիքլէրինտէն . տայիմա պէօյլէ ճէսիմ վէ կիւճիւք իլէ իճրա օլունան սինօթլարտա . Բօմա քահանայապետինէ պաշընճա մալիւմաթ վէրիպ , օնուն ըիասէթինի Ս . քիլիսէ թալէպ էթմիշ տիր . եանի օնտան այրը պիր իշ հիչ պիր վագըթ կէօրմէմիշ տիր :

ՀԶ . Բօմա քիլիսէսի Գահանայապետէրինի ուլու՝ վէ Գրիստոստան մուսատտագ , վէ Պետրոս վէ Պօղոս առաքեալլարըն քիւրսիյի մուազգամը , վէ քիւրսիյի շէրիֆի պիլտիքլէրինտէն . հէփսինին ամիրի , վէ ֆէթվաճըսը օլտուղունու ըանա թանըտըզլարընտան . տին վէ ախլագ խոսուսաթընտա , վէ ատէթ , վէ հուգուգ , վէ նիզամաթը ումուժիյէճէ միւնֆէրիտէն , միւճթէմաէն օլտուլար , հէփսինէ ֆայիգ , հէփսինտէն միւմթագ , վէ հէփսինին ամիրի օլտուղունու պիլտիքլէրինտէն . գարարլարըն , հէր նէ ըուհանի խոսուստա օլուրսա օլսուն , քեաֆֆէսինի թէֆթիշ , վէ թէզէքքիւրիւ՝ պիր եալընըղ Բօմա Գահանայապետինէ այիտ , վէ ըաճի օլտուղունու . վէ Բօմանըն թաստիգ էտիպ տիւնեայա իլան վէ նէշր էթմէսի էլզէմ իտիկինի . վէ պու գարարլարա մուվաֆֆագիյէթ էտէնլէրի , քիլիսէ գուճաղընա ալըպ , քիլիսէ պիրիկինի հըֆզ էթմէք , վէ գարըք կէլէնլէրի վէ իթաաթը լազըմէտէ պուլունմայանլարը իշպու քիլիսէ պիրիկինտէն , պիլ իիւրաճ թէէտիպ , վէ միւճաղաթլարը քէզալիք Բօմա ըէիսի էքրէմինէ խաս , վէ հուգուգու իզթիզասընտան օլտուղունու . վէ իլան , վէ նէշր օլտուգտան սօնրա , հիչ պիր կէօնէ գալմանիյի տինիյէն գալէմ գարըշտըմագ , սինօթլար օլսուն , եալօտ ահհատը

րուէսաստէն օլսուն՝ կաթողիկոս, մէթրօպօլիտ, արքեպիսկոպոս, վարդապետ, հայրապետ, քահանայ, աստուածաբան, եախօտ հէր քիմ օլուրսա օլսուն, Բօմա Քահանայապետի քիլիսէնին պաշը իքէն, ծնուն մուսամէլէլէրինէ, վէ գարարլարընա միւտախէլէ, եախօտ թէգէքքիւր, եախօտ թէֆթիշ, եախօտ ումումի սինօթա միւրաճաաթ. (ափէլլօ) վէ սայրէ էթմէյէ, պունլարըն հիշ պիրիսինին հազզը օլմատըղընը. վէ քիլիսէ գայտէյի գատիմինէ. վէ ումուսիսինէ մուղայիր խտիկինի իգրար վէ իթիրաֆ էթմիշլէր, վէ էթմէքտէ տիրէր: Պու էճիլտէն հէր սընըֆ քրիսթիյան, պու քիլիսէնին իթթիֆաղընա տախիլ հէր մուսիլ վէ մուղիրր պուլունուս, շիգագա, վէ նիֆագա պատի օլուրսա, աղըր խաթա իշլէր: Մի տօգուզ տէհիրտէն պէրի կաթողիկէ քիլիսէ ուսիլի վէ գայտէսի, վէ տիյանէթիմիղին իգթիգայը հալի պու տուր: Կէշէրիգ էօմրիւմիւղտէն, լաքին պու գայտէյի գատիմէմիգտէն, վէ գըլաղուղումուզ պուլունան ազիլ թուհուն լութֆու, վէ գուվլէթիյէ, պու իթիգատըմըղտան կէշէմէյիգ: Իշթէ կաթողիկէ քիլիսէնին թուհու պու տուր:

Հէ. Կէօլէրիմիգ գան աղայարադ եաղարըզ, իշպու կաթողիկէ քիլիսէսինին թուհունու. պիլ թէրք, միլլէթիմիղին կէրէք թուհանիլէրինտէն, կէրէք աժամինտէն պիր գըսմը՝ միլլէթ հուգուգունու հիւմայէ, վէ մուհաֆագա էթմէք փէրտէսի թահթընտա, Քրիստոսուն մանէվի վիճուտունու թագսիմ, վէ մուհապլէթինի քիլիսէնին թէիսի էքրէմինտէն գաթ էթմէք էֆքեարընտա կէզէրլէր. կէօյա Հայաստանեայց Ս. Իրաւունք տէտիքլէրի, կաթողիկէ քիլիսէնին թէիսի էքրէմինին պիւթիւն վէ ումում քիլիսէ իւզէրինէ ճարի օլան հուգուգ վէ հիւքիւմէթ, վէ խթիգլալիյէթինին խարիճինտէ օլարագ, Քրիստոս էֆէնտիմիգ Հայաստանեայց քիլիսէսինէ միւսթէնաա օլարագ, իշպու կաթողիկոս, վէ եպիսկոպոս ինթիլապ հուգուգունու իհսան էթմիշ տիր: Գըսա սէօլէյէլիմ: Բօմա քահանայապետինին հիւքիւմէթի, իշպու Հայաստանեայց քիլիսէսինին հուգուգունու տախի շամիլ մի տիր. եօխսա տէյիլ մի տիր. եախօտ Հայաստանեայց քիլիսէսի պու հուգուգուն սէր չէշմէսի տէյի քէնտիսինէ, Քրիստոս սոմուս պիլիր. քիլիսէյի մի պիլիր. քիլիսէյի պիլտիկինէ չիւփհէմիլ եօգ տուր, վէ սահիհ մէպտա վէ իթիգաթ տա պու տուր, վէ պաշպա օլամագ. մատէմ քիլիսէյի, վէ թէիսի էքրէմինի քէնտիսինէ սէր չէշմէ պիլիր, եանի մուգղգամ հիւքիւմէթ, վէ ամիր. էօյլէ իսէ, պու միլլէթ հուգուգու նամը, վահի, վէ պիասաս տըր. հէր հաշան թէիսի էքրէմինի, վէ պաշընը, վէ սէր չէշմէսինի ինքեար էտէրսէ. եօղսա իքի հուգուգ մէպտաը գապուլ էթմէլի, եախօտ քիլիսէ իքի պաշ գապուլ էթմէլի. պու քի մուղայիր տիր. էֆլէ իսէ՝ էվայլտէ Հայաստանեայց քիլիսէսինէ Բօմատան իհսան օլան

հուգուգ Բօմա քիլիսէսինտէն նէշաթ էթմիշ, վէ իշպու հուգուգու թէքրար էթմէք, եինէ Բօմա րէիսի էքրէմինին րէյինէ, վէ միւրա-տրնա խաս տըր. վէ պանա պու իհսանը վէր տէմէյէ, գօքի սէլա-հիյէթին օլտուն, ամիրինի, օ քի քիլիսէ հուգուգունուն մէնպաը, վէ մութասարըրը մութլազը տըր, վէր տէմէն իլէ, մէճպուր էտէմէզ-սին. անճազ թէքրար էմրինէ, վէ իհսանընա մունթազըր օլմալըսըն: Ամմա՝ տիկէրլէրինէ պու իհսանը էտիյօր, պանա նիշին էթմէսին, սիւալէ ճէվապ. օ սէնին ամիրին տիր, տէյիլ սէն օնուն, ամիրիսին. քէյֆը մաեիշա տալըանըր, օ տա գապիլ քի խայրըն իշին տիր: Ամ-մա՝ խայր, պու հուգուգու պիզ վէրմէյիզ, վէ պունտա օնա ի-թաաթ էթմէյիզ, տէմէմիզ տէ, մութլազ օնուն զըտտընա իթաաթ էթմէմիզ թապի պիր խիւլասա տըր. եանի պունտա հազզը՝ հու-գուգու վէ հիւքիւմէթի եօզ տուր, տէմէք, վէ տահա աշըղը. Բօմա Քահանայապետի քիլիսէ խուսուսլարընտա, եախօա հիւմնիւ իտարէ-սինտէ րէիսի էքրէմ տէյիլ տիր, եանըշ խիւլասասը շըգար: Պէր մէմէքէթ ահալիսինին՝ պիզ պիզիմ վալիմիզէ եալընըզ իթաաթ էտէ-րիզ՝ օնու թանըրըզ, վաաիշահը պիլմէյիզ, վէ թանըմայըզ, վահի իտտաասը միսիլիւ. պունլարըն տա պու միլլէթ հուգուգու իտտաա-սը պու գապիլտէն տիր: Պիզ պունլարըն կաթողիկէ քիլիսէ մու-հապպէթինէ, վէ իթթիֆազընա, վէ պիրլիկինէ իյատէ օլունմալարը-նը էգճան ու տիլ Ալլահտան թէմէննի էտէրիզ:

ՖԱՍԼԸ ԽԱՄԻՍ

ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԷՆՏԻՄԻՉԻՆ ԹԷԷՍԻՍ ՎԷ ՆԷՇՐ ԷԹՏԻՅԻ
ՏԻՅԱՆԷԹԻՆ ԳԱՆՈՒՆԼԱՐԸ ՎԷ ԱՍՍՍԼԱՐԸ
ԴԻՉԷՐԻՆԷ

ՀԸ. ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԷՆՏԻՄԻՉԻՉԻՆ, ՎԷ մագոստի իւանիս-
սիւնի իճրա էթմէք իչին, Էվիլէ մորտէ պիր քիլիսէ Ի-
ճատ էթտի, նասըլ քի իւք Փասըլտա եազտըզ : Պու քիլիսէ իչինէ
պիր մագպուլթ սանտըզ միսիլիւ . քեաֆֆէի քէնտի սէմավի թա'լի-
մաթընը վէ սէմավի էսրար ու ինայէթլէրինի վազ էթտի . հէմ պու
թա'լիմաթլարըն մուհաֆազասը իչին Էվիլէա՝ օն իքիլէր հիյէթինի,
անտէն եթմիշ իքիլէր օնլարա մուալլին օլտունլար տէյի թէշքիլ՝ վէ
զամմ էթտի . վէ սէմավի տիյանէթինի վէ թա'լիմաթընը թէմամիյլէ
ալէմէ նէշր ու իլան էթսին տէյի, իճապ էտէն հիւքիւմէթի, վէ լա-
զըմ օլան վասիթալարըն հէփսինի պու քիլիսէյէ, Խանի պու հիյէթէ
պախշ էթտի . վէլ հասըլ՝ եէր իւզէրինտէ ալէմին սէլամէթի խու-
սուսու իչին էմիլիէթլի, վէ սահիհ պիր եօլ օլտուն տէյի, պու քի-
լիսէյի նասպ էթտի . նասըլ քի եօզարըտա (Չ.) եազտըզ : Տէմէք քի,
քիլիսէ Քրիստոսուն տինի, վէ թա'լիմաթընըն պիրինճի վասիթասը
տըր . հէմ պու տիյանէթին, վէ պու թա'լիմաթլարըն պիրինճի մու-
հաֆըզը, վէ Ալահըն լութֆ ու ինայէթլին խազինէսի էմինի տիր,
վէ մէզէպիմիզին պիրինճի՝ հէմ տէ տիրի գանունու տուր :

ՀԹ. Սանիյէն՝ կէրէք Քրիստոս ԷՖԷՆՏԻՄԻՉԻՉԻՆ, ՎԷ կէրէք առաք-
եալար՝ թա'լիմաթը իւանիլէյի եազըյա ալէմէ նէշր ու իլան էթմէ-
տիլէր . անճադ քարոզութեամբ բանիկ՝ շիֆահէն Ալահըն քէլամընը
նէշր էթտիլէր : Պունա Ս . քիլիսէ շիֆահէն Ալլահըն քիլամը, եա
ազիզ ըվիլայէթ (Ս . Աւանդութիւն) իսմինի վէրիլ : Պու Աւանդու-
թիւն Քրիստոս ԷՖԷՆՏԻՄԻՉԻՉԻՆ տինինին վէ թալիմաթընըն իքինճի
մէօհթէրէմ գանունու վէ ասասը տըր :

Ձ . Սալիսէն՝ Ալլահըն քէլամընը գուլազլարը իլէ իշիտէն առաք-
եալարըն վէ շակիրտլէրին պազըլարը՝ ուզագ մահալլէրտէ պուլունա
տուգլարը իչին, պազը քրիսթիյան քիմսէլէր Քրիստոսուն իշպու ա-
ռաքեալարընա ըրճա էթմիլէր քի, քէնտիլէրինէ սիւալ օլունան
ճէվապը՝ պիր գաշ մատտէ խուսուսունտա մէքթուպ իլէ պիլտիրսին-
լէր : Պու տա՝ եանի եազը իլէ եազմագ, հէր նէ գատար քի, քիլի-
սէնին իտարէսի իչին լուզումու եօղ իսէ տէ, քրիսթիյանլարտան պա-
զըլարը քէնտիլէրինէ օլունան շօլ սիւալ վէ ճէվապտան մահրում :

գալմասըն տէյի, վէ սիւալ էտէն տախի շիւփհէսինի տէֆ էթսին տէյի, պազը առաքեալլար օլ սիւալ օլունան մատտէ իւզէրինէ եալընըզ եազըլլա եազաըլար. վէ պունուն իչին օ եազաըզլարը Ալլահըն քէլամը թէսմիյէ օլունուր, վէ Աւետարան տէնիր, վէ Քրիստոսուն տիյանէթինին վէ թա'լիմաթընըն գանունու օլուր. պու Ֆէրզիլէ քի, պու իքի գանուն Ս. Աւանդութիւն. վէ ալիզ քիթապ վիճուտճա քիլիսէյէ միւհթաճ տըր. վէ իլք գանուն քի, քիլիսէ տիր. պունլաւը թաստիգ էթմէլի քի, Ալլահըն սահիհ քէլամը օլապիլսինլէր. հօդ-սա օլամազլար. զիրա հիչ պիր քիսսէ քէնտի նէֆսի իչին շահատէթ էտէմէզ, Քրիստոսուն եինէ ազիզ քէլամըլա պունլարը պիրէր պիրէր թաստիգ էտէլիմ:

ՊԱՊԸ ԵՎՎԵԼ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԵՍԻ՝ ՄԵԶՀԵՊԻՄԻԶԻՆ ՎԵ ՏԻՅԱՆԵԹԻՄԻԶԻՆ
ՊԻՐԻՆՃԻ ՍԱՂ ՎԵ ՏԻՐԻ ԳԱՆՈՒՆՈՒ ՏՈՒՐ

ԶԱ. Քիլիսէ տէմէմիզ իլէ նէ անլաշըլըր, վէ քիլիսէ քիմլէրտէն իպարէթ օլտուզունու (Դ. Զ. եւն.) զաթէն եազաըզըմըզը, Ֆիքրի-միզէ կէթրէրէք. պու տէտիլիմիզի տախի չէօյլէ թաստիգ, վէ պէ-յան էտէրիզ: Քրիստոս էֆէնտիմիզ առաքեալլարը տաղա չըգարա-րազ, ծնլարա էօյրէթտի. (Մարթ. Ե. 2.) «Վէ քէլամա սղազ էտէ-րէք, ծնլարը էօյրէտիր իտի, (13): «Սիզ տիւնեանըն թուզուսու-նուզ, սիզ տիւնեանըն ըշըղըսընըզ, տաղ իւզէրինտէ տուրան չէհիր կիզլէնէմէզ. ըշըզ եազըպ էօլչէք ալթընա գօմազլար, իլլա շամտան իւզէրինէ. վէ խանէ իչինտէ տուրանլարըն հէփսինէ ըշըզ վէրիր. պու կիպի սիզին ըշըղընըզ ինսանլար հուզուրունտա շալզ վէրսին, քի էյի ամէլլէրինիզի կէօրսինլէր, վէ կէօյտէ օլան փէտէրինիզէ թէչէքքիւր էթսինլէր»: Սիւալ էտէրիզ. առաքեալլար տիւնեայա նէ իլէ լէզզէթ վէրէճէք իտիլէր. նէ իլէ շալզ վէրէճէք իտիլէր: Քրիս-տոսուն քէնտիլէրինէ ինսան էթտիլի Ալլահըն լութֆու՝ վէ թալի-մաթըլլա: Տիւշմէնլէրինիզէ, վէ սիզէ գարշը գօյանլարա իճապ էտէն ճէփապը վէրմէյէ գատիր օլասընըզ տէյի պէն սիզէ ազըզ, վէ ֆիրա-սէթ, վէ իլիմ վէրիրիմ, վէ ծնլարա զալիպ կէլմէնիզ իչին սիզէ պէն միւթահիւտ օլուրում»: (Դահ. ԻԱ. 13.) «Պէն սիզէ քէլամը վէ իւ-մի վէրիրիմ քի, քիմսէ սիզէ գարշը կէլէմէսին»: Վէ իճապ էտէն հիւքիւմէթի Պետրոսա, վէ սայիր առաքեալլարընա վէրիպ, (Մարթ. ԺԶ. 17. Վէ ԺԸ. 18.) եէրտէ վէ կէօյտէ հիւքիւմէթլէրի իճրա օլսուն տէյի, եէմին իլէ սէօղիւնիւ թաստիգ էտէրէք սէօյլէտի. «Սահիհ տէրիմ սիզէ քի, եէրտէ պաղլատըղընըզ կէօյտէ պաղլայաճաղըմ,

վէ եւերտէ չէօգտուելնսնիւզիւ , կէօյտէ չէօգէճէյիմ » : – Վէ « հէր էօյ-
րէթտիյի շէյլէրի ճէմասթա թէմսիլիլէ սէօյլէր իտի , ամմա թէնհա-
տէ շակիրալէրնէ քեաֆֆէսինի թէֆսիր էտէր իտի » : (Մարգ. Գ.
34. վէ Մարգ. Ի. 8.) « Սիզ պիր քիմսէյի սիզէ խօճա (վարդապետ) շաղըրմայըն . զիրա էօյրէտիճինիզ պիր տիր , վէ սիզ հէփինիզ դարըն-
տաշսընը » : Վէ (10) « էօյրէտիճինիզ Գրիստոս տուր » : Վէ (Մարգ.
Զ. 30.) « Առաքեալար Յիսուսուն եանընա տէօնտիւլէր , վէ օնա ,
հէր նէ քի էթտիլէր վէ էօյրէթտիլէր իսէ , նազլ էթտիլէր » : Վէ
(Յով. Ժ. 13.) « Եկէր պէնի սէվլիօրսանըզ , թէնպիհլէրիմ թու-
թուն . վէ պէն փէտէրէ ըրճա էտէճէյիմ , վէ տիկէր թէսէլլի էտիճի
սիզէ վէրէճէք . զիրա սիզին իլէ էպէտիլէտէք տուրաճազ , սահիհլիք
րուհունու . քի տիւննա օնու ալամազ : Ամմա սիզ թանըրսընըզ օնու
զիրա եանընըզտա սաքին օլաճազ , վէ սիզին իլէ պիրլիքտէ տուրա-
ճազ » : Վէ (26) « Ամմա թէսէլլի վէրիճի ազիզ րուհ , օնու քի փէ-
տէր պէնիմ իսմիմէ կէօնտէրէճէք տիր , սիզէ հէր խուսուսու էօյրէ-
տէճէք , վէ ֆիքրինիզէ կէթիրէճէք , հէր նէ քի սիզէ տէտիմ իսէ » :
(ԺԵ) « Վէ հէր նէ քի պէն քէնտի փէտէրիմտէն տուլտուլմ իսէ , օն-
ւարըն հէփսինի սիզէ պիրտիրտիմ , սիզ պէնի սէչմէտինիզ , եմ , պէն
սիզի սէչտիմ » : (26) « Վէ հաչան թէսէլլի վէրիճի կէլէճէք , օնու
քի պէն կէօնտէրէճէյիմ փէտէրտէն . կէրչէքլիք րուհունու , օ քի
փէտէրտէն տօղար , օ պէնիմ իչին շահատէթ էտէճէք . վէ սիզ շա-
հատէթ էտէրսինիզ , զիրա էվվէլինտէն պէնիմ իլէսինիզ » : Տէմէք քի
առաքեալար թա էվվէլինտէն Ալլահանի տէրսլէրինի ալմըշ իտիլէր .
վէ տիրլիտիքտէն սօնրա առաքեալարըն պաչը պուլունան Պետրոս
սա՝ (Յով. ԻԱ.) կիւտ գուզուլարըմը , կիւտ գօլունլարըմը հիւքֆիւ
վէրտի : Վէ (Մարգ. ԻԸ. 18.) « Պանա կէօյտէ վէ եւերտէ հիւքիւմէթ
վէրիտի . փէտէր պէնի նասըլ կէօնտէրտի իսէ , էօյլէ տէ պէն սիզի
կէօնտէրիլիմ . վարըն պուլունան պէօյլէ պիւթիւն փութփէրէսթլէրէ
էօյրէտին , օնլարը փէտէրին , վէ օղուլուն , վէ ազիզ րուհուն իսմի
իլէ վաֆթիզ էտին . էօյրէտին օնլարա սաղլասընլար . քեաֆֆէի հէր
նէ քի սիզէ թէնպիհլ էթտիմ իսէ . վէ իլթէ պէն հէր վազիթ վէ
տիւննա սօնունա գատար սիզին իլէ պիրլիքտէյիմ » : (Մարգ. ԺԵ. 13.)
« Կիտին պիւթիւն տիւննա էթրաֆընա , վէ հէր պիր մալուլուգաթա
Աւետարանը վազ ու իլան էտին . (եանի սիզէ էօյրէթտիկիմ սահիհ-
լիքլէրի) : (20) « Վէ օնլար տա (առաքեալար) չըզըպ Ալլահըն
մուալէնէթիլէ քարոզել էտէր իտիլէր . վէ հէր տիւրլիւ նիշան վէ
միւճիւզաթ իլէ քէլամը թաստիզ էտէր իտիլէր » : Վէ (Յով. Ի. 20.
22. 23.) « Պունու տէյիպ՝ իւֆիւրտիւ օնլարըն իւզէրինէ վէ տէտի ,
ալըն ազիզ րուհու , էկէր պիրիսինի կիւնահընը ալֆ էտէրսէնիզ ,
օնլարա ալֆ օլունսուն , վէ պիրինի պաղլարսանըզ պաղլանսըն » :

2Բ. Պու գատար իսպաթլարտան չօգ շէյլէր իսթիխրաճ օլուր :

Եվ վերա կէօրինուի յօր քի, Գրիստոս էֆէնտիմիզ հէր թալիմաթը շիֆանէն, վէ քէմալի տէրէճէ վէ մուֆասսալէն քէնտի առաքեալլարընա վէ շակիրալէրինէ էօյրէթալի, վէ օնլարա թէսլիմ էթալի: Սանիյէն պու թալիմաթլարըն իճրասընտա պուլունսունլար, վէ սալիլէրէ օնլարը շիֆանէն իլան էթալնէր: Սալիսէն Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի մէմուրիյէթճէ, նէ իտի իսէ՝ քիլիսէ տալի, իսթէտիկի մէզհէպին վազը, վէ իլան, վէ իճրասը պապընտա՝ թըպզը օ կիպի օլսուն: (Յ. 15. ԺԵ. 15.) «Տօսթլարըմընը» • վէ (Ի. 17.) «Իլլա սէն գարընտաշլարըմըն եանընա կիթ» • Բապիէն քիլիսէ Գրիստոսալ վէ ազիզ բուհունու պիլիլիքալէ քէնտի տէրունինտէ թաշըտըղը իչին, Գրիստոստա կէրչէքլիք ճիհէթիյէ՝ հէր նէ թալիմաթ վար իտի իսէ, վէ հիւքիւմէթ ճիհէթիյէ քէնտինտէ հէր նէ գուվիլէթ վար իտի իսէ՝ օնլարըն հէփսինի, վէ թէնպիհլէրինին իճրասը պապընտա լազըմ կէլէն հիւքիւմէթի տալի, քէնտի քիլիսէսինէ վէրտի • վէ ինսանլարա հայաթ պախչիլէրինին քեաֆֆէսինի, հաչսն ազիզ բուհունու պու քիլիսէյէ պախչ էթալի իսէ, պու քիլիսէնին սանտըղը տէրունինէ վազ էթալի • եանի քեաֆֆէյի ազիզ էսրարընը (խորհուրդլարը) վէ պունլարըն լութուֆ թագսիմէրինի • վէ պունտան պէօյլէ սէվտիկի, վէ պէյէնտիկի պու քիլիսէյի հէր քիմ քի տինլէրսէ, քէնտիսինի պիզզաթ տինլէմիշ օլուր, վէ հէր քիմ քի պու քիլիսէյի տինլէմէզսէ, Ալլա հըն լութֆունտան մահրում, վէ սիւրիւսիւնտէն իխրաճ օլաճաղընտան մատա, օնուն ազամէթինին խըշմընա տալի, վէ ճէզասընա ուղրայաճադ տըր: (Մ. 17.) «Եկէր գարընտաշըն սանա գարշը կիւնահ իլլէրսէ, թէնհաճէ օնու թէքտիլ էթ • տինլէրսէ՝ օնու զազանտըն, տինլէմէզսէ, իքի վէ իւշ տահա ատէմէր հուզուրունտա սէօյլէ . . . տինլէմէզսէ, քիլիսէյէ սէօյլէ • վէ քիլիսէյի տէ տինլէմէզսէ, սանա արթըզ վուլթփէրէսթ վէ կէօսիլքընի կիպի օլսուն» • Տէմէք քի, քիլիսէ հէր իւզէրինտէ Գրիստոսուն վէքիլի պուլունսուն ղունտան, Գրիստոսուն օնա վէրտիլի նիզամա պիլ քիմսէ մուզայիլ հարաքէթ էտէրէք, օնա՝ եանի քիլիսէյէ իթաաթ էթմէզսէ, հեթա նոս վէ մաքսաւոր, եանի ճանը սէլամէթինտէն գաթի իւմիւտ օլմուշ օլուր:

ՁԳ • Առաքեալլար պունու թաստիզ էտէյօրլար • (Ա. Կ. 15. ԺԲ. 28.) «վէ օնլարը քի Ալլահ քիլիսէ իչինէ նասպ էթալի, պունլար տըրլար • էվլէլա առաքեալլարը, սանիյէն մարգարէլէրի, սալիսէն վարդապետլէրի • սօնրա գուվիլէթլէրի (միւճիւզաթլարը), շիֆա ինայէթլէրինի, եարաւմարը, միւտիլլէրինի, լիսան ճինսլէրինի, թէրճիւմէլլէրինի: Պունլարըն հէփսի առաքեալ մը տըր • հէփսի մարգարէ մի տիլ, հէփսի վարդապետ մի տիլ . . . » • Պունլարըն հէփսի քիլիսէտէ տիլլէր, վէ քիլիսէնին խարիճինտէ տուրամաղլար • վէ հէփսի պիլ վիճուա Գրիստոսուն մանէվի թէնինի վէ վիճուտինի, օ քի քի-

լիսէ տիր թէշքիլ էտէրէր . վէ հէփսի սէլամէթ պապընտա պու քի-
լիսէյէ սըղընըրլար . վէ հէփսի քէնտի մէէմուրիյէթլէրինի պու քիլիսէ
վասիթասը իլէ Գրիստոստան ալըրլար . օ քի քիլիսէյի քէնտիսին վի-
ճուտ իթթիխազ էտէրէք , քէնտիսի պունա պաշ օլուտ : (Ա. Կոթ. ԺԲ. 27.) « Ամա սիլլէր Գրիստոսուն թէնիսինիզ . վէ օնուն ազա-
լարընտան ազա » : Վէ (Եփե. Ա. 22.) « Վէ (Ալլահ) հէր շէյի օ-
նուն այաղը ալթընտա իթասթ էթտիրտի . վէ օնու (Գրիստոսու)
քիլիսէնին հէր պիր խուսուսու իւզէրինէ պաշ նասպ էթտի , օ քի
վիճուսու թէքմիլ տիր , քի հէր շէյէ քեաֆի տիր » : Պու սահիհլէք-
լէրին քեաֆէէսի քիլիսէյէ Գրիստոստան վէրիլտիկինէ , վէ պունլա-
րըն քեաֆէէսի պու քիլիսէտէ թէքմիլ մէվճուտ պուլունտուղունա ,
վէ հէր քէսին էմիլյէթլինի ճալիպ պիր մահալ , վէ հաթթա Ալլահըն
խանէսի օլտուղունա Պոզոս առաքեալ քէմալի իթիգատ իլէ շահա-
տէթ էտիպ , սէօյլէր . (Ա. Տէճ. Գ.) Պու քիլիսէ խըզմէթլինէ կիրէն
զաթ . եպիսկոպոս օլսուն , կաթողիկոս օլսուն , քահանայապետ օլ-
սուն տէհշէթ իլէ կիրմէլի . եօղսա մուախիսարէն Ալլահըն հուզու-
րունաա իշպու խըզմէթլինտէ գուսուր էտէրտէ , Ալլահըն միւճազա-
թընա կիրիթթար օլուր : Եպիսկոպոս լազըմ քի շու քէմալէթտէ պու
քէմալէթտէ օլսուն , պու կիպի քահանայ , պու կիպի սարկաւազ
պազըսըլա : Պունլարը եազըյօրում քի , « Նէ կէօնէ Ալլահըն խանէ-
սինտէ տալրանաճաղընը պիլէսին , օ քի տիրի Ալլահըն քիլիսէսի ,
կէրէէքլէր տիրէյի վէ թէմէլի տիր » :

2Գ. Պու կէրէէքլէրէրի քիլիսէյէ քիմ վէրտի . Գրիստոս էֆէն-
տիմիզ քէնտիսի . էօյլէ իսէ , պու քիլիսէտէ պէօյիւք էհէմմիլէթ վար .
վէ պու մէէմուրիյէթլին հիյնի ինֆազընտա էկէրէի թազսիրաթ վու-
զու պուլուրոս , պէօյիւք տէ մէէսուլիյէթլի վար : (Ա. Տէճ. Ե. 22.)
Օլմայա քի « պիրիսինին իւզէրինէ չարչափըք էլ գօյասըն . վէ ախէրի-
նին կիւնահընա հիսսէտար օլասըն , նէֆսինի ալիզ սազըլայասըն » :
Հէմ տէ պու պէօյիւք մէէմուրիյէթլին պէօյիւք տէ մէէսուլիյէթլի օլ-
տուղու կիպի , պունուն մուղայիրի պէօյիւք , վէ գաթ գաթ Ալ-
լահտան միւքեաֆաթը տա վար : (17) « Օ քահանալար քի մէէմու-
րիյէթլէրինէ լայըզընճա նէզարէթ էտէրլէր , օնլար իքի գաթ շէրէֆէ
նայիլ , վէ լայըզ օլաճազլար : Պախուսուս օնլար քի սէօզ իլէ վէ թա-
լիմաթ վէրէրէք (վարդապետութեամբ) չալըշըրլար » : Իշթէ պունա
մէպնի տիր . (Գործ. Ի. 28.) տէհշէթլի սէօզիւ « քէնտի նէֆսինիզէ
վէ քէնտի սիւրիւնիւզէ մուզայյէտ օլուն , օնլարա քի Ալլահըն ճէ-
մաաթընը կիւտմէյէ ալիզ բուհ սիզի նաղըր (չօպան) նասպ էթտի ,
օնու քի քէնտի գանը իլէ խէլաս էթտի » : Վէ (Ա. Պե. Ե. 1.) « Բա-
հանալարա բիճա էտէրիմ պունտան պէօյլէ քահանայ արգատաշլարը
(հէմիայէլէրի) կիպի , կիւտիւն Ալլահըն սիզէ սըբարըշ օլմուշ սիւ-
րիսիւնիւ . . . » : Նէ իլէ կիւտէճէք իտիլէր . էլպէթտէ էվլէլին-

տէն իճապ էտէն թա՛լիմաթը Գրիստոստան ալմըշ ըտրլար : Իշթէ պուճնա մէպնի Աստուածաբանլարըն իշինտէ շէօհրէթի Ֆայրգէ քեսպ էթմիշ օլան Սուարէզ (Զառ Եպ. Կառապոյ. Ալե. Ե. Յոյ. Բ.) շէօլէ Կազար « իմանըն գանուընու (խըի տիւրլիւ տիւր) Կա ճանսըզ գանուըն վար, Կա սաղ՝ վէ ճանլը գանուըն վար տըր : Զանսըզ գանուըն՝ աղիզ ըիվա յէթ (Աւանդութիւն) տուր , վէ աղիզ քիթապ տըր . սաղ , վէ սահիպի քէլամ գանուըն , քրիսէ տիր . ումումի սինօթ վէ Բօմա Գահաննա յապետի , վէ Եպիսկոպոսու տուր » : Քէզալիք (Անդ. Յոյ. Գ. Դ. Ե. Զ.) : Քէզալիք Ս. Օգոստինոս . (Գրքբ. Յադ. Միշաբէան Եկէպէցոյ , Ասթիէէ Հապ. Ա. ՍահիՖէ 1110, Ընթաց գործերու Աստուածաբանութեան) :

ՁԵ . Պու գատար Ալլահըն քէլամընտան եազըլան իսպաթլար-տան՝ աչիքեար կէօրիւնտիւքի , Ալլահըն թալիմաթլարը վէ թէնպիհ-լէրի , վէ ինայէթլէրի էն էվվէլ Գրիստոսուն սէչտիյի քիլիսէյէ վէրիւ-միշ տիր : Սանիէն պու թալիմաթըն վէ թէնպիհլէրին նէչը ու իլան օլունմասը վագիֆէսի՝ էն էվվէլ քիլիսէնին մէօհթէրէմ վէ մուգաստ տէս պօրճու տուր , վէ պու թալիմաթլարըն մանա'յի սահիհէսինի պիր Գրիստոսուն քիլիսէսի եալընըզ անլայըպ , ճէմատթա էօյրէթա մէյէ մէ'զունիյէթի վար տըր . վէ շիտիյէ գատար իճրասընտա պու-լունտու վէ պունտան պէօյլէ տախի պուլուննաճազ տըր : Ալէ մատէմ քի , Գրիստոս էֆէնտիմըզ քէնտիսի , վէ ազիզ բուհու պու քիլիսէ-յէ գըլազուզ օլմուշլար , տէմէք քի , եալընըզ պու քիլիսէ՝ քէնտի-սինէ էմանէթէն թէսլիմ օլունան Ալլահըն սահիհլիք , վէ հիւքիւմ վէ էսրար ու ինայէթ խազընէսինին , հէմ մուհաֆըզը տըր , հէմ ա-միրի տիր , քի իճապընա վէ լուզումինէ կէօրէ թալիֆ վէ թէֆսիր էտէր . վէ իճապընա կէօրէ նաապ ու ինթիխապ էթտիյի մէճմուրլէ-րինէ հիւքիւմէթ , վէ սէլահիյէթ վէրրի : Իշթէ պու սէպէպէ մէպնի տիր քի , պիր եալընըզ Ս . քիլիսէ բէխի էքրէմընտէն ալտըզը մա-նայը՝ սահիհէն պիլիր , վէ օնտան մասատա հիչ պիր քիման քէնտի բէյի , վէ ազլը մախսուսէսիյէ՝ տին վէ իման խուսուսունտա , պու տին խուսուսու շէօյլէ օլմալը , եախօտ պու թարզ՝ չու թարզ օլմա-լը տըր , տէմէյէ հագգը եօզ , վէ լիյագաթը օլամազ : Հէր նէ վա-գըթ քիլիսէ տէրսէք , սայիր վագըթ իխթար էթտիյիմըզ կիպի պու-րատա տա թէքէրրիւր էտէրիզ քի , քիլիսէ տէմէք , մութլազ քէն-տի բէխի էքրէմիյլէ պիրլիքտէ տէմէք տիր , քի Բօմա Ս . Քահանայա-պետի տիր . վէ պու իքիսինին պիր պիրնտէն ալըրլմասը մուհալ գա-պիլինտէն տիր :

29. Պու գատար խապիշարտան կէօրինտու քի, մէզէպիմի-
զին պիրիմնի, վէ պաշլընա՝ վէ սաղ, վէ տիրի, գանունու վէ քե-
միլի Բրիստոսուն քնտի քիլիսէսի տիր: Հէր քիմ քի՝ պու քիլիսէ-
նին կէօթէրտիկի եօլու թուլմազսա, վէ էօյրէթտիլի թալիմաթը՝
վէ վէրտիլի թանգիմաթի թուլմազսա, միւճէրրէտ քիլիսէնին խա-

րիճինտէ դալըր : Վէ օնուն պաշը , վէ գըլաղուղու Գրիստոս , վէ
Հոգին Սուրբ տէյիլ , վէ կիթտիլի եօլ հէլաք եօլու տուր : Փրօթէս-
թանլարըն նիյէթի եկէր տօղրուլու պուլմազ իսէ , պիլա զարազ
պուլնլարը օգուստնլար . մութլադա քիթապըն մանա'սը պու օլտու-
ղունու , վէ տօղրուսունու պուլուրլար . ամա երնէ ինատ էտէրլէր
իմիլ , քէնտիլէր պիլիլ : (Մարթ. ԻԱ. 44.) « Պու գայանըն իւզէրինէ
տիւչէն փարէլէնէճէք տիր . օլ (գայա) տախի հէր քիմիլն իւզէրինէ
տիւչէրսէ , անը էզէճէք տիր » : Գրիստոս էֆէնտիմիլ , քիլիսէ հազ-
ղընսա պուլուրմուչ տուր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՏԻՅԱՆԷԹԻՄԻՋԻՆ ԻՔԻՆՃԻ ԳԱՆՈՒՆՈՒ ՎԷ ԱՍՍԱԸ
(ԱԻԱՆԳՈՒԹԻՒՆ) ԱԶԻԶ ՐԻՎԱՅԷԹ ՏԻՐ

ՁԷ . Գրիստոս էֆէնտիմիլ թա'լիմաթլարընըն քեաֆէսինի , վէ
իճատ ու իճրա էթտիլի իմանըն քեաֆէէլ էսրարընը քիլիսէյէ չիֆա-
հէն , եանի աղըգտան սէօյլէտի , վէ էօյրէթտի . վէ իշլէտիկի , վէ
իճրա էթտիլի ամէլլէրին հէփսինի , ամէլ իլէ էթտի վէ էօյրէթտի :
Աղըղ իլէ , վէ ամէլ իլէ սէօյլէտիլի , վէ էթտիլի սահիլիքլէրին ,
թա'լիմաթլարըն , վէ իշլէտիլի շէյլէրին քեաֆէսինէ քիլիսէ , վէ ա-
ռաքեալլար , վէ քիլիսէ մէճմուրլէրի՝ ազիզ րիվայիք , (աւանդու-
թիւն) իսմինի վերմիշլէր : Պիլլէր տախի այնիլէ՝ Գրիստոսուն քիլի-
սէյէ չիֆահէն վերիմիլ օլան թա'լիմաթլարընա , վէ իճրա էթտիլի ,
վէ նասպ էթտիլի այինլէրինէ , վէ ատէթլէրինէ ազիզ րիվայիք , եա-
խօտ (Ս. Աւանդութիւն) իսմինի վերիլիլ :

ՁԸ . Պու աղիզ րիվայէթ հէր քէսին պիլտիլի , վէ Փրօթէսթան-
լարըն պիլլէ գապուլ էտէճէյի պիր սահիլիք տիր . զիրա Գրիստոս է-
ֆէնտիմիլ հէր նէ քի , տինճէ վէ թա'լիմաթճա , վէ ամէլճէ՝ քէնտի
քիլիսէսինէ էօյրէտիպ , թէնպիհ էթտի իսէ , հիչ պիրիսինի եաղը իլէ
եաղըպ՝ թէսլիմ էթմէտի . հիչ պիրիսինի տէֆթէրէ , եա պիր քիթա-
պա եաղըպ՝ քիլիսէյէ վերմէտի . անճազ հէր նէ էթտի , վէ էօյրէթ-
տի իսէ , օնլարըն հէփսինի աղըգտան րիվայիք իլէ , վէ հէփսինի ա-
մէլ իլէ էթտի , վէ էօյրէթտի . իշթէ պու էճիլսէն տիր քի , աղիզ
րիվայէթի , Ալլահն զիֆանէն քիլամը տըր տէրիլ : Թըպըզ Գրիստոս
էֆէնտիմիլ իմթիսայլէն , Գրիստոսուն քիլիսէսի տախի՝ ճէմաաթընը
պու չիֆահէն , ազիզ րիվայէթ , Ալլահն քէլամը իլէ իտարէ էթտի .
վէ տիւնեա սօնունա գատար Գրիստոստան ալտըղը թա'լիմաթլարա ,
վէ իճրա էթտիլի այինլէրէ խիլաֆ պիր մանա գարըշտըրմայարազ ,
քէնտի էօնտէսինէ հէվալէ օլան սիւրիւյիլ , երնէ Գրիստոսուն նէզա-

րէթի , վէ Ազիզ բուհուն գըլաղուղուղու թահթընտա իտարէ էտէ-
ճէք տիր :

ԶԹ . Շուրասընը տա՝ էլզէմ օլարագ , օգուլանլարա իխթար է-
տէրիզ քի , Գրիստոսուն քիլիսէսինին իչինտէ պուլունան աղիզ զաթ-
լարըն պիր գաչ թանէսինէ պազը մահալէրտէն ըիճա օլունտու քի ,
պիր գաչ միւշքիւլաթըն տէֆի՝ վէ թէֆսիրի իչին , պա խուսուս քի
օլ աղիզ զաթլար եախօտ առաքեալլար , ծնլարըն հանլարընտա , եա-
խօտ իչլէրինտէ պուլունմատըզլարը իչին , պարիմ հազը իլէ օլսուն ,
պու պիր գաչ սիւալ օլունան մատտէլէր իւզէրինէ , քէնտի ալտըզ-
լարը թա՛լիմաթը ծնլարա պիլտիրսինլէր , վէ կէծնտէրսինլէր : Պու
աղիզ քիմսէլէր տախի , քիմի Գրիստոսուն աղզընտան իչիթտիյի ի-
չին , քիմի տէ քիլիսէտէն , վէ առաքեալլարա աշակերտ օլտուզլարը
հալտէ , ծնլարտան աղըզտան տուլտուզլարը իչին , եինէ աղիզ բու-
հուն թէէսիրի , վէ մուալէնէթիլլէ վէ նէզարէթի թահթընտա կէլէն
ըիճալէրէ , վէ սիւալ օլունան մատտէլէր իւզէրինէ , մուխթասարճա
հազը իլէ հազտըլար , վէ պունուն իլէ իթթիֆա , վէ գանաաթ իթ-
մէյիպ , թէնպիհ տախի էթտիլէր , քի քէնտիլէր պիզզաթ կէլտիքէ-
րինտէ , քիլիսէսին տիյանէթ վէ ախլագ , վէ սայիր խուսուսլարը իւ-
զէրինէ մուֆասսալ վէ էթրաֆըլլա իճապընը՝ վէ լազըմ օլան շէյլէ-
րի . անճագ աղըգտան նազլ ու թէֆսիր էտէճէքլէր իտի : Պունու
առաքեալլարըն սէօղիւ իլէ պէյան էտէրիզ : Պողոս առաքեալըն (Ա.
Կոթ. է. 1.) « Լաքին պանա հազտըլընը խուսուս իչին , տահա էյի
տիր պիր ատէմէ գարըյա հազըն կէլմէսին » ճէվապը : (Ա.
Կոթ. ԺԱ. 34.) « Լաքին սայիր խուսուսլարը , պէն կէլտիյիմտէ
օլ վագիթ թարիֆ էտէրիմ » : Պու ճիւմլէ Աւանդութիւնտան ալը-
նըպ , հազը իլէ թահրիր օլունմուշլարը տա , Ալլահըն հազըլլա հա-
զըլմըշ քիլաւը , վէ Ս . Աւետարան իսմի շէրիֆի իլէ քիլիսէ պիզէ
թաստիգ էտիպ , թէսլիմ էթտի . վէ նասըլ քի աղիզ ըիվայէթէ րայէ-
թի քեամիլէ իպրագ էտէրսէք , ծնլարա տախի րայէթ իպրագ օլուն-
սուն տէյի , էմր էտէր . վէ պիզլէր իշպու րայէթ , վէ հիւրմէթի ա-
ղիզ քիթապա էտէրիզ . վէ էվլէթ Ալլահըն քէլամը տըր վէ էմրինէ
հաղըրըզ տէյի , պատարագլարտա էօփէրիզ վէ պաշըմըզ իւզէրինտէ
պիլլէ թաշըմայա շայան կէօրիւրիւզ : Յնու քի փըօթէսթան հիչ էթ-
մէզ . . . :

Դ . Պիլ ախէրէ , կէրէք հազը իլէ հազըլան մէվատ հազըլմաղ-
տան էվլէլ , վէ կէրէք հազըլմամըշ (եախօտ հազըլըպ տա գայպ օլ-
մուշ) տահա խայըճա Գրիստոստան քէնտի քիլիսէսինէ թէսլիմ օ-
լունմուշ թա՛լիմաթլար , վէ ային ու ատէթ , քեաֆիքէսի , Ալլահըն
քէլամը , վէ Ալլահըն բուհու իլէ թարիֆ օլունմուշ . վէ պիզլէրէ գա-
տար պիլա իսթիպտալ , լաէնգաթի , վէ միւթէմատի սուրէթտէ քի-
լիսէսին գանունու տէյի , հազըլ իլէ քիլիսէտէն , վէ քեաֆիքէյի քի-

լիսէ տախիլինտէ պուլունան , կէրէք բուհանի , կէրէք ավամ կիրուն հինտէն ասաս վէ զանուն թուրուլուն . վէ թուրումագտա տըր . շէօլէ քի Աւետարան հիչ եազըլմամըշ օլսայըտը . վէ եախօտ եազըլըպ տա գայպ օլունշ օլսայըտը պիլէ , եինէ Գրիստոսուն քիլիսէսի , շիֆահէն Գրիստոստան ալտըղը թալիմաթըն վէ աղիզ բիվայէթին վա-սիթասը իլէ , քէնտի ճէմաաթընա սէլամէթ եօլլարընը կէօսթէրմէյէ վէ զավանինի տինյէյի վազ ու նէշը էթմէյէ հէր վազըթ , հէր վէճհ իլէ միւղթէտիր վէ քեաֆի տիր : Իշթէ պու մանա'տէ աղիզ բիվա-յէթի թէֆսիր էտէրէք , տէրիզ . Գրիստոսուն վազ էթտիյի մէզհէպին վէ տիյանէթին իքիմճի վէ սահիմ գանունու աղիզ բիվայէթ տիր : Շուրասընը տա էյի ֆէրզ էթմէլի քի , Աւետարան , Աւանդութիւն տան չըգտը , տէյիլ քի Աւանդութիւն Աւետարանտան . զիրա էվլէ-լա՝ առաքեալլար վէ չակիրտլէր Գրիստոստան քեաֆիէյի թալիմաթը շիֆահէն ալտըլար . սօնրա իճապ էթտի քի , եինէ աղիզ բուհուն զը-լազուղուղու , վէ թարիֆի իլէ , պազը խուսուսլարա տայիր , ալ-տըզլարը մալիւմաթը սայիրլէրինէ տախի վէրսիլէր . վէ Աւետարան , վէ մէքթուպլէր իշթէ պէօլէ աղիզ բիվայէթլէրտէն միւխքէճ եազըլ-տըլար : (Դ . Բ . Ա . Զ .) . « Նասըլ քի քէլամըն խըտմէթճիլէրի , վէ այնէն միւշահէտէ էտէնլէրի պիղլէրէ բիվայէթ էթտիլէր » :

ԴԱ . Ս . Աւանդութիւն , վէ շիֆահէն ալունան թալիմաթ տէմէ-միզլէ , պու թալիմաթլարըն հիչ պիրիսի սօնրատան տույուլուպ՝ սօն-րա եազըլմատը տէմէք տէյիլ . եա՝ քիլիսէ չօպանլարը՝ աղիզ փէտէր-լէր , պու մէվատտըն չօզլարընը եազըյա կէչիրտիլէր իսէ տէ , չօզ-լարը տա հալա , Աւանդութիւն մագամընտա , եանի շիֆահէն թալի-մաթ տուրույօրլար . վէ քիլիսէտէ վէ ճէմաաթտա եէվմիյէ իճրա օ-լունմագտա տըրլար :

ԴԲ . Պու աւանդութիւն էկէր տիյանէթէ , վէ ախլազա միւ-թաալիզ իսէ (Աստուածային) Ալլահանի բիվայէթ , թէսմիյէ օլու-նուր . հէմ Ալլահըն քէլամը օլտուղու իչին , հէմ Ալլահըն իճատ էթ-տիյի իմանը , վէ մէզհէպի , վէ ախլազը թարիֆ էթտիյի իչին , պի-հազգան Ալլահանի թէսմիյէ օլունուր . էկէրչի պու բիվայէթ ային ու ատէթի թարիֆ էտէրտէ , վէ առաքեալլարտան , վէ օլ վազըթ-տա քիլիսէ մէէմուրլէրի պուլունան աչակերտ , երէց , քահանայ վէ զայրիհիւմ զէվաթտան թարիֆ օլունմուշ օլտուղու իչին , (Առաքե-լական Աւանդութիւն) թէսմիյէ օլունուր . եախօտ՝ առաքեալլար ե-կեղեցի մէէմուրլէրի օլտուղու իչին . (եկեղեցական) եանի՝ քիլիսէ բիվայէթի տախի թէսմիյէ օլունուր : Վէ էկէրչի քիլիսէնին զահիրէն վէ եէվմիյէ խտարէսինէ տայիր պիր շէյ պու բիվայէթ թարիֆ էտէր-տէ , (աւանդութիւն , արարողութեան) ատէք աւանդութիւն . թէս-միյէ օլունուր :

ԴԳ . Շուրասընը տախի պիլմէլի քի , մէզհէպի , վէ ազայիտի

տինյէյի թարիֆ էտէն Աւանդութիւն . վէ քէղալիք ախլազ թէմիդ-
լիկին շամիլ , վէ թարիֆ էտէն աւանդութիւնլար՝ հէմ պագի , հէմ
խաթիպտալ զապուլ էթմէզլէր . հէմ տէ միւթէմատի տիրլէր : Լաքին
պազը առաքեալական թէնպիհլէր , վէ աւանդութիւնլար տախի վար
տըր քի , քիլիսէնին վազթը հալինին զահիրէն խորէսինէ միւթաա-
լիզ օլտուզլարընտան , մուվագգաթ թէնպիյէ օլուրլար : Պաղը տա ա-
ւանդութիւնլար վար քի , ֆազիլէթլէր թա'րիֆ էտէրլէր , վէ թա-
պիաթ գուվլէթինին մաֆէվզինտէ իճրա օլունան Ալլահանի , վէ
ֆէվզէլատէ ֆազիլէթլէրի . մէսէլա (Մարթ. ԺԹ. 12.) « Պիր եիւ-
ղիւնէ վուրուրսալար , տիկէր եիւզիւնիւ չէվիր » : Վէ (Ղաւ. 2.
29.) քիմ քի եիւզիւնէ սիլլէ վուրուրսա , օ պիր եիւզիւնիւ օնա չէ-
վիր . վէ քիմ քի սէնտէն էնթարինի ալըրսա , կէօլլէկինի տախի օ-
նա պըրագ » , կիպի :

ՂԴ . Պունլարըն հէվիսի քիլիսէտէ վար տըր տէյի , հէփիսի տէ
պիր տէրէճէտէ ինսանը աղըր պօրճ թահթընա ալմազ , նասըլ քի ի-
լէրիտէ կէօրէճէյիզ . իշթէ պու աւանդութիւնլարըն պիրի պիրինտէն
ֆէրգի , վէ պիրի պիրինտէն էհէմիլլէթի , վէ աղըրլըղը , վէ խաֆիֆ-
լիկի պունտան պէլլի օլաճագ . վէ պունտան պահա օլաճագ տըր :
Եանի՝ օ աւանդութիւն քի , տիկնէ վէ ախլագա տալիր տիր . հիջ
պիր վագըր , վէ հիջ պիր սեպիպ իչին քեպտիլ օլամագ : Եկէրչի
քիլիսէնին զահիրէն խտարեսինէ տալիր իսէ , վազթինէ , վէ մահալի-
նէ կէօրէ իճրա օլունուր . եա զամմ , եա թէնզիս վէ եախօտ թէպ-
տիլ օլունուր : Պունլարը թարիֆ էթմէքտէն մագսէտ պու տուր քի ,
հէր քէս քէնտի տիյանէթինին շուրութունու պիլսին . վէ աւանդու-
թիւն տուր տէյի՝ պու օլապիլիր , եախօտ օլամագ , եախօտ նասըլ
օլույօր տէմէսին . եանի խաթիպտալ զապուլ էտէր աւանդութիւն
մուտուր , եօղսա տիյանէթէ վէ ախլագ թէմիզլիկինէ , վէ մէշրէպէ
մի միւթաալիզ տիր , քի հիջ պիր կէօնէ խաթիպտալ զապուլ էթմէզ-
Նիմաի աւանդութիւնուն մէզհէպիմզին իքինճի զանունու վէ ասա-
սը օլտուղունու տէլայիլի գավիյէ իլէ պէյան էթմէյէ կէլէլիմ :

ՂԵ . Աւանդութիւնու զապուլ էթմէյէն փրօթէսթանլար պիզէ
Քրիստոս էֆէնտիմիզին թալիմաթ քիթապընը կէօսթըսիլլէր . Քրիս-
տոս էֆէնտիմիզ հէր նէ քի էթտի , վէ էօյրէթտի իսէ հէփսինի չի-
ֆահէն , վէ ամէլ իլէ էթտի , վէ էօյրէթտի : (Մարթ. Ե. 2.) « Վէ
աղըրն աչըպ , օնլարը (աչակերտլէրի , վէ առաքեալարը) էօյրէ-
տիր իտի » : Վէ (Ե. 29.) « Հիւքմ իլէ , տէյիլ քի եազըճըլար (դը-
պիրլէր) կիպի էօյրէտիր իտի » : (ԺԱ. 1.) « Հահան Յիսուս քէն-
տի շակիրտլէրինէ թէնպիհլէրինի թէքմիլ էթտի իսէ , օրատան օնլա-
րըն չէհրլէրինէ վազ էթմէյէ վէ էօյրէթմէյէ աղիմէթ էթտի » : Պու-
նու փրօթէսթան ինքեար էթմէզ . վէ էվլէթ Քրիստոս եազը իլէ պիր
չէյ էթմէտի , վէ եազմասը . իլլա աղըրտան , հաթթա սօն կէօրիւշ-

տէ առաքեալաբար իրսալ էթտի իսէ , Օնլարա էքիտ շէտիտ թէնպիս
էթտի . (Մարթ. ԻԸ.) « Կիտին , քեաֆֆէյի թայֆէլէրէ թալիմ էտին
օնլարը վաֆթիզ էտին , օնլարա էօյրէտին հէր նէ քի պէն սիզէ էօյ-
րէթտիմ իսէ . վէ իշթէ պոլնտան պէօլէ պէն սիզին իլէյիմ տիւննանըն
սօնուհա գատար » . տէյի էմր էթտի : Պոլնու փրօթէսթանլար ին-
քեար էթմէլլէր , վէ տէրլէր քի օլ վազըթ առաքեալաբար Գրիստոսուն
սաղըղընտա՝ աղըընտան չըգան Ալլահանի ճէվապլարը իշիթտիլէր ,
վէ էօյրէնտիլէր . էօյլէ իսէ , շու գատարընը գապուլ էթսինլէր , քի
Աւետարանլար եաղըընճայա գատար , քիլիսէ չիֆահէն վէրիլէն թա-
լիմաթ վէ գայիտէ իլէ , եանի ազիզ րիվայէթ (Աւանդութիւն) իլէ
հէր վազիֆէսինի իճրա էթտի , եանի իտարէ օլունտու : Տէմէք քի ,
Աւետարանսըզ Գրիստոսուն ճէմաթը սէլամէթ եօլունտա պիւր վա-
զըթ եիւրիւյէպիլտի : Ամմա առաքեալաբար դօ , սաղ օլունլար , վէ
ճէմաթըն իշինտէ եաշասընլար , օլ միւտտէթին իշինտէ օլսուն ,
քիլիսէ աւանդութիւն իլէ իտարէ օլտու : Այէլէլիմ քի , աւետարանիչ
քէնտիսի պիլէ իզրար էտիօր . պէն Գրիստոսուն հէր նէ գատար կէօր-
մէտիմ իսէ , կէօզիւ իլէ կէօրէն շահիտլէրտէն պանա րիվայէթ օլուն-
մասը իւզէրինէ . պէն տալիս պու շէյլէրի , եանի Գրիստոսուն իճրա
էթտիյի խուսուսաթը սըրասըյլա սանա եազմայա միւրատ էթտիմ » :
(Ղաւ. Ա. 1.) « Մատմ քի չօդ քիմսէլէր պիլլէրտէ վուզու պուլ-
մուշ շէյլէրին հիքեայէսինի թէքրարէն տիւզմէք միւրատ էթտիլէր .
նասըլ քի , իպթիտատէն կէօզլէրի իլէ կէօրէնլէր , վէ սէօզիւն խըզ-
մէթճիլէրի պիլզէ թէսլիմ էթտիլէր իսէ . (աւանդեցին մեզ) » : Աւե-
տարանիչ քէնտիսի տէյօր պիլզէ (աւանդել) թէսլիմ էթտիլէր . նէյի ա-
ւանդել էթտիլէր . քէնտի եազըսը իլէ եաղաճադ Աւետարանը : Տէ-
մէք քի Ղուկասըն աւետարանընը , կէօզլէրի իլէ կէօրէնլէր , օնա
րիվայէթ իթտիքլէրի իշին , Ղուկաս քէնտի չիֆահէն օնլարտան իշի-
տէրէք եազտը : Տէմէք քի Ղուկասըն աւետարանը Աւանդութիւն
սէմէրէսի տիւր . տէմէք քի աւանդութիւնուն իշինտէ Ղուկասըն եազ-
տըղը մէվատ , վէ խուսուսլար էվվէլ վարըմըշ քի , իշիթտի վէ սօն-
րա օնլարը եազտը . զիրա եազմատան տալիս չիֆահէն Ալլահն քէ-
լամըյլա քիլիսէ զաթէն իտարէ օլմուշ , վէ գաիտէսինի պուլմուշ կի-
տէյօր ուտու . զիրա չօզլարըն եազմայա արզիւ էթտիյի խուսուս՝
Գրիստոսուն վուզուաթլարը , վէ չիֆահէն թալիմաթլարը իտի . օն-
լարը քի , հէր քէս պիլիյօր իտի , վէ Թէոփիլոսուն պիլմէսի իշին
տալիս հասս էլ լուզում վէլ իճապ , եանի օնուն իսթիտասը իւզէ-
րէ , Ղուկաս աւետարանիչ օնա եազմայը միւրատ էթտի . վէ Առա-
քեալաբըն աւանդութիւնունտան ալարադ , օնա եազտը : Եվվէթ
եազտը , հէր քիլիսէլէրէ մի եազտը . եօզսա մէքթուպ սուրէթինտէ՝
պիւր եալընըզ Թէոփիլոսամը եազտը , քի վուզու պուլան քէյֆիլէթէ
վէ Գրիստոսուն պաղը թալիմաթլարընա ալիսահ օլսուն տէյի , մուս-

Թասարձա օնա եազըպ՝ պիտիտի : Ամա պունուն իլէ պէրապէր
 Հոգին Սուրբուն նէղարէթի Թաթընտա , վէ Թէէսարի իլէ եազոր .
 վէ եազորընտա տա քէյֆիեաթըն սըհէթի խոսսուսունտա եանըլ-
 մասը միւմքին տէյլ իտի . վէ պու էճիլտէն Աստուածաշունչ , ազիզ
 քիթապ Թէսմիյէ օլունուր : Մարկոս՝ քէզալիք Ղուկաս կիպի՝ պուն-
 լարըն իքիսի տէ Պետրոս առաքեալըն շակիրտի իտիլէր . պու տա
 Պետրոստան , վէ սայիր առաքեալարտան չիֆահէն իշիտիպ , Գրիս-
 տոսուն Թալիմաթլարընըն պազըսընը , վէ էզիյէթլէրինի , վէ տիրիլ-
 տիլինի , վէ կէօյլէրէ չըգտըգտան սօնրա առաքեալարըն տիւնեայա
 տաղըըպ՝ լիսանէն Գրիստոսուն տիյանէթէնին իգթիզալարընը վազ
 էտէր օլտուգլարընը գալէմէ ալտը : Տէմէք զի՝ Մարկոս տախի Պետ-
 րոսուն էմրի , վէ Թարիֆի իւզէրէ՝ քէնտի Աւետարանընը եազմըչ
 տըր : Տէմէք քի պունուն տախի եազտըղը Ս . Աւանդութիւն սէմէ-
 րէսի իտի , վէ աւանդութիւնտան ալարազ , ալիզ բուհուն լուծֆու
 իլէ եազտըղը շէյլէրի Իսկէնտէրիյէ ճէմաաթընըն բւզումի , վէ մա-
 լիւմաթը իշին եազտը : Պու աւետարան տախի Մարկոսուն օլտուգու-
 նու , Մարկոս քէնտիսի պէն եազտըմ տէմէյօր . վէ տէսէ տէ իթի-
 պար օլմազ . անձազ քիլիսէ տիր տէյէն , վէ Թաստիգ էտէն , վէ պու
 աւետարանը Մարկոսուն գալէմինէ վէրէն եինէ Գրիստոսուն պու քի-
 լիսէսի տիր : (Փէրթէն Խնդր ԴԶ .) : Մատթէոսուն քէզալիք
 աւետարանը , Նրուսաղէմտէ , քէնտիսինէ օլան րիճա իւէրինէ Մատ-
 Թէոս կէօզիւ իլէ կէօրտիւկիւ իշլէրի , վէ քէնտի գուլար իլէ իշիթ-
 տիկի Գրիստոսուն Թալիմաթլարընը , մուխթասարձա եազը : Պու ա-
 վետարանիչ տիր , Աւետարանըն սօնունտա Գրիստոսուն սն վասիյէ-
 Թինի եազան քի , առաքեալարա էմր էտէյօր , կիտին քաֆֆէյի
 Թայֆէլէրէ էօյրէտին . Գրիստոս կիտին եազըն տէմէսի , անազ Թա-
 լիմ էտին (աշակերտեցէք) , էօյրէտին (ուսուցէք) , եանի չիֆահէն
 Ալլահըն քէլամընը վազ էտին տէտի : Պու աւետարան տախի Մատ-
 Թէոսուն օլտուգունու քիլիսէ պիզէ Թաստիգ էտիյօ . վէ քիլիէնին
 ազիզ հիւքմիւ վէ գարարը , վէ ազիզ բիվայէթի , տէյլ քի Սատ-
 Թէոս քէնտիսի Թաստիգ էտիյօ :

Յովհաննէս աւետարանիչ , աւետարանընը եազը , վէ օլ գատար
 մուխթասարձա քի , պիր եալընըզ Գրիստոսուն Ասի էվլատը օ-
 տուղունա տայիր պազը վուգուլարը , վէ Թէնպիլէրի Սիմօն մոզ
 վէ Կերինթոս հերետիկոսա գարչը եազտը , Պունլա քի Գրիստոսուն
 Ալլահ էվլատը օլտուգունու քէնտի զէմանընտա ինար էտէր իտի-
 լէր : (Յօգ . Ե . 30 .) « Տահա չօզ միւճիւղաթլար խոսա շակիրտիյէ-
 րինին հուզորունտա իշլէտի . օնլար քի , պու քէապտա եազըմա-
 տը . ֆազաթ պու գատարը եազըլտը քի , Յիսու Գրիստոսուն Ալ-
 լահ էվլատը օլտուղունա ինանասընըզ » : Վէ (ԻՄ) սօնունտա քէ-
 զալիք Գրիստոս էֆէնտիւղին էթտիյի չօզ շէյլէրար տըր քի , եա-

պիսի չսօսող գապուկ էտէր մի : Պիր կէլին քէնտի սէվկուլու զէվ-
ճինին ասարը նիմէթինի , վէ մուհապլէթինի պէր թարաֆ էտէպի-
լլի մի . պուշտան , վէ թապիյաթտան օգույանլարըմը գըլյաս էթսին .
օլամատըղը հալտէ՝ տէմէյէ մէճպուրուզ էօյլէ իսէ , Գրիստոս էֆէն-
տիմիզին , վէ Առաքեալարըն պիր չօգ տանա Աւանդութիւնլարը վար
տըր , վէ օնլարըն գաիտէսի իւզէրինէ պու քիլիսէ քէնտի ճէմաթը-
նը հալա կիւտիւյօր . նասըլ քի խայլը պիր միւտտէթ պու ազիզ ըր-
վայէթլէր վասիթասը , վէ գանուհու իլէ . եանի Աւետարան հազըլ-
մազտան՝ քիլիսէ ճէմաթընը իտարէ էթտիյսէ , քէզալիք հազըլ-
տըղտան սօղրա , Աւետարանա պազմայարազ , քիլիսէ եինէ օլ վէճէ
իլէ իտարէ օլուրուտու . զիրա անա պիր աղաճ . պիր քէրրէ մէյվէ
վէրմէսի իլէ , սէնէվի սէմէրէսինաէն տուր օլամազ . նասըլ քի , պիր
անա էվլատ թէվլիտ էթմէսիյլէ , վիճուտինին արթըզ գալգմասը .
եախօտ պիր տահա թէվլիտ էթմէմէսի լազըմ կէլմէզ . իլլա քի էվ-
լատ փէտէրտէն , տէյիլ քի՝ պու օնտան տօղար : (Տե՛ս ֆէրրօնէ Ար-
աբստիանոսի Բ. Հոգ. Բ. Ման Յալ. Հարկաւորութեան աստուրութեան
էրէս . 231) Պիր ալիմ խօճա իսթէրսէ պինլէրճէ թալէպէ չըգարսըն .
իլմի էքսիմէզ :

ՂԵ . Քէզա ազիզ քիլիսէնին իչինտէն պիր գաչ զաթ՝ պիր գաչ
մէվատ հաղմըլլար տէյի , Գրիստոսուն քիլիսէյէ թէրք էթտիլի թալի-
մաթ , վէ ինայէթ գայրը թիւքէնտի , գալմատը տէմէք , հէմ Ալլահա-
նի միւհասիսինէ քիւֆիւր տիւր , հէմ քիլիսէյէ հագարաթ տըր : Զիւն-
քի հազըլան Ալլահըն քէլաւը , հազըլմայան , վէ շիֆահէն քիլիսէյէ
թէսլիմ օլան Ալլահըն քէլամընտան տուն տուր : (Ա. Կոն. ԺԱ. 2.)
« Սիղի մէտի էտէրիմ , զիրա պէնիմ հէր շէյլէրիմի զիքը էտէյօրսու-
նուզ . վէ նասըլ քի սիգէ շիֆահէն թէսլիմ էթտիմ իսէ , Աւանդու-
թիւնլարը սազլայօրսունուզ » : Նէ իչին Առաքեալ կօրնթացիլէրի
մէտի էտէյօր . Ազիզ ըրվայէթլէրի թութուղլարը իչին . վէ հաթթա
պու ազիզ ըրվայէթ Ալլահըն քէլամը , վէ թէնպիհի օլտուղունու հազը-
յօր . (23) « զիրա պէն ըսպպտան ալտըմ , հէմտէ օնու սիգէ (աւան-
դեցի) շիֆահէն թէսլիմ էթտիմ , քի ըսպպ Յիսուս գամաղլանտըղը
կիւնիւն կիճէսինտէ , էքմէյի ալտը , շիւքը էթտի , գըրսը . վէ տէտի ,
ալըն , եէյին , պու պէնիմ թէնիմ տիր » . . . Գրիստոս էֆէնտիմիզտէն
շիֆահէն ալտըղը մինվալ իւզէրէ , Պօղոս առաքեալ տախի շիֆահէն
կօրնթացիլէրէ ըրվայէթ էտէրէք օնու թէսլիմ էթտի . հաղը իլէ թէս-
լիմ էթմէտի . անճազ շիֆահէն վէ աղըղտան : Վէ էօյլէ պիր մատտէ-
յի քի տինիմիզին պիրինճի խուսուսու էսրարը տըր . վէ նէ կէօնէ ,
վէ նէ իման իլէ Գրիստոսուն թէնինտէն , վէ գանընտան իլնազ օլա-
ճազլարընը իսթար էթտիքտէն սօնրա , տէյօր . (34) « Ամա սայիր
խուսուսլարը նէ վազըթ եանընըզա կէլիլիսէմ , օլ վազըթ թէնպիհի է-
տէճէյիմ » : Տէմէք քի , Պօղոս առաքեալ սօնրա չօգ շէյլէր սէօյլէտի :

վի կորնթացիւէրէ Աւանդութիւն իլէ էօյրէթտիւ Վէ էքիտէն՝ շէտիտէն՝
 Թեսաղոնիկէ անալիսինէ , թէնպիսի էտէյօր քի , քէնտիլէրինէ կէրէք
 չիֆանէն ըրվայէթ իլէ , կէրէք թանրիրէն՝ մէքթուպ իլէ , թէսլիմ օ-
 լունան ըրվայէթլէրի պիր սիյագատ թութսունլար : (Բ. Թէս . Բ. 14 .)
 « Պոռնտան պէօյլէ ես գարընտաշլար , դավի տուրուն . վէ ազիզ ըր-
 վայէթլէրի գավիճէ թութուն . օնլարը՝ քի կէրէք ըրվայէթիմիզ իլէ
 վէ կէրէք պիզլիմ մէքթուպիմիզ իլէ էօյրէնտիսիզ » : Տէմէք քի Պօ-
 ղոս առաքեալ պու ճէմիյէթէ թալիմաթլարընըն պաղըլարընը մէք-
 թուպ իլէ , վէ պաղըլարընը ըրվայէթ իլէ՝ եանլարընտա իքէն , էօյ-
 րէթիմիշ իտի . տէմէք քի եաղըլմըշ օլան Ալլահն քէլամընըն մատտէ-
 լէրինտէն մա'տա , սալիր տահա Ալլահանի մատտէլէր վարըտը քի ,
 Պօղոս առաքեալ օնլարը Թեսաղոնիկէ ճէմաթլունա , աղըզտան թէս-
 լիմ էթիմիշ իտի : Տէֆա (Ա. Տէս . 2. 20 .) « Ես Տիմոթէոս՝ ըաֆըզը-
 լըզտան , մէքրուհ ատէմլէրտէն , վէ նէվիճատ սէօլլէրտէն , վէ նէֆ-
 սանիյէթտէն սազընարագ , սանա ըրվայէթ օլունան էմանէթի հըֆզ
 էտէսին » : Վէ (Բ. Տէս . Բ. 2 .) « վէ չօգ քիմսէլէրին շահատէթիլլէ
 պէնտէն հէր նէ տիյնէտին իսէ , օնու էմին ատամլարա աւանդեսցես
 չիֆանէն թէսլիմ էտէսին . օնլար տա սալիրլէրինէ էօյրէթմէյէ դատիր
 օլուրլար » : Մէքթուպ իլէ պէնտէն էօյրէնտիյինի տէմէյօր . անճագ
 գուլազլարըյլա տլիյնէտիյինի . էօյլէ իսէ մէքթուպ իլէ տույուրաու-
 ղու շէյլէրտէն մատա սալիր մատտէլէր տախի վար իմիշ քի , Տիմո-
 թէոսա քէնտիսի Պօղոս առաքեալ չիֆանէն շահալէր հուզուրունտա
 թէսլիմ էթիմիշ իտի . վէ իսթէյօր քի , Տիմոթէոս տախի սալիր էմին
 զաթլարա օնլարը էօյրէթսին . թէնպիսի վէ թէսլիմ էթսին . վէ օն-
 լար տա սալիրլէրինէ էօյրէթսինլէր : Հէմ Պօղոս առաքեալըն չիֆա-
 հէն էօյրէթտիյի մատտէ աղըր . վէ էհէմիյէթլի մատտէլէր օլմասա-
 յըտը , շահիտլէր հուզուրունտա՝ էքիտ շէտիտ թէնպիսի էթմէզ ի-
 տի . էօյլէ իսէ , սէլամէթիմիզէ էն էլզէմ խուսուսլար , եալընըզ պիր
 Աւետարանտա պուլունմազ . անճագ Աւանդութիւն իլէ տախի թէս-
 լիմ օլուպ , օնլար իլէ քիլիսէ իտարէ օլուր իմիշ : Յովհ . իքինճի մէք-
 թուպինտէ (16) եաղըյօր . « չօգ շէյլէր տահա սիզէ եազանաղըտըմ .
 լաքին քեաղըտ իլէ , վէ միւրէքքէպ իլէ (եազմագ) իսթէմէտիմ . զի-
 րա ումարըմ քի , քէնտիմ պիզզաթ սիզէ կէլէճէլիմ , վէ աղըզ աղը-
 զա՝ ըուպէրու սէօյլէյիմ , քի սէվինճիմիզ թէքմիլ օլուն » : Պու ա-
 ղըզ աղըզա սէօյլէնէճէք մատտէլէր , պօշ , վէ վահի մատտէլէր օլմա-
 մալը՝ զանըմճա , քի լուզումլու օլուպ գալէմ իլէ՝ քեաղըտ իլէ եազ-
 մասընը առաքեալ իսթէմէմիշ . իլլա մահրէմանէ , վէ աղըզտան աղը-
 զա : Յովհաննէս առաքեալ թէքրար թաստիզ էթտի Աւետարանըն սօ-
 նունտա , եաղտըղը սէօզիւ քի , Քրիստոս տահա չօգ շէյլէր իճրա էթ-
 տի , քի եաղըլմատը . էկէր եաղըլսա իտի , քիթապլար իլէ տիւնեա-
 յը տօլտուրուր իտի , վազաա տիւնեայը տօլտուրմատը իսէ տէ , քէն-

տի քիլիսէսինէ թէսլիմ էտէրէք , վէ էօյրէտէրէք , քիլիսէյի չիֆահէն տօլտուրտուղունտան , ինայէթի իլահիսինտէն թէշէքքիւր էտէրիզ . վէ օլ մէքթուպտա նասիհաթ վէրիյօր (6 րո) քի օ միսիլլու տապիւրան սընլար , նասըլ քի իպթիտասընտան իշիթտիլէր իսէ : (Գ. 8-րէ. 13.) Իւչիւնճիւ մէքթուպտա եազտըղը կիպլի . « 2օդ շէյլէր եազաճաղըտըմ . ամմա ումարըմ քի եազընտա կէօրիւշիւրիւզ » : Վէ (Ա. 3-րէ. Բ. 24.) « Իպթիտատէն իշիթտիկինիզ շէյ սիզտէ գալսըն » :

ՂԸ . Նասըլ քի , հէր մունթազամ տէվլէթին քէնտի ճէմաթընըն իտարէսինէ պիր նիզամը մախսուսու վար , պիր տէ գայտէյի ու մումիյէսի վար սըր . քէզալիք քիլիսէնին նիզամաթը իլահիյէյի մուհարրէքէսինտէն , վէ թէնպիհաթը չիֆահիյէսինտէն մատա . պիր տէ ուսուլի ճարիյէ , վէ գայտէյի նաս թապիր օլունուր . եախօտ քիլիսէնին ումուսի ատէթի վար սըր . օնու տախի Գրիստոս , առաքեալլար , վէ քիլիսէ թաստիզ էտէր . նասըլ քի (Ա. Կ-րէ. ԺԱ.) Պօղոս առաքեալ գարըլարըն , վէ էրքէքլէրին աչըզ վէ գափալը պաշ իլէ տուրմալարը , վէ սաչլարընըն քէսիլիպ քէսիլմէմէսի իւզէրինէ սէօզ օլտուղու իլին եազտը . վէ քիլիսէնին ատէթի գատիմէսինի , օնլարա գանուս գօյտու « Էկէրչի պիր քիսնէ պունա գարչը գօյմազ իսթէրսէ՝ պիղիմ էօյլէ ատէթիմիզ եօզ տուր , նէ տէ Ալլահըն քիլիսէլէրին » : Գաղատացիլէրէ եազտըղը նասիհաթ տախի , այնի պունուս կիպլի տիր : (Գ-ր. 2. 13. 16.) « Գրիստոս Յիսուստա նէ սիւննէթլի օլմազ պիր շէյ տիր , նէ տէ սիւննէթսիզ . իլա հէփիսի եէնի եարատըլը , վէ հէր քիմ քի պու գանուս մուվաֆֆադիյէթ կէօսթէրիրսէ , Ալլահըն սէլամէթի , վէ մէրհամէթի իւզէրլէրինտէ օլսուն » : Պունա զաթէն առաքեալլար պիլ ճիւմլէ Երուսաղէմտէ գարար վէրմիշ իտիլէր : Էնճամընտէ Պօղոս առաքեալ էմր էսիյօր գաթան՝ գօնուշմամալը օլ քիլիսէլէր իլէ քի , առաքեալլարըն , չիֆահէն վէրտիքլէրի աւանդութիւնլար մուճիպլինճէ կիթմէղլէր : (Բ. Թէ. Գ. 6.) « Յիսուս Գրիստոս էֆէնտիմիլին իսմի իլէ (եանի էմրի իլէ) սիզէ թէնպիհ էտէրիմ , կէրի տուրասընըզ հէփ օ գարընտաչլարտան քի , իթաաթսըզ կիսէրլէր վէ պիզտէն ալտըղընըզ աւանդութիւնա կէօրէ տապիւրանմազլար » :

ՂԹ . Էվվէլինտէն իիթար էթտիլիմիզ կիպլի՝ Աւետարանլար , վէ Գործոց , վէ մէքթուպլէրին հիշ պիրինտէ եազմայօր քի Գրիստոս էֆէնտիմիլին քեաֆֆէյի թալիմաթը պու տոքր , վէ պունտան մատէսի եօզ տուր . իլա պունուս մուղայիրի հասպէլ լուղում առաքեալլարըն վէ շալիրտլէրին պազըլարը Ալլահըն բուհու թէշվիգի իլէ պիր գաշ շէյլէր եազմըլլար . օնու տա՝ չիւնքի վազթի հալ էօյլէ լուղում կէօսթէրմիշ , վէ քէնտիլէրի եազտըզլարը մահալլէրտէն ուզապտա պուլունտուղլարընտան . հաթթա աչըզտան եազմըլլար քի , պու

գատարը իւէ շիմտիլիք իքթիֆա էտին . սօնրա ըու պէ ըու կէօրիւշ-տիւլիւմիւզտէ՝ իճապը թալիմաթըն քեաֆֆէսինի էթրաֆըլա շիֆա-հէն , վէ կէլտիլիմիզտէ սէօյլէրիզ : Վէ (Բ. Թե. Բ. 14.) « Պուռնտան պէօյլէ ազիզ ըիվայէթլէրտէ գավի տուրուռն , ծնլարը քի , կերէք պի-զիւմ սէօզիւմիւզ իւէ , վէ կերէք մէքթուպ իւէ էօյրէնտինիզ » . նա-սըլ քի հէնուզ կէօրտիւք : Հաթթա Պօղոս (Բ. Կոթ. Գ.) պաշա գա-տար եազըյօր քի . պիզտէն սիզէ , վէ սիզտէն պիզէ մէքթուպլէրին ըուզումի հիչ եօզ տուր » . պուռնտան պէօյլէ թէքրար նէֆսիմիզի սի-զէ թաւսիյէ էթմէյէ պաշլարըզ , հէր նէ գատար քի պիզէ իճապը եօզ իսէ տէ . նասըլ քի սիզլէրտէն պազըլարը հազգընտա , եախօտ սիզլէրէ թազտիւմ օլաճազ մէքթուպլէր . իլլա մէքթուպլէրիմիզ սիզ սինիզ , եիւրէքլէրիմիզ տէ եազըլմըշ , պիլինմիշ վէ հէֆիսինտէն օ-գուռնմուշ . պէյան օլարազ քի , Քրիստոսուն մէքթուպլէրիսինիզ . վէ պիզլէրտէն թէքրիմ օլուռնմուշ . վէ տէյիլ միւրէքէպ իւէ , իլլա տիրի Ալլահն ըուհու իւէ . տէյիլ թաշտան , թախթա իւզէրինէ , իլլա եիւ-րէյին թէնտէն լէվէլէրի իւզէրինէ : Զիրա եազը էօլտիւրիւր , ամ-մա ըուհ հայաթ վէրիւր : Տէմէք քի Պօղոս առաքեալ ըուհ իւէ թա-լիմաթը , եազը իւէ օլան թալիմաթտան տահա միւթէպէր առտ է-տիյօր օ քի , Ալլահն շիֆահէն քէլամը տըր : (Եթ. Գ. 4.) « Եվ-վէլի ճիւզիճէ սիզլէրէ եազտըմ քի , պէնիմ իլմիմի Քրիստոսուն սը-րը (խորհուրդու) խուսուսունտա օգուռնայա , վէ անյամայա գատիր օլասընըզ » : Առաքեալըն պու սէօզիւնտէն՝ էվլէլինտէ մուխթասար-ճա սիզէ եազտըմ , տէտիյի մէքթուպ նէրէտէ գալմըշ . գայպ օլմուշ տէմէք . եախօտ , իլէրիտէ պուլուռնան իքի պապ իչին մի օլա . քի-մի հայրապետլէրտէն գայպ օլմուշ տէյօր , քիլիսի տէ օ իքի պապ տըր տէյօր . պիզ գայպ օլմուշ պէլիլէրիզ , վէ նէ մատտէ իւզէրինէ եազմըշ , օլ պիզիւմ մալիւմիւմիւզ տէյիլ իսէ տէ , համտ օլսուն քի Քրիստոսուն շիֆահէն քիւթիւպխանէսի , քիլիսէ պազի տիր . վէ շի-ֆահէն պիզի խտարէ էտէպիլիւր , նասըլ քի շիմտիյէ գատար խտարէ էտիյօրսա : Քէզալիք Պօղոս առաքեալ (Ա. Կոթ. Ե. 9.) « Փահիշէ-լէր իւէ գարըշմայըն , օ պիր մէքթուպտա եազտըմ սիզէ » : Վէ պուռնու իւք մէքթուպտա սէօյլէյինճէ , տէմէք քի տիկէր պիր մէքթուպ տա-հա եազմըշ , վէ գայպ օլմուշ . լաքին գայպ օլմուշ տէյիլ Քրիստո-սուն քիլիսէսի քէնտի թալիմաթլարընը գայպ մը էթտի . պիր տէսթի գըրըլըպ , սույու տէօթիւլիւրսէ , օլ չէյմէնին գուրուռնասը մը լազըմ կէլիւր : (Բ. Կոթ. Ժ. 11.) « Հաթթա ուզադտա իքէն՝ մէքթուպտէքի սէօզիւմիւզ նէ կէճնէ իսէ եազըն իքէն տախի ամէլ իւէ օ միսիլիւ-լիւզ » տէյօր առաքեալ : Տէմէք քի Պօղոս առաքեալ ուզադտա օ-լանլարա մէքթուպ եազըպ , հէր նէ քի թէնպիհ էտէր իտի իսէ , ճէ-մաաթըն իչինտէ իքէն տահա էյի մազսէտինէ մուվաֆֆազ օլույօր-քուսու . եանի աւանդութիւն , վէ շիֆահէն քէլամ տահա էյի տիր ,

նէթէքի մէքթուպ . (Բ. Կ. Բ. Գ. 6) « Զիրա եազը էօլտիւրիւր վէրուհ հայաթ վէրիր » :

Ճ . Պօղոս առաքեալ , վէ պիւթիւն եկեղեցի քէնտի ճէմաաթընը տայիմա շիֆահէն քէլամը նէշը էթմէք իլէ , (քարոզութեամբ բանին) իտարէ էթտիքլէրի իչին՝ մէքթուպլէրէ պէօլիւք պիր էնէմոյլէթ վէրմէզ իտիլէր . պուսուն իչին Պօղոս առաքեալ Կողոսացիլէրէ թէնպիհ էտիյօր (Կ. Բ. Գ. 16.) քի , պու մէքթուպու օգուտուգլարընտա , Լաւոդիկէ քիլիսէսինտէ տախի օգունմասը իչին զայրէթ էթսինլէր : Վէ տէնչէթլի եէմին իլէ ահալիսինէ բիճա էտիյօր , (Ա. Թ. Ե. 27.) քի ազիզ գարընտաշլարըն հուզուրունտա քէնտի մէքթուպու օգունսուն : « Սիգէ բապպ իլէ անտ վէրիրիմ քի , պու մէքթուպ հէփ ազիզ գարընտաշլարա օգունսուն » : Պօղոս առաքեալ , քիլիսէսին իտարէսի պապընտա՝ պու մէքթուպու , տէյիլ քի մանասընը , լուզուսուզ օլտուզունու պիլմէմիշ , օլսայըտը օլույուն տէյի՝ եէմին վէրէրէք , թէնպիհ էթմէզ իտի . վէ լուզումի տախի պաշգա շէյ տէյիլ իտի , անճազ պազը զուհուր էթմիշ միւշքիւլաթըն հալլի իչին իտի . օնուն տա սէպէպի , չիւնքի առաքեալ պու մէքթուպուն կիտէճէկի եէրտէ պիզգաթ պուլունամատըղընտան իտի : Քէզալիք պիւթիւն Աւետարանլար , վէ Գործոց , վէ սայիր ումուսի , վէ մախսուսի մէքթուպլէր պու սէպէպէ մէպնի եազըլտըլար : Վէ շուրասընը տա պիլմէլի քի , տայիմա իշպու ազիզ միւսէլիֆլէր՝ Ազիզ բուհուն նէզարէթի , վէ թէէսիրի իլէ , հէր նէ եազտըլար իսէ , մանաճա , տէյիլ քէլիմէճէ եազտըլար : Կէօզտէն ամէ պիր վիթէթման Աւետարանը կէօրմէյիպ՝ պատուելիսինտէն ալտըղը աւետարանըն դըրաաթը՝ նասըլ քի , օլ ամէյէ բիվայէթ իսէ . վէ եազըլմըշ աւետարան քէնտիսինէ կէօրէ ազիզ բիվայէթ իսէ . քէզալիք կաթոզիկէ քիլիսէսին պիգէ աւետարանըն մանա՝սընը բիվայէթէն խապէր վէրտիյի սէլամէթիլիգէ քեաֆի տիր . իսթէր Աւետարանտա եազըլմըշ օլսուն , իսթէր օլմասըն . Օգոստինոսուն տէտիյի կիպի . « Եկէրչի քիլիսէ պանա ազիզ քիթապլարը խապէր վէրմէսէ իտի , ազիզ քիթապա պէն ինսնմազ ըտրմ » :

ՃԱ . Պու իսպաթլարտան այան աշիքեար կէօրիւնտիւ քի , Քրիստոս էֆէնտիմիզին ֆիքրի իլահիսի քէնտի թալիմաթլարընը՝ քիլիսէյէ , եանի առաքեալլարա , վէ աշակերտլէրինէ շիֆահէն աւանդութիւն իլէ թէսլիմ էթմէք իտի . վէ բիվայէթ իլէ թայֆէլէրի էօյրէթսինլէր տէյի , էմր էթտի , վէ եազմայա հիչ պիր լուզում կէօթէրմէտի : Քիլիսէ Քրիստոս էֆէնտիմիզին քէնտիսինէ շիֆահէն թէսլիմ էթտիյի Ալլահանի թէնպիհլէրինի զիյզըլմէթ միւսէվէր կիպի , վէ էֆէնտիսինին , վէ գուրթարընըն ինայէթի բահիմանէսի կիպի . օնլարը էօփտիւ , գապուլ էթտի : Վէ առաքեալլար աշակերտլէրինէ , վէ էլ գօյտուգլարը սարկաւազ , վէ երէց , վէ վարդապետ , վէ եպիսկո-

պոսլարա թէսլիմ էթտիլեր • վէ պունլար տա ձեռնադրել էթտիլէ-
րի քէնտի աշակերտլէրինէ սարկաւազ , երէց , քահանայ , եպիսկո-
պոսլարա • վէ պունլար տա քէնտի խալէֆլէրինէ , վէ պէօլէճէ պու-
կինէ գատար Ս . Եկեղեցի , հէր նէ պլին վէ ատէթ իճրասընը թէն-
պիհ էթմիշ , վէ էտիյօր իսէ , իլա ախըր էլ տէվրան միւթէմատլյէն
էօլլէ թէնպիհ էտէճէք տիր : Տէմէք քի Ս . քիլիսէնին շիֆահէն ,
տինճէ , վէ ախլագճա , վէ հուգուգճա , վէ քիլիսէնին հիւսնիւ իտա-
րէսինճէ՝ ասասը վէ գանունու , միւճէրրէտ Ալլահըն իլպու հազըլ-
մայան քիլամը տըր : Վէ պունա պինաէն ազիլ քիվայէթ տին՝ վէ
կաթողիկէ մէզհէպիմիզլին իքինճի սըրատա գայտէսի , գանունու վէ
ասասը ատտ օլունմուշ տուր : Եթէր քի Գրիստոսուն քիլիսէսի օնու-
թաստիզ էթսին , վէ ճէմասթրնա թէնպիհ , վէ թէֆսիր , վէ իպ-
րազ էթսին • զիրա մէզհէպիմիզլին մահալի ֆէթվասը քիլիսէ տիր •
վէ բուհանիճէ , վէ մէզհէպէ հէր խուսուս օնունը ըշի ալիսինէ մու-
հապիլէ տիր • օ քի մէզհէպիմիզլին պիրինճի գանունու , վէ ասասը տըր

ՃԲ . Օգուլսնլարա պունու տա իսթար էթմէք էլլէմ տիր , շէօյ-
լէ քի քիլիսէյէ՝ հանի առաքեալլարա , վէ աշակերտլէրէ պիր իսա-
նը մախսուսէ օլմուշ օլմասընա մէպնի տիր քի , հէր նէ հազտըլար
իսէ , օ շէյ ազիլ քիթապ տէնիր • վէ մէզհէպիմիզլին գանունու ատտ
օլունուր • զիրա ազիլ բուհուն իլհամը , հախօտ լութֆու իլէ տօլու
օլարագ , վէ նէզարէթի թահթընտա , վէ թէէսիրի իլէ հազտըլար •
վէ հազտըլարը շէյլէրի քիլիսէ թաստիզ էթտիլէտէն սօնրա , օնլա-
րըն տօղրուլուղու իւզէրինէ իշթիպահ կէթիրմէք պիլէ աղըր խաթա
տըր • լաքին օնլարտան՝ հանի առաքեալլարտան վէ աշակերտլէրտէն
սօնրա՝ օնլարըն խալէֆլէրի քիւրսիլէրինէ օթուրուպ , պաշգա պաշ-
գա եկեղեցիլէր , հախօտ թհմէր իտարէ էթտիլէրինտէ , կէրէք
հազը իլէ , կէրէք շիֆահէն , տինէ վէ ախլագա , վէ հիւսնի իտա-
րէյէ տայիր , հէր նէ ամէլլէրի , հա քիթապլարը , հա շիֆահէն
սէօզլէրի վուզու պուլմուշ իսէ տէ , օնլարըն հիշ պիրիսի արթըզ ե-
կեղեցիյէ պիրէր տին գանունու թութուլամազ • զիրա հանրլմազըզ
Պետրոս առաքեալա , վէ ֆէվզէլ ատէ օլարագ , առաքեալլարա , վէ
հազան աշակերտլէրէ , ազիլ բուհուն լութֆու իլէ տօլմուշ օլտուգ-
լարընտան , մախսուս օլտու : Վէ պունլար սէատէթ էօմիւրլէրինէ
խիթամ վէրալքաէն սօնրա , խալէֆլէրինէ տախի ազիլ սէլէֆլէրին-
աէն թադվլլէթ , վէ ազիլ բուհուն լութֆու՝ սուրէթի մախսուսէտէ
պախշ օլմատը : Պիր հալընըզ Գրիստոսուն եկեղեցիսինէ , վէ պու ե-
կեղեցիսին պաշընա , հանի ըէիսի էքրէմինէ , քի պիր պիրլնտէն այ-
րըմասը մուհալ տըր , քի ումուրի տինլէտէ , վէ ախլագիլէտէ նի-
զամաթըր բուհանիլէտէ քեաֆֆէյի վասիթա՝ վէ վէսիլէի լազըմէյի
պաշ վէ վիճուտ թէմամէն պիրլէքաէ իքէն՝ արիլ ու ամիլ թէֆէք-
քիւր , վէ թէզէքքիւր , վէ թէազիլ էթտիլ վազիթաէ՝ պու ումու-

րուն գարարընտա քիլիսէ եանըմազ . վէ պիր եալընըզ քիլիսէյէ՝ ինսանըն սէլամէթինէ էն էլզէմ վէսիլէ վէ շարթը վահիտ օլան եանըմազլըզ խասիյէթինի Գրիստոս իհսան էթտի . զիրա Գրիստոս էֆէնսիմիզ քէնտի Ալլահանի քէլամը իլէ սէօյլէտի . (Մարթ. ԻԸ.) Պէն տիւնեա սօնունա գատար սիզին իլէյիմ . վէ քէնտի ազիզ րունունուն նէզարէթի , վէ լուլթու , վէ գուվլէթի , վէ գըլաղուզլուղու իլէ քիլիսէ կէրչէքլիքտէն շաշմատը » : (Յովհ. ԺԶ. 13.) « Հաչան օ սահիհլիք րունու սիզէ կէլէճէք , հէր կէրչէքլիք իլէ սիզէ գըլաղուզ օլամազ » : (ԺԴ. 26.) « Օ (Հոգին Սուրբ) սիզէ հէր շէյի էօյրէտէճէք » :

ՃԳ . Պու քիլիսէյին իշպու մէճմուրիյէթի շէրիֆինի տէրօհտէ էտէնլէրին՝ էն պիրինճիսի , Պետրոս առաքեալա խալէֆ (յաշորդ) օլան Աինոս Բահանայապետ օլտու , քի Պօղոս առաքեալըն (Բ. Տէհ. Դ. 21. րէ) , զիբրի կէչիյօր օ քի առաքեալարըն աշակերտլէրինս տէն պիրսի խի : Պու սուրբ քահանայապետ Թապիաթը մասլանաթ , առաքեալարտան հէր նէ աւանդութիւնլար , վէ չիֆահէն Թալիմաթլար ալմըշ խի իսէ՝ օ մինվալ իւզէրէ կիթմէյէ պօրճու խի . վէ Թապիաթը մէճմուրիյէթ Ս . Պետրոսուն աթոռունտա հէր նէ քի տինսճէ , վէ ազայիտճէ , վէ ատէթճէ , վէ Թալիմաթա տայիր կէօրտիւ իսսէ , ճուարըն քեաֆֆէսինի ալտը , իճրա էթտի : Զիրա Գրիստոսուն 66 Թարիխինտէ , Պետրոս վէ Պօղոս առաքեալար պիր կիւնտէ ներոն կայսրըն էմիր իւզէրէ , շէհիտ տիւշտիւլէր իսէ , Պետրոսուն եէրինէ մուճալիէյի Աինոս քահանայապետ , վէ առաքեալարըն աշակերտի կէչտի : Պու տա չէնտ սէնէ քիլիսէյի խտարէ էթտիքտէն սօնրա , եէրինէ տիկէր եինէ առաքեալարըն պիր աշակերտի , Գլթոս , եա Անագլէթոս իսմինտէ կէչտի . պու տա վէֆաթ էթտիքտէն սօնրա՝ Կըղեմէս քահանայապետ օթուրտու , քի պու տա առաքեալարըն աշակերտի խի . վէ Պօղոս առաքեալ (Փէլ. Դ. 3.) պունու զիբր էտիյօր , վէ Կզեմէս իլէ պիրլիքտէ տին ուղրունա չէքտիքլէրի մէշազգաթը մէտի էտիյօր : Պու քահանայապետ Պօղոս առաքեալըն աշակերտի , Թարիխ 100 տէ վէֆաթ էթտի . իբի քիթապ եաղտը . պիր աղը գայս վէ պիր աղը մէվճուտ . տիկէր Թարաֆտա տահա Յովհաննէս աւետարանիչ սաղ իքէն՝ Ս . Բօլիգարբոս Ս . Յովհաննէստէն՝ Իզմիր քիլիսէսի Նպիսկոպոսու օլտու . պունա խիթապ տըր (Յայ. Բ. 8.) տէ , քի « Զմիւռնիացուց հրեշտակ » թէսմիյէ օլունույօր . օլ վագիթ Ս . Իգնատիոս Աստուածազգեաց սաղ ըտը : Սաղ ըտը Բառնարաս առաքեալըն աշակերտի . սաղ ըտը Ս . Իրենիոս . Ս . Բօլիգարբոսուն աշակերտի . Ս . Բաբիա Յովհաննէս առաքեալըն աշակերտի , վէ Ս . Բօլիգարբոսուն մէքթէպ արգատաշը , վէ Փուլգիա Նպիսկոպոսու : Ս . Դիոնէսիոս Արիսպագաի , Պօղոս առաքեալըն աշակերտի , քի 50 Թարիխտէ Նպիսկոպոս ձեռնադրել օլտու : Տերաուղիանոս 150 տէ մէյտանա չըլտը , 192 տէ Կարքեդոն շէհրինէ քահանայ օլտու , վէ

220 տէ վէֆաթ էթտի : Որոգինէս Աղեքսանդրացի 185 տէ տօղուպ , Ս . Կղեմէս Աղեքսանդրացիյէ աշակերտ , վէ պիր վազըթ ազիզ բուհուն լուծֆու իլէ մէմլու 232 տէ իման ուղրունա մահպուստա զէնս ճիրլէր ալթընտա վէֆաթ էթտի . վէ վարդապետի օլան Կղեմէս Աղեքսանդրացի տախի 220 տէ քիլիսէյէ խալլըճա քիթապլար եազըպ պըրագտըգտան սօնրա՝ վէֆաթ էթտի :

Պու ազիզ ատէմլէրին քիմի առաքեալարտան թալիմ ալարագ , ծնարա աշակերտ օլտու , վէ պազը առաքեալարըն սաղլըղընտա տախի պիրէր եպիսկոպոս օլտուլար . վէ քիմի Փափա օլուպ Ս . Պետրոս աթոռունա օթուրտու . վէ քիմի եպիսկոպոս օլուպ , եկեղեցիլէր իտարէ էթմէյէ մէշմուր օլտու . քիմի առաքեալարըն աշակերտլէրինէ աշակերտ օլտու . չօգլարը աշակերտլէրին աշակերտլէրինէ խըզմէթ էտիպ տինճէ թէրպիյէ օլուպ , ծնարտան ձեռնազրել օլտուլար . վէլ հասըլ առաքեալարտան վէ սուրաքեալարըն աշակերտլէրինտէն էօյրէնիպ , եպիսկոպոս օլուպ , քիլիսէ իտարէ էտէնլէր . 200 սէնէ թաւրիսինէ գատար եաշատըլար , վէ 200 սէնէտէն սօնրա աշակերտ աշակերտինէ , վէ եպիսկոպոս քէնտի խալէֆինէ , թա էվլէլինտէն ալտըզլարը մէվատտը տինիյէյի , վէ այնիյէյի , վէ թալիմաթը շիֆահիյէյի պիլա իսթիպտալ՝ վէ բայէթը քեամիլէ իլէ մուհաֆագա . վէ աքեամարընը իճրա էտէրէք , սէլէֆտէն խալէֆէ , վէ տէհիրտէն տէհրէ , աթալարտան էվատարա , թէսլիմ վէ թէքրիմինէ թէնպիհ էտէրէք , պիալնիհի Ալլահ ու թաալա՝ պու անէ տէկին՝ օլ իթիգատ իլէ՝ օլ ային ու ատէթ իլէ՝ ազիզ բուհուն գուվլէթի , վէ լուծֆու իլէ , վէ շիֆահէն բիվայէթ իլէ , վէ քիլիսէտէ եէվմիյէ իճրա օլունան ային ու ատէթ իլէ՝ թէմամէն , վէ քեամիլէն հազըր պուլուհան քիլիսէ բուհսասանա թէսլիմ էթտիլէր : Քիլիսէ կիւզէլճէ (նոր) « եէնի իսրայէլ Գրիստոս իլէ չաղըրըտը . Ալլահն գըսմը վէ Գրիստոսուն վարիպէրի օլտուգ քի , Ալլահն իսմի շէրիֆինի չաղըրարագ , վէ ծնու թէքրիմ էտէրէք , շէրէֆլէնտիրիլէլիմ » (Եսայա) : Թըպզը քէօքիւ սուտա՝ պիր աղաճ կիպի , հէր թարաֆա տալար սաշարագ , Ալլահն վէրտիլի լուծուֆ էօմբիւլէ հալա եաշամագտա , հալա մէյվէսի պիթիպ տաղըլմագտա տըր : Ճէհէննէմ գափուլարընա զալիպ կէլէն իշպու քիլիսէ , վէ բուհսասարը , օն իքիլէր , քի Յակոբ նահապետին , եանի (հին) էսքի իսրայէլին օն իքի էվատարընըն ապը , վէ ճշմարտութիւնու օլտուլար . արթտըլար , եպլըտըլար , վէ էօյլէ գուվլէթլէնտիլէր քի , տիւշմէնլէրինի թարումար էթտիլէր : Տիքերիոսլար , Ներոնլար , Նալիգուլար , Յուլիոսլար , Յուլիանոսլար . վէ պու միսիլիւ քիլիսէ տիւշմէնլէրի հէփ թէտպիլէրինի չաղըրտըլար , հէփսինին գուվլէթի քէսիլտի , հէփսինին էլլէրինտէն կիւզէնտիքլէրի սիւհար տիւշտիլէր , վէ պազըսը տա « յաղթեցեր , Նազովրեցի . յաղթեցեր . եանի՝ Նազարէթլի եէնտին , եէնալին » տէյի քիւ-

Ֆիւր էտերէք ճան վերտի . վէ պէօյլէ չէղարարըն հիւքիւմէթի քիւ-
լիսէյէ թէսլիմ օլունտու : Պու աւանդուլթիւնլար քի առաքեալլար-
տան պիղլէրէ գատար թէսլիմ օլտուլար իսէ , նէ իլէ օլտուլար . եմ-
զը իլէ , եօղսա ազիզ բիվայէթ իլէ : « Հաւատք 'ի լոյ , 'ի լսելոյ
անտի » : Պօղոս առաքեալ էօյլէ տէյօր :

ՃԴ . Պուրասընը տա առաքեալ իլէ իսթար էտերիզ քի , էլեէվմ
քիլիսէ տէրունինտէ հէր նէ քի տին էսրարը (խորհուրդլարը) վար
իսէ , էլեէվմ հէր նէ գայտէ քիլիսէ մէէմուրլէրինին էլինտէ վար իսէ ,
էլեէվմ հէր նէ էսրար , պին վէ ատէթ , վէ տուա , վէ եօրթու , վէ
ազիզլէրին (տօնախմբութիւնլարը) վէ էյյամը մախսուսէ , վէ մու-
գատտէս զիյնէթլէրի (հանդէս տօնիցն սրբոց) վար ըսա , քեաֆֆէսի
չիֆահէն էմը օլունան . Ալլահըն քէլամընա պինաէն , վէ իսթինատէն
իճրա օլունմագտա տըրլար . վէ պիղլէրէ իլք միւէսսիլէրիմիզտէն
պէրի ընլարըն քեաֆֆէսի եատիկեար գալըպ , պիղիմ ինտիմիզտէ
մուգատտէս տիրլէր . ընլարը հըֆզ էթմէք , ընլարըն հէփիպինին իճ-
րասընտա պուլունմագ վաճիպէի զիմմէթիմիզ իզթիզասընտան տըր .
չէօյլէ քի , Գրիստոս էֆէնտիմիզին տիյանէթինտէն պի խապէր փրօ-
թէսթանլարըն , վէ քիլիսէ տիւչմէնլէրինին քիւֆիւրլէրի վէ մէրամ-
լարը իչին պիղլէր տիյանէթիմիզին պիր նօզթասընտան պիլէ կէչէ-
մէյիզ . զիրա Գրիստոս էֆէնտիմիզ . (Մատթ. Ե. 17.) պիզէ էօյլէ է-
միր վէրտի . « Հէր քիմ քի պու թէնպիհլէրին էն քիւչիւկիւնիւ պիլէ
պօզուպ , ինսանլարա էօյլէ թարիֆ էտէրսէ . կէօյլէրին փատիչահ-
լըղընտա քիւչիւք , եանի՝ Ալլահըն թէվէճճիւհիւնտէն տուր օլմուչ
տէնէճէք տիր » . վէ ընլարըն էն քիւչիւկիւնէ ըայէթը քեամիլէ իլէ
ուպուտիլէթ կէօսթէրիպ՝ հըֆզ էտէն քիմսէ , կէօյտէ տէ պէօյլէք
չաղըրլաճագ տըր :

ՃԵ . Պազը բիվայէթլէրին մատտէլէրի իւզէրինէ , այրը այրը վէ
մուֆաստալ , հաչան քիլիսէնին թալիմաթլարը , վէ ատաթը հազղըն-
տա , եաղաճաղը : Խիւլասա էտէլիմ , քիլիսէտէն ոճըրա , եանի տի-
յանէթիմիզին իքինճի գանուու , վէ ասասը , չիֆահէն օլան Ալլա-
հըն ազիզ քէլամը տըր . եանի՝ Ս . աւանդութիւնլար . ընուն իչին
Պօղոս առաքեալ , « պինդ կալարուք զաւանդութիւնսն : Ազիզ բի-
վայէթլէրի գապի թութուն տէյի » նէ իման իլէ տէմիչ , վէ պույուր-
մուչ իսէ , պիղլէրէ տախի՝ պիւթիւն գուվվէթիմիզ իլէ՝ ազիզ բի-
վայէթլէրէ սարըլմագ . վէ նօզթասը նօզթասընա ընլարը հըֆզ էտիպ
իճրասընտա պուլունմագ , էն ազիմ , վէ էն միւհիմմ պիր պօրճ տուր :

ԱԶԻԶ ՔԻԹԱՊ ՏԻՅԱՆԵԹԻՄԻԶԻՆ ԻԻԶԻԿՃԻԻ ԳԱՆՈՒՆՈՒ

ՎԷ ԱՍԱՍԸ ՏԸՐ

ՃԶ. Քրիստոս էֆէնտիմիդ ճէմի սէմալի թալիմաթլարը քէնտի սէվալիքի քիլիսէսինէ թէպիմ էթտի. վէ ծնու նասպ ու թէէսիս էթտի քի, ինսանլար իշպու քիլիսէ վապիթասը իլէ հէի սէլամէթ եօլլարընը պուսունլար. վէ պու սէլամէթ պասլընտա էմին օլտունլար: Վէ մատէմ քի, քիլիսէ Քրիստոսուն վիճուտու տուր, վէ Քրիստոսուն ըուհու, էօմիւ, վէ գուվվէթիլէ եաշայօր, վէ տիւնեա սօնունա դատար եէր եիւղիւնտէ՝ Քրիստոսուն վէքիլի կիպի եաշայաճադ տըր. տէմէք քի պու քիլիսէ քէնտի ճէմաթընա հէր նէ եօլ իրայէ էտէրսէ, ճէմաթ պիւր սատէ ծնուն իլէ էմին օլտալ իքթիֆա էթմէլի. վէ տիյանէթինին ասասը, վէ գայտէսի պու տուր տէմէլի, վէ օնա սարըլմալը: Պէօլէ Ս. Իրէնէոս (Ընդ. Հէբէ-Է. Գլ. Գ. Տերգոնդէան. Յաղ. Նախագրո-Մէանց. Գլ. Եթ. ԻԱ. . .):

ՃԷ. Լաքին պու քիլիսէնին իշինտէն պազը քէսանէ սէպէպիլէթ վէրիւթի. եանի քրիսթիյանլարըն պազըլարը առաքեալարըն տուր տուղու մահալլէրտէն ուղադ օլան եէրտէ պուլունտուղլարը իշին, առաքեալարըն պազըլարընա ըիճա էթտիլէր քի, Քրիստոս էֆէնտիմիդին պաշընա կէլէն պազը վուգուաթը, եախօտ թալիմաթլարընը. եախօտ Ալլահ օլտուղու իւղէրինէ, քէնտիլէրինէ եազը իլէ պիւտիւրսինլէր: Նախօտ պազը տին, վէ այն ու ատէթ իւղէրինէ միւճատէլէ, վէ միւղաքէրէ պէյնլէրինտէ զուհուրա կէտիլինտէն, քէնտիլէրին իշպու միւնադասընը հալլ էթմէք իշին, առաքեալարա միւրաճաթ էթտիլէր, քի եա չիֆահէն, եա եազը իլէ, պունլար քէնտիլէրինէ սըհէթը հալի պիւտիւրսինլէր. եանի օնլար քի, կէօզլէրի իլէ Քրիստոսու կէօրտիւլէր, վէ գուլազլարը իլէ օնուն Ալլահանի թալիմաթընը տինլէմիշ իտիլէր. քէնտիլէրինէ տախի իպրազ էթմինլէր: Իշթէ Նոր Կտակարանըն եազըլտըղընը ասըլ սէպէպիլ պու օլտու: Ֆադաթ շուրասընը պիլմէլի քի, հէր նէ դատար աղիդ քիթապը, եանի Աւետարանը, վէ մէքթուպլէրի, վէ քէնտիլէրինէ օլան իւհամլարը, առաքեալար, եախօտ չակիրտլէրի, կէօզլէրի իլէ կէօրտիւլէրի, վէ գուլազլարը իլէ իշիթտիլէրի մատտէլէրի եազըլար իսէ. եախօտ առաքեալարտան պազը չակիրտլէր Քրիստոսուն տիյանէթի վէ վուգուաթը խուսուսունտա տիյնտիլէրի շէյլէրի եազըլար իսէ տէ, հէր քէս վադաա քէնտի իսթիլլահը, վէ թապիլաթը զաթիլէսի, վէ լուղէթի մախսուսէսի, վէ լիսանը իւղէրէ եազմըշ տըր. ամմա պու ճիւմլէ աղիդ ըուհուն լութֆու, վէ զըլաղուղուղու, վէ թա-

րիֆի իւզէրէ, հէփ օ եազարգլարնը թանդիմ էթտիլէր . շէօյլէ քի, օլ ազիզ րուհուն լուծֆու իլէ եանլը՝ եազամազ ըտըլար . եինէ հէր քէսին թապիւթընա խաս իսթիլլահը մախսուսու միւճիւպինճէ եազըլան եազըլար : (Ա. Կըք. ԺԴ. 32.) « Զիրա փէյղամպէրէրին րուհւարը . փէյղամպէրէրէ իթաւթ էտէրէր , զիրա Ալլահ նիֆազ Ալլահը տէյիլ » : Պու եէնի ահտըն ազիզ միւէլլիֆիլէրի հազզընտա տէտիւյիմիլ , էսկի ահտըն միւէլլիֆիլէրի հազզընտա տախի տէրիզ . էվվէթ օլ ազիզ րուհուն գըլաղուզլուղու իլէ , ազիզ փէյղամպէրէրէ չօզ մատտէլէր թարիֆ օլունտու . վէ ծնլարը ազիզ րուհ սէօյլէթտի , վէ եազտըրար . հաթթա չօզ տէֆա հիչ պիլմէտիքլէրի խուսուսլարը , վէ կէրէք կէչմիշ , կէրէք հալըր , վէ կէրէք պինլէրճէ սէնլէր սօնրա վուգու պուլաճազ մատտէլէրի , օլ Ալլահին րուհու ծնլարա թարիֆ էթտի , վէ եազտըրար . հիչ չիւփիէ եօզ տուր քի , մէզքիւր մատտէլէրին մանաթըն , վէ գապիլ քի , պազըլարընըն քէլիմաթընը տախի ծնլարա պէյան , վէ իլհամ , վէ թարիֆ էտէրէք՝ եազտըրար . լաքին պունուն իլէ պէրապէր՝ էսկի ահտըն վէ եէնի ահտըն օլուն , միւէլլիֆիլէրի պիր չօզ տահա շէյլէր եազտըլար քի , թապիւթ նօմուսու իլէ ծնլարը պիլմէնին իհթիմալի վար ըտը . վէ էօյլէ գօլալ խուսուսլար օլուղունտան , եալընրզ տօղրուտան սափմասընլար տէյիլ՝ Ալլահ քէնտի ազիզ րուհունու ծնլարա հազըր , վէ նազըր էթտի , վէ եազտըլար . եանի կէրէք ահտը աթիզ , կէրէք ահտը ճէտիտ . Ալլահըն ազիզ րուհու , հուզուրու , նուֆուսու , վէ թէյսիրի իլէ , ազիզ մուէլլիֆիլէրտէն եազըլտըլար , վէ պու էճիլտէն եազըլան քիթապլար Ալլահըն քիլամը , վէ քիւքիւպի շիրիֆի , վէ ազիզի ատու օլունմուշլար :

ՃԸ . Լաքին նասըլ քի եազըլա ճան վէ մանա վէրէն ասըլ րուհ տուր . (Բ. Կըք. Գ. 6.) վէպու քիթապլար մատտի սուրէթտէ եազըլմը՝ իսէլէր տէ , հիչ պիրիսինէ գալէմ գարըչմասըն տէյի , հիչ պիրիսինէ մուղայիր , վէ խիւաֆ պիր մանա վէրիմէսին տէյի , հիչ պիրիսինին իւզէրինէ չիւփիէ օլունմասըն տէյի . վէ ինսանլարտան պու քիթապ գապուլ օլունսուն , վէ շու գապուլ օլունմասըն իլին , վէ հայաթը լաղըմէլէրինի քէնտի վիճուտինտէն ալսըն , վէ եաշասըն տէյի , սատէ Ս . քիլիսէնին հիւքմիւնէ միւթաալիզ տիր . վէ պու քիթապ ազիզ րուհուն լուծֆու իլէ վէ նէղարէթի իլէ եազըլմը՝ , վէ պու եազըլմամը՝ տըր տէյիպ , քիլիսէնին թաստիգինէ գաթի սուրէթտէ միւհթամ վէ մէճպուրուզ : Վէ նասըլ քի ազիզ ըիվայէթ Ալլահըն քէլամը ատու օլունմասը իլին , վէ մէզհէպիմիզին գանուսու , վէ ասաթը սըրասընա կէչմէսի իլին , քիլիսէնին՝ քի մէզհէպիմիզին պիրին՝ ճի տիրի վէ սաղ գանուսու տուր . թաստիգինէ միւհթամ օլուպ , վէ ճէմաաթա օգունսուն , վէ ճէմաաթտան ըայէթ պուլսուն տէյի , եիւնէ պու քիլիսէնին գարարընա վէ իալրաղընա՝ մէրպութ , վէ մախսուսու տուր : Քէղալիք՝ ազիզ քիթապլարըն հէփիսի քիլիսէնին իշպու

Թաստիգինէ միւհթաճ , վէ մէճպուր տուր . զիրա քիլիսէ նէ ազիդ
 րիվայէթէ , նէ տէ ազիդ քիթապա պաղլը տըր . անճազ պունուն
 մուղայիրի օլարագ , ազիդ րիվայէթ , վէ ազիդ քիթապ քիլիսէնին
 հիւքմիւնէ , վէ Թաստիգինէ միւհթաճ տըր . քիլիսէ Թաստիգ էտէ-
 ճէք : Քիլիսէ պու քիթապ գաչ Թանէ օլտուղունու , վէ քիմին օլ-
 տուղունու , վէ մանայը հագիգիսի , վէ ասլիյէսի պու օլտուղունու ,
 Քրիստոստան քէնտիսինէ իհսան օլան քէմալէթէ , վէ խասիյէթէ նա-
 զարէն սէօյլէյէճէք , վէ գարար վէրէճէք տիր , քի օլ վագիթ պու
 քիթապ տինիմիղին դանունու , վէ ասսար ատտ օլունսուն : Զիրա կէ-
 րէք ալիմ օլսուն , կէրէք ճահիլ օլսուն , պիր քրիսթիյան Քրիստո-
 սուն իմանընա ինանաճազ իսէ . տէյիլ քի պունու Ս . աւանդուիլին
 պէօյլէ տէյօր , եախօտ ազիդ քիթապ պէօյլէ տէյօր . անճազ պու-
 նուն պէօյլէ օլտուղունա քիլիսէ , պունու տին պապը տըր տէյի պա-
 նա իպրագ էթտիլի իչին ինանըրմ . ամմա ճահիլին ազլը հիւ եթ-
 մէզ , վէ ալիմ ինանտըղը մատտէնին տախիլի վէ զահիրի սէպէպլէրի-
 նի տէ Թէֆթիւ էտէր իմիւ , տահա էյի . Ֆազաթ տին ամէլինին սէ-
 պէպի պիր տիր . օ քի քիլիսէնին պէօյլէ ըհսմէն Թաստիգի տիր :
 Պունուն իւզէրինէ , իման Ֆասլընը եազտըղըմըգտա (Ճիւլ .) մու-
 Ֆասսալ սէօյլէյէճէյիլ . Կաթոդիկէ եկեղեցի օ քիթապալարը քի , պի-
 զէ ազիդ ըունուն Թէյսիրի վէ նէզարէթի իլէ եազըլմըլ օլտուղունու
 վէ Ալլահըն ասըլ , վէ սահիհ քէլամը օլտուղունու , վէ ազիդ միւէլ-
 լիֆլէրին գալէմի տիր տէյի Թաստիգ էթտիքտէն սօնրա պիզէ օգուն-
 մասընա ըուխսաթ վէրիսէ , վէ տինիմիղին դանունու տուր , տէմէ-
 սի իւզէրինէ , եալընըզ օնլարը արթըզ պիլ քիթապը շէրիֆ Թու-
 Թարըզ :

ՃԹ . Փրօթէսթան տախի ազիդ քիթապալարը տին դանունու տէ-
 յի ԹուԹար . լաքին պու ֆէրզ իլէ քի , էվվէլա՝ ազիդ քիթապ քէն-
 տի պաչընա քիլիսէնին Թաստիգինէ միւհթաճ օլմայարագ , մուԹլագ
 տին դանունու տուր տէր : Սանիյէն՝ հէր խուսուսու տինիյէ իչինտէ
 Թէքմիլ եազըլը տըր տէր . վէ օնտան զիյատէսինի նը Քրիստոս էօյ-
 րէթտի , նէ տէ , սալիսէն՝ սէլամէթ պապընտա պիր ինսանա օնտան
 զիյատէսինէ լուղում վար տըր տէր : Բապիէն՝ հիւքիւմ քի քիթապըն
 իչինտէ տիր , տիկէր պիրիսինին հիւքմիւնէ , վէ Թաստիգինէ ազիդ
 քիթապ միւհթաճ տէյիլ տիր տէր : Խամիսէն՝ քիլիսէնին գապուլ էթ-
 տիլի ճէմի քիթապալարը գապուլ էթմէզ : Պունլարը իյգահ էտէլիմ :

ՃԺ . Զաթէն պիր ատէմ փրօթէսթան մէզհէպինին նէ օլտուղու-
 նու , անլամայա միւրատ էտէրսէ , եթէր քի , Կաթոդիկէ քիլիսէնին
 նէ օլտուղունու պիլսին . փրօթէսթան տա պու կաթոդիկէ քիլիսէ-
 նին տապան տապանա զըտտը , վէ խասմի տիր . նասըլ քի կիւնէչին
 տէ զըտտը կիճէ գարանըղը տըր : Հէմ պու մէզհէպ եալընըզ կաթո-
 ղիկէ քիլիսէյէ գարչը տէյիլ . տօլայըտան քեաֆֆէյի խաչա , վէ էս-

րարը իւրհայեցէ , վէ ային ու ատէթէ ըիայէթ էտէն քիլիսէլէրէ .
 Բոււմ , Երմէնի , Սիւրեանի , Գիլտանի . . . քի Բօմա քիլիսէսինտէն
 պէհէրինն պիր զաչ Ֆէրզէրի իչին այրը տըրլար , պուշլարա պիլէ
 զըտտ տըր : Գէզալիք Ս . քիթապլարն հազգընտա , փրօթէսթանն
 իթիգատը պէօլէ տիր . եանի հիչ պիր ամիր թանըմաղ . հէր քէս
 քէնտի ըէյինէ սալը վէրիլիչ . կէօյա ազիզ բուհ հէր քէսէ վէրէճէյի
 իհսանա նազարէն , հէր քէս ազիզ քիթապլն , կէրէք սայըսընը կէ-
 րէք կանոնական օլուպ օլմատըղընը , վէ կէրէք մանայը սահիհի , վէ
 ասլիյէսինի . քէնտի ըէյի զաթիյէսի իլէ անլայապիլի . վէ պու սու-
 ըէթտէ պիր թէք , վէ թամամ տին գանունու եալընըղ ազիզ քիթապ
 տըր տէրլէր :

ՃԺԱ . Պուշլարն հէփիսի կէրէք ազիզ քիթապա վէ միւլէլիֆի-
 նէ , վէ կէրէք եազտըրան ազիզ բուհա քիւֆիւր վէ հազարէթ օլա-
 ճաղընը աթիտէ պիլտիրիրիղ : Շուրասընը տա պիլմէլի քի , կէրէք
 էսկի , կէրէք եէնի աշտըն քիթապլարընն պազըլարը՝ էվլէլինտէ
 քիլիսէյէ մալիւմ տէյիլ իտի . վէ սօնրա պուշլուշտուլար , վէ զահիթէ
 չըգտըլար . վէ քիլիսէ պուշլարը տէր տէսթ էտիպ՝ գապուլ , վէ
 թաոտիգ էթտիյի իչին , սօնրատան կանոնական քիթապլար թէսմիլէ
 օլմուշլար . նասըլ քի իլք կանոնական քիթապլար օնլար տըր քի ,
 տայիմա քիլիսէյին մալիւմիւ օլուպ , հիչ պիր վազըթ գայպ օլմա-
 տըլար , վէ քիլիսէյին զիրի տէսթինտէ մուհաֆազա օլտուլար : Պու-
 քիթապլարն գանդըլարը նախականոն տուր . Տրիտենդեան սինօթու-
 սու պուշլարը պիրէր պիրէր սայըյօր . եանի Մովսէս մարգարէյին
 պէշ քիթապլարը , Մինդոց , Ելից , Ղեւտացոց , Թուոց . Բ . Օրի-
 նաց . . . : Նասըլ քի հէր կաթողիկէ քիլիսէսի պասմախանէսինտէն
 միւսատտագ չըգան Աստուածաշունչտա սայըլը տըր : Վէ պազըլարը
 սօնրա կանոնական տըր . մէսէլա . Բարուք , Տովքիթ , Յուգիթ , Ի-
 մաստուլիւն , Եկղեղիաստիս , վէ Մակարայեցիլէրին իքիսի . վէ
 Եբրայեցոց , Բ . Պետրոսի , Յովհաննէսին սօնրաքի իքի մէքթուպլէրի .
 Յակոբոսուն , Յուգանըն մէքթուպլէրի , վէ Յայտնուլիւն : Պուշլա-
 րն հէփսինի էվլէլինտէն , պա խուսուս Լուտերական փրօթէսթան-
 ար գապուլ էթմէղ իտիլէր . զիրա քէնտի թուլտուգլարը մէգհէպի
 փէք աչըգտան թէքղիպ էտէր իտիլէր . լաքին Կալվինական փրօթէս-
 թանլար կեահ շունու , կեահ պունու , մէսէլա՝ (Երգ երեց յանգանց ,
 Դանէլ Գ . 24 րէն 90 = Գադար . Շուշանըն հիւսէյէթ ԺԳ . վէ ԺԳ . Ե-
 լէրէն սօնրաթիւ լիլը պապլարըն Ժ . 4 րէն պաշլայարթ ԺԶ . 24 է Գադար :
 Մարէ . ԺԶ . 9 րան սօնուս Գադար : Ղաւ . ԻԲ . 43 . 44 : Յովհ . Ը . 2 րէն
 12 է Գադար) : Պուշլարը պիր վազըթ օլտու , վէ հալա պազըլարը
 գապուլ էթմէղլէր . սէպէպինի տէ սէօլէտիք . իլէրինէ կէլմէտիկի
 կիպի , պու քիթապ , եախօտ շու քիթապ , կանոնական տէյիլ տիր ,
 տէյիլ ըէտտ էտէրլէր : Լաքին Բօմա կաթողիկէ Ս . քիլիսէսի քեաֆ

Ֆէսինի դապուլ էտէր . քեաֆֆէսինի Ալլահն քէլամը տրր տէյի թաստիգ էտէր . հէմ քեաֆֆէսինին հիւքմիւնիւ պիր թուլթար . վէ էվայիլտէն օնլարը մուհաֆազա էթտիյի կիպի , չիմտիյէ տէկին մուհաֆազա էթմէքտէ տիր . վէ մուհաֆազա էթմէք եալընըզ քէնտիսին մուգատտէս պիր պորճու , վէ վաղիֆէսի տիր : Իննուկկենիոս Ա . Քահանայապետ , Եքսուփերիոսս եազտըղը մէքթուպտա . վէ Ս . Օղոստինոս Կարքեդոն ժողովքունտա , 400 թարիլտէ . (Յաղ . Քրիստոնէական Վարդապետութեան , Գիրք . Բ . Գլ . Ը .) Տրիտենդեան կիպի քեաֆֆէսինի սայմը տրր . նասըլ քի Կղեմէս առաքեալլարըն աշակերտի , Պետրոստան պաշլայարազ տէօրտիւնճիւ քահանայապետ , հէփ պուլ քիթապլարըն զիքրինի էտէր . Յովհաննէսին աւետարանընտան , վէ մէքթուպլէրինտէն , վէ յայտնութիւնտան մատա , օնլարը քի Յովհաննէս տահա եազմամըլ իտի . Կղեմէս իսէ , Կորնթացիլէրէ օլան իլք մէքթուպլինի եազմըլ իտի . վէ պուլնուլն իլին օնլարըն զիքրի տէ պուլ մէքթուպտէ օլամազ :

ՃԺԲ . Կէլէլիմ չիմտի ազիզ քիթապլըն Ս . քիլիսէսին թաստիգիւնէ միւսթաճ օլտուղունու պէյան էթմէյէ : Էվվէլա քիլիսէսին իւչիւնճիւ խայսիյէթինի վէ իսթիգլալիյէթինի եօգարրտա (ՏԳ .) իսպաթ էթտիք . եանի քէնտի ճէմաաթընը կիւտմէք եկեղեցիին պիրինճի վաղիֆէսի տիր . պիր վաղիֆէ տէ մուլթազա պիր իսթիգլալիյէթի չամիլ տիր . եօզսա օլ վաղիֆէ օլամազ . նասըլ քի տէվլէթին պիր փաշասըլ քէնտինէ իտարէսի մուհաֆվէլ օլան էհալինին սէլամէթինի արամազ , վէ պուլմազ , քէնտի մուգատտէս վաղիֆէսի իսէ . պուլնուլն տա էսպապընը պուլմազ , եանի մուղայիր հարաքէթտէ պուլթունան քիմսէլէրի ճէզա ալթընա ալմազ , քէզալթ քէնտիսինին հուգուգու , վէ իսթիգլալիյէթի տիր : Ալլահն քէլամընը թանըմազ , թաստիգ էթմէք . վէ ճէմաաթա իպրազ էտիպ , պուլնա րայէթ էտին , պուլ տուր Ալլահն սահիհ քէլամը , պուլնու օգուլուն տէմէք , քիլիսէսին վաղիֆէսի տիր : Վէ պու հիւքմիւ , վէ իսթիգլալիյէթի շունտան կէօրիւնիւր քի , ազիզ քիթապլար կիպի , պիր չօգ տահա քիթապլար , աւետարանլար եազըլտը . լաքին պիր Ս . եկեղեցի քէնտի միւտէրիսիլք հիւքմիւ վէ սէլահիյէթի իլէ , չօգլարընը ազիզ քիթապ սըրասընտան իխրաճ իթտի , րէստ իթտի . վէ ասըլ պուլ քիթապ Մատթէոսուն աւետարանը տրր , Ղուկասըն տրր , Մարկոսուն տուր , Յովհաննէսին , վէ սա յիրէրին քիթապլարը տրր տէյէն , վէ թաստիգ էտէն պիր եալընըզ Ս . քիլիսէ տիր . զիրա նէ Մատթէոս , նէ Մարկոս , նէ Ղուկաս . քէնտի աւետարանլարընա , պուլնու պիզ եազտըզ տէյի , իմզա էթմէմիլլէր . պիր Ս . եկեղեցիին թաստիգի իլէ , սատէ Մատթէոսունքի , Մատթէոսուն օլմուլ . Մարկոսունքի , Մարկոսուն . Ղուկասընքի , Ղուկասըն . վէ սայիր Նոր Կտակարանտա պուլունան հէփ քիթապլարը , մէքթուպլէրի , քի աշըղտան պէն Պօղոս պուլ մէքթուպու է-

լիւմ իլէ եազտրմ . եախօտ պունու եազան օլ աշակերտ տիր քի , Յիսուսուն գուճաղընա տիւշիւպ ըրճա էթտի , քիմ տիր սէնի գամազլայածազ զաթ . վէ պու միսիլիւ իշարէթի օլմայան ազիզ քիթապըն պիր չօղունու Աւետարան օլսուն , Գործոց օլսուն , մէքթուպլէր օլսուն . պունլարըն հէիսինի եալընըզ Ս . եկեղեցի թաստիզ էտիպ սըն հէթինի ճէմաաթա իպրազ էտէր :

ՃԺԳ . Կէլէլիւմ օլ Աւետարանա , վէ մէքթուպլէրէ քի , իշլէրինտէ պէն եազտրմ , եախօտ քէնտի էլի իլէ եազըլմըչ օլան իսիմ իշարէթլէրինէ : Մատէմ քի չօզ քրիսթիյանլար տախի պէօյլէ աւետարանա պէնղէր Քրիստոսուն թէրճիւմէյի հալինի շիֆահէն քիլիսէրիվայէթինտէն , վէ տէլիլէրինտէն . եախօտ քիլիսէրուէսապարընտան իշիտիպ , հէմ սահիհ օլարազ , եազապիլիր իտի . վէ պիր իսիմ տէ՝ սախթէ օլարազ , ծնա թազապիլիր իտի . եախօտ շու առաքեալըն , վէ պու առաքեալըն իսմինի ալարազ , նասըլ քի պազըլարը (եբրայեցւոց) իպրանիլէրէ օլան մէքթուպու Պօղոս առաքեալըն տէլի տիր , Բառնաբասըն տըր տէմէյէ ճէսարէթ էթտիլէր . վէ Յայտնութիւնու պէօյիւք Դիոնէսիոս Աղէքսանդրացիյէ ազվ էթտիլէր . քիմ տէ Յիսուսուն ջօմուգլուդունուն աւետարանը նամը իլէ , Թովմաս առաքեալ իսմինէ պիր աւետարան չըգարտը . քիմ Պետրոս առաքեալ , քիմ Մատաթիա առաքեալ իսմիլէ , վէ Աւետարան Եփեսոսացւոց եկեղեցւոյն , քիմ շու իսիմ իլէ , քիմ պու իսիմ իլէ քիթապլար եազըպ , իպրազ էթտիլէր իսէ տէ . պունուն իլէ պէրապէր կաթողիկէ քիլիսէ օնլարտա հէր նէ գատար քի , պիր խիւաֆը սըն հէթ , վէ վուգուաթ պուլմատը իսէ տէ , ազիզ բուհուն նուֆուսու մախսուսէսիլէ եազըլմըչ օլմատըգլարընը պիթ թաստիզ , վէ էմը էտէրէք , օնլար ազիզ քիթապ տէյիլ տիրլէր տէյի , հէմ ըէտտ էթտի վէ հէմ ազիզ քիթապլարըն սըրասընա օնլարը տախիլ էթմէտի : Նասըլ քի Սիրաքըն քիթապըն , վէ Սիրաքըն քէլամընը վէ Եզըըն , վէ աղօթք Մանասէյի , վէ Կորնթացիլէրին Պօղոս առաքեալա եազտրըլարը մէքթուպու , Յովհաննէս առաքեալըն (հանգլիտ) վէֆաթը , վէ Աղերս Եւթաղի , վէ սաիրէ իսմիլէ չըգան քիթապլարը պու անէ տէկին , հէր նէ գատար քի , իշլէրինտէ ֆէնա պիր մատտէ Եօզ իսէ տէ , օնլարը ազիզ քիթապ տէյի քիլիսէ թաստիզ էթմէտի : Պու ազիզ քիթապ տըր , պու տէյիլ տիր , քիթապլար քէնտիլէր իշին պաղըրմապար . անճազ քիլիսէ գաչ թանէ ազիզ քիթապ քէնտինէ թէսլիւմ օլունչ իսէ , օնլարըն մուհաֆըղը տըր . եանի քիլիսէ եալընըզ ամիր օլտուղու իշին հիսապընը պիլիր , վէ պիր եալընըզ քիլիսէ օնլարը թաստիզ էտէպիլիր :

ՃԺԻ . Նոր կտակարան քիթապլարը հազգընտա՝ հէր նէ քի տէտիք իսէ , էսկի ահտըն քիթապլարը տախի Ալլահըն քէլամը օլտուղունտան . վէ պու քիթապլար շիֆահէն , վէ Թանրիլէն Ս . քիլիսէյէ

Թէսլիմ օլտուղունտան , օնլարն տա մուհաֆըզը , վէ մուսատտըզը քիլիսէ տիր : (Ս. Ղ. 1.) եաղըյօր քի « Չօզլարը պիզտէ սըպուլթ պուլմուշ (վագի օլմուշ) շէյլերին նագլիյէթինի թէքրար տիւզմէք միւրատ էթտիլէր , նասըլ քի էվլէլինտէն քէլամըն խըզմէթճիսի պուլունանլար , վէ կէօզլէրի իլէ միւշահատէ էտէնլէր պիզէ ըիվայէթ էթտիլէր (իսէ) , պէն տախի սահիլիք իլէ՝ սըրասը իլէ սանա եաղմագ մուրատ էթտիմ եան Թէոփիլէ » : Ղուկաս առաքեալըն պուլմէօզիւնտէն աշիքեար անլաշըլըր քի , չօզլարը Գրիստոսուն իճրա էթտիլի շէյլերի խօտ պէ խօտ եաղը իլէ եաղմայա միւրատ էթմիլ , վէ պուլ էֆքեարտէ պուլունմուշ . լաքին աղիզ բուհուն նէզարէթի , վէ նուֆուսու իլէ եաղմամըլ իտիլէր : Հէմ Ղուկասըն պուլ սէօզիւ , նէ Մատթէոսա , նէ տէ Մարկոսա խիթապտըր . չիւնքի օլ վէրստիկ կարգիլ սէօզիւնտէն , վէ ճշմարտութեամբ կարգաւ գրել . թէքրարէն , վէ կէրչէքիլէր իլէ , վէ սըրասը իլէ՝ տէմէսինտէն պէլի տիր . սիւալ էտէրիզ , նէրտէ տիր պուլ չօզլարըն եազտըզլարը քիթապլար . նիչին մուհաֆագա օլմատըլար . նէտէն տիր քի , իքի իւլ՝ եա տէօրթ թանէսի մուհաֆագա օլույօր . վէ սայիր պիր չօզլարը թէքք օլունույօրլար : Սէպէպի , պիր եալընը Ս. քիլիսէ տիր . վէ պուլնլարըն եալընըզ աղիզ քիթապ օլուսլ , օլ պիրլէրինի օլմատըլընը պիզէ եալընըզ քիլիսէ թաստիգ էտէր . եանի պուլ Մատթէոսուն տուր , պուլ Մարկոսուն տուր . . . : Սայիրլէրինտէն թէֆրիգ էտիպ՝ աղիզ քիթապ տըր տէյի , թաստիգ էտէն , վէ իսիմլէրինի պիրէր պիրէր թագան՝ եինէ քիլիսէ տիր : Նէտէն տիր քի , կղեմէս՝ Պօղոս առաքեալըն սէվկիւլիւ աշակերտի վէ արգատաշը . վէ Ս. Պետրոսուն իւչիւնճիւ խալէֆի մէքթուպլէր եաղըյօր . վէ Ղուկաս Պօղոս առաքեալըն աշակերտի , վէ արգատաշը . քէզալիք աւետարան եաղըյօր . վէ պուլնուն եազտըղը աւետարան՝ եանի աղիզ քիթապ օլույօր . վէ կղեմէսին քի՝ սատէ պիր քիթապ , տէյիլ քի աւետարան օլույօր : Պունլարըն իքիսի տէ աշակերտ , իքիսի տէ սուրբ , իքիսինի տէ աւետարանտա զիքրի ճէմիլի աղիզ բուհտան օլմուշ . նէ իչին իքիսի տէ պիրէր աւետարան օլմայօր . չիւնքի Ս. եկեղեցի Ղուկասընքինի , աղիզ բուհուն թէշվիզի մախսուսու իլէ եաղըլտըղընը թաստիգ էտէր . օ պիրինիլնքինի պիր եալընըզ մէօթէրէմ պիր Քահանայապետ բուհուն իլէ եաղըլմըլ օլտուղունու թուլթար . քէզալիք առաքեալարըն վագթիւնտէ՝ վէ աշակերտ օլան աղիզ զաթլարըն տախի եազտըզլարը քիթապլարը վար տըր . Բառնաբասըն մէքթուպուլ վէ Հէրմաս՝ չօպան թէսմիլէ օլունան աշակերտին քիթապը . պուլ քիթապը տա Ս. Իրէնէոս աղիզ քիթապ տէյի թուլթուլ իսէ տէ , (Գիւր. Դ. Ընդ Հիւրէ-ժիվդոյ) լաքին պիրէր պիրէր աւետարան տէյիլէր . եախօտ՝ Պօղոսուն մէքթուպլէրի տէյիլէր . սէպէպի տէ՝ չիւնքի եկեղեցի , օնլարըն աղիզ բուհուն թէշվիզի , վէ թէէսիրի իլէ եաղըլտըղընը թաս

տիգ էթմէյօր : Օգոստինոս . աւետարանւարա ինանմազ ըտըմ . էկէր-
չի քիլիսէնին հիւքմիւ թաստիգի պէնի էօյրէթմէզսէ խտի . տէր : Իշ-
թէ պու տէտիկի տէ պու սահիհիկէ մէպնի տիր :

ՃԺԵ . Տէֆա Պետրոս առաքեալ տէյօր . (Բ. Պե. Կ. 20.) « Էն էվ-
վէլ պունու պիլմիշ օլուն քի , հէր փէյղամպէրլիք քէնտի եազըլըշնըն
թէֆսիրինի վէրէմէզ . զիրս իլհամ ատէմէրին խթէքլիյինէ կէօրէ
հիշ պիր վազիթ վէրիլմէտի . իլլա ինսանլար Ալլահ իլէ ազիզ բուհ-
տան միւթէսսիր օլարագ , սէօյլէտիլէր » : Ալլահն պէօյլէ իլհամլա-
րը , վէ սըրլարը քիթապտա օլտուղու իշին , հէր քէսին միւրատընա
կէօրէ պունլար վէրիլմէտիլէր քի , հէր քէս անլասըն . անճագ Ալլա-
հըն մուրատընա կէօրէ ազիզ բուհ օլ մանալարը պէյան վէ իլհամ
էթտի վէ եազտըրտը : Իշթէ պունուն իշին տիր քի , առաքեալ տէ-
միշ . քիթապ քէնտի քէնտիսինէ թէֆսիր , վէ մանա վէրէմէզ . ես
քիմ վէրիր . անճագ քիլիսէ , վէ քիլիսէտէն մէշգուն օլան մուալլիմ-
լէր (վարդապետը եկեղեցւոյ) . Նասըլ քի (Ա. Պե. Կ. 1.) « Քահա-
նայարա բիճա էտէյօր քի , (կարգ) տէրէճէ արգատաշլարը , վէ հէմ-
փայէ կիպի քէնտիլէրինէ հէվալէ օլմուշ օլան սիւրիւլիւ կիւտսին-
լէր » : Քէզալիք Պօղոս առաքեալ . (Ա. Տէ. Գ. 13.) « Պէն կէլինճէ-
յէ գատար , օգումայա , նասիհաթա վէ թա'լիմ էթմէյէ տիգգաթ էթ » :
Վէ (Ե. 17.) « Քահանայար' իքի գաթ միւքեաֆաթա լայրգ օլաճագ-
լար , քի սէօզ իլէ , վէ թա'լիմ իլէ մէշմուրիյէթլէրինին իճրասընտա
պուլունուրլար » :

ՃԺԶ . Թա'լիմ էթմէք մէշմուրիյէթլիլէ չալըշան պու քահանա-
լարա Ալլահտան նիշին իքի գաթ իւճրէթ վէրիլիյօր . զիրա ազիզ քէ-
լամը շիֆահէն նէշր էտէրլէր . իշթէ սէպէպի պու տուր : Վէ եազըլ-
մըշլարըն մանայը սահիհէսինի պուլմագ , վէ պունուն մանասը պու
տուր տէյի ճէմաաթա իպրագ էթմէք , թէֆսիր էթմէք , եալընըզ քի-
լիսէնին թէֆսիրինէ , վէ թաստիգինէ խաս տըր : Եկէրչի ազիզ քի-
թապըն մանասը քէնտի իշինտէն աչըզ , պէրրագ չըզմըշ օլսայըտը .
օնա հէր քէս պիր թէք մանա վէրիր խտի . վէ օլ մանայը հէր քէս
պիր սիյագտա թութար ըտը , վէ տուլար ըտը . լաքին Պետրոս ա-
ռաքեալ էօյլէ տէմէյօր . (Բ. Պե. Կ. 9. 15.) « Նասըլ քի , Պօղոս սէվ-
կիլիւ գարընտաշըմըզ Ալլահտան քէնտինէ ինսան օլունան իլմէ կէօ-
րէ , սիզէ եազտը , Նասըլ քի հէր մէքթուպլէրինտէ պու խուսուս-
լար իշին սէօյլէյօր . օնլար տա պազը կիւճ անլաշըլըր մատտէլէր վար-
քի ճահիլլէր վէ (իմանտա) միւսթագիմ օլմայանլար խթէտիքլէրի
մանայը վէրիյօրլար . պունուն կիպի տէ' սայիր հէր քիթապլարը ճան-
լարընըն թէլէֆի իշին չէվիրիյօրլար » : Պու նէ տէմէք տիր Ազիզ քի-
թապ քէնտիսի' պէնիմ մանայը սահիհէմ պու տուր' պէօյլէ աղնամա-
յըն տէյէմէզ . անճագ Ա. քիլիսէ , քի կէրչէքլիք տիրէյի , վէ թէմէ-
լի տիր . (Ա. Տէ. Գ. 15.) Ազիզ քիթապը թաստիգ էտէր . մանասը-

նը Ալլահըն քէնտիսինէ Էմանէթ թէպիմ էթտիյի մէհէնկ թաշը կիպի սահիհիք գափի տիրէյի իլէ , թաթպիդ էտէր : Ժլ վազըթ մութապըդ օլտուզունու քէնտի ճէմաաթընա իրայէ էտէր : Իշթէ փրօթէսթան իշպուռ մէհէնկ թաշընը՝ եանի քիլիսէնին հիւքմիւնիւ ըէտտ էթտիկի իշին պասթըրտըզլարը ազիդ քիթապա չօգ եանլըշ մանէլէր վէրիպ թէպտիլ էթտիլէր :

Եվէլև Աստուածաշարանչա պաշը կէն անաշըլըր ճահալէր :

(Ելէց. 2. 6.) « Վէ Ալլահ ինսանը եէր իւզէրինտէ եարաթտըղընա փիւշման օլտու » : Ալլահ փիւշման օլուրմու : (Եբբ. Ա. 3.) « Որ է նկարագիր էութեան նորա : Օ քի զաթընըն ըէսմի տիր » : (Եբբ. Բ. 8.) « Հաչան հէր շէյ օնա իթաաթ էտէրսէ . օնա օղուլ տախի իթաաթ էտէճէք . . . քի հէր վէճհիլէ . . . թէքմիլ Ալլահ օլտու » : (Յակ. Գ. 2.) « Եթէ ոք բանիւ ոչ յանցանիցէ նա է մարդ կատարեալ : Պիր առէմ սէօզաէ գուսուր էթմէզսէ թէքմիլ առէմ օ տուր » : (Մարթ. Ժ. 19.) « Եկէրչի խարտալ թանէսի գատար իմանընըդ օլտա . պու տաղա՝ պուռտան օրայա գալը . տէյին՝ գալըար » : (Մարթ. Ժ. 18.) « Զի ասես զիս բարի . չիք բարի բայց մի Աստուած : Նիշին պանա էյի տէյօրսուն , Ալլահտան մատա էյի եօզ տուր » : (Մարթ. Ե. 39.) « Մնարա (Գրիստոս) տէր . . . չօճուք էօլմէմիլ , անճագ ույույօր » : Գրիստոս եալան մը սէօյլէմիլ : (Յակ. Բ. 23.) « Հաւատաց Աբրահամ յԱստուած եւ համարեցաւ նմա յարդարութիւն : Աբրահամ Ալլահա ինանտը վէ օնա սալիհիք աստ օլունտու » : (Գառ. Գ. 11.) « Արդարն ՚ի հաւատոց կեցցէ : Սալիհ իմանտան եաշայաճագ » : (Եբբ. 2. 4.) « Քանզի անհնար է միանգամ միլտեղոցն . . . եւ կործանեցին միւսանգամ նորոգել յապաշխարութիւն : Զիրա պիր տէֆա վաֆթիդ օլուպ . . . տիւշէնլէրէ նէտամէթ կէթիրիպ պէթէքրար թաղէլէնմէք մուհալ տըր » : (Յակ. Ե. 16.) « Պէնիմ թազմինաթըմ պէնիմ տէյիլ , անճագ պէնի իրապ էտէնին տիր » : (Գոր. Բ. 38.) « Վէ Պետրոս օնլարա թէօվպէ էտինիդ , վէ հէր պիրինիդ կիւնահլարըն աֆվը իշին Յիսուս Գրիստոսուն իսմինէ վաֆթիդ օլունտուն » : (Ա. Կորն. ԺԱ. 9.) « Առէմ գարը իշին տէյիլ , անճագ գարը առէմ իշին եարատըլտը » :

Փրօթիթանլարըն ինարճէ աշիլ ինտայլարընչա Էանլըլըր . վէ ինտիլ

վէ պաշէն շամ էնտիլէրի ճահալէր :

(Գործ. Բ. 42.) Եանլըշ . առաքեալլարըն միւշարէթէթլէրի : Տօղրուսու , իւհազլըդ : (Ա. Կորն. Ա. 25.) Եանլըշ . Ալլահըն տիվանէլիյի , վէ զաթիլիլ : Տօղրուսու , Ալլահըն տիվանէսի վէ Ալլահըն զաթիլի օլաճագ տըր : (Գործ. Բ. 30.) « Ի պտղոյ որովայնի , բահմին մէյվէսինտէն Գրիստոս աօղտու » տէյճէք եէրտէ , պիլիմին մէյվէսինտէն , եազըրըշ տըր : (Ա. Կորն. Ե. 37.) Թէհիքէ լուղէթի . մէճապուր թէրճիւմէ օլունմուշ . եանլըշ տըր : (Հաւվ. Ը. 4.) Արդարու

թիւն լուղէթի . շէրիաթ տէնմիշ . ատալէթ օլաճադ : (Ա. Կորն. Ժ. 16. վե 18. րէ.) Քէզալիք հաղորդութիւն . իլհագ օլմագ . միւշարէքէթ , թէրճիւմէ օլունմուշ : (Ա. Կորն. ԺԱ. 10.) Պու սէպէպտէն նիսանըն պաշընտա մէլէքլէր սէպէպինտէն հիւքիւմէթ ալէմէթի օլմագ իճապ էտէր . պուրասա րիայէթ օլաճադ եէրտէ փրօթէսթան հիւքիւմէթ ալամէթի լուղէթինի իլավէ էթմիշ : (Մարթ. ԺԹ. 28.) Միւսանգամ գալուստ , Բումճա παλιγγενοςια թէքրար տօղուշ թէրճիւմէ օլունմուշ : (Յոբ. Ա. 21.) Չըլպագ անամըն րահմինտէն չըգարմ . վէ չըլպագ օրայա տէօնէճէյիմ , տօղրուսու , անտէն սօնրա : (Յոբ. Գ. 7.) Վերստին , թէքրար . եօգարըտան թէրճիւմէ օլունմուշ : (Մարթ. ԺԹ. 5.) Ատէմ անասընր պապասընր թէրք էտիպ գարըսընա եափըշաճադ : Տօղրուսու գարըսընըն արգասը սըրա կիտէճէք : (Ա. Տէճ. Դ. 14.) Հէման հէր եէրտէ , երէց πρεσβυτερος ιερευσ լուղէթի իխթիար թէրճիւմէ օլունմուշ , իխթիար իսէ Բումճա γηρεος γηρας թէրճիւմէ օլունուր : Հայր մեր (Մարթ. 2. 9.) թէքմիլ եազըլը սըր : (Դաւ. ԺԱ. 2.) նօգսան եազըլը սըր . փրօթէսթան , Դուկաստա տախի թէքմիլ պասթըրմըշ սըր : Մուախիսէրէն էթտիկիմիդ քէշֆէ կէօրէ , էլ եազըլը իլէ 2000 լուղէթտէն զիյատէ Աւետարանա իլավէ օլունմուշ :

ՃԺԵ . Իշթէ Պօղոս առաքեալըն տէտիյի պունա մէպնի տիր , եանի պիր քիթապ եազըտա իքէն էօլիւ տիւր . վէ էօլիւ՝ վէ մատտի հիյէթինտէ , վէ մանասընտէ թութարսան էօլտիւրիւր . ամմա ազիզ րուհ , օ քի քիլիսէ գըլաղուզու տուր օնա ճան վէրիրսէ՝ հէր օգույանը եաշատըր , վէ սէլամէթ պախշ էտէր . « Եաղը էօլտիւրիւր , լաքին րուհ ճան վէրիւր » : (Պօլ. Բ. Կորն. Գ.) Նիլին պու սէօլիւ եազար . Էլվէլա Քրիստոսուն նօմոսունու , Մովսէսին նօմոսու իլէ մուվաղէնէ էթտիյի իլին , վէ Մովսէսինքինի եազը իլէ օլտուղունտան Էօլիւ . Եօմոս թէսմիյէ էտիյօր վէ Քրիստոսուն նօմոսունու րուհ իլի՝ նօմոս թէսմիյէ էտիյօր . չիւնքի րուհ եիւրէքտէ օլտուղունտան , պունու տիրի թէսմիյէ էտիյօր : Սանիյէն եաղը էօլտիւրիւր . զիրա քէնտի քէնտինէ մանա վէրէմէզ . վէ Պօղոս առաքեալըն (Բ. Տէճ. Գ. 14. 15. 16.) սէօլիւ պունա մէպնի տիր : « Քիւչիւքիլիւնտէն պէրի , ազիզ քիթապարը պիլիւրսին քի , սէլամէթ խուսուսունտա իճապ էտէն իլմի սանա վէրմէյէ գատիր տիրէր » : Պիզիմ անատօլու փրօթէսթանլարը պուրայը օգուտուզլարընտա , թէսմա տէրլէր , Պօղոս առաքեալ Աւետարան եեթէր տէմիշ պէլիլէրլէր . առաքեալ իսէ , Աստը աթիւք իլին սէօլէյօր . վէ Տիմօթէոս եահուտիլիքտէ թէրպիյէ օլմուշուտու . զիրա պապասը փութիւրէթսթ , վէ անասը եահուտի օլուպ , (Գորթ. ԺԶ.) Քրիստոսա իման կէթիւրէրէք , աշակերտ վէ եպիսկոպոս օլմուշուտու . վէ Պօղոսուն սէօլիւ՝ վէ սէլամէթինի նէ կէօնէ պուլաճադ օլտուղունու , թուֆուլիյէթինտէն պէրի , սանա

քիթապլար Զիսուս Քրիստոսուն իմանը վասիթասըյլա կէօսթէրիր՝ տէ-
տիյի՝ պու խոի . զիրա անոր աթիգի (հին կտակարանը) օգույան ,
միւճէրրէտ ինսանըն սէլամէթի Քրիստոսուն կէլմէսինէ միւհթաճ օլ-
տուղունու պիլիր տէմէք իսթէր խոի . վէ չօգլարը օլ քիթապլարըն
մանասընը քէնտի մէրամլարընա չէքիպ՝ ուշտուրաճագ տըրլար . լա-
քին սէն Ալլահըն քէլամընը վազ էթ , վագիթ կէօգէթմէյերէք , ուլաշ
իւզէրլէրինէ , թէքտիր էթ , վէ պէօյիւք թահամմիւլ իլէ թա՛լիմ էթ .
թէսէլի վէր . վէ (Դ. 13.) « կէլտիյինտէ քիթապլարը՝ պա խուսուս
ճիւտէրի , պէրապէր կէթիր » . տէր : Հէր քէսի թէքտիր էթմէք , վէ
քիթապլարն մանասը պու տուր , վէ սիզին տէտիյինիզ տէյիլ՝ տէմէք .
օլ քիթապլարըն ճանը օլմատըղընտան , ծնլարա պիր ճան վէրմէք ,
վէ ծնլարա սահիպ օլմագ , ծնլարը թաստիգ էթմէք տիր : Կիւզէլ
սանտըգ , ալթուն իլէ տօլու սանտըգ . ամմա խըրսըզլար էլինէ կէ-
չէրսէ՝ քէնտի քէնտինի գուրթարամագ . վէ պէն ֆիլան ատէմին վէ
ֆիլան փատիյահըն մալիյիմ տէյի , քէնտի քէնտիսինէ շահատէթ է-
տէմէգ : Խիւլասայի քէլամ , ազիզ քիթապ քիլիսէտէն չըգտը . քիլիսէ
ազիզ քիթապտան չըգմատը . ազիզ քիթապ նիչէ սէնէլէրտէն սօնրա
եազըլար . ամմա քիլիսէյի Քրիստոս քէնտիսի էն էվվէլ թէէսսիս էթ-
տի . պունուն իչին քիլիսէ քիթապա հիւքմ էտէր , ծոն թաստիգ է-
տէր . տէյիլ քի քիթապ քիլիսէյէ հիւքմ էտէր , թաստիգ էտէր : Սաղ-
լմը մը էօլիւլէրի տէֆն էտէրլէր , հօղսա էօլիւլէր մի սաղլարը :

ՊԱՊԱՐ ԲԱՊԻ

ԱԶԻԶ ՔԻԹԱՊՏԱ ՀԵՐ ԽՈՒՍՈՒՍՈՒ ՏԵՆԵՅԷ ՎԷ ԱՅՆԵՅԷ
ԵԱԶԸԼՄԱՄԸՇ ՏԸՐ . ԻԼԼԱ ՔԻԼԻՍԷ ՇԻՖԱՀԷՆ ՕՆԼԱՐԸ
ՔՐԻՍՏՈՍԱՆ ԱԼՏԸԼԸ ՎԷ ԷՕՅՐԷՆՏԻՅԻ ԿԻՊԻ
ԻՃՐԱ ԷԹՄԷՔՏԷ ՏԻՐ

ՃԺԸ . Քրիստոս էֆէնտիւրիլին հէր իճրա էթտիյի շէյլէր , վէ հէր
էօյրէթտիյի թա՛լիմաթլար քեամիլէն աւետարանտա եազըլմամը տըր .
հաթթա աւետարանտա եազըլան , չօղուն ազը տըր . (Յ. 45. ԻԱ.
25.) « լաքին պաշգա տահա չօգ խուսուսլար վար տըր քի , Զիսուս
իճրա էթտի , ծնլար էկէրչի պիրէր պիրէր եազըլմըլ օլսա խալլէր ,
զանըմ տիւնեա պիլէ՝ եազըլմըլ օլան քիթապլարը կէօթիւրէմէգ խոի » :

ՃԺԹ . Պունուն իւզէրլինէ փրօթէսթանլարա պիր իքի սիւսլ վա-
րիտ օլուր . էվվէլա , եա օ տուր քի , Քրիստոսուն իճրա էթտիյի , վէ
եազըլմամըլ օլան խուսուսլար , քի փէք չօգ իմիշ , պի աասա վէ
պօշ շէյլէր իմիշ քի , առաքեալլար ծնլարը եազըլմայա մինասիպ
կէօրմէմիշլէր : Սանիյէն՝ եա օ տուր քի , Յովհաննէսին վէ սայիլլէ-

րինն ֆիքրի, վէ մագսէտի պիր օ շէյլէրի եաղմագ օլմուշ քի, Գը-
րիստոսուն Ալլահ էվլատը օլտուղունա իսսաթ օլմագ իշին լազըմ ի-
տիլէր: Սալիսէն՝ եա օ տուր քի, Գրիստոս էֆէնտիմիզ հէր խուսու-
սու քէնտի սէվկիւլիւ վէ տիրի վիճուտինէ թէսլիմ էթմիշ, վէ օնու
քեամիլէն թա'լիմ էթմիշ օլտուղու իշին. եանի քէնտի քիլիսէսինի,
վէ պու քիլիսէյի հէր վէճհ իլէ պիր կէլին կիպի տօնաթմըշ, վէ թէք-
միլ, վէ լէքէսիզ հուզուրունա տիքմիշ օլտուղունտան մատէ, տիւն-
եա սօնունա գատար՝ օնուն իլէ պէրապէր տուրմայա տախի վատ,
վէ քէնտի ազիզ կէրչէքլիք րուհունու՝ պիւթիւն լութֆու վէ գուվ-
վէթիլյէ պու սէվտիյի քիլիսէսինէ գըլաղուզ նասպ էթտիլյետէն՝ աը-
թըզ եազը իլէ թա'լիմաթընն նէշը օլմասընա լուզում կէօրմէմիշ,
վէ իսթէմէմիշ. վէ պունա պիւնաէն առաքեալար տախի Գրիստոսուն
հէփի էթտիյի վէ էօյրէթտիյի շէյլէրի եազըյա կէշիրմէյէ լուզում կէօր-
մէտիքլէրինտէն, չօգ շէյլէրի շիֆահէն, եանի քիլիսէտէ ազիզ րի-
վայէթ իլէ իճրա օլմալարընը իսթէմիշլէր տիր: Պու պիրինձի էֆքեա-
րը փրօթէսթմանլար տախի գապուլ էթմէզլէր. զիրա Գրիստոսուն հէր
իճրա էթտիյի, վէ էօյրէթտիյի խուսուսլար՝ տէյիլ պի ասաս՝ վէ վա-
հի. իլլա քեաֆֆէսի մուգատտէս վէ Ալլահանի շէյլէր տիրլէր: Ի-
քինձիսի տօղրու տուր՝ եօգարըտա եազաղըմըզ կիպի. զիրա հէր նէ
մատտէ իւզէրինէ առաքեալարա սիւալ օլունտու իսէ, օնլար տա
եալընըզ օ պիր մատտէյէ միւսքիթ ճէվապ վէրմէյի քեաֆի սայտըլար.
վէ քիլիսէտէ սայիր եէվմիյէ մուէսսիս, վէ իճրա օլունան մատտէլէր
իւզէրինէ, պիր շիւպհէլէրի, վէ միւնազալարը օլմատըղընտան, քի-
լիսէ օնլարը քէնտի ճէմաաթընա շիֆահէն էօյրէտիր, վէ իտարէ է-
տէր իտի: (Գործ. ԺԶ. Կ. Ծ.) « Պօղոս վէ Շիզա շէհիրլէրտէն կէլէր
իքէն առաքեալարտան վէ քահանալարտան թէնպիհ օլունմուշ օլան
էմիրլէրի թութսունլար տէյի՝ թէնպիհ էտէր իտիլէր. վէ քիլիսէլէր
իմանտա գավիլէշիր իտի. վէ հէր կիւն սայըճա արթար ըտը »: Պու
շէյլէր՝ եազը իլէ օլմատըլար. անճագ շիֆահէն օլտուլար: Առաքեալ-
լարըն, վէ քահանալարըն էմիրլէրի նէ իտիլէր, քի օնլարը սըզը սը-
զըյա թութսունլար տէյի՝ Պօղոս առաքեալ ճէմաաթա թէնպիհ էտէր
իտի: Առաքեալարտան ալարգլարը էմիրլէրի զհրամանսն պատուիթ-
եալս: Թէնպիհ օլունմուշ օլան էմիրլէրի տէմէյիլէ՝ էվվէլա, օնլար
էկէրչի վահի շէյլէր օլմուշ օլսայըտըլար, հմիր, քեմպիհ, հրաման
օլմաղ ըտըլար: Սանիյէն՝ պու էմիրլէր, վէ թէնպիհլէր, սահիհէն
թէնպիհ օլունմուշ օլմաղ ըտըլար: Տէմէք քի էհէմ, վէ էլզէմ խու-
սուսլար իմիշլէր քի, հրաման օլմուշլար, պատուէր օլմուշ-
լար, Ալլահըն օն թէնպիհլէրի կիպի: Հէմ տէ պունլարըն պիրի եա-
զը իլէ թէնպիհ օլմատը. անճագ աւանդուլիւն իլէ՝ շիֆահէն վազ
էթմէք իլէ, շէհիրտէն շէհիրէ կէզմէք իլէ. տէյիլ քի աւետարանլար
եաղմաղ իլէ. տէյիլ քի մէքթուպլէր իրսալ էթմէք իլէ: (Գործ. ԺԵ.

36.) « Պօղոս Բառնաբառս տէր՝ տէօնելիմ, վէ գարընտաշլարըն Եան-
լարընը տօլաշլարմ, հէր պիր չէհիրտէ, քի Ալլահըն քէլամընը վազ
էթտիք. վէ նէ կէօնէ թութայօրլար օլտուղունա ալեհա՛ն օլալըմ » :
Նիշին առաքեալլար մէքթուպլէր եազմատըլար, վէ պըրազմատըլար.
կիւնէշտէն տահա աշըգ տըր, քի առաքեալլար՝ վէ Գրիստոս էֆէն-
տիմիզ եազը իլէ մէզհէպ նէշը էթմէտիլէր, վէ եազմազ իսթէմէտի-
լէր. անճադ Ս. քիլիսէյէ հէր խուսուսու շիֆահէն թէսլիմ էթտի-
լէր. պուռնուն իշին տիր քի, տէրիզ, եազըլմազ խուսուսունտա,
եազըլանըն քիլիսէյէ լուղումի եօղուտու. չիւնքի քիլիսէտէն ալընըպ
շունա պուռնա եազըլալը, շունուն վէ պուռնուն լուղումի օլտուղու ի-
շին. տէյիլ քի քիլիսէյէ պիր լուղումի վար իտի : Նասըլ քի չէշմէ-
տէն ազան սուլար, չէշմէնին՝ հէմ էվվէլ օլտուղունու թաստիզ է-
տէրլէր, հէմ չէշմէտէն քէնտի չըգտըզլարընը թաստիզ էտէրլէր, հէմ
չէշմէնին ծնլարա միւսթաճ օլմատըղընը թաստիզ էտէրլէր. վէ հէմ
չէշմէտէն չըգտըզլարըն ճիհէթ իլէ, չէշմէնին էքսիլմէտիլինի, վէ
թըպզը չէշմէնին սուլունա միւսթապըզ վէ էմսալ օլտուղունու թաս-
տիզ էտէրլէր : Ալէ պիր աստէմին եազտըղը՝ միւսէրրէտ քէնտի ազըլ-
նա միւսթապըզ օլաճաղը կիպի, աւետարան տախի՝ քիլիսէյէ միւսթա-
պըզ տըր : Զիրա ճշմարտութիւն ճշմարտութիւնա գարշը կէլէմէզ.
չիւնքի իքիսինին տէ մէպտէսի Գրիստոս տուր :

Ճի. Պօղոս առաքեալ (Ա. Կ. Բ. ԺԱ.) քէնտինէ սիւալ օլունան
գարընըն վէ գօճանըն նէ թարզ կիլիսէճէյի, նէ թարզ տուա էտէ-
ճէյի, վէ սպիր խուսուսաթլարը իւզէրինէ թարիֆ էտէրէք, ճէվապ
վէրլիօր. վէ թէնպիհ էթտիքլէրի աւանդութիւնլարը տախի հըֆիզ
էթմէլէրինի. վէ էկէրչի գարշը կէլէն օլուրաս, օ միսիլիւլէրէ պի-
զիմ. « վէ Ալլահըն քիլիսէլէրինին էօլլէ աստէթի եօզ տուր », ճէվա-
պընը վէրին տէյի էմր էտէյօր : Ալէ հաղորդութիւն իւզէրինէ՝ երնէ
օլ պապտէ՝ մուֆասսալ եազտըզտան սօնրա. պու պապտէ շիմտիլիք
եազտըղըմ քեաֆի տիր տէյօր. սիզէ տահա չօզ թէնպիհլէրիմ վար
տըր, ծնլարը տա՝ պէն կէլտիլիմտէ, շիֆահէն թէնպիհ, թէսլիմ է-
տէճէլիմ » տէր : Նէ իմիշ օլ թէնպիհլէր (պատուիրանլար) քի, Պօ-
ղոս առաքեալ սօնրա կորնթացիլէրէ սէօլլէտի. վէ իճրասը խուսու-
սունու ծնլարա պօրճ գօյտու : Մնու պիր եալընըզ քիլիսէ պիլիւր, վէ
եէվմիյէ իճրա էտէր. վէ ազիզ թէնպիհլէր մագամընտա ծնլարա սը-
զը սըզը սարըլմըշ տըր : Ամա փրօթէսթանլա՝ ծնլար սօնրատան ի-
ճատ տըր, հայրապետական տըր, տէյերէք ծնլարը գապուլ էթմէզ-
լէր : Ֆագաթ՝ հիշ պիր վազըլթ՝ շու խիմտէքի հայրապետ, ծնլարը
գօյտու տէյի, շիմտիյէ տէկին կէօսթէրէմէտիլէր. վէ եէվմիյէ մէրա-
մը ֆասիտէլէրինի սէրպէսթճէ իճրա էթմէք իշին իտտասսընը էտէր-
լէր, վէ Գրիստոսուն քիլիսէսինէ իֆթիրալար սաչմատան տուր օլ-
մաղլար :

ՃԻՍ. Պուրատա պիր միւթալա տահա էթմէլի քի, առաքեալ-
լարն հէփսի Գրիստոսուն քէլամընը շիֆահէն նէշը էթմէյէ մէհզու-
նիյէթ, վէ սէլահիյէթ ալտըլար. պու առաքեալլարն իքիսի, Մատ-
թէոս վէ Յովհաննէս Աւետարան եազտըլար. վէ պիր իքիսի տէ մէք-
թուպ եազտըլար. օ պիրլէրի հիշ մի պիր սէօզ սէօյլէմէտիլէր. վէ
սէօյլէտիլէր իսէ, սէօզլէրի հիշ մի թէէսիր էթմէտի. հիշ մի պիր
քիլիսէ թէէսիր էթմէտիլէր. վէ էթտիլէր իսէ, հիշ մի պիր սըրը
(խորհուրդ) իճրասընտա պուլուճմատըլար. հիշ մի պիր ային ու ա-
պէթ իճատ վէ նասպ էթմէտիլէր. Վազաս օնլարն Աւետարանտա
եազըլըսը եօգ տուր. եազըլըսը եօգ իսէ, օնլարն օլմամսը մը լա-
ղըմ կէլիւր: Առաքեալլարն գամնղըսը շուրատա, եա պուրատա տօղ-
տու. շու՝ եա պու ճէզայը չէքտի. գամնղըսը շուրատա՝ եա պուրա-
տա էօլտիւ տէյի, եազըլըսը վար. վէ եազըլմամըշ տըր տէյի, ա-
ռաքեալլարն տօղմամսը մը լաղըմ կէլիւր. հէփսի պօչմ մը էօմը-
լէրինի կէչիւտիլէր. հիշ պիրիսի ճէզա չէքմէտի մի, էօլտիւլէր մի,
եօղսա տահա սմի մը տըրլար. չիւնքի եազըլմամըշ տըր: Իշթէ պիւ-
թիւն ապէսիյէթ պուճտան չըգար:

ՃԻԲ. Կէլէլիմ քի, աւետարանիչլէրին պիրիսինն եազտըլը մատ-
տէյի, տիկէրի եա հիշ եազմամըշ. եա եազմըշ իսէ, թէֆէրրիւլթ-
ճա պիր պիրինէ խիլաֆ կէօրիւնիւյօր. մէսէլա պիրի Գրիստոսուն
Մըսըր տիյարընա կիթտիլինի եազար, տիկէրի օնու հիշ զիքը էթմէզ.
պիրի գըրդ կիւն օրուճ թութուղունու եազար, տիկէրի հիշ զիքը
էթմէզ. պիրի նէ կէօնէ տուա էտէլիմ տէյի, առաքեալլարն Քը-
րիստոսա օլան ըիճասը իւզէրինէ, Գրիստոսուն օնլարա էօյրէթտիլի
(Հայր մեր) եա պիրլիմ փէտէրիմիզ. . . տուասընը թէքմիլ եազար.
տիկէրի եարը եազար. տիկէրլէրի տէ օնու հիշ զիքը էթմէզ: Պիրի
տէր քի, զատիկի էթտիքտէն սօնրա, փէշթուճալ գուշանտը, վէ ա-
ռաքեալլարն այազլարընը եայգատը, վէ պէն նէ կէօնէ էթտիմ իսէ՝
սիզ տէ պօրճլուսունուզ, պէնիմ էթտիլիմի էթմէյէ տէտի. տիկէրի
եազմալ. պիրի տէր քի, յարութիւն ալտըգտան սօնրա աղիզ դարը-
լար Գրիստոսուն մէզարընա կիթտիլէր իսէ, պիր հրեշտակ կէօրտիւ-
լէր, տիկէրի՝ իքի հրեշտակ կէօրտիւլէր, տէր. պազըսըլա: Պունա
պէնզէր տահա չօգ խուսուսլարըն պազըսը եազըլմըշ, պազըսը եա-
զըլմամըշ. տէմէք քի, աւետարանիչլէրին Ֆիքրի, Գրիստոսուն հէր
իճրա էթտիլի, վէ էօյրէթտիլի թալիմաթլարը, եազը իլէ եազմազ
տէյիլ իտի, վէ տինէ վէ այինէ միւթաալիզ խուսուսլարըն հէփսի եա-
զըլմամըշ: Անճագ հէր քէս, նէ եազտը իսէ, մէքթուպ մազամըն-
տա եազտը. մէսէլա Ղուկաս Թէոփիլոսա եազտը քի, Գրիստոսուն
նէ օլտուղունու անլասըն: Յովհաննէս, քի Գրիստոսուն պիր եալը-
նըզ Ալլահ օլտուղունու անլաթսըն. քէզալիք հէր նէ քի առաքեալ-
լարա սիւալ օլունտու իսէ, պիր օլ խուսուսա ճէվասլ օլսուն տէյի

եազտըլար : Պու եազտըղըմըղտան ղիյատէսի արթըզ գալմատը , վէ եօզ տուր տէյի , հիչ պիրիսի եազմատը . հիչ պիրիսինին պիլէ ֆիք-ըինտէն պիլէ կէչմէտի , վէ հիչ պիր եէրտէ կէօրիւնմէյօր . անճազ եազը իլէ եազմազ քեաֆի տէյիլ . կէլտիլիմիզտէ թէքմիլէն շիֆահէն սէօյլէրիզ , վէ էօյրէտիլիզ տէյի , տիգգաթլըճա թէնպիհ էթտիլէր : Վէ պուլուկնտուգլարը մահալ ուզազ օլմասա իտի , հիչ պիրիսինէ , նէ աւետարան , նէ տէ պիր մէքթուպ հազար ըտըլար . անճազ շի-ֆանէն կիտիմ էօյրէտիմ տէյի , Գրիստոսուն վէրտիլի թէնպիհ իւզէ-ըէ տալմանըր ըտըլար : Հաթթա լուզուճու եօզ կիպի , առաքեալ եազըյօր : վէ եէմին վէրիյօր քի , եազտըղը մէքթուպինի օգուսուն-լար : (Ա . Թէ . Ե . 27 .) « Բապալըն իսմինէ եէմին վէրիլիմ սիզէ քի , պու մէքթուպ ազիզ գարընտաշլար հուզուրուկնտա օգուսուն » : Տիկէր եէրտէ « եազը էօլտիւրիւր » տէր : Հաքէզա « չօզ շէյլէր վար քի , սիզէ սէօյլէյէճէյիմ . լաքին գալէմ իլէ , վէ միւրէքքէպ իլէ եազ-մայը իսթէմէյօրուճ տէր » : Աճապա լուզուճուճուզ օլտուղուկնտան մը . հաշմ . զիրա Գրիստոս վէ առաքեալլար շիֆահէն ըիվայէթի՝ եազմազ-տան , տահա միւրաճճահ թուլթար ըտըլար . զիրա Գրիստոսուն թըպ-գը էֆքեարընա վէ էմրինէ մուվաֆըզ օլուպ , տայիմա . « Գնացէք , աշակերտեցէք զնոսա , ուսուցէք նոցա » . շիֆահէն էօյրէտին ծնլարա տէտի . եազըն՝ տէմէտի . լաքին պու ասիլտէ բաճօն արայան քիմ . տօղրույու գապուլ էտէն քիմ . « Ո՞ հաւատաց լոյ մերուճ . . . » :

Ճիգ . Իւչիւնճիւ՝ սէլամէթ պապընտա ազիզ քիթապտան ղիյա-տէ ինսանա լազըմ օլան պիր եալընըզ եկեղեցի վար տըր . վէ եկե-ղեցիսիզ սէլամէթ եօզ տուր . վէ ազիզ քիթապա տա հիւքիւմ վէ-րէն , պիր եալընըզ պու քիլիսէ տիր , վէ քիթապըն քէնտիսինին հիւքմիւ եօզ տուր : Եօգարըտա պէյան էթտիլիմիզտէն՝ շու սահիհ-լիքլէր անլաշըլըր . եանի Աւետարանտա Գրիստոսուն էօյրէթտիլի հէր ճշմարտութիւն , վէ հէր թէնպիհ եազըլը տէյիլ տիր . վէ չօզ լու-ղուճու թէնպիհլէրի առաքեալլար տալի շիֆահէն էօյրէթտիլէր . վէ պու թէնպիհլէր եկեղեցի իչինտէ , զէնկին պիր չէչմէ կիպի գալտը . վէ եկեղեցի տէ՝ ծնլարը ճէմաաթա շիֆահէն էօյրէթտի . էօյլէ իսէ տէսթիլէրէ տօլմուշ սուլարտան մատէ , չէչմէսինտէ արթըզ սույուն գալմատըղընը , քիմ սանա իսապէր վէրտի աչ ազըլը փրօթէսթան . Սանիէն էկէրիլ Ալլահըն քէլամընըն եազը իլէ եազըլմասը ինսանըն սէլամէթինէ միւճէրրէտ էլզէմ օլմուշ օլսայըտը , ծնսուղ նէ Գրիստո-սուն քիլիսէսի , նէ տէ ճէմաաթա սէլամէթ պուլապիլի իտի . զի-րա էլզէմ (հարկաւոր) պու խուսուստա՝ փիլիսոփայութիւնճա , օ շէյէ տէրլէր քի , ծնսուղ պիր տիկէր շէյ օլամազ . մէսէլա ինսանա թէնճէ եաշամազ իչին՝ պաշլըճա հալա սու վէ էքմէք լազըմ տըր . պիր ատէմէ պիր ճան , ծնու ատէմ էթմէք իչին լազըմ տըր . եօղսա ինսան եաշայամազ , վէ ինսան օլամազ , Բէզալիք մէզնէպիմիզ իչին

լազըմ (հարկաւոր) պիղ՝ պիր սատէ եկեղեցիյի, Գրիստոստան աւտըը թալիմաթլար իլէ պէրապէր պիլիրիզ . օնուն իչին տէրիզ քի՝ քիլիսեսիզ սէյամէք եօզ տուր . հիչ պիրիմիզ տէմէտիք քի, Աստուածաշունչսուղ՝ հախօտ Աւետարանսըզ սէլամէթ եօզ տուր : Սէպէպի տէ պու տուր քի, քիլիսէ աւետարանտան էվվէլ տիր . վէ աւետարան քիլիսէտէն չօզ սօնրա հազըլտը, վէ փէք չօզ սօնրա իլան օլապիլտի . վէ հէր քէսին էլինէ փէք ուզուն միւտտէթ սօնրա կէչէպիլտի . թա Կոստանդիանոսուն վագթինէ գատար . եանի 300 սէնէ սօնրա : Նէ զանն էտէյօր փրօթէսթան, շիմտիքի կիպի՝ պասմալարտան չըզմա միլիօնլարճա աւետարանլար մը վար ըտը . շիմտիքի կիպի տին սէրպէսթիլէթի (ազատութիւն հաւատոյ) մը վար ըտը . խայըր : Պու քիթապ՝ էօյլէ իսէ, պու աւետարան հազըլմազտան, վէ հազըլլապ իլան օլմազտան էվվէլ, թուլ միւտտէթ Գրիստոսուն ճէմաաթը, նէ իլէ իտարէ օլունտու իսէ, փրօթէսթանլար պիզէ խապէր վէրսինլէր . իչթէ պու խապէրի տէ վէրէմէզլէր . զիրա՝ միւճէրրէտ քիլիսէ վասիթասըլլա, վէ օ տա շիֆահէն (Ս. Աւանդութիւն իլէ) . օնա քի առաքեալն թէնպիհի մուճիպինճէ քիլիսէ սըզը սըզը սարըլլա՝ օնու հըֆօզ էթմիչ խտի, վէ հալա էթմէքտէ տիր : Էօյլէ իսէ, աւետարան հազըլմասընըն լուզումի եօզ խտի . ինսանըն սէլամէթինէ էլզէմ (հարկաւոր) տէյիլ խտի, եօզսա Գրիստոսուն հաւատքը աւետարան իլէ պաշլայլապ, աւետարան իլէ պիթմէլի խտի . պունու գանդը ազըլլը ատէմ գապուլ էտէպիլիր, պիլմէմ : Պու սէօղիւմիւղիւ պիր պէյինսիզ փրօթէսթան օգուտուղու կիպի, գապիլ քի աւետարանըն սէօզլէրի լազըմ տէյիլ կիպի տէյօր պէլիլէր . հաչա, աւետարանտաքի պուլուն նան սէօզլէրին հիլլէթի, վէ ճշմարտութիւնու պաշգա, վէ օլ սէօզլէրին, վէ օլ ճշմարտութիւնլարըն հազըլմասը գաղիյէսի պաշգա . ճշմարտութիւն պիր տիր, վէ հէփիմիղին սէլամէթինէ էն լազըմը չէյ տիր . լաքին հազըլմասը լազըմ տէյիլ . ճշմարտութիւն պաշգա . եազը պաշգա . հազը ճշմարտութիւնսուզ օլամազ . ամմա ճշմարտութիւն հազըրըզ օլապիլիր . նասըլ քի եկեղեցի մէզհէպիմիղին պու ճըշմարտութիւնունու Ս. Կոստանդիանոսուն հէնկեամընա գատար հըֆօզ էլլէտի : Յնտան աւետարանլարըն գօպեալարը հազըլտըլար, վէ հէր քիլիսէյէ տազըլտըլար : Խթէր եինէ տիւնեա եիւզիւնտէն աւետարան, վէ աղիզ քիթապ գայպ օլսուն, եինէ եկեղեցի քէնտի ուսիլի գատիմէսինտէն շաչմազ . եինէ օլ ճշմարտութիւնլարը սէօզ իլէ, վէ շիֆահէն իլան էտէր . վէ եինէ օլ խորհուրդլարըն իճրասընտա պուլունուր : Տէմէք քի աւետարանըն հազը իլէ հազըլմասընըն քիլիսէճէ լուզումի մութլազը եօզ տուր :

ՃԻՊ . Զաթէն՝ եօզարըտա պէյան էթտիք քի, քիլիսէ մէզհէպիմիղին պիրինճի գանունու վէ ասասը տըր . մատէմ քի քիլիսէ էլիլէրի իչինէ գապուլ էթմէք սէլահիլէթինի Գրիստոստան աւտը . վէ մա-

տէմ քի պու քիլիսէնին ըէտտ էթտիկինի , Գրիստոս տախի ըէտտ էթմիշ տիր . (Ղաւ . Ժ . 16 .) « Սիզի տիյնէյէն , պէնի տիյնէր . սիզի ըէտտ էտէն , պէնի ըէտտ էտէր . վէ պէնի ըէտտ էտէն , պէնի կէօն . տէրէնի տախի ըէտտ էտէր , վէ պէնի տիյնէյէն օնու տիյնէր . . . » : Թէքրար օրատա « Իշթէ տիւշմէնին գուվէթինի , վէ երլանլարր , ազրէպլէրի էզմէյէ սիզէ հիւքիւմէթ վէրտիւմ » : (Մարթ . ԺԶ . 18 .) Պետրոսա վէրիլէն անախթարլար հիւքիւմէթի « ճէննէթին անախթարլարընը սանա վէրէճէյիւմ . եէրտէ չէօղտիւյիւն , կէօյտէ չէօղիւլէճէք տիր . եէրտէ պազլատըղըն՝ կէօյտէ պաղլանաճագ տըր » : Վէ պու սէլամէթ վէրմէք հիւքիւմէթինի առաքեալլարա (Մարթ . ԺԶ . 18 .) Թէքրար էթտի . « Սահի տէրիւմ սիզէ քի , հէր քիմի եէր եիւղիւնտէ պալլարսանըղ , կէօյտէ տախի պաղլանաճագ տըր . վէ եէր եիւղիւնտէ չէօղտիւյիւնիւղ , կէօյտէ տախի չէօղիւլէճէք տիր » : Պու սէօղտէն աչըղ կէօրիւնտիւ քի , սէլամէթ քանունու քիլիսէ տիր . քիլիսէ հէր քիմէ ճիւնհասը իչին ճէզա վէրիւսէ , Ալլահ օնու կէօյտէն թաստիզ էտէճէք տիր . հէր քիմէ միւքեաֆաթ վէրիւսէ , վէ կիւնահարընը աֆվ էտէրսէ , Ալլահ տա կէօյտէն աֆվ էտէճէք տիր : Պու հիւքիւմէթ եափմա , եա դափմա պիր հիւքիւմէթ տէյիլ տիր . անճագ Ալլահըն գուրտուղու՝ վէ պէյէնտիյի թէրթիպ իւղէրէ տիր : Քիլիսէնին մուազզամ պաշը , եանի քիլիսէ Ալլահըն վէքիլի տիր . խուսուսու ըուհանիյէ վէ տիյնիյէյէ հէր նէ դարար վէրիւմ սիճիլ քէսէրսէ , հէր նէ թէնպիւի վէ նիզամ վէրիւսէ , օնա տէրունի , հէմ դահիրի իթաաթ լազըմ տըր . քիմ քի պու իթաաթը քիլիսէյէ իպրագ էթմէզսէ , Ալլահըն էմրինէ վէ մուրատընա դարշը կիտէր , զիրա պու քիլիսէ Ալլահըն խանէսի տիր . պու քիլիսէ քէնտի մէէմուրլէրի վասիթասը իլէ՝ Ալլահտան իհսան օլան ինայէթլէրի , սըրլարը , հէր քէսին աւմէլինէ կէօրէ՝ պախշ էտէճէք , թագսիմ էտէճէք տիր : (Ա . Կոր . Գ . 1 .) « Ինսանլար պիզի Գրիստոսուն մէէմուրլէրի , վէ Ալլահըն էսրաւընըն պին պաշըլարը կիպի , թութսունլար » : Էկէրչի քիլիսէտէ վէ քիլիսէ մէէմուրլէրինտէ Ալլահըն միւքեաֆաթ , վէ միւճազաթ վէրմէք հիւքմիւ , վէ սէլահիլէթի օլմամըշ օլսա իտի . նիչին Պօղոս առաքեալ Ալլահըն էսրարընըն պին պաշըլարը իսմիլյէ պունլարը թէսմիյէ էտէյօր . նիչին պունլարը Գրիստոսուն մէէմուրլէրի տէյի չաղըրըյօր . զիրա Ալլահըն եէր եիւղիւնտէ վէքիլի տիրլէր : Նէ խուսուստա վէքիլ տիրլէր . ասկէր օրտուլարընտմ մը , թիճարէթ խուսուսլարընտմ մը , հաշն . Ալլահըն վէ Գրիստոսուն էսրարընըն պին պաշըլարը վէ մէէմուրլէրի տիրլէր , եանի տին պապընտա զըլաղուղլար , տին պապընտա էօյրէտիր , վէ տին պապընտա հէր քէսէ Ալլահըն նիյմէթ , վէ էսրարընը թագսիմ էտիճի պին պաշըլար տըրլար : Տէմէք քի աւետարանըն եաղըսը պիզիմ տին գանունումուղ տէյիլ . նէ տէյէլիւմ . (Ա . Կոր . Գ . 9 . 10 .) : « Ալլահըն մայէթ մէէմուրլէրիի » :

— « Ալլահըն վերտիլի ինայէթէ կէօրէ , ալիւ միմար կիպի թէմէլ աթ-տում » : Թէմէլ աթմագ , Ալլահ իլէ պիրլիքտէ իշ կէօրմէք , միւճէր-րէտ տին գանունու տուր . աւետարանըն եազըսը տէյլ տիր : Էն կիւ-զէլ վէ էն աչըզ շահատէթ քիլիսէնին տին գանունու վէ մէհէնք թա-շը օլտուղունա , (Մարթի. ԺԸ. 15.) եազտըղը տըր . օրատա պիր կիւ-նահքեար ատէմ , նէ շարթ իլէ կիւնահընտան խէլաս օլաճագ . վէ նէ կէօնէ կիւնահքեար վէ Ալլահըն տիւշմէնի օլուպ , տիւշմէն սայըլա-ճաղընը պէրրագ եազըյօր : « Էկէր գարընտաշըն սանա կիւնահ իշ-լէրսէ , մապէյնտէ օնու թէքտիր էթ . սէնի տինլէրսէ , օնու գազան-մըշ օլուրսուն . սէնի տինլէմէզսէ , իքի վէ իւշ քիշի տահա ալ եա-նընա , վէ օնլարըն հուզուրունտա օնու թէքտիր էթ , նասիհաթ վէր , էկէր տինլէրսէ , օնու գազանմըշ օլուրսուն . վէ օնլարը տա տինլէ-մէզսէ , քիլիսէ հուզուրունտա սէօյլէ . էկէր քիլիսէյի տէ տինլէմէզ-սէ , օլ վազըթ Ալլահը տինլէմէմիշ օլուր : Օլ կիւնահքեար սանա ար-թըզ կէօմրիւքճիւ սիյագընտա , վէ փուլթիէրէսթ մազամընտա օլ-սուն » : Նիշին . քիլիսէյի տինլէմէտիլի իշին : Պու թէրթիպի Ալլահ քէնտիսինէ հազարէթ օլսուն տէյի մի նասպ էթտի . հաշմ . տէմէք քի , աաըլ քիլիսէ Քրիստոսուն վէքիլի մուլթագը , վէ տիյանէթիմի-զին տիրի , վէ ամիր գանուսու իլահիսի տիր : Պու քիլիսէյի տինլէ-յէն , Ալլահը տինլէր . վէ սէլամէթ պուլուր . տինլէմէյէն՝ սէլամէթ-տէն մահրոււմ օլուր : Քրիստոս էֆէնտիմիզ , Աւետարանը օգուսայան փուլթիէրէսթ կիպի օլսուն տէմէտի . անճագ քիլիսէյի տինլէմէյէն , Ալլահը տինլէմէմիշ օլտուղունտան , օնա սէլամէթ եօզ տուր՝ պու-յուրտու . օ միսիլլիւլէրէ՝ անախթարլար մուհաֆըզը ճէննէթ դա-փուսունու աչմագ . տահա տօղրուսու օնլար ճէննէթին գափուսու-նու գայպ էթմիշ օլտուղունտան , օ գափույու պուլամաղլար քի , ի-շինէ կիրէպիլտինլէր :

Ճիւ . Փրօթէսթանլարըն պայաղըլարը՝ պու անախթարլար պահ-սընը մահիթապա ալմագ իսթէրլէր . եանի ճէննէթին գափուսու վար մը իմիշ . անախթարլարը նէտէն . տէմիրտէն մի , ալթունտան մը ի-միշ : « Վէր ազըլսըղա ճէվապը . դօ , տահա ազըլսըղ օլսուն » : Է-վայիլտէ հէր միլլէթտէ պիր մէօթէրէմ ատէթ վար իտի . եանի փա-տիշահա իլք տէֆա փատիշահ օլտուղու կիւնտէ՝ մէմէքէթ թուէսսա-լարը , եախօտ միւքէլասը , օլ փայիթախթ շէրին անախթարլարընը թախթընա ճիւլիսի թէպրիքի իճրասընա կիթտիքլէրինտէ , իլլէրին-տէն էն մէօթէրէմ պիր քեամիլի՝ պունտան պէօյլէ , Ալլահ թարա-ֆընտան պու մէմէքէթին հիւքիւմէթի զաթինիդէ իհալէ օլտու , ի-տարէ վէ մուհաֆապա էտին , գապուլուսու աուր՝ տէյերէք , օլ ա-նախթարը եէնի օթուրան փատիշահա , բայէթի աղիմէ , վէ գիյնէթի մախսուսէ իլէ թագալիւմ , վէ թէսլիւմ էտէր իտի : Վէ օլ փատիշահըն իտարէսի թարիխի՝ իշպու անախթար թէսլիմի թարիխինտէն պէտ է-

տէր խոր . պուռ մէօթէրէմ ատէթ էվայիլտէ հէր միլլէթտէն իճրա օւլուպ , պիր ուսիլ վէ ատէթը մուգատտէս սըրասընտա թուլթուլուր խոր : Քրիստոս էֆէնտիմիզ տախի Ալլահըն , վէ թապիաթըն նօմոս միւհէսիսի մուլթլազը պուլունտուղունտան , պուռ գայտէյի գատիմի թաստիզ , վէ իթթիխազ էտէրէք , իշպու անախթարլար թէսլիմի մուամէլէսինի իճրա էթտիյինտէ , մանէն քեաֆֆէյի սիրուսիւնիւն , վէ թէպաալարընըն իտարէ օլունմասը հիւքիւմէթինի , քիլիսէյէ պուռ սիլ իլէ իճրա էթտի : Պու ճիւմլէ փրօթէսթան մահիթապ էտէճէք իսէ , Քրիստոսու մահիթապ էտէր . պիլիմ ըայէթ , վէ հէօրմէթ , վէ իթաաթտան մատա պաշգա պօրճումուզ եօզ տուր , նէ տէ ճէսաւրէթ էտէպիլիլիզ : Պիզիմ իթիդատըմըզ , անճազ պիր քիլիսէ Քրիստոս թարաֆընտան քէնտինէ վէքիլ նասպ օլմուշ . վէ տիյանէթ պապլնտէ հէմ գըլաղուզ , հէմ ամիր , հէմ իմանըմըզըն գանունու վէ ասասը տըր :

ՃԻԶ . Իշթէ պունուն իշին տիր քի , Պօղոս առաքեալ եազար , (Ա . Կոր . ԺԱ . 16 .) « Եկէրչի պիրիսի մուխալիֆէթ էթմէք իսթէրսէ (օլ քիմսէյէ) պիզիմ էօյլէ ատէթիմիզ եօզ տուր , նէ տէ Ալլահըն քիլիսէլէրինի » , տէյի ճէվապ վէրին տէր : Աստուածաշունչ վար , Աւետարան վար , մէքթուպլէրիմ վար տէմէյօր . անճազ հէր նէվիւճատ ագըլա խըզմէթ էտէն քիմսէլէրէ գարշը . եկեղեցիյի , քիլիսէյի գանուն կէօսթէրիյօր . պիզիմ , վէ Ալլահըն քիլիսէլէրինի օ միսիլլիւ ատէթի եօզ տուր տէր : Պազը քիմսէլէր միւճէրէտ սիւնսնէթ օլմալը իտտասաընտա կէզէր իտիլէր . Պօղոս առաքեալ պունլարա՝ պուռ պապտէ քիլիսէնին ումումէն իպրազ վէ իճրա էթտիյի գանունու գարշը գօյտու : Ազիզ էսիկ անտ քիթապընը օգուլուպ , Մովսէսին նօմոսու իւզէրինէ կիտիպ , Քրիստոսուն տիյանէթիւնի ինքեար էտէն քիմսէլէրէ՝ քիլիսէնին , վէ առաքեալլարըն իլք սիւնօթտա վէրտիքլէրի գարարը , վէ գանունու իպրազ էթտի . տէյիլ քի աւետարանը . ծնուն քի վիճուտի տէ եօզ ուտու . եանի , եազըճա : « Հէր քիմ քի պուռ գանունա մուվաֆֆազիյէթ կէօսթէրի իսէ , Ալլահըն սէլամէթի վէ մէրհամէթի իւզէրինտէ օլուն » : Աւետարանա տէմէյօր , քիլիսէ գանունունա Ալլահըն սէլամէթինի ազվ էտէյօր : (Գալ . Զ . 16 .) տէֆա (Բ . Պէ . Ա . 20 .) : « Հէֆսինտէն էվլէլ պուրայը պիլմէլիսինիզ քի . հէր իլհամ (մարգարէութիւն) քէնտի եազըլըշընը հալլ էտէմէզ . զիրա իլհամ հիչ պիր վագիթ ինսանլարըն միւրատը իւզէրէ վէրիմէտի . իլլա ազիզ բուհտան միւթէնէպպիի օլաւաղ , ինսանլար Ալլահ թարաֆընտան սէօյլէտիլէր . տէմէք քի , Ալլահըն բունու քիմէ գըլաղուզ օլմուշ իսէ , պիր եալընըզ օ՝ պուռ իլհամլարը չէօդէր , վէ մանայը սահիհէսինի վէրիլ : Տէմէք քի , պիզլէր քիլիսէնին վէրտիլ մանայը եալընըզ թուլթապիլէճէյիզ . տէյիլ քի ազիզ քիւթապ՝ հէր քէսին միւրատը պուռ քիթապա նէ մանա վէրիլսէ , վէ նէ

կէօնէ իսթէրսէ , օ մինվալ իւզէրէ օգունաճագ . անճագ Ալլահտան ազիզ քէլամըն մանասընը վէրմէք սէլահյէթինի ալմըշ օլան քիլիսէ-նին վէրտիյի մանասը իւզէրէ օգունմալը , օ քի , (Ա . Տէ՛ . Գ . 11 .) « սահիլիք տիրէյի , վէ թէմէլի տիր » : Հաթթա Պետրոս առաքեալ ա-չըգտան իսթար էտէր քի , « Պօղոս առաքեալըն եաղտըղը քեաֆֆէյի մէքթուպլէրին իչինտէ էօյլէ մանասը կիւճ , վէ ինճէ մատտէլէր պու-լունուր քի , պազը ազլը դըթ օլան քիմսէլէր , օգուլուպ նէֆսէրի-նին թէլէֆիյէթի իչին իսթէտիքլէրի եանլըշ մանալարա չէվիրտիլէր » : Պու նէ տէմէք տիր . ազիզ քիթապ քէնտի քէնտինէ՝ ճանը վէ տիլի օլմատըղընտան , ինսանա սէլամէթ գանունու օլամագ . վէ մանայը հազիգիսինի միւճէրէտ Գրիստոսուն ըուհունու թաչըյան , սաղ՝ վէ միւթէքէլիմ Գրիստոսուն վիճուտի վէրէճէք տիր . վէ իշպու վիճուտ Գրիստոսուն քէնտի քիլիսէսի տիր . օ քի սահիլիք տիրէյի վէ թէ-մէլի տիր . նասըլ քի տիկէր եէրտէ՝ Պօղոս առաքեալ , « եազը էօլ-տիւրիւր . ամմա ըուհ ճան վէրիլ » տէր : Եանի Մովսէսին նոմսու եազը իլէ , վէ Գրիստոսուն մէզհէպի ազիզ ըուհ իլէ ըուպար օլունա-րագ , Մովսէսին նոմսունուն եազըսը իլէ՝ քիմսէ գուրթուլամատը . լաքին Գրիստոսուն ըուհու իլէ հէր քէս սէլամէթ պուլտու : (Բ . Կ . Ն . Գ . 6 .) « Ալլահ պիլլէրի եէնի անտա գատիր մէճմուրլէր նասպ էթ-տի . տէյիլ եազը իլէ , անճագ ըուհ իլէ . զիրա եազը էօլտիւրիւր , ամմա ըուհ ճան վէրիլ » : Փրօթէսթանլար տիգգաթ իլէ Պօղոս ա-ռաքեալըն պու մէքթուպլէրու օգուսալար , քիլիսէնին չիֆահէն , վէ ըուհ իլէ մէզհէպիմիլիին սահիլէն գանունու օլտուղունու անլար-լար , էկէր ֆիքրիլէրի հազգընը պուլմագ իսէ : « Եազը իլէ մէճմուր տէյիլիլ . իլլա ըուհ իլէ » :

Ճի՛ . Պու ազիզ քիթապըն մանասընը հէր քէս էկէրչի կէօնլիւ-նէ կէօրէ անլայըպ՝ վէրէճէք իսէ , չօգ եանլըշ էֆքեարլարա կիրիֆ-թար օլուրլար . չօգ մէզհէպլէր իճատ օլուրլար . չօգ տիւրլիւ տին-լէրէ խըզմէթ էտէրլէր . վէ լաքին հէփսի տինսիլ օլուր . տինսիլ եա-չար , վէ էնճամընտա տինսիլ էօլիւր : Նասըլ քի փութփէրէսթ ա-թալարըմը , չօգ շէլէրէ Ալլահ տէյէրէք , չօգ սանամլէր տիքտիլէր , վէ Ալլահլարը չօղալթտըղճա , հիչ պիրի Ալլահ օլամատը իսէ , քէ-զալիք , մէզհէպլէրին չօղալմասը , տիլանէթին հիչ օլմասը տէմէք տիր : Պունա տէլիլ , էկէրչի քիլիսէ թէվարիսի օգունուրսա , հերե-տիկոսութիւնլար , վէ միւճիտլէրինին քեաֆֆէսի քէնտի էֆքեարը-նա , վէ մէրամընա մուվաֆըդ , պու ազիզ քիթապտան կէօյա ֆէլթ-վա՝ վէ մահալ պուլարագ . վէ օլ մահալլէրէ իսթէտիքլէրի կիպի էֆ-քեարը վահիտէլէրինի , վէ մէրամը զաթիյէլէրինի թաթպիլդ էտէրէք , պիրէր մէզհէպ իճատ էթտիլէր . վէ քիլիսէյի խայլը մէշագգաթլարա կիրիֆթար էտէրէք , նիչէ նիչէ պի կիւնահ քէսանըն գանընըն տէօ-քիւլմէսինէ պատի օլաուլար : Նիչէ նիչէ ֆէլաքէթլէր , վէ աճընա-

ճագ հալլէր, վագըթ պէ վագըթ պու երւզտէն ճէմիյէթլէր, վէ տէվ-
լէթլէր պաշնա կէլտիլէր. պունլարըն հէփսի էֆքեարը մախսուսէ
սէմէրէլէրի տիրլէր. վէ իշպու աղիզ քիթապը քէնտի մէրամը ֆա-
սիտէլէրինէ մուվաֆըզ կէթիրտիքլէրի իշին, կէօյա երւէքլէրինէ րէ-
ֆահ, վէ ֆէրահ վէրմէք իշին՝ աղիզ քիթապտան պիրէր ֆէթվա
պուլտուլար. լաքին պէօյլէլիք իլէ՝ քէնտի նէֆսլէրինին մազարրա-
թընը, վէ հէլաքընը մուճիպ օլտուլար: Օգունսուն պիւթիւն րաֆը-
զըլարըն թէվարիխի, պա խուսուս Լութէրին, վէ Գալվինին, վէ
թապիլէրինին թէվարիխի: Պու եէնի մէզհէպ դահրամանլարը, վէ
պու միւճիտլէր տահա հայաթտա իքէն, իճատ էթտիքլէրի մէզհէպ
երւզ էլլիյէ թագսիմ օլտու. չէօյլէ պիր պիրինէ զըտտ, վէ մուզայիր
քի՝ պիրինին տինճէ իթիզատընը, տիկէրի դապուլ էթմէզ իտի: Գալ-
վին պատարագտա գոյափոխուքիւնու. րէտտ էտէրէք, սատէ Բրիս-
տոսուն թէնինին զիքրի տիր տէմէյէ պաշլատը. Լութէր պունուն
մուզայիրի, առեք կէրէք տէ՝ վէ պատարագտա, միւպարէքլէնմիշ
էքմէք, վէ շարապ Բրիստոսուն թէքմիլ գանը, վէ թէնի օլուր տէյի
իտտա էթտի. քիմի քահանալըգտան օսանըպ, էվլէնի. քիմի ալ-
րէթ պօշամայա աւետարանտան ֆէթվա արար. քիմի պօշանմըշը ա-
լըր. քիմի տէ ալրէթ ինսան իշին տիր տէյերէք, իւսթ իւսթէ իս-
թէտիյի դատար ալրէթ ալըր վէ ալրէթ պօշար. պիլ ֆարզ վէլա-
տէթի փրօթէսթան՝ սօնրա Մօրմօն Պրիկամ Իւնկ նամ քիմէսնէ, Ամէ-
րիգատա 19 դարը իւսթ իւսթէ ալըպ, մուախխարէն իտարէլէրին-
տէն աճիզ գալարագ, չէօյլէ ըզհարը մէրամ էտէր. իսյը, Ալահըն
էմրի պիր ատէմէ պիր թէք գարը եթէր տէր. դահէր ֆէթվասընը տա
երինէ աղիզ քիթապտան քէնտի ազլընա կէօրէ պուլուր. վէ ալարըզ
գարըլարըն օն սէքիզինի պօշայըպ՝ իշլէրինտէն պիրիսինի ալը դօր.
պու պիզիմ կիւնլէրիմիզտէ վուգու պուլտուղու կիպի, ալէմին նէֆ-
րէթինի մուճիպ օլարագ կաղէթալար վասէթասը իլէ աճայիպ նէվին-
տէն, տիւնեայա մաաթթէսիւֆ իլան օլտու: Իշլէ քէնտի քէնտիյէ
աւետարան օգույուս, մէրամընա կէօրէ աւետարանա մանա վէրիր-
սէ, պիր ատէմին վէ պիր մէզհէպին սօնու պէօյլէ օլուր: Եվլէթ,
Սիմէոն ծերունի Յիսուս չօճուղու գուճաղընա ալըպ՝ հէյքէլտէ միւ-
պարէքլէիպ, Մարիամ Աստուածածինէ էթտիյի թըպզը փէյղամպէր-
լիք, « վէ իշթէ պու չօճուգ պիր չօգլարըն գալգմասընա, վէ պիր
չօգլարըն տիւշմէսինէ սէպէպ օլաճագ տըր» տէտիյի միսիլիւ. սահիհ
աղիզ քիթապ չօգլարըն տիւշմէսինէ վէ չօգլարըն սէլամէթինէ մուճիպ
օլտու: Նասըլ քի Պետրոս առաքեալ՝ Պօղոս առաքեալըն մէքթուպլէրի
հագզընտա սէօյլէտի իսէ, եանի մանասը սէրթ, վէ կիւճ չօգ շէյլէր
Պօղոս գարընտաշըմըզ եազտը, քի իմանտա զաիֆ օլան չօգ ատէմէրէ
նէֆսլէրինին թէլէֆիյէթինէ մուճիպ օլաճագ. ամմա քիթապը քէնտի
մէրամլարընա ույտուրան քիմսէլէր միւրատլարընա պու տիւնեատա

եալընըդ էրէրլէր . ալիմ, վէ լաքին փրօթէսթանա մէյեալ,
 Երազմոսուն փրօթէսթան հագգընտա տէտիյի կիպի . քի հէփ թու-
 տուգլարը իշլէր եղեռերգութիւն իլէ պաշլայըպ, կատակերգու-
 թիւն իլէ խիթամ պուլուր : Իշթէ գօմանտասըզ օլան հէր օրտու,
 պէօլէ պօղուլուր . վէ հէր մէրամ պէօլէ խիթամ պուլուր : Պու տէ-
 տիքլէրիմիզտէն աշիքեար թէպէյիւն էթտի քի . ազիզ քիթապ քէն-
 տի քէնտիյէ եալընըդ տին գանունու օլամազ . անճազ քիլիսէնին
 թաստիգլինէ միւհթաճ տըր : Սանիէն շիֆահէն Ալլահըն քէլամը՝ եա-
 նի ազիզ րիվայէթ տիյանէթիմիզին իքինճի գանունու տուր : Սալի-
 սէն ազիզ քիթապ տիյանէթիմիզին իւչիւնճիւ գանունու տուր . վէ
 տիյանէթիմիզին հէր խուսուսու թէքմիլ ծնտա եազըլը տէյիլ տիր .
 վէ պիլ ախէրէ քիլիսէ ինսանըն սէլամէթի խուսուսունու Քրիստոս
 էֆէնտիմիզտէն ալմըշ օլտուղունտան, ճէմաթընը սէլամէթ պապըն-
 տա ազիզ քիթապսըզ կիւտէպիլիբ :

ՖԱՍԼԸ ՍԱՏԻՍ

ՊԱՊԸ ՎԱՀԻՏ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԻՆ ՀԱԻԱՏՔԸ ԵԱՆԻ ԻՄԱՆԸ ԻԻԶԷՐԻՆԷ

ՃԻՐ. ՆԵ՞՞ ՏԻՐ պու իման, քի փրօթէսթանլար պիր էլպիսէ պիլմէքտէն տահա գօլայ պէլլիլէմիլէր, վէ հէր պիրինին էլինտէ պիր տիրլիւ գալըպ պուլունարագ, ծնա կէօրէ պու իմանը գօլայճա թարիֆ, վէ թա'լիւմ էթմէյէ գալըշլօրլար: Եվվէլա իման՝ ինսանըն սէլամէթի իչին՝ վէրիլէն ֆրիստոսուն սէմավի, վէ Ալլահանի թա'լիւմթլարը, վէ սուրէթը իճրասը տրր. եախօտ, իման՝ էկէրչի պիր Ֆազիլէք մագամընտա թուլթուլուրսա, սէմավի պիր գուվլէք տիր քի, Ալլահտան իլհամ օլմուշ, վէ քիլիսէտէն իպրազ օլմուշ, սէմավի սահիլիքլէրէ՝ Ալլահըն սահիլ շահատէթ էթմիլի իչին, ինսանըն ազլընը ինանմայա գանաւըրըր. վէ թահրիք էտէր: Վէ պու իման՝ տին ամէլի մագամընտա թուլթուլուրսա հալտէ, շէօլլէ թապիր օլունուր. եանի՝ պիր Ֆազիլէք ամէլի տիր քի, ինսան Ալլահտան իլհամ օլան քեաֆէլի խուսուսլարը Ալլահըն շահատէթի վէ քաստիգի իչին, գավիճէ, վէ շիպիհէսիգճէ գապուլ էտէր:

ՃԻԹ. Պու իման եօգարըտա օլան թարիֆ իւզէրէ, գուվլէտէ իման, թապիր օլունուր. վէ իքինճի սուրէթտէ օլուրսա, ամէլտէ, եա Ֆիլիտէ իման թէսիլլէ օլունուր: Սանիլէն՝ հէմ գահիրի իմանա վէ հէմ պաթիլի, եա մանէվի իմանա թագսիմ օլունուր: Զահիրի իման, հաչան պիր ատէմ պիր մատտէլի մախսուսէլի աչըգտան իգրար էտէրսէ. պլլ ֆարզ, ֆրիստոսուն ինսան օլտուղունա, եախօտ Ալլահըն իւզլիւք պիրլիք օլտուղունա, վէ սալլրէյէ ինանըրըմ տէրսէ, գահիրի պիր տին ամէլի օլուր: Պաթիլի, տիրունի, մանէվի, քի իւզիւ տէ պիր շէյ տէմէք տիր. հաչան՝ պէն Ս. քիլիսէնին էօլրէթտիլի հէր խուսուսլարա ինանըրըմ տէրսէմ. օլ վազըթ հէփսի մանէճէ իչինտէ մէվճուտ օլուր, եանի գափալը սուրէթտէ: Սալիսէն տիրի իման՝ թէսիլլէ օլունուր, հաչան ֆազիլէթ ամէլլէրի իլէ, վէ մուհապպէթ իլէ պիր ատէմին իմանը տօնանմըշ օլուրսա: Վէ պունուն մուղալիրի, Էօլիւ եա ջըպլազ իման՝ տէնիր. հաչան պիր ատէմ ֆազիլէթ ամէլլէրինի պիլի, վէ իգրար էտէր. ամմա իճրասընտա խասթէ օլուր, եանի իճրասընտա պուլունմազսա, օլ քիմէնին

իմանը (հաւատքը) վար տէնիր, ամիս տէյիլ տիրի, իլլա Խօլիս իմանը վար տըր • Յակըրոս առաքեալըն (Գլ. Բ. 20.) տէտիյի կիպի, իման ամէլսիզ էօլիւ տիւր, եա պօշ տուր, վէ ամէլ իմանսըզ քէզալիք պօշ տուր • (17. 18.) վէ էօլիւ տիւր : Պոռնու եազմամտան պալիս, չօգ քէրէ աւետարանտա, իման՝ ատէմի գուրթարըր տէն • միշ օլտուղունտան, եանի մուհապպէթ, վէ Ֆազիլէթ իլէ իման, տիրի իման, տէյիլ քի Խօլիս իման անլաշըմալ տըր :

ՃԼ. Պոռնարտան անլաշըրըր քի, հաւատալ օլմագ, էվէլա ինանմագ տէմէք, վէ իման կէթիրմէք, վէ րէյինի թէսլիմ էթմէք տիր • Նէյէ րէյ թէսլիմ էտէճէյիզ, հէփ օլ մատտէլէրէ քի, Ալլահ քիլիսէյէ, վէ անտէն պիզէ իլհամ իլէ վէրտի • վէ օնլարը գապուլ էթմէք, ազլըմըզ տանըճագտան, պիզէ պէօյիւք պիր պօրճ տուր • զիրա օնլարը վէրէն պիր սահիհ Ալլահ տըր : Սանիյէն՝ իշպու մատտէլէրէ ճանը կէօնիւլտէն ինանմագ, վէ իճրասընտա պուլունմագ գազիյէսի • Ալլահըն մահգա պիր ինայէթի մախսուսէսի ատտ օլունմալ տըր : (Ա. Պեթ. Ա. 8.) « Օնու, (եանի Քրիստոսու) կէօրմէտէն սէվտինիզ • օնա հալէն պագմատան պիլ ճիւմլէ ինանտընըզ, վէ տիլ իլէ թապիր օլունմագ վէ միւշէրէթ մէսէրէթլէ մէսրուր սուհուզ » : Նէ պէօյիւք ինայէթ :

ՃԼԱ. Սալիսէն՝ իշպու տին խուսուսունա տայիր մատտէլէրէ պիղիմ պու թապիր ազլըմըզ ճիւզիճէ եթէրսէ տէ, պիզիմ ազլըմըզն եթէտիյի, վէ պիզէ էթտիյի շահատէթ, վէ գանտըրըզ Ալլահըն իլմինն՝ պինտէ պիրի օլմայըպ, պիզլէր պու ազլըմըզ իլէ հէր կիւն եանըրըր օլապիլտիյիմիզ թապիր օլտուղունտան, Ալլահըն իլմինն, էմրինն, վէ շահատէթինն իշթէ պու զըսսա ազլըմըզ իլէ գարըզ գօյմագ, խաթա օլտուղունտան • ազլըմըզը, վէ բատէթիմիզի օնուն էմրինն իթաաթ էթմէյէ հազըր, միւնթազըր թութմամըզ, պիզէ վաճիպ օլուպ • վէ օլ սէմավի թալիմաթլարըն սէպէպինի տէ արամայա հագըրմըզ հիշ պիր վէճհ իլէ օլմատըղընտան • ազլըմըզը, վէ բատէթիմիզի Քրիստոսուն հաւատքընա, վէ էսրարընա էսիր էթմէլիյիզ • նասըլ քի քիթապըն պիտայէթինտէ (1. 2. 3.) մէպտէլէրտէ եազմընը :

ՃԼԲ. Բապիլէն՝ Աստուածաշունչտա, վէ Աւետարանտա հաւատք, իման, չօգ եէրտէ մուհապպիք վէ ումիտ ամէլիլէ միւթթէֆիզ, միւլթթէլիթ պիր Ֆազիլէթ անլաշըրըր օլտուղունտան, հաւատքը՝ իման օգուտուղունուզ վէ աննատըղըմըզ վագըթ, պիր սատէ ազլ իլէ Ալլահը, վէ թալիմաթլարընը պիլմէք իթիզատընը անլամամալընը • իլլա տիրի իման անլաշըմալ տըր : Պոռնու պիր վուգուաթ իլէ պիլտիրէլիմ : (Մարթ. Բ. 20. վէ Դաւ. Ը. 43.) նագլ էտիյօրլար • պիր գարը օն իքի սէնէտէն պէրի գան ազմասը իլէթինն միւպթէլա օլմուշ իտի, վէ հէքիմէրէ խալլը ագճէ սարֆ էթմիշ իտի, վէ

սաղաւմամբ իտի . պու գարը Գրիստոսուն պու իլէթտէն քէնտինի գուրթարմայա միւղթէտիր օլտուղունա , վէ Գրիստոսա ինանմը իտի . (Մարթի . Թ . 21 .) զիրա քէնտի քէնտինէ տէր քի , պիր եալընըգ էս-վապընա տօգանայըմ , սաղալըրըմ . իշթէ էօլիւ իմանը . լաքին պու-նուն իլէ գուրթուլամատը . (Ղուկ . Ը . 44 .) կիզլիտէն , վէ արգա-տան Գրիստոսուն էթէկինէ քէնտինի տօգանտըրտը . եանի տիրի ի-մանը . իշթէ ամէլ . վէ օլ տագիգէտէ , գուրթուլտու . վէ Յիսուս օնա տէր « իմանըն սէնի գուրթարտը » : Եվվէթ իմանը գարըյը գուր-թարտը , ամմա գանղը իման . պիր Գրիստոսա գատիր տիր տէյի , ինանմատը իլէ եալընըգ գուրթուլամատը . ամէլ իլէ տախի եազլաշ-տը , վէ էօյլէ գուրթուլտու : Իշթէ տիրի իման իլէ , էօլիւ իմանըն ֆէրգի պու տուր : Վէ ապըլ իման ամէլ իլէ տիր : Ալլահըն իշհամա-րընա՝ պիր սահիհ Ալլահըն սէօղիւ օլտուղու իշին , ազլըմըգա հիշ տանըյմատան ինանմագ պիզէ պիր մուգատտէս պօրծ տուր : (Ս . Յովհ . Ե . 2 .) « Ալլահըն էվլատընը սէվտիկիմիդի պուլնտան . եանի Ալ-լահըն սէվիպ , օնուն էմիրլէրինի հըֆըգ էթտիկիմիզտէն պիլիբիդ » . տէ-մէսի տիրի իմանա տիկէր պիր տէլալէթ տիր :

ՃԼԳ . Պիր շէյէ իման էթմէք , օլ շէյի կէօրմէք տէյիլ , վէ իման ինանըն րաճօնու թանթընա կիրմէդ . ինսան իմանա , անճագ քէնտի քէնտինի թէսլիմ էթմէլի . եօգարըտա իֆատէ էթտիլիմիզ կիպի , ի-նանմագ տէմէք , պաշգասընըն սէօղիւ իշին կէօրիւնմէյէն պիր շէյէ էմնիլէթ էթմէք , ըէյ վէրմէք , թաստիգ էթմէք տէմէք տիր : Ագա-յիտի տինիլէյէ պիզ Ալլահըն սէօղիւ իշին՝ վէ եալընըգ Ալլահըն շա-հատէթի իշին ինանըրըգ . ինսանըն տայիմա եանըլմայա գապիլիլէթի օլտուղունտան , ինսան սէօղիւ իշին օլան իման , քէզա գապիլի ղա-լաթ տըր . եանըլապիլի . ամմա Ալլահ հիշ եանըլամաղ , նէ տէ պիր քիմէյի ալտատա պիլի օլտուղունտան , Ալլահըն սէօղիւ իշին օլան իման՝ էվվէթ եանըլամաղ . վէ Աստուածայից հաւատք թէսմիյէ օ-լունուր : Եկէր ինսան սէօղիւ իշին պիր շէյէ ինանըրսագ . օ՝ մարդ-կայից հաւատք , թէսմիյէ օլունուր : Վէ մատէմ քի պիր մատտէյէ ինանմագ , կէօրիւնմէյէն պիր շէյի թաստիգ էթմէք տէմէք տիր . պու սուրէթտէ իման՝ եա հաւատք պապլնտէ , իլիմ արամագ , եանի ինանտըղըն մատտէնին սէպէպլնի արամագ , վահի , վէ մուղայիր տիր . զիրա իման՝ իլիմ (գիտութիւն) տէյիլ , կէօրմէք տէյիլ : Վէ հէր նէ գատար քի իման գիտութիւն , եանի ֆէյլէսօֆճա օլան իլիմ տէյիլ իսէ տէ , մատէմ կէօրիւնմէյէն պիր մատտէյէ իման էթմէք , ըիզա վէրմէք տիր . պու ճիւմլէ՝ տիկէր պիր մուղղամ սէպէպտէն էօթիւրիւ իման , ինսան իլմինտէն փէք տէ ալա տըր . զիրա ինսան եանըլըր , ամմա Ալլահ եանըլմաղ . զիրա ինսան իլմի , ինսան ազլը-նըն մէպտէլէրինէ մուվաֆըգ իսէ , իման իլմի Ալլահըն սահիլիլի մէպտէսինէ միւպլթէնի վէ մուվաֆըգ տըր : Իշթէ Ալլահանի իմանըն

Ֆէրզի վէ գըյմէթի տէ պուրատա տըր . վէ պու էճիլտէն՝ Ալլահնի իման , ինսան իլմինէ , վէ ինսան իմանընա փէք Ֆայիզ , վէ փէք մէօթէրէմ տիր : Վէ Քրիստոսուն սէօղիւ (Յօվն . Ի . 29 .) « Մութլու կէօրմէտէն ինանան քիմսէյէ » իշթէ պունա մէպնի տիր :

ՃԼԴ . Փրօթէսթան քիմսէ , հէմ պէն եալընըզ ագլըմ իլէ ազիզ քիթապտան իմանը պուլուր , վէ չըգարըրըմ տէր , վէ իտտաա էտէր . վէ հէմ պու իմանը՝ հաւատքը թէֆթիշ , վէ թէգէքքիւր ալթընա տա- խի ալըրըմ տէր . վէ իտտաա էտէր : Լաքին զաննըմ , իմանըն նէ օլ- տուղունու պիլմէզ , զիրա պիլմիշ օլսա՝ իտտաաալընտան վազ կէչէր , վէ Ալլահն քէլամընա իսթէտիյի մանայը եագըշթըրմազ . անճագ ազլընը Քրիստոսուն իմանընա , վէ էսրարընա թապի , վէ էսիր էթմէլի տիր . նասըլ քի Պօղոս առաքեալ եագար , վէ իմանը փէք կիւզէլ թարիֆ էտէր : Իման նէ տիր . « իման՝ ումիտ օլունան խուսուպարըն թէմէ- լի տիր , վէ կէօրիւնմէյէն շէյին իսպաթը » : Կէօրիւնմէյէն խուսուս- լարա բիզա վէրիպ , ամին , ինանըրըմ , տէմէք . ինանմագ տէմէք տիր . էօյլէ իսէ՝ օնլար քի , պիզիմ ազլըմըզ եէթիշմէտիյի հալտէ , ի- նանմայըզ իտտաաալընտա կէզէրլէր . իմանըն մանապընա տապան տմա պանա զըտտ տուրարազ , փէք զիյատէ եանըլըրլար : Ջիրա Ալլահ է- կէրչի տօղրու իսէ . վէ կէրչէքլիք սէրչէշմէսի իսէ . կէօրիւնմէյէն շէյլէրէ , օնլարը քի , պիզէ իլհամ էտէր , քիլիսէ վասիթասը իլէ ի- նանմալընըզ . եօզ . էկէր փրօթէսթան տօղրու իսէ , իմանը թէֆթիշ ալթընա ալմալը : Պօղոս առաքեալ տիւնեանըն հիշտէն վար օլմասընա ինանմագ , իման իլէ (հաւատով) օլուր տէյօր . եանի պիր իմանըմը- զըն վասիթասը իլէ ինանըյօրուզ , պիզ կէօրմէտիք տէյօր . քէզալիք Աբէլին գուրպանընըն Կայէնինքինտէն տահա մագպուլ օլտուղունու : քէզալիք Նոովըուն սազ իքէն կէօյլէրէ չըգտըղընը , հէր նէ գատար ազլէ մուվաֆըզ տէյիլ իսէ տէ , իման իլէ « վէ իման օլմագսըզըն Ալ- լահա մագպուլ օլմագ , միւմքին տէյիլ տիր . իլլա քի , Ալլահա եա- նաչան՝ Ալլահ վար օլտուղունա ինանմալը , վէ արայանընա միւ- քեաֆաթ վէրիր » : Իմանը իլէ Նոյ նահապիտ՝ տահա կէօրիւնմէմիշ սու թուֆանընա ինանըպ՝ տէհչէթէ կիրիֆթար օլուպ , կէմի եափ- մայա պաշլատը , իման իլէ Աբրահամ վաթանընը թէրք վէ զուրպէթի իխթիյար էթտի , չըգտը , վէ կիտէճէք եէրի պիլմէտէն , Ալլահն սէ- տասընա ինանտը : Իման իլէ Սարա չօճուզ տօղուրաճաղընա ինանտը , վէ օլ իմանա մէպնի էվլատլարընըն տէնիզ գըլըսընտա պուլունան գումլարտան տահա զիյատէ օլաճաղընա , վէ զիւրրիյէթէ սէպէպ օլ- տու : Իման իլէ Աբրահամ պիր թանէճիք էվլատընը Ալլահա գուր- պան սունտու . իման իլէ Յակոբ . Յովսէփ . Մովսէս . . . տալրանա սըլար . վէ պաշլարընա կէլէն վուգուաթլարտա իճապ էտէն իմանա տան տուր օլմատըլար : Պունլարըն հիշ պիրիսի , կէօզ իլէ վէ ինսան ազլը իլէ կէօրիւնիւպ՝ օլմուշ շէյլէր տէյիլ , անճագ պիր տահիս Ալ-

լահրն սէօղիւ , վէ էմրի իչին օլ ամէլէրէ իպթիտար էթտիլէր , վէ իման միւքեաֆաթընա մուվաֆֆազ օլտուլար :

ՃԼԵ . Կէլէլիմ իմանըն շարթլարընա . իմանըն պիրինճի շարթը մութլագը , Ալլահըն քէլամընըն ահքեամընա եա մանասընա թէքմիլ ճանտան , թէքմիլ ֆիքիրտէն թէսլիմ օլմագ տըր , գապուլ էթմէք տիր . զիրա Ալլահըն սէօղիւնիւն սահիլիյի իւզէրինէ հիչ չիւփհէ օլամագ : Իշթէ Պօղոս առաքեալըն սէօղիւ , (Եֆբ. Ժ. 38.) « Զիրա պէնիմ սատըգըմ , իման իլէ սէլամէթ պուլաճագ տըր . վէ էկէրչի պիրիսի չիւփհէ էտէրսէ , նէֆսիմ ծնու գապուլ էթմէյէճէք տիր . լաքին պիզլէր , թէրէտտիւտ իլէ նէֆսիմիզին թէլէֆի իչին տէյիլիզ . իլլա իման իլէ ճանլարըն խէլասը իչին » : Տէմէք քի տիյանէթ խուսուսլարըր բաճօնա կէլէմէզ , վէ թէզէքքիւր ալթընա կիրէմէզ : Պուսնուն մուղալիրի փրօթէսթան քիմսէ . խմր . իլլա պէնիմ ազլըմա մուվաֆըզ կէլմէլի տէյի , իտտաա էտէր . պու քի տինի , վէ իմանը , քի սըրըր տըր , քի կէօրիւնմէյէն շէյէ ինանմագ տըր . վէ սըրըր իսէ , հալի իլէ գափալը վէ կիզլի գալաճագ իքէն , մալիւմաթ ալթընա , կէօղիւմիւն էօնիւնէ օնու ալայըմ տէր . կէօղիւմիլէ օնու կէօրէյիմ տէր . հէմ ինանմագ , հէմ կէօրմէք . պու փիլիսոփայուլթիւնա մուլղայիր տիր : Պուսնուն իչին պիզլէր տէմէյէ մէճպուր օլուրուզ քի , փրօթէսթան քիմսէ՝ տիյանէթի չիւրիւթմէք էֆքեարընտա տըր . օ քի Ալլահըն շահատէթի , վէ սահիլիյի իւզէրինէ միւլէսսէս , վէ Ալլահըն կէրչէքլիյինէ միւսթէնիտ տիր . փրօթէսթան իսթէր քի , ինսանըն ազլընըն գանմասը , վէ շահատէթի իւզէրինէ առէմին իմանըր միւլէսսէս օլտուն . իսթէր քի , ինսանըն ազլը տին խուսուսուլնա հաքիմ օլտուն , բաճօն քէսսին . պու քի Ալլահըն շահատէթինի ինսան շահատէթինտէն տուն , վէ էնկին թուլթագ տըր . վէ պիլախէրէ աւետարանը չիւրիւթմէք տիր : Պօղոս առաքեալ , (Բ. Կորն. Ժ. 5.) « Ալլահըն իլմի իւզէրէ ղուրուրիյէթ կէթիրէն հէփ թէքէպպիւրլիւիւ չէօղիւյօրուզ . վէ հէր ազլը Գրիստոսա իթաաթ էթսին տէյի էսիր էտիյօրուզ » տէր : Պուստան աչըզ , տահա նէ օլապիլիր : Իման մատտէսի մի տիր , հվվէք վէ ամիլն տէմէտէն մատէ՝ օնա պաչգա իթիւգա՞ն եագըչմագ . պու իմանըն իզթիզասընտան տըր . պուսա պիր էմսալ . նատըր քի , պիր պէօյիւք առէմին քէօլէսի , եախօտ էսիրի քէնտի էֆէնտիսինն նէ էթտիյինի , վէ նէ իչին էթտիյինի սիւալ էթմէյէ հագըր եօզ իսէ , վէ անճագ պիր գապուլուլուն հալի թէմէննի էտէր . վէ օլ էմրին իզթիզասընա , վէ իճրասընա չիթապ էտէրսէ . քէզալիք պիր սահիհ քրիսթիյան , տին խուսուսուլուն Ալլահտան , վէ Ալլահըն հագգ , վէ կէրչէք սէօղիւ , վէ էմրի պիլիպ , իճրասընա պօրճու տուր : Պօղոս առաքեալ պու սէօզ իլէ ֆէյլէսօֆլարըն միւթէքէպպիւր իլիմլէրինի ֆասլ էտիպ՝ Ալլահըն իլմինտէն պիլասպէր օլանլարը թէքտիր էտիյօր . եանի պու փուլթիւրէսթ ֆէյ-

լէսօֆլարը քի, քէնտի թապիի ազըլլարընա կիւվէնէրէք, ինսան իւմինէ պէօյիւք շէրէֆ վէրիւրէր իտի. վէ Պղատոնու, վէ Սրիստոնէւի Ալլահտան տահա իւսթիւն թութարագ, Ալլահըն իւմինի իսթիհզա էտէր իտիւէր: Պօղոս առաքեալ պունլարա վահի իթիգատլարընը թէրք էթմէք իչին, նասիհաթ վէրիւր իտի քի, կիւվէնտիքլէրի իշպու ինսան իւմինի, պէր թարաֆ էտիւլ, Ալլահըն կէրչէք, վէ եանըլմագ իւմինի, վէ իւհամընը. տիյանէթլէրինէ ասաս իթթիխագ էթսինլէր. զիրա ինսան՝ նասըլ օլսա եանըլըր, ամմա Ալլահ եանըլմագ. պու սէօղէ գանարլար ըտը. վէ իման էսրարլարընը հեթանոսլար գապուլլ էտէրլէր իտի: (Ա. Յ. 4. Ե. 9. 10.) « Եկէրչի ինսանլարըն շահատէթինի գապուլլ էտիյօրսագ. Ալլահըն շահատէթի տահա պէօյիւք տիւր » . եանի Ալլահըն պիզէ էմը, վէ իւհամ էթտիյի էսրարլարա ինանմայա տահա զիյատէ պօրճուլուզ. վէ Ալլահըն էմը էթտիյի պիր մատտէյի թէգէքքիւր ալթընա ալմագ ճայիզ օլմատըղընտան. Ալլահըն շահատէթի ինսան ազըլըն շահատէթինտէն տահա պէօյիւք օլտուղունտան. Ալլահըն սահիւլիլի իւզէրինէ շիւփիէ էթմէք տիր. վէ պու տա Ալլահա հագարէթ տէմէք տիր. զիրա քէնտի ազըլըն քիթապտան տահա իւսթիւն թութմագ տէմէք տիր. պու քի քիւֆիւր, վէ Ալլահը եալանճը թութմագ տըր: (10) « Հէր քիմ քի, Ալլահըն էվլատընա նէֆսինճէ ինանըրսա՝ պու (Ալլահըն) շահատէթինի թութար. վէ հէր քիմ քի, Ալլահըն էվլատընա ինանմագտա, օնու եալանա չըգարըր. զիրա Ալլահըն քէնտի էվլատը հագըլնտա օլան շահատէթինէ ինանմայօր » : Քրիսթիյան մէգհէպինիյն ֆիւթուհաթը պու խուսուստա տըր. եանի Ալլահըն սէօղիւնիւ՝ ինսանըն ազըլնտան տահա իւսթիւն թութմագ, վէ օնա ազըլ եէթիշտիրմէտէն, իման կէթիւրմէք, իթիմատ էթմէք, թէսլիմ օլմագ տըր: Զիրա ինսան եանըլըր, լաքին Ալլահ հիչ պիր վազըլթ եանըլմագ: (4) « Զիրա հէփ օնլար քի, Ալլահտան տօղմուշ տուր՝ տիւնեայը եէնէր. վէ (ֆիթուհաթ) եէնմէք պու տուր քի, տիւնեայա ֆաթիհ կէլիր, սիզլին իմանընը » . եանի սիզտէքի օլան տին իթիգատը, Ալլահըն շահատէթի իչին օլտուղունտան, ազըլ իլէ օլան ֆէյլէսօֆիա իւմինտէն տահա իւսթիւն տիւր: Իշթէ պունուն տահա աչըղընը՝ Պօղոս առաքեալ եազըյօր (Ա. Վ. 4. Բ. 4.) « Վէ պէնիմ սէօղիւմ, վէ վագ էթմէմ ատէմ իւմինիյն գանտըրըճը սէօղլէրի իլէ տէյիլ. իլլա բուհուն թէվֆիզի, վէ գուվէթի իլէ տիր » : Տէմէք քի, տին պահսընտա պու շէյ ազլէ զըտտ կէլիյօր, պունա պէնիմ ազըլմ եէթիշմէյօր իտտաաը, ֆէյլէսօֆ իմանը օլմուշ օլուր. քի չըլպագ, վէ եանըլըր, վէ ինսանի պիր իման տըր. ամմա ազիզ բուհուն թէյսիրի իլէ, Ալլահանի իմանա ազըլմըզ եէթիշմէզսէ պիլէ. ասըլ իման (հաւատք) օ տուր. կէօրիւնմէչէն շէյէ, Ալլահըն շահատէթ էթտիյի իչին՝ ինանմագ, իման կէթիւրմէք տիր: Իշթէ պունուն իչին՝ օ միսիլլիւ տին խուսուսլարընը ինսան իւ-

մինչեւ ուշտուրմագ իսթէյէն քիմսէլէրի մէն էտիյօր քի, (5) « Իմա-
նընըզ ինսանլարըն իլմիյլէ օլմասըն, իլլա Ալլահըն գուվլէթի իլէ » .
տէյիլ ազըն գուվլէթի իլէ : Պիր տէնիզ, պիր ուֆագ տէսթիյէ հիչ
սըզար մը : (Հոմ. Ժ. ԺԱ. 34.) « Ո՞վ գիտաց զմիտս Տեառն, կամ ո՞վ
եղեւ նմա խորհրդակից : Բապպըն ֆիքրընի քիմ պիլտի, եախօտ օնա
քիմ միւսթէշար օլտու » : Պունուն իչին տիր քի, տէրիզ . պիր ճի-
հէթլէ՝ հիչ օգոււմամըզ պիր սաֆտէրուն քրիսթիյան քիմսէյին իմանը,
վէ իման ամէլի, պիր օգոււմուշ վէ պէօյիւք պիր Աստուածաբանըն
իմանընտան վէ իման ամէլինտէն տահա մունթազամ տըր . զիրա, օ՝
Ալլահը ալէսսէվիյէ՝ իմանընա ասաս վէ սէպէպ թութար . Աստուա-
ծաբան տախի էօյլէ իսէ տէ, ազլը, վէ իլմի թապիլի օնա սէքթէ
վէրիւր . վէ օ պէրրագ սաֆտէրուն ատէմին տին ամէլի կիպի, տին
ըզհար էտէմէզ : Տահա աչըգտան՝ Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի փէ-
տէրինէ թէշէքքիւր էտէյօր քի՝ քէնտի սէմավի իմանընը, վէ իլմինի
թապիլէրինէ վէրտի, ինսան իլմիյլէ միւշէրրէֆ օլանլարը տա՝ պու-
սէմավի իմանտան մահրոււմ էտէրէք, քէնտի սատէ պիր շակիրտէրի-
նէ օլ ինայէթի գըսմէթ էթտի : (Մարթ. ԺԱ. 23.) « Եւ եհերին վէ
կէօյիւն սահիպի, պէնիմ փէտէրիմ . սանա թէշէքքիւր էտէրիմ քի,
պու խուսուսլարը ալիմէրտէն՝ վէ տիրայէթլի պտտ օլանլարտան
կիզլէտին . վէ օնլարը չօճուգլարա պէյան էյլէտին » : Վէ (27)
« Հիչ քիմսէ էվլատը պիլմէզ՝ փէտէրտէն մատէ, նէ տէ՝ փէտէրի,
օղունտան մատէ . վէ քիմէ քի օղուլ պէյան էթմէք միւրատ էտէր-
սէ » : Պու պէօյլէ օլտուղու հալտէ՝ պիզլիմ ազլըմըզ տախի եթիշտին
տէմէք, գանսըն տէմէք . եախօտ ազլըմըզ՝ Ալլահտան իհսան օլան՝
պու իման հիտայէթինի, վէ իման խուսուսլարընը թաստիզ էթսին,
անտէն սօնրա գապուլ էթսին տէմէք, պէօյիւք քիւֆիւր տիւր . վէ
քիթապը, վէ իմանը ալթ իւսթ էթմէք, չիւրիւթմէք տիր . մէշհուր
իմանըն պիր եալընըզ կէօյտէն էնիպ, Ալլահըն պիր ինայէթի մախսուսէ-
սի օլտուղունու (Մարթ. ԺԶ. 17.) Գրիստոս էֆէնտիմիզ թաստիզ էտէր :
« Մութլու սանա եւն Յոննանըն օղլու Սիմոն, զիրա պունու սանա թէն
վէ գան պէյան էթմէտի, անճագ փէտէրիմ, քի կէօյլէրտէ տիր » :
Փրօթէսթան էյի տիգգաթ էթսին, նէ գան, նէ թէն, պունու սա-
նա պէյան էթմէտի . անճագ կէօյտէքի փէտէրիմ տէյօր . պու նէ
տէմէք տիր . իման ամէլի, ինսան իլմիյլէ հասըլ օլամագ, անճագ
Ալլահտան իհսան օլուր : Տէֆա (Մարթ. Թ. 23.) էվլատընը ճին սար-
մըզ օլան ատէմ Գրիստոս էֆէնտիմիզտէն քէնտի իմանընա թագվիյէթ
վէրսին տէյի՝ ըրճա էյլէտի, քի փէտէրինին իմանընա քէմալէթ
պախշ էտէրէք, էվլատընը գուրթարսըն : « Վէ չօճուղուն փէտէրի
ֆէրեատ էտէրէք, տէտի . ինանըրմ, իմանըմըն զայիֆլիկինէ եար-
տըմ էթ » : Եանի պանա իման պախշիչինի իհսան էթ : (Յովն. Ա.
18.) « Ալլահը հիչ քիմսէ կէօրմէտի, (եալընըզ) պիր թանէճիւք էվ-

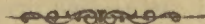
լատր . օ քի փէտէրինին գուճաղընտա տըր , օ խապէր վէրտի » : Քրիստոսուն տիյանէթի եախօտ իմանը՝ Քրիստոսուն շահատէթի իւզէրինէ մէպնի տիր . հիշ քիմսէ , պէն ազլիւմ իլէ տին խուսուսլարընը էօլչէրիւմ , ըաճօն քէսէրիւմ , պէն անլարըմ տէյի ճէսարէթ էթմէսին . եօղսա , օլ քիմսէ քէնտի ազլընը Քրիստոստան տահա իւսթիւն թութմուշ օլուր . զիրա հէմ ինանմազ , հէմ կէօրմէք , իքիսի պիր վազըթտա օլամազ , վէ ուլյամազ . տիյանէթ պաշգա , վէ մալլւմաթ պաշգա տըր . եախօտ ինանմազ , իթիգատ էթմէք պաշգա , վէ կէօրմէք պաշգա տըր : Աէօզլիւմիւզ պիզի չօգ քէրէ ալտատըր . սարլըր եէշիլ , վէ եէշիլի սարը . սույա պաթմըշ տօղրու տէյնէյին շըսֆընը էյրի , վէ գըրըզ սուրէթտէ . վէ էյրի տէյնէյի տօղրու կէօսթէրէրէք . լաքին Ալլահ տօղրուլու՝ տայիմա տօղրու կէօսթէրի . վէ քիմսէյի ալտաթմազ : (Բ . Կ . քն . Դ . 13 .) « Թըպզը օլ իման ըուհու պիզտէ տէ վար տըր , նասըլ քի եազըլմըշ տըր . ինանտըմ օնուն իչին սէօյլէտիւմ վէ պիզլէր ինանըրըզ . վէ տէ օնուն իչին սէօյլէրիզ » : Պօղոս առաքեալըն պու սէօղլւ քրիսթիյան իմանընըն վէ փուլթիէրէսթ իմանընըն շարթընը վէ ֆէրգինի կէօսթէրի . եանի քրիսթիյան իմանընըն շարթըր նէ տիր . վէ նէ կէօնէ օլաճազ տըր . վէ ազըլա կիւվէնէն փուլթիէրէսթ , վէ ֆէյլէսօֆ իմանընըն շարթըր նէ տիր , վէ նէ կէօնէ օլմուշ օլտուղունու թարիֆ էտիյօր . եանի՝ պիզլիւմ իմանըմըզ , վէ էմ նիյէթիմիզ տին խուսուսուստա՝ պիր շէյէ թէսլիւմ օլտուղու հալտէ , արթըզ օլ շէյին սէպէպինի արամայըզ . չիւնքի հէր սէպէպտէն իւսթիւն Ալլահ . հէմ եանըլմազ տըր , հէմ թէքմիւ կէրչէքլէք տիր . էվ վէթ պէօյլէ տիր , ամէննա , ամին , գապուլ էթտիք , տէմէք տիր : (Սաղ . ձօԾ .) « Ինանտըմ վէ օնու սէօյլէտիւմ վէ պէն փէք մահճուպ օլտում » : Վէ փուլթիէրէսթլէր , քի իլիւմ իսթէր , մէկէր քէնտի ազըլլարը պիր շէյէ գանմալը իմիշ . զիրա օնուն սէպէպինի վէ ըաճօնունու անլամատըգտան սօնրա , օլ շէյի գապուլ էթմէզլէր . հալ պուրատա տըր քի , ազըլ իլէ պիր շէյին թահգիգինէ վէ թէգէքքիւրինէ կիրիշմէք , վէ փիլիսոփայուլթիւն մէպտէլէրի իլէ պիր շէյի տիկէրինս տէն չըգարմազ , խիւլասա էթմէք , մուամէլէսինէ . իլիւմ , (գիտութիւն) տէրլէր . զաթէն եօգարըտա սէօյլէտիք քի , իլիւմ վէ իման պիրլէք տէ օլամազ , վէ հէր քէսէ ուլյամազ . պիլլիւմ իմանըմըզն սէպէպի , եալընըզ Ալլահըն կէրչէքլիյի տիր . ամմա ֆէյլէսօֆլարընքինին քէնտի թապ վէ իսթիգա օլարագ , թօխում սաչընը (սերմանաքաղ) էլգապիլլէ հեթանոսլար թահգիւր էթտիլէր : (Դ . քն . Ժ . 18 .) չիւնքի առաքեալ օնլարա իլմի մանթըգճա եախօտ ֆէյլէսօֆիլէճէ վազ էթմէզ իտի , անճազ Ալլահ պէօյլէ սէօյլէտի . պէօյլէ էմր էտիյօր տէր իտի : Պու Աւետարան ուսուլի իտէ , հեթանոսլարա տապան տապանազըտա կէօրիւնիւր իտի : (Ա . Կ . քն . Ա . 18 .) « Զիրա խաչըն պահսը

գայայ օլմուշ քիմսէլէրէ տիվանէլիք տիր, լաքին պիզ խէլաս օլմուշ-
լարա, Ալլահն գուվէթի տիր. զիրա եազըլմըշ տըր, ալիմէրին իւ-
մինի գայայ էտէճէյիմ, վէ ֆէհիմէրին ֆէհիմինի եօզ էտէճէյիմ. նէր-
տէ ալիմ, նէրտէ եազըճը, նէրտէ պու տիւնեանըն միւպահասսաթընը
էտէն քիմսէ. Ալլահ պու տիւնեանըն ալիմիկինի տիվանէլիյէ թահ-
վիլ էթմէտի մի. . . զիրա վազըն տիվանէլիյի վասիթսպը իլէ, Ալ-
լահ էթտի քի, ինսանլար խէլաս օլա. չիւնքի եհնուտիլէր միւճիգաթ
թալէպ էտէրլէր, վէ եունանիլէր իլիմ: Պիզ խաչա չըգարըլմըշ Գը-
րիստոսու, եհնուտիլէրէ գալթակզութիւն, վէ եունանիլէրէ տիվա-
նէլիք. լաքին շօլ իման կէթիրմիշ, կէրէք եհնուտիլէրէ, կէրէք եու-
նանիլէրէ Ալլահն գուվէթի, վէ Ալլահն իլմի, վազ էտէրիզ: Զի-
րա Ալլահն տիվանէսի, ինսանլարտան տահա ալիմ տիր. վէ Ալլա-
հն զայիֆի, ինսանլարտան տահա գուվէթլի տիր: Պօզոս առաք-
եալըն պու սէօղիւնիւ փրօթէսթան աւետարանը միւթէրճիմի Ալլա-
հն տիվանէսի եէրինէ, Ալլահն տիվանէլիյի տէմիշ (ՃԺԶ.). պու
քի եանլըշ վէ պէօյիւք քիւֆիւր տիւր. ամմա նէ օլահագ պիր մէզ-
հէպին՝ պիր բէիսի էքրէմի օլմազսա, էլպէթտէ ազիզ քիթապտա
հէր քէս իսթէտիլի լուղէթի գուլլանըր. կեահ լուղէթ գալտըրըր,
կեահ թէպտիլ էտէր. կեահ արթըրըր. արայաճագ քիմ: Պիզ սէօ-
ղիւմիւզէ կէլէլիմ:

ՃԼԶ. Ինսանըն իլմինի քէնտի մէզհէպլէրինէ գանուռ թութան
քիմսէլէրէ հեթանոս իսմի վէրիլիւր իտի. վէ պու գանուռ սայէսինտէ
Ալլահը պուլուրուզ տէյի, նիչէ նիչէ ապէսիյաթէ կիրտիլէր. տէյիլ
քի ինսան քէնտի թապիլի ագլընը, վէ մէպտէլէրինի սըրասընտա
գուլլանըրսա, քէնտի պիր եարատըլմըշ իքէն, մութլազ եարատանը
պուլամագ. խսյը, տէտիլիմիզ պու տէյիլ տիր. անճագ հեթանուլար
վէ ֆէյլէսօֆլար՝ քէնտի ագըլլարընըն քէնտիլէրինէ իպրագ էթտիյի
մէպտէլէրի. քէնտի մէրամ վէ պօզուզ ախլազլարը իլէ իճապընա
կէօրէ գուլլանամատըզլարընտան՝ մէզքիւր ապէսիյաթլարա կիրիֆ-
թար օլտուլար. վէ պու ալլահ տըր, շու տա ալլահ տըր տէյէրէք,
մէյտանա պիր խալըճա միլլէթ ալլահլարը փէյտա էտիպ՝ չըգարտը-
լար. տաղլար ալլահլարը, պաղլար ալլահլարը, պաղէլէր ալլահլա-
րը, շէհիլէր ալլահլարը զուհուր էթտիլէր. վէ թապիաթտա, մախ-
լուգաթտա՝ հէր նէ քի գուվէթճէ պիր զաթը ֆայիզ կէօրտիւլէր ի-
սէ, օնա ալլահ տէտիլէր. էվլէթ քէնտի թէվարիլէլէրի՝ պիլ իֆթի-
խար պունլարը եազարլար. քիմի աթէշ ալլահը, քիմի տէնիզ, պա-
գըսըյա: Հէմ օլ տէրէճէյէ ալլահլոգ իթիգատը էնմիշ իտի քի, հէր
նէ գատար ֆազիլէթ վար իսէ, պու ֆազիլէթլէրին պէհէրինին հա-
միսի պուլուռնան ալլահը տա վար ըտը. վէ պու ֆազիլէթլէրէ մու-
ղայիր օլան մէքրուհ ամէլլէրին տախի ալլահլարը զուհուր էթտիլէր.
վէ պու միսիլիւ վահի էֆքեարլարա զահիպ օլտուլար. պունտան

գուհուր էթտի ողջախոհութիւն ֆաղիլէթի ալլահը . պունուն մու-
ղայիրի հեշտութիւն ալլահը . գողութիւն ալլահը . արդարութիւն
ալլահը . վէ գանատը ալլահլար . վէ գանատսըզլար . պէօյլւք ալ-
լահլար . քիւչիւք ալլահլար . վէ պէօյլէ ալլահլըգ հալլի կիտէրէք չօ-
ճուզլար օյունճաղը . վէ ըհզալէթի կիյինտի : Իշլթէ ինսան իլմինին
սէմէրէսի պու գատար օլուր , վէ քէրամէթի տէ օլ գատար :

ՃԼԷ . Կէլէլիմ փրօթէսթանլարա՝ ազըլ իլէ աւետարանը պէն
թէֆսիր էտէրիմ , վէ հէր քէս սէրպէսթ տիր . մէզհէպինի պուլմագ
խուսուսունտա ազատ տըր , տէյէնլէր՝ պունլարտան պիր նէվի պա-
յիտ տէյիլ տիրլէր . նասըլ քի եօգարըտա Լութէր , վէ Գալվին տա-
հա սաղ իքէն , իշպու նէվիճատ մէզհէպլէրինին՝ գաչա թագսիմ օլ-
տուղունու սէօյլէտիք . նասըլ քի Լութէր գոյափիխութիւն օլտուգ-
տան սօնրա , էքմէք վէ շարապ Քրիստոսուն թէնի վէ գանը տըր
տէր իտի . Գալվին պունուն մուղայիրինի , եանի՝ սատէ էքմէք , վէ
սատէ շարապ տըր տէյի իտտաա էտէր իտի : Լութէր խօստովանանք
սըրընը գապուլ էթտի . Գալվին ինքեար էթտի . վէ սայիրէ . չիւնքի
էվլէլա իշլէրինտէ մէզհէպ պիրիկինին մուհաֆըզը եօգ տուր . եանի
Քրիստոստան նասպ օլան մուաղզամ քիլիսէնին պաշնա պաղլը տէ-
յիլլէր . վէ չիմտիյէտէք փրօթէսթանլարըն հէր պիրի պիր տիւրլիւ ,
վէ կէօնլիւնէ վէ միւրատընա կէօրէ իման ույտուրմագ իսթէր . լա-
քին պունուն իլէ տին խուսուսունտա հիշ պիրիսինին զիմէթի միւս-
թէրիհ տէյիլ տիր . հէր կիւն , վէ հէր վագիթ թէրէտտիւտտէ էնտի-
շէտէ , վէ սէլամէթ պապընտա իզթիրապտա տըրլար : Պիլարազ քիմ
սէլէրէ պու գատարը եէթէր , էկէրչի սահիհիկի պուլմագ արգիւ-
սիւնտէ իսէլէր . եօգ , էկէր Ֆիքիրլէրի գավղա վէ մէրամ իսէ . պի-
զիմ իթիգատըմըզ պու տուր . վէ Ալլահըն քիլիսէսինին թա՛լիմաթը
գատիմի տախի պու տուր . վէ օն տօգուզ տէհրտէն պէրի պու իման
պու շարթ իլէ տէվամ էթմէքտէ տիր , վէ պէօյլէ կիտէճէք տիր :
Խաթմը քէլամ , մէզհէպ վէ իման , սէրպէսթիլի էֆքեար , վէ տիւն-
եալի իլիմ իլէ պիրիքտէ օլմանըն իթիմալի եօգ տուր :

ՖԱՍԼԸ ՍԱՊԻ

ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԲ ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԻԻԶԼԻԻՔ ՊԻՐԼԻՔ ԱԼԼԱՀԸՆ ՍԸՐՐԸ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՃԼԸ. ՊՈՒ տէհչէթլի պահսա կիրէն էլ տիթրէր, գալէմ տիթ-
րէր. չիւնքի Ամենասուրբ Երրորդութիւն իւզէրինէ
եաղմագ պէօյիւք պիր ճէսարէթ տիր. պիր գուլ, քէնտի Եարատա-
նընըն հիքմէթինտէն պահս էթմէք, վէ ծնուն թապիաթընը, վէ սը-
ֆաթընը թէֆսիր էթմէք, պու տա պահս կէօրէ՝ պիր հիքմէթ տիր.
վէ ասասընը արարսագ, եինէ Եարատանըն քէնտի հիքմէթի վէ նիյ-
մէթի տիր քի, պու պիչարէ գալէմ եաղըյօր:

Ագալիտի տինիյէմիգին պիրինճիսի վէ թէմէլի իշպու ամենա-
սուրբ Երրորդութիւն սըրը տըր. պունու ինքեար էտէն՝ քրիսթիան
օլամագ. պունա եանլը մանա վէրէն, սայիր հէր խուսուսու տինի-
յէյի չիւրիւտիր: Պու սըրըն եէքիւն մաալինի Աթանասեան հան-
գանակ թէսմիյէ օլունան մուխթասար տին իգրարը՝ շէօյէ թապիր
էտիյօր « Կաթողիկէ մէղհէպի պու տուր քի, պիր Ալլահը իւշիւքտէ
վէ իւշիւքտէ պիրիւքտէ, թէքրիմ էտէրիգ. նէ սըֆաթլարը գա-
րըշթըմալը, նէ տէ գաթընը, վարըղըն՝ այըրտ էթմէլի:

ՃԼԹ. Պու Ամենասուրբ Երրորդութիւն սըրընը լայըգը իլէ ան-
լամագ իչին՝ պաշգա շէյ լաղըմ տէյիլ. անճագ, էվլէլ էմրտէ պու
իւշ սըֆաթըն պիր պիր պիրինտէն ֆէրգինի պիւմէք, վէ իւշիւքտէ
տէ պիր սատէ թապիաթա մալիք թութմադտան իպարէթ տիր. ֆա-
գաթ պու աղիմ սըրըն խուսուսաթընը վէ թէֆէրրուաթընը աչըգ-
տան թէֆսիր էտէր. պիր գաշ էլգէմ քէլիմէլի մախսուսէ վար տըր.
պու քէլիմէլէրի տէ եանի, եուքիւն, բնուքիւն, գոյուքիւն. փի-
չինէն թէֆսիր էտէլիմ, քի պու մատտէյի միւհիմմէ վէ աղիմէ
միւմքինի մէրթէպէ իյգահ օլուպ՝ աննաշըրսըն:

ՃԽ. 1. Էուքիւն՝ զաթ՝ պիր շէյին աալը տէմէք տիր, քի հէր նէ
վար իսէ, ծնուն իլէ վար օլուր. վէ օ սայիրլէրինին պաշը. վէ մէն-
պար տըր: Պու գաթ՝ եախօտ աարլ, մախլուգաթա կէօրէ, գուվլէ-
տէն ֆիլիլէ (կարելի էակտան եղելութիւնա) կէչէ պիլիլ. լաքին
Ալլահ տա գուվլէտէն ֆիլիլէ, պիր շէյ օլամագ. հէր նէ քի ծնտա
վար իսէ, պիր ֆիլիլտէ տիր, եանի վաճիպ էլ վիճուտ պիր հիյէթ-
տէ միւքէմմէլ, վէ միւսթագիմ տիր: Պիր շէյին աալը օ տուր քի, օլ

չէյտէ էն ելվէլ քէնտիսի պուլունուր , վէ հէր հէր շէյ օնտան պէտ վէ նէշէթ էտէր :

ՃԽԱ . 2. Գոյուքիւն՝ վարլըգ տէմէք , եանի քեայիւն՝ գուվէտէն ֆիլիէ կէշմիշ , եախօտ ասըլըն մինվալի իւզէրէ՝ հիշտէն եարատըլան զաթա՝ վարլըգ տէրլէր . վէ Ալլահտան եարատըլմըշ օլուպ , ֆիլիէն տուրուր : Ալլահն վարլըղը քէնտի օլմասընըն սէպէպի տիր . լաքին ինսանըն վարլըղընըն սէպէպի , ինսան քէնտիսի տէյիլ , անճագ Ալլահ տըր . պուլունուր իշին գապիլիյէթին իքմալի , եախօտ թէմամը , վարլըգ արը տէնիր :

ՃԽԲ . 3. Գոյացուքիւն՝ մանի՛յէք տէմէք , եինէ օլ վարլըգ տէմէք տիր , քի վարլըղըն խուսուսունտա՝ պաշգա պիր զաթա ինթիյաճը Խօզ տուր . գայիմ պիգաքիմի , տէնիր . ֆագաթ էօյլէ պիր վարլըգ տըր քի , հէմ վարլըղընա մուգթագի օլան հիսսէտէն , հէմ մուգթագի օլմայան , եանի մուխայյէր վէ մուվագգաթ օլան շէյլէրտէն տէ միւրէքքէպ վէ իպարէթ տիր : Մէսէլա՝ ինսան օլմագ իշին , թէն , ճան , ֆիքիր , վէ գուվէյի թէմիգիյէ , բատէյի ճիւզիյէ , (եանի ազատու թիւն) թապիաթ իգթիպասընտան իքէն . պիր տէ լազըմ օլմայան զաթլար տախի ինսանտա պուլունուր . մէսէլա՝ էնվայի տուրլիւ տիւշիւնմէլէր , ըէնկէլէր , էսէֆ , շէրէֆ , վէ սայիրէ : Պուլնար քի կէշիճի վէ մուխայյէր շէյլէր տիրլէր , վէ գայիմ պի դայրիմի , թէսմիյէ օլուրլար , սիֆաթ (ածական) կիպի :

ՃԽԳ . 4. Բնուքիւն , քապիաք . օլ վարլըգ , (գոյութիւն , եա օլ գոյացութիւն) տըր քի , հաշան քէնտինտէ տէրունի պիր գուվէթ պուլունուր , քի քէնտի ամէլինէ միւզթէտիր օլուրսա , օնա թապիաթ տէրլէր : Վէ ֆիլիաթ պաշլանկըճը՝ ասըլ թապիաթ տըր : Բնուքիւն . բուն . ի բնէ : քէօքտէն , ասընտան տէմէք տիր . Ալլահն թապիաթը տէմէք , Ալլահն ֆիլիւնին մէպտասը տէմէք . վէ պուլ տախիլի ֆիլիտէն գաթան այրը տէյիլ տիր . հէմ թապիաթ , ամէլիյաթը շամիլ տիր , վէ ամէլիյաթ թապիաթը . պէօյլէ Գրիստոստա իքի ամէլ օլտուղունտան , իքի տէ թապիաթը վար տէրիզ , Ալլահանի վէ ինսանի . (Աստուածային վէ մարդկային) :

ՃԽԴ . 5. Գոյաւորուքիւն . եալընըգ գոյութիւնուն քէնտի տուրմասը սուրէթի , եա մագամը տըր . սայիր պիր շէյէ լուզումու , վէ մէճպուրիյէթի օլմագ . մէսէլա՝ պիր ինսան , եախօտ պիր ինսանըն պաշը , եա այաղը , եա պիր թաշ , եա պիր աղաճ . պուլնար քէնտի մագամը մախսուսէլէրիյէ տուրուրլար , վէ պուլ տուրմալարընտա Ալլահտան մաստ սայիրլէրինէ պիր միւշթաճիյէթլէրի Խօզ տուր : Գոյաւորուքիւն , գոյացուքիւնուն սօն իքմալի տիր . Աստուածաբանլար տէրլէր . չիւնքի գոյացուքիւնու քէնտի հուգուղունա մալիք էտէր . զայրընա անճն կիպի լուզումու օլմայարագ . վէ սայիր անճն իլէ իմթիզաճը միւմքին տէյիլ տիր :

ՃԽԵ . 6. Ենթակայ . վար թապիաթտան , վէ տուրմաօր սուրէ-
թինտէն , եա շէքլինտէն միւրէթթէպ պիր զաթ տըր . պու Ենթակա-
նըն գոյաւորութիւնտան ֆէրզի տէ պու տուր քի , գոյաւորութիւն
ուսուսի օլուպ , պիր վար թապիաթըն եալընդ սուրէթինի , եա շէք-
լինի անլատըր . պու Ենթակայ միւսէրրէտ մախսուսի օլարագ , տա-
յիմա հէմ պիր թապիաթը կէօսթէրիր . հէմ թապիաթըն թաշըտըղը
սուրէթի , վէ մագամը , եա շէքլինի կէօսթէրիր : Պուսուսն իշին Են-
թակայ շէօյլէ թէֆսիր օլունուր . եանի՝ պիր զաթ , եա պիլ ճիւմէ
միւքէմմէլ եա միւսթագիմ վէ սայրընա նամախլութ , գարըշմագ պիր
վարըգ տըր . պունտան անլաշըլըր քի , պիր շէին Ենթակայ օլմասը
իշին՝ էլ վերմէզ քի , եալընդ պիր զաթ օլսուն . եա , իսթէր քի ,
օլ զաթ պիր գուվլէթ , եա պիր ամէլէ միւգթէտիր օլսուն . զիրա
նէ ճան՝ թէնտէն այրը տուրուսա , թէքմիլ Ենթակայ տըր . նէ տէ
թէն՝ ճանտան այրը օլուրսա , թէքմիլ Ենթակայ տըր . անճագ իքիսի
պիր ինսան Ենթակասընը թէշքիլ էտէրէք , իքիսինին պիր սիւրէթի
ամէլլէրի վար տըր . վէ պունուսն իլէ իքիսի պիրլիք ամէլլէրինէ միւգ-
թէտիր օլաճագ տըրլար :

ՃԽԶ . 7. Անճն . եախօտ անճնաւորութիւն սէպէպի՝ Ենթակայ
լուղէթի տիր , քի կէրէք ինսանա , վէ կէրէք հայվանա մախսուս օ-
լապիլիր օլտուղունտան , ինսանըն Ենթակասընա անճնաւորութիւն ,
եախօտ անճն , սըֆաթ իաֆինի վերմիշլէր . արապիճէ ըգնում , եանի
օլ Ենթակայ քի , ազլը վէ ֆիքրի վար տըր , վէ Պօտեցիտուն անճա
վէրտիյի կիւղէլ թէֆսիրէ (սահմանա) կէօրէ « Անճն , պիր ֆէհիմ
թապիաթըն պիր թէք վարըղը տըր » . եանի թէքմիլ , վէ սայիրէ մէճ-
պուր օլմայան պիր ֆէհիմիլ թապիաթըն վարըղը տըր . վէ Ս . Թով-
մաս , Ալլահանի թապիաթա կէօրէ « Ալլահն անճը մինասիպէթի
մէպտէ » թէսմիյէ օլունուր տէր :

8. Իշպու Լուղէթլէր Ալլահն իւղէրինէ գուլլանըլյօրսալար .
ագլըմըղն հէթիշմէտիյինտէն , եախօտ՝ զըսա օլտուղունտան տըր .
զիրա Էութիւն . գոյութիւն . բնութիւն . գոյացութիւն՝ պունլար հէփի-
սի , Ալլահն քէնտի ազմիւշչան զաթը , հիյէթի տիր . վէ պու Ալ-
լահն հիյէթինէ , զաթընա , եինէ ազլըմըղն , քէլիմէճէ ֆագըր օլ-
տուղունտան տըր քի . իւջ անճ , եա անճնաւորութիւն . օտա՝ թա-
պիրտէ գուսուրլուճա օլարագ , Ալլահա վէրիյօրուզ . վէ պու քէլի-
մէլէրին մանասընտա իխթիլաֆ վուգու պուլտուղունտան , չօզ հե-
րետիկոսլար գուհուր էթտիլէր . վէ քիլիսէ պու եիւզտէն չօզ աճը-
նաճագ հալլէրէ տիւշար օլտու : (Բէրբէ Զալ . Երբբէր-Բէն) :

Աստուածաբանլար պէյնինտէ տիգգաթա շայան իքի միւճատէլէ
վար տըր . վէ պու միւճատէլէրէ ամենասուրբ մարդեղութիւն սըր-
ըր սէպէպիլէթ վէրտի . եանի՝ 1. Գոյացական բնութիւն , գոյաւորու-
թիւն իլէ պիր մի տիր , եանի թապիաթ պաշգա . վէ իշպու թապիա-

թըն օլմասը . եախօտ տուրմասը սուրէթի տէ պաշգամ մը տըր : 2. Ա-
 ճապա գոյաւորութիւն , եանի գոյացական բնութիւնուն օլմասը , եա-
 խօտ տուրմասը սուրէթի , թապիաթը մութլագա էօյլէ իքմալ էտէր ,
 վէ հուզուզունա մալիք էտէր քի , քիմսէյէ ծնուն օլմասը , վէ տուր-
 մասը պապլնտա միււթաճ տէյիլ . վէ սայիրինէ իշնագ օլմաղ . վէ
 սայիրի իլէ իմթիզաճ էթմէզ մի . եօղսա , պու բնութիւն եալընըզ
 քէնտի սուրէթի մախսուսէսիլէ տուրույօր , վէ պու քէնտի սուրէ-
 թի մախսուսէսիւտէն տահա պիր ալա սուրէթ , եա մագամ , եա սը-
 ֆաթ պուլուրսա , քէնտի սուրէթինին եա սըֆաթընըն վագիֆէսինի ,
 ախէր տահա ալա , վէ տահա գուվվէթլի պիր սուրէթ , իճրա էթ-
 մէյէ կէլիրսէ . էվվէթինի թէրք էտէրէք , իշպու իքինճի , վէ տահա
 գուվվէթլիսի իլէ իտարէ օլմանըն միււթիւնիւ օլապիլիր մի : Տէֆա ,
 վէ տահա աշըղընը սէօյլէյէլիմ , պիր գոյացական բնութիւն քէնտի
 անճնաւորութիւնուն . թէրք էտիպ . պաշգա տահա մուազզամ անճ-
 նաւորութիւն իտարէսինի դապուլ էտէպիլիր մի . եօղսա՝ իք անճ-
 նաւորութիւնուն դալգմասը իլէ՝ միււճէրրէտ թապիաթըն տախի միււզ-
 մահալ օլմասը մը լազըմ՝ կէլիր : էվվէթի սիւալա ճէվապ . էվվէթ՝ պիր
 շէյին թապիաթը պաշգա տըր . վէ պու թապիաթըն օլմագ , եա
 տուրմագ սուրէթի , պաշգա տըր , գըսսաճա տէյիլիմ . հէր թապիաթ
 պիր իտարէսի , եախօտ պիր օլմասը սուրէթինէ միււթաճ , վէ միււս-
 թէնիտ տիր . եանի՝ պիր թապիաթ միււճէրրէտ՝ պիր տէ անճն , եա
 անճնաւորութիւն իսթէր : Մախլուգաթտա վաթ մը տըր էօյլէ պիր
 շէյ քի , թապիաթընտան . ասընտան մատէ , սուրէթի , եա պիր մա-
 գամը օլմասըն . թաշ օլսուն , թօփրագ օլսուն , աղաճ օլսուն , հայ-
 վան օլսուն , ինսան օլսուն . պունլարըն հէփիսինին պիր թապիաթը
 վար տըր . վէ պիր տէ իտարէ օլմագ , եա օլմամագ մագամը վար
 տըր : Սայիրլէրինի պէր թարաֆ էտէրէք , պիզ պիզէ կէլէլիմ : Ին-
 սանտա պիր թապիաթ վար , վէ պիր տէ անճնաւորութիւն վար , օ
 քի թապիաթը իտարէ էտէր . օ քի թապիաթը իքմալ էտէր . վէ քէն-
 տի հուզուզունա թապիաթը մալիք , վէ մութասարըրք էտէր : Պու
 անճնաւորութիւն իշին տիր քի , տէրլէր , թապիաթըն էն սօն թէ-
 մամիլէթի , վէ իքմալի անճն տըր . լաքին թապիաթ պաշգա , վէ
 սուրէթի , եա մագամը (աճը) պաշգա տըր : Հաթթա պու անճ
 մատտէթէն պիլէ՝ թապիաթտան պաշգա տըր . տէյիլ պիր սատէ ագ-
 լէն պաշգա տըր : Պունու հէր ֆէյլէսօֆ պէօյլէ թարիֆ էտէր : Սա-
 նիլէն պու թապիաթա քէնտի մագամը մախսուսէսի լազըմ իքէն ,
 քէնտի մագամը , եա անճը օլմագսըզըն , ախէր պիր մագամըն զիրի
 իտարէսինէ վէ գօմանտասընա կիրմէք , վէ ծնուն իլէ իտարէ օլմագ
 հիշ օլապիլիր մի : Ճէվապ , պիր թապիաթ քէնտի սըֆաթ , եա մա-
 գամը մախսուսէսինտէն մատէ , միււթին տէյիլ տիր քի ախէր պիր սը-
 ֆաթ , եա անճն իլէ իտարէ օլապիլին : Մութլագ օլ թապիաթըն

վէ պու մագամ մուխայէր (պատահական) տիր . Կայիմ պիղապր . լաքին Ալլահտա մուխայէր հիչ պիր մագամ օլամատորղընտան , Ալլահն թապիաթընա անձն իւնվանըն , եա քէլիմէսինի վէրէք . պու մանատա եանլը տըր . վէ գուսուրլու տուր . վէ ազլըմըզըն պունտան զիյատէ պիր լուղէթ պուլամատորղընտան տըր , վէ պունու տա ինսանտան գըյաս էտէրէք սէօյլէյօրուզ . զիրա անձն՝ պիր թապիաթը քէնտի հուգուգունա մութասարըրֆ էտէր պիր մագամ տըր . վէ սայիր պիր անձա լուգում պըրագմազ : Ալլահտա պիր թապիաթ վար տըր . վէ պու թապիաթ միւճէրրէտ քէնտի մագամը մախուսէսիլլէ մէէլուֆ տուրույօր : Պիղլէր տէ պու անձն վէ թապիաթ մատտէթէն վէ ասըլէն պիր պիրինտէն այըր տըր . ամմա Ալլահտա անձլար՝ պիր եալընըզ օլմագ մագամընտա այըր տըրլար . լաքին պիր թէք թապիաթլարը վար տըր . վէ պու թապիաթ իւչիւնէ տէ մախուս տուր . վէ իւչիւ տէ՝ պու թապիաթտան այըրլամազ : Պու իւչ այը անձլար Ալլահն թապիաթընտա այըրձա իպրագ օլունարագ , ծնուիլթիզամ էտէրլէր . վէ հէր պիրի պիր օլ թէք թապիաթը թէքտէն իրաէ էտէրլէր : Իշթէ Աստուածաբանլար տա շէօհրէթեալ օլան Բթավիուսուն , պու խուսուստա օլան թէֆէքքիւրիւ : (Յալ. Մարթէւթէան . Գերտ . Գ . Գլ ժ . Գ . 3 .) « Նէ վագըթ քի , էվլատ Ալլահըզըն պիւ անձը տըր . եախօտ , փէտէր , էվլատ , վէ ազիզ բուհ . Ալլահըն իւչ անձլարը տըրլար , տէրսէք . հէր պիրինտէ՝ օլ պիր թէք թապիաթը տիւչիւնիւրիւզ . վագաա , տէյիլ քի մագթուէն միւֆթէրիզ (Ճտի պաշընա) . իլլա պու անձլարըն խասիյէթի իլէ միւնհապը affecta վէ հէր պիրինտէ պիր կէօնէ մահտուտ , մուգարրէր determinata ալագ » : Վէ (ժ . Գ) տէ տէյօր « օլ խասիյէթի շամիլ օլան մագամ հ , ումուլի խաս օլան թապիաթ իլէ պիրլէչիւր , պիղիմ անլատըղըմն կէօրէ , երրորդութիւնուն իքինձի անձընը թէչքիլ էտէր , իշպու թապիաթ խասիյէթ իլէ մութթասըրֆ , սըֆաթ մագամընտա՝ գոյաւորութիւն օլուր . վէ ենթակայ , վէ անձն » : Տէմէք քի , գոյաւորութիւն ենթակայ , եա անձն թապիաթտան այըր ալընըրսա . վէ միւֆթէրէզ իւղէրլէրինէ տիւչիւնիւրսէք , թապիաթըն պիր սուրէթի՝ եա օլմասը մագամը տէմէք տիր , քի մութլագ տէյիլ տիր . մուխայէր տիր . (պատահական տըր) . եօգ՝ էկէրչի , անձն թապիաթ իլէ մէէլուֆ , եանի պիրլիք էքէն ալընըրսա . սըֆաթ իլէ մագամ իլէ մէէլուֆ թապիաթ տէմէք տիր : Եարատըրը թապիաթընձա պիլէ , ինսան ինսան օլույօր , նասըլ քի հէր պիր մախուգաթ . քիմին սայէսինտէ . անձագ քէնտի մագամը , վէ անձը մախուսէսի սայէսինտէ . նասըլ քի ֆէյլէսօֆլար պիր զաթը , քէնտի մագամը մախուսէսի՝ զաթ էտէր , տէրլէր . լաքին հաշա քի , պու սուրէթտէ Ալլահն թապիաթը իւղէրէ սէօյլէսին . վէ պունուն իլին տիր քի , Ալլահանի թապիաթ , վէ անձնաւորութիւն հիլլէթի , ինսանըն թապիաթ վէ անձնաւորութիւնունա

պէնդէյմէղ տէրիւ . վէ պիր տէրէճէյն գատար պու Ամնասուրը
Ծրորդութիւն խորհուրդունու անլայապիլիրիզ . լաքին թէմամինին
անհրզիւզ . վէ եազտըղմըզտա տա գորգարըզ :

ՃԽԹ. 10. Պիտայէթ , սկիգբն տէմէք , օլ շէյ՝ քի քէնտինտէն
պաշգասընը չըգարըր , վէ թէվլիտ էտէր . վէ թէվէլլիւտ էտէն , մէվ-
լուա՝ (տօղմուշ) թէսմիյէ օլունուր : Պիր շէյ պաշգասընտան իքի
սուրէթ իլէ չըգար . եա օ տուր քի պիր շէյ տիկէրինտէն քէնտի
մէպասընտան կիպի չըգար . եա սէպէպինտէն չըգար կիպի չըգար :
Թէքրար պիր շէյ տիկէրինտէն եա տօղարազ չըգար , եա գայնայա-
րազ չըգար : Պունու իյզահ էտէլիւ . սկիգբն , իպթիտա՝ տէնիր օլ
շէյ քի , քէնտինտէն չըգանըն սէպէպինի համիլ տիր , վէ թաշըր :
Իպթիտատէն չըգան շէյն տէ , միւպթետա իսմինի վէրիրլէր . պիլ
Ֆարդ՝ պիրփէտէր իպթիտա եախօտ պաշլանկըճ տըր էվլատընա . վէ
էվլատ միւպթէտա՝ պաշլանըլմըշ . չիւնքի էվլատըն՝ նիչին օլտուղու-
նուն սէսքպի , փէտէրինտէ մէվճուտ տուր . պունուն իչին իպթի-
տա՝ միւպթէտատէն պիր կէօնէ այրը տըր . պու տա իւշ ճիհէթլէ օ-
լուր . եախօտ , իւշ տիրլիւ այրը օլապիլիր . վազըթ իլէ , թապիաթ
իլէ , մպտա իլէ : Վազըթ իլէ այրը օլուր . նասըլ քի , ինսանտա
պիր փէտէր՝ քէնտի էվլատընտան՝ վազըթճա , էվվէլ տիր . թապիաթ
իլէ այրը օլուր . նասըլ քի , փէտէրին թապիաթը , եախօտ վիճուտի
քէնտի էվլատընըն թապիաթընտան , վէ վիճուտինտէն՝ հէմ էվվէլ տիր,
հէմ այրը տըր : Մէպտա իլէ այրը օլուր , հաշան միւպթէտի՝ իպթիտատէն՝
եախօտ պաշլանկըճտան չըգար , վէ պու չըգտըղ՝ տէլիլ քի վազըթ-
տա , վէ թապիաթտա էվվէլ վէ այրը օլտուղու իչին տիր . անճազ
վազըթճա , վէ թապիաթճա , իպթիտա միւպթէտա իլէ պիրլիք օլուպ ,
եալընըզ իպթիտա՝ վէ պաշլանկըճ միւնասիպէթի իլէ միւպթէտա սօն
օլմուշ օլուր : Մէսէլա պիր շէյմէնին սուլու չէշմէտէն չըգար . ագան
սու չէշմէնին իչինտէ պուլունան սուտան թապիաթճա պաշգա տէ-
լիլ տիր , քի չէշմէնին սուլու՝ այաղընտան ագան սուտան տահա էվ-
վէլ վար իտի , վէ այաղընըն սուլու չէշմէ սուլունտան սօնրա իճատ
օլտու տէնսին . խանյր , անճազ օնտան չըգըպ՝ ազմասը միւնասիպէ-
թիլլէ . եախօտ՝ սըրաճա այաղը չէշմէտէն տօղար տէրիզ . վէ պու
միւնասիպէթճէ , վէ սըրասընա մէպնի , միւպթէտա իպթիտատէն սօն-
րա տէնիլիր : Պունուն կիպի ազլըմըղն գըսսա անլայըշնա կէօրէ՝
փէտէր Ալլահ էվլատընա , եախօտ միւպթէտասընա , պաշլանմըշնա
հէր նէ գատար քի , իքիսինին թապիաթը պիր իսէ տէ , իպթիտա՝
պաշլանկըճ ատտ օլունուր . լաքին սըրասընա , միւնասիպէթինէ պա-
գըլըրսա , փէտէր էվվէլ սայըլըր , վէ էվլատը օնտան սօնրա տըր . վէ
պու պիտայէթ խուսուսունտա՝ էվլատ փէտէրէ մէրպուլ՝ վէ միւ-
թէալլիզ տիր :

ՃԾ. 11. Օլ իպթիտա եախօտ պիտայիթ , քի դայըսընա վիճու-

տունու պահչ էտէր , սէպէպ թէսմիյէ օլունուր . եախօտ սէպէպի՝ ումուսի սուրէթտէ ալարագ , տէրիզ . սէպէպ օլ տուր քի զայրըսընն լէնտիսինտէն թապիաթճա այրը տուրմասընն , եա օլմասընն մանա՛սընը շամիլ համիլ տիր , եանի թաշըր : Վէ օլ շէյ քի , թապիաթընը քէնտի սէպէպինտէն ալըր , մէֆուլ (ներգործութիւն) թէսմիյէ օլունուր : Հէր սէպէպ՝ տէմէք քի , իպթիտա , մէպտա տըր . ամմա հէր մէպտա սէպէպ օլամագ . Ֆէրգի տէ պու տուր քի , մէպտա՝ պիր միւպթէտանըն վիճուտինի վէրէմէզ . ամմա սէպէպ քէնտի մէֆուլինին (ներգործութիւնուն) վիճուտինի քէնտիսի վէրիւր . պունուն իչին , հէր սէպէպ՝ մէպտա թէսմիյէ օլունուր . ամմա՝ հէր մէպտա՝ սէպէպ օլամագ . մէպտա սեռ , ումուսի տիր . սէպէպ՝ տեսակ՝ պիր զըսմը տըր : Սէպէպ քէնտի մէֆուլինէ թապիաթընը պաղըշլար . վէ սէպէպին մանա՛սը իգթիզասընտան տըր քի , պաղըշլասըն , վէ վէրսին . լաքին իպթիտանըն իգթիզասընտան տէյիլ . եանի միւպթէտայէ թապիաթ վէրմէք , նէ տէ օնտան վագըթճա , վէ թապիաթճա այրը օլմագ : Զիրա հէմ իպթիտա , հէմ միւպթէտա՝ պիր թապիաթտա վէ պիր վագըթտա օլապիլիլէր : Ամնասուրը Երրորդութիւն էսրարը պահսընտա փէտէր օղուլուն իպթիտասը տըր . ամմա սէպէպի տէյիլ տիր . լաքին եարատըրշտա , պիր փէտէր , քէնտի օղուլունուն հէմ իպթիտասը տըր , հէմ սէպէպի տիր : Թապիաթճա վէ վագըթճա տախի փէտէրին հիյէթի եախօտ զաթը քէնտի էվլատընտան այրը տըր : Պու պապտէ Շարգ հայրապետէրինին պաղըլարընըն պատճառը , սիլիգըն , (եանի սէպէպի՝ իպթիտա) մանա՛սընտա գուլլանտըղլարը հալտէ , իքիսինին մանայը հագիգիսինի շաշըրմամալը . վէ մութլագա պու թարիֆ ու թէֆսիր օլտուղու մինվալ իւզէրէ՝ օնլարը անլամալը տըր : Զիրա օլ վագթըն տէհրինտէ պու քէլիմէ՝ վէ իսթիլլահլար՝ Դասախան Աստուածաբանութիւն գայտէսինէ հէնիւզ կիրմէմիշ օլտուղու իչին , վէ Ֆէրգի փէք ազ , վէ նէզաքէթի իչին , քիթապլարընտա չօգ տէֆա՝ սէպէպի , մէպտա եէրինէ . վէ շունու՝ օնուն եէրինէ , վէ մա՛ալինտէ եազմըշ տըրլար :

ՃԾԱ. 12. Տօղուշ քիվիլլիտ (ծնունդ) տէմէք , պիր թապիաթտա պուլունան տիրի իպթիտատէն , եա մէպտատէն պիր տիրինին տօղուշու , Ս. Թովմասըն սէօզլէրի տիր . (Մ. Ա. Վէճ. ԵԱ. 8. 2) : Զիրա թէրլէյէն եա աղլայան պիր ատէմէ տօղուրտու տէնմէզ : Զիրա տօղանտա ճան եօգ տուր . պունուն կիպի նէ տէ աղաճլար տօղուրուր . զիրա նէ տօղուրանտա տիրիլիք վար , նէ տէ տօղանտա :

ՃԾԲ. 13. Գայնամագ , (բղխումն) . պիր զաթըն տիկէրինտէն չըգմասը՝ նէշաթ էթմէսի , եա իխրաճ օլմասը տէմէք : Պու չըգմագ , եա իխրաճ օլմագ , իքի սուրէթ իլէ օլուր . եա՝ չըգան գաթ՝ օ չըգտըղը թապիաթըն եինէ տախիլինտէ գալըր , եա խարիճինէ նէշաթ էտէր . եախօտ շէօլլէ տէյէլիմ . պու գայնամագ , եա չըգմագ , միւ-

ճէրբէտ պիր մուսմէլէյէ միւսթէնիտ տիր . ես գայնալըս գալմայա , ես գայնալըս իւրաճ օլմայա : Վէ գայնամագ մանա'սը , տօղուրմագ մանա'սընտան տահա զիյատէ տիր . զիրա հէր տօղուրմագ , գայնամագ , չըգմագ տէմէք օլուր . ամմա հէր գայնամագ , չըգմագ , տօղուրմագ տէյիլ տիր . նասըլ քի աթիտէ թէֆսիր օլունածագ տըր , վէ Ամենասուրը Երրորդուլթիւն սըրասընտա կէօրէճէյիզ :

ՃԾԳ. 14. Միւնասիպէք ես քապլիւք (յարաբէրութիւն) , պիր զաթըն , տիկէր պիր զաթա սըրասը թաալլիւզիւ՝ իրթիպաթը տըր : Թապիի հէր միւնասիպէթտէ , ես ալագատա իքի ուճ վար տըր . իւք ուճ՝ միւնասիպէթին պաշլատըղը մահալէ տէրլէր . տիկէր ուճու միւնասիպէթին վարտըղը մահալէ տէրլէր . պու միւնասիպէթ , ես պիլ մուգալէլէ տիր , եանի գարշըլըզլը տըր , ես եալընըզ պիր թարաֆտան տըր : Մէսէլա փէտէրին , վէ էվլատըն պէյնինտէ պուլունան միւնասիպէթ , գարշըլըզլը տըր : Ալլահ վէ գուլու , աղա վէ էթպատա սը պէյնինտէ պուլունան միւնասիպէթ : Պունա միւնասիպէթի մուլթլազա , վէ պիլ մուգալէլէ տէրլէր : Ամմա եալընըզ միւնասիպէթ , օ տուր քի , պիր ատէմ քէնտի տօսթուուն թաալլիրինէ պագար , միւնասիպէթի օլուր . ամմա օլ թաալլիր ճանսըզ օլտուղունտան , մուգալէլէյի միւնասիպէթ էտէմէզ : Իշթէ թէքմիլ միւնասիպէթէ մուգալիր օլան , մուխալիֆէթ տիր . եանի հաչան իքի թարաֆտան տախի միւնասիպէթ գաթ օլունուրսա , թէքմիլ մուխալիֆէթ տէնիր . վէ քիմամ , եախօտ եարըմ միւնասիպէք մուխալիֆէթի հաչան պիր թարաֆտան սատէ օլ միւնասիպէթ գաթ օլունուրսա , ֆագաթ թէքմիլ միւնասիպէթ օլմասը իչին՝ լազըմ տէյիլ տիր քի , թապիաթլար արասընտա մուխալիֆէթ օլտուն : Նէթէր քի թապիաթլարըն մագաւմընտա , ես թարզընտա եալընըզ պու մուխալիֆէթ վուգու պուլտուն . վէ պու թարզըն վասիթասըլլա թապիաթլար , եախօտ իքի ուճ , պիր պիրլէրի իլէ միւնագիտ , վէ միւնասիպ ես մուխալիֆ օլուր : Էկէրչի պու մուխալիֆէթ թապիաթլար պէյնինտէ իսէ՝ պաշլգասընա գարշըլ թէսմիյէ օլունուր : Վէ էկէրչի օլ մուխալիֆէթ թապիաթըն թարզլարը պէյնինտէ իսէ . Ատուածաբանլար մագպէյնինտէ ախէրիքն խիքապ , թէսմիյէ օլունուր . եանի էվլէլէի մուխալիֆէթ թարզը՝ Եարատըլմըշլարա խաա տըր , իքիւնճիսի Ալլահըն՝ տէյիլ թապիաթընա անճագ անճնաւորութիւնլարա : Շէօյլէ քի , փէտէր էվլատ տէյիլ . վէ էվլատ փէտէր տէյիլ . վէ ազիզ րուհ , նէ փէտէր տիր , նէ էվլատ տըր : Պունտան մագսէտիւիզ , Ալլահըն թապիաթը , հիյէթի , վարըղը՝ մուսավաթ իւզէրէ իւշ անճնաւորութիւնու տուր : Լաթէշպիւհ , պիր էլմատա պիր թարաֆը գըրմըզը , տիկէր թարաֆը Էշիլ , իւլիւնճիւ թարաֆը պէյազ սուրէթտէ օլուր . լաքին էլմանըն թապիաթը պիր տիր . վէ պու պիր թապիաթ իւշ րէնկտէն մուգէշպէն տիր . քէշալլիք Ալլահնի թապիաթ , իշպու փէտէրին , էվլատըն ,

վէ ազիզ րուհուն միւնասիպէթիյլէ՝ տօնանմըշ, վէ հէր պիրինէ քեա-
միլէն պիր սուրէթը մախսուսէ իլէ իլհադ տըր, վէ հէր պիրինէ
խաս տըր :

ՃԾԴ. 15. Տօղմամըշ (անծիմ) . պու քէլիմէյէ իւչ մանա վէրի-
լէպիլիր . էվլէլա՝ պիրինէ անծիմ տէմէք, եարատըլմամըշ տէմէք,
եափըլմամըշ տէմէք տիր . սանիյէն՝ անծիմ պիր տէ թէվէլլուտ էթ-
մէմիշ, տօղմամըշ՝ տէմէք տիր . պիլ ախէրէ՝ դայնամամըշ՝ եա նէ-
շաթ էթմէմիշ տէմէք տիր : Վադաա իլք մանատէ՝ իւչ անճնաւորու-
քիւնա, հաթթլա Ալլահն թապիաթընա պիլէ՝ անծիմ մանատը վէրիլիր .
ջիրա նէ Ալլահն թապիաթը, նէ տէ Ալլահտա պուլունան ագանի-
մի սէլասէ եարատըլմըշ եա եափըլմըշ տէնիր : Իքինճի մանատէ՝ ան-
ծիմ՝ հէմ փէտէրէ՝ հէմ ազիզ րուհա վէրիլիր . դիրա իքիսի տէ տօղ-
մամըշ : Իւչիւնճիւ մանատէ՝ պիր եալընըզ փէտէր Ալլահա եագըշըր .
դիրա հիչ պիր կէօնէ, նէ եարատըլմըշ, նէ տօղմուշ, նէ տէ պիրի-
սինտէն չըզմըշ, եա դայնամըշ տըր :

ՃԾԵ. 16. Ելվէլինտէն անճն՝ եա անճնաւորութիւն լուղէթի,
հայրապետէրին վէ աստուածաբանլարըն աղնատըղը մինպալ իւղէրէ,
Ալլահ տա միւնասիպէթ (յարաբերութիւն) իպրազ էտէր. վէ պու մա-
նա՝ պիրինճի վէ ալէասէվիյէ հայրապետէրին լիսանը տըր. լաքին պա-
ղը տա պու իսթիլլահ իլէ Ալլահն թապիաթընը անլաթմագ իսթէ-
միշ իսէլէր՝ պուլուն տա սէպէպի օլ վագթին տէհրինտէ մուսթա-
զամ, (եանի դասական) մէքթէպ ուսուլի իւղէրէ իլիմէր միւքէմ-
մէլ, վէ մուգաննէն սուրէթտէ օլմայըպ, քէլիմաթը իլմի իլահիյէյէ
պիր հուտուտ հէնուղ կէօսթէրմէիշ օլտուգլարընտան, պաղը էօյլէ
եաղար ըտըլար : Քէզալիք Հայր, Որդի, Հոգին սուրբ՝ լուղէթէրի
տիր քի, էվլէլ էմրտէ Ալլահն խասիյէթիքիմի իպրազ էտէրէր,
վէ իքինճի տէրէճէտէ՝ Ալլահն քապիաթընը : (Տէ՝ Բէլալէոս. Յաշ-
Մարթէղա-Ռեան. Գրէ. Գ. Գլ. ԺԳ. Յօդ. 3: Վէ Բէրթնէ. Ճաւ. Յաշ. Եր-
րորդ-Ռեան. Գլ. Ա.) :

ՃԾԶ. Իշպու Ամենասուրբ Երրորդութիւն էսրարընա խաս օլան
քէլիմէլէրի տիգզաթ իլէ, վէ ինթիյաթը լաղըմէ իլէ օգուլուպ, հէր
պիրինին մանասընը այրը այրը, վէ պէրրագճա աղնայըպ՝ հըֆօզ էթ-
տիքտէն սօնրա . աղըմըղըն գուվլէյի թապիյէսինէ կիւլէնմէյէրէք,
Երրորդութիւն էսրարընը անլամամըզ պապընտա, իլինէ Ալլահն
մուապէնէթ, վէ լութֆուսու կէրմիյէթ իլէ վէ միւթէմատիէն տիլէ-
մէլի քի, իճապը լաղըմէսինէ կէօրէ, իլմի իլահիյէյի թահսիլ էթմէյէ
միւղթէտիր օլալըմ : Պօղոս առաքեալըն տէտիլի կիպի . (Բ. Կրճ. Գ.
5.) « Պիր ումիտիմ վար տըր Ալլահա, Քրիստոսուն վասէթասըլլա քի,
պիզ քէնտի քէնտիմիղտէն պիր շէյ տիւչիւնմէյէ միւղթէտիր տէյի-
լիզ . իլլա քի իղթիտարըմըզ Ալլահտան տըր » : Պիպէր պու ազիմ
սըրըր անլամամըզ խուսուսուստու, սատէ Քրիստոսուն նապալ էթտիլի

քիլիսէյի պիղէ գըլաղուզ թութմայա մէճպուրուզ : Նասըլ քի Գրիս-
տոս քէնտիսի ազիզ բուհունու քէնտի քիլիսէսինէ գըլաղուզ նասպ
էթտի . վէ պու քիլիսէնին շիֆահէն , վէ թահրիթէն էօյրէթտիյի թա-
լիմաթլարը , եանի Աւետարան օլսուն , ազիզ քիթապ օլսուն : Վէ
պունլարա միւսթէնիտէն վէ ազլըմըղըն էրտիյի տէրէճէտէ , Ամենա-
սուրբ Երրորդութիւն սըրըը իւզէրինէ թէզէքքիւրէ կիրմէյէ իճթի-
սար էտէրիզ :

ՊԱՊԱԸ ԵՎՎԵԼ

ԱԼԼԱՋԸՆ ՊԻՐ ԹԱՆԵՃԻՔ ԹԱՊԻԱԹԸՆՏԱ

ՊԻՐԻ ՊԻՐԻՆՏԵՆ ՍԱՀԻՋԵՆ ԱՅՐԸ ՕԼԱՐԱԳ ԻԻՁ ԱՆՁՆԱԻՌՈՒԹԻԻՆ
ՎԱՐ ՏԸՐ

ՃԾԷ . Պու սահիլիյին պէյանընա քեաֆի իսայլընա , կէրէք էսկի
ահտտան , կէրէք եէնի ահտտան իսպաթլար վար տըր : (ԾՆՆ. Ա.
26.) « Ատէմի պիղիմ թասվիրիմիղտէ , վէ պէյնզէյիշիմիղէ կէօրէ
եափալըմ » : Պիղիմ , տէյօր . (սուրէթի ճէմտէ , եանի յոգնակի) .
եանի սատէ պիր անլաշըլմազ , չօզլարա եազըշըր : Սանիյէն՝ եա-
փալըմ , եափալըմ տէմէք տէյիլ . պու տա սըֆաթը ճէմ տիր : (Գ. 22.)
« Իշթէ Ադամ պիղլէրտէն պիրի կիպի օլտու » : (ԺԱ.) « Էնէլիմ ,
վէ լիսանլարընը գարըշտըրալըմ » . պու տա հաքէզա : Պուրատա՝
պիղլէրտէն տէմէք , պէնտէն տէմէք տէյիլ . պունու մէքթէպ չօ-
ճուգլարընա պիլէ սիւալ էտէրսէն , ճէվապընը լայըզը իլէ վէրիլէր :
(Սուլ. Գլ. Բ. 3.) « Բապպ էֆէնտիմ պանա տէտի , պէնիմ էվլատըմ-
սըն սէն պու կիւն տօղուրտում սէնի պէն » : (ՃԹ. 1.) « Բապպ
Բապպըմա տէտի . սաղ թարաֆըմտա օթուր » : Վէ պու սէօզ ամենա-
սուրբ Երրորդութիւնուն պիրինճի , վէ իքինճի անճնառոյքիւնունոս
պէյան էտիյօր : Վէ Գրիստոսուն տէմէսինտէ , (Մարթ. Իթ. 44.) « Վէ
էկէր Դաւիթ ծնա բապպ տէյօրսա՝ նասըլ օլուր քի , ծնուն օղլու օլ-
սուն » . հէմ էֆէնտիսի , հէմ օղլու օլամազըտ . տէմէք քի , օլ իլք .
« Բապպ Բապպըմա տէտի » սէօզիւ , Հայր Աստուածըն վէ իքինճի
բապպ լուղէթի Գրիստոսուն իւզէրինէ իտի : Քէզալիք (Գարթ. Գլ. Բ.
34. Կող. Գ. 1. Եթր. Ա. 13. րէ) վէ տահա չօզ մահալլէրտէ : Իշպու
իւչ Ալլահանի ագանիմ (անձլար) , զիյատէ աշիքհարճա եազըլը
տըր : (Մարթ. Իլ. « ծնունդ ») « Նասըլ քի փէտէր պէնի իրսալ էթտի
իսէ , պէն տաթի սիզի իրսալ էտէրիմ . կիտին իմտի՝ հէր թայֆէլէրէ
էօյրէտին , օնլարը՝ փէտէրին վէ ազիզ բուհուն իսմիլլէ վաթթիզ է-
տին » : Ալլահտա իւչ անճ , վէ պիր թապիաթ օլտուղու պունտան
իսպաթ օլույօր . զիրա իսմիլլէ տէմէք , եանի հիւքմիւլլէ , գուվլէզ

ամէլի փէտերինէ վէրիյօր . փէտերի հաքէզա էվլատընա վէրիյօր : « Պու սէօզլէրի քի , պէն սիզէ սէօլէյօրում , տէյիլ քի քէնտի քէնտիմտէն՝ իլլա փէտէրիմ , քի պէնտէ սաքին տիր . օ՝ ամէլլէրի իշլէր » : Իշպու սէօզլէրտէն իքիսինին մէպտաը մուամէլէսի պիր օլտուղու պէյան օլույօր : Վէ թապիաթ լուղէթինէ Խօդարըտա պագնէ տէմէք տիր , անլա : Պիր տէ Յովհաննէս Եաղլըյօր . « Պէնի կէօրէն փէտէրի տէ կէօրտիլ » : Քրիստոսուն Փիլիպպոսա խիթապ օլան պու սէօզլէ՝ նէ տէմէք տիր . իշպու՝ կէրէք պէն՝ կէրէք փէտէր այրը տէյիլիզ : Փէտէրի կէօր , օղլունու կէօրմիւշ օլուրսուն . օղլունու կէօր փէտէրի կէօրմիւշ օլուրսուն . զիրա օղուլ փէտէրտէ , վէ փէտէր օղուլտա : Նասըլ քի էվլատ փէտէրտէն չըգըյօրսա : (Յօվհ. Բ. 42.) « Պէն Ալլահտան չըգտըմ » . (ԺԶ. 27. 28.) Քէզալիք ազիզ բուհ փէտէրտէն , վէ օղուլտան դայնար : (ԺԵ. 26.) « Լաքին թէսէլի վէրիճի կէլտիլիզ դէման , օնու քի պէն փէտէրտէն կէօնտէրէճէյիմ , սահիհիք բուհունու՝ քի փէտէրտէն չըգար , օ պէնիմ իչին շահատէթ էտէճէք » : Տէֆա (Ա. Յօվհ. Ե. 7.) « Կէօյտէ շահատէթ էտէնլէր իւշ տիւր . փէտէր , քէլամ , վէ ազիզ բուհ . վէ պու իւշիւ պիր տիր . վէ օնլար քի , Եէրտէ շահատէթ էտէրլէր , իւշ տիւրլէր . բուհ , սու , վէ դան , վէ իւշիւ տէ պիր տիր » : Յովհաննէս Աւետարանըն իպթիտաարնտա , ինճէտէն Ալլահըն իւզէրինէ պահա էտէրէք Եազար : « Եպթիթիտատէն (Եանի էվվէլինտէն) քէլամ վար ըտը , վէ քէլամ Ալլահըն ինտինտէ իտի , վէ քէլամ Ալլահ իտի . . . վէ քէլամ թէն օլտու . վէ պիլլէրտէ սաքին օլտու » : Քէզա (Մատթ. Գ. 16.) : « Պունլար , վէ պունլարա պէյնզէր տահա չօգ մահալլէր վար տըր , քի Ալլահըն պիր թապիաթըն պէյան էտէրլէր . վէ պու պիր թապիաթ իւշ սըֆաթտան (անձլարտան) մէլպուս , վէ մէֆուլ տուր . իտարէ օլունուր . Հայր , Որդի , Հոգի . իշթէ իւշ անձլար . վէ Երեքին մի Են . իշթէ թապիաթըն պիր օլտուղու .

ՃԾԸ. Համտ օլտուն քի : Ամենասուրբ Երրորդութիւն անձլարընա գարչը՝ էվլայիտէ զուհուր էտէն Սաքէլ հերետիկոս , վէ թէվապիլլէրի քիւլլիյէն մահվ օլտուլար : (Տէս Մէնէ. հատ. Բ. Երէս 81.) Պունլար Ալլահտա պուլունան իւշ այրը անձնաորոքիւնու ինքեար էտէր իտիլէր , վէ տէօնիւպ իւշիւնիւ տէ պիր պիրիլլէ գարըշարըրը ըտըլար : Քէզալիք Արիոսականլար վէ Անօմեանլար վէ Մակեդոնեանլար մահվ օլտուլար . պունլարըն հէփսի Ալլահտա պուլունան պու իւշ անձլարըն հէմթապիաթ . (Եանի համաքնութենակից համագոյակից) օլտուգլարընը , վէ պիրի պիրինէ միւսավի օլտուգլարընը ինքեար էտէր իտիլէր : Շիմտի փրօթէսթանլար զահրէն , վէ տօղրու տօղրույա Քրիստոսուն Ալլահ էվլատը օլտուղունու ինքեար էթմէյօրլար իսէ տէ , լաքին տօլայըտան ինքեար էտէյօրլար . պիլ Փարզ՝ Մարիամա Աստուածածին տէյէմէտիքլէրի հալտէ , մութլագ Քրիստոս

սու. Նէստոր վէ Եւտիքէս վէ Ապօղինար կիպի պայաղը ինսան կիպի
 Թուլթմուշ օլուրլար. վէ Գրիստոսուն Թալիմաթլարընն հիչ պիրիսի-
 նի գապուլ էթմէզլէր : Աէ պաթընէն վէ տէրունէն իսթէտիքլէրի մի-
 սիւլիւ պու Թալիմաթլարը քէնտի մագսէտի նէլայըգէլէրինէ կէօրէ
 ուլտուրուրլար : Ազիզ բուհուն հագգընտա տախի, փէտէրտէն վէ օ-
 դուլտան, պիր մէպտէտէն չըգար, եա գայնար օլտուղունու ինքեար
 էտէնլէր տէ էլհալէթի հազի պուլունուրլար. եանի արեւելեան շիգ-
 մաթիգ շարգ քիլիսէլէրի. Բում, Էրմէնի, վէ սայիրէ : Լաքին պուն-
 լար իլէ էվվէլէրիէրին պէյնինտէ խայլը ֆէրգ վար տըր. վէ պուն-
 լար իլէ փրօթէսթանլարըն գաթօլիք քիլիսէսինէ մուսալիֆէթինին
 քէզալիք խայլըն ֆէրգի վար տըր : Բում, վէ Էրմէնի, ազիզ բուհուն
 եալընըգ փէտէրտէն գայնամասը (բղխումն ի հօրէ) մանասը հագ-
 գընտա վէ պու ագայիտի տինիյէ մատտէսինտէ, տայիմա իտտաա
 էտէրլէր. վէ օլտուգճա՝ ինսանիյէթ սըֆաթընը պէր Թարաֆ էթմէ-
 տիքլէրի իչին, օնլարա թէմամի իլէ պէնգէմէյիպ, օնլարըն սըրասը-
 նա ազվ օլունմազլար : Պունլարա իչպու Ամնասուրը Երրորդութիւն
 պանսնտա, վէ Գրիստոսուն թէն ալմասը, եանի մարդեղութիւն
 ֆասլընտա, վէ ազիզ բուհուն գայնամասը (բղխումն) ֆասլընտա,
 իճապ էտէն ճէվապլարը վէրէճէյիզ :

ՃԾԹ. Գրիստոսուն քիլիսէսինտէ միւթէմատիէն վաֆթիզ սըրը
 պու իւշ սըֆաթլար (անձլար) իսմի իլէ եէվլիյէ իճրա օլուրնուր.
 քէզալիք կաթողիկէ Հոռվմէական քիլիսէսինտէ. քէզալիք պու քիլի-
 սէտէն այրըմըշ օլան. Բում, Էրմէնի, Ասորի, Քիլտանի, Ղըպտի. վէ
 սայիր քիլիսէլէրտէ. հէր գանղը տուալարա իպթիտար օլունուրսա.
 յԱնուն Հօր, եւ Որդւոյ, եւ Հոգւոյն Սրբոյ. փէտէրին, վէ օղու-
 լուն, վէ ազիզ բուհուն իսմիյլէ տէտիյիմիզտէ, մուպարէք Ամնա-
 սուրը Երրորդութիւնուն իւշ այրը սըֆաթլարընը իզրար էտէրիզ, վէ
 օնլարա ինանըրըգ : Պու սըրըն վէ իթիզատըն քիլիսէտէն, վէ առաք-
 եալարտան ալընարագ, հէր եէրտէ իճրա օլունտուղունու, Մեծն
 Յուստինոս տախի աչըգտան եաղըյօր : (Մէրհէյէ Ա. հոմար 61). « Զի-
 բա տիւնեանըն փէտէրի իսմինէ, վէ ըապպ Ալլահ՝ խէլաս իտէճէյիմիզ
 Յիսուս Գրիստոսուն, վէ ազիզ բուհուն վաֆթիզի սու իլէ օլ վա-
 գըթ ալըյօրլար » : Տէրտուղիանոս, Մարկիոնա գարչը. (Գէր. Ա. ԳԼ-
 ԻԲ.) « Վաֆթիզ ինսանըն թէքրար տօղուշու տուր. նա՞սըլ թէքրար
 տօղուրուր օ քի (հիչ) տօղուրմատը. զիրա թէքէրրիւր՝ օլ քիմսէյէ
 եագըշմազ, քի հիչ պիր տէֆա օլ չէյի էթմէմիշ. էկէրչի ազիզ բու-
 հուն իլավէսի լաղըմ կէլիյօրսա, նասըլ բուհու վէրէճէք, օ քի, էվ-
 վէլա ճանը վէրմէտի » : Եանի փէտէր, էվլատ, վէ ազիզ բուհ Ալլահ տըր,
 պունլարըն իսմինէ վաֆթիզ օլունուր. զիրա հիչ պիր քիմսէ թէք-
 րար տօղմայա գատիր օլմազ. օնտան՝ քի հիչ եօգ տուր վէ եարա-
 տըլմամըշ. եանի վաֆթիզ իչին, պիր ատէմ սուտան վէ բուհտան

Թէքրար տողմալը : Գրիստոս էֆէնտիմիզ տէյօր , Գրիստոսուն ըուհու
 պաշգասընը նմար տողուրապիլիը , էկէր քէնտիսի Ալլահտան տողմա-
 մըշ , եախօտ Ալլահտան չըգմամըշ իսէ . եանի Յիսուս Գրիստոս , վէ
 ազիզ ըուհ . զիրա պիր չէշմէնին էվվէլա փուհարը օլմալը , քի հէր
 քէս օնտան սու ալապիլսին : Գրիստոս էֆէնտիմիզին թէնպիհի իւղէ-
 րէ՝ քիլիսէ Թա Գրիստոստան պաշլայարագ , պու անէ տէկին , պէն
 սէնի վաֆթիզ էտէրիմ , եախօտ , Ալլահըն գուլու (Ա . Ա .) վաֆթիզ
 օլուօր , փէտէրին վէ օղուլուն , վէ ազիզ ըուհուն իսմի իլէ տէյէ-
 րէք , վաֆթիզ էտէն , երախալը իւշ տէֆա սուլա պաթըրըր , եա-
 խօտ սուլու էլինէ ալըսլ երախանըն պաշընա տէօքէրէք , օ սէօղլէ-
 րի սէօլլէր . վէ պէօլլէ կաթողիկէ քիլիսէ իշպու վապթիզ սըրըրնը
 եէվմիյէ իծրա էտէրէք , ամենասուրբ Երրորդութիւնտա իւշ անձլա-
 րըն օլտուղունու ալէնէն վէ միւթէմատիէն իգրար էտէր : Վէ պու
 ուսիլ Թաատատ էթտիյիմիզ սայիր շարգ , չիզմաթիզ քիլիսէլէրտէ
 տախի իծրա օլունմագտա տըր : Փրօթէսթան պու ուսիլէ , վէ պու
 սըրրա ըայէթ էթմէզ , օնուն իչին խաչապաշտ միլլէթլէրին խարի-
 ճինտէ տիր : Պու ատէթի Տէրտուղիանոս Բրադսիյա գարշը (Գլ . Իէ)
 զիքր էտէր . « էն սօնունտա Գրիստոս թէնպիհ էթտի քի , փէտէրին ,
 վէ օղուլուն , վէ ազիզ ըուհուն իսմինէ պաթըրսընլար , տէյիլ պիրի-
 նին , զիրա տէյիլ պիր քէրրէ . իլլա իւշ քէրրէ , պէ հէր իսմի իչին ,
 պէ հէր անձ իչին (սուլա) պաթըրըյօրուզ » : Գիլիսէնին , պու Երրոր-
 դութիւն անձլարընըն իւշիւնիւ տէ իգրար էթմէսի գայտէսի , նէ
 դատար քի պիր պինանըն թէմէլի օլ պինայա էլղէմ իսէ , պու տա օ
 գատար էհէմ , վէ էլղէմ տիր . զիրա հիշ պիր պինա թէմէլսիզ տու-
 րամագ օլտուղու կիպի , քէզալիք Գրիստոսուն քիլիսէսինին թէմէլի
 ամենասուրբ Երրորդութիւն տէմէք օլտուղունտան , առաքեալլար-
 տան պէրի քիլիսէլէրտէ քրիսթիյանլար հէր նէ տուա իծրա իտէրսէ-
 լէր , եա սօնունտա , եա պիտայէթիւնտէ՝ միւհէրրէտ « փառք Հօր եւ
 Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ . եանի փէտէրէ , վէ օղուլա , վէ ազիզ ըու-
 հա սէնալլէր օլտուն » թէքրիմ Թաազիմ տուաթըր սէօլլէրլէր . պու-
 նու քի , այրընա առաքեալլար էօյրէթտիլէր , վէ պիզէ թէսլիմ էթ-
 տիլէր . վէ պունտան իւշ անձլարըն պիր պիրինտէն Ֆէրզլի եա այրը
 օլտուղու , եախօտ պիրի պիրինէ միւսալլի , վէ պէրապէր օլտուղու
 պէյան օլուր . վէ պունա գարշը կէլէնլէրի քիլիսէվազիֆէսի իզթի-
 գասընտան օլարագ , տայիմա ըէտտ էթմիշ տիր : Պէօլլէ Նպիհնու վէ
 Թապիլլէրինի . վէ Կերինթոսու վէ Թապիլլէրինի . քի Գրիստոսուն Ալ-
 լահըլըրըն ինքեար էթմէյէ գալըըշտըլար : Քէզալիք Արտէմոնու վէ
 Սամօսաթըր Պօղոսու : (Թէոդօրէոս Եկէզ . Պաթ . Գիրք . Ա . Գլ . Գ .)
 վէ Թէոդոտոսու , Նօվէտոսու , Սաբէլի , հայրաչարալարը , վէ սա-
 յիր քեաֆէնինի ըէտտ էթտի : Հանգանակ հաւատոյ թէսմիյէ օլան-
 լար . էվվէլա առաքեալական հաղպանակ քիլիսէլէրտէ մուսթասար պիր

տին իզրարը օլուպ, էվայիլտէ քրիսթիյանլըգտա միւսթէտիլէրէ օ-
նու էօյրէտիլէր իտի . եանի փէտէրին , օղուլուն վէ աղիզ բունուն
պիր պիրինէ միւսապի օլմալարընը , պիր պիրինտէն անձնա այրը օլ-
տուգլարընը , վէ իւչիւնիւն պիր թէք թապիթտա օլտուղունու . օլ
հանգանակտա զիքր էտէրլէր իտի : Վէ Աղէքսանդրիատա թէճէմփու
էտէն հայրապետլէրին՝ Սամուսաթլը Պօղոսա գարչը եազտըգլարը հան-
գանակ հաւատոյ . վէ Անտիոք սինօթունտա մէրգումէ գարչը վէրի-
լէն գարար . պունուն կիպի տիր : Վէ Ս. Գրիգոր սքանչելագործուն
Դաւանութիւն հաւատոյ թէմփլյէ օլունան քիթապտա , վէ Նիրզէլի
Ս. Գրիգորուն քիթապընտա մումայիլէյի աղիզին իւզէրինէ եազտըղը
թէրճիւմէյի հալի . քէզալիք շէհիտլէրին գան տէօքտիւքլէրինտէ տին
իզրարլարը , ամենասուրք Երրորդութիւնուն իւչ սըֆաթլարընը վէ
իւչիւնիւն պիր թապիթտա օլտուղունու , թաստիգ էտէրլէր : Հաթ-
թա Տօգէթեանլար Երեւութականլար վէ Կընօսթիքեան հերետիկու-
լար պիլէ , Գրիստոսուն Ալլահլըղընը վէ փէտէրտէն այրը պիր աճճն
օլտուղունու , պիր ճիհէթտէն իզրար էտէրլէր իտի : Պունլար պիր
եալընը , ինսան թապիթը Գրիստոսա եազըմազ օլտուղունու էօյ-
րէթտիլէր . պէօյլէ եազար սուրըն իրէնէոս . Իսքէնտէրիյէլի Կղեմէս
Տերտուլիանոս . Որոգինէս , վէ Պամիլիւս : Վէ պունլարտան էվլէլ՝
Նազարեան հերետիկոսլար , քի Երրորդութիւն իւզէրինէ՝ թըպզը կա-
թողիկէ եկեղեցի միսիլիւ իթիգատ էտիպ , ինանըլար ըտը : (Տե-
հէրթէ . հարր . Գ . էրեւ . 338 . Ասորոսաթանուրիւն .) Պիր Էպէօն վէ
ավանէլէրի , Գրիստոսուն Ալլահլըղընա գարչը կէտիլքլէրի իչին , վէ
պու բաֆըղըղգտան կէրի տուրմալարը նիյէթի իչին , ալթը եպիս-
կոպոս Անտիոք սինօթունտան թախսիս օլտուլար : « Պիւթիւն կա-
թողիկէ քիլիսէլէր պիլիմ իլէ պու իթիգատտա տըրլար » եազար Եւ-
զէբէոս . (Եկէլ . Պարթ . Գրք . 2 . Գլ . 1 .) :

ՃԿ . Լաքին իշպուլ ամենասուրք Երրորդութիւն սըրընըն իւչ
սըֆաթլար պահսը իւզէրինէ , համտ օլտուն՝ շիմտիլիք քրիսթիյանլար
տա հիչ պիր միւզաքէլէ վէ միւճատէլէ օլմատըղընտան պիլզէր տա-
խի պու գատարլէ իթթիֆա էտէրիզ : Մէմուլին զայրի օլարազ , իս-
լամ տիյանէթիինն ասասը օլան Ղուրան քիթապընտա տախի , իւչ-
լիւք պիրլիք սըրըն հազգընտա պիր գաչ տէլիլ վար տըր . քի Ալլահ
տաքի ազանիմի սէլասէնին օլտուղունու , վէ սահիհիկլինի թաստիգ
էտէրլէր . հէր նէ գատար քի իսլամ ուլէմալէրի իշպուլ սէօղլէրին
մաալինի , սըֆաթը ճէմտէ օլտուղու իչին Ալլահըն ազամէթինէ պի-
նաէն տիր տէյու թէֆսիր էտէրսէլէր տէ , հազիզէթի հալ , Ղուրան-
տաքի մէզքիւր տէլայիլին , Ալլահըն ազանիմի սէլասէ հազգընտա օլ-
տուղունու , պիլզէր իտտաա էտէրիզ : « Էնզէլնէհու (եանի քիթա-
պը) ֆի լէյլէթէլ գատէրի » (եանի գատիր կէճէսինտէ օլ քիթապը
էնտիրտիք : իրսալ էթտիք տէմէք տիր) : Իքինճի տէլիլ « Մուսա քէ-

լիմ Ալլահ , Իսա բուհ Ալլահ » . (Եանի Մուսա փեյղամպէր Ալլահըն սէվիւրլի միւթէքէլիմի տիր . վէ Իսա Ալլահըն բուհու տէմէք տիր) : Տէֆա վէ « Նէֆէխնէֆիի մինրուհընա » : (Եանի քէնտի բուհուուուդ-տան ծնա իւֆիւրտիւք) : Պունուն կիպի տահա սայիր տէլլիլէր Ղու-րան քիթապընտա պուլունուր : Սուրէթ էլ հիծրէթ « Եա էյյուհա էլ նաս իննա խալադնագուժ մին գիւրըն վէ իւնսէ » . (Եարաթտըդ . . .) :

ՃԿԱ. Քրիսթիան օլմայան քիմէսնէլէրէ իւշլիւք պիրլիք սըրըւ ագլէ մուղայիր կիպի կէօրիւնիւր . հաշմ , մուղայիր տէյիլ : Զիրա էվէլա ագլէ մուղայիր օլան շէյին մանա'սընը պլիմէլի , վէ սէօյլէմէ-լի . պիր շէյ պիր շէյէ մուղայիր օլուր . հաշան պիր պիրինէ տապան տապանա զըտտ օլուրսա , վէ պիրի պիրինի պօղարսա : Մէսէլա , սու աթէշէ մուղայիր տիր . այտընլըդ գարանլըդա . տէօրթ քէօշէլի միւ-տէվլէր պիր շէյէ . Եանի պիր վագըթտա , պիր սանտըդ հէմ տէօրթ քէօշէ , հէմ միւտէվլէր տիր տէմէսի մուղայիր տիր . վէ դայրիհիւմ : Զիրա պու տէտիքէրիմիդին ապը , տիկէրլէրինին ապընա , խասիյէթ-լէրի , Եէքտիկէրինին խասիյէթլէրինէ մուղայիր վէ զըտտ սըր . վէ պիր պիրինի պօղտուղու իշին , իքիսինին վիճուտի պիր վագըթտա ու-յամադ : Երրորդութիւն թապիաթը , Եախօտ զաթը իսէ , պիր տիր . պու զաթըն հիյէթի , Եախօտ օլմասը սուրէթի , մագամը իւշ տիւր . պու իւշ մագամ , Եախօտ սըֆաթ պիր զաթտա պիր վագըթտա օլա-մադ օլտուղունուն խապաթը խասիմլէրիմիդէ տիւշէր . իպրադ էթսին-լէր . օլ վագըթ ծնարա թէսլիմ օլուրուդ : Գապաճասը , պիր աղա-ճըն հէմ քէօքիւնիւն , հէմ տալլարընը , հէմ մէյվէլէրինին աղաճ օլ-մադ թապիաթը պիր տիր . ամմա աղաճըն քէօքիւ տալ տէյիլ . Եախօտ պիր աղաճըն մէյվէսի պաշգա տըր , վէ քէօքիւ վէ տալլարը պաշգա տըր . մէկէր պու պիր աղաճտա իւշ օլմադ սուրէթի վար տէյու , օլ աղաճըն օլմամասթ մը լաղըմ կէլիր . տալլարըն աղաճ օ-լան զըտտիյէթի նէրտէ տիր , պիլէմէյօրուդ : Լա թէշպիհ , պէօյլէ տէ Երրորդութիւն սըրընը՝ օլտուղունա կէօրէ , պէնգէտիյօրուդ : Պիր էլմանըն իւշ բէնկի օլապիլիր . պէյադ , զըրմըլը , Եէշիլ . Եինէ էլմա պիր տիր . կիւնէշտէ , հէմ աթէշ , հէմ զիյասը , հէմ շալգը վար տըր . Եինէ կիւնէշ պիր տիր . ինսանըն իլմի , սէօղիւ , վէ բատէթի վար տըր . Եինէ պիր ատէմ տիր . վէլհասըլ մատտի , վէ Եարատըլմըշ շէյ-լէրին հէփսինտէ միւճէրրէտ իւշ հալ պուլունաճագ . Եանի Եիւքսէք-լիք , տէրինլիք , կէնիշլիք . պունլար հէր պիր Եարատըլմըշ մատտի շէյլէրտէ պուլունամալսա , օլ շէյլէր նէ կէօրիւնիւրլէր , նէ տէ օլա-պիլիրլէր . պունլարա , լա թէշպիհ՝ Երրորդութիւն սըրընը պէն-դէտիրիդ . նօգսանլարը պու էմապլէրտէ փէք չօդ իսէ տէ , Եարա-տըլըշտա անճագ չու դատարընը պէյան էտէպիլիրիդ :

ՃԿԲ. Պիր տէ չուրասընը հէր քէս պիլիր քի , իւշլիւք պիրլիք սըրըւ , Ալլահըն միւսպարէք քէլամը վէ իլհամը իլէ մուսատտագ պիր

սահիճիք տիր : Գեղալիք հերքէս պիւլր քի , ինսաննն ֆիքրի , վէ ագլը Ալլահնն պիր նիմէթի տիր , քի ինսանլարա Ալլահտան , զիյայը չէմն կիպի , պախշ օլունմուշ տուր . « սէնին սըֆաթըննն նուրու իւզէրիմիդտէ կէօրիւնտիւ » . մատէմ քի , ինսաննն ագլը Ալլահնն ինսանը , վէ նուրու տուր . նմսըլ օլապիւլր քի , Ալլահնն քէլամընա մուղայիր տիւշսիւն . զիրա տօղրու տօղրույա գարշը կէլէմէզ . վէ մատէմ , իքիսիտէ պիր չէշմէտէն տօղար . կիւնէշտէն չըգան զիյալարըն գանղըսը էյրի տիր , վէ գանղըսը կիւնէշէ գարշը էյրի կիտէպիւլր :

ՃԻԳ . Էհէմմիյէթ վէրիլէճէք մահալ պիր տէ շուրասը տըր քի , հէր նէ շէյէ ագլըմըզ եթիշլմէզսէ , օլ շէյ ագլըմըզա զըտտ տէյիլ տիր , նէ տէ հէր կէօրիւնմէյէն , հէր պիլինմէյէն շէյ , ագլըմըզա զըտտ օլտուղու իչին , կէօրիւնմէյօր վէ պիլինմէյօր : Պիր տէսթի չէշմէտէ պուլունան պիւթիւն սույու ալամայօր տէյի՝ չէշմէնին սույու տէսթիտէ պուլունան սույա զըտտ մը տըր տէմէլի : Պիր փուշար , տէսնիզտէն տահա քիւշիւք օլտուղու իչին , տէնիզ փուշարա զըտտ մը տըր . պէն եօլտա կիրիյօր իքէն իւսթիւմտէքի ուշան գուշլար , եսխօտ իւսթիւմտէն պալօն իլէ կէչէն ատէմէր , պանա զըտտ մը տըրլար : Խայր . հէր կէօրիւնմէյէն , հէր պիլինմէյէն շէյէրէ զըտտ տըր , տէմէսի , խաթա տըր . մատէմ ինսաննն ագլը հուտուտ ալթընտա տըր , վէ Ալլահնն իլմի պի հուտուտ . վէ պու իլմին թէտպիրէրի ագլըմըզտան բէք չօզ վէ բէք պէօիւք տիր . ուֆագ ագլըմըզ իլէ օլ գատար սըրըլարը , ագլըմըզա սըղըշտըրամայըզ . վէ իլա սըղըշտըրալըմ տէրսէք , գապիլ քի չըտըրըրըզ , վէ ագլըմըզըն օլանը տա դայ օլուր , վէ պէօիւք համագաթ տըր , վէ ագլէ մուղայիր օլան ասըլ պու տուր . զիրա հէմ ինսան ագլը տէյօրուզ , հէմ տէօնիւպ Ալլահնն հուտուտ սուզ , վէ նիհայէթսիզ ագլընըն էսրարընը պիզիմ մահտուտ ագլըմըզա եէրլէշտիրմէյէ ճէսարէթ էտիյօրուզ . եանի պիր վագըթտա , հէմ հուտուտ թահտընտա օլտուղումուղու պիլիյօրուզ , հէմ քէնտիմիզի հուտուտսուզ պիլիյօրուզ . զիրա Ալլահնն հուտուտսուզ էսրարընը պու պիզիմ ագլը իչինէ սըղըշտըրամայը իստէյօրուզ . իչթէ մուղայիրի պու տուր . անճագ ագլըմըզ քիւշիւք պիր փարա կիպի , վէ Ալլահնն իլմի պիր լիրա կիպի , պիր փարա , պիր լիրայա , նէ դատար իրագ իսէ , վէ նէ գատար զըյմէթի վար իսէ , լիրա օլ փարատան օ գատար իւսթիւն , վէ զիզըյմէթ տիր . օլ փարա պիր փարա օլտուղու իչին , լիրաննն իչինտէ պուլունան փարալարա պէնգէմէզ մի . վէ եախօտ օլ պիր փարա , քէնտի քէնտիսէ քիւսիւպ , փասլանմալ մը . չիւնքի լիրատա պուլունան փարալար , քէնտինտէ պուլունամայօրար . սէն նէ . լիրա նէ . եանու , սէն քիմսին , Ալլահ քիմ տիր , պիլիյօր մուսուն . պէնիմ ագլըմ նիչին Ալլահնն էսրարընա եթթմէյէճէք , տէմէք , ագլիմ խաթա տըր « Ո՞վ դիտագ զմիտա տեառն . Բապըն իլմինէ՝ քիմ աշնապ օլապիլտի » :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԲ ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆՈՒՆ ԻՔԻՆՃԻ ՍԸՖԱԹՐՆԸՆ
(ԱՆՁԸՆԸՆ), ԵԱՆԻ ԱԼԼԱՃԸՆ ԲԵԼԱՄԸՆԸՆ ԱԼԼԱՃԼԸՂԸ,
ՎԷ ՓԵՏԵՐ ԱԼԼԱՃ ԻԼԷ ՊԻՐ ԹԱՊԻԱԹՏԱ ՕԼՄԱՍԸ
ԻԻՋԵՐԻՆԷ

ՃԿԴ. Ալլահն է վլատընըն Ալլահլըղընը ինքեար Կտէնլէրին քիւմ
լէր օլտուղունու, պուրատա մուխթասարճա պիլտիրմէք լաղըմտըր:
Սիմոն Մոգ քէնտի քէնտինի Ալլահ եէրինէ գօրուտու. պա՛ղը
փէտէր, պա՛ղը օղուլ, վէ պա՛ղը աղիզ բուհ գըյաֆէթինտէ կէօրիւ-
նիւրիւմ, տէր իտի. վէ Էօն թապիր էթտիյի Ալլահլարընըն, քի քէն-
տիսի իճատ իթմիշ իտի, մէպտէլէրինին պէշինճի սըրասընա Ալլահն
քէլամընը գօրուտու: Պու ալլահլար վազըթ պէ վազըթ պիրի պի-
րինտէն նէշաթ էթմիշ, վէ տօղմուշ օլարագ, պունլարըն էվվէլքի
սէպէպի, եանի աթասը Պիթոս իտի. պու Պիթոսու տա Սիմոն քէն-
տիսի էպէտի փէտէր թէսմիյէ էտէր իտի. վէ քէլամ Ալլահ Պիթոսուն
տէրին սիւքիւթինտէն տօղմուշ, տէր իտի. վէ պու սուրէթտէ քէ-
լամ, փէտէրի Պիթոստան փէք չօգ սօնրա տօղմուշ օլտուղու էճիլ-
տէն, Ալլահլըգ կէօլկէսի, իւզէրինտէ վար իտի. պէօյլէ Եւզբեիոս,
(Ընդ. Մարէն. Գլ. Բ. Գլ. Բ.): Պու Սիմոնու Բօմալըլար քէն-
տի ալլահլարը սըրասընա գօյտուլար, վէ իսմինէ պագըրտան պիր
սանամ, (արճան) Տիփէրիս արասընտա, եանի իքի քէօրիւ արա-
սընտա «Սիմոն աղիզ Ալլահ իսմինէ» տէյի զիյրինէ եաղըպ տիքտիւ-
լէր. պէօյլէ Պարոնիոս, (Մարէն. 35): Նատաղիս Աղեքսանդր,
(Ել. Պ. Զ. Զ. Ե): Ս. Յուստինոս. Տերտուղիանոս, Ս. Իրէնէոս:
Կերինթոս՝ քէզալիք Սիմոն կիպի ծնլար մէպտասընը իլթիզամ
էտիպ, Գրիստոսուն սատէճէ ինսան օլուպ, Յովսէփտէն, վէ Մարիամ-
տան սայիր ինսանլար ատէթի կիպի՝ տօղմուշ օլտուղունու էօյրէթտի:
(Տէ. Ս. Իրէնէ. Գլ. Բ. Ա. Գլ. ԻԵ): Ս. Եպիփան (Հրէ. ԻԸ): Օգոստի.
(Գլ. Բ.): Իշթէ պու հերետիկոսա գարչը, քի Ալլահն քէլամընըն,
էպէտիլլիին ինքեար, վէ Գրիստոսուն Ալլահլըղընը ճէրհ էթմէյէ
ճէսարէթ էթմիշ իտի. Յովհաննէս Աւետարանիչ քէնտի Աւետարանը-
նըն իպթիտասընտան պաշլայըպ, պու քէլամըն Ալլահ օլտուղունու,
վէ էպէտիլլիքտէն վար օլտուղունու, եաղտը: «Ի սկզբանն էր բանն,
եւ բանն էր առ Աստուած, եւ Աստուած էր բանն. . .»: Կերին-
թոս՝ Առաքեալարըն վազթընտա իտի, վէ Ս. Եպիփանըն սէօղունէ
պագարագ, (Հրէ. ԻԸ. Բ. 2): Անտիօքտա իլք վուգու պու-
լան իլթիլաթա, վէ Գրիսթիյանլար պէյնինտէ զուհուր իտէն միւնա-
ղաայա սէպէպիյէթ վէրէն պու Կերինթոս իմիշ, քի Առաքեալար

Երուսաղէմէն թօփլանալ, զարար վերտիլէր. վէ Անտիոքա պիլ իթ-
թիֆագ մէքթուպ եազտըլար : Պու պէօյլէ իսէսէ : Տերտուղիանոս
պուռնուն պիրինճի տէհրտէն սօնրա օրթայա չըգընչ օլտուղունու եա-
ղըյօր . (Նախագրքաւ . ԳԼ . ԽԸ) . Եանի Գարբոքրաթէստէն սօնրա :
Էօյլէ տէ Ս . Իրէնէոս , Կերինթոս Վաղենտինոսուն վազթընտա եա-
չատը տէյի եաղըյօր :

Էպիօնլուար՝ թըպգը Կերինթոս կիպի , վէ տահա աշիքեար Քրիս-
տոսու սալթ ինսան պիլիպ , էօյրէտիրլէր իտի : (Իրէնէոս . Գէր . Գ .
ԳԼ . ԻԳ) , վէ Եղեբբիոս (Գէր . Զ . ԳԼ . ԺԷ) : Տէմէք քի , Յովհան-
նէս առաքեալ՝ կէրէք Կերինթոսա , վէ կէրէք պուռնլարա գարչը , քի
պիր վազըթտա գուհուր էթմիշ իտիլէր , քէնտի Աւետարանընը եազտը :

Գարբոքրաթէս , Ս . Իրէնէոսա եազտըղը միւճիպինճէ , (Գէր . Ա .
ԳԼ . ԻԳ) : Պու տա օնլար կիպի էօյրէտիր իտի . Եանի Քրիստոս սալթ
ինսան տըր , վէ սայիր ինսանլար կիպի իտի . լաքին ալտըղը ճան՝
ինսանլարընքինտէն իւսթիւն պիր ճան օլարագ , սէմավի շէյլէրի փէք
ալա պիլիր իտի տէր իտի : Քէզա Ս . Օգոստ . (ԳԼ . Է) : Պու՝ Գար-
բոքրաթէս իքինճի տէհրին ախընտա քէնտի ղէհիրինի շուրայա
պուրայա սաչմայա պաշլամըշ իտի :

Վաղենտինոս . փէտէր Ալլահ , քէլամ Ալլահտան փէք չօգ էվվէլ
իսթիրահաթտա , վէ սաատէթինտէ եաչատըգտան սօնրա , քէլամը
տօղուրմուշ , վէ քէլամ պէօյլէ թուլ միւտտէթ սօնրա տօղմուշ օլ-
տուղունտան , քէնտի փէտէրինի պիլէմէղ իտի տէր իտի : Ս . Իրէնէոս .
(ԳԼ . Ա : Տեր . ԳԼ . Է : Թէպօրէպա , Գէր . Ա . ԳԼ . Է) : Հաթթա Քրիս-
տոսու , հրեշտակարըն թապիաթընտա . տէյիլ քի , փէտէրինին թա-
պիաթընտա թութար իտի :

Թէոտոթոս , Պիզանթինլի , (Կոստանդնուպօլսեցի) . էվվէլ էյի
քրիստոնեա , սօնրա փութփէրէսթլէրին գօվալամասը , վէ էզիյէթի
իւզէրինէ , տինինի ինքեար էթտի . վէ թէսքիյէյի նամուս էթմէք ի-
չին , Քրիստոսուն Ալլահլըղընը ինքեար էտէրէք , պէն Ալլահա հա-
գարէթ էթմէտիւմ , տէմէյէ պաշլատը . վէ անտէն սօնրա Քրիստոսուն
Ալլահլըղընը կէրմիյէթ իլէ ճէրհ էթմէյէ գալըղչտը : Վիզթօր Բօմա
Քահանայապետի՝ իքինճի տէհրին խիթամընտա պու հերետիկոսու ,
վէ թալիմաթընը ըէտտ էթտի : (Տեր . Նախ . ԳԼ . ԾԳ : Թէպօրէպա .
Գէր . Ա . Հեր . ԳԼ . Դ : Եաղէթ . Գէր . Ե . ԳԼ . ԻԸ :)

Տիկէր Թէոտոթոս գուլումճու թէսմիյէ օլան էվվէլքինին շակիր-
տի , վէ ուսթասընըն թալիմաթընտա իտի : (Եաղէթ . Անդ :)

Արտեմօն . պուտա իլք Թէոտոթոսուն շակիրտի , քէնտի միւտէր-
րիսինին թալիմաթընը խահիշ իլէ իլան էտէր իտի . (Եաղէթ . Անդ :)

Պերիլոս Պօսթրա եպիսկոպոսու . Քրիստոս մարգեղութիւնտան ,
վէ Մարիամտան տօղմաղտան էվվէլ հիշ եօղ իտի , նէտէ Ալլահլըղը
իթթիխագ էտէպիլտի : հաթթա պիր վազըթ տօղտուգտան սօնրա

մարգարէլէր միտիլու Ալլահ քէնտիսինտէ սաքին խտի , տէր խտի . ամմա Որոգինէս քէնտիսինտի պու եանլըշարտան ուլանորտը վէ տօղ-րուլուղա կէթիրտի : (Ե-գէթ . Գիր . 2 . Գ . 1 . Գ) : Պու իւհլանճիւ տէհ-րին իպթիտասընտա զուհուր էթտի :

Պօզոս Սամօսաթլը Ասորեստանըն Սամօսաթ շէհրինտէն օլուպ , 260 սէնէսինտէ Անտիոք եպիսկոպոսու օլտու . պուլուն մէշրէպի փէք աչըդ , վէ թալիմաթլարը տախի փէք չարփըդ զուհուր էթտի : Էվվէլա Երրորդուլթիւն պապընտա , իւչ անճլարըն այրը օլտուղունու Սաբէլ Կիպի դալարըտը : (Ս . Եպիֆան Ներէ . ԿԵ .) Սանիյէն Ալլահտա պիր քէլամ օլմասընը դապուլ էթտի . տէիլ էվվէլինտէն , անճադ Ալլահ պիր շէյ եարաթմայա դալգըշտըղը գէմանտա : Սալիսէն Քրիս-տոսու սատէ ինսան պիլիր խտի : (Ե-գէթ . Գիր . Է . Գ . ԻԸ .) Պունա դարչը Անթէքէտէ , իքի սինօթ օլտու 264 տէ : Հէլլէնոս Տարսո-նացի Թէրսուս եպիսկոպոսու , վէ Գրիգոր Սքանչեւագործ , վէ տահա պիր չօգ աղիդ եպիսկոպոսար պու սինօթլարտա պուլունտուլար . վէ քէյֆիյէթի թէճէսսիւս էտէրէք , քէնտիսինտի րէտտ էթտիլէր . վէ քէնտի թալիմաթընը րաֆըղըլը , վէ Ալլահըն քիլիսէսինէ , վէ Ալ-լահըն քէլամը շիֆահիյէսինէ , վէ Աւետարանա մուղայիր տէյի , հիւքմ էթտիլէր . վէ քիւրսիւսինտէն քէնտիսինտի աղլ էթտիլէր : (Ե-գէթ . Ան . Ե . Ներսէս . ՅՂ . Երեմէլ Խանց Գ . ՀԱ :)

Արիոս՝ Մըսըր տիյարընտա՝ Լիպիա չէօլիւնտէ տօղուպ , Իսկէն-տէրիյէտէ քահանայ օլտու : Պու զաթըն շախսընտա էն էվվէլինտէն պիր աղըրըդ , վէ հալիմիլէ կէօրիւնիւր խտի . վէ քէնտիսի աղիլ օլա-րագ , փիլիսոփայուլթիւն օգուտու . սօնրա պու իլմինէ կիւվէնէրէք , ալլահանի մատտէլէրի ինսանճա գըյաս էտէր խտի . վէ սայրիլէրինի զէհրլէմէյէ փէք արգուքէշ խտի : Պու թապիլաթընա մէպնի , օլտու քի պիր խայը եպիսկոպոսլարա , վէ վարդապետլէրէ , քահանալարա , կրօնաւորլարա , կուսանքլարա , վէ ճէմաթթա իշպու Փասիտ թալի-մաթընը նէշը էթմէյէ մուվաֆֆագ օլտու : Շէօյլէ քի Ս . Հերոնի-մոս աղլայարագ վէ թաաճիւպ էտէրէք , պիւթիւն Քրիսթիյան մէ-մալիքի Արիոսական օլմուշ օլտուղունու իգրար , վէ քէտէր էտէր ի-տի : Արիոս Մեկրտոսուն նիֆագընա եամանտը վէ ինանտը . պու նի-ֆալը Իսկէնտէրիյէ եպիսկոպոսու պուլունան Պետրոսա դարչը , Մե-կրտոս փէյտա էթմիշ խտի . պուլուն նիֆագը սէպէպլինտէն Արիոս քէնտի մէճմուրիյէթինտէն տիւշտիւ . աղ վաղըթ սօնրա՝ երնէ մէճ-մուրիյէթինէ կէչտի . եանի 317 թարիխտէ : Իսկէնտէրիյէտէ պիր քի-լիսէյէ Աւագըրէց նասպ օլտուղու կիպի , դանլը պիր չիգագ վէ րա-ֆըղըլըդ իճատ էթտի : 100 եպիսկոպոստան զլյատէ՝ Պետրոսուն խա-լէֆի պուլունան Աղէքսանդր եպիսկոպոս , հայրապետլէր թէճէմիւ-էտիպ Արիոսու մէճմուրիյէթինտէն իխրաճ , վէ թալիմաթընը րէտտ , վէ ճէրհ էթտի . լաքին երնէ Փէսատընըն աթէշի սէօյլանմէտի : Իսլահը

պապընտա իճրա օլունան թէչէպպիւսաթ հիչ պիր ֆայտէյի մուճիպ օլմատըղը իչին, պիւ ախէրէ Նիկիա շէհրինտէ 325 տէ, Ս. Կոստանդիանոսուն էմրիլէ 318 հայրապետ տիւնեանըն չար էթրաֆընտան, վէ էքսէրիսի Ասիատան. Աֆրիգատան թէճէմֆիւ էտէրէք, Արիոսու դատապարտել էթտիլէր, լանէթ օգուտուլար. վէ օնու քիլիսէ իթթիֆադընտան այըրըպ, մահրում էթտիլէր. վէ պու պապտէ ճէմի եազտըղը քիթապլարը եազտըլար: Վէ Բրիտոսուն Ալլահըղընը պիւ ճիւմէ թաստիգ էթտիլէր. վէ Արիոսուն իճթինապ էտիպ գապուլ էթմէտիյի քէլիմէյի, եանի համազոյ օքսուսիօն հեմրապիաթ քէլիմէսինի գապուլ էտէրէք, Նիկիական հանգանակը՝ եանի Նիկիատա խիւլասայը տին իգրարընը թէչէլիֆ վէ թէրթիպ էյլէտիլէր: Ս. Աթանաս պու սինօթտա հէնուզ սարկաւագ խի. վէ հէփսինտէն զիյատէ Արիոսականլարա գարչը քիլիսէնին թալիմաթընը՝ կէրէք շիֆահէն, կէրէք թահրիրէն ճիլտէր եազարագ, հիմայէ էթտի:

ՃԿԵ. Արիոսուն եանըլ թալիմաթընըն խիւլասասը շու խտի քի. պիր փէտէր Ալլահը էպէտիտէն Ալլահ, վէ պիլա իսթիպտալ գապուլ էտէր խտի. վէ տայիմա Ալլահ տէր խտի. ամմա տայիմա փէտէր տէմէզ խտի: Սանիյէն Արիոս վէ ավանէլէրի՝ էվլատըն Ալլահ օլտուղուհնու գապուլ էթմէզ խտիլէր. իլլա հիչտէն, վէ հիչ օլմայանլարտան եարատըլմըլ. ամմա սայիր եարատըլմըլարտան ալա սուրէթտէ տիր տէր խտիլէր: Իշթէ պուհա մէպնի, պիր վագըթ օլմուչ քի, էվլատ եօղումուլ տէր իսէլէր տէ, պու ճիւմէ օնա Ալլահըն քէլամը խտի վէրիր խտիլէր. ամմա խաքիճի պիր քէլամ, եանի հաչան Ալլահ քէլամը իլէ տիւնեայը եարաթմագ միւրատ էթտի իտէ, սայիր կէօնէ Ալլահա հիչ պէնգէմէզ. նէ տէ Ալլահ իլէ, թապիաթը պիր տիր. նէ Ալլահ իլէ էպէտիլ Ալլահ տըր. իլլա սօնրատան օլմա, վէ Ալլահա պէնսղէմէզ. վէ քէնտի քէնտիինի թանրմագ, վէ վագըթտա փէյտա օլտուղու իչին, նէ տէ փէտէրի թանրյա պիլիր: Վէ թապիաթը իսթիպտալ գապուլ էտէր: Վէլ հասըլ օղուլ տէյիլ քի թապիաթ իլէ Ալլահ խտի. անճագ լութֆ, վէ Ալլահըն թէվէճճիւհի իլէ. Ալլահըզ փայէսինէ իթթիլիսագ օլունտու, վէ Ալլահ էվլատը օլտու, տէր խտիլէր: (Տէ՝ Ալլահ. Բազմ 8. Ա. Եպիսկոպոսուն Եֆէպրոսէ Է. Լէոնայ):

ՃԿԶ. Արիոսականլարըն եանըլլարը իւչէ թագսիմ օլտուլար. պիրինճի՝ օ էվլատ հիչ պիր վէճի իլէ Ալլահա պէնգէմէզ, տէր խտիլէր. վէ րուճա աթօսիօն աղնման լուղէթինի պու մանատէ գուլանըր ըտըլար: Պուհուն համիլէրի. Աէտիոս, վէ Եփեսոս օլտուլար վէ Աէտիոս, վէ Եփեսոսն Արիոսոս թէսմիյէ օլտուլար: Իքինճի՝ Կիսարիոսական գըսըմ, քի էվլատ փէտէրէ պէնգէր, թապիաթճա պիլէ օքսուսիօն տըր. համազոյ, վէ փէտէրին թապիաթընտան էպէտիլիքտէն տօղմուլ տէր խտիլէր. վէ պուհու պիր սատէ սէօզ իլէ Ալլահ տէմէզլէր. իլլա քի եիւրէքտէն սէօյլէր խտիլէր: Իւչիւնճի՝

Արիոսական զըսքմ, պունլար էվվէլքիլէրին մապէնինտէ տիրլէր . եանի պազը էվվէլքիլէրտէն , եանի Աննմանականլարտան այրըլա-
րազ , պազը տա կիսարիոսականլարտան այրըլարազ , էվլատը փէտէ-
րէ պեցդէր տէտիրլէր . ֆազաթ պու պեցդէիլ ճէ տիր . ճէտէն իպա-
րէթ տիր , թէֆսիր էթմէյի իսթէմէղ իտիրլէր . տէմէք քի պեցդէր
տէր իտիրլէր , տէյիլ քի Ալլահա հէմ թապիաթ տըր : Պունլարըն տա
պաշ հաթիսի , Ակակիոս Գայսէրի եպիսկոպոսու օլտու , քի կիսարիո-
սականլար իլէ իքէն , կիւրէղ Երուսաղէմացիյէ ճէվսանիյէթէն , ծն-
լարտան այրըլաը : (Տէ- Եպիսկոպոս . հէր . 73 . Վէ 74 : Թ- ճէն . Գէր . Ա .
Գ . Ի . Ե .) Մարկեղոս Գաղատիա եպիսկոպոսու (Եւզէբիոսուն ըվա-
յէթինէ պազարսազ) Մարիամ աստուածածինտէն տօղմազտան էվվէլ
քէլամ . Ալլահն էվլատը օլմամըշ , տէմիշ տիր . պէօյլէ տէ , Ֆօթինոս
Սիրմիոյ եպիսկոպոսու ծնու թաստիգ էտէր իտի : Պու Ֆօթինոս Մար-
կեղոսուն շակիրաի օլուպ , քէղալիք ուսթասը կիպի էօյրէթտի . վէ
պունուն իչին մէէմուրիյէթինտէն տէ տիւշտիւ : Միքայէլ Սէրվէտոս
Արախօն շէհրինտէն Սպանիօլ . քի Երրորդուլթիւն եանլըլըղը թէս-
միյէ էտէրէք , պիր քիթապ հազտը . եանի պու տա էվլատըն Ալլահ-
ըղընը ինքեար էտէր իտի . վէ իւչլիւք պիրլիքտէ , աքնլար ֆէրզ
էթմէղ իտի : Պու 1553 տէ կալվինին սաղըղընտա , վէ վասիթասը
իլէ քէնտիսի վէ քիթապլարը եանտըլար : Պունուն ըէֆիքի իտի Վա-
ղէնտիոս հեթանոս քի Զվիցցէրիատա եազտըլար . էօլմէգտէն էվվէլ ,
քէնտի քէնտինէ , պիր փէտէրին իսմինէ շէհիտէր միալլիւ շէհիտ
օլույօրում տէյի , պաղըրարազ էօլտիւ : Սոկինեանք , Լէլիոս վէ եէ-
կէնի Ֆաուսթոս Լէլիոս , էվվէլ փրօթէսթան , սօնրա սէրպէսթ էֆ-
քեարէ խըզմէթ էտէրէք , (փրօթէսթանլըգ սէմէրէյի մալիւմէսի) եէ-
նի իճատ պիր թալիմաթ չըգարտը . իւչլիւյիւն աքննաւորութիւնու-
նուն ֆէրզլէրինի ինքեար , վէ պիր Ալլահ թանըյարազ , 37 եաշն-
տա Թիկուի շէհրինտէ 1562 տէ վէֆաթ էթտի . վէ եազտըլը քի-
թապլարը եէկէնի Ֆաուսթոս տէր էօհտէ էթտի : Պու զաթ իշի ի-
լէրլէթմէ իչին , Ալէմանեատա , վէ Լէհիսթանտա , չօգ սարֆիյէթ վէ
իգտամաթ վէ 1604 տէ վէֆաթ էթտի : Պունլար էվվէլա , պիր Ալ-
լահա , պիր տէ աքնն եազըշարրտըլար , թըպզը Սաբէլ կիպի : Իքին-
ճի պիր փէտէրի էպէտիլիք տէտիրլէր , պիւա իսթիպատա , վէ սատէ
պիր Ալլահ , քի Արիոսականլարտան ալտըլար : Իւչլինճիւ Գրիստոս
սատէ ինսան տըր , վէ Մարիամտան էվվէլ կօղուտու տէյէրէք , պու-
նու տա կերինթոստան , Եպիոնտան , Պօղոս Սամոսաթլըտան , վէ Ֆօ-
թինոստան ալտըլար : Տէօրտիւնճիւ պու էվլատ ինսանըն սէլամէթի
իչին , իսասէթէն մէէմուրիյէթէ կէօնտէրիլիշ , պունուն իչին պիւ-
թիւն քիլիսէնին պաշը տըր . վէ պիզլէրտէն էթթիւրիւ պիր միւքեա-
ֆաթ , եա էճիր վէ իսթիհզազ Ալլահա իպրազ էթմէտի տէտիրլէր :
Պէշինճի Գրիստոսուն ֆազիլէթի մախսուսէսի իչին վէ քէսպը իսթի-

գազը իշին . պէօյււք Ալլահ՝ պուճու քիւլիւք Ալլահ նասպ էթտի . լուծուֆ եանի թէվէճճիւհ իլէ Ալլահ , հիւքիւմ իլէ , վէ տալիմա պէօյււք Ալլահա մէրպուլթ տուր , վէ ծնուն էմրի իլէ տիր տէտիլէր : Ալթընճը՝ աղիզ րուհ , սահիհ Ալլահ տէյիլ , նէ տէ այրը պիր աճճն . եա Ալլահ գուվէթի վէ իզթիտարը տըր : (Տեա Պէլաֆէա Յալ . Երբ Ժ . Պոսթէ վէ «յէրէ » : Սըխոծա , հէր մէզնէպտէն պիպէհրէ վէ խաւրիճ . կէրէք աղիզ րուհուն վէ կէրէք Գրիստոսուն Ալլահլըղընը ինքեար էթտի . վէ օ տա փուլթիէրէսթ միսիլիւ պիր ատէմ իտի . չիւնքի եահուտիտէն տէծումէ իտի :

Ճկէ . Փէտէր Ալլահըն , վէ օղուլուն պիր պիրինէ օլան միւնասիւ պէթի ճիհէթիլյէ . հէմ փէտէրին հէմ օղուլուն թապիաթճա պիր օլտուղունու , վէ աճճաւորութիւնա պիր պիրինտէն այրը օլտուղունուն (զանազան) պուրատա իսպաթ էտէլիմ : Էվվէլա Նիկիա հանգանակը իզթիզատընճա . քիլիսէ պիղէ հէր կիւն էօյրէտիյօր . « Հաւատամք ի մի Աստուած , եւն : Ինանըրըզ պիր Ալլահա հէր շէյէ գաւտիր փէտէրէ . . . վէ պիր Բապպ Յիսուս Գրիստոսա , Ալլահ էվլաա տընա , քի փէտէր Ալլահտան էպէտիլիքտէն էվվէլ՝ պիրիճիք տօղմուշ » : Պու տին գայտէսի տիր : (Յովն . Ա .) « Իփթիտատէն քէլամ վար իտի , վէ քէլամ Ալլահըն ինտինտէ իտի . վէ քէլամ Ալլահ իտի . հէր շէյ ծնուն վասիթասը իլէ օլտու , նէ օլտու իսէ » : Հէմ քէլամ Ալլահ իտի . հէմ էպէտիլիքտէն Ալլահըն ինտինտէ իտի . հէմ հէր շէյ ծնուն վասիթասը իլէ օլմուշ օլտուղունու սէօյլէյօր : (Ա . 18 .) « Միաժին որդի . քի փէտէրին գուճաղընտա տըր » . (Գ . 16 .) « Հաթթա պիր թանէճիք օղուլուն Ալլահ տիւնեայա վէրտի » : Պու էվլատ կէօյտէ օլարագ , եէր իւզէրինտէ սէօյլէյօր . (13) « քիմսէ կէօյէ չըզմատը , իլլա օ քի , կէօյտէն էնտի . ինսան էվլատը քի կէօյտէ տիր » : Փէտէրին հէր էթտիլինի . էվլատը էտէր : (35) « Փէտէր օղուլու սէվէր . վէ հէր շէյի օնա թէսլիմ էթտի » : Վէ (Ե . 19 .) « Ինսան էվլատը քէնտի քէնտինտէն հիչ պիր շէյ էտէմէզ , էկէր փէտէրին էթտիլինի կէօրմէզտէ . զիրա օ հէր նէ քի էտէրսէ . էվլատը տալիս օնա պէնզէրինի իշէր » : (18 .) « Պիր շաբաթլարը եալընըզ չէօզմէզ իտի , Ալլահը պիլէ քէնտինէ փէտէր շաղըրըրըր » : (20 . 21 .) (Մարթի . Ի .) « Մկրտեցէք զնոսա յանուն հօր եւ որդւոյ . . . » : Աւետարան վէ նոր կտակարան պու շահատէթլէր իլէ տօլու տուր . շէօյլէ քի ուղուն ուզատիլէ հէփօինի պուրատա եազմայա հիչ լուղումի եօգ տուր : Պունլարտոն աչըգտան կէօրիւնտիւ քի փէտէր վար . վէ էվլատը վար . վէ փէտէր էվլատա . վէ էվլատ փէտէրտէ : (Ժ . 30 .) « Պէն վէ փէտէր պիրիզ » : (38 . . .) Աւետարանըն հէր եէրինտէ միւսարարահէն եազըրը տըր :

Ճկը . Վէ չիմտիքի զէմանտէ այլազգի վէ հեթանոս միլլէթլէրտէն մատէ , հիչ պիր քրիսթիյան միլլէթի եօգ տուր քի : փէտէրին

վէ օղուլուն , վէ աղիզ բուհուն պիր թապիաթտա օլտուղունու ին-
քեար էթսին . հէր նէ գատար քի , Գրիստոսուն թէն ալմասը իւղէ-
րինէ եանլըլըգլարը վար իսէ տէ՝ պու ճիւմլէ իւչլիւք պիրլիք սըր-
րընըն մանասընը քեամիլէն գապուլ էտէրլէր . վէ Գրիստոսուն քիլի-
սէսի վէ ազիզ հայրապետլէր հէփսի պէօյլէ էօյրէթտիլէր , վէ Ալլա-
հըն շիֆահէն քէլամը պու ագայիտի տինլիէյի հէր պար թաօտիգ է-
տէր :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԲ ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆՈՒՆ ԻԵՋԻԻՆՃԻՒ ԱՆՁԸՆԸՆ
ԵԱՆԻ ԱՋԻՁ ԲՈՒՀՈՒՆ ԱԼԼԱՀ ՕԼՏՈՒՂՈՒ
ՎԷ ՓԵՏԵՐ ԻԼԷ ՎԷ ՕՂՈՒԼ ԻԼԷ ՀԵՄԹԱՊԻԱԹ ՕԼՏՈՒՂՈՒ ԻԵՋԻՐԻՆԷ

ՃԿԹ . Աղիզ բուհա գարչը գօյան րաֆըզըլարըն տախի պէր միւ-
ճիպի աթի մուխթասարճա խիմլէրի տէրճ օլունուր :

Սադուկեցիլէր՝ աղիզ բուհուն ասլը օլտուղունու ինքեար էտէր-
լէր խտի : (Գրք. ԻԳ. 8.) « Զիրա Սադուկեցիլէր՝ էօլիւլէրին տիրիւ-
մէսի , նէ տէ Մէլայիք (հրեշտակ) , նէ տէ բուհ եօգ տուր տէրլէր » :

Սիմոն մոգ տախի , աղիզ բուհու ինքեար էթտի :

Վաղենտինոս (Ս. Աթանասըն եօգարըտա եադտըղը կիպի) աղիզ
բուհու թապիաթճա մէլայիքլէր կիպի տէր խտի :

Մօնթանիսթլէր , քէնտի սէրկէրտէլէրի Մօնթանոսա , աղիզ բուհ
տէտիլէր :

Նօվատիանոս , աղիզ բուհուն Ալլահըղընը ինքեար էթտի :

Սապէլեանք , աղիզ բուհու ինքեար էթտիլէր . վէ իւչլիւք պիր-
լիքտէ , պիր փէտէր վէ օղուլուն օլտուղունու իգրար էտէր խտիլէր :

Մանիքէս . քէնտի քէնտիսինի աղիզ բուհ թէսմիյէ էթտի : (Տեա-
Ս. Օգոս. Լուչի. ԸԴԴ. Մաթիէցց. ԳԼ Զ.) :

Լակթանցիոս , աղիզ բուհու կեան փէտէր ետրինէ , կեան օղուլ
ետրինէ ալարազ գարըշտըրըր ըտը :

Եւնոմիոս , աղիզ բուհու եարատըլըշ տէր խտի :

Մակեդոն , իքինճի սինօթտա , աղիզ բուհա գարչը եադտըղը Ի-
չին , հագեմարտ թէսմիյէ օլունտու . քէզալիք ալմանէլէրի :

Բուժ քիլիսէսի վէ Էլմիաճնական Հայոց քիլիսէսի իսէ աղիզ բու-
հուն փէտէրտէն գայնատըղընը , եանի նէշաթ էթտիլինի իգրար է-
տէրլէր . լաքին էվլատտան չըդտըղընը ինքեար վէ ըսրար էտէրլէր :
Եախօտ բղիտումն սէօղիւնիւ ըէտտ էտիպ , փէտէրտէն օղուլուն վա-
սիթասը իլէ չըգար տէրլէր :

Սոկրինեանք , աղիզ բուհ , այրը պիր սըֆաթ տէյիլ . անճագ Ալ-
լահըն գուվլէթի վէ թէյսիրի վէ նէֆէսի տիր տէտիլէր :

Սիրինօծա, Եանուտաւոն պօղմա, փութփերէսթ, աղիզ բուհ, Ալլահանի բուհուն աչգը, վէ հավվէսի տիր տէր իտի:

ՃՀ. Պունլարա գարչը, Ս. Երրորդութիւնուն իւչիւնձիւ անձը-
նըն, եանի աղիզ բուհուն Ալլահ օլտուղունու, վէ կէրէք փէտէր,
վէ կէրէք օղու իլէ, հէմթապիաթ օլտուղունու պէյան էտէրիզ:
(Յ. 45. 7. 24.) « Բուհ Ալլահ տըր »: (Ժ. 7. 16. 17.) « Վէ փէտէրէ-
րիճա էտէճէյիմ, վէ տիկէր պիր թէսէլլի էտիճի սիգէ վէրէճէք. զի-
րա սիղին իլէ էպէտիյէտէք սաքին օլաճազ, սահիւլք բուհունու,
օնու քի տիւնիա ալամազ »: (26.) « Ամմա թէսէլլի էտիճի աղիզ
բուհ, օնու քի, փէտէր պէնիմ իսմիմէ իրսալ էտէճէք, օ սիգէ հէր
չէյի էօյրէտէճէք, վէ հէր նէ քի սիգէ սէօյլէտիմ իսէ, զիքը էթաւի-
րէճէք »: (Ժ. 6. 26.) « Լաքին նէ վազըթ քի, թէսէլլի էտիճի կէլէ-
ճէք իսէ, օնու քի պէն սիգէ փէտէրտէն կէօնտէրէճէյիմ, սահիւլք
բուհունու օ քի փէտէրտէն չըգար, օ պէնիմ իլին շահատէթ էտէ-
ճէք տիր »: (Ժ. 9. 13. 14. 15.) « Հաչան օ սահիւլք բուհու կէլիր-
սէ, պիւթիւն կէրչէքլէք իլէ սիգէ գըլաղուզ օլաճազ. զիրա տէյիլ քի
քէնտի քէնտիմտէն պիր շէյ սէօյլէյէճէք. իլլա իլթիտիյինի սէօյլէյէ-
ճէք տիր, վէ կէլէճէյի սիգէ նազլ էտէճէք տիր. օ պէնի շէրէֆլէն-
տիրէճէք, զիրա պէնիմ քէնտիմտէն ալաճազ տըր, վէ սիգէ նազլ է-
տէճէք տիր. վէտէրին հէր նէսի վար իսէ, պէնիմ տիր. օնուն իլին
սիգէ տէտիմ քի, պէնիմ քէնտիմտէն ալաճազ տըր, վէ սիգէ նազլ է-
տէճէք տիր »: (Մ. 45. 13.) « Յիտին փէտէրին վէ օղուլուն վէ աղիզ
բուհուն իսմիլլէ օնլարը վաֆթիզ էտին »: (Ա. 30. 45. 6. 7.) « Օնլար
քի կէօյտէ շահատէթ էտէրլէր, իւչ տիւրլէր. փէտէր, քէլամ, վէ ա-
ղիզ բուհ. վէ պունլարըն իւչիւ տէ պիր տիր. էկէրչի ինսանլարըն
շահատէթինի թութուլօրսազ. Ալլահըն էլպէթտէ շահատէթի տահա
պէօյիւք տիւր »: Եանի թութումայա տահա զիյատէ մէճպուրուզ: Պու-
գատար իսպաթլարտան աշիքեար կէօրիւնտիւ քի, աղիզ բուհ Ալլահ
տըր, վէ փէտէրին վէ օղուլուն Ալլահանի թապիաթընա տախի մա-
լէք տիր. վէ փէտէր, վէ օղուլ, վէ աղիզ բուհ, սըֆաթճա՝ եանի
անձն պապլընտա՝ իւչ թանէ տիրլէր. լաքին թապիաթճա իւչիւ տէ
պիր տիր. իւչիւ՝ իւչ Ալլահ տէյիլ. եա, իւչիւ տէ պիր Ալլահ տըր.
իւչիւ տէ, իւչ Ալլահ օլմալարը լազըմ կէլսէ իտի, իւչիւնտէ այրը
իւչ տէ թապիաթ լազըմ կէլիր իտի. թապիաթլար այրը օլտուգճա,
պիրի պիրինն հուտուտունու թէճաուզ էթմէմէսի լազըմ կէլիր ի-
տի. եանի պուրայա գատար պէնիմ, շուրատան էօթէյէ սէնին, վէ
օլ պիր թարաֆ տա օնուն. պիզ իսէ Ալլահը թէքմիլ օլմալը, քիմ-
սէտէն հուտուտ ալթընա կիրմէմէլի, հէր շէյին սահիպի մութլազը
օլմալը պիրլիրիզ. վէ մահալինտէ (ՈՃԸ) եազաճաղըզ: Օ ազըլ եալը-
նըզ փութփերէսթլէր ազըլ իտի. աճընաճազ հալ, քի եարըմ Ալլահ-
լար իճատ էթմիլ իտիլէր. քիւչիւք Ալլահլար, պէօյիւք Ալլահլար.
Ալլահլար չօզ, ամմա Ալլահ թապիաթը հիչ պիրիսինտէ եօզ:

ՍԱՀԻՋ ՕԼԱՐԱԳ ԻՆԱՆՄԱԼԸ ՔԻ Ս. ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՍՐՐԸ
ԱԼԼԱՋԸՆ ԻԼՋԱՄԸՆԱ ՄԻԻՍԹԵՆԻՏ ՎԷ ՄԻԻԹԵՎԱԳԸՑ
ՊԻՐ ՔԵՑՑԻՑԵԹ ՏԻՐ. ԼԱՔԻՆ ՊՈՒ ԳԸՍՍԱ ԱԳԼԸՄԸԶԸՆ ԷՐՏԻՑԻ
ՄԷՐԹԵՊԵՏԵ ՏԱԻԻ ՆԵՎԻՄԱ ԹԵՑՍԻՐ ՕԼԱՊԻԼԻՐ ՄԻ

ՃՀԱ. 1. Փիլիսոփայութիւնն՝ հէր պիր թապիաթըն քէնտինէ
կէօրէ տէ քէմալէթի (կատարելութիւնու) եախօտ խասսայէթի (յատ-
կութիւնու) վար տըր : Պուճա պինաէն՝ մատէմ քի Ալլահըն տախի
զաթը, եախօտ թապիաթի վար տըր . տէմէք քի Ալլահըն տա թա-
պիաթընըն խասսայէթլէրի օլմալը . պու Ֆէրզ պիղիմ գըսսա ազըրմը-
զա կէօրէ տիր . զիրա Ալլահտա թապիաթըն վէ խասսայէթին եախօտ
քէմալէթին հիչ Ֆէրզի եօգ տուր , հէփիսի պիր տիր : (Տէ- Բաւաւ-
էլ-Խաւաթ-Խաւաթ-Է. ՃԾԸ. ՃԾԸ.) : Ալլահըն մութլազ քէմալէթլէրի , հէր
շէյէ զատըր օլմասը , էյլիլի , իլմի , ատալէթի , մէրհամէթի , պազը-
սըյլա՝ Ալլահըն իւչ սըֆաթլարընա տա ալէսսէվլյէ վէրիլը : (Յով-
ժ. 15.) « Փէտէրին հէր նէսի վար իսէ , պէնիմ տիր » : (Տէ- Պէ-
Է-Խաւաթ-Խաւաթ-Է. Դ. ԳԼ. Դ.) :

ՃՀԲ. 2. Իշպու թապիաթը խիւտանըն քէմալէթլէրին պազըլա-
րը՝ տախիլի թապիաթ տըր , վէ պազըլարը տա խաքիճի , եախօտ մի-
նասիպէթնէ քէմալէթ տիր : Տախիլի քէմալէթ մութլազ տըր , վէ մութ-
լազ լազըմ տըր . քի պիր թապիաթ , թապիաթ օլապիլսին . նասըլ քի
ինսանա Ֆէհիմ քէմալէթի (կարողութիւն խորհելոյ) լազըմ տըր քի ,
ինսան օլսուն . եօղսա Ֆէհիմսիզ ինսան թապիաթը պօղուլուր , վէ
ինսան օլամազ : Քէզալիք Ալլահըն զաթընա՝ իլիմ լազըմ տըր . եա-
խօտ Ֆէհիմ գուվլէթի . եօղսա Ֆէհիմսիզ զաթ , Ալլահ օլամազ :
Խաքիճի քէմալէթ Ալլահըն զաթընտան սըշարը՝ խաքիճ օլան մախլու-
զաթա միւնասիպէթի օլան Ալլահըն պիր քէմալէթի տիր . մէսէլա՝
ատալէթ , մէրհամէթ , վէ սայիր քէմալէթլէրի : (Ի Փէ-Խաւաթ-Խաւաթ-Է. Դ. ԳԼ. Դ.) :

ՃՀԳ. 3. Պու խասսայէթլէրին՝ եախօտ քէմալէթլէրին պազըլարը,
խալիս էլ խիւլասէ , (ամենապարզ) թէմայէ օլունուր . վէ պազը-
լարը սէքիճէ խալիս , եախօտ միւլթէլիթ (ըստ իմիք պարզ) : Խա-
լիս քէմալէթ օ տուր քի , հիչ պիր կէօնէ գուսուրու , եա նօղսանը
օլամազ . վէ նօղսան վէ գուսուր զապուլ էտէմէզ , վէ պու գուսուր
իլէ իմթիզաճ էտիպ տուրամազ : Պիլ Փարզ Պետրոս ալիմ տիր , տէր-
սէք . իլիմսիզլիք արթըզ Պետրոստա օլամազ . զիրա հէմ ալիմ հէմ
ահմազ , եախօտ եարըմ ալիմ Պետրոս պիր վազըթտա օլամազ : Լա-
քին միւլթէլիթ քէմալէթլէր . եախօտ սէմթէն խալիս քէմալէթ ,

գուսուրի իլէ իմթիղաճ էտէպիլիր , վէ պիր քիշիտէ օլապիլիր : Մէ-
սէլա , ինսան էկէրշի ալթունտան օլսա խաի , վագաա պիղճէ՝ ալ-
թուն զաթը՝ խալիս պիր զաթ տըր , լաքին տուլղուտան մահրում
տուր . թէն կիպի պիր զաթ տէյիլ . ալթուն պու սուրէթտէ խալի-
սէթէն խիւլասէ պիր քէմալէթ օլմամըշ օլտու . մատէմ տուլղուտան
մահրում տուր : Պէօյլէ տէ՝ ատալէթ , մէրհամէթ , վէ հէր ճինս քէ-
մալէթ , քի հէմ Ալլահտա պուլունուր , վէ հէմ ինսանտա պուլուն-
նուր . լաքին Ալլահտա պուլունան ատալէթին հիշ պիր կէօնէ նօգ-
սանը օլամազ , ասը Ալլահն ատալէթի սահիհէն պիգուսուր տուր .
լաքին ինսանտա ատալէթիմիզ չօգ գոսուրլու տուր : (Անդ. ձկԳ.)

ՃՀԴ. 4. Պու քէմալէթլէր պիր քիմսէտէ իքի սուրէթտէ պու-
լունապիլիր . եա ալա տէրէճէտէ , վէ օլ քէմալէթին սըհէթինէ կէօ-
րէ պուլունուր . եա ալա տէրէճէթինտէ օլմայըպ , պիր սատէ գըյմէ-
թինէ կէօրէ , սըհէթինէ կէօրէ : Մէսէլա Ալլահտա իլիմ , հէր վէճհ
քէմալէթի իլէ պուլունուր . եանի օլ իլիմ քի , գարանըզ գապուլ
էթմէզ . վէ հէր շէյ , օնուն եանընտա կիւնէշ կիպի կէօրիւնիւր : Իշ-
թէ պու թէքմիլ իլիմ , պիր եալընըզ Ալլահտա պուլունուր . ինսան-
տա իլիմ , հէր նէ գատար եիւքսէք տէրէճէտէ պուլունսա , եինէ հու-
տուտ ալթընտա տըր . պու իլիմ եալընըզ Ալլահտա նամահտուտ
տուր . վէ ինսանտա պուլունմասը՝ Ալլահտա պուլունտուղու կիպի
միւմքին վէ ինթիմալլը օլամազ . անճադ սատէ պիր գըյմէթինէ կէօ-
րէ , եա գուվլէթինէ կէօրէ պիր շէյ , պիր քիմսէտէ պուլունուր :
Պիլ ֆարզ՝ Պետրոստա պիր լիրա վար տըր . Պօղոստա տա պիր լիրալըզ
փարա վար ամմա պագըր տըր . Պետրոստա պուլունան լիրա ալա
տէրէճէտէ պիր մալ տըր . Պօղոստա պուլունան օմալին պէտէլի իսէ
տէ , ճինսինճէ գոսուրլու վար տըր . զիրա պագըր տըր . հէմ մատ-
տէթէն չօգ տուր , հէմ տէ պիր լիրատան չօգ աղըր տըր . լիրա իսէ
հէմ ալթուն տուր , հէմ ազ տըր , հէմ տէ խաֆիֆ տիր : (Անդ. ձկԴ.)

ՃՀԵ. 5. Ս. Երրորդութիւն սըրընտա՝ իքի բղխումն գայնա-
մազ , եախօտ սուտուր էթմէք վար տըր . եա իքի մէպտա (սկիզբն)
եախօտ պաչլանկըճ , պիրի տօղուշ տիկէրի գայնայըլ քի իխրաճ օլ-
մազ տէնիր . վէ պունտան տէօրթ մութլազ միւնասիպէթ նէշաթ է-
տէր . եանի փէտէրլիք , էվլատըզ , ֆայիլ րուհ , (ներգործական
բղխումն) վէ մէֆուլ րուհ (կրաւորական բղխումն) : Ազիզ քիթապ-
լարտան անլատըղըմըզա կէօրէ իքի պաչլանկըճ (սկզբունք) վար
տըր : Էսլատ փէտէրտէն տօղումշ . (Սադ. Բ. 7.) « Բապպ պանա տէ-
տի , պէնիմ էվլատըմըն սէն վէ սէնի պու կիւն տօղուրտում պէն » :
(Զալմ. ԺԵ. 26.) « Լաքին նէ վագըթ քի թէսէլլի էտիճի կէլիրսէ ,
օնու քի պէն փէտէրտէն կէօնտէրէճէյիմ , սահիհլիք րուհունու , քի
փէտէրտէն չըզար » : Փէտէր քիմսէտէն տօղմազ , վէ պաչլանկըճը
հօգ տուր , վէ Ալլահտաքի պաչլանկըճլարըն հէփսինին սէր չէշմէսի

տիր • (նախապատճառ՝ անծին) թէսմիյէ՝ օլունուր : Պու իխրաճաթ Ալլահն տախիլի թապիաթընտա իճրա օլունարադ , եարատըմըշլար միսիլլիւ , Ալլահն թապիաթընտան տըշարը չըգմազլար • խարիճէ զուհուր էթմէյէրէք տէրունինտէ պաշլար , վէ տէրունինտէ իճրա օլունուրլար , վէ տէրունինտէ գալըրլար • նասըլ քի մախլուգաթըն քեաֆֆէսի Ալլահն ամէլի վասիթասը իլէ խարիճէ զուհուր էտէրլէր • վէ պիղճէ՝ խարիճի թապիաթը խիւտա կէօրիւնիւրլէր : Պու թապիաթը խիւտանըն ամէլլյաթը իքի տիր • եանի անլամասը , վէ իսթէմէսի • վէ պու տա՝ չիւնքի Ալլահն թապիաթը տէրէճէյի նիհայէտէ թէքմիլ տիր • զիրա հէր նէ շէյի քի , Ալլահ անլարսա , պիր ամէլ իլէ օ շէլին քեաֆֆէսինի անլար • վէ հէր նէ քի թաստիդ էտէրսէ , վէ իսթէրսէ , պիր միւրատընըն ամէլի իլէ թաստիդ էտէր վէ իսթէր :

ՃՀԶ . 6. Պու իխրաճաթըն , եանի չըգմալարըն էն եազըն պաշլանկըճ , եախօտ պիտայէթի , նէ Ալլահլըգ տըր , նէ տէ աճճնառուրուքիւն՝ եախօտ մինասիպէթ տիր • չիւնքի պունլար իշպու իխրաճաթըն քէնտիլէրինէ թէգատտիւմ էթտիլինի զաթէն կէօսթէրիլէր • վէ պու իխրաճաթա միւսթէնիտ տիրլէր : Անճադ էն եազըն մէպտա , եախօտ պաշլանկըճ , Ալլահն ազլը վէ միւրատը տըր • չիւնքի պու իքի քէմալէթլէր (կարողութիւնք) մուգթազայը թապիաթ տըր • մութլադ լազըմ տըրլար , քի պիր շէյ ասընտա օլապիլսին , եա տուրապիլսին : Ազիդ քիթապ պունա պինաէն Ալլահն օղունու քէլամ , եա իլիմ թէսմիյէ էտէր , քի ազլէ խաս վէ մախտուս տուր • վէ ազիդ բուհու մուհապպէթ , մէրհամէթ , վէ լութֆ թէսմիյէ էտէր քի , բատէթէ խաս տըր • օղուլ պու ազըլըն նիհայէթի թէմամը տըր • վէ պիւթիւն ազլը քէնտիլսինէ ճէզպ ու ճէլպ էթմիշ թիւքէթմիշ օլտուրունտան , վէ ազիդ բուհ տախի բատէթին քեաֆֆէյի պէրէքեաթընը քէնտիլսի ճէզպ էթմիշ , թիւքէթմիշ օլտուրունտան , Ալլահն բատէթինին թէքմիլ նիհայէթի տիր : Պունուն իչին տիր քի , իքի իխրաճալար , (բղխուսն) եանի չըգմալար վար տըր • պու իքիտէն , նէ զիյատէ նէ էքսիք օլապիլիր • եանի նէ իքի էվլատ , նէ իքի ազիդ բուհ օլա պիլիր , նէ տէ պիրինին օլուպ տիկէրինին օլմամասընըն գապիլի օլա պիլիր :

ՃՀԷ . 7. Սուարէժ , վէ Պէթափիոս , աղըր աստուածաբանլար պու խուսուստա փէք ինճէ միւթալալար եազարլար • եանի ազըն վէ բատէթին վասիթասը օլմայարադ , աճճլար թապիաթտան մը հասըլ օլուրլար , եախօտ նէշաթ էտէրլէր • եօղաս ազըլ վէ բատէթ վասիթա օլարաճ մը հասըլ օլուրլար : Զաթէն տէտիք քի , Ալլահն թապիաթը , վէ ազլը , վէ բատէթի պէյնինտէ , հաթթա սըֆաթ (անճնաւորութիւն) պէյնինտէ օլան ֆէրզլէրին զաթէն ասլը եօդ տուր • պու ֆէրզլէր պիր եալընըզ պիզիմ ազլըմըզըն էօլլիսիւնէ կէօրէ , վէ անլաւըզընա կէօրէ տիրլէր : Աստուածաբանլարըն պազըլարը ,

պուլ սըֆաթլարըն (անձլարըն) նէշաթ էթմէսի , պիլա վասիթա (անմիջապէս) թապիաթտան տըր : Պաղըլարը տա , խայր , պիլա վասիթա ագըլտան տըր , վէ բատէթտէն տիր տէրլէր . վէ պիլ վասիթա (միջապէս) հանի պուլարըն վասիթասը իլէ անձլար թապիաթտան հասըլ օլուրլար . մատէմ Ալլահ՝ Ալլահ օլմադ իչին , շարթը մութլազ տըր քի . էվվէլա ագըլ , վէ բատէթի օլսուլն , քի օլ թապիաթթէքմիլ Ալլահ թապիաթթը օլա պիլսին . հօղսա նէ ագըլսըզ Ալլահ , նէ տէ բատէթսիզ Ալլահ , Ալլահ օլա պիլիր . էօյլէ իսէ , ագըլ վէ բատէթ Ալլահըն թապիաթթընա էն էվվէլ էլզէմ օլտուղու իչին . անձլարտան էվվէլ լաղըմ տըր , պատէհուլ պուլ թապիաթթըն , նէ կէօնէ օլմասը լաղըմ օլուր : Պու սուրէթտէ՝ անձլար ագըլտան վէ բատէթտէն (անմիջապէս) հասըլ օլուրլար . վէ (միջապէս) մուախիարէն թապիաթտէն : Խիւլասայը քէլամ . գանղըսընտան հասըլ օլուրսա օլսուլն , պուլ պապատէքի օլան ընյ վէ իթիգատ , տիյանէթէ սօգուլմազ . պուլ քէյֆիյէթ աստուածաբանլարըն պէյնինտէ ֆամիլիհանա օլան պիր միւղաքէրէ տիր :

ՃՀԸ . 8. Պաշլանկըճլարըն մագամընտան լաղըմ օլույօր քի , էվլատըն սօղուշու ագըլզ բուհուլն գայնամասընտան ֆէրըլի օլսուլն . վէ պաշգալաշսըն . զիրա պուլ պահսըն պիտայէթինտէ , սօղուշ՝ թէվէլլիւտ տէմէք տիր . տէտիք , հանի պիր թապիաթտա պուլուլնան տիր վէ ֆաիլ մէպտատէն նէշաթ էտէն պիր տիրինին սօղուշու : Զիրա սօղուրմանըն ասըլ շարթը պուլ տուր քի , սօղանըն պիտայէթի օլ սօղուրմանտան օլսուլն , քի քէնտի ամէլի իլէ քէնտի թապիաթթընըն թըպգըսընը քէնտի սօղուրտուղուլնա վէրսին , վէ օնա իհազ էթմին . պուլ թապիի տիր . հօղսա , պիր չէշմէնին փէօրէնքլէրի տէ սուլուլն անասը պապասը սայըլմալը իտիլէր . ամմա սու փէօրէնքտէն նէ ալըր , հիչ . օնուլն իչին փէօրէնք քէնտի իչինտէն ագան սուլա աթա սայըլմալ . ամմա պիր փէտէր , վէ պիր անա սօղուլ բուլ , չիւնքի թապիաթթընըն թըպգըսընը էվլատընա բահիմտէ վէրիր , վէ օնու սօղուրուլ . պիայնիհի ագըլն տիւշիւնիւպ , պիր չէյի իֆատէ էթտիյի կիպի . զիրա իֆատէ վէ թէսավիլուր ագըլտան սօղար , վէ ագըլըն մուամէլէսի տիր . ամմա գայնամազ (բղիսուլն) , եախօտ նէշաթ էթմէք պիր չէյին տիկէր պիր չէյտէն չըգմասընը , եա ագմասընը իպրազ էթտիյի իչին , բատէթին մուհապպէթի տիկէրինէ կէշտիլի հալտէ , մութլազ թապիաթթըն թըպգըսընը սէվտիլինէ վէրմէզ . անձազ սէվտիլինին իւզէրինէ մուհապպէթի գայնար , վէ մաշէվիճէ մուհապպէթ օնա կէչէր : Լաքին մուհապպէթին գայնամասը , ագըլն սէօղիւ քէնտիսինտէն սօղուրտուղուլնա պէնղէյէմէզ . պուլնուլն իչին տիր , քի քէլամ ագըլտան սօղար տէրիզ . վէ պուլնուլն իչին տիր քի , Ալլահըն քէլամընա հագգը իլէ օղուլ , եա հվլատ տէրիզ . լաքին ագըլզ բուհա , քի մուհապպէթ տիր , վէ բատէթտէն նէշաթ է-

տէր , գայնամագ տէրիդ , չըզմագ տէրիդ . վագաա հէր տօղուչ չըզմագ իսէ տէ , հէր չըզմագ տա տօղուչ տէյիլ : Ադամտա վէ Եւատա պունա պէնդէր էմալ վար . Եւա Ալահըն էմրի իւզէրէ Ադամըն Եան կէմլինտէն օլտու . փէք ալա . նիչին իմտի Եւա Ադամըն գըղը սա-յըլմայօր . զիրա Ադամըն ֆիլիլ իլէ օլմատը . իլա Ալահըն րատէթի, էմրի իլէ օլտու . ծնուն իչին տօղուրմագ շարթընտան տըր տէտիք , քի տօղուրան րատէթիլէ քէնտի թապիաթընըն միսլինի քէնտի տօղուր-տուղունա իլնագ էթսին , վէրսին : Ս . Օգոստինոս տէյօր , պիր օղուչ Եալընըզ տօղումչ սայըլըր . զիրա Եալընըզ պիրինտէն չըզմըչ , վէ հիչ պիր օղուչ Եօգ տուր քի , իքի փէտէրի սահիհի օլտուն : Պու ճիւմլէ Ալահըն պու էսրարընը , Եանի կէրէք օղուլուն տօղուչունու , վէ կէ-րէք Ալահըն րուհունուն գայնամաընը արամատան , տին պապը տըր տէյերէք , Ալահըն իլնամը տըր տէյերէք , քէմալի սիւքիւթ իլէ վէ թէվաղու վէ րայէթ իլէ սէճտէ գըլմասը տահա միւրաճճահ , վէ ֆէրիզէյի գիւմլէթիմիդ տիր . պէօյլէ , նիրգէլի Ս . Գրիգոր Եազար : (Ճաւ . ԼԵ .) :

ՃՀԹ . 9 . Հէր նէ գատար քի , տօղուրմագ ագլըն մուամլէտի իս-սէ , վէ թէնէֆֆիւզ էթմէք spirare, րատէթին իսէ , Ալահ էֆէն-տիմիդ սաֆի վէ խալիս օլտուղու իչին , հիսսէ վէ թագսիմ գապուլ էթմէզ . վէ պունա մէպնի տիր , քի Ալահըն թապիաթընտա ագըլ , վէ րատէթ պիր օլտուղունտան , քէղալիք տօղուրմագ վէ քէնէֆ-ֆիս Էթմէք տախի պիր թէք ամէլ իլէ իճրա օլունուր . վէ օլ իքի պաչանկըճ , քի իքի քէլիմէ իլէ թէֆրիզ օլմուչլար . մէպտէլէրին-տէ , Եախօտ Ալահըն թապիաթընտա պիր տիր . կէօլ վէ փունար , վէ արդ , հէր նէ գատար քի կէօլ փունար տէյիլ , վէ պու փունար՝ կէօլ տէյիլ , վէ արդ տախի , նէ կէօլ վէ նէ փունար տըր . վէ պիրի պիրինտէն սըֆաթճա ֆէրզլի , վէ պաչգա տըրլար . ամա իւչիւնտէ տէ տուրան , վէ պուլունան սու՝ պիր թապիաթտա օլան սու տուր . պու ճիհէթինէ կէօրէ հէփսի պիր տիր . լաքին միւնասիպէթճէ , սը-ֆաթճա կէօլ պաչգա , փունար պաչգա , վէ արդ պաչգա տըր :

ՃԶ . 10 . Կէլէլիմ պու աճնաւորութիւնլարըն խասիյէթլէրինէ Notiones , խասիյէթ , Եա նիշանը մախսուսէ տէմէք , պիր շէյին մուղթաղա սըֆաթը՝ սուրէթի , Եա նիշանը մախսուսէտի տէմէք տիր , քի , պունուն վասիթասը իլէ Ալահըն աճնլարը պիր պիրի մապէյ-նինտէ անլաչըլըրլար : Խասիյէթ , միւնասիպէթ , վէ նիշանը մախսու-սէ Ալահըն պիր շէյի տիրլէր . փէտէրիք խասիյէթի , Եալընըզ փէ-տէրէ Եաղըլըր . միւնասիպէթ , էվլատա կէօրիւնիւյօր՝ վէ ճա խաս նիշանը մախսուսէ տիր , մատէմ փէտէրի թախսիս էտէր . վէ օղուլ-տան պըրըր : Պու նըշանը մախսուսէլէր պէշ տիրլէր . փէտէրիք . Էվ-լատլըգ . քէնէֆֆիսի ֆայիլ . քէնէֆֆիսի մէֆուլ . (ներգործա-կան շնչումն . կրաւորական ներշնչումն) . վէ տօղուլմամագ : Էվլէլ-

քի տէօրթլէր միւնասիպէթի պիր պիրինէ շամլի համլի տիրլէր . տօղուլմամագ էօյլէ տէյիլ : Ալլահտա՝ պիր թապիաթ վար . իխրաճաթ (բղիմունք) , եախօտ պաշլանկըճ իքի տիր . անճլար իւչ տիւր , միւնասիպէթ , եախօտ մէնսուպիյէթ տէօրթ տիւր . Նիշանը մախսուսէ պէշ տիր :

ՃԶԱ . 11. Աստուածաբանլար պէյնինտէ , շուրասը հէնուզ միւղէքէրէ թահթընտա տըր . աճապա մէղքիւր միւնասիպէթլէր սահիհ քէմալէթ մի տիրլէր , եախօտ քէմալէթ սայըլապիլլըրլէր մի . եօղսա հիչ մի քէմալէթ տէյիլ տիրլէր : Աստուածաբանլարն քիմիսի տէր քի , օլ միւնասիպէթլէր քէմալէթ օլմուշ օլսայըտըլար , հէփսինտէ տէ պուլունմալըյըտըլար . լաքին սահիհի պու տուր . օլ միւնասիպէթլէր , քէմալէթ օլսալար (անճնաւորութիւն) սըֆաթ պիրինտէ պիլա վասիթա պուլունաճագ տըր , լաքին տիկէրլէրինտէ եինէ պու քէմալէթ պիլ վասիթա պուլունաճագ տըր . մատէմ պու միւնասիպէթլէր աւսաճէն , քէօքճէ եանի թապիաթտա պիր տիրլէր . մէսէլա փէտէր՝ փէտէր իքէն , էվլատըգտան մահրում . քէզալիք էվլատ՝ փէտէրլիքտէն մահրում . լաքին իքիսի տէ , մատէմ պիր թապիաթա մալիք , վէ մութասարըֆ տըրլար , օլ թապիաթա քի , զաթէն միւնասիպէթլի օլլան քէմալէթտէն այըր տէյիլ . էվլէթ իքիսի տէ օլ խասիյէթլէրէ եախօտ քէմալէթլէրէ մութասարըֆ օղուրլար . պունուն իչին տիր քի , փէտէր , թապիաթն վասիթաօըլյա , քեաֆֆէյէ էվլատըն , վէ աղիզ բունուն , խասիյէթլէրինէ միւլհագ , վէ միւշթէրէք տիր :

ՃԶԲ . 12. Պու սէօյլէտիքլէրիմիդտէն թէպէյլին էտիյօր քի . սահիհ , վէ ասլի օլարագ՝ Ալլահտա միւնասիպէթլէր վար տըր . իւչ սահիհ այըր անճլար , փէտէր , օղուլ , վէ աղիզ բուն . վէ պունլար միւնասիպէթ (յարաբերական) քէլամլարը տըր . տէյիլ մութլագ , (անկախ) : Պու անճլար սահիհէն , վէ ասլէն Ալլահտաքի պուլունան օլ մութլագ զաթտան այըրլմաղլար . անճագ օլ միւնասիպէթ խուսուսունտա այըրլըրլար քի , հէր պիրինէ եալընըզ մախսուս տուր . եանի փէտէր թապիաթճա Ալլահ տըր . օղուլ թապիաթճա Ալլահ տըր . աղիզ բուն թապիաթճա Ալլահ տըր . վէ պու իւչիւ Ալլահտա պունուն օլ մութլագ խուսուստա եանի թապիաթտա պիր տիրլէր . լաքին , փէտէր՝ օղուլ տէյիլ . Նէ օղուլ փէտէր օղուր . վէ աղիզ բուն՝ Նէ փէտէր , Նէ օղուլ օլապիլի :

ՃԶԳ . 13. Օլ խասիյէթ , եախօտ օլ օլմագ սիւրէթի , քի իւչ անճլարա տա խաս , վէ ալէսսէվիյէ տիր , խթիմլաք , եախօտ ճէլպ էթմէք , եախօտ մութասարըֆ օլմագ թէսիյէ օլունուր . եանի պիր շէյ տիկէր պիր շէյին իչինէ , եախօտ օլ շէյին հէր եէրինէ կիրիպ , օնա մալիք օլմագ տըր : Պիլ ֆարզ , պիր տէնք փամուզ տէնիզէ տիւչէր . վէ սու օլ փամուղուն հէր եէրինէ կէչէրսէ , պու կիպի մութասարըֆ օլմագ , պիր անճըն տէրունէն տիկէր պիր անճը ճէզպ

էտիպ , օնունլա պիրլէշիպ , օնուն իլէ դարըշմամագ տըր . իշթէ Ս . Ֆուլկէնտիոս պու մանատէ սէօյլէմիշ , (Յալ . Հասարոյ . Գլ . Ա .) « Պիւթիւն փէտէր օղուլտա , վէ ազիզ բուհտա տըր . վէ պիւթիւն օղուլ փէտէրտէ վէ ազիզ բուհտա տըր . վէ տէ պիւթիւն ազիզ բուհ փէտէրտէ վէ օղուլտա տըր » . շէօյլէ քի մուգապէլէթէն (փոխարինաբար) իւշ Ալահանի սըֆաթլար քէնտի քէնտինտէ տուրուլար վէ պիր պիրինէ կէշէրլէր , վէ եպըլըրլար կիրէրլէր : (Յալ . ԺԴ . 11 .) « Պէն փէտէրտէ , վէ փէտէր պէնտէ տիր » : Ս . Թովմաս եաղար քի պու մուամէլէ իւշ ճիհէթլէ վուզու պուլուր . զաթճա , միւնասիւպէթճէ , վէ պաշլանկըճճա : Չաթճա (ըստ էութեան) , քի հէր պիւրլնտէ պիր օ տուր : Միւնասիւպէթճէ , զիրա միւնասիւպէր (յարաբերականքն) պիրլիքտէ տուրուլար : Պաշլանկըճճա տախի , զիրա պիր անձն տիկէրլնտէն տէրուհինէ գայնամասը իլէ չըգըյօր : Պու իւշ սըֆաթլն պիրի պիրինէ մութասարըֆ օլմասը . եախօտ պիրի պիրլնի իլթիզամ էթմէսի պահսը , իւշիւնիւն պիրի պիրլնտէն այրը օլմասընըն թէպէյլուհինէ , թաստիգինէ . վէ պիրի պիրի իլէ հէմզաթ (համագոյ) օլմալարնա պէօյիւք ֆայտէսի վար տըր :

ՃԶԴ . 14 . Իրսալ էթմէք , Ալահանի անձըն տիկէրլնտէն չըգմասը պիր մահէլ նիյէթի իշին , եա խուսուսի իշին տէմէք տիր . եօգարըտա եազարդըմը մինվալ իւղէրէ , Ալահտա տօղուշ , վէ գայնայըշ , իքի ամէլլէր վար տըր . սայլը տիրլիւ մուամէլլէլէր , ազիզ քիթապտա մուհարրէր իսէ տէ , օնլարն հէիսի , եա օղուլուն էպէտիլիք տօղուշունա մախսուս վէ միւնհասըր տըր , օ քի Ալահըն թապիաթընտա տէրուհին վէ պիւա հարաքէթ օլուր . սիլ ֆարզ , պիր գայնար գուլունուն սույու կիպի : Եա մուվազգաթ պիր մագսատա (առ ժամանակաւոր վախճան , առ արարածս) բաժի իսէ , օ մուխայէր տիր , վէ մէրհամէթլնտէն նաշի , վէ ազատ բատէթիւին խարիճէ պիր մուամէլլէսի տիր : Պունա պէնգէր , (Յալ . Ը . 42 .) « Պէն փէտէրտէն չըգաթմ , վէ կէլտիւմ . տէյիլ քի քէնտի քէնտինտէն կիպի . իլլա օ պէնի իրսալ էթտի » : Ս . Թովմաս պուրատա կիւղէլ սէօյլէր « Էկէր պու իրսալ էտէիլն իտիլլէ կէօնտէրիլէն անձըն պաշլանկըճըն անլաթմագ իսէ , հէր անձ կէօնտէրմէզ , իրսալ էթմէզ . իլլա եալընըզ օնա կէօնտէրմէք եազըշըր , վէ խաս տըր , քի օլ կէօնտէրիլէն անձա պաշլանկըճ (սիլիզն) օլապիլիր . մէսէլա , օղուլ փէտէրաէն կէօնտէրիլի . վէ ազիզ բուհ փէտէրտէն , վէ օղուլտան : Եօզ էկէրլի իրսալ էտէն իպթիտա պաշլանկըճ , եախօտ սէպէսի մուամէլլէ տէմէք օլտուղու անլաշըլաճագ իսէ , օլ վազըթ կէօնտէրիլմիշ սըֆաթ , պիւթիւն Երրորդութիւնտան կէօնտէրիլմիշ օլուր . իշթէ պունա պիւնտէն տիր (Յալ . ԽԸ . 16 .) « Իմտի բապա Ալահ , վէ օնուն բուհու պէնի կէօնտէրաի » : Պունու տահա զիլատէ աշըյօր . Պէտալիոս ալիւմ Աստուածաբան (Յալ . Երբ . Գլ . Գլ . Ա . պարբէ-

բաժնի 9.) : Իրսալ էթմէք իչին իքի շէյ լազըմ տըր , տէյօր մու-
մայիլէյհ . պիրիսի կէօնտէրիլէն սըֆաթըն էպէտիլիքտէն տօղուշու ,
եախօտ գայնամասը լազըմ տըր . տիկէրի խարիճի պիր ֆիլի (եանի
նեղգործական պատճառ) , քի զահիրէն ինսանըն տույար , կէօրիւր . . .
հիսս էտէն աղայարը թահթընտա միւշահատէ օլունուպ կէօրիւնիւր .
մէսէլա , իթթիխաղ օլունմուշ , եախօտ այընմըշ ատէմտէ քէլամ Ալ-
լահ ինսանլարա կէօրիւնտիւ , ազիզ բուհ կէօկէրշին շէքլինտէ կէօ-
րիւնտիւ . պու պէօյլէ : Իքինճիսի հաշան տէրունէն պիր մուամէլէ
իճրա օլունուր , վէ կէօրիւնմէզ . մէսէլա , ազիզ բուհ իման էտէնլէրէ
իրսալ օլունտու : Գալար քի իրսալ օլմազ իչին , կէրէք քէլամ , կէ-
րէք ազիզ բուհ , լազըմ տըր քի , տիկէրինտէն չըգսըն , քի սահիրէն
իրսալ օլտուղու պէլլի օլտուն . պու քի իրսալ օլմազ մանասըն իդ-
թիզասընտան տըր . զիրա օղուլ թէն ալտըղընտա , եալընըզ փէտէր-
տէն իրսալ օլտու տէնմէյօր , անճադ ազիզ բուհտան տախի իրսալ
օլտու , եանի ազիզ բուհ փէտէր իլէ պիրլիքտէ , ծայրտէ եազըլտը-
ղը կիպի՝ օղուլու իրսալ էթտի : Ծանի պիւթիւն Երրորդութիւն սէ-
պէպի ֆայիլ (նեղգործական պատճառ) պիր Ալլահ տըր , եախօտ
Ալլահըն պիր Թապիաթը տըր : (Ս. Թաֆա՝ Մ. Ա. Վ. ԽԳ. 8.) :

ՃԶԵ . 15. Իւշլիւք պիրլիք տէտիլիմիդտէ , իւշ անճլար անլաշը-
լըր . պունուն իչին Ալլահ իւշ տիւր տէնմէզ . անճադ իւշ անճ , պիր
Ալլահ տըր , տէրիզ . Հայր Ալլահ մը տըր , Որդի Ալլահ մը տըր , Հո-
գին սուրբ Ալլահ մը տըր , տէրսէք . ֆիքրիմիզ , վէ ասըլ միւրաստը-
մըզ , պու իւշ անճլարըն՝ անճճա այրը օլտուղունու անլաթմազ
տըր . տէյիլ քի պունլարըն զաթընըն , եախօտ Թապիաթըն այրը
օլտուղունու կէօսթէրմէք տիր . պունուն իլէ եալընըզ անճլարըն իւշ-
լիւշիւնիւ վէ Ալլահըն պիրլիֆինի պիլտիրիքիզ :

Պունլար էն իդթիզալը քէլիմէլէր , վէ պիր աստուածաբանա էն լա-
զըմը իխթարլար տըր . տիգգաթլըճա օգունմալը տըրլար . հէմ հէր պի-
րինին մանասը իւզէրինէ , աղըր միւթալաա էթտիքտէն սօնրա , պիր
քիմսէ ամնասուրը Երրորդութիւն սըրըր իւզէրինէ սէօզ սէօյլէմէյէ ,
եախօտ պահա էթմէյէ գըյամ էթսին : Պունլարը իխթար էթտիքտէն
սօնրա՝ կէլէլիմ շիմաի իշպու Երրորդութիւն սըրըր ազլ իլէ տախի
թէֆսիր օլունա պիլլի մի : Պու պապտէ ալիմ Պօսիւէ շէօյլէ եազար :

ՃԶԶ . Ալլահ սայիր եարատըլմըշ Թապիաթլարա արթմազ , մահ-
սուլ վէրմէք , պէրէքէթլի օլմազ քէմալէթինի , խասիյէթինի պախշ
էյլէմիշ իսէ , քէնտի Թապիաթը պու խասիյէթտէն մահրոճմ մու
տուր : Աճապա փէտէր իսմի , օլ գատար մէքրուհ պիր շէյ մի տիր ,
քի վաճիպ էլ վիճուտ պիր Ալլահըն զաթընա եախօտ քէնտի Թա-
պիաթընըն խասիյէթինէ եազըշմասըն . (Եսայի . ԿԶ. 9.) « Պէն քի
սայըրլարընա պէրէքէթ վէրիրիմ , քէնտիմ պէրէքէթլի օլմազմըլմ » :
Պիրիսինի ճան էվլատը էտինմէք , կիւզէլ պիր շէյ կիպի՝ Թահ-

սին օլունույօրսա , վէ պէյէնիլիօրսա . թապիաթընտան էվլատ սո-
ղուրմադ , տահան կիւզէլ , վէ տահան պէօլիւք պիր շէյ տէյիլ մի տիր
էօլմէզ պիր թապիաթ , թէմսիտ օլմայա , ուզամայա , վէ թէճտիտ
օլմայա լուզումի եօզ տուր . անճադ՝ պիր եալընըզ էօլիւր թապիաթ ,
օնլարա միւհիթաճ տըր . զիրա սօղուրան էօլիւր կէչէր . վէ օնտան
սօղան՝ քէզա էօլիւր կէչէր : Իշթէ պու թապիաթըն պէօլէ պագի ,
վէ դատիմ օլմատըղը պիր գուսուրու թապիլ տիր : Մնուն իչին օլ
թապիաթ էվլատտան էվլատա կէչմէլի քի , եաշայա պիլմին . տէյիլ
քէնտիսի , իլլա քէնտի ճինսի , քի դատիմ օլապիլսին : Վէլ հասըլ ,
պիր թապիաթըն թէմտիտի , վէ թէճտիտի պիր գուսուր տուր : Օլ
վիճուտ պագի օլմատըղընտան , պու գուսուր նէշաթ էտէր . էօլէ ի-
սէ թէմտիտէ վէ թէճտիտէ լուզումի օլմայան , վէ հէր վէճիլէ թէք-
միլ , վէ քեամիլ օլան պիր էվլատը սօղուրմադ , տահա էյի տիր , քի
հէմ փէտէրտէն տըշարը չըզմասըն , հէմ փէտէր կիպի թէքմիլ օլուն ,
վէ հէմ մէսուտ օլսուն : Ինսան քէնտիսինէ պախշ օլունան պու պէ-
րէքէթ սայէսինտէ պէրէքէթլի օլույօր , մահսուլ վէրիօր , էվլատ սո-
ղուրույօր . լաքին ինսան թապիաթընըն իգթիղասընտան տըր , քի
պու պէրէքէթի Ալլահտան ալմըշ իսէ , էօլչիւսիւզ ալմամըշ տըր .
էօլչիւլիւ վէ հուտուտ թահթընտա պիր թապիաթա մալիք օլտուղու
իչին , էվվէթ օլ պէրէքէթի էօլչիւսիւզ ալմամըշ : Լաքին Ալլահըն
թապիաթը պիլա գուսուր տուր , էօլչիւսիւզ տիր , վէ թէքմիլ տիր .
փէտէր Ալլահըն մահսուլ վէրիճի թապիաթը հուտուտսուզ օլտուղուն-
տան , վէ սօղուրուճու գուվվէթի քէզալիք հուտուտսուզ օլտուղուն-
տան , հէփ գուվվէթինի պիր էվլատ սօղուրմայա սարֆ էթտի . պու-
նու ագլըմըզա կէօրէ տէյօրուզ . վէ պու էվլատը քէնտի փէտէրինին
պիւթիւն պէրէքէթ գուվվէթինի քէնտիսինէ քեամիլէն ճէզպ էթտի ,
վէ չէքտի . վէ էպէտիլիքտէ , փէտէրտէն սօղուտ : Եպէտիլիքտէն
քէնտի փէտէրինին տէրուսինտէ տիր , վէ էպէտի մէ՛սուտ պիր էվ-
լատ , (եանի միածին) տիր . զիրա պաշգա էվլատ սօղուրմայա , փէ-
տէր Ալլահըն հէմ լուզումի դալմամըշ , հէմ գուվվէթի դալմամըշ :
Ինսանըն արգասը արգասը սըրա էվլատ սօղուրմասընըն սէպէպի ,
չիւնքի պիր ամէլ իլէ հէփ գուվվէթինի վէրէմէզ , եախօտ պիր էվլատ
սօղուրմադ իլէ , վէ գուվվէթի ճէլպ էտէն օ էվլատ փէտէրինին պիւ-
թիւն գուվվէթինի թէքմիլ ճէլպ վէ ճէզպ էտէմէզ օլտուղու իչին , ինսան
պիրէր պիրէր մուսմէլէսինի , վէ իշինի կէօրիւր : Ալլահտա պու պիրէր
պիրէր , վէ արտ արտը սըրա իշ կէօրմէք գուսուր օլտուղունտան՝ օ-
լամադ . վէ Ալլահ հէր իշինի , քէնտիսի թէքմիլ օլտուղու իչին , վէ
քէնտիսի էպէտիլիքտէ , վէ էպէտիլիք քէնտիսինտէ օլտուղու իչին ,
մուվագգաթ կէօրէմէզ : Սողոմոն՝ Ալլահըն հուտուտսուզ թապիաթըն-
տա , պիր փէտէր կէօրտիւ , վէ անլատը քի , ագլէ սըղմազ ըտը .
պու փէտէրին քէզալիք պիր տէ էվլատընը կէօրտիւ , քի ագլէ սըղ-

մազ, վէ իսմի պիլինմէզ իտի (Առաջ. Լ. 4.) • « Քրիմ տիր օ քի գուվէթիյէ կէօյլէրին էն եիւքսէքիլիյինէ չըգմըչ, վէ օրտան քէնտի հիւանիւ ըրգասըյլա թէնէզզիւլ էտիյօր, ըրւզկեարարը էլլինտէ թութան քրիմ տիր • տէնիզի քէնտի հուտուտու տախիլինտէ գապթ էտէն քրիմ տիր • վէ տիւնեաննն նիհայէթինի էօլլէն, ծնուն իսմի նէ տիր • վէ քէնտի էվլատըննն իսմի նէ տիր, սէն պիլմէյէ գատիր մի սին » • Վազաա թապիի ազլըմըզ իլէ պիլէմէյիզ, վէ պիլտիյիմիզ պիր շէյ տէ վար իսէ, օ տա եինէ Ալլահնն քէրէմինտէն տիր • Ազլըմըզմա պիլէմէյիզ • վէ պիլմէմիզ իլլին եարատըրըչտա էվլատ իսմինտէ պուլու-նան պիլթիւն օ գուսուրլարը գալտըրմալը քի, պիլէլլիմ • Ալլահնն էվլատը տէմէք, քէնտի փէտէրինին թապիլթընտա, վէ տախիլինտէ տէմէք • փէտէրի կիպի քեամիլ, փէտէրի կիպի մէ'սուտ, փէտէրի կիպի էպէտիլ տէմէք տիր • Ինսանտա՝ պիր փէտէրին էվլատը՝ օլ գատար ինսան տըր, նէ գատար քի, փէտէրի ինսան իսէ • փէտէրի էվլատընտան զիյատէ ինսան տըր տէնէմէզ • փէտէրի նէ գատար ինսան իսէ, էվլատը տա օլ գատար ինսան տըր • պիր փատիշահ նէ գատար ինսան իսէ, պիր Փազըր տախի թըպզը օլ գատար ինսան տըր • շէօյլէ քի ինսանըգ ասըլ թագսիմ գապուլ էթմէզ • Եվլէթ՝ պիր էվլատ տահա թէքմիլ օլմամըչ տէնիլ • Լաքին ինսանիյէթ ճիհէթիլլէ՝ փէտէրի նէ գատար ինսան իսէ, օզլու տա օլ գատար ինսան տըր • գուսուր ճիհէթիլլէ ինսան էվլատը վագաա փէտէրինտէն գուսուրլու օլլուր • մէսէլա սիննինտէ, գուվէթիլինտէ, քէմալէթիլինտէ պազըրըյլա • Լաքին պու գուսուր Ալլահտա օլմատըղընտան, էվլատընտա տախի օլամազ • Պու գուսուրլու Ալլահնն էվլատընտան պէր թարաֆ էթտիյիմիզ հալտէ, պիզէ պաշգա պիր շէյ տէմէյէ մահալ գալմազ, իլլա քի փէտէրիլէրիմիզին, Նիկիա սինօթուլնտա տէտիքէրինի Ալլահնն էվլատը իւզէրինէ թէքէրիլըր էթմէք • Եանի օզլու « Ալլահտան Ալլահ տըր, նուրտան նուր տուր, սահիհ Ալլահտան, սահիհ Ալլահ » • Թէքմիլ էվլատ, պիր թէքմիլ փէտէրտէն • քի քէնտի թապիլթըննն պէրէքէթինի վագըթտան կէօզէթմէյէրէք, էպէտիլլիքտէն տայիմա փէտէր տիր, վէ հիչ պիր վագըթ էվլատըր գալմամըչ տըր, պու էվլատըն քէնտի ասընտան խարիճէ չըգմայա, եա իսթիպտալ օլմայա պիր սէպէպի, եախօտ մէճպուրիյէթի եօգ տուր • պիր գուսուրլու եօգ տուր • Խաշտան, եախօտ վագըթտան պիր ումաճաղը եօգ տուր • զիրա պուլնլար գուսուր տուր, վէ ինսան էվլատընա խաս տըր • պիլ Փարզ տօղտուգտան սօնրա, վագըթ լազըմ տըր քի, պէօյիւսիւն, գուվէթիլէնսին, Խաշաըն • . . . Փէտէր Ալլահնն տիկէրինէ միւհիթաճիյէթի եօգ տուր • էվլատը տիկէր պիր քէնտիսի տիր, քէնտիսինտէ վէ խարիճինտէ հիչ պիր շէյ եօգ տուր, քի Ալլահ օլսուր • Ալլահ քէնտի քէնտիլինտէն համիլ օլուր, քէնտի քէնտիլինտէ սէմէրէսինի թաշըր՝ քի քէնտիսիլլէ էպէտի տիր • (Սաղ. ձԹ. 3.)

« Պէն պու կիւն (անա) րահմնտէն սէնի տողուրտում » : (Յ՝ՎՃ. Ա. 18.) « Միաթին որդի , պիր թանէճիք էվլատ , քի փէտէրին գուճաղընտա տր » : Պու խասիյէթ սատէ Ալլահն էվլատընա մախսուս տուր . քի հէմ փէտէրտէն տողար , հէմ անըն գուճաղընտա դալըր . հիքմէթի իլահի . . . քի ինսանա պէնգէմէզ , փէտէրլնտէ համլ օլմասընն տողուշունտան պիր ֆէրդի եօզ տուր . վէ պու րահիմ մէյ-վէսի թէքմիլ տիր , գուսուրու եօզ տուր . պուսուսն իշին տիր քի , տէրիզ . Ալլահ տիկէր պիր էվլատա միւհթաճ տէյիլ տիր . հաթթա իքի էվլատ իսթէսէ տէ տողուրամազ : Պու թէքմիլ թապիաթըն պիր թէք տողուրմասը , քէնտի պէրէքէթինին քեաֆֆէսինի ճէզզ էթտի , վէ քեաֆֆէյի մուհապպէթինի ճէլպ էթտի , թիւքէթտի : Վէ Ալլահն էվլատընն միաթին չաղըլտըղընն թէքմիլ սէպէպի տէ պու տուր : (Յ՝ՎՃ. Ե. 18. 1. Գ՝Վ. ԺԹ. 35.) « Սա է . պու տուր պէնիմ սէվկիւլիւ էվլատըմ , քի ծնտան հաղզ էթտիմ » :

ՃԶԷ. Ալլահն էվլատընն պիր նէվի էմալի . Սողոմոն (Իմաս. Ե. 25. ԳԷ) « Զիրա Ալլահն գուվէթինին ղիյասը , վէ գատիր Ալլահն սահիհ էհթիշամընն տողուշու տուր » տէր : Վէ (Ս՝Վ. ԺԲ. 7.) « Յնուն տողուշու , վէ ծնուն իսթիրահաթը , կէօյլէրին էօթէ ուճունտան տր , վէ հիշ քիմսէ եօզ քի , ծնուն հարարէթինտէն սազլանտըն » : Կիւնէշին փարաղըղը , չալզը վէ ղիյասը , քի հէմ կիւն նէշտէն չըգար , հէմ կիւնէշ իլէ չըգար . վէ պու չըգմասը իլէ կիւն նէշ էքսիլմէզ : (Ե՝ՎՃ. Ա. 3.) « Օ քի էհթիշամ չալզը , վէ ծնուն ասըննն էմալի տիր » : Պիր միւհիւր պալ մուսուսնա պասըլըրսա , սուրէթի թէքմիլ պասըլըր չըգար . վէ միւհիւր քէնտիսի էքսիլմէզ . . . Պուսլար ճանսըղ էմալլէր տիր . կէլէլիմ ճանլը , վէ նազիք թապիաթտա պուլունանլարա : Ալլահն պիր սիւրէթի տէ ինսան տր : (Ե՝ՎՃ. Ա. 26.) « Քէնտի թասվիրիմիզէ կէօրէ ինսանը եափալըմ » : Ինսան տիւշիւնիւր , վէ տիւշիւնէրէք , քէնտի քէնտինի սահիհ օլարազ , վէ թէքմիլ օլարազ անլար . իշթէ սանա Ալլահն տողուրմասընն պիր կէրչէք էմալի . ղիրա Ալլահն թապիաթը հիշ պիր շէյ քէնտի քէնտինտէ էքսիք թանըմազ . համլ օլմասըլա տողուրմասը պէյնինտէ հիշ պիր վազըթ ֆէրդի եօզ տուր . պիր մուսմէլէ իլէ , հէմ համլ օլուր , հէմ տողուրուր , հէմ տէ տողուրտուղու զաթ քէնտիսինտէն տըշարը չըգմազ . էվվէթ , Սողոմոնա պիզ չիմտի Ալլահն ինսայէթի , վէ իլհամըլա ճէվապ վէրիլիզ . վէ պիլմիմիսին « Օղուսնուն իսմին խապէր վէր » սիւալինէ : « Օղու քէլամ տըր » : (Յ՝ՎՃ. Ա. 1.) Պու քէլամ ասլի տիր , մուխալլէր տէյիլ տիր . թէքմիլ տիր , վէ միւզթաղի տիր . օ քի փէտէրին գուճաղընտա տր . Միաթին որդի , քէլամ Ալլահ Յիսուս Քրիստոս տուր . տէրիզ :

ՃԶԸ. Պիւթիւն կաթողիկէ եկեղեցինին , ճէմի վազըթտա , թալիմաթը պու տուր . վէ էօթէտէն պերի , պէօյլէ իթիզաս էթմիշ , վէ

տիւնեանն չար էթրաֆընտա՝ եէվմիյէ տուալար իճրա էտէրէք , պու սահիհիլի իգրար էտէր : Հայաստանեայց քիլիսէսի (Շահաճի) թէրէնիւմ էտէր « Աճայիպ տօղուչ , քի պիզլէրէ նամալիւմ խտի , փէտէրին աչլըմըզա սըզմազ քէլամը : Սէնա էտէրիզ սէնի եա պիր թանէճիք օղուլ , վէ քէլամ Ալլահ , ատալէթ աֆիթապը , եա Բապա , տիւնեայը թէնվիր էթմէք իչին փէտէրտէն տօղտուն , սանա սէնալէր օլտուն . փէտէր իլէ պիր թապիաթտա , եա պիտայէթի օլմայան քէլամ . թապիր օլունմազ պիրլիք . փէտէրտէն այրըլմայաւրազ , վէ տայիւմ օլարազ սէն քի էպէտիլիքտէն էվվէլ խտին , պիքիրտէն տօղտուն . սէն քի փէտէրին թասվիրի վէ միւհիւրիւ , քի էթիւշամ թալթընտա մէլայիքլէր՝ կէօրիւնմէզ . պիքիրտէն պիզլիմ իչին գուլ գըյաֆէթինի ալտըն . սու կիւն փէտէրտէն այրըլմայան քէլամ . . . վազթի օլմայան՝ փէտէրտէն չօճուգ . . . » : Վէ Շարահանըն իպթիտասընտան սօնունաւ շատար պու սահիհիլի թաստիգ էթմէյէ օգունան տուալար հէր խպաթտան քեաֆի վէ վաֆի տիր : Քէզալիք՝ շարգ վէ զարպ քիլիէլէրինտէ եէվմիյէ իճրա օլունան տուալար , պու խուսուսու պէօյլճէ թաստիգ էտէրլէր :

ՊԱՊԸ ԵՄԻՍ

ԱԶԻԶ ԲՈՒՀՈՒՆ ՓԵՏԵՐՏԵՆ ՎԷ ՂՈՒԼՏԱՆ ԳԱՅՆԱՄԱՍԸ
ԵԱԽՕՏ ՆԵՇԱԹ ԷԹՄԵԻ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՃԶԹ. Սուրբն Օգոստինոս (Յւ. Երբ . Կր+ Ե .) եազար . պիզ խաստէթէն Ս. Երրորդութիւնուն իւչիւնճիւ աւընա եալընըզ ազիզ բուհ տէրիզ . լաքին փէտէր Ալլահ , վէ օղուլ տպի բուհ տուրլար , հէմ ազիզ տիրլէր . զիրա , փէտէր օլտուն , կէրչ օղուլ օլտուն , թէն տէյիլ տիրլէր . նէ տէ սայիր մախուգաթ կիւլ մատտի սուրէթտէ կէօրիւնիւրլէր . անճազ քի , Նիկիա ժողովքոււն տէտիյի կիպի , « Ալլահտան Ալլահ , նուրտան նուր » . նասըլ քի ազիզ քիթապար պիզէ խապէր վէրլիլէր : Պու սուրէթտէ , Ս. Երբ . ղութիւնուն իւչ սըֆաթը տախի ազիզ բուհ տուր : Վէ տէ մանէն վէ ազիզէթէն էօյլէ թէսմիյէ օլունապիլլիր :

ՃԴ. Լաքին խաստէթէն կէրէք ազիզ քիթապար , էրէք Քրիստոս , վէ կէրէք առաքեալար , վէ կէրէք Ս. Քիլիսէ իւլունճիւ սըֆաթա , քէնտի թաշըտըզ խասիյէթի մախսուսէսի իչին , պիզ բուհ շէօրէթինի վէրլիլէր . սէպէպի տէ պու տուր . էվվէլա՝ քրուհուն մանէսի հարաքէթ , վէ թէյսիր տէմէք տիր . ազիզ բուհուլ չայնամար՝ մուհապպէթտէն օլուր . քի վազիֆէյի մախսուսէսի կիւլ , պիր սէվէն զաթ քէնտի միւրատընը եա բատէթինի սէվիլէն զաթալլէր ,

մէյյալլանտըրըր , վէ ազըտըր . զիրա ազիզ բուհ , եօգարըտա տէտի-
յիմիզ կիպի (ճՀԶ .) բատէթին վասիթասը իլէ նէշաթ էտէր . վէ Ալ-
լահըն մուհապպէթինի ճէլպ էտէր . վէ պու մուհապպէթին նիհայէթ
հուտուտու տուր . եանի Ալլահըն հէր նէ մուհապպէթի վար իսէ , օ-
նու քեամիլէն , վէ թէմամէն , քէնտիսինէ ճիւլ վէ ճէզպ էտէր , թիւ-
քէտիր . պուհուհն իչին մուհապպէթին նիհայէթ հուտուտու տուր ,
տէրիզ : Պու մուհապպէթ , պիր բատէթին պիր զաթա էսմէսի տիր ,
վէ թէշվիզ օլմասը տըր : Իշթէ պու մուհապպէթ էսէրինէ , եա աշ-
գընա մէպնի , ազիզ բուհ թէսմիյէ օլուհուր . կէօյա ազիզճէ հուպուպ
էթմիշ , եանի Ալլահըն էն փաք մուհապպէթի , քի ծնտան գայ-
նար , հէմ տէ ազիզ բուհ թէսմիյէ օլուհուր . չիւնքի կէրէք փէտէ-
րէ , վէ կէրէք օղուլա մախսուս , վէ միւսսվի օլան իլնազըղըն պա-
ղը օլտուղունտան , իքիսինէ տէ միւսսվի օլան պու իսիմ , պու պաղ ,
հազզը իլէ ծնա , եանի ազիզ բուհալէրիմիշ տիր . քի իքիսինէ տէ
խաս օլան պու իսմին , եանի պու մուհապպէթ պաղընըն վասիթա-
սըլլա իքիսինին տէ իլնազիյէթի աղաշըլսըն . պէօյլէ Ս . Օգոստինոս ,
զիքը օլան քիթապտա :

ՃՂԱ . Սանիյէն՝ ազիզ բուհ , մուհապպէթ , իթթիֆազ , պաղը
սէլամէթ , լութֆ իսիմլէրիյլէ լէսմիյէ օլուհուր . պու իւնվանլար
թէշխիս էտիճի լուղէթլէր տիր զիրա ազիզ բուհ , հէմ փէտէրին ,
հէմ օղուլուն բատէթինտէն , մուհապպէթ կիպի գայնար , նէշաթ է-
տէր , վէ ծնլարը պիրպիրիյլէ պաղլար : Հէմ բատէթինին վասիթասը
իլէ գայնար . վէ պու բատթտէն մուհապպէթ չըգար օլտուղուն-
տան , փէտէրին վէ օղուլու՝ պիրպիրինէ պիլ մուգապէլէ (փոխարի-
նաբար) եանի գարշըլըզլ օլան մուհապպէթինին սըֆաթլը (անձ-
նաւոր) հուտուտու , եա իհայէթի տիր : Պու պէօյլէ իքէն , սազըն՝
օլմայա քի , ազիզ բուհ փէտէրին , վէ օղուլուն օլ մուհապպէթի տիր
քի , ծնլարը զաթճա չվտիրիր , տէյէսին . իսայր . զիրա զաթճա Ալ-
լահըն պու մուհապպէթի ումուհէն իւչիւնտէ տէ , եանի հէմ փէտէր-
տէ , հէմ օղուլտա վէ հէմ ազիզ բուհտա վար տըր : Նէ տէ ազիզ
բուհ , փէտէրին , վէ օղուլուն պիրպիրինի զաթճա սէվտիքլէրի մու-
հապպէթ տիր . անճազ ազիզ բուհ պու մուհապպէթին հուտուտու ,
եախօտ անճնապր նիհայէթի տիր : Իշթէ պու մուհապպէթին նիհա-
յէթինէ աղիգրուհ տէրիզ : Պուհա պինաէն , վէ պու մանա՝ իլէ , եա-
նի փէտէր վէ օղուլ , քէնտի քէնտիլէրինի , վէ սայիր հէփսի-
նի ազիզ բուհ մուհապպէթ իլէ սէվէրլէր , տէմէք , եանլը օլուր .
անճազ , իէտէր , վէ օղուլ պիրպիրինի , վէ հէփ սայիրլէրինի սէ-
վէրէք , ազիզ բուհու չըգարըրլար . տէմէք քի ազիզ բուհ Ալլահըն
թապիսթընտա պուլունան պիզզաթ մուհապպէթի տէյիլ . անճազ
փէտէրին , վէ օղուլուն պիրպիրինի սէվմէսինին եախօտ մուհապ-
պէթին անճնաւոր , եախօտ հիյլէթի օլան հուտուտու , եախօտ

քէնտի մագամընտա օլան նիհայէթի տիր : Աղիզ բուն իմտի քէնտին-
ճէ Ալլահըն զաթընըն վէ քէմալէթլէրինին (ստորագելեաց) վէ անձ-
լարընըն , քի հէփսի Ալլահտա , սահիհէն մէվճուտ տուրլար , մու-
հապպէթինտէն , պիր մէպտատէն ex uno principio գայնար , եա հա-
սըլ օլուր . պու տա պիղլէրին գըստա ազլընա կէօրէ տիր , նասըլ քի
միւքէրրէրէն իխթար էթմիշիզ :

ՃՂԲ. Սալիսէն՝ աղիզ բուն Ալլահըն պախշիշի տիր . պու պախ-
շիշ հէր նէ գատար քի , փէտէրին վէ օղուլուն հագըրնտա տա վու-
գու պուլապիլիլիսէ տէ , նասըլ քի , աղիզ քիթապտա եազըլը տըր ,
լաքին խասսէթէն , վէ պիհագգան աղիզ բունուն իւգէրինէ սէօյլէ-
նիր . էվվէլա պախշիշ , լազըմ քի , պախշ էտէնտէն չըգսըն , վէ ա-
խէրինէ վէրիլին . սանիլէն՝ լազըմ քի , պախշիշ բատէթտէն էմր օ-
լունսուն . պու հալ խասսէթէն , վէ սատէ աղիզ բունա եազըլըր .
Փի էլ վագի աղիզ բուն պախշիշ կիպի , էպէտիլիքտէն փէտէրտէն վէ
օղուլտան տախիլէն , Ալլահըն զաթինտէ նէշաթ էթտի . ամմա սօն-
րա վէ վագթընտա եարատըլմըշլարա իհսան օլտու . (Տէ՝ Ս. Օգոստ .
Գիւր . Ժէ . Գլ ԺԵ) . բապիէն թէսէլլի վէրիճի թէսմիլէ օլունուր .
խամիսէն , պազը քէրրէ տէ էվայիլտէ Ալլահըն իլմի թէսմիլէ օլու-
նուր իտի . հէր նէ գատար քի , իլիմ քէլիմէսի Ալլահըն օղունա
խաս պիր իւնվան իսէ տէ , Թէոփիլուս Անտիոքլու աղիզ բունու Ալ-
լահըն իլմի թէսմիլէ էտէր : (Գիւր . Բ. աւ Աթլուէթմ : Իրէնէս Գիւր .
Գ. Գլ ԺԵ : Ուրդիէն Գիւր . Զ. Ընդ . Կիւլտէ : Իպէօլէնտա աւ Պէթմիլէս .
Գիւր . Է . Յը Երր . Գլ ԺԲ) : Ջիրա իլմ պախշիշի աղիզ բունտան մէ-
լայիքլէրէ , վէ ատէմլէրէ ագար :

ՃՂԳ. Աղիզ բունուն փէտէրտէն , վէ օղուլտան գայնամասը իւ-
գէրինէ , էն էվվէլ Արիոսական բաթըլըլըղընա սէպէպիլէթ վէրէն Եւ-
նուփոս օլտու . վէ Արիոսականլար , քի պէօյիւք զարարա , վէ ճան-
լարըն թէլէֆիլէթինէ , վէ Ս. Բիլիսէնին էնվայի տիւրլիւ մէշագգա-
թընա պատի օլտուլար . զիրա պունլար կէրէք Ալլահըն էվլատընը ,
կէրէք աղիզ բունու , եարատըլմըշլար սըրասընա գօրուտուլար . եա-
նի օղուլ , փէտէրին վասիթասը իլէ սօնրա եարատըլտը , վէ աղիզ
բունու տա օղուլուն եափմասը տըր , տէր իտիլէր : (Տէ՝ Բաբուլի հայ-
բապիէն Գիւր . Բ. Ընդ . Եւնուփոս : Ս. Եպիֆան հիւրէրիստա-թէմնջ ՋՁ : Օ-
գոստիս Արիոսականլարն սէլէն Կէյրէր , հարդ Ը .) :

Պու բաթըլըլըլը Ստամպուլուն իլք սինթու (ՀԲ .) բէտտ էթտի ,
վէ Նիկիա Հանգանակընը եանի տին իգրարընը թաստիգ էտէրէք ,
պիր տէ աղիզ բունուն փէտէրտէն չըգաղընը իլավէ էթտի . վէ Հա-
յաստանեայց քիլիսէսի տախի « Իսկ որք ասեն » իլէ , Նիկիա սինթու-
նուն գանունունու գապուլ էթմիշ . հաթթա Հաւատամք սըրասընա
պիլէ գօյմուշ տուր . վէ Պատարագտա եէվմիլէ իգրար էտէր : « Ամմա
օնլարը , քի տէրլէր , պիր վագըլթ օլտու քի , էվլատ օլմամըշ իտի .

եախօտ պիր վաղըթ վար իտի քի , աղիզ բուհ օլմամը իտի . եախօտ հիշտէն վար օլտուլար . եախօտ (Ալլահըն զաթընտէն պաչգա օլարազ) պիր զաթտան Ալլահըն օղլունուն , եախօտ աղիզ բուհն օլմուշ օլտուգլարընը . պու միսիլիւլէրի Վաթողիկէ վէ Առաքելական աղիզ քիլիսէ բէտտ էտէր » : Համտ օլտուն քի , Արիոսաական լար մահվ օլտուլար . լաքին պաչգա ճիհէթլէ իլէ , վէ պաչգա սուրէթ իլէ Բում քիլիսէսի , պիղայրի հազգին Օրթօտօղոս , եանի ուղղափառ , մուգատտէս իւնվանընը քէնտինէ իթթիխազ էտէրէք , աղիզ բուհա գարըն կէլտի իսէ տէ . աղիզ բուհուն Ալլահ , վէ Ալլահ թապիլթընտա օլտուղունու իգար , վէ թաստիգ , վէ Ս. Երրորդուն թիւնուն իւշիւնձիւ սըֆաթը օլտուղունու Վաթողիկէ քիլիսէ կիպի , թաստիգ , վէ թահրիբ էտէր : Պէօյլէ տէ Հայոց Եջմիածնական քիլիսէսի : Ֆագաթ աղիզ բուհուն՝ հէմ փէտէրտէն , հէմ օղլւտան գայնար , նէշաթ էտէր օլտուղունու ինքնար էտէրլէր . վէ հիշ պիր սէպէպլէրի տէ հօգ տուր . պիր լայըզը փիլիսոփայութիւն , վէ աստուածաբանութիւն իլմինէ բաղաթ պուլուրմատըղլարընտան , վէ քէնտի վարգապետլէրինին վէ հայրապետլէրինին պիր գավի տին իգարարը , պունլարտա պուլունամատըղլարտան , պունուն թէֆսիրինտէ հէր գաֆատան պիր սէս կէլիր : Պու հալ՝ Վաթողիկէ քիլիսէտէն այրը տիւշէնլէրին հէփսիլին հալի մալիւմէսի վէ մախսուսէսի տիր :

ՃՂԴ. Սէնէ 430 տա , Ս. Կիւրեղ Աղեքսանդրացի , Նեստորական գարըն տօգուղունձու բէտտիլէսինի եաղտըղընտա Նեստորականլարը , վէ հէփ օնլարը քի , աղիզ բուհու օղլունուն ասըլ բուհու տէյիլ տէր իտիլէր , վէ օղլունտան պաչգա տըր տէյի էօյրէտիր իտիլէր , հերետիկոս թէսմիլէ էթտի : Թէոդորետոս Նամ հերետիկոս , Նեստորուն համիսի պուլունան Յովնաննէս Անթաքեալը իլէ հէմէֆքեար իտի . վէ Ս. Կիւրեղին մէզքիւր բէտտիլէսինի ճէրհ էթմէք իլին տէր իտի . « էկէրլի՝ օղլուլ՝ հէմզաթ (համագոյակից) օլտուղու իլին , աղիզ բուհու , օղլունուն բուհու տէյօրսալար , պու տօղրու տուր . գիրա օղլունտան սօնրա եարատըլմը : Լաքին էկէր օղլունտան , վէ օղլունուն վասիթասը իլէ աղիզ բուհուն վիճուտի եարատըլմը տէրսէ (Ս. Կիւրեղ քի պունու գապուլ էթմէզ իտի) օլ վաղըթ քիւֆիւր տիր » տէր իտի : Պու Թէոդորետոս պատէհու պու պապտէ Շարգ վէ Ղարպ քիլիսէլէրի պէյնիլտէ թէքէվիլուն էտէն միւճատէլէյէ , վէ նիֆագ ուշիգագա պաչընձա ասաս , վէ սէպէպ օլտու : Թէվարիլա պէօյլէ կէօսթէրիյօր : (Տէս Պէթափէս Գիւր . Է . Յը Եր .) : Շէօյլէ քի միւնազաա գիյատէճէ պէօյիւտիւ , վէ Վաթողիկէ քիլիսէսինէ գարըն 640 տա ալէնի միւնազաա օլտու : Հաթթա Ս. Մարտիրոս մարտիրոս՝ քէնտիսի Բում միլլէթլիտէն օլարագ , Մարինոս օլան թահրիլաթընտա պու չիգագա գարըն եաղտը . պունու տա Մանուէլ Կալէգաս , Յովսէփ , Մէթօն , շէհրինտէն թաստիգ էտէյօր : վէ սէքիլինձի տէհրտէ

Բիբլիոս մեծն Կարողոս զէմանընտա՝ Ֆրանսատա, Իթալիատա, վէ Գերմանիատա, պու հազգա էյալէթլէր եանի գաւառական սինթթլար օլտու, վէ Բոււմար տախի Փարիզէ 767 թարիխինտէ տալէթ օլտու. վէ 791 տէ Ֆորօնուլեան, վէ Ֆրանգօֆօրթ սինթթու պու խուսուստա թէճէմիւլէ էթտիլէր, վէ ուզան ուզատիյէ միւզաքէթլէր օլտու, նամըլքի Աոօ, վէ Ատէլմոս (ժամանակագիր) Կ եանի օլ վաղթտա օլան միւլէրիլէր եազարլար. Ազուիսկրմն ժինթթու 809 տա մեծն Կարողոս էմրի իլէ, Յովաննէս Դամասկացիսին քէնտիսինէ մուհարիլէր օլան մէքթուպի իւզէրինէ թէճէմիւլէ էթտի. Կիւնքի պու աղիզ, պատկերամարտլարա, եանի թապլլր խասիմէրինէ դարչը եազմը իտի: Բիթէոս պատմիչ պէօյլէ եազըյօր: Տէֆա 813 տէ Արէլաթ շէհրինտէ տիկէր պլր սինթթ պու խուսուստա թէճէմիւլէ էթտի:

ՃՂԵ. Էնճամբնտա տօղուգունճու տէհրին սօնուկտա Քօթիոս Ստամպօլ Բոււմ փաթրիքի թէշվիքի իլէ պու միւճատէյէ տահա զիյաւէ ալէվլէնտի: Ֆօթիոս վազաա ալիւմ, լաքին դայէթ միւթէքէպպիւր, վէ տիւնեապի րուհու վէ շէրէֆի քէնտիսինէ ախրէթ մազամբնտա թութարազ, Ասիթանէ փաթրիքի շէրիսի պուլունան օլ հէն հեամտէ Ս. Իգնատիոսու քէնտի քիւրսիսիւնտէն վիւքէլա վէ սէրայ թազըմը իլթիմասը, վէ մուալլէնէթի իլէ, թարտ իյլէտի: Ս. Իգնատիոս Բօմայա քէնտի հուգուգունու պիլտիրէրէք, միւրաճաւթ (Աբբէլէ) էթտի: Նիկողայոս Բօմա քահանայապետի Ֆօթիոսու հազգսըզ իլան էթտի. վէ Ս. Իգնատիոսու քէնտի քիւրսիսինէ թէքրար իյատէ էթտի: Պու քէշֆիլէթտէն Բոււմ շիզմաթիքլէրինին գատիւմ, վէ մուաննիտ պիւր առաւլէթի Բօմա քիլիսէսինէ դարչը, վէ սօն տէրէճէ ըսար վէ նէֆասնիլէթի նէշաթ էթտի. քիլիսէյէ աղիւմ նիֆազ պըրադտը: վէ հալա օլ նիֆազ էսէրինտէն հէր նէ գատար քի Բօմա քիլիսէսիլէ սօնրատան վուգու պուլան սինթթլարտա իթթիֆազ էթտի իսէ տէ պիւր վէսիլէ իլէ օլ իթթիֆազը Կօղուպ հինէ էսկի շիզմա հերճուածա միւրաճաւթ էտէրէք, օնտա միւսթագիւմ, վէ պու կիւնէ գատար տէվամ էթմէքտէ տիւր: Ֆօթիոս չօգ քիթապլար եազտը, վէ լաթին քիլիսէսի, աղիզ րուհուն օղուլտան տա գայնատըղըմը էօյրէթտիլի իլին, կէօյա ազընա կէօրէ րէտտ վէ ճէրէ էթտի: Նիկողայոս Բօմա քահանայապետի Ֆօթիոսուն իլթիքեա քիթապլըմը Ֆրանսայա իրաւ էթտի, քի մուճայիլէյէ ճէվապ վէրսիլէր, վէ օնու րէտտ էթսիլէր: Օոօ Պէլլօվադը, վէ Էնէաս Փարիզլի, վէ Բաթրամոս Քէօրպօեան, պու իւչ զէվթթը պէնամ Բոււմ փաթրիքի Ֆօթիոսա դարչը եազտըլար. վէ լալըքը իլէ օնա րէտտիլէ ճէվապըմը վէրսիլէր: Օն պիլիսիսի տէհրտէ Միքայէլ Չէրուլարիոս Ստամպօլ Բոււմ փաթրիքի թէշվիքիլէ պիւր գաթ տահա վէ Կոստանդին Մօնօթագոս իմիէրաթօր իլթիմասը իլէ, պու շիզագ վէ նիֆազա թագվիլէթ վէրտի. պու գաթ Լաթին քիլիսէսինի « եւ յՈորդույ » լուղէթինի Հաւատամքա ի-

լազէ էթտիյի իշին, տօղրուտան շաշմըշ տըր տէյի իլան վէ ֆասլ է-
տէր իտի: Լէօն Թ. քահանայապետ 1034 տէ եազտըղը մէքթուպտա
պու քէյֆիյէթի լայըգը իլէ նազլ էտէր: Պու աթէշին ինթիֆազը ի-
շին Էւրոփաւտան վէ Ասիաւտան, եանի թարաֆէյնտէն եպիսկոպոս-
լար սինօթլարը թէճէմմիւ էթտի: Պար շէհրինտէ, Իթալիաւտա 1097
տէ Ուրբանոս Բ. փափա ղէմանընտա պիր օինօթ տահա օլտու: Վէ
Իննուվէնտիոս Գ. ղէմանընտա 1217 տէ տախի շարգտան վէ ղարպ-
տան եպիսկոպոսլար թէճէմմիւ էտէրէք, Լաթէրան տէօրտիւնճիւ ու-
մուսի սինօթու քիւշատ օլունտու: Կաթթա Ստամպօլ վէ Երուսա-
ղէմ փաթրիքէրի պիղզաթ պու սինօթտա պուլունտուլար: Վէ
շարգ վէ ղարպ քիլիսէլէրի պէյնինտէ իթթիֆազ պիր ղէման հասըլ
օլտու: Լուկտունեան սինօթու 1274 տէ Գրիգոր Ժ. փափա ղէմա-
նընտա վէ Միքայէլ Փալիօլօկոս Ստամպօլ իմիէրաթօրու նուֆու-
սու վէ հիմմէթիլէ իթթիֆազ վէ մուհապպէթ թէքրար թէճտիտ օ-
լունտու: Վէ պատարագտա Բում հայրապետլէրի Լաթին հայրա-
պետլէրիլէ պիրիքտէ, հաւատամքտա, եւ յորդոյ լուղէթինի սէօյ-
լէտիլէր: Պու վուգուաթը Բում միւվէրրիլէրի Փաքիմէրէս (Գէր+ Ե.
րէ) վէ Նիկէփորոս, Կրիկորաս (Գէր+ Ե. րէ) թաստիգ էտիօրլար:
Էնճամը Իթալիաւտա Յլօրանա շէհրինտէ Եւզինէոս Գ. քահանայապետ
ղէմանընտա շարգ վէ ղարպ քիլիսէլէրի պէյնինտէ տէֆա պիր սինօթ
թէճէմմիւ օլունարագ, օնտա տախի իթթիֆազ վէ իման պիրլիկի
հասըլ օլտու: Փազաթ պիր Մարկոս Եփեսոս եպիսկոպոսու սինօթուն
գարարընա գարը կէլտի, վէ սինօթտան ալտէթ էթտիյի կիպի՝ սա-
յիրլէրինի տախի աթիգ առապէթէ, վէ բում ինատընա թէշվիգ վէ
տախիլ էթտի, վէ Էլեէվմ օլ ինատ իլէ կիթմէքտէ տիրէր:

ՃՂԶ. Պունլարը մուսթասարճա իխթար էթտիքտէն սօնրա, սա-
տատըմըղըն սիւպուլթինէ կէշէրիգ: (Յ. 45. ԺԶ. 13.) «Փէտէրին հէր
նէսի վար իսէ պէնիմ տիր» . մատէմ ազիգ բուհ փէտէրտէն չըգար,
տէմէք քի, մութլագ օղուլտան տախի չըգաճագ, եօղսա Քրիստոսուն
սէօղիւ սահիհ օլամագ: Տէֆա (Յ. 45. ԺԵ. 10.) «Պէնիմ հէր նէմ
վար իսէ, հէփիսի սէնին տիր. վէ սէնին հէր նէյին վար իսէ, օ պէնիմ
տիր» . պու սէօղ կէօսթէրիյօր քի, փէտէրին վէ օղուլուն հէր նէ
մուամէլէսի վար իսէ, իքիսինէ տէ խաս տըր, Փազաթ պու սէօղ
անճլարըն հէր պիրինէ արիյէթէն խաս, վէ միւթասալիգ օլան ամէլլէրէ
վէ քէմալէթլէրէ կէօրէ տէյիլ տիր, իլլա օլ մուամէլէյէ կէօրէ տիր
քի իքիսինէ տէ ալէսսէվիյէ վէ միւսալի տիր. պիլ ֆարգ փէտէր օլ-
մագ խասիյէթի, վէ էվլատ օլմագ խասիյէթի այրը տըր. լաքին սա-
յիր մուամէլէլէր իքիսինէ տէ այիտ տիր, զիրա փէտէրտէ մուհապ-
պէթ բուհոնու էսմէք, եանի իւֆլէմէք գուվլէթի վար տըր, վէ
պու գուվլէթ տէ փէտէրիլէ տէյիլ. էօյլէ իսէ իշպու գուվլէթէ
օղուլ տա մալիք տիր: (Տէ. Ս. Օգոստ. Յովնանէ-ին պոս օգոլտ Բէֆ-

« Իրենք : Գրեթէր նախնայնցն , ճառ . Իր : Կերեղ , 'ի պարտաւանդն առ
 Արեւելայն նշնայն . Թ . Յովնանէն Դաճակացի . Յաղ . Պարկերաց .) Պունլա-
 րնն հէփիսի ազիզ բուհուն հազգընտա պու թալիմաթը վերիբլէր : Տէ-
 ֆա (Յովն . ԺԶ . 13 .) « Օլ սահիհլիք բուհուն կէտիլինտէ՝ պիւթիւն
 կէրչէքլիք իլէ սիզէ գըլաղուզ օլաճագ , զիրա տէյիլ քի քէնտի զա-
 թընտան սէօյլէյնճէք տիր , իլլա տույտուղու շէյի սէօյլէյնճէք տիր . . .
 օ պէնի շէրէֆլէնտիրէճէք տիր , զիրա ասըլ պէնտէն ալըպ սիզէ
 նազլ էտէճէք տիր . փէտէրին հէր նէսի վար իսէ պէնիմ տիր , պու-
 նուն իշին սիզէ տէտիմ քի , ասըլ պէնտէն ալաճագ տըր , վէ սիզէ
 նազլ էտէճէք տիր » : Տէմէք քի ազիզ բուհ . քէնտի քէնտինտէն
 սէօյլէյնճէք . անճագ օղուտան նէ տույտու իսէ , օնու սէօյլէյնճէք
 իտի . վէ իճապ էտէն իլմի օղուտան ալաճագ իտի . վէ սէպէպի տէ
 պու իտի քի , փէտէրին հէր նէսի վար իտի իսէ , օնուն հէփսի օ-
 ղուլուն իտի . օղուլ իլէ փէտէրին վարըղընտա , եանի թապիլաթըն-
 տա պիր ֆէրզ եօղ իտի : Ալլահտա՝ եախօտ փէտէրտէ պուլունան ի-
 լիմ , թապիլաթ իլէ պիր տիր , վէ այրըսը սէչիսի եօզ տուր : Պու նէ
 տէմէք օլտու . տէմէք քի , ազիզ բուհ իլմինի օղուտան ալտըրը հալ-
 տէ քէնտի թապիլաթըն տախի ալմըշ օլուր . եանի պու բուհ հէմ փէ-
 տէրտէն հէմ օղուտան գայնար : Պունու կիւղէլճէ , Ս . Օգոստինոս
 (ճառ . ԴԹ . Յովնանէն Աւետարանը Իւզերինէ) շէօյլէ սէօյլէյօր : « Օն-
 տան տույաճագ տըր քիմտէն կէչէճէք իսէ , օնուն տույմասը պիւ-
 մէք տէմէք տիր . պիլմէսի տախի՝ օլմասը , եանի թապիլաթը ապը ,
 տէմէք տիր » : Պիր տէլիլ տահա , (Յովն . ԺԵ . 26 .) « Թէսէլլի վերի-
 ճի կէտիլինտէ , օնու քի փէտէրտէն սիզէ կէօնտէրէճէլիմ » . վէ (ԺԶ .
 7 .) « Եկէր պէն կիթմէզսէմ թէսէլլի վերիճի սիզէ կէմէզ . վէ է-
 կէր կիտէրսէմ , օնու սիզէ կէօնտէրէճէլիմ » : Պու կէօնտէրմէք նէ
 թարզ կէօնտէրմէք տիր . պիր հիւքիւմտար քէնտի էթպաասընը պիր
 մէէմուրիլէթէ էմր էտէրէք կէօնտէրմէսի կիպի մի տիր , խայրը , նէ
 տէ օղուլ ազիզ բուհտան տահա ալիմ , եա տահա ֆէհիմ կիպի օ-
 ղուպ , ազիզ բուհու կէօնտէրի . անճագ պու կէօնտէրիշ , պաշլան-
 կըճ մէպտէսինէ կէօրէ տիր . ցկատմամբ սկզբան քի , Ալլահն թա-
 պիլաթը վէ միւրատըր տըր : (Յովն . ԺԴ . 26 .) « Ամա թէսէլլի վէ-
 րիճի Հոգին սուրը , օնու քի փէտէր պէնիմ իսմիմ իլէ կէօնտէրէճէք
 տիր , վէ հէփ օ շէյլէրի քի պէն սիզէ սէօյլէտիմ , սիզէ էօյրէտէճէք
 տիր » : Ազիզ բուհ օղուտան ալմայաճագ իսէ , օղուլուն հէփ սէօյ-
 լէտիլէրինի նախըլ էօյրէտէճէք տիր . վէ փէտէրտէն իրապ օլունու-
 յօրսա , փէտէրին հէփ շէյլէրի , փէտէրիք խոսուսունտան մատա .
 օղուլուն տէյիլ մի տիր . նասըլ քի , (Յովն . ԺԶ . 15 .) եօգարըտա եա-
 զըլտը : Տէֆա (Դոթ . ԺԶ . 7 .) « Յիսուսուն բուհու օնլարը պըրազ-
 մատը » . պու բուհ ազիզ բուհ օլտուղոնա չիւփհէ եօզ տուր : Նա-
 արը քի տէֆա (Հովն . Ը . 9 .) « Եկէրչի պիր ատէմտէ Գրիստոսուն

րուհու եօղ իսէ, ոլ քիմսէ օնուն (եանի Գրիստոսուն) տէյիլ տիր յ. եանի Գրիստոսա րաճի օյամադ : Տէֆա (Գադ. Դ. 6.) « Ալլաի քէնտի էվլատընըն րուհունու կէօնտէրտի » : Պիլ ախէրէ՛ հէր նէ սէպէպէ մէպ-նի աղիզ րուհ փէտէրին րուհու թէսմիյէ օլունուօրսա , օլ սէպէպ իչին , քէզա օղուլուն րուհու տուր . զիրա Գրիստոսուն րուհու Ալլահըն օղունըն րուհու թէսմիյէ օլունուր : Պու րուհ փէտէր Ալլահըն մուհապպէթ էսէրի , էսմէսի օլուղու իչին . օլ մուհապպէթ էսէրի օղուլա տախի մախսուս տուր . զիրա օլ մուհապպէթ զաթէն Ալլահըն պիր թապիաթընտա վար տրր : Վէ մաաէմ փէտէր Ալլահըն՝ վէ քէնտի օղունուն թապիաթը պիր տիր , պիր չէչմէտէն ագար կի-պի , պիր մէպտաաէն չըգար կիպի , պու աղիզ րուհ հէմ փէտէրտէն հէմ օղուլտան սուտուր էտիպ՝ չըգար . վէ պու չըգմասը փէտէրին վէ օղուլուն պիր էսմէսիյէ օլուր , վէ պունուն իչին տիր քի պիր մէպտուտէն չըգար տէրիզ , մէսէլա՝ իքի օրթադ՝ քէնտի մալ սան-տըզլարընտան իւչիւնճիւ պիր քիմսէյէ չըգարըպ՝ պիր շէյ վէրսէլէր , օլ շէյի եալընըզ պիրիսի մի վէրմիշ օլուր , եօղսա իքիսինտէն տէ մի ալընմըշ օլուր . պու աշիքէար տրր :

ՃԼԵ. Կէլէլիմ քիլիսէնին աղիզ ըիվայէթինէ : Գրիստոսուն քիլի-սէսի , քի հէր տէմ կէրչէքլիք տիքէյի , վէ աասը տրր պազալըմ պու խուսուստա նէ էօյրէտիր : Հօրմիլտ Ս. Փափա , Յուստինոս իմ-բէրաթօրա ՅՁԱ թարիխինտէ շէօյլէ եազար : « Մալիւմ պիր քէյֆիյէթ տիր քի , օղուլ տօղուրմադ փէտէրէ խաս տըր . փէտէրտէն օլուպ , եինէ քէնտի փէտէրինէ միւսապի տօղմադ օղուլա խաս տըր , աղիզ րուհա տա խաս տըր , քի պիր Ալլահըն թապիաթը թաթընտա փէ-տէրտէն վէ օղուլտան սուտուր էթիլին » : Պիր տէ Եփեսոս սինօթու՝ Գարիզիոս րահիպին վասիթասը իլէճէպադտիմ օլունան Նէստորական իթիգասնամէյի ըէտտ էթտի . զիրա աղիզ րուհուն հազգընտա շէօյլէ տէր իտի : « Ամմա՝ նէ տէ օնու օղուլ ատտ էտէրիզ , նէ տէ օղու-լուն վասիթասը իլէ վիճուտէ կէլմիշ օլուղունու թաստիգ էտէրիզ » : Ս. Կիւրէղին պու պապտէ Նէստորա գարչը լանէթ նամէսինի , թէֆ-սիլիէրի իլէ պէրապէր կաթողիկէ քիլիսէ գապուլ էթտի . քի օ տա պէօյլէ եազար : « Զիրա հէր նէ գատար քի , րուհ քէնտի շախսը մախ-սուսէսինտէ տուրսա , պիր օլ գատար քէնտի քէնտինէ թուլթուլուր-նէ գատար քի րուհ տուր . վէ օղուլ տէյիլ տիր , պու ճիւմէ օնտան ալըր վէ պաշգա տէյիլ . զիրա կէրչէքլիք րուհու թէսմիյէ օլուօր , վէ կէրչէքլիք Գրիստոս տուր . վէ պունուն իչին տիր քի , հէմ օն-տան (եանի օղուլտան) հէմ տէ Ալլաի փէտէրտէն սուտուր էտէր » : « Πνεῦμα γὰρ ἀληθείας ὀνόμασται, καὶ ἔστι Χριστὸς ἡ ἀλήθεια. καὶ προ-χέεται παρ' αὐτοῦ. καὶ ἁπλοῦς ἀπέλει ἑαυτὸν θεοῦ καὶ πατρός » : Վէ տօղու-ղունու լանէթ նամէսինտէ , պիւթիւն Մըսըր քիլիսէլէրի թապաթըն-տան եազարադ տէր : « Օղուլուն աղիզ րուհու մախաղուսու վար տըր ,

քի օնտան տրր , (եանի Գրիստոստան) վէ վիճուածա օնուն տէրու-
նինտէ տիր » : Քիլիսէ սինօթլարընտա , վէ ումումիլէրտէն օլարագ
Եփեսօս սինօթուկոստան մատաւ Լուկտուն վէ Ֆիօրէնցա սինօթլարըն-
տա ալանէն շարգ վէ դարպ քիլիսէլէրի ազիզ ըուհուն հէմ փէտէր-
տէն՝ հէմ օղուլտան , պիր պաշլանկըճտան ('ի միոջէ սկզբանէ) , եա-
նի պիր մէպտէտէն սուտուր էտէր տէյի գապուլ էթալիէր :

ՃՂԸ . Ս . Հայրապետէր , վէ քիլիսէ ըուհսա վէ մուալլիմէրի
տախի պէօյլէ էօյրէթալիէր : Ս . Աթանաս , (Ճառ . Գ . Ընդ . Արեւելանց)
« Ազիզ ըուհուն հէր նէսի վար իսէ , հէփսինի քէլամտան ալտը » :
Տօգուզունճու մէքթուպլինտէ Սրապիոնա չէօյլէ եազար . « Ազիզ ըուհ
քէլամտան , օ քի փէտէրտէն օլտուղու գապուլ օլունուօյր , չափար .
վէ օնտան իրսալ օլունուր վէ վէրիլի » : Իւհիւնճիւ մէքթուպլինտէ
Երնէ Սրապիօնա . « Օղուլուն նէ թարգ փէտէրէ խասիյէթի օլտու-
ղունու պլիլյօրսագ , ազիզ ըուհուն տախի էվատա կէօրէ քէսպ
էթալիյինի (եանի խասիյէթինի) էյիտէն պլիլրիզ , վէ նասըլ քի օ-
ղուլ՝ փէտէրին հէր նէսի վար իսէ , օնուն հէփսի պէնիմ տիր՝
տէյօր , քէզալիք պունլարըն հէփսի օղուլուն վասիթասը իլէ՝ ազիզ
ըուհտա ժլտուղունու ֆէհմ էտէրիզ » : Թէքրար , Ս . Աթանաս , (Յաղ-
Երր . Նօ . 19 .) « Օղուլուն քէնտի հայաթը մախսուսէսինէ վէ գատիմ
դաթընա (դոյացութեան) թէնէֆֆիւսիւնիւն (եանի նէֆէս վէրմէ-
սինին) ըուհ օլտուղունու էօյրէնէլիմ . . . օղուլ ազիզ ըուհուն չէշ-
մէսի տիր » : Վէ Ս . Բարսեղ (Գերդ . Յաղ . Հոգւոյն «բքոյ» Գլ . ԺԵ .)
« օղուլ փէտէր իլէ նէ նիսպէթ իլէ իսէ , քէզալիք ազիզ ըուհ օ-
ղուլա կէօրէ վաֆթիլտէ վէրիլէն քէլիմէլէր սըրասընա կէօրէ՝ օլ նիս-
պէթ իլէ տիր » : « Ος τοῦτιν ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, οὕτω πρὸς τὸν
υἱὸν τὸ πνεῦμα κατὰ τὴν ἐν τῷ Βαπτίσματι πα ραδοδομένην τοῦ λόγου συν-
ταξίν » :

Տէֆա Ս . Բարսեղ (Յաղ . Հոգւոյն «բքոյ» Գլ . ԺԸ .) « Ձիրա Գրիս-
տոսուն ըուհու տէնիօր . . . պատէհու թէսէլլի վէրիճի կիպի , թէ-
սէլլի վէրիճիինն էյիլկինի՝ քէնալինտէ օլտուղունու պէյան էտէր՝ օ-
նու քի կէօնտէրտի , վէ քէնտի խասիյէթի մախսուսէսինտէ՝ օնտան
քի նէշաթ էթալի , աղամէթինի կէօնտէրտի » : « Ἀλλὰ καὶ πνεῦμα
Χριστοῦ λέγεται . . . καὶ ὡς παράκλητος ὁ ἐν ταῦτῳ χαρακτηρισθεὶς τοῦ
ἀποστείλαντος αὐτὸν παρακλήτου τὴν ἀγαθότητα καὶ ἐν τῷ αὐτοῦ ἀξιώ-
ματι τὴν μογαλωσύνην ἐμφαίνει τὴν τοῦ ὁθεν προῆλθεν » :

Ս . Եպիփան (Անթուր Նօ . 67 .) « Հաչան Գրիստոս փէտէրտէն
չըգիւր՝ Ալլահտան Ալլահ ինանըրը , վէ Ալլահին ըուհու Գրիստոս-
տան . իրիսինտէն տէ չըգարագ , չիւնքի Գրիստոս քէնտիսի շահատէթ
էտիօր , վէ փէտէրտէն չըգօյր , (Գրիստոս) տէյօր , վէ պու (ազիզ
ըուհ) պէնտէն ալաճագ » : « Εἰ δὲ Χριστὸς ἐκ τοῦ πατρὸς πιστεύεται
θεὸς ἐκ θεοῦ. καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ Χριστοῦ, ἢ παρὰ ἀμφοτέρων ὡς φησὶν ὁ

Χριστός, ὁ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ οὗτος ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαφύεται » :
 Տէֆա միւսթէրէմ Սէբէրիանոս Էմիսա շէհրի եպիսկոպոսու , (Մը-
 նաւոր ճրագաւոյց Կենիւ քերէրէն Կողաշ Էնլէրէնէ՝ Նոսթ Ա.) չէօյլէ
 եազար « Տօղմաղ փէտէր Ալլահա վէ ծնտան պիր թէք տօղմուչ օղ-
 լունա , վէ ծնլարըն զաթընտան չըգան աղիզ բունա . . . սէնտ օղ-
 սուն » : (Տէն Բէրրօնէ Յաշ. Երբ. Երէն. 470. Հաթ. Գ.)

Ս. Գրիգոր Նիւսացի . (Գրէր. Ա. Ընթ. Եւնաֆոնէ) « Նասըլ քի
 փէտէրէն օղուլ պաղլը տըր՝ զաթընը ծնտան ալտըղը իչին , վէ եինէ
 ծնտան սօնրա տէյիլ տիր . քէզալէք աղիզ բուն օղուլա զիյատէ
 սըզը պիրլէշիշ տիր՝ քի եալընըզ ֆիքրի իլէ պաշանկըճ իզթիզասը-
 նա կէօրէն աղիզ բունու հասըլ էթտիյինէ մէպին՝ բունտան էվվէլ թու-
 թուլուր . . . չէօյլէ քի՝ մէպտէ պահսը պէրթարաֆ օլունտուգտա
 Ս. Երրորդութիւն քէնտի քէնտինտէն հիչ պիր չէյտէ իսթիլաֆ էտէ-
 մէզ » : Եանի փէտէր , օղուլ , վէ պունլարըն բունու ազըլմա վէ սը-
 բաճա , վագաա պիրի պիրինտէն հէմ մէպտէճէն էվվէլ վէ ախըր օ-
 լուրսա տա . պու մէպտէ գալգարսա իւչիւնիւն տէ թապիաթը պիր
 տիր . քէմալէթլէրի պիր տիր . մէպտէ եախօտ պիտայէթի թապիյա-
 թա պագըլըրսա , տէյիլ վագըլթճա , տէյիլ զաթճա , պիր պիրինտէն
 էվվէլ տիր , խայըր , անճագ սըրա իգթիզասընճա . նասըլ քի չէշմէ-
 տէն ագան սու՝ չէշմէտէ պունունան սու իլէ հէմվագըլթ իսէ տէ , սը-
 բաճա կէօղէտիլիրսէ , չէշմէնին սուլու ագան սուտան էվվէլ սայըլըր :

Տիտիմոս Աղէքսանդրացի , (Գրէր. Բ. Յաշ. Հոֆոնի Բրոյ) Գրիս-
 տոսուն սէօլլէրինի թէֆսիր էտէրէք սէօյլէր : « Զիրա քէնտի քէն-
 տինտէն սէօյլէմէյէճէք տիր , եանի պէնիմ փէտէրիմին բէյի օլմագսը-
 ղըն . . . զիրա տէյիլ քի քէնտի քէնտինտէն , իլլա փէտէրտէն վէ
 պէնտէն տիր . զիրա իշպու քէնտինին սըֆաթճա օլմասը՝ քէնտինէ
 փէտէրտէն վէ պէնտէն տիր : Տէֆա Ս. Եպիփան , (Հէրէ. ԿԲ. ՆՕ. Ծ.)
 « Աղիզ բուն տայիմա փէտէր իլէ վէ օղուլ իլէ տիր , տէյիլ քի փէ-
 տէրին գարտաշը կիպի , տէյիլ փէտէրին եէկէնի կիպի , իլլա փէ-
 տէրտէն նէշաթ էտէրէք վէ օղուլտան ալարագ , վէ փէտէրտէն
 վէ օղուլտան պաշգա օլմայարագ . իլլա օլ թապիաթտան օլ
 Ալլահլըգտան , փէտէրտէն վէ օղուլտան » տըր : Տէֆա (ՀԳ. 4.)
 « Աղիզ բուն իքիսինտէն տէ տօղար . բուն , բունտան . զիրա Ալլահ
 տըր - . (10) « Բուն փէտէրտէն չըգար , վէ օղուլտան ալըր » . Ս.
 Կիւրիզ Աղէքսանդրացի , (Գրէր. Ա. Յաշ. Աղաշանայ) « աղիզ բուն ,
 փէտէրին վէ օղուլուն բունու տուր , քի (թապիաթճա) զաթճա ի-
 քիսինտէն տէ , եանի փէտէրտէն օղուլուն վասէթասը իլէ գայնար ,
 նէշաթ էտէր » : Վէ Նէստորա խիթապ օլան մէքթուպինտէ՝ չէօյլէ
 եազար , Հէր նէ գատար քի , աղիզ բուն քէնտի թապիաթը մախսու-
 սէսինտէ իսէ , բուն օլտուղու վէճի իւզէրէ , քի օղուլ տէյիլ տիր .
 պիլճիւմլէ քէնտիսինտէն պաշգա տէյիլ տիր . զիրա ծնտան (եանի օ-

ղուլտան) թէքմիլ Ալլահտան վէ փէտէրտէն սուտուր էթտիլի միսիլ-լիւ սուտուր էտէր» : Վէ (Գէրթ. Լ. Դ. Գաւնի.) եագար : « Հաչան ազիզ բուհ պիզտէ սաքին օլարագ , պիզլէրի Ալլահ մութապրգ էտէր , վէ փէտէրտէն վէ օղուլտան չըգար , անըն Ալլահ թապիաթընտա օլտուղու պէտիհի տիր . վէ զաթճա , (գոյացուլթեամբ) օնտա , վէ օնտան գայնար , եանի Ալլահըն թապիաթընտան » :

Անասթաա Սինալը , (Գէրթ. Ա. Յալ. Ուլիշ Էրբադեդի-Յեան .) « Էֆէնտիմիզ ազիզ բուհուհն քէնտիմտէն օլտուղունու կէօսթէրէէք , իւֆլէյիպ չակիրտէրինէ տէտի . առէք զՀոգին սուրբ , ալըն ազիզ բուհու » :

Յովհան Ոսկեբերան , (Ա. Պէթալիս , Գէրթ. Ը. Գ. Դ.) « ազիզ բուհու սույա թէշպիհ էտիյօր , քի փուհարտան գայնար , վէ պու փուհար տա օղուլ վէ փէտէր տիր » : Օլ ասիրտէ ազիզ բուհուհն օղուլտան չըգմասընը հերետիկոսլար գապուլ , վէ թաստիգ էտէր իտիրէր , պուհուհն իչին Ոսկեբերան տէտի , վէ պէօլէ եագար :

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ , (Աբաբադեդի) « Հայր յանձնէ , Որդին 'ի Հօրէ , Հոգին սուրբ 'ի Նոսին , եւ 'ի Նոցունց » : Ս. Գրիգոր Նաւրեկացի , քէզալիք պու սէօզլէրի տուա քիթապընտա թէքէրրիւր էտէր , եանի « փէտէր քէնտիմտէն , օղուլ փէտէրտէն . ազիզ բուհ օնլարտա , վէ օնլարտան » : Տէֆա Շարական (Հոգեգլուստ) « Փէտէրին վէ օղուլուն բուհու . . . » : Տէֆա (Կանն Յօփալէտ , եւ Աննայի , հարց) « Էօմիւր վէ սէլամէթիմիզին չէշմէսի՝ փէտէրին վէ օղուլուն բուհու : « Հոգեգալուստ » Թէֆթիշ օլունմազ փէտէրին գայնամասը (բղիսումն հօր) , թարիֆ օլունմազ սուրէթտէ օղուլտան ալան . (առօղ յորդույ անճառարար) . . . » : Տէֆա . « Սէն քի քէնտի առաքեալլարընա թէսէլլի վէրիճի քէնտի բուհունու պախշ էյլէտին » : Տէֆա « տայիմա ագան չէշմէտէն նէշու վէ զուհու էտէրէք (յառաջ բղխեալ) , օղուլտան այրըմայարագ ազիզ բուհ » :

ՃՂԹ. Պու գատար ազիզ հայրապետէրին , վէ քիլիսէլէրին իթիգասը , վէ թալիմաթը մէյտամտա իքէն՝ բոււ վէ Երմէնի քիլիսէլէրի բղիսի ի հօրէ եւ յորդույ լուղէթինտէն իճթինապ էտէրլէր . անճագ փէտէր քէնտիմտէն , օղուլ փէտէրտէն , ազիզ բուհ օղուլուն վասէթասը իլէ փէտէրտէն գայնար տէմէք իսթէրլէր , վէ ազիզ բուհ ելինէ Գրիստոսուն բուհու օլտուղունու իգրար էտէրլէր , տէմէք քի պու միւնազաա սէօզ իւղէրինտէ լուղէթճէ պիր միւնազաա սըր . աստէմի տիգգաթտան , վէ մալիւմաթտան նէշաթ էտէր . վէ վահի պիր ըսրար տէմէք տիր . զիրա ի հօրէ եւ յորդույ տէրսէք , իքի մէպտէտէն գայնար տէմիշ օլուրուզ տէյու պէլլիլէրլէր . պու տա Աստուածաբանութիւն իլմինէ իճապ էտէն զայրէթ վէ բայէթին օլմատըղընտան տըր : Զիրա Ալլահտա թապիաթ պիր տիր , վէ պու թապիաթըն պիրլիկի իւշ սըֆաթա տա միւսապի տէրէճէտէ խաս

տորր . օնուն իշին մէպտէ տախի պիր տիր : (Տէր . Միքէ . Հոգ . Ը . եւ . 630 .)

Մ . Պիրազ տա աղիզ բուհուն Ս . Երրորդութիւնուն իւշիւնճիւ անա ճը օլուպ փէտէրտէն վէ օղուլտան նէ կէօնէ գայնամասը , եախօտ նէշաթ էթմէսի իւզէրինէ Աստուածաբանութիւն իւմինտէ վէ գալէ- մինտէ շէօհրէթեապ օլան Պօսսիւէ Աստուածաբանն տիկէր պիր թէղէքքիւրիւնիւն գըսմընը եազալըմ : (Յաղ . Խորհրդոց . Խորհրդաշու- ին . Ե .) « Ալլահն թապիաթը պէրէքէթլի տիր . մանսուլտար տոր . Ալլահն պիր էվլատը վար , փէք ալա . նէրտէ տիր , իմտի աղիզ բուհ , քի հիյնի թըֆուլլէթիւմիդտէն իւմինէ վաֆթիդ օլուպ , օնա ալիաթ էթտիք , նէրտէ տիր օլ թէքմիլ իւշիւք պիրվէք : Ալլահ քէնտի էվլատընը սէվմէղմի . վէ քէնտիսի քէզալիք էվլատընտան սէ- վիւմէղ մի , հիշ չիւփհէ եօգ : Պու մուհնապպէթ հէմ թէքմիլ տիր , հէմ մութլադ տոր . մուխալլէր տէյիլ տիր , մուվազդաթ տէյիլ տիր . Ալլահն մուհնապպէթի օլ գատար մութլադ տոր . օլ գատար լաղըմ տոր . նէ գատար քի , օնուն ֆիքրի եախօտ իւմի մութլադ , վէ լա- ղըմ տոր : Աղիզ բուհ քի փէտէրտէն վէ օղուլտան գայնար , փէտէ- րին վէ օղուլտան պիր ալիւրինէ օլան իշպու մուգնապէթէն մուհնապ- պէթ տիր : վէ իքիւմինն տէ քէնտի զաթընտան օլուպ , պիր իւշիւն- ճիւ հէմաթ , հէմթապիաթ տոր : Աղիզ բուհուն փէտէրտէն վէ օ- ղուլտան նէշաթ էթմէսիսնէ պինաէն , նիշին օղուլ տէյիլ տիր . Ալլահ օնու պէյան էթմէտի . անճադ էվլատընն պիր թանէճիք օլտուղու- նու խապէր վէրտի , վէ պու էվլատ թէքմիլ պիր էվլատ իտի . վէ հէր թէքմիլ , պիր տիր : Պէօլէ տէ Ալլահն էվլատը թէքմիլ էվլատ , թէքմիլ պիր փէտէրին էվլատը , լաղըմ քի պիր թանէ օլուն . վէ է- կէրչի իքի էվլատը օլմադ միւմքին օլա իտի , էվլատըն տօղուլու- նօգնան օլուրուտու , իմտի Ալլահտան հէր նէ քի չըգարսա պու պիր էվլատտան մատա գայրը հէր չըգան էվլատ օլմադ : Վէ տօղուրմադ միւնասիպէթի իլէ նէշաթ էտէմէղ . գօյ քի , օ պիր Ալլահն թա- պիաթընտան նէշաթ էթսին : Ալլահն իշպու մուխիս մուամէլէսի էօլլէ իտէ նէ կէօնէ թէսմիյէ օլունաճադ . սայիր իւմի մախսուսու օլմայարադ միւնէրրէտ պիր գայնալըն եա սուտուր էթմէք թէսմի- յէ օլունաճադ . աղիզ բուհ իմտի փէտէրտէն գայնար , աղիզ բուհ փէտէր Ալլահ , վէ օղուլա միւսալի քիւր բուհ տուր » :

ՄԱ . Պուրատա կէրէք Բոււլարըն , կէրէք Էշմիւթնական Հայ- լարըն շիմտիքի դաւանութիւնլարընը իշպու իսպաթլար իլէ ճէրհ էթմէյէ Զն կիւղէլ պիր մէյտան աչըլըր , լաքին մալիւմ օլտուղու վէճի իւզէրէ , հէր մէղհէպին պիր ասանը , վէ գայտէյի գատիմի օլ- մալը . պիր մէպտէյի տինիյէսի եախօտ դաւանութիւնը օլմալը , պիզ պու իքի մէղհէպին կէրէք պու խուսուստա , վէ կէրէք կաթողիկէ քիլիսէ իլէ մուխալիֆ պուլունտուգլարը սայիր խունըսլարտա պիր

գալի մէպտասընը կէօրմիւշ օլսայրտըգ , քէնտի քէնտիմիդի պախ-
թիյար ատտ էտէր իտիք . ըսքին իքիսինին տէ պիր գատիմ դաւանու-
թիւնունու կէօրէմէտիյիմիդտէն , գանդըսընա գարշը սէօլէյէլիմ , գան-
դըսընտան պաշլայալըմ . տօղրուսու՝ շաշըրըյօրուգ , զիրա հէր գաշ մա-
հալլէրտէ հէր գաշ պաշլարը վար իսէ , եախօտ տահա աշըղը , հէր
գաշ վարժապետլէրի վար իսէ , օլ գատար դաւանութիւնլարը վար
տըր . փաթրիքլէր , կաթողիկոսլար , մէտրոպօլիտլէր , վարդապետ-
լէր , հէր պիր տէհրտէ , հէր պիրի պիր կէօնէ : Գաթըրճեան Հ .
Յովսէփ վարդապետին Հոովմէական , եւ Էջմիածնական դաւանու-
թեանց տարբերութիւն թէսմիյէ էթտիյի քիթապընա պագ . անտէ
պիր չօգ քրիստոնէական վարդապետութիւն վէ տին թալիմաթլարընըն
տիւրլիւսիւնիւ պուլուրսուն : Քիմի ճշմարտութիւն , ճշմարտութիւն ,
քիմի օրթոտօգսոս , խրիսթիանոս , ուղղափառ , վէ սայիր Քրիստո-
սուն ասըլ քիլիսէսինէ խաս օլան իւնվան վէ քէլիմաթը միւհթէրէ-
մէյի գուլլանմագ իսթէրլէր . վէ օնլարը սայիր քիմսէյէ վէրմէք իս-
թէմէզլէր . իլիմճէ տէ հալլէրի մէյտանսա : Պունու տէմէմիդ իլէ
միւրատըրըգ իշպու գարընտաշ միլլէթլէրի թահգիր էթմէք տէյիլ .
հաշն . զիրա կէրէք Բուժ քիլիսէսինին , կէրէք Էրմէնիլէրին չիմտիքի
հալլէրինի թագպիհ էտէրիգ քի , էվայիլտէ կաթողիկէ քիլիսէ իլէ մու-
հապտէթ վէ իթթիֆագտա իքէն , միւշէրրէֆ , վէ սէպգաթ էթմիշ
պու միլլէթլէրին ալիմ վէ աղիմ հայրապետլէրինին իւմինի , վէ կի-
տիշինի թէմամէն ունութմուշ , վէ ամէլլէրինտէն վէ իլիմէրինտէն
քիւլլիէն պիպէհրէ օլարագ , չիմտի սատէ զիքրի իլէ իֆթիխար է-
տիյօրլար : Պունուն իլէ պէրապէր մուսխարէն կաթողիկէ քիլիսէ-
սինին վէ պուշլարըն պէյնինտէ պուլունան սայիր միւսթէլիֆ ճատ-
տէլէր իւղէրինէ տախի մահալլէրինտէ իճապ էտէն սէօլլէրիմիդի
եազարըգ :

ՍԷՔԻԶԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

« Ո՞ փրկէ յապականութենէ զկեանս
« քո , պսակէ զքեզ ողորմութեամբ
« եւ գթութեամբ , ո՞ լնու 'ի բարու-
« թենէ զցանկութիւն քո , նորոգեա-
« ցի որպէս արծւոյ մանկութիւն քո »:

Սաղմ:

ՔԷԼԱՄ ՈՒԼԱՀԸՆ, ԵԱՆԻ ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ԹԷՆ ԱԼՄԱՍԸ ԻԻԶԻՐԻՆԷ

ՄԲ . « Ե՛ի բանն մարմին հղեւ եւ բնակեցաւ 'ի մեզ : Վէ շօլ
քէլամ թէն օլտու , վէ պիղտէ սաքին օլտու » : Թէն ալ-
մադ նէ տէմէք տիր . եկեղեցի մուխթասարճա ճէվապ վէրիր . պիղիմ կի-
պի թէն վէ ճան ալմադ տըր . եանի Ալլահն քէլամընն ինսանլարա սէ-
լամէթ վէրմէք իչին պիր անձընտա վուզու պուլան ինսան թապիաթընն
ալընմասը տէմէք տիր : Աւետարանիչտէ շօլ քիլամ, թէսմիյէ օլունույօր .
եանի օլ քէլամ քի , պիրազ էվվէլ Յովհաննէս էպէտիլիքտէն նէ օլտու-
ղունու տէմիչ իտի . իպթիտատէն քէլամ վար ըտը . վէ պու քէլամ
Ալլահն ինտինտէ իտի , վէ քէլամ Ալլահ իտի , օ էվվինտէն Ալլա-
հն ինտինտէ իտի , հէր շէյ օնուն վասիթասը իլէ օլտու , վէ հիչ պիր
շէյ հէր նէ քի օլտու իսէ , օնսուզ օլմատը : Իշթէ՛ շօլ տէտիյի քէ-
լամ , պու տուր , քի վազթինտէ թէն օլտու , վէ պիղլէրտէ սաքին
օլտու , պու քէլամըն էպէտիլիքտէն Ալլահն ինտինտէ եանի Ալ-
լահն թապիաթընտա օլտուղունու , վէ Ալլահ քէնտիաի օլտուղու-
նու Յովհաննէս աւետարանիչ պէյան էթմէք իչին , քէնտի աւետա-
րանընը Սիմոն մոդա վէ կէրինթոսա դարշը եազտը : Զիրա պու բա-
ֆըզըլար՝ քէլամը խիւտանըն Ալլահ օլտուղունու վէ Ալլահտան օլ-
տուղունու ինքեար էտէր իտիլէր : Յովհաննէս աւետարանիչ պու
քէլամըն հէմ Ալլահտան հէմ էպէտիլիքտէն օլտուղունու թաստիդ
էթմէք իչին , Աւետարանընա օլ ինճէ Աստուածաբանութիւն իլէ իպ-
թիտար էտէրէք տէր . վէ Ալլահ քէլամ ըտը . . . շօլ քէլամ իմտի
թէն օլտու տէտիյի պունա մէպնի տիր : Եանի եօզարըտա՛ նէ օլ-
տուղունու թէֆսիր էթտիլիմ օլ քէլամ թէն օլտու , տէր :

ՄԳ . Պու քէլամըն թէն ալմասը էսրարընա էվալիլտէ Հայրա-
պետէր տնօրեկութիւն . եանի իտարէ օլմադ , իհսան էթմէք . իս-
թիլլահընը գուլլանըրլար ըտը . օնու քի չիմտի մարդեղութիւն Քրիս-

տոսի, Գրիստոսուն թէն աւմասը թէսմիյէ էտէրիզ . պու Ալլահն տը-
նօրէնութիւնունա գարշը կէլէնէրին իքի տիւրլիւսիւ զուհուր էթ-
տի : Պազըլար՝ Գրիստոսուն Ալլահ քէլամը օլտուղունու , վէ պու քէ-
լամն թէն ալտըղնը ինքեար էտէրլէր . նասըլ քի էվայիլտէն պէրի
եահուտիլէր վէ քրիսթիյան օլմայան միլլէթլէր : Վէ իքիսծիլէր Գը-
րիստոսու թանըրլարսատա . պու սըրը իւզէրինէ՝ էնվայի տիւրլիւ
եանըլ վէ զըտտ մանալէր վէ թալիմաթլար վէրիլէր . վագաա՝ եա-
հուտի միլլէթինէ Ալլահտան վատ պույրուլտուղու իւզէրէ , պիր հիւ-
քիւմտար՝ Յուգանն Նէսլինտէն զուհուր էտէճէք , վէ պու Խարայէլ
միլլէթինի սէլամէթէ չըգարաճազ տէյի իւմիտիլէ Գրիստոսա գատար
եաշատլար . վէ պազըլարը հալա տահա կէլմէտի տէյի իթիգատ իլէ
պէքլէրլէր : Նա րապպիւմ ինսանն ազլը սէնին հիւքմէթինէ սահիհ եէ-
թիշմէզ տիր քի , Ովսէէ մարգարէնին տէտիլի կիպի . (Բ. 24.) «Խալ-
զըմ օլմայանը , խալզըմ թէսմիյէ էտէճէյիմ » . վէ սէվիլմիշ օլմայանը
սէվիլմիշ , վէ մէրհամէթ պուլմամըլը մէրհամէթ պուլմուշ » (Հ. 45.
Թ. 25.) : Պունլարըն պու վահի ինատընը թէսքին էթմէք , եալընըզ
Ալլահն պիր ինայէթի մախսուսէսինէ խաս տըր : Կէրէք պունլարըն
կէրէք փութփէրէսթլէրին , վէ պունլարա թէպաիյէթ էտէն Սկին-
եանլարըն րաֆըղըղընըն վէ իտտաալարընըն ինսանիյէթ վէ տաիլէյի
ֆիրասէթտէն խարիճ պիր իտտաա օլտուղու փիլիսոփայութիւնճա վէ
Աստուածաբանութիւնճա օլ գատար պէրրազ կէօսթէրլիմիշ տիր քի ,
պունլարըն ճէրհինտէն պահս էտէն օլ քիթապ չիւմտիքի զէմանտէ պա-
րիտ պիր քիթապ սայըլըր . զիրա ինսանա Ալլահ իլհամ , ազըլ ,
վէ ֆէրասէթ վէրմիշ տիր : Վէ փութփէրէսթլէրէ կէլինճէ՝ ինսանա
եազըլմազ հալտէ տիրլէր : Տիւնեամըզ ճահիլլիքտէն էփէյի վագըթ
օլտու չըգալը . քէմալէթէ արթըզ էրտի . թըֆըլիյէթ իշլէրիմիզէ
պիլլէր պիլէ չիւմտի կիւլէրիզ : Օնլար ճահիլ տիւնեանըն սէմէրէսի
տիր , վէ օլ ճահիլ զէմանըն ալլահլարը իւզէրինէ՝ գալէմէ ալընան
զիցաբանութիւն վէ աստուածաբանութիւնլար պիլլիւմ չիւմտիքի չօ-
ճուգլարըն մասալարընա պէօյիւք պիր սէրմայէ գալմըլ : Կէլէլիւմ հե-
րետիկոսլարըն իքիսծի տիւրլիւսիւնէ քի , Գրիստոսուն տնօրէնութիւ-
նունու գապուլ էտէրլէր . ամմա օնու էնվայի տիւրլիւ եանըլ մա-
նա վէրէրէք , էնվայի տիւրլիւ հերետիկոսութիւնլարա միւճիտ վէ
վալիտ օլտուլար : Իշպու .

ՄԴ . Հերետիկոսութիւնլար , եա Գրիստոսուն Ալլահլըղընա , եա
ինսանլըղընա գարշը տըրլար . եա տա Ալլահլըզ իլէ ինսանլըղըն սու-
րէթի իմթիգաճը , եանի Ալլահանի թապիաթ իլէ Գրիստոսուն ինսան
թապիաթընըն պիր պիրլէրի իլէ սիւրէթի թէշքիլի իւզէրինտէ տիր-
լէր : Պազը հերետիկոսլար , Ալլահլըղը քէլամ Ալլահա վէրմէտիքլէրի
իլին՝ նասըլ քի եօգարըտա եազտըզ Յովհաննէսին « եւ բանն մարմին
եղիւ » սէօզիւնէ գարշը . օնա ալլահլըզ եազըլմազ տէտիլէր . նասըլ

քի Արիոս : Պաղըլարը Ալլահըն քելամընը , եա իքինճի անձը , քի ինսանըդ ալտը , փէտէրտէն պիր եալընըդ իսմ իլէ այրըլտը , վէ տէյիլ քի աըֆաթճա այրը պիր շէյ տիր տէտիլէր : Պաղըլարը տա Քրիստոսու սաղիր ինսանլար կիպի սատէ ինսան ատտ էթտիլէր , վէ պունուն իշին տէ քէլամ Ալլահըն ինսան թապիաթընը ալմասընըն աօլը եօգ տուր , տէտիլէր : Պու իւշիւնճիւ հերետիկոսութիւնու Նեստոր իճատ էթտի :

ՄԵ . Նեստոր Անթէքքիա շէհրինէ եաղըն Ս . Եվրէրիոս մանասթըրընտա կրօնաւոր օլուպ՝ սօնրա Անթէքքիատէ քահանայ օլուպ , շէճաաթլէ իյրատ էթտիլի կիւղէլ նութղարա բաղմէն՝ թէվէճճիւհ գազանարադ , սաղիր (փոքր) Թէոդոսուն վաղթինտէ Բօմատա Կէլէսա տինոս փափա ղէմանընտա Ասիթանէ եպիսկոպոսու օլտու : Նեստոր տիկէր հերետիկոսլարա դարչը եաղար իքէն , քէնտիսի Ֆէնա եանա լըշըղարա տիւչար օլտու վէ օլ բաֆըղըլըգտա սէրկէրտէ . եանի Մարիամը տէյիլ Աստուածածին , իլլա մարդածին տէմէլի , վէ Քրիստոս սաղիր աղիղլէր միսիլիւ , թէվէճճիւհ իլէ Ալլահա եանաշմըշ տէյի , էօրէտիր իտի . իմտի Քրիստոսուն ինսան օլտուղու իշին՝ Ալլահըն քէլամընա լութփու իլէ վէ տէյիլ քի (անճնաւոր միութեամբ) պիրլէշմիշ տէր իտի : Վէ պունուն իշին Քրիստոսուն իքի անձը վար տըր տէր իտի . եանի՝ Աստուածային , վէ մարդկային անձ : Հէմտա խի քէլամ ուլլահ , Ալլահ փայէսինէ սօնրատան չըգտը տէմէպիլէ , իքինճի անձը՝ վէ աղիղ ղունու տախի չիւրիւթտիւ . եարատըլմըշ էթտի : Պունա գարչը , վէ պունա խիթապ Ս . Կիւրէղ Իսկէնտէրիյէ փաթրիղի , Նեստորուն Կեղեստինոս փափայա եաղտըղը իսիմսիղ մէքթուպլէրէ ճէվապէն իքի մէքթուպ եաղտը . հաթթա 431 յունիս 7 տէ Եփեսոս սինօթունու ճէմ էտիպ , Նեստորու դատապարտել էթտիլէր : Լաքին սինօթ թէճէմիլէ էթմէտէն , Նեստոր քէնտի ալինէլէրի , վէ սըրտաշլարը պուլունան Անասթաս քահանանըն վէ Տօրօթէոս եպիսկոպոսուն մուալինէթի , վէ թէշէպպիւսիւ իլէ , պու նէվիճատ թալիմաթը Քրիստոսուն իւղէրինէ նէշը էթմէյէ չալըշտը . պունլար էվլէլա քիլիսէլէրտէ եալաշ եալաշ նասիհաթլար իշինէ ալա սըրա պու Ֆէսատը սօգուշտուրտուլար : Սանիյէն թահրիրաթլար վէ իսիմ վէրմէյէթէք պու եանըշ ղիւիւմ իւղէրինէ իւշ գըթա քիթապ եաղտըլար . վէ մումայիլէյի Կեղեստինոս փափայը գանտըրմա իշին՝ ծնլարը Բօմայա իրսալ էյլէտիլէր : Հալ պու քի Ս . Կիւրէղ պիճնլարըն նէ էֆքեմրտէ օլտուղունու բանա պիլիր իտի . վէ բէտտ վէ ճէրհ էթմէք իշին Նեստորա չօգ թահրիրաթլար եաղմըշ իտի . վէ շուրա պուրա եպիսկոպոսլարընա , վէ քիլիսէլէրէ իրսալ էթմիշ իտի : Նասըլ քի Ս . Կիւրէղ՝ Նեստորուն Կեղեստինոս փափայա եաղտըղընը տուլտու իսէ , քէնտիսի տախի իճապ էտէն թահրիրաթլարը թէէլիֆ էտիպ Փօսախօն սարկաւադա թէսլիմէն ծնու Բօմայա Կէճն-

տէրութիւն Բօմա քահանայապետի Ս. Կիւրէղին պու խուսուսա աշնա օլա-
րագ , քէյֆիյէթի քէնտիսինէ պիւ էթրաֆլա իշար իյլէմէսինէ , մէմ-
նուն օլտու . վէ սէրիան Բօմատա պիր քիւչիւք սինօթ ճէմ վէ թա-
րաֆէյնին տախի թահրլարթլարընը , վէ թալիմաթլարընը թէֆթիւ ,
վէ թէղէքքիւր էտէրէք , վէ Նեստորուն թալիմաթլարըն էթթէտէն
պէրու՝ Գրիստոսուն քիլիսէսինին հըֆզ էթտիյի տինէ վէ թալիմա-
թա գարշը օլտուզունու Ֆէհմ էտէրէք , ճէրհ վէ բէտտ էթտի . վէ
Նէստորա լանէթ օգուտու . չիւնքի նէվլճատ թալիմաթլարա պատի
վէ բազի օլարագ , Գրիստոսուն քիլիսէսինի փարալամայա՝ Ալլահտան
խէվֆ վէ ինսանլարտան հիճապ էթմէզ իսի . Պունուն ինգէրինէ Կե-
ղեստինոս Ս. Փափա , 430 օգոստոս 11 թարլսինտէ Ս. Կիւրէղի վէքիւ
էտիպ , վէ իճապ էտէն էմրի քէնտինէ կէօնէրիպ՝ օն կիւն զարֆըն-
տա Նեստորա քէյֆիյէթ իսթար վէ թէհտիտ օլունարագ . պու զաթ՝
էկէրչի քէնտի խաթապընտան նէտամէթ կէթիլիպ՝ տօղրուլուզա թիւ-
ճիւ էթմէզսէ , քէնտիսինէ անաթէմա՝ նզուք սէօյլէնէճէյինի վէ
Ստամպօլ փաթրիքլիք քիւրսիւսիւնտէն տիւճճէյինի քէնտուսինէ
թէպլիլ էյլէտի . վէ պու պապտէ Իսկէնտէրիյտէ թէճէմմիւ էտէն
պիր սինօթու մախսուս իչինտէ , Ս. Կիւրէղին թէլիֆի վէ թէրթիւ-
պի օլան օն իքի լանէթնամէ պէնտլէրի եազըլըպ մուճալիլէյնէ իր-
սալ օլունտու քի , օնլարը իմզալարն վէ իթաթթ էթսին . Նեստոր
պու թէքլիֆէ իթաթթ էթմէտիքտէն պաշգա , օնլաա բէտտիյէ օ-
լարագ քէնտիսի տախի օն իքի թանէ անաթէմա պնտլէրի եազըր-
հաթթա Ս. Կիւրէղին պու թալիմաթլարը՝ Ապօղինարը թըպզը թա-
լիմաթը վէ զիւլիւմիւ տիւր տէյի գանտըրմալա գալզըշիլ : Յիէլլագի
Յովհաննէս Անթաքիա փաթիլիյինէ , վէ Կիւթթա եպիսկոպոս Թէոդո-
րէտոս , եանի էթթէտէն պէրի Նեստոր քէնտի էֆէարընը պու
տօթթարընա , վէ սալիր շարգտա պուլունան պիր չօգ պիսկոպոս-
լարա էյի գանտըրտըլ չաթթա Թէոդոս իմիէրաթթու պիլէ պու պապ-
տէ գանտըրմալա չօգ ճահտ վէ դայրէթ էյլէտի . վէ իքի թրաֆտան
տա միւթէատտիտ իսթիտալար թագտիմ օլտու , քի իմիէրաթթ Էմրի
լիլ պիր պէօյիւք Սինօթ օլուն : Իմիէրաթթ 430 , 13 դեկտեմբե-
տէ մուհարրէր քէնտի Ֆէրմանը իլէ՝ սէնէյի աթիլէտէ՝ Եփեսոսա ,
431 տէ՝ արգ օլունան իշպու պէօյիւք սինօթ իճրա օլունմասըլ էմր
էթտի . վէ մուճիպինճէ սէնէյի աթիտէ 7 յունիս հոգէգալուսիւկիւ-
նիւ սինօթ թէճէմմիւ էտուպ , 200 եպիսկոպոս եէտի քէրէ Ալիս
օլտուգտան սօնրա Նեստորա՝ սինօթա կէլսին վէ իթաթթ էթսինէ-
յի խապէր օլունտու իսէ Նեստոր մուվաֆագաթ կէօթթէրմէ .
օլ վագիթ սինօթ պիլիթթիֆագ քէնտիսինի քիւրսիւսիւնտէն թա-
րէթմէյէ գարար վէրտի : Յովհաննէս Անթաքիա փաթրիքի օլ վագըլ
մայէթինէ եէտի եպիսկոպոս ալարագ , յունիս 27 տէ Եփեսոսա եէ-
թիտի , վէ պէօյլէ մուհիմ պիր մատտէտէ սինօթուն քէնտիսինէ պէք-

լասըմըզ խուսուսլարընը պիւճիւմէ՝ պիւրէր պիւրէր եազըպ պէյան է-
տէրիզ :

ՊԱՊԸ ԵՎՎԵԼ

ՔՐԻՍՏՈՍԱՍԱ ՍԱՀԻՋ ԱԼԼԱՀԱՆԻ ԹԱՊԻԱԹ ՎԱՐ ՏԸՐ
ՎԷ ՊՈՒՆՈՒՆ ԻԶԻՆ ՍԱՀԻՋ ԱԼԼԱՀ ՏԸՐ

ՄԷ . Կաթողիկէ քիլիսէ քի Քրիստոսուն թալիմաթլարընըն մազ-
պուլթ սանտըղը տըր , Քրիստոսուն թարիխինտէն պու անէ տէկին
տիւնեանըն հէր էթրաֆընտա եէկաիլ եէկճիէթ վէ պէհէր եէվմ
առաքելական հանգանակընը , քի տիյանէթիմիլիկին շըրուլթ վէ խու-
սուսու մէճմուսաը տըր . ճէմաաթա ալանէն օգուր « Հաւատամք 'ի
մի Աստուած . . . եւ 'ի մի տէր Յիսուս Քրիստոս որդին Աստուծոյ »
եանի եէրի վէ կէօյլ եարատան հէր շէյէ գատիր փէտէր պիր Ալլա-
հա ինանըրըզ , վէ պիր Բապպ Յիսուս Քրիստոսա Ալլահըն էվլատը-
նա . . . : Ազիզ քիթապըն պու խուսուստա օլան իսպաթլարընտան
պազըլարընը պուրատա եազալըմ :

ՄԸ . Յովհաննէս աւետարանիչ Ալլահըն քէլամընտան , վէ պու-
նուն էպէտի տօղուշունտան աւետարանընա իպթիտար էտէրէք տէր .
« քէլամ Ալլահ իտի » , վէ « պու քէլամ թէն օլտու , վէ պիլլէրտէ
սաքին օլտու . . . վէ օնուն էնթիշամընը՝ փէտէրտէն պիր թանէճիք
տօղմուշ օղուլ էնթիշամը կիպի՝ լուլթիլ իլէ , վէ կէրչէքիլ իլէ տօ-
լու կէօրտիւք » : Էկէրչիլ ամնասուրը Երրորդուլթիւնուն իքինճի ան-
ճընըն Ալլահ թապիթընտա օլտուղունու , եանի քէլամ ուլլահըն սա-
հիս Ալլահ օլտուղունու՝ Երրորդուլթիւն պահսընտա , (ճիհ .) պէյան
էթմիլ իսէք . տէմէք քի , պունու տա պէյան էթմիլ օլուրուլ . եա-
նի եէթէր քի , օլ պէյան էթտիլիմիլ քէլամ Ալլահ Քրիստոս օլտուն :
Մատէմ Յովհաննէս սէօյլէյօր « եւ բանն մարմին եղեւ , վէ շօլ քէլամ
թէն օլտու » . տէմէք քի Քրիստոս Ալլահ տըր , վէ քէլամ քէնտիսի
տիր , քի թէն ալմըշ . վէ ալտըգտան սօնրա Քրիստոս թէսմիլյէ օ-
լունմուշ : (Յօվհ . Ա . Մարկ . ԺԶ . 16 .) « Սէն Քրիստոս՝ սաղ Ալլահըն
էվլատըն » : (Յօվհ . Զ . 7 . 38 . 41 . 50 . 63 . Ը . 14 . 23 .) « Վէ պիլ
ինանտըզ վէ թանըտըզ , քի սէն սաղ Ալլահըն էվլատը շօլ Քրիստո-
սուն » : (Գ . 16 : Ը . 32 : Բ . 16 : Մարկ . ԻԱ . 13 : Է . 24 : ԻԳ . 35 : Յօվհ .
Ը . 51 : ԺԵ . 18 : Ը . 58 : Գ . 13 : Ժ . 38 : Մարկ . ԻԳ . 34 : Գ . 35 :
ԺԱ . 49 : Մարկ . ԺԲ . 6 : Գ . 2 . 46 .) վէ զայրիհում վէ զայրիհում :
Պունլարըն քեաֆֆէսի Քրիստոսուն հէմ Ալլահ , հէմ քէլամ Ալլահ օլ-
տուղունու , վէ Ալլահ գուվլէթինտէ վէ Ալլահ սըֆաթընտա օլտու-
ղունու Ալլահ իլմինի թաշըտըղըն . Ալլահ խասիլէթլէրինին վէ քէ-

մալէթէրինին հէփսինէ մալիք վէ մութասարրըֆ օլտուղունիւ . խիւ-
լասէյի քէլամ Գրիստոսուն Ալլահ թապիաթընտա օլտուղունու այսն
վէ աշիքեար ազիզ քիթապարըն հէփսի թաստիք էտէր :

Մթ . Նեստոր բաֆըզը Գրիստոսուն անձը , եանի սըֆաթը քէ-
լամըն անձը տըր , տէմէյի գապուլ էթմէտի . ֆազաթ պունա գար-
չը , քէլամըն թէն օլուպ , Գրիստոս թէմաիյէ օլունտուղու . վէ իքի
անձ օլմայըպ պիր անձ . վէ պու անձ տա քէլամըն Ալլահանի անձը
օլտուղու իսպաթ օլունտու : Մէշհուր տուր « մի է բնութիւն բա-
նին մարմնացելոյ , թէն ալմըչ քէլամըն թապիաթը պիր թանէ տիր » .
Ս . Կիւրէղին եաղտըղը իսթիլլահ էվլէթ մէշհուր տուր . իսթէր պու-
բնութիւն , եանի թապիաթ քէլիմէսինի աճմ եէրինէ ալ . իսթէր քա-
պիաթ էէրինէ ալ , թապիաթը անձ սըֆաթ տէրսէն , տէմէք քի
քէլամըն վէ թէն ալմըչ պու քէլամըն , քի Գրիստոս չաղըրմըչ տըր ,
անձը , եանի սըֆաթը պիր տիր : Իսթէր թապիաթ եէրինէ ալ , օլ
վազըթ տա մանա տողրու չըպար . զիրա քէլամըն թապիաթը պիր
թանէ տիր տէյօր . եանի Ալլահանի թապիաթ , նասըք քի Նըրոր-
դութիւն պահընտա կէօսթէրտիք . « Բանին մարմնացելոյ » տէտիյի
իչին . օլ Ալլահանի քէլամ պիր տէ ճիւմանի ինսան թապիաթընը
ալտը : Նեստոր քէլամ ուլլահը Մարիամըն էվլատը օլան Գրիստոս-
տան այրը թութտու : Վազաա Գրիստոս քէլամ Ալլահ իլէ պիրլէշ-
միշ իտի . Նեստոր քէնտի թահրիլթաթընտա իգրար էտէր , Նօն տա .
լաքին օլ պիրլէշմէք թէվէճճիւն պիրլէշմէսի իտի , իթիպար մու-
հապպէթ վէ պէյթութէթ , եանի պիր էվտէ սաքին . օլմագ կիպի
պիր պիրլէշմէք իտի : Վէ Գրիստոսուն ինձանլըղը քէլամըն ուլլահըն
զընա պիք մաքինա , եա խանէ , եախօտ պիր օլուք կիպի օլտու տէ-
յու . իտտաա էտէր իտի . վէ Ալլահըն թապիաթընըն Գրիստոսուն ին-
սանլըգ թապիաթը իլէ պիրլէշմէսինի սախիլէն գապուլ էթմէշ իտի .
վէ Գրիստոստա պուլունան անձը , քէլամըն անձընտան այրը վէ
պաշգա թութար ըտը . տէմէք քի Գրիստոսուն վալիտէսի Մարիամա
պու սէպէպէ մէսին Աստուածածին տէմէշ իտի , անճագ մար-
դածին եախօտ Գրիստոսածին տէր իտի , պուհու մուֆասսալէն ալ-
թընձը պապտա եաղաճաղըգ :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՍԱ ՍԱՀԻՃ ԻՆՍԱՆ ԹԱՊԻԱԹԸ ՎԱՐ ՏԸՐ

ՏԵՄԵՔ ՔԻ ՔՐԻՍՏՈՍ ՍԱՀԻՃ ՏԵ ԻՆՍԱՆ ՏԸՐ .

Մթ . Պէթավիոս՝ Գրիստոսուն ինսանլըղընը ինքեար էտէն բա-
ֆըղըրար Ալլահըղընը ինքեար էտէն . բաֆըղըրտան տահա էվլէշ

տիրէր տէր , սէպէպի՝ քէլամ Ալլահա՝ ինսան թէնինի իւզէրինէ ալ-
մասընը , եախօտ կէյինմէսինի լայըգ կէօրմէտիքլէրի իչին տիր : Մա-
լիւմ քի Սիմոն մոգ վէ Մէնանտըր , վէ Սաթօրնինոս Անթաքքիալը
վէ Գարթօգրաթէս , իպթիտատէ Գրիստոսա Ալլահ թապիւթընը վէր-
մէյի լայըգ կէօրմէտիլէր իսէ , Գրիստոսա պուշլարըն իտտաասընա կէօ-
րէ Ալլահըն քէլամը օլմուշ օլսա պիլէ , պու քէլամըն ինսան օլմասը
եախօտ թէքմիլ ինսանլըղը ալմասը ապէս վէ ազըլա մուղայիր տիր
տէյի , իտտաա էտէրլէր իտի : (Տէս. Ս. Իբէնէոս Գիբ. Ա. Գլ. ԻԳ. Ե-ձ
շէքէոս. Եկ. Պար. Գիբ. Գ. Գլ. ԻԶ.) : Պուշլարըն իչին տիր քի Յովհան-
նէս քէնտի աւետարանընը սայիր աւետարանիչլէր միսիլլի իպթիտա
քէլամըն Ալլահ օլտուղուշու եաղտը , վէ պու քէլամ թէն ալըպ , Յի-
սուս Գրիստոս թէսմիյէ օլտուշու տէյի (Մար. Ա. 16.) եաղտը : Վէ
րաֆըղըլարըն պազըլարը տա՝ Գրիստոսու թէնի սահիհ թէն տէյիլ ի-
տի , անճագ կէօգէ էօյլէ կէօրիւնտիւ , հավայի պիր թէն , խայալի
պիր թէն վէ ինսանլարտա պուլուշան մատտի , վէ սահիհ թէն կիպի
տէյիլ իտի տէյի , իտտաա էթտիլէր : Պազըլարը տա , սահիհ թէն իտի
ամմա կէօյտէ Ալլահտան թէմիզճէ թէրթիպ ու թէրքիպ օլտուշան
մատտի վէ սէմավի վէ տէյիլ քի անասը Մարիամտան ալընմա պիր
թէն իտի , տէտիլէր :

ՄԺԱ. Պազըլարը տա Գրիստոսա թէն եազըշըր տէտիլէր . նասըլ
քի Արիանոպարըն պազըլարը . ամմա պու թէնին ճանը եօղուտու :
Պազըլարը տա պու թէնէ ճանը վէրտիլէր , ամմա ազըլ վէրմէտիլէր .
նասըլ քի Ապօղինար վէ ավինէլէրի : Վէ պուշլարըն պազըլարը տա
հէմ ճանը , հէմ ազըլ Գրիստոսա քէթմ վէ ինքեար էթտիլէր :

ՄԺԲ. Գրիստոսու սահիհ թէնինի ինքեար էտէնլէր երեւութա-
կանք թէսմիյէ օլուրլար , խայալի . եախօտ տօգէթեան . կէօրիւրիւմ .
կէօրիւնիւրիւմ . ծօքեա լուղէթինտէն ալարագ : Պուշլարըն պազըլարը
իֆատէ էթտիլիմիզ կիպի , Գրիստոսու թէնինէ խայալի թէն տէտի-
լէր : Պազըլարը թէն գապուլ էթտիլէր իսէ տէ ասըլ թէնին շու-
րութուշու եախօտ խասիյէթինի օնա վէրմէտիլէր . կնօսթիկեանլա-
րըն ալէսսէվիյէ հէփիսինէ խաս պիր թալիմաթ իտի պու , եանի պիր
նէվի հավայի , սուտայի թէն , եախօտ կէօկտէ եափմա պիր թէն ,
քի կէօկտէն կէլիպ , սուլուշան պիր օլուղտան կէշտիյի կիպի , Մարիա-
մըն րահմիւնտէն կէշտի տէր իտիլէր : Գէզա Մանիքէցիլէր , Պրիշիլիան
Բարտէսանիան , Պասիլիդեան , Ապէզէս , Պավլիքեան վէ սայիր հե-
րետիկոսլար : Պասիլիտես՝ Գրիստոսու եէրինէ Սիմոն Կիւրենացի
խաչա չըգմըշ տէյի իտտաա էտէր իտի : Ս. Իրէնէոսու ըրվայէթի
տիր , (Անդ.) . Յուլիոս Կասիանոս քէզա եանըլտը , (Պէթալէոս Անդ.) :
Սրիոսականլարըն վէ Ապօղինարըլարըն՝ հազգընտա . Ս. Օդոստինոս
կիւղէլ եաղար , (Ճար. Խէ. յԱւետարան Յովհանն. Դժժ. 8.) « Թահտա-
միւր կէօթիւրմէզ ապէսիյաթէ վէ տիվանէլիյէ պաղըն , քի օնուշ

(Եանի Գրիստոսուն) ազըլսըզ ճանը վար օլտուղունա րաղի օլտուլար . ազըլլսընը օնտան ինքեար էթտիլէր : Գոյուն ճանընը օնա վէրտիլէր ինսանընքինի գալտըրտըլար » տէր :

ՄԺԳ . Պու րաֆըզըլարա գարչը , մատամ քի իտաաալարը էսկիմիշ , վէ քէօհնէլէնմիշ պիր թալիմաթ տըր , պալատէքի սահիհլիկի մուխթասարճա իսպաթ էտէրիզ : Եվվէլա եկեղեցի պիտայէթինտէն պիրի Հաւատամքտա եէվմիյէ եիւքսէք սէտա իլէ օգուր , քի թէն ալտը . ինսան օլտու . թէքմիլ աղիզ պիքիր Մարիամտան աղիզ րուհուն վասէթասը իլէ , օ քի թէն ճան ֆիքիր վէ ինսանտա հէր նէ քի վար իսէ , սահիհ օլարագ ալտը . տէյիլ խայալի . եախօտ զանն իլէ իլլա սահիհ օլարագ էղիյէթ չէքտի , խաչա չըգտը տէֆն օլունտու . իւշ կիւնտէն տիրիտի . կէօյէ չըգտը վէ օլ թէն իլէ փէտէրին սաղընտա օթուրտու » : (Ա . Յ . Գ . 2 .) « Հէր քիմ քի , Գրիստոսուն թէն իլէ կէլմիշ իգրար էտէրսէ , օ Ալլահտան տըր . վէ հէր քիմ քի Յիսուսու թէն իլէ կէլմիշ տէյիլ իգրար իթմէզ իսէ օ Ալլահտան տէյիլ » : (Յ . Գ . Ա .) « Վէ քէլամ թէն օլտու , վէ պիղլէրտէ սաքին օլտու » : (Հ . Գ . Ա . 3 .) « Քի էվվէլիտէն թէնճէ քէնտի էվլատը իչին , օ քի Դաւիթին օղլունտան օլմուշ իտի , վատ էթտի » : (Ե . Գ . Ե . 7 .) « Գրիստոս քի , քէնտի ճիսմանի կիւնլէրինտէ քէնտինի էօլիմտէն գուրթարմայա միւզթէտիր օլանա եիւքսէք սէտա իլէ տուա վէ նիյազ սունար ըտը » : տէմէք քի էօյլէ պիր թէն քի , էօլմէյէ գապիլիյէթի վար իտի : (Ղ . Գ . Ժ . 39 .) « Պաղըն , էլլէրիմի վէ ալազլարընը կէօրիւն , զիրա պէն օ պիլտիլինիզիմ . օխշայըն վէ կէօրիւն , նիչինքի րուհտա թէն վէ քէմիք օլամազ նասըլ քի պէնտէ կէօրիւյօրսունընը քի վար տըր » : Գրիստոս Ալլահ օլտուղու իչին եալան սէօյլէյէմէզ : Հէմ օթուզ իւշ սէնէ պու տիւնեատա տուրտու եաշատը , աճըգտը , սուսատը , եօրուլտու , կիւլտիւ , աղլատը . եէտի իշտի եաթտը , տիւշմէնլէրինին էլլինէ թէսլիմ օլտու . էղիյէթ տիյասէթ չէքտի . խաչա չըգտը : Եկէրչի պունլարըն հէփսի խայալի նէվինտէն խուսուսլար օլմուշ օլսայրտը , օթուզ իւշ սէնէ պինլէրճէ ահալիլի Ալլահ ալտաթմըշ իղֆալ էթմիշ տէմէք օլաճաղ ըտը , չիւնքի եահուտիլէր պիլէ պու գատար ալտանտըզլարընը գապուլ էթմէզլէր . վէ 1874 սէնէ տիր պիւթիւն տիւնեա միլիոնլար իլէ ալտանմըշ օլտուղունուղու գապուլ էթմէյիզ . նէ տէ Ալլահըն սահիհլիկինէ եազըշտըրըրըզ , զիրա Ալլահ սահիհլիք սէրչէյմէսի տիր . տէմէք քի Քըրիստոսա սահիհ վէ թէքմիլ ինսան թապիաթը վար ըտը : Զիրա տէյօր Ս . Օգոստինոս (187 ինճի Տաքոտնօնէ օլան յէֆնապինտէ) « Թէքմիլ ինսան օլամազ , եա թէնէ ճան էքսիլիրսէ եախօտ օ ճանա ազըլ էքսիլիրսէ » : Գրիստոսուն թէքմիլ ինսանիյէթ ալմըշ օլտուղու պունտան տա պէլի տիր , զիրա ինսանըն ճանընը վէ թէնինի գուրթարմայա կէլտի . կէրէք ճան կէրէք թէն , պու իքիսինն պիրիսի Գրիստոս

տոտտա էքսիբ օլտայըտը թէքմիլ մազսէտինէ մուվաֆֆազ օլամազ
ըտը :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ԿԵՐԷՔ ԱԼԼԱՀԱՆԻ ԹԱՊԻԱԹԸ ՎԷ ԿԵՐԷՔ
ԻՆՍԱՆԻ ԹԱՊԻԱԹԸ ՊԻՐ ԱՆՁՆԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆ ԻՏԱՐԷՍԻ ԹԱՀԹԸՆՏԱ
ՊԻՐ ՊԻՐԼԷՐԻ ԻԼԷ ՊԻՐԼԷՇՄԻՇ ՏԻՐԼԷՐ

ՍԺԴ . Պու խուսուստա պիր գաչ էհէմմ վէ էլզէմ իւթարըմզ
վար տըր , քի մութլագա հէր քիմ պու մատտէլէրի օգուամագ , վէ
լայըզը իլէ անլամագ իսթէրսէ , պիլմէլի տիր : (Տէ . Միւէէ . Հա . Թ .
Պէլալիս . Յազ . Մարդէլալիս . Գիւր . Գ . Գլ . Դ : Բէրրանէ . Յազ . Մարդէ-
լալիս . ՄԻ . Գլ . Գ .) Իքի շէյին պիրի պիրիլէ պիրլէշմէսի իւչ
տիրլիլ օլա պիրի . Եա մատտի , Եա մանկիլի , Եա Գեֆսի Եանի
անձնա : Մատտի սիւրէթտէ պիր շէյ տիկէրի իլէ պիրլէշիր գարը-
շըր մէսէլա , սիւտ սույա , Եախօտ սու շարապա գարըշտըզ զէ-
ման թապիաթնա գարըշըրար . վէ պու գարըշմատան մախլութ իւ-
չիւնձիւ պիր շէյ մէյտանա կէլիր քի նէ թէքմիլ սու տուր նէ թէք-
միլ սիւտ տիւր նէ տէ թէքմիլ շարապ տըր : Մանէվի սիւրէթտէ
պիր շէյ տիկէրի իլէ պիրլէշիր Եա գարըշըր հաչան , ինսանըն
ադընա կէօրէ իքի շէյ Եալընզ պիր թութուլուր . տէյիլ քի օ իքի
շէյին թապիաթը պիրի պիրի իլէ գարըշըր . անձագ պիլիշիք թէս-
միյէ օլունուր , մէսէլա՝ պիր խանէնին թաշարը պիր պիրի իլէ պիր-
լէշիպ , պիր խանէ թէքքիպ վէ թէշքիլ էտէրլէր , ամմա օլ թաշա-
ըն հէր պիրինի սէօքսէն Եըքսան հէր պիրի պիր թարաֆա այրըրը
չըգար . վէ այրըլանլարըն թապիաթընըն թէմամիյէթինէ պիր խալէլ
կէլմէզ , Քէզալիք պիր իսքէմլէ քինէտ իլէ Եա էնքսէր իլէ թախ-
թատան Եափըրը չաթըրը , վէ պիր իսքէմլէ տէնիր . ամմա էնքսէր
թապիաթը պաչգա թախթա պաչգա տըր : Քէզա պէշ օն քիշի պիր
մազսէտ իլին պիր չիրքէթ Եափարլար , վէ այրըլա պիլիլէր : Անձ-
նա , նէֆսնէ , ինսաննա . քի իւչիւ տէ պիր մանատա տէմէք տիր .
Իքի թապիաթն , Եանի Ալլահանի վէ ինսանի թապիաթլարըն պիրի
պիրի իլէ իթթիֆագը իլէ հասըլ օլուր : Պու իթթիֆագ գուվլէթի իլէ
Քրիստոստա պու իքի թապիաթ թէմամէն թէքմիլ օլարագ , վէ պի-
րի պիրի իլէ գարըշմայարագ , թաղէիր էթմէյէրէք վէ իքիսի տէ ա-
րիլէթէն քէնտի խասիլէթլէրինէ վէ իքիսի տէ քէնտիլէրինէ մախսուս
օլան մուամէլէլէրէ մալիք , սահիպ վէ մութասարըրֆ օլարագ , պիր
պիրի իլէ պիրլէշիրլէր . վէ Եինէ քէնտի քէնտիլէրինտէ տալիմ վէ
գալիմ օլարագ քէլամը խիւտանըն պիր անձը խտարէսի թահթընտա
տուրուրլար Եախօտ Եաշարլար :

ՄԺԵ. Պու իքի Ալլահանի վէ ինսանի թապիաթլարն պիրլէշմէսի, խասսէթէն անձճա պիրլէշմէք թէսմիյէ օլունուր. չիւնքի պու իքի թապիաթլար էվվէլ էմիրտէ, պիւա վասէթա (անմիջապէս) անձ իլէ պիրլէշիօր, լաթէշպիհ պիր անա իքի չօճուղունու եան եանա եաթըրարագ, իքիսինին տէ իւսթիւնիւ մուհաֆաղա էթմէք իչին պիր տիւլպէնտ էօրթիւ իլէ էօրթէր: Հէր նէ գատար քի, պու չօճուղար պիրի պիրինտէն այրը իսէլէր իքիսինէ տէ օլ տիւլպէնտ պիր ըատտէտէ տօգունուր: Եախօտ պիր անանըն իքի չօճուղու օլուպ, իքիսինի տէ գուճաղընա եանի սաղընա վէ սօլունա ալըպ գալտըրըրսա. եախօտ իքիսինի տէ կէգտիրիւսէ, եախօտ իքիսինին տէ էլլէրինտէն թութուպ օնլարը եիւրլուտիւրսէ, ֆազաթ պու իւքի թապիաթլըն պիրլէշմէսի, անճնաւոր միուքիւն, եա միաւորութիւն թէսմիյէ օլունուր. պիլ ֆարզ պիր ատէմին ճանը թէնիլէ պիրլէշիւր. պու պիրլէշմէք անձճա տըր. չէօլէ քի թէն թապիաթլը պաշգա վէ ճանընքի պաշգա տըր. վէ իքիսինին պիր սըֆաթ թահաթընտա պիրլէշմէսի իլէ անձճա պիր ինսան թէսմիյէ օլունուղու կիպի քէլամ Ալլահըն տախի անձը՝ ինսանըգ թապիաթլըն իթթիւ խաղ էտէրէք, օնու իտարէ էթտի իսէ, Գրիստա թէսմիյէ օլունտու. իմտի Գրիստա Ալլահտան վէ ինսանտան միւրէթթէպ վէ միւրէքքէպ տիր, վէ պիր անձ իտարէսի թահթընտա քէնտի ումուրուտու իճրա ու ինֆաղ էտէր:

ՄԺԶ. Գրիստապարի պու սըֆաթճա պիրլէշմէյի, անճնաւոր միուքիւնու, ինսանտան թէմսիլ ալարագ պէնգէթտիք. լաքին պու թէմսիլ իքի թապիաթլարն պիր պիրլէրի իլէ հէմ պիրլէշիպ հէմ տէ պիրի պիրինէ գարըշմատըղլարըն աղնաթմաղ իչին կէթիրիլտի. Գրիստապար Ալլահանի թապիաթլը Ալլահանի քէլամըն անձը վէ թապիաթլը քեամիլէն վէ էվվէլինտէն վար իքէն ինսան թապիաթլըն պիրլէշմէսինէ վէ մուալէնէթինէ պիր իսթիյաճը օլմատըղընտան, հիքմէթ վէ էսրարը ըապպանիյէ միւղթէգասընտան՝ քէլամը խիւտա ինսանըղը քեամիլէն ալտըղընտա, նասըլ քի ինսանըն ճանը ինսան օլմագ իչին պիր թէնէ միւհթաճ վէ մէճպուր տուր. ինսանըգ Ալլահըղա մուալին միսիլլիւ թութուլմամալը: Հէր անլար թապիաթլըն պիր անձը օլաճաղը միսիլլիւ, Գրիստապար ինսանըգ թապիաթլընա տախի, պիր միւտիր անձ լաղըմ օլուրուտու էկէրէի ինսան անձընըն վաղիֆէսինի վէ մէճմուրիյէթինի քէլամ Ալլահըն անձը պիղղաթ քէնտիսի իճրա էթմէմիլ օլսալըտը: Իշթէ պու մէճմուրիյէթի քէլամ Ալլահըն անձը քեամիլէն իճրա էթտիլի իչին մարդկային անձա լուղում գալմատը. եանի Գրիստապար ինսանըղը տահա ալա վէ Ալլահանի պիր իտարէ սուրէթի թահթընա կիրտի: Չիւնքի քէլամ Ալլահըն սըֆաթլը (անձը) ինսանըգ սըֆաթլընտան տահա մուաղղամ պիր սըֆաթ տըր:

ՄԺԷ. Իշպուռ Ալլահանի անձ, Կէրէք Ալլահանի Կէրէք ինձանի թապիաթլարը պիրլէշթիրիպ քէնտի հիւանիւ խտարէսի թահթընտա կէշինտիրտիյի իչին, օնլար Կօգարըտա թէֆսիր օլտուղու կիպի, պիրլէշմիշ թէսմիյէ օլունուրլար: պու իքիսինին պիրի մութլագ լազըմ տըր: Կանի Աստուածային բնութիւն, վէ տիկէրի Կանի մարգ-կային բնութիւն մուխայէր աստ վէ գըյաս օլունմամալը, անձագ Աստուածային անձ ինսան թապիաթընըն նիհայէթ իքմալի միսիլիւ-թութուլմալը: Ղիրա իսթար էթտիյիմիզ կիպի հէր թապիաթըն պիր իքմալ էտիճիսի վէ նիհայէթի օլուր քի անձ տըր: վէ պու անձա տիկէր պիր անձ զամմ վէ իլալէ օլունմամալ: Գէզալիք Աստ-ուածային անձ՝ Գրիստոսուն ինսան թապիաթընըն նիհայէթի տիր: Իմտի Գրիստոսա՝ Գրիստոս օլմագ իչին ինսան թապիաթը մութլագ լազըմ տըր: Վէ պու ինսան թապիաթընը Ալլահ թապիաթը իլէ պիրլէշտիրմէք իչին քէզալիք քէլամը խիւտանըն Ալլահանի անձը սուրէթը մութլագատա լազըմ տըր:

ՄԺԸ. Գէլամ ուլլահըն զաթէն քէնտի անձը օլտուղունտան, ինսան թապիաթը պու էճիլտէն քէլամ ուլլահըն անձընա խաս վէ այիտ օլմուշ օլտու: վէ քէլամ ուլլահ թէն ալտըգտան սօնրա պու ինսան թապիա-թընա մախսուս օլան հէփ ամէլլէրի իշլէտի: նասըլ քի թէն ալմատան վէ ալտըգտան սօնրա քէլամ ուլլահ քէնտի Ալլահանի ամէլլէրինի, Ալլահանի թապիաթը իլէ իշլէր իտի: Մատամ քի պու իքի թապիաթ-լարըն՝ քէլամ ուլլահըն պիր անձը խտարէսի թահթընտա իթթիֆագը վար տըր: վէ մատամ քի իքիսի պիրլէշմիշ վէ տէյիլ քի գարըշմըշ տըր, տէմէք քի պու թապիաթլարըն քէնտիլէրինէ խաս, այրը այ-րը ամէլլէրի տէ վար տըր: Պու պէօյլէ իքէն էկէրչի Ալլահանի անձ՝ Ալլահանի թապիաթա մախսուս օլան ամէլլէրի, ինսան թապիաթըն-տան արիյէթէն իճրա էթտի իսէ, սատէճէ քէնտիսի իշլէմիշ օլուր: վէ աստուածաբանլարձա սկիգըն որ՝ թէսմիյէ օլունուր: վէ էկէրչի իքի թապիաթլար պիր անձ խտարէսի թահթընտա օլտուղու իչին, Եինէ արիյէթէն հէր պիրի քէնտինէ մախսուս օլան ամէլլէրի կէօ-րիւր վէ իճրա էտէրսէ օլ վագիթ սկիգըն որոյ թէսմիյէ օլունուր, Կանի միւթթէֆիգէն Եինէ հէր պիրի արիյէթէն պիր Աստուածային անձ խտարէսի թահթընտա քէնտի ամէլլինի իճրա էտէր: Պու իքի թապիաթլար Գրիստոսուն պիր անձը թահթընտա՝ Կանի միւտիւրիյէթ ճիհէթիյէ միւթթէֆիզ իսէլէր տէ Եինէ ասըլ պիրի պիրինտէն այ-րը տըրլար:

ՄԺԹ. Թապիաթ վէ անձ պէյնիստէ մատտէթէն հիշ պիր կէօնէ թագսիմ վէ այրըլըգ օլմագ: պիր տիրլէր, պիզ Կալընըգ ազըլ՝ Կա-խօտ քէնտի ֆիքրիմիզ իլէ մանէն պիրինի տիկէրինտէն այրը կիպի թութարըզ: Պու սուրէթտէ թապիաթ զաթընտա անձա պաղըլ տըր: չիւնքի անձ թապիաթըն նիհայէթ իքմալի վէ միւտիւրի տիր: Պունա

պինաէն տիր , քի Գրիստոսուն ինսան թապիաթը պիր սանիյէ պիլէ արֆաթսըղ անձսըղ օլամազ վէ օլամատը տէրիղ . էյէր պիր սանիյէ պիլէ քէլամը խիւտանըն անձը իթթիխազ էթտիյի ինսան թապիաթընտա օլամմըջ օլսա իտի օլ թապիաթ Գրիստոսուն թապիաթը ռայըլամազ , վէ օլամազ ըտը . անձազ տիկէր պիր քիմսէնին ատտ օլունուր իտի , զիրա թապիաթ անձսըղ տուրամազ . վէ օլամսընըն ինթիմալի տէ եօզ տուր :

ՄԻ . Պու իքի թապիաթլարըն պիրլէշմէսի , էվվէլ էմրտէ պիլա վասէթա անմիջապէս Ալլահանի անձ իլէ օլտուղունտան , տէմէք քի հէր պիր թապիաթըն քէնտինէ խաս վէ պիր պիրինտէն այրը աւմէլլէրի տէ վար սըր , վէ պիրի պիրի իլէ գարըշամազ . Փագաթ պիլ վասէթա միջապէս , միւթթէֆիզ թէսմիյէ օլունա պիլիր , եանի քէլամ ուլլահըն անձը վասիթասը իլէ : Պու սուրէթտէ իքի թապիաթըն տա այրը այրը խասիյէթլէրի , այրը այրը միւրատլարը վէ այրը այրը ամէլլէրի վար տըր . մատամ քի Գրիստոստա Ալլահանի թապիաթ թէք-միլտիր , մատամ քի ինսանի թապիաթ թէքմիլ տիր . տէմէք քի Գրիստոս էֆէնտիմիղտէ հէմ Ալլահանի խասիյէթ , հէմ ինսանի խասիյէթ . Ալլահանի միւրատ ինսանի միւրատ . Ալլահանի ամէլ ինսանի ամէլ պունուն կիպի ինսանի ֆիքիր . ինսանի ճան . վէլ հասըլ ինսանլարտա կիւնահտան մատա , սայիր հէր նէ քի վար իսէ հէփսինի քէլամը խիւտա ալտը վէ ալտըղը իլին տախի Յիսուս Գրիստոս թէսմիյէ օլունտու :

ՄԻԱ . Ալէմ պիլիր քի Ալլահանի թապիաթ ինսան թապիաթը իլէ անձազ պիրլէշմէպիլիր , տէյիլ քի գարըշըր . զիրա Ալլահ թապիաթը տիկէր թապիաթա գարըշըրսա օ վագիթ Ալլահա քէնտի Ալլահըղ քէմալէթինի գայպ էթմէսի միւնէրրէտ լազըմ կէլիր իտի . զիրա Ալլահ վէ Ալլահտա հէփ պուլունան քէմալէթլէր նէ նօզսան , նէ զամմ գապուլ էտէրլէր , նէ վագիթ , նէ իսթիպտալ դապուլ էտէրլէր . իլլա հէր նէ քի Ալլահտա վար իսէ թէքմիլ տիր . թէմամ տըր խալիս վէ էպէտի տիր . նէ կէշէր նէ թէպտիլ օլուր . ամմա ինսանլարըն թապիաթը պէօյլէ տէյիլ : Գրիստոսուն տախի ինսան թապիաթը կիւնահտան մատա պիլզտէքի պուլունան ինսանլըղ իսթիյաճաթ վէ հալլէրինին քեաֆֆէսինէ կիրիֆթար օլուպ , թէքմիլ ինսանլըղ մուամէլլէրինի սահիհէն , տէյիլ խայպիէն իճրա ինֆազ , վէ իպրազ էյլէտի . նասըլ քի պատարագտա քիլիսէ տուա էտէր « եղեալ հաւաստեալ եւ առանց ցնորից մարդ , եւ անչիոթ միաւորութեամբ . . . » :

ՄԻԲ . Գրիստոսուն իշպու Աստուածային վէ մարդկային իքի թապիաթլարընըն պիր Ալլահանի անձ իտարէսի թահթընտա տուրուպ պիրլէշմէսինի , եախօտ Գրիստոստա պիր թէք Ալլահանի անձ օլտուղունու իսպաթ էտէլիմ : (Յօվհ. Ա. 14.) « Վէ քէլամ թէն օլ-

տու, վէ պիգտէ սաքին օլտու . . . » : Եօգարտա պիր զաթըն տի-
կէրի իլէ գաչ տիւրլիւ պիրլէչէպիլիր օլտուղունու եազմըչը : Յով-
հաննէսին պու սէօղիւնտէ տէ քէլամ ուլլահըն ինսան թապիաթը իլէ
պիրլէչմէսի կէօրիւնիւյօր : Պու պիրլէչմէք, գարըչմագ մատտի սիւ-
րէթտէ (նիւթականապէս) օլամազ . զիրա պիր գատէհ շարապըն
պիր գատէհ սույա մատտէթէն գարըչըպտա, պիր իւչիւնճիւ շէրպէթ
հիյէթի չըղտըղը կիպի, քէլամ ուլլահըն թապիաթը ինսան թապիաթը
իլէ գարըչմագ, զիրա Ալլահանի թապիաթ իսթիպտալ (թէպէտտիւ-
լաթ) օլամազ օլտուղու պէտիհի տիր : Իսթիպտալ գապուլ էտէն թա-
պիաթ Ալլահ թապիաթը օլամագ, Նէ տէ քէլամ ուլլահըն իչպու պիրլէչ-
մէսի մանէվի սուրէթտէ օլապիլիր . եանի պիր մուհապպէթ պիրլէչմէսի
սայըլամագ, զիրա իքի տօսթուն պիր պիրի իլէ մուհապպէթճէ մէր-
պութ օլտուղըրը հալտէ, պունլար պիրի պիրինտէն թէն ալմըչ տէ-
նիլմէզ : Անճագ մուհապպէթլի տիրլէր տէնիր : Քէլամ ուլլահ իսթ-
թէն օլտու, վէ պիգտէ սաքին օլտու . եանի ինսան թապիաթընտա
վէ քիսվէթինտէ : Տէմէք քի քէլամ ուլլահ զաթճա վէ անճճա
ինսանըզ իլէ պիրլէչտի . էօյլէ պիրլէչմէք նասըլ քի ճան թէն իլէ
սահիհէն վէ էսալէթէն եախօտ Նէֆսճէ պիրլէչիր :

ՄԻԳ . Նեատոր շուրայը տէմէլի իտի քի, քէլամ ուլլահ թէնի ալ-
տը . տէյիլ քի թէն քէլամը ալտը . եանի թէնտէն էվվէլ քէլամ վար
իտի, թէն Մարիամ Աստուածածինին րահմինտէ փէյտա օլտուղու
կիպի քէլամ Ալլահըն անճը իտարէսինտէ փէյտա օլտու, վէ տօղ-
տու . հիչ պիր սանիյէ իչպու թէն, ճան եախօտ Քրիստոսուն ին-
սանըղը քէլամտան էվվէլ եախօտ քէլամըզ օլմատը : Էվվէթ հէր
պիր թապիաթա պիր միւտիր (աճճ) լաղըմ տըր . Քրիստոսուն ինսան
թապիաթընա քէլամըն պիր սատէ անճը նազըր վէ մուհաֆըզ պուլուն-
տուղու իչին տիկէր անճա իհթիյաճը օլմատը . տէմէք քի կէրէք Ալլա-
հանի թապիաթըն կէրէք ինսանի թապիաթըն սըֆաթը եախօտ միւտիրի
(աճճը) պիր տիր : Պիր տէ տիգգաթ էթմէլի քի, քէլամը խիւտանըն ան-
ճը ինսան թապիաթընը ալտըղընտա, ինսան անճընա լուղում պըրագ-
մատը տէտիյիմիզտէ, պու ալընան ինսանըղըն կէօյա թապիի պիր
ինսան անճը թախսիա օլունմուչ իքէն, Աստուածային անճ օնտան
տահա գուվվէթլի օլտուղունտան, օնուն էլինտէն օնու պըրագտըր-
տը կիպի կէօրիւնմէսին, վէ էօյլէ տէ տէյիլ տիր, անճագ Մարիամ
Աստուածածինտէն Ալլահըն գուվվէթիլէ՝ վագթընտա եարատըլաճագ
պու ինսան թապիաթը խառսէթէն քէլամ ուլլահըն սըֆաթը իչին,
անճը իչին եարատըլտը, տէյիլ պաչգա պիր սըֆաթ իչին . պիլ ֆարզ
պիր փատիչան էվլատը միւթէպէր պիր զատէկեանա սէնին պիր քէ-
րիմէն տօղտուղունտա օնու պէն ալաճաղըմ տէյի վատ պուլու-
րուրսա, վէ ֆիէլվագի օլ գըզ տօղար վէ օլ շահպատէյէ նըչանլա-
նըրսա, ախէրին հագգընը մը զապթ էթմիլ օլուր, եօղսա քէնտինէ

վատ ու խաս օլունան գըղը մը արըշ օլուր : Հաքէզա քէլամ ուլլան քէնտի սըֆաթընա զաթէն թախսիա օլունան ինսանըղը արտը . օնուն իչին տէրիզ քի , պաշգա սըֆաթա լուզում եօղ իտի . հէմ քէլամըն սըֆաթը էսալէթ , վէ զաթ պիրլէշմէսի իլէ իշպու ինսանըզ թապիրաթը իլէ պիրլէշտի : (Փէլէդ . Բ . 6 .) Գրիստոս « քի Ալլահըն շէք-լինտէ տիր . Ալլահա միւսապի պէրապէր օլմասընը գափմա (պիր սըֆաթ կիպի հիշ գըյաս էթմէտի , անճագ գուլ շէքլինի արտըղը իշին քէնտի քէնտինի հիշ էթտի : (Սէպէպի տէ եանի) ինսանլար միս-լինէ կիրտիյի իչին , վէ սըֆաթտա ինսան կիպի պուլունտուղու իչին , էօլիւմէ գատար , հէմ խաշ էօլիւմիւնէ գատար իթաաթ էտէրէք , նէֆսի զաթընը թէնէզղիւլ էթտիրտի » : Առաքեալըն պու սէօլլէմէ-սինտէն քեաֆիէն իսպաթ օլույօր , էվլէլա՝ Յիսուս Գրիստոս քէլամը խիւտա քի Ալլահ թապիրաթընտա տըր , վէ իշպու թապիրաթտա օլ-տուղու քէնտիսինին ասլընտան հալի վէ շանը իտի . տէյիլ քի սօն-րատան եափմա վէ գափմա պիր հալ իտի . պու պէօյլէ իքէն , քէն-տի քէնտինի ինսան գըյաֆէթինի արտըղը իչին հիշ էթտի : Տէմէք քի Պօղոս առաքեալ թէն արմայը քէլամ ուլլահըն սըֆաթընա վէրտի , վէ օնուն ազամէթինէ եազըշտըրմատըղը իչին քէնտի քէնտինի հիշ էթ-տի տէյօր : Սանիյէն՝ էկէրչի Գրիստոստա իքի սըֆաթ օլսա իտի , պու սէօզ իճապ էթմէզ իտի , քէնտի քէնտինի հիշ էտէն պուրատա քէլամ ուլլահ տըր . վէ թէն արան տախի եինէ օլ քէլամ տըր . վէ պու թէնտէ վուգու պուլան հալլէրի . եանի էօլիւմիւ վէ խաշ էօ-լիւմիւնիւ Պօղոս առաքեալ պու քէլամա վէրիյօր , էկէրչի Գրիստոս-տա ինսան անճը օլսա իտի էօլիւմ վէ խաշ օնա եազըշտըր իտի , վէ ալէմէ վուգու պուլտուղու իչին քիմի հագգ քիմի նահագգ եէրէ խա-շա չըգապիլի իտի . վէ էօլմէք թապիր իտի , ամմա պիր Ալլահըն էնթիշամընտա օլան քէլամա խաշը վէ էօլիւմիւ վէրտիյի իչին , Պօ-ղոս առաքեալ սիւղանը տէնչէթ օլարագ , պու սէօլլէրի եազտը :

Միհ . Տահա աշըզ տըր , (Յ . 45 . Ա . 18 .) « Ալլահը հիշ քիմսէ կէօրմէտի , իլլա պիր թանէճիք օղուլ , քի փէտէրին գուճաղընտա տըր , օ խապէր վէրտի » : (Ի . 28 .) « Թուլմա առաքեալ Գրիստոսու տիրիլտիքտէն սօնրա հաշան կէօրտիւ իսէ , Բապայիւմ վէ Ալլահըմ տէ-յի իգրար էթտի վէ չաղըրտը » : (Հ . 45 . Թ . 5 .) « Իսրայէլ միլլէ-թինտէն թէնճէ Գրիստոս , քի Ալլահ թէնճէ իսրայէլ միլլէթինտէն տօղտու , պու տօղուլ վուգուլինի վէ ամէլինի Պօղոս առաքեալ Ալ-լահա վէրիյօր . տէմէք քի Գրիստոստա տօղմուլ թէնճէ թապիրաթ վարըտը . վէ պու տօղան , եանի քէլամը խիւտա Ալլահ իտի : (Յ . 45 . Ժ . 30 .) Գրիստոս առաքեալար իլէ սէօյլէշէրէք , աշըգտան աշըղա փէտէր նէ իսէ օղուլ տախի օ տուր տէր . « Պէն վէ փէտէր պի-րիզ » , եանի փէտէրին վէ պէնիւմ թապիրաթընը պիր տիր : Պու պիր-լէշմէք եա մանէվի տիր , եա թապիրաթճա տըր : Մանէվի օլամազ .

զիրա « հէր շէյին իւզէրինէ Էպէտիլիքտէն միւպարէքլէնմիշ Ալլահ տըր » : Պօղոս առաքեալըն պու սէօղիւնէ կէօրէ միւճէրրէտ քէլամ Ալլահ տըր , քի Էպէտիլիքտէն վար օլտուղու իգըար օլույօր : Վէ մատամ քի պու Էպէտիլիքտէն վար օլան Գրիստոս տուր , Պօղոս առաքեալըն սէօղիւնէ կէօրէ . « Գրիստոս քի Ալլահ տըր » . վէ Էպէտիլիքտէն միւպարէքլէնմիշ եինէ օ Գրիստոս Ալլահ տըր . տէմէք քի Նեստորականլարըն իտտաապը պի էսաս տըր , եանի Գրիստոստա իքի անձ եօգ տուր . քէլամ ուլլահըն պիր եալընըգ Ալլահանի անձը վար քի Ալլահ տըր վէ պու տա Էպէտի միւպարէքլէնմիշ Ալլահ տըր . տէմէք քի Գրիստոսուն սէօղիւ . « Պէն վէ փէտէր պիրիզ » , Ալլահըգ իւզէրինէ տիր : Մատամ քի պու սէօղիւ սէօլէյէն Գրիստոս ինսան օղլու տուր . տէմէք քի , Գրիստոս հէմ ինսան տըր հէմ Ալլահ տըր : Եանի պիր եալընըգ Ալլահանի սըֆաթը (անձը) սայէսինտէ ինսան իքէն , քէնտի քէնտինի փէտէրէ պէրապէր , վէ օնուն թապիյաթը իւլէ պիր թութույօր : Էօլէ իսէ քէլամ ուլլահըն անձը Գրիստոսուն անձընտան պաշգա տէյիլ . եանի պիրի Էպէտիլիքտէն քէլամը խիւտանըն անձը , վէ տիկէրի մուվազգաթ Գրիստոս ինսան էվատընըն անձը . իշթէ պու թալիմաթ Նեստորուն վէ քէնտի թէվապիլէրինին եանըլ թալիմաթը տըր : Անձագ Գրիստոստաքի պուլունան անձ պիր թէք քէլամ ուլլահըն անձը տըր . օնուն իշին տիր քի Ալլահանի եանի քէլամ ուլլահըն թապիլաթընա եագընըր հարաքեաթ եա իւնվանլար պաղէն Գրիստոսա վէ օնուն ինսանըղընա մուգապէլէթէն , (փոխաբինալար) վէրիլիյօր . օ տա պիր Աստուածային անձըն սահիհէն վէ նէֆսէն Գրիստոսուն ինսանըղը իլէ պիրլէշտիյի իշին տիր . վէ պու Ալլահանի անձըն պիրլէշմէսի միւնասիպէթի իշին վէ Ալլահանի թապիլաթըն սէպէպի իշին տիր քի , (Ալլահ էվատըր պիր թանէճիք էվատ վէ Ալլահըն խաս քէնտի էվատը , եանի որգի Աստուծոյ , որգին միածին , իւր որգի) տէյի Գրիստոս ազիզ քիթապտա թէսմիյէ օլունույօր : (Մատթ. ԺԶ. 16.) « Սէն սաղ Ալլահըն օղլու Գրիստոսուն » : Վէ պու Պետրոսուն իգըարը փէտէր Ալլահտան Պետրոսա ինսան օլմուշ օլտուղունու Գրիստոս քէնտիսի սէօլէյօր : (17) « Պու շէյի սանազան վէ թէն պէյան էթմէտի , իլլա կէօկտէքի պուլունան փէտէրիմ » : Տէֆա Գրիստոսուն Յորդանանտա (ԺԵ. 5: Մատթ. Ա. 14: Դուդ. Գ. 22: Մատթ. Բ. 3: Դուդ. Բ. 65: Բ. Պետ. Ա. 17.) թալիօր տաղընտա Գրիստոսուն թէպտիլի հալ (ալլակերպուլթիւն) իթաիլինտէ « Պու պէնիմ սէվկիւլիւ էվատըմ տըր , քի պէյէնմիշիմ , վէ քէնտինտէն հազգ էթմիշիմ » : (Հուդ. Ը. 32.) Ալլահ . « քի քէնտի էվատընա էսիրկէմէտի . իլլա պիզիմ հէփիմիզ իշին օնու թէպիլմ էթտի (խաչ էօլլումիւնէ) » : (34) « Գրիստոս Յիսուս , քի էօլտիւ վէ տիւրելմիշ պիլէ տիր վէ Ալլահըն սաղ թարաֆընտա տըր , վէ տէ պիւզիմ իշին շէֆաաթ էտէր » : Սիւալ էթմէլի Նեստորականլարա պու

նմալ ինսան էվլատը տըր քի էօլիւյօր վէ տիրիւյօր վէ Ալլահըն սաղ թարաֆընտա օթուրույօր . պու ինսանլըղա վէրֆլմիշ մի տիր : տէմէք քի օնու էօլտիւրմէք վէ տիրիւթմէք վէ սաղ թարաֆընա օթուրթմազ պիր Ալլահլըղա խաս տըր : էօլէն քիմ տիր , Գրիստոս տուր , տիրիւիպ Ալլահըն սաղ թարաֆընտա օթուրան քիմ տիր , եինէ Գրիստոս տուր . քիմֆն գուվվէթիլէ , միւճէրրէտ քէլամ ուլլահըն անձընըն գուվվէթիլէ , քի Գրիստոսուն ինսան թապիյաթը իլէ պիրէշմիշ տիր , վէ օնու զիրի իտարէսինտէ կէղտիրիյօր :

ՄԻԵ . Կէրէք Ալլահ թապիւթը կէրէք ինսան թապիւթը ազիզ քիթապտա պիր Գրիստոսա վէրիւյօր վէ ինսան ամէլլէրի Գրիստոսա Ալլահ ամէլլէրի ատտ օլունույօր . վէ Ալլահ ամէլլէրի պիր Գրիստոսա ինսան ամէլլէրի ատտ օլունույօր : Վէ ինսանի վէ Ալլահանի ամէլլէր պիրի պիրի իլէ իլհազ օլունույօրլար պիր սայըլըյօրլար , զիրա կէրէք Ալլահանի ամէլլէրի կէրէք ինսանի ամէլլէրի իճրա էտէն պիր Գրիստոսուն անձը օլտուղու իչին վէ պիր պու Ալլահանի քէլամըն անձնաւորութիւնունուն գուվվէթի վէ իտարէսի թանթընտա իպրազ ու ինֆազ օլտուղու իչին , վէ պունա պինսէն տիր հէփ օլ ազիզ քիթապըն սէօլլէրի քի պիր Ալլահ էվլատընը վէ ինսան էվլատընը Ալլահըն օլունուն վէ ինսան օլունուն պիր օլտուղունու կէօսթէրիլէր , (Ա . Կ . Բ . 8 .) հաչան « Էթիլէլամ րապընը խաչա չըգարըմը » թաստիգ էտէր . (Գ . Բ . Գ . 15 .) « Էօմիւր պախշ էսիւճի էօլտիւրիւլմիւշ կէօսթէրիլի , հաչան Ալլահ քէնտի գանը իլէ քէնտինէ պիր քիլիսէ գազանմը թէսմիյէ էտէր : (Գ . Բ . Դ . 28 .) հաչան պու ինսան էվլատընըն Աբրահամտան էվլէլ օլտուղունու վէ եաչատըլընը թագրի էտէրսէ : (Յ . Բ . Ը . 58 .) հաչան Ալլահըն էվլատընը գարրտան տօղմուշ կէօսթէրիլի . (Գ . Բ . Դ . 4 .) հաչան ինսան էվլատընըն կէօյտէ տուրուպ եէր իւզէրինտէ սէօյլէտիլինի թաստիգ էտէրսէ : (Յ . Բ . Զ . 13 .) Մատամ քի կէրէք ինսանա մախսուս օլան ամէլլէր , կէրէք Ալլահա խաս օլանլարըն իքիսի տէ պիր պու զաթա ատտ վէ այիտ օլունույօր . վէ մատամ քի պու պիր զաթ Ալլահ վէ ինսան թէսմիյէ օլունույօր , վէ եինէ պու պիր զաթ Քըրիստոս թէսմիյէ օլունույօր տէմէք քի Գրիստոստա պիր թէք սըֆաթ վար տըր , վէ պու սըֆաթ սէպէպի իչին իքի թապիւթլարըն հարաքեաթը պիր Գրիստոսա վէրիւյօր :

ՄԻԶ . Սուրը քիլիսէ Գրիստոսուն տիրի վէքիլի տիր քի հէր կէրչէքիլի Գրիստոստան քեամիլէն ալմը տըր , նէ էթտի վէ նէ էօյրէթտի :

Պու տին իգրարլարընըն ումուլի սուրէթի , մէվճուտու վէ մէճուտու Հանգանակ հաւատոյ , եախօտ Հաւատամք , եախօտ դաւանուն թիւն թէսմիյէ օլունուր : Առաքելական Հանգանակ , Նիկիա Հանգանակը , Կոստանդնուպօլսոյ եանի Ստամպօլ սինօթունուն հանգանա-

կը . պոռնկար տա վէ քեաֆֆէի ումումի տինօթլարտա թանգիմ վէ թաստիգ օղունան դաւանինի տինիյէտէ , էվվէլ էմրտէ Գրիստոս , փէտէր Ալլահնն օղլու էպէտիլիքտէն Ալլահտան Ալլահ , նուրտան նուր . քէլամ ուլլահ . պիքիր Մարիամտան թէն ալմը վէ թէքմիլ ինսանլըգ ալմը տէնիր : Օլ քէլամ ուլլահ եինէ էգիյէթ չէքմիլ խաչա չըգմըլ իւչ կիւնտէն տիրիլմիլ կէօյէ չըգմըլ . Ալլահնն սաղ թարաֆրնտա օթուրույօր , քի տիւնեա սօնունտա էօլիւլէրին վէ տիրիլէրին շէրաաթընը քէսմէյէ կէլէճէք տիր . . . տէնիր վէ իգրար օղունուր : Պու Ալլահլըգ նէ , պու ինսան հալլէրի նէ : Մատամ քի օլ Ալլահ պէօյլէ հալլէրէ կիրիֆթար օլմուչ , նէ իլէ օլմուչ , Ալլահ թապիաթը իլէ մի . հաչան . Ալլահ էգիյէթէ տիւչար օլամաղ . նէտէն տիր , վէ նէ սէպէպէ մէպնի տիր էօյլէ իսէ քի Ալլահ ագիմիւլչան հաղրէթլէրի խաչա չըգարըլմըլ տէնիյօր , Եալընըգ ալտըղը ինսան թապիաթը իլէ վէ հէր կիւն քիլիսէլէրտէ պու տին իգրարը ճէմաաթա տույ վէ իճրա օղունույօր . պաչգա պիր սէպէպ իչին տէյիլ , անճաղ Գրիստոստա պուլունան կէրէք Ալլահ , վէ կէրէք ինսան թապիաթլարընըն սըֆաթը գայիմի , եանի անճը պիր քէլամը իլիւտանըն անճը օլտուղունտան տըր :

Միչ . Ս . Իգնատիոս Աստուածաղգեաց (Ա . Պէրաֆէս Գիրք Ը . Գ . Բ .) « Հէքիմ պիր տիր , ճիսմանի վէ բուհանի , տօղմուչ վէ տօղմամըլ , թէնտէ տօղմուչ Ալլահ . վէ Մարիամտան վէ Ալլահտան . էվվէլա գապիլի էգիյէթ . վէ օլ վազըթ նագապիլ՝ Յիսուս Գրիստոս էֆէնտիմիլ . . . վէ պիր Յիսուս Գրիստոսա Դաւիթին սիլսիլէսինտէն թէնճէ ինսան օլտուղունա . վէ Ալլահնն օղլունա » : Ս . Օգոստինոս . (Էնգէրիթիճ Գ . Լ . Ե .) « Գրիստոս Յիսուս Ալլահնն էվլատը , հէմ Ալլահն տըր հէմ ինսան , Ալլահ հէր տէհրտէն էվվէլ , ինսան պիգիմ տէհրիմիգտէ . Ալլահ՝ չիւնքի Ալլահնն քէլամը . զիրա քէլամ Ալլահ իտի . վէ ինսան՝ զիրա անճըն պիրլիկի խուսուսունտա՝ ազըլտանէ ճան վէ թէն քէլամա գապիւլտու . . . պիր թանէ Ալլահնն օղլու , օ տա ինսան օղլու , պիր թանէ ինսան օղլու , օ տա Ալլահնն օղլու . տէյիլ քի Ալլահնն իքի օղլուլարը , Ալլահ վէ ինսան , իլլա Ալլահնն պիր օղլու : Ալլահ , պիտայէթի եօզ , ինսան պիր պիտայէթտէն , էֆէնտիմիլ Յիսուս Գրիստոս » : Պունտան աչըգ տահա նէ օլապիլիր , տէյօր Ս . Օգոստինոս , տէյիլ քի Ալլահնն իքի օղլու վար . խանըր , պիր թանէճիք քէլամը՝ էպէտի օղլու , օ քի Մարիամտան թէն ալտը . վէ Գրիստոս էֆէնտիմիլ տիր : Նիստորուն եանլըլընը քեամիլէն ճէրհ էտէյօր , քի Ալլահա իքի օղլու վէրիյօրուտու , պիրի քէլամ ուլլահ , էպէտի , ասլի , տիկէրի Գրիստոս՝ Մարիամըն վէ Ալլահնն թէվէճիւհ օղլու՝ եախօտ ճան էվլատը վէ թէվէճիւհ իլէ եալընըգ քէլամ ուլլահա եանաչմըլ ըտը : Համտ օլտուն քի , չիմտիքի գէմանտէ՝ Նիստորականլարըն լաֆըզըլըլ տիւնեանըն հէր թարաֆրնտան գալգտը ,

պիր եալընըդ Մուսուլ վէ Մարտին ճանիպինտէ պու իսիմ իլէ միւս
սէմմի պիր ճէմիյէթ վար տըր , լաքին էկէրջի սիւալ էտէրսէն պուն-
լար քէնտի մէզհէպլէրինին շուրութունու քէնտիլէր տախի պիւմէզլէր :

ՄԻԸ . Հայաստանեայց քիլիսէսինին էվայիլտէն պու կիւնէ տէ-
կին թէրէննիւմ էթտիլի շարական տուալարը , հէր սահիֆէտէ քէ-
լամ ուլլահն փէտէրտէն այրըմայարադ վէ փէտէրին թապիաթլընտա
օլարադ վազթընտա Մարիամ Աստուածածինտէն Ալլահ վէ ինսան
տօղտուղունու , սապթը պիւլէնտ իլէ իզրար , վէ թաստիդ էտէր :
(Տէս Շարպան Ծննդէան) Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի . . . : Պէօլիւք
վէ հիքմէթլիւ սըրր , քի պու կիւն պէյան օլտու : Անքաւելին երկնի
եւ երկրի . . . : Կէօյէ վէ եէրէ սըզմայան , փէտէրտէն այրըմայա-
րադ դունտաղա սարըտը : Անսկիզքն էակից հօր , բանդ 'ի կուսէ
Անճառ միուլթին : Պաշլանկըճը օլմայան քէլամ փէտէր իլէ հէմզաթ
թարիֆ օլունմադ պիրլիք , պիքիրտէն տօղտուն , փէտէրէ վէ բու-
հունա հէմզաթ : Անսկիզքն որդի , հուրն կենդանի . հայաթ վէրէն
աթէշ , քի պէօլիւթլէնտէ թուլթուշտու , օնու քի զարարսըդ բահ-
մինտէ թաշըտըն , վէ Ալլահ վէ ինսան տօղուրտուն : Տեսին դասք
իմանալի զօրութեանց . զԱստուած մարմնով առ իքէն ծնեալ . . .
զիրուն օլան մէլայիլէր օրտուլարը , Ալլահ սէնտէն թէն իլէ տօղ-
մուշ օլտուղունու այնէն միւշահէտէ էթտիլէր , ամմա սէնին օղու-
նուն քիլիսէսի սէնի քի պիքիրլիք իլէ վալիտէ սին Ալլահն վալի-
տէսի իզրար էտէր :

ՊԱՊԸ ԲԱՊԻ

ՊՈՒ ԱՆԶՆԱԻՈՐ ՍԸՖԱԹՃԱ ՊԻՐԼԵՄԵԼԻԵՐԻՆՏԵ
ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ԿԵՐԵՔ ԱԼԼԱՀԱՆԻ ԹԱՊԻԱԹԸՆԸՆ ՎԵ ԿԵՐԵՔ
ԻՆՍԱՆԻ ԹԱՊԻԱԹԸՆԸՆ ԹԵՔՄԻԼ ԳԱԼՏԸՂԸ . ՎԵ ՀԵՐ ՊԻՐԻՆԻՆ
ԹԵՔՄԻԼ ՎԵ ԱՅՐԸ ԱՅՐԸ ԱՄԵԼԼԵՐԻ . ՄՈՒՐԱՏԼԱՐԸ ՎԵ ՍԱՅԻՐԵ
ՎԵ ՊԻՐ ՊԻՐԻՆՏԵՆ ԱՅՐԸ ՕԼՄԱԼԱՐԸ ԻԻԶԵՐԻՆԵ

ՄԻԹ . Պու պապտէ իքի խուսուս վար տըր , էվլէլա Քրիստոս-
տա թապիաթլարըն թէմամիյէթի , սանիէն պու թապիաթլարա խաս
օլան մուրատլարը եա բատէթլէրի վէ ամէլլէրի . պունլարըն իքիսի-
նէ տէ գարշը բաֆըզըլըլար զուհուր էթտի :

ՄԼ . Էվլէլա Եւտիքէս Նեստորա նէֆսանիյէթլէ գարշը կէլտի ,
ֆադաթ նէֆսանիյէթ բուհու իլէ զուհուրա կէլէն հէր մէսէլէ վէ
միւնադատա վուգու պուլտուղու կիպի պունլարընքի տէ թըպկը
էօյլէ օլտու . եանի իքիսի տէ տօղրուլուգտան սափարադ սահիհ եօ-
լու գայպ էթտիլէր . չէօյլէ քի Նեստոր Քրիստոստա իքի օղու վար
տէտի . պիրի քէլամ ուլլահն , աիկէրի Քրիստոսուն : Քրիստոսունքի

թէ վէճճիւհ է վլատը , լուծֆ , եախօտ ճան է վլատը տըր , տէտի : Պու սուրէթտէ քէլամ ուլլան վէ Գրիստոս ալըր ալըր է վլատլար տըրլար . պիր թանէ տէլի տիրէր . վէ պունուն իչին եանի Գրիստոսու եալընը տօղուրտուղու իչին , Մարիամա մարգածին տէտի :

ՄԱՍ . Եւտիքէս պունա դարչը , թէն ալմազտան՝ Գրիստոսուն իւ քի թապիաթը վար ըտը . թէն ալտըգտան սօնրա իշպու իքի թապիաթլար դարըչը պիր թապիաթ օլտու . իմտի Գրիստոսուն պիր թապիաթը վար տըր տէմէյէ վէ էօյրէթմէյէ ճէսարէթ էթտի : Պու րաֆըղոյա դարչը Ստամպօլ սինօթունտա 448 տէ Ս . Փլափիանոս րիյասէթիլէ , վէ եւզէփիոս Տօրիլէա շէհրէ եպիսկոպոսունուն արգիւսիւ իւզէրէ Եւտիքէս սինօթա տապէթ օլունտու իսէ տէ , կիթմէյէ ըսրար էթտի , հաթթա Գրիստոսուն պիրլէշմէսինտէն էվվէլ իւքի թապիաթտա օլուպ պիրլէշտիքտէն սօնրա Գրիստոսուն պիր թապիաթը օլտուղունու իգրար էտէրիւ տէյի վէրտիլի դաւանութիւնու իւզէրէ՝ սինօթ քէնտիսինի ճէրհ էթտի , իշթէ պու էճիլտէն Եւտիքէս Ասիթանէտէ պիր մանասլըր րէիսի վէ արչիմանտրիտ իքէն . մէհմուրիյէթինտէն թարտ օլունտու : Եւտիքէս սինօթտա՝ քէնտիսինէ հիւքմ վէրտիքլէրի իչին Լէոն փափա հազրէթլէրինէ միւրաճաթ (ափիէլլօ) էթտի . վէ լաքին քէյֆիյէթի Ս . Փլափիանոս էթրաֆը իլէ Բօմայա պէյան էթմիշ օլմասը իւզէրէ , Ս . Լէոն փափա սինօթու դարարլարը իլէ պէրապէր Եւտիքէսին իշթիքեալարընա հազգ վէրմէյէրէք , թաստիգ էթտի : Պունուն իւզէրինէ զայէթլէ միւնֆէիլ օլարագ Եւտիքէսին համիի քիպիրի վէ րէֆագիլէր իչինտէ էն նամտարը օլան Դէոսկորոս մէգըիւր սինօգա դարչը Եփեսոս շէհրինտէ 449 տա տիկէր պիր նէվսանիյէթ մէճլիսի թէճէմմիւ իթտիրիպ վէ Ս . Փլափիանոսու տախի օրայա ճէլպ իլէ , սէն Բօմայա եազմը , վէ Եւտիքէսին դատապարտութիւնունա սէպէպ օլմուշսուն . վէ չիմտիքի դարարլարա դարչը Բօմայա միւրաճաթ էտիյօրսուն տէյէրէք . մէճլիստէ օլ ազիզի եաթըրարագ , էօյլէ շէտիտ դարպ էթտի քի իւշ կիւնտէն սօնրա Տէլոս ատասընտա օլ ազիզ վէֆաթ էթտի : Պունտան սօնրա 451 տէ Քաղկէդոնտա տիկէր պիր ուլու սինօթ թէճէմմիւ իտիպ հէր միլլէթտէն հայրապետլէր պուլունտուլար , Երմէնի միլլէթինին հայրապետլէրի , օլ վագըթտա Աճէմլէրէ դարչը շէտիտ մուհարէպէլէրի զուհուր էթտիյինտէն օլ մէճլիստէ պուլունամատըլար : Պու սինօթ քէյֆիյէթի պատէթ թէտգիգ , Եւտիքէսի վէ Դիոսկորոսու , պու քի Նսկէնտէրիյէ եպիսկոպոսու իտի , դատապարտել էթտիլէր վէ իքիստտէ Մարկիանոս իմքէրաթօրուն էմրիլէ նէֆի օլտուլար : Եւտիքէս վէ Դէոսկորոս վէ ավինէլէրի տին պապընտա պու սուրէթտէ ազըրճա եանըլտըլար վէ եանըլըզլարընտա թէաննիւտ էտէրէք , տօղուլթմայա րագի օլմատըլար , Գրիստոսուն քիլիսէսինէ վէ վիճուտու մանէվիսինէ պիր գաթ տա պունլար եարա աշտըլար վէ դարար վէրտիլէր :

ՄԼԲ. Եւտիքէսին պու ըաֆըզըղըղնտան պիր դաչ խիւլասէ չըզար : Եվելլա Գրիստոսուն Մարիամտան տողմազտան իքի թապիաթը վար խտի : Սանիէն պու թապիաթլար պիրլէշտիքտէն սօնրա եախօտ քէնտի մէրամընը միւշիր խթիլլահը գուլլանարագ , պու իքի թապիաթըն գարըշմասընտան սօնրա , Գրիստոստա իքիսինտէն միւլ-րէքքէպ տիկէր իւչիւնճիւ պիր թապիաթ թէշքիլ օլունտու : Սալիսէն Գրիստոսուն թէնի Մարիամ Աստուածածինին ըանմինէ տիւշմէզտէն զաթէն վար խտի , եախօտ կէօյտէն էնտիրիլմիշ խտի : Բապիէն Գրիստոս Մարիամըն ըանմինտէն եախօտ թէնինտէն հիչ պիր շէյ ալմատը-եալընըզ սու օլուգտան կէշէր կիպի Գրիստոս տախի Մարիամտան տողմուշ օլտու՝ օնուն իչին Մարիամա աստուածածին տէմէք խաթա տըր . անճագ մարդածին տէմէլի տիր : Պունուն իլէ պէրապէր Նեստորա գարըր ուղըրաշան պու խասիմ , համագաթըղ իլէ ֆէրգի-նէ վարմայարագ Նեստորուն խաթասընը իխթիյար վէ թաստիգ էթ-միշ օլտու : Չուգուրա տիւշմիւշ խասմինէ մանա վէրէրէք քէնտիսի տախի այնը պիր չուգուրա տիւշտիւ : Պունլարա գարըր պիւզ պալա-տէ տէտիլմիւշ սահիշլիլի շէօյլէ պէյան էտէրիգ :

ՄԼԳ. Տէօրթ թարգ իլէ Գրիստոսուն իքի թապիաթլարը պիր պիրլէրի իլէ պիրլէշտիլըրէր , եա օլ տուր քի գարըշտըլար (խառն-մամբ) պիլ ֆարգ պիր գատէն սույուն պիր գատէն շարապա դա-րըշտըղը միսիլիւ , եա օ տուր քի (իքիսինին պիրիսի տայանամայըպ , լաղվ օլարագ (բարձմամբ) , պիրիսինին պագասըյա , պիլ ֆարգ պիր գատէն թաթըր սույուն տէնիգէ գարըշտըղը միսիլիւ , եախօտ պիր փարշա մուսուն աթէշտէ էրիլիպ՝ թէլէֆ օլտուղու կիպի : Եա օ տուր քի իքիսինին տէ պու իխթիլաթ սէպէպիլլէ պիր իւչիւնճիւ հիլլէթ քէսպ էթմէսի իլէ , պիր ատէմ եախօտ պիր հայվան ֆու-րունա աթըրուպ իքիսինին տէ վիճուտինտէն պիր քիւլ հասը օլտու-ղու միսիլիւ : Եա օ տուր քի իքիսինին պիրլէշմէսիլլէ պիր իթ-թիհատըն հասըր օլմասը : Իքի այրը թապիաթլարըն պիր իթթիֆագ , վէ տէրունի իրթիպաթ իլէ պիր գայմագամ եա պիր միւտիրին խա-րէսի թահլընտա , ֆագաթ պու իքի թապիաթլար պիրի պիրիլլէ գարըշմագսա , վէ քէնտի խասիլլէթի մախսուսէլէրինի քէմալի իլէ պի-րի պիրինտէն հէմ այրը սագլարսա վէ հէմ իքիսինին տէ պիրի պիրին-տէն այրըմասընըն ինթիմալի օլմագսա . պիլ ֆարգ՝ Գրիստոսուն Ալ-լահանի վէ ինսանի թապիաթլարընըն պիր պիրի իլէ պիրլէշմէսինէ էօրնէք օլտուն տէյի , ինսանըն թէնի քէնտի ճանը իլէ պիրլէշմէսի կիպի : Իւչ էվլէքի սուրէթ գարըշմալարըն գանղըսընը Գրիստոսա վէրիրսէն վէ գանղըսընը թութարսան , պէօյիւք ըաֆըզըղը տըր , տէօրտիւնճիւսիւ տողրու տուր : Եւտիքէս օլ իւշ թարգըն իւչիւնէ տէ տիւշտիւ վէ օնուն իչին սինօթտա ըէտա օլունտու վէ պէօյիւք ըաֆըզը թէմիլլէ օլունտու :

ՄԼԴ. Ֆազաթ տիպգաթ էթմէլի քի, ինսանտան ալտըղըմըզ էմսալ եանի Գրիստոսուն Ալահըղընըն քէնտի ինսանըղը իլէ պիր-լէշմէսի ինսանըն թէնինին ճան իլէ պիրլէշտիյինէ հէր վէճհ իլէ պէնզէմէզ . զիրա նէ թէն ճանտան այրը ատէմ տիր, նէ ճան թէն-տէն այրը ատէմ տիր, անճագ իքիսի պիր ատէմ թէշքիլ էտէրլէր . լաքին Ալահըն թապիաթը թէքմիլ օլուպ, ալտըղը ինսանըզ տախի թէքմիլ տիր . ինսանտան ալընան էօրնէք, եախօտ էմսալ իքի թա-պիաթլարըն պիր քէլամ ուլլահըն շախսը իլէ (անճ) պիրլէշմէսինէ էմսալ տըր . լաքին Եւտիքէս օնու պու ֆիքիրտէ տէմէտի :

ՄԼԵ. Գրիստոստա սահիհ Ալլահ թապիաթը օլտուղունու պէյան էթտիք : Քէզալիք Գրիստոստա թէքմիլ ինսան թապիաթը օլտուղու-նու իսպաթ էթտիք : Օրատա (ՄԵ. ՄԺ.) պուլունան իսպաթլար պու իքի թապիաթլարըն թէքմիլ գալտըղընը, վէ պիրի պիրինտէն այրը օլտուղունու կէօսթէրիրլէր : (ՅՎՃ. Ա. 14.) « Վէ քէլամ թէն օլ-տու, վէ պիրդտէ սաքին օլտու » : Պու քէլամըն էպէտիլիքտէն Ալլահ օլտուղունու վէ Ալլահըն ինտինտէ օլտուղունու կէօսթէրտիք . պու քէլամըն սօնրա թէն ալըպ տօղտուղունու աւետարանլար աչըգտան եազըյօրլար . վէ թէնճէ սիլսիլէսինի թաատատ էտիյօրլար : (Մաքի. Ա. Դ՝Վ. Գ. 23.) Յիսուս Գրիստոս, քի Յովսէփին . . . քի Դաւիթ թին . . . քի Աբրահամըն . . . օղլու տուր » : (Դ՝Վ. Բ. 6.) « Վէ օլտու քի օրայա եէթիշտիքլէրինտէ օնուն տօղուրաճագ կիւնլէրի թէքմիլ օլտուղունտա, վէ իլք օղլունու տօղուրտու » : (Դ՝Վ. ԺԲ. 10.) « Հէր քիմ քի ինսան էվլատընա գարչը պիր շէյ տէրսէ » : (Մաքի. Դ. 2.) « Վէ գըրգ կիւն վէ գըրգ կէճէ օրուճ թուլթարագ սօնրա ա-ճըգտը » : (Մաքի. ԻԶ. 24.) « Ինսան էվլատը էլէ կէչէճէք . . . (34.) « Պաշլատը գասէվվէթլէնմէյէ, վէ էսէֆ էթմէյէ » : Ճանըմ քէտէրտէ տիր էօլլամ տէրէճէսինէ գատար » : (39.) « Տուայա տուրտու վէ տէր . եա վէտէրիմ, էկէր միււմքին իսէ պու քեասէ պէնտէն կէչ-պին, ամմա պէնիմ իսթէտիլիմ օլմասըն իլլա սէնին » : (41) « Բու-հոււմ րաղի տիր . ամմա թէնիմ զալիֆ » : (42.) քէզալիք : (Դ՝Վ. ԻԲ. 43.) « Թըպղը էվվէլքի կիպի տուայա տուրուպ տէր . եա վէ-տէր՝ ինթիմալի վար իսէ պու գասալվէթ քեասէսինի պէնտէն կէ-չիլ . ամմա տէյիլ քի պէնիմ րատէթիմ, իլլա սէնինքի օլտուն, վէ կէօյտէն օնա մէլալիք կէօրիւնտիւ, վէ օնու գուվվէթլէնտիրիլ իտի, վէ իղթիրապտա իտի, վէ տիգգաթ էտէրէք տուայա տուրուրուտու վէ օնտան գան տամլալարը կիպի թէր՝ տամլա տամլա եէր իւղէրինէ ազար ըտը . . . » :

ՄԼԶ. Իշպու Աբրահամըն սիլսիլէսինտէն Դաւիթ սիլսիլէսին-տէն, անա րահմինէ տիւշմէք համիլէ օլմագ, վալիտէսի Մարիամըն կիւնիւ եէթմէք, տօղմագ, գունտագլանմագ, իւշիւմէք, ույոււմագ, Դազարօսուն իւղէրինէ աղլամագ, աճըգմագ : սուսամագ, գասալ-

վէթ էթմէք, փէտէրինէ րիճա էթմէք, փէտէրիմ պէնտէն պէօյիւք տիւր տէմէք, ինսան էվլատը օլմազ, սէվինմէք, եօրուլմազ, խաչա չըզմազ, էօլմէք վէ դայրըհիւմ. պուշլարըն հէփսի Գրիստոսուն թէք- միւ ինսան թապիաթընա, ինսան ամէլիյաթընա, վէ ինսան միւրատը- նա, վէ ինսան էֆալինէ մալիք օլմազ տէմէք տիր, վէ սայիր ա- տէմէր միսիլլիւ ինսանիյէթ իճրա էթմէք տէմէք տիր, քի ինսան թապիաթընըն հէր նէ քէմալէթի վէ խասիյէթի վար խսէ, հէփսի Գրիստոստա մէվճուտ տուր, վէ Ալլահ թապիաթընտան այրը վէ պաշգա տըր. եանի ինսան թապիաթը քէնտի հիւքմիւնիւ իճրա էթ- տի: Կէլէլիմ Գրիստոսուն Ալլահանի թապիաթընա:

ՄԼԷ. (Մարթ. ԺԴ. 25.) տէնիզ իւզէրինտէ հիւրիւմէք, տէնի- ղէ էմր էտիպ ծնու թէսքին էթմէք. պալըղըն աղղընտան փարա ա- լըպ՝ վէրկի վէրմէք, քէօրլարը թօփալլարը սաղըրլարը սաղալթ- մազ, ճինլէրէ էմր էտիպ ծնլարը տէֆ էթմէք, էօլիւլէրի տիրիլթ- մէք, պիր իքի էքմէք իլէ վէ պիր իքի պալըզ իլէ պինլէրճէ քէսանը տօյուրմազ, թէնճէ կէօրիւնմէզ զաթը ինճիր աղաճը թանթընտա կէօրմէք, Սամարիալը դարընըն հէտի գօճա տէիշտիյինի պիւմէք, հէր քէսին իչլէտիյի կիւնահը եէր իւզէրինտէ եաղըպ սահիպինէ պէյան էթմէք, տիւլմէն կէօղիւնիւն էօնիւնէ փէրտէ չէքիպ՝ սա- վուշմազ, պիւնիւմ, տէմէսի իլէ տիւլմէնլէրինի եէրէ փէրս էթմէք վէ թէքրար եէրտէն գալըմայա բուխսաթ վէրմէք, Թափօր- տա իսթիճլալ իպրազ էթմէք, կիւնէշին վէ մահիթապըն շալզընը քէսիպ եաս թուլթուրմազ, եէրի, վէ դայալարը սարսմազ, մէզա- րա կէօմիւլմէք, վէ իւշիւնճիւ կիւն, սուպհան Ալլահ. . . տիւլմէ- նին ֆաթիհի տիրիլիպ գըյամ էթմէք նէ գուվլէթէ վէ նէ թապիա- թա մախսուտ տուր. եահու, պիր Ալլահըն թապիաթընա, անըն գուվլէթինէ, անըն միւրատը ալիյէսինէ էֆալ վէ մէշիաթինէ մախ- սուտ տուր: Գրիստոս Ալլահըն պիր սըֆաթը իլահիյէսինէ վէ պու սը- ֆաթըն իտարէսինէ, վէ պիրի պիրինտէն այրը վէ պաշգա օլան թա- պիաթլարըն, այրը վէ պաշգա քեաֆֆէյի էֆալ ու ամէլլէրի պիր պու Ալլահանի սըֆաթըն գուվլէթինէ վէ իտարէսինէ խաս տըր: Նիշին քի հէմ Ալլահանի մուամէլէլէր Գրիստոստա պուլունտուլար հէմ տէ խաթատան մատտա սայիր ինսանլըզ անվալը վէ էֆալը վէ սայիր ինսան հարէքէթինին քեաֆֆէսի տէ Գրիստոստա թէքմիլ վէ մէվճուտ պուլունտուլար: Վէ պու իքի թապիաթլար պիրի պիրին- տէն այրը վէ գարըշմազսըզըն պիր քէլամ ուլլահըն սըֆաթը իլահի- յէսինին թանթըն իտարէսինտէ վէ իթթիհատընտա պուլունտարազ քէն- տիլէրինէ խաս օլան մուամէլաթը քեամիլէն իճրա օլունմուշ օլուպ, հէր պիրի քէնտի հիւքմիւնիւ վէ թէյսիրինի իճրա վէ իպրազ էթտի, պիր ֆարզ Գրիստոս աճըգտը. Ալլահ աճըզըր մը: Գրիստոս եօրուլ- տու, Գրիստոս աղլատը: Ալլահ եօրուլմըր մու, աղլմըր մը: Գրիստոս

խաչա չըզըպ էօլտիւ . Ալլահ խաչա չըզար՝ էօլիւր միւ : Պազըն իմտի
 Եւտիքէսին իմանը , վէ իթիգատը նէ պէօյիւք համագաթ տըր , քի
 Քրիստոսուն թապիաթը , ինսան թապիաթը իլէ գարըչտը տէյի իտ-
 տաա էտէր իտի վէ պիր թապիաթ օլտու տէմէք , Ալլահն իսթիպ-
 տալ գապուլ էթմէգ թապիաթընը թէպտիլ էթմէք տիր : Տէմէք քի
 Ալլահն թապիաթը , սաֆի թապիաթ դալմատը , ինսանն թապիաթը
 Ալլահն թապիաթը օլտու . նէ Ալլահ սաֆի Ալլահ , նէ ինսան սաֆի
 ինսան , պէօյէ գարըչդ Ալլահը օլմուրմու . Ալլահը իլէ գարըչդ
 ինսան օլմուր մու : Իշթէ Ալլահը տա չիւրիւթմէք ինսանը տա չիւ-
 րիւթմէք պուռնա տէրլէր , զիրա Եւտիքէս նէ Ալլահը թէքմիլ Ալլահ
 պըրազտը նէ ինսանը թէքմիլ ինսան . անճագ գարըչդ , քի եարըմ
 Ալլահ վէ եարըմ ինսան տէմէք , լաքին Ալլահ եարըմ Ալլահ օլամագ .
 թագսիմ օլամագ . տէմէք քի Քրիստոստաքի ալլահանի թապիաթ պիր
 վէ թէքմիլ տիր , անըն իչին քի Քրիստոս թէքմիլ Ալլահ տէնիյօր ,
 քէզալիք Քրիստոստաքի ինսանի թապիաթ տախի թէքմիլ տիր , անըն
 իչին թէքմիլ ինսան տէնիյօր , վէ պինայէն ալէյի Քրիստոս հէմ թէք-
 միլ Ալլահ , հէմ թէքմիլ ինսան տըր : Պիր եալընըգ քէլամ ուլլահն
 սըֆաթը էպէտիյէսի , հալը փերիշանիյէմիգէ թէրահիւմէն թէնէզլիւ
 էտիպ , ինսան թապիաթընը ախգ էթտի :

ՄԼԸ . Եւտիքէս Քրիստոսուն ինսան թապիաթընը նօգսան պէլիւ-
 լէտի . վէ Ալլահանի թապիաթ իլէ գարըչտը վէ պիր թապիաթ օլ-
 տու տէր իտի . վէ պուռնա թէմսիլ օլարագ պիր ատէմին ճանը նասըլ
 քի թէն իլէ պիրլէշտիլի հալտէ թէքմիլ պիր ինսան օլուրսա , քէզա-
 լիք Քրիստոստաքի ընութիւն « յԱստուածային եւ 'ի մարդկային յեր-
 կուց ընութեանց մի կատարեալ ընութիւն եղեւ 'ի Քրիստոս » եանի
 Ալլահանի վէ ինսանի իշպու իքի թապիաթլարտան՝ Քրիստոստա պիր
 թէքմիլ թապիաթ թէչքիլ օլտու տէր իտի , վէ պու իսէ պէօյիւք
 խաթա տըր . զիրա Քրիստոսուն ինսան թապիաթը , վէ ինսանըղը
 տէյիլ նօգսան իլլա թէքմիլ ինսանըղ իտի , վէ պու ինսանըղը քէ-
 լամ ուլլահն անճընա խաս մախսուս ինսանըղ օլմուլ ուտու . նասըլ
 քի , հէր ատէմին ինսանըղը քէնտի նէֆսի սըֆաթընա խաս տըր .
 ճանըն թէնտէն մատտէթէն այրըլմասը մէսէլա՝ ինսանլարտա վէֆաթ
 իլէ միւմքին օլուպ , նասըլ քի սայիր մախլուգաթ տա տախի , ան-
 ճագ քէլամ ուլլահն սըֆաթը վէ ալտըղը ինսանըղը պէյնիտէ թէն
 ալտըղտան սօնրա՝ պու այրըլըգ գապիլ օլամագ , վէ Քրիստոս ինսան-
 լըղը իլէ էօլտիւ վէ ճանը թէնիտէն այրըլտը իսէ հիչ պիր վագըթ
 օլ ինսան ճանը վէ թէնի քէլամ ուլլահն անճընտան վէ պու անճըն
 իտարէսինտէն այրըլմատը :

ՄԼԹ . Կէրէք Նեստոր , Կէրէք Եւտիքէս վէ Կէրէք Դէոսկորոս
 վէ պուռնարըն ալինէլէրի Մարիամա Աստուածածին տէմէտիլէր . վէ
 տէմէտիլէրի պու սէպէպէ մէպնի իտի քի , Մարիամտան Քրիստոս

Թէն ալոր խէ, Նեատորուն Ֆիբրինէ կէօրէ, Քրիստոս սատէ պիր
ինսան խոի, վէ Ալլահն թէվէճճիւհիւ իչին Ալլահ էվլատը փայէսինէ
Թէրֆի գըլընտը. օնուն իչին Մարիամա մարդածին տէր խոի: Եւ-
տիքէս տախի Քրիստոսուն ինսանլըղը Մարիամն րահմինտէն սու պիր
օլուգտան կէչէր կիպի կէչտի, վէ պիլմէմ քիմին էլի իլէ եաիլըմըչ
խոի վէ Մարիաման Քրիստոս պիր չէյ ալմատը տէր խոի: Իչթէ պու-
տա պունուն իչին Մարիամա աստուածածին տէմէզ խոի. անճագ
մարդածին: Պիրի պիրինէ իքի զըտուլարըն ուճու, եախօտ սօնու պիր
օլտուղու կիպի, եախօտ նասըլ քի, հատտէն զիյատէ չալգ ինսանըն
կէօզիւհիւ կէօրմէզ էտէր, վէ հաթտէն զիյատէ գարանլըզ, քէզա
ինսանըն կէօզիւհիւ կէօրմէզ էտէր. պունուն կիպի տէ Նեատոր Քը-
րիստոսուն իքի Թապիաթընա իքի անճ վէրէրէք Քրիստոսու պայաղը
ինսան փայէսինէ էնտիրտի. Մարիամն օլու էթտի. վէ Մարիամը
Քրիստոսածին, եախօտ տահա աչըզ մարդածին էթտի: Եւտիքէս
պունուն զըտոր՝ Քրիստոստաքի Թապիաթլարըն իքիսինի տէ էվվէ-
լինտէն եարատըմըչ էթտի, պունլարը Քրիստոստա գարըչթըրըպ ի-
քիսինի պիր խամուր էթտի. Ալլահլըղը ինսանլըզա մախուլթ էթտի,
եանի հէմ Ալլահը չիւրիւթտիւ, հէմ ինսանը չիւրիւթտիւ, վէ պուն-
լարտան պիր իւչիւհիւ զաթ օրթայա չըգարտը, քի (հրէչ) եանի
Թապիաթըն խարիճի օլարագ, նէ Ալլահա նէ ինսանա պէնդէր էթ-
տի վէ պունլար տա Քրիստոստա Թէն ալմագտան վուգու պուլտուղու
վէ Քրիստոստա պիրի պիրիլէ մարդեղութիւն վաղթլինտէ գարըչտը-
ղը իչին, նէ Քրիստոս Ալլահ օլտու, նէ տէ Մարիամ աստուածածին
եալընըզ Մարիամն րահմինտէն ինսան Թապիաթը կէլիպ կէչտիլի ի-
չին մարդածին Թէսմիյէ էթտի: Իքի քէօրիւն պիրի պիրինէ Թէսա-
տիւֆ էտիպ, գաֆայը գաֆայա չարփտըզլարը կիպի պունլարըն տա
գաֆասը պիր պիրինէ չաթտը: Կաթոզիկէ քիլիսէ Քրիստոսու օղուլ
րապպ, պիր Թանէճիք տօղմուչ, իքի Թապիաթտա, չաչմամըչ (ան-
չըփոթ), գարըչմամըչ, անխառն, պիլա իսթիպտալ, պիլա Թագսիմ,
այըլմագ իզրար էտէր. Թապիաթլարըն Ֆէրգի պիրէչտիքտէն սօն-
ուա ապա գալգմամըչ, վէ տահա զիյատէ հէր պիրի քէնտի խասիյէ-
թինի մուհաֆաղա էթմիչ, վէ պիր անճա միւթաալիզ օլարագ խտա-
րէ օլունմուչ տուր. Քաղկէդոն սինօթու պէչինճի Թէճէմմիւտէ պէօյ-
լէ տէտի: Հայաստանեայց քիլիսէսի «զիրա տէյիլ խայալէն, իլլա
սահիհէն ինսան օլարագ վէ գարըչմագ պիրիք իլէ, (անչիոթ միա-
ւորութեամբ) Աստուածածին վէ պիքիր Մարիամտան Թէն ալտը...»
տէյի, պատարագամտոյցտա իզրար էտէր:

ՄԻ. Կէլէլիմ իքինճի խուսուսա, եանի Քրիստոստա իչպու Ալ-
լահանի վէ ինսանի Թապիաթլարըն իրատէյի ճիւղլիւյէրի վար տըր.
վէ պու իքի րատէթլէրին էֆա'լը մախսուսէրի տախի վար տըր:
Իլք գըսըմտա պասթ ու Թահրիր օլունան աւետարանըն մահէլլէրին-

տէն աշըգտան կէօրիւնիւր , քի Գրիստոստա հէմ Ալլահանի միւրատ (կամք) վար տըր , հէմ ինսանի . վէ պու իքի միւրատար (կամք) , իքի թանէ վէ այրը օլուպ պիրի պիրիյլէ գարըշմամը . անճագ պիր Աստուածային քէլամըն անձընըն իտարէսի թահտընտա պիրլէշմիշլէր : Զիրա Գրիստոստա չարչարանքա եազլաշտըղը ղէման , էսէֆ էթմէյէ , գասապվէթ չէքմէյէ վէ թէրլէմէյէ պաշլատը իսէ , պու հալլէրին հիչ պիրիսի Գրիստոստա պուլուռնան Ալլահանի թապիաթա եազըշմամազ , տէմէք քի Գրիստոստա ինսանլըգ թապիաթը սատէ պիղիմ թապիաթըմըգա պէնդէր վէ քէնտինտէ պուլուռնան պու ինսան թապիաթը իլէ էսէֆ էթտի , գասապվէթ չէքտի , էզիյէթէ կիրիֆթար օլտու , թուլթուլտու խաչա չըգտը պագըսըյլա : Պու պէտիհի տիր վէ փիլիսոփայուլթիւն օգուլյան ատէմ մուլթլազ պուռնլարը պիլիր . եանի Ալլահանի թապիաթ թէքմիլ տիր , հուտուտուլը տուր (անսանման) իսթիպտալ օլամազ (անիփիփի) . էզիյէթէ գապիլի օլամազ (անչարչարելի) էպէտի տիր (անժամանակ) , եօղսա Ալլահ մահվ օլուր : Վէ մատամ քի Գրիստոստա պուռնլար վուզու պուլտու , տէմէք քի եալընըգ ինսան թապիաթըյլա պուռնլարը հիսս էթտի : Պուռնուռն իչին պիղլէր եանի կաթողիկէ քիլիսէ « սուրբ Աստուած սուրբ եւ հղօր սուրբ եւ անմահ » տէր . վէ « որ խաչեցար » զամը խէթա տըր . վէ սինօթլարտա հերետիկոսութիւն տէյի գարար վէ իլան գըլընմըշ տըր :

ՄԽԱ . Են պէօյիւք անմագըղը տըր Գրիստոստա պիր թապիաթ վար տէմէք : Աստուածային վէ մարդկային մի ընուլթիւն տէմէք եւ տիքէսին եանլըշ թալիմաթը վէ բաֆըղըղըղը տըր , վէ պուռնուռն իւղէրինէ ըսրար էտէն քիմսէ իլէ մուպահասայա կիրմէյէ պիղլէր հիճագ էտէրիզ , չիւնքի պուռնլար սահիհ վէ ինքեար գապուլ էթմէզ մէպտալէրի , վէ փուլթիէրէսթ գէմանընտա պիլէ չիւպէն վէ թէրէտտիւտ գապուլ էթմէյէն մէպտալէրի ճէրհ էտէրլէր , պու տա փիլիսոփայուլթիւն պիլմէտիքլէրինտէն տիր . ֆիէլվագի էկէր պու միւպարէք իլմի պիլմիշ օլալար քէնտիլէր պիլէ Գրիստոստա պիր թապիաթ վար տէմէյէ հիճագ էտէրլէր : Ամա պու մէպտալէրտէն պի պէհրէ օլան քիմսէ պու միւզաքէրէնին նէ օլտուղուռնու տա պիլմէզ : Եվվէթ չիմտիւքի Հայաստանեայց քիլիսէսի Գրիստոստա պիր թապիաթ գապուլ էտէր , հէմ իտտաապընը էտէր , հէմ տէտիլինէ իֆթիխար էտէր , պուռնլարա պիր տէյէճէյիմիզ օլամազ , լաքին նէ տէյէլիմ Գրիգոր Տաթեւացիյէ Եջմիածնական Հայոց սուրբուռնա վէ ծնուն պէնդէրի Յովհաննէս Որոտնէցիյէ , Երմէնի քիլիսէսինէ վարդապետ օլարագ եւտիքէս կիպի , Գրիստոստա պիր ընուլթիւն օլտուղուռնու բաֆըղըղըղը չըգարաւրագ , իստաա վէ նէֆասնիյէթ էթտիքտէն մատա հաթթա իքի բընուլթիւն տէյէնլէրին հէփսինէ լանէթ օգուրլար . պուռնլար պուռնուրօմա քիլիսէսինէ պիր հագարէթ օլտուռն նիյէթի իլէ էտէրլէր . լաքին ալիլ պիր կէօղիւն քէնտի զայիֆիլի իլին , կիւնէլին չապընը կէօր :

մէյէ միւգթէտիր օլամայրալ գարանլըգ եէր պանա տահա էվլա տըր տէտիյի վէ էթտիյի կիպի, կիւնէշտէն երւզ չէվիրիպ խօշլանմագսա գապահաթ կիւնէշին մի տիր, եօղսա ալիլ օլան կէօղլունմիւ տիր. պունու իւլէմա հիւքմիւնէ հէվալէ էտէրիմ: Տաթեւացի պինլէրճէ նգովել էթսին, Որոտնեցի պինլէրճէ քիւֆիւր վէ հէգայան էթսին. նէ ֆայտէ ալիմլէրտէն օնլարը քիմ տինլէր, ամմա օնլարըն տա տին. լէշէնլէրի օլուր. քի թըպգը օնլարա պէնղէր վէ օնլարա եագըշըր. խիւտա պիլիր քի պունլարըն իսմինի պիլէ անմայը քէնտիմիղէ ըէվա կէօրմէյիզ, վէ գարշըմըգա ալըպ, խասմիմիզ աստ վէ իթթիւազ էթմէյէ հիճապ էտէրիզ:

ՄԽԲ. Պունլարըն ուսթալարը թա պիտայէթի մասլահաթտէն 630 տա, Աթանաս, Յակոբիկեան բաթրիք, վէ Սարգիս Ստամպօլ բաթրիքի, վէ Կիւրոս Իսկէնտէրիյէ բաթրիքի պունլար հէմէֆէրար օլարագ. Եւտիքէսին պու ըաֆըզըլըղընը հիմայէ էթտիլէր, վէ Հէւ ըապլ կայսրը տախի գանտըրտըլար: Սօֆրօնիոս Երուսաղէմ բաթրիքի պունլարա գարշը պիր սինօթ ճէմ էտիպ, Սարգիսէ եանլըշըղընը խապէր վէրտի, վէ Ոնորիոս Փափայա Տօրէնացի Ստեփաննոս եէտի իլէ քէգալիք Սարգիս Կիւրօսուն, վէ Սօֆրօնիոսուն իտտաալարընը փափայը միւշարիլէյէ եագըմըշ ըտ: Լաքին Քրիստոստա իքի թապիւթ տէյէնլէրի թազալի հտէրէք պիլտիրմիշ իտի. կէօյա պիրի պիրինէ զըտտ իքի թապիւթ պիր Քրիստոստա ուլամազ, վէ քէնտինէ կէօրէ Քրիստոստա, նէ պիր ըատէթ վար նէ իքի ըատէթ, իլլա Քրիստոստա պիր ֆայիլի մէվճուտէ վար տէմէք տահա էյի տիր տէր իտի: Ոնորիոս փափա պու մինվալ իւղէրէ, միւնաղանըն հալլի վէ տէֆի մագսէտիլէ վէ պիլմիւսամէհա Քրիստոստա պիր ըատէթ (կամք) վար տէյէլիմ, Սարգիսի թաստիզ էթտի, վէ իքի օլտուղու հալտէ, իքիսինին պէյնինտէքի նիֆագ (հակառակութիւն) գալգսըն տէյու էթտի: Պու (միաքնակլարըն) եանի պիր թապիւթ տէյէնլէրին ըաֆըզըլըղը էլլի սէնէ գատար սիւրտիւ վէ Ասիթանէ իւշիւն. ճիւ ումումի սինօթունտա 680 տէ. պունու իճատ էտէնլէր մահքիւմ օլտուլար: Իշթէ սինօթուն գարարը « Քրիստոստա թագսիմ գապուլ էթմէզ, գարըշմազ, այրըլմազ իքի թապիլի միւրաան (եախօտ ըատէթ) իքի թապիլի մուսամէլէ վար տըր վէ պունու աղիզ հայրապետ. լէրին թալիմաթը իւղէրէ իլան էտէրիզ »:

ՄԽԳ. Քրիստոստա այրը այրը իքի ըատէթ վէ իքի մուսամէլաթ վար օլտուղունու վէ հէր պիր թապիւթա մախսու օլան իշպու ըատէթ վէ մուսամէլաթը թաստիզ էթմէք իւղրէ պիր իքի իսպաթ կէթիրմէյի քեաֆի աստ էտէրիզ: (Մ. Գ. Ի. 2. 39. Ժ. 36. Ղ. 42. 3. 38. Փ. 1. Բ. 8. Ե. Ժ. 7.) Պունլարտան մաստա քեաֆֆէի օլ վուգուաթլար, անլէր քի էօլտիւքտէն սօնրա տախի Քրիստոստուն պաշընա կէլտիլէր, Քրիստոսուն կէրէք Ալահանի թապիւթը-

նըն միւրատընը վէ ամէլինի , վէ կերէք ինսանի թապիաթընըն միւրատընը վէ ամէլինի , վէ հէմ տէ պունլարըն պիրի պիրինտէն այրը օլտուղունու աշիքեար պէյան էտիյօրլար :

ՄԽԻ . Ս . քիլիսէ , քի սահիհլիք տիրէյի տիր , էվլէլինտէն չիւտիյէ դատար կերէք չիֆահէն վէ կերէք թահիրլէն պու թալիւաթը թաաաիգ էտէրէք էվլատլարընա էօյրէթտի :

Պէօյլէ Ս . Աթանաս Գրիստոսուն « եա փէտէր , էկէր միւմքլին իսսէ » սէօլլէրի իւզէրինէ եաղըյօր : Պուրատա իքի թապիաթ կէօսթէրիյօր . եանի պիրի ինսանի , քի թէնէ մախսուս տուր . տիկէրի Ալլահանի , դիրա ինսանի թէնին զայիֆլիյի իչին սիյասէթլէրինին ալֆընը բիճա էտիյօր , լաքին Ալլահանի թապիաթը պունլարա քէնտիին հազըր կէօսթէրիյօր :

Ս . Գրիգոր Նիւսացի « Զիրա պաշգա տըր Ալլահանի ըատէթ , պաշգա տըր ինսանի ըատէթ » տէր :

Ս . Յովհան Ոսկեբերան « Քէնտինէ մախսուս օլան ըատէթի աշըգտան աշըղա իպրազ էտիյօր , լաքին հէր եէրտէ փէտէրին ըատէթին քէնտինինքինէ թէրճի հէտիյօր » : Պունլարա էմսալ սայիր Նիչէ ազիզ հայրապետէրին շահատէթլէրի վար տըր , քի էկէրչի պիրէր պիրէր ծնլարը կէթիրիրսէք փէք ուզուն օլուր վէ լուզումի տէ եօգ տուր : (Պէթւձ . Գէրթ . Ը . Գւ . Ը . Յօր . 1 .)

ՄԽԵ . Աստուածաբանլար պէյնինտէքի « ամէլլէր սըֆաթլարըն տըր » (գործողութիւնք անճնաւորութեանց են) իսթիլլանը փէք մէշհուր տուր . պու իսթիլլանը իյզահ էտէլիւմ : Ամէլլէր սըֆաթլարըն տըր . մէպտայի սաֆի կիպի , (իբր սկիզբն որ) դապուլ էթմէմ . մէպտայը միւթթէֆիգ կիպի , (իբր սկիզբն որոյ) դապուլ էտէրիմ : Աստուածաբանլարըն պազըլարը , ամէլլէր սըֆաթլարըն տըր տէրլէր , պազըլարը տա պունու ըէտտ էտէրլէր , վէ ամէլլէրի թապիաթա վէրիրլէր . վազաա թապիաթ ամէլլին մէպտասը , քէօքիւ , վէ գուվլէթի տիր , վէ սըֆաթ պիր թապիաթըն մազամը , վէ օլմասընըն շէքլի տիր . ամմա էօյլէ պիր մազամ , եա շէքիլ քի , թապիաթըն թէքմիլ թապիաթ օլմասընա շարթ տըր . վէ լազըմ տըր , վէ ծնսուզ պիր թապիաթ միւմքլին տէյիլ քի օլսուն . հէմ ծնսուզ տուրամազ վէ հաւաքէթ իտէմէզ : Պունու տէմէմիզտէն , սըֆաթ թապիաթա վիճուտճա ասըլճա պիր շէյ արթըրամազ . անճազ թապիաթըն օլմասընըն պիր շէքլի վէ մազամը մախսուսէսի տիր . թապիաթը ազլէն օլսուն , սըֆաթտան այրը թութարսան , խիւտայի մէպտա , սաֆի մէպտա (սկիզբն որ) թէսմիյէ օլունուր . իքիսինի պիր թութարսան , միւթթէֆիգ մէպտա (սկիզբն որոյ) թէսմիյէ օլունուր քի , եանի հէր ամէլ թապիաթի իլէ , շէքիլ վէ մազամը մախսուսունտան իճրա օլունուր : Վազաա ասըլ իչի կէօրէն թապիաթ տըր ամմա , մութլազա պու թապիաթ պու շէքիլտէն մէլպուս , եախօտ պու գըրըղընտան , մազամընտան մէլֆուֆ օլարազ , քէնտի իչինի կէօրիւր :

ԻՍԹԻԼԼԱՀԼԱՐԸՆ ՊԻՐԻ ՊԻՐԻՆԷ ԱՏՏ ՈՒ ԱԹՅ ՕԼՈՒՆՏՈՒՂՈՒ
 ԵԱԽՕՏ ԻԱՍԻՑԵԹԼԷՐԻՆ ՊԻՐԻ ՊԻՐԻՆԷ ԻԼՀԱԳ ՕԼՄԱՍԸ ԽՈՒՍՈՒՍՈՒ
 ՊՈՒ ԻԻՆՎԱՆԼԱՐ ԻՔԻ ԹԱՊԻԱԹԱ ՆԷ ԿԵՕՆԷ ԵԱԳԸՇԸՐ
 ՆԷ ԿԵՕՆԷ ԵԱԳԸՇՄԱԶ ՎԷ ՔՐԻՍՏՈՍԱ ՆԷ ՏԵՐԷՃԷ ՍԵՃՏԷ
 ՎԷ ՈՒՊՈՒՏԻՑԵԹ ԵԱԳԸՇԸՐ

ՄԻԶ . Գէլամ ուլլահ թէն ալտըղընտա՝ Գրիստոսուն կէրէք Ալ-
 լահանի թապիաթը , վէ կէրէք ինսանի թապիաթը , քէլամ ուլլահըն
 սըֆաթը (անձը) իլէ տէրունի վէ վիճուտճա պիրլէշմէլէրինտէն վէ
 պու իքի թապիաթ իշպու պիր անձըն խտարէսի թահթընտա պու-
 լունտուղու էճիլտէն , Գրիստոստաքի խասիյէթլէրին պիր պիրինէ
 աթֆ օլունմասը նէշաթ էթտի . հանի Ալլահանի թապիաթա խաս օ-
 լան իւնվան հա մուամէլէ , պաղը թէմամը իլէ Գրիստոսուն ինսան
 թապիաթընա ատտ օլունուր , վէ պաղը տա ինսան թապիաթընա
 խաս օլան իւնվան , հա մուամէլէ տախի , թըպզըսըլա Գրիստոսուն
 Ալլահանի թապիաթընա աթֆ ու ատտ օլունուր . սէպէպի տէ իքի
 թապիաթլարըն պիր Ալլահանի անձ իլէ պիրլէշմէսի վէ խտարէսի
 թահթընտա պուլունտուղու տուր :

ՄԻԷ . Նեստոր Գրիստոստա իքի սըֆաթ պիր պիրինտէն այրը
 տըր տէյէրէք , քէնտի ըաֆըղըղընը իճատ էթտի , Եւտիքէս պու-
 նուն մուղայիրինտէ պուլունարազ , Գրիստոստա նէ այրը անձ , նէ
 տէ այրը թապիաթլար , իլլա պու իքի թապիաթլար պիրի պիրիլէ
 մատտէթէն գարըշտը վէ շաշտը . էօյլէ քի այրը օլմալարընըն ի-
 թիմալի հօգ տուր տէյի , պիր ըաֆըղըղ տա օ իճատ էթտի :

ՄԻԸ . Պունլարա Ս . Կաթոլիկէ եկեղեցի , նասըլ քի հէր նէվի-
 ճատ ըաֆըղըղըն գարըշ գօյտու վէ թալիմաթլարընը ըէտտ էթտի
 իսէ . Գրիստոսուն իւզէրինէ պահա էթտիլիմիզտէ , պու իքի ըաֆըղը-
 լարըն էֆքեարը ֆասիտէլէրինի թաստիզ էթմիշ օլմալարմ տէյի .
 ումումի պիր գանուն գօյտու , հանի Ալլահանի վէ ինսանի մուամէլ-
 լէլէր Գրիստոստա մէվճուա օլտուղու իշին հօգարըտա իշարըմը կի-
 պի , պաղը Ալլահանի մուամէլէ , ինսանի թապիաթա խաս մախսուս
 կիպի թէաթի օլունուր վէ տէնիր . պաղը տա ինսանի մուամէլէ հա
 իւնվան Ալլահանի թապիաթա թէաթի օլունուր վէ տէնիր . հախօտ
 ինսանի խասիյէթի Ալլահանի թապիաթա , վէ Ալլահանի խասիյէթի
 ինսանի թապիաթա վէրմէք մուղայիր կէօրիւնիւրտէ տէ , հանի նմ-
 սըլ օլապիլիր , անճազ հասպ էլ սըֆաթ հանի պիր անձըն սէպէպի
 իշին պիրի պիրինէ վէրիլիր . վէ մատամ քի իքի թապիաթըն սըֆա-
 թը գայիմի վէ միւտիրի պիր թանէ սիր . կէրէք ինսանի , կէրէք Ալ-

լահանի խասիյէթ Գրիստոստաքի թապիաթլարա միւշթէրէքէն վէ պիւա ֆէրզ աթֆ օլունուրսա , վէ օլ խասիյէթ քի ինսան թապիաթլնա մուղայիր կէօրիւնիւր , Գրիստոսուն Ալլահանի սըֆաթլնա վէ-րիւրսէ մուվաֆըզ օլուր . մատամ քի սըֆաթ Ալլահանի սըֆաթ տըր , վէ օլ խասիյէթ վէ իւնվան քի , Ալլահանի թապիաթա վէրիւր վէ մուղայիր կէօրիւնիւր եինէ օլ սըֆաթա աթֆ ու աստ օլունմալը . չիւնքի օլ թապիաթլարըն միւտիւրի պիր Ալլահանի սըֆաթ տըր : Վէ մատամ քի « ամէլիյաթ սըֆաթլն տըր » մէպտասը մէշհուր պիր մէպտա տըր էօյլէ իսէ կէրէք ինսան թապիաթլնըն մուամէլէսինի եախօտ իւնվան վէ խասիյէթինի , կէրէք Ալլահ թապիաթլնըն մուամէլէսինի , եա իւնվան ու խասիյէթինի ինսան թապիաթլնա մախսուս կիպի տէրսէք վէ վէրիւրսէք վէ Գրիստոսու թէքրիմ էտէրսէք , օնու եինէ Գրիստոսուն ապէն վէ էպէտիլէրտէն վար օլան պիր Ալլահանի անձընա վէրմէլի . տէյիլ քի Ալլահըն թապիաթլնը Նուտիքէս կիպի գարըշթըրմալը , նէ տէ Ալլահանի թապիաթլը ինսան թապիաթլնտան հէմ մուամէլէճէ հէմ թապիաթճա հէմ անձճա՝ Նեատոր կիւպի այրը թութմալը , նէ տէ Գրիստոսու իքիյէ պէօլմէլի վէ նէ տէ սէլամէթիմիզլին սըրր ու հիքմէթլինի չիւրիւթմէլի : Իմտի Գրիստոսուն իքի թապիաթլարընըն մուամէլէ , եա իւնվանլարընը , եա խասիյէթլէրինի մուգապէլէթէն վէ միւպատէլէթէն պիրի պիրինէ վէրիւրսէք , տայիւմ Գրիստոսուն Ալլահանի անձընը օլ թապիաթլարտա միւտիւր վէ միւթթէֆիզ պիւմէլի , վէ մէճմուլինէ վէրմէլի , եանի հասպ էլ սըֆաթ Ալլահ խաչլանտը տէրիզ , եանի Գրիստոսուն ինսան թապիաթլը խաչա չըգտը տէրիզ , քի Ալլահանի սըֆաթ իլէ պիր տիր : « Յարեաւ Աստուած , եախօտ յարեաւ չէ աստ » եանի ինսան թապիաթլնը Ալլահանի գուվլէթ վէ թապիաթ տիրիլթտի , քի Ալլահանի անձ իլէ պիր տիր : Պունուն իսպաթը :

Միթ . Եահուտիլէր Գրիստոսու խաչա չըգարտըղլարը իչին Պօզոս աուգեալ շէօյլէ տէյօր , (Ա . Կորն . Բ . 8 .) « Էնթիչամ սահիպիւնի » եանի Ալլահը խաչա չըգարտըլար : Գրիստոս աւետարանտա քէնտի քէնտինի հէմ Ալլահ վէ Ալլահ էվլատը , հէմ ինսան վէ ինսան էվլատը թէամիյէ էտիյօր : (Յօվն . Ա . 1 .) « Ի սկզբանէ էր բանն . . . եւ բանն մարմին եղեւ եւ ընակեցաւ 'ի մեզ » էվլէլինտէն քէլամ վար ըտը . . . վէ քէլամ թէն ալտը , վէ պիղտէ սաքին օլտու : Յովհաննէս Կարապետ շահատէթ էտիյօր քի « պու օլ քիմսէ տիր քի . պէնտէն սօնրա կէլէճէք տէյի , օնտան էօթիւրիւ սէօյլէր իտիմ , օ քի պէնտէն էվլէլ օլտու . զիրա պէնտէն էվլէլ իտի » . օլ քէլամ քի թէն ալտը , պու սէօզտէ Յովհաննէստէն հէմ սօնրա օլույօր հէմ էվլէլ : Պու օլան քիմ տիր . օլ պիր զաթ եանի Գրիստոս , Ալլահըն քէլամը վէ ինսան էվլատը , որդի մարդոյ , վէ Ալլահ էվլատը , որդի Աստուծոյ տըր : (Յօվն . Ա . 34 : Գ . 13 .) « Հիչ պիր քիմսէ կէօյէ չըգ-

մատը , իլլա օ քի կէօյտէն էնտի ինսան էվլատը քի կէօյտէ տիր » : (Մատթ. Ա. 23.) « Իշթէ պաքիրէ համիլէ օլաճագ , վէ օղուլ տօղուլ րաճագ վէ իսմինէ Էմմանուէլ չաղըրաճագ տըրլար , քի Ալլահ պիւզլիւ տէմէք տիր » : (Թ. 6.) « Վէ պիլէսինիզ քի ինսան էվլատընն կիւնահլարը աֆվ էթմէյէ սէլահիյէթի վար տըր վէ օլ վագըթ քէօթըրիւմէ տէր , գալգ հաթաղընը ալ վէ էվլինէ կիթ , վէ գալգըպ էվլինէ կիթտի » : Վէլ հասըլ Գրիստոս ինսան էվլատը կիպի Ալլահա մախսուս բէք չօգ իճրալար կէօպթէրտի վէ Ալլահ էվլատը իքէն , թէն ալտը խաչա չըգտը , վէ իւչ կիւնտէն սօնրա էօլիւլէրտէն գըյամ էթտի : « Պէն վէ փէտէրիւ պիրիզ » տէտի , վէ զայրիհիւմ վէ զայրիհիւմ : Հէմ Ալլահանի հէմ ինսանի իչլէրի իճրա էտէն պիր պուլ Գրիստոս տուր , լաքին Ալլահանի ամէլլէրի Ալլահ թապիւթը իլէ վէ անձը իլէ , ինսանի ամէլլէրի տախի ինսանի թապիւթը իլէ . լաքին Ալլահանի սըֆաթըյլա իճրա էտէն եինէ օլ Գրիստոս տուր : Հէմ Ալլահ , հէմ ինսան , հէմ գուվլէթլի , հէմ զայիֆ , հէմ էվլէլ էպէլլիքտէն , հէմ չօճուգ գունտագլանըր : Հիքմէթի բէպպանի . օնուն պիլսիլէսինի քիմ խապէր վէրէպիլիր : Պունլարըն հէփսինտէն շու սահիւլիք չըգար , քի Գրիստոսուն իքի թապիւթընա խաա օլան մուլաւէլլէր պիլա թէքլիֆ , պիլա թէֆրիգ պիր պիրինէ վէրիլլէր . չիւնքի իքի թապիւթըն ամէլլէրինի իճրա վէ իտարէ էտէն պիր թէք Ալլահանի սըֆաթ տըր : Էվլէթ . ինսանի Գրիստոսուն ամէլլէրինի Ալլահանի տէրիզ , վէ Ալլահանի Գրիստոսուն ամէլլէրինի ինսան օղուլնա վէրիլլիզ , քի ինսան էվլատընն կիւնահլարը աֆվ էթմէյէ սէլահիյէթի վար տըր . կիւնահլարըն աֆվ օլտուն տէյի էմր էտէր : Պուլ մուլամէլլէ Ալլահանի տիր վէ էտէն ինսան օղուլ տուր . տէմէք քի իքի թապիւթըն պիր Ալլահանի անձը օլտուղու իչին Ալլահանի իչլէր ինսանի թապիւթա ատտ օլունույօր : Աւետարան իպթիտասընստան սօնունա գատար Գրիստոսա հէմ Ալլահ իւնվանլարըն հէմ ինսան մուլամէլլէրինի միւպատէլլէթէն գարշըլըգլը օլարագ վէրիր , եանի կեան Ալլահանի թապիւթա եագըլան իւնվանլար ինսանլըղընա վէրիլլիր , կեան ինսան թապիւթընա մախսուս օլան ամէլլէր Ալլահանի թապիւթա վէրիլլիր , վէ պու տա եալընըզ պիր անձըն սէպէպի իլին քի իքիսիլլէ վիճուտճա վէ մատտէթէն պիրլէշմիշ օլուպ իքիսինի տէ իքմալ վէ իտարէ էտէր : Պունուն իչին Հայաստանեայց քիլիսէսինտէ Գրիստոսուն թէնինէ « Աստուածային , կենարար , աշխարհակեցոյց մարմին » տէյօր . (Տե՛ս Աւագ Բնիգշաքին օրհնութեան Ծախան) : Պէօյլէ տէ ազիզ քիլիսէ , քի Ալլահըն թալիւթալարընըն էմանէթկեհալը վէ Գրիստոսուն մանէվի վիճուտու տուր . տին իգրարընտա « Վէ պիր բապիւթիզ Յիսուս Գրիստոսա փէտէր Ալլահտան էպէտիլիքտէն տօղմուչ Ալլահըն օղունա ինանըրըզ » , տէր վէ թաա տիզ էտէր :

ՄԾ. Վազաա Ալլահանի անձ իլէ իքի թապիաթ պիրլէշմիշ , վէ պիրլիք իքէն պիր պիրլինէ խաս վէ մախսուս օլան պու իքի թապիաթլարըն քէմալէթլէրի վէ խասիյէթլէրի միւնապէսէթէն վէ մուզապէսէթէն Ալլահանի խասիյէթ Գրիստոսուն ինսանլըղնա վէրիլլը , վէ ինսանի խասիյէթ Գրիստոսուն Ալլահլըղնա վէրիլլը , լաքին ումուսի սուրէթտէ , վէ հէր վազըթտա պու օլամազ , վէ պէօլիւք րաֆըզըլըզ տըր : Պիլ ֆարզ , Գրիստոսուն ինսանլըղը հէր շէյէ գատիր տիր , հէր եէրտէ տիր . եանի հէր եէրտէ մէվճուտ տուր հազըր տըր տէնէմէզ . լաքին Գրիստոս հէր եէրտէ տիր . Գրիստոս հէր շէյէ գատիր տիր . Գրիստոս հէր եէրտէ հազըր տըր տէնիր , եանի Ալլահլըղը իլէ , վէ Ալլահանի անձ իլէ միւթթէֆիզ օլտուղու իլին . լաքին անձը զիքը էթմէտէն պիր եալընըզ Գրիստոսուն ինսանլըղըն , եա Գրիստոսուն ինսան ճանըն , եա թէնինի այրըճա վէ ումում սուրէթտէ ալարազ , Գրիստոսուն թէնի հէր եէրտէ տիր , եախօտ Գրիստոսուն ճանը հէր շէյէ գատիր տիր հէր եէրտէ հազըր տըր տէնէմէզ : Իշթէ պունա պինաէն տիր քեաֆֆէյի օլ հարաքէթլէր քի Գրիստոսուն վիճուտու իւզէրինէ աւետարան ըիվայէթ էտէր . Գրիստոս կէմինին քէօշէսինտէ եաթար ըտը . Գրիստոս տէնիզ գըյըսընտա կէզէր իտի . Գրիստոս Կանա Գալիլեա տիւլիւնիւնէ կիթտի . Մըսըրա կիթտի . ալտէթ էթտի . տաղա չըգտը . օվայա էնտի . հայվանա պինտի . երուսաղէմէ կիթտի . պազըսըլլա : Վէ (ՅՎՆ. ԺԱ. 15.) « Պէն սիզին իլին սէվինիրիմ , քի ինանասընըզ , զիրա օրատա տէյիլ իտիմ . ամմա օրայա կիտէլիմ » եանի Ղազարոսուն մէզարը իւսթիւնէ : (21) Մարթա Գրիստոսա տէր « Էֆէնտիմ , էկէրչի պուրատա պուլունմուշ օլսան ըտը պէնիմ պիրատէրիմ էօլմէզ իտի » : (ՄՐԻ. ԺԶ. 6.) « Տիրիլտի պուրատա տէյիլ , իշթէ եէրի , քի ծնու գօյտուլար » : Վէ Գրիստոսուն էօլիւլէրտէն տիրիլիպ չուրատա պուրատա առաքեալլարա կէօրիւնտիւլիւ էնթիշամը կիլինմիշ վէ էօլմէզ հալ քէսպ էթմիշ իտի . վէհասըլ խաչա չըգմասը , էօլմէսի , կէօմիւլմէսի վէ ալտըղը ինսան ճանը իլէ թէնի մէզարտա իքէն , արդարլարըն եանընա Լիմպոսա էնմէսի , կէօլէրէ չըգմասը , Գրիստոսուն ինսան թապիաթը իլէ պիր մահէլի մախսուստա տուրտուղունու կէօսթէրիյօր . տէմէք քի Գրիստոսուն թէնի հէր եէրտէ տէյիլ , հէր եէրտէ հազըր տէյիլ , Ալլահըն վիճուտու հէր եէրի տօլտուրտուղու կիպի , հէր եէրի գուվէթի իլէ , իւմի իլէ վէ վիճուտի իլէ տօլտուրտուղու կիպի վէ հէր եէրտէ հազըր հազըր օլտուղու կիպի , Գրիստոսուն թէնի տէ հէր եէրի տօլտուրտուղու վէ հէր եէրտէ տիր , տէնէմէզ :

ՄԾԱ. Մատամ քի պու իքի թապիաթլար իլէ Ալլահանի անձ էօլլէ պիրլէշմիշլէր տիր , քի հիշ պիր սանիյէ ծնլարտան այրըլմանըն գապիլի օլամազ իտի վէ մատամ քի իշպու իքի թապիաթլարըն ամէլէրի օլ Ալլահանի անձըն ամէլէրի տիր , վէ ծնա խաս տըր վէ

պու սրճաթ Ալլահանի օլտուղունտան, պիհագզըն Ալլահանի թէս-
միյէ օլունույօր : Իշթէ պու սէպէպտէն տօլայը տըր քի, Գրիստոսա
սէճտէ գըլարըզ, հէմ գուլլուզ վէ հէմ ուպուտիյէթ սէճտէսի իլէ օ-
նու թէքրիմ վէ թաաղիմ էտէրիզ, օնու քի եալընըզ Ալլահա էթ-
մէյէ պօրճուլուզ, պիայնիհի Գրիստոսա վէ Գրիստոսուն թէնինէ վէ
ինսանլըզնա տախի օլ սէճտէյի վէ օլ խըզմէթի իպրազ էթմէյէ պօրճ-
ուլուզ, զիրա սրճաթճա քէլամ ուլլահ պու ինսանիյէթ իլէ պիրլէշ-
միշ տիր վէ իպրազ էթտիյիմիզ հիւրմէթ պիլա վասէթա Գրիստոսուն
ինսանլըզնա վէ Ալլահա տըր :

ՄԾԲ. Եօգարըտա զիքր օլունտուղու վէճհ իւզրէ, Գրիստոսուն
ինսանլըզնը քէնտի անճընտան այըրտ էթմէտիյիմիզ հալտէ, Ալլահա
հէր նէ կէօնէ գուլլուզա վէ խըզմէթէ վէ ուպուտիյէթէ մէճպուր ի-
սէք, Գրիստոսա տախի օլ տէրէճէտէ մէճպուրուզ . եանի ինսան օլ-
մուշ Ալլահա սէճտէ գըլարըզ վէ հէր պիր խուսուսի ուպուտիյէթի
օնա իպրազ էթմէք այնըմըզ վէ տէյնիմիզ տիր : (Եփէ. Ա. 6.) « Վէ
թէքրար իլք տօղմուշ էվլատընը տիւնեայա տախիլ էթտիյինտէ տէ-
յօր վէ օնա պիւթիւն Ալլահըն մէլայիքլէրի սէճտէ գըլտընլար » :
(Փէլէ. Բ. 10.) « Յիսուսուն իսմինէ հէր քէս կէօյտէքիլէր, եէր-
տէքիլէր վէ ճէհէնէմտէքիլէր սէճտէ գըլաճագ տըր » : (Մարթ. Բ.
11.) Միւնէճճիմիլէր օլ սէճտէյի իճրա էթտիլէր « վէ եիւզիւն գօյու
գափանըպ օնա սէճտէ գըլարըլար » : Վէ (Յովհ. Թ. 38.) « Ինանըրմ
եա րապպ, վէ տիւշիւպ օնա սէճտէ գըլտը » : (Մարթ. ԻԲ. 17.)
« Վէ կէօրտիւքլէրի կիպի (առաքեալլար) օնա սէճտէ գըլտըլար » :

ՄԾԳ. Պու ուպուտիյէթի րէպպանիյէյի վէ գուլլուզ խըզմէթի-
նի Ս. քիլիսէ էվայիլտէն պէրի Գրիստոս էֆէնտիմիզէ իպրազ էթտի
վէ հալա պէ հէր եէվմ, պէ հէր մահալտէ Արիսսականլարա գարչը
իպրազ էթմէքտէ տիր : Պունլար Գրիստոսա սէճտէ վէ գուլլուզ ի-
պատէթիւնի մէն էտէր իտիլէր . քէզալիք Ապօղլինար վէ թապիլէրի
պու իպատէթի Գրիստոսուն ինսանլըզնա ճայիզ կէօրմէզլէր իտի .
կէօյա քէլամ ուլլահ պիր նէվի թէն սուրէթի, տէյիլ կօյա Մարիամ
Աստուածածինտէն ալտը . անճագ վէտէր իլէ հէմ վիճուտ, հէմ հիյ-
յէթ օլան պիր նէվի թէն ալտը, տէյիլ ինսանի իլլա խայալի վէ է-
վայիլտէն եափմա պիր թէն ալտը . շէօյլէ քի Գրիստոսուն թէն ալմա-
սը էսրարընը ալթ իւսթ վէ ճանըմըզն սէլամէթ վասէթասընը չիւ-
րիւտիւրլէր իտի : Ս. Աթմանա, Ս. Եպիփան, Ս. Գրիգոր Նազլանա
զեցի վէ Նիւսասցի վէ Օգոստինոս վէ Յովհաննէս Դամասկացի վէ սա-
յիր սուրբ հայրապետէր ալիմանէ վէ մէրտճէ պունլարա գարչը ճիւտ-
լէր եազտըլար : Վէ պիզլէր Գրիստոսա ուպուտիյէթ վէ սէճտէ գը-
լույօրսագ, իքի թապիլաթը իթթիֆագ էթտիրէն թէքմիլ Գրիստոսա
սէճտէ գըլարըզ, կէրէք ինսանլըզնա կէրէք Ալլահլըզնա սէճտէ
գըլարըզ, զիրա պու իքիսինին պիրի պիրինտէն պիր սանիյէ օլսուն

այրը մասնընդհատ միւլմբինի վէ ինթիմալի եօզ տուր , վէ պու սէճտէմի-
զին սէրի սէպէպի քէլամ ուլլահն սըֆաթը տըր , տէյիլ քի Գրիստո-
սուն ինսանլըղ իչին տիր . խայըր , իլլա պու ինսանլըղա քէլամ
ուլլահն անձընըն խաթըր իչին սէճտէ գըլարըղ . օ քի պու ինսան-
լըղը իքսա էթտի , իթթիխազ էթտի վէ իտարէ էթտի վէ հէր տուա-
լարըմըղըն խիթամընտա « նմա փառք յաւիտեանս ամէն » տէրիզ :

ՊԱՊԸ ՍԱՏԻՍ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՎԱԼԻՏԵՍԻ ՄԱՐԻԱՄ, ՊԵՀԱԳԳԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ԹԵՍՄԻՅԷ ՕԼՈՒՆՈՒՐ ՎԷ ՐԱՖԸԶԸԼԱՐՏԱՆ ՊԻ ՀԱՅՐԻ ՀԱԳԳ
ՄԱՐԻԱԾԻՆ ԵԱԹՑ ՔՐԻՍՏՈՍԱԾԻՆ ԹԵՍՄԻՅԷ ՕԼՈՒՆՈՒՐ

ՄԾԴ . Նեստոր վէ Թէոտորէտոս վէ ավինէլէրի խտտա էտէրէր
խտի քի Գրիստոստա իքի անձ վար տըր . պիրի քէլամ ուլլահն , տի-
կէրի Գրիստոսուն : Պու իքի անձ , եախօտ սըֆաթ , հասպ էլ թէ-
վէճճիւհ վէ հասպ էլ իքրամ , պիր թէսմիյէ օլույօր : Նեստորուն պու
եանլը թալիմաթընը հայրապետէր զահիրէ չըգարտըլար նէ զաման
քի քէնտի տին իգրարընը (դաւանութիւնու) խպրազ էթմէք իչին
Նփեսոս սինօթու թէրաֆընտան վաղը օլան տալէթի ըէտտ էտիպ ,
օլ միւհթէրէմ մէճլիսէ կիթմէտի իսէ . խուսուսա քի իւչ կիւն էվէլ
հիտտէթ իլէ պաղըրարազ սէօյլէմիչ խտի , քի պէն ալլահը իքի ալ-
լըգ տըր , իւչ ալլըգ տըր տէյեմէմ : (Տէ՛ ՄԷՆԷԷ հապ . Թ. 412 . .) :

ՄԾԵ . Նեստորուն պու եանլը թալիմաթընտան թապիրի պու
սէօղ , եանի իքինճի տիկէր պիր ըաֆըզըլըգ չըգտը . եանի Մարիա-
մա աստուածածին տէմէտի , իլլա Գրիստոսածին , եախօտ մարդա-
ծին , չիւնքի քէլամ ուլլահն անձընտան մատա , Գրիստոստա պիր
իքինճի ինսան անձը իճատ էթտի , վէ քէլամ ուլլահն անձընըն տի-
կէր Գրիստոսուն անձը իլէ եախօտ ինսանլըղ իլէ պիրլէչմէսինի ,
տէրունի վէ վիճուճա վէ թապիւթճա պիրլէչմէք տէմէտի , սնճազ
մանէն վէ իքրամէն Գրիստոստա իքինճի պիր անձ տէր խտի : Պունու
Նփեսոս սինօթու դատապարտել էթտի , ըէտտ էթտի : Իչթէ Նեստո-
րուն իգրարը . Նօմ . 7 . « Եարատըլմըչ (Մարիամ) տօղուրմատը օնու
քի եարատըլմայա նազապիլ տիր . փէտէր քէլամը պիքիր գըզտան
թազէ Ալլահ տօղուրմատը , զիրա էվէլինտէն քէլամ վար խտի . նա-
սըլ քի Յօվհաննէս սէօյլէտի . Խարատըլմըչ եարատըլմըչ տօղուրմատը
իլլա Ալլահլըղըն ալաթընը (Instrumentum էնկէզինի) տօղուրտու » :
Անըն իչին Նեստորուն պիրլիքտէ Ասիթանէյէ կէթիրախի Աթանաս
նամ ըահիպ ալանէն քիլիսէտէ չաղըրարազ տէտի , քիմնէ Մարիամը
աստուածածին չաղըրմասըն : Պէօյլէ Սոկրատ , Եւազրիոս . Թէօֆա-

նէս . միւլէրիիւէր . . . նազլ էտիյօրլար , վէ խասսէթէն Ս . Կիւրէզ անաթէմալար թապիր օլունան թահրիրաթլըլա Նեստորուն պուհանըլ թալիմաթլարընը ճէրհ վէ ըէտտ էթտի :

ՄԾԶ . Եւտիքէս հէր նէ դատար քի , Նեստորա դարչը սօն տէրէճէ նէֆասնիյէթ իպրազ էթտի իսէ տէ . չի չարէ քի քէնտիսի տէ քէլամ ուլլահըն անճընը վէ Ալլահըլընը չիւրիւթտիւ , Ալլահըն թապլաթընը վէ ինսան թապլաթընը , օնու քի կէօյաէն Ալլահ Մարիամա նէզլ էթտի , պիրի պիրի իլէ գարըլթըրտը , նէ թէքմիլ Ալլահ գալտը նէ թէքմիլ ինսան , պիր իւչիւնճիւ նամալիւմ հիյյէթ Մարիամա տան սօղտու վէ Մարիաման հիչ պիր չէյ ալմատը . տէմէք քի պուտա Մարիամա Աստուածածին թապիրինի վէրմէտի , քէզալիք ավիւնէլէրի :

ՄԾԷ . Կէլէլիւմ պիղիւմ ղէմանըն Նեստորական վէ Եւտիքականլարընա . եանի բրօթէսթանլարա քի Մարիամա այնը քիւֆր վէ հազարէթտէ պուլունույօրլար . օնա Աստուածածին տէմէյօրլար . հէմ տահա պէտթէր օնլարըն էթտիկի հազարէթի գաթլայըպ Մարիամա կոյս պիլէ տէմէյի իսթէմէյօրլար : Նեստորականլար վէ Եւտիքականլար եինէ աւետարանըն պիրէր մահէլինի քէնտիլէրէ ֆէթվա թուլթաւազ իտտաա էտէր իտիլէր , վէ լիլլահի էլիամտ օնլար քեսամիլէն մահվ օլտուլար , լաքին բրօթէսթանլար եալընը պիր կաթողիկէ Բօմա քիլիսէսի պու իթիգատտա տըր տէյի , պու քիլիսէյէ գարըլ գօյալըմ մագսէտինէ մէպնի , պու ըաֆըզըլըզա մէթանէթ վէրիպ հաթթա աւետարանը տահա ղիյատէ չիւրիւթմէք իչին պիր տէ ղիյատէ հազարէթ օլտուն տէյու , Մարիամա հէմ Աստուածածին տէմէզլէր հէմ կոյս տէմէզլէր , հաթթա հիճապ էթմէտէն քրիսթիյանըզ տուլղու վէ իթիգատընա նիսպէթէն Մարիամըն տահա չօգ էվլատլարը սօղտու տէրլէր : Նէ պէօյիւք ղայրէթ , նէ մէքրուհ Նեստորականըզ :

ՄԾԸ . Պիզ պու պապտէ էվվէլա Բրիստոսուն վալիտէսինին աւտուածածին՝ Ալլահըն վալիտէսի օլտուղունու պէյան էտէրիզ . պատէհու աթիտէ Մարիամ Աստուածածինին հէմ սօղուրմատան պիքիր , (կոյս) հէմ սօղուրտուգտան սօնրա պիքիր (կոյս) գալտըլընը պէյան էտէրիզ : Էվվէլա Մարիամըն պիհազզըն Աստուածածին օլտուղունու շունտան իսպաթ էտէրիզ , բրօթէսթանլար , եա Նեստոր կիւպի Բրիստոսու պայաղը ինսան էվլատը վէ քէլամ ուլլահտան պաչգա պիր գաթ թուլթույօրլար , եատա Ալլահ էվլատը վէ Ալլահըն քէլամը : Էվէր Բրիստոս սալթ ինսան իսէ , եանըլըյօրլար վէ Նեստորական օլուրլար . էվէր Բրիստոսու քէլամ ուլլահ պիլմէյօրլար իսէ , պու քէլամ Մարիամտան թէն ալտը , վէ մատամ քի պու թէն ալան քէլամ Յովհաննէսին Աստուածաբանական գալլինճէ Ալլահ իտի վէ պու Ալլահ թէն ալտը վէ պու թէնի տէ Մարիամըն ըահմինտէն ալտը , տէմէք քի Մարիամ Աստուածածին տիր , եօղսա պու սօղան

Երրորդութիւնուն իբրնձի անձը տէյիլ իտի , քէլամը խիւտա տէյիլ իտի տէմէլի եա օնու իգրար էթմէլի , եա պունու . վէ պիր իւչիւնձիւ գաչաճագ մահալ եօգ տուր վէ պուլամազլար : Գաչամագ եէրի վար , էկէր Ապօղինար վէ Եւտիքէս կիպի Քրիստոսուն թէնի պիւմէմ կէօլէրին գանդը մատտէլէրինտէն եափըմը վէ Մարիամըն րահմինտէն թըպզը սու օլուգտան կէչէր կիպի կէչմիշ տէյօլար իսէ , վէ էկէր պու իթիգաթտա իսէլէր պիղէ խապէր վէրսինէր վէ Եւտիքէսէ գարշը օլան աղիզ քիթապըն խապթլարընը վէ Քրիստոսուն շիֆահէն քէլամլարընը խաղինէսինի էօնլէրինէ տէօքէլիմ , կէօրսիւնլէր վէ անլասընլար . եօգ էկէրչի Եւտիքէսին րաֆըզըլըղընը գապուլ էթմէյօլար իսէ , պու պապտէ պիր պիրինէ միւթթէֆիգ պուլունան սայիր քրիսթիան միլլէթլէրին պիր վէ միւթթէֆիգ իթիգատընը թուլթմայա վէ տէյիլ քի նէֆսանիլէթէ պինաէն Ալլահըն քիլիսէսինէ վէ քէլամընա գարշը գօյմայա մէճպուր վէ պօրճու տուրլար . չիւնքի 1874 սէնէ , օն տօգուզ տէհրլէրտէն պէրու ումում քրիսթիայանըգ եէկ տիլ եէկ վիճուտ եէկ ալին , պու տին պահսընը պէօլէ թատիգ վէ թաաղիմ էտէրլէր . վէ պունուն մուղայլըրի պէօյիւք քիւֆիւր տիր . Ալլահ հագարէթ տիր վէ սահինլիկի խօրլամագ տըր :

ՄԾԹ . Զիւնքի (Եօյի . Է . 14 : Վէ Մարի . Ա . 23 .) « Իշթէ պաքիրէ համիլէ օլուպ օղուլ տօղուրաճագ տըր . վէ իսմի Էմմանուէլ թէսմիլլէ օլունաճագ քի (Մատթէոսուն վէրտիլի թէֆսիրինէ կէօրէ) Ալլահ պիղիմ իլէ տէմէք տիր » : Ինսանճա համիլէ օլմագ , օղուլ տօղուրմագ պիր պաքիլէ րահմինտէ օլմայան պիր զաթը պիր վագթը մախսուսէտէ եա ինսան սէպէպի իլէ վէ եա տա Ալլահըն գուվլէթի իլէ փէյտա էթմէք տէմէք տիր : Օնա րահմինտէն գան վէ թէն վէրէքէք տօգուզ մահ լահմինտէ պէսլէյիպ պէօյիւթմէք վէ վագթի զէմանընտէ տօղուրմագ վէ պիր վագլիթ անա սիւտիւլլէ օլ թըֆըլը պէսլէյիպ , պէօյիւթմէք տէմէք տիր . պու ալէմին պիլտիլի տիր : Քէզալիք Մարիամ Աստուածածին աղիզ րուհուն գուվլէթիլլէ քէնտի րահմինտէ փէյտա օլան օլագիզ վէ թէքմիլ ինսանըղը , քէլամ ուլլահըն սըֆաթը իլահիլլէսի լտարէսի թահտընտա պէօյիւտիւպ տօղուրտու : Վէ մատամ քի քէլամ ուլլահըն պու սըֆաթը օլ թէն իլէ վիճուտա պիլլէյիպ օնու իք սանիլլէտէն իթթիխաղ էթտի , վէ պու ինսանիլլէթ թէքմիլ հիւքմիւհիւ իճրա էթտիլի անտէ քէլամ ուլլահ իթթիխաղ էթտիլի պու ինսանըղը իլէ օլ պաքիրէսին րահմինտէն տօղտու . տէմէք քի քէլամ ուլահ Մարիամոն տօղտու . վէ մատամ քի պու քէլամ Ալլահ իտի , տէքէք քի Մարիամ Ալլահ տօղուրտու . քի Էրմէնիճէ աստուածածին Դէսմիլլէ օլտու . զիրա Մատթէոսուն գաւլինճէ , տօղան Էմմանուէլ իի եանի Ալլահ պիղիմ իլէ :

Եւտիքէս Քրիստոսուն կէօյա թէրթիպ օլմուշ հաղըրլանմը թէնինի Մարիամըն րահմինէ էնմիշ պր տէյիպ , Քրիստոսուն Մարիամ .

տան տողտուղունու սուլուն օլուգտան կէջմէսինէ պէնզէթտի խէ .
 օնուն պու թալիմաթը աւետարանա մուղայիր վէ նէվիճատ պիր րա-
 ֆըզըլըզ խտի . պիզլէր համտ օլտուն աւետարաննն սէօզլէրինի տող-
 րուտան տողրու անլարըզ , համիլէ օլմագ նէ տէմէք , տողուրմագ նէ
 տէմէք մալիւմ տիւր , նասըլ քի ինսանճա էօյլէ վուգու պուլուր :
 (Ղափ. Ա. 35) « Օլ քի սէնտէն տողաճագ տըր , ազիզ տիր , վէ Ալ-
 լահն էվլատը չաղըրլաճագ տըր » վէ (43) « Պու պանա նէրէտէն քի
 րապալըմըն անասը պանա կէլսին » : Բէզալիք (Հափ. Ա. 2. 3.)
 « Մնու քի Ալլահ փէյղամպէրլէր վասէթասը իլէ քէնտի էվլատը հագ-
 գընտա վատ էթմիշ խտի քի քէնտի թէնճէ Դաւիթին զիւրրիյէթինտէն
 օլտու » : (Գափ. Դ. 4.) « Ալլահ քէնտի էվլատընը կէօնտէրտի քի
 գարըտան տողտու » : Պուշլարըն հէր պիրինտէն՝ Մարիամըն Ալլահըն
 վալիտէսի , րապալըն անասը օլտուղու իսթիտալ օլուր . վէ տահա
 աչըղընը (Հափ. Թ. 5.) « Պուշլարտան թէնճէ Գրիստոս օլտու քի ,
 հէր շէյին իւզէրինէ էպէտիյէտէք միւպարէքէնմիշ Ալլահ տըր » տէ-
 յի եազար : Տէֆա (Մափ. Ա. 18.) « Վէ Յիսուս Գրիստոսուն տո-
 ղուշու պէօյլէ խտի » : (Բ. 1.) « Վէ Յիսուսուն Բէթղէհէմտէ տող-
 տուղու զէման » : (Ղափ. Բ. 7.) Մարիամ « Պիր թանճէիք օլլունու
 տողուրտու » : Աւետարանիչլէր ալէսէվիլիյէ ինսանլարըն ատէթի հագ-
 գընտա գուլլանտըլարը տողուրմագ թապիրինի Գրիստոսուն հագ-
 գընտա տալի գուլլանտըլար . էկէրչի պու աւետարանիչլէր Նւտի-
 քէսին վէ բրօթէսթանլարըն էֆքեարընճա եալմագ միւրատ էթսէ
 իմիչլէր , համիլէ օլմագ , տողուրմագ տէմէմլի իմիչլէր . անճագ
 նէչվ էթմէք . չըգմագ տէմէլի խտիլէր . քի տուարըն չէչմէլէրտէն
 նէչվ էթմէսինէ , եալօտ ատէմլէրին խանէլէրտէն չըգմասընա խաս
 տըր : Աւետարան համիլէ օլաճագըն տէտի . Հոզին Սուրբուն գուվ-
 վէթի իլէ չօճուղու համիլէ գալաճագըն , օ չի հէր շէյէ գատիր տիր :
 Առաքեալլար պու քէյֆիյէթի պէօյլէ պիլտիլէր , եահուտիլէր պէօյլէ
 պիլտիլէր , Ս . Յովհաննէս Կարապետին վալիտէսի Սրբուհի Նդիսա-
 բէթ պէօյլէ պիլտի վէ չաղըղընտան տահա զիյատէ իման իլէ՝ օնա
 րապալըմըն անասը իսմինի վէրտի . վէ յուն չօճուղու Յովհաննէս
 Կարապետ անասը րահմինտէ իքէն իւթտան օլարագ օյնամայըլա
 Մարիամըն Աստուածածին օլտուղունու իգրար էթտի . պէօյլէ տէ ,
 (Ղափ. Բ.) Սիմոն ծերունի չօճուղու էյքէլտէ գուճաղընա ալըպ ,
 Ալլահըն էվլատընը կէօրմէտէն էօլմէյէքսին տէյի , ազիզ րուհուն
 քէնտիսինէ օլան վատը իւզէրէ , Ալլահ բիճա էթմէյէ պաչլատը ,
 քի գուլունու սէլամէթ իլէ ազատ էթսին վէ չօճուղուն անասընա
 տէօնիւպ պու սէօզլէրի սէօյլէտի , խնի պու էվլատըն չօզ քիմսէ-
 լէրին գալգմասընա վէ չօզլարըն տիշմէսինէ վէսիլէ օլաճագ . եանի
 « չօզլարըն » քէնտինի տինլէյէնլէրի խէլասընա վէ տինլէմէյէնլէրին
 խարապիյէթինէ պատի օլաճագ տր . վէ սէնին , եա Մարիամ եիւ-

րէյինէ պիւն գըլըճ կէշէճէք տիր , եանի պու էվլատընըն պաշընա կէ-
լէճէք ֆէլաքէթլէրի այնէն վէ ճիտտէն կէօրիւպ , վալիտէ կէօզիւ
վէ եիւրէյի իլէ Թահաժմիւլ էտէճէքսին տէտի :

ՄԿ . Քրիստոսուն մանէվի վիճուտու պուլունան կաթողիկէ քի-
լիսէ պունու պէօյլէ իզրար էտէր վէ էվալիտէն պու Թարիխէ տէ-
կին հէր կիւն վէ հէր տուատա Մարիամա Աստուածածին , Ալլահըն
վալիտէսի իսմինի իթա էտէկէլմիշ տիր վէ էտէր վէ Ալլահըն վալի-
տէսի տէյի , Նեստորա վէ Եւտիքէսէ գարշը քիլիսէ հայրապետլէրի
Հանգանակ հաւատոյ թէէլիֆ էթաիլէր : Վէ հէր կիւն պատարագ-
լարտա ծնու Աստուածածին տէյու թէքրիմ էտէրլէր : « Մարմնացեալ
յԱստուածածին եւ 'ի սուրը կուսէն մարեմայ . . . » : Վէ բէք
չօգ քիլիսէլէրին սէր միհրապընտա Աստուածածին Թասվիլի օլուպ ,
վալիտէթուլահ , վալիտէ սուլթան , եէրին կէօյիւն սուլթանը տէյիւ
վէ սայիր էնվայի իպատէթ վէ ըիայէթ իլէ Թա'զիմ էտէրլէր : « Աստ-
ուածածին խորան լուսոյ եւն . Աստուածածին սիւն լուսոյ . : . » :
(Շարէֆէ Մննթ .)

ՄԿԱ . Քէզալիք Թարիխի էվալիտէ պուլունան ազիզ քիլիսէյին
հայրապետլէրի Թահրիր էթաիլէրի քիթապլարընտա Մարիամա Աստ-
ուածածին իսմի շէրիֆինի վէրմիշլէր տիր : Պունլարը պիրէր պիրէր
կէթիրմէք հաճէթ տէյիլ , եալընըզ պիր իքիսինին շահատէթինի կէ-
թիրէլիմ : Ս . Իգնատիոս մարտիրոս առաքեալլարըն կիւնիւնտէ եա-
ղոյօր (Եփեսոսիէրէ օլան Բիւնուպէնթի Նօմ . 18 .) Ալլահընըզ Դաւիթին
զիւրիլէթինտէն՝ ազիզ ըուհուն վասէթասը իլէ Ալլահըն գարարընա
կէօրէ . Մարիամտան ըահիմտէ թաշընտը » : (Տէրգուղէնու հախէրու-
նիւն) « Փէտէր Ալլահըն ըուհինտէն վէ գուվէթինտէն պիքիր Մա-
րիամա քէլամ ուլլահ կէթիրիլմիշ , ծնուն ըահմինտէ թէն օլմուշ վէ
ծնտան տօղմուշ : Հաթտա Յուլիաննէս Անթէքէլի քի Նեստորուն հա-
միսի իտի վէ քէզալիք տիկէր տօսթու պուլունան Թէոդօրէտոսուն
նասիհաթը իւզէրէ . Նեստորա պիր մէքթուպ եազտը . (Տեա Պէլա-
վիոս Գիւրթ . Ե . Յաղ . Տարգուղէնու) Եփեսոս սինօթու օլմագտան Աստ-
ուածածին լուղէթի իւզէրինէ շէօյլէ եազար « Օլ իսմի քի , փէք չօգ
հայրապետլէր չօգ եէրտէ իթթիլազ էթմիշ վէ եազմիշ վէ գուլլան-
միշլար , սէնտէ իլավէ էթմէյէ չէքինմէյէսին , նէ տէ օ լուղէթի քի
ճանըն ֆաղլիլէթինի վէ տօղրու մալիւմաթընը իպրազ էտէր , ըէտտ
էտէսին . զիրա պու Աստուածածին իսմինտէն ըուհանի վարդապետ-
լէրին , քիլիսէ չօպանլարընըն հիշ պիրիսի իքրահ էթմէտի , զիրա ծն-
լար քի օլ իսմի գուլլանտըլար հէմ չօգ տուրլար հէմտէ ֆէվզ էլ ա-
տէ մէշհուր ատէմլէր տիրլէր . զիրա էկէր ծնու քի , իսմին մանասը
կէօսթէրիօր , գապուլ էթմէզսէք պիզէ պէօյիւք եանլըշըղա տիւշ-
մէք գալըր . պախուսուս թէֆսիլի նա միւմքին օլան Ալլահըն միա-
ծին էվլատընըն թէն ալմասընը ինքեար էթմէմիզ լաղըմ կէլլը » :

Պունու եազան Յովնաննէս Անթէքեէլի վէ Նեստորուն բուհու ուն ջիմսէ տիրո Բրօթէսթան կէօրսիւն քի պու րաֆըղը Աստուածածինին իւղէրինէ նէ ինթիրազ վէ ինթիյաթքեարանէ պիր լիսան գուլանը-յօր , քի Աստուածածին իսմինէ խասիմ իտի . պա խուսուս բրօթէսթան ու սէօղէ էյի տիգգաթ էթսին . էկէր Մարիամըն Աստուածածին իսմինի վէ մանասընը պիրիսի գապուլ էթմէզսէ , քէլամը խիւտանըն թէն ալմասընը ինքեար էթմէք տէմէք տիր : Պուրասընը Նեստորականլար ու վագիթ անլատըլար , բրօթէսթան իսէ , չիմտիքի վագըթտա վահի եէրէ վէ մանայէ մէպնի Աստուածածին իսմինի գապուլ էթմէզ , վէ ինատ էտէր . ամմա մարդեղուլիւն սըրըր պունուն իլէ չիւրիւր իմիլ , պէյիս եօզ , դաթը իսմի իւղէրինտէ բրօթէսթան . շէքվա էթմէք եանի ալէմին թուլտուղու եօլտան սափմագ տէմէք տիր . տէյիլ քի մէզհէպ գայըրմագ , եախօտ պիր տօղրու մէպտայէ խըզմէթ էթմէք . չիւնքի հէր պիր բրօթէսթանըն քէնտի այրը իթիգաթը վար վէ իլլէրինտէ պաշ պիրլիյի օլմատըղընտան , տին պապընտա տախի սէրպէսթիի էֆքեար թէքէվիլիւն էթմէքտէ տիր , լաքին շուրասընը էյի պիլմէլի տիր քի , հէր շէյէ սէրպէսթիւք վէրլիմէսինին ինթիմալի վար , լաքին տին վէ կիւնաի խուսուսունտա եօզ տուր վէ վէրիլմէզ :

Մկթ . Կէլէլիմ ինքեարը նամիւմքին օլան մէպտէլէրէլ : Մարիամըն Աստուածամայր , եախօտ Աստուածածին օլտուղու սահիլիկէ , էվվէլա քէլամ ուլլահըն անձը Մարիամտան թէն , գան վէ ինսանըզ ալտը վէ հիչ պիր սանիյէ պու ալընան ինսանըզ քէլամ Ալլահըզ օլլամատըղը վէ տուրամատըղը իչին վէ քէլամ ուլլահ պու թէնտէն հէմ էվվէլ օլտուղու , հէմ հէր եէրի տօլտուրտուղու իչին , պիր սանիյէ օլտուն պու ինսանըղը քէնտի քէնտինէ պըրագմայըպ , անինտէ անասը րահմինտէ իքէն զապլընա ալտը , վէ հիչ պիր վագըթ օնու պըրագմատը , օնտան այրըլմատը : Իմտի հէր պիր ինսանա պիր անձըն գայիմմագամ վէ միւտիր օլմասը էմրի մուլլագ տըր , եօղսա օ ինսանըզ անձսըղ սըֆաթսըզ խայալէ պիլէ կէլմէզ , Պու մէպտէյի փուլփէրէսթիլէր վէ քեաֆֆէյի ֆէյլիսօֆլար՝ պիլա թէրէտտիւտ վէ ինքեար գապուլ էթմէզ պիր սահիլիլք կիպի գապուլ էթմիլլէր վէ էթմէյէն ինսան սայըլմագ : Պունա պինաէն տիր քի Մարիամա Աստուածածին տէրիլ . չիւնքի Մարիամտան տօղան օլ ինսանըն սըֆաթը (անձը) ինսան սըֆաթը տէյիլ իտի . անձագ քէլամ ուլլահըն սըֆաթը օլտուղու իչին , Մարիամ օլ թէնի քէնտի սըֆաթը մախսուէսի իլէ տօղուրտու , տէյիլ քի սըֆաթսըզ , վէ պու սըֆաթը մախսուէ քէլամ ուլլահըն սըֆաթը իտի : Տէմէք քի Մարիամ Աստուածածին տիր : Էլէր Մարիամըն րահմինտէն ալընան պու ինսանըզ պիր սանիյէ օլտուն , քէլամ ուլլահըն սըֆաթը իլէ փէյտա օլմամըշ օլսա իտի , եախօտ պիր սանիյէ էվվէլ օլմուշ օլսա իտի , օլ վագըթ հիչ տէ-

յիւ խէ օլ պիր սանիյէ իշին տիկէր պիր սըֆաթըն խտարէսի թահ-
 թընտա տուրմասը լազըմ կէլիր խտի : Վէ պիր սանիյէ օլտուն օլ ին-
 սանլըգ քէլամ ուլլահն ինսանլըղը օլմամասը լազըմ կէլիր խտի . եա
 տիկէր պիր սըֆաթըն օլմուշ օլմալը խտի : Վէ պու պապաէ քէլամ
 ուլլահն ախէր պիր սըֆաթըն ինսանլըղընը զապթ էթմիշ օլմասը
 լազըմ կէլիր խտի . վէ օլ վագըթ տախի աւետարանըն « Գէլամ թէն
 օլտու » սէօզիւ չիւրիւր , եալան օլուր ուտու , զիրա զաթէն օլ թէն
 տիկէրինին օլմուշ օլուր ուտու վէ տիկէրինին օլտուղու հալտէ տէ
 քէնտինին օլմազ ըտը . վէ գափմա պիր թէն օլմուշ օլուր ուտու ,
 պու քի խէթա տըր , պունուն իշին աւետարան « Գէլամ թէն օլտու »
 տէմէսի Մարիամտա փէյտա օլան թէն քէլամըն իլը սանիյէտէն ալ-
 տըղը թէն տէմէք տիր : Վէ պունուն իշին Մարիամ Աստուածածին
 տիր վէ պունուն իշին Քրիստոսուն թէնի Ալլահանի (Աստուածային)
 տիր , պունուն իշին Պօղոս առաքեալ ծնու ըապալըն թէնի վէ ըապ-
 պըն գանը (մարմին տեառն եւ արիւն տեառն) թէմիյէ էտէյօր :
 (Ա . Կրք . ԺԱ . 27 .) « Զիրա ըապալըն թէնինի վէ գանընը Փէրգ էթ-
 տիրմէյօր » : Սանիյէն հագգըթէն Աստուածածին օ տուր քի , տօ-
 ղուրտուղու մին էլէզէլ վէ էպէտիլէրտէն Ալլահ տըր . Մարիամ Աստ-
 ուածածին՝ Զիսուս Քրիստոսու տօղուրտու , եանի թէն վէ ինսանլըգ
 ալան քէլամ ուլլահն , օ քի մինէլէզէլ վէ էպէտիլէրտէն Ալլահ խտի .
 նասըլ քի եօգարըտա պէյան էթտիք . տէմէք քի Մարիամ պի հագ-
 գըն աստուածածին տիր . հաթտա պունու սէօլէյէն Յովհաննէս Ան-
 թէքէլի Նեստորուն պիրինճի համիսի տիր . եանի էկէրչի « Պու
 Աստուածածին իսմինի եախօտ մանասընը զալտըրըր սագ , եախօտ
 ըէտտ էտէրսէք , պունտան թապիի սէլամէթիմիղին էսրար ու էսպա-
 պընը տէր էօտէ էտէնին Ալլահ օլմատըղը զունուր էտէր . վէ տէ
 քէլամ ուլլահ ինսան քըյաֆէթինի ալտըղը իշին , Պօղոս առաքեալըն
 տէտիլի կիպի քէնտի քէնտինի հիշ էթմէմիշ օլուր » : Նեստորական-
 լար պիլէ Մարիամա մութլագ Աստուածածին տիր տէմէլի քի , սէ-
 լամէթիմիղին սէպէպի քեաֆֆէսի Ալլահ օլտուղու տէրքեար օլտուն .
 եօղսա մարգեղութիւն սըրըր չիւրիւր վէ սէլամէթիմիղին սէպէպի
 պօշա չըգար , զիրա ինսան ինսանը գուրթարամազ : Քեաշքի Նես-
 տորականլարըն եարըսը գատար պիղիմ բրօթէսթանլարըն ազլը օլա-
 յըտը , Աստուածածին տէմէք , մէկէր նէ պէօլիք սահիւլիք օլմուշ
 օլտուղունու անլարլար ըտը . վէ ըաճիօնտա պունու կէօսթէրիր ,
 մատամ քի բրօթէսթան քիմսէ Քրիստոսու՝ որդի Աստուծոյ քէլամ
 ուլլահ պիլիյօր վէ մաա իֆթիխար իգրար էտիյօր . ծնուն մութլագ
 թէֆէրուաթընը տա իգրար էթմէլի . եօղսա Անթէքէլի Յովհաննէ-
 սին Նեստորա օլան նասիհաթընը պիղլէր տէ բրօթէսթանլարա վէրի-
 ըիզ , եա Աստուածածին տէմէլի , քի սէլամէթիմիղին խուսուսու սա-
 հիհէ չըգպըն , թաստիգ օլունսուն . եա ծնու ինքեար էտէրսէ , սէ-

լամէթիմիզին խոստովանու հիւրիւթմէլի վէ քիթապլարը պօշա չը-
գարաւ . զիրա Պօղոս առաքեալ եազար « Ալլահ քէնտի ինթիշա-
մընտա իքէն , ինսանըղը ալտը վէ պու տէրէճէ թէնէղգիւլ էթտիյի
իչին քէնտի քէնտինի հիչ էթտի » :

ՄկԳ . Սալիսէն բրօթէսթանլար Քրիստոսու քէնտի իթիգաթլա-
րընտա որդի Աստուծոյ դապուլ էտէրլէր , պու սուրէթտէ Մարիամա
Աստուածածին տէմէտիքլէրի հալտէ . Քրիստոսու իքիյէ պէօլմէք լա-
զըմ կէլիր , եանի իքի էվլատը օլմուշ օլմալը . պիրի որդի Աստուծոյ
Ալլահ էվլատը . տիկէրի որդի մարդոյ Մարիամըն տօղուրտուղու էվ-
լատ : Իքի էվլատ օլուրսա , հէմ Նեստորու թաստիգ էտէրլէր , հէմ
աւետարան չիւրիւր . զիրա նասըլ քի կէօրտիւք , Մարիամտան տօ-
ղան էվլատ , ասըլ փէտէր ուլլահըն քէլամը տըր վէ պու քէլամ թէն
ալտը վէ թէն ալան քէլամըն սըֆաթը պիր օլուպ , իքի օլամատը-
ղընտան , իքի էվլատ օլամազ » : (Ղուկ . ԻԱ . 27 . 36 .) Պուլութլար
իլէ , գուվվէթ իլէ վէ պէօլիւք էնթիշամ իլէ ինսան էվլատընը կէօ-
րէճէք տիրլէր . զիրա շէրաաթ կիւնիւնտէ վէ ինսան էվլատընըն հու-
զուրունտա տուրմայա կէօլէրին գուվվէթլէրի սարսըլաճադ տըր .
օյանըզ տուրուն , տուա էտին » : Աւետարան իքի օղուլ տէմէյօր ,
պիր տէյօր . իշթէ պու պիր թանէճիք էվլատը պիքիր Մարիամ օնա
գան թէն վէ հէր թէֆէրրիւաթը լաղըմէյի սայիր անալար կիպի վէ-
րէրէք տօղուրտու վէ պէսլէտի : Մարիամա Աստուածածին տէմէտիյի
իչին բրօթէսթան քիմսէ հէր կիւն հագգսըզ տըր . զիրա Ալլահըղը
տօղուրմատը . հանչա . լաքին Քրիստոս Ալլահը տօղուրտու , քի իլք
սանիյէտէն Ալլահըզ իլէ պիրլէշմիշ իտի . բրօթէսթան էյէր պիր սա-
նիյէ օլտուն Քրիստոսուն թէնինի քէլամ ուլլահ ալմատը , եախօտ
ալտըզտան սօնրա թէրք էթտի տէրսէ , պիզ տէ Մարիամա մարդա-
ծին ինսանը տօղուրտու տէյէճէյիզ , լաքին մատամ քի հիչ պիր սա-
նիյէ օլտուն Քրիստոսուն թէնի քէլամ ուլլահսըզ օլամատը վէ քէ-
լամ ուլլահըն սըֆաթը օլ թէնի իթթիխազ էտէրէք իտարէ էթտի ,
տէմէք քի Մարիամըն տօղուրտուղու Քրիստոս եախօտ Քրիստոսուն
վիճուտու հիչ պիր վագըթ քէլամսըզ օլմատը : Խիւլասայը քէլամ
Քրիստոս թէն ալմըշ քէլամ ուլլահ օլտուղունտան , վէ Մարիամ Քր-
իստոսու տօղուրմուշ օլտուղունտան , պիհագգըն նէթիճէյի սահիհէ
իլէ սապիթ գըլընըր քի Մարիամ Աստուածածին տիր :

Տէօրտիւնճիւ , ինսանլարտա ախէրլէրի նէ սէպէպէ մէպնի անա
օլույօրլար իսէ , քէզալիք Մարիամ Աստուածածին օլ վէճհ իլէ անա
տըր . պիր անա քէնտի չօճուղունուն թէնինէ տայիր մէվատտը ճիս-
մանիյէյի բահմիւնտէն վէրիր . ճանընը տա քէնտի ճանընտան քէսիպ
օնա վէրմէզ եա . պունուն կիպի պիքիր Մարիամ տախի Քրիստո-
սուն ինսանըղընը չօգին Սուրբուն գուվվէթի իլէ քէնտի բահմիւնտէն
վէրար . ամմա Ալլահըղը , եախօտ Ալլահըն քէլամընը գօ քի վէրմէ-

սին, նճտէն սայիր անալար էվլատլարընըն ճանընը վերմէտիքէրի հալտէ, երնէ մարդածին ինսան տողուրմուշ օլույօրլար, վէ Մարիամ Աստուածածին օլամայօր. Պու բրօթէսթանլարըն խոտասար կաթողիկէ քիլիսէյէ դարչը սըրֆ պիր նէֆսանիյէթ տիր, քէննի պու սահիլիյի ինքեար էթմէք իլէ Գրիստոսուն քիլիսէսինտէն ինթի-գամ ալաճագ տըրլար:

ՄԿԴ. Բրօթէսթանլարըն էլինէ Ս. Իլարիոսուն (Գրիգ. Ժ. 3-դ. Երբրդուսէն Նօմ. 16.) սէօլէտիյի շու սէօլէր պէօլիւք պիր ֆէթ-վա օլմուշ տուր, զիրա հէր նէ գատար քի պէսլէնմէսի վէ տողուշու իչին թայիֆէյի նիսայէ թապիի օլան մէվատտըն ճիւմէսինի (Մարիամ Գրիստոսա) պախչ էթմիշ իսէ տէ, Գրիստոսուն թէնինէ Մարիամ պաշլանկըմ վերմէտի: Եվվէթ պաշլանկըմ աղիզ բուհտան օլտու, լաքին օլ պաշլանկըմ գան, թէն, սինիր, քէմիք վէ ինսան վիճուտինէ լազըմ օլանըն հէվիսինի Մարիամ քէնտի բահմինտէն վէրտի, վէ օլ պաշլանկըմ զաթը, մատէր բահիմի պէսլէտի պէօլիւթտիւ վէ վագթիւտէ տողուրտու. ինսանլարտա գմնղը անա ինսանըն պաշլանկըմըն քէնտիսի վէրիր, էրքէք պաշլանկըմ վէրիր վէ անա ծնու թէնինտէն թէն գանընտան գան վէ տամար վէ քէմիք վէ սայիրէ վէրէրէք պէսլէր վէ պունուն իչին երնէ սահիհ անա տըր. հէմ թապիթ անալարտան պունտան զիյատէսինի իսթէմէզ. վագաս, թէվէլիւտ իչին պիր էրքէք իսթէր, լաքին հէմ էրքէք հէմ վալիտէ իքիսի տէ պաշլանկըմ խուսուսուտա պիլէ միւշթէրէք տիրէր. իստի աղիզ բուհ Ալլահանի գուվվէթի իլէ էրքէյէ թապիթըն գաիտէլի քիւլիյէ վէ մէրիյէսինէ լուզում պըրագմայարագ մաթլուպու հուսուլէ կէթիրտի (Գրիգ. Ա.) «Պու պանա նմսըլ օլապիլիր, զիրա պէն էրքէք պիլմէմ, աղիզ բուհ սանա կէլէճէք վէ Ալլահըն գուվվէթի սէնին իւզէրինէ սայէսան օլաճագ, զիրա Ալլահըն ինտինտէ միւմքինսիզ հիչ պիր շէյ եօգ տուր»:

ՄԿԵ. Տէֆա բրօթէսթանլար տէրլէր. Աստուածածին օլմասը իչին, լազըմ քի Մարիամ Ալլահըն տողուրսուն. մատամ քի քէլամ ուլլահըն տողուրմատը տէմէք քի Աստուածածին օլամագ: Ճէվապ վէրիրիզ. Մարիամ Աստուածածին օլմասը իչին եթթիշիր քի օլ վիճուտու տողուրսուն, օլ վիճուտ քի քէլամ ուլլահ իլէ իլք սանիյէտէն պիրէչմիշ օլսուն, եթթիշիր քի օլ ատէմի տողուրսուն, ծնուն քի միւտիրի եա գայիմագամը քէլամ ուլլահ քէնտիսի օլսուն: Պունու եօգարըտա պէյան էթտիք, պունու բրօթէսթան գապուլ էթմէգսէ, մութլագա Նեստորական օլմալը տըր, պիր Գրիստոսուն իքի էվլատա պէօլմէլի տիր. վէլ հասըլ սէլամէթիւմիլին էսրարըն ճէրհ էտէր. զիրա էկէրչի Մարիամ ինսան տողուրտու իսէ, ինսան ինսանը նասըլ գուրթարըր, պու սահիլիկի գապուլ էթմէտիլի հալտէ տահա պէօլիւկիւնիւ տէ ինքեար էթմէյէ

մէծպուր օլուր : Բրօթէսթան օլան պիր քէրրէ քէնտինէ տէօնիւպ տիւշիւնմէլի : ամմա պիր խասթանըն պէյնինտէքի օլան տույկու սի- նիրլէրինի թիֆօ իլլէթի սարմըշ օլուրսա օլ խասթէյէ հէքիմ նասի- հաթը եարմը մը . ծնտան կէլէն ճէվապ կիթմէյէճէյիմ, էթմէյէճէ- յիմ, գալտըրըն, իսթէրիմ սայըգլար սէօյլէնիւր վէ իշթէ բրօթէսթա- նըն ճէվապլարը տա պու գապիլտէն տիր :

ՊԱՊԸ ՍԱՊԻ

ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԿԵՐԷՔ ՔՐԻՍՏՈՍՈՒ
ՏՕՂՈՒՐՏՈՒՂՈՒՆՏԱՆ ԷՎՎԷԼ ՎԷ ԿԵՐԷՔ ՏՕՂՈՒՐՏՈՒՂՈՒՆՏԱՆ
ՍՕՆՐԱ ՊԵՀԱԳԳԸՆ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՔԻԼԻՍԷՏԷ ՊԻՔԻՐ ԿՈՅՍ
ԹԷՍՄԻՅԷ ՕԼՈՒՆՈՒՐ

Միջ . Պու մատտէ քրիսթիանլըգ ինտինտէ օլ գատար սահիհ տիր , օլ գատար աշիքեար տըր քի , օն տօգուզ տէհիրտէն պէրի հիշ պիր վադիթ իշթիպան , եա թէրէտտիւտ զուհուր էթմէտի . հաթտա բրօթէսթանլարըն պիլէ էքսէրիսի էօյլէ գապուլ էտէր . վէ պէօյլէ աշիքեար օլան սահիհլիյի իսպաթ էտէրիզ տէրսէք տահա զի- յատէ մատտէյէ գարըշըգլըգ կէթիլիլիլ . անճագ պու գատար սէնէ- լէրտէն պէրի գատիմ օլան պու իթիգատը ծնլարա գարշը մէյտանա գօրուզ : Նալընըգ տինսիզլիք ալամէթինի թաշըյան զէվաթ հիճապ էթմէյէրէք Մարիամ Աստուածածինի պիքիր (Կոյս) տէյիլ տիր , տէ- մէյէ ճէսարէթ էթտիլէր . հաթտա իսլամ տիյանէթինին էօսար օլուպ Գուրան թէսմիյէ օլունան քիթապտա պիլէ , Մարիամ Աստուածածին հազգընտա , պիքիր Մէրեհմ , թապիլիինի վէրէրէք , ըայէթը Փայի- գա իլէ եատ վէ թիգըեար օլունմուշ տուր : Վէ պու հալտէ բրօ- թէսթանլարըն մէզհէպ տույղուսունուն նէ տէրէճէ թէնզիլ վէ թէգ- լիլ օլմուշ օլտուղու տախի պունտան աշիքեար պահա օլունուր : Հէր նէ գատար պու միւէսսէս վէ միւպէյյէն սահիհլիք իւզէրինէ եազմա- մըզ զայիտ վէ լուզումսուզ իսէ տէ եինէ իթիյաթա ըայէթէն , Ծա- նի բրօթէսթանլարա պու պապտէ վէրիլէճէք ճէվապլար հէր օգու- յանլարըն եէտինտէ պուլունսուն իչին , մուլսթասարճա եազալըմ :

Միջ . Էվվէլա պու սահիհլիք ագայիտի տինիյէտէն տիր , եանի հէր քիմ քի պունա ինանմազսա , ինտիմիզտէ հերետիկոս վէ փութ- փէրէսթ կիպի զըյաս օլունուր : Մարիամ Քրիստոսու եախօտ սէվ- կիւլիւ էվատընը ազիզ ըուհուն վասէթասը վէ գուվվէթի իլէ , քէն- տի պիքիլիլինէ ասլա խալէլ կէլմէյէրէք , ըահմինտէ փէյտա էթտի տօղուրտու վէ պէօյիլթաիլ : (Նոյի . Է . 14 .) « Իշթէ պաքիրէ հա-

միլէ օլաճազ , վէ օղուլ տօղուրաճազ , վէ օնուն իսմի Էմմանուէլ
չաղըրլաճազ » : Պու իլհամ պէօյիւք պիր միւճիւզաթ կիպի , Յուդա-
նըն փատիշահը Աքաղա վատ օլունտու , հաչան Սիրեա վէ իսրայէլ
փատիշահը Ֆասէ , Երուսաղէմի զապթ էթմէք իլին օնու ասաքիր ի-
լէ գուշաթմըշ իտիլէր : Աքաղ Ալլահը թէրճիւպէ էթմիշ օլունում
տէյի , Եսայի փէյղամպէրէ ճէվապ վէրտի . վէ Ալլահտան պիր նիշան
իսթէսին տէյի , Եսայինին թէնպիհինի իճրա էթմէտի , Էանի պու
սէօյլէտիլին նիշանը իսթէմէյէճէյիմ տէտի : Աքաղըն պու սէօգիւ իւ-
զէրինէ Եսայի օնա տէր . իշթէ րապպ քէնտիլիլինտէն սանա պիր
միւճիւզաթ Յէվինտէն նիշան վէրէճէք տիր , Էանի պիր պաքիրէ գըզ
պիր օղուլ տօղուրաճազ , քի իսմի Էմմանուէլ թէսմիյէ օլունաճազ ,
քի թէրճիւմէսի Ալլահ պիղիմ իլէ տէմէք տիր : Պու Եսայինին իլհա-
մընը Մատթէոս աւետարանիչ Մարիամ Աստուածածին իւզէրինէ
թէֆսիր էտէյօր , քի Յովսէփէ նիշանը օլարազ պիրի պիրի իլէ հէ-
նուզ էվլէնիպ գօնուշմազտան , ազիզ բուհուն լութֆու իլէ համիլէ
օլտու : Իմտի Յովսէփի Աքաղ զէմանընտա վատ օլունուպ Մարիամ
Աստուածածինտէ Ալլահն իճրա էտէճէյի օլ հիքմէթի վէ ինսանըն
սէլամէթինի վէ Մարիամըն ազիզ բուհուն գուվլէթի իլէ համիլէ օլ-
տուղունու պիրմէտիկինտէն , ինսանա տիւշիւնէրէք Մարիամը խա-
ֆիէն թէրք էթմէք էֆքեարընէ զահիպ օլտու իսէ , ույգուտա իքէն
օնա պիր մէլալիզ կէօրիւնիւպ Մարիամտա կէօրտիւլիւ հիքմէթին
մաալինի քէնտիսինէ աշտը : (Ա . 18 .) « Օնուն անասը Մարիամ ,
Յովսէփէ նիշանը իքէն , օնլար պիր պիրիլէ կէօրիւշմէզտէն ազիզ
բուհտան համիլէ պուլունտու , վէ օնուն զէվճի Յովսէփի . . . օնու
կիղլիճէ պօշամայա նիյէթ էթտի , ամմա , օ պու շէյլէրի տիւշիւ-
նիւրքէն՝ իշթէ րապպըն մէլայըղը բիւյատա օնա կէօրիւնիւպ տէտի ,
Էա Դաւիթին օղու Յովսէփի , զէվճէն Մարիամը ալմայա գօրգմայա-
սըն , զիրա օնտան տօղան ազիզ բուհտան տըր . . . » : Պունու թաս-
տիզ էտէր (Ղա . Կ . Ա . 26 .) « Վէ Գաբրիէլ հրեշտակ Ալլահտան . . .
պիր պիքիր գըզա կէօնտէրիլտի . . . վէ պիքիրին ատը Մարիամ իտի
վէ մէլայիք օնուն Էանընա կէլիպ տէտի . սէլամ սանա Էա լութուֆ
պուլմուշ գըզ , րապպ սէնին իլէ տիր , սէն գարըլար արասընտա
միւպարէք սին . . . վէ իշթէ համիլէ օլունա՝ օղուլ տօղուրաճազսըն
վէ օնուն ատընը Յիսուս գօյաճազսըն . . . » : Վէ Մարիամ մէլայը-
քա տէտի . պու պանա նասըլ օլաճազ , չիւնքի պէն էրքէք պիլմէմ .
վէ մէլայիք օնա տէտի , սէնին իւզէրինէ ազիզ բուհ կէլէճէք , վէ
թաալանըն գուտրէթինին կէօլկէսի սէնի իհաթէ էտէճէք , պունուն
իլին սէնտէն տօղաճազ օլ ազիզ զաթ տալի Ալլահն օղու տէնիլէ-
ճէք . . . զիրա Ալլահն ինտինտէ հիչ պիր շէյ միւմքինսիզ օլմազ .
վէ Մարիամ տէտի , իշթէ րապպըն խալայըղը պանա սէօգիւնէ կէօ-
րէ օլուն » : Էօյլէ իսէ , Քրիստոսուն թէնի , Մարիամ Աստուածա-

ծինին պիքերլիկնէ հիշ պիր խալէլ կէլմէյէրէք, րահմինտէ տօղուդ մահ պէսլէնտի պէօյիւտիւ, վէ Մարիամա իշպու համիլէ օլմագ գազիյէսի ինսան վասէթասը իլէ օլմայըպ իլլա Հոգին Սուրբուն գուվ վէթի իլէ օլտուզու իշին, քի մատտի սուրէթտէ պիր շէյ տէյիլ իտի . թէքմիլ, թէմամ, վէ պիքիր գալմասընա պիր միւմանաւթ պուլունմատը : Վէ իշպու ազիդ րուհուն գուվ վէթի իլէ իճրա օլունան մուամէլէտէ, Մարիամ Աստուածածին տախի թապիւթ իլէ պէրապէր քէնտի միւպարէք րահմինտէն ինսանլըգ վէ անալըգ իգթիզասընը, օղուլ թէվէլլիւտ էտինճէյէ տէկին վէրտի վէ իճրա էլէտի : Սանիյէն նասըլ քի համիլէ օլմագ գազիյէսինտէ Մարիամըն պիքերլիկնէ հիշ պիր խալէլ կէլմէտի իսէ, քէզալիք տօղուրմասընտա խալէլ կէլմէտի, զիրա ազիդ քիթապտա համիլէ օլան տա, տօղուրան տա հալա պիր րատտէտէ պաքիրէ թէսմիյէ օլունույօր, վէ քիթապըն գալվինճէ պաշգալաշմայօր : Հէմ քիթապըն մանասը (Եւր. Ի. 14.) « Իշթէ պաքիրէ համիլէ օլաճագ վէ օղուլ տօղուրաճագ » . Պիքիր գալմասընը մութլագ իպրադ էտիյօր, չիւնքի Ալլահ Աքադա պիր միւճիզաթ վատ էտիյօր, վէ օլ միւճիզաթ տա պու տուր քի, պիր գըզ պիքիր օլարագ համիլէ օլաճագ վէ եինէ պիքիր գալաճագ, տօղուրաճագ վէ եինէ պիքիր գալաճագ, քի միւճիզաթ օլտուզու պէլի օլսուն . Եօզաա տօղուրուպ պիքերլիկնի թէրք էթտիքտէն սօնրա, Օնտա պիր միւճիզաթ քէրամէթի օլամատըղը կիպի, Ալլահը թէքիզիպ էթմիշ օլուրուդ : Քէզալիք (Մար. Ա. 23.) « Պաքիրէ համիլէ օլաճագ, վէ օղուլ տօղուրաճագ » : (Դւ. Ի. Ա. 31.) « Համիլէ օլաճագըն . . . » :

ՄԿԸ . Ազիդ քիլիսէ էվայիլտէն պէրի քէնտի տուալարընտա Քրիստոսուն պիքիր Մարիամ Աստուածածինտէն տօղուզունու հէր կիւն Հաւատամքտա ալանէն իգրար էտէր « Ծնաւ 'ի Մարեմայ սրբոյ կուսէն Հոգևոյն սրբով », վէ հէր քիլիսէլէրտէ տիւնեա իւզէրէինտէ եէվմիյէ թագտիս օլունան գուստասը շէրիֆլէրտէ իշպու տին իգրարընը չամիլ Հաւատամք օղունուր : Տէմէք քի հէր եէրտէ վէ հէր վագըթտա ազիդ քիլիսէ քի Ալլահըն սահիլիքլէրինին էմանէթ սանտըղը վէ տիրի վիճուտու տուր . Քրիստոստան պաշլայարագ չիմտիյէ տէկին պու սահիլիլի չիֆահէն էօյրէթտի վէ հալա էօյրէթմէքտէ տիր : Ս . Օղոստինոս պու խուսուստա չօգ կիւզէլ սէօյէյօր, (Եւր. Եփ. Ի. 1.) « Քրիստոսուն տօղմասընտա օնուն (Եւր. Մարիամըն) պիքերլիկնէ խէլալ կէլմիշ օլսայըտը աթթըգ քէնտիսի պիքիր Մարիամտան տօղմուշ թէսմիյէ օլամագ ըտը . վէ օնու պիւթիւն քիլիսէ պիքիր Մարիամտան տօղմուշ տէյի եալան եէրէ իգրար էթմիշ օլուրուտու » : Պա խուսուս քի Եփեսեանոս Քրիստոս անասընըն րահմի գալալը օլարագ թէվէլլիւտ էթտի տէմէսի իշին քիլիսէտէն հերետիկոս տէյի իլան օլունտու : Սիրիկիոս քահանայա-

պետէ Ս. Ամբրոսիոս հայրապետ պու հերետիկոսուն թէրճիւմէյի հա-
լինի վէ թալիմաթընը եազտողը հալտէ տէր քի, պիքիրլիք հալի իլէ իզ-
տիվաճ հալի պիրի պիրինտէն ֆազլիլէթճէ ֆէրգլի տէյիլ տէյի էօյրէթ-
տիլի իչին դատապարտել օլտու, հաթտա Եօվինեանօսուն Մարիամ
Քրիստոսու տօղուրտուղունտա եալընը, կոյս գալտը, տօղուրտուգ-
տան սօնրա, գայրը պիքիրլիկինի սազլամատը տէմիլ օլտուղու իչին
Միլան շէհրի սինօթունտա դատապարտութիւնունա, եանի քիլիսէտէն
իխրաճընա գարար գըլընտը :

Միթ. Հայաստանեայց քիլիսէսի էվայիլտէն պէրի Մարիամ Աստ-
ուածածինին իւզէրինէ վէ աղիզլիկինէ սուի մանա վէրիւմէսին տէյի,
Մարիամ Աստուածածինի անհարսնացեալ թէսմիյէ էտէր, *innupta* եա-
նի էվլէնմիլ՝ լաքին նիքեաի մուամէլէսինտէն աղատ գալմըլ : Շարա-
կան ծննդեան Բ. աւուր հարց « Աստուածածին Ս. կոյս անհարսնա-
ցեալ Մարիամ » խնդա եւ ուրախ լե՛ր անհարսնացեալ մայր, սէվին
վէ շազ օլ լէքէտար օլմամըլ մատէր (սէպէպինի տէ անինտէ իպրազ
էտէր) քանզի որ ի քէն ծնաւ մեղ Աստուած ի փրկութիւն անձանց
մերոց » . զիրա պիղիմ սէլամէթիմիզ իչին սէնտէն տօղան պիղէ Ալ-
լահ տըր » : Մայր եւ կոյս աղախին Քրիստոսի, որ քարեխօսդ ես միշտ
աշխարհի » . հէմ մատէր, հէմ պիքիր Քրիստոսուն խալալըդ ճէմի
թայֆէլէր սէնի սէնա էտէրլէր (մութլու չաղըրըրլար) . « մաքուր
աղանի եւ հարսն երկնից Մարիամ », լէքէսիզ կէօվէրճին վէ սէմա-
նըն կէլինի Մարիամ զանապական կոյսն Մարիամ Աստուածածին
խոստովանի Ս. եկեղեցի, Ալլահըն վալիտէսի, լէքէտար օլմամըլ
պիքիր Մարիամ. Քիլիսէ իզրար էտէր . եւայն : Վէ պու մանայա
մէպնի տիր քի տայիմա անպակաւ իւյ : Անարա իւյ : Դուա ինքեալ :
Հարսն անփորձ եւայն : Օնու Հայաստանեայց Քիլիսէսի շարականտա
թէսմիյէ էտէր :

Լաքին Մարիամըն աստուածածին վէ կոյս պիքիր եւայն, օլ-
մար իւզէրինէ, նասըլ քի տէտիք, պինլէրճէ իսպաթլար վար իսէտէ,
քիլիսէ տուա քիթապլարընըն վէ պատարագըն վէ շարականլարըն էն
մէշիւրինտէն պիրի տէ Հայաստանեայց քիլիսէսինտէ (դձ. Մէճա-
ցոյց) « Երիս խորհուրդս սոսկալի ի քեզ տեսանի Աստուածածին,
յողութիւն անսերմնական, ծնունդ անարատ, կուսութիւն յետ
ծննդեան, մնալով անապական, օրհնութեամբ զքեզ Աստուածածին
մեծացուցանեմք » . եանի, եա՛ Աստուածածին, սէնտէ իւշ տէհէթլի
էսրար միւշահատէ օլունույօր . թօխումսուղ համիլէ օլմադ, լէքէ-
սիզ տօղուրմադ, տօղուրտուգտան սօնրա պիքիր գալլպ պօզուլմա-
մադ . սէնի սէնա իլէ Ալլահըն վալիտէսի թաազիմ էտէրիզ » : Տուա-
լարըն պու պապտէ էն աչըղը վէ էն մէշիւրու պու տուր . զիրա
պունտան էվվէլա Մարիամըն Աստուածածին օլտուղու, սանիլէն պի-

քիր օլտուղու, սալիսէն տալլան պիքիր գալտողը, ռապիէն անարաւ
հանի կիւնահ լէքէսինտէն թգատ օլտուղու թէպէյիւն էտէր :

ՄՀ. Սալիսէն Մարիամ քոզուրտուգտան սօնրա պիքիր (կոյս)
գալտը, էվէլա ումումի քիլիսէնին օն տօգուղ տէհրտէն պէրի հէր
հէրտէ իթիգաթը պու տուր : Վէ Ալլահն շիֆահէն աղիղ քէլամը վէ
աղիղ ըիվայէթի պէօյէ կէօթէրիր վէ էօյրէտիր, վէ պու իթիգաթը շա-
միլ վէ համիլ Ս. քիլիսէնին պիտայէթինտէն վէ հէմաֆ քեպֆէյի պի-
նօթլարտա թէրթիպ վէ թէէլիֆ օլունան տուալար ալանէն պունու
իգրար էտէրէր : վէ շիմիյէ տէկին օլ տուալար եէվմիյէ ինրա օլու-
նուպ զիքը օլունան իւնվանը շէրիֆէտէն Մարիամն կոյս : Եւ միշտ
կոյս օլտուղունու իսպաթ վէ թաստիգ էտէրէր : Ս. Օգոստինոսուն
վէ հայրապետէրին գավլի վէ գանունունձա՝ քիլիսէլէրտէ, չարգտա
օլտուն՝ ղարպտա օլտուն, հէր գանղի ային վէ ատէթին միւծիտինի
վէ զուհուր էթտիյի վագթինի պիր ատէմ կէօթէրէմէզսէ, պիղ օնու
թա ֆրիստոստան վէ առաքեալարտան թէէսիս, վէ ինատ, վէ թէնպի
օլունմուշ պիլիրիգ : գայրը խասիմէրէ գալըր պու ըէտտ իթտիքլէրի
ային ու ատէթին միւծիտինի պուլուպ թաստիգ էթմէք, եօղսա պի-
հուտէ սէօզ պիր շէյէ եարամազ, նէ տէ սահիլիքլէրէ օնլարը քէն-
տի մէրամլարնա կէօրէ ինքեար էտէրէք, զըտտ տուրմատան պիր
մուհասսէնաթ չըգար :

Տօղուրտուգտան սօնրա տախի Մարիամա պիղ պիքիր տէրիգ .
(Եվէլէլ ԻԳ.) « Պու գափու գաբալը գալանագ, վէ աչըլմայանագ,
վէ հիչ պիր ատէմ օնտան կէչմէյէճէք, չիւնքի ռապպ Իսրայէլին Ալ-
լահը օնտան կիրտի » : Սանիյէն աղըր իլէ տօղուրմագ, իլք անամըզա
վէ զիւրրիյէթլէրինէ իչլէտիյի կիւնահըն ճէզաը իտի . մատամքի Մա-
րիամտա սկզբնական կիւնահ եօղ իտի, ճէզաը տա օլմայանագ իտի :
Պու ճէզա (Մն. Գ. 16.) եազըր տըր . « փէք ղիյատէ աղըրլարը-
նը արթըրաճաղըմ, վէ աղըր իլէ էվլատար տօղուրաճաղսըն » : Իշ-
թէ պու աղըր պիս ըահմինին զօր իլէ աչըլուպ գըրըլմաընտանք եա-
խօտ ղէտլէնմէֆինտէն նէչաթ էտէր . Եկէրչի թապիաթ գայտէսի
իլալ օլմատա իտի, պունլարըն պիրիսի վուգու պուլմայանագ ըտը,
մատամքի Մարիամ օլ կիւնահա կիրիֆթար օլմամշիտի, ճէզասընա տա
կիրիֆթար օլմատը . անձագ թապիի քահմին պիլա ղահմէթ աչըլմա-
սը իլէ տօղուրտու : Նասըր քի Բրիգտա Յարութիւնտան սօնրա գա-
փուլար գափալը իքէն առաքեալարըն եանընա գափուլարը աչմա-
տան, եա գըրմատան, թէնի վէ վիճուտի իլէ կիրտի իսէ, քէզալիք Բրի-
տա Մարիամտան տօղտու, հէմ տօղտուգտան սօնրա Մարիամ պիքիր
գալտը : (Տն. Միլէ հ. Գ. 4311.) Ս. Թովմաս տէյօր. Մարիամն ըահմի
գափալը իքէն Բրիտոս հիքմէթ նէվինտէն օնտան տօղտու օնուն
քահմինի պօղմատան : Պու սահիլիլիլի եինէ Հայաստանայց քիլիսէսի
Նարականտա էն կիւղէք սիւրէթտէ թէրէնիւմ էտէրէք թաստիգ էտէք

« Ելոյծ զօրէնս բնութեան մարդկան հրաշափառ քո ծնունդ , եւ զէոս-
թիւն բնութեան ամբողջ պահեալ եւ կուսութեանդ քո ոչ խախտե-
ցան կնիք հոգեւոր երգով զքեզ բարեբանեմք եւ փառաւորեմք
զմիածին քո զորդիդ » : Սէնին հիքմէթլի թէվէլլիւտ էթմէն ինսանըն
թապիաթ գայտէսինի չէօզտիւ . վէ թապիաթըն ասլընըն թէմամը ի-
լէ մուհաֆազա էտէրէք . սէնին պիքերլիկինին միհրի պօզուլմա-
տը . . . » : Տէֆա « դու լուծիչ երկանց . բարձող անիծից . . . » :
վէ Ս . Գրիգոր Նարեկացի « ողջացուցիչ երկանց Եւայի » տէր :

ՄՀԱ . Պիղ պու սահիհլիկի կէրէք Ալլահըն մուհարրէր քէլամըն-
տան կէրէք շիֆահէն քէլամընտան չէօյլէ պէյան էտէրիդ . Գրիստոս
էֆէնտիւմիդ խաչըն իւզէրինտէ իքէն անասընը վէ սէվտիյի շայրտի
կէօրիւպ , էվվէլա անասընա տէտի (ՅՎհ. ԺԹ. 25. 26.) « եա գա-
րը իշթէ էվլատըն . անտէն Յովհաննէսէ տէօնիւպ տէր , իշթէ սէնին
վալիտէն . վէ անտէն սօնրա օլ աշակերտ օնու քէնտի եանընա ալ-
տը » : Պու սէօզլէրտէն պիլիյօրուդ քի Մարիամըն Գրիստոստան պաշ-
գա պիր օղլու եօղուտու , վէ օլմուշ օլսա իտի քէնտի ազիդ վալի-
տէսինի թէնճէ օլան սայիր գարտաշլարը տուրուր իքէն Յովհաննէսէ
էմանէթ պըրադմադ ըտը . հաթթա քէնտի վալիտէսինի քէնտի էվլա-
տընտան ալըրըպ տա Յովհաննէսէ թէսլիմ էթմէք Գրիստոսուն ա-
տալէթ վէ մէրհամէթինէ եագըշմադ իտի : Ալէլ խուսուս քէնտի գա-
րընտաշլարը վէ գըզ գարընտաշլարը տուրուր իքէն , պիր սէվտիյի
Յովհաննէսէ քէնտի վալիտէսինի թէսլիմ էթմէք տիկէր քէնտի գա-
րընտաշլարընը սույի հալինէ ինտէլ ալէմ պալա օլմնդ մի իտի . վէ
քէնտի վալիտէսինին իւզէրինէ պիր թագըմ տիւշմէնլէրին սույի մէ-
ղալաթընա պիհուտէ հէրտէ սէպէպ օլմուշ օլմնդ մը իտի . լաքին
հաշա , վէ հալէն եագըշըրը տա անճագ օ իտի . չիւնքի Յովսէփ վէ-
ֆաթ էթմիշ իտի , վէ պաշգա գարընտաշլարը եօղուտու , անճագ ա-
նըն իչին Մարիամ Աստուածածինի Յովհաննէսէ էմանէթ իթմէք եա-
գըշըր իտի , սէվկիւլիւ վալիտէսինին սէվկիւլիւ շակիրտինէ թէսլիմի
էմը օլուստու վէ անտէն սօնրա տէյօր աւետարան , Աստուածածինի
Յովհաննէսէ քէնտի եանընա ալտը . քէյֆիյէթ պէօյլէ իքէն , էկէրչի
Մարիամըն տիկէր էվլատլարը օլմուշ օլսայըտը հիչ տիւնեատա վու-
գուի վար մը տըր քի , պիր անա քէնտի խանէսինի , էվլատլարընը ,
գըզլարընը պըրադսըն վէ գալգսըն տիկէր պիր կէնճ քիսէնին խա-
նէսինէ , վէլէվ ագրապատը օլսա , կիթսին . էօյլէ պիր այըրլմադ քի
պիր տահա եիւզիւնիւ չէվիրիպ քէնտի խանէսինէ ափտէթ էթմէմէք
շարթը իլէ օլտու , վէ էվլատլարընը վէ գըզլարընը ըտտ էտիպ ա-
խէրին էվինտէ իգամէթ էթսին : Պու հալ ինսան եա ատէմ էվլատը
օլան պիր անայա եագըշըր մը , պախուսուս լութֆ իլէ տօլու օլան
պիր պաքիրէ գըզա , եանի Աստուածածին կոյս Մարիամ կիպի պիր
անայա եագըշըր մը իտի . իշթէ Մարիամ Աստուածածին Յովսէփտէն

պաշգա էվլատար փէյտա էթտի , պաշգա գըղլար տօղուրտու տէմէք Գրիստոսա նէ գատար հագարէթ վէ լուծֆ իլէ տօլու օլան քէնտի վալիտէսինէ նէ գատար եագըշմաղ իֆթիրա վէ աւետարանըն մանասընա նէ գատար մուղայիր պիր մանա վէ նիհայէթ Սլահըն քէլամընը չիւրիւթմէյէ նէ աղիմ ճիւրաթ վէ ճէսարէթ տէմէք օլտուղունու հէր քէս անլայապիրի :

ՄՀԲ . Շիմտի աւետարանըն ինքեար գապուլ էթմէղ տիկէր պիր իսպաթընա կէլէլիմ : (Մարէ . 2. 3.) « Պու քիմսէ շօլ տիւրկէրին օղլու տէյիլ մի տիր , վէ Մարիամըն օղլու Յակօբուն , վէ Յովսէսին վէ Յուդանըն վէ Սիմօնուն գարընտաչը , վէ պունուն գըղ գարընտաչլարը պուրատա պիղիմ եանըմըղտաքիլէր տէյիլ մի տիրլէր » : Վէ օ նուն իւղէրինէ սույի մանալարա գահիպ օլույօրուտուլար : Եահուտիլէր Գրիստոսուն պէօյլէ սէմավի վէ պի էմալ իլմ վէ ճէսարէթինէ թաաճճիւպ էտէրէք , տէրլէր խի : Փէք ալա ամմա տիգգաթ էթմէլի : Էվվէլա եահուտիլէրին օգումուչլարը վէ ճէմաթը պուրատա , Գրիստոսա գարտաղ ատտ էթտիքլէրի Յակօբուն , Յովսէսի , Յուդայը վէ Սիմօնու , վէ գըղ գարընտաչլարընը , Գրիստոստան էվվէլ օլտուղլարընը վէ ծնլարը փէք ալա թանըտըղլարընը հաթտա քէնտի եանլարընտա օլտուղլարընը իգրար էտիյօրլար : Վէ Գրիստոսա կէլինճէ չօճուղ օլտուղունու վէ պու չօճուղուն տիւրկէր Յովսէսիին օղլու օլտուղունու վէ պու տէրէճէ տույուլմամը վէ պի էմալ իլմ վէ սէրպէսթիլը պունուն սիննինին մաֆէվքինտէ օլտուղունուն իւղէրինէ թաաճճիւպ էտէր խիլէր : Սիւալ էտէրիգ բրօթսթանլարա , պու գարընտաչլար Գրիստոստան էվվէլ մի տօղմուչլար խի , եօգսա սօնրա մը . էվվէլ տօղմուչլար օլմալը տըրլար քի , եահուտիլէր Գրիստոսու թանըմատան եէթիշմիշ գարընտաչլարընը թանըյօրլար , եանի Գրիստոսուն գարընտաչլարը եահուտիլէրէ մալիւմ օլտուղլարը իչին Գրիստոս օնլարա նամալիւմ խի . պու նամալիւմ օլան Գրիստոսու մալիւմ օլան գարընտաչլարընը վասէթասը իլէ պիլիյօրլար . վէ պունլարըն խիմլէրինի գիքը էտիյօրլար վէ Գրիստոսա կէլինճէ տիւրկէրին չօճուղու տէյօրլար . հաթտա գըղ գարընտաչլարընը պիղիմ եանըմըղտաքիլէր տէմէք , ծնլարը փէք ալա պիլտիքլէրի զաթլար օլտուղունու իգրար վէ էվվէնմիշ օլտուղլարընը պիլմէք տէմէք տիր . վէ պունուն իլէ պէրապէր Գրիստոսու նէվղուհուր վէ նէվճիվան կէօրիւպ , օլ տէրէճէ իլմի իւղէրինտէ միւշահէտէ էթտիքլէրի իչին , թաաճճիւպտէ վէ թէհայիւրտէ գալըպ , ծնլարըն էն քիւչիւկիւ օլտուղունու իգրար էտիյօրլար : Տէմէք քի , օ պիր գարընտաչլարը Գրիստոստան էվվէլ տօղմուշ պիլտիքլէրի իչին , պու Ֆամիլեայա եանի պու գարընտաչլարա վէ պու գըղ գարընտաչլարա պու չօճուղուն պու տէրէճէ իլմինի եագըշտըրամայօրլար : Տահա աչըրը չօղ կէօրիւյօրլար , հաշա վէ հաշա , վէ պունուն տէմէք այնի քիւֆիւր տիւր .

« եւ գայթակղէին 'ի նա » . եանի եահուտիւէր չօճուղա հագարէթ վէ սուլի մանալար վերիյօր իտիւէր , վէ շաշըյօր իտիւէր . չիւնքի Գըրիստոս իւք էվլատ վէ պիր Թանէճիք էվլատ Մարիամտան Թէվլէլիւտ էթաի . (Մարթ. Ա. 23.) « Վէ օնու պիւմէզ իտի (եանի Յովսէփ Մարիամը) քէնտի իւք էվլատընը տօղունճայատագ վէ ատընը Յիսուս չաղըրտը » . Թէմէք քի Քրիստոս Մարիամտան իւք վէ պիրինճի էվլատ տօղտուղու իչին վէ օնտան էվլէլ քիմսէ տօղմատըղը իւչին : (Մարթ. 2.) պապընտա խիմէրի պէլլի օլուպ Քրիստոսուն գարընտաչարը Թէսմիյէ օլանլար սիննճէ Քրիստոստան տահա պէօյիւք օլտուգլարը իչին Մարիամտան տէյիլէր : Շիւքիւր քի պունու բրօթէսթանլար պիւա Թէրէտտիւտ գապուլ էտէրլէր : Նէտէն իմտի եահուտիւէր Թաատատ իթտիքլէրի Յակոբու , Յովսէսի . . . տահա պէօյիւք վէ քեամիլ վէ Քրիստոսա գարընտաչ պիւլիյօրլար վէ Քրիստոսու տա տա տիւրկէր Յովսէփին չօճուղու Թէսմիյէ էտիյօրլար , պու մուղայիր տէյիլ մի տիր . Քրիստոս տահա պէօյիւք վէ հէփսինին պէօյիւք կիւ օլմագ լաղըմ կէլմէզ մի . վէ Քրիստոս պունլարըն էն պէօյիւք գարընտաչարը օլտուղու հալտէ Քրիստոսուն էն էվլէլ պիւլինմէսի վէ եահուտիւէրէ մալիւմ օլմասը լաղըմ իքէն նէ աճայիպ տիր քի , եահուտիւէր Քրիստոսուն գարընտաչարընը պէօյիւք Թանըյօրլար վէ Քրիստոսու Յովսէփին քիւչիւք օղլու Թանըյօրլար : Ելպէթտէ պիր ատէթէ , եա պիր սէպէպէ մէսնի պուրալարտա գարընտաչ իսմի իսթիմալ օլույօր :

ՄՀԳ . Պու միւշքիւլ շէօյլէ հալլ օլուր : Իսրայէլ միլլէթինին էսքի աթէթի մէմտուհէսինէ Թաթպիլգէն պէյնլէրինտէ եէկէնլէր էմմիւզատէլէր վէ էմմէզատէլէր , եանի պապապընըն գարընտաչարընըն վէ գըզ գարընտաչարընըն էվլատարը վէ իքի վէ իւշ կէօմէք ագրապա օլանլար տախի գարընտաչ Թէսմիյէ օլուրլար ըտը : Ֆի էլ վագի էմալի վար տըր : (Մնդոյ ժԲ. 5.) Ղովտ հայր Աբրահամըն եէկէնի , Աբանըն օղլու իքէն , (Մնդոյ ժԳ. 8.) « Աբրահամ Ղովտա տէր զիրա պիլգ գարընտաչը » : Վէ (ԻԹ. 15.) « Լաբան Յակոբա , սէն գարընտաչըմըն տէր » : Տէմէք քի , Քրիստոսա գարընտաչ իսմէրի իլէ Թաատատ օլանլար , տէյիլ քի Քրիստոսա գարընտաչ , անճագ ագրապա իմիլլէր , Նէ հաճէթ , էն աչըղընը աւետարան տախի սէօյլէյօր . (Մարթ. 2. 3. Մարթ. ժԳ. 55.) պու աւետարանիլլէր , վապա էսքի ուսուլ իւզէրէ Յակոբոսու վէ Յովսէսի Քրիստոսա գարընտաչ Թէսմիյէ էտիյօրսալար տա , տիկէր եէրլէրտէ եինէ պու աւետարանիլլէր , եանի (Մարթ. ԻԵ. 56. Մարթ. ժԵ. 40. 47.) աչըզտան Քրիստոսա գարընտաչ սայըլան քիմսէլէրին անալարընըն իսմինի տալի եազըյօրլար . « օրատա (իսաչըն ազ ուզաղընտա) չօգ գարըլար վար ըտը քի , ուզագտան տուրույօրուտուլար քի Յիսուսուն արգասը սըրա խըզմէթինտէ պուլունմագ իչին Գալիլէատան կէտիլէր ,

Մագդաղինալը Մարիամ, վէ Յակոբուն վէ Յովսէսին վալիտէսի Մարիամ, վէ Զէքէթիոսուն էվլատարընըն վալիտէսի, պունլարըն իւ չինտէ իտի » : (Մարկ. ԺԵ. 40.) « Օրատա գարըլար վար ըտը քի . ուզագտան պագար ըտըլար, պունլարըն իչինտէ վէ Մարիամ Մագդաղինալը, վէ քիւչիւք Յակոբուն վէ Յովսէսին անասը Մարիամ վէ Սողոմէ վար իտի, քի հաչան Գալիլեատա իտի, արտը սըրա կէզէր վէ խըղմէթինտէ պուլունուրուտուլար » : Պունլար այան աչիքետար կէօթէրիւր քի Մարիամըն Գրիստոստան մատա Յովսէփտէն թէնճէ հիչ պիր էվլատը օլմատը : Հաթտա (Յովն. ԺԹ. 25.) Գրիստոսա դաւընտաչ թէամիյէ օլունան Յակոբուն վէ Յովսէսին անասընա Մարիամ Կոկոպայ կաղըյօր, եանի Կղէովպասըն (պու քի Ալբէոս տախի տէնիր) զէվճէսի Մարիամ քի, Մարիամ Աստուածածինին գըզ գաւընտաչը օլտուղունու Յովհաննէս քէնտիսի եաղըյօր, (ԺԹ. 25.) « վէ օնուն (եանի Գրիստոսուն) անասընըն գըզ գարընտաչը Կղէովպասըն զէվճէսի Մարիամ » տէմէք քի, Յակոբոսուն վէ Յովսէսին հէմ անասը վէ հէմ պապասը աւետարանտա արիյէթէն եաղըլը օլտուղու հալտէ, եահուտի ուսուլի իւղէրէ գարընտաչ թէամիյէ օլուր ուտուլար, լաքին սահիւնէն գարընտաչ տէյիլ իտիլէր : Պու ճիւմէ պունլար Գրիստոսուն գարընտաչը տըրլար տէմէք վէ ըսրար էթմէք, նէ գատար սահիւնիյէ գարչը գօյմագ տըր : (Իւք կաթողիկեայց մէքթուպինի եաղան պու Յակոբոս տուր . վէ երուսաղէմ քիլիսէսինի իտարէ էտէն տէ եինէ պու տուր . վէ Պօղոս իլէ Բառնաբաս, միւզաքէրէ օլուպ երուսաղէմտէ սինօթ էտիպ Պետրոստան սօնրա պինօթտա գալղըպ թէքէլիւմ էտէն վէ Անտիօքա մէքթուպ եաղըլըպ, իմ գալայանլարըն պիրիսի եինէ պու Յակոբոս տուր, վէ Պօղոս առաքեալըն (Գաղատ. Բ. 9.) Պետրոս իլէ տիրէք (սիւն) թէամիյէ էթտիլ տէ պու տուր : Տէմէք քի պիւթիւն պու մահալլէրտէ . (Մարկ. ԺԲ. 46 : Յովն. Ի. 3. 5. 10 : Մարկ. Դ. 31 : Դուք. Ը. 19. պաղլալ) գարընտաչ թէամիյէ օլունանլարըն մանասը օլ միւնթէրէմ իսրայէլ միլլէթի ուսուլինէ մէպին տիր :

ՄՀԴ. Եօգ էկէր բօթէսթան պունուն իլէ տէ գանմաղսա վէ իտտաա էտէրսէ քի եահուտիլէրին սէօղիւ տօղրու տուր . պունլարա տէրիւք . եահուտիլէր Գրիստոսու Ալլահ էվլատը պիւմէզ իտիլէր . մութլազ Յովսէփին օղլու պիլիւր իտիլէր, հէմ թէնճէ օղլու . (Յովն. 9. 43.) « Պու Յովսէփին օղլու օ Յիսուս տէյիլ մի տիր վէ պունուն աւանսը Մարիամ տէյիլ մի տիր » . եահուտիլէր պէօյլէ պէլիլէր իտիլէր տէյի, պիղտէ մի իտտաայէ գալղըչալըմ քի Գրիստոս թէնճէ Յովսէփին օղլու տուր վէ Գրիստոս Ալլահ տէյիլ տիր, պախուսուս քի հէմ պիլիւրիւզ վէ մալիւմաթըմըզ վար տըր տէյէնլէր եալընըզ Յովսէփի փէտէր վէ Մարիամը թէնճէ անասը պիլիւր իտիլէր, Գրիստոսուն թէնճէ տիկէր գարընտաչլարը օլմուչ օլսա իտի, մութլազ օնլարը տա սա-

յար խտիւէր . Յովսէփ Գրիստոսու վէ անասընը մէլայըքըն թէնպիհի իւզէրէ այսը վէ Մըսըր տիյարընա գաչտը . զիրա Հերովդէս փատի- շահըն ֆիքըրի չօճուղու թէլէֆէ Էտիպ օրթատան գալտըրմագ իտի . Յովսէփ Մըսըրտա Հերովդէս է օլիւնճէյէ գատար տուրտու , գաչ սէ- նէ եաչատը իսէ եաչասըն , Մարիամտան պիր տիկէր օղուլ տօղուր- մատը , անճագ (Մատթ. Բ. 14.) Հերովդէսին վէֆաթընա գատար օր- տա գալտըլար տէյօր վէ Հերովդէս վէֆաթ էթտիյինտէ թէքրար մէ- լայիք կէօրիւնիւպ էմր էթտի քի քէնտի վէթանլարընա ալտէթ էթ- սինլէր (19) « Գալզ ալ պու չօճուղու վէ իսրայէլ թօփրաղընա կիթ զիրա չօճուղուն նէֆսինի արայանլար էօլտիւլէր , վէ օ գալզըպ , չօճուղու վէ անասընը ալըր իսրայէլ թօփրաղընա կէլիր » : Եկէրչի պոււնլարըն Յիսուստան մատա տիկէր էվլատլարը օլմուչ օլսա իտի ծնլարը տա կէթթիւր տէյի մէլայիք զիքը Էտէր իտի , անճագ անա- սընը վէ չօճուղունու ալ , իսրայէլ տիյարընա կիթ տէյի էմր էտիյօր : Տէմէք քի , Մըսըրտան տէծնիւնճէյէ գատար պաչգա էվլատլարը եօլ ուտու . հաթթա Գրիստոս օն իքի եաչընա վարընճայա գատար Յով- սէփին վէ Մարիամըն հիչ տիկէր պիր էվլատը օլմատըղընը (Ղուկ. Բ. 41. 42. 48.) ատէթը սէնէվլիյէլէրի իւզէրէիճրա էթտիքլէրի մուամէ- լէյի իպատէթ թաստիգ Էտէր . չիւնքի պէ հէր սէնէ Երուսաղէմէ կիթմէք իսրայէլ միլլէթինին ատաթը իտի , օրատան տէծնէր իքէն Յիսուս գայպ օլտու , աթալարը Յիսուսու եօլճուլար իլէ կիթմիչ տէ- յի արամայըպ գօնագ մահէլինէ կէլինճէ պոււամաղլար , կէրի ավ- տէթ էտէրլէր վէ քէնտինի քէմալը թէաճճիւպ իլէ Սողոմոնուն տաճարընտա կէօրիւրլէր վէ ալիմլէր իլէ սէօլլէչիր իքէն ա- նասը օնա տէր , մ էվլատ պաչըմըգա նէ իչ կէթթրտին , իլթէ փէտէրին վէ պէն քէտէր Էտիպ սէնի արայօրուտուգ . Էյէր տիկէր չօճուղու օլմուչ օլսա իտի , նօմօս մուճիպինճէ էվվէ- լա հէփսինինտէ Երուսաղէմէ կիթմէսի լաղըմ կէլիր իտի քի , պու իւչիւնտէն մատատը զիքը օլունմայօր : Սանիլէն հէփսի տէ կիթտի վէ կիտէնլէր տէ Ս . Յովսէփ վէ Յիսուս վէ Մարիամ ա- նասը . իլթէ փէտէրին վէ պէն սէնի արայօրուտուգ տէյճէք եէրտէ պէն վէ փէտէրին չօճուղար իլէ սէնի արայօրուտուգ տէմէսի լաղըմ կէլիր իտի :

Վէլհասըլ Մարիամ Աստուածածինին հիչ պիր վագըթ Գրիստոս- տան մատա օղուլ օլմատըղը Էճիլտէն վէ օ տա հիքմէթ իլէ թէ- վէլիւտ էթտիկի իչին , Գրիստոսու կէրէք տօղուրտուղունտա վէ կէ- րէք տօղուրտուգտան սօնրա Մարիամ պիքիր գալտը , պոււնուն իչին Գրիստոսուն քիլիսէսի հէր կիւն վէ հէր եէրտէ պիհագղըն օնու Մա- րիամ կոյս Աստուածածին տէյի թէքրիմ վէ թաաղիմ Էտէր :

ՄՂԵ . Նասըլ քի Ալահըն քէլամընըն իքի սուրէթտէ օլտուղու- նու կէօթէրտիք իսէ , Էանի չիֆահէն վէ թահրիրէն քէլամլարը , ա-

ւետարանը վէ աւանդութիւնու , քի իբրիսի տէ պիր աղիզ քէլամ տըր , եազը իլէ քէլամտան պու գատարընը Մարիամըն կոյս օլտուղու հագգընտա կէօսթէրէպիտիք իսէ , Ս . քիլիսէ , վէ Ս . աւանդութիւն պու սահիհիլիկի տահա պէրրադ վէ թէվաթուրէն պէյան էտէր : Եվ վէլա Գրիստոստան պու թարիխէ գատար հէր եէրտէ , հէր զէմանտէ հէր քրիսթիյան միլլէթլէրին իթիգատը գավլիյէսի , վէ ազայիտի տի- նիյէսի , պու խուսուստա պիր տիր , գատիմ տիր վէ ումուլի տիր : շէօյլէ քի քահանայապետէր օլտուն , կաթողիկոսար օլտուն , արքե- պիսկոպոսար , հայրապետէր , վարդապետէր հաթթա ճէմաաթ , պայ վէ կէտա պու իթիգատա տըրլար . չօճուգլարըմըզն հէր գմն- դըսընա սիւալ էթսէն քի , Մարիամ Աստուածածինին գմչ օղլու վար իտի , մաաթթաաճճիւպ , եիւզիւնէ պագար վէ հիտտէթ իլէ , գմչ օղլու օլտուղունու սէն պիլմէյօրմուսուն տէյի պի փէրվա ճէվապ վէ- րիր : Յիսուս Մարիամ Աստուածածինին օղլու տէյիլ մի տիր , եօգ պաշգա օղլու տա օլմալը տէրսէն , խանյըր եօգ տուր տէր . հէմ սէն- տէն նէֆրէթ կէթիւրէրէք սէօյլէմէյի իսթէմէզ վէ սիւալ էտէնտէն տահա ղիյատէ չօճուգ քէնտիսի գըզարըր վէ եանընտան սափուշուր կիտէր . չիւնքի կոյս Մարիամ Աստուածածինէ պէօյլէ պիր հագարէթ էտիյօր : Քիլիսէլէրտէ իշիթմէ իլէ չօճուգլարըմըզ պէօյլէ իգրարտա իսէլէր , քիլիսէ չօպանլարընըն պու պապտէ նէ տէրէճէ գավի վէ միւսէլլէմ իթիգատը օլտուղունու ֆէհմ էթմէլի : Իսլամլարա վէ չօ- ճուգլարընա պիլէ սիւալ էթսէն , պիզ պիքիր Մարիամ պիլիւրիզ ճէ- վապընը վէրիւրէր . վէ մուզայիւրինի խտաա էտէրսէն , գապիլ քի հագարէթ իլէ սիւալընը աղընտա պըրադըրլար :

ՄՀԶ . Պիր քիլիսէլէրիմիզէ կիրսէն , պիր թապիլիւլէրիմիզէ պագ- սան , օլան տուալարըմըզ պիր տինլէսէն , ազըլըզ դաթ իսէն հիճապ էտէր վէ պու պապտէ իթիգատընըզ նէ կէօնէ տիր տէյի սիւալ էթ- մէյէ լուզում կէօրմէզսին . չիւնքի հէր ալամէթ , հէր հիււրմէթ , հէր իպատէթ Մարիամը Աստուածածին կոյս , պիքիր եէրին կէօլիւն սուլթանը տէյի թաաղիմ վէ թէքրիմ էտէրլէր . պէօյլէ գատիմ , պէօ- լէ ումում պիր իթիգատա գարշը գօյմագ նէ պէօյիւք ինսաֆսըզըզ տըր վէ նէ գատար աղըր տէրէճէտէ ալէմին նէֆրէթլինի միւսթէլ- զէմ օլմագ տըր . Գրիստոստան սօնրա պու իթիգատըն պիտայէթլինի պու թապիլիւլէրին պու տուա վէ թէրէնիւիւլէրին վէ ադու ալայիմի շէրիֆէնին միւճիտի չու իսիմտէ պիր քիմսէ տիր տէյի պիզէ թէվա- րիխտէ իպրազ էթսիւլէր , պիզ տէ վազ կէչէլիմ , պուճու իպրազ էթմէզլէր իսէ , պիզ պուճլարը Գրիստոստան վէ առաքեալլարտան պիլիւրիզ վէ պիլմէյէ մէճպուրուզ . եանի Մարիամ Աստուածածին կոյս տուր վէ միշտ կոյս , տայիմա պիքիր տիր պիլիւրիզ :

ՄՀԷ . Տինլէյէլիմ պու պապտէ հայրապետէրին վէ քիլիսէ չօ- պանլարընըն սէտասընը :

կոյս Աստուածածին զիբր օլունուր :

ՄՀԸ. Պա խուսուս Հայաստանեայց քիլիսէսի էվայիլտէն պու ի-
թիգաթտա օլուպ , թէէլիֆ օլունան շարականլարտա Մարիամը եա-
լընըզ Աստուածածին կոյս թէսմիյէ վէ թէքրիմ էթմէ իլէ իքթիֆա
էթմէյօր , իլլա Մարիամա անհարսնացեալ , եանի լէքէտար օլմամըշ
իւնվանընը վէրիր : Անհարսնացեալ , եանի նիքեանլանմըշ սայիր կէլին-
լէր միսիլու ամմա Ս. Յովսէփ իլէ նիքեան մուամէլէսինտէն քիւլլիյէն
վէ տայիմի սուրէթտէ արի վէ պէրի օլարագ , քէնտի պիքրիլիկինի
հրֆղ էյլէմիշ : Պուրատա իսթար էտէրիզ քի էրմէնիճէ անհարսնաց-
եալ , լաթինճէ innupta քէլիմէսինէ միւթապըզ տըր , քի վագաա
նիքեան օլտուզունու իպրագ էտէրսէտէ , ասը մանայը հագիդէսի ,
նիքեան օլմուշ , վէ լաքին նիքեան մուամէլէսինի իքմալ էթմէմիշ տէ-
մէք տիր , Հէմ պաշգա մանա տա օլամագ : Չիւնքի Մարիամ Աստուածա-
ծին Ս. Յովսէփ իլէ միւստէթի էօմիւրլէրինտէ պիլա նիքեան տուր-
մաընը հիշ պիր կէօնէ միւմքին վէ ինթիմալը օլամագ իտի : Եօգսա
եանուտի միլլէթի ինտինտէ սուլի մանայը միւնթիճ օլուր իտի , օ քի՝
հա՛շա , վէ սիւմմէ հա՛շա , Մարիամ Աստուածածինէ վէ Ս. Յովսէփէ
հիշ պիր կէօնա եազըշմազ վէ տէնմէզ :

ՄՀԹ. Լաքին էվայիլտէ պիր իքի ազիդ հայրապետլէր , պիլ Փարզ
Ս. Եսիւիան՝ հերետիկոսութիւն 78 « Նիշանլանտը , տէյօր , Մարիամ ,
տէյիլ քի նիքեանլանտը , վէ զէվճէ կիպի կէօրիւնիւրտիւ , ամմա
տէյիլ իտի » : Քէզա Ս. Հերոնիմոս Հէլվէտիոսա գարշը (Մաթ. Ա.)
« Յակոբ ծնաւ զՅովսէփ՝ զայրն Մարեմայ » , Յակոբ Մարիամըն զէվճի
Յովսէփի տօղուրտու , սէօզլէրի իւղէրինէ թէֆսիր էտէրէք , եազըյօր
« Հաջան զէվճէ լուղէթինի տույարսան , նիքեան շիւպէսինէ զահիւլ
օլմայասըն . իլլա Ֆիգրինէ կէթիր ազիդ քիթպալըն աստէթինի , քի
նըշանլըլար զէվճէր թէսմիյէ օլունուրլար , վէ նիշանը գըզլար էյլի
զէվճէ թէսմիյէ օլունուրլար : » Ս. Գրիգոր Նազիանզեան (Աւետա-
րանըն գիրք Բ. քարոզ 26) Յովսէփին իւղէրինէ պէօյլէ սէօյլէր « Յով-
սէփ Մարիամըն նիքեանընա միւվաֆֆագ օլամատը : » Վագաա տէ-
րիզ , պունլար պու թապիրլէրի իսթիմալ էթմիշ իտէլէր տէ , եինէ
մանէ օ տէմէք տիր , եանի մուամէլէյի զէվճիյէ խուսուսունտա հիշ
պիր կէօնա Ս. Յովսէփ իլէ իսթիլաթտա պուլունմատը , իլլա պի-
քիր , վէ տայիմա պիքրի : Իշթէ պու մանայա մէպնի Հայաստանեայց
քիլիսէսի « զքեզ անհարսնացեալ՝ որ միայնդ ես օրհնեալ ի կանայս »
« ուրախ լեր դուստր լուսոյ մայր Անհարսնացեալ Մարիամ . խնդա՛
եւ ուրախ լեր անհարսնացեալ Մարիամ » : Պունուն կիպի պիր խայը
մահէլլէրտէ , Մարիամ Աստուածածինին հագգընտա պէօյլէ եազըլը
սըր :

ՄԶ. Լաքին էքսէրի Հայրապետլէր եազարլար քի , Մարիամ
կոյս , Ս. Յովսէփ իլէ ագտը նիքեան էթմիշ տիր : (Մաթ. Ա.)

« Յակոբ տօղուրտու Յովսէփի , Մարիամն զէվճինի » : Տէֆա « Յովսէփի օնուն զէվճի » : Տէֆա « Մարիամ զէվճինի եանընա ալմայա գօրդմա » : (Ղուկ. Բ.) « Փէտէրին վէ պէն քէտէր էտէրէք սէնի աւայօրուտուդ » : Տէֆա « Փէտէրի վէ անասը թաաճճիւ պ էտէր իտիւլէր » : Հաթաաճ էկէրչի Յովսէփի Մարիամն սահիհէն զէվճի օլմամըջ օլսա իտի . եահուտիլէր Քրիստոսս որդի Յովսէփայ , Մարիամն օղուտիւրկէրին օղուտ տէմէզ իտիլէր : Վէ Մարիամն վէ Քրիստոսուն իւզէրինէ սուլի մանալար իլէ սէօլլէր իտիլէր , պու զլիւմտէ օլան հայրապետլէր , եանի Ս . Օգոստինոս Յուլիանոս Գրչ. Ե. Գլ. ԺԲ : Վէ Ս . Աթոնիոս Գրչ. Գ. Կոստանթնու Գլ. Զ.) եաղբօր , սահիհ նիքեաճ օ տուր , հաչան զէվճ վէ զէվճէ պիրի պիրինէ սէլահիյէթ պաղընը վէ պիրի պիրինին թէնինի պիր պիրլէրինէ իհալէ վէ թէսլիւմ էտուպ վէրլէրլէր իսէ եէթէր . նիքեաճ իչին թէննէ իսթիւլաթ շարթը մութլազ տէլլ տիր , անճազ պիր պիրինէ կիթալլէրի տիր : Քէզալլիք Ս . Թովմաս չօզ սէպէպլէր իպրազ էտիյօր . (Մատ. Գ. Վէճ. 29. Յօդ. 2.) կէրէք պու վարդապետութիւն վէ կէրէք տիկէրի ազատ տըր . վէ եկեղեցիճէ շիմտիյէ տէկին պիր գարարը գաթի վէրլիւմէմիշ տիր : Իքի վարդապետութիւնուն տա մագսէտի հիչ պիր վագըթ Ս . Յովսէփի իլէ մուամէլէյի զէվճիյէ իճրա օլունմատը : Նասըլ քի (Ղուկ. Գ.) եաղբօր « Քրիստոս Յովսէփէ օղուտ սայլըրը ըտը , տէլլլ քի սահիհ օղուտ իտի : Որպէս կարծէր որդի Յովսէփայ » :

ՄԶԱ . Իսսիմէրիմիզ Մարիամն Քրիստոսու տօղուրտուգտան սօնրա , Յովսէփի իլէ մուամէլէյի զէվճիյէ իճրա էթտիյինի , վէ սայիր չօճուգլար սահիպի օլտուգլարընը աղիզ քիթապտան պէյան էտէրիզ տէրլէր , եանի (Մատ. Ա. 25.) « Վէ օնու պիլմէզ իտի թա քի իլք էվլատընը տօղուրտու » : Քէէննի Քրիստոսու Մարիամ տօղուրտուգտան սօնրա , արթըզ Յովսէփի օնու պիլտի . եանի արթըզ զէվճ վէ զէվճէ մուամէլէյիստէ պուլոււնտուլար : Հաչա . օլ քա քի լուղէթիւնին իքի վագըթ մանասը վար տըր , էվվէլա քա քի պիր հուտուտ ալթընտա օլան վագթը կէօսթէրիլ , մէսէլա (Մալ. ձԼԱ.) « Կէօղիւմէ ույգու վէրմէյէճէլիւմ , նէ տէ քիքրիքլէրիմէ լահաթլըզ թա քի Յակոբուն Ալլահընա , լահպա պիր մահէլ , պիր Հէյքէլ պուլալըմ : Եանի իսրայէլին Ալլահընա պիր Հէյքէլ պուլոււնճայա գատար , կէօղիւմ ույգու կէօրմէյէճէք տիր . Հէյքէլի պուլտուգտան սօնրա տէմէք քի կէօղլէրի ույգու կէօրտիւ վէ լահաթլանտը : (Ծննդ. ԼԴ. 5.) Եմօլք՝ Յակոբուն գըզընը պօզտու իսապէրինի ալտը իսէ . թա էվլատարը էվէ կէլինճէյէ գատար սիւքիւթ էթտի » : Իքինճի մանասը հիչ պիր վագըթ տէմէք տիր . եանի տայիմա : Նոյ նահապետ գարդայը կէմիտէն տըշարը կէօնտէրտի քի պիր իսայըրը իսապէր կէթրիւսին , օ տա քէնտիւնէ հազըրլանմըջ օլ գատար լէչլէրի էօմիլինտէ կէօրմէտիլինտէն սէվինճլինտէն էֆէնտիսինի արթըզ ֆէրամուշ էթտի , աղլը գայ օլ-

տու, պիր տահա կէմիյէ կէլմէտի : Ազիզ քիթապ տէյօր քի (Մնչդ. Ը. 7.) « Վէ գարդայը գօյ վէրտի վէ օ չըգտը վէ պիր տահա տէօնմէտի, քա քի եէր ելւզիւնտէն սուլար գուրուտու » : Նէ տէմէք տիր պուրատա քի քա քի, եանի հիչ պիր վագըթ գայրը տէօնմէտի : Տէմէք քի, օլ քա քի լուղէթի, հէման պիր միւտտէթի մագթուա, եա մախսուսա կէօսթէրմէզ. անճագ վէ չօգ տէֆա ազիզ քիթապտա տայիմա տէմէք տիր : (Մարթ. Ե. 18.) « Կէօյ վէ եէր կէչինճէյէտէք պիր նօգթա, քի պիր նիշան չըզկըսը տըր : նօմոսլարտան վէ փէյղամպէրլէրտէն կէչմէյէճէք, թա քի հէփսի իճրա օլանա դատար » : Եանի կէօյ վէ եէր քի տայիմա տուրուլար, կէչսէլէր պիլէ, նօմոսուն պիր սէօղիւ կէչմէյէճէք, քա քի եանի տայիմա պուսլար իճրա օլուանճագ, թէպտիլ օլմասընըն հիչ պիր վագըթ ինթիմալի օլամայաճագ : (Ժ. 23.) « Իսրայէլին չէհիրլէրինի պիթիւրէմէզսինիզ, քա քի ինսանըն էվլատը կէչինճէյէտէք » : Եանի էօմրիւնիւզ օլտուգճա. գըյամթէ գատար հիչ պիր վագըթ, եախօտ տայիմա տէմէք տիր : (Եայի ԻԲ. 14.) « Պու կիւնահլարընըզ սիզ էօլիւնճէյէ տէք, (մինչեւ մեռանիցիք) ալֆ օլմայաճագլար » : աշիքեար տըր քի էօլտիւքտէն սօնրա տա կիւնահ ալֆիլըը եօգ տուր. տէմէք քի. քա քի օլ (մինչեւ մեռանիցիք) տայիմա մանասը իլէ եազըլմըշ : Տէֆա (Մալ. ՃԹ. 1. 2.) « Օթուր սաղ թարաֆըմտա, թա քի տիւշմէնլէրինի ալագլարընա պասամագ էտինճէյէ տէք » : Նէ տէմէք Գրիստոսուն տիւշմէնլէրի ալթ օլունճայա գատմը մը Գրիստոսա սաղ թարաֆընտա օթուրմայա Ալլահտան վատ օլունտու. խայըր հաչ, օ տէմէք, տայիմա տէմէք տիր. պունու չօճուգլար պիլէ անլար : (Մարթ. ԻԸ.) « Պէն սիզին իլէ իմ տիւնեա խիթամընա գատար » տիւնեա խիթամընտա Գրիստոս առաքեալլարը պըրագըպ, թէրք մի էտէճէք տիր : Իմտի Մատթէոսուն օլ քա քի (մինչեւ) սէօղիւ Յովսէփ Մարիամը պու չօճուղու տօղուրունճայատագ պիլմէզ իտի, եանի Գրիստոսուն թէնճէ տօղուչունտան հիչ պիր վագըթ մէտիալի, վէ խապէրի եօղուտու, վէ Մարիամ իլէ հիչ պիր վագըթ իւլֆէթ էթմէտի. վէ հայր Յովսէփ տախի պու էֆքեարա մէպնի Մարիամը, պէնիմ էհլիմ տիր տէյի ալմատը. իլլա ինտէլ ալէմ օնու ըէզլիլ էթմէտին տէյի քէնտի խանէսինէ ալտը. թըպկը Յովհաննէսին Մարիամ Աստուածածինի եանընա ալտըղը կիպի. վէ օնտան սօնրա ախէրլէր տախի Մարիամը Յովսէփին վագաա զէվճէսի կիպի պիլիլ իտի. լաքին տիկէր թարաֆտան Յովսէփի սէմատէն օլան իլհամընը պիլմէզլէր իտի. լաքին Յովսէփի Ալլահըն էսրարընը պիլէրէք, Մարիամը մուհաֆազա էթմէք իչին օնու քէնտի եանընա ալտը. տէյիլ քի զէվճէսի մագամընտա, պունուն իչին տէ աւետարան աչըղտան եազըյօր Յովսէփ Մարիամը պիլմէզ իտի օղլունու տօղուրունճայատագ, վէ ըէզլիլ օլմասըն տէյի եանընա ալմըշ օլտուղունտան հիչ պիր վագըթ օնու պիլմէտի. նա-

սըլ քի եօգարըտա տա Մարիամ Աստուածածինին տիկէր էվաաղարը-
նըն օլմատըղընը իսպաթ էյլէտիք . պու սահիհլիկի Գրիստոսուն մա-
նէվի վիճուսունուն թալիմաթընտան վէ Ալլահըն կէրէք շիֆահէն վէ
կէրէք թահրիրէն օլան քէլամընտան թաստիդ էյլէտիք , հաթտա օլ
էֆքեարա դահիպ օլանլար հերետիկոս վէ քիւֆֆար թէսմիյէ օլու-
նուրլար : Իշպու Մարիամըն պիքիրլիք խուսուսունտա իսլամ տիյա-
նէթի տախի պիգիւմ իլէ հէմէֆքեար տըր :

ՄՁԲ . Պիր սօն սիւալ գալտը , եանի Մարիամ Աստուածածինէ
կէօյտէն մէլայիք միւժտէ վէրտի իսէ , Մարիամ նիշանլը մը իտի եօղ-
սա տէյիլ մի իտի , եախօտ Մարիամ նիշանլը օլտուղունու պիլմէտի
մի քի , ճէվապ վէրտի պէն էրքէք պիլմէմ : Եալման մը սէօյլէտի ,
ինքեմը մը էթտի Յուսէփ իլէ նիշանլը օլտուղունու . հաշա Մարիա-
մա քի , լուծֆ իլէ տօլմուշ օլան պաքիրէ եալան սէօյլէմէտի , եա
նէյէ մէպնի իտի օ սէօղիւ , պէն էրքէք թանըմամ պիլմէմ : Միւճէր-
րէտ էրքէք գապուլ էթմէդ , պիր էօմիւրէ մախսուս իտի , պու քի
կուսուլթիւն ուխտու էթմիշ օլտուղունտան , հիշ էվլէնմէմէք վատը
վէ նիյէթի ֆաղիլանէսի իտի , եօղսա նիշանլը օլուպ , եախօտ էվլի
օլուպ պէն էրքէք , պիլմէմ տէմէսի , Ալլահըն էմրինէ գարըլ օլուրու-
տու , մուլթազ էօյլէ իսէ նիշանլանմըլ իքէն պիքիր գալմայա ուխտ
էթմիշ իտի քի Ալլահա տահա մագպուլ պիր էօմիւր տիւր : Պօղոս ա-
ռաքեալըն տէտիլի կիպի (Ա . Կռն . Է . Ծ . Զ . Է . Ը .) քի հէր քէսին լէ-
քէսիդ կոյս օլմասընը իսթէր , եախօտ քի ուխտ իլին էրքէքտէն կէրի
գալսըն :

ՄՁԳ . Մարիամ Աստուածածինին պիր տիկէր խասիյէթի վար քի
(անարատ) լեքեսիդ թէսմիյէ օլունուր , պու անարատըդ լէքէսիդ-
լիք Մարիամըն համկը էօմրիւնէ խաս տըր . քէնտի անասընըն ըահ-
մինէ տիւշտիւլիւ զէմանտէն քէլամ ուլլահըն Մարիամըն ըահմինէ
կէտիլի տագիդէյէ գատմը մը , եօղսա քէլամ ուլլահ Մարիամըն ըահ-
մինէ կէտիքտէն սօնրա , վէ էօմրիւնիւն խիթամընա գատմը մը :
Էվվէլա ամարատ տէմէք , հիշ պիր սանիյէ անա ըահմինէ տիւշէլի
կիւնահ լէքէսի օնուն իւզէրինտէ օլմատը տէմէք տիր , եանի Մա-
րիամ Աստուածածինին նէ Ադամային սկզբնական կիւնահը , նէ տէ
նեղործական կիւնահը վար իտի : Սկզբնական կիւնահ պիգիւմ իլք
աթամըղըն դրախտտա իլլէտիլի կիւնահ տըր . քի Ադամտան տօղան
քեաֆֆէյի ինսան ճինսինէ սիրայէթ էթտի , վէ հիշ պիր ատէմ օլ
կիւնահը կէօմլէք կիպի քէնտի իւզէրինէ կիյինմէտիքտէն սօնրա , ա-
նա ըահմինտէ պիր տագիդէ տուրմատը : Պիդ պու սկզբնական կիւ-
նահ իւզէրինէ մահալինտէ պաշգաճա սէօյլէյէճէյիմիդ իլին պու գա-
տարը պիգիւմ սատէթիմիդէ լաղըմ օլտուղունտան պունուն իլէ իգ-
թիֆա էտէրիդ : Կէլէլիւ Մարիամ Աստուածածին պու կիւնահտան
ազատէ , խալիյէ վէ սալիմէ գալտը :

ՄՁԴ. Բրօթէսթանլար Ադամըն սկզբնական կիւնահընը ինքեար էտէրլէր, տէմէք քի Մարիամ Աստուածածին տախի պու կիւնահտան սայիր ատէմլէր կիպի ազատ գալմըշ: Զիրա պուճլար վաֆթիդ խորհուրդունու Գրիստոսուն քիլիսէսինին գապուլ էթտիյի կիպի գապուլ էթմէզլէր. նասըլ քի միրտուլիւն պահսընտա սէօյլէնէնիդ: Ֆազաթ շունու եալընըդ տէրիդ քի, բրօթէսթանլար պիլէ Ադամըն կիւնահընը սայիր ինսան ճինսինէ վէրմէտիքլէրի միսիլլիւ, Մարիամ Աստուածածինէ տախի վէրմէզլէր, տէմէք քի Մարիամ պու կիւնահտան խալի վէ պէրի տիր: Պունու պիդ խասիմլէրիմիդին մէպտասընտան ալըյօրուդ:

ՄՁԵ. Սանիյէն Գրիստոսուն ալտըղը գան թէն լազըմ տըր քի, կիւնահսըղ օլսուն, փաք վէ լէքէսիդ օլսուն. հէմ տէ սահիհի պու տուր, վէ պունու խասիմլէրիմիդ պիլէ ինքեար էթմէզ. պու պէօյլէ իսէ մատէմ Գրիստոսուն ալտըղը գան թէն վէ վիճուտ քեաֆֆէսի Մարիամտան խի, վէ Մարիամըն գանը վէ Մարիամըն թէնի խի. զիրա օնու քէլամ ուլլահ կէօյտէն կէթիրմէտի ես, եօղսա Նեստոր վէ սայիրլէրի կիպի, պու բաֆըղըղըղը բրօթէսթանլար քէնտիլէր տախի թաստիդ էտէրլէր. վէ պունու գապուլ էթմէտիքլէրի հալտէ տէմէք քի Մարիամտան թէն ալտը տէյէճէքլէր, նասըլ քի հէր ինսան էվլատը գանը թէնի վէ վիճուտինի քէնտի վալիտէսինտէն ալըր, Հաթտա թապիլաթ հօմոսու իգթիզասընտան օլտուղու միսիլլիւ, էվլատ անա վէ պապա չէքլինի վէ սուրէթինի պիլէ իւզէրինտէ թաշըր, պու պիր սահիլիք տիր քի ինքեար գապուլ էթմէզ: Մարիամտան ալընան Գրիստոսուն պու թէնի, էկէրչի կիւնահսըղ լէքէսիդ պիր թէն իսէ՝ տէմէք քի Մարիամըն թէնի վէ ճանը տա կիւնահսըղ վէ լէքէսիդ խի. չէշմէ պուլանըդ իսէ, ալտըղըն սու տախի պուլանըդ օլմադ կէրէք, եօգ ալտըղըն սու փաք իսէ, չէշմէնին տախի փաք օլմասը լազըմ տըր: Պադ Ս. Օգոստինոսուն սէօզլինէ. « Բըրիստոսուն թէնի Մարիամըն թէնի տիր, քի օնտա (Գրիստոստա) օլ թըպգըսը գալըր, քի Մարիամտան ալընտը, պու թէն կիւնահ իլէ լէքէլէնմիշ իսէ, տէմէք քի Գրիստոսուն ալտըղը տա կիւնահ իլէ լէքէլէնմիշ պիր թէն խի քի հանչա, հիչ պիր քիմսէ տէմէմիշ տիր »:

ՄՁԶ. Պիրիսի՝ պու թէն լէքէլի խի տէրսէ, էվլէլա պիդէ աւետարանըն մանասընը վէրսին (Ղ.հ. Ա. 28. 30. 42.) « Ուրախ լեր բերկրեալը » . սէլամ սանա ես լութֆ պուլմուշ զըղ, բապպ սէնին իլէ տիր. դարըլար արասընտա սէն միւպարէքլէնմիշսին վէ սէնին ըհիմինին մէյվէսի միւպարէք տիր »: Պու սէօզլէրին, եանի « սէլամ սանա ես լութֆ պուլմուշ (զըղ) բապպ սէնին իլէ տիր » պուճլարը քի քեաֆֆէսինի մէլայիք տահա քէլամ ուլլահ Մարիամըն ըհիմինէ կէլմէտէն, Մարիամա խիթապէն սէօյլէյօր: Լութֆ պուլմուշ

զըզ , րապպ սէնին իլէ տիր տէմէսի , քէլամ ուլլահ սանա կէլտի տէմէք տէյիլ . օնու քի սօնրա հրեշտակ քէնտինէ խապէր վէրիյօր , աղիզ բուհ սանա կէլէճէք , նէ վազըթ կէլտի . հաչան Ալլահն էմրինէ իթաաթ էտէրէք ճէվապ վէրիպ « Իշթէ պէն րապպըն խալայըղըրմ , սէնին սէօզլինէ կէօրէ պանա օլտուն » տէյերէք մէլայիքին թէքլիֆինի գապուլ էթտի իսէ , քէլամ ուլլահ Մարիամտան թէն ալտը : Պիրինճի ինայէթ քի Մարիամա օլմուշ , րապպըն էվլէլինտէն քէնտիսի իլէ օլտուղու տուր , իքինճի վէ տահա պէօյիւք ինայէթ , քէլամ ուլլահն քէնտիսինտէն թէն ալտըղը տըր քի մէլայիք սէօյլէյօր . (Դ. Կ. Ա. 30. 31.) « Ալլահտան ինայէթ պուլտուն » : Իմտի մէլայիքին « Սէլամ սանա եա լութֆ պուլմուշ զըզ , եա լութֆ իլէ տօլու զըզ , վէ րապպ սէնին իլէ տիր » սէօզլէրինտէն աչըգտան կէօսթէրիտի քի Մարիամ թէն կիւնահընտա տէյիլ իմիշ վէ րապպըն պուլտունտուղու եէրտէ վէ լութֆուն պուլունտուղու եէրտէ , նէ կիւնահ , նէ կիւնահըն էսէրի վէ թէյսիւրի պուլունապիլիր :

ՄՁԵ . Քրիստոս Մարիամտան քէնտինէ ալաճաղը թէնի եա մին էվլէլինտէն պուլ թէնի պէն ալաճաղըմ տէյի կիւնահտան հըֆզ էթտի , եա ալտըղը զէման փաքլատը , հըֆզ էթտի , ալտըղը զէման փաքլամտը , անճազ թա խաչըն իւզէրինտէ քէնտի քէնտինի գուրպան սունտուղու զէման փաքլատը : (Կ. Դ. Բ. 14. 13.) « Աէ սիգէ , քի պիր վազըթ կիւնահարընդ իլէ վէ թէնինիղին սիւննէթսիլլիլի իլէ էօլմիւշ իտինիլ , քէնտի նէֆսի իլէ հայաթ վէրտի , պիւթիւն գապահաթլարըմըզը պիգէ պազըչատը վէ քէնտի էմրի իլէ զըտտիյէթիմիլլին թահվիլինի քի պիգէ էնկէլ օլույօրուտու , մահվ էտիպ օրթատան գալտըրտը վէ խաչըն իւզէրինէ մըխլատը : Քէնտի տիրիւմէսինտէ տէվլէթլէրի , հիւքիւմաթլարը այան աշիքեար օնլարը քէփազէ վէ բէզիլ էտէրէք , քէնտի նէֆսինտէ սօյտուրտու » : Քէզա (Ա. Պե. Բ. 24.) « Քի (Քրիստոս) պիլլիմ կիւնահարըմըզը խաչըն իւզէրինէ գալտըրտը » . Մատամ քի ալտըղը թէն Մարիամըն թէնի իտի վէ խաչըն իւզէրինէ չըզըպ Ալլահանի գանընը տէօքիւնճէյէտէք պուլ թէնի վէ կիւնահարընը փաքլամամըշ իտի , տէմէք քի Քրիստոս եախօտ քէլամ ուլլահ նէ գատար վազըթ եաչատը իսէ , օլ կիւնահըն թէնտէ վէ ճանտա եաչատը : Պու ազըլա զըտտ տըր , խիլաֆ տըր վէ քէլամ ուլլահա հազարէթ տիր . չիւնքի Ալլահըն կիւնահ իլէ իմթիլաճ էթմիշ օլտուղունու իզրար տէմէք տիր . բէք ալա . ազլ ու ֆիքրէ մալիք օլան պունու Ալլահըն իւզէրինէ տէյէպիլլի մի , փութիէրէպլէր պիլլէ վազաա փութիւնէյէ պիր շէհվէթ ալլահընըն վէ պիր տէ իֆֆէթ ալլահընըն սանէմինի վազ էթտիլէր , լաքին պուլ ճիւմէ իքիսինի եան եանա պիր հէյքէլ իւզէրինէ վազ էթմէտիլէր , իլա այըր պիր հէյքէլ (վէնէրէ) շէհվէթ ալլահընա , այըր պիր հէյքէլ տէ (օնէսթա) իֆֆէթ ալլահընա տիքտիլէր : Պու տա սահիհ մէպտայէ մէպնի տիր ,

զերա պիր պիրինէ մուղայիր իքի թապիաթլար պիրի պիրի իլէ իթ-
թիֆագ էթմէյիպ, պիրի պիրինին իթլաֆընը միււտտի օլաճաղը միւ-
սիլլիւ իքի վէ եէկտիկէրինէ զըտտ օլան ալլահլարա տախի այրը հէյ-
քէլ վէ այրը մէզպահ թախսիս օլունմուշ իտի : Եալանճը ալլահլար
հազգընտա փութփէրէսթ ատէմին ռաճօնու պիլէ ճէվազ վէրմէտի ի-
սէ, պունու Քրիստոս էֆէնտիմիզին հազգընտա տէմէք քրիսթիան
վէ միւնէվկէր պիր ազլ իւ իտրաքա եազըչըր մը : Եկէրչի Մարիամըն
թէնի ճանը դանը վէ վիճուտու կիւնահ իլէ լէքէլէնմիշ, պուլաշմըշ
իտի իսէ, Քրիստոս պու կիւնահ իլէ միւլէմմա օլմուշ վիճուտու
նէ կէօնէ իթթիխազ էթտի . վէ պունճա միւտտէթ նէ կէօնէ իմթի-
ղաճ էթտի, եէվմիյէ փաքլանմայա միւհթաճ օլան դաթ իլէ Սլլահ
թապիաթը նասըլ թահամմիւլ իթտի տուրտու : Տէմէք քի քէլամ
ուլլահըն ալտըղը թէն դաթէն փաք իմիշ քի Սլլահանի քէլամ Սլլա-
հըն սըֆաթը անը փաք վէ պիլատէնէս իթթիխազ էտէրէք, պունճա
զէման օնուն իլէ պիրլէշմէսի վէ իմթիղաճ էթմէսի անըն փաքըլը
խուսուսուստան նէշաթ էտիպ, միւմքին վէ դապիլ օլմուշ տուր :

ՄՁԸ. Ֆարզ էտէլիմ, քի Մարիամըն թէնի ճանը վէ վիճուտու
կիւնահ իլէ միւլէմմա իտի, պու կիւնահ Մարիամըն իւզէրինտէ օլ-
տուղու հալտէ պիր քէրրէ մէլայիքին « լութֆ պուլմուշ զըզ » սէօ-
զիւ եալանա չըգար . սանիյէն ռապպ սէնին իլէ տիր տէմէսի քէզա
եալան օլմուշ օլուր . քէլամ ուլլահըն ալտըղը թէնի վէ ճանը վէ ին-
սանիյէթի կիւնահըլ պիր վիճուտ օլմուշ օլուր : Պու սուրէթտէ ֆը-
րիստոս էֆէնտիմիզ խաչտա դան տէօքտիւ իսէ հէմ քէնտի կիւնահ-
լարը իչին հէմ սայիր ինսանլարըն կիւնահլարը իչին դան տէօքմիւշ
օլուր . տէմէք քի եալընըզ պիզիմ իչին խաչա չըգմատը, քէնտի
նէֆսի դաթը իչին տէ խաչլանմըշ օլուր : (Ա. Կ. Բ. Ժ. 3.) « Քրիս-
տոս էօլտիւ պիզիմ քէնտի կիւնահլարըմըզ իչին » : Պու քի պիւթիւն
աւետարանը չիւրիւթմէք վէ մէզհէպիմիզին թէմէլլիտէն օյնատըպ
երգմագ տըր : Պունուն իչին Տրիտէնտեան սինօթու տէյօր վէ իլան
էտիյօր քի, պու սկզբնական կիւնահ մատտէսինին դարարընտա, սի-
նօթուն ֆիքրի Մարիամ Աստուածածինի տէ պու դարարա տախիլ
էթմէք տէյիլ տիր, չիւնքի օ. լէքէսիզ տիր վէ կիւնահսըզ : (Ծննդ.
Գ. 15.) չօլ մէշհուր « Եդից թշնամութիւն . . . » քեաֆֆէյի հայ-
րապետէր վէ եկեղեցի Մարիամըն իւզէրինէ թէֆսիր էտէրլէր, ե-
նի Սլլահ երլան սըֆաթընտա տուրան շէյթանա սէօյլէր : Սէնին վէ
օլ դարընըն պէյնինէ սէնին վէ օնուն էվլատլարը պէյնինէ խուսու-
մէթ պըրադաճաղըմ, սէն օնուն տապանընը սօգմայա վէ օ սէնին
պաշընը էզմէյէ գըյամ էտէճէք :

ՄՁԹ. Իմտի նասըլ քի Քրիստոս էֆէնտիմիզ ինսան թապիաթը-
նըն միւնհալ օլան դայտէսինին էսէր վէ սէմէրէսինի քէնտիանարատ
վիճուտիտէ հիսս էթտի իսէ, մէսէլա աճըմագ աղլամագ եօրուլմագ

ուշուճագ . քէզալիք Մարիամ Աստուածածին տալսի կիւնահտան է-
զատէ օլմասը իլէ օլ ումուճի գայտէնին մահլիւլ սէմէրէսինի խաթա-
տան մաստա հիսս էթտի :

ՄՂ. Պու անարատ յղութիւն մատտէսի աղայիտի տինիյէմիզտէն
տիր վէ աճիզէրի Բօմատա փրօփականտա մէքթէպինտէ օգուր իքէն
տիւնեանըն չար էթրափընտան Պիոս տօգուղունճու քահանայապետ
պինտէն զիյատէ Սրքեպիսկոպոս վէ Աստուածաբանլարտան միւրէթ-
թէպ Վաթիգանտա ումուճի սինօթ իլէ էօթէտէն պէրու շարգտա
վէ զարպտա տին գայտէսի մագամընտա թուրթուլան վէ ինթիրամա-
թը Ֆայիգա իլէ իճրա վէ թագիւմ օլունան պու խուսուսու 1854 տէ
8 դեկտեմբերտէ տին պապը օլտուղունա գարարը գաթի վէրիպ իլան
էթտի : Տէյիլ քի եէնի պիր տին խուսուսու իճատ էթտի , իլա քի-
լիսէնին պիտայէթինտէն պու անէ տէկին ումուճի վէ պէրտէվաւ (ա-
նընդատ) վէ սահիհ օլան իշպու խուսուսու , արթըգ տին գայտէսի
ալթընա ալըպ , պունու հէր քիւմ բէտտ վէ ինքեար էտէրսէ , քիլի-
սէտէն իխրաճ վէ բաֆըզը ատտ օլունսուն տէյի , նոզլք օգուտու :

ՄՂԱ. Քիլիսէնին պու իթիգատը իպթիտատէն պէրի հէր պիր
միլլէթլէր ինտինտէ մէշուտ վէ միւսէլլէմ տիր , վէ եէվմիյէ քիլիսէ-
լէրտէ իճրա օլունան տուալար պունա քեաֆի տէլայիլ տիրլէր :

Վէ Ալահըն շիֆահէն քէլամը , եանի աւանդութիւն պիլա իս-
թիպտալ վէ պիլա թէրէտտիւտ պու սահիհիկի գապուլ էթմիշ տիր ,
վէ հէր կիւն միւսիպինճէ քիլիսէլէրտէ իլան վէ թաստիգ օլունմագ-
տա տըր :

ՄՂԲ. Լաթին քիլիսէսի Երգ Երգոցուն «Ամենեւին գեղեցիկ ես»
թէմամի իլէ հիւմնասըն վէ պիր լէքէ եօգ տուր սէնտէ սէօզիւնիւ ,
Մարիամ Աստուածածին իւզէրինէ սէօյլէր , քէզալիք շարգ քիլիսէ-
լէրի քի քեաֆֆէյի տուալարընը պու մանատա թէրէնիւմ էտէրլէր :
(Շարահա ծննդ .) « Եա արզը բուհանի վէ թարլա , կիւնահ թիքէն-
լէրինտէն արի վէ պէրի սուլթան . . . » : Ազիզ պիքիր Մարիամ հագ-
զընտա Օգոստինոս (Գրիգ. Յուլ. Բնաւիւտ և շարհաջ Գլ ԼԶ .) տէյօր
սկզբնական կիւնահ իւզէրինէ հիշ պիր միւճատէլէ էթմէք իսթէմէմ » :
Տէֆա օրատա « Անասընըն կիւնահսըզ օլտուղու էֆէնտիմիզին մէր-
համէթինէ համլ օլունմագ կէրէք տիր » : Բօմա քահանայապետի
Սիսթոս Գ. պու անարատ յղութիւն պատարագընը վէ քիլիսէտէ պու
պապտէ օլան տուայը մախսուսէսինի թահրիր վէ թախսիս էթտի :
Պու եօրթուլու Ս . քիլիսէ իճրա էթմիշ իսէ տէ , պու էֆքեարա վէ
իթիգատա մէպնի իճրա էթմիշ տիր , հաթտա միւշարիլէյի փափա .
քիւմ քի Մարիամ Աստուածածինի սկզբնական կիւնահ իլէ անա բահ-
մինէ տիւշմիւշ տէրսէ պէօյիւք հերետիկոսութիւն խաթասընա ուղ-
բար տէյի , իքի կոնդակը իլէ իլան էթտի , քի տահա օ վազըթ պու
սահիհիլք Բօմա վէ օրէսուլի քիլիսէտէն պիր գարար ալթընա տիւշ-

մէմիշ տիր » : Տիկէր իքինճի կոնդակընտա տէյօր , Մարիամ Աստուածածինին հազգընտա կիւնահ իլէ տօղտու տէյի սէօղլէրին եալան եանըլ վէ պիւթիւն պիւթիւն կէրչէքլիքտէն ուզագ պիր թալիմաթ օլտուղունու ըտտ վէ դատապարտել էտէր :

Տրիտէնտեան սինօթու փափանքն պու իքի կոնդակընր տա թաստիգ էթտի , վէ Մարիամ Աստուածածին իսէ սկզբնական կիւնահ հազգընտա վէրտիքլէրի գարարն խարիճինտէ տիր , վէ լէքէսիգ տիր տէյէրէք իլամ էթտի : Քէղալիք Գրիգոր ԺՆ . փափա , հիչ պիր քիմ սէնին քարոզտա , նութգտա քիթապտա Աստուածածինէ կիւնահ իլէ տօղտու տէյու եազմամասընր էմր ու թէնպիհ էթտի , էնճամընտա Պիոս Թ . փափա հազրէթլէրի գարարը գաթիսինի մէզքիւր Վաթիգան սինօթունտա վէրտի . վէ Մարիամ կոյս Աստուածածինի անարատ տըր տէյու , հէր քէսէ իլան էթտի . շիմտի իշպու մատտէ ագայիտի տինիլէ սըրասընա կիրտլյինտէն , հէր քիմ քի մուղայիրինի սէօյլէր վէ էօյրէտիր իսէ հերետիկոս ատտ օլունուր : Մէշհուր Նատաղիս Աղէքսանդր միւվէրրիւ վէ Աստուածաբան տէր , քի Մարիամ Աստուածածին միւսթէսնա թութուլուր , տէյլլ քի սկզբնական կիւնահա կիրմէք գայտէսինտէն վէ նօմոսունտան , իլլա Գրիստոսուն լութֆու վէ իսթիհագադ սայէսինտէ Մարիամըն ազիզ բուհունա օլ գատար Ֆէվգ էլ ատէ տէրէճէտէ լութուֆ իհսան օլտու քի , օնուն թէնինի սկզբնական կիւնահա կիրիֆթար էթտիրմէտի :

Պու խուսուստա շիմտիլէ տէկին տէտիքլէրիմիղի քեաֆի ատտ էտէրէք , կէլէլիմ Գրիստոսուն Ալահանի իսթիհագադ մատտէսինէ :

ՊԱՊԸ ՍԱՄԻՆ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ԱՄԵԼԼԵՐԻՆԻՆ ԷՃԻՐ ՈՒ ԻՍԹԻՂԳԱԳԸ
ՎԷ ՊԻՋԼԵՐԻՆ ԹԱԳՍԻՐԱԹԸ ԻՋԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ԻՊՐԱՋ ԷԹՏԻՅԻ
ԹԵՏԻՅԵՑԻ ՏԵՑՆ ՎԷ ԽԵԼԱՍԸՄԸԶ ԽՈՒՍՈՒՍՈՒ

ՄՂԳ . Մութմասարճա պու խուսուստա վէ պուրատա էճիր վէ իսթիհագադ , թագսիրաթ վէ տէյն , մապէյնճի վէ խէլաս վէ դայրիհիւմ նէ տէմէք օլտուղունու թէֆտիր էթմէլի քի պու սահիլիկի լայըզը վէճի իւղէրէ պէյան էթմիշ օլալըմ վէ լայըզը իլէ աննալալըմ :

Էճիր , միւքեաֆաթը ճալիպ , եանի ճէլպ էտէր ատէմին աղատ պիր ամէլի տիր , եանի պէն հիւմնիւ բիգամ իլէ օլ ատէմտէն իւճրէթիմի ալմագ սէպէպի իլէ պիրիսինէ պիր իշ կէօրիւրիւմ . իճապ իտէն պու իւճրէթ վէրիմէպսէ հագգ վէ հուգուգ զայ օլուր :

Խսթիմգագ , պիր էճիր իչին գազանտըղըմ լայըզը պիր հագգ տըր :

Միւրեանձաք, պիր իշին միւսթէլզէմ վէ լայրգ օլտուղու իւճ-
րէթ տէմէք տիր, վէ իճրա օլունան ամէլին թապիաթ վէ իգթիզասը-
նա մէրպուլթ տուր, էկէր իճրա օլունան ամէլ մուվաֆըզը նըզամ,
վէ նօմոս իսէ, հիւսնիւ միւքեաֆթաթ ալըր, մուզայիր իսէ սուլի
միւքեաֆաթ եանի միւճազաթ ալըր:

Օլ ամէլ քի տէյիլ քէնտի տէյերի իշին իւճրէթինի, իլլա վէրէ-
նին հիւսնիւ րատէթինտէն վէ իհսանընտան քէնտիսի օնա լայրգ օլ-
մայարագ ալըրսա, քիվճիմ ատտ օլունուր, եախօտ իհսան տէնիր:
Եկէրչի օլ իւճրէթ պիր շարթա միւսթէնիտ իսէ, եախօտ իճրա օլու-
նան ամէլին մուզթազայը թապիաթընտան նէշաթ էտէրսէ, պիհագ-
զըն իւճրէթ թէսմիյէ օլունուր:

Հազգանիյէթ (արդարուլիւն), պիր ֆաղիլէթ տիր քի, հէր
քէսէ քէնտի հազգընը վէրմէյէ ինսանը թէշվիք էտէր:

Հազգ (իրաւունք) պիր շէրի գուվէթ տիր. քի օնուն իլէ պիր
ատէմ պիր շէյի իշլէմէյէ էթմէյէ սէօյլէմէյէ, մութասարըրֆ օլմայա
վէ իսթէմէյէ սէլահիլէթի օլուր, հազգը օլուր:

Հէր շէյին սահիպի մութլազ վէ էֆէնտիսի եալընըզ պիր Ալլահ
տըր, զիրա հէր շէյ՝ ճանը օլտուն ճանսըզ օլտուն, քէնտի զաթընըն
վէ վար օլմասընըն սէպէպի մութլազընը Ալլահը պիլիր. վաճիպ էլ
վիճուտ. (Սալ. ԻԳ.) « Եէր մէճմուլի իլէ րապպըն տըր, քեաֆֆէ-
յի ճիհան վէ օնտա սաքին օլան »: Ինսան Ալլահա կէօրէ, եէր եիւ-
ղիւնտէ պիր շէյին սահիպի օլամազսա ինսան ինսանա կէօրէ պիր շէ-
յէ մալիք վէ սահիպ օլապիլիր, եանի օլ շէյլէրտէ քի, սահիպի
մութլազ խիւտայի քէրէմ քէնտիսինէ այիտ վէ մախսուս օլտուն տէ-
յի վէրմիլ վէ ինսան էթմիլ տիր:

Հազգսըզլըզ տէմէք, ախէրին հազգընը մանէն մալէն վէ ճանէն
թանըմամազ, քէնտիսինէ զապթ էթմէք. գափմազ եախօտ հուտու-
տի թապիիյէսինի թէճավուզ էթմէք տէմէք տիր, իշլէ:

Կիւնան հա քագսիքաք տէմէք, Ալլահըն ումուճա գօյմուշ օլ-
տուղու զանունա դարչը մուամէլէտէ պուլունմազ տէմէք տիր. եա-
խօտ իճապ էտէն սըրատա տուրմամազ, սըրատան չըզմազ տըր, վէ
էնճամընտա սահիպի մութլազա հազարէթ, խաթա վէ պօրճլու օլմազ
տէմէք տիր:

Իյֆա էթմէք, պօրճլու օլտուղում շէյի սահիպինէ թէքմիլ էթ-
մէք քեաֆի էթմէք վաֆի էթմէք, էօտէմէք տէմէք տիր:

Պիր ատէմ իքի թարղ իլէ պօրճլու օլապիլիր, եա պիր ատէմին
շախսընա գարչը պիր նօզսան հարաքէթտէ պուլունուր վէ օնա պօրճ-
լու օլուր, եա մալինէ պօրճլու օլուր, եանի տիկէրինին մալինի ալ-
մըշ օլարագ, օ մալին իյատէսի իշին մալի ալան քիմսէ մալ սահիպի-
նէ պօրճլու օլուր:

ՄԴԴ. Պիզ պուրատա զախսէն պօրճլու օլմազ պահսը իւզէրի-

նէ եաղըյօրուդ • վէ մատամ քի պօրճու շախսէն իյֆա էթմէք , էօտէմէք , տիկէրինէ օլան հագարէթէ պէտէլ , օնուն նամուսունու իյֆա վէ ինթիգամընը թէսքին էթմէք տէմէք տիր • տէմէք քի իյֆա էթմէք , օլունան հագարէթի էօտէշմէք , եա թաղմին էթմէք անլաշըլըր :

Պու թաղմին տէ իքի սուրէթ իլէ օլապիլի , եա սահիհէն իյֆա էթմէք իլէ , եա ղայրը սահիհ մանէն իյֆա էթմէք իլէ : Սահիհէն օլ քիմսէ քէնտի տէյնինի իյֆա էտէր • քի օլունան հագարէթի հագգանիլէթ իւզը , եանի միւսսովիճէ թաղմին էտէր : Ղայրի սահիհ վէ մանէն օլ քիմսէ տէյնինի իյֆա էտէր , հաշան ինճինմիշ թարաֆ հասպ էլ մէրհամէթ վէլ իհսան , օլունան հագարէթին թաղմինինի • եախօտ պէտէլինի ալֆ պուլուրուր :

Միյանճը իքի սուրէթ իլէ օլուր , եա օ տուր քի պօրճու օլանըն վէ ալանագըլըն արասընա կիրիպ մէտեունուն նէ գատար պօրճու վար իսէ քէնտիսի օլ պօրճու միւթահիւտ օլուպ , օնու թէտիյէ էտէր : Վէ պունու սահիհ վէ պիհագգըն միյանճը թէսմիյէ էտէրլէր : Եա օ տուր քի մանէվի միյանճը , եանի մապէյնլէրինէ կիրէր վէ ալանագըլտան , եախօտ ինճինմիշ թարաֆտան լիճա իլէ օլան պօրճու ալֆ էթտիրի , վէ քէնտի շէֆաաթը իլէ ալանագըլըր մէրհամէթէ տալէթ վէ թէսքին էտէր :

Քրիստոս էֆէնտիմիզին միյանճըլըր տա պու սօն սիյագտա օլտու տէյի , Սոկինեան հերետիկոսլար իտտաա էթտիլէր , չիւնքի Գըրիստոսա սահիհ Ալլահ տէմէզլէր իտի • անճագ իսիմ իլէ վէ սատէ , տէյիլ թապիաթճա վէ Ալլահանի քէմալէթճէ Ալլահ տըր , տէր իտիլէր :

ՄՂԵ . Կաթողիկէ եկեղեցի , թէֆտիր էթտիյիմիզ միյանճըլըր իլը մանասընտա սէօյլէր ինսանլար իչին Քրիստոս էֆէնտիմիզին թէտիլէյի տէյն էթտիլինի վէ հէր տայիմ իթիգաթը պու տուր : Եանի ինսան կիւնահընըն Ալլահա գարշը օլան պօրճունու Քրիստոս էֆէնտիմիզ թէտիլէ էթտի • օնու քի Ալլահ քէնտիսի ատալէթի իզթիւգասընճա պիզտէն թալէպ էտիյօրուտու , վէ պու կիւնահըն եիւզիւնտէն Ալլահ իլէ ինսան պէյնիստէ տիւշմէյիլք փէյտա էտէն հագարէթի գալտըրմագ վէ մահվ էթմէք , վէ օլ ճիւնհայը քի պիզի ճինայէթի էտիւպ էօլիւմ ճէղասընա վէ Ալլահըն լանէթինէ միւսթահագգ էտիյօրուտու , իւզէրիմիզտէն սիլիպ աթմագ մէսուլիլէթինի վէ վազիֆէսինի պիր Քրիստոս էֆէնտիմիզ եալընըր միւթահիւտ օլուպ իճարասընտա պուլունտու • զիրա կիւնահքեար օլան քիմսէյէ ազիզ քիթապտա պօրճու մետեիւն իսմի վէրիլի վէ մէտեիւն թէսմիյէ օլունուր : (Մարթ. 2. 12.) « Ալֆ էթ պիզէ պօրճարըմըր . . . » : Պաղը տա՝ կիւնահքեար ատէմ Ալլահա տիւշմէն չաղըլըր : (Կար. Ա. 21.) « Քէօթիւ ֆիրիլէրտէ ֆիքիր իլէ տիւշմէն իտիւիլ » : Պաղը տա

միւճրիւմ մահքիւմ տէնիր : (Մարի. Գ. 29.) « ձէհէննէմ արթէյինէ (դատապարտեալ) մահքիւմ օլսուն » : Պու կիւնահքեար հագգընտա պէօյլէ իսէ , Ալլահ տա տօգանըր մինասիպէթի մութլագը վար տըր . եանի պիր կիւնահքեար պօրճլու տիւշմիւշ իսէ , տէմէք քի Ալլահն տա ալաճագըր օլմասը լագըմ կէլիր : Պու կիւնահքեար տիւշմէն տիւշմիւշ իսէ , տէմէք քի Ալլահ տա ինճինմիշ ատտ օլունուր . քի էօրֆիւնտէն թէսքին օլաճագ : Մուախիսարէն կիւնահքեար միւճրիւմ մահքիւմ թէսմիյէ օլունուրօր իսէ , թապիւաթը մասլահաթ Ալլահն տա ամիր հաքիւմ օլմասը լագըմ կէլիր . Պունուն իչին տիր քի իշպու տէյնին քեամիլէն վէ սահիհէն իյֆասը վէ թէտիլէսի իչին եօգարըտաքի հալլէրէ պագարագ իւշ շէյ լագըմ կէլիր . էվվէլա տէնին իյֆա օլմասը . սանիյէն Ալլահն էօրֆիւնիւն թէսքին վէ թէնդիլ օլմասը . սալիսէն հիւքիւմ օլան ճէգանըն թէքմիլ իճրասը : Իշթէ պու կիւնահքեար օլան քիմսէ պիզզաթ ինսան տըր , ինճինէն տէ Ալլահ տըր : Պու կիւնահըմըզտան խէլաս պուլմա իչին տալիս պիզէ իւշ շէյ լագըմ իտի . պիր միւթահիւտ , եանի պօրճուն էտասընա քէֆիլ պիր գուրթարընը քի պիզի Ալլահ իլէ սուլէ էտիպ պարըշտըրայըտը . մուախիսարէն պիր տէ քեահին (քահանայ) վէ գուրպան , քի քէնտի քէնտինի կիւնահլարըմըզըն գալգմասը վէ աֆվը իչին գուրպան սունայըտը , վէ պիզիմ եէրիմիզէ քէնտինի ճէգայա թէսլիմ էտէ իտի վէ Պօղոս առաքեալըն եազտըղընը պիզլէրէ տուլուրայըտը : (Եփ. Ե. 14.) « Գալգ , տիրիլ սէն քի ուլուրօրսուն . վէ էօլիւլէրտէն տիրիլ , վէ Գրիստոս սանա շաֆգընը նէշը էտէճէք » : Վէ (Եփ. Կ. 1.) « Սէլամէթ սէտասընը լուսաւորեաց լուսաւորեաց , զի հասեալ է լոյս քո . թէնվիր օլ , ըլըզլան եա Երուսաղէմ , զիրա սէնին ըլըղըն եէթիշմիւշ տիր » :

ՄՂԶ. Պու սահիհիլիի տէ պիզ պէօյլէ պէյան էտէրիզ :

Գրիստոս սահիհէն վէ պիհագընըն պիզիմ տէյնիմիզի Ալլահա թէտիյէ վէ իյֆա էթտի , պու մէզհէպիմիզին վէ ագայիտի տինիյէմիզին պիր մատտէսի տիր , չիւնքի քէնտի քէնտինի պիզիմ իչին Ալլահա գուրպան սունտու վէ ծնու տա կիւնահլարըմըզըն աֆվը իչին քէնտիսի քեահին օլուպ , քէնտի քէնտինի ղէսլէ էթտի . չիւնքի պիզիմ կիւնահլարըմըզըն պիզիմ կիւնահլարըմըզըն ճէգալարընը քէնտիսի միւթահիւտ օլուպ . նէֆսի զաթը իւզէրինէ տէր էօհտէ էյլէտի վէ փաքլատը . չիւնքի պիզի քէնտի գանը իլէ խէլաս էթտի , պիզի սահիհ միյանճը օլարագ Ալլահ իլէ պարըշթըրտը վէ Ալլահը թէէմին վէ թէսքին էթտի : Պունլարըն հէփսինի ֆիէլհագիզէ Գրիստոս էֆէնտիմիզ քեամիլէն իլթիզամ վէ իճրա էթտի : Էվվէլա Գրիստոսուն քեահինլիլի (Սալ. ճԹ. 4.) մուհարրէր տիր « Սէն շօլ Մէլքիսեղեկ ըէսմին նէ կէօրէ էպէտիլէտէք քեահինսին » Դաւիթ մարգարէնին սէօղիւնիւ Պօղոս առաքեալ Գրիստոս էֆէնտիմիզին իւզէրինէ կէթիրէրէք , սա-

հին քեահին օլտուղունու թաստիգ էտիյօր : (Եբբ Գ. վե Ե.) Մէլքիսեղեկին մէրասիմինէ կէօրէ , եանի իսմի իլէ Գրիստոս տախի սէլա-մէթ փատիշահը (թագաւոր թաղաղութեան) օլտու . օնուն սըֆա-թընա կէօրէ քի անասըզ պապասըզ իտի . քէղա Գրիստոս էֆէնտի-միլ : Վէ սունտուղու գուրպանա կէօրէ , Գրիստոս տախի հէմ քեա-հին օլտու , հէմ քէնտինի գուրպան սունտու , մուախխարէն Գրիստոս սուն քեահինլիկինին Ահարոնուն քեահինլիկինտէն նէ տէրէճէ քէրա-մէթլի վէ ֆայիգ օլտուղունու եաղըօր . եանի Գրիստոսուն քեահին-լիյի քէնտիսինէ Ալլահտան վէրիլիպ , պիր տէ եէմին իլէ թաստիգ օ-լունտու , պու քի Ահարոնուն քեահինլիյի հագգընտա վուդու պուլ-մատը . զիրա եէմին իլէ թէէսիս օլան շէյ ասը մուհիմմ վէ ճէսիմ ատտ օլունուր , հէմ իսթիպտալ օլմաղ : Նէ տէ իպթալ գապուլ է-տէր վէ տէ էպէտի տիր , պու քի Ահարոնուն քեահինլիկինտէ օլմա-տը վէ եօգտուր . զիրա մուվադգաթ իտի վէ գայտը հայաթ իլէ տէ-սիլ իտի : Գրիստոսուն քեահինլիյի վէ գուրպանը իսէ պիր տիր . հէմ էպէտի տիր : (Եբբ. Է. 20. 21.) « Ամմա պու եէմին իլէ օլտու . օ-նա սէօլէյէնին վասէթասը իլէ քի տէտի , ըապպ եէմին էթտի վէ փիւշման օլմայաճադ . սէն Մէլքիսեղեկ մէրասիմինճէ էպէտէն քեա-հինսին : (20) « Պաղըլարը վար տըրլար , քի եէմինսիգ քեահին թէսմիյէ օլմուշլար » : Տէֆա Ահարոնուն քեահինլիյինտէ , քեահին գուրպանտան այրը օլուրուտու . Գրիստոսուն քեահինլիյինտէ իքիսի տէ պիր տիր : Ահարոնունքի վտրիսլէրէ ինթիգալ էտէր իտի , տէմէք քի մուվադգաթ իտի . Գրիստոսունքի պիլա վարիս վէ տայիմի սու-րէթտէ . տէմէք քի էպէտի իտի : Քէրամէթճէ տէ Գրիստոսուն գուր-պանը Ահարոնունքինէ ֆայրգ օլտու , զիրա (Ժ. 4.) պուղալարըն վէ էրքէճլէրին գանը կիւնահլարը ալֆ էթմէյէ միւգթէտիր վէ միւմքին տէյիլ իտի : Ամմա Գրիստոս կիւնահլարըմըղըն փաքլանմասը իչին քէն-տի նէֆսինի գուրպան սունտու , վէ պիր գուրպան սունմասը իլէ քեաֆֆէսինի էպէտիյէտէք փաքլատը : (Ժ. 12. 14.) Տէֆա քեահի-նին վադիֆէսի գուրպանը սունմադ տըր . վէ ինսան իլէ Ալլահն մա-պէյնինէ կիրմէք միյանճը օլմադ տըր : (Եբբ. Ե. 1.) « Հէր պաշ քեա-հին ինսանլարտան սէչիւմիշ ինսանլար իչին օլ շէյլէր տէ նասպ օլուր քի , Ալլահ թարաֆընտա տուրուպ կիւնահլար իչին հէտիյէլէր վէ գուրպանլար սունսուն » . վէ մուճիպինճէ Գրիստոս էֆէնտիմիլ իճ-րասընտա պուլլունտու : (Եբբ. Թ. 12.) « Ամմա կէլէճէք նիյմէթլէրին պաշ քեահինի Գրիստոս կէլիպ էլ իլէ եափըլմը օլմայան , եանի պու եափըտան օլմայան իլլա տահա էյի վէ տահա թէքմիլ չատըրտան մագտէսէյէ ('ի սրբութիւնսն) պիր քէրէ կիրիպ' էրքէճլէր վէ պու-ղալար գանը վասէթասը իլէ տէյիլ , իլլա քէնտի գանը վասէթասը իլէ էպէտի սէլամէթ գաղանտը . զիրա էկէր պուղալար վէ էրքէճլէր գանը վէ տանա քիւլիւ նափաքլէնմիշլէրի թէնին փաքըղը իչին սէր-

փրկինձէ թէմիզէրսէ . Գրիստոսուն դանը , օնու քի քէնտի էպէտի
րուհի իլէ Ալլահա լէքէսիզ օլարագ սունտու , սիզին զամիրինիզի էօ-
լիւ ամէլլէրտէն նէ գատար տահա զիյատէ փաքլայաճագ տըր քի ,
տիրի Ալլահա իպատէթ էտէսինիզ » : Պօղոս առաքեալլն պու գատար
աչըզ սէօզլէրի իւզէրինէ արթըզ թէֆսիր իսթէմէզ : Տէֆա (24)
« Զիրա Գրիստոս էլ իլէ եափըլմըչ սահիհէն ըէսմի օլան մագտէսէյէ
կիրմէտի , իլլա ասըլ կէօյէ , քի շիմտի պիզիմ իչին Ալլահն հուզու-
րունա իհզար օլա : Տէյիլ քի պաշգասընըն դանը իլէ եըլտա պիր քէ-
րէ պաշ քեհանինին Սրբութիւն Սրբութեանց խորանընա կիրտիյի կի-
պի քէնտինի չօզ տէֆա սունա , չիւնքի օնա տիւնեանըն գուրուլմա-
սընտան պէրի չօզ տէֆա էզիյէթ չէքմէք լազըմ կէլիր իտի , ամմա
շիմտի ասըրլարըն խիթաֆնտա քէնտինին գուրպանը վասէթասը իլէ
կիւնահըն իպթալ օլմասը իչին պիր քէրրէ աշիքեար օլմուշ տուր ,
վէ նիճէ քի ատէմլէրէ պիր քէրրէ էօլմէք կէրէք տիր վէ օնտան սօն-
րա շէրաթ , քէզալիք Գրիստոս չօզ քիմսէլէրին կիւնահընը դալ-
տըրմագ իչին պիր քէրրէ սունուլուպ . . . » :

ՄՂԷ . Պու սէօզլէրտէն էվվէլա անլաշըլըյօր քի , Գրիստոս քէն-
տի քէնտինի պիր քէրրէ սունտու , օ քի խաչըն իւզէրինտէ վուզու
պուլտու , գանընը տէօքտիւ : Սանիյէն Գրիստոս քէնտի քէնտինի եա-
լընըզ պիր տէֆա սունտու . վէ էկէրչի քէնտինի չօզ տէֆա սունմա-
սը լազըմ կէլսէ իմիշ թէքրար խաչա չըգմասը էզիյէթ չէքմէսի իզ-
թիզա էտէր իտի : Տէմէք քի Պօղոս առաքեալ Գրիստոսուն խաչըն իւ-
զէրինէտէքի գուրպանը իւզէրինէ սէօյլէյօր . վէ կէօրիւնտիւ տէյօր .
եանի խաչըն իւզէրինտէ մուախսարէն՝ խաչըն իւզէրինտէ քէնտի
գուրպանը իլէ վէ գանընըն տէօքիւլմէսի իլէ պիզլէրի խէլաս էթտի .
նասըլ քի (Պեթր. Ա. Գլ. Բ. 24.) եազըյօր : Վէ Պօղոս (Եփէս. Ա.
7. Եւայթ Թ. 2.) « Զի նորա վիրօքն բժշկեցաք : Զիրա օնուն եարա-
լարը վասէթասը իլէ պիզ շիֆա պուլտուզ » :

ՄՂԸ . Պիր տէ Գրիստոս էֆէնտիմիզին միյանձը օլմասը (Յօվհ.
ԺԷ. 17. 19. 20.) պապընտա միւնտէրիճ տիր քի , սօֆրատան սօնրա
փէտէրինէ առաքեալլար իչին վէ քէնտի իամինէ ինաննլարըն քեաֆ-
ֆէսինին սէլամէթի իչին տուա էյլէտի . վէ օնլար իլին տէ քէնտի
քէնտինի թէլէֆ էյլէտի : « Ես փէտէր , կէրչէքլիյին իլէ օնլարը ա-
զիզ էթ » պէն քէնտիլէրին նէֆսի իչին նէֆսիմի ազիզ էտիյօրում ,
պիր քէնտիլէր իչին ըիճա էթմէյօրում , իլլա հէփսի իչին՝ օնլարըն
սէօզիւ իլէ հէփ պանա ինանան քիմսէլէրէ , քի հէփսի պիր օլսուն-
լար . . . » : (Ա. Տէյ. Բ. 5. 6.) « Ալլահ պիր տիր , վէ միյանձը պիր
Ալլահըն վէ ինսանլարըն . ինսան Յիսուս Գրիստոս , քի քէնտի քէն-
տինի հէփսինին սէլամէթի իչին ֆէտա էյլէտի » : (Եփէս. Ե. 25. 27.
Ա. 7.) « Քէնտի դանը վասէթասը իլէ սէլամէթ պուլտուզ » : (Կօշ.
Ա. 14. 20. Հրօվհ. Գ. 25.) Պաւլար կիպի հէզար եէրտէ եազըլը տըր

եանի Գրիստոս նասը խաչըն գանը իւէ պիզէ սէլամէթիմիզի պախշ էլէտի վէ պիզի փէտէր Ալլահ իւէ պարըշտըրտը . վէ Գրիստոս քէնտիսի կիւնահլարըմըզը գալտըրտը : (Եւայի. Ծ. 6.) « Ումուզլարը տալազ եէմէյէ վէ եիւզլէրինի շամարլարա թէսլիմ էթտի , թիւքրիւք իչին եիւզլիւմիւ տէօնտէրմէյէ արսընմատըմ » : Վէ (ԾԳ. 4.) « Օ պիզիմ կիւնահլարըմըզը գալտըրըր , վէ պիզիմ իչին էզլիյէթ չէքիյօր » . չէօյլէ քի , Եսայի մարգարէ Գրիստոսու կէօզիւնիւն էօնիւնտէ թուլթուլմուշ վէ եահուտիլէրտէն էզլիյէթ չէքիյօր կիպի գալէմէ ալարազ եազըյօր » : Օ պիզիմ կիւնահլարըմըզ իչին եարալանտը , վէ պիզլէրին խապասաթը իչին ճէզայա կիրիֆթար օլտու , սէլամէթիմիզին նասիհաթը օնտա (կէօրիւնիւր) վէ օնուն եարալարը սայէսինտէ պիզլէր չիֆա պուլտուզ , պիզ հէփիմիզ գօյուն կիպի տաղըլմըշ գայալ օլմուշ իքէն , բապալ Ալլահ օնու պիզիմ կիւնահլարըզ իչին էլէ վէրտի , գուզու կիպի սալախանէյէ կէօթիւրիւլտիւ , տալար կիպի գասապըն էօնիւնտէ սէսսիզ տուրույօր » : (Բ. Կոշ. Ե. 21.) « Օնու քի կիւնահլարըմէզ իտի պիզիմ իչին կիւնահլարը (իւզլէրինէ ալտըզը իչին) . քի պիզլէր օնուն վասէթասը իւէ Ալլահն ատալէթի օլալըմ » (Ա. Պէր. Բ. 24.) « Օ քի , քէնտի թէնինտէ խաչ աղաճընըն իւզէրինտէ պիզիմ կիւնահլարըմըզը գալտըրտը քի , կիւնահլարտան խէլաս օլալազ ատալէթէ եաշայալըմ » : (Գաշ. Գ. 13.) « Գրիստոս պիզիմ իւչին քէնտիսի պէտտուա օլարազ , նօմոսուն պէտտուապընտան պիզի սաթըն ալտը , չիւնքի եազըլմըշ տըր : Աղաճըն իւսթիւնէ հէր ասըլանա լանէթ օլտուն : (Հուգ. Ե. 6.) « Պիզլէր զայիֆ իքէն Գրիստոս պիզլէրտէն էօթիւրիւ վազթինտէ կիւնահլարալար իչին էօլտիւ » : Պունլարա պէնզէր աղիզ քիթապտա չօզ մահէլլէր վար քի , Գրիստոս ինսանըն կիւնահլարը տէր էօհտէ էթտիյի իչին Ալլահա օլան ինսանըն պօրճուհա միւթահիւտ օլարազ պիզիմ կիւնահլարըզ , պիզիմ ճէզամըզը էվիլէթ իյֆա վէ թէտիյէ վէ Ալլահն ատալէթինի թէէմին վէ թէսքին էթմէք իչին քէնտիսի հիւսնիւ ըրզասը իւէ Ալլահն ատալէթ վէ հազգ փէնչէսինէ վէ ճէզասընա ուղրատը վէ պիզի պէօյլէ գուրթարտը . օնուն եարալարը պիզի քէնտի եարալարըմըզտան խէլաս էթտի » :

ՄԱԹ . Գրիստոս ինսանը գուրթարտը իսէ քէնտիսի Ալլահա սէվիւլիւ օլտուզու իչին եախօտ ըրճա էթտիյի իչին գուրթարմատը , խսյըր , հաշա . անճազ պէր մուճիպի հազգանիյէթ վէ ատալէթ նէ մըզտար տէյնիմիզ վար իտի իսէ օնլարըն քեաֆֆէսինին սէնէտիյի ալտը վէ Ալլահա իյֆա էթտի եըրթտը , վէ խաչըն իւզէրինէ հէփիսինի մըխալտը : (Կաշ. Բ. 14. Հուգ. Ե. 18.) « Նասըլ քի պիրիսին ճիւնհասը իւէ հէր ատէմին հէլաքինէ հիւքմ (զատապարտութիւն) սիրայէթ էթտի իսէ քէզալէք պիրինին ատալէթի իւէ հէր ատէմէ հայաթ ատալէթի » : (Ա. Տէր. Բ. 6.) « Օ քի հէփսինին խէլասը իչին քէնտի

նէֆտինի թէսլիմ էթտի » : (Ա. Կոբ. 2. 20) « Զիյգըյմէթ փահա իլէ սաթըն ալընմըչսընը » : (Եֆէ. Ա. 7.) « Պուենտա (Գրիստոս իլէ) կիւնահլարըմըղըն ավֆըղը իչին խէլաս պուլտուզ » : (Տէր. Բ. 14.) քէնտինի պիղիմ իչին Փէտա էթտի , քի պիղի հէր ճիւնհատէն խէլաս էթսին » : (Ա. Պէր. Ա. 18.) « Պիլինիզ քի , տէյլլ չիւրիւք կիւմիւլէր եախօտ ալթուենլար իլէ ալթալարընըղըն վահի եօլլարընտան գուրթուլտուենուզ . իլլա լէքէսիզ վէ մուգատտէս գուզուենուն , Գրիստոսուն մուազզամ գանը իլէ » տէմէք քի Գրիստոսուն գանը պէտէլի իլէ պիղ հէփիմիզ խէլաս պուլտուզ :

Յ . Մուախիարէն պիղլէր Ալլահա տիւշմէն իքէն , էվլատընըն էօլիւմիւ վասէթասը իլէ պարըշտըզ : (Հոգ. Ե. 10. Կոբ. Ա. 19.) « Զիրա օնտա (եանի Գրիստոստա) փէտէրի բազի օլտու , քի ճիւմլէ քէմալէթի մէվճուտ օլտուն , վէ օնուն իլէ ճիւմլէսի քէնտինի իլէ պարըշտըն . օնուն խաչընըն գանը վասէթասը իլէ կէրէք եէրտէ կէրէք կէօյտէ օլան հէր շէյի քէնտինի իլէ պարըշտըրարագ իթթիֆագ պախշ էյլէտի » : Ալէ սիզլէրի « Գի պիր վագըթ ալըր տիւշմիւշ խտիւնիզ , վէ Փէնա ամէլլէր էֆքեարլարը իլէ (Ալլահա) տիւշմէն խտիւնիզ , իշթէ շիմտի քէնտի էօլիւմիւ իլէ վիճուտուենուն ազալարըլա , սիզլէրի ազիզ վէ լէքէսիզ օնուն հուզուրունա չըգարըպ պարըշթըրտը » :

ՅԱ . Գրիստոս էֆէնտիմիզ պու գատար պէօյիւք պօրճլարը Ալլահա քեամիլէն իյֆա էտէմէզ խտի , էկէրչի քէլամ ուլլահըն անճը իլէ պիրլէշմիշ օլմասա խտի , եանի էկէրչի իւզէրինտէ Ալլահանի սըֆաթ օլմամըշ օլսա խտի , վէ մատամ քի մէպտէճէ , ամիլլէր սըճաքա ալիտ տիրլէր , մատամ քի պու սըֆաթ Ալլահանի սըֆաթ խտի . տէմէք քի Գրիստոսուն թէտիյէյի տէյն ամէլլէրի տէ Ալլահանի խտիլէր : Եկէրչի Գրիստոսուն իւզէրինտէ քէլամը խիւտա եախօտ Գրիստոսուն ինսանլըղընըն սըֆաթը վէ միւտիրի Քէլամ ուլլահըն սըֆաթը պուլուենմամըշ օլսա խտի , վագաա Գրիստոս օլ վագըթ սատէ պիր ինսան օլմուշ օլուրուտու , վէ հագգանիյէթ խաթըրը իչին վէ տօղրուլուզ իչին հէր նէ մէշագգաթ չէքմիշ օլսա խտի , վէ գան տէօքիւպ էօլմիւշ օլսա խտի , քեաֆֆէյի օ ամէլլէրի Փէզայիլի Փէվզ էլատէ , վէ քիւպարէ ատտ օլունուր խտի , վէ քէնտինի տէ եալընըզ պիր շէհիտ , եախօտ պիր մարտիրոս թէսմիյէ օլուրուտու , եանի Գրիստոսուն ինսանլըղըն հէր նէ գատար պէօյիւրսէ պէօյիւսին , էնճամընտա ինսանլըզ տէրէճէսինտէն չըգամագ խտի վէ իշլէտիյի Փագիլէթ ամէլլէրինին գըյմէթի վէ նիյմէթի հուտուտ վէ գարար ալթընտա պուլուենմաղը միւզթաղայը թապիաթ խտի : Նաքին մատամ քի օլ ինսան թապիաթընըն չէքտիլի մէշագգաթ , վէ իշլէտիյի Փագիլէթին քեաֆֆէսի քէլամ ուլլահըն ամէլլէրի ատտ օլունտու : վէ Ալլահըն ամէլլէրի օլտու , նասըլ քի իսթիլահլարըն իլհագիյէթի պա-

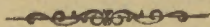
պընտա (ՄԻԶ.) կէօսթէրտիք • Ալլահն տա պիր իսթիհագը անճագ Ալլահա օլան պորճու էօտէյէպիլիր իտի : Ալաճագը Ալլահ իտի , ինճինմիշ Ալլահ իտի • ինսան վագաա Ալլահա օլան պորճունու քեամիւլէն իյֆա էտէմէզ իտի , չիւնքի օնուն իւճրէթի էօլչիւ վէ հուտուտ ալթընտա տըր • լաքին Ալլահը պիր Ալլահ էվլատը եալընըզ թէսքին էթմէյէ միւգթէտիր օլտու : Քրիստոսուն ինսանըղը պիղիմ իչին էզիյէթ չէքտի , օլ սիյասէթէ տէ հուտուտսուզ վէ էօլչիւսիւզ տէրէճէտէ փահա վէ գըյմէթ պաղըչլայան եինէ քէլամ ուլլահ իտի : Ալաճագը օլան պիր Ալլահա անճագ պիր Ալլահ էվլատը ինսանըն պորճունու թէտիյէ էտէպիլտի , չիւնքի իւճրէթի վէ իսթիհագը պի հատտ վէ պիհուտուտ իտի : Նասըլ քի իսթիլլահլարըն իւնագըղըղը պապընտա եազտըզ : Պիր եալընըզ Քրիստոսուն ինսանըղը կիւնահլարըմըղըն պորճունու էօտէյէմէզ իտի , չիւնքի ինսանըզ խուսուսաթը հէրատէմտէ միւսապի տիր • ամմա Քրիստոս հէմ ինսան հէմ Ալլահ օլտուղու իչին , ամէլլէրինին իւճրէթի Ալլահանի օլտուղունտան վէ պու իւճրէթլէրին հուտուտսուզ օլտուղու ճիհէթտէն Ալլահը հուտուտսուզ վէ էօլչիւսիւզ տէրէճէտէ ինճիթմիշ , Ալլահա հուտուտսուզ տէրէճէտէ տիւշմէն օլմուշ վէ հուտուտսուզ տէրէճէտէ պորճու օլմուշ օլտուղումուզտան , հուտուտսուզ տէրէճէտէ տախի իւճրէթի վէ իսթիհագը օլան պիր միյանճըյա լուղումի մութլագըմըզ վար իտի : Եսայի չօգ կիւզէլ եազար • (ԻԶ. 19. 20. ԵՔԷ. Ե. 14.) Իշթէ պու միյանճը տա պիր եալընըզ Քրիստոս էֆէնտիմիզ օլտու : Եանի գուրթարըճը • միյանճը վէ միւգթէտիր շէֆաաթճը : Իշթէ Դաւիթին էօմրիւնիւ մուրտարըղտան քիմ գուրթարաճագ • սէնի մէրհամէթ վէ ինայէթ իլէ քիմ իքմալ էտէճէք » սիւալինէ , իշպու միյանճըյը իրաէ էտէրիզ :

ՅԲ. Ս. Օգոստինոս (Գլխ. Խոսք. Գլ. ԽԲ.) Ալլահ իլէ ինսան պէյնինտէ օլան պիր միյանճը լազըմ իտի , քի պազը շէյտէ Ալլահա վէ պազը շէյտէ ինսանա պէնգէսին. նէ իքիսինտէ տէ ինսանլարա պէնգէյիպ Ալլահտան ուզագ տիւշսիւն , նէ տէ պու իքի ճիհէթ իլէ Ալլահա պէնգէյիպ , ինսանլարտան ուզագ տիւշսիւն վէ պունուն իչին տէ միյանճը օլամասըն » : Քրիստոստա իքի թապիաթ վար տըր , եանի Ալլահանի վէ ինսանի • ինսանի թապիաթ իլէ աղլատը էզիյէթ չէքտի վէ էօլտիւ • Ալլահանի թապիաթ տախի օլ միւպարէք էզիյէթլէրէ շէրէֆ վէ փահա վէ գըյմէթ պաղըչլատը , Ինսան թապիաթը իլէ շէֆաաթ էթտի , Ալլահ թապիաթը իլէ օլ շէֆաաթը գապուլ էթտի • Քրիստոստա Ալլահըն թապիաթընա եագըչմազ հէր նէ ֆիլի վէ ամէլ վէ հալլէր կէօրիւնտիւ իսէ , օնլարըն հէփսինի ինսան թապիաթընա ազվ էթմէլի : Տէֆա Քրիստոստա ինսանի թապիաթա ույմազ վէ մէմուլ օլունմազ հէր նէ հալ կէօրիւնիւր իսէ , օնու Ալլահանի թապիաթա ազվ էթմէլի , լաքին նասըլ քի իսթիլլահլար պահսընտա

տէտիք (Միջ.) իբր թապիաթը պիրւէշտիրէն վէ իտարէ էտէն անձ Ալլահանի անձ օլտուղունտան , իբր թապիաթըն մուամէլէլէրի պիր շէրէֆ դազանտըլար , պունուն իչին տիր քի Պօղոս առաքեալ տէյօր . եանուտիլէր < Եհթիշամլար Ալլահընը խաչա չըգարտըլար . եանի Գրիստոսուն Ալլահըլընը տէյիլ , իլլա ինսան թապիաթընը . զիրա Ալլահ իսթիպտալ օլամազ վէ ինսան հալլէրինէ կիրիֆթար օլամազ . եօղսա Ալլահը չիւրիւտիւրիւզ վէ Ալլահը փուլթէրէսթ ալլահլարը հիսապընտա թանըմըլ օլուրուզ : Պունուն իչին տիր քի տէրիզ . Գըրիստոսուն ինսանըլը եալընըզ գան տէօքտիւ , խաչա չըգտը , էօլտիւ , տիրիտի վէ կէօյտէ տէ պիղիմ իչին շէֆաաթ էտէր , Գրիստոսուն Ալլահըլը օլ գանըն փահասընա շէրէֆ վէ էմալսըզ վէ հուտուտուզ շէրէֆ վէ գըյմէթ պախշ էթտի , վէ Ալլահըն պիհագգըն մաթլուպաթընըն տէրէճէսինէ օլ գանըն գըյմէթինի գարչըլըզ իպրազ էթտի վէ օնու քեաֆի , վաֆի գապուլ էթտիրտի : Գրիստոս շէֆաաթճըմըզ տէրսէք , Գրիստոսուն ինսանըլը տէմէք տիր . Ալլահըլընըն տահա պիր պէօյիւկիւ օլմատըլընտան , եախօտ տահա տօղրուսու Ալլահըզ իքիյէ թազսիմ օլմատըլընտան պիր տիր Գրիստոսուն ինսանըլը , կիւնահտան մատա սալիր ինսանլար կիպի իսթիպտալ գապուլ էթտիյինտէն , էվլէթ , ինսան իչին Ալլահըն ինտինտէ շէֆաաթ էթտի վէ էտէճէք վէ Ալլահ տա օնու շէրէֆլէնտիրտի : (Ա. Կրթ. ԺԵ. 26 : Եփես. Ա. 20. 21. 22. Եբր. Բ. 8.) < Ամա հաչան հէր շէյ օնա իւթաաթ էտէրսէ , օլ վագըթ օղուլ քէնտիտի տախի օնա , քի հէր շէյի իթաաթ էթտիրտի . իթաաթ էտէճէք , քի հէր վէճի իլէ տէյիլ պու տիւնեատա օ պիր տիւնեատա տախի թէքմիլ Ալլահ օլտուն . . . » :

ՅԳ . Գրիստոս էֆէնտիմիղին պիղի գուրթարընը օլմասը խուսուսուսունու խասիմէրիմիղին հիչ պիրիտի ինքեար էթմէտիյինտէն պու պապտէ թարիտի իսալիտէն շիմտիյէ տէկին հէր քիլիսէլէրտէ իճրա օլունան եէվմիյէ տուալարըն պուրատա տէրճ օլունմասընա լուզում կէօրմէյիլ . ֆագաթ մարգարէնին երուսաղէմէ իսթապ տէտիյի սէօղլէրի քիլիսէ պիհագգըն սէօյլէր , մարգարէ երուսաղէմէ թէնվիր օլ , շաֆղան տէտի , կաթողիկէ քիլիսէ օլ շաֆղը , գարանըլըտա իւքէն , պիղ կէօրտիւք տէյի մաաիֆթիխար սէօյլէր . էսքի նօմոս կիւնահ հալի վէ գարանըլը վագթի թէսմիյէ օլունսու . եէնի նօմոս տիւնեանըն նուրու , Գրիստոսուն պէն տիւնեանըն ըըղըլըմ տէտիյի կիպի , Հայաստանեայց քիլիսէսի Գրիստոսուն պիղէ պախշ էթտիյի սէլամէթի կէօրէրէք , տեսաք զլոյս երեկոյիս . ազչամ գարանըլընա եէթիշմիշ իքէն պիղ ազչամըն ըըղընը կէօրտիւք տէյի Գրիստոսուն հագգընտա չօգ կիւզէլ սէօյլէր : Խաթմի քէլամ էտէրիզ քի , Գրիստոս էֆէնտիմիղ սահիհէն վէ պէր միւճիպի հագգանիյէթ Ալլահա օլան տէյնիմիղի իյֆա էթտի , վէ ինսան իլէ Ալլահըն պէյնինէ կիւրիպ , պիղի կիւնահըն փէնչէսինտէն վէ էօթէտէն պէրու իւզէրիմիղէ

չէօքմիւշ աղչամ դարանլըղընտան խելաս էթտի, վէ Ալլահա տիւշ-
մէն իքէն պարըշտըրտը. հաթտա իւք գարընտաշըմըզ քէնտիսի օլուպ
պիղլէրի քէնտինէ գարընտաշ էտինտի. վէ Ալլահ էվլատլարը, վէ
Ալլահըն մէրասխօրլարը. պու տա պիր Գրիստոս Յիսուս էֆէնտիմի-
ղին վասէթասը իլէ: (Հոգ. Ը. 17.) Գրիստոսուն « գանը վասէթա-
սը իլէ խելաս պուլտուգ, կիւնահլարա ավֆլըզ լութֆլարընըն քէս-
րէթինէ կէօրէ . . . քէնտի ռատէթինին էսրարընը պիղլէրէ իպրազ
էտէրէք »: (Նժե. Ա. 7. 8. 9.) Իշթէ պունուն իչին տիր քի Մով-
սէսին նօմոսու էսրարընտա պիր քէրամէթ պուլամայըպ, անճագ
պիր օնուն « Խամլինէ փութփէրէսթլէր սըղընանագլար, ազիզ ըուհ ի-
լէ տէյի միւլէլլիֆին պիրի հազտը: Պու պահսը հանի էսկի նօմոսուն
էսրարընըն քէրամէթի օլմատըղընը իլէրիտէ Գրիստոս էֆէնտիմիղին
նասպ վէ թէէսիս էթտիյի էսրարը իլահիյէնին քէրամէթինի հազտը-
ղըմըզտա, էսպապընը տա տէրճ էտէճէյիզ: (ՆժԱ.)

ՏՕԳՈՒԶՈՒՆՃՈՒ ՖԱՍԸԼ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԻՆ ՈՒՄՈՒՄԷՆ ԵԷՏԻ ԷՍՐԱՐԸ
ԻՒԶԵՐԻՆԷ

ՅԳ. ԷՍՐԱՐ, սրբոր, կիզլի շէյ տէմէք տիր, լաթինճէ sacramen-
tum Ազիզ շէյ, Բուժճա Μυστηριον կիզլի շէյ, նասըլ քի
էրմէնիճէտէ տախի խորհուրդ, խորհրդաբար, կիզլիճէ տէմէք տիր,
լաթին հէր կիզլի շէյ, սրբոր (խորհուրդ) օլմայըպ, միճէրրէտ պիր
գաչ մատտէյի մախսուսէ վար տըր քի, եալընըզ օնլարը Ս. քիլիսէ
կիզլի սրբոր թէսմիյէ էտէր: Պու մատտէլէր դմնղըլարը տըր, եալը-
նըզ անլէր քի Ալլահա վէ Ալլահա տայիր օլան պիղիմ վազիֆէմիղէ
վէ Ալլահա օլան ուպուտիյէթիմիղէ միւթաալլիզ տիրլէր, անլէր սրբոր
տէնիր, զիրա կիզլի տիր, հէմ տէ Ալլահա վէ մէզհէպէ միւթասլիզ
օլտուղունտան ազիզ սրբոր թէսմիյէ օլունուր:

ՅՅ. Լաթին ազիզ սրբոր (խորհուրդ) մանասը հէր վագըրթտա վէ
հէր միլլէթ ինտինտէ պիր մանատա թուրթուլմատը: Վազաա պու-
սրբոր հէփսինին ինտինտէ Ալլահա միւթաալլիզ պիր շէյ օլտուղու ի-
չին ազիզ սրբոր, ամմա պաչգա պաչգա մանալար իլէ թէսմիյէ օլուն-
տու: Պու տա սահիհ տիր քի, հէր միլլէթ ինտինտէ ազիզ խուսու-
սաթը շամիլ հէր մուամէլէ կիզլի թուրթուլուր իտի. վէ փէք ազ
քիմէլէրէ պէյան օլունուր իտի: Պու ատէթ հէր միլլէթտէ ճարի վէ
միւնթէրէմ ատտ օլունուր իտի. փուրթփէրէսթ օլսուն, Ալլահը պիլիր
օլսուն, Ալլահա խիթապ օլան մուամէլաթը ուպուտիյէթ փէք միւհ-
թէրէմ վէ փէք կիզլի իճրա օլունուր իտի: Փուրթփէրէսթ իչպու էս-
րարընը, հէմ պիր Ալլահը պիլէնլէրտէն կիզլէր իտի, հէմ քէնտի ճէ-
մաաթընա պիլէ օնու պէյան էթմէզ իտի: Քէզալիք իսրայէլ միլլէթի
քէնտի ազիզ էսրարընը հէմ փուրթփէրէսթտէն սաղընըր իտի, հէմ հէր
եահուտի օլ էսրարլարա ահեան օլամազ իտի, հէմ տէ օլ էսրարըն
իճրաաթընա մէճմուր վէ միւմթազ պիր սիլսիլէյի մախսուսէ թապին
օլմուշ իտի. եանի օլ մէճմուրուն Ղեւտացի ճինսինտէն օլմասը լա-
զըմ իտի. վէ քէնտի մէզհէպլէրինէ, վէ էսրարլարընա պէօյիւք հա-
զարէթ ատտ էտէրլէր իտի. էկէրչի ախէր պիր մէզհէպտէ պուլու-
նան պիր ատէմ քէնտի իչլէրինէ տախիլ օլսա իտի, վէ հաթթա օլ
մահէլ մէքրուհ սալըլըր ըտը: (Գրք. ԻՍ. 28.) « Հաթտա փուրթփէ-
րէսթի պիլէ հէյթէլէ սօգտու, վէ ազիզ մէքեանը թէնճիս էթտի »:
Պա խուսուս իսրայէլտէ պիր սրբոր վար ըտը քի, եալընըզ պաչ քեա-
հին օնուն իճրասընա մէճմուր վէ մէզուն իտի, վէ պէհէր սէնէտէ օլ

սրբոյ պիր քէրրէ եալընըդ իճրա օլունուր խտի . վէ իճրասը վազթըն-
տա պիր պաշ քահինտէն մաատա քիմսէ հէքէլտէ հազրո տուրա-
մազ խտի . (Եւ. 1. 10. Դէւ. ԺԶ. 2. Եբբ. Թ. 7. Դէւ. ԺԶ. 17.)
Պու խարայէլ միլլէթինին ատէթի :

ՅԶ . Կէլէլիմ քրիսթիանըղըն էվայիտէքի ատէթինէ , Քրիստոս
էֆէնտիմիզին թէնպիհի իւզէրէ , (Մարկ. Ե. 6.) « Ազիզ շէյի քէ-
բէքէրէ վէրմէյէսինիզ , նէ տէ տօմուզլար էօնիւնէ ինճուլէրինիզի
սաչասընըդ » : Պիր փութփէրէսթլէրի տէյիլ , քրիսթիանըղըն պիլէ
միւլպթէտիլէրինէ պիր վազըթտան սօնրա . եանի ազիզ խորհուրդ իճ-
րա օլունաճազ դէման եագլաշտըղը կիպի տըչարը չըգարըր ըտըլար :
Վէ խալլը միւլտտէթ պու ուսիլ իւզէրէ կիտէրէք « Մի ոք յերեխա-
յից , մի ոք ի թերահաւատից եւ մի ոք յապաշխարողաց եւ յան-
մաքրից մերձեացի յաստուաճային խորհուրդ » . « Առ դրունս ելէք
եւ ազօթեցէք . . . : Արժան եւ իրաւ » . մէհմուրլար վասէթասը
իլէ քրիսթիանըղըն պաղըլարը քիլիսէտէն տըչարը իխրաճ օլուր ու-
տուլար : Նասըլ քի էվայիտէ ապաշխարանը նէ կէօնէ օլտուզունու
եագտըղըմըզտա թաֆսիլէն կէօթէրէճէյիզ : (ՆիԳ.)

ՅԵ . Փութփէրէսթլէր ինտինտէ քէզալիք ազիզ շէյլէրի շամիլ
մուամէլաթը կիզլի սագլամայա պէօլիք թէնպիհի վար ըտը , վէ պու-
էսրալը զահիրէ վէրէնլէր զիյատէ միւթթէհիմ օլուր ուտուլար : Վէ
Իսիտէ , վէ Ջէրէտէ վէ սայիր ալլահլարըն տախի նապէճա էսքարընը
զահիրէ չըգարանլար հագզընտա աղըր ճէզալէր թէրթիլ օլունմուշ
խտի : Հաթտա Հարփօզրատէն ալլահըն սանէմի փարմաղընը տու-
տագլարը իւզէրինէ պասմըլ ետիլըմըլ խտի . սիւքիւթ վէ էսրար թէն-
պիհինէ բայէթ օլունմասընա տէլալէթ օլուն տէյի , մէզքիւր ալլա-
հա օլ վազիֆէյի թախսիս էթտիլէր : Պու ազիզ սրբըլարըն ասը հէր
միլլէթտէ վէ հէր վազըթտա պիր սիյազտէ օլմատը : Փութփէրէսթ-
լէր ինտինտէ սրբըր ազիզ ասաքիրին հիւքիւմէթէ օլան սատագաթ
թահլիֆի , եէմինի թէսմիյէ օլունուր ուտու : Վէ պու թահլիֆ օլուն-
մուշլար պաղը քէնտիլէրի տախի ազիզ սրբըր թէսմիյէ օլունուր խտի-
լէր : (Տէր. Լէվ. Գիւ. Ե. Յօդ. Դ.) քէզալիք Տէրտուղիանոս
(Ի Գրու. Եւ. Եւ. Գիւ. Գ.) « Սաղ Ալլահըն մուհարէպէսինէ
տալէթ օլունմուշուզ . օլ վազըթ հաչան ազիզ սրբըն սիւալընա ճէ-
վապ վէրմիշիլ » :

ՅԸ . Պու ազիզ սրբըն ճէվապլարը օլ վազըթ վուզու պուլուր ,
հաչան (երախայլարա) եանի վաֆթիլ օլաճազ զաթլարա քիլիտէ մէհ-
մուրու քիլիսէ զափուսունուն էօնիւնտէ քիլիսէյէ կիրտիլմէտէն սիւալ
էտէր : « Հրաժարիս ի պատանայէ . . . » եանի շէյթանը թէրք էտէրմիսին
Երախայ ճէվապ վէրիլ , հրաժարիմ » . օնուն ֆէնա ամէլլէրինի օնուն
տէսայիսինի օնուն մուալլիլէրինի թէրք էտէր միսին բէատ էտէր
միսին , ճէվապ վէրիլ « էտէրիմ » : Շիմտիքի ուսիլ տախի պու տուր ,

քի քիլիսէ վաթիւիգ օլունանազլարա սիւալ էտէր, վէ մուամէլէսինի իճրա էտէր. եիւզիւնիւ կիւն պաթըյա տէճտէրէրէք: Տէրսուղիա- նոս (Յաղ. զբաջն պաթիւն. Գլ. Դ.) վէ Ս. Կիւրիանոս (Գիւր. Յաղ. Միքայիլէան խաղիւ Է.) վէ Դիոնէսիոս Արիսպադացի. (Յաղ. Եկեղեց- ադ, էշխանիւնիւն Գլ. Ա. Ա. Միքէէ հարոյ Ի. Գ. Ա. Յաղ. Խրհրդոց լնդհանրապէս երէն 1164, եւն.) :

ՅԹ. Փութիէրէսթ ուսուլինտէ տախի օլ փարանըն մէպլաղը ա- զիղ սըրը թէսմիյէ օլունուր իտի քի, հաքիմին ինտիխտէ հազգսըզ չըզան թարաֆ խաղինէյէ թէրք էտէր իտի, զիրա միւստապի վէ ա- լէյիի պիր իտտաա իչին, փարա տէփօղլիթօ դօր ուսուլար. վէ պա- տէլ մուհաքէմէ հազգսըզ չըզան թարաֆ տէփօղլիթօ դժնուլան փա- րայը ճէզայի նազտիյէ օլմագ իւզէրէ հաքիմէ թէրք էտէր իտի, վէ օլ մէպլաղ փութլարըն վէ փութլանէլէրին լէվազիմաթը միւզթա- զիյէսինէ սարֆ օլունուր օլտուղունտան ազիղ սըրը թէսմիյէ օլու- նուր ուսուլ: (Վարքն Բաթիւրիւն Գիւր. Դ. Յաղ. Էդոսէ): «Ազիղ սըրը, ազիղտէն ալընմա, կէրէք իտտաա էտէն վէ կէրէք ինքեար էտէն էլլի ատէտ պագըր ագճէ պաշ քեահինէ թէսլիմ էտէր իտի, մուհաքէմէտէ հազգը դազանան քէնտի ազիղինի փութլանէտէն ա- լըր ըտը, դայալ էտէնինքի խաղինէտէ դալըր ըտը. եանի մազլուպ օլան օլ ագճէ իլէ թէէտիպ օլուր իտի» տէյի եազար:

ՅԺ. Քրիսթիանլըզտա ազիղ սըրը թէսմիյէ օլունուր ուսուլ օլ նիշանէ վէ ային ու ատէթլէր քի Ալահանի իպատէթլէրտէ իճրա օ- լունուր իտի, վէ սըրըլարա պաշլանկըճ ատէթլէր իտիլէր, կէրէք լութֆ վէրմէյէ գուվվէթի օլսուն, կէրէք իման վէ իպատէթէ քիշի- յի թէշվիգ էթմէյէ վէսիլէ օլսուն: Ս. Օգոստինոս, (Գիւր. Բ. Յաղ. Արքեանց Բաղադարա Խաղիւն.) «Երախայլար իւզէրինէ օլունան օրհնութիւնլարը ազիղ սըրը կիպի ատտ էտիյօր, թէմիլլէնմէք պիր տիւրլիւ օլմաղ, զիրա երախայլար պազը սուրէթի մախսուսէ իլէ Քրիստոսուն խաչը նիշանը իլէ վէ էլ գօյմագ տուսը իլէ ազիլլէ- նիրլէր, քէնտիմ գըյաս էտէրիմ վէ ալտըզլարը շէյ հէր նէ գատար քի Քրիստոսուն թէնի տէյիլ իսէ, լաքին պու ճիւմէ ազիղ տիր... զիրա սըրը նէվինտէն տիր»:

ՅԺԱ. Քէզալիք ազիղ սըրը թէսմիյէ օլունուր կէրէք Մովսիսա- կան էսրար վէ ային ու ատէթ վէ կէրէք քէզալիք Քրիստոստան ին- տաա վէ իճրա օլունան պազը ատէթ քի ինսանըն ազիղ օլմասընա վատէթա օլապլիլիլէր, զիրա իսիմլէրի հէր նէ գատար քի ազիղ սըրը (Ս. խորհուրդ) թէսմիյէ օլունուրսալար, ճնլարըն մանաճա եէկտի- կէրինտէն պաշգա վէ Փէրզիլ օլտուղունու հէր քէս պիլիլ: Պիլ Փարզ Մովսիսական սիւննէթ տէ ազիղ սըրը թէսմիյէ օլունուր հէմ Քրիստոսուն վաթիւիգ (միւսուլիւն) խորհուրդունա տա ազիղ սըրը իսմի վէրիլիլ: Քէզալիք էսկի անտըն գուրպանլարընա վէ Քրիստո-

սուն հաղորդութիւնունա տա : Էսկի անտըն փաղէնմէ ատէթինէ նէ տէրէճէ գուվլէթ վէ էհէմմիյէթ վէրիլտիյինի վէ Գրիստոսուն ապաշխարանք խորհուրդունա ծնտան նէ տէրէճէ Փայիգ գուվլէթ վէ քէրամէթ վէրիլի օլտուղունու հէր սահիհ քրիսթիյան փէք ալա պիլիւր . իսիմէրի պիր իսէ տէ , ճիսիմէրի վէ գուվլէթլէրի փէք Ֆէրզլի տիր , պունուն իյին տիր քի , Տրիտէնթեան սինօթու եէտինճի թէճէմմիւս սինտէ խորհուրդլար իւղէրինէ (Կանն Բ .) « Հէր քիմ տէրսէ քի եէնի անտըն խորհուրդլարնըն , էսկի անտըն խորհուրդլարնտան Ֆէրգի եօգ տուր , սատէ պազըլարը ալին ու ատէթ տիր վէ պազըլարը զահիրէն իճրա օլունան ատէթլէր տիր , քիլիսէտէն իխրաճ օլունսուն » : Պու խուսուստա Ս . Օգոստինոս պազ նէ կիւզէլ եաղըյօր : Սաղմոսուն 73 իւնճիւսինին թասրիհինտէ . « Եկէրչի իքի անտ կէօրիւյօրսազ , եանի էսկիսինի վէ եէնիսինի . . . պիր սիյագտէ աղիզ սըրր տէյիլ տիրլէր . . . զիրա սըրրլարըն պազըլարը սէլամէթ պախշ էտէրլէր , տիկէրլէրի գուրթարըճըլը վատ էտէրլէր , եէնի անտըն էսրարը սէլամէթ պախշ էթտիլէր , էսկի անտըն էսրարը գուրթարըճըլը վատ էթտիլէր . . . սըրրլար իսթիպտալ օլտու , տահա գօլալլանտըլար , տահա ազալտըլար , տահա սէլամէթ պախշ , տահա սաատէթ պախշ օլտուլար » :

ՅԺԲ . Էքսէր տէֆա կէրէք հայրապետլէր վէ կէրէք ալիմ վէ աղըր Աստուածաբանլար աղիզ սըրր իւղէրինէ պահա էթտիլէրինտէ Գրիստոս էֆէնտիմիլլին իճատ էթտիլի եէնի անտըն շօլ եէտի սըրրլարնը անլարլար , վէ պունլարըն աղիզ քիթապտա էսասը վէ զիքրի վար տըր , վէ հէփսինին միւնիտի վէ միւնսիսի Գրիստոս տուր : Ամա կէրէք պիզզաթ կէրէք պիլվասէթա (միջապէս անմիջապէս) Աստուածաբանլարըն գուլլանտըլը իսթիլլահա մէպնի , եինէ միւնիտի Գրիստոս տէմէք տիր : Լութէր վէ Գալլիլին , Միլանկիթօն , Գարլօսթատիոս , Միլնկիլիոս վէ սայիր բրօթէպմանըլը միւնսիսիլէրինին իտաասը շու օլտու քի , կաթողիկէ քիլիսէսինին աղիզ սըրրլար իւղէրինէ օլան իթիգատընը բէտտ էթտիլէր , եանի պու աղիզ սըրրլարըն աղիզ քիթապա նէ սէօղիւ պուլունուր նէ տէ կաթողիկէ քիլիսէսինին վէրտիլի մանասը պուլունուր : Լաքին պու սահիլիկի , ճէրհ էթմէլէրինտէ խապէրլէրի օլմատան էօյլէ միւթէնաղըս զիւլիմլէրէ տիւշտիլէր քի , պիրի պիրինի ճէրհ էթմէլէ գալգըշտըլար . շէօյլէ քի էվլէլ ինքեար էթտիլէրի մատտէյի սօնրա գապուլ էթմէք Փարզ տըր տէյի իգրար էթտիլէր , (Տէա Միւէէ Հապ Ի . Երէս . 1166) :

ՅԺԳ . Կաթողիկէ քիլիսէսին Գրիստոստան ալարազ պիղլէրէ էօյրէթտիլի աղիզ սըրր պաշգա տէյիլ , անճազ « կէօրիւնիւր պիր նիշան տըր քի Գրիստոս էֆէնտիմիլլտէն տայիմի սուրէթտէ իճատ օլունմուշ . վէ ինսանա կէօրիւնմէլ վէ աղիզ էտիճի լութֆու վէրի » : Իմտի հէր սըրրտա իւշ շարթ պուլունմալը . էվլէլա լաղըմ քի

կէօրիւնիւր եախօտ հիսս օլունուր պիր նիշանը օլուն , սանիլէն լազըմ քի պու նիշան Գրիստոստան թէէսիս վէ իճատ օլունսուն , սաւլիսէն լազըմ քի Գրիստոստան վատ օլունան լուլթիու ճալիպ գուվ վէթի օլուն , պունլար օլմատըղը հալտէ սըրը օլամազ :

ՅԺԴ . Հէր ազիզ սըրը իւշ չէյ իլէ իճրա օլունուր . մատտէ սէօղ վէ մէէմուր իլէ . պունլարըն պիրիսի էքսիք օլուրսա օլ սըրը իճրա օլամազ , քեհնիկմեքիւն (անվաւեր) տիր : Պէօյլէ Ֆլօրէնթին սինօթու նուն իթթիֆազ գարարընտա վէ էքմէնի միլլէթինէ վէրիլէն էսրար թէֆսիրինտէ մուֆասսալ եազըլը տըր : Պիլֆարզ , միրտուլիւն սըրընտա էվլէլա պիր վաֆթիզ օլմամըշ չօճուզ իսթէր . իքինճի սու վէ իւլիւնճիւ պու սըրըր եկեղեցի ուսուլինճէ իճրա էտիճի վէ նիլէթ թաշլյան պիր մէէմուր իսթէր :

ՅԺԵ . Պու ազիզ սըրըլարըն քէրամէթի հէմ ազիզ էտիճի լութֆու (փրկարար շնորհք) վէրիլէր . հէմ պու ազիզ սըրըլարըն մազսէտի խայրիլէսինէ վասըլ օլմազ իլին միւշվիզ վէ թահրիք էտիճի վէսիլէլէր վէ եարտըմլար խալզ էտէրլէր , քի Աստուածաբանութիւն ճա (խորհրդական շնորհք) թէսմիյէ օլունուրլար :

ՅԺԶ . Տէֆա ազիզ սըրըլար մէէմուրուն , եախօտ սըրը թալիպիւնին ամէլինէ պազմայարազ մուլթլազ սուրէթտէ Ալլահն թէրթիպի իւզէրէ իշի իճրա էտէրլէր , եէթիշիր քի իճապ էտէն շուրուլ իլէ իճրա օլունսունլար : Պու մուլթլազ սուրէթտէ իճրա օլունան սըրըլար ամէլինէ , մեֆուլ միհմիլ ('ի գործոյ գործեցելոյ) տէրլէր : Եկէրչի օլ սըրըրն ամէլի մէէմուրուն , եա սըրը թալիպինին իսթիհազընա մէրպուլթ վէ մէնուլթ իսէ օլ վազըլթ մեֆուլ միհմիլ Ֆայիլ ('ի գործոյ գործողին) : Մէֆուլ մինֆիլ ամէլի մատտի սուրէթտէ իճրա օլունան ամէլ տիր , մէսէլա միրտուլիւնտա , սուլու չօճուղուն իւզէրինէ մատտէթէն տէօքմէսիլլէ վէ քահանայնըն եախօտ մէէմուրուն թէլաֆիուզ էթտիլի լազըմը լուղէթլէր վէ նիլէթ իլէ իճրա օլունուր , վէ տէլիլ քի մէէմուրուն գուվվէթը զաթիլէսի իլէ : Վէ էկէր մէէմուրուն գուվվէթի իլէ օլուրսա օլ ֆիլիլ , մինֆիլիլ ֆայիլ թէսմիյէ օլունուր , ('ի գործոյ գործողին) եօգարըտա տէնիլտիկի միսիլիլ :

ՅԺԷ . Պաշգա տըր ազիզ սըրըլար , վէ պաշգա տըր պազը ազիզ քիլիսէ ատաթ վէ մուամէլէլէրի , քի սըրը թէսմիյէ օլուրլար , եանի պազը սըբազան արարողութիւնլար , օրհնութիւնլար , օճումլար վէ սայիրէ :

ՅԺԸ . Ազիզ սըրըլարըն սայըսը եէտի տիր . միրտուլիւն , դրոշմ , ապաշխարութիւն , հաղորդութիւն , վերջին օճումն , կարգ քահայութեան վէ պսակ : Պունլարըն հէփսի Գրիստոս էֆէնտիմիզտէն նասպ ու թային վէ թէէսիս օլունմուշ . վէ էկէրչի պիր քիմսէ պու սըրըլար զիյատէ տիր , եախօտ էքսիք տիր , վէ եախօտ պունլարըն հէփսի Գրիստոստան իճատ օլմամըշ տըր տէրսէ , քիլիսէտէն իխրաճ

օլունսուն տէյի եազըլմըշ տըր : (Ժողով Տրեպեհլեան . Նիսպ . Է . Կանն Ա) :

ՅԺԹ . Պու ազիզ սըրըլար քէնտի պաշգա պաշգա խասիյէթլէ-
րինէ կէօրէ շէօլլէ թագսիմ օլունլար . մուքլագ միագքեգա օլան սըրը
վէ մուքլագ միագքեգա օլմայան սըրը : Մութլագ միւզթէգա օլան
սըրըլար ծնլար տըր քի , ծնսուզ քրիստոնեայ օլմագ վէ ճէննէթէ կիր-
մէք միււքլին օլմագ վէ վասեքանա , վէ քեմպիհնէ միւզթէգա տա-
խի թէսմիյէ օլունուլար , պիլ ֆարզ վաֆթիզ ազիզ սըրը քի քը-
րիստոնեայ օլմագ վէ ճէննէթէ կիրմէք իչին վասեթա տըր . գաիու
տուր , օլ գաիուտան կէշմէյինճէ սէլամէթի պուլմանըն ինթիմալի
եօզ տուր , վէ պունուն իչին տըր քի վասեքանա մուքլագ լազըմը
սըրը թէսմիյէ օլունուր . եանի վաֆթիզ վասեթասը եա գաիուսու
իլէ պիր ատէմ քրիսթիյան օլուն : Քէզալիք մութլագ լազըմը օլան
իքինճի ազիզ սըրը ապաշխարութիւն խորհուրդու տուր , քի վասե-
թանա մութլագ , միւզթէգա տըր անլէրէ , անլէր քի վաֆթիզտէն
սօնրա քէնտի միււրատլարը իլէ միրտութիւնուն թէմիզ էլպիսէսինի
վէ շնորհքունու սօյունարագ վէ գայպ էտէրէք կիւնանը իրթիքեապ
էտէր վէ իլլէրլէր . պու կիւնահաան գուրթուլմագ իչին ապաշխա-
րութիւն խորհուրդունու քրիստոս էֆէնտիմիզ իճատ էթտի : Վէ ծն-
սուզ պիր ատէմ խէլաս պուլամագ :

ՅԻ . Ալլէլիմ թէնպիհ իչին միւզթէգա օլան ազիզ սըրըլարա .
դրոշմ , հաղորդութիւն վէ վերջին օծումն : Միւզթէգա տըրլար ,
չիւնքի պիլա էօզլուրիւ շէրի հէր ատէմ Ս . քիլիսէնին թէնպիհինէ
րայէթէն վազթիւնտէ վէ լազըմ օլան շէրայիթ իլէ ծնլարը իճա էթ-
մէյէ մէճպուր վէ պօրճլու տուր , էթմէզսէ մահուչափ կիւնան իչ-
լէր , վէլ հասըլ Ալլահին վատ էթտիյի արքայութիւնունտան մահ-
րում օլուն : Կարգ քահանայութեան , վէ պսակ խորհուրդլարը տա
էֆրատը նաս իչին սէլամէթ պապընտա միւզթէգա տէյիլ ի-
սէ տէ , պիլ ճիւմլէ ումումի քիլիսէ հազգընտա միւզթէգա տըր .
զիրա նէ հէր քէս էվլէնմէյէ եախօտ քահանայութիւն կարգընը ալ-
մայա մէճպուր տուր , նէ տէ ումումուն սէլամէթի իչին քիլիսէ ,
կարգ քահանայութիւնուն լուզումի եօզ տուր տէր : Վազաա ահհա-
տը նասըն հազգընտա լուզումի եօզ տուր , ամմա քիլիսէնին վէ
ահհատը նասըն պու ազիզ սըրըլարա լուզումի վէք չօզ տուր :

ՅԻԱ . Իքինճի . սըրըլարըն պաղըլարը նիշանէլէրինի եախօտ ա-
սարընը ինսանըն ճանընա էօլլէ պիր պասմա իտէր քի էօլիւննէյէ դա-
տար օլ սուրէթ իւզէրինտէ դալըր , պունուն իչին թէքէրրիւր դա-
պուլ էթմէզ . սայըլարը նիշանէլէրինի եախօտ սուրէթլէրինի պաս-
մա էթմէզլէր , վէ ծնլար պիր դաթըն իւզէրինէ թէքէրրիւր օլունա-
պիլիլէր : Մէսէլա միրտութիւն , դրոշմ վէ քահանայութիւն , պիր
ատէմին իւզէրինտէ էօլիւննէյէտէք պազի դալըլար , ամմա խոստո-
վանանք , հաղորդութիւն , վերջին օծում վէ պսակ սըրըլարը թէ-
քէրրիւր օլապիլիլէր :

ՅԻԲ. Միւէսսէս վէ մուալլադ էսրար : Միւէսսէս սըրրլար ծնլար տըր քի , իճրա օլունտուդտա , քէնտիլէրինտէ միւսթադիմ օլան լութֆու պախչ էտէրէր : Մուալլադ էսրար ծնլար տըր , քի պիր միւսանաթա մէպնի , վէ օլ միւսանաթա վէ էնկէլ տէֆ ու րէֆ օլունաճայա դատար իճապ էտէն լութֆու պախչ էթմէզլէր : Պիլ ֆարզ հաղորդութիւն կիւնահ իլէ ալան քիմսէյէ լութուֆ վէրմէզ . . . :

ՅԻՔ. Տիրիւէր էսրարը , վէ էօլիւէր էսրարը . տիրիւէր էսրարը տէնիր , հաչան պիր ատէմ պու սըրրլարն պաղըսընը իճրա էթտիլինտէ , զաթէն աղիզ լութֆի իչինտէ պուլունուր , վէ օլ սըրր (խորհուրդ) պիր եալընըզ լութֆու արթըրըր : Եօլիւէր սըրըր ծնլար տըր քի , իչպու սըրրլարը ալան քիմսէնին իւղէրինտէ հիյնի իճրատէ աղիզ լութֆ պուլունմազ , եա դայպ էթմիչ օլուր վէ օլ սըրր իճրասընտան պիտայէթէն մէղքիւր աղիզ լութֆու միւսէտտէտէն օլ ատէմէ պախչ էտէր :

ՅԻԴ. Մուալխարէն իչպու աղիզ սըրրլարն կէրէք մատտեսինի կէրէք միւգքէգա սեօզլէրինի վէ կէրէք մեհմուրուսնու . Գրիստոս էֆէնտիլիզ թէէսիս վէ թախսիս էթտիլինտէն , քիմսէ պունլարը թէպտիլ էտէմէզ . վէ պունլար աղիզ սըրրլարա սըրր օլապիլսին տէյի , հէմ լաղըմըլ շուրութ տուր . մաալիւմ քի պու իւչիւնին պիրիսի էքսիք օլուրսա սըրր օլամազ . պիլ ֆարզ մկրտութիւնտա , պիր չօճուզ եախօտ պիր ատէմ լաղըմ տըր վէ իսթէր , պիր տէ սու , պիր տէ մէէմուր , պունլարն կէրէք սու կէրէք օ պիրլէրի էքսիք օլուրսա օ վաֆթիլ սըրր օլամազ . եալընըզ (ապօրինաւոր) եանի կիւնահիլը վէ մուգայիրի նիգամ օլմազ տէյիլ , իլլա (անվաւեր) եանի հիչ քէէնլէմ եէքիւն կիպի տիր : Մէսէլա պիր կարգաւոր խոստովանանք խորհուրդունու իճրա էթտիլինտէ կիւնահլարը տիյնէսիքտէն սօնրա արձակում սէօզլէրինի սէօլէմէզսէ , օ խոստովանանք քէէնլէմ եէքիւն կիպի տիր , հիւքմիւ եօզ տուր : Եկէրչի կիւնահլարը տիյնէրսէ վէ արձակում վէրիրսէ վէ քէնտիսի մահուչափ կիւնահըն իչինտէ օլուրսա իչթէ խոստովանանք (վաւեր տիր) ճարի տիր . լաքին շէրի տէյիլ , (ապօրինաւոր տուր) : Վէ իճրա էտէն մէէմուր աղըրճա վէ մահուչափ կիւնահ իչլէր : (Տէս . Լէլէրի . Բարչալան Ասրուսթաֆանսիւն . Նօմ . 33 . Գաղ . Խորհրդ) :

ՅԻԵ. Սըրրլարն հազդընտա պալատէ պէյան օլունտուղու իւղրէ Եւգինէոս Դ . Հայլարա վէրտիլի թալիմաթընտա պէօլլէ սէօլլէյօր . « Սըրրլարն հէփսի իւչ շէյտէն թէրթիպ վէ թէշքիլ օլարազ , իճրա օլունուրլար . պիր շէյտէն , մէսէլա մատտէտէն , լուղէթլէրտէն եանի միւգթէգա սէօզլէրտէն վէ մէէմուրուն նէֆսինտէն քի սըրըր Ս . քիլիսէնին էթտիլի նիյէթէ մուվաֆֆըզ իճրա էտէր , պու իւչիւնին էկէրչի պիրիսի էքսիք օլուրսա օ սըրր իճրա օլամազ » : Պունա մուվաֆֆըզ տէրիզ , վաֆթիլտէ մատտէ սու տուր . սէօլլէ

ես մկրտեմ զքեզ յանուն հօր եւն : (Եփես. Ե. 26.) Դրոշմոս եաղըն թօգունմասը էլին գօնուլմասը իլէ պէրապէր վէ մէէմուրտան իճրա օլան միւզլթագլի տուա տըր : Հաղորդութիւնտա էքմէք շարապ վէ սու վէ Գրիստոսուն սէօյլէտիլի սէօզլէրի , (Մատթ. ԻԶ. 26.) « Այս է մարմին իմ , այս է արիւն իմ » : Խոստովանանքտա կիւնանքեարըն սու մէլլէրի վէ քահանայնըն արձակում սէօզլէրի : Վերջին օծումտա եաղ վէ եաղլամագ վէ քահանայնըն սէօզլէրի : Քահանայութիւնտա մէէմուրուն էլ գօյմասը վէ տուասը : Պսակտա սէօզ եա պիր իշարէթ իւլէ զահիրէ չըգան զէվճին վէ զէվճէնին էլ էլէ պաշ պաշա վէրմէսի վէ թարաֆէյնին ըիզասը . պիր քահանայնըն հուզուրու տա շարթը լաղըմ օլմագ իւզրէ ատտ օլունմալը տըր : Պու սըրրլարըն կէրէք մատտէսի , կէրէք սէօզլու վէ կէրէք մէէմուրու նէ տիր վէ քիմ տիր . աթիտէ եէկեան եէկեան եազըլաճագ տըր : Վէ աղիզ քիթապտան իսպաթ օլունաճագ տըր : Շիմտիլիք սըրրլարըն ումուսիսի իւզէրինէ պու գատար :

ՅԻԶ . Կէլէլիմ մախսուսէսինէ , ֆագաթ վագըթ պէ վագըթ քիւլիսէնին իւզու եէտի սըրրլարը իւզէրինէ ըաֆըզըլար նէ կէօնէ եան . ըը զիւլիմէրտէ պուլունտուզլարընը մուսթասարճա պուրատա իւշարէթ էթմէլի : Սըրրլար իւզէրինէ հէր տէհրտէ վէ հէր զէմանտէ ըաֆըզըլար եանըն թալիմաթլար չըգարտըլար : 181 Գաթաֆրիկեան հերետիկոսութիւնու ըաֆըզըլը չըգտը . քի աղիզ սըրրլար ֆէնա շէյլէր տիր տէտիլէր : Գաթարիանլար 236 տա Աղիզ սըրրլարըն հիշ պիր գուվլէթի հօզ տուր տէտիլէր : Գաթարեան թապիլէրի 279 տա հէմ սըրրլարը ինքեար էթտիլէր , հէմ տէ մէքըուհ շէյլէր տիրլէր տէյի քիւլիլըլէրէ սափտըլար : Տօնադեան 358 տէ աղիզ սըրրլար էկէր ֆէնա մէշրէպլի քահանայլարտան իճրա օլունուրսալար քէէն լէմ եէքիւն , (ոչ ինչ) հիւքմիւնտէ տիրլէր տէտիլէր : Ալպանեանք 796 թըպզը Տօնադեանլար կիպլի իտտաա էթտիլէր . քէզալիք Վիլլէֆ ըրօթէթանլըզ դլաղուզու 1382 տէ օնու քի Կոստանդեան սինօթ լանէթլէտի . քէզալիք Լութէր , սըրրլարտա պիր կէօնէ քէրաւէթ հօզ տուր տէտի : Ֆըլաճիլլանթէս ըաֆըզըլար 1342 տէ քէզալիք օնլարը քի Կղէմէս Զ . դատապարտել էթտի : Ադամեանք 1430 տա քի անատան սոլմա չըպլագ օլուպ , սըրրլարը կէրէք ալանլար կէրէք վէրէնլէր մուզալլաթ տուրմալը տէյի էտէպէ մուղալի իտտաա էտէր խտիլէր , վէ պաշլարը Բօքէզանա իտի , երկրորդ խորհուրդուլար Ֆըրանկեանլըլար վէ Գալվին սատէ իքի սըրր դասպուլ էթտիլէր , օնլար տա պաշգա մանա իլէ , Նոախորհուրդք վէ Յակոբ Բրէփօղլիթ Գրիստոս եալընըզ իւշ սըրր իճատ էթտի , տիկէրլէրի քիլիսէ իճատը տըր տէտիլէր : Պունլարը պէօյլէ իսթար էթտիքտէն սօնրա կէլէլիմ :

ՕՆՈՒՆՃՈՒ ՖԱՍԸԼ

ՍՈՒՐԲ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ՎԱՖԹԻԶ ԱԶԻԶ ՍԸՐՐԸ

ՅԻՆ. ԻՇՊՈՒ վաֆթիդին ազիզ սըրըը իւղէրինէ հէր տէհրտէ
րաֆըզըլար զուհուր էթտիլէր. սէպէպի, չիւնքի պուռն-
լար Գրիստոսուն քիլիսէսինի թէրք էտիպ, քէնտի քէնտիլէրինէ պաշ
չէքտիլէր: Մարկիոնյուլար, Վաղենտինոսուն շակիրտի Մարկոստան
թէսիլյէ օլունարագ (155) վաֆթիդ սէօղլէրինի քէնտի արզիւլէրի-
նէ կէօրէ իճատ էտէրէք « ալէմին նամալիւմ օլան փետէրի իսմինէ
ալէմին մատէրի օլան սըննէքի իսմինէ, վէ օլ Զիսուս քի կէօյտէն
կնտի, իսմինէ » տէյէրէք վաֆթիդ էտէր իտիլէր:

Գաթաֆրիկեան րաֆըզըլար 181 տէ զուհուր էտիպ, Երրորդու-
թիւն իսմինէ վաֆթիդ էթմէյի իսթէմէտիլէր:

Պօղոս Սամօսաթլը 270 տէ քէզալիք իւշ անձլար իսմինէ վաֆ-
թիդ էթմէք իսթէմէտի:

Սարբա րաֆըզը 368 տէ մկրտութիւն սըրընըն հիշ պիր գուլ-
վէթի վէ քէրամէթի հօգ տուր տէտի:

Սէլէվկեանք վէ Հէրմեանք վաֆթիդտէ սու իսթիմալ էթմէյի իս-
թէմէտիլէր, սէպէպի տէ չիւնքի (Մաթի. Գ.) « Վաֆթիդ էտէր ա-
զիզ բուհ իլէ, վէ աթէշ իլէ » հազըլմըշ օլտուղունա մէպնի իտի:

Տէֆթէրիոս, Արիանոս 493 տէ, մկրտութիւն սէօղլէրինի քէնտի
րաֆըզըլըզնա մուվաֆըզ էթտի:

Յակոբ Ասորի 550 տէ վաֆթիդ օլանլարըն աննընա ըսըճագ տէ-
միր իլէ թամզա վուրուլմալը տէր իտի:

Պէրէնկարիոս 1050 տէ ազըլ պալիդ օլանլարը հալընըզ վաֆթիդ
էթմէյի. չօճուզլարը հիշ էթմէմէյի: Պուռնու տա լէւոն Թ. փախա
դատապարտել էթտի: բրօթէսթանլար պուռնու կէօղլէրինէ ալտըլար,
տօղրու մէզհէպ պու տուր տէյէրէք. վէ պուռնու տա Պետրոս Տըպ-
րուի վէ ուրացող Հէնրիկոս 1145 տէ թաստիդ վէ թէճտիտ էթտիլէր:

Յլաճէլանթէս արիւնահոսք 1259 տա սու իլէ օլան վաֆթիդի
թէրք էթտիլէր. վիճուալէրինի հարալայարագ ազան գան սու եէրի-
նէ իսթիմալ օլունուր, հախօտ վաֆթիդ սայըլըր էֆքեարընտա պուռ-
լունտուլար:

Յրաթիդէլեանք 1296 տա Պէրէնկարիոս կիպի չօճուզլար վաֆ-
թիդի պօշ տուր տէտիլէր վէ Լութէրին պիր չօգ շակիլտլէրի պու-
հանըշլըզա համի օլտուլար:

Անավաճութիւնը պիր դաչ գըսըմ տըրլար • պաղըլարը տէրէր քի ագըլ պալիդ օլմայանլարա մկրտութիւն պիր ֆայտէ էթմէզ : Ղուկաս Ըսթէնն, Պէրօէր մկրտութիւն խորհուրդունու շէյթանի պիր իմատ թէսմիյէ էթտի, վէ Սըվէլէնֆէլտիանլար օնու մուրտար համամ թէսմիյէ էթտիլէր :

Գալլին վաճթիդ օլանլարըն էլլատարը աղիդ տիրէր, վէ կիւնահսըդ տօղարլար տէտի, պունուն իլէ հէմ իլը աթամըղըն կիւնահընըն օլտուղունու, հէմ վաճթիդի պօշա չըգարտը : Իշթէ Բրիստոսուն քիլիսէսինի թէրք էտէն խօտպին բէհպէրլէր պէօյլէ նէվ պէ նէվ եանլը եօլլարա սափարլար, վէ թօհսփը տա շուրատա տըր քի պիր պիրինէ զրտտ օլան եօլլարը պուլուրլար :

ՅԻԸ. Վաճթիդ լուղէթի, մատաի վէ դահիրտէ օլան մանասընա վէ իսմինէ կէօրէ սույա պաթըրմագ եախօտ եայգամագ տէմէք տիր : Ագիդ քիթապտա եանի էսիի ահտտա Մովսէսին նօմոսու իւղէրէ, եայգանմալարա վէ թէհարէթլէրէ վաճթիդ իսի վէրիլի իտի : Պուհուն կիպի տիր (Մարի. Է. 3. 4.) « Փարիսեցիլէրին վէ եահուտիլէրին քեաֆֆէսի իխթիյարլարըն թէնպիլէրինի թութարագ էկէր ալուճլարընը տօլտուրուպ էլլէրինի եայգամաղսալար հէմէզլէր. վէ մէյտան մահէլլէրտէն կէլէրէք էկէր մկրտել օլմաղսալար, եանի եայգանմաղսալար. վէ տահա պաշգա չօգ շէյլէր վար տըր քի, թութուպ գապուլ էթտիլէր, պիլ ֆարզ գատէհլէր մկրտութիւնլարը. եանի եայգանմալարը վէ պարտագլար վէ պագըրլար վէ եաթագլար եայգանմալարը » : Քէզալիք (Եբր. Թ. 10.) « Պէս պէս մկրտութեամբք Բիւլեարի եայգանմալար իլէ . . . » :

ՅԻԹ. Պաղը տա վաճթիդ էզիյէթլէրէ սիյասէթլէրէ վէ թէհրիւպէլէրէ թէմսիլ տիր քի պիր ատէմի հէր էթրաֆտան սարարլար, նասըլ քի ատէմի սու գուշատըր : (Ղուկ. ԺԲ. 50.) « Պիր վաճթիդ զիմ վար քի վաճթիդ օլաճաղըմ » եանի էզիյէթլէնէճէյիմ տէմէք տիր :

ՅԼ. Պաղը տա վաճթիդ լուղէթի ապաշխարութիւն, եանի նէտամէթ կէթիլմէք. էսէֆ չէքմէք հէրինէ գուլանըլըր, չիւնքի պիր ատէմ ապաշխարութիւնտա վէ թէօվպէ էթմէսինտէ էսէֆ վէ աճը տույար : (Մարի. Ա. 4.) « Վէ օլտու քի Յովհաննէս չէօլտէ վաճթիդ էտէր իտի, վէ կիւնահլարըն աֆըղը իչին ապաշխարութիւն մկրտութիւնու վազ էտէր իտի » : Վէ (Ղուկ. Գ. 3.) « Վէ Յորդանանըն հէր թարաֆընա ապաշխարութիւն մկրտութիւնու վազ էթմէք իչին, կիւնահլարըն մաղֆիլէթի իչին կէլտի » :

Պունուն իչին տիր քի, էվալիլտէ աղիդ հայրապետլէր խոստովանանք սըրըրընը գահմէքլի վաճթիդ եախօտ կիօգ եաշը վաճթիդի (մկրտութիւն արտասուաց) թէսմիյէ էթտիլէր. Պօղոս առաքեալըն « էօլիւլէր իչին վաճթիդ օլուրլար » տէմէսինի պու էսէֆ վէ կէօղ եաշը տէօքմէք մանասընա անլամալը տըր. (Ա. Կոր. ԺԵ. 29.) « Նէ

համահաղ տրրլար անլէր , անլէր քի էօլլւլէր իչին վաֆթիդ օլուր-
լար » եանի էսէֆ էտէրլէր , կէօզ եաչը տէօքէրլէր տէմէք տիր :

ՅԼԱ. Պազը տէֆա շէհալիք իչին , (մարտիրոսութիւն իչին)
տախի էվայիտէ վաֆթիդ իսմի իսթիմալ օլունուր իտի : (Մարթ. Ժ.
38.) « Նէ շէյ իսթէտիյինիդի պիւմէյօրսունուդ . պէնիմ իշէճէկիմ գա-
տէհի իշէ պլլլրմիսինիդ . եախօտ պէնիմ վաֆթիդ օլաճաղըմ վաֆ-
թիդ իլէ , վաֆթիդ օլմայա սիդ տէ գատիշ մի սինիդ » :

ՅԼԲ. Պազը տա Ալլահն քիւլլիյէթլիւ վէ վաֆթիլ լութֆու մանա-
սընա վաֆթիդ լուղէթի գուլլանըլըր . նասըլ քի առաքեալարըն
իւղէրինէ ազիդ բուհուն քէմալը լութֆ իլէ կէլիպ , ծնլարը իմլա
էթտիյի անաչըլըր (Մարթ. Ա. 3.) « Վէ սիզլէր պիր գաչ կիւնտէն
սօնրա ազիդ բուհ իլէ վաֆթիդ օլաճաղսընը » եանի լութֆ իլէ տօ-
լաճաղսընը : Վէ (Մարթ. Գ. 11.) Գրիստոս « Գէնոի ազիդ բուհ իլէ
վէ աթէշ իլէ սիզի վաֆթիդ էտէճէք տիր » :

ՅԼԳ. Պազը քէրէ վաֆթիդ տիւնեայը զարգէսէն սու թուֆա-
նը մանասընա իսթիմալ օլունուր . նասըլ քի Տէրտուֆանոս , օլ պէօ-
յիւք սու թուֆանըն տիւնեանըն վաֆթիդի թէսմիյէ էտէր . (Մարթ.
Յարթ. Գրիստոս) : Վէ (Ա. Պարթ. Գ. 21.) ասըլ միլլուլթիւն ազիդ
սըրընըն թասվիրի իտիւկինի սու թուֆանը հազզընա առաքեալ
եազար :

ՅԼԴ. Պազը տա իսրայէլ միլլէթինին զըրմըլը տէհլի կէշմէսի
Մովսէսին վաֆթիդի թէսմիյէ օլունուր . եանի Մովսէս նարգարէնին
էմրի վէ գըլազուզուղու իլէ օլ վուգուլթ իճրա օլունու , նասըլ
քի Պօղոս առաքեալ . (Ա. Կորն. Ժ. 2.) հաղըյօր « Հէփ Մովսէսին
իսմինէ տէնիդ իլէ , վէ պուլուլթ իլէ վաֆթիդ օլտուլար շ Պու գա-
տար մանալարըն սէպէպի վաֆթիդ լուղէթինտէ պուլուլթօրսա ,
հէփսի Գրիստոս էֆէնտիմիդին իճատ էթտիյի պու ազիդ պըրն եա
մատտէսի իլէ , քի սու տուր , եա քէրամէթի իլէ , քի լութֆպէրիճի
տիր , պիր կէճա միւշապէհէթի , եա միսլիյէթի , եա միւնապէթի
օլտուղու իչին տիր քի , ծնլարա տա վաֆթիդ իսմի վէրիլլյօր :

ՅԼԵ. Լաքին սահիհ վաֆթիդ սըրընըն մանասը կաթֆկէ
քիլիսէնին էօյրէթտիյի թալիմաթա մուվաֆըզ պաչգա պիր շէյ Կիլ
անճաղ օլ ազիդ եայգանմաղ , քի պիր ատէմ վիճուտճա սու է
եայգանըր , եախօտ սույա պաթըրըլըր քի տէրունի ազիդ բուհ
լութֆունու ալըպ , թէքրար պիր Ալլահանի . վէ լութուֆ էօմրիւն
տօղար , վէ սու վաֆթիդի թէսմիյէ օլունուր : Վէ պունուն իլէ քը-
րիսթիյան օլուրուդ : (Մարթ. Իճ. 19.) « Կիտին էօյրէտին հէփ թայ-
ֆալարա , ծնլարը փէտէրին վէ օղուլուն վէ ազիդ բուհուն իսմինէ
վաֆթիդ էտին » : Վէ (Յարթ. Գ. 3.) « Եհէր պիր քիմսէ սուտան վէ
բուհտան թէքրար տօղամազա , Ալլահն ճէննէթինէ կիրէմէդ » :

ՅԼԶ. Իշպու միլլաութիւն սըրըր , կէրէք աւետարանտա վէ կէ-

րէք քիլիսէ հայրապետէրի աղղընտա պաղը սու հավուգու, սու սըր-
րը, հօմիւր տալդասը, հօմիւր վերիճի սու ըրմաղը վէ սայիրէ
թէսմիյէ օլունուր: (Եփէս. Ե. 26: Տէրփոռէնու Յալ Վերփոռէն Գլ
Ա. Էւն.) միլտուլթիւնուն մատտէսինտէն, քի սու տուր, թէսմիյէ
օլունուր: Պաղը տա միլտուլթիւն սէօղլէրինտէն, քի քահանայ սէօյ-
լէր, միւհիւր ցիլան, եանի իման ցիլանը, քամդասը, երրորդու-
քիւն սըրրը վէ իման սըրրը: տէնիր. չիւնքի միլտուլթիւն իլէ պիր
ատէմ փուլթիւրէսթլիքտէն ալըրտ օլունուր, եախօտ իւլիւք պիրլիք
սըրրընա իման կէթիրիր Քրիստոսուն տիյանէթիւնէ իպթիտար էտէր:
Պաղը տա միլտուլթիւն քէնտի փէյտա էթտիյի վէ վէրտիյի ռուհանի
սէմէրէլէրինտէն խիմ ալըր, մէսէլա քէքրաք տօղմագ հավուգու,
(աւազան վերստի նորոգութեան): (Տէրփ. Գ. 5.) կիւնահարըն
թէմիլլէնմէսի, եալգանմասը. (Գործ. ԻԲ. 16.) էօմրիւն թէնտիտի
(նորոգումն կենսոյ): (Հռօմ. 2. 4.) թէմիլլէնմէք (սրբութիւն):
(Ա. Կորն. 2. 11) ինսանըն Քրիստոս իլէ էօլիւմէ կէօմիւլմէսի:
(Հռօմ. 2. 4.) էլ իլէ իճրա օլմամըն սիւննէթ: (Կոր. Բ. 4.) այտըն-
լըք, եախօտ յտընլըք սըրրը: (Եփ. 2. 4.) Վէ պու իսթիլահարը
իթթիլաղ էտէք, Քրիստոսուն աղիլ քիլիսէսի վէ հայրապետէր
վէ քիլիսէ մալլիմէրի պու իսիմէրի չօք եէրլէրտէ եազտըլար վէ
սէօյլէտիլէր (Տէն Միէէ Հար. ԻԱ. Ընթացի Հարաբէս Աստուծոյ
Հանձն. Երէ 304.) Պաղը տա վաֆթիլ քէնտի ային ու ատէթիւնտէն
խիմ ալըր քիմիլ ռուպա, եաղլանմա, կնուք վէ զայրիհիւմ թէս-
միյէ օլունուր:

ՅԼԵ. Վաֆթիլ սըրրը, ռուհանիճէ քէքրաք տօղմագ օլ սըրը տըր
քի, սուսավուգու վասէթասըլա վէ էօմրը վէրիճի սէօղլէր իլէ
Քրիստոսէֆէնտիմիլտէն թէսմիա օլունումալ. եախօտ ռուհանիճէ
ինսանլ թէքրար տօղմասընա էն էլգէմ օլան Քրիստոս էֆէնտիմիլ-
տէն խտ օլմուլ եէնի ահտըն իլք սըրրը տըր: Քիլիսէ պու սըրրը
պէօ թապիր էտէր: Պու վաֆթիլ սըրրընըն ալընմասընա իթիմալ
վէ իքեան եօղ իսէ. իճապը հալտէ արգիւսիւնիւ չէքէն վէ զարուր
գան քիմսէ արգիւ. արեշի վաֆթիլ իլէ վաֆթիլ օլմուլ օլունուր,
խօտ փուլթիւրէսթլիքտէն հեթանոսլուգտան չըզալ, վէ չըզալ-
իլին, վէ օ իմանը թէք էթտիյի իլին գաթլ օլունուր, եախօտ
իլին իլին վէ սայիր տիյանէթ Ֆաղիլէթլէրի իլին գան տէօքէրսէ,
գան վաֆթիլ իլէ վաֆթիլ օլմուլ սայըլըր: Ասըլ վաֆթիլ սու իլէ
վաֆթիլ տիր, վէ արգիւ վէ գան իլէ վաֆթիլ, ցիլէքտէ վաֆթիլ
թէսմիյէ օլունուրլար, եանի չարէսինի պուլսա, ասըլ վաֆթիլ իլէ
վաֆթիլ օլմայա նիլէթ վէ արգիւսիւ օլան քիմսէնին հազղընտա վու-
գու պուլունուր:

ՅԼԸ. Վաֆթիլ սըրրընըն սէմէրէսի էվէլա իլք աթամըղտան
պիլգէ սիրայէթ էթմիլ օլան պիլ ասըլ (սկղընական) կիւնահընը, վէ

ագըլ պալիդ օլտուգտան սօնրա վաֆթիդտէն էվվէլ իշլէնմիշ պիւ ֆիլի (ներգործական) կիւնահլարը աֆվ էտէր, օլ վաֆթիդ ամէլլէ-
րի վասէթասը իլէ քի, էֆաալը մէէֆուլ, եախօտ իշլէնէն ամէլլէ-
տէն թէսմիյէ օլունուր . Ալլահն աղիդ էտիճի լուսթֆունու իսսան է-
տէր : Պիւ ֆարզ պիր չօճուգ վաֆթիդ օլուրսա, եալընդ աթամըզըն
սկզընական կիւնահլանտան գուրթուլուր . վաֆթիդ օլան էկէրչի պէօ-
յիւք պիր ատէմ իսէ, հէմ սկզընական կիւնահլանտան գուրթուլուր,
հէմ իշլէմիշ օլտուգու կիւնահլարընտան գուրթուլուր . պունլարա
ներգործական կիւնահլանտան իսմիւնի վէրիւրիդ : Վաֆթիդին իքինճի սէմէրէ-
սի օ տուր քի, կիւնահլարըն եիւզիւնտէն թէրէթթիւպ էթմիշ կէ-
րէք էպէտի ճէզալարը վէ կէրէք մուվագգաթ ճէզալարը քեամլլէն աֆվ
ու մահվ էտէր : Իւշիւնճիւ, վաֆթիդ սէմէրէսի օ տուր քի, վաֆթիդ
օլանըն իւզէրինէ Գրիստոսուն նիշանը, եախօտ մէօհիւրիւ չէքիւր .
Գրիստոսա մանէն գարընտաշ օլուր վէ Ալլահ միրասխօր վէ թէքրար
միւհիւրլէնմէյէ եախօտ վաֆթիդ օլմայա լուգում վէ միւմքին եօգ տուր .
Պու իւշիւնճիւ սէմէրէտէն վէ Պօղոս առաքեալտան ալարագ Հայաս-
տանեայց քիլիսէսի վաֆթիդէ կնուք իսմիւնի վէրիւր, եանի միւհիւրլէն-
միշ, եա միւհիւրլէնէճէք : (Ա . Կ . Բ . Ա . 14 . 15 . 16 .) « Ստեփաննոսուն
խանէսինէ Տալ ետու կնիք . վաֆթիդ էթտիմ » եազըլը կէօրիւրսիւն :

ՅԼԹ, Պունլարը իխթար էթտիքտէն սօնրա, վաֆթիդ սըրընըն
էն էլզէմ խուսուլարընը եազալըմ . եանի Պապը էվվէլ . վաֆթիդ
սըրընը Գրիստոս էֆէնտիմիդ թէէսիս էթտի . Պապը սանի, պու
սըրըր ինսանըն սէլամէթինէ էն էլզէմ պիր սըրը տըր : Պապը սալիս,
վաֆթիդսիդ ինսան սէլամէթ պուլամազ : Պապը ըապի, վաֆթիդին
իճատընըն պաշլըճա սէպէսի Ադամըն սկզընական կիւնահլ տըր :
Պապը խամիս, հէր քէս մութլագ վաֆթիդ օլմալը քի, պու կիւ-
նահլանտան գուրթուլուր : Պապը սատիս, անավաֆթիդլէրին վէ բրօ-
թէսթանլարըն պու պապտէ աւետարանա գարչը օլան տուլղուլարը :
Պապը սապի, վաֆթիդին մէէմուրու, մատտէսի վէ սէօզլէրի իւզէրի-
նէ : Պունլարը այրը այրը պապլէր իլէ պէյան էտէրիդ : Փագաթ :

ՅԽ . Կաթողիկէ Հռոմէական Ս . քիլիսէ տայիմա ծնլարը քի
միրտութիւն սըրընը հիշ եէրինէ գօյտուլար . ըաֆըլը իլան էթտի :
Վէ Տրիտէնդեան սինօթու քի, սէպգաթ էթմիշ օլան քեաֆֆէյի սի-
նօթլարըն մէճմուրի տիր, ծնլարը պու սուրէթտէ նզովիլ էտէր :

(Նիստ Է . Կանոն Ա .) Հէր քիմ քի տէրսէ Յուլիանէսին վաֆ-
թիդի Գրիստոսուն վաֆթիդի կիպի տիր . լանէթ օլտուն :

(Կանոն Բ .) Հէր քիմ քի տէրսէ, սահիհ վէ թապիլի սու մլըր-
տութիւնա մութլագ էլզէմ պիր շարթ տէյիլ տիր, վէ Գրիստո-
սուն « Պիր քիմսէ թէքրար սուտան վէ բուհտան տօղմազսա կէօյլէ-
րին փատիշալըղընա կիրէմէդ » . սէօզլէրինի թէմսիլ տիր տէյէրէք,
ախէր մանալարա չէվիւրիւսէ, լանէթ օլտուն :

(Կանոն Ե.) Հէր քիմ քի տէրսէ , միրտութիւն մուխայէր վէ ազատ պիր շէյ տիր , հանի սէլամէթ պապընտա լուզումի հօգ տուր . բանէթ օլսուն . . . :

ՊԱՊԸ ԵՎՎԵԼ

ՎԱՅԹԻԶ ՍՂՐՐԸՆԸ ԲՐԻՍՏՈՍ ԹԵՒՍՍԻՍ ԷԹՏԻ

ՅԵԱ . Մկրտութիւն սրբրընը պէյան էթմէտէն էվլէլ , թէէսսիս օլունմասընըն վազթի իւզէրինէ Հայրապետէր վէ Աստուածաբանլար պէյնինտէ իխթիյաճ վար տըր : Պազըլարը վէ պա խուսուս Տէրտուղիանոս եազար , (Գիրք. Յազ. Մերոս-Էտան Գլ. ԺԱ. ԺԲ : Ուէթէրան Բան. ԻԸ. Յինէրրոյ Գլ. ԺԶ. Սըբոյ Յովնանու Աւետարանչի : Թէօֆիլաթիոս վէ Էֆրէֆոս . վէ Ս. Լեան Ժափ , Սեկիւնալուր օլան Ձէրոս-պունոս Նօմ. 16.) Պու սօնրաքի եազար քի , « սատէ Զատիկ վէ Պէնտէկոստէ եօրթու , վէ Ղիյնէթլէրինտէ վաֆթիզ սըրըր իճրա օլմալը » . չիւնքի էֆէնտիւմիզ Յիսուս Գրիստոս էօլիւլէրտէն տիրիւտիքտէն սօնրա , քէնտի շա կիրտլէրինէ , ծնլար քի պիւթիւն քիլիսէլէրին ըուէսսալարընա պիւրէր տէ միւտէրիս օլտուլար , հէմ վաֆթիզ էթմէք մազամընը (սէօզլէրինէ) հէմ սէլահիյէթինի թարիֆ վէ թէսլիմ էթտի « Կիտին , էօյրէտին հէփ թայֆալարը . . . » տէյէրէք : Էվլէթ պու խուսուս իւզէրինէ Գրիստոս սիյասէթ չէքմէզտէն , ծնլարը էօյրէթմէնին դապիլի վար ըար . էկէրչի Գրիստոսուն Ֆիքրի , թէքրար տօղմազ լութֆուսնուն ասըլ տիրիւմէսինտէն սօնրա պաշլայաճազ օլտուղունու անլաթմազ իսթէմիշ օլմասա իտի :

Բօպէթթոս (Գիրք. Գ. 'է Յովն.) տէյօր , առաքեալար վազասա վաֆթիզ էտէր իտիլէր , ամմա եէնի ահտըն սրբրընը իճրա էտէրէք տէյիլ , նէ տէ օլ վաֆթիզտէ աղիզ ըուհուն լութֆունու վէրիւր իտիլէր , զիրա առաքեալար տահա աղիզ ըուհու վէրմէզ իտիլէր , չիւնքի Գրիստոս հէնիւզ էհթիշամընա կիրմէմիշ իտի : Լաքին պունլար սատէ առաքեալարըն վաֆթիզ իւզէրինէ սահիհ օլապիլիւր , տէյիլ քի Գրիստոսուն քէնտի առաքեալարընը վաֆթիզ էթմէսի իւզէրինէ տախի , զիրա մութլազ էֆէնտիւմիզ առաքեալարը վաֆթիզ էթմիշ իտի քի , պունլար տա սայրըլարընը վաֆթիզ էթտիլէր :

Աղէքսանդր Ալէնսլի , (Ման. Գ. Յազ. Խրհրդոյ . Վէճ. Ը. Յօր. Գ.) տէյօր , իքի սուրէթտէ վաֆթիզ սըրըր թէէսսիս օլտու , մատտի վէ հազիզի սուրէթտէ . մատտի սուրէթտէ հաչան Գրիստոս Յորդանանտա վաֆթիզ օլտու : Հազիզի սուրէթտէ հաչան տիրիւտիքտէն սօնրա , առաքեալարա էմր էթտի քի « Կիտին էօյրէտին հէփ թայֆալարը , վաֆթիզ էտին ծնլարը փէտէրին , օղուլուն , վէ աղիզ ըուհուն »

խամինէ » : Վէ (Յճ. Գ.) « Եկէր պիր քիմսէ սուտան վէ բուհտան թէքրար տօղմազսա , Ալլահն փատիշահլըղնա կիրէմէզ » տէմէսինս տէ , վաֆթիզին մագսէտինի սէօյլէտի տէյի մէզքիւր Աստուածաբան սէօյլէր . վէ Գրիստոս վաֆթիզին սէմէրէսինի Մարկոսուն սօնունտա « Հէր քիմ քի ինանըր վէ վաֆթիզ օլուքսա տէտիլի վազըթ իպրազ էթմիշ տիր » : Էնճամընտա պու Աստուածաբանըն զիւմիւնճէ , վաֆթիզ սըրըր Գրիստոսուն տիրիւմէսինտէն սօնրա իճրա օլունմուշ օլտուղու թաստիզ օլունույօր .

Մելգոն Գանոս , (Գէր + Ը. Յալ. Տէգէայ Աստուածաբանութեան ,) տէյօր « Առաքեալարըն իւշիւք պիրլիք իսմինէ Գրիստոսուն տիրիւմէսինտէն էվլէլ վաֆթիզ իճրա էթմէսի պունա միւմքիւնսիւզ կէօրիւնիւյօր » : Պունլար վաֆթիզ հագգընտա եալընըզ պէօյլէ եազարլար . տէյիլքի շնորհք վէրմէսի վէ կիւնահ աֆվ էթմէսի հագգընտա . չիւնքի Գրիստոս հէր վազըթ կիւնահլարը աֆվ էթմէյէ միւզթէտիր իտի , վէ ազիզ բուհու տէրունէն վէ ղայրըր բէսմի օլարագ , ինսանլար պիւմէտիլի հալտէ վէրիլ իտի . նասըլ քի Մարիամ Մազդաղէնացիին կիւնահլարընը ալֆի էթմիշ իտի :

Լաքին պազըլարը տա տիրիւմէտէն էվլէլ , վաֆթիզ սըրըրըն Գրիստոստան իճրա օլունմուշ օլտուղունու իտտաա էտէրլէր , եանի հաչան Նիկողդիմոս իլէ թէքէլիւմ էտիպ , ինսանըն խէլաս պուլմասը պապընտա , սուտան վէ բուհտան տօղմագ վասէթասընը էն էլզէմ վէ շարթըր մութլագ տէյի էմր էթտի իսէ : (Յճ. Գ. 5.) « Եկէր պիր քիմսէ . . . » : Պազըլարը տա տէրլէր , հաչան Գրիստոս քէնտիսի վաֆթիզ էթտի իսէ եախօտ (Յճ. Գ.) տէյիլ Գրիստոս քէնտիսի վաֆթիզ էտէր իտի , իլլա առաքեալարը հաչան վաֆթիզ էթմէյէ իրսալ էթտի իսէ , օլ վազըթ վաֆթիզ սըրըրընը իճատ էթմիշ տէրլէր : Պուրասը տա սահիհ տիր քի . Գրիստոս էվլէլա առաքեալարը վաֆթիզ էթտի , վէ քէնտիսի չօզլարընը վաֆթիզ էթմէզ իտի , աւմա քիւլլիւյէթլի ճէմաաթը քէնտի առաքեալարը վաֆթիզ էտէրլէր իտի : (Յճ. Գ. 22. Գ. 1.) :

Պազըլարը տա վաֆթիզին ասըլ իճատընը , հաչան Գրիստոս էֆէնտիսի քէնտիսի Յորդանան ըրմաղընտա վաֆթիզ օլտու իսէ , օ վազըթա գօրլար : Պազըլարը տա , քի էն սահիհի տէ պու տուր տէրլէր , իշպու վաֆթիզ կէրէք տիրիլտիքտէն էվլէլ կէրէք սօնրա իճատ օլմուշ տուր . հաչան պու Ալլահանի թէէսիսաթընը Գրիստոս իւլան էթտի իսէ , օլ վազըթ վաֆթիզ սըրըրընը ասըլ նօմոս հիւքմիւնէ կիրտի . վէ օլ վազըթ պու նօմոսու վէ պու թէմպիհի իճրա էթմէյէ ինսանլարըն հէփսիլի պօրճուլ էթտի , վէ հաչան առաքեալարա , քի ինսանլարը Նրորդուլիւն իսմինէ վաֆթիզ էթմիւլէր տէյի , տիրիլտիքտէն սօնրա էմր էթտի իսէ , օլ վազըթ վաֆթիզ սըրըրընը բէսմէն իլան օլտու : « Նիկողդիմոս իլէ օլան միւքեալէմէտէ ղայրի բէսմի

սիւրէթտէ վաֆթիդին մատտէսի թէսավլուր օլտու . վէ վաֆթիդ իդ-
թիդասը իրայէ վէ իճրա օլունտու , լաքին վաֆթիդ սըրրը , հաչան
Քրիստոս առաքեալլարը կիթսինլէր էօյրէթսինլէր վէ վաֆթիդ էթ-
սինլէր տէյի կէժնտէրտի իսէ , օլ վազըթ թէէսիս օլունմուշ օլմասը
կէրէք տիր » : Պէօյլէ Աքովթ Ս . Թովմասա դարչը տէր . պիդճէ տա-
հա տօղրուսու պիր նօմոսուն գուվլէթի վէ հիւքմիւ , օլ վազըթ ճա-
րի օլուր , նէ վազըթ քի ըէսմէն իլան օլուր . իշպու ըէսմի իլան ,
Պէնտէկոստէտէն իթիպարէն ազիզ ըուհ կէլիպ առաքեալլարը լութֆ
իլէ տօլտուրուպ , իճրաթա պաշլատըզլարը կիւն օլմուշ տուր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՎԱՖԹԻԶ ՍԸՐՐԸ ԻՆՍԱՆԸՆ ՍԷԼԱՄԷԹԻՆԷ ԷՆ ԷԼՁԷՄ

ՊԻՐ ՍԸՐՐ ՏԸՐ

ՅԻՔ . Վաֆթիդ հէր նէ վազըթ իճատ օլմուշ օլուր իսէ օլուն ,
պու սըրր ինսանըն սէլամէթի իչին իճատ օլունտու . Վաֆթիդ սըրրը-
նըն ինսան սէլամէթի իչին թէէսիս օլունտուղու , (Յօվ. Գ. 5.)
պէյան օլուր : Քրիստոս Նիկողիմոս իլէ միւքեպլէմէյէ կիրիշտիլնտէ ,
մատտի պիր վուգուաթ իլէ ըուհանի պիր վուգուաթըն վէ տահա
աչըղը , պիր սըրրըն լուգումինի իպրազ վէ իրայէ էյլէտի . Նանի Նի-
կողիմոսա մկրտութիւն սըրրընը էվլէլա գափալը սէօյլէտի , վէ տէ-
տի . (Յօվ. Գ. 3.) « Սահիհ սահիհ տէրիւ սանա , էկէր պիր քիմսէ
թէքրար տօղմազսա , Ալլահըն ճէննէթինէ կիրէմէզ » : Պու մանայը
Նիկողիմոս անլայամայըպ , աճայիպ , թէքրար անասընըն ըահմինէ
պիր քեսամիլ ատէմ նմարը օլապիլիր քի կիրսին վէ թէքրար տօղա-
պիլսին , պու օլամազ պիր չէյ տիր , պու նէ կէժնէ օլապիլիր էֆէն-
տիւմ տէյի սիւալ էթտի իսէ , Քրիստոս ճէվապ վէրտի , վէ էվլէլէր
տէտիկինին գափալը մանասընը շու վէճհ իլէ աչտը (5.) « Հիշ պիր
քիմսէ սուտան վէ ըուհտան տօղմատըզճա , Ալլահըն ճէննէթինէ կի-
րէմէզ » . Եանի տէմէք իսթէտի , նասըլ քի տիւնեայա կէլմէյէ , վէ
թէնճէ պիր ատէմ օլմայա մութլադ լազըմ տըր , քի պիր ատէմ էվ-
լատը անասընըն ըահմինտէն տօղսուն վէ ինսան օլսուն , քէզալիք է-
պէրչի պիր քիմսէ սուտան վէ ըուհտան տօղմազսա , Ալլահըն ճէննէ-
թինէ կիրէմէզ . Ինսան օլմազ իչին , էվլէթ անա ըահմինտէն ատէ-
թա տօղմալը , Եօզսա ինսան թապիլի տիւնեա Եիւղիւ կէօրէմէզ .
քէզալիք սուտան վէ ըուհտան տօղմալը , քի Ալլահըն ճէննէթինի
կէօրսիւն . նասըլ քի ինսան օլմազ իչին , պիր չօճուդ անասընտան
մութլադ տօղմալը վէ տօղմամազ միւմքիմսիդ տիր , քէզալիք Ալլա-
հըն ճէննէթինէ կիրմէք իչին , քիլ շարքը մուրապ (թէուլթիւն ա-

աւանց որոյ ոչ), պիր ատէմ լազըմ տըր քի տուտան վէ ըուհտան տօղ- սուն, եանի վաֆթիդ օլսուն: Եվվէլա սու օլմայընճա վաֆթիդ օլա- մազ, սու իլէ եայգանմազ եա սույա պաթմազ մատտէթէն էլզէմ տիր. սու իլէ պիր ատէմի եայգարսան վէ փէտէրին վէ օղուլուն վէ ազիդ ըուհուն իսմինէ եայգարսան. վէ իշպու մուամէլէյի Քրիստոս էֆէնտիմիդ թէնպիհ էթտի տէյի եայգարսան, վաֆթիդ սըրը իճրա օլունուր. վէ ազիդ ըուհուն լութֆու օլ քիմսէնին իւզէրինէ թէմա- միյլէ կէլիր: Իշթէ նասըլ քի մատտէթէն պիր քիմսէ անասընտան տօղարսա օլ վազըթ մատտէթէն վէ ատէթա պիր ատէմ սայըլըսա, քէզալիք պիր քիմսէ սու իլէ վաֆթիդ օլուրսա, ազիդ ըուհ օլ եայ- գանան քիմսէյէ օլ վաֆթիդին իճրասընտա վէ վասէթասը իլէ լութ- ֆունու քեամիլէն վէրիր, վէ ըուհանիճէ տէ օլ քիմսէ քէնտի լէքէ- լէրինտէն, քի իլք աթամըղըն կիւնահը տըր, փաքլէնմիշ օլուր. վէ սայիր կիւնահլարը վար իսէ ծնլար տա օլ վաֆթիդ իլէ տէֆ օլուր: Ճագաթ էկէրէյի օ կիւնահլար վաֆթիդտէն էվվէլ իշլէնմիշ օլուրսա ալֆ օլունուր. տէյիլ քի սօնրատան իշլէնմիշ օլանլար, ծնլարըն տա ալֆ օլմասընըն չարէսի եալընըղ խոստովանանք սըրը տըր:

ՅԻԳ. Վաֆթիդ մատտէթէն պիր եալընըղ սու իլէ վէ նիյէթ ի- լէ իճրա օլմուշ օլամազ, լազըմ քի Քրիստոս էֆէնտիմիդին թային վէ թարիֆ էթտիլի վէճի իւզէրէ օլսուն, եանի վաֆթիդ էտէնտէ սու, սէօզ, վէ նիյէթ պուլունսուն: Զիրա (Մարթ. ԻԸ. անանդոս) իշպու ազիդ միրտութիւն սըրը քիմլէրին իսմինէ իճրա օլունաճաղը միւսարրահէն Քրիստոստան էքիտ չէտիտ էմր վէ թէնպիհ գըլընմըշ տըր: « Կիտին էօյրէտին հէփ թայֆէլէրի փէտէրին վէ օղուլուն վէ ազիդ ըուհուն իսմինէ. ծնլարը վաֆթիդ էտին »: Թէքրար Մարկոս Քրիստոսուն պու թէրթիպ վէ թէէսսիսինի մուխթասարճա եաղըյօր: (ԺԶ. 15.) « Կիտին պիւթիւն տիւնեայա վէ աւետարանը ճէմի մախ- լուգաթա վազ էտին »: (16.) « Հէր քիմ քի ինանըր վէ վաֆթիդ օլուրսա, եաշայաճազ վէ օլ քիմսէ քի, ինանմազսա, հէլաք օլաճազ տըր »: Քէզալիք (Դահ. ԻԳ. 27.) « Պիւթիւն թայֆէլէրէ Երուսա- ղէմտէն պէտ էտէրէք, կիւնահլարըն մաղֆիրէթինի վէ աֆվըղընը իլան էթմէք լազըմ իտի »: Մութլազ էվվէլ էմիրտէ ծնլարը վաֆթիդ էթմէ իլէ Քրիստոսուն էմրի մուճիպինճէ տավրանմալը իտի:

Իշպու Քրիստոս էֆէնտիմիդին թէնպիհի իւզէրէ, սուտան վէ ըուհտան տօղանլարա, եանի վաֆթիդ օլանլարա Ալլահըն փատիշահ- լըղը. վէ սէլամէթ պուլմազ եախօտ եաշամազ վատ օլունուլյօր վէ կիւնահլար ալֆ օլունուլյօր: (Գործ. Բ. 28.) նասըլ քի Պետրոսուն քարոզունտան միւթէէսսիրէն նէտամէթ կէթիրէրէք իւշ պին քիշի Քրիստոսա իման կէթիրտիքլէրի անտէ, Պետրոսա սիւալ էթտիլէր նէ եափալըմ եա գարընտաշլար. Պետրոս ծնլարա տէր. « Նէտամէթ կէթիրին, վէ սիզլէրտէն հէր պիրինիդ էֆէնտիմիդ Յիսուս Քրիստո-

սուն իսմինէ կիւնահլար ավֆլըղը իչին, վաֆթիզ օլսուն, (եանի Յիսուս Քրիստոսուն թարիֆ էթտիյի վաֆթիզ ուսիլի իւզէրէ) վէ ազիզ ըուհուն ինայէթինի (զաւետիս) ալաճագսընը » : (41.) Թէք-միլ « օլ կիւնտէ իւչ պին քիչի վաֆթիզ օլտուլար վէ արթալար » :

Քեաֆֆէյի պու իսպաթլարտան աշլքեար կէօրիւնիւյօր քի, վաֆթիզ սըրըր ինսանըն սէլամէթի իչին էն էլզէմ պիր եօլ տուր : Սանիէն ինսանըն կիւնահընը, վէ կիւնահըն ճէզասընը վաֆթիզ սըր-ըր ավֆ էտիյօր : Սալիսէն վաֆթիզ ազիզ ըուհուն լութֆուհուն վէ-ընէք ճէննէթէ լայըգ էտիյօր :

ՅԽԳ. Յովհաննէս Մկրտիչ տախի վաֆթիզ էտէր իտի . լաքին Յովհաննէս քէնտիսի սէօյլէյօր քի, պէնիմ վաֆթիզիմ մատտի սու-ընթտէ սու իլէ պիր եալընըզ թէհարէթ իտի . եախօտ թէնճէ տիր . ամմա Քրիստոսուն վաֆթիզի սէմավի օլարագ, հէմ սու իլէ, հէմ ըուհ իլէ օլտուղու իչին, փէք չօգ ֆէրզլի տիր : (Մաբ. Ա. 8.) « Պէն սիզի վաֆթիզ էթտիմ սու իլէ, ամմա օ (Քրիստոս) սիզի ըուհ իլէ վաֆթիզ էտէճէք տիր » : (Յովհ. Ա. 33.) « Պու տուր քի, ազիզ ըուհ իլէ վաֆթիզ էտէճէք տիր » : (Մաբ. Գ. 11.) Յովհաննէս քէն-տիսի եինէ սէօյլէյօր « Պէն սիզի, մաղֆիրէթէ կէթլրմէք իչին սու ի-լէ վաֆթիզ էտիյօրում . ամմա պէնտէն սօնրա կէլէն, ծնուն քի, պէն այագ գապընը թաշըմայա լայըգ տէյիլիմ, պէնտէն տահա գուվ-վէթլի օլուպ, օ սիզի ազիզ ըուհ իլէ վէ ամէշ իլէ վաֆթիզ էտէ-ճէք » . եանի ազիզ ըուհուն սէմավի լութֆու իլէ, քի սէմավի ամթէշ թապիր օլունուր . վէ հէր քէսին գալպինի եուսուշատըպ, հէր կիւնահ-տան վէ ճէզատան եայգար վէ փաքէր : Իշթէ պու սէմէրէ վէ պու մուհասսէնաթ Յովհաննէսին վաֆթիզինտէ եօղ իտի . անճագ պիր նէտամէթ կէթիլմէք վէ կիւնահլարընտան գուրթուլմագ արզիւսիւ-նիւ մուճիպ օլուր ուտու, վէ իլէրիւտէ Քրիստոսուն վաֆթիզ սըրըր-նը լայըղը վէճի իւզըրէ գապուլ էթմէյէ հազըրըղը եախօտ պիր մու-գատտէմէ կիսի իտի : Վէլ հասըլ Յովհաննէսին վաֆթիզի, Քրիստո-սուն վաֆթիզի իլէ, նէ իսմէն, նէ մատտէթէն, նէ մանէն հիչ գա-ըրչամալը : Զիրա թէքրար էտէրիզ քի, Յովհաննէսինքի պիր սու ի-լէ իճրա օլունուր իտի, Քրիստոսունքի հէմ սու իլէ, հէմ ըուհ իլէ : Իշթէ Քրիստոսուն վաֆթիզինին ֆէրքի վէ քէրամէթի . Յովհաննէսին սու վաֆթիզի իւզէրինէ, Քրիստոս քէնտի ըուհինի տէ, եանի լութ-ֆուհուն տա իլավէ էթտի : Քրիստոս սէմավի լութֆ իլէ Յովհաննէսին օլ չըպլագ վէ ֆագիլր ատէթինի սըրըր ազիմ իթթիխագ էթտի, լութֆու իլէ թէզելին էթտի, քէրամէթ վէրտի, երրօղուլիւն իսմի շէրիֆի ըութպէյի պալասընա չըգարթտը, կիւնահլարա աֆլըգ գուտրէթինի, օլ սըրրա պախշ էթտի . Յովհաննէսինքի մատտի վէ ատէթա ինսանի : Քրիստոսունքի ըուհանի վէ սէմավի վէ ֆէվգ էլ ատէ, հէմ Ալահանի : Պունտէն իչին Տրիտէնդեան սինօթու, « Հէր

քիմ քի տէրսէ Յովհաննէսին վաֆթիզի Գրիստոսուն վաֆթիզի կիպի տիր • լանէթ օլսուն » տէր :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆՍՈՒՋ ԻՆՍԱՆ ՍԷԼԱՄԵԹԻՆԻ ՊՈՒԼԱՄԱՋ

ՅԽԵ . Պիզ պու սահիհիկի Գրիստոս էֆէնտիմիզին սէօլէտիյի սէօլէրտէն ալլօյօրուզ : (Մարթ. ԻԸ.) « Կիտին էօյրէտին . . . պիւթիւն թայֆէլէրի , ծնլարը փէտէրին վէ օղուլուն վէ ազիզ բուհուն խմինէ վաֆթիզ էտին » : Վէ (Մարկ. ԺԶ. 15. 16.) « Հէր քիմ քի ինանրը վէ վաֆթիզ օլուրսա խէլաս օլաճադ . եա օլ քիմսէ քի ինանմազսա հէլադ օլաճադ » : Վէ (Ղուկ. ԻԳ. 47. Գործ. Բ. 38.) « Նէտամէթ կէթիւրին վէ սիզլէրին հէր պիւրինիզ էֆէնտիմիզ Յիսուս Գրիստոս խմինէ կիւնահլար աֆվլըզ իչին վաֆթիզ օլսուն » : Աւետարանտա պուլնտան աչըզ հիչ պիւր խուսուս եազըլմամըլ տրր : Մատէմ վաֆթիզ լազըմ տրր , մատէմ վաֆթիզ կիւնահլարը աֆվ էտիյօր մատէմ ճէննէթէ կիւրմէք իչին մութլադ սուտան տօղմալը վէ մատէմ փութիէրէսթիքտէն քրիսթիյան օլանլարա առաքեալլարտան պու վաֆթիզ քէլլ շարթը մութլադ թէնպիհ վէ իճրա օլունտու . տէմէք քի վաֆթիզիզսիզ հիչ պիւր քիմսէ սէլամէթ պուլամատը հէմ տէ պուլլամադ :

ՅԽԶ . Գրիստոսուն սէօղիւ հէփ թայֆէլէրի վաֆթիզ էտին , հէր քիմ քի սուտան վէ բուհտան տօղմազսա , Ալլահըն փատիշահլըզընա կիւրէմէզ : Վէ կէրէք Մարկոս վէ Ղուկաս վէ գործոցտա պուլունան Գրիստոսուն սէրահէթէն թէնպիհիլէրի . վէ առաքեալլարըն իճրաաթը կէօթէրիւրէր քի , պայ վէ կէտա , գիւքիւր վէ իւննաս , չօճուզ վէ իւթիյար , հէփ ինսան ճիւսի պու նօմոսու վէ սըրըր իճրա էթմէյէ , եանի վաֆթիզ օլմայա մէճպուր տուր : Մատամ քի Ալլահըն թէնպիհի տիր , վէ նասըլ քի Մովսէսէ վէրիլէն նօմոս միւճիւպի չօճուզլարը սիւննէթ էթմէք վէ թէհարէթլէնմէք խուսուսունտա սէքիզ վէ գըրգ կիւնտէն սօնրա , չօճուղուն աթալարը մէճպուր օլտուլար եանի հէյքէլէ կիտիպ , օլ տօղան չօճուղու , կէրէք սիւննէթ էթմէկէ , կէրէք գուրպան եա հէտիյէ իլէ եանի կէօկէրչին չիֆթի իլէ օլսուն , գուլմու իլէ օլսուն թէհարէթլէնմէյէ (Ղուկ. ԺԲ. 6.) : Քէզալլիք Գրիստոսուն թէնպիհի պիւր խթիսնա ինսանլարըն քեաֆթէսինի վաֆթիզ խորհուրդու վասէթատը իլէ , պայ վէ կէտայը քիւչիւյիւ պէօյիւյիւ , էնճամհէփսինի կիւնահտան գուրթուլմայա պօրճլու վէ մէճպուր էթտի :

ՊԱՊԸ ԲԱՊԻ

ՎԱՅԹԻՋԻՆ ԻՃԱՏԸՆԸՆ ՊԱՇԼԸՃԱ ՍԵՊԵՊԻ
ԱԴԱՄԸՆ ՍԿՋԵՆԱԿԱՆ ԿԻՆԱԶԸ ՏԸՐ

ՅԻԵ . ԻՆՔ Աթամըզըն էվվէլքի կիւնահը տըր քի , քէնտի զիւր-
ըիյէթինէ սիրայէթ էթտի : Պու կիւնահըն պիզլէրէ սիրայէթ էթտիյի
թէպէյյիւն էտէրսէ , ու վագիթ վաֆթիդ սըրըր կէրէք պէօյիւքլէր
իչին վէ կէրէք քիւչիւքլէր իչին էն միւզթագի պիր վասէթա օլմուշ
օլուր , քի օլ կիւնահտան հէր քէս խէլաս օլտուն , վէ պու սըրրտան
իքրահ էթմէյէ բրօթէսթանլարա պիր գաչամագ եօլու գալմադ , եա-
խօտ չօճուգ պէօյիւրսէ վէ ագիլ պալիդ օլուրսա , օլ վագիթ վաֆ-
թիդ օլտուն տէմէյէ պիր վէսիլէ , եախօտ աղիդ բուհ իլէ վաֆթիդ օ-
լապիլսին , օտա տէյիլ Ադամըն կիւնահընտան խէլաս օլմագ իչին .
իլլա Գրիստոսուն լութֆու վաֆթիդ օլանըն իւզէրինէ կէլսին տէյիլ ,
վէ սայիր պու կիպի գաչամագլարըն պիրիսի գալմադ , զիրա իչպու
սկզընական կիւնահը բրօթէսթան ինքեար էտէր , Ադամտան պաշլա-
տը Ադամտա պիթտի տէր : Կէլէլիմ շիմտի սկզընական կիւնահըն իյ-
զահաթ վէ թաֆսիլաթընա :

ՅԻԸ . Կիւնահ տօղրուտան եա տօլայըտան Ալլահըն նօմոսունա
գարչը օլան ինսանըն իչլէտիյի պիր ամէլ տիր . վէ պու ամէլտէն
պիլախէրէ Ալլահա գարչը վուգու պուլան պիր հագարէթ տիր . եա-
խօտ Ալլահը ինճիթմէք տիր : Պու կիւնահ , աթամըզըն եա պիլ ասըլ
(սկզընական) կիւնահը տըր , եա ներդործական եանի հէր քէսին բա-
տէյի ճիւզիւյէսիլէ իչլէնէն կիւնահ տըր : Պու սօնրաքի կիւնահ իւ-
զէրինէ , հաչան խոստովանանք խորհուրդունու թէֆսիր էտէրսէք ,
սէօյլէրիդ , Պիզիմ մագսէտիմիդ շիմտի պիտայէթ կիւնահընը իսպաթ
վէ թարիֆ էթմէք տիր : Պէպայէթ կիւնահը թէսմիյէ օլունուր օլ կիւ-
նահ , քի պիտայէթէն իչլէնմիշ օլուր . եախօտ օլ կիւնահ քի , պիզ-
լէրի պիտայէթ սալիհիյինտէն մահրում էտէր վէ ումումէ խաս վէ
մախսուս օլան պաշլանկըճ վէ սէպէպի իչին , պիտայէթ (սկզընա-
կան) կիւնահ թէսմիյէ օլտու : Եախօտ պիլթիւն ինսան ճինսինին
պաշը վէ աթասը պուլունան Ադամտան պաշլայըպ , քեաֆֆէյի քէն-
տի զիւրըիյէթինէ սիրայէթ էտիպ , թապիլի վէ ասիլ սալիհիլքտէն
(սկզընական արդարութիւն) պիզլէրի տուր էթտի վէ թապիլաթըն
մունթագամ մագամընը վէ գայտէսինի պիզլէրտէ իլսլալ էթտի , վէ
պիլախէրէ սաատէթիմիլտէն պիզլէրի մահրում էթտի :

ՅԻԹ . Վէ մահրումիյէթ թապիր օլունուր , չիւնքի պուլունա
տուղու էյիլքտէն թապիլաթը մահրում էտէր : Քէզալիք ներդործական
կիւնահ տախի ինսանըն թապիլաթընը էյիլքտէն տուր էտէր , մահ-

տիւնեանն ֆիղաննա վէ ահ ու վահ իլէ տօլու հալլերինէ հիսսէմէնա վէ կիրիֆթար օլտուզ : Տօղրուլուլու տինլէմէմէք վէ պիլմէմէզլիք գուսուրու , եանի անապուլդ քէօթիւլիւյէ մէյալլըդ , խայրը իշլէմէյէ զայիֆիլք րատէթիւրիզին զաաֆիյէթինտէն նէշաթ էտէրէք , րատէթիւմիզին ֆիքրիմիզէ իթաաթ վէ ուպուտիյէթ տույդուսու վէ գայտէսի օլ փէրիշան վազըթտան պաշլալդ իիւալ օլտու : Ագըլ իլէ րատէթիւրիզին պէյնինէ միւթէմատի պիր զըտտիյէթ վէ իւթիւաֆ տիւշտիւ . վէ միւճէրրէտ էօլմէք հագգ էմրի ինսանն իւզէրինէ վասըլ օլտու : Աէ ինսան իշլէ պու էճիլտէն պէօլէ մէճրուհ մահլիւ վէ եարըմ պըրապըլտը : Իլք աթամըդ քէնտինէ պիտայէթէն պախշ օլունան վէ օլ թապիւր սալիհիլի էվէլա քէնտիսի գայպ էթտի , վէ քէնտիսի իլէ պէրապէք քեաֆֆէյի քէնտի զիւրրիյէթի տէ զայպ էթտի : Աղաճըն քէօքիւ եարալանտը , օնունլա պէրապէք քեաֆֆէյի տալլարը վէ եափրաքլարը տա սօլտու եարալանտը : « Օնտա հէփսի կիւնահ իշլէտիլէր , զիրա հէփսի պիր օ օլտուլար » : Ս . Օգոստինոս կիւնահլարըն միւքեաֆաթը պապընտա (Դէր . Գ . Գլ . Ժ .) եազար : Աղամ հէփիմիզին աթասը վէ ումուսին իլք փէտէրի օլտուղունտան , օլ թապիւթ , քի պիզտէ տիր , էն էվէլ Աղամտա մէվճուտ իտի , իշլէ օլ մէսուտ թապիւթտա պիղլէրի տօղումայա լիյագաթը վար իտի , վէ հէր նէ գատար քի պիզ հէնուզ տօղմամըշտըդ վէ էօմրիւ մախսուսէմիզ իլէ եաշամազ իտիք իսէ տէ , եինէ քէնտիսինն զիւրրիյէթի պուլունտուղումուզտան , նասըլ քի մէսուլիյէթինէ էօլլէ տէ սաատէթինէ վարիս վէ միւթէսարըրֆ իտիք , վէ օլաճաղըտըք . . . » :

ՅԾԱ . Ս . Օգոստինոս , իշպու պիտայէթ սալիհիլիյինտէն մահրուս միլէթէ շէհվէթ ճիւնհասը իսմինի վէրիւր : Տէյիլ քի շէհվէթ տէտիլիմիզ շէյ սկզընական կիւնահ տըր , խայրը . զիրա վաֆթիզ օլանլարտա լէէճիւլ մուհարէպէյի մանէվի , իշպու շէհվէթ պագի գալըր , վէ կիւնահ շէհվէթ ճիւնհասը տըր տէր . պու աղիւմ Ս . հայրապետ : Զիրա հալ իլէ հիլլէթ իլէ շէհվէթ թապիւթտա պագի գալըր : Լաքին ճիւնհասը կէշէր , հաշան մկրտութիւն իլէ օլ ճիւնհա , քի սկըզընական կիւնահ տըր , վէ օ քի պիզի ճիւնհալը վէ Ալահա տիւշմէն էտէր . աֆվ վէ լաղվ օլունուրսա :

ՅԾԲ . Իշպու պիտայէթ սալիհիլիյինտէն մահրում օլմազ ճէղատը , պիտայէթ կիւնահը , ումումէ մախսուս օլան պաշըն , եանի Աղամըն վասէթասը իլէ , եա պու կիւնահըն սիրայէթ էթմէսի իլէ , պիր ատէմտէն քեաֆֆէյի ինսանլարա եանի Աղամտան նէշաթ էտիպ վէ քեաֆֆէյի ինսան ճիւնինէ սիրայէթ էտիպ կէշմէսի խուսուսու ագայիտի տինիյէմիզին պաշլըճասը տըր . վէ Ս . քիլիսէ վէ աւանդուս թիւն վէ աղիզ քիթապ պունու էթէտէն պէրի պէօլլէ էօյրէթտի , վէ հալա էօյրէթմէտէ տիր : Իննուվիլէնտիոս Ա . վէ Զօսիմոս Բօմա հայրապետէրի վէ Տիօքօլթիւան . Աֆրիգա , իքինճի Արօղիգան վէ Տը

րիտէնդեան սինօթլարը , տայլմի սուրէթտէ թալիմաթլարնտա միւս-
թէգիմ էօյրէթտիքլէրի պու աուր : (Տըիթ. Նիսթ. Ե. Կանն. Բ. Դ.)
« Հէր քիմ քի Ադամըն գապահաթը պիր եալընըզ քէնտինճէ մուճիպի
մազարրաթ օլմուշ , տէյլլ քէնտի սիւսիլէսինէ , վէ Ալլահտան ալմըշ
օլտուղու ազիլլիկի վէ սալիհիկի եալընըզ քէնտինճէ վէ տէյլլ քի
պիղլէրճէ տէ գայպ էթմիշ , եախօտ քէնտիսի լէքէլէնէրէք կիւնահ
իլէ , վէ հէր ինսան ճինսինէ օնտան էօլիւմիւ վէ թէն ճէգալարընը
եալընըզ տէյլլ քի կիւնահը տա , օ քի ճանըն էօլիւմիւ տիր , սիրա-
յէթ էթտիրմիշ տէրսէ , լանէթ օլսուն . ղիրա առաքեալըն սէօղիւնէ
կէօրէ (Հալի. Ե.) քի պիր ասէմին վասէթասը իլէ կիւնահ տիւն-
եայա տախիլ օլտու , վէ կիւնահտան էօլիւմ վէ պէօլէճէ քեաֆֆէյի
ինսանլարա.էօլիւմ սիրայէթ էթտի . վէ օնուն կիւնահընը հէփսի իշ-
լէտի . հէր քիմ եէնի թէվէլլիւտ էթմիշ . եանի անալարը րահմինտէն
թէվէլլիւտ էթմիշ չօճուզլարըն վէլէվ վաֆթիլ օլմուշ աթալարտան
տօղմուշ օլսունլար , միրտեղ օլմալարը իզթիզա իտիւկինի ինքեար է-
տէրսէ , եախօտ կիւնահլարըն աֆվլըղը իչին վազա չօճուզլարը միլըր-
տեղ էթմէլլ , լաքին Ադամտան սկզբնական կիւնահը հիչ պիր կէօնէ
ալմատըլար , քի միրտութիւն հափուզուենտա թէմիլլէնմէյէ վէ էպէտի
էօմիւրէ մալիք օլմայա լազըմ օլսուն (տէրսէ) լանէթ օլսուն » :

ՅԾԳ. Ադամըն կիւնահը ինսան ճինսինէ սիրայէթ էթմիշ , ամմա
նէ կէօնէ , կիւնահըն թապիաթընճա՝ սկզբնական կիւնահ Ադամտա
նէ իտի վէ նէ օլտու իսէ ինսանլարա տախի եախօտ Ադամըն ղիւր-
րիյէթլէրինին հէր պիրինէ օ կիպի կէչէրէք , օլ հիյէթ իլէ հէր պի-
րիմիլ տէ վաֆթիլ սըրընը ալընճայա գատար վազի վէ պազի տիր :
Լաքին օլ կիւնահըն պիղլէրտէ թըպզըսընըն պուլունմասը թարզը
պաշգա տըր . եանի իլք աթամըզտա հիւսնի րատէթ վէ մալիւմաթ
վար ըտը , վէ քէնտիսի քեաթիլ , ագիլ վէ Փաիլի մուխթար իտի . օ
կիւնահը իչլէտի վէ գազանտը . պիլ իսէ պու կիւնահը վիճուտիմիլգէ
վէ ճանըմըզա եայըմըշ պուլտուզ . վէ տահա տօղրուսու , կիւնահտա
տօղտուզ « վէ (Սալի. Ե.) կիւնահ իչինտէ վալիտէմ պէնի թէվէլ-
լիւտ էթտի » տէտի : Ադամ իսէ , կիւնահը իսթէքլլիյի վէ րատէթի
իլէ իրթիքեապ էթտի . պիլ կիւնահը վիճուտիմիլգէ վէ ճանըմըզա
եայըմըշ պուլտուզ , օ կիւնահընը տօղրուպ , սօնրատան կիւնահը
զազանտը , պիղլէր կիւնահ իչինտէ տօղտուզ . սէպէպի իլք աթա-
մըզըն թապիաթընըն կիլլի վէ տախիլի պօղուզլուղուենտան եանի
իխլալ օլմուշ օլմասընտան , իլլէթլէնմիշ օլմասընտան : Վէ պիղլէրին
միւրատը իլք փէտէրիմիլլին միւրատընտա մախֆի , վէ մըթուի , վէ
մէճմու օլտուղուենտան տըր : Սէրչէշմէ փազ օլուրսա օնտան ազան
սուլար տա փազ օլաճաղը պէտիհի տիր , պուլանըզ օլուրսա անտէն
ազանլար քէզա պուլանըզ օլուր թէմսիլինէ կէօրէ , Ադամըն էվ-
լատլարը եալընըզ իլք աթալարընա կիւնահա պէնզէր վէ թապի օլ-

տուգլարը իշին տէյիլ իլլա քի, օլ կիւնան Ադամտան էվլատլարնա եայըլտը, վէ պիղլէրէ ճէրեան էթտի: Պիր կիւնան տա տիկէրինէ պէնգէր օլմագ պաշգա. վէ օնու տիկէրին կիւնանընը իշլէմէք պաշգա, եանի հէմ սահրայ Ալլահը ինճիթմէք, հէմ օլ կիւնան ֆիիլէն պէնիմ տէյիլ իքէն պանա կէշմէք պաշգա տըր. փէտէրիմին վարիսի պէն քէնտիմ օլտուղում իշին, պօրճուենա տախի հիսսէտար օլմագ էմրէ թապիի տիր: Իշթէ պաշմըղըն ֆէլաքէթլէրի պու կիպի օլտուլար: Պօղոս առաքեալ փէք կիւղէլ աթամըղըն պու իլք կիւնանընը, Ադամը վէ Գրիստոսու պիր պիրի իլէ բուպար էտիպ, վէ պիր պիրինին ամէլլէրինի գարշըլաշտըրարագ, Ադամտան սկզբնական կիւնանը Ադամըն զիւրրիյէթլէրինէ. վէ Գրիստոստան, սէլամէթի քրիսթիյանլարա իսթիխրաճ էտէր. (Հռ.ՎՏ. Ե. 12-13). «Զիրա նասըլ քի, պիր ատէմտէն կիւնան տիւնեայա կիրտի, վէ օլ կիւնան տան էօլիւմ. վէ էօյլէ հէր ինսանա էօլիւմ եայըլտը. օնուն իլէ քի հէփսի կիւնան իշլէտի զիրա նոմոսա գատար կիւնան տիւնեատա իտի, ամմա կիւնան օլ եէրտէ սայըլմագ, նէրտէ քի թէնպի հօգ. ամմա Ադամտան Մովսէսէ գատար, հէմ տէ Ադամըն ճիւնհասը միսալի կիւնանը իշլէմէյէնլէրին իւզէրինէ տէ էօլիւմ հիւքմ էթտի, լաքին լութֆ ճիւնհա կիպի օլմատը, զիրա էկէր պիրիսինին ճիւնհասը իլէ չօգլարը վէֆաթ էթտի. նէ գատար զիյատէ Ալլահըն լութֆու վէ պախշիշլէրի պիր ատէմին Յիսուս Գրիստոսուն ինայէթի իլէ չօգ քրիմէլէրէ արթտը. վէ պախշիշլէր, գապահաթը պիր իշլէյէնտէն կիպի օլմատը, զիրա հիւքիւմ (դատաստան) օլ պիր գապահաթտան հէլաք էթմէք իշին տիր, ամմա լութֆլար չօգ գապահաթլարտան սալիհէնտիրմէք իշին տիր: Զիրա էկէր պիրինին գապահաթը սէպէպինտէն օլ պիր իլէ էօլիւմ հիւքմ էթտի իսէ, նէ գատար զիյատէ ինայէթ վէ ատալէթ լութֆլարընը զիյատէսի իլէ ալան քրիմէլէր, էօմիւր սիւրէրէք, հիւքմ էտէճէք տիրլէր. պիր Յիսուս Գրիստոսուն վասէթասը իլէ: Էօյլէ իսէ նասըլ քի, պիրինին ճիւնհասը իլէ հէր ատէմէ հէլաք օլմագ իճապ էթտի իսէ, քէզա վէ պիրինին սատագաթը իլէ հէր ատէմէ էօմիւր սատագաթը. վէ նասըլ քի պիր ատէմին իթաաթըղըղը իլէ կիւնանքեարլար չօգ օլտուլար իսէ, քէզա վէ պիրինին իթաաթը իլէ չօգլար սատագ օլտուլար»:

ՅՄԴ. Պօղոս առաքեալըն իշպու սէօղլէրինտէն խիւլասայը էվ վէլ պու չըգար, եանի կիւնան պիր ատէմտէն տիւնեայա կիրտի, եանի իլք Ադամըն կիւնանը էկէր պաշգա կիւնան օլմուշ օլալըտը, օլ կիւնան իշլէյէնտէ պաշլար, վէ իշլէյէնտէ գալըր իտի. պու կիւնան իսէ իշլէյէնտէն չըգըյօր, վէ պիւթիւն տիւնեայա եայըլըյօր, վէ սատէ պու կիւնանըն եիւղիւնտէն քեաֆֆէյի ինսան ճինսինէ էն վայի տիւրլիւ մէշագգաթ վէ էնճամընտա էօլիւմ ճէզասը տա զուհուր էթտի, եանի օլ պիր թէք կիւնանըն եիւղիւնտէն, օ քի հէփ-

սինէ սիրայէթ էթտի : Իքննճի խիւլասէ . պու էօլիւմիւն հիւքմիւ
 օլ քիմսէլէրին իւղէրինէ թէմտիտ , վէ ճարի օլմուշ տուր քի , Ադա-
 մըն միսլինտէ , վէ Ադամ կիպի կիւնաճ իշլէմէտիլէր , զիրա Ադամ
 օլ թէնպիհի պիլէրէք , վէ տույարագ կիւնահը իշլէտի . ամմա օնլար
 պիլմէյէրէք կիւնահ իշլէտիլէր . եանի սկզբնական կիւնահը էկէր
 պիլմիշ օլսայըտըլար առաքեալ « էօլիւմ հիւքմ էթտի օնլարոն իւղէ-
 րինէ , քի Ադամ կիպի կիւնահ իշլէմէմիշ խտիլէր » տէմէզ խի . Վէ
 պու էօլիւմ տախի սատէ Ադամըն կիւնահընտան զուհուր էթտի , վէ
 Ադամըն էվլատարը իւղէրինէ սիրայէթ էթտի : Իւշիւնճիւ խիւլասէ ,
 առաքեալ , Ադամըն կիւնահընը վէ կիւնահըն ճէզասընը պիրի պիրի
 իլէ րուպար էտէրէք տէյօր , Ադամըն ճիւնհասը սէպէպիւնտէն չօգ-
 լարընա էօլիւմ սիրայէթ էթտի վէ էօլտիւլէր . լաքին Քրիստոսուն
 ինսան էթտիլի լութֆ վէ ինայէթլէր տահա զիյատէ օլտուլար . քի
 պիր Ադամըն եալընըզ կիւնահընը լաղվ էթտիքտէն մաատա , եանի
 սկզբնական կիւնահը , օնուն իլէ պէրապէր հէր նէ զատար ներգոր-
 ծական կիւնահլար իշլէմիշ խտիլէր իսէ , օնլարը տա տէֆ իւ րէֆ է-
 տէրէք , վաֆիր լութֆլար իլէ ինսանը տօլտուրտու : Տէօրտիւնճիւ
 խիւլասէ , Ադամըն պիր թէք կիւնահը եիւղիւնտէն պիւթիւն ինսան
 ճինսինի Ալլահին եիւղիւնտէն մահրում օլմագ ճէզասընա միւսթահագգ
 օլտու , լաքին Քրիստոսուն ինսան ճինսինէ օլան ինսանը վէ ինայէթ-
 լէրի կէրէք սկզբնական կիւնահըն վէ կէրէք պիր չօգ ներգործական
 կիւնահլարըն տէֆ ու աֆվը իլէ ինսանա սատըզլըզ տախի ինսան վէ
 զամմ էթտի : Ադամըն պիր գապահաթը իլէ հէր քէս էօլտիւ իսէ ,
 Քրիստոսուն պիր լութֆու իլէ ինսանլար նէ կէօնէ էօմրէ մալիք օ-
 լաճագ տըրլար : Տէֆա պիր Ադամըն իթաաթսըզլըզ իլէ տիւնեա
 կիւնահընտար օլտու իսէ , քէզալիք պիր Քրիստոսուն իթաաթը իլէ
 տիւնեա սատըզլըզա ազիզլիյէ մալիք օլտու : Պունլարըն հէփսի իլք
 Ադամըն կիւնահընըն պիղլէրէ կէշմիշ օլտուղունա տէլիլ տիր , քի
 պիղլէր տէ օնուն կիւնահը թահթընտա տօղույօրուզ . պունա մուվա-
 ֆըզ Դաւիթ մարգարէ (Սաւ. Ծ.) Անօրէնութեամբ յղացայ եւ 'ի
 մեղս ծնաւ զիս մայր իմ . կիւնահ իլէ անա րահմինէ տիւշտիւմ , վէ
 կիւնահ իշինտէ վալիտէմ պէնի թէվլիտ էթտի » : Անա րահմինէ տիւ-
 շէր տիւշմէզ , նամուսսուզլուզ իլէ պիր ատէմ գուշատըլմըշ օլուրսա
 վէ կիւնահ իշինտէ պէնիմ մատէրիմ պէնի տօղուրտու տէրսէ . պու
 կիւնահ Ադամըն կիւնահընտան մաատէ պաշգա կիւնահ օլա պիլիք մի :
 Թէքրար Դաւիթ մարգարէ « Քիմ տիր օլ ատէմ քի , տիւնեայա կլի-
 սին վէ էօլմէսին » տէյի սիւալ էտէյօր . մութլագ Ադամըն սկզբնա-
 կան կիւնահը իւղէրիմիղտէ օլտուղու իշին պունու եաղըյօր . թըպ-
 գը մարգարէ կիպի Յօր երանելի տախի , (ԺԴ. 4.) « Քիմ տիր օլ ա-
 տէմ քի , վէլվ պիր կիւնիւք եէր եիւղիւնտէ էօմրիւ օլսա , վէ
 կիւնահտան խալի օլտուն » տէյօր : Պունլար կիպի Պօղոս առաքեալ

տա (Եփես. Բ. 3.) « Հաղիւթ սայրըլարը կիպի թապիաթճա ղաղապ էվլատլարը իտիք » : Վէ Յովհաննէսին , Գրիստոսուն հազգընտա սէօյլէտիյի սէօղիւ և Իշթէ Ալլահըն գուզուսու , քի տիւնեանըն կիւնահընը գալարըլօր » : Պու սահիլիյի թաստիգ էտէրէր , վէ ղայրի-հիւմ :

ՅՄԵ. Պու շահատէթլէրին մանասը իշպու սկզբնական կիւնահ իւզէրինէ օլտուղունու կաթողիկէ Ս . քիլիսէ հէր տայիմ էօյրէթտի վէ էօյրէտիր : Աթամըզըն իշպու կիւնահընտան ազատէ պիր եալընըզ Գրիստոս էֆէնտիմիզին վալիտէսի պիթիր վէ լէքէսիզ Մարիամ գալոր պու խուսուսա ագայիտի տինիյէտէն տիր , վէ եօգարըտա (ՄՁԳ .) պու խուսուսա իւզէրինէ եաղմըշ օլտուղումուզտան թէքէրրիւր էթմէք հաճէթ տէյիլ տիր . խիւլասայի քէլամ շիմօնյէ տէկին եաղըլան տէլայիլտէն վէ իսպաթլարտան , սկզբնական կիւնահ իլք աթամըզտան նէշաթ էտիպ մութլագ սուրէթտէ պիղլէրէ տախի կէշմիշ , վէ սիւրայէթ էթմիշ օլտուղու թէպէյիւն էթտի , էօյլէ իսէ :

ՊԱՊԸ ԽԱՄԻՍ

ՀԵՐ ՔԷՍ ՄՈՒԹԼԱԳ ՎԱՖԹԻԶ ՕԼՄԱԼԸ ՔԻ
ՍԿՋԲՆԱԿԱՆ ԿԻՒՆԱՀՏԱՆ ԳՈՒՐԹՈՒԼՍՈՒՆ

ՅՄԶ . Մութլագ հէր քէս , պայ վէ կէտա վաֆթիզ օլմալը քի , սկզբնական կիւնահտան գուրթուլսուն . էվվէլա պու սէլամէթ թէն-պիհի Գրիստոսուն թէնպիհի տիր : (Մարթ. ԺԹ. 14.) « Պըրագըն չօճուզլարը մէն էթմէյին քի եանըմա կէլսինլէր , զիրա կէօյլէրին փատիշահլըղը պունլարըն տըր » : Իշթէ պու թէնպիհի հէր քէս իճրա էթմէյէ մէճպուր վէ մէլզում տուր , զիրա վաֆթիզ սըրընը Ալլահ էմր էթտի : Պունու նիչին էմր էթտի , պունուն լուղումի վար ըմըշ , եօղ ումուշ տէմէյէ հազգ վէ սէլահիյէթիմիզ եօգ տուր . վէ չօգ տէֆա Ալլահըն հիքմէթինտէն սիւալ օլունմազ . (Ա . Յ՝Վ . Գ . 5 .) « Է-կէր պիր քիմսէ սուտան վէ բուհտան տօղմազսա Ալլահըն ճէննէթինէ կիրէմէզ » . պուրատա Գրիստոս հիշ պիր քիմսէյի պու թէնպիհտէն միւսթէսնա թութմայօր , վէ վաֆթիզ օլմայա հէփսինի պօրճլու էտիյօր . հիշ պիր սէպէպ , եա պիր էօղլուր , եա պէօյիւք եա քիւլիւք տէմէյէրէք հէփսինի վաֆթիզ օլմայա պօրճլու էտիյօր , եանի նասըլ քի հէրքէս ճէննէթէ կիրմէյէ պօրճլու տուր . վէ պու մագսէտիմիզ պիր մագսէտի մութլագ տըր . վէ պիղլէրէ մութլագ սուրէթտէ լաղըմ տըր . քէզալիք պու մագսէտին եօլունու տախի պուլուպ , ծնու իճրա էթմէք մութլագ լաղըմ տըր . վէ պու եօլուն նէ օլտուղունու տա կէօսթէրիյօր . եանի սոստան վէ բոստան տօղմալը , վաֆթիզ օլ-

մալը վէ Գրիստոսուն թախսիս էթալի վաֆթիզ սըրընը հէր պիր քրիսթիյան իճրա էթմէլի քի, սկզբնական կիւնահտան ազատ օլտուն քի Գրիստոսուն ըռահունուն լութֆունու գազանսըն, վէ Գրիստոսուն գարընտաշը օլուպ Գրիստոսուն էօմրիւ իլէ եաշաւըն: Պու վաֆթիզ թէնպիհինի սաղլըղընտա Գրիստոս էֆէնտիմիզ, էքիտ, շէտիտ, էմր էթմիշ իքէն, տիրիւտիքտէն սօնրա տախի նէ կէօնէ վէ նէ սիւրէթտէ օլաճաղընը առաքեալլարա էն էլզէմ վէ տիյանէթինին էասսէն վէ ըասէն պիրինճի գանունու վէ ազտը տինիյէսի օլտուղունու էմր էթալի: « Կիտին, տէտի, էօյրէտին պիւթիւն միլլէթէրի, վէ ծնալը փէտէրին վէ օղուլուն վէ աղիզ ըռահուն իսմի իլէ վաֆթիզ էտին »: (Մարթ. ԻԲ. 19.) « վէ հէփ սիլլէրէ էօյրէթտիլմ գայտէլի տինիյէրի վէ թէնպիհէրի գավիէն թութսունլար վէ սազլասընլար տէլի ծնլարա էօյրէտին » տէտի: Պունուն կիպի մկրտութիւն սըրընը առաքեալլարա պիրինճի շարթ գօյտու. եանի հէր քիմ քի պանա ինանըրսա էվվէլա վաֆթիզ օլմալը քի սէլամէթ պուլուն. ինանմայան, հէլաք օլաճագ, չիւնքի Գրիստոսուն էմրի պու տուր վէ վաֆթիզսիզ խէլաս պուլամազ: Վէ Պօղոս առաքեալըն (Հռոմ. Գ. 20.) « Նօմոսուն ամէլլէրինտէն հիշ պիր քիմսէ սասըգ օլամազ » տէմէսի անճագ պունա մէպնի տիր:

ՅԾԷ. Աղիզ ըռահ առաքեալլարըն իւղէրինէ էնիպ, հէփսինի լութֆ վէ կէրչէքլիք ըռահու իլէ տօլտուրտուգտան սօնրպ, Պետրոս առաքեալ անինտէ հաղըր պուլունան պինլէրճէ ճէմասաթա Ալլահըն քէլամընը վէ սըրըլարընը տուլուրարագ իւշ պին քիշի օ, Ալլահանի վաղընտա իմանա կէլիպ, վէ սէլամէթիմիղին եօլու նէ սի, պիղէ թարիֆ պուլուր տէլի, Պետրոսա հէման օրատա սիւալ վէտիճա էթտիլէր իսէ, թապիի Պետրոս մէղհէպին էն էվվէլ պիրինճի շարթընը կէօսթէրմէյէ մէճպուր իտի, հէմ տէ ծնլարա կէօսթէրտի վէ իճրասընտա պուլունտու: (Գործ. Բ. 37. 38.) Պետրոս ծնլալ տէր շիմ տիյէ գատար էթտիկինիզ վէ կիթտիյինիզ եօլուն իւղէրինէ նատիմ օլուն, հէր պիրինիզ Յիսուս Գրիստոս էֆէնտիմիղին իսմի իլէ վաֆթիզ օլուն »: Եանի տէլի Յովհաննէսին մկրտութիւնու իլէ իլլա Գրիստոսուն թարիֆ էթտիյի մկրտութիւն իլէ, քի կիւնալարընըղտան գուրթուլասընըղ, վէ աղիզ ըռահուն վատ ու ինայէթի լէ տօլասընըղ: Վէ օ կիւն իւշ պին քիշի պիրտէն պայ կէտա, քէլիւք պէօնիւք վաֆթիզ օլտուլար: Իշթէ պիր քրիսթիյան ատէմի պաշլըճա վէ պիրինճի շարթը մութլաղը վաֆթիզ տիր, սէպէպի չէնքի վաֆթիզսիզ քրիսթիյան օլամազ: Պետրոս կիպի, Պօղոս առաքեալ տախի վաֆթիզի իճրա էթալի. (Գործ. ԺԶ. 14.) Լիտիայը վէ բանէսինի. վէ (33.) Գօլօնիա զէնճիրճինին խանէսինի: Պիր ատէն էվվէլ վաֆթիզ օլմալը քի քրիսթիյան օլապիլսին, տէլի քի Գրիտոսա ինանմազ իլէ եալընըղ, պիր ատէմ քրիսթիյան օլուր. խըր էօյլէ

տէյիլ . վաֆթիդ օլմայը քի , Գրիստոսուն իւք նիշանը աննընտա կէօ .
 րիւնսիւն : Գրիստոսուն մէզհէպիւնին գափուսու վաֆթիդ սըրրը տըր ,
 պու սըրրը էվվէլ էմիրտէ իճրա էթմէյէն քիմսէ վէլէվ ինանմը օլսա
 քրիստոնէայ տէյիլ էրախայ սայըլըր . վէ Ս . քիլիսէյէ տէյիլ քի կիր-
 մէյէ , իւք դափու էշիւնէ պիլէ պասմայա հազգլարը օլմատըղը իշին
 էվայիտէ երախայը , քերախաւատը , ապաշխարողու վէ անմաքուր-
 լարը խորանտան սարկաւազլարըն ալանէն վէ եիւքսէք սէտա իլէ
 քիլիսէ խատէմէլէրինէ թէպլիղ օլան թէնպիհաթա կէօրէ եկեղեցի-
 տէն իշպու զէքը էթտիլիմիդ ատէմէրի սըշարըյա չըգարըր ըտըլար :
 Տէֆա (Գործ . Ը . 27 .) Փիլիպպոս առաքեալ եթովպալը Կանթակա
 սուլթանըն խատըմլարընտան պիրինի արապա իշինտէ ազիզ քիթա-
 պը օգույարագ Երուսաղէմէ կէլիպ զիյարէթկեհաշինտէն ավտէթ է-
 տէրքէն կէօրտիւլիւնտէ , ազիզ բուհուն էմրի իւզէրէ օնուն արա-
 պատընա կիրէլ , վէ անլմայօրմուսուն պու օգուտուղուն քիթապըն
 մանասընը տէյի սիւալ էտէր , վէ միրի մումայիլէյին , իմսըլ պիր գը-
 լաղուղում եօզ քի , աղնայըմ տէմէսի իւզէրինէ , Փիլիպպոս առաք-
 եալ պաշլար Գրիստոսուն քեաֆֆէյի թալիմաթընը վէ սէրէնճամընը
 լայըղը վէճհ իւզրէ օնա նագլ էտէր . վէ եօլտա կիտէր իքէն պիր
 սույա եէթիշէէք , միրի մումայիլէյի Փիլիպպոսա տէր , իշթէ սու
 պէնի միրտեղէթմէյէ պիր միւմանաաթ եօզ տուր . Փիլիպպոս օնա
 տէր , էկէրյլ ճանը կէօնիւլտէն ինանըրսան միւմքին տիր , ճէվապ
 վէրիւր , ինանըրմ քի Յիսուս Գրիստոս Ալլահին էվլատը տըր : Վէ
 էմր էտէր ւրապայը տուրտուրմայա , վէ իքիսի տէ Փիլիպպոս վէ
 խատըմ սուրուն իշինէ էնէրլէր . վէ « միրտեղ էթտի օնու վէ սուտան
 չըգտըզլար կիպի , ազիզ բուհ խատըմըն իւզէրինէ նիւղուլ էթտի » :
 Պու վուգուաթը գործոցտա օգուտուղումուզ վազըթ , Փիլիպպոսուն
 օլ խատըմա Գրիստոսու եալընըղ խապէր վէրտիյի եազըլը տըր . լա-
 քին վաֆթիդ էթմէսին տէյի եազըլը տէյիլ . եախօտ օ ատէմ պէնի
 վաֆթիդ էթմէսի , լաքին պու տա պէտիհի տիր քի , Գրիստոսա
 ինանան քիմսէ էվվէլ էմիրտէ վաֆթիդ սըրրընը քէնտի իւզէրինտէ
 իճրա էթմէլի ք , քրիսթիյան օլապիլսին վէ կիւնաշընտան գուր-
 թուլսուն , օ ք սկզբնական կիւնահ տըր : Պունու Փիլիպպոս էն
 էվվէլ պիր չաթը մութլագ կիպի քէնտինէ իխպար էթմիշ օլմայը
 քի , խատըմ քնտիսի սույու կէօրտիւլիւ կիպի , էվվէլ տապրանարագ
 Փիլիպպոսա իշթէ սու » տէյի սէօյլէյօր , օլ իլքի սու սէօզիւ ,
 վաֆթիդ սըրընըն մէզհէպիւմիզին պիրինճի գափուսու օլտուղունու
 Փիլիպպոսունտէօյլէմիշ օլտուղունա տէլալէթ տիր , վէ վաֆթիդ օլ-
 մայը իւք վաֆէ պէլիլէտիյի իշին , իւք սույու կէօրտիւլիւ կիպի
 պէօյիւք աշիլէ , իլքի սու , վաֆթիդ հք պիհի տէմէյէ մէճպուր
 օլտու . վէ բղիւսիւ մուճիպինճէ վաֆթիդէ մուվաֆֆադ օլտու .
 տէմէք քի , վիր քրիսթիյան իշին վաֆթիդ օլմագ , էն էլզէմ պիր

շարժ տըր . տէյիլ քի մուխայէր պիր ատէթ տիր . եախօտ բրօթէս-
թանլարըն տէտիյի կիպի , Օնտա պիր սըրըր քէրամէթի եօզ տուր .
Պա խուսուս քի , քէզալիք (Գրք. Ժ. 47.) Կուռնելիոս Յոպպէտէն
խապէր էտէր , վէ Պետրոսու (սիրիանըն) Գայսէրլէյէ շէհրինէ կէ-
թիրթատիրիր : Օրատա Պետրոս Գրիստոսու վազ էթտիքտէ աղիզ բուհ
քեաֆֆէյի տինլէյէնլէրին իւզէրինէ , քի հեթանոս իտիլէր , էնէր .
Պուռնու Պետրոս կէօրաիւյիւնտէ , նէ վար , սույու քիմ մէն էտէպիւ-
լիր քի , պուռնլարը վաֆթիզ էտէյիմ , Օնլար քի պիզլէր կիպի աղիզ
բուհու ալտըլար տէր . վէ (48.) « Օնլարա էմր էթտի քի , Յիսուս
Գրիստոսուն իսմի իլէ վաֆթիզ օլտուռլար » . շուրասընա էյի տիգ-
զաթ էթմէլի , եանի աղիզ բուհ Օնլար վաֆթիզ օլմազտան
իւզէրլէրինէ էնտի , վէ սօնրա Պետրոս Օնլարը վաֆթիզ էթտի . վաֆ-
թիզ քրիսթիանլար իչին , նէ պէօյիւք շարթ իմիշ . եախօտ Հոգին
սուրբ կէտիքտէն սօնրա վաֆթիզ էթմէնին նէ մազսէտի վէ նէ լու-
զումի վար ըտը : Պու վուգուլաթտան բրօթէսթան քիմսէ անլասըն
քի քրիսթիան օլմազ իչին , վէլէվ աղիզ բուհ ֆէվզ էլ ատէ պիրիսի-
նին իւզէրինէ կէլմիշ տէ օլսա մութլագ եինէ վաֆթիզ սըրըրըն օլ
քիմսէ իհրա էթմէլի . զիրա Գրիստոսուն թէնպիհի հէր վէճ իլէ իճ-
րա օլուռնաճագ , եանի « հէր քիմ քի սուտան վէ բուհտան տօղմազ-
սա Ալլահըն փատիշահլըզընա կիրէմէզ » : Քէզալիք (Գրք. ԺԹ. 3.)
իման կէթիրտիյինիզտէ սիւալ էտիյօր առաքեալ : աղիզ բուհու ալ-
տընըզ մը , աղիզ բուհուն օլտուղունու պիլէ պիզ տուլմամըշըզ տէր-
լէր Օնա . էօյլէ իսէ , ճէվապ վէրիր առաքեալ . նէ իլէ վաֆթիզ օլ-
տուռնուզ . Օնլար , Յովհաննէսին վաֆթիզի իլէ , վէ հաչան տուլտու-
լար իսէ , Յիսուս էֆէնտիմիզին իսմի իլէ վաֆթիզ օլտուլար , վէ Պօ-
ղոս իւզէրլէրինէ էլ գօյտուղու կիպի աղիզ բուհ Օնլարա կէլտի վէ
փէյլամպէրլիք էթտիլէր , վէ լիսանլար սէօյլէտիլէր » : Պիր իսպաթ
տահա , (Գրք. Ը. 12. 13. 16.) « Փիլիպպոսա , Ալլահըն փատիշահ-
լըզը իւզէրինէ վազ էթտիյի իչին , ինանտըլար իսէ . . . հէփսի պիլ
ճիւմէ էրքէլէր վէ գարըլար վաֆթիզ օլտուլար : Վէ Սիմօն քէն-
տիսի պիլէ վաֆթիզ օլուպ ինանտը . վէ Փիլիպպոսուն հանընա կի-
տէր իտի . . . : Զիրա օլ վազըթա գատար (Աղիզ բուհ) հիչ պիրի-
սինին իւզէրինէ կէլմէմիշ իտի , պիր Փազաթ Յիսուս էֆէնտիյին իս-
մի իլէ վաֆթիզ օլմուշ իտիլէր » : Զիրա Փիլիպպոս եալընըզ սարկա-
ւագ իտի , վէ դրոշմ եաղլամա սըրըրըն վէրէմէզ իտի (17.) « Օլ
վազըթ Օնլարըն իւզէրինէ (Պետրոս վէ Յովհաննէս) էլ գօյարագ ,
աղիզ բուհու ալտըլար » :

ՅԾԸ . Պուրատա հէմ վաֆթիզ սըրըր , հէմ տէ դրոշմ եաղլամա
սըրըր , սէրահէթէն եազըլը տըր . զիրա վաֆթիզտէ սկզբնական կիւ-
նահ , վէ սայիր կիւնահլար տա աֆվ օլուռնուր , վէ Ալլահըն լութփու-
վաֆթիզ օլանլարըն իւզէրինէ էնէր , լաքին վաֆթիզտէն սօնրա ,

վաֆթիզ օլանլարըն իւզէրինէ էլ գօյմազ դրոշմ սըրըրընը իճրա էթմէք տէմէք տիր . եախօտ ազիզ ըուհու ալմազ տըր : Հէր հալտէ վաֆթիզտէ կիւնահ աֆվ օլունուր , վէ վաֆթիզ օլան լութֆ իլէ տօլար : Տէֆա (Գրք. ԻԲ. 16.) Պօղոսա Անանիա տէր « գալզ վաֆթիզ օլ . վէ խմինի չաղըրարազ կանի Գրիստոսուն , կիւնահլարընը վաքլա (լուա) » : Քէզալիք պու խուսուսու ազիզ միւլէրրիս , երնէ (Գրք. Ը. 18.) տէ եազմըչ խի : Տէֆա օրատա (ԺԶ. 15.) Լիտիա Ալլահտան գօրգար պիր գարը օլուպ , վէ Պօղոս առաքեալըն սէօզլէրինէ գանըպ « քէնտիսի վէ քեաֆֆէյի խանէսի վաֆթիզ օլտուլար » , տէմէք քի պէօյիւք վէ քիւչիւք , ծնլար քի խանէսինտէ իտիլէր : (Եփէ. Դ. 5.) « Պիր իման պիր վաֆթիզ . . . » : Նիչին վաֆթիզ պիր քէրրէ օլուր վէ պիր տիր , վէ թէքէրրիւր օլմազ , չիւնա քի իւչիւք պիրիւք իմինէ օլուր , չիւնքի պիր ատէմտէ պիր սկըզընական կիւնահ օլուր իքի սկըքնական օլամազ , քի միրտուլիւն տա իքի քէրրէ օլապիլսին . պա խուսուս քի Պօղոս առաքեալ գաթիէն եաղըյօր . (Հոգ. Գ. 23. 24.) « Զիրա նօմսուն ալէլլէրինտէն հիչ պիր քիմսէ սալիհլէնէմէզ » :

ՅԾԹ . Պու գատար տէլայիլտէն աչիքեար կէօրիւնիւյօր քի վաֆթիզ սըրըրը պիր քըրիսթիյան իչին պիրինճի շարթ տըր քի քըրիսթիյան օլապիլսին : Սանիլէն գիյատէ էլզէմ տիր քի , հէր քէս կիւնահընտան գուրթուլսուն վէ սէլամէթ պուլսուն . մատէմ հէփիմիզ կիւնահքեարըզ , քիւչիւք պէօյիւք եէր իւզէրինտէ վէլէվ պիր կիւնիլիւք էօմրիւմիւզ օլսուն , հաթթա էկէրչի Դաւիթին սէօզիւնէ ինանաճազ իսէք . « կիւնահ իչինտէ տօղմուշուզ » վէ Գրիստոսուն տէտիյի կիպի « կիւնահ իչինիզտէ միւլէսսէս տիր » տէմէք քի ինսանլարըն հէփսի պիլա իսթիսնա վաֆթիզ սըրըրընը իճրա էթմէյէ մէճպուր տուր :

ՅԿ . Ազիզ քիլիսէ տիւնեանըն հէր թարաֆընտա պու գայտէյի իճրա էյլէմիշ . եանի Գրիստոստան պաշլայարազ , քիւչիւք օլսուն , պէօյիւք օլսուն , քէնտի ճէմաթընը վաֆթիզ էտէր . ազիզ հայրապետէր , ինսան տօղտուզտան սօնրա անինտէ վաֆթիզ օլսուն տէյի էմր էտէրլէր . վէ չիմտիլէ տէկին կաթողիկէ քիլիսէնին ատէթի գատիմի վէ միւհթէրէմի պու օլմուշ տուր : Ազիզ քիթապ վէ Ալլահըն չիֆահէն քէլամը , եանի ազիզ ըիվայէթ պու խուսուստա պիլզէրէ գանուն վէ էստա իթթիլազ օլունմուշ տուր . քի պայ վէ կէտա հէփսի Գրիստոսա իման էթտիլտէն սօնրա , մուլթազ վաֆթիզ սըրըրընը իճրա էթմէլի տիրլէր , եօզսա վաֆթիզսիզ սէլամէթ եօզ տուր :

ՊԱՊԸ ՍԱՏԻՍ

2020ԻԳԼԱՐԸՆ ՏԱԽԻ ՄՈՒԹԼԱԳ ՎԱՅԹԻԶ ՕԼՄԱԳ ԽՈՒՍՈՒՍՈՒ
ՎԷ ԲՐՕԹԵՍԹԱՆԼԱՐԸՆ ՎԷ ՍԱՏԻՐ ՐԱՖԸԶԸԼԱՐԸՆ
ՊՈՒ ՊԱՊՏԷ ԵԱՆԼԸՇ ԹԱԼԻՄԱԹԸ

ՅԿԲ. Հիերակիտեանք երախայ թէսմիյէ օլունան սերկերտէլէրի
իլէ խտտաա էթտիլէր քի, չօճուգլար Ալլահն փատիշահլըղընա լա-
յըգ տէյիլէր, չիւնքի զահմէթտէն տօլայը պիր իսթիհգաղլարը եօգ
տուր, քի պէտ խույլարա զալիպ կէլմիշ օլտունլար: (Ս. Օֆուրէնու.
Գիր. Զալ. հերէրէհուսթէն. Գլ. Խէ.) Քէզալիք փէլահիանուս վէ
թապիլէրի տախի տէր իտիլէր: Լաքին պու Ֆէրգ իլէ քի, սկզբնա-
կան կիւնահ օլմատըղընտան. վաֆթիգ չօճուգլար իչին էպէտի էօ-
միւրէ մալիք օլմայա լազըմ տէյիլ իսէ տէ. պու ճիւմլէ կէօյլէրին
փատիշահլըղընը գաղանմազ իչին լազըմ տըր տէր իտիլէր:

Վալիտեանք, սու իլէ օլան վաֆթիգին չօճուգլարա հիչ պիր
ֆայտէսի եօգ տուր տէսիլէր:

Առաքելականք, Կաթողիկէ քիլիսէյի վաֆթիգ էթմէսի խուսու-
սու իչին ատէթա իսթիհգա էտէր իտիլէր, քէզալիք Բէթրօ Պրու-
սիանլար վէ Հէնրիկեանլար վէ Պետրոս Ապէլարտ, Գաթարեանլար
վէ սալիւրէ: Հէփսի պիլիթիթիֆազ պու Րաֆըղըղդտա միւսթագիւմ ի-
տիլէր:

Նիկողոս, Ստօրգիոս. Լուտէրին վէ Նորաղանդարըն ըէֆիգի,
քէէննի Միքայէլ հրեշտակապետ քէնտիսինէ կէօրիւնիւպ, պիր չօգ
իլհամաթը իլահիյէյէ միւսթահագգ օլմուշ օլտուղունտան, չօճուգլա-
րըն վաֆթիգինի հիչ եէրինէ գօյտու: Պունտան նէշաթ էթտիլէր,
Անավաֆթիգիլէր, Կրկնակնունք թէսմիյէ օլունան Րաֆըղըլար, վէ
օլ Րաֆըղըղդլար քի, չօճուգլարը ագըլպալիղ օլտուղունտա թէք-
րար վաֆթիգ էտէր իտիլէր: (1522 տէ.)

Միքայէլ Սէրվէտոս, չօճուգլարըն վաֆթիգի պէօյիւք իսթիքրահ
վէ նէֆրէթ կէթրէճէք պիր խուսուս տուր տէր իտի: Ազիղ Րուհու
չիւրիւթմէք տիր վէ Քրիստոսուն փատիշահլըղընը խօրլամագ տըր.
Քրիստոսուն ինքեար էթմէք տիր. . . տէյի խտտաա էտէր իտի: Պու-
նուն պու գատար զըտտիյէթ վէ նէֆսանիյէթինէ Գալլին քէնտիսի
գարշը գօյտու: (Գիր. Գ. Վիճաբանութիւն ԺԶ. 31.)

Թըրանսիլլիան մինիսթըրլարը « չօճուգլուգտա վաֆթիգ օլան-
լարը գարտաշ միսալի գապուլ էթմէլի, լաքին պէօյիւլիւպ ագըլ-
պալիղ օլտուգլարընտա, թէքրար վաֆթիգ էթմէլի »: Վէ Սոկին-
եանք վաֆթիգ մուխայէր վէ ազատ պիր շէյ տիր, իսթէր չօճուգ-

լարա վերելսին, իսթէր վերլումէսին պիր քէրամէթի վէ լուզումի եօզ սուր տէր իտիւէր :

Թէոդորէս Պէտա վէ շիմտիքի Գալվինական վէ Լուտերականա-
րն հէփսի պու էֆքեարտա տըրլար քի, վաֆթիդ Գրիստոստան ի-
ճատ օլունմուշ, վէ լութֆ վէրիր պիր սըրր տէյլլ . անճագ Ալլահ
իլէ քրիսթիանլարն պէյնինտէ պիր մուգավէլէ, եախօտ անտը ճէ-
տիտին պիր շարթը եա նիշանը տըր : Պիզիմ շիմտիքի բրօթէսթան-
լար ազալըղա տախիլ օլումշ քիմսէլէրին չօճուգլարընը վաֆթիդ է-
տէրլէր . ազա օլմայանլարըն չօճուգլարընը էթմէլլէր, զահէր պու-
նուն տա ֆէթվասը վար :

ՅԿԳ . Լաքին էվայիլտէ, պազըլարը տա կաթողիկէ քիլիսէ ին-
տինտէ միւնթէրէմ հայրապետլէր վէ քիլիսէ վարդապետլէրի եա եա-
նըլմըշ օլտուգլարընտան եա վաֆթիդին ազիդ սըրընա օլան բիայէթ-
լէրինտէն նաշի, եանլըշ զիւիւմլէրէ սիւլիւք էթաիլէր :

Ֆիտիոս եպիսկոպոս (253 տէ) Ափրիկէտէ իտտաա էթտի քի,
սէքիդ կիւնտէն էվվէլ չօճուգլար վաֆթիդ օլմամալը, պունա գարշը
Ս . Կիպրիանոս (59 հաճա Բէթուպիս) վէ Կարքեդոն սինօթու 66
հայրապետտէն իպարէթ օլարագ, ընա գարշը եազըպ , զիւյմիւնիւ
ճէրհ էթաիլէր . չօճուգլար վաֆթիդ օլապիլիր, վէ քիլիսէնին ուսի-
լի գատիմի պու սուր տէյերէք գարար վէրտիլէր :

Տէրտուղիանոս (800 Դրոսթէան Գլ ժԼ) տահա էյի վէ լայըզը
սայըյօր քի չօճուգլար ազըլպալիդ օլտուգլարընտա վաֆթիդ օլսուն-
լար . չիւնքի տահա էյի տիր, էսալէթէն իզրար էթմէք, Ալլահ
վատ էթմէք, նէթէքի վէքեալէթէն . լաքին եինէ չօճուգլար վաֆ-
թիդ օլմալը տըրլար տէյի իտտաա էտէր իտի : Պու ֆիքիր պաշգա,
բրօթէսթանընքի պաշգա :

Ս . Գրիգոր Նազիանզիան . (ճառ . Խ .) իւշ եաշընա գատար չօ-
ճուգլար տուրսալար տահա էյի տիր, եէթիշիր քի էօլիւմ թէհիլքէ-
սինտէն սալիմ օլսունլար, եօգսա վաֆթիդ օլմալը տըրլար տէյօր :

Նրազմոս տախի սուրէթա Գաթօլիք վէ մէյիլճէ բրօթէսթան .
չօճուգլար հագգընտա մին էլ գատիմ քիլիսէնին ճարի օլան ուսիլինի
իճրա էթմէլի, լաքին չօճուգլար պէօլիւլլէր իսէ, ընլարը վէքեալէ-
թէն վէրտիլլէրի վատարտա գալիլէշտիրմէլի, գապուլ էթմէտիլլէ-
րի հալտէ, քրիսթիանճա եաշամայա ընլարա իճպար էթմէմէլի տէյօր :

ՅԿԴ . Լաքին (Մարթ . ԻԸ . 19 .) Գրիստոսուն ումուլէն, կիտին
վաֆթիդ էտին տէմէսիլլէ, հիշ պիրիսինի միւսթէսնա թուլմայօր վէ
արղիւսիւ տէ, չիւնքի հէփսինին սէլամէթի իչին կէլմիշ իտի, օ
օլտու : Վէ (Մարթ . ԺԺ . 14 : Մարթ . Ժ . 14 : Ղաւ . ԺԸ . 16 .) Զօ-
ճուգլարը եանըմա կէլմէտէն մէն էթմէյին թէնպիհի տախի պու նի-
յէթինէ մէպին իտի : Քէզալիք (Յաւ . Գ . 5 .) Էկէր պիր քիմսէ եա-
նի ինսանլարըն հէփսի, քիմ օլուրսա օլսուն սուտան վէ բուհտան

տողմազսա , Ալլահն փատիշահլըղընա կիրէմէզ տէմէօի , Գրիստոս է-
ֆէնտիմիզին պու նիյէթինէ մէպնի իտի : Վէ (Գործ. Բ. 38.) հաշան
Պետրոս էմր էտէյօր , քի հէր քէս վաֆթիզ օլտուն , քի կիւնահլար-
տան խէլաս օլտուն , վէ իւշ պին քիշի օրատա վաֆթիզ էթտիրտիյի
պունա մէպնի օլտու : (ԹՁ. 14. 33.) Լիտիա վէ խանէսի Գօլէնեա
Մակէղոնեալը զէնճիրճի պաշը վէ խանէսի պունա մէպնի տիր , քի
վաֆթիզ խոստուսունտա Գրիստոս էֆէնտիմիզին էմրի իլահիսինի իճ-
րա էթտիրէր . զիրա (Տեառ. Գ. 5.) եազըլմըշ տըր . « տէյիլ քի պի-
զիմ սալիհիք ամէլլէրիմիզ իլէ , քի պիզլէր իշլէմիշիզ , իլա քէնտի
մէրհամէթինէ կէօրէ , սու հալիւղու վասէթասըլյա թէքրար տօղմա-
մըզ իլէ , վէ պիզլիմ իւզէրիմիզէ Ազիզ բուհուն տօղլունճա կէլմէսի
իլէ , պիզլէրի գուրթարտը » : Վէ (Գործ. Բ. 39.) « Սիզլէրին հէր
պիրիսի Գրիստոսուն իսմի իլէ կիւնահլարըն աֆիլըղը իշին վաֆթիզ
օլտուն » . տէտիքտէն սօնրա Պետրոս իլավէ էտէր : « Զիրա պու միւժտէ
սիզին իշին տիր . վէ էվլատարընըզ իշին տիր » : (Հուժ. Ե. 20.) :
Պօղոս առաքեալ իլք Ադամըն կիւնահլըն թէէսսիրինի վէ Գրիստո-
սուն վասէթասը իլէ պախշ օլտունան լութֆ թէէսիրինի , պիր պիրի
իլէ բուպար վէ մուվազէնէ էյլէտիքտէ . « նէրէտէ քի ճիւնհա արթ-
տը իսէ , տահա զիյատէ լութֆ ճօշտու , թաշտը . էօյլէ քի , նասըլ
քի կիւնահ էօլիւմ իլէ հիւքմ էթտի իսէ , քէզալիք Յիսուս Գրիստո-
սուն վասէթասը իլէ վէ լութֆ սալիհիլի իլէ էպէտ էլ ապատ հիւքմ
էտէճէք » տէմիշ տիր : Մուախսարէն Գրիստոս էֆէնտիմիզ չօճուգ-
լար հազգընտա , քի կէօյլէրին փատիշահլըղը օնլարըն տըր տէյի ա-
շըգտան սէօյլէյօրսա . նէ իլէ , նէ վասէթա իլէ . միւճէրրէտ քէնտի-
սինին իպրազ էթտիյի սուտան վէ բուհտան տօղմազ վասէթասը իլէ
սէօյլէյօր . եանի վաֆթիզ սըրրընըն լութֆու իլէ , օնու քի քէնտի-
սի ինսանլարըն սէլամէթ պուլմասը իշին , շարթը մութլազ կիպի
թէէսսիս էթտի : Խիւլասէյի քէլամ , ինսանլարըն հէփսի վէ նասըլ քի
(Ա. Կորն. Ա. 14. 15. 16.) եազըյօր , հէփսի վաֆթիզ սըրրընըլ ալմալը :

ՅԿԵ . Մուախսարէն ազըլճա տախի հէր քէսին վէ տէյիլ եալը-
նըզ պէօլիւքլէրին , իլա չօճուգլարըն տախի սկզբնական կիւնահ ի-
շինտէ օլուպ , մութլազա վաֆթիզ օլմայա միւլթաճ օլտուգլարը
պէտիհի տիր : Իլմի ֆիրօգօֆիյաճա պազը էֆալ (ներգործութիւնք)
էսպապընտան ('ի պատճառացն) անլաշըլտըղը կիպի , պազը տա էս-
պապ էֆալընտան անլաշըլըր : (Հուժ. Ե. 10. 12.) ալէմին պիլտիյի
տիր քի , իլք Ադամըն կիւնահլընտան պու կիւնահլըն ճէզասը օլմազ
իւզէրէ տիւնեայա էօլիւմ կիրտի , վէ էօլիւմ իլէ պէրապէր էնվայի
մէշազգաթ պէնի ատէմի սարտը , գուշաթտը . պու էօլիւմ վէ պու
մէշազգաթ տէմէք քի կիւնահ սէմէրէսի , եախօտ ճէզասը տըր . է-
կէրշի ինսան ճինսինէ պու կիւնահ սիրայէթ էթմէմիշ օլսայըտը վէ
ինսան ճինսի իլք աթամըզտա մէվճուտ պուլունտօղու իշին , կիւ-

նահընա տա ճէզասընա տա հիսսէտար վէ կիրիֆթար օլտուղու աշի-
քեար իքէն, թութալըմ քի, իւք փէտէրիմիդան մատա ինսան
ճինսի պու կիւնահը իշլէմէմիշ օլսուն, նիշին էօյլէ իսէ պիզլէր ճէ-
զայէ կիրիֆթար օլմուշուզ . նիշին էօյլէ իսէ մահ ու վահ վէ ֆիղան
իլէ էօմրիւմիւզիւ կէշիքիօրուզ . պու կիւնահը պիզլէր տախի օնուն
իլէ իշլէմէմիշ օլսայըտըզ, եարատանըն ատալէթ ու մէրհամէթինէ
եազըշըր մը իտի քի, աթամըզ կիւնահ իշլէսին, պիզ էվլատլարը ճէ-
զասընը չէքէլիմ . նիշին էվվէլքի սաատէթի գայպ էտէլիմ, նիշին
տօղրու տուրուրքէն էյրիյէ մէյլ էտէլիմ . նիշին էյիտի վար իքէն
ֆէնասընը իրթիքեապ էտէլիմ : Պու էյրիլիք, պու ֆէնա շէյլէրէ
մէյալլըզ գայտէյի մէքրուհէսինի, եարատան Ալլահ մը թապիաթըմը-
զա նասպ էթտի . պու ինսանըն էյրիլիքտէ վէ տօղրուլուզտա պի-
գարար տուրմասընը թապիաթտա Ալլահ մը խալզ էյլէտի . խանըր,
հաշա : Եարատան հէր նէ եարաթտը իսէ, էյի եարաթտը . « Եւ ե-
տես Աստուած զի բարի է » : (Ծննդ. Ա.) վէ գայտէյի միւքէմէլլին-
տէ հէփսինի խալզ էթտի, ինսան միւսթագիմ պիր գանուն ալթընտա
եարատըլտը, լաքին ինսան իշպու գանուն ալթընտա տուրմայըպ քէն-
տինէ պախշ օլունան գայտէյի րապպանիյի իխալ էթտի, ճիւնհայը
իրթիքեապ էթտի . թապիաթըն սաատէթ վէ իսթիգամէթինի եէրին-
տէն օյնաթտը . պիր շաշգընլըզ տըր իշիմիզտէ գուհուր էթտի . պիր
իզթիլուպը գալպ, վէ վիճուտէ ընգըլապ վէ ալթ իւսթիլիւք փէյտա
օլտու . տիւշտիւք պու տէրկեահը ֆիղանա, վէ հալա իւզէրիմիզտէ
տիր, վէ իլէ էպէտ տէ պագի գալաճագ տըր : Պունլար հէփ կիւնահ-
տան նէշաթ էթտի . ճէզամըզ տըր հագգ թարաֆընտան . չարէ եօզ
չէքէճէլիզ : Եվվէթ հաշան վաֆթիզ օլտուգուսա պու ճիւնհատան
Քրիստոս էֆէնտիմիզլին պիր ինայէթի իլէ եալընըզ գուրթուլուզ,
լաքին հիքմէթինտէն սիւալ օլունմազ, քի ճէզասընը հալա չէքէյօ-
րուզ, վէ քիմ պիլլի, աճապա պու ճէզատան նէ վագիթ գուրթու-
լաճաղըզ :

Խասիմէրիմիզ էկէրչի տէրսէ, շիմտիքի հալիմիզ նէ իսէ, պի-
տայէթինտէն տէ պէօյլէ իտիք, պունտան շու չըգար քի, էօյլէ իսէ
եարատան ինսանը զաթէն վէ ասլէն գուսուրլու եարաթմըշ, վէ իշ-
պու գուսուրլու, եա օ տուր քի ճէնապը հագգ ազլը եէթիշմէյէրէք
եարաթմըշ, պու քի հաշա . Ալլահ համագաթ Ալլահը տէմէք օլուր,
եա օ տուր քի, ազլը եէթիշմիշ ամմա պէօյլէ իսթէմիշ . օլ վագըթ
տա եարատան Ալլահ տէյիլ ատալէթ վէ մէրհամէթ Ալլահը, իլլա
հագարէթ Ալլահը թէսիլիյէ օլմալը . օ քի պէօյիւք քիւֆիւր տիւր :

Յիզ . Պիր իքինճի րաճօն էսկի ահաըն սիւննէթինտէն ալընըր,
օ քի Քրիստոսուն իճատ էթտիլի վաֆթիզ սըրրընըն թէմսիլի իտի,
վէ քեաֆֆէսի էրքէքլէրին սիւննէթ օլմալըլտը քի, Մովսէսին նօ-
մոսու միւճիւպինճէ Ալլահըն ճէմաաթը սըրասընա, վէ սիւքինէ իտ-

խալ օլտուն . պու սիւննէթ զաթէն Գրիստոսուն վաֆթիզ արրընա էմալ իքէն , վազթընտա օնուն ասլը զուհուր էթտիլինտէ օ էմալ արթըզ տուր օլտու : (Կաթ . Բ. 11. 12.) Պօղոս առաքեալ Գրիստոսուն վաֆթիզինի էլ իլէ օլմայան սիւննէթ թէսիյէ էտիյօր , Գրիստոսուն տա իշպու . վաֆթիզի վասէթասըլա , հէր քէս օնուն քիլիսէսինէ իտխալ օլույօր . տէմէք քի կէրէք սիւննէթին , կէրէք վաֆթիզին մազստը իլահիսի քիլիսէ իլէ քէնտի ճէմաթլարընը պիրլէշտիրմէք , իթթիֆազա իպթիտար էթմէք տէմէք տիր :

ՅԿԷ . Պիր տէ էկէրչի չօճուզլար վաֆթիզ օլմատըզլարը հալտէ էօլիւպ ճէննէթէ վաֆթիզսիզ կիտէյօրսալար , տէմէք քի Գրիստոս էֆէնտիմիզ պու խուսուստա ալէմին գուրթարըճըսը օլմամըշ օլուր : (Տէր . Բ. 11. Հաթ . Ե. 18.) պու քի Գրիստոսուն գան տէօքմէսինէ վէ մէճուրիյէթը իլահիյէսինի պօշա չըզարմազ տըր , պիլ ախէրէ ազիզ քիթապը վէ հիւքմիւնիւ , աւետարանը վէ հիւքմիւնիւ թէմամը իլէ չիւրիւթմէք տիր : Բրօթէսթան պիր չօճուզուն վաֆթիզ օլմասընա լուզոււմ հօգ տուր տէմէսինին նէ գատար մազարրաթը վար օլտուզունու պու ճիւմէտէն անլասըն . վէ տին պապընտա փէք օ դատար սէրպէսթ երբիւմէսին :

ՅԿԸ . Վաֆթիզ ինսանլարըն հէփսինէ , պայ կէտա , զիւքիւր վէ իւնասա վէրիւմիշ վէ վէրիւմէլի տիր . իշպու սահիպէք Գրիստոսուն չիֆահէն քէլամընտան տախի միւսպիթ , վէ միւպէյյէն տիր . վէ քիւլիսէնին ուսիլի մուգատտէսի պու խուսուստա էվայիլտէն չիմտիյէ տէկին պագի վէ ճարի տիր :

Կարքեդոն սինօթու (283 տէ) ալթմըշ ալթը հայրապետլէր Ֆիտիոս եպիսկոպոսա դարչը շէօյլէ գարար էտէրլէր : Իշթէ Ս . Կիպրիանոսուն մէքթուպու , քի ճէմի եպիսկոպոսլարըն իթթիֆազը իլէ Ֆիտիոս եպիսկոպոսա եազըլտը . « Սէնին միւնասիպ կէօրտիւլին խուսուսու , պիզաթէն հիշ պիր քիմսէ գապուլ էթմէյօր , իլլա մուղաթիւրի օլարագ հէփիմիզ պիլ ճիւմէ գարար վէրտիք , եէնի տօղմուշ ինսանըն հիշ պիրիսինէ Ալլահըն ինայէթինի մէն էթմէմէլի . ֆիէլ վազի մատամ քի փէք աղըրճա ճինայէթլէրտէ պուլունանլարա , վէ էվվէլտէն Ալլահա դարչը կիւնահ իշլէյէնլէրէ , պատէհու իման կէթիրտիքլէրի հալտէ , կիւնահլարըն աֆվըղը իթա օլունույօրսա , վէ վաֆթիզտէն վէ լութֆտան հիշ պիրիսի մէն օլունմայօրսա , նէ գատար զիյատէ օլթըֆըլ չօճուգ մէն օլունմամագ կէրէք տիր քի , հէնուգ տօղուպ , հիշ կիւնահ իշլէմէմիշ , վէ Ագամըն զիւրիւլէթինսա տէն թէնճէ տօղարագ , էսկի էօլիւմ ֆէսատընա տօղտուզու անտէ կիրիֆթար օլտու » : Մէճիլսին իշպու գարարը քիլիսէնին էսկի ուսիլինէ մուվաֆըզ օլտուզու իշին , թահրիւր վէ իլան օլտու , տէյիլ քի եէնի պիր գարար իճատ օլուպ , եէնի պիր ուսիլ քիլիսէյէ վէրիլտի : Պու պապտէ իշթէ Ս . Օգոստինոսուն (28 ինճէ Դեքտեմբեր) սէօյլէ-

տիյի ճէվապ : « Ազիզ Կիպրիանոս եէնի պիր գարար թէրթիպ էթ-
մէտի . իլլա քիլիսէնին մէզհէպինի գալիլէն հիմայէ էտէրէք , ծնարը
քի չօճուղուն տողտուղունտան սէքիզ կիւն կէշմէտիքճէ վաֆթիզ օլ-
մամալը , իտտաասընտա կէզէր իտիլէր , տողրու եօլա կէթիրմէք ի-
չին եէնի տողմուշ չօճուգ նօմոսճա անինտէ վաֆթիզ օլապիլիւր տէ-
յի , քէնտի եպիսկոպոսլարը իթթիֆազը իլէ գարար վէրտի » տէր :

Քէզալիք Միլէվիթեան սինօթու Ս . Օղոստինոսուն ըկյասէթին-
տէ թէճէմմիւ էտէրէք շու վէճհ իլէ գարար գըլտը . (416. Կանոն 2.)
« Հէր քիմ քի եէնի անալարընտան տողմուշ չօճուգլար վաֆթիզ էթ-
մէսինի ինքեար էտէրսէ , եախօտ կիւնահլար աֆվըղը իչին էվվէթ
վաֆթիզ օլուրլար . լաքին Ադամըն սկզբնական կիւնահընտան ծնլար
պիր շէյ ալմազլար , քի վաֆթիզ իլէ թէմիլզէնսին տէրսէ . անաթե-
մա օլսուն » : Պու գարար Բէլաճեան ըաֆըզըլարա գարշը տըր . լա-
քին Բէլաճեան ըաֆըզըլար պիլէ հէր նէ գատար սկզբնական կիւնա-
հը տախի գալիլէն ինքեար էթտիլէր իսէ տէ , պու ճիւմլէ չօճուգլա-
րըն վաֆթիզ օլմասը էլզէմ տիր տէյի էօյրէտիլէր իտի . վէ չօճուգ-
լարըն վաֆթիզինի եէվմիլէ իճրա էտէրլէր իտի . նէ հաճէթ :

Հէփսինին մէճմուի օլան Տրիտէնդեան սինօթու շէօյլէ սէօյլէր .
(Նէսո Է . Կանոն 13.) « հէր քիմ տէրսէ չօճուգլարտա իման ամէլի
պուլունմատըղընտան , վաֆթիզ օլտուգտան սօնրա . քրիսթիյանլար
սըրասընա իտխալ օլունմամալը , վէ պունուն իչին ազիլ պալիլ օլ-
տուգլարընտա , թէքրարէն վաֆթիզ օլմալը . . . անաթեմա օլսուն » :

Քէզալիք (Կանոն 14. Նէսո Է .) չօճուգլար ազըլ պալիլ օլտուգ-
լարընտա , կնքահայրլարըն թարաֆլարընտան վէրիլէն սէօյլէրի թաս-
տիգ էտէրսէլէր , նէ ալա էթմէզսէլէր , ծնարը քրիսթիյանճա եաշա-
մայա զօր էթմէմէլի , տէյէնլէրէ լանէթ օգույօր :

Յիթ . Հայրապետէրին էն միւհթէրէմլէրինտէն վէ էն էսկիլէրին-
տէն պիր իքիսինին չահատէթինի տէ եազմագ ճայիլ տիր :

Ս . Իրէնէոս , (Ընդդէմ հէթէթիկոսոյ . Գլ . ԻԲ .) « Էֆէնտիմիլ
քեաֆֆէսինի քէնտի վասէթասըլլա գուրթարմայա կէտի , օլ քեաֆ-
ֆէյի ինսանլարը քի , քէնտի վասէթասըլլա Ալլահա տողարլար .
նութգա գատիր օլմայան մասոււլարը վէ կէնճլէրի վէ քեաթիլլէրի .
պունուն իչին տիր քի Քրիստոս հէր եաշ իչին կէտի . չօճուգլար ի-
չին՝ չօճուգ օլարագ . չօճուգլարը ազիլ էթտի . թըֆըլար իչին թը-
ֆըլ , քի պու եաշը թաշըյանլարը ազիլ էթսին » :

Որոգինէս ('է Գլ . 2. Թղլէն առ Հոմիլայէյի .) « Չօճուգլարա
տախի վաֆթիզ վէրմէք թալիւթընը քիլիսէ չիֆահէն առաքեալ-
լարտան ալտը . գիրա ծնլար քի , Ալլահանի սըրըլարըն կիզլի խու-
սուսաթընը պիլ հէվալէ (եանի քէնտի կնքահայրլարը վասէթասը ի-
լէ) ալտըլար , փէք ալա պիլիւր իտիլէր քի , հէփսինտէ տէ կիւնահըն
ասըլ լէքէլէրի պուլունուր . ծնլարըն քի սու վէ ազիլ ըուհ իլէ եայգան-
մասը լազըմ կէլէճէք » :

Տէրտուղիանոս , հէր նէ գատար քի չօճուզլարըն վաֆթիդ օլմա-
սը ազըլ պալիդ օլմատան մինասիպ տէյիլ էֆքեարընտա խտի իսէ տէ ,
օ տա վաֆթիդ սըրըրնա օլան հիւրմէթինտէն նաչի խտի , պու ճիւմ-
լէ քիլիսէ քէնտի ուսիլլիստէ գատիւմ վէ տայիւմ , չօճուզլարը վաֆ-
թիդ էտէր . վէ Տէրտուղիանոս քէնտիսի պիլէ պու ուսուլու միւհ-
թէրէմէյի թահսին էտէյօր . (Գիրք . Յաղ . Ջըրուսէն . Գլ . ԺԵ . ԺԸ .)
չէօյլէ եաղըյօր « վէ օ քի հիյնի հաճէթտէ վաֆթիդ էթմէյէ գատիր
օլուպ , էթմէմիչ պուլուռնուրսա , պէօյիւք կիւնահ ալթընտա գալ-
մըչ օլուր » : Տէֆա (Գիրք . Յաղ . Հաֆայ . Գլ . ԼԹ . Խ .) « Գրիսթիյան-
լարըն չօճուզլարը աղիդ չաղըլըրլար , հէմ քէնտի թօխուլարընն
խասիյէթի սէպէպի իչին , հէմ թէէսսիսաթըն թէրթիպի իչին աղիդ-
լիյէ թախսիս օլուռնուչ օլտուզլարը միսիլլիւ , վէ պուռնուռ իլէ է-
ֆէնտիմիլին գարարընա կէօրէ , սէլամէթ պուլուրլար : Քէզալիք հէր
րուհ Գրիստոսա ատտ օլուռնայա գատար , Ագամա րահի ատտ օլու-
նուր » : « Եանի պու սէօզլէրտէն չու խթիխրաճ օլուր , մատամ քի
չօճուզլար սէլամէթ պուլմայա գատիր տիրլէր . էօյլէ իսէ վաֆթիդ
տախի օլմալը տըրլար » :

(Ս . Գրէֆուր Նաչիւնդիան Ճառ . Խ . Ոսկէթէրան 'ի խրադուռն առ Նորա-
դարյան : Աթրուսիո Գիրք . Յաղ . Աթրահադու . Գլ . ԺԱ : Վէ դարթիհիմ :
Ա . Միսիէ Հադ . ԽԱ . ԷԶ . 484 .)

ՅՇ . Պու գատար եազտըզլարըմըզտան անլաչըլտը քի , վաֆ-
թիդ սըրըր Գրիստոս էֆէնտիմիլին եէտի սըրըլարընտան պիրինճիսի ,
վէ էլզէմի տիր . վէ վաֆթիդ սըրըր Գրիստոս էֆէնտիմիլտէն թէէս-
սիս օլմուչ վէ նիչին օլմուչ վէ մուհասսէնաթընն նէ օլտուզու վէ
հէր քէսին պու սըրրա պօրճուլ վէ մէճպուր օլտուզու վէ վաֆթիդ-
սիդ պիր ատէմ նէ քրիսթիյան օլապիլիւր նէ տէ սէմանըն փատիչահ-
լըղընա կիրէ պիլիւր , Պօղոս առաքեալըն (Հադ . Գ . 20 . 24 .) եազ-
տըղընա կէօրէ « Նօմոս ամէլլէրինտէն հիչ պիր քիմսէ սատըզ օլա-
մազ » : Վէլ հասըլ վաֆթիդ սըրըր մէզհէպիմիլին պիրինճի ազայիտին-
տէն տիր . վէ բրօթէսթանլարըն իտտասսը . եանի աղիդ քիթապտա
չօճուզլարըն վաֆթիդինն զիքրի եօզ տուր , տէմէլէրի քիւլլիյէն
վահի տիր . չիւնքի ֆամիլեա թազըմը իչին տախի հաղորդ ալմայա
տայիր պիր քէլամ եօզ տուր . իմտի ծնլմը տա մը հաղորդ ալմասըն-
լար . սանիյէն նաթըլ քի կէօրտիւք , թէքմիլ խանէլէրի , առաքեալ-
լար վաֆթիդ էթտիլէր . պուռնլարըն չօճուզլարը տախի վաֆթիդ օլ-
մուչ օլտուզլարը պէտիհի տիր :

ՎԱՅԹԻՁ ՍԸՐՐԸՆԸՆ ՄԷՏՄՈՒՐՈՒ ՄԱՏՏԵՍԻ ՎԷ ՄԱԳԱՄԸ
(ԶԵՒԻ) ԵԱՆԻ ՍԷՕԶԼԷՐԻ

ՅՅԱ. Կէլէլիմ շիմաի պուսըրըն մէէմուրու քիմ օլաճաղընա , վէ քիմէր հասպ էլ զարուր օլապիլէճէյի խուսուսունա . մուախխարէն տէ պուսըրըն մատտէսի վէ էն միւզթաղի սէօզլէրի իւզէրինէ : Մկրտուծիւն մէէմուրու իւշ տիւրլիւ օլուր . էվվէլա պիհագզըն , վէ գանուէն եպիսկոպոս քէնտի վաղիֆէսինին իգթիզասընճա մէէմուր տուր : Սանիյէն եպիսկոպոս վէքիլլէրի մէէզունէն , քահանայար օլսուն , սարկաւագլար օլսուն , մէէմուր օլապիլլիւրէր . Սալիսէն Ավամ տան հէր քէս էրքէք օլսուն , գարը օլսուն . պունլարա տա մէճպուս ըլլէթ , վէ զարուրէթ մեհմուրլարը իսմի վէրլիւր :

Էվվէլա եպիսկոպոսլարըն վէ քահանայարըն կարզընըն վաղիֆէսի տիր . չիւնքի ծնլարա , նասըլ քի առաքեալլարա : (Մարթ. ԻԸ : Գործ. Ի. 28.) սէրահէթէն էօյրէթմէյէ վէ վաֆթիզ էթմէյէ վէ Ալլահըն քիլիսէսինի կիւտմէյէ էմր օլունմուշ տուր : (Ա. Կորն. Դ. 1.) « Ինսանլար պիզլէրի Գրիստոսուն մէէմուրլէրի , վէ Ալլահըն էսրարընըն պին պաշըլարը կիպի թութսունլար » :

Սանիյէն սարկաւագլար (Գործ. Զ. 5.) Ստեփաննոս վէ Փիլիպպոս սարկաւագլար վաֆթիզ էտէր իտիլէր . վէ աղիզ հաղորդուծիւն սըրըն էքմէյինի ճէմաաթա թագսիմ վէ թագաթիմ էտէր իտիլէր : (Ը. 38.) :

Սալիսէն մէճպուրիլլէթ , եանի սիր էօլիւմ թէհլիքէսի տօղան չօճուզուն իւզէրինտէ զուհուր էտէրսէ , եախօտ հասպ էլ զարուրէթ վաֆթիզ էթմէյէ հէր քէս մէէմուր , վէ մէէզուն տուր . եէթէր քի , վաֆթիզին իճապ էտէն լազըմը սէօզլէրինի պիլսին , վէ օլ նիլլէթի օլսուն :

ՅՅԲ. Վաֆթիզ պունուն իչին ըհսմէն վէ դայրի ըհսմէն իճրա օլունուր իտի , ըէսմէն վէ զինէթ իլէ էվալիլտէ , քիլիսէլէրտէ , պէօյիւք եօրթուլարտա , եանի զատիկ վէ պէնտէկոստէ տէ վաֆթիզ սըրըն իճրա օլուր ուտու : Ղայրի ըէսմի վաֆթիզ , հէր կիւնտէ վէ հէր մահալտէ օլապիլլիւր : Մէշհուր օլտու Ս . Կիպրիանոսուն , վէ Ս . Ստեփաննոս Բօմա քահանայապետինին մապէյնիտէքի միւճատէլէ . շէօյլէ քի Ս . Կիպրիանոս իտտաա էտէր իտի քի , հերետիկոս մէէմուրլէրինտէն իճրա օլունան վաֆթիզ հիշ տիր , (անվաւեր տիր) վէ ծնլարը թէքրար վաֆթիզ էթմէլի տիր . փափա հազրէթլէրի պունուն մուղայրիլլինի իտտաա էտէր իտի , մուախխարէն Ս . Իրէնէոս , վէ Ս . Ֆիրմիլիանոս Գայսէրի արքեպիսկոպոսու , Ս . Կիպրիանոսու

գանադրտըլար քի, կիթիլի եօլ եանըլ տըր, օ տա իթաաթ էթտի:

ՅՀԳ. Պու խուսուստա գուհուր էտէն եանըլըլար էվէլա Մարկիոն րաֆըղը ալէսսէվիյէ վաֆթիլ էթմէյէ գարըլարա պիլա մուճիպ սէլահիյէթ վէրտի, (Ս. Եպիֆան հերեթիկոսս-թեան ԽԲ: Բէգա-լէ՛ Ս. Եպիֆան. հերեթիկոսս-թեան ԽԹ.) եաղըյօր քի, Փէգուճեանըլար գարը թայֆէսինէ քահանայութիւն կարգը պիլէ վէրիւրէր. քէզալիք Ս. Օգոստինոս (Յաղ. հերեթիկոսս-թեան. Գլ ԻԷ.) : Տէֆա Եպի-փան (հերեթիկոսս-թեան. ԶԹ.) զիքը էտէրլէր քի: Գօլլիրիտեան հե-րետիկոսըլար պազը էյաամը մախսուսէտէ ալէնէն էքմէք ալըպ, Մա-րիամ Աստուածածինին իամինէ պատարազ սուհար ըտըլար:

Տէրտուղիանոս (Յաղ. Նախագր-թեան. Գլ ԽԱ.) « րաֆըղը գարը-լարնա նէ պէօյիւք ճէսարէթ, քի էօյրէթմէք, միւճատէլէ էթմէք, ճիւլէրի չըգարմայա գալըղըմադ, շիֆալանտըրմադ, վատ էթմէք, վէ գապիլ քի սույա պաթըրմադ (վաֆթիլ էթմէք) իճրաքնտա ա-խի պուլունույօրլար » : Բէզալիք (Յաղ. Մեր-թեան. Գլ ԺԷ.) պու կիպի ծնարը թագպիւ էտէր:

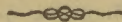
Կալվինականըլար իգար էտէրլէր քի, հիյնի թէհիլքէտէ ավամ տան վաֆթիլ էթմէք ուսիլինէ թա էվայիտէն քիլիսէ բուխսաթ վէրմիլ. ամա պիլ թաստիգ էտէմէյիլ:

Հայլարն պազը մահալլէրինտէ վէ բոււլար տախի իտտաա էտէր-լէր քի, վաֆթիլ մէէմուրու մութլադ կարգաւոր տուր, եօղսա չօ-ճուդ թէհիլքէտէ պուլունուրսա տա վաֆթիլդսիլ էօլսիւն, եինէ ճէ-մաաթտան պիր առէմ ծնու վաֆթիլ էտէմէլ, տէրլէր:

Պազը հայրապետլէրտէն Ս. Կիպրիանոս, Ս. Բարսեղ. րաֆըղը-լարտան իճրա օլունան վաֆթիլդի հիլ կիպի թուլթար ըտըլար. եանի րաֆըղըլարտա շնորհք վէ ազիլ բուհ եօդ տուր քի ծնու սայրըսընա վէրմէյէ գատիր օլսունլար: Հալ պու քի, եօգարըտա եաղտըդ պիր մէէմուր լուլթու վէրմէլ, վէլէվ գաթօլիք օլսուն, նէ տէ ազիլ բուհու, անճադ օլ լուլթուֆ փէյտա օլուր միճ Ֆիլիլ մեֆուլ. ('ի գործոյ գործեցելոյ) . իմաի րաֆըղըլար օլսուն, տին-սիլ օլսուն, եէթէր քի իճապ էտէն վաֆթիլդտէ միւդթաղա լուղէթ-լէրինի սէօլէսին սու իսթիմալ էթսին, վէ Գրիստոսուն քիլիսէսի նի-յէթինէ կէօրէ պէն տէ ծնու իճրա էտէյօրում տէյի նիլէթի օլսուն. վաֆթիլ վաֆթիլ տիր. մէէմուրուն տինի վաֆթիլդին լայըդ եա նա-լայըղըղընա մէրպուլ տէյիլ. վէ նասըլ քի վաֆթիլ մատտէսի (նիլթիւ) սու տուր. վաֆթիլ էն լաղըմը սըրր օլտուղունտան, Գրիստոս էֆէնտիմիլտէն էն գօլայ պիր մատտէ իրաէ օլունտու. քէ-զալիք մէէմուրու տա եէթիլի քի իսըրաղ օլունան շէրայիթ իլէ օլ-սուն, քիմ օլուրսա օլսուն. կէրէք եպիսկոպոս, կէրէք քահանայ, կէրէք սարկաւադ, կէրէք աշխարհական, կէրէք գարը, կէրէք քը-րիստոնեայ, կէրէք եահուտի վէ տինսիլ, քիմ օլուրսա օլսուն. ֆա-

գաթ կաթողիկէ քիլիսէնին էթախինէ վէ նիյէթինէ կէօրէ վաֆթիզ էտէրսէ , օլ վաֆթիզ նաֆըզ տըր (վաւեր տիր) :

ՅՀԳ . Վաֆթիզին էական սէօզլէրի Լաթին քիլիսէսինտէ պէն սէնի փէտէրին , օղուլուն վէ ազիզ բուհուն իսմի իլէ վաֆթիզ էտէրիւ . չարփ քիլիսէսինտէ տէ վաֆթիզ օլույօր պէնիւ էլիւ իլէ . (ա ա) փէտէրին օղուլուն վէ ազիզ բուհուն իսմինէ եւն : Պու սէօզլէրի Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտիսի (Մարթ. ԻԸ .) գըյամ էթտիքտէն սօնրա , չակիրալէրինէ էօյրէթտի . « վէ օնլարը փէտէրին , էվլատըն վէ ազիզ բուհուն իսմի իլէ վաֆթիզ էտին . . . » : Պունու քիլիսէ քէնտիսինէ պու սըրրըն իճրասընտա , մագամ (ձեւ խորհրդոյ) եանի սըրրըն էն խուզթագի սէօզլէրի իթթիխագ էթտի :

ՕՆՊԻՐԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

ԴՐՈՇՄ, ԳՈՒՎՎԷԹ ՍԸՐՐԸ.

ԵԱԽՕՏ ԵԱՂԱՆՄԱ ՍԸՐՐԸ

ՅԶԵ. ԻՇՊՈՒ ազիզ դրոշմ սրբոր քիլիսէնին գայտեսի իւզէրինէ վաֆթիզ սրբոր իւէ պիրլիքտէ իճրա օլտուղու էճիլտէն, ծնուն իքմալը եա տէվամը թէսմիյէ օլունուր: Պազը տա լութուֆ իհասն էթտիյինտէն. լուքուֆ սըրբը, պազը էլ գօյմա սրբոր, եա խօսա եաղլանմա սրբոր, սուրբ միւռոն սրբոր, մեօնիւրլէնմէ սըրբը, սեղամէթ սրբոր թէսմիյէ օլունուր, պազըսըլա: Պու իսիմէր դրոշմուն եա մատտէսինտէն, եա սէմէրէսինտէն, եա վաֆթիզ իւէ պիրլիքտէ շարզ քիլիսէլէրինտէ իճրա օլտուղունտան ալընարազ, նասըլ քի վաֆթիզ մեօնիւր (կնիք) թէսմիյէ օլունուրսա, պու սրբը տախի (կնիք) թէսմիյէ օլունուր. հաթտա էվայիլտէ պազը հայրապետէր իքիսին տէ պիրլիքտէ իճրա էթտիլէրինտէն, պու սրբոր վաֆթիզ, մկրտութիւն թէսմիյէ էթմիլէր: Պու սրբը եէնի ահալն եէսի սրբորարընըն պիրի տիր քի, վաֆթիզ օլանլարա ազիզ բուհուն լութֆունու տէրէճէլի նիհայէտէ, վէ ֆէվզ էլ ատէ զամմ էտէր. վէ կէրէք իմանտա գավիէն տուրմայա, կէրէք իճապ էթտիյինտէ իմանը թէսահուպ վէ մուհաֆազա էթմիյէ ազիզ բուհուն գուվէթինի ինսանա իհասն էտէր:

ՅԶԶ. Տրիտէնդեան սինօթու. (Նիւր. է. Կանն. Ա.) բրօթէս թանլարա գարշը պու սրբը իւզէրինէ շէօլէ եազըլօր: «Հէր քիմ քի վաֆթիզ օլանլարըն դրոշմ սրբորըն վահի, պիր ալին ու ատէթ տիր տէրսէ, վէ ասըլ վէ սահիս սրբը օլտուղունու ինքեար էտէրսէ, վէ էվայիլտէ ազիլ պալիզ օլմայա եազըն օլան քիմսէլէր իլին քէնտի իմանլարըն քիլիսէ հուզուրունտա թազրիր վէ իպրազ էտէճէք պիր թա'լիմ տէմէք իտի տէրսէ, նզովեալ օլտուն»: Վէ (Կանն. Բ. Գ.) տէ պու դրոշմ սրբոր ազիզ բուհա գարշը պիր կէօնէ հազարէթ տէմէք տէլիլ. չիւնքի պու սրբտա ազիզ բուհուն լութֆու վէրլիլը. սանիյէն պու սրբորն ասըլ մէճմուրու հասպէլ վազիֆէ վէլ մէճմուրլիյէթ եպիսկոպոս տուր, տէր:

ՅԶԵ. Պու սրբը ինքեար էտէն հերետիկոսլար:

Նովատիանոս, Նովատիանլարըն սէրկէրտէսի. էօլիւմ տէրէճէսինտէ խասթէլէնիպ, եաթագտա վաֆթիզ օլուր, վէ չիֆա պուլմայա եիւզ թութտուղունտա, տիկէր դրոշմըն սրբորըն քէնտի իւզէ-

րինէ իճրա օլմասընը խթէմէտի , զահիրէն օլսուն տէմէք քի պու սըրըը ինքեար էտէր իտի . իշպու վուգուաթը Կուռնելիոս Բօմա քահանայապետի Ֆապիոս Անտիօքլուչա եազտըղը մէքթուպինտէ նազլ էտէյօր : Վէ Թէոգորէտոս միւվէրրիսին ըիվայէթինէ կէօրէ « Նովատիանլար պու խուսուստան տօլայը . սինօթլարտա ճէրհ ու ըէտտ օլտուլար , ղիրա մէվքիւր միւվէրրիս տէր . (Գիւր Գ. Յաղ. հէրէպիլուսու կան առասպէլայ .) Նովատեանլար , խոստովանանք սըրըընը քէնտի ճէմաաթլարընտան գալտըրաւըլար , վէ վաֆիթիզ էթտիքլէրինէ աղիզ դըրոշմու եաղլամք սըրըընը վէրմէյօրլար . պու սէպէպտէն սիր քի , Նովատեանլարտան կաթողիկէ քիլիսէյէ տէօնէնլէրէ եաղլանսըլար տէյի , աղիք վիտէրլէր դարար դըլտըլար » : Լաքին պաղըլարը տա հայրապետէրտէն (Նիկիական Կանոն . Ը. Ֆիլաթիոս , Եպիֆան , Օֆուդիոնոս , Յուսէ Դամասկոյէ , վէ «այլէր ») տէյօրլար . Նովատիանոս վէ թալէպէլէրի պու սըրըը ինքեար էթմէտիլէր , անճադ իճրա էթմէք իւպլէր . իճրա էթմէմէք ինքեար էթմէք տէյիլ : Պուռուն իշին , Նիկիա հայրապետլէրի (Կանոն Ը. Լառոգիէ Կանոն Է. Սաբաթու Կանոն Է .) Վէ Բակիանոս մէքթուպլէրինտէ , Սեմբրոնիանոսա տէյօրլար քի . Նովատեանլարա իքի քէրէ էլ գօնմալը , պիրինճիսի դրոշմ իշին , իւքինճիսի քիլիսէ իլէ պարըշտըրմագ իշին :

Ալպիկեան վէ Վալտեան րաֆըղըլար , օն իքինճի տէհրտէ , դըրոշմ սըրըընը ինքեար էթտիլէր . հաթտա թաաճճիւպ էտէր իտիլէր քի , դրոշմու եպիսկոպոսլարտան մաատա սայըլարընըն վէրմէյէ միւգթէտիւր օլմատըղընըն սէպէպի նէ տիր :

Յովհաննէս Տալլէոս , Կալվինական քէզա . Վիքլէֆ 1370 տէ քէզա , Հիւս վէ թապիլէրի քէզա , Լութէր վէ Գալլին , վէ Անթօնիօ Տէտօմինիս վէ չիմտիքի բրօթէսթանլարըն սայըլմագ ճինպլէրի : Իշպու սըրըըն Քրիստոստան իճատ օլմատըղընը վէ ասըլ սըրը օլմատըղընը վէ կաթողիկէ քիլիսէնին իճատը օլտուղունու սէյլէրլէր : Լաքին կաթողիկէ քիլիսէսինին թալիմաթը սահիհէսի պու տուր :

ՊԱՊԸ ԵՎՎԵԼ

ԴՐՈՇՄ ՍԸՐՐԸՆԸ ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԵՆՏԻՄԻՁ ԻՃԱՏ ԷԾՏԻ

ՅԶԸ . Դրոշմ սըրըը Քրիստոս էֆէնտիմիզտէն իճատ օլուպ , եէնի ահտըն եէտի սըրըլարընըն պիրիսի վէ ասըլ վէ սահիհ սըրը օլտուղունու , կէրէք Ալլահըն եաղըլմըլ , վէ կէրէք եաղըլմամըլ քէլամընտան շէյլէ պէյան էտէրիզ : (Գործ . Ը. 14. 15 .) « Երուսաղէմտէ հաչան առաքեալլար տույտուլար իսէ քի , Սամարիա Ալլահըն քէլամընը դաւալուլ էթտի . օնլարա Պետրոսու վէ Յովհաննէսի իրսալ էյլէտիլէր , վէ

կէտիւնէր իսէ , օնլար (սամարեալըլար) իչին , քի ազիզ բուհու ալ-
սընլար տէյի տուա էթտիւնէր . զիրա հիչ պիրիսինին իւզէրինէ ազիզ
բուհ կէլմէմիչ իտի , պիր սատէ էֆէնտիմիզ Յիսուս իսմինէ վաֆթիզ
օլմուչ իտիւնէր . օլ վազըթ էլ գօր ուտուլար իւզէրէրինէ , վէ ազիզ
բուհու ալըր ըտըլար » : Պու սըրր իչին պուեստան աչըզ պիր իսպաթ
օլամազ , զիրա վաֆթիզ սըրընը օնլարա Փիլիպպոս վէրմիչ իտի .
վէ մատէմ Փիլիպպոս սարկաւազ իտի , օնլարա վաֆթիզի վէրտիյի
կիպի , ազիզ բուհու տա վէրմէմիչ իտի . անճազ դրոյմ սըրընը վէր-
մէք առաքեալարա մախսուս պիր մէէմուրիյէթ իտի : Մալիւմ տիւր
քի պիր մուամէլէյի բուհանիյէ սըրր օլմազ իչին գաչ շէյ լազըմտըր ,
մատտէ (նիւթ) վէ մէէմուր լազըմ . . . : Պիր տէ օլ սաւամէլէյի
մատտիյէտէն ազիզ բուհուն լութֆու նէշաթ էթմէլի , եանյ սըրը-
լար սատէ պիր բուհանի ային ու առէթ կիպի տէյիլ տիրէր : Դու-
ախիսարէն , օլ մուամէլէ Գրիստոստան իճատ վէ իճրա օլմուչ օլմու-
քի ասըլ սըրր օլապիլսին : Պու վուզուաթտա առաքեալարըն էլ գօյ-
մասը վասէթասը իլէ ազիզ բուհ վաֆթիզ օլմուչ առէմէր իւզէրինէ
քէմալը լութֆ իլէ էնէր , վէ լութֆ իլէ օնլարը տօլտուրուր վէ օն-
լարա գուվլէթ վէրիւր : Իչթէ ազիզ գրոշմ սըրըր , ասըլ քիլսէ սըր-
ըր օլտուղու վէ լազըմը օլտուղու պուեստան միւսպէթ վէ միւստէլլէլ
տիր . Եօլսա առաքեալըն Փիլիպպոստան վաֆթիզ օլմուչ առէմէր
իւզէրինէ էլ գօյուպ , ազիզ բուհու վէրտիքէրի վահի պիր շէյ օլ-
մուչ օլուր . լաքին պիզէ պու սըրր պիր առէմէ իմանտա գաւիլէշ-
մէյէ , վէ իմանը գաւիլէն մուհաֆազա էթմէյէ , էն լազըմը պիր սըրր
տըր : Տէֆա (Գործ. ԺԺ. 6.) Պօղոս առաքեալ Եփեսոս շէրինէ կէ-
լիւր , վէ օրատա օն իքի քիշի պուլուր . քի Գրիստոսա իման կէթիւր-
միչ իտիւնէր . սիւալ էտէր , իման կէթիւրտիլինիզտէ ազիզ բուհու ալ-
տընըզ մը . օնլար ճէվապ էտէրէր , պիզ ազիզ բուհու տէյիլ ալմազ ,
ազիզ բուհուն վար օլտուղունու տախի տույմամըշըզ : Պօղոս առաք-
եալ Թաաճհիւպ էտէր , վէ ումուսի գայտէյի սիւալ էտէր , էօյլէ իսէ
նէ իլէ վաֆթիզ օլտունուզ : Յովաննէսին վաֆթիզի իլէ տէյի ճէ-
վապ վէրիւրէր : Պօղոս առաքեալ օնլարա տէր , Յովաննէսին վաֆ-
թիզի Գրիստոսուն վաֆթիզինտէն փէք տուն վէ ֆէրզլի տիր , վէ օ-
նու թէֆսիր վէ Թարիֆ էտէր . վէ (3) « հաչան տույտուլար իսէ ,
էֆէնտիմիզ Յիսուս իսմինէ վաֆթիզ օլտուլար » : Պուրատա վաֆթիզ
սըրըր ըրվայէթի պիթտի : Պօղոս առաքեալ օնլարըն իւզէրինէ իքին-
ճի սըրըր իճրա էթմէյէ կէլտի : (6) « Վէ Պօղոս իւզէրէրինէ էլ
գօյտուղու կիպի ազիզ բուհ կէլտի վէ լիսանլար իլէ սէօյլէշիւր իտի-
ւէր » : Պու վուզուաթտա տախի Պօղոս առաքեալ օլ օն իքի քիշի
իւզէրինէ հէմ վաֆթիզ սըրընը էօյրէտիյօր վէ իճրա էտէյօր , հէմ դը-
րոշմ սըրընը իճրա էտիյօր . վէ պուսլար առաքեալըն էլ գօյմասը
վասէթասը իլէ սըրըլարըն սէմէրէսինի ալըյօրլար : Տէֆա (Գործ. Բ.

38.) « Նէտամէթ կէթիրին, վէ էֆէնտիմիզ Յիսուս Գրիստոս իսմինէ կիւնահլարընըզն աֆվը իչին հէֆինիզ վաֆթիզ օլուն, վէ ազիզ լուհուն պախչիչէրինի ակըսընըզ » : Աէ սէօզիւնիւ գապուլ էթ-տիրէր, վէ իւչ պին քիչի գաւտար վաֆթիզ օլտուլար, վէ միւճէր-րէտ դրոշմ սըրընը տա իճրա էթմիչլէր : Գէզալիք (Թ. 17.) Անա-նիա Պօղոս առաքեալը վաֆթիզ էթտի, պունուն կիպի Պետրոս առաքեալ տա Կունուլիոսու վաֆթիզ էթմիչ. (Ժ. 44. Ա. Գ.) ամմա էլ գօյմագ զիքը օլունմայօր : Պիր պէյիս եօգ : Պիր իքի վուգուլտան քիլիսէնին ումում գայտէսի աննաչըլըր : (Եբ. 2. 2.) « Մաղֆիրէթ վաֆթիզլէրին վէ էլ գօյմանըն էտասընա թէմէլ աթմայարագ, զի-րա ծնլարա քի, պիր քէրէ վաֆթիզ օլմուչար, քի սէմավի պախ-չիչլէր տասընը ալտըլար, վէ ազիզ լուհա իւհագ օլտուլար . . . թէթար մաղֆիրէթ իլէ թաղէլէնմէք միւմքին տէյիլ տիր » : Իստի յաւատան ալմըչ օլտուլունուզ պախչիչլէրին գըլմէթինի պիլէլիմ, գայպ էթմէյէլիմ, լաքին վաֆթիզ, վէ էլ գօյմագ, եանի դրոշմ սըրլարընը թէքրար էթմէնին ինթիմալի եօգ տուր, վէ մատամ քի ինսան կիւնահ իչլէրտէ, խոստովանանք սըրը վար քի կիւնահտան ազատ օլմագ իչին իճատ օլմուչ սըրը տըր . տէմէք քի էլ գօյմա սըրը վասէթասը իլէ ազիզ լուհուն էլթաֆը իլահիյէսինի ալմըչ օլուլօրուզ : Պօղոս առաքեալ գալիէն ծնլարն մուհաֆագասը իչին, պիլլէրէ իլսթար ու էմր էտիյօր : (Բ. Կ. Գ. Գ. 21.) Ալլահ « քի պիլլէրի սիզին իլէ Գրիստոսագ գալիլէտիրի . վէ օ քի պիլլի եաղ-լատը, վէ նիչանլատը . վէ լուհուն պերկիւզարընը իւզէրլէրիմիզ պախչիչլէրտի » : Պունլարը ազիզ քիթապտան կէթիրէրէք տէրիզ . մա-տէմ առաքեալարըն պու մուամէլէլէրինտէ, մատտի պիր նիչան վար տըր, վէ պու մուամէլէլէր սէօզլէրտէն վէ ամէլտէն տէ իպարէթ տիր-լէր, գատիմ տիրլէր վէ ազիզ էտիճի լութֆու վէրիլէր, եանի չօ-ճուղուն եախօտ վաֆթիզ օլմուչ ատէմին իւզէրինէ տուա իլէ էլ գօյմագ վար . վէ պու ազիզ մուամէլէ քիլիսէնին պիտայէթինտէն լութֆունու վաֆթիզ օլմուչ օլանլարա վէրմիչ տիր, տէմէք քի ա-զիզ սըրը տըր : Իչպու շէրայիթ, կէրէք Գրիստոսուն վէ կէրէք առաքեալարըն հէր գանղը մուամէլէսինտէ պուլունուլօրսա, պիզ օլ մուամէլէլէրէ քիլիսէ սըրը իսմինի վէրիլօրուզ . պունուն իչին բը-րօթէսթանլար կիւճէնմէսին : Գրիստոսուն էօյրէթտիլի վէ իճրա էթ-տիյի, վէ առաքեալարա վէ քիլիսէյէ էմր էթտիլի սըրը վէ ուսիլ պու տուր . վէ քիլիսէ լուէսսալարընըն ալտըղը թէնպիհ տէ պու տուր :

ՅՀԹ. Ազիզ ըիվայէթէ կէլինճէ . նասըլ քի գործոցտա եաղըլմը տըր (ԺԶ. 4.) « Առաքեալար շէհրլէրտէն կէզիպ կէչէր իքէն, ծն-լարա առաքեալարտան վէ քահանայլարտան վէրիլմիչ օլան էմիրլէրի

տագլասընլար տէյի չիֆահէն թէնպիհ էտէր իտիլէր» . քէզալիք Աւ-
լահըն քիլիսէսի տէ պագի տիր , վէ գըլաղուզ օլանըն քէնտի չիֆա-
հէն քէլամը պիզլէրէ էօյրէտիյօր , քի ֆրիստոս պու սըրըր իճատ էթ-
տի . վէ առաքեալլար ֆրիստոսուն իշպու ազիզ սըրըրնը իճրա էթ-
տիլէր : Վէ 1874 սէնէ տիր քի քիլիսէլէրիմիզ պու թէնպիհի հէր
վագըթ , վէ հէր եէրտէ Ազիզ սըրըր տըր տէյի , ըայէթը քեամիլէ իլէ
թութտուլար , վէ իճրա էյլէտիլէր : (Տե՛ս Մաշրոց խորհուրդ Վերոս-
թեան և Դրոշին) :

62 . Ազիզ հայրապետլէրին տախի պու խուսուստա օլան շա-
հատէթլէրինէ պագարսագ Ս . քիլիսէնին դրոշմ սըրըրնը ազիզ սըրը
տէյու իճրա էթտիլի ծնլարտան պէյան օլունուր : Առաքեալլարն շա-
կիրտի օլան Ս . Իրանոս (Ընդդէմ հեթէֆէիստ-թեան . Գիր+ Դ . Գլ . 1Ը .)
եաղըյօր « հէր քիմին քի իւզէրինէ առաքեալլար էլ գօյտուլար իսէ ,
ազիզ բուհու ալըրըտըլար քի էօմիւր թաամը տըր » :

Տէրտուլիանոս , (Յուլ . Միքոս-Նեան Գլ Ը .) « Պունտան (եանի
վաֆթիզտէն) սօնրա միւպարէքլէյէրէք (օրհնութեամբ) ազիզ բու-
հու չաղըրարագ վէ տալէթ էտէրէք էլ գօնուր » :

Թէտիլիոս Անթէքէլի առաքեալլար շակիրտի : Ավթօլիկոսա եա-
զըլան (Քիլիսի Ա .) « Պիզ քրիսթիյան չաղըրըյօրսագ սէպէսի . չիւն-
քի Ալլահըն եաղը իլէ եաղլանըյօրուզ » տէր :

Ս . Կիպրիանոս , (Թաւլի . Հէ . 72 .) Ստեփաննոս Բօմա քա-
հանայապետինէ գարչը եաղըյօր . քի հերետիկոսլարտան կաթողիկէ
քիլիսէյէ ալտէթ վէ իթաաթ էտէնլէրի պիւր էլ գօյմա իլէ գապուլ
էթմէմէլի . անճագ թէքըրար վաֆթիզ էթմէլի . զիրա տէր , « օլ վա-
զըթ իշթէ թէքմիլ ազիզ օլմայա , վէ Ալլահըն էվլաալարը օլմայա
գատիր օլուրլար , հաչան իքի ազիզ սըրըլար իլէ տօղարլար » : Վէ
(73 . Կէթիս-պիսի) ֆիլիպպոստան վաֆթիզ օլան Սամարիալլարըն
հագգընտա շէօյլէ եաղար . « Նօգսան օլան , Պետրոստան վէ Յով-
հաննէստէն իքմալ օլտու , քի ծնլարըն իւզէրինէ տուա էտէրէք վէ
էլ գօյարագ ազիզ բուհ ծնլարա տալէթ օլտուն , վէ ագսըն , օ քի
չիմտիքի պիզլիմ վագթիմիզտէ իճրա օլունույօր . նասըլ քի քիլիսէտէ
վաֆթիզ օլանլար . քիլիսէ բուհասալարընա թագտիմ օլուրլար . վէ
պիզլէրին տուասը իլէ , վէ էլ գօյմամըզ իլէ ազիզ բուհա մուվաֆ-
ֆագ օլուրլար . վէ նիշանը բապպանի իլէ իքմալ օլուրլար » :

Առաքեալական կանոն թէսմիյէ օլան քիթապտա , տախի եպիսկո-
պոսա օլան թէնպիհ պու մաալտէ տիր քի վաֆթիզ օլանլարը պիւր
տէ եազ իլէ եալլասըն , եանի դրոշմ սըրըրնը վէրսին . զիրա էվլէլ-
քի զէմանլարտա , պա խուսուս շարգ քիլիսէլէրինտէ , քի հէնուզ
պագի տիր , ուսուլլի գատիմ իտի , քի վաֆթիզ վէ դրոշմ պիւրի պի-
րինէ միւթէագգըպէն իճրա օլուր ուսուր :

Ելլիպէրիթեան սինօթու տախի (Կանոն 38 րէ) էմր վէ գարար

վերիօր քի, պիր երախայ Եօլիւմ թէհլիքէսինտէ պուլունուրսա ա-
նինտէ վաֆթիդ օլտուն, լաքին սաղալըրսա, պատէհու եպիսկոպոսա
կէօթիւրիւմէլի քի, օնուն իւզէրինէ էլ դօյուպ թէքմիլ օլապիլսին :
Քէզալիք Յովհան Ոսկեբերան (Բաշ. ԺԸ. ' Է Գործոյ առաւելոյ : Վէ Օգոս-
տինո Յաշ. Երբորոշէան Գիրք. ԺԵ.) տէյօր . « Պու ուսուլի (առաք-
եալլարն էլ դօյմասը, վէ տուա էթմէսի . վէ ազիդ բուհ վաֆթիդ օ-
լանն իւզէրինէ թէքմիլ կէլսին . նասըլ քի Սամարիալլարն իւզէ-
րինէ կէլտի իսէ) քիլիսէ քէնտի բուէսալարը իլէ շիմտի տախի սագ-
լայօր » : Էկէր զիյատէսինի արզիւ էտէրսէն, (Տե՛ս Նապոլիւ Ազի-
տինո ճաշ. Ժ. Գլ. Բ.) :

ՅԶԱ. Բրօթէսթանլար ազիդ քիթապըն մանալարնը պիրի պիրի
իլէ գարըշտըրարագ, հէր քէսին ֆիքրինի պուլանտըրմագ իսթէրէր.
քէէննի Անանիա Պօղոս առաքեալը վաֆթիդ էթմէտէն, օնուն իւզէ-
րինէ էլ դօյտու, վէ կէօղլէրինի աշտը : Պու պէօյլէ իսէ տէ, օլ
մուամէլէ պաշգա, վաֆթիդ մուամէլէսի պաշգա : Էվլէթ Անանիա
Պօղոսուն իւզէրինէ էլ դօյտու (Գործ. Թ. 17.) « Անանիա կիթտի վէ
. . . օնուն իւզէրինէ էլ դօյարագ տէտի . Սաւուղ գարընտաշ, պէնի
էֆէնտի Յիսուս կէօնտէրտի . . . քի կէօղլուն շիֆա պուլաճագ, վէ
ազիդ բուհ իլէ տօլաճագսըն . . . վէ գալգտը, վէ վաֆթիդ օլտու » :
Մուլթագ վաֆթիդ օլտուգտան սօնրա դրոշմ սըրըր, եանի էլ գօն-
մասը մուամէլէյի մուգատտէսի տէ Պօղոսուն իւզէրինէ իճրա օլտու :
Զիրա Անանիանն սէօղլէրի կէլէճէք վագըթտա վէ սօնրատան օլա-
ճագ մուամէլէյի, եանի կէօղլունիւն աշըլաճաղընը իխպար էտիյօր .
վէ ազիդ բուհ իլէ տօլաճագսըն տէյօր . վաֆթիդտէն էվլէլ մի : սօն-
րա մը . մուլթագ սօնրա քի, գալգտը վէ վաֆթիդ օլտու տէյօր .
վէ միւհէրրէտ էլ գօնմասը սըրըր տախի իճրա օլարագ ազիդ բուհ
իլէ տօլմուշ տուր : Քէզալիք (Գործ. Ժ. 44.) Պետրոս առաքեալ
Կուռնէլիոսու վաֆթիդ էթտի . վէ վաֆթիդ էթմէտէն ազիդ բուհ
հէփսինին իւզէրինէ կէլտի . պու ազիդ բուհուն կէլիլի ֆէվզ էլ ա-
տէ պիր ինայէթ կէլիլի տիր . նասըլ քի Հոգին սուրը Պէնտէկոստէ
կիւնիւնտէ ճէմի առաքեալլարն վէ Մարիամ Աստուածածինին իւզէ-
րինէ կէլտի իսէ : Բրօթէսթան պէլիլէր քի, ազիդ բուհ պիր եալը-
նըզ դրոշմ, սըրըր վասէթասը իլէ վէրիլի . վէ կաթողիկէ քիլիսէ
պէօյլէ Եօթրէտիր, քէզալիք : Սըրըր վասէթասը իլէ ազիդ բուհուն
լութֆուռուն վէրիլմէսի պաշգա, վէ ֆէվզ էլ ատէ օլարագ, ազիդ
բուհուն քէնտի լութֆուռու պիր քիմսէյէ մէճճանէն վէրմէսի պաշ-
գա, պուսու հէփիմիլ իգրար էտէրիդ . լաքին բրօթէսթան եինէ պու
սըրրտա հիլ պիր լութուֆ օլմատըղընը վէ վէրիլմէտիլինի, վէ պու-
նուն պիր սըրըր փայէսինտէ օլմատըղընը խտտա էտէր : Պու քի քի-
թապագ գարշը տըր, վէ Գրիստոսուն թալիմաթընը ինքեար վէ ճէրհ
էթմէք տիր : Սըրըր իլէ վէ եալսօտ սըրըր վասէթասը իլէ վէրիլէն լու-

Թուֆ, մին ֆիլի մեֆուլ Թապիր օլունուր, վէ մութլադ սըրրտան վէրիւր, վէ ինսանը Թէմիզլէյէն լութուֆ սրբարար շնորհք Թէսմիյէ օլունուր. ամմա ազիզ բուհուն պիր քիմէնին իւզէրինէ կէլտիլի հալտէ, իհսան էթտիլի ինայէթի վէ լութֆու ֆէվզ էլ ատէ պիր լութուֆ տուր. վէ մին ֆիլի ֆայիլ ('ի գործոյ գործողին) լութուֆ Թէսմիյէ օլունուր. հանի պիլա սէպէպ, պիլա վասէթա, մէճճանէն վէ ինայէթէն Ալլահն իպթէտիլի զաթա իհսան օլուր. վէ քիմ Ալլահա գարշը գոյապիլի. պիր կիւնահքեարը անինտէ սատըզ էտէպիլի քէնտի ճէմաաթը օլմայանը քէնտինէ ճէմաաթ իթթիխազ էտէր, պուհնա քիմէ պիր մանա վէրէմէզ. վէ Ալլահն կէճնակէճն լութուֆլարը վէ պախչիշլէրի ինսանլարա իհսան օլտուզունու հէր քէս պիլիլի : (Ա. Կ. Թ. Ժ. 4.) « Եվ վէթ լութֆլար Թազսիմ Թազսիմ տիր, ամմա ազիզ բուհ պիր տիր. (7.) հէր պիրինէ հէր քէսին մէնֆաաթընա կէօրէ (ազիզ) բուհուն իհսանլարը պախշ օլունումուշ. պազըլարընա իլիմ, պազըլարընա ֆիրասէթ, պազըլարընա մալիւմաթ, պազըլարընա իման, պազըլարընա շիֆա վէրիճի լութուֆ, պազըլարընա իլհամ, պազըլարընա : Հէր պիրինէ միւրատը ալիսի վէճի իլէ, էլթաֆը իլահիսինի պախշ ու Թազսիմ էթմիշ . . . » : (29.) « Մէկէր հէփսի առաքեմը մը տըր. հէփսի փէյդամպէր մի տիր. հէփսի մուաալլիմ վարդապէտ մի տիր. հէփսի լիսանլար մը օէօլլէրլէր » . պուհիւնէ պուհլարըն հէփսի հէմ վաֆթիզ սըրընը, հէմ դըրոշմ սըրըրընը էվլէլտէն ալմըշ ըտըլար, վէ հալընըզ պու սըրըլարա մախսուս օլան ազիզ բուհուն լութֆլարընը հէփսի ալմըշ իտի, վէ սայիր լութֆլարա կէօրէ, Պօղոս առաքեալըն տէտիլի կիպի տիր քի, հէր քէս հէր լութֆա վէ Ալլահն հէր պախչիշլինէ մալիք տէյիլ իտի :

ՅԶԲ. Պազը տա Ս. հայրապետէրին Թահրիրաթընտա պիր էլ գոյմազ ային ու ատէթի զիքր օլունույօրսա, էվայիլտէ կիւնահքեարլար նէտամէթ կէթիրտիքլէրինտէ, հախօտ բաֆըզըլըզտան նէֆրէթ վէ բուհու էթտիքլէրինտէ, ազիզ քիլիսէնին մէրհամէթինէ տախալէթ վէ միւրաճաաթ էտէր իտիլէր. պու վազըթտա վէ պու ատէմլէրին հազգընտա քիլիսէնին միւհթէրէմ պիր ային ու ատէթի վար ըտը, վէ իճրա օլունուր իտի, քի վազթըն վէ մէմէքէթին հալիսվոպոստ պուլունան զաթ օլ կիւնահքեարլարըն իւզէրինէ էլ գօր ուստու, վէ քիլիսէ իլէ պարըշըրլար ըտը : Պու էլ գոյմազ ուսուլինէ քիքսիմի սուլն (ձեռնադրութիւն) իսմի վէրիլի իտի, հախօտ օրհնութիւն, եա տա կանոն ապաշխարողաց Թէսմիյէ օլունուր ուստու. հիշ պիր հայրապետ, հիշ պիր քիլիսէ, հիշ պիր վազըթտա պու էլ գոյմազ ատէթի միւհթէրէմէսինի սըրր եէրինէ գոյմատը. վէ քիլիսէնին պու միսլիլի ային ու ատէթտէն օլան տահա չօզ էլ գոյմալարը վար տըր, քի պուլար հիշ պիր վազըթ սըրր ատտ օլունմամըշլար տըր :

329. Հայրապետներն պազըլարընն արիւթէն վէ խասսէթէն
 իշպու գուվլէթ (գրոշմ) սըրըը իւզէրինէ քիթապլարընտա գէքը էթ-
 մէտիքլէրինի բրօթէսթանլար քէնտիլէրինէ այնը ֆըրսանթ ատտ է-
 տէրլէր, մէսէլա կղւմէս Բօմա քահանայապետի Ս. Իգնատիոս, Ա-
 թէնագորաս, Յուստինոս վէ պազըլարը տա թահրիրաթլարընտա
 գէքը էտիյօրսալար, ծնու տա վաֆթիզ սըրըննն պիր գըսմը, եա-
 խօտ ային ու ատէթի մագամընտա եազարլար էօլէ իսէ. գրոշմը,
 եաղլամա պիր սըրը տէյիլ տէմէք իսթէրլէր: Պունլարա ճէվապ. էվ-
 վէլա պիր շէյին զիքը օլունմամասը օ շէյին օլմամասընա տէլալէթ օ-
 լամազ: Նէրէտէ հազըը սըրը քի Բրիստոս առաքեալլարը վաֆթիզ
 էթտի. աւետարանտա հիչ պիր եէրտէ գիքրի եօզ տուր: փէք ա-
 լա, առաքեալլար վաֆթիզ օլմատըլմը մը տէյէլիմ: Բրիստոսուն
 վալիտէսի Մարիամըն վէֆաթը եազըլմամըլ սըր. էօլլէ իսէ էօլմէ-
 տի մը տէյէլիմ. վէ զայրիհիւմ վէ զայրիհիւմ: Պունա րաճօնճա սէօզ
 տէմէզլէր: Կէլէլիմ հայրապետլէրէ, պազըլարը վաֆթիզի զիքը է-
 տէր հաղորդութիւնու գիքը էթմէզ. պազըլարը պու սըրըը, պա-
 զըլարը օ պիր սըրըը, հէր քէս քէնտի մագսէտի թահրիրա-
 թընա եախօտ իճապ վէ զուհուր էտէն սիւալէ կէօրէ ճէվապ վէրիը,
 վէ եազար, աւետարանիչլէրտէն պազըլարը Բրիստոսուն տօղուշու-
 նուն պիտայէթիւտէն եազար. պազըլարը հիչ տօղուշունու եազմազ.
 պունտան Բրիստոս ինսանճա տօղմամըլ մը չըզար, պու նէ աճայիպ
 հալ: Հայրապետլէրտէն քէզա պազըսը եազմըլ, վէ պազըսը տա
 եազմամըլ. հիչ պիր շէյ պունտան բրօթէսթանլար խիւլասէ էտէ-
 մէզլէր: Պիր տիկէր սէպէպ տալսի վար սըրը քի, էվայիլտէ վէ շարգ-
 տա հալա վաֆթիզ սըրըը գրոշմ սըրըը իլէ պիրիքտէ, պիր պիրինէ
 միւթէագզըպէն իճրա օլունտուղունտան, պու իքի սըրը վաֆթիզ
 սըրըը թապիր օլունուր. եախօտ գրոշմ վաֆթիզ սըրըննն իքմալը
 տէնիր: (Տե. Իւլիպիլիէան Բիօթիւնան 38 էնճէ Կանոնան): Կիպրիա-
 նոս (Թոշն 72.) իքի սըրըը եազար, սանիյէն Տէրտուղիանոս քի,
 Յովհաննէս աւետարանիչտէն էլլի սէնէ սօնրա տըր, աչըդտան եազը-
 յօր քի չօճուգլար վաֆթիզտէն սօնրա եաղլանըր, նէ տիր եաղլա-
 մազ սըրըը, Ս. միւռոն տէյիլ մի տիր, վէ չիմտի տէ վաֆթիզ վէ
 գրոշմ իքի սըրըլարը չօճուգ միւռոնլանմազ թապիրի իլէ անլաշըլ-
 մազ մը: Տէրտուղիանոս (Յաղ. Միքայիւն) իշպու եաղլամա ատէ-
 թինի քիլիսէ էն էսքի, եանի էսկի անտտա կէրէք փատիշալարը,
 կէրէք քահանայլարը եաղլամա ատէթիւտէն իթթիլազ էթմիշ տիր.
 Էվվէթ էթմիշ ամմա, Բրիստոս էֆէնտիմիզ եէնի անտըն էլ գօյմասը
 վէ եաղլանմասը ատէթինի, սըրըը իլահի գըլմէթինէ վէ շէրէֆինէ
 թէրֆի էթտի. վէ ծնա տա խաս վէ մախսուս լութֆ պաղլատը, քի
 մութլազ սուրէթտէ իշպու սըրը իճրա օլունտուղունտա օլ լութֆ ծն-
 տան հասըլ վէ նէշաթ էտէր. նասըլ քի եօզարըտա կէօրտիւք: Տէ-

Ֆա Տէրտուղիանոս (Գրէթ Յուլ. Յարութեան Ֆարձայ. Գլ. Ը.) « Թէն
 եայգանր , քի ճան լէքէսինտէն փագլէնտին . Թէն եաղլանըր
 քի , ճան աղիզլէնտին . Թէն նիշանլանըր (չօճուղուն աննընա խաչա-
 կընքել էտէրէք) քի ճան գուզլէթլէնտին . Թէն էլ գօնմասը իլէ
 (պասըլըպ) կէօլկէօլէնիր քի , ճան տա բուհ իլէ Թէնվիր օլունսուն .
 Թէն Քրիստոսուն Թէնի վէ գանը իլէ Թաամլանըր քի , ճան տա Ալ-
 լահտան չէշնի ալսըն » :

Պունլարտան դրոշմ սըրըրնըն եէնի անտըն եէտի սըրըլարընըն
 պլրիսի օլտուղունու իպրազ վէ պէյան էթմէք քեաֆի տիր , ամմա
 բրօթէսթան եինէ գանմազ ըմըշ . քէնտի բէյինէ վէ մէրամընա ինա-
 լէ օլունուր , էլպէթտէ քիլիտէտէ շիգագ օլունաճագ տէյօր Պօղոս
 առաքեալ , վէ տօղրուլուղա գարշը չըգաճագ տըրլար :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ԴՐՈՇՄ ՍԸՐՐԸՆԸՆ ՄԵՏԵՄՈՒՐՈՒ , ՄՈՏՏԵՍԻ , ՍԷՕԶԼԷՐԻ
 ՎԷ ՍԷՄԵՐԷԼԷՐԻ ԻԻԶԷՐԻՆԷ

ՅԶԴ . Նասըլ քի Փիլիպպոս առաքեալ Սամարիալըլարը , (Գործ.
 Ը. 14. 15.) վաֆթիզ էթտի , վէ Պետրոս վէ Յովհաննէս խասսէթէն
 երուսաղէմտէն իրապ օլուպ , էլ գօյմազ իչին դրոշմ խորհուրդունու
 օնլարըն իւզէրինէ իճրա էթտիլէր իսէ , քէզալիք էվայիլտէն պէրի
 Լաթին քիլիսէլէրինտէ պու ուսիլ մէրիլ իճրա թուրթուլուր , չիւնքի
 Փիլիպպոս սարկաւազ իտի . պիր եալընըզ վաֆթիզ էթմէյէ մէէզու-
 նիյէթի վար ըտը . ամմա դրոշմ սըրըրնը եպիսկոպոս օլան գալըն
 վէրմէսի մուգթազայը մէէմուրիյէթինտէն տիր . օնուն իչին առաք-
 եալար կէլիպ էլ գօյտուլար վէ մատամ քի առաքեալլար էլ-
 գօյմայա մէէմուր իմիշէր , քէզալիք պիր եալընըզ առաքեալ-
 լարըն խալէֆլէրի վէ տէրէճէսինի թաշըյանլար պու սըրրա շէրան
 վէ մէէմուրան մէէզուն վէ մէէմուր տըրլար . իշթէ Լաթին քիլիսէ-
 սինին ատէթի տէ պունա մէպնի տիր քի , եպիսկոպոսլար եալընըզ
 պու սըրըրն իճրասընա մէէմուր տուրլար . պաշգասը տէյիլ վէ էկէր
 առաքեալլարըն էթտիքլէրի վէ քիլիսէ ազիզ բիթայէթի պիղլէրէ
 գանուն ախը ու իթթիլազ օլունաճագ իսէ , տօղրուսու տա պու
 տուր :

ՅԶԵ . Լաքին Ասիատա շարգ քիլիսէլէրինին Բում վէ Էրմէնի վէ
 սայիր միլէլի միւխթէլիֆէնին էօթէտէն պէրի ատէթի գատիմէսի
 վազաա եպիսկոպոս շէրան վէ էսալէթէն վէ պէր մուգթէզայը մէէ-
 մուրիյէթ պու սըրրա մէէմուր տուր . Լաքին մէէզունէն վէ վէքեա-

լէթէն քահանայլար տախի պու սրրրա մէջմուր օլուպ, եէվմիյէ իճ-
րասընտա պուլունուրլար: Իշթէ պունուն իշին Ս. քիլիսէ րէտտ է-
տէր օլ քիմսէլէրի անլէր քի, եպիսկոպոսլարտան մատաա քահանայ-
լարը տա պու սրրրա շէրան մէջմուր ատտ էտէրլէր իտի (Կահն Գ.)
զիւրա եանլըշ տըր. վէ Ս. Կուռնէլիոս փափա դրոշմու քիլիսէ գա-
նունու իւզէրէ եպիսկոպոս իճրա էթմէլի տիր, լաքին շարգ քիլիսէ-
սինէ թա էվայիլտէն ումումի իհսան օլան բուխսաթա մէպնի, պիլա
թէրէտտիւտ հէր քահանայ իշպու սրրըր իճրա էտէր: Վէ Պէնէտիք-
թոս Ժ.Գ. (Յալ. Գաաաաաաաա Ժողով. Գիւր. Է.) « Պաշգա մահէլլէրտէ
քի դրոշմ րոււմ փափաղլարընտան իճրա օլունումուշ օլուպ տա քիւր-
սիյի շէրիֆտէն րէսմէն րէտտ օլունմամըշ իսէ, շէրի վէ նաֆըզ (վա-
ւերական) թուրթուլմալը, խաֆիէն վէ քէնտիլէրինէ քիւրսիյի շէրիֆ-
տէն իհսան օլան բուխսաթա պինաէն, վէ պու բուխսաթըն օլտու-
ղունա Բօմա փափալարընըն այնը միւսսամէհա վէ թէհամիլլէրի տէ-
լալէթ էտէր քի, մէզքիւր րոււլարըն ուսուլինի Բօմա քահանայա-
պետլէրի րանա պիլէրէք, մուխալիֆէթ էթմէտիլէր. նէ տէ պիր վա-
զըթ օնու ճէրհ եա րէտտ էթտիլէր: Պու ատէթ շարգ քիլիսէլէրին-
տէ պիր միւէսսէս ատէթ հիւքմիւնէ կիրմիշ իսէ տէ, զարպտա լա-
թին քիլիսէսի ֆիմապատ քէնտի քահանայլարընա սէլահիլէթի վէր-
մէտի, վէ վագըթ վագըթ պազը լաթին րահիպլէրի մուղայիրինտէ
պուլունտուլար իսէ տէ, շէտիտէն ճէրհ վէ րէտտ վէ թէվպիւ օլու-
նարապ, միւճաղաթ ալթընա պիլէ կիրտիլէր: Աֆրիգա վէ Մըսըր վէ
Իսկէնտէրիյէ քիլիսէլէրի տախի շարգ քիլիսէլէրի կիպի տավրանըր ի-
տիլէր: Պու պապտէ թաֆսիլէն մալիւմաթ արզու էտէն օգուսուն
(Միւէ. Հա. ԻԱ. 547. Յալ. Դըշ. Գ. Պէնէթիլլոս. Ժ.Գ. Յալ. Գաաաաա-
հն Ժողով. Գիւր. Է. եւն: Փէրրոնէ Ասրուաթաբաննիլն. Յալ. Դը-
շ. Գ.) :

Յ22. Բ. Դրոշմ սրրըրընըն մատտէսի (նիւթիւ) իւզէրինէ Աստ-
ուաճաբանլար պէյնինտէ միւճատէլէ վար տըր. պազըլարը տէրլէր
սատէ եպիսկոպոսուն, եախօտ քահանայնըն էլ գօյմասը տըր, նասըլ
քի (Գըթ. Ը. 14. 15.) չիւնքի էսկի մաշտոցլարտա միւռոն եաղը-
նըն զիքրի օլմատըղընտան վէ հայրապետլէրին պու սրըր իւզէրինէ
եազտըղընտա, էլ գօյմատան մատա տիկէր միւռոն սէօղիւնիւն զիք-
րի պուլունմատըղընտան միւռոն օլմասա տա պիր էլ գօյմասը միւգ-
թագի տիր տէտիլլէրինտէն, պունլար պէօլէ տէմէք իլէ րաֆըզը
սալըլմաղլար, վէ սուրը միւռն տա պիր մուգթագի հիսսէ տէյիլ:
Պազըլարը տա եալընըզ եաղլանմայը քեաֆի մատտէ ատտ էտիյօրլար.
սէպլէպի, չիւնքի շարգ քիլիսէլէրինտէ հէման պիր խաշ րէսմի եաղ-
լամասը իլէ իթթիֆա էտէրլէր. վէ պու սրըրը իճրա էտէրլէր: Պիր
տէ լաթին քիլիսէսինին, կէրէք հայրապետլէրինին եազտըլարը կէ-
րէք (մաշտոցլարը) պին ու ատէթ քիթապլարընըն միւնտէրիճաթըն-

տա սատէ եաղլանմա մուամէլէսի օլունտուղու իշին, պիր տէ եաղլանտըր վագըթ մութլագ էլ իլէ օլտուղու իշին, իշպու եաղլամագ մուամէլէսի, էլ գօյմագ մուամէլէսինի շամիլ օլտուղու իշին, նասըլ քի իննովկէնտիրոս Գ. սէօյլէր. վէ Եւգինէոս Գ. հայարա վէրտիյի թալիմաթ ալինաէն, քի տէյօր « էլ գօյմագ կէրինէ քիլիսէ տէ գրոշմ եաղլամագ վէրիլիւր » քի առաքեալարտան պաշլանմըշ օլտուղունու Մօկունդեան սինօթ սէօյլէր: Պաղըլարը կէրէք էլ գօրսան, կէրէք եաղլարսան, հանկըսընը իճրա էտէրսէն, քեաֆի նիւթ տիւր տէր: Մուախխարէն էն սօնրաքիլէր, Նատաղիս մէշհուր Աստուածաբան հէմ միւվէրրիիս իլէ տէրլէր քի, իքիսի տէ պու սըրրետա նիւթ տիւր, մատտէ տիր, վէ ազիզ քիթապտա պիր էլ գօյմագ զիքրի վար իսէ եաղընը ազիզ քիթապ մէգէնպիմիզէ գանունու քեաֆի տէյիլ. իլլա Ալլահըն շիֆահէն քէլամը վէ Ս. քիլիսէնին թալիմաթը ազիզ քիթապտան էվլէլ, զաթէն վէ էսսաէն պիզէ բէհպէր վէ դանուն տուր եանի պու Աստուածաբան տէմէք իսթէր քի, էլ գօյմա վէ եաղլամա ուսուլի Տէրտուղիանոսուն շահատէթինէ, վէ քիլիսէնին թա պիտայէթէն իճրա էթտիյի ուսիլէ մուվաֆըզ տըր, վէ քիլիսէ տայիմա պու սըրըր էլ գօյնպ չօճուղու եաղլամա իլէ իճրա էթմիշ. զիրա եազ գուլլանմասը տա ազիզ բուհուն լութֆունա միւշապի տիր, քի քիլիսէնին իւղէրինէ կէլիւր: Իմտի էլ գօյմա եա եաղլամա իքիսի պիրիքտէ իճրա օլունարագ պու կիւնքի կիւնտէ միւզթազի մատտէ ատտ օլունմուշ, վէ իճրա օլունմագտա տըր: Դրոշմտա իքի քէրրէ էլ գօյմագ վար. պիրի եաղլամագտան վէ տիկէրի եաղլամասը իլէ պէրապէր, չիւնքի մութլագ էլ գօյմագսըզ եաղլանմագ. պու սօնրաքի էլ գօյմայը Պէնէտիքթոս քահանայապետ քեաֆի ատտ էտէյօր, (Գուսուսէն Ժող. Գիւ. Ժ. Գ. Ժ. 16. 17.) օ պիրինի արարողութիւն թէսմիյէ էտիյօր, չիւնքի իլք իճրա օլունան արարողութիւն, էլ գօյմասընտան սօնրա գրոշմա կէլէնլէր իւզէրինէ թէքէրրիւր օլունմագ, տէմէք քի ասըլ միւզթազի տէյիլ տիր:

Իշպու սօնրաքի թարիֆ էն տօղրու իսէ տէ, տիկէրլէրինի տէ հիմայէ տէնլէր աղըր Աստուածաբանլար տըր, էօյլէ տէմէլէրի իլէ, պու քէշֆիլէթ ազատ վէ Աստուածաբանլար պէնինտէ պիր միւճատէլէ օլտուղունտան, ծնարա պիր լէքէ կէլմէզ, չիւնքի հէփսինին էսասը էլ գօյմագ տէմէք տիր. գէյթուն եաղը իլէ եաղլանըր, վէ չօճուղուն աննընա խաշ նիշանը չէքիլիւր:

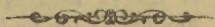
Պու եաղըն իսթիմալի առաքեալարտան պաշլանմըշ տըր տէրլէր վէ Տէրտուղիանոս քիլիսէնին իշպու եաղլամասընը ուսիլի գատիմէտէն ալընմըշ թէսմիյէ էտիյօր: Տէրտուղիանոս իսէ գըրզ էլլի սէնէ Յովհաննէս առաքեալտան սօնրա գուհուր էթտի տէմէքքի բրօթէսթանլար իֆ-

Թիրայա գաղզըչամազլար քի միւռոն հայրապետէր իճատը տըր . պոււս նու սօնա քիլիսէ չըգաթըր , աւետարանտա եօգ տուր : (Բ. Կ. Բ. Ա. 21.) « 0 քի պիղի եաղլատը Ալլահ տըր , քի պիղի մէօհիւրէտի , վէրուհուն պախչիչինի պիղիմ իւզէրիմիզէ իհասն էթտի » : Պու եաղ նէ եաղը տըր , բրօթէսթանլար պիղէ ճէվապ վէրսինլէր : Տէֆա մէշհուր Տէրտուղիանոս Մարկիոն րաֆըզլա գարչը . (Գ. Բ. Ա. Գ. Ժ. Գ.) « Քրիստոսուն հագգընտա սէօյլէր : Պու վաղըթա դատար նէ եարատանըն սույունտան իբրահ էթտի . սու իլէ քէնտի շակիրտլէրինի եայգայարագ , նէ եաղընտան , եաղ իլէ քէնտիլէրինքինի եաղլայարագ » : Իշթէ պու եաղ Ս . միւռոն եաղը տըր քի , առաքեալարտան իսթիմալ օլունարագ պիղլէրէ թէնպիհ օլմուշ օլտուղունու Ալլահին շիֆահէն քէլամը վէ քիլիսէտի իսպար էտէրլէր , ալթընճը տէհրտէ իշպու միւռոնա վէ պու ազիզ սըրրա հասպ էլ րիայէթ փալասան եաղը գաթմայա տա պիր ուսիլ չըգտը , ալէմ պիլիր քի պու փալասան եաղը օլմասա տա օլուր :

ՅԶԷ . Գ . Դրոշմըն սուրէթը ասլիսի (էական կերպ) չօգ Աստուածարանլարըն րէյինէ վէ զաննընա կէօրէ , եաղլատըղը վագըթ մէշմուրտէն սէօյլէնիլէն լուղէթլէր տիր . եանի « Լէզիլ եաղ , Յիսուս Քրիստոսուն իսմի իլէ սէմավի գատիմ պախչիչլէրին նիշանը սէնին իւզէրինէ ագարագ » , եախօտ , « Ազիզ րուհուն պախչիչի նիշանը » . վէ լաթին քիլիսէսինտէ իսթիմալ օլունան : « Սէնի խաչըն րէսմի իլէ րէսիմլէրիմ , սէլամէթ դրոշմու իլէ փէտէրին օղուլուն վէ ազիզ րուհուն իսմինէ սէնի գուվլէթլէնտիրիլիմ » : Հաթտա պու սօնրաքի կերպին հէփ լուղէթլէրի տէ միւզթաղի տէյիլ տիրլէր : Անճազ չարգ քիլիսէսինին գուլանտըղը մագամ (կերպ) տիր , ծնու քի դարպ քիլիսէտի թաստիզ էտէր : Ֆագաթ եաղլամա ատէթինի պու գատար թահգիր էտէն բրօթէսթանլար պիլէ ազիզ րուհուն լութֆունու համիլ պիր մատտէ օլտուղունու մէճպուրի իզրար էթմիլլէր . (Տէս ալլահիլէ Գիլէր Բէսիյէ օլաւան բրօթէսթան Գիլահըն 340 «ալլահիլէ») Հէնրի պատուելի Բօմարէ Թայիթի ատասը փատիչահըն եաղլայարագ տէր . « Աս իւղը կը նշանակէ հոգւոյն սրբոյ զօրութիւնը , որ միայն կարող է զօրացուցանել զքեզ » եւն :

ՅԶԸ . Դ . Իշպու դրոշմ սըրրընըն սէմէրէլէրի , էվլէլա իմանը ճէսարէթ իլէ մուհաֆագա վէ հիմայէ էթմէյէ ազիզ րուհուն լութֆունու վէրլիր , շէօյլէ քի վաֆթիլտէ մանին չօճուզ կիպի տօղմուշ օլուրլար , դրոշմտա գուվլէթլէնիպ , եիկիտ ատէմ կիպի ճէսարէթլէն նիրլէր , վէ քէսմիլլէչիրլէր : Վէ լաթին քիլիսէսինտէ պու սըրը պիր էօլիւմ եա գապուլէ շայան պիր սէպէպ օլմատըգճա եէտի սէնէտէն էվլէլ իճրա օլմազ : Իշթէ պունա մէպնի տիր քի , հայրապետէր դըրոշմ սըրրընը վաֆթիլ սըրրընըն զէյլի վէ իքմալի , եա խիթամը իսմինի վէրիլլէր իտի , վէ վաֆթիլ օլտուգտան սօնրա պլթթէագգուպ ,

եանի անինտէ դրոշմել օլուր ուտուլար . նասըլ քի շարգ քիլիսէլէ-
րինտէ հէնուզ պու ուսիլ իւղէրէ , պու իքի սըրր պիրլիքտէ , եանի
վաֆթիդ վէ դրոշմ իճրա օլունմադտա տըր : Իքինճի սէմէրէսի մէօ-
հիւրիւ գատիմ տիր , քի պիր տահա ինսան դրոշմել օլամադ , վէ թէ-
քէրրիւրիւ մուհալ տըր , վէ դրոշմ պիթտիքտէն սօնրա լաթին քիլի-
սէսինտէ պիր ատէթ վար տըր քի , եպիսկոպոս դրոշմել օլանըն եիւ-
զիւնէ քիւչիւք պիր սիլլէ վուրուր , եանի պու տիւնեատա միւհար-
րիպ օլտուղունու վէ էնվայի տիւրլիւ մուխասէմաթըն օլտուղունու
քէնտինէ տույ էթմէք իչին տիր :

ՕՆ ԻՓԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՆՔ ԻԹԻՐԱՖ ՍԸՐՐԸ

320. ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԻՒՆ նէտամէթ կէթիրմէք, միւթէէզլի
օլմագ տէմէք տիր, Պիր ատէմ էթտիյի գապահաթլար
իւզէրինէ եա օ տուր քի, թապիի էսէֆ տույարագ, օլ կիւնահլար-
տան իգրահ էտէր, վէ կէշմիշ օլմուշլարըն իւզէրինէ նատիմ օլուր,
եա օ տուր քի, պիր ատէմ քէնտի կիւնահլանտան խէլաս օլմագ ի-
շին Գրիստոս էֆէնտիմիզին թալիմ էթտիյի մուամէլէյի իճրա էտէր:
Եանի պու մուամէլէյին վասէթասը եա եօլու իլէ պիր ատէմ կիւ-
նահլանտան խէլաս օլուր: Եվվէլքի սուրէթտէ, օլ նէտամէթ պիր
ֆագիլէթ տիր: Իքինճի սուրէթտէ, օլ ֆագիլէթ Գրիստոս էֆէն-
տիմիզին մէհհամէթ վէ իհասնը իլէ ըլթպէյի պալայէ թէրֆի դըլըն-
մըշ պիր սըրր տըր, քի ինսանըն կիւնահլըն մագամը շէրիսի, վէ
միւէսսէսի իլէ աֆվ էթտիրի, վէ լութֆու իլահիյի օլ կիւնահլար
քիմսէյէ պախշ ու իհասն էտէր: Եվվէլքի սուրէթտէ Ֆագիլէթ թէս-
միյէ վէ ատտ օլունուր, վէ շէօյլէ թէֆսիթ օլունուր, պու մուամէ-
լէ սէմավի վէ ֆէվզ էլ թապիլաթ պիր ֆագիլէթ տիր, քի ինսանը
քէնտի իրթիքեապ էթտիյի կիւնահլարտան էօթիւրիւ էսէֆ վէ իը-
րահ էթմէյէ թահրիք վէ թէշվիզ էտէր: վէ Ալահա էթտիյի հագա-
րէթաճն տօլայը, կիւնահլարըն թէրպիյէ օլմասընը վէ Ալահա հիւս-
նիւ իֆայը տէյն էթմէսինի միւսթէլզէմ օլուպ, եէնիտէն գապի վէ
էհասն պիր էօմիւրէ իպթիտար էթմէք նիյէթինի պատի օլուր: Լու-
թէր պու ֆագիլէթի եալընը ինսանըն սէպգաթ էթմիշ կիւնահլա-
րընտան այըլմասը, վէ կէրի տուրմասը տըր տէսի, վէ պունտան
տօլայը հիշ պիր իքրահ, եախօտ օլմուշ կիւնահլարըն իւզէրինէ է-
սէֆ, վէ նէտամէթ կէթիրմէսի լազըմ տէյի տիր տէյի թարիֆ էթ-
տի: (Տեա. Պէլլարմիւս. Գիւր. Ա. ԳԼ. Ե. Յադ. ապաշխարութեան):

Ապաշխարութիւն իքինճի սուրէթտէ α Գրիստոս էֆէնտիմիզտէն
լիճատ ու թէէսիս օլունմուշ պիր սըրր տըր, պունուճն վասէթասը ի-
լէ քահանայնըն շէրի վէ ըէսմի աֆվ էթմէսի գուվվէթիյլէ նատիմ վէ
միւթէրիֆ ատէմին վաֆթիլիզնտէն թօնրա իշէնմիշ օլտուղու կիւ-
նահլարը աֆվ ու լազվ էտէր, վէ ինսանա Ալահըն լութֆունու ի-
թա էտէր »: Պիզ պու ապաշխարութիւն սըրըրըն իթիրաֆ եախօտ
խոստովանանք սըրըր թէսմիյէ էտէրէք, ֆի էլ հագիլգա պու սըրըր

Քրիստոս էֆէնտիմիզ իճատ էթտի տէյի պէյան էտէճէյիզ , լաքին էվվէլա ,

ՅՂ . Պու խոստովանանք , եախօտ ապաշխարանք սըրրընա գարչը կէլէն րաֆըղըլարըն եանըչ տույղուլարըն մուխթասարճա տէրճ էթմէմիզ լաղըմ տըր :

Րաֆըղըլար

Նասըլ քի Թուռնէլի մէշիուր Աստուածաբան եաղըյօր , րաֆըղըլարըն պաղըլարըն տօղրուտան տօղրույա վէ պաղըլարըն տօլայըտան խոստովանանք սըրրընա գարչը կիթտիլէր : Տօլայըտան խոստովանանք խորհուրդուհուռ ինքեար էտէնլէր էվայիլտէ Կնոստիկեանք , եախօտ ռուհանի թէսիլէ օլանլար օլտուլար , քի մատտի սուրէթտէ կիւնահ եօգ տուր տէտիլէր . քէզա քեամիլ ատէմլէրին հիչ պիր կիւնահ եօգ տուր տէյի իտտաա էթտիլէր : Հաթտա քիլիսէ էվլատլարըն իսթիհա էտէր իտիլէր . չիւնքի մատտի սուրէթտէ իշլէնէն հարաքէթի քէնտիլէրինին ճանը օլտուղու հալտէ , կիւնահ եէրինէ գօր ուտուլար վէ թուհանի (հոգեղենք) եախօտ քէննահի օլարադ ռուհտան վէ թէնտէն միւրէքքէպսինիզ տէյի , ասըլ քրիսթիյանլարը մահիթապ իլէ թէսիլէ էտէր իտիլէր : Պուլարա քիլիսէ Պօրպօրեան իսմինի վէրտի : (Տեա . Օթոոթինս Գիւր . Յալ . հէրէթիկոստիէանց . Գլ 2 : Թէոդօրէոս Գիւր . Ա . Յալ . Պօրպօրէանց .) : Քէզալիք Քրիշիլեանլար (Տեա . Օթոոթինս հէրէթիկոստիէանց . 70 . վէ 1էօն քաթա լուղի 93 .) : Լիպէրթինեանք քի ազատական տէմէք , վաֆթիլ օլան քիմսէ հէր շէյի իշլէմէյէ մէշուռն տուր , վէ կիւնահ սալըլմազ տէյի իտտաա էտէր իտիլէր : Հէլէ պուռնլարա գարչը օլտուր Գալվին եաղտը . պուռնլարըն մէղհէպի նէֆսաա նիլէթ վէ էտէպսիղլիքտէն իպարէթ տիր , տէտի . սալքի քէնտի մէղհէպի էօյլէ տէյիլ իմիշ , մուհապպէթ մէղհէպի իմիշ : Մուախխարէն Միքայէլ Տէմօլինոս պուռնլարըն քէօհնէլէնմիշ րաֆըղըլըղըն թէճա տիտինէ գըյամ էթտի իսէ , Իննուկէնտիոս ԺԱ . փափատան 1687 տէ դատապարտել օլտու :

Գայիանեանք Կնոստիկեանլարտան նէչաթ էտէրէք , տէր իտիլէր պաղը աղըր կիւնահլար վար տըր քի , Քրիստոս քէնտի գանը իլէ պիլէ գալտըրամատը , նէրտէ գալտը քի , անախթարլար հիւքիւմէթի ծնլարը աֆիլ էտէպիլիսին , Վէ Մանիքէցիլէր , վէ Մաթէմաթիլեականլար , քի կէօյտէն վէ եըլտըղլարըն հիւքմիւնտէն կիւնահ իշլէմէք մէճպուրլիլէթինի ինսանլարա վէրիլ իտիլէր . վէ մէճպուրլիլէթ մէյտանտա օլտուգճա , արթըգ խոստովանանք սըրրընա լուղըմ կէօրմէյօր ուտուլար . վէ պիլ ախէրէ պու սըրըր չիւրիւտիւյօր ուտուլար : Քէզալիք Ֆէլիչիստիոս , վէ մայէթինտէ պէչ քանանալար , քի խոստովանանք սըրրընա պաղը կիւնահքեարլար իւղէրինէ իճրա էթտիրմէտէն քիլիսէյէ իտիսալ էտիպ , ծնլարը պարըշտըրըր ըտըլար . վէ

պունուն իլէ պերապէր խոստովանանքը պօշա չըգարարագ, ճանլա-
րը գայալ վէ հէլաք էտէր իտիլէր : (Տէա. Ա. Կէպրեանս Եւալ. 40.) :
Պունլար տէյիլ քի, պու խոստովանանք սըրրընը ինքեար էթտիլէրի
իչին, իլլա թալիմաթլարընըն հանլըլըղընտան, խոստովանանք սը-
րընա գարըլը ըաֆըղը սոտ օլունուրլար, ղիւա պիր կիւնահ եօգ
տուր քի, խոստովանանք տիվանընա չըգմայա մէճպուր օլմասըն,
նասըլ քի աթիտէ իսպաթ. էտէճէյիլ :

ՅՂԱ. Կէլէլիմ օնլարա քի տօղրուտան տօղրույա իշպու ապաշ-
խարութիւն սըրրընը ինքեար էթտիլէր, եախօտ հիւքմիւնիւ չիւ-
րիւթմէյէ գալըլըտըլար :

Եվվէլա Մօնթանիստլէր, Մօնթանոս Միսսիալըտան Ֆրիճիա
(փոիւգիւ) էյալէթիւտէ, (Անատօլուտա) տօղուպ, Գաթաֆրիճ-
եանք տալիս թէսմիյէ օլտուլար : Վէ ֆէփուլեան, ֆէփուլ գարիյէ-
սինտէ փէյտա, վէ թէճէմիւլ էթտիլէրի իչին, օրալը Երուսաղէմ
թէսմիյէ էտէր իտիլէր : Պունլար էվվէլճէ 173 թարիխինտէ, եաղնը
թալիմաթ էօյրէթմէյէ պաշլատըլար, եանի կիւնահլարըն պաղըլարը-
նա քիլիսէ աֆվըղ վէրէմէզ պիլ ֆարզ, ատէմ էօլտիւրմէք, փութ-
փէրէսթիլք էթմէք, (եանի քրիսթիյան իքէն տէօնիւպ փութփէ-
րէսթ օլմաք) եալան սէօլէմէք, ինքեար էթմէք, քիւֆիւր, ղիւնա,
վէ ֆիլիլիչինի վէ սայիր պիր կէօնէ Ալլահըն հէյքէլինի պօղմասը,
քի ճանճա ինսանը պօղմաք տէմէք տիր : Պու ըաֆըղըլըղա մաաթէ-
էսսիւֆ տէրիլ, Տէրտուղիանոս մէչհուր ալիմ տիւշտիւ : (Տէա. Գիւր.
Յալ. հաթապոսթէան. Գլ. Ա. Տէրպոսթէանս.) : Պու ալիմ ղաթ տա-
խի ինսան պու եա, տիւշտիւ, հէր նէ գատար քի պաղը մուհար-
րիլէր պունուն խոստովանանք սըրըլ իւգէրինէ եաղտըլը շէյլէրի
հիւնիւ մանայէ չէվիւրմէք էֆքեարընտա խէլէր տէ, վէլ հասըլ քի-
լիսէ ինտինտէ լէքէլէնմիլ. լաքին սայիր խուսուսաթտա թահրիրաթ-
լարը, վէ վարգապետութիւնու տօղրու ատտ օլունմուշ, վէ հայրա-
պետէր փայէսինտէ, վէ թէվէճճիւհիւնտէ տիր : Վէ պու եանլըլը-
ղընը թախֆիլք էթմէք իչին, տէր (Անդ. Գլ. ԺԺ.) « Պու ապաշ-
խարութիւն օլաճաք, վէ լաղըմընտան օլտուղունու պիլլէր տէ իթ-
նըյօրուլ, ամմա աֆվընը Ալլահա իհալէ էտէրիլ » : Պունտան շու-
րասը իսթիլարաճ օլուր քի, Մօնթանիստլէր հէր նէ գատար քի, պէօ-
յիւք կիւնահլարըն աֆվըղընը Ալլահտան մաատա եախօտ ըուհանի
քիլիստէն մաատա, քի Մօնթանիստլէրին քիլիսէյի մախսուսէսի ի-
տի, քիմսէ վէրէմէզ իտտաասընտա կէզտիլէր իսէ, եինէ օնլարա
խոստովանանք օլմասը լաղըմ տըր տէյի էօյրէտիր իտիլէր : Պու ճիւմ-
լէ ապաշխարութիւն սըրրընը սայիր կիւնահլարըն աֆվը իչին իճրա
էթմէլի տէր իտիլէր : Սէպէպի քի հէր քէս խոստովանանք իլէ կիւ-
նահտան խէլաս օլուրում ումուտու իլէ պէօյիւք կիւնահլար իչլէմէ-
սին : (Անդ. Գլ. ԻԱ.) :

Նովաթ . վէ Նովատիանոս տախի հէման պու եանըլըղա տափա-
տըլար , պիրի Կարդագինէ շէհրի եպիսկոպոսու , տիկէրի Բօմա վար-
դապետի քի Ս . Կուռնելիոս փափայա դարչը գօյտու , վէ րէյի խօտ
փէսէնտի իլէ քէնտի քէնտինի Անթի փափա իլան էթտի : Նովատոս
տախի , Ս . Կիպրիանոսուն Բանադրանք ճէզասընտան գուրթուլմագ
իչլին , Բօմայա կէլմիշ իտի , վէ քէնտինէ հէմ րէյ վէ հէմ էֆքեար
մէդքիւր Նովատիանոսու պուլմուշ ուտու : Պու իքիսինին հիմայէ
էթտիքլէրի րաֆըզըլըգ էվլէլա օլ քիմէլէր տիր քի , սիւրկիւնէրտէ
տայանամայըպ , փութլարա գուրպան սունմուշլար տըր . վէ գուր-
պան սունանլարըն գայմէսինի փարա իլէ ալըր իտիլէր : Վէ քիթապ-
լարը թագտիմ էտէնլէրէ (sacrificatir est libellaticis) աֆվ (թո-
ղութիւն) օլամագ վէ վէրիլմէգ իտի . սայիր կիւնահլարա թողութիւն
վար տէր իտիլէր : Սանիյէն պու ճէզա վաֆթիդտէն սօնրա հէր տիւր-
լիւ աղըր կիւնահլարը իշլէնէնլէր հագգընտա տախի իծրա օլսուն
տէյի , էմր էթտիլէր : Սալիսէն Նովատեանլարըն պագըլարը , չպու
սէրթ գարարը պիր ազ թախֆիֆ էթտիլէր , վէ մահու չափլարըն
եալընըգ էն աղըրլարը հագգընտա տէյիլ , հէփսինէ միւսաւաթէն իճ-
րասընը իսթէտիլէր : Աղըր կիւնահլարը տա քէնտիլէրինէ կէօրէ քը-
րիսթիյան իքէն , ուրացող օլուպ , փութփէրէսթիլիյէ կլրէնլէր , ֆիլի-
լիլինի , վէ գաթիլ կիւնահլարը իտի :

Լաքին րաֆըզըլարըն առէթի գատիմէսի տիր քի , կաթողիկէ
քիլիսէտէն այրըլտըզլարը կիպի , իշլէրինտէ պաշ պիրլիյի օլմատը-
ղընտան նիֆագ փէյտա օլարագ , պիր չօգ թագսիմլէր գուհուր է-
տէր : Վազաա պու տէրէճէ շիտաէթ , վէ զալիմիք գուլանմատան
մանա վէ նիլէթլէրի զահրէն հէր քէս քէնտի մէգհէպլինտէ , Թէկիոս
կայսր հալածանքընտա գալի տուրսուն տէյի ամմա , տիկէր թարաֆ-
տան տա Ալլահն մէրհամէթինէ վէ քիլիսէնին էսրարընա դարչը օ-
լուպ , սըրրլարը չիւրիւտիւր իտիլէր , խոստովանանքը գալտըրըր ը-
տըլար : Սոկրատես միւլլէրրիսին պու քի Նովատեան րաֆըզըլար էֆ-
քեարընտա իտի : (Գիւր . Է . Գլ Ին . Գէ) պէյան օլուր : Պունտա Ատ-
տիկոս Ստամպօլ փաթրիկի , վէ Ասկղէպիատէս պիրի պիրի իլէ սէօյ-
լէշիօրլար , Ասկղէպիատէս փէք սէրթճէ հիշ պիր մահուչափ կիւնահա
աֆվլըգ վէրմէյօր : Վէ մէդքիւր փաթրիք պիր ազ միւլայիմճա խմանը
ինքեար էտէնլէրէ , զինաքեարլարա , վէ գաթիլլէրէ եալընըգ աֆվ-
լըգ օլամագ տէյի , սէօզիւնիւ Սոկրատես քէնտիսի տէտիրթտիրի ,
պու իւշիւնիւն տէ Նովատեան օլտուգլարը տէտիքլէրինտէն պէյան
օլուր :

Իշպու խոստովանանք սըրրընա Մասսալեանլար , Մէլէտիանլար ,
վէ առաքելական թապիր օլունանլար տախի դարչը կլթտիլէր :

Առաքելականք , քէէննի առաքեալար կիպի քէնտի քէնտիլէրի-
նի էվլէնմէտէն , վէ միւլը սահիպի օլմատան մահրում էթտիլէր ,

պունլար Պարոնիոսուն սէօզիւնէ մէսինի (260 տա) զուհուր էթտիլէր քէնտի մէճլիւլէրինէ էվի օլանլարը դապուլ էթմէզ իտիլէր: Քէզա մալ վէ միւլքիւ մախսուսէյէ մալլիք օլանլարա վէ Ս. Օգոստինոսուն (Գիրթ. Յաշ. հերեթիկոսութեանց Գլ. Խ.) սէօզիւնէ պաղարագ, խէթա իշլէյէնլէրէ հիշ պիր ափվլլըզ ումիտի օլմատըղընը էօյրէտիր իտիլէր:

Մէլէտեանք. Մէլիտոստան պաշլայարագ (306 տա) զուհուր էթտիլէր, Մէլիտիոս, Լիգօիօլ շէհրի եպիսկոպոսու օլմուշ ուտու: (Ս. Օգոստինոս. Գիրթ. Յաշ. հերեթիկոսութեանց Գլ. Խ.): Պունլար սիւրհիւնտէ իմանը ինքեար էտիպ, թէքրար քրիսթիյանլըզա բիճաթ էտէնլէր իլէ ֆիմապաաթ տուատա իխթիլաթ էթմէզ իտիլէր, վէ խոստովանանքտա օնլարա ափվլլըզ եօզ տէյի, իտտաա էտէր իտիլէր: Հաթտա Մաքսիմիոսուն սիւրհիւն չըգարմասընա պաշլըճա սէպէպ տէ Մէլէտիոս օլտուղունու վէ փութլարա գուրպան սունտուղունու Պարոնիոս միւլէրրիխ, վէ ալիմ Պետավիոս Աստուածաբան պէյան էտէրլէր:

Մասսալեանք, եախօտ Էվգլիթեան, եախօտ տուաճը (օրհնաբանք) թէսմիյէ օլտուլար, վէ տէ խարար կիյտիքլէրի իշին, խարարճը կիւրուհու թէսմիյէ օլտուլար (360 տա) զուհուր էտէրէք, պունլար հէր գուվվէթի տուայա վէրէրէք, նէ վաֆթիղէ, նէ խոստովանանքա հաճէթ վէ լուղում եօզ տէյիպ, հերետիկոսութիւնտա պուլունտուլար. (Տեա. Եպիֆան հերեթիկոսութեան. 80: Վէ Թեոդորթ. Գիրթ. Ե.):

Վալտեանք, վէ Վիգլէֆլիլէր, խոստովանանք վէ սայիր սըրրլարը դապուլ էտէր իտիլէր. ֆաղաթ խոստովանանք մէճմուրու լաղըմքի, կիւնահը օլմասըն, եօղսա օնուն արճալումու պօշ տուր. վէ սալէհ (արղար) քահանայ իղինսիղ օլտուղու հալտէ տախի շէրան խոստովանանք էտէպլիլր, եանի քէնտի եպիսկոպոսունտան իրաւա սութիւնը օլմազտան արճալում վէրէպլիլր տէյի էօյրէթտիլէր:

Վիգլէֆ, քաւարանը, աղիգլէրին շէֆաաթընը, վէ ետի սըրրլարը բէտտ էտէր իտի, պու սուրէթտէ պիր կիւնահքեար էթտիլի խէթալար իշին թէքմիլ նէտամէթ կէթիլիլրսէ, օնա խոստովանանք լաղըմ տէյիլ իտտաասընտա կէզտի իսէ տէ, պու ատէմին մէպտասը խոստովանանքը պօշ շէյ տիր տէմէք օլմայլպ, կիւնահըն ափվլլըղընը մահզա թէքմիլ զղջումա վէ մեղայա վէրլիր իտի. պունուն իշին իշպուլ մէպտասը Կոստանդ սինօթունտա դատապարտել օլտու: Պուճիւմլէ քէնտիլի տախի Լութվորթ Ինկիլթէրրա շէհրինտէ պաշ փափազ օլտուղու հալտէ, տայիմա խոստովանանք էտէր իտի. Յիւս Յովաննէս քէնտի իթիգաթընտա պունուն կիպի իտի. (Տեա. Պոսթիէ. Պոսթիէան հերեթիկոսութեանց Գիրթ. ԺԱ. Նօմ. 104. վէ 163.):

Մէզհէպիմիղլին էն պէօյիւք տիւշմէնի Լութեր վէ Գալլին (օն ալթընճը տէհրտէ) զուհուր էթտիլէր. պունլար ֆէնա վէ մէշրէպ-

լէրի պօզուգ ատէմէր օլուպ , սօն տէրէճէ մէշրէպի պօզուգլարը քէնտիլէրինէ պէնտ էթտիլէր . վէ քէնտի մէրամլարընը սէրպէսթճէ իճրա էթմէք իչին , կաթողիկէ Հոովմէական վէ առաքելական քիլիսէնին պիւթիւն ազայիտի տինիյէսինի ինքեար էթտիլէր , վէ Ալլահըն մուհարրէր քէլամընը , սայքի եալընըզ քէնտիլէր թէքմիլ անլալըպ , քէնտիլէր մանա վէրիպ , վէ սահիհլիքլէրի եալընըզ քէնտիլէր չըզարըպ , նէշը էթմէյէ քէնտիլէրինէ Ալլահ թարաֆընտան մէէմուլ իլիէթ իհսան օլունմուշ կիպի , Փասիտ մէրամլարընը վէ սօն տէրէճէ նէֆսանիյէթլէրինի իճրա էթտիլէր :

Լութեք Մարթէնոս , եէտի սըրըլարտան եալընըզ իւչիւնիւ գապուլ էտէր իտի վէ պու տա եալընըզ իսմ իլէ , Նանի , միրտութիւնու , խոստովանանքը վէ հաղորդութիւնու : Պազը տա իքիսի եէթէր տէր իտի . հանի միրտութիւն վէ հաղորդութիւն քէնտի քրիստոնէական վարդապետութիւնունտա , էվիլէլէրի խոստովանանք սըրընը քրիստոստան իճատ օլմուշ , վէ ինսանըն սէլամէթի իչին էն լազըմը սըրը տըր տէյու գապուլ էտէր իտի . սօնրա տէտիլինի տէօնիւպ ինքեար էտէր իտի : Պու խոսուստա քէնտի մէզքիւր քիթապընը օգուլալը : Քէզա կալվին բրօթէսթանլարըն սէրկէրտէսի վէ միւհիտի օլտուլար : Պու գաթլար հերետիկոսապետլէրին էն պիրինճիլէրի օլտուլար , քիլիսէյէ վէ ատապիլէթէ զիյատէսի իլէ մազարրաթ վէ թապիլէրինէ պիէմսալ սէրպէսթլիք վէրտիլէր : Լութեք եիրմի եալընա գատար եանի 1505 է գատար մէքթէպլէրտէ օգուտու , սօնրա էրթֆօրթ մանասթըրընա վէ Օգոստինեան թարիգաթընա կիրիպ , 1507 տէ քահանայ օլտու . օլ վազըթ Լէոն Ժ. փափա , Ս . Պետրոս քիլիսէսինին պինասը իչին խայրիսահլարա ներողութիւն վէրմէք էմուրինի Օգոստինեանլարա վէրմէյիպ , քարողիլէր թարիգաթընա վէրտիլի իչին , Լութեք կիւճէնտի , վէ ներողութիւն պօշ շէյ տիր տէյի իլան էթմէյէ պաշլատը . վէ եէնի թարիգաթընը իճատ էթտի . վէ Օտօլէթթա նամ գարը իլէ էվէնտի . քէզալիք կալվին , պունլարըն իշպու մէզհէպի իճատ էթտիլէրի եալընըզ քէնտիլէրինին մէշրէպ ֆէնալըղընա վէրիլիր :

ՅԼԲ . Պու ատէմլէրին պաշլըճա մէրամը , տէյիլ քի տօղրուլու էօյրէթմէք , անճագ կաթողիկէ Հոովմէական քիլիսէ վլատլարընա պէրուտէթ սաշմագ , վէ քիլիսէտէն այըրըպ փարալմագ օլտու : Պունլարըն եանլըշ թալիմաթլարը էսասէն վէ պաշլըճասը շունլար տըրլար : Ինսան իլք Ագամըն կիւնահը իլէ կիւնահա տիւշտիւ , վէ սատտէթ հալինի գայպ էթտի : Պու իլք կիւնահ սայիր քեաֆֆէյի ինսան կիւնահլարընա քէօք վէ թօխում օլտու , վէ հէր կիւնահ վար իսէ , հէփսի օլ իլք կիւնահըն տալլարը եախօտ մէյվէլէրի տիր : Պու իլք կիւնահ վաֆթիլզ վասէթասը իլէ ինսանտան տէֆ օլուր կիտէր , տէյիլ քի վաֆթիլտէ պիր քէրամէթ վար , եախօտ օլ կիւնահը քէն-

տի գուլվէթի իլէ տէֆ էտէր , անճադ պու վաֆթիզի իճրա էտէն զաթ , օլ կիւնտէն վէ օլ սաաթտան Գրիստոսա ինանմայա եախօտ սըղընմայա պաշլար : Իշթէ օնտան փէյտա օլմուշ օլան Գրիստոսա իշպու իման վէ սըղընմադ վասէթասը իլէ էվվէլա աթամըզըն պիտայէթ կիւնահը օնա կիւնահ սայըլմամայա պաշլար . վէ ճէզասը գալմադ , սայիր կիւնահլար տա , քի օլ կիւնահըն կէօնակէօն սուրէթի վէ մագամլարը տըրլար , ինսանա կիւնահ վէ ճէզա սայըլմամայա պաշլարլար : Իմտի իլք Ադամըն կիւնահը վաֆթիզտէն սօնրա պիլէ քէնտի բէնկլէրի , վէ մագամլարը իլէ ինսանտա պագի գալըր . պու բէնկլէր վէ մագամլար , պիղլէրին կիւնահլարը տըրլար : Վէ նասըլ քի վաֆթիզտէն պաշլարարագ Գրիստոսա իման հասըլ օլուրսա . վէ պու իմանըն գուլվէթի իլէ իլք կիւնահ վէ ճէզա սայըլմադ օլույօրսա , քէզալիք պիղլէրին մուախխարէն իշլէտիյիմիզ կիւնահլար եինէ օլ իման վասէթասը իլէ կիւնահ սայըլմաղլար : (ՆՖ կիւզէլ պուլուշ . . .) ինսանա քեաֆի տիր վէ եէթէր քի , վաֆթիզի սասէ ֆիքրիւնէ կէթիրսին , իլք կիւնահ սայըլմադ օլուր , վէ օնուշ մէյվէլէրի տէ եանի սայիր կիւնահլար տա սայըլմաղլար , եախօտ տահա աշըղը , աֆվ օլուրլար : Պունտան դօլայ զայըր պիր մէզնէպ օլապիլլըր մի , Վաֆթիզ օլմադ հաճէթ տէյիլ , ֆիքրինէ վաֆթիզի կէթիրիրսէն , կիւնահտան գուրթուլուրսուշ : Պու սուրէթտէ խոստովանանք հիշ օլմուշ օլուր . վէ պիր տէ ֆաղլա պիր պէօյիւք զահմէթ , իլլա բրօթէսթանլարա , պէօյիւք էզիլէթ , վէ մուճիպի նէֆրէթ :

ՅՂԳ . Կաթողիկէ քիլիսէնին պու պապտէ օլան թալիմաթը շէօյլէ տիր . վաֆթիզ սըրըր եալընը Ադամըն պիղլէրտէ պուլուշնան կիւնահընը աֆվ էտէր , վէ պու սըրըլար սահիհէն լութուֆ վէրիր . պու լութուֆու մուախխարէն իշլէտիյիմիզ կիւնահլարըն եիւղիւնտէն գայպ էտէրիզ , գայպ էթտիքտէն սօնրա մութլագ վէ միւճէրրէտ պիղէ տիկէր պիր վասէթա լաղըմ տըր քի , հիւսնիւ րատէթիմիզ իլէ իշլէտիյիմիզ կիւնահլարտան խէլաս օլալըմ . պու վասէթատա պաշգա տէյիլ . անճադ Գրիստոսա էֆէնտիմիզին պիղիմ իչին իճատ վէ ինսան էթտիյի խոստովանանք սըրըր տըր , քի իլքի տէնիղէ պաթմըշ օլտուղունտան , եանի վաֆթիզին լութֆու , պու իքինճիյի հայրապետլէր իքինճի սէլամէթ թալթաթը թէսմիյէ էթմիլլէր , իմտի վաֆթիզին վաղիֆէսի պաշգա տըր , վէ խոստովանանք պաշգա տըր , օնուշ մագսէտի պիր եալընը Ադամըն պիղտէքի օլան սկզբնական կիւնահը տէֆ էթմէթ տիր . օնուշ իչին տէ պիր քէրրէ օլուր . վէ թէքէրրիւր օլմայա հաճէթ տէյիլ : Խոստովանանք սըրըրըն մագսէտ , վէ վաղիֆէսի տէ ինսանըն վաֆթիզտէն սօնրա իշլէտիյի կիւնահլարըն աֆվ էթմէթ տիր , եէթէր քի շարթը լաղըմսիլլէ իճրա օլուն , սուշ , վէ հէր գաշ տէֆա պիր ինսան կիւնահա հասպ էլ պէշէրիլէ վէլզաաֆ կիրիֆթար օլուրսա , խոստովանանք սըրըր իլահիսինէ

միւրաճաւթ էթմէյէ մէճպուր տուր • վէ թէքէրրիւրիւ սէլամէթ պա-
պընտա ճայիզ վէ լազըմ տըր :

ՅՂԴ • Եվվէլա իշպու խոստովանանք սըրրընը , կիւնահլար
աֆվըղը իշին Գրիստոս էֆէնտիմիզտէն իճատ օլմուշ օլտուղունու
սըհէթինի պէյան էտէլիմ : Սանիյէն հէր քէսին պու սըրըր իճրա
էթմէք իշին կիւնահլարընը պիրէր պիրէր պէօյիւք օլտուն քիւշիւք
օլտուն , քահանայա սէօյլէմէյէ մէճպուր օլտուղունու : Սալիսէն հմն-
կը կիւնահ տըր ազիզ բուհա գարշը օլան օլ կիւնահ քի , հիշ աֆվ
օլմազ • Բապիէն Մովսէսին եախօտ էսկի ահտըն սըրրլարը : Խամի-
սէն , խոստովանանք սըրրընըն մէճմուրու , մատտէսի , վէ սէօզլէրի
իւզէրինէ : Սատիսէն , քիլիսէնին իւք տէհրլէրինտէ իճրա օլունան
կանոնական ապաշխարութիւն իւզէրինէ : Սապիէն ներողութիւնլար
իւզէրինէ :

ՊԱՊԸ ԵՎՎԵԼ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՍԱՆՔ ՍԸՐՐԸ ԿԻՒՆԱՀԼԱՐԸՄԸՋԸՆ ԱՅՎԼԸԸԸ ԻՁԻՆ
ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԷՆՏԻՄԻՋՏԵՆ ԹԵԵՍԻՍ ՕԼՏՈՒ

ՅՂԵ • Նասըլ քի Եվվէլէրի սէօյլէմիշիզ , պիր մուամէլէնին սըրր
օլմասը իշին իւշ չարթ լազըմ տըր • Եվվէլա քի օլ մուամէլէ Գրիս-
տոս էֆէնտիմիզտէն իճատ օլմուշ օլտուն , սանիյէն , քի օլ մուամէ-
լէ լութֆու իլահիյի համիլ օլուպ , ինսանա օլ լութֆու վէրէպիլսին
սալիսէն , քի օլ մուամէլէ զահիրէն պիր ատէթ իպրազ էթսին :

Գրիստոս էֆէնտիմիզ հաչան էօլիւլէրտէն տիրիլիպ առաքեալ-
լարա կէօրիւնտիւ վէ օնլարա իւֆիւրիւպ ազիզ բուհու վէրտի իսէ ,
պու խոստովանանք սըրրընը իճատ էթտի : (Յովհ. Ի. 21. 23.) « Նա-
սըլ քի փէտէր պէնի իրսալ էթտի իսէ , պէն տախի սիզլէրի իրսալ
էտէրիմ , վէ պունու տէտիկինտէ , օնլարա իւֆիւրտիւ , վէ տէտի •
Այըն ազիզ բուհու • հէր քիմին կիւնահլարընը աֆվ էտէրսէնիզ ,
օնլարա աֆվ օլունու • հէր քիմի քի պաղլարսանըզ , պաղլան-
սըն » : « Հէր ազըլ թաշլայան զաթ պուրայը օղուրսա աչըգտան աչը-
ղա պունուղա Գրիստոս առաքեալլարա պէօյիւք պիր հիւքիւմէթ
վէրմիշ օլտուղունու տա պէրապէր անլայաճազ , չարէ հօզ : ՆՏ տիր
պու հիւքիւմէթ , ինսանլարըն կիւնահլարընը աֆվ էթմէք հիւքիւմէ-
թի տիր • « հէր քիմին կիւնահլարընը աֆվ էտէրսէնիզ , աֆվ օլուն-
սուն , հէր քիմին պաղլարսանըզ , պաղլանլարն » : տէմէք քի , պու
հիւքիւմէթ Գրիստոստան առաքեալլարա վէրիտի : Իշթէ պիւզ պու
սէլահիյէթին իճրասընա , ազիզ ապաշխարութիւն եախօտ խոստո-
վանանք սըրրը իսմինի վէրիւրիզ • վէ Գրիստոս էֆէնտիմիզին պունու

պէջլէ իճատ էթտիյի իչին Ալլահանի սըրր տըր տէրիդ . պուրասը ա-
չըդ տըր : Կէլէլիմ սըրրըն իքինճի շարթընա , եանի պու իճատ օլու-
նան մուամէլէ , իճապ էտէն լութֆու վէրիյօր մու , եօղսա վէրմէ-
յօր մու . « Հէր քիմին կիւնահլարընը ափվ էտէրսէնիդ , ափվ օլուն-
սուն . վէ հէր քիմի պաղլարսանըդ , պաղլանսըն » , տէմէտէն պալիս ,
կիւնահ ափվ օլտուղու կիպի , Ալլահըն լութֆու անինտէ օլ քիմսէյէ
կէլէճէք , զիրա Ալլահըն լութֆունու ինսանտան դաչըրան պիր եա-
լընըդ կիւնահ տըր , եախօտ կիւնահ վէ լութֆ պիրլիքտէ իմթիդաճ
էտէմէլլէր , եա պիրի եա օ պիրի ինսանտա գալապլիլի . նասըլ քի
կէճէ կէչտիյի կիպի կիւնէչ կէլիլ , եախօտ գարանլըղըն զըտտը ը-
չըդ օլտուղու կիպի , շէլթանըն ամէլի տուրտուղու մահալտէ , Ալ-
լահըն լութֆու տուրամաղ . եօղսա Ալլահըղը թէրք էթմէլի : Քրիս-
տոսուն վէրտիյի պու սէլահիյէթ վէ դուվէթ պիր կիւնահքեարըն
իւզէրինէ իճրա օլտուղու կիպի , կիւնահը տէֆ օլուր , լութֆ օ-
նու տօլտուրուր , վէ նէրտէ կիւնահ գալմաղսա , պէլլի քի լութֆ օ-
րատա հազըր տըր : « Զէնչ միարանութիւն է Քրիստոսի ընդ Բելիա-
րայ » : (Բ. Կ. Բ. Զ. 13.) Տէմէք քի Քրիստոսուն պու իճատը լութֆ
վէրիլ :

Կէլէլիմ իւչիւնճիւ շարթա , եանի պիր սըրրըն զահիրէն պիր
մուամէլէսի տէ օլմալը : Կիւնահլարը ափվ էթմէք եա պաղլամադ
մուամէլէսի զահիրի պիր մուամէլէ տիր , զիրա իչպու հիւքիւմէթի
վէ սէլահիյէթի Քրիստոսուն էմրի իւզէրէ իճրա էթտիքլէրինտէ , ա-
ռաքեալլար քէօր քէօրիւնէ հէր քէսէ լասթ կէլէճէքլէրի հալտէ ,
սէնի ափվ էթտիմ կիւնահլարընտան տէմէյէ կէօնտէրիւմէտլէր եա :
Մութլազ պիր առտէմ քէնտի քէնտինէ իրթիքեապ էթտիյի կիւնահը
պիրիպ նատիմ օլուպ վէ օնտան դուրթուլմազ իչին առաքեալլարա
միւրաճաաթ էտիպ , պու կիւնահլարը իգրար վէ իթիրաֆ էտէճէք ի-
տի , վէ առաքեալլար դուլազլարը իլէ տինլէտիքտէն սօնրա , նա-
տիմ օլան կիւնահքեարըն էֆքեարընը , եա հալինի անլայարադ , աֆ-
վընը իհսան էտէճէք իտիլէր , եախօտ իսլահ օլմայա մուղայիր տա-
հա էֆքեար թաչըմաղտա , վէ հէնուզ օլ կիւնահլարա օլան մէյլ ու
հէյլինի թէրք էթմէյէճէյինի վէ չէօղիւլմէյէ շայան վէ տահա լայըդ
օլմատըղընը անլայըպ , ափվ էթմէյէճէքլէր իտի : Իչպու կիւնահ-
քեարըն չիֆահէն նէտամէթի , վէ կիւնահըն իգրարը վէ ափվըդ տի-
լէմէսի , վէ առաքեալլարըն պուլարը ափվ էթմէսի , պիր եալընըդ
տախիլէն վէ ֆիքիր իլէ իճրա օլմայաճաղըտը , անճազ չէօլէն , եա-
խօտ օնու հալլ էտէն քահանայ էվլէլա կիւնահքեարըն զահիրէն նէ-
տամէթ կէթիրմիչ իտուկինի , վէ կիւնահըն չիֆահէն վէ թագրիլէն
անլամազ էմրի թապիլի տիր . վէ կիւնահքեար քէնտի կիւնահընտան
սահիհէն վէ պի իշթիպահ չէօղիւլիւպ իւլէլա օլտուղունու քէզա-
լիք անլամադ իչին առաքեալլարըն ափվ էթտիմ կիւնահլարընը եա :

խօստ աֆով էթմէտիմ, հալէն պաղլըսըն էֆքեար ու հալինի դահիրէն, վէ շիֆահէն անլամասը լաղըմ օլտուղունտան, մութլագ առաքեալլարըն հէր պիրի պէն սէնին կիւնահլընը աֆով էթտիմ տէյէճէք իտի, վէ Գրիստոսուն էմրինի իճրա էտէճէք իտի. հէմ պէօյլէ տէ իճրա էթտիլէր. տէմէք քի զահիրէն վէ մատտէթէն տախի իշպու մուամէլէնին ըէսմի վէ աստէթի վար իտի, եանի կիւնահլարըն իգրարը, վէ օլունան վէ կէօրիւնէն նէտամէթ. վէ առաքեալլարըն աֆով էթտիմ սեհին կիւնահլարընը տէյի, շիֆահէն հիւքմիւ, պիր մուամէլէյի զահիրի վէ մատտի օլմասը շարթը մութլագ իտի: Պու սուրէթտէ խոստովանանք սըրըը պալատէ մուհարրէր իւշ շարթը շամիլ օլտուղու իշին, Գրիստոս էֆէնտիմիզին էմր ու իհտասը իլահիսի, վէ կիւնահտան գուրթուլմագ իշին, ինսանլարա էն լաղըմ պիր սըրըը իլահիսի տիր: Իշթէ պու սըրըը աղիմ օլ վագըթ իճատ վէ թէէսսիս օլտու, հաչան Գրիստոս էօլիւլէրտէն տիրիլտիքտէ առաքեալլարա կէօրիւնիւպ, վէ օլ իսթիգլալիյէթի, եանի կիւնահլարըն աֆով էթմէք հիւքիւմէթինի ծնլարա իհսան էթտի իսէ: Վագաա Գրիստոս էֆէնտիմիզ իշպու իհսանը առաքեալլարա, վէ առաքեալլար իլէ ծնլարըն իսալէֆլէրինէ, եանի կաթողիկէ քիլիսէյէ վէրէճէյինի զաթէն էն էվլէլ հայաթընտա իրէն առաքեալլարա տույ էթմիշ, եախօստ վատ էթմիշ իտի: Վէ տիրիլտիքտէն սօնրա օլ Ալլահանի վատընը ֆիլիէն իճրա էթտի, զիրա (Մարթ. ԺԶ. 19.) Պետրոս վատ էթմիշ իտի. « Հէր նէ քի եէր եիւզիւնտէ պաղլայաճագ իսէն, կէօյտէ տախի պաղլանմըշ օլաճագ. վէ հէր նէ քի չէօզէճէք օլսան կէօյտէ տէ չէօղիւլիւշ օլաճագ »: Վէ պու վատըն թըպզըսընը թէքրար ճէմի առաքեալլարա, Պետրոս տա պէրապէր օլարագ, թէքէրրիւր էթտի: (Մարթ. ԺԶ. 18.) « Հէր նէ քի եէր եիւզիւնտէ պաղլայաճագ օլսանըզ, կէօյտէ տախի պաղլանմըշ օլաճագ տըր. վէ հէր նէ քի եէր եիւզիւնտէ հալլ էթմիշ օլաճագ իսէնիզ կէօյտէ տախի հալլ օլաճագ տըր, եանի չէօզիւլէճէք տիր »:

Գրիստոսուն պու իքի վատլարընտան աշիքեար կէօրիւնիւր քի, Գրիստոս էֆէնտիմիզ կէլէճէք պիր զէմանտէ. եանի էօլիւլէրտէն քէնտիսինին տիրիլմէսիւտէն սօնրա ինսանա պիր սէլամէթ սըրըը իճրա իտէճէք իտի. վէ ֆիլէլ հագիգէ հէմ իճատ հէմ տէ վատընը ինֆագ վէ իճրա էթտի: (Յակ. Ի. 21. 23.) պու պապտէ Տրիտէնդեան պինօթու, (Նիսի. ԺԻ. ԳԼ. Ա.) տէյօր: « Հաչան էօլիւլէրտէն տիրիլիպ քէնտի շակիրտէրինէ իւֆիւրտիւ, տէյէրէք, ալըն աղիզ բուհու, հէր քիմէրին կիւնահլարընը աֆով էտէրսէնիզ, ծնլարա աֆով օլունսուն. վէ հէր քիմէրինքինի պաղլամըշ օլուրսանըզ, օլ կիւնահլար պաղլանմըշ օլսունիպր: Պէօյլէ պիր մէշհուր վուգուաթ վէ ալըզ լուղէթլէր իլէ, վաֆթիզտէն սօնրա կիւնահա տիւշմիւշ օլսան քրիսթիյանլարը պարըշտըրմագ իշին առաքեալլարա, վէ անլէրին չէ-

րան խալէֆի օլանլարա կիւնահը աֆվ էթմէք հիւքիւմէթի իթա օլունմուշ օլտուղունու քեաֆֆէյի հայրապետէր պիլիթթիֆագ անլատըլար : Պօղոս առաքեալ . (Բ. Կռն. Ե. 20.) « Գրիստոսուն թաւաֆընտան էլիլէք էտէրիզ , Ալլահ իլէ պարըչըն » . տէմէք քի Ալլահ վասէթա իլէ իշ կէօրիւր : Յակոբոս . (Ե. Գլ. 16.) « Խոստովան եղերուք միմեանց զմեզս » . պիրի պիրլէրինիզէ կիւնահլարընըզ իթիրաֆ օլուն . քիմտիր պունլար , (14. Դէ.) աչըզ սէօյլէյօր . « խասթէլէնիրսէ սիզտէն պիրիսի , քիլիսէնին քահանայսընը չաղըրսըն . վէ (պունլար) ծնուն իւզէրինէ տուա էթսինլէր , եաղ իլէ ըապպըն իսմի իլէ եաղլասընլար . . . պիրի պիրլէրինիզէ կիւնահլարընըզ իգրար էտին » . պուրատա Յակոբոս առաքեալ մութլազ Գրիստոս էֆէնտիմիզին առաքեալլարա , վէ քահանայլարա իճատ վէ թէնպիս պուլուրտուղու խոստովանանք սըրըրընը եաղըյօր , քի (Յռլն. Ի. Դէ) Գրիստոս առաքեալլարա հէր քէսին կիւնահընը աֆվ էթսինլէր , եախօտ պաղլասընլար , տէյի , հիւքիւմէթ վէ սէլահիլէթ վէրտի : Յակոբոս առաքեալ տախի պու խոստովանանք սըրըրընը սէլամէթ վասէթասը տէյի իճրա էթմէսինի էմր իտիյօր . իմտի պիր պիրլէրինիզէ կիւնահլարընըզ իգրար էտին , տէմէսինտէ , բրօթէսթանլար . Յակոբոս աշխարհական աշխարհականա կիւնահլարընը իթիրաֆ էթսին տէյօր , տէյի գաչամագ եօլունա վարմասընլար , վէ հադգլարը եօզ տուր . զիրա պու պիր պիրիմիգէ , մանասը խասթա իլէ քիլիսէ քահանայլարը , եախօտ երէցլէրի տէմէք տիր : Սանիյէն Յակոբոս առաքեալ փէք ալա պիլիյօրուտու քի , կիւնահ աֆվ էթմէք գուվլէթինի Գրիստոս էֆէնտիմիզ եալընըզ առաքեալլարա վէրտի , տէյիլ քի ճէմաթա , պունուն իշին տիր քի քիլիսէնին քահանայսընը չաղըրըն տէյօր , աշխարհականա խոստովանանք օլունաճագ իսէ , քիլիսէ քահանայլարընա նէ լուղում վար ըտը , վէ խոստովանանք օլսա , կիւնահ աֆվ էթմէք իմթիյաղընը Գրիստոս աշխարհականլարա վէրմէմիլ իտի . վէ Ալլահըն էսրարընըն պին պաշըլարը օլմայա եալընըզ առաքեալլար նասպ օլունմուշար ըտը . վէ քիլիսէ գայտէսի բրօթէսթանլարըն արղիսիւնէ վէ էֆքեարընա մուվաֆըզ քիլիսէտէ պիր ճումհուրիլէթ տէյիլ :

Տէֆա օլ պիր պիրիքիմիգէ լուղէթինի իքի թարաֆըն պիրի պիրինէ միւնավէպէթէն խոստովանանք օլմասընը չըգարմասընլար . եախօտ աշխարհական , քահանայա . վէ քահանայ աշխարհականա , զիրա (Եֆէս. Ե. 21.) Պօղոս առաքեալ եաղար . « պիրի պիրինիզէ իթաաթ էտին » , եանի իթաաթ քիւչիւքտէն պէօյիւկէ օլուր , վէ հիշ պիր վազըթ անլաշըլմագ քի պէօյիւքլէր , եախօտ բուէսսալար տէթապալարընա իթաաթ էթսինսէր : Քէզալիք . (Ա. Պէթ. Դ. 9.) « Պիրի պիրինիզ իլէ միսաֆիր սէվիճի օլուն » . էլպէթ պիրի խանէ սահիպի , վէ պիրի միսաֆիր օլապիլիր . տէյիլ քի իքիսի տէ միսա

ֆիր : Վէ (10.) « Հէր պիր քիմէ , նասըլ քի պիր պախչիչ ալտը իսէ , պիրի պիրինիզէ օնու վերմէլի , Սլահըն տիւրլիւ տիւրլիւ ի- նայէթլերինն էյի պինպաչըլարը միսալի » : Տէմէք քի պիրի պախ- չիչէ միւհթաճ վէ տիկերի պին պաչը , օլ պախչիչէրի վէ եախօտ Սլահըն էսրարընը տաղըտըճը , իմտի օլ պիրի պիրինիզէ կիւնահա- ղընըզը իթիրաֆ էտին լուղէթինն իքի թարաֆա տա շուսուլի եօգ տուր :

Խոստովանանք սրբրընը Յովհաննէս աւետարանիչ քէնտի իւք մէք- թուպինտէ , (Ս. Գ. 8. 9.) թաստիգ վէ թէնպին , վէ թէէքիտ է- տիյօր : « Էկէր կիւնահըմըզ եօգ տուր տէրսէք , պիզ քէնտի քէնտի- միզի ալտատըրըզ . . . Էկէրչի կիւնահալարըմըզը իթիրաֆ էտէրսէք , օ սատըզ վէ ասիլ տիր աֆվ էթմէյէ կիւնահալարըմըզը . վէ հէր մէք- ղուհլուգտան պիզլէրի փաքլէմէյէ » : Պուրատա կիւնահ կիզլէմէք պահը օլույօր . վէ խոստովանանք օլմագ մութլագ կիւնահքեար կիւնահընը Սլահտան կիզլէյէմէզ . քի օ էֆքեարտէ կէզէպիլսին . տէմէք քի Յովհաննէսին թէքտիրի խոստովանահայրտան կիւնահ կիզ- լէմէսի իւզէրինէ պահս օլուսույօր . « զանձինս խաքեմք » քէնտի քէնտիմիզի ալտատըրըզ . եախօտ քահանայը տէյիլ , Սլահը . օնուն ի- չին տէ կիւնահալարըմըզը իդրար էտէլիմ , տէյօր . քի աֆվըրընը ա- լալըմ . քիմտէն . Սլահտան . քի քէնտի սէօզիւնտէ վէ թէտպիրինտէ սատըզ , ինսանն քէնտի կիւնահընտան խէլաս օլմասը իչին առաք- եալարա իմթիյազ , վէ հիւքիւմ վէրտի , քիմին կիւնահալարընը աֆվ էթմէլէր քէնտիսի տէ մութլագ սիւրէթտէ աֆվ էտէճէք . զիրա տէօզիւնտէ սատըզ տըր : Պու սէօզ հանկը սէօզ տիւր . (Յովհ. Ի.) « Հէր քիմին . . . » . առաքեալարա վէրիլէն սէլահիյլէթ տիր : Տէ- ֆա (Գործ. ԺԹ. 18.) եահուտիլէրին պաղըլարը Գրիստոսա ինանմա- տան կէօրէրէք , քի առաքեալար Յիսուս Գրիստոսուն իսմինէ ճինլէ- րէ եէմին վէրիպ , չօգ միւհթիւգաթլար իչլէյօրլար . պիր եահուտի պաչ քեահինինն էվլատարը Յիսուսուն իսմի իլէ ճինլինն պիրիսինէ եէ- մին վէրմէյէ պաչլատըլար , ճին ճէվապ վէրտի վէ տէտի , Յիսուսու պիլիրիմ , վէ Պօղոսու թանըրըմ , սիլլէր քիմ օլույօրսուսուզ . պու- նու տէտիլի կիպի հիւհիւմ էտէր օնլարըն իքիսինն իւզէրինէ , վէ օնլարը եարալար , պիթ թագրիպ գաչարլար , պունու ինանմը քրիս- թիյանլարըն չօղու կէօրէրէք , վէ գօրգու քէնտիլէրինն ալմըշ օլուս- ղունտան առաքեալարըն հուզուրունա գօչարլար , (18.) « Վէ իդ- րար էտէր իտիլէր , վէ քէնտի ամէլլէրինէ խապէր վէրիլ իտիլէր » . նէ տիր պու իզրար . վէ նէ տիր պու կիզլի ամէլլէրինն խապէր վէր- մէլէրի , միւհթէրէտ կիւնահալարընը վէ ֆասիտ ամէլլէրինն խապէր վէրիլ իտիլէր , զիրա էյի ամէլ իւզէրինէ քիմսէ գօրգմագ , անճագ քիչլի քէնտի ֆէնա ամէլլէրի գօրգուտուր , վէ հիւսպընտան օնլա- րը կիզլէր . իլթէ պու վուգուաթ իւզէրինէ եիւրէքլէրինէ խէվֆ վէ

գօրգու կիրէրէք, Առաքեալարա չար չափքը կէլիլէր. փէ կիզլի ա-
մէլլէրինի իգրար փէ իխպար էտէրլէր, քի ափվընա մուվաֆֆազ օ-
լուպ օլ սըրատան գուրթուլսունլար: Գործոցուն պու սէօզլենիւ
հէման քեաֆֆէյի շարգ քիլիսէսի հայրապետէրի փէ ճէմիի ալիմ Աստ-
ուածաբանլար խոստովանանք սըրրը փէ իթիրաֆ իւզէրինէ օլտու-
ղունու թաստիւ էտէրլէր: Բրօթէսթան պէկէնմէզսէ պիզէ օլ ամէլ-
լէրին էյի ամէլլէր օլտուղունու իպրազ էթսին, քի պիզտէ, ճնլա-
րըն կիւնահլը շէյլէր օլմատըղընը անլայըպ, պու սէօզլէրի խոստո-
վանանք սըրրը իւզէրինէ տէլիլ փէ թաստիւ էթմէքտէն վազ կէչէ-
լիմ:

ՅՂԶ. Պու պապտէ կաթողիկէ քիլիսէսին միւսթագիմ իթիգատը
փէ թալիմաթը պու տուր. Տրիտէնդեան (Նիսի. Ժ. Գ.) « Հէր քիմ
տէրսէ քի, քրիսթիանլար իչին հէր գաչ քէրրէ քի, վաֆթիգտէն
սօնրա կիւնահ իչլէրսէլէր, Ալլահ իլէ պարըշտըրմագ իչին էֆէնտի-
միզ Քրիստոսան իճատ օլուպ, ապաշխարութիւն սահիհ փէ ասըլ
սըրրը կաթողիկէ քիլիսէսինտէ եօզ տուր. փէ սըրր թէէսիս օլմա-
մըշ, նզովիալ օլսուն»: Նիկիա հանգանակը Հաւատամքտա տէր.
« Ի մի մկրտութիւն յապաշխարութիւն. 'ի քաւութիւն եւ 'ի թո-
ղութիւն մեղաց ». փէ սայլը սինօթլարըն հէման քեաֆֆէսինտէ պու
տին ադայիտի միւսատագ փէ միւսէլլիմ տիր: Վէ եչվմիյէ տիւն-
եանըն չար էթրաֆընտա քիլիսէլէրտէ պու ապաշխարութիւն խոր-
հուրդու իճրա օլունմուշ, օլունույօր, փէ օլունմագտա տըր: Եանի
պիր կիւնահքեար տէրունի եիւրէքտէն Ալլահը կիւնահ իլէ ինճիթ-
տիլինի. եախօտ տահա տօղրուսու Ալլահըն թէնպիհինէ գարշը պիր
ամէլ փէ հարաքէթտէ պուլունտուղունու անլատըղը հալտէ, թէքրար
Ալլահըն հիւսնիւ թէվէճճիւհիւնիւ փէ լութֆունու գազանմագ իչին.
պիր տահա օլ գուսուրտա պուլունմամագ շարթը իլէ, քիլիսէյէ միւ-
րաճաթ պիրլէ պիր խոստովանահայր պուլուր, կիզլիտէն կիզլիյէ
կիւնահլարընը օլ քահանայա սէօյլէր, փէ թէօպէէ էտէր: Քահանայ
տալի քէնտիսինէ Ալլահտան վէրիլէն հիւքիւմէթի իլէ, պէն սեհն
հէի կիւնահլարընը աճիլ հթիմ ». տէյէրէք փէ էլինի կիւնահքեա-
րըն պաշը իւզէրինէ գօյուպ, փէտէրին փէ օղուլուն փէ ազիզ բու-
հուն իամի իլէ սէօզլէրինի փէ տուաքընը էթտիլի կիպի օլ կիւնահլա-
րըն հիչ պիրիսի գալմագ աֆվ օլունուր: Պու տուր պիլիմ իթիգա-
թըմըզ. փէ պու սըրրը պիզ պէօյլէ իճրա էտիյօրուզ, չիւնքի պիզէ
Ալլահըն լութֆունու գազանմագ զիյատէ լազըմ տըր: Կիւնահ իչլէ-
տիքտէն սօնրա, խոստովանանք օլունճայա տէկին ճանըմըզ գամիւ-
րիմիզ, գալպիմիզ տիլթէր, ույգույու գայպ էտէրիզ. թա քի ապաշ-
խարութիւն սըրրընը իճրա էտիպ, կիւնահլարընըգտան թէմիղլէնիւ
ճէյէտէք, անտէն սօնրա բահաթ օլուրուզ. փէ սէլամէթ պուլաճա-
ղըզ տէյի իթիգատ իլէ հաշարըզ. փէ սէլամէթ պուլմագ փէք կիւն

օլտուղունտան , անճաղ Գրիստոսուն իճատ էթտիլի մուալիճէսինի վէ սըրըընը իճրա էթմէյէ հէր հաչան կիւնահա տիւշէրսէք , մէճպու-
րուդ : Բրօթէսթան քէնտի սէլամէթինի ապաշխարանքսըզ պուլու-
րումուշ . ծնլարընքի տահա դօլայ ըմըշ , ադըլ պու եմ : Եա էօլ-
տիւքտէն սօնրա խոստովանանքըն լազըմ օլտուղու մէյտանա չը-
գարսա , Լուլթեր պիղէ պէօյէ էօյրէթտի տէմէ իլէ , մէէսուլիյէթ-
տէն նմսըլ գուրթուլաճադ տըր :

ՅՂԷ . Պու պապտէ ազիզ փէտէր վէ հայրապետէրին թահրիրա-
թը , ապաշխարութիւն Գրիստոսուն իճատ էթտիլի պիր սէլամէթ
սըրըր տըր տէյի , ճիւմէթէն միւթթէֆիզ տիրէր :

Տէրտուղիանոս , քի Մօնթանիստ սէրթ հերեաիկոսութիւնունա
մաաթթէէսսիւֆ տէրիզ տիւշմիւշ իտի , (Գիւրք . Յալ . Հաթիս-թէն . Գլ .
ԻԱ .) եազըյօր , « Պու ապաշխարութիւն տուր քի , պիղլէրտէ լազըմ
օլտուղունու թաստիզ էտէրիզ . . . քիլիսէ գատիր տիր կիւնահը
աֆվ էթմէյէ , լաքին էթմէյէճէյիմ քի , սայիրէրի կիւնահ իշլէմէտէն
սագընսընլար » : Քէէննի Տէրտուղիանոս ազիզ բուհուն թարաֆըն-
տան սէօյլէյօր վէ եազըյօր . չիւնքի Մօնթանիստէրին էն պէօյիւք
սայտըզլարը կիւնահ , տինի ինքեար էթմէք . զինա իշլէմէք . վէ գաթլ
էթմէք կիւնահլարը իտի , պուշլարա քիլիսէ ապաշխարութիւն վա-
սէթասը իլէ աֆվըզ վէրէմէզ տէր իտիլէր , տէմէք քի խոստովա-
նանք սըրըընը եինէ սայիր կիւնահլար հագգընտա իզրար վէ գապուլ
էտէր իտիլէր . օլ իւշ կիւնահլարըն տա խոստովանանքտա իզրարը
իճրա օլմալը , ամմա թողութիւնու Ալլահա եախօտ բուսնանի քիլի-
սէյէ , քէնտիլէրին տէտիլի կիպի , քի իւշիւք պիրլիքտէն միւրէթ-
թէպ տիր , հէվալէ էթմէլի . մատտի քիլիսէտէ քէնտի գիւլիւմէրինէ
կէօրէ եպիսկոպոսլարըն պիր իթիգատտա միւթթէֆիզ օլտուղլարը
իտի , պուշլարըն գապլինճէ Ամենասուրք Երրօրդութիւն իւշիւք
պիրլիք , բուհանի քիլիսէ տէմէք օլմուշ օլուր :

Որոգինէս . (Ի Բահ . Բ . Ելէյ .) « կիւնահքեար ատէմ , Ալլահըն
քահանայսընա կիւնահընը սէօյլէմէյէ վէ մուալիճէսինի տիլէմէյէ հի-
ճապ էթմէզ » տէր :

Ս . Կիպրիանոս (Յալ . անիւլ . Եանի Դիւրէն շըֆալարըն պահան-
դա . Գլ . ԹԲ .) « Հէր պիրլէրի կիւնահլարընը իզրար էթսինլէր . հա-
չան տիւնեատա տըրլար . հաչան խոստովանանք գապուլ օլունուր :
հաչան թարգիյէ վէ քահանայլար վասէթասը իլէ օլան աֆվըզ Ալ-
լահըն ինտլնտէ մագպուլ տուր » . Եինէ Ս . Կիպրիանոս . (թուղթ
ՏԴ . առ Կուռնէլիոս պապ .) « չիւնքի ճայիզ տէյիլ իտի . եախօտ փէ-
տէրին վէ Ալլահըն ինայէթի վէ մէրհամէթի բաղի օլամազ իտի , քի
քիլիսէ գապիուսունու վուրանլարա գարշը գապիասըն . . . չէօյլէ քի
երթիհալը տարը պագա էտէնլէր հաղորդութիւնսուզ վէ պարըշմագ-
սըզ , Ալլահըն հուզուրունա իրսալ օլտունլար , հաչան քէնտիսի բուհա-

սաթ վերտի , օ քի նօմոսու տախի վերտի , քի եէր երեզիւնտէ պաղ-
լանանլար , կէօյտէ տախի պաղլը օլսունլար . օրատա չէօղիւլմիւլ օլ-
սուն օ քի էվլէլ պուրատա , քիլիսէտէ չէօղիւլմիւլ տիւր » :

Ս. Ամբրոսիոս (Գերգ. Յաղ. ապաշխարանէան. Գերգ. Ա. Գլ. Բ.) « մա-
տէմքի էֆէնտիմիզ Յիսուս քէնտիսի աւետարանընտա սէօլէմիլ . Ա-
զիզ բաւոս ալըն , քիմին կիւնանընը աֆվ էտէսէնիզ , աֆվ օլունսուն .
... Հանկըսը զիյատէ Գրիստոսա բայէթ էթմիլ օլուր . աճապա էմր-
լէրինէ իթմաթ էտէն մի , եօղսա դարըն դօյմն մը . քիլիսէ ի-
քիսինտէ տէ իթաաթ էտէր . քի կիւնանը հէմ պաղլաւսըն , հէմ չէօղ-
սիւն » :

Ս. Յօհան Ոսկեբերան (Յաղ. Բահանայանէան .) « Եէր իւզէրինտէ
սաթին օլանլարա , վէ կէզէնլէրէ հէվալէ օլտու քի , կէօյտէ օլան
չէյլէրի աֆվ էթսինլէր , էվլէթ ծնլարա վէրիտի քի , իմթիյազաթ-
լարը օլտուն , օնու քի Ալլահ , նէ մէլայիքլէրէ վէ նէ պաշ մէլայիք-
լէրէ վէրիմէսինի իսթէտի , զիրա հէր նէ քի եէր իւզէրինտէ պաղ-
լարսանըզ կէօյլէրտէ տախի պաղլանմըլ օլսունլար . վէ եէրտէ չէօղ-
տիւքլէրինիզ կէօյտէ չէօղիւլմիւլ օլսունլար տէյի ծնլարա տէնմէտի
... իշպուլ քահանայլար պաղը ճանա տախի միւթաալլիզ տիր , վէ
կէօյլէրէ պիլէ միւտախէլէ էտէր » : Տէֆա (Յաղ. Բահանայանէան .
Գերգ. Գ. « Նասըլ քի ուլուզլարը սաղալթմազ Մովսէսին նօմոսունտա
քեահինլէրէ մախսուս իտի . քէզալիք կիւնահլարը աֆվ էթմէք տէ
Գրիստոսուն քահանայլարընա մախսուս տուր » :

Ս. Սգոստինոս , (351 Քաթողոս. Գլ. Ե .) « Քիլիսէնին անախթար-
լարը իլէ , հէր նէ քի եէրտէ չէօղիւլմիւլ օլսա , կէօյտէ տախի չէօ-
ղիւլմիւլ օլուր » :

ՅԱՂ . Կէրէք կաթողիկէ քիլիսէ կէրէք հայրապետլէրին քեաֆ-
ֆէտի , հէր վազըթ Գրիստոս էֆէնտիմիզին իճատ էթտիյի սըրրլարըն
եէտի թանէ օլտուղունու թանըր . վէ հէր պիրինի այրը այրը այնի
ատէթլէրի իլէ շիմտիյէ տէկին իճրա էթտի վէ էթմէքտէ տիր , վէ
եէտիսինի տէ Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտիսի թէէսիս վէ իճատ էթ-
միլ տիր , ամմա պաղըլարընը առաքեալլար իլան էթմիլ պէլիս եօզ ,
պիր եալընըզ վերջին օծում սըրընըն իլանը Յակոբոսուն մէքթու-
պինտէ կէօրիւնիւյօր , լաքին քիլիսէնին իթիգատը նասըլ քի հայրա-
պետլէրին իթիգատը տա հէր տէմ պիր սիյազտէ տիր , եանի սըրըլա-
րըն հէֆսինի Գրիստոս էֆէնտիմիզ թէէքիլ վէ թէէսիս էյլէմիլ . Տը-
րիտէնդեան սինօթունուն (Նիս. ԺԳ. Կանոն . Ա .) էօյրէթտիյինէ կէօրէ .
ամմա պիղզաթ ամմա պիլ վաանէթա , պու սըրըլար իլան վէ իճրա օլ-
մուլ , օնտա պիր պէլիս եօզ : Տէմէք քի շիմտիյէ գատար իպրազ օ-
լունան տէլայիլի գավիյէտէն ապաշխարութիւն սըրընըն Գրիստոս է-
ֆէնտիմիզին իճատ էթտիյի եէտի սըրըլարըն պիրիսի օլտուղու թէ-
պէլիւն էթտի :

ՊԱՊԸ ՍԱՊԻ

Հէ՛ր ԲԷՍ ԿԻՒՆԱՀՐԵՏԱՆ ԽԵԼԱՍ ՕԼՄԱԳ ԻՁԻՆ
ԿԻՒՆԱՀԼԱՐԸՆԸ ՀԷՓՍԻՆԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՀԱՅՐ ՔԱՀԱՆԱՑԱ
ՊԻՐԷՐ ՊԻՐԷՐ ՍԷՕՅԼԵՄԷՅԷ ՄԷՃՊՈՒՐ ՎԷ ՄԷԷԶՈՒՆ ՏՈՒՐ

ՅԳԹ . Եօդարըտա աղիզ քիթապտան կիւնահլարը աֆվ էթմէք
իչին (Յ՜վ. Ի. 21. 23 : Մ՜պ. ԺԶ. 19. ԺԸ. 18 : Յ՜պ. Ե. 16 : Ա.
Յ՜վ. Ա. 8. 9 : Գ՜ր. ԺԹ. 18.) . Եաղտըղըմըզ վէ կէօթէրտիյիմիզ
խալաթլարա պինաէն , մութլագ առաքեալլար վէ քահանայլար վէ
խալէֆլէրի հաքիմ վէ հաքէմ մագամընտա , վէ հէքիմլէր միսալի վէ
Ալլահըն խազնէտարլարը վէ էլլիլէրի վէ պին պաշըլարը կիպի մէէ-
մուրիյէթլէրինին իճրասընտա պուլունահագլար : Պիր տավատա հա-
քիմ ագլը պաշընտա պիր հաքիմ իսէ , միւտտայի վէ միւտտայի ալէյհի
կիւղէլճէ տինլէմէլի , վէ պէօլէ իչին ասընտան վէ քեաֆֆէյի թէ-
ֆէրրուաթընտան մալիւմաթը քեամիլէ թահսիլ էթտիքտէն սօնրա ,
հիւքիւմ էթմէլի վէ մուվաֆըզ ճէզասընը վէրմէլի տիր , իշթէ պի-
թըպկըհի պիր առաքեալ , պիր քահանայ , պիր խոստովանահայր տա-
խի Գրիտոստան հիւքիւմէթ , վէ իմթիյազաթ ալմըշ պիր հաքիմ տիր ,
ճիւնհալը օլան ատէմի կիւղէլճէ տինլէմէլի , էթտիյի խապասաթլա-
րըն վէ կիւնահլարըն հէփսինէ մալիւմաթ քէսպ էթմէլի տիր . վէ մա-
տամ քի հէր պիր ճիւնհանըն այրը այրը հիւքիւմ վէ ճէզասը վար տըր ,
դաչ քէրրէ պիր քիչի օլ ճիւնհայը իշլէմէյէ ճիւրաաթ էթմիշ , պիր
քէրրէ մի . պէշ քէրրէ մի . օն . հիկիրմի . էլլի . եիւզ . . . դաչ քէրրէ
պիր կիւնահի իրթիքեապ էթմիշ , մէսէլա պիր խըրսըզ պիր ատէմ-
տէն մի մալ չալմըշ . Եօդա չօզ ատէմտէն մի . Նասըլ քի պիր ա-
տէմտէն չալտըղը իչին սըրգէթի թէպէյիւն էթտիյի կիպի ճէզայը
միւսթէլգէմ օլուպ , ճէզա չէքէրսէ , քէզալիք հէր պիր չալտըղը ի-
չին այրը այրը մուրաֆայա , իսթինթագա վէ հիւքիւմէ միւսթահագզ
տըր : Վէ պու մալի չալտըղը , մալ սահիպինին կէօղիւ ճօնիւնտէ
մի , Եօդա կէօրմէզտէն մի . զիրա կէօրմէտէն չալարսա ճիւնհա պիր
տիր . լաքին սահիպինի պաղլայըպ , եա էօլտիւրիւպ չալմագ պաշգա
տըր . վէ ճինայէթլէր չօղալըր , վէ տահա զիյատէ աղըրլաչըր : Վէ
չալտըղընտա սայիր քիւֆիւրլէր , եախօտ հագարէթլէր վուզու պուլ-
միւլմու , Եօդա պուլմամըշ , չալտըղընտա խանէսինի մի տէլմիշ ,
պաշգա էչեալարընը դըրմիշ մը , իթլաֆ էթմիշ մի , վէ դայրիիւմ .
Պուշլար հէփսի պիր ճիւնհանըն հէմ ճինսինի այրըտ էտէրլէր , հէմ
թէֆէրրուաթընը պէյան էտէրլէր : Հաքիմ ճիւնհանըն դաչ օլտուղու-
նու վէ նէ տէրէճէ աղըր օլտուղունու անլար , օնտան սօնրա ճէ-
զասընը չէքմէյէ հիւքիւմ էտէր : Պուշուլ կիպի առաքեալլար վէ խոս-

տովանահայրլար պիր կիւնահքեարըն կիւնահլարընը անլայաճազ . կիւնահքեար քէնտի զաթընտան իշթիքեա էտէճէք , վէ կիւնահլարըն հէմ ճինսինի , եանի իւրըսըզլըզ , զանիլիք , քիւֆիւր , հագարէթ , զարար զիյան էթտիլինի , վէ գաչ տէֆա վուզու պուտուղունու , վէ պուենլարըն թէֆէրրուաթընը պիրէր պիրէր քէնտի ճիւնահսընըն միւսթանթիդինէ , վէ հաքիմինէ սէօլէմէլի . պու մալիւմաթը տա վէրմէք անճազ իգրար իլէ օլուր , էկէրչի էթտիլի կիւնահըն աֆվլըղընը տիլէմէյէ մէճպուր իսէ , վէ ճէզասընա ըզզի օլաճազ իսէ . նասըլ քի մէճպուր տուր : « Եկայք առ իս : Պանա կէլին հէփի կիւնահքեարլար , վէ պէն սիդի գուրթարաճաղըմ » տէյի , Գրիստոս էմր էթմիշ վէ նէ կէօնէ գուրթարաճաղընըն Եօլունու տա , կիւնահ աֆվ էթմէք իմթիլաղընը վէրտիլինտէ , առաքեալլարա կէօսթէրմիշ տիր : Մալիւմաթ վէրմէք , կիւնահլարըն իգրար էթմէք . հէր քէսին վաճիւպէլի զիմմէթի տիր . զիրա հաքիմէ հիւքիւմ իմթիլաղ վէրէն փատիշահ , մութլազ ճիւնահլարըն հէփսինի օնա իհալէ էթմիշ տէմէք , օլ մադամը , օլ մէճմուրիլէթի քէմալը ըայէթ իլէ գապուլ էտիպ , օնուն նիզամընը վէ թէնպիհլէրինի թըպզը թըպզըսընա իթաաթ իլէ թութուպ , իճրա էթմէք հէփսինին վաճիպէյի զիմմէթի տիր : Իշթէ խոստովանանք սըրընտա կիւնահլարըն իգրար վէ իթիրաֆի էմրի միւղթաղասը վէ լաղըմէսի պու սէպէստէն նէշաթ էտէր :

Քէզալիք հէքիմէր պիր խասթէ պաշընա կէլտիքլէրինտէ , խասթէնին պաշըմ աղըրյօր , կէօզիւմ աղըրյօր , . . տէյի հէքիմէ խապէր վէրմէք պօրճու տուր , քի հէքիմ տէ օնուն իլլէթինտէն մալիւմաթ ալարազ միւնասիպ վէ մուվաֆըզ իլաճը վէրսին : Քէզալիք պիր փատիշահըն խազնէտարը միւհթաճ օլանըն հալինի անլամալը քի իզթիւզասընա կէօրէ իանէ վէրսին , վէ օնուն զարուրէթլինի տէֆ էթմին : Ելլի տախի պունուն կիպի տիր . քի քէնտի փատիշահը ճանիպինտէն մէճգուն վէ մէճմուրու մուազզամ նասպ օլմուշ կէօստէրիլմիշ վէ օլտուղու մահալտէ ամիրինին էվամիրինէ իֆատէյէ վէ իճրայա էմր օլունան խոստուսաթտա մուրախխաս սըր :

Ն . Գրիստոս էֆէնտիմիդլին պու « Հէր քիմին կիւնահլարընը աֆվ էտէրաէնիզ , աֆվ օլունսուն . վէ աֆվ էթմէյիլ թութուղունուղ կիւնահլար թութուլսուն » սէօլլէրինտէն մութլազ կիւնահքեարըն իգրար էթմէսի լաղըմ կէլիր . չիւնքի առաքեալլար գայըպտան վէ փէյլամպէրլէր կիպի կէչմիշի վէ կէլէճէյի պիլմէզ իտիլէր . պու կիւնահլարա ալեհա օլմազ իչին , մութլազ կիւնահքեար օնլարըն եանընա վարըպ իգրար վէ էթտիլի նապէճա հարաքէթլէրի լիսանը իլէ իթիրաֆ իթմէլի , քի օնլարտա օլ կիւնահքեարա իճապ էտէն սիւալլէրի էտիպ , էֆքեար վէ եիւրէքլէրինին մէյլինի անլատըգտան սօնրա , եանի նէտամէթ կէթիրմիշլէր վէ էթտիքլէրինտէն նէֆրէթ կէթիրմիշլէր օլտուղլարընը անլասընլար , վէ կիւնահ աֆվ էթմէք իմ

թիւազընը ծնւարն իւզէրինէ իճրա էթսինէր : Կիւնահլարընը ափժ էթտիք տէյէպիւսինէր : Քէզալիք ծնւարը քի , նէտամէթ կէթիրմէ-միշէր . վէ հալա օլ կիւնահը իշլէմէք արդիւսինտէ տիրէր . պաղ-լասընլար : Կիւնահը պաղլամադ կիւնահը ափժ էթմէնին մուղայիրի տիր . եանի ափժ էթմէմէք , օլ կիւնահըն իշինտէ պաղլը տուրաու-մադ , տէմէք տիր :

Մատամ քի աչըգտան աչըղա կէրէք (Գոթ. ԺԹ. 18.) կէրէք (Ա. Յոլէ. Ա. 8. 9.) վէ կէրէք (Յոլէ. Ե. 16.) կիւնահլարընը իգ-րար էտէր իտիւէր տէյի , եաղըյօրլար . վէ պուընլարըն պիրի պիրի-նիզէ կիւնահլարընը իթիրաֆ էտինիզ տէմէլէրի , մութլագա խոս-տովանանք սըրըը խուսուսու տուր , պիղլէր պէօյլէ պիւլիւիզ , վէ Գրիստոսուն քիլիսէսի , 1874 սէնէտէն պէրի պուընու պէօյլէ պիւլիւ , եանի Գրիստոսուն վէ առաքեալլարըն թէնպիհի օլտուղուընու պիւլիւ վէ իճրա էտէր :

ՆԱ . Պուրատա բրօթէսթան դապուլ էտէր քի , կիւնահընը պիր ատէմ Ալլահա իգրար էթմէք վար տըր . Սանիլէն պիրի պիրինիզէ կիւնահլարընը իթիրաֆ էտին տէմէք , աշխարհականլարա կիւնա-հընը սէօյլէմէք , տէմէք տիր : Պու միսիլիւ խասիմէրէ շէօյլէ ճէ-վապ վէրիւիզ :

Եվվէլա կիւնահլարընը Ալլահա պու բարգլա իգրար էտին տէ-յի աղիզ քիթապլն հիշ պիր եէրինտէ կօգ տուր վէ օլամադ . չիւն-քի պիզիմ պիւտիլիմիզ , Ալլահ գաղըպտան պիւլիւ , եիւրէքլէրիմիզլն էն կիզլի սըրլարը պիւլէ ծնուն հուղուրունտա աշխարհար տըրլար . փութփէրէսթ ալլահլարը կիպի կէօղիւ , գաֆասը , էլի , այաղը օ-լուպ թէփրէնմէք . ճանսըզ ագըլսըզ փութ տէյիլ քի , ծնա կիզլիտէ իրթիքեապ էթտիլիմիզ խապասաթլարը իգրար էտէլիմ : Տէմէք քի Ալլահա կիւնահլարընը իգրար էթմէք մութլագ կիւնահլարընը պիւլմէյն Ալլահըն վէքիլլէրինէ վէ մէնուրլէրինէ կիւնահընը իգրար էթմէք տէմէք տիր , քի ծնւար տա քէնտիլէրինէ վէրիլէն զիյզըյմէթ վէ պիւլմալ հիւքիւմէթի Ալլահ կիպի իճրա էթսինէր , ինսանլարը քէնտի կիւնահլարընտան դուրթարսընլար :

ՆԲ . Սանիլէն պիր պիրինիզէ կիւնահլարընը իթիրաֆ էտին . պու պիրի պիրինիզէ լուղէթի աշխարհական աշխարհականա տէմէք օլամադ . զիրա կէրէք Յակոբոս , կէրէք Յովհաննէս . իքիսի տէ ա-ռաքեալ օլուպ , Գրիստոս տիրիտիքտէն սօնրա կիւնահլարըն ափժ էթմէք հիւքիւմէթիլի վէ իմթիյազընը , եալընըզ առաքեալլարա վէ վէքիլլէրինէ ինսան էթմիշ օլտուղուընու , (Յոլէ. Ի.) « Ալըն աղիզ բուհու , հէր քիմին կիւնահլարընը ափժ էտէրսէնիզ , ափժ օլուը-սուն . քիմի պաղլարսանըզ պաղլանսըն » տէմէլիլէ , պու իմթիյազ եալընըզ առաքեալլարա խաս վէ վէքիլլէրինէ մախսուս օլտուղուընու պու իքիսի տէ բանա պիւլիւ իտի . վէ Յակոբոս աչըգտան սէօյլէյօր ,

չաղըրն քիլիսէնին քահանայաւորն , պիրի պիրինիդէ կիւնահլարը-
նըզը խոստովանանք օլուն : Եօզսա Գրիստոսուն սէօզիւնիւն հիչ պիր
հիւքմիւ օլմազ . եանի « Ալըն ազիզ բուհու հէր քիմին կիւնահլարը-
նը աֆիւ էտէրսէնիզ , աֆիւ օլունսուն » : Էօյլէ իսէ , պու պիր իմ-
թիյազ տէյիլ իտի , պէօյլէ իսէ առաքեալարն ալամ կիրուհինտէն հիչ
պիր Ֆէրգի վէ քէրամէթի օլմամըլ տէմէք , քի հաչմ վէ հաչմ , պու-
նու պիզ տէյէմէյիզ , վէ այնը քիւֆիւր տիւր . վէ Գրիստոս էֆէնտիմիզէ
պէօյիւք հագարէթ տիր : Առաքեալար Գրիստոսուն քէնտի մանէվի
սիւրիւսիւնիւ կիւտմէյէ Գրիստոստան հէր վէճի իլէ իմթիյազ ալտը-
լար , լայդզը կիւտմէյէ , եանի քահանայարա տախի Ալլահտան
գաթ գաթ միւքեաֆաթ վէ իւճրէթ հաղըրլանմըլ տըր : (Ա . Տէֆ . Ե .
17 .) : Քիլիսէ մէէմուրլարնն ճէմաաթտան այրը , միւմթազ պիր
հիյլէթ օլտուղունու մահալինտէ գուտրէթիմիզին եէթիչտիլինէ կէօ-
րէ եազմըլըզ : Պունլարն հէփսի գաչմազ , սափմազ վէսիլէլէրի տիր
Էլէրչի աշխարհականա խոստովանանք օլմազ վար իսէ , քահանայա
նիչին օլմազըմըլ . սէպէպի նէ տիր . լաքին հիչ պիր սէպէպի եօգ ,
անճազ կաթողիկէ քիլիսէ պունու թուլթուղու վէ իճրա էթտիյի
տիր . գիրա նմարլ բրօթէսթան օլապիլիւր , էլէր գապուլ էտէրսէ .
չիւնքի վազիֆէսի վէ գայտէսի շէքվա էտէճէք ամմա քիթապա մու-
ղայիր օլուն , օրասընը արամազ :

Կիւնահլարա կէլինճէ քիւչիւք օլուն պէօյիւք օլուն , հէփսի
անանթարլար հիւքիւմէթինէ բաճի տիր . վէ պու սըրըրն մատտէսի
ատտ օլունմուշ տուր :

Լաքին պուրատա կիւնահըն ասընը վէ ճինսինի թէֆսիր էթմէ-
լի , կիւնահ եա պէօյիւք օլուր , քի ճանը մանէն Խօլտիւրիւճիւ (մա-
հուչափ) թապիր օլունուր . եա քիւչիւք տիւր , եանի պիր ազ Ալլա-
հըն նօմոսունա գարչը օլուս , Ալլահա ընտան նէշաթ էտէն հագարէթ
ազ վէ քիւչիւք տիւր վէ (ներելի) կիւնահ թապիր օլունուր : Էօլտիւ-
րիւճիւ կիւնահ . « Ալլահըն նօմոսունա գարչը օլան աղըր պիր մուա-
մէլէ տիր , քի Ալլահըն մուհապպէթինի ինսանըն ճանընտան այրըր
վէ էպէտի ճէզայա միւսթահագգ էտէր » . եախօտ Նատաղիա Աղէք-
սանդը Աստուածաբանըն եաղտըղընա կէօրէ . « Մահու չափ կիւնահ
Ալլահը , քի հէր քիչինին նէթիճէսի տիր , թէրք էթմէք վէ եարա-
տըլմըշա , նէթիճէ կիպի տէօնմէք տիր » : Քիւչիւք կիւնահ , եախօտ
ներելի , քի Ալլահըն խաֆիֆճէ էմր էտէն նօմոսունու պօզմազ ,
գըրմազ տըր , քի ինսան ճիւղիճէ Ալլահա հագարէթ օլմասընը մու-
ճիպ օլուր . եախօտ մատտէթէն իշ պէօյիւք օլուս , ինսան ընու իր-
թիքեապ էթտիլինտէ , թէքմիլ ազատ օլմամըլ օլուր . եախօտ մէդ-
քիւր Աստուածաբանըն գալլինճէ , « Խօլուզճա եարատըլմըշա աչգ
վէ արզու էտէրէք , նէթիճէսինի տէ քեամիլէն ֆիքիւրտէն չըգարմազ »
մահու չափ կիւնահ իսէ Ալլահը քի հէր քիչինին նէթիճէսի տիր , ին-

սանրն ֆիքրինտէն չըգարըր վէ Ալլահն լուծֆուհու ճանտան սըլը-
րըր, Ալլահն եէրինէ հարատըլմը շէյլէրի սօն նէթիճէ (վախճան).
էթմիշ օլուր վէ Ալլահ ալէօյիւք հադարէթ էտէր: Եախօտ տահա
տօղրուսու ինսան քէնտինէ պէօյիւք զարար վէրիւր, վէ ինսան իքէն
հայվան եէրինէ վէ օնուհ փայէսինէ քէնտինի էնտիրիւր. ազիզ քի-
թապըն տէտիլի կիպի, ինսան շէրէֆ վէ էհիթիշամտա իքէն, քէնտի
քէնտինի հայվանլարա պէնդէտիր, քի սօնու հօդ տուր, անճադ մատ-
տի շէյլէրէ մէյլ էտէր: Քեաշքի հայվան կիպի օլսա, չիւնքի էյիյի
վէ ֆէնայը ֆէրասէթի իլէ ֆէհմ էտէրէք, ֆէնայը իրթիքեապ էտէր:
օլ ֆէնայը քի Ալլահն խօշլանմատըղը պիր խուսուս տուր. վէ սէ-
պէպի տէ պու տուր քի, կիւնահ, Ալլահն ինսանա օլան մուհապ-
պէթինի վէ իհսանընը վէ լուծֆուհու օլ ճանտան սըլըրըպ աթար.
զիրա Ալլահ, վէ կիւնահ պիրլիքտէ պիր պիրլինի թապիաթը եէք-
տիկէրինէ զըտտ օլտուղու իլին իմթիզաճ էտէմէզլէր:

ՆԳ. Մահու չափ կիւնահը ֆրիստոս էֆէնտիմիզ պիր մէրթէկէ.
վէ ներելի կիւնահը պիր չէօփէ պէնդէտիյօր. (Մաք. Ե. 5.) « Եա
միւրապի, էպվէլա քէնտի կէօզիւնտէն մէրթէկի չըգար, վէ սօնրա
գարընտաշընը կէօզիւնտէն չէօփիւ »: (ԻԳ. 24.) տէֆա տէվէյէ վէ
սիվրի սինէյէ. « սիվրի սինէյի սիւզիւպ, տէվէյի եուտան, մ քէօր
գըլաղուզլար »: Պօղոս առաքեալ (Ա. Կոր. Գ. 12.) ներելի կիւնահ-
լարը. օտուհա, օթա, վէ գամըշա պէնդէտիյօր, քի աթէշէ տիւշ-
տիւքլէրի կիպի եանար թիւքէնիր սէօնէրլէր. վէ պուշլարը իլէյէն
քիմսէ, տէյօր Պօղոս առաքեալ, խէլաս օլաճադ ամմա աթէշ իլէ:
Լաքլին մահու չափ կիւնահ ինսանըն ճանընը, քի Ալլահն հէլքէլի
տիր, պօզար, էօլտիւրիւր, Ալլահ քէնտինի, եանի օլ մուամէշէտէ
պուլուհանլարը պօզաճադ, վէ թէլէֆ էտէճէք տիր: Տէֆա, Պօղոս ա-
ռաքեալ (Գալ. Ե. 19.) մահու չափ կիւնահլարըն պաշլըճալարընը սայը-
յօր. « ֆահիլէլիք, զինաքեարըզ, ըրզ պօզմա, էլ զինսը, փուծփէ-
րէսթիլք, սէհիրպաղլըք, տիւշմէնլիք, ատալէթ, ըրգապէթ, էօվքէ,
խուսուհէթ, նիզա, չիզադ, հասէտլէր, գաթիլլիքլէր, սէրխօշլուզ,
խարաֆլար վէ սայիլէ: Պէօյլէրի իլէյէնլէր Ալլահն փատիշահլը-
ղընա կիրէմէզլէր »: (Ա. Տիմ. Ե. 24.) « Ատէմլէր վար քի, կիւնահ-
լարը աշիքեար տըր, վէ էպվէլինտէն հիւքմէ լայըզ օլմուշլար. (եա-
նի մահու չափ) վէ պաղըլարընքի արգատան կիտէր ». եանի ներելի:
Պու ներելի կիւնահլար մահու չափ կիւնահլար կիպի տէյիլ տիրլէր:
(Առա. ԻԲ.) « Սալէհ ատէմ կիւնտէ եէտի տէֆա սուշ իլէ տիւշէր,
վէ երինէ գալգար »: (Եղլէ-Էսաք. Ե. 21.) « Սալէհ պիր ատէմ հօդ
տուր քի էյի պիր ամէլ իլլէր իքէն կիւնահա տիւշմէսին »: Յակո-
բոս (Գ. 2.) « Զիրա հէփիմիզ չօդ շէյլէրտէ խէթա իլլէրիզ »: (Ա.
Յով. Ա. 8.) « Եկէր կիւնահրմըզ հօդ տուր տէրսէք, քէնտի քէնտի-
միլի ալտատըրըզ »: Տէֆա, (Ա. Յով. Ե. 16.) « Եկէր պիրիսի գարըն-

տաչընը էօլիւմ կէթիրմէյէն կիւնահտա կէօրիւրսէ , տուա էյլէսին . վէ էօլիւմիւ օլմայան կիւնահը իշլէյէնլէրէ հայաթ վէրէճէք տիր : « են մնդք որ մահու չափ են . էօլիւմէ միւսթահազգ էտիճի կիւնահլար վար տըր » : Հէր նահազգլըզ կիւնահտըր , վէլ հասըլ էօլիւմէ միւսթահազգ էտէն կիւնահ վար վէ էօլիւմէ ատէմին ճանընը միւսթահազգ էթմէյէն կիւնահ տա վար . վէ աչըզ տըր : (Ղաֆ. ԺԲ. 47. 48.) օլ խըզմէթքեար քի , չօգ տայադ վէ ադ տայադ եւէյէճէք տիր , ազիզ քիթապըն սէօզլու մէշիուր տուր , ազը սայմայան ազար ազար տիւշէճէք տիր :

ՆԵ . Եկեղեցի քէնտի թալիմաթընտա վէ իթիզաթընտա միւսթահազիմ օլարադ , հէմ մահու. ջափ վէ հէմ Եեքեյի կիւնահլարըն վար օլտուղունու ազիզ քիթապա տայիմա մուվաֆըզ թութտու , վէ կիւնահլարըն հէփսինի խոստովանանքտա սէօյլէմէլի քի , պիր ատէմ կիւնահլարընա աֆվլըզ ալապիլսին , թալիմաթըն էօյրէթմէտէն հիշ պիր վազըթ տուր օլմատը : Մահու չափ վէ ներելի կիւնահլարըն ֆէրզինի դապուլ էթմէյէն , վէ պիր վազըթ սէվտիկիմ զաթ (Աղ. Յով.) ազլընը գայպ էթմիշ տէմէք , պիր չալան իլէ պիր չալան պիր տէյիլ տիր . ըրգա սէօյէն պաշգա , հայվան տէյէն պաշգա , պիր շամար վուրան պաշգա , պիր ատէմ էօլտիւրէն պաշգա վէ զայրիհիւմ պուհու չօճուգլար տախի պիլիր :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ԱԶԻԶ ԲՈՒՀԱ ԳԱՐՇԸ ՕԼԱՆ ԿԻՆԱՀ

ՆԶ . Պու կիւնահ (Մաթ. ԺԲ. 31. 32.) միւսէրրահէն եաղըլմըշ տըր . « Պուհուն իշլին սիզէ տէրիմ , հէր կիւնահ վէ քիւֆիւր ինսանլարա աֆվ օլունահադ , ազիզ բուհա գարչը քիւֆիւր աֆվ օլունամայահադ , վէ հէր քիմ քի ինսան էվլատընա գարչը պիր սէօզ սէօյլէրսէ , օնա աֆվ օլունահադ , ամմա օ քի ազիզ բուհա գարչը տէրսէ , օնա նէ պու տիւնհատա վէ նէ օ պիր տիւնհատա աֆվ օլունահադ » : Քէզալիք , (Մաթ. Գ. 28. Ղաֆ. ԺԲ. 10.) :

ՆԷ . Ս . Օգոստինոս ազիզ բուհա գարչը օլան կիւնահը , թէօվպէյէ կէլմէյէն կիւնահքեարըն հալի տիր , տէր , մատէմ ազիզ բուհ Ալլահըն տօղրուլուղու վէ մուհապպէթի տիր . վէ հէփ լութուֆ ազիզ բուհտան չըգար , օլ քիմսէ քի էօմրիւնտէ թէօվպէյէ (մեղայա) կէլմէզսէ նմար Ալլահըն մէրհամէթինէ միւրահաաթ էտէպիլիւր , նմար Ալլահըն լութֆուհու իւզէրինէ տալէթ էտէպիլիւր : Պիլ Ֆարզ , պիր ֆուգարա ինատ էտիպ , զէնկիւնին դափուսուհու վուրմազսա ,

օլ գալիս տան նսնոր սէքեաթ ալապիլիր . տէմէք քի աճ դալըպ , օ հալտէ աճըղընտան թէլէֆ օլուր : Սանիյէն Ս . Թովմաս (Բ . Բ . Վէ-
հաթ . ԺԴ .) ազիզ բուհա գարշը օլան կիւնանըն ալթը թանէ օլտու-
ղունու թաատատ էտէյօր : Եանի 1 . Ալլահըն մէրհամէթի պանա լա-
ղըմ տէյիլ . կիւնանըմն ճէղասը եօզ տուր տէյէն քիմսէ , ազիզ բու-
հա գարշը կիւնա իշլէր : 2 . Ալլահըն մէրհամէթի իւղէրինէ գաթի
ումիտ օլմագ , եանի պիր կիւնանքեար քէնտի քէնտինէ , կիւնանը-
մն պէօյիւքլիկիւնտէն էօթիւրիւ գայրը Ալլահ պանա մէրհամէթ
էթմէյէճէք տիր տէրսէ : 3 . Տօղրուլուղա գարշը գօյմագ . վէ հիչ
գապուլ էթմէմէք : 4 . Գարընտաշըն տայիմա գըզգանմագ , վէ ծն-
տան հիչ տէօնմէմէք : 5 . Նիւնահտա թաանիւտ էտիպ . տուրան քիմ-
սէ : 6 . Նէտամէթ կէթիրմէմէք : Պուշլարըն հէփսի ազիզ բուհա գար-
շը կիւնանլար տըրլար . վէ հէփսինին մագսէտի վէ խիւլասասը ազիզ
բուհտան իճապ էտէն լութֆու տիլէմէմէք տիր : Սէպէպի տէ եա
թաանիւտիւնտէն , եա գաթի իւմիտ օլտուղունտան տըր : Պու մի-
սիլլի կիւնահտա մուաննիտ օլանլար Ալլահըն ազիզ բուհունա գարշը
կիւնա իշլէրլէր չիւնքի ազիզ բուհուն լութֆու վասէթասը իլէ պիր
ատէմ նատիմ օլուր , պիր ատէմ աֆվըզ տիլէր , օ քի պու մէրհա-
մէթէ միւրաճաաթ էթմէզսէ , գաթի ումիտ օլուրսա , ազիզ բուհուն
լութֆու ծոնուն կիւնա իլէ տօլու եիւրէյինէ կէլէմէզ . կիւնանքեար
թէօվպէ տէմէյինճէ ազիզ բուհ օլ քիմսէյի քէնտի լութֆունա շա-
յան կէօրէմէզ , նէ տէ ծոնուն կիւնանըն աֆվ էտէր . շէթան պիլէ
աֆվ օլուր , լաքին մուաննիտ Ալլահա , աֆվ էթ կիւնանըմ տէմէզ .
ծոնուն իշին հէմ մեղայ տէյէմէզ հէմ տէմէզ , վէ եինէ շէթան գա-
լըր : (Եֆէ . Դ . 18 . 19 .) « քէնտի եիւրէյէրինին քէօրլիւյիլ իշին ,
օնլար քի քէնտի նէֆսլէրինին ումիտինի քէստիլէր » : (Բ . Պեթ . Բ :
Բ . Տէ . Գ : Ա . Տէ . Դ : Գ . ԺԳ .) : Պու միսիլլի խտիլէր Նըլմաս
մոգ , ծոն քի Պօղոս առաքեալ թէքտիր էթտի . վէ Արիոս , Մա-
կէդոն Սաբէլ . Նեստոր , Եւտիքէս , Վիքլէֆ , Հիւս , Լութեր , Գալ-
վին , Ծըվինկլիոս , Սէրվէտոս , Սօկրինոս վէ սայիրէ . վէ հէփ ռաֆը-
զըլարըն սէրկէրտէլէրի քի , խէթա էթտիմ տէմէլէրինին իթիմալը
եօղուսու . վէ կիւնանքեարլարըն պու հալլէրի տէ քէնտիլէրինէ Ալ-
լահըն պէօյիւք պիր գազէպի տիր :

ՆԸ . Իշթէ պուշուն իշին տիր քի , խոստովանանք սըրը պու կիւ-
նանլարը աֆվ էթմէզ . չիւնքի մեղայսըզ իգրար տախի Ալլահա հագա-
րէթ տիր , վէ տէյիլ կիւնահա մաղֆիրէթ . տէյիլ քի անանթարլար
իմթիյաղաթընըն պու կիւնանլար իւղէրինէ գուտրէթի եօզ տուր , իլա
պու միսիլլի կիւնանքեարլարտա նէտամէթէ գապիլիլէթ եօզ տուր :
Նիւնէշ մուսու էրիտիր , լաքին չամուրու տա գուրուտուր . կիւնէշ-
տէ մի գուսուր , չամուրտա մը , հաքէղա խոստովանանք սըրընըն
գուվլէթի հէր տայիմ վար տըր , լաքին գապիլիլէթ տէ լաղըմ տըր :

ՆԹ. Բաժնեգրւարըն խտտալարը , (Եբր. Ժ. 26.) « Եկեր տող-
րուղուղու պիլիպ գապուլ էթտիքտէն սօնրա բատէթիմիդ իլէ կիւ-
նան իշլէրսէք , արթըգ կիւնահլար իշին գուրպանա հաճէթ հօգ
տուր , իլլա տէհչէթլի ումիտ (եանի իման) շէրիաթա վար տըր » .
էօյլէ իսէ կիւնահլարը խոստովանանք աֆվ էտէմէդ տէրլէր : ձէվապ
վէրիւրիդ , Պօղոս առաքեալըն օրատա զիքր էթտիլի կիւնան : Քրիս-
տոսա ինանտըգտան սօնրա , թէքրար տէօնիւպ օնու ինքեար էթմէք
կիւնահլ տըր . տէյիլ քի հէր պիր կիւնահլարտան էօթիւրիւ աֆվլըգ
հօգ տուր տէյօր . նասըլ քի օ սէօզլէրտէն սօնրա եազըլան Մովսէ-
սին նօմոսունու թագպիհ էտէնլէրին հազգընտա տըր . քէզալիք Քը-
րիստոսու թանըտըգտան սօնրա ինքեար էտէնլէր , վէ էսկի մէճհուլ
տիւնլէրինէ , եախօտ փութփէրէսթլիլէ միւրաճաաթ էտէնլէր իշին
տիր , տէյիլ քի քրիսթիյան գալըպ կիւնան իշլէնլէր իշին :

Թէքրար . (Եբր. 2. 4.) « Զիրա պիր քէրէ վաֆթիդ օլմուշ օ-
լանլարա վէ տիւշէնլէրէ ապաշխարութիւն իլէ թէքրար թագէլէնմէք
միւմքին տէյիլ տիր » : ձէվապ վէրիւրիդ , էվլէթ վաֆթիդ օլտուգ-
տան սօնրա , ապաշխարութիւն իլէ թագէլէնմէք միւմքին տէյիլ . է-
կէրչի պազը քրիսթիյանլար իմանտան եահուտիլիլէ եախօտ փութ-
փէրէսթլիլէ տէօնէրսէլէր , տէյիլ քի հասպ էլ պէշիրիլէ կիւնահա
տիւշէն արթըգ ճէհէննէմիլք տիր . եախօտ վաֆթիդ օլմաղտան նէ-
տամէթ կէթիւրիւր իտիլէր . էվլէթ օլ ապաշխարութիւն իլէ աֆվլըգ
պուլունմազ . տէյիլ քի Քրիստոսուն թէէսիս էթտիլի աւաշխարու-
թիւն սըրըր իլէ . հօղսա խոստովանանք սըրըրնըն թաստիդի իշին
կէթիւրտիլիմիդ իսպաթլարըն , եախօտ Քրիստոս Էֆէնտիմիդին սէօ-
զիւնիւն հիշ պիր կէրչէքլիլի օլմամալը տըր . վէ խոստովանանք եա-
լընըգ պիր քէրէրէ կիւնահ իշլէնլէր հազգընտա օլմուշ օլուր : Լա-
քին տէյիլ պիր քէրէրէ , եախօտ եէտի քէրէրէ , իլլա եէթմիշ եէտի
քէրէրէ պիլէ կիւնահ իշլէրսէ վէ տէօնէրսէ , աֆվ էթմէլի . քէզալիք
խոստովանանք սըրըր , հէր գաշ քէրէրէ քի պիր կիւնահլար կիւնահ
իշլէրսէ , վէ մեղայա կէլիպ կիւնահլըն իգրար էտէրսէ վէ աֆվլըգ
տիլէրսէ , օնու Քրիստոսուն վէքիլլէրի աֆվ էտէճէք տիրլէր , պիդ Քը-
րիստոսուն վէրտիլի հիւքիւմէթի մուվազգաթ պիլմէլիդ , վէ Քրիստո-
սուն պու վէրտիլի հիւքիւմէթի հուտուտ ալթընա ալմայըլ . հէր
գաշ քէրէրէ քի կիւնահլար կիւնահ իշլէրսէ , տայիմա Քրիստոս է-
ֆէնտիմիդ քէնտի վէքիլլէրի վասէթասը իլէ օլ կիւնահլ աֆվ էթմէյէ
հազըր տըր : Գայըր խոստովանանք հիւքիւմէթիին հուտուտ ալթըն-
տա օլտուղունու իսպաթ էթմէք խասիւլէրէ տիւշէր :

ՆԺ. Թէքրար խասիւլէրիմիդ տէրլէր (Մարկ. Բ. 7.) « Հիշ պիր
քիմսէ Ալլահտան մատտա կիւնահլարը աֆվ էտէմէք » : Էվլէթ ա-
ռաքեալար եախօտ քահանայլար քէնտիլէր խօտ պէ խօտ աֆվ էտէ-
մէզլէր : Պու մագպուլ . լաքին քէնտիլէրինէ օլ հիւքիւմէթի Քրիստոս

վերախի իշխն աֆվ էտէրլէր , թըպզը պու ճէվապ Ս . Փակիանոսուն ճէվապը տըր , քի Մօնթանիսթլէրէ գարչը եազտը , վէ միսիօնարլա-
րա տա եազտը (390 տա) նասըլ քի (Յ՝ՎՆ . Ի .) տէ վէ սայիր մահալ-
լէրտէն կէօսթէրտիք . վէ խասսէթէն կարգ քահանայութիւն իւզէրի-
նէ եազտըղըմըգտա տա կէօսթէրէճէյիզ (ՇԿԳ .) թէքրար խասիմլէր ,
(Գ . Բ . Ժ . 3 .) « Առաքեալար իղրար էտիյօր քի , մարգարէլէրին վաղ
էթտիլի ապաշխարութիւնու քէնտիլէր տախի վաղ էտիյօր : Ապաշխա-
րութիւն հին օրէնքտէ , չիւնքի էթտիլէրի կիւնահլարտան տօլայը
նէտամէթ կէթիլմէք իտի , պու նէտամէթ պիր ֆաղիլէթ տիր , տէ-
յիլ քի սըրը տըր , վագաա ապաշխարութիւն նէտամէթսիզ օլմազ ,
վէ պիր պիրլէրի իլէ միւթթէֆիզ տիրլէր . մատէմ ֆաղիլէթ տիր ,
լաքին ապաշխարութիւն սըրըր Քրիստոս էֆէնտիմիլին օլ սէօղլէ-
րինտէն , « Հէր քիմին կիւնահլարընը աֆվ էտէրսէնիզ . . . » . Փա-
ղիլէթ իքէն Ալլահին լութֆունու համիլ օլտու : Էսկի ահտըն ապաշ-
խարութիւնու կիւնահ աֆվ էթմէղ իտի . էսկի ահտաա հիչ պիր
մարգարէ հիչ պիր քեահին , պէն սէնին կիւնահլարընը աֆվ էթտիմ
աէյէմէտի , չիւնքի օնլարըն հիչ պիրիսինէ , « ալըն աղիզ բուհու ,
քիմին կիւնահլարընը աֆվ էտէրսէնիզ աֆվ օլունսուն » . տէնմէտի ,
անճագ Գաւլթէ սէօյլէնտի եալընըզ , Ալլահ կիւնահընը գալտըրտը .
տէյիլ քի պէն սէնին կիւնահլարընը աֆվ էթտիմ :

Իմտի քրիսթիյանլարըն ապաշխարութիւն սըրըրընը , ապաշխա-
րութիւն ֆաղիլէթի իլէ գարըշտըրմամալը . գիրա նէտամէթ կէթիլ-
մէլէ , հիչ պիր քիմսէ ապաշխարութիւն սըրըրընը ալամազ . պու նէ-
տամէթ սըրըր օլամազ , պու նէտամէթ ֆաղիլէթ ամէլի տիր . լաքին
հէր ֆաղիլէթ սըրըր օլամազ , հէր նէտամէթ սըրըր օլամազ , ֆաղի-
լէթ պաշգա , սըրըր պաշգա . ֆաղիլէթ պիր էյի ամէլ իշլէմէյէ Ալ-
լահտան ինսանա վէրիլէն պիր գուվլէթ տիր . լաքին սըրըր պիր ամէլ
տիր քի , ինսանա լութուֆ վէրիր :

ՊԱՊԸ ԲԱՊԻ

ԵՍԿԻ ԱՀՏԸՆ ՍԸՐՐԼԱՐԸ

ՆԺԱ . Պուրատա լազըմ օլտու քի , էսկի ահտըն սըրըրլարը իւ-
զէրինէ մուխթասարճա սէօյլէյէլիմ : Սէլամէթ Մովսէսին նոմոսուն-
տան օլմատը . անճագ Յիսուս Քրիստոստան . (Յ՝ՎՆ . Ա . 17 : Հ . Բ .
Գ . 20 . 24 . 25 .) : « Զիրա նոմոս Մովսէսին վասէթասը իլէ վէրիլտի .
լաքին լութուֆ վէ կէրչէքլիք Յիսուս Քրիստոս իլէ օլտու » :

Էսկի ահտըն սըրըրլարը պաշլըճա տէօրթ իտի . սիւննէթ , գօւր-
պան , քի զատիկ գուղուսու եէմէսի տախի թէսմիյէ օլունուր իտի ,

քեանհնչերին թէրսիմի ատէթի . վէ նօմոսճա պիր թագըմ մէքրուհ թութուլան խոսոսաթըն փագլէնմէլէրի . քի հէփսի Բրիստոսուն նօմոսունա պիր թէմսիլ իտի , եախօտ այնէտէ կէօրիւնէն պիր թաս- վիր : (Ա. Կ. Ժ. 12.) Պունլարըն պիրինճիսի սիւննէթ , Բրիստոս էֆէնտիմիզին իճատ էթտիլի վաֆթիզ սըրրընա թէմսիլ իտի : Գուր- պան , եա զատիկ գուզուսու . Բրիստոս էֆէնտիմիզին խաչ իւզէրին- տէ քէնտինի սունտուղու գուրպանըն թէմսիլի իտի : Քեանհնչիք , քի Բրիստոս էֆէնտիմիզին իճատ էթտիլի էլ դօյմագ (ձեռնադրութիւն) էօրնէյի իտի , վէ փաքլանմալէր . քի ապաշխարութիւն սըրրընա տէ- լիլլէր իտիլէր : Պունլարըն հիչ պիրիսի քէնտի քէնտինտէն ճանճա պիր ազիղլիք եա լութֆ վէրմէյէ միւզթէտիր տէյիլ իտիլէր : (Եբր. Ժ. 3. 4. 11.) Վէ էկէրչի հէր քեանին , հէր կիւն տուրուպ խըզմէթ էտէր , վէ չօգ տէֆա հէման օ գուրպանլարը սունար , քի ծնլար աս- լա կիւնահլարը գալտորմայա գատիր տէյիլլէր . (Ե. 18. 19.) զիրա ի- լէրիտէքի թէնպիհին իպթալ օլունմասը , ծնուն զայիֆլիլի վէ ֆայ- տէսիզլիլինտէն էօթիւրիւ օլտու : Վէ վասէթա իզթիզասընճա լազըմ տէյիլ իտիլէր . եանի մութլագ պունլար օլմասալար տա օլուր ուտու ֆագաթ թէնպիհին իզթիզասընճա , ծնլարըն իճրասընա հէր քէս մէճ- պուր ուտու . եանի զահիրէն ազիզ օլմագ իչին . վէ նօմոսճա տէյիլ քի ծնլար իլէ կիւնահտան խէլաս օլուր ուտուլար : Սէլամէթ պա- պընտա պիր քէրամէթլէրի եօլ իտի . վէ հաթտա Սինա տաղընտա վէրիլէն նօմոստա պու սըրրլարըն , եախօտ գուրպանլարըն վէ փաք- լանմալարըն զիքրի օլմատը . անճագ տանտան փութ եափըպ , սէճ- տէ գըլտըգտան սօնրա , զահիրէն պիր հիւսնիւ թէտպիր իտի , քի իս- րայէլի փութփէրէսթ ատէթլէրինտէն տուր էթսին . քեամիլ վէ ա- գիլ պալիլ օլանլար վագթինտէ կէլէճէք Մէսիայա , եանի պիր գուր- թարըճըյա ումիտ վէ իման էտէրէք վէ տէրունի էյի ամէլլէր իճրասը իլէ սատըզլանըրլար իտի , լաքին հիչ պիրիսի Բրիստոսսուզ Ալլահն էն կիւզէլ գարարընա կէօրէ ճէննէթէ կիրէմէտի . պէօյլէ եագար . Տըրուէն Բէնաթոս Հիաչընթոս (Ա. Միքէէ Հապ. Ի. Եբր. 1219.) :

ՆժԲ . Լաքին Աղամտան Բրիստոսուն տիրիլմէսինէ գատար հիչ պիր ազիզ նէ նահապետ , նէ մարգարէ , նէ սայիր սալիլէր , էսկի անտըն նօմոսու վասէթասը իլէ հիչ պիրիսի սատըզլանմատը . ան- ճագ կէլէճէք Մէսիանըն արգիւսիւ . վէ իմանը վէ ամէլլէրի գուվլէ- թիլլէ սատըզլանտըրլար , ամմա հիչ պիրիսի Ալլահն փատիշանլըղընա կիրէմէտի : (Եբր. ԺԱ. 13. 3. 45. Ը. 36.) : Իլլա էօլիւլէրին իլք մէյ- վէսի թէն ալան Ալլահն քէլամը Բրիստոս էֆէնտիմիզ էօլիւլէրտէն տիրիլիպ քեաֆֆէսինի արգասը սըրա Լիմպոստան չըզարըպ վէ սիւ- րիւպ , ճէննէթ գափուսունու իլք էվլէլ քէնտիսի աչտը . վէ քէնտի իսմինէ ումիտ էտիպ , սէլամէթի պէքլէյնէլէրին հէփսինի կէօյլէրին փայլթալթընա տախիլ էթտի : « Բրիստոս էօլիւլէրտէն տիրիլտի .

էօլիւէրին իւր մէյվէսի » : (Ա. Կռն. ԺԵ. 20.) « Էսկի նօմոսուն ա-
մէլլէրինտէն հիչ պիր քիմսէ սատըգ օլամատը , նէ սըրրլարըն վասէ-
թասը իլէ , նէ դուրպանլարըն , իլլա Գրիստոս էֆէնտիմիլլին իմանըն-
տան վէ լութուֆլարընտան » : (21.) « Զիրա սատըգ օլմագ , էկէրչի
(էսկի) նօմոստան օլմուչ օլսա իտի , էօյլէ իսէ Գրիստոսուն էօլմէսի
պօշա չըգար իտի » : (Ա. Կռն. ԺԵ. 20. 21.) « Զիրա պիր ատէմտէն էօ-
լիւմ , վէ պիր ատէմտէն էօլիւէրտէն տիրիլմէք » , նէչաթ էթտի : (22.)
« Վէ նասըլ քի Ատէմ իլէ հէփիսի էօլիւյօրլար . քէզալիք հէփիս Գրիստոս
իլէ տիրիլէճէք տիրլէր . ամմա հէր պիրի եէրինէ կէօրէ . Գրիստոս իլք ,
վէ սօնրա օնլար քի Գրիստոսուն տուրլար . օնլար քի օնուն կէլմէ-
սինէ իման կէթիրտիլէր » : (Հռօֆ. Ե. 14. 15.) « Լաքին էօլիւմ Ա-
դամտան Մովսէսէ գատար , վէ Ադամըն միսալինտէ կիւնահ իչլէմէ-
յէնլէրին իւղէրինէ պիլէ , քի կէլէճէքլէրին էօրնէյի տիր . պիլ ճիւմ-
լէ լութուֆ ճիւնհա կիպիլ օլմատը . զիրա էկէր պիրինն ճիւնհասը
իլէ չօզլարը էօլտիւ իսէ , նէ գատար զիյատէ Ալլահըն լութուֆլարը
վէ պախչիչլէրի պիր ատէմ Յիսուս Գրիստոսուն ինայէթի իլէ չօզլա-
րընա թաշտը (արթտը) » . Եանի թաշմըչ օլմալը , վէ արթմըչ օլմալը
(Եֆէս. Գ. 9.) « Իմտի պու չըգտը նէ տիր . իլլա քի էվվէլա եէրին
աշաղըքի մահալինէ էնտի » : Վէ (Ա. Պէր. Գ. 19.) « Մահպէստէ օ-
լան ռուհլարա վարըպ վազ էյլէտի » պագըսըյլա :

ՆՃԳ. Պուռլարըն հէփսինտէն թէպէյլին էտէր քի , էսկի ահ-
տըն վէ նօմոսուն պիր քէրամէթի վէ գուվվէթի եօղ իտի , սատէ
Մովսէսին օրէնքի ճէզասընտան գուրթուլմագ իչին . Եախօտ դահիրի
վէ ինսանի պիր գուրթուլուչ իտի . նէ տէ սըրրլարընըն պիր լութ-
ֆու վար ըտը , քի ինսանըն ճանընա սէլամէթ վէրէպիլսին . իլլա
Գրիստոս էֆէնտիմիլլին էսրարը իւահիսինին պիր կէօլկէսի Եախօտ
թէմսիլի իտիլէր . ասըլ կէլտի , թէմսիլի գալգտը : Վէ սէլամէթ վէ-
րէմէտիլէր , Եանի ճէննէթին էնթիշամընը : Պօղոս առաքեալ էսկի
ահտըն պաշլըճա ազիլլէրինի զիքը էտէրէք տէյօր , (Եֆէ. ԺԱ. 13.
39. 40.) Պուռլարըն պիրիսի սէլամէթինէ մուվաֆֆագ օլամատը , անճագ
Գրիստոսա էթտիքլէրի ումիտ վէ իման իլէ Լիմպոստա պէքլէտիլէր ,
վէ Գրիստոսուղ վէ պիզսիլ սէլամէթ էնթիշամընա վասըլ օլամատը-
լար : Օգու (Եֆէ. ԺԱ.) պապընը պաշա գատար , վէ թէքմիլ անլար-
պըն . վագաա (Յովն. Ա.) « Նօմոս Մովսէսին վասիթասը իլէ վէրիլ-
տի , լաքին լութֆ վէ կէրչէքլէք Գրիստոսուն վասիթասը իլէ օլ-
տու » : Էկէր պուռլարը պու խուսուստա քեաֆի ատտ էթմէզսէն օ-
գու ուզըն ուզատիլէ Եագտըղըմըղը , Գրիստոս էֆէնտիմիլլին պի
հագգան թէտիյէյի տէյն էթմէսի պապընը (ՄՂԵ. ՄՂԸ.) :

ԱՊԱՇԵԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԸՐՐԸՆԸ ՄԵՆՄՈՒՐՈՒ ՄԱՏՏԵՍԻ ՎԷ ՄԱԳԱՄԸ
ԵԱՆԻ ՄՈՒԹԹԱԶԱ ՕԼԱՆ (ՁԵՒԻ ԿԵՐՊԻ) ԻԻՋԵՐԻՆԵՆ

ՆժԻ. Ս. Գիլիսէնին գատիւ թալիմաթը Ալլահն կէրէք չիֆա-
հէն վէ կէրէք թահրիլէն քէլամլարը. վէ քիլիսէ ուսիլ վէ գայտէսի,
տիլանէթիմիլին պիտայէթի թարիսիստէն պու անէ տէկին կէրէք
չարգ վէ կէրէք զարպ քիլիսէլէրինտէ միւսթազիւմ տիր: Պու ուսիլ իւ-
զէրէ առաքեալլար վէ մէէմուրիլէթիլէրինէ կէչէն քահանայլար, եալընըզ
ապաչխարուլիւն սըրըրըն իճրա էտէրլէր, վէ մէէմուրու տուրլար.
զիրա առաքեալլարա վէ խէլէֆլէրինէ Գրիստոս էֆէնտիմիլ (Յալհ.
Ի.) տէտի. « Հէր քիմին կիւնահլարընը աֆիլ էտէրսէնիլ աֆիլ օլուն-
սուն . . . »:

Իշթէ պու պապտէ քիլիսէնին իթիգատը, Տրիտէնդեան (Նիսի.
ԺԴ. Կառն. 10.) շէօյլէ եազար. « Հէր քիմ տէրսէ քի. եալընըզ
քահանայլար (եանի քիլիսէ բուհանի մէէմուրլէրի) կիւնահլարը աֆիլ
էթմէյէ մէէմուր տէյիլ տիրլէր. անճագ քրիսթիյան օլան քիմսէլէրին
հէր պիրինէ վէ հէփիսինէ սէօյլէնիլ տիր, հէր նէ քի պաղլարսանըզ
. . . հէր քիմին կիւնահլարընը . . . Պու սէօզլէրին գուվլէթի իլէ
հէր քէս գատիր տիր կիւնահլարը աֆիլ էթմէյէ (եանի) ալէնի կիւ-
նահլարը սատէ թէքտիր էթմէք իլին . . . Նոզիլեալ օլսուն »: Զի-
րա պու սինօթ գարար գըլտը, եանի օլ թալիմաթլարըն հէփսինի քի
եպիսկոպոսլարտան վէ քահանայլարտան մատա, անալթարլարըն
հիւքմիւնիւն տիկէր սայիր քիմսէլէրէ տէ շումուլի վար տէրլէր,
եանլըզ վէ աւետարանըն սըհէթիլինէ մուխալիֆ օլտուգունու իլան
էթտի:

ՆժԵ. Ս. Բարսեղ (Յալ. Ապաշխարաթեան սիւսի. 288.) կիւնահ-
լարը օլ քիմսէլէրէ իգրար էթմէլի, քի Ալլահն էսրարընը թագսիմ
էթմէք մէէմուրիլէթիլին ալտըլար: Քէզալիք Տէրտուղիանոս, քէզա-
լիք Որոգիւնէս, Կիպրիանոս, Ոսկեքերան քի պալատէ զիքրլէրի կէչ-
տի: Լաքին պու քահանայլարըն կիւնահլ վար տըր տէյի, վէրտիքլէ-
րի աֆիլըզ տա քէէնլէմ հէքիւն, հիչ տիր տէնմէզ. չիւնքի պու
սըրըլար քէնտի լութֆունու վէ քէնտի ամէլլէրինի ասըլ սըրըրն թա-
պիաթընտան. տէյիլ քի մէէմուրլէրին ֆազիլէթիլտէն վէրլէրլէր.
սըրըր եինէ սըրըր տըր. վէլէվ մէէմուր նալայըզ օլսուն, անճագ մէէ-
մուր կիւնահ իլլէր. ծնուն նալայըզ հալինին խոստովանանքա պիր
զարարը հօգ տուր:

ՆժԶ. Ֆագաթ Գրիստոս էֆէնտիմիլին թէէսիա էթտիլի գայիտէ
իւզէրէ եանի քէնտի մանէվի սիւրիւսիւնիւն բուհանի լտարէսի ե-

պիսկոպոսարա հէվալէ օլտու : քահանայարն իւզերինէ վագաա եւ պիսկոպոս էլ գօյմարնտա , վէ քահանայլըզ հիւքիւմէթինի քէնտի-
սինէ վերմէսինտէ գաթէն կիւնահ աֆվ էթմէք հիւքմիւնիւ վէ լիյա-
գաթնը ծնա վերիսէ տէ , իշպու հիւքմիւ վէ լիյագաթը իծրա էթմէք
իշին , լազըմ քի օլ քահանայա քէնտի եպիսկոպոսու , պիր մըգտա-
ըր մախսուս քէնտի ճէմաաթնըն պիր գըսմը իւզերինէ , պիր
տէ մէէզունիյէթ վերսին , զիրա գայիտէյի իլահիյէէ պագարսագ , Գը-
րիստոս առաքեալարա վէ առաքեալարն խէլէֆլէրի օլան եպիսկո-
պոսարա քէնտի սիւրիւսիւնիւ հէվալէ էթտի . պու սիւրիւնիւն ի-
տարէյի ըուհանիյէսինի տէր իւհտէ էտիւլ , իծրա էթմէք իշին , օլ քա-
հանայա լազըմ տըր քի ասըլ սիւրիւնիւն սահլալինտէն ըուհանի ի-
տարէյէ մէէզունիյէթ ալսըն : Իմտի օլ սիւրիւնիւն մէշըու ըշլսի էք-
րէմի , եանի եպիսկոպոսու օլ մէէզունիյէթի վերաիքտէն էվլէլ օլ
քահանայ քէնտի թագտիս օլտուզունտա , ալտըղը մէէզունիյէթլէ
կիւնահլար աֆվ էթմէք հիւքմիւնիւ իծրա էտէմէզ . անճագ պու մէէ-
զունիյէթի ալտըղը կիպի , շէրան օլ հիւքիւմէթի իծրա էտէր , վէ իճ-
րասը տախի նաֆըզ , աօղըու վէ մուգարրէր տիր : Պու սուրէթտէ
եպիսկոպոս պազը կիւնահլարը իսթէրսէ խասսէթէն թէնպիհ էտէ-
պիլիր . միւսթէանա (վերապահալ) թութար : Ոլ վագըթ մէվատտը
մուգարրէրէ վէ մահֆուզէ զուհուր էտէրսէ , քահանայ ծնլարը աֆվ
էտէմէզ , մէէզուն օլմատըղը իշին . պու հուգուզ եպիսկոպոսլարըն
տըր : Եպիսկոպոսլարտան քահանալարա վերիլէն սէլահլյէթէ (իրա-
ւասութիւն) թապիրինի վերիլէր :

Նծէ , Պու գայտէ էվլէլինտէն պէրի պէօյէ տիր , էվլէլա կիւ-
նահ աֆվ էթմէք եալընըզ եպիսկոպոսլարըն մէէմուրիյէթի իտի :
Միւրիւրը գէմանտա պու մէէմուրիյէթի իծրա իթմէյէ քահանայարա-
տա իզին վէրիտի : Պունուն իշին պիր խոստովանահայր տայիմա
քէնտի եպիսկոպոսունտան մէէզունիյէթ վէ վէքեալէթ իսթէր , վէ
ալտըգտան սօնրա իծրասընտա պուլունուր , հիշ պիր քիմսէ սէրքէշ-
լիք իլէ պու իշէ թէշէպպիւս էտէմէզ , Perrone Գլ. Ե. առաջար. Գ :

ՆծԸ. Խոստովանահայր օլաճագ քահանալարըն իրաւասութիւնը
խուսուսունտա Տրիտէնդեան սինօդու (Նէ. Թ. Գլ. Ե.) շէօյէ դա-
րար վէրիր , վէ էօյրէտիր Ձ մատէմ քի պիր ատէմ եալընըզ քէնտինէ
թապի օլանլարըն իւզերինէ հիւքմ իծրա իթմէք թապիի մասլահաթ
տըր վէ ազըլ տա պէօյէ էօյրէտիր . Ալլահըն քիլլահէսինտէ հէր պար
պու պիր միւսէլլէմ իթիգաա օլմուշ տըր . վէ էն սահիհ օլտուզունու
պու սինօթ տախի թաստիգ էտէր . քի պիր քիմսէյէ ասլէն , եա պի-
ւա վէքեալէ իրաւասութիւն իզնի օլմատըղը հալտէ՝ պիր քահանայ
արձակում վէրիսէ , օլ արձակում հիշ՝ վէ քէէն լէմ եէքիւն տիւր :
Վէ ազիզ Հայրապետէրիմիզ խրիսթիան ճէմիէթինին ումուրը իսլահը
խուսուսունտա զիյատէսի իլէ միւսիւպը ֆայտէ օլաճաղընը մինասիւպ

ատոտ էթտիլէր՝ քի պաղը էն միւզիորր վէ էն աղըր օլան ճիւնհալէր՝ հէր քահանայտան տէյիլ, անճազ էն միւազզամ քեհիլնիլտէն հալլ օլտոնլար (եանի օնլարտան արձակում վերիլտին), Իմտի պիհագդէն միւազզամ Գահանայապետէր ումում քիլիսէ իւզէրինէ քէնտուլէրինէ իթա օլունան աղիմ հիւքիւմէթէ պինաէն, պաղը աղըր ճիւնհալարն միւհաքէմէլէրինի անճազ քէնտի հիւքմիւ նէֆսիլէրինէ խասմ րահի օլմասընը միւհաֆազա էթմիլլէր (քէնտուլէրինէ ալը գօյմուշլար, վերապահալ են) : Թըպըը քիլիսէնին պու, թալիմաթընա թաթպիդան Ս. Թոլման (2. 2. վիճաբանութիւն Լթ. 8օդ. 3) եաղար «Հերձուածողլարն իրաւասութիւնլարը եօզ տուր. արձակում վերէմէզլէր. նէ բանազրանք էտէպիլիլլէր, նէ տէ ներողութիւն վերէպիլիլլէր : Իմտի էկերչի պաղըլարըն հալլ (արձակում) էտէրսէլէր, վէ ինթիխազ էտէրսէլէր, օնլաղըն (քահանայ, եպիսկոպոս) հալլը վէ ինթիխապը նըզամը կանոնաւոր տէյիլ, միւսատտագ տէյիլ non est eorum absolutio rata» (Տէ՝ Միլէի Աստուածաբանութիւն Հադ. Ե. 8դ. Դաբանութեան հէք) Եւնջ Զոմէտիան Եկէդեցոյ Կաթու ի Փարէզ 1360 երէ 491 և 494) :

Քէզալիք պու անքեամտա, եանի իրաւասութիւնը օլմայան պիր քահանայըն վէրտիլի արձակումուն հիչ պիր հիւքմիւ եօզ տուր. անլաւերտիլ տէյի Բենետիկտոս ԺԴ. In Constitutione : Sacramentum Paenitentiae թաստիգ էտէր : Իշ պու թալիմաթը միւզատտէսէյի կաթողիկէ քիլիսէ էվայիլտէն պերու գատիմ վէ միւսթագիմ թուլմուշ վէ էօյրէթմիլ տիր :

ՆԺԹ. Պունլարըն հէփիսինաէն շու խիւլասէ չըզար, քի պիր քահանայ արձակումու նաֆըզ (վաւեր) օլմաը իչիւն, մուլթազա քէնտի Եպիսկոպոստոնուն իզնի վէ սէլահիլէթինի իսթիհասալ էթմէք շարթը մուլթազա տըր, վէ սէպէպի թապիլի վէ հազիգիսիտէ պու տուր : Զիրա խոստովանանք սիվանը հիւքիւմէթ տիվանընա պէնզէր : Պիր հաքիմէ պիր ատէմին արզուհալը ամիրինտէն հէվալէ օլմատըգճա՝ հաքիմ օ իշէ պագամագ, վէ պագամայտա սէլահիլէթի եօզ տուր. անճազ օլ հիլլէթին եախօտ օլ հաքիմին ամիրի՝ պա՛գ պու իշէ, վէ հիւքմիւնիւ վէր տէյի, էմր էթմէլի քի պագսըն. եօզսա՝ պագամագ, հէվալէսիգ խօտպէխօտ իշէ պագուպ, պիր հիւքիւմ վէրիլտէ, օլ հիւքմիւն գուփիլէթի եօզ տուր, անվաւեր տիր : Պիր քէսքին գըլըճըն էօնիւնտէն քէսիլէճէք շէյի ալըրսան, պիր շէյ քէսմէզ, տէյիլ քի քէսմէք լիյագաթը եօզ տուր. խա՛յր. անճազ քէսէճէյի մատտէյի պուլամատըղընտան՝ գըլըճ քէսմէթի՝ տէնլիր : Վէ նասըլ քի պիր քահանայ կարգ ալտըղընտա Գրիստոստոն գանընա վէ թէնինէ հիւքիւմէթ վէ լիագաթ մին թարաֆ Ալլահ ալըր՝ ամմա օլ ալտըղը հիւքիւմէթի իճրա էթմէք իչիւն, կէրէք էքմէք վէ կէրէք շարապ լաղըմ

տրր : Պոլսնար օլմատըը եէրտէ ալտըըը հիւքիւմէթի նասըլ իճրա էտէպիլիր :

Նի. Լաքին ինսանըն պէօյէ էլգէմ , վէ պէօյէ մուհիմ սէլամէթի պապընտա , պիր Գաթօլիք րահիպի իմթիյազսըզ վէ սէլահիյէթի սիզ հիչ պիր ատէմին իւզէրինէ էլ ուզատըպ արձակոււմ վէրմէսի ուլ յամազ , վէ արձակումու հիչ նէվինտէն տիր . պէօյէ Պէնէտիքթոս ժԴ. (Յու. Գաւառաւիմ յոգսիյ Գէրթ. Ե. Գ. 14.) : Վէ պու խուսուսա տայիր էկէրչի պիրի տէրսէ , եանի օլ հիւքիւմէթի քի պիր քահանայ կարգ ալտըղընտա մութլագ Ալլահտան ալըր , վէ կարգ իլէ պիր տիր , նասըլ օլուր քի Ալլահըն վէրտիյինի ինսան եախօտ պիր քահանանըն եպիսկոպոսու օլ քահանատան ալա պիլիյօր : Պու քիսմէյէ շէօյէ ճէվապ վիրիլիր : Իրաւասութիւն պիր շարթը մութլագ տրր , քի ծնունւլա կարգ ալընտըղընտա կիւնահլարը աֆվ էթմէյէ վէրիլէն հիւքիւմէթ գուվէտէն ֆիրիլէ չըգար , եախօտ իճրա օլապիլիր , գիրա պու սէլահիյէթլէ (իրաւասութիւնլէ) օլ քահանայա թապի օլան ճէմաաթ թաւին վէ թախսիս օլունուր , վէ ծնունւլա սատէ քահանալար քէնտի իշպու կարգ իշխանութիւնլարընը քէնտի ճէմաաթլարը իւզէրինէ հագգը իլէ իճրա էթմէյէ պաշլարլար , տե'ս , Բերրօնէ ՅՂ. ապաշխարութեան Գ. Ե. ՅՂ. նիւթոյ , կերպի եւ պաշտօնէի : Լիագաթը օլմագ պաշգա տրր , հուգուգը օլմագ պաշգատրր . նասըլ քի , եօգարտա եագտըզ : Պու քէյֆիյէթի միւսատտըզ շու վուգոաթը պիլմէլի , եանի իշպու խոստովանայր օլաճագ քահանալարա պիսկոպոստան վէրիլէճէք իղին եանի իրաւասութիւնը հիչ եէրինէ գօյարագ , իբի թանէ սէրքէշ քիմէսնէլէր եանի Հոկտավիանոս վէ Կուխտոն գուհուր էթտիլէր . պոլսնար քէնտի մէշքէպլէրինին պօզուք վէ թալիմաթլորընը եաղըշ օլտուգլարը իչին , քէնտի եպիսկոպոսլարընտան խոստովանանք էթմէյէ մէնն օլունմուշ իքէն , եինէ իթաաթ էթմէյիւ , սէրքէշլիք էտէրէք խոստովանանք էթմէտէն տուր օլմայարագ , շունա պունա արձակոււմ վէրիր իտիլէր , պու քի ումոււմ կաթողիկէ եկեղեցի գայտէսինէ վէ թալիմաթընա տապան տապանա միւզալիր իտի . սուրը քիլիսէ պի հագգըն պոլսնլարըն վէրտիյի սուի իպրէթի մահֆ էթմէք իչին , Լաթերան սինօթունտա Իննօվկէնտիոս Գ. Ս. Փափա րիաւթի թահթընտա թէճէմիւլ էտիպ , պու կիպի սէրքէշ օլան եպիսկոպոսլար վէ քահանալար , նովին գործով , եանի օլ եաղըշ թալիմաթա սիւլիւք էթտիլէրի անտէ , քէնտի իշխանութիւնլէրինի , եանի իրաւասութիւնը գայպ էտէրլէր , տէյու էօյրէթտիլի թալիմաթըն մանասը պունա մէպին տիր , վէ պաշգա օլամագ : Օրատա հէր նէ գատար ձեռնադրութիւնլարը ոչինչ տիր եազըլըյօրսա տա , պու ձեռնադրութիւն մանասը , եանի վէրտիլէրի քահանայութիւն , վէ պու քահանայութիւնտա իճրա էթտիլէրի հիւքիւմէթ սէլահիյէթսիզ օլտուգընտան արձակումլէրի տախի ոչինչ տիր : Նասըլ քի Ս. Թովմաս 2. 2. Վէճ. Լի. Բօր. 3 :

ՆԻԱ. Ապաշխարութիւն սրբորնն մատտէսի Աստուածաբանչար պէյնինտէ իքի տիւրլիւյէ թագսիմ օլուր . ուզագ եա ուզագտան մատտէ, վէ Խազըն մատտէ : Ուզագտան մատտէյի , թէքրար իքիյէ թագսիմ էտէրլէր , լագըմ մատտէ , մուհայյէր մատտէ : Ապաշխարութիւնուն ուզագ մատտէսի կիւնահլարըն հէփսի տիր . պու կիւնահլարըն մատտէ քի պազըլարը մահուչափ տըրլար , վէ պազըլարը ներեւլի տիրլէր . մահուչափար մութլագ խոստովանանքտա սէօյլէնէճէք տիրլէր , քի ալֆօ օլսունլար . լաքին մուհայյէր օլան ներեւլի կիւնահլար պիր նէտամէթ իլէ պիլէ աֆվ օլուրլար : Լաքին եազընտան մատտէ իւղէրինէ Աստուածաբանչար պէյնինտէ միւնատէլէ վար տըր . պազըլար , եանի Թոլմայական թէամիլ օլանլար , խոստովանանքտա լազըմ օլան իւչ գըսըմ մուամէլէ , եանի նէտամէթ , իգրար , վէ գօնուլան ապաշխարանք իյֆասը՝ պու սրբորն եազըն մատտէսի տիր . վէ պունլարտան սրբր իճրա օլունուր տէրլէր : Տիկէրլէրի , Սկովտըլարտա տէրլէր , քահանայտան կիւնահլարա վէրլէն արձակում եազըն մատտէ տիր , զիրա արձակում հէմ զահիրի , հէմ մատտի պիր մուամէլէ տիր , հէմ պու սրբորն մագամը տըր , (կերպ վէ ձեւ) . չիւնքի Ֆիրլինի իպրագ էտէր . պունլարըն իքի թարաֆը տա աղըր Աստուածաբանչար տըր : Մալտօնաթ էվլէլէր զիւիւմի ումուի թէամիլէ էտիօր , իքինճիլէրինքինի տահա սահիհ : Պիղլէր էվլէլէրինէ տահա զիյատէ ըիայէթ էտէրիզ , չիւնքի նէտամէթ , իգրար վէ իյֆայը գանուն , պու իւչիւ տէ ուզագտա օլան կիւնահլարը չամիլ տիր . արձակում իսէ օլ կիւնահլըն հալլի մագամը տըր , նէթէքի մատտէսի . վէ հէմ մատտէ , հէմ մագամ պիրլիքտէ օլամագ :

ՆԻԲ. Ուզագտան օլան մատտէյի , եանի կիւնահլարըն հէր պիրիւնի , վէ կիւնահլար սայըտընը պիլմէզսէ , ալէթ թախմին մըգտարընը , վէ ճինսլէրինի , վէ թէֆէրրուաթընը , քի կիւնահլար աղըրլաչտըրըլար վէ թախֆիֆ էտէրլէր՝ հէր կիւնահլար չիֆահէն պիրէր պիրէր սէօյլէմէլի , վէ Ալլահ հուզըրուունտա տուրուր կիպիլ պէօյիւք հիճապ վէ գօրգու վէ նէտամէթ իլէ քահանայտան աֆվըղընը տիլէմէլի տիր :

ՆԻԳ. Պու սրբորն մագամընա (կերպ) եախօտ սէօզլէրինէ կէլինճէ , իքի նէվի վար տըր , քի անլէրին պիրի եա օ պիրի իլէ քահանայ կիւնահլարը աֆվ էտէր . պիրի շու քէլամլէր տիր « Պէն սէնի հէփ կիւնահլարընտան չէօզլէրիմ » . օ պիրի տէ « Ալլահ պէնիմ էլիմ իլէ սէնի պիւթիւն կիւնահլարընտան աֆվ էթսին » , քի իքիսինին տէ պիր մանասը վար տըր : Պու բիճա սուրէթլինտէ օլան մագամ շարգ քիլիսէսինտէ 1200 թարիխէ գատար ճարի իտի . տիկէրի զարպ քիլիսէսինին ատէթի գատիմի տիր . եանի պէն սէնի պիւթիւն կիւնահլարընտան չէօզլէրիմ , ծնու քի սօնրա շարգ քիլիսէսի տէ իթթի-

խաղ պիտի իճրա էթտի : Պու իւր մագամըն սէօզլէրինտէն պաղըլա-
րը լաղըմը լուղէթլէր տիր , վէ պաղըլարը օլմադսա տա օլուր . պիլ
ֆարդ սէնի կիւնահլարընտան չէօզլէրիմ . հէփսի մութլագ սուրէթտէ
լաղըմ աըր . լաքին պէն սէնի ջեօզլիւթլուր հէփ կիւնահլարընտան
տէմէտէ , պէն վէ հիւի լուղէթլէրի օլսա տա օլմասա տա օլուր , լա-
քին խոստովանանայր արձակում վէրտիլի վաղըթ տուա թարգընտա
ուզուն պիր մագամ գուլլանըր . օնլարըն հէփսի քիլիսէ թէնպիհին-
տէն օլտուղու իչին թէքմիլ սէօլլէնիւր . լաքին ասըլ լաղըմը մագամ
(կերպ) սէնի կիւնահլարընտան ջեօզլիւթլուր տիր :

ՊԱՊԸ ՍԱՏԻՍ

ԵՎՎԵԼՔԻ ՏԵՀՐԼԵՐՏԵ ԻՍԹԻՄԱԼ ՕԼՈՒՆԱՆ ԿԱՆՈՆԱԿԱՆ
ԻԵՍՄԻ ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԻՒՆ ԻԻԶԵՐԻՆԵ

Նի՞ . Ապաշխարութիւն սըրըր պաշգա տըր . վէ կանոնական ,
եախօտ եկեղեցական ապաշխարութիւն պաշգա տըր . Եվվէքինին ,
Քրիստոսուն ազիդ սըրըր օլտուղունու պէյան էթտիր . պու կանո-
նական ապաշխարութիւն խոստովանանք մատտէսինտէն նէշաթ էտէր
քի պիր բուհանի ճէզա չէքմէնին ուսիլի տիր : Պու ճէզանըն նէ օլ-
տուղու , վէ նէ սուրէթտէ իճրա օլունաճաղը խոստովանանայրըն իս-
թէքլիինէ վէ միւրատընա պաղար : Իշթէ պունա կանոնական ա-
պաշխարութիւն իսմի վէրիլիւր : Վէ մատամ քի ատէմլէրին հէփսի ,
պիր ճինա կիւնահ իչլէմէզ . քիմի շու կիւնահը , քիմի պու կիւնահը
իչլէր , քիմի աղըր , քիմի խաֆիֆ . օնուն իչին քահանայ կիւնահլա-
րըն հիյլէթինէ վէ քէմիլլէթինէ , պէօլիւքլիւլիւնէ վէ քիւլիւքլիւլիւ-
նէ վէ տէրէճէսինէ պաղարագ . պէօլիւք կիւնահա պէօլիւք ճէզա ,
վէ ապաշխարութիւն թէրթիպ էտէր . քիւլիւլիւնէ քիւլիւք ճէզա .
պու ճէզա վաղթըն քահանայսընըն միւրատընա մէրպութ օլտուղուն-
տան պիր գարարտա օլմաղ . քիմի շու քիմի պու միւնաղաթը , եանի
ճէզայը վաղթինէ ատէտինէ վէ կիւնահքեարըն իգթիտարընա կէօրէ
թախսիս վէ մինասիպ կէօրիւր . տէմէք քի պու ճէզա պիր գարարտա
օլմատըղընտան իսթիպտալ օլուր . վէ արարողութիւն եա ատէթի
բուհանի եա ատէթի քիլիսէ ատտ օլունուր : Իշթէ պու բուհանի ա-
տէթ կանոնական ապաշխարութիւն թէսմիլլէ օլունուր . վէ լաքին
պու խոստովանանք սըրըր տէյիլ . անճագ խոստովանանքըն թէֆէր-
րուաթը օլուպ օնուն իլէ գարըշմաղ վէ պիր թութուլմաղ :

Նի՞ . Տէֆա պու կանոնական խորհրդաւոր ապաշխարութիւն
պաշգա , վէ տիկէր հրապարակական ալէնի ապաշխարութիւն պաշ-

գա : Պու իբրխնի պիր պիրի իլէ գարըշտորըպ շաշըրմաւալը , պու ալանէն իճրա օլունան ապաշխարութիւն քէզալիք առաքեալլարըն վազթինէ գատար չըգըյօր . լաքին ալիմ Պէթաւլիոսուն էթտիլի թահ-գիգաթա կէօրէ , պու խուսուսա տայիր եազըլան քիթապլարըն վէ ասարը աթիգէնին գըլլէթի վէ նատիրաթը պիզլէրի պու պապտէ պէօլիւք գարանլըգտա պըրագմըշ տըր տէր , Կանոնական ապաշխարութիւն էվայիտէ օլտուզու կիպի . իւշիւնճիւ տէհրին սօնունտա տահա մուգարրէր պիր սուրէթտէ իսթիմալ օլմայա պաշլատը . եանի Նուլատեան հերետիկոսլարըն գէմանընտա . վէ Բօմա չէզարլարընըն տէնշէթլի գօվալայըշլարընտա իմանը ինքեար էթմէք , վէ զինա-քեարլըգ էթմէք , վէ ատէմ գաթլ էթմէք կիւնահլարը զիյատէսի իլէ վուգու պուլմայա պաշլատը իսէ , պու աֆէթին էօնիւնիւ ալմագ ի-չին պիր թէտպիրի շէտիտէ վէ լազըմէ օլսուն տէյի , քիլիսէ զիյա-տէսի իլէ իշպու ալէնի (հրապարակական) ճէզա չէքմէք ուսիլինէ էհէմմիյէթ վէրիպ , իճրասընա գալըշտը . լաքին հէր ատէմէ մուսա-վաթէն տէյիլ իտի . միւսիմն իխթիյարլար , ջօճուգլար , բուհսսայի բուհանիյէ , գարըլար վէ եվլի օլանլար միւսթէմա իտիլէր . պիր կիւնահլար պու իւշ կիւնահլարըն հէր հանկըսընը իշլէմիշ օլուր ու-տուլուսա օլսուն , եա քէնտիսի իգրար էթմէլի իտի , եա հիւ-քիւմէթճէ , եա քիլիսէճէ իշթիքեա օլունուպ , տիվանտա օլ ճիւնհա իւզէրինէ թէպէյիւն վէ հիւքմ օլունտուգտան սօնրա , իշպու կանո-նական ապաշխարութիւն ճէզասընը չէքէր իտի : (Տէ. Օգոսթինոս . Զ. Բ. 351.) Լաքին պու շարթ իլէ քի , պիր , վէ իլք տէֆա պու կիւնահլարա տիւշէնլէր իշին պու ալէնի ապաշխարութիւն ճէզասը նասալ օլտու :

Ն Ի Զ . Պու կիւնահլարը թէքրար էտէնլէր գայըր միւշպպտ հա-ղորդսուղ գալըր ըտըլար . ամմա էօլիւմ տէրճէսինտէ քիլիսէ օնլա-րա ինայէթ էտիպ , վերջին թոշակընը , եանի սօն հաղորդութիւնու օնլարա իհսան էտէր իտի : Պու խուսուսու շաւիլ Ս . Սիրիկիոս Բօմա քահանայապետի , Հիմէրիոս Թարրագօլույա օլան պիրինճի մէքթու-պինտէ շէօյլէ եազըլօր . օնլարըն հագգընտա քի , ապաշխարութիւն չէքմիշ օլարագ , քէլպլէր վէ տօնուզլար միսալի իսթիֆրագ էթտիք-լէրինէ , վէ շէհվէթ ամէլլէրինէ թէքրար տէօնէլէր , գաթը մու-հիպպանէնիզլին քիւրսիւյի բէսուլիյէ տանըշտըրը նապէճա տէյիլ : Պունլարըն հագգընտա , չիւնքի ապաշխարութիւն չէքմէյէ պիր ա-խէր մէլճալէրի եօգ տուր . պունա գարար գըլմայա միւնասիպ աստ էթտիք , քի քիլիսէ տէրունինէ ճէմաթ իլէ տուստա եալընը պիր-լէշսինլէր , աղիւզ էսրարլարըն իճրասը հէնկեամընտա , էկէրչի լայըգ տէյիլ իսէլէր տէ , հազըր պուլունապիւսինլէր : Լաքին բապպանի սուֆրանըն թաամընտան մահրում օլսունլար . մատէմ թէն թապիյա-թը զայիֆլիկի ճիհէթիլէ տիւշմիւշլէր . Ալահա վարաճագլարը վա-

գըթ, էօլիւմ հիյէթինտէ պունլարա հաղորդութիւն ինսան օլտուն, քի լութֆի իլէ հարտըմ պուլտունլար:

Նիէ. Տէրտուղիանոսուն վագթընտա պու կանոնական ապաշխարութիւն քէմալիլէ ինրա օլտունուր իտի. զիրա (Գիբ. Յալ. Ս. պաշխարաւեան. Գլ. Թ.) հաղըյօր. «ապաշխարութիւն ինսանըն եէրէ սիւրիւնիւպ մահճուպ օլմագ առէթի տիր. մէրհամէթէ շայան մուարէֆէյի մուճիպ օլուր. կիլինմէ վէ կէզինմէ խուսուսունու էմր էտէր. խարարա վէ քիւլէրէ կիրմէլի. թէնի լէքէլէր քիրլէր իլէ գարարթմալը, ճանը էսէֆ ու էլէմէրէ կիրիֆթար էթմէլի. օ շէյլէրտէ քի կիւնահ իշլէտի հաղին մուամէլէ իլէ (փիւշման օլուպ) սայիրլէրինտէ թէպտիլ էթմէլի. եէմէսինի վէ իչմէսինի սատէ պէլիլէմէլի. տէյիլ գարնը խաթըր իչին, իլլա ճանը իչին. վէ էքսէր տէֆա փէրհիզ իլէ տուայը պէսլէմէլի. աղլամալը, կէօզ հաշը տէօքմէլի վէ կիւնէ կիւնտիւզ քէնտի էֆէնտիսինէ ֆիրեատ էթմէլի. քահանայլարըն փիշինէ սարըմալը. վէ Ալլահըն սէվկիւլիւլէրինին տիզլէրինէ տիւշմէլի, պիւթիւն գարընտաշլարա քէնտինէ տուա բիճալէրի իլլավէ էթմէլի» : Թըպըլ Տէրտուղիանոս կիպի Ս. Կիսրիանոս (Յալ. աւիւլէ) հաղար:

Նիւ. Նատաղիս Աղէքսանդր (Վիճաբաւեան. Ը.) իւշիւնճիւ տէհրին իւզէրինէ հազտըղընտա, ապաշխարողաց կարգ, ապաշխարութիւն չէքէնլէրին տէօրթ տէրէճէսի վար ըտը տէր. պիրինճի աղլայանլարըն տէրէճէսի, քի քիլիսէնին տըշարըսընտա, գաւիթտէ խարար կիլինմիշ տուրուր ուտուլար, ժամա կիրէնլէրէ տիզ իւթիւնէ կէլիպ աղլայարագ բիճա էտէր իտիլէր, քի ամենասուրք պատարագտա քէնտիլէր իչին տուա էթսինլէր: Պու ճէզա տէօրթ սէնէ միւթէմատիէն տէվամ էտէր իտի: Իքինճի. տիյնէյէնլէրին տէրէճէսի հախօտ սըրասը իտի. պունլար քիլիսէնին գաւիթինտէ խարար իլէ կիլինմիշ, իւթիւ պաշը քիւլ իլէ սաշըմըշ տէյիլ իտիլէր. զիրա հէնիւզ ապաշխարութիւնա կիրմէմիշ քիմսէլէր իտիլէր. վէ երախայլարըն վագթինէ գատար պատարագտա տուրուր ուտուլար: Վէ աղիզ քիթապլարըն օգունմասընը վէ քարողլարը տինլէտիքտէն սօնրա, տըշարը չըգար ըտըլար. զիրա ճէմաաթ իլէ պիրլիքտէ տուրմայալայըգ տէյիլ իտիլէր» : Պու սէօզլէրի Գրիգոր սըմնչիւագործ (ԺԱ. Կա. Նապա.) հաղըյօր, փութփէրէսթլէր, հանուտիլէր, բաֆըզըլար տա տինլէյէնլէրին սըրասընտա տուրուպ, տինլէյէպիլիլ իտիլէր, վէ ծաւար իլէ տըշարը չըգար ըտըլար: Հայաստանեայց քիլիսէսի պատարագընտա միւսէրրահէն քիմլէր վէ նթ վագըթ չըգաճագլարը հազըլը տըր. վէ հէր կիւն սէօլէսիլ. «Մի ոք յերեխայից եւն» . տըշարը չըգաճագ վագըթա գատար. երախայլարըն պատարագը, թէսմիյէ օլտունուր ուտու, հանի «Մի ոք յերեխայից» չաղըլընճայա գատար տինլէյէնլէր (լսուլար) չըգտըգտան սօնրա, իլէրիլէմիշ երախայլա-

րա էլ գօնուր խոր . վէ քիլիսէ իլէ պարըշըր խորէր : Իւշիւնճիւ , ա-
սըլ ապաշխարողարըն տէրէճէսի (սիոեւոց) ետի սէնէ տիղ իւս-
թիւ ժամ վազթը տուրուր ուտուլար , վէ ամպիոնտան տիւլէյէնլէ-
րին մահալինէ գատար պիր մէվգիտէ տուրուլ , վէ խարար կիլինիւլ ,
պաշլարընա քիւլ սաշար ըտըլար . վէ տիւլէյէնլէր չըգտըգտան
սօնրա եպիսկոպոս պունլարըն պաշընա էլ գօյուլա ճէմաաթ իլէ պիր-
լիքտէ տուա օլունուր խոր վէ քիլիսէտէն չըգար ըտըլար , օլ վազըթ
գափուլարը գափատըլ , պատարադ սունուլուր խոր :

Նիթ . Միւսթագիմլէր տուատա էյի քրիսթիյանլարա հիսսէտար
օլուր ուտուլար . լաքին պատարագտա հաղորդութիւն ալամազ ըտը-
լար , իլթէ պունլարըն տա ճէզասը պու խոր . վէ քիլիսէտէ ամպիոն
իլէ դասըն փարմագլլըր արասընտա տուրուր ուտուլար . վէ ճէմաաթ
իլէ տուայա հիսսէտար օլուլ , պատարագ խիթամ օլուր ուտու :
Տէմէք քի ապաշխարողարտան մատէ ճէմաաթըն հէփսի Գրիստոսուն
թէնինէ , գանընա իլնազ օլուր ուտուլար : (Տեւ . Միւնէ . Հաթ . Իֆ .
Էջ . 643 .) Գրիգոր Նէոկեսարացի . վէ Ելլէպէրիթեան սինօթու 300
թարիխիտէ , պու պապտէ թըպղը եազտըղըմը մինվալ իւզէրէ
սէօյլէրէր :

ՆԼ . Ալէնի ապաշխարութիւն հագգընտա Պէթավիոսուն եազտը-
ղընա կէօրէ , հիշ պիր վազըթ քիլիսէտէն , վէ քիլիսէ րուէսալարըն-
տան պիր թէնպիհ զուհուր էթմէմիշ . նէ կիլլի օլան վէ կիլլիտէ իշլէ-
նէն կիւնահլարըն հագգընտա , նէ տէ ալանէն , եանի ալէմին մուվա-
ճէհէսինտէ իճրա օլունան կիւնահլար հագգընտա , ալանէն խոստո-
վանանք օլսունլար տէյի , քիլիսէնին հիշ պիր վազըթ էմրի օլմատը .
պիր կիւնահլար քէնտի քահանայսընա կիլլիտէն վէ պիր քիմսէ
անճագ տուլմատան խոստովանանք օլմալը . վէ պու պապտէ
կէրէք Տէրտուղիանոս , կէրէք Որոգինէս քէնտի քիթապլարընտա իշ-
պու ալէնի (հրապարակական) ապաշխարութիւն իւզէրինէ հիշ եազ-
մամըշլար . անճագ եազտըղլարը վէ իշարէթ էթտիքլէրի կիլլիտէն
օլան խոստովանանք իւզէրինէ տիր . զիրա Որոգինէս (Էւջնէ +
բողոք 37 էւջնէ «աղ» էւզէրէնէ) շէօյլէ եազըյօր . « էյի տիգ-
գաթ էթ , քէնտի կիւնահրնը քիմէ իթիրաֆ էտէճէքսէն . էվվէլա հէ-
քիմի թէճըրիւպէ էյլէ . օնա քի իլլէթինին էսպապընը (սէպէպլէրինի)
իֆատէ էտէճէքսին . . . քի պէօյլէ սօնրատան . . . էկէր սանա պիր
նասիրաթ վէրիւսէ , վէ էկէրչի անլայըլ սէնին իլլէթինին րուհունա
կէշմիշ իսէ . . . օնուն նասիրաթընը իճրա էտէսին վէ թուլթասըն » :

ՆԼԱ . Պէթավիոս չիմտիքի կաթողիկէ քիլիսէտէ եէվմիյէ իճրա
օլունան գալիտէյի առաքեալլարըն վազթինտէքի գալիտէյէ զիյատէ
մուվաֆըդ , վէ զիյատէ մուլթապըդ տըր զանն էտիյօր վէ եազը-
յօր . չիւնքի քիլիսէյէ « իշթէ պէն սէնին իլլէթի տիւնեանըն խիթա-
մընա գատար տէնիտի , վէ կէրչէքլիք րուհու սիզէ զըլաղուզ օլա-

ճաղ տըր . վէ Տէրտուղիանոսուն տէտիլի պիղէ կէօրէ տէ սահիհ տիր . չիւնքի կէրէք Գրիստոսուն վէ կէրէք առաքեալարն հէփ էթտիքլէ-
րինին վէ էօյրէթտիքլէրինին էն սատըգ մուհաֆըզը վէ էմինի պիր եա-
լընըզ քիլիսէ տիր :

ՊԱՊԸ ՍԱՊԻ

ՆԵՐՈՂՈՒԹԻԻՆԼԱՐ ԻԻԶԵՐԻՆԵ

ՆԼԲ . Ներողութիւն տէմէք , մուվագգաթ ճէզանըն աֆվը տէ-
մէք . պու մուվագգաթ ճէզա կիւնանըն վէ էպէտի ճէզանըն խոստո-
վանանը սըրրընտա աֆվ օլունտուգտան սօնրա , ինսանըն իւզէրինտէ
աֆվ օլունմայա գալան մուվագգաթ ճէզա տըր : Պու աֆվըզը քիլի-
սէնին մէշրու րէիսի էքրէմի պուլունան փափա , վէ օնա վէքեալէ-
թէն եպիսկոպոսար , խոստովանանը սըրրընըն խարիճինտէ օլարագ ,
ճէմաաթա Ս . քիլիսէնին էճիր ու իսթիհագա խաղինէսինտէն վէրիր .
զիրա խոստովանանը սըրրը գուվվէթիլլէ ճիւնհա ճիւմլէթէն աֆվ
օլունուր . ամմա ճէզասը տա ճիւմլէթէն աֆվ օլունմազ . պու աֆվ
օլունմայան վէ պագի գալան ճէզա , քի մուվագգաթ տըր . Ներողու-
թիւնլար վասիթասը իլէ աֆվ օլունուր :

ՆԼԳ . Տէֆա պու աֆվըզ խոստովանանը սըրրընըն խարիճինտէ
վէրիլլը . զիրա ֆի էլ հագիղէ խոստովանանըտա տալի լայըզը վէճհ
իւզէրէ օլուրսա , կիւնաճ ճէզասը աֆվըզը վէրիլլը . վէ պատարագ-
տա տալի , Գրիստոս էֆէնտիմիղին իւճրէթ ու իսթիհագընը վէրի-
րիլ . լաքին խոստովանանըտաքի վէրիլլէն աֆվըզ ներողութիւն տէ-
յիլ . հէմ տէ ներողութիւն տէտիլիմիլ պիր սըրր տէյիլ քի , աղիլ է-
տիճի լութֆու վէրէպլիսին : Պու ներողութիւնու եալընըզ քիլիսէնին
չէրան րէյիսի եախօտ մէճմուրու վէրէպիլիր . չիւնքի քիլիսէնին խա-
զլինէսինին տաղըթմագ հիւքիւմէթի եալընըզ օնա վէրիլլիշ տիր : Պու
ճէզա աֆվըզը Գրիստոս էֆէնտիմիղին թիւքէնմէզ վէ էօլլիւսիւզ
տէրէճէտէ գազանըլմըշ էճիր , վէ իսթիհագընը վէրմէյիլէ իճրա օլուր :
Պիր տէ աղիլլէրին վէ միւհթէրէմ շէհիտլէրին (խոստովանող հայրա-
պետլէրին) իսթիհագընա մէպնի քիլիսէ ներողութիւն վէրմիշ վէ
թէվզիլ էթմիշ տիր :

ՆԼԴ . Պու ճէզա աֆվըզը եախօտ ներողութիւն , եա քիմամի
(կատարեալ) աֆվըզ թէմիլլէ օլունուր , եա նա քիմամ (անկա-
տար) եախօտ (մամնաւոր) : Թէմամ ներողութիւնու տա իւչէ
թագսիմ էտէրլէր , եանի թէմամ , տահա թէմամ , էն թէմամ : Թէ-
մամ ներողութիւն , ապաշխարութիւն սըրրընտա աֆվ օլունան ճիւն-

հանրն պատէհու խարիճտէ օլունան ճէղասընն ափվը տըր տէրլէր : Տահա թէմամ ներողութիւն օ տուր քի , էվայիւտէ քիլիսէ դանու նու մուծիպինճէ չէքիլէճէք ճէղայը ափվ էտէր : Էն թէմամ եախօտ միւքէմմէլ ներողութիւն օ տուր քի , քիլիսէճէ վէ Ալլահնա օլան դարարա կէօրէ , պիր կիւնահքեարըն մէճպուր վէ մէտեուն օլտուղու քեաֆֆէլի ճէղայը ափվ էտէր : Պու թաղսիմէր վէ սայըրլարը պաշգա տէյիլ անճագ Ս . քիլիսէ Բրիստոսուն քէնտինէ մուհապվէլ օլան իսթիհագագ խաղինէսինի հէր վէճհ իլէ էվլատլարընա տաղըթմայա հազըր վէ արղուքէչ օլտուղու իչին տիր . հէր նէ հալ իսէ , էվվէլա Բրիստոսուն իսթիհագագ խաղինէսինի տաղըտան քահանայապետ , եա Բօմա եպիսկոպոսու լազըմ քի մէճգուն օլտուն , վէ միւմքին իսէ սալիհ օլտուն սանիլէն ասըլ ներողութիւնու վէրէնտէ տիր , տէյիլ եալընըղ ալանտա , եանի վէրէն հէփսինի ափվ էթմէք իսթէրսէ էն թէմամ ներողութիւնու վէրմիչ օլուր պիր մըգտարընը վէրիւսէ , մախսուս ներողութիւն վէրմիչ օլուր վէրէն չօդ տէֆա վէրիւր , լաքին ալան ալամազ . զիրա ալանտա ներողութիւնա շայան հալլէր պուլունմալը . եանի պիր եալընըղ կիւնահր իթիրաֆ էթմէք քեաֆի տէյիլ , իլա թէքմիլ նէտամէթ վէ խոստովանանք վէ հաղորդութիւն սըրընը լայըզը վէճհ իւզէրէ իճրա էթտիքտէն սօնրա պիր տէ կիւնահա ասլա վէ գաթա վէ ճիւզիճէ օլտուն , արղիւսիւ վէ մէյլի օլմամալը . լիակատար ներողութիւն ալմագ իչին զիյատէսիլէ Ալլահն լութֆունտա պուլունաճագ հալլէր լազըմ . չիւնքի պիր եալընըղ քիլիսէ ինտինտէ ճէղալարընա ափվըղ ալմայօր . Ալլահն ինտինտէ տախի վէ էօլիւէրին ճէղասընն ալիլէ ափվըղ իսթէրիլ . (Տէ. Ս . Թոգմա Եալիւաթ Էթաֆան-թիւն . ԻԶ . Յօդ . 4 .) :

ՆԼԵ . Բիլիսէ խաղիկեսի տէմէք , Բրիստոս էֆէնտիմիլին դան տէօքտիւյիւ վէսիլէսիլէ էօլչիւսիւզ տէրէճէտէ պիղիմ իչին գաղան տըղը էճիր վէ իսթիհագագ տէմէք տիր : Քէղալիք Բրիստոս իչին էգլիյէթ չէքէն ազիզ գաթլարըն իսթիհագազընն եէքիւնիւնէ քիլիսէյէ թէրք օլունան խաղինէ իսմի վէրիւր : (Բ . Կ. Զ . Գ .) « Զիրա տէնին իչին ֆուգարա օլտու . օ քի զէնկին իտի , քի սիզ ծնուն ֆագըր օլմասը իլէ սէրվէթլի օլասընըղ » : (Հ. Զ . Ե . 15 .) « Լաքին սուչ նասըլ իսէ , պախչիչ տախի էօյլէ տէյիլ տիր . զիրա էկէր պիւրինին սուչու իլէ չօգլար էօլտիւլէր իսէ , տահա զիյատէ Ալլահն ինայէթի վէ պիր ատէմ օլան Յիսուս Բրիստոսուն ինայէթի իլէ պախչիլ չօգլարա արթտը » :

ՆԼԶ . Կէլէլիմ հուգուգա , եանի սահիհէն քիլիսէ ներողութիւն վէրմէյէ միւգթէտիր մի տիր : Ս . Պետրոսուն Բօմատա պինա օլունաճագ ուլու քիլիսէսինին միւնասիպէթի իլէ , վէ թիւրքիա հիւքիւմմէթինէ գարչը ահալիյի թէչվիլ իչին . Լէոն Ժ . ատէթ վէ ուսիլի գատիմի իւզրէ . Օգոստինեան թարիգաթընա հէվալէ էթմէյիպ , ան-

ճագ Սաքսոնեատա ներողութիւնլարն իւանընը Յովհաննէս Տէժէլիոս Տօմէնիքան րահրպինէ հէվալէ էթմիշ օլտուղունու կէօրտիւլիւ կիպի, Լութէր քի Օգոստինեան թարիգաթընտան ըտը . զիյատէսի իլէ պունուն իւզէրինէ ինֆաալ օլտու . վէ օրատան ներողութիւն խուսուսունտա քիլիսէյէ թահգիր էթմէյէ պաշլատը . քէէննի փափալարն պու պիր տէսիսէսի վէ հիյլէսի տէմէք տիր տէյի : Ծըվինկլիոս վէ Գալվին տախի Լութէրէ պու խուսուստա չարչափը թապի օլտուլար . երգըլաճագ տիվար երգըլմայա պիր վէսիլէ արար ըտը :

ՆԼԷ . Պունլարա գարշը պու սահիւլլի պիզ շէօյլէ իսպաթ էտէրիզ : Պու սահիւլլի գարշը կիտէն քիմսէ եանըլ թալիմաթտա տըր , վէ եանըլլօյ . զիրա (Մաթթ. ԺԶ. 19.) շէօյլէ եազըլօյ « Սանա կէօյլէրին փատիշահըղընըն անախթարլարընը վէրէճէյիմ . հէր նէ քի եէր իւզգիւնտէ չէօզէճէք իսէն , կէօյտէ տախի չէօզիւլմիւլ օլաճագ տըր » : Պու սէօղլէրտէն էվլէլա շու մանայը իսթիխրաճ էտէրիզ . պու իւլքիւմէթ կիւնահլարը աֆվ էթմէք հիւլքիւմէթի տիր . նասըլ քի (Յովհ. Ի. Գ.) աշըգտան « հէր քիմին կիւնահլարընը աֆվ էտէրսէնիզ . . . » : կիւնահլարը աֆվ էտէն քիմսէ կիւնահաւան նէշաթ էթմիշ վէ պագի գալմըլ ճէզայը տա սօնրա իսթէրսէ աֆվ էտէր . եախօտ չօյլէ , ծնուն քի կիւնահ աֆվ էթմէյէ հիւլքիւմէթի վար իսէ , օլ կիւնահըն ճէզասընը տա սօնրա աֆվ էթմէյէ հիւլքիւմիւլ օլմիզ մը : Գանդըլ պէօյիւք տիւր . կիւնահը աֆվ էթմէք մի , եօղսա կիւնահըն ճէզասընը մը : Նէֆասնիյէթի պէր թարաֆ էթսին պիր առնմ վէ պունա ճէապ վէրսին . պու շունա պէնզէր քի , պէօյիւք պիր իշէ միւզթէտիր շան քիմսէ , ծնուն քիւլիւլիւնէ տահա զիյատէ միւզթէտիր օլուր : Սնիյէն հէր նէ քի չէօզէրսէն , լուզէթլէրինտէ կէօրիւնէն հիւլքիւմէթ լւմումի տիր . հէմ կիւնահը , հէմ ճիւնհայը , հէմ տէ խոստովանանքտն սօնրա պագի ճէզասընը տա աֆվ էթմէյէ շամիլ տիր . վէ պու աֆշ քիլիսէնին ըէյիսի էքրէմի Գրիստոս էֆէնտիմիզին զիգըլմէթ իսթիհագընա պէտէլէն , վէ իսթինատէն էտէր , օ քի քիլիսէ իսաղինէսիննէմինի վէ մութասարըրֆը տըր , վէ Գըրիստոս էֆէնտիմիզին ինսաա իպրազ էթալի վաֆիր մուհապպէթինին իգթիգասընտան տըր փ կիւնահըեարըն սէլամէթ պապընտա տէյիլ եալընըզ ճիւնհասընը , պա ճէզասընը տա գալտըրսըն . օ քի սէլամէթինէ վասըլ օլմայա պիւլք պիր էնկէլ տիր . զիրա պաղ ինսանըն սէլամէթինի միւմթէնի տէր , չէօզիւլմէյինճէ ինսան եիւրիւլ յէմէզ վէ էպէտի մագաստընա իսըլ օլամազ . օ քի կիւնահըն մուվագգաթ ճէզասը տըր : Իշթէ պի հիւլքիւմէթէ իսթինատէն տիր քի Ս . քիլիսէ նիշէլէրին ահտ (ուլսա) վէ եէմինինի չէօզէր . քի Ալլահա խաս վէ մախսուս տուր : (Ա. Գ. Դ.) « Ինսանլար պիզլէրի Գըրիստոսուն մէշմուրլէրի վէ Ալլահը էսրարընա պին պաշլլար պիւլսինլէր » : Թըպզը Պետրոս առաքեալ Պօղոս առաքեալըն պու սէօզ-

լէրինի թէքէրրիւր էտէրէք հազար . (Ա. Պէ. Գ.) « Ալահըն էնվայի լուծֆլարընըն էյի պին պաշըլարը միսալի » :

ՆԼԸ. Հաթթա պու հիւքիւմէթին Գրիստոստան քիլիսէյէ վէրիւ-
միշ օլտուղունու շէօյլէ պէյան էտէրիզ . (Յովհ. Ի.) « Նասըլ քի փէ-
տէր պէնի կէօնտէրտի իսէ , պէն տախի սիզի կէօնտէրրիմ . ալըն ա-
զիզ բուհու . հէր քիմլին կիւնահընը աֆվ էտէրսէնիզ , աֆվ օլուն-
սուն . . . » : Գրիստոս էֆէնտիմիզին կիւնահլարը աֆվ էթմէյէ վէ
կիւնահըն մուվազգաթ ճէզասընը աֆվ էթմէյէ Նասըլ քի թէքմիլ
հիւքիւմէթի վար իտի իսէ , քէզալիք առաքեալլարա տա հէմ կիւնա-
հը աֆվ էթմէք , հէմ կիւնահտան նէշաթ էտէն միւթէպազի ճէզայը
վէ խոստովանանքըն խարիճինտէ տէ աֆվ էթմէք հիւքիւմէթինի
վէրտի : Տէֆա . (Ա. Կ. Ե. Ե.) պիր Կորնթոսլու քրիսթիյան էմսալի
օլմայան պիր կիւնահ իշլէմիշ իտի , հանի փէտէրինին ալաղը դարը
իլէ ֆէնա մուամէլէտէ պուլունմուշ իտի . Պօղոս առաքեալ պու քիմ-
սէյի քիլիսէտէն , վէ քիլիսէ մուհասէնաթընտան տուր վ իխրաճ օլ-
սուն տէյի գարար զըլըպ , էմր էթտի . վէ օ քիմսէնին լէնի շէյթա-
նա թէսլիմ օլսուն տէյի հաղտը . լաքին (Բ. Կ. Ե. Բ.) օ առէմին
հազգընտա եինէ հաղըյօր քի , օլ գատար ճէզա օնա լըթիֆա էտէր .
պունտան պէօյլէ քէնտիսինէ աֆվ էթմէնիզի իսթէրի . « Շնորհել ձեզ
նմա եւ միսթարել » . վէ օնա թէսէլի վէրին , օնա աֆվ էտին .
սիզէ բիճա էտէրիմ , քի չօգ էսէֆ էթտիյլնտէն պլթիւն պիւթիւնէ
դարգ օլմասըն . քէզալիք մուհասպէթ կէօսթէրսիէր տէյի Կորնթա-
ցիլէրէ բիճա էտէր : Շիմտի սիւալ էտէրիմ . Պօղոս առաքեալըն պու
պաղըշլամասը նէ տիր . նէ տիր պու ինայէթ վ մուհասպէթ իպրա-
ղը , կիւնահ իսէ , զաթէն վազ կէշիպ , խոստովանանք իլէ օլ կիւ-
նահքեար քիմսէ աֆվընը ալմըշ ըտը . զիրա անի կիւնահը իլա ճէ-
զասընը Պօղոս առաքեալ աֆվ էտիյօր . « ելէր օնա , պունճա զէ-
ման չէքտիյի ճէզա » տէյօր : Տէմէք քի կիւնահը աֆվ օլունմուշ ու-
տու . վէ օլ կիւնահըն ճէզասը հալընըզ գվմըշ ըտը , օնու տա աֆվ
էտիյօր , վէ իսթէյօր քի հէմէշրիլէրի տիսի օնա աֆվ էթսինիէր .
« շատ է նմա պատուհասն այն » օլ ճէա քէնտինէ քեաֆի տիր .
բիճա էտէրիմ քէնտինէ աֆվ էտին , չէքլիլի ելթէր . հանի ներումն
վէրին , օնու իշինիզէ ալըն : Աճապա Նրողութիւնա պունտան աչըզ
տիկէր պիր իսպաթ օլապիլիբր մի : Պղոս առաքեալըն զէմանընտա
պու պաղըշլամազ (ներողութիւն) հիւքիւմէթի Գրիստոսուն քիլիսէ-
սինտէն նէ վազըթ գալըմըշ օլտուղունու բրօթէսթանլար պիզէ իպ-
րազ էթսինիէր : « Եկէր պիրիսինէ աղըշլարսանըզ , պէն տախի պա-
ղըշլարըմ , զիրա պէն տէ էկէր պլ շէյ պաղըշլարսամ , հէր նէ քի
պաղըշլամըշ իսէմ տէ , սիզին իլէ Գրիստոս թարաֆընտան տըր » :
Տէմէք քի Գրիստոս էֆէնտիմիզինիսթիհազընա պինաէն , Պօղոս ա-
ռաքեալ պաղըշլամըշ օլույօր , սըր ասէմ պիր շէյէ մալիք վէ մու-

Թասարրըֆ օլմազսա, նմաւ օնու պաղըշլար. վէ պաղըշլատըղը նէ տիր. պիր շէյի օլմայան տիկէրինէ պիր շէյ վէրէմէզ տարպը մէսէլ տիր. Տէֆա Կորնթացիլէր կէրէք կիւնահը վէ կէրէք բանադրանքը. (Բ. Կորն. Բ.) օլ կիւնահքեարա պաղըշլամըշ աֆվ էթմիշ խտիլէր. ճէզասը եալընըղ տուրույօր ուտու. եէթէր քէնտինէ օ գատար ա- տէմլէրտէն, եախօտ օլ գատար վագըթտան պէրի շէքտիլի ճէզա (10) « Զիրա էկէր պիրիսինէ պաղըշլարսանըղ, պէն տէ պաղըշլարըմ » : Կորնթացիլէրին պաղըշլատըղը կիւնահ վէ բանադրանք իտի, օնու քի Պօղոս առաքեալ էմը էթմիշ խտի. (Ա. Կորն. Ե.) « քէօթիւյիւ օրթատան գալտըրըն » . էօյլէ իսէ, սիզ պաղըշլարսանըղ, պէն տէ պաղըշլարըմ տէմէսինտէ. Պօղոս առաքեալ ներողութիւնու վէրտի. եանի ճէզասընըղ պաղըշլատը, Կորնթացիլէր բանադրանքը Պօղոս կիւ- նահտան միւթէպագի ճէզայը, օնու տա խոստովանանքըն խարիճին- տէ, վէ ուզագ եէրաէն հէմ Ալլահըն տիվանընտա պօրճլու օլտուղու ճէզայը. աէյիլ եալընըղ քիլիսէ տիվանընտա, օնու քի Կորնթացիլէր զաթէն իճրա էթմիշ խտիլէր, վէ օնու իշլէրինէ ալմըշ խտիլէր. մա- տէմ ճէզա շէքիյօր ուտու, իշլէ պու ճէզայը Պօղոս առաքեալ կո- րնթացիլէր իլէ պէրապէր աֆվ էթտի. ներողութիւն հագզընտա պուճտան աչըզ տահա նէ իսպաթլար արամալը, պուճլարըն պիր թանէսի պիլլէրէ քեաֆի տիր :

ՆԼԹ. Բիլիսէսին թալիմաթը վէ ազիզ ըիվայէթ պու սահիհլիկի մին էլ էվլէլ թաստիզ էտէր, պու ուսիլին քիլիսէտէ էսքի վէ գայի- տէ հիւքմիւնէ կիրտիլի Տէրտուղիանոսու սէօլլիւնտէն թէպէյիլին է- տիյօր : Իշլէ սէօլլէրի (Գրէթ. Յոգ. Ֆարթիթոսոց. ԳԼ. Ա.) « Պու պա- ըըշմայը քի, պաղըլարը քիլիսէ իշինտէ զայպ էթմիշ խտի, թէքրար գաղանմագ իշին մահպէսխանէտէ շէհիտլէրտէն տիլէմէյէ ատէթ էթ- տիլէր, վէ օ սէպէպտէն օնու, եանի քիլիսէ իլէ պարըշմայը վէ (նե- րողութիւնու) սիզ տախի քէնտինիզտէ թութմալըսընըղ, վէ ըայէթ էթմէլիսինիզ, վէ հըֆզ էթմէլիսինիզ. քի գասիլի տիր սայիլլէրէ պաղըշլամայա սիզ տէ միւգթէտիր օլսաընըղ » : Պու սէօլլէրի Տէր- տուղիանոս քիլիսէյի իսթիհյա նէվինտէն օլարագ, թէպէյիլ էտէրէք սէօլլէյօր. լաքին տիկէր թարաֆտան քիլիսէսին իշպու ատէթի մէմ տուհէսինի վէ գատիմ օլտուղուճու սէօլլէյօր. քէնտի Մօնթանիսթ օլտուղուճտան, կաթողիկէ քիլիսէսին իշպու մուգատտէն ատէթինի օ քի գատիմ, վէ ատէթ հիւքմիւնէ կէշմիշ պիր ուսիլի տիր թէպէյիլ էտիյօր. լաքին կաթողիկէ քիլիսէսին իշինտէ իշպու ներողութիւն- լարըն վար օլտուղուճու փէք կիւղէլ թաստիզ էտիյօր : Տէրտուղիա- նոս իսէ 40-50 սէնէ Յովհաննէս աւետարանիչտէն սօնրա զուհուր էտիպ պու սէօլլէրի եազտը, վէ տահա աչըղը « Մարտիրոսա քեա- ֆի տիր քէնտի ճիւնհասընը փաքլէմիշ օլտուճ, պաշգալարընա տա տաղըթմագ, օնու քի կիւճ իլէ գաղանմըշ տըր. միւթէքէպպիր վէ

նամքէօրէնէ մախսուս տուր » : Տաղըտամազ տէմէյօր , անճադ կիւճ իլէ քէնտի գազանտըղը իւճրէթի , վէ իսթիհագազը , սայիրէրէ տաղըթմազ իսթիքպար էթմէք տիր , վէ նամքէօրուք տուր տէյօր : Ս . Կիպրիանոս մարտիրոս , վէ խոստովանող ազիլլէր իլէ ատէթա միւնաղաա էթտի , նիչին ճէզալարընը խիթամ էթմէտէն , մարտիրոսլարտան ճէզալարընա աֆվլըգ թահրիրաթը ալըսլ գուրթուլսուշլար , պու փէք հագըշըր • էկէրչի էօլլում թէհիքէսի պիրիսինէ վասըլ օլուրսա : Ս . Կիպրիանոս , (Թ•••չ. Բ•) « թահրիրաթ ալտըլար շէհիսլէրտէն , վէ օնլարըն իյանէսի իլէ Ալլահըն հանընտա քէնտի խէթալարընա մուսվէնէթ պուլուրլար , էկէր պիր խասթէլլէք օնլարը պասմայա պաշլարսա , խոստովանանք իճրա օլարագ վէ ապաշխարութիւն իչին , օնլարըն իւզէրինէ էլ գօնուլարագ , մարտիրոսլարտան օնլարա վատ օլունան ներողութիւն իլէ , cum pace a martiribus cis praemissa Ալլահըն հանընա ինթիդալ էթսինլէր » : Եանի Ս . Կիպրիանոսուն կիւճիւնէ կիտիյօր ուտու քի , կիւնանքեալար ճէզալարընտան խէլաա օլմագ իչին նիչին մահպէստէքի շէհիտլէրէ միւրաճաաթ էտիպ , աֆվլըգ փուսուլասը , եա ճէզանըն թէնգիհինլէ , եա թէնգիսինի հալի թահրիրաթ ալսընլար • տէմէք քի պու մարտիրոսլար օնլարա ներողութիւն վէրիւր իտիլէր : Լութէր իսէ ուլսուտան հէնի գալգըպ , կէօղլէրինլին չափաղընը սիլմէտէն , պու քիլիսէն նին հէնի իճատը վէ շէյթանի պիր պիչիմի տիր , տէր :

ՆԽ . Նիկիա սինօթու պու աղըր ճէզալէրի թախֆիֆ վէ թէնգիս էթմէք իչին (Կառն. Բ•) պուշլարըն , եանի քիլիսէնին աղըր ճէզալարըն թահթընտա պուլունանլար իչին , վագթըն եպիսկոպոսու նա հագըշըր քի , պաղը մէրհամէթլիճէ տավրանսըն , եանի միւտտէթլէրի միւնգազի օլմատան , Ալլահըն ինտինտէ օլան ճէզալարընը աֆվ էթսին տէր :

Քէզալլէք Գաղատիոյ գաւառական (Գլ. Ե•) Լաւողիկեան , (Կառն. ԺԲ•) Նէոկեսարիոյ , Կարդագիւնեան տէօրտիւնճիւ : Իշթէ պուշնա պինաէն Տրիտէնդեան սինօթու (Յաղ. Ներդոսթեան. Նիսի. ԻԴ•) « ներողութիւն իհսան էթմէք Քրիստոստան քիլիսէյէ վէրիլմիշ , վէ պու միսիլլիւ Ալլահտան քէնտինէ վէրիլմիշ հիւքիւմէթ իլէ զէմանը էվայիլտէն պէրի պու հիւքիւմէթի իսթիմալ էյլէմիշ » տէյի թաստիգ էտէր :

ՆԽԱ . Պու պապտէ քիլիսէ պիր իսթիքպար գուլլանամաղ , մատէմ պու քէրամէթի քէնտինէ Քրիստոս վէրտի : (Մարթ. ԺԶ : ԹՎճ. Ի•) : Պա խուսուս քի , հէր նէ ներողութիւն վէրիլսէ. Քրիստոս էֆէնտիմիզին թարաֆընտան վէքեալէթէն վէրիւր • վէ վէրտիյի տէ Քրիստոս էֆէնտիմիզին քէսրէթ իւղրէ գազանըպ , քիլիսէտէ պըրագաղըլը Ալլահանի հուտուտսուղ վէ էօլլիւսիւղ քէնտի էճիր վէ իսթիհագազը տըր • վէ նասըլ քի պիր մէտեիւն ատէմ տիկէր պիր զէնկինտէն սէն

քեաթ ալըպ տէյնինէ պէտէլ վերէպիլիրսէ . քէզալիք քիլիսէ Գրիս-տոսուն վէ աղիզլէրին էճիր խազլինէսինտէն ալապիլիր , վերէպիլիր վէ տաղըտապիլիր վէ Գրիստոսուն գանը փահասը իլէ սաթուն ալընմը ճանլարն ճէզասընա պէտէլ , պու էճիր վէ իսթիհագը մահսուպ էտէր , պու խուսուստա բրօթէսթանլարն գապուլ էթմէյէճէկինէ նէվասնիյէթտէն մատաա նէ սէպէպ օլապիլիր . չիւնքի բրօթէսթան կաթողիկէ քիլիսէտէն շէքվաճը տըր . հէր նէ քի պու քիլիսէ գապուլ էթմիշ իսէ , միւճէրրէտ բրօթէսթան օնու ինքեար վէ ըէտտ էթմէլի , քի բրօթէսթան օլտուղու սահիհլէնսին : Վէ Լութերին վէ Գալվինին տէֆթէրինէ գայտ օլտուն :

ՆԽԲ . Աճապա ինսանճա տա պու հագգ Եօգ մու տուր . պիր գաթիլին ճիւնհասը աֆվ օլունուրսա , ճէզասընը տա փատիշահ եախօտ վէքիլի եա քեամիլէն օլտուն , եա նագըսէն օլտուն , աֆվ էթմէլ մի , պունտա տիվանէ օլաճադ , պէնզինի աթաճադ , չըլտըրաճադ նէ վար . մէկէրչի թապիլաթ նօմոսունու ինքեար էթմէլի իմիմիշիդ . քի բրօթէսթան թէսքին վէ թէէմին օլտուն : Հիչ վէ ապա կաթողիկէ քիլիսէ Գրիստոսուն քէնտինէ թէսլիմ էթտիյի սահիհլէքլէրտէն գըլ փայը պիլէ շաշմադ . պիզիմ իճրա էթտիյիմիզ ուսիլ 1874 սէնէլիք գատիմ վէ տալիմ վէ ումում պիր միւհթէրէմ ուսիլ տիր . Լութեր վէ քիլիսէնին պու խասիմլէրի փէք Եէնի վէ տիւնքի ատէմլէր տիրէր :

ՆԽԳ . Մուախխարէն ներողութիւն մըգտարը , էվվէլքի զէմանլարտա գանունճա թախսիս օլան ճէզա սէնէլէրինտէն գըլաս օլունուր . պիլ ֆարզ պազը կիւնահքեարա կիւնահընըն աղըրլըզընա , եա ազ աղըրլըզընա կէօրէ , գըրգ կիւնլիւք ներողութիւն վէրիլիր , օ քի էվայիլտէ գըրգ կիւն օրուճ թութար ըտը , եախօտ պիր սէնէլիք , եախօտ իքի , իւչ , տէօրթ , պէշ , ալթը , օն , եիրմի . եախօտ պիւթիւն էօմրիւնին միւտտէթիւնէ կէօրէ քի էն զիյատէսի 100 սէնէտիր վէ զիյատէսի փէք նատիր պուլունուր , իշթէ եիւզ կիւնլիւք ներողութիւն պունա մէպնի տիր . պիր սէնէլիք , իքի սէնէլիք , օն սէնէլիք ներողութիւն եիւզ սէնէլիք ներողութիւն վէրմէք . եանի կիւնահլարընտան նէշաթ էտէն , վէ քիլիսէճէ թախսիս օլան օն , եիրմի սէնէլիք ճէզանըն աֆվլըղը իչին , եախօտ եիւզ սէնէլիք , քի պիր ատէմ պիւթիւն էօմրիւնտէ ճէզա չէքմէյէ մէճպուր օլուր ուտու , էօլիւմ գաղիյէսինտէն մատէ ներողութիւն վէրիլիր : (ՏԵ՝ ՊԵԼԼԵՐՖԻՆ . ԳԵՐԻ՝ Ա՝ ԳԼ՝ 9 .) , Վէ եիւզ սէնէտէն զիյատէ ներողութիւն վէրիլտիլի հէր նէրէտէ պուլունուրսա , ապը տա Եօգ . Եազըլտըղը տա Եօգ . Եալիմա վէ Ս . քիլիսէյէ պիր իֆթիլա տըր :

ՆԽԴ . Պիր տէ Յօքէլեան ներողութիւնու վար տըր քի , հէր էլիլի սէնէտէ ալէլ ուսիլ պիր քէրրէ իլան օլունուր , քրիսթիյան ճէմաաթընա նէշր օլունուր : Պու ալին ու ատէթը մուգատտէսէնին վա-

սէթաար իլէ հէր քրիսթկան , քիլիսէնին ռէիսի էքրէմինին իրայէ էթ-
տիյի ուսիլ վէ շուրութ իւզէրէ , վէ վազիֆէսինին իճապը իճրասըն-
տա պուլունուրսա , իշպու Յորէլեան թէսմիյէ օլունան ներողութիւն
վասէթաար իլէ քիլիսէտէ մէվճուտ վէ մահֆուզ պուլունան Գրիստո-
սուն պիհուտուտ էճիր ու իսթիհգադը խազինէլէրինէ մուվաֆֆադ
օլուր : Էսկի անտա , Ալլահ հէր եէտինճի կիւնիւ փազ սագլայասըն
տէյի էմր էթտիկի միսիլիւ . եանի իշտէն տուր օլուպ , բասպ Ալ-
լահըն իպատէթինէ , վէ ուպուտիյէթինէ տէվամ էտէսին , էմրինէ
թաթպիլգէն . քէզալիք իսրայէլ միլլէթինէ ալթըշար սէնէ իշլէտիպ ,
էքիպ պիշիպ մահսուլաթընը գալտըրմայա իզին վէրտի իսէ , եէտին-
ճի սէնէյի ճէմաաթ բապպ Ալլահա թագտիմ պիրլէ իշլէրտէն տուր
վէ թագտիս էտէճէյիտի . վէ եէտի քէրրէ եէտի սէնէլէր թէքմիլ եա-
նի 49 սէնէ պու ուսիլ վէ ատէթը մուգատտէսէյի իճրա էթալքտէն
սօնրա , էլլինճի սէնէյի Յորէլեան սէնէպի թէսմիյէ էտիպ , պու սէ-
նէյի միւպարէքի հըֆզ էտէճէք իտի . եանի տիւնհավի իշլէրինտէն
տուր օլուպ , Ալլահանի խըտմէթլէրտէ տէվամ էտէճէք իտի . հէր քէս
ալտըղը թարլալարը իշպու աֆվլըգ սէնէսինտէ սահիպինէ թէրը է-
տէր իտի : (ՂԼ. Ի. 28.) Քէզալիք եէկտիկէրինէ փարա իլէ վէ
սայիր մուավէնէթլէր իլէ կիւզէլթէսիզ . ֆայտէսիզ . վէ պու սէնէ-
տէ պօրճու իֆասընա միւզթէտիր օլմայանա , աֆվ ու թէրը օլու-
նուր իտի : (35. 36. 37. եւն.) գուլլուգտան պիր խըզմէթճի եախօտ
գուլ չըգըպ ազատ օլուր ուտու , զիրա աֆվլըգ սէնէսի սայէսինտէ
խէլաս պուլուր ուտու . վէ Ալլահ քեաւիլէն օնլարա աֆվ էտէր իտի .
ինսան Ալլահ իլէ վէ գարընտաշը իլէ պարըշըր իտի . վէ հասըլ աֆվ-
լըգ , վէ սաատէթ սէնէսի բապպա թագտիս օլուր ուտու : Էսկի անտ
եէնի անտըն թասվիրի օլտուղու կիպի . (Ա. Կ. Դ. 1. Ժ. 11.) վէ
քիլիսէ բուէսսալարը Գրիստոսուն մէէմուրլարը , վէ Ալլահըն էսրար
ու էլթաֆընըն միւվէզզիլէրի ճէմաաթա Գրիստոսուն խազինէսինի
թագսիմ էտէրլէր : Վէ պու մուգատտէս ատէթ Ալլահըն էմր պու-
յուրտուղու ատէթէ պինսէն տիր :

ՕՆ ԻԻԶԻԿՆՃԻԻ ՖԱՍԸԼ

ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԲ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՍԸՐՐՐԸ ԻԻԶԻՐԻՆԷ

ՆԽԵ . « ԻՊԷՏԻ մուհապպէթ իլէ սէվտիմսէնի » : Ազիզ բուհուհն
քիլիսէ հազգընտա սէօյլէտիյի կիպի . Յովհաննէս աւե-
տարանիչ տախի (ԺԳ. 1.) « Քրիստոս քէնտինին օլանլարը , քի
տիւնեա իչինտէ տիրլէր , սէվտի . վէ նիհայէթսիզ տէրէճէտէ օնլարը
սէվտի » տէր : Նէ տիր պու էպէտի վէ նիհայէթի օլմայան Ալլահըն
մուհապպէթի : Եվվէլա քէնտի պիր թանէճիք էվլատընը տիւնեայա
կէօնտէրտի . սանիյէն քէնտի էվլատընա ինսան քիմսէլէրէ էվլատը-
նըն գանընը վէ թէնինի էպէտի թաամ իհսան էթտի , վէ եարատըլ-
մըշլարըն հէփսինին սահիպի մութլազը օլտուղունա , վէ հէփսինին
քէնտի եարատան Ալլահընը թանըմազ վէ իճապը ուպուտիյէթինի
մուճիպ վէ տէլիլ օլմազ իչին եինէ օլ պիր թանէճիք սէվկիւլիւ էվ-
լատընը ինսանլարա պէտէլէն վէ վէքեալէթէն գուրպան սունտու :

Իշթէ էն մուգատտէս , վէ էն մուպարէք իշպու հաղորդութիւն
սըրրը իւզէրինէ պահս էթտիլմիզտէ , էվվէլա պունտա Ալլահն , ին-
սան ճինսինէ իպրազ պույուրտուղու նիհայէթսիզ մուհապպէթինի
թէքրիմ : Սանիյէն պու գուրպան իլէ Ալլահըն հուգուգու մուգատ-
տէսէսինի իւզէրիմիզէ թաստիզ , վէ թաազիմ էտէրիզ :

ՆԽԶ . Հաղորդութիւն սըրրը միւթէատտիտ թապիրաթը մու-
գատտէսէ իլէ թէվզիֆ գըլընըր . էվվէլա հաղորդութիւն սըրրը
պէօյլէք փէնչչէմպիհ կիւնիւ վազ վէ իհտաս օլմուշ օլտուղունտան ,
մուգատտէս սուֆրա թէսմիյէ օլունուր : Սանիյէն սրբութիւն սրբոց ,
եախօտ սրբութիւն , չիւնքի Քրիստոս էֆէնտիմիզին թէնի իչինտէ
մէվճուտ տուր : Վէ միւպարեքիւնմիշ կըմէք , օրհնեալ հաց , հաց
օրհնութեան , ալլամանի կըմէք , մէլայիքիք քաամը , միւպարեք-
իւնմիշ գատէն , հօմիւր կըմէյի , հաղորդութիւն , ճաշակ , քոշակ ,
մէզպահ սըրրը , խորհուրդ սեղանոյ . էքմէք թազսիմի , վէ սայիրէ :
Իշպու թապիրաթը շէրիֆէ վէ միւթէատտիտ հաղորդութիւնտա
պուլունան լութուֆտան . սէմէրէլէրինտէն , մատտէսինտէն , միւէս-
սիսինտէն , վէ մուհասսէնաթը վաֆիրէսինտէն ալընմըշ տըր :

ՆԽԷ . Հաղորդութիւն սըրրը , « քրիսթիանլարա բուհանի թաամ
օլմազ իչին , էքմէյին վէ շարապըն սուրէթլէրի թաշիթընտա Քրիստոս
էֆէնտիմիզտէն իճատ օլմուշ քէնտի գանընըն վէ թէնինին ազիմ

սըրբը տըր » : Եօգարըտա տէտիյիմիզ կիպի իշպու սըրբը ազիմտէ իբի մանա վար . էվվէլա իշպու սըրբ ճանըմըզըն սէմավի թաամընը , եանի սըրբ ճիհէթիյէ լութֆ պախշ էտէր . սանիյէն Ալլահն հէր շէյին սահիպի մութլազը օլտուղունու սահիհ գուրպան օլտուղու ճիհէթ իլէ թաստիգ էտէր :

Նիսը . Հաղորդութիւնուն սըրբ օլտուղու պէտիհի տիր , չիւնքի լութուֆ վէրիբ , չիւնքի զահիրի ատէթի , եանի էքմէք վէ շարապ վէ սայիրլէրի վար տըր . չիւնքի Գրիստոս էֆէնտիմիզ պունու թէէսիս վէ իճատ էթտի : Հաթտա Լութեր վէ Գալվին պիլէ եէնի աւտըն եալընըզ իբի սըրբը վար տըր տէյի իսթէր իսթէմէզ , պու սըրբը իգըրաբէ մէճպուր օլտուլար :

Նիթ . Իշպու Ամենասուրբ հաղորդութիւն սըրբընըն իբի ճիհէթիյէ մէպնի , եանի կէրէք սըրբ , վէ կէրէք գուրպան օլտուղու իւչին պիզլէր տախի պու Փասլը իբիյէ թագսիմ էթմէյէ մէճպուրուզ , էվվէլա հաղորդութիւն սըրբը ճիհէթի իլէ . Սանիյէն գուրպան ճիհէթի իլէ թահիրի վէ թաստիգ էտէրիզ :

ԳՐԾՄԸ ԷՎՎԷԼ

ՀԱՂՈՐԳՈՒԹԻՒՆ ՍԸՐԲԸ ԻՒԶԵՐԻՆԷ

ՆԾ . Հերետիկոսլարըն հանըշլարը . . . Ալպանացիք (796 տա) պատարագ պիր շէյէ հարամազ , տէտիլէր . Սգօչկալը Էրիգէնաս , հաղորդութիւն Գրիստոսուն թէնիյին վէ զանընըն էմալը տըր տէտի . Պէրինկարիոս (1050 տէ) Գրիստոսուն սահիհ թէնի հաղորդութիւնտա պուլունմազ . վէ սատէ էքմէք տիր տէտի . պունա գարշը պիր չօգ սինօթլար ճէմ օլտուլար . չէնտ տէֆա ինքեար էթտի , վէ չէնտ տէֆա հանըշլընը ըէտտ էթտի : Հէնրիքեանք վէ Պեսրոպըրոս հանք քէզալիք : Լիոն ֆուգարէլէրի եախօս Վալտեանք (1160 տա) իշպու սըրբը գոյալիոխիլ էթմէք իչին , եէտի հայր միր սէօյլէմէլի , տէտիլէր : Ալպիկեանլար սայիր շէյլէրտէ Գրիստոսուն թէնի նէ կէօնէ պուլունուրաս , հաղորդութիւնտա քէզա օ կիպի պուլունուր : Յուլհաննէս Վէքլէֆ (1382 տէ) էքմէյին վէ շարապըն թապիաթը սըրագործութիւնտան սօնրա քէլ էվվէլ պագի տիր : Լութեր վէ Գալվին վէ ալլինէլէրի , Գրիստոսուն թէնի վէ զանըն էքմէք իլէ շարապ գոյալիոխութիւն օլտուղտան սօնրա եինէ էքմէք վէ շարապ տըր . Օնուն իլէ Գրիստոս զիբր օլունուր , տէտիլէր : Մուսախարէն Ծվինկլիոս Գարլօսթատ , Էգօլանփատիոս , Պուզէր վէ զայրիհիւմ , բի հէր պիրի պիր կէօնէ հանըշլարա սափարագ , էնճամը Գրիստոս հաղորդութիւնտա Ալլահըզը վէ ինսանըզը իլէ մէվճուտ տէյիլ , տէրլէր :

էրիգէնաս վէ Պէրէնկարիոս միսալի Ներսէս Լամբրօնացի հանըտը ,
(Տես ՆՂԴ. Ա.) :

ՆԾԱ. Հաղորդութիւն սրբոր պահօրնտա , էվվէլա Քրիստոս է-
ֆէնտիմիդին Ալլահըղը վէ ինսանըղը սահիհէն հաղորդութիւնտա
հաղոր պուլունուր , սանիյէն նէ կէօնէ վէ նաորլ օլուպ տա , Քրիս-
տոս հաղորդութիւնտա թէքմիլ մէվճուտ պուլունուր : Սալիսէն Գը-
րիստոս , կէրէք մուպարէքլէնմիշ էքմէքտէ վէ կէրէք շարապտա վէ
պունլարըն էն ուֆագ վարչալարընտա վէ տամլալարընտա թէքմիլ
մէվճուտ պուլունուր : Բապիէն հաղորդութիւն սրբորըն իճրա էթմէք
իչին , պիր Քրիսթիյան նէ եօլտա հաղորդը կէօրմէլի : Պունլարը պի-
րէր պիրէր եազալըմ :

ՊԱՊԸ ԵՎՎԵԼ

ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԷՆՏԻՄԻՁ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՍԸՐՐԸՆԸ
ԻՃԱՍ ԷԹՏԻ

ՆԾԲ. Յովհաննէս Զ. պապընըն իպթիտասընտան պաշայարագ :
26 համարնա գատար , Քրիստոս էֆէնտիմիդին պէշ էքմէք վէ իքի
պալըգ իլէ պլնլէրճէ ինսանլարը տօյուրտուղունու հաղըյօր , վէ 27
տէն 30 համարա գատար , քէնտինէ իման կէթիրէնլէրին իւզերինէ
հաղըյօր , վէ 30 տէն սօնուհա գատար տա հաղորդութիւն իւզերինէ
հաղըյօր : Լաքին թէարիճ իլէ , շէօյլէ քի Քրիստոս էֆէնտիմիդին
իչպու էմսալըզ միւճիւզաթընը եահուտիլէրին այնէն միւշահէտէ էթ-
մէլէրինտէ , Քրիստոս պու մատտի էքմէքլէրին չօղալմասընտան միւ-
նասիպէթ ալարագ , եահուտիլէրէ սէօյլէմէյէ պաշլար . պէօյլէ կէչի-
ճի վէ մատտի էքմէյին գայղըսընը չէքմէյին , իլլա օ էքմէյին գայկը-
սընը չէքլն քի , էպէտիյէտէք գալըր . օնու քի ինսան էվլատը սիզէ
վէրէճէք տիր : Իչթէ պուրատա աչըգտան աչըղա Քրիստոս քէնտի-
նէ իման կէթիրտիլէրի հալտէ , էվվէթ էպէտի հայաթը վէրմէյէ
միւզթէտիր օլտուղունու վէ սէմավի էքմէյի օնլարա վէրէճէկինի վատ
էտիյօր , ֆագաթ պու էքմէյի վէրմէյէ էվվէթ միւզթէտիրսին տէյի ,
քէնտինէ իման էթմէլի : Վէ իման էտիպ եահուտիլէր տէրլէր , է-
ֆէնտիմ , օլ էքմէյի տայիմա վէր պիզէ . Քրիստոս օնլարա տէր .
« Հայաթ էքմէյի պէն իմ քի , անտէն վէրիլէճէք պու սէմավի էքմէ-
յին ապընը , խասիյէթլէրինի , սէմէրէլէրինի վէ իզթիզասընը խապէր
վէրլը » . Պէն իմ տէյօր սաղ էքմէք , քի կէօյտէն էնտիմ , պիր քիմ-
սէ պու էքմէքտէն եէմիշ օլուրսա էպէտիյէտէք եաշայաճագ , վէ օլ
էքմէք քի , պէն վէրէճէյիմ տիւնեանըն էօմրիւ իչին , պէնիմ քէնտի
թէնիմ տիր : Եահուտիլէր պիր պիրլէրի իլէ միւճատէլէ էտէր իաի-

լէր , տէյերէք . նմարը պու քէնտի թէնինի պիղէ եւմէք իչին վէրմէյէ
գատիր օլույօր : Իմտի Յիսուս օնլարա տէսի , սահիւն ք սահիւն սիղէ
տէրիմ , էկէր ինսան էվլատընըն թէնինի եւմէզսէնիզ , վէ գանընը
իչմէզսէնիզ , սիզտէ էօմրիւնիւզ օլմայաճագ . օ քի պէնիմ թէնիմի
եէր վէ պէնիմ գանըմը իչէր . էպէտի էօմրիւրէ գազանըր . վէ պէն
սօն կիւնտէ օնու տիրիլտէճէյիմ , զիրա պէնիմ թէնիմ սահիւն թաամ
տըր , վէ պէնիմ գանըմ սահիւն իչկի տիր . օ քի թէնիմի եէր , վէ գա-
նըմը իչէր , պէնսէ սաքին օլուր վէ պէն օնտա : Նասըլ քի պէնի
պազ փէտէրիմ իրսաչ էթտի իսէ , պէն տէ սաղլւմ փէտէր իչին , վէ օ
քի պէնի եէր , քէնտիսինտէ հաչար պէնիմ իչին : Պու տուր օ էքմէք
քի կէօյտէն նիդուլ էթտի , փէտէրլէրինիզին մանանայը եէյիպ էօլ-
տիւքլէրի կիպի տէյիլ , օ քի պու էքմէյի եէր , էպէտի հաչայա-
ճագ » :

ՆՄԳ . Պուրատա Գրիստոսուն սէօզլէրինէ էյի տիգաթ էթմէլի ,
էվլէլա պէչ էքմէյին վէ իքի պսլըղըն միւճիւզաթ իլէ պու գատար
ինսանլարըր տօյուրտուղունա Գրիստոս էփէնտիմիզ կէչիճի վէ գայպ
օլուր վէ մատփի թաամ տըր . վէ պիր քէրամէթի հօգ տուր տէր ,
վէ հահուտիլէրէ իխթար էտէր , վէ քէնտի թէնինէ մուգատտիմէ հօլ-
լու , պիր գափու աչըպ տէր , հալընըզ օլ թաամը գազանըն քի , է-
պէտի հայաթը վէրիր : Սանիչէն կէրէք կէօյտէն էնէն մանանանըն
կէօնտէրիճիսինի , քի փէտէրի օլտու , տէյիլ Մուխէս , վէ կէրէք քէն-
տի թէնինին սահիւն էքմէք թահտընտա իննէ օլ քէնտի փէտէրինին
օլտուղունու . Սալիսէն մանանանըն քէրամէթիսի , քի օնու եէյէն-
լէրէ հայաթ վէրմէտիլինտէն եէտիլէր վէ եինէ հօլտիլէր . լաքին
քէնտի թէնինին հայաթ վէրիճի վէ էպէտի էօմրիւր օնտա օլտուղու-
նու , վէ պու թէնի եէյէնլէր վէ գանընը իչէնլէր տախի Ալլահտա
սաքին , վէ Ալլահ քէնտիլէրինտէ սաքին օլաճաղընը հահուտիլէրէ
իխթար էտէր : Պու խասիչէթլէրտէն անլաչըլըյօր , քի Գրիստոսուն
վատ պուլուրտուղու էքմէք վէ շարապըն իչինտէ սահիւնէն Գրիստոս
քէնտիսի Ալլահըղը իլէ հաղըր , մէվճուտ պուլունաճագ տըր . չէօլէ
քի իչպու թէնի եէյէն վէ իչպու գանը իչէն Ալլահ իլէ պիր օլաճագ
տըր , վէ Ալլահտա սաքին օլաճագ տըր , վէ Ալլահ քէնտիլինտէ սաքին
օլաճագ տըր : Նէ պէօյիւք ինայէթ , Ալլահ վէրսին քի , Գրիստոս
չէնտ կիւն սօնրա պու վատինի իճրա էթմիլ օլտուն : Եահուտիլէր օլ
վազըթ պիրի պիրի իլէ միւճատէլէ էթմէյէ պաչլատըլար , տէյօր .
(ՅՎԳ . 53 . ԴԵ) վէ « տէր իտիլէր , պիղէ պու քէնտի թէնինի եէ-
տիրմէյէ նմարը գատիր օլապիլիր » : Գապա առամլար , Ալլահըն
դուտրէթինտէն վէ էսրարընտան պիխապէր , առէթա Գրիստոս քէն-
տի էթինի քէսիպ , փարչալայըպ քէնտիլէրինէ աղըրտաճագ կիպի
անլատըլար , վէ չօղլարը աչակերտլէրտէն հաչան պու սէօզլէ իչիթ-
տիլէր իսէ , փէք սէրթ տիր պու սէօզ , քիմ տինլէյէպիլլըր տէյերէք ,

օնտան կէրի տուրտուլար : Գրիստոս իսէ քէնտի թէնինի էքմէկին վէ շարապըն սուրէթլէրի թահտընտա հիքմէթլի պիր թարզ իլէ օնլարա վէրմէյէ թէնէզզլլէ էտիյօր . հանի էքմէյի թէնինէ վէ շարապը գանընա թէպտիլ էտէճէք . վէ հէր քէս պուռնա պէօյլէ իման կէթիրիպ , վէ Սլլահըն գուվվէթի իլէ պուռ էքմէյին վէ պուռ շարապըն Գրիստոս սուռն գանընա վէ թէնինէ թէպտիլ օլտուղունա ինանաճագ , վէ պուռ իման վէ պուռ բուհ իլէ պուռ էքմէքտէն վէ պուռ շարապտան ալտըզլարընտա Գրիստոսսուռն այնը գանընա վէ թէնինէ իլհագ օլաճագ օլտուղլարընը պիլէճէք իտիլէր : Պուռ հիքմէթի շակիրտլէրին պազըլարը անլայամայըպ , կէրի տուրտուղլարընտա , օնլարը Գրիստոս թէքտիր էտիպ տէտի « պիւմուռ տուր սիզի սիւրչտիւրէն , եա ինսան էվլատընըն էվվէլքի օլտուղուռ հէյէ չըգտըղընը կէօրիւրսէնիզ . (նէ կէօնէ ինանապիլէճէքսինիզ , հախօտ պիր տէյէճէյինիզ գալլըր մը) . բուհ տուր հայաթ վէրիճի . թէն (մատտի էթ) պիր ֆայիտէ էթմէզ . օ սէօզ քի , պէն սիզէ սէօյլէտիմ , բուհ տուր վէ էօմիւր տիւր » : Եանի տէմէք իսթէտի . պէնիմ վիճուտիմ վէ թէնիմ հէնուզ հէր իւզէրինտէ իքէն ինանապօրսուռնուզ . եա պէն կէօյլէրէ կիթտիքտէն սօնւրա , նէ կէօնէ ինանապիլէճէքսինիզ , պուռ տէտիյիմ խուսուսա իման իլէ բուհուն գուվվէթի լաղըմ տըր . զիրա էքմէյին վէ շարապըն պէնիմ թէնիմէ վէ գանըմա թէպտիլ օլտուղունուռ անճագ իման վէ բուհ կէօղիւ իլէ կէօրիւպ իթիգատ էտէճէքսինիզ , տէյիլ քի թէն կէօղիւ իլէ , վէ մատտի սուրէթտէ կէօրէճէքսինիզ :

Պուռ հիքմէթ , եահուտիլէրին վէ պազը Գրիստոսսուռն աշակերտլէրինին ազընա սըղմայըպ , պէյնլէրինտէ պուռ խուսուստա միւճատէլէ տախի օլտուռ իսէ , եինէ Գրիստոս էֆէնտիմիզ տէտիյի սէօզտէն շաշմատը . վէ քէրարէն մէրարէն օնլարա պէնիմ թէնիմի վէ պէնիմ գանըմը հէմէյէնին վէ իլմէյէնին էպէտի էօմիւր օլամայաճաղընը թէքէրրիւր վէ թաստիզ էթտի : Տէմէք քի իշպուռ հէմէք իլմէք պաշգա մանա տէյիլ . իլլա սահիհ քէնտի թէնինի հէմէք վէ գանընը իլմէք մանասընտա տէտի . քէյֆիլէթի մատտի սուրէթտէ անլայարազ սիւրչտիւլէր իսէ տէ , Գրիստոս պուռ մատտէյի աշտը քի , էքմէյին վէ շարապըն պէնիմ թէնիմ օլտուղունուռ բուհ վէ իման կէօղիւ իլէ կէօրիւպ թատիզ էտէճէքսինիզ . օնու քի , օն իքիլէր գալլէն թուրթուպ սէնին սէօզլէրին էպէտի էօմիւր սէօզլէրի տիր . պիզ սէնի թէրք էտիպ պիր հէրէ կիթմէյիլ , եանի իշար պուշուրտուղուն հիքմէթէ ինանաըզ . վէ սէնին Սլլահ էվլատը Գրիստոս օլտուղունա գաթէն ինանմըզ , տէտիլէր . վէ հէր շէյէ գատիր Սլլահըն էվլատըսըն . վէ պուռ խուսուստա տախի գատիրսին տէյի իդրար էթտիլէր վէ հէր էսրարը պիլմէք օնլարա վէրիմիլ իտի . (Ղ . Բ . 10 .) :

ՆԾԴ . Տէֆա էկէր Գրիստոսսուռն Փիքրի էքմէք իլէ շարապըն աաւը թահտընտա քէնտի թէնինի վէ գանընը ինսանլարա վէրմէք տէյիլ

խոր իսէ, անճաղ պանա ինանն տէմէք օլուպ, ես սայիր պիր մա-
նա խոր իսէ. չակիրտլէրի օ սէօղլէրի գապուլ էթմէտիքլէրինտէն,
օնու պըրագտըլար եանի թէրք էթտիլէր. վէ Գրիստոսու թէրք էթ-
մէք տէ պէօյիւք կիւնահ խոր. նիչին Գրիստոս սիւրչէնլէրէ պու
մանայր աչմայրպ, եինէ օլ իսթիլլահը գուլլանտը. Գրիստոս տէմէլ
մի խոր քի, պէն թէնիմին վէ գանըմըն մանասը իլէ պանա օլան ի-
մանը տէմէք իսթէրիմ. նիչին օնլար Գրիստոսու թէրք էթտիլէր վէ
կիթտիլէր. զաթը Գրիստոս ինանըչ խորլէր, անճաղ Գրիստոսուն
պու սէօղլինտէն սահիհ թէնինի, սահիհ գանընը եէյիպ իչէճէք տիր-
լէր տէյի անլայրպ, պու մանա քէնտիլէրինէ սէրթ կէլաի. Յիսուս
օնլարըն ֆիքըրինի անլատը. վէ պու քէնտի թէնինին թաամը վէ գա-
նընըն չըրուպու տէյիլ մատտի, իլլա բուհանի, վէ հիքմէթ նէվին-
տէն պիր մատտէ օլտուղունու օնլարա սէօլլէտի. Բրօթէսթան տա-
հա իտտաա էտէր քի, Գրիստոս տէտիլինին մանասընը աչտը. եանի
հայաթ վէրէն բուհ տուր, թէն պիր ֆայտէ էթմէլ. տէմէք քի Քը-
րիստոսուն սէօղլի իման իւզէրինէ տիր, տէրլէր. պուլլարա ճէվապ
վէրիրիզ. Գրիստոս էֆէնտիմիզ պուլլարըն տէտիլի կիպի տէմիչ օլա
խոր, օլ վագըթ աչակերտլէրին կիթմէսի, վէ քէնտինի թէրք էթմէ-
սի իճապ էթմէլ խոր. զիրա օնլար զաթէն Գրիստոսա ինանըչ խոր-
լէր, վէ քէնտի իմանլարը իւզէրինէ շիւպէլէրի հիչ հօղուտու. տէ-
մէք քի կաթուղիկէ քիլլաէնին հաղորդութիւն իւզէրինէ իման կէթիւ-
տիլի կիպի օնլարըն տա իմանը հօղ ուտու քի Գրիստոսու թէրք էթ-
տիլէր. Եկէրչի Գրիստոսուն պու սէօղլինին տիկէր պիր մանասը օլ-
աա խոր, քէնտի չակիրտլէրինի տաղըթմաղ խոր, վէ օլ մանայր օն-
լարա մութլագա աչար ըտը. նասըլ քի չօգ տէֆա աչմըչ խոր:
(Մարթ. ԺԳ. 36.):

ՆԾԵ. Գրիստոս էֆէնտիմիզ առաքեալլարա էթտիլի վատը ֆիէլ
հաղիգա սօնրա իճրա էյլէտի: (Մարթ. ԻԶ. 26.) «Օնլարըն թաամ
էթտիլինտէ Յիսուս էքմէյի ալտը, միւպարէքլէտի, գըրտը վէ չա-
կիրտլէրինէ վէրտի վէ տէտի. ալըն եէյին պու պէնիմ թէնիմ տիր:
Վէ չարապը ալարագ, թէչէքքիւր էթտի. օնլարա վէրտի վէ տէտի,
պուլլան հէփինիզ իչին, չիւնքի պու պէնիմ գանըմ տըր, եէնի ա-
տըն, քի չօղլարըն իւզէրինէ կիւնահլարըն աֆվըղը իչին տէօքիւ-
լիւր»: Քէզալիք (Մարթ. ԺԳ. 22: Ղաւ. ԻԲ. 19: Ա. Կր. ԺԱ. 29.)
«Պէն բապպտան ալտըմ վէ օնու սիղէ իխպար էթտիմ, քի բապպ
Յիսուս թէսիմ օլտուղու կէճէ, էքմէյի ալտը, թէչէքքիւր էթտի,
գըրտը վէ տէտի, ալըն եէյին պու պէնիմ թէնիմ տիր, քի սիղին ի-
չին թագսիմ օլուր, պուլլու պէնիմ զիքրիմ իչին էտին, քէզալիք
աղչամ թաամընտան սօնրա չարապը ալտը վէ տէտի, պու չարապ
պէնիմ գանըմ իլէ եէնի անտ տըր. պուլլու պէնիմ զիքրիմ իչին է-
տին. հէր գաչ տէֆա իչէրսէնիզ»:

ՆՅԶ . Քրիստոսուն պու սէօղլէրի օլ գատար աչըդ տըր , քի պաշգա մանա վէրէն ատէթա կէօրիւնէն կիւնէչէ եօգ տուր , վէ կէօրիւնմէյօր տէմէք կիպի տիր , վէ պու միսիլիւ ատէմլէրէ տէ սայիրլէրի տաւաճը օլուրլար , տէյիլ կիւնէչ եօգ տուր , վարըսա սէնին կէօղլէրին ալիլ տիր տէրլէր : Աւետարան աչըգտան օլմուչ վուգուաթը հազըյօր , Քրիստոս հանուտիլէրին էլինէ թէսլիմ օլաճաղը կէճէտէ պիւթիւն առաքեալլարը իլէ զատիկ գուղուսունուն ատէթիւնի վէ եօրթուսունու իճրա էտէրքէն , վէ սօֆրատոս օթուրուրքէն միւպարէք էքմէյի էլինէ ալըր , վէ տէր . « Ալըն , եէյին , պու պէնիմ թէնիմ տիր . քէզալիք շարապը ալարագ , ծնլարա տէր , պունա տան հէփինիդ իչին , պու պէնիմ գանըմ տըր » : Լուլթեր վէ Գալվին հէր նէ գատար քի , բրօթէսթան սէրկէրտէլէրի վէ հաղսրգութիւն տիւշմէնլէրի իտիլէր իսէ տէ . իսթէր իսթէմէզ էքմէյին վէ շարապըն քահանայադործութիւնտան սօնրա Քրիստոսուն գանընա վէ թէնինէ թէպտիլ օլտուղունու գապուլ էտիպ իգրար էթտիլէր , քի մատէմ Քրիստոս էքմէյի էլինէ ալըպ , պու պէնիմ թէնիմ տիր տէմիշ պունա գարչը կիթմէք տինսիլլիք տիր . պունուն իչին պատարագտա իքէն Քրիստոս օլ էքմէքտէ վէ օլ շարապտա մէվճուտ տուր տէտիլէր քէզալիք շարապըն սէօղլէրի իլէ Քրիստոսուն սահիհ գանընա շարապ թէպտիլ օլմամըշ օլսա իտի , Քրիստոս պու պէնիմ գանըմ տըր տէմէզ իտի : Եէրի կէօյիւ պիր « եղիցի » (օլսուն) նութգու իլէ հիչտէն հարատան Ալլահ , էօլմիւշ Ղազարը տիրիտէն . անատան քէօր տօղանը կէօրիւր էտէն , սուլարը շարապա թէպտիլ էտէն Քրիստոս էքմէյի թէնինէ , վէ շարապը գանընա թէպտիլ էթմէյէ . « Պու տուր թէնիմ . . . » տէմէյէ պիգուտըթթ մի տիր :

Կէլէլիմ Պօղոս առաքեալա (Ա . Կռն . ԺԱ . 27 .) « Պունտան պէօյլէ օ քի լայըգ օլմայարագ պու էքմէյի եէրսէ , վէ ռապպըն պու գատէհինի իչէրսէ , ռապպըն թէնինէ վէ գանընա պօրճու օլուր » : Նալայըղլը իլէ , եանի քէնտի կիւնահտա իքէն , ռապպըն թէնինի վէ գանըն եէրսէ վէ իչէրսէ , Ալլահն թէնինէ վէ գանընա պօրճու օլուր . եանի Ալլահն զաղէպինի քէնտի իւղէրինէ տալէթ էտէր . նիչին , չիւնքի կիւնահքեարըն եիւրէյիտէ շէյթան վէ շէյթանըն աւէլլէրի վար . հաղորդ ալան իսթէր քի հէմ Ալլահ հէմ շէյթան պիրլէշին . օ քի ույամազ , վէ Ալլահ հաղարէթ տիր : Վէ նէ կէօնէ պիր ատէմ պու հաղորդութիւն սըրընա հանաշմալը , քի պու զաղապտան վէ Ալլահն պու ճէզասընտան դուրթուլուն . Պօղոս առաքեալ եօլունու թարիֆ էտէյօր , (28 .) « Թէֆթիշ էթսին ինսան քէնտինի . վէ սօնրա օլ էքմէքտէն եէսին , վէ օլ շարապտան իչսին » : Վէ մաազ Ալլահ քէնտի կիւնահքեար իքէն , պու ռապպըն էքմէյինի եէրսէ , վէ շարապըն իչէրսէ , ճանընըն թէլէֆինէ մուճիպ օլուր » : (29 .) « Զիրա օ քի նալայըգ օլարագ եէրսէ վէ իլիրսէ

նէֆսինէ հելաք եէր վէ իչէր : զիրա ըսպալն թէնինի ֆէրգ էթմէ-
յօր » : Նէտէն ֆէրգ էթմէյօր . պայաղը էքմէքտէն , պու փէք պե-
տիհի տիր , զիրա պայաղը էքմէյի նաֆագա տէյի եէյէնլէր , կիւնա-
հրմ վմր մը տըր եօգ մու տուր տէյի , քէնտի քէնտինի վէ զամիրի-
նի թէֆթիլ էթմէյէ հաճէթ տէյիլ : Նիչին իմտի Պօղոս առաքեալ իչ-
պու ըսպալն էքմէյինի , վէ գատէհինի իչէնլէրէ աղըրճա թէնպիհ է-
տիյօր . ըսյըգ իսէ հանաշարն , տէյիլ իսէ կէրի տուրսուն : Պէս պէլ-
լի քի , օլ էքմէք վէ օլ շարապ , քի թագտիս օլտուգտան սօնրա
Քրիստոսուն ասըլ թէնի , վէ ասըլ քէնտի գանը օլմուշ օլտուգու ի-
չին , պուսու նալայըգըլդ իլէ եէյէն , էֆէնտիմիլ ֆիսուս Քրիստո-
սուն թէնինէ վէ գանընա պօրճու գալըր : Հաղորդութիւն սըրը
հագըրնտա պուստան զիյատէ աչըգ պիր իսպաթ օլմազ :

ՆԾԵ . Պուրատա աւետարանիչէրին սէօղլէնէ կէօրէ պու պէնիմ
գանըմ տըր էհնի ահտըն (այս է արիւն իմ նորոյ ուխտի) տէմէսին-
տէ , եէնի ահտ լուղէթինտէն , թապիի էսկի ահտըն գանընըն վար
օլտուգու պէյան օլուր : Պուրատա , վէ պու սէօղլէր իլէ իքի ահտ-
լար , եանի էսկիսի վէ եէնիսի պիրի պիրի իլէ բուպար օլույօրլար .
էսկի ահտտա սահիհ գան վար իտի իսէ , եէնի ահտտա տա սահիհ
գան օլմալը . քի բուպար վէ պէնզէյիլ (համեմատութիւն , նմանու-
թիւն) գանուճա տօղրու օլսուն : Հանկըսը տըր էսկի ահտ . (Եւր. 8.)
« Իշթէ օլ ահտըն գանը քի , Ալլահ , (Որ էն) , սիզին իլէ
պաղլատը » : Պու սէօղլէրի Մովսէս օլ վագըթ սէօյլէտի , հաչան նօ-
մալարը Ալլահտան ալարագ ճէմաաթըն եանընա էնտի , տաղըն է-
թէյինէ պիր հէյքէլ (խորան) եափտը . վէ խորայէլտէն չօճուգլար
կէօնտէրտի քի , գուրպանլար սունսունլար , վէ սէլամէթ գուրպան-
լարընը , տանալարը , ըսպապ քէստիլէր : Վէ Մովսէս ահտըն քիթա-
պընը էլինէ ալարագ , ճէմաաթըն հուգուրունտա օգուտու , օնլար
հէփի Ալլահըն թէնպիլէրինի գապուլ էթտիլէր , ահտէն Մովսէս օլ
գուրպանըն գանընտան ալարագ ճէմաաթըն իւզէրինէ սէրփտի , վէ
տէտի . « Իշթէ պու գան ահտըն գանը տըր , քի Ալլահ պաղլատը
սիզին իլէ » : Իշթէ էսկի ահտ պու տուր : Եէնիսի հանկըսը տըր .
Քրիստոս էֆէնտիմիլ (Մարկ. ԻԶ. 26 : Մարկ. ԺԴ. 23. 24.) « վէ գա-
տէհի ալըպ , շիւքը էթտի վէ օնլարա տէտի , իչին պուստան հէփի-
նիլ . զիրա պու տուր պէնիմ գանըմ . Եհնի ահտըն , քի չօգլար ի-
չէն տէօքիլիւր » . Նասըլ քի Մովսէս տաղտան էնիպ , հէյքէլ Կա-
փըպ գուրպան քէստի , վէ օլ գուրպանըն գանընտան ալըպ , կէրէք
ճէմաաթըն իւզէրինէ վէ կէրէք հէյքէլին իւզէրինէ սաչարագ , իշթէ
պու գան Ալլահըն ահտընըն գանը տըր , քի սիզին իլէ ըսպապ ագտ
էթտի , տէտի իսէ . քէզալիք Քրիստոս շարապը մուպարէթլէյիլ տէտի ,
« Իչին պուստան հէփինիլ , պու տուր պէնիմ գանըմ , եէնի ահտըն , քի
սիզին իչին , վէ չօգլարըն կիւնահլարընըն բաքլանմասը վէ աֆվը իչին

տէօքիւլիւր » : Իբրի անտ պիր պիրինէ պէնգէմէք իչին , իբրսինտէ տէ միւնէրրէտ գան պուլունմալըքի , իբրսի տէ պիր սիյաքտէ անտ օլապիւսին . մատէմ էսկի անտտա Մովսէսին սոււտուղու գուրպանտա , տանալարըն գանը վար իտի , վէ ճէմաթըն իւզէրինէ Ալլահ իլէ պարըշմադ իչին սէրիիլտի . քէզալիք Գրիստոսուն հէնի անտընտա սահիհ գան պուլունմալը իտի . իմտի Գրիստոս հէտինտէքի գատէհէ , « Պունտան իչին , պու պէնիմ գանըմ տըր , եհնի ահտըն » : օնու քի պէն Ալլահ իլէ ինսանլար պէյնինտէ հէնի անտ ագտ ու իճատ էտիյօրում տէտի : Նիչին , Հէփսինին կիւնահլարընըն աֆվլըղը իչին : Տէմէք քի էքմէք Գրիստոսուն սահիհ թէնի տիր . վէ շարապ Գրիստոսուն սահիհ գանը տըր : Եկէր թէնի վէ գանը տէյիլ իսէ . հաշա , Գրիստոս թէքդիպ էթմիշ , վէ պիւթիւն տիւնեայա Ֆէսատ պաշը էթմիշ օլուրուգ . չիւնքի պիր սէօզ սէօյլէտի քի ալէմէ Ֆէսատ թօխումու սաշտը : Պունու տէյիլ սէօյլէմէսի , տիւչիւնմէսի պիլէ ազիմ խէթա տըր :

ՆԾԸ . Քէզալիք Պօղոս առաքեալ պու էսկի անտը Գրիստոսուն հէնի անտը իլէ ըուպար էտիյօր . էսկի վէ իլք անտ գանսըղ թէճտիտ օլամատըղը կիպի (եբբ . Թ . 18 . 19 . 20 .) . իլլա տանալար , վէ էրքէճլէր գանը իլէ . վէ էսկի նօմոտա գանսըղ պիր աֆվլըգ օլամադ իտի իսէ , աաըլ սէմավի շէյլէրին տէ , օլ գուրպանլարտան տահա էյի պիր գուրպան իլէ թէմիլլէմէսի լաղըմ իտի . եանի տանալարըն գուրպանընտան Գրիստոսուն թէնի վէ գանը գուրպանը տահա քէրամէթլի օլտու : (23 .) Պուրատա էսկի գուրպանլարը Յիսուսուն վիճուալինին գուրպանը իլէ ըուպար էտէրէք , պունուն օնլարտան զիյատէ Ֆայըգ վէ լայըգ օլտուղունու պիր գաչ ճիհէթ իլէ իպրադ էտիյօր : Օնու քի մուֆասաալ պու Ֆասըն իբրինճի գըսմընտա եազաճաղըղ : Ֆազաթ (Ահք . 20 .) Պօղոս առաքեալ , « Պու շօլ անտըն գանը տըր , քի Ալլահ սիպէ թէնպիհ էթտի » . տէտիլի իչին , վէ էսկի անտ Գրիստոսուն թէնի վէ գանը գուրպանը իլէ ըուպար օլտուղու իչին տէրիլք քի , հէնի անտ տախի գան իլէ իճրա օլունտու . տէմէք քի Գրիստոսուն սէօզիւ , « Ալըն , եէյին , պու տուր պէնիմ թէնիմ » . վէ շարապ իւզէրինէ տախի . « Պունտան հէփինիլք իչին , զիրա պու պէնիմ գանըմ տըր . հէնի անտըն » . տէմէսի իլէ , մութլադ օլ էքմէք Գրիստոսուն տիրի թէնի տիր . վէ օլ շարապ մութլադ Գրիստոսուն գանը տըր :

ՆԾԹ . Պօղոս առաքեալ (Ա . Կռն . Ժ . 14 .) Գրիստոս էֆէնտիմիլին թէնինէ վէ գանընա քրիսթիյանլար իլհադ օլարադ , պիր տէ փութլարա վէ շէթանլարա սոււնուլումուշ փութփէրէսթլէրին գուրպանլարընա իլհադ օլամադ պէօյիւք խէթա տըր . Ալլահա պէօյիւք հազարէթ տիր : Ազիլլէրիմ , սաքընըն փութփէրէսթլիքտէն , սիլլէրէք քի , ալիմ սինիլ , սէօյլէյօրում . սիլք քէնտինիլք գարար վէրին . օլ միւպարէքլէնմիշ գատէն , քի միւպարէքլէյօրում . Գրիստոսուն գա-

ներն իրագլըղը տէյիլ մի տիր, օլ էքմէք քի գըրըյօրուզ, Գրիստոս սուն թէնինին իրագլըղը տէյիլ մի տիր տէր: Պուրատա Պօղոս առաքեալ, կորնթացիւէրէ եէվմիյէ քիլիսէլէրինտէ իճրա օլունան հաղորդութիւն ալմագ ասէթի բունհանիյէսինի իխթար էտիյօր: Միւս պարէքլէնմիշ Գրիստոսուն գատէհինէ եանաշտըղըմըգտա, Գրիստոս սուն գանընա իրագ ճլմայօրմույուզ. մուպարէքլէնմիշ Գրիստոսուն էքմէլինի ետիյիմիլտէ, Գրիստոսուն թէնինէ իրագ ճլմայօրմույուզ, վէ պու ուսիլ իւզէրէ հէփիմիլ պիր էքմէք, վէ պիր թէն ճլմայօրմույուզ: Զիրա բաճօնճա տա պու տուր. պիզ հէփիմիլ Գրիստոսուն թէնինտէն վէ գանընտան ետիյիմիլ վագըթ Գրիստոս իլէ պիրլէշիպ վէ Գրիստոս պիլիմ իլէ պիրլէշիպ, պիլլէր հէփիմիլ պիր էքմէք պիր թէն ճլմայօրմույուզ: Պօղոս առաքեալն պու սէօլլէրի տէ գայէթ պէրրագ վէ դայէթ աչըզ կէօսթէրիյօր, քի կէրէք մուպարէքլէնմիշ էքմէք, վէ կէրէք մուպարէքլէնմիշ գատէհին չարապը, Գրիստոսուն թէնինէ վէ գանընա թէպտիլ օլմուշ իքէն, հէր քիմ քի պու էքմէքտէն վէ պու գատէհտէն եէր վէ իչէրսէ, Գրիստոսուն սահիհ թէնինի վէ գանըն եէր վէ իչէր. պիզ Գրիստոս իլէ պիրլէշիլիլ, օ տա պիլիմ իլէ պիրլէշիլ, վէ պիր վիճուտ օլմուշ օլուրուզ:

Նկ. Պու պէօլլէ իքէն, Պօղոս առաքեալ թէննէ տալրանան իսրայէլ միլլէթի հագգընա (18.) էսկի նօմոստա պիր հէյքէլտէ սունունան գուրպանտան եէյէնլէր օլ գուրպանա իրագ օլուր ուտուլար տէյօր: Պունու պիր ումում մէպտէ կիպի առաքեալ եաղըյօր. վէ պունտան շունու իսթիխրաճ էտիյօր, էօլլէ իսէ, եա կորնթացիլէր, սիլլէր տէ փութլարա քէսիլմիշ վէ սունուլմուշ գուրպանտան եէրսէնիլ, օ քի չէյթանա սունուլմուշ տէմէք տիր, խօշ նէ օլ գուրպան պիր չէյ տիր, նէ տէ փութլար, պու ճիւմլէ օլ գուրպանալարտան եէտիլինիլտէ, ծնլարա իրագ օլույօրսունուզ, վէ մատէմ փութլարա քէսիլէն գուրպան, չէյթանա տէմէք տիր (20.) « Զիրա փութփէրէսթլէր սունտուղլարը գուրպանլարը չէյթանլարա վէ տէյիլ քի Ալահա սունարլար. իսթէմէմ քի սիլլէր չէյթանլարա իրագ օլասընըզ. զիրա հէմ Ալահըն գատէհինի վէ հէմ չէյթանըն գատէհինի իչէմէգսինիլ. հէմ բապպըն սօֆրասընտան, հէմ տէ չէյթանլարըն սօֆրասընտան թէնէվլիլ էտէմէգսինիլ: Ալահա բէգապէթ մի պըրագաճաղըզ. Ալահըն ատույի էքպէրինի Ալահ իլէ պիրլէշիլիլ է գօրգմայօրմույուզ » . Պիզ Ալահտան տահա զիյմտէ մի գուլլէթլիլիլ. վէ Ալահ իլէ չէյթանըն պէյնինտէքի մուխասէմաթտան պիզէ նէ ֆայիտէ: Պու իքի ճինս գուրպանլարըն վէ սօֆրալարըն պիրի պիրինէ եալընըզ մատտէթէն տէյիլ, մանէն միւշէպիհաթընտան չէօլլէ իսթիխրաճ էտէրիլ. Պօղոս առաքեալ կորնթացիլէրէ, փութլարա սունուլմուշ գուրպանլարտան եէմէյի մէնն էտէյօր, զիրա հէմ բապպըն սօֆրասընտան, հէմ չէյթանըն սօֆրասընտան

հէմէք , պիր պիրինէ մագսէտճէ զըտտ տըր , չիւնքի Սլլահ վէ շէյ-
թան պիր պիրինէ զըտտ տըր : Լաքին գուրպան երինէ գուրպան տըր ,
վէ կէրէք ըապպըն գուրպանը վէ կէրէք շէյթանըն գուրպանը մատ-
տէթէն պիր տիր . վէ շէյթանըն իշպու գուրպանընտա , նասըլ քի
թէն վէ գան մէվճուտ , վէ մութլագ իսէ , քէզալիք ըապպըն գուր-
պանընտա տա թէն վէ գան մէվճուտ վէ մութլագ պուլունմասը լա-
զըմ տըր . քի միսլիյէթ , եա մուգապէլէթ , (համեմատութիւն) սա-
հիհ օլտուն : Առաքեալըն տա եաղտըղը պու տուր , տէմէք քի , Գը-
րիստոս էքմէյի վէ շարապը մուպարէքլէմէսինտէ , օլ էքմէք վէ օլ
շարապ սահիհ Գրիստոսուն գանընա վէ թէնինէ թէպտիլ օլուր : Վէ
իւհագ օլտուղուուղ , օլ ըապպըն սօֆրասը Գրիստոսուն թէնինտէն
վէ գանընտան իպարէթ վէ միւղէյէն տիր . զիրա մուպարէքլէտիլի-
միղ գաւիհ վէ քէստիլիմիղ էքմէք , Գրիստոսուն թէնի վէ գանը տըր :

ՆԱԽ . Հաղորդութիւն հագգընտա մէշհուր տուր (Գործ . Բ . 42 .)
« վէ միւթէմատէն քրիսթիյանլար առաքեալլարըն թալիմ վէրմէսի-
նէ վէ հաղորդութիւն ալմայա վէ էքմէք գըրմայա վէ տուա էթմէյէ
գօշար ըտըլար » : Թըսլիշ շիմտիքի եւվմիյէ էթտիքլէրիմիղ պատա-
րագ կիպի , քի տուա իլէ Կարող իլէ վէ հաղորդութիւն ալմաղ իլէ
վէ էքմէք գըրմաղ իլէ . (մաս . թէսմիյէ օլունան , պիր վագըթ ա-
կարէ աչաքուս մուհապպէթ էքուլի . քի պատարագտան սօնրա
քրիստէտէ պուլունանլար հաղըրլայըպ ալէթ իլէ պիրի պիրինէ թագ-
սիմ վէ թագտիմ էտէր իտիլէր : Պու Կմիյէ քարող , հաղորդու-
թիւն , տուա , ֆուգարալար սօֆրասը ապի հէր կիւն իճրա օ-
լուր ուտու . պու մութլագ Գրիստոս էֆէնտիլի են թէնպիհաթը է-
քիտէսինէ պինտէն օլմուշ օլմալը . քի եւվմիյէ (միապաղ) իճրա-
սընտա պուլունուրլար ըտը : Հաղորդութիւն պուրաւ Գրիստոս է-
ֆէնտիլի գանը վէ թէնի տիր , վէ հաղորդ ալտըն իր տէյի պիր
չօճուղուուղա պիլէ սիւալ էտէրսէն , ճէվապ վէրիւր քի Կտըմ , հա-
ճէթ տէյիլ տիր . հաղորդ նէ տէմէք տիր սիւալ էթմէյէ , Գրիստո-
սուն թէնի վէ գանը տէմէք տիր տէյի , ճէվապ վէրիւր . վէ Կը-
րիսթիյանըն իթիգատը վէ ագայիտի տէնիյէսի պու տուր . (46 .)
« եւվմիյէ հէյքէլէ պիլ իթիֆագ կիտէր իտիլէր . վէ էվտէ էքմէք Կո-
րար իտիլէր վէ թէմիղ երւրէք իլէ վէ սէվիճ իլէ թաամ էտէր ի-
տիլէր » :

ՆԱԽ . Պու էքմէք գըրմաղ ատէթինի , առաքեալլար վէ քրիստէ
Գրիստոսուն էթտիլինտէն ալտըլար , քի էքմէք էլինէ ալտը վէ գըր-
տը , վէ շակիրտլէրինէ վէրտի վէ տէտի . ախ եւյին պու պէնիմ
թէնիմ տիր : Յագաթ էյի տիգգաթ էթմէլի , հաղորդութիւնտա իճ-
րա օլունան էքմէք գըրմասը պաշգա , վէ հաղորդութիւնտան սօնրա
էվայիտէն շիմտիյէ գատար (մաս) նասըլ քի իպիր օլունույօր ու-
տու . եախօտ մուհապպէթ սուֆրասընտա էքմէք գըրըպ , թագսիմ

օլունան սաչգա տըր , օլմայա քի պիրինի տիկերի իլէ գարըշտըրա-
սըն , զիրա տայիմա հաղորդութիւն էտէճէքլէրի վազըթ , անտէն
մուհապպէթ սօֆրասը իճրա օլունուր խտի , քի հեփիսիցին պիր ի-
թիգաքտա , պիր մուհապպէքտե , պիր իթթիֆագտա օլտուղունա ,
պիր մուհապպէք պաղը իտի :

ՆկԳ . Պու էքմէք գըրմասը , եանի հաղորդութիւն , էվայիտէն
պէրի առաքեալարտան պէտ էտէրէք , եէվիը մախսուսու , հաֆթա-
նըն իւք կիւնիւ (միաշաբաթ) եանի փազար կիւնիւ թախսիս օլու-
նարադ վէ օլ կիւն ֆրիստոսուն տիրիւմէսինէ պինաէն , վէ հիւրմէ-
թէն թագտիս օլունարադ , վէ հաղորդութիւն կիւնիւ օլտուղուն-
տան , րապպըն կիւնիւ , (կիրիակէ) փաք սագլանըր իտի . եանի իշ-
պու կիրիակէ կիւնիւ տիւնեալի քեար էտէճէք պիր խըզմէթ իշխէ
տէվամ օլունամաղ իտի . չիւնքի ճանըն հաղորդութիւնու կիւնիւ
տիւր : Պիր տէ եահուտիլէրին շարաթ կիւնիւնիւ քրիստոսար կի-
րակիյէ թահլիլ էթտիլէր : (Գործ . Ի . 7 .) « Վէ հաթթանըն իւք կիւ-
նիւ հաչան էքմէյի գըրմայա թէճէմիւ էթմիլ իտի » . եանի հա-
ղորդութիւն ալմայա . նասըլ քի (Ա . Կորն . Ժ . 16 .) « Գըրտըղըրդ
էքմէք ֆրիստոսուն թէնինին իլհազլըր էյիլ մի տիր . մուպարէք-
լէյիպ թէչէքքիւր էթտիլմիդ գատէհ ֆրիստոսուն գանընըն իլհազ-
լըր տէյիլ մի տիր » : ֆրիստոսոյ քրիստէի թըպզը առաքեալկան
քիլիսէ օլտուղունա պիր տէլաթ տէ իշպու էքմէյի մուպարէքլէմէք
տիր . չիւնքի կէրէք սրբաթութիւնտա վէ կէրէք սօնրա . տէֆա
կէրէք ֆրիստոսուն թէչի կէրէք գանը իւզէրինէ էլ իլէ խաչ նըշա-
նը էտէրէք , եանի (իրեալ սրբութիւն) իւզէրինէ , քահանայտան
մուպարէքլէնիր :

ՆկԲ . Բրօթսթան պօշ եէրէ քէնտի քէնտինի ալտաթմասըն քի-
լիսէ հէր նէ ճրա էտիյօրսա աչըզտան աչըզա ֆրիստոսուն թէնպի-
հինի տույրպ իճրա էտիյօր . եախօտ առաքեալարըն էթտիլինի վէ
թէնպիհինի ըիվայէթէն դավի սագլայարադ իճրա էտիյօր , նէվի-
ճատ ա՛ր շէյիմիդ եօգ տո-ր . իթիգատըմըզ հաղորդութիւն իւզէրի-
նէ իթէ պու սիյագտէ ոիր . վէ տիւնեա կէչնէ ալթ իւսթ օլսա
կաթողիկէ քիլիսէ հաղորդութիւն վէ սայիր ազայիտի տինիյէճէ ի-
թիգատընտան վէ մէզհէվինտէն գըլ փայը կէչէմէզ : Հէմ տայիմա ա-
սըլ , վէ այնը ֆրիստոսոն գանը վէ թէնի տիր տէյի , օլ մուպարէք-
լէնմիշ գատէհտէքի շապալա վէ էքմէյէ սէճտէ վէ թաղիմ էտէր :

ՆկԵ . Գիլիսէնին լալիմաթընա կէլինճէ , Տրիտէնդեան սինօթու
(Նեպ . ԺԳ . Կառն . Ա . « Հէր քիմ քի ամենասուրբ հաղորդութիւն
սըրըրնտա , էֆէնտիմիթիսուս ֆրիստոսուն Սլլահլըր իլէ , վէ ճանը
իլէ պէրապէր սահիհէ , այնէն , վէ էսալէթէն , թէնինին վէ գանը-
նըն վէ պիւթիւն ֆրիստոսուն պուղունտուղունու ինքեար էտէրսէ
վէ սատէ իշպու սըրոա թասվիրտէ կէօրիւնտիւլիւ միսիլիւ , եա

պիր իշարէթ մագաւմընտա , եախօտ գուզվէթ իլէ տիր , տէրսէ , նը-
ղովեալ օլտուն » : Իշթէ աղիզ ըրվայէթ քի Ալլահն չիֆահէն քէլա-
մը տոր . աթալարըմըզ վէ աղիզ քիլիսէ , քի սահիհլիք պօրուսու
տուր , պունու պիզէ պէօյլէ տուչ էտէր . պէօյլէ էօյրէթտի վէ էօյ-
րէթմէքտէ տիր , եանի Գրիստոս էֆէնտիմիզ Աւագ հինդշարթի կիւ-
նիւ , սօն սօֆրայը , Պասէք եօրթուսու վէսիլէսի իլէ առաքեալար
իլէ էթտիլինտէ , սօֆրատան սօնրա էլինէ էքմէյի ալմըշ , վէ շա-
րապը գատէհ իլէ , իքիսինի տէ մուպարէքլէմիշ վէ տէմիշ . ալըն եէ-
յին պու տուր պէնիմ թէնիմ , ալըն իչին պու տուր պէնիմ գանըմ .
քէնտի Ալլահանի գուզվէթիլյէ , օլ էքմէյի թէնինէ վէ օլ շարապը
գանընա թէպտիլ էթմիշ , վէ առաքեալարա թէնպիհ էթմիշ տիր քի
տայիմա պու էքմէյի վէ պու շարապը քէնտիսինին իպրազ էթտիլի
ուսիլ իւզէրէ քէնտիլէր տախի էթսինլէր , վէ սէօյլէտիլի սէօզլէրի
« առէք կէրէք այս է մարմին իմ . . . արբէք 'ի սմանէ ամենեքեան
այս է արիւն իմ նորոյ ուխտի . . . » սէօյլէսինլէր . վէ պու սէօզ-
լէր սէօյլէնտիլի կիպի օլ էքմէք Գրիստոսուն թէնինէ , վէ օ շարապ
գանընա թանվիլ օլուր . վէ պիզլէր օնա քէմալը տին վէ իթիգատ
վէ թաղիմ իլէ (ահիւ եւ դողութեամբ) եագլաշըրըզ , վէ Գրիստո-
սուն գանընա վէ թէնինէ իհագ օլուրուզ : Պու տուր իթիգատըմըզ ,
պու տուր գալիլէն իմանըմըզ :

ՆԿԶ . Աղիզ հայրապետէրին , վէ քիլիսէ վարդապետէրինին տէ
իթիգատը թըպզը պու կիպի տիր : Ս . Իգնատիոս Աստուածաղգեալ
(Ի լիլի « Զփռնիքի . Գլ . Է .) Տօղէթեան եախօտ երեւութական
րաֆըզըլարա գարշը չէօյլէ եաղըօր : « Հաղորդութիւնտան վէ տուա-
լարտան կէրի տուրուրլար , չիւնքի հաղորդութիւն գուրթարըմըզ
Յիսուս Գրիստոսուն թէնի օլտուղունու ինքեար էտէրլէր . օ (թէն)
քի կիւնահլարըմըզ իչին սիյասէթ չէքտի . օնու քի , փէտէր Ալլահ
քէնտի իհսանը իլէ տիրլիթտի » :

Յուստինոս (Ի ջադաֆու-լեան . Ա . 66 .) « Գրիսթիյանլար հաղոր-
դութիւնու պայաղը էքմէք , վէ պայաղը շարապ տէյի թէնէվվիւլ
էթմէզլէր , անճագ թէն ալմըշ , Յիսուս Գրիստոսուն հէմ թէնի հէմ
գանը օլտուղունա թալիմ օլտուզ » :

Իրէնէոս (Ըդդեֆ Հէրեֆու-լեալ Գիր . Դ .) « Օլ իւզէրինէ չիւքիւր-
լէր օղունան էքմէյին քէնտի էֆէնտիլէրինին թէնի օլտուղունու , վէ
գատէհ օնուն գանընըն գատէհի օլտուղունու նք կէօնէ էօյլէ իսէ
թաստիգ էտէճէքլէր » : Պու րաֆըզըլար Գրիստոսուն , եարատան
(Ալլահն) օղու օլտուղունու , վէ քէլամուլլահն սահիհ թէն ալտը-
ղընը ինքեար էտէր իտիլէր . եանի հաղորդութիւնու գապուլ էտէր-
լէր , վէ Գրիստոսուն թէնի գանը օլտուղունու , տիվէր թարաֆտան
տա Ալլահ էվլատը օլտուղունու ինքեար էտէրլէր իտի :

Տէրտուղիանոս (Ըդդեֆ Մարիթիմ Գիր . Դ . Գլ 40 .) « Էլինէ ալ-

մըշ օլան վէ շահիրաւերինէն թազսիմ օլունմուշ օլան էքմէյի , ճուռ
քէնաօի թէնի էթտի , պու տուր պէնիմ թէնիօ տէյէէէք » : Վէ (ԳԼ.
Ը.) « Վիճուտ Գրիստոսուն թէնի վէ գանը իլէ թաամաւնըր , քի ճան
տա Սլլահտան պէսլէնսին » :

Որոգիւնէս Ալլահն քէլամըն տույմայա արգու վէ դայրէթտէ պուլունանլարա շէօյլէ եաղլոյօր . (Գարգ ԺԳ . Եւէյ .) « Սիզին իպա-տէթինիզին մաղհարը օլան ամէլլէր իլէ ծնլարա նասիրաթ վէրմէք իսթէրիմ . պիլիրսինիզ սիզ քի . Ալլահանի էսարլարըն իշինտէ պու-լունմայա ալըշընընըզ , հաչան էֆէնտիմիզին թէնինի ալըսընըզ . նասըլ քի քէմալը իթիզաթ իլէ վէ ինթիրամ իլէ տավրանաճաղսընըզ . օլմայա քի ծոտան քիւչիւք պիր փարչա պիլէ եէրէ տիւշսին . օլմա-յա քի թաղտիս օլունմուշ օլան մէէմուրիէթլին պիր շէյն կէչսլին գիրա քէնտի քէնտինիզի ճիւնհալը աոտ էտէրսինիզ . էկէրչի ծոտան պիր շէյն ատէմի տիգգաթընըզտան եէրէ տիւշէրսէ : Եկէրչի ծոտն թէնինին մուհաֆաղասը իշին օլ գատար տիգգաթ գուլանըյօրսա-նըզ , հէմ տէ հաղըզէթի իլէ գուլանըյօրստունուզ . նէ հաղը իլէ Սլ-լահն քէլամընտա օլան գայտարըղըլը տահա քիւչիւք , նէթէքի օ-նուն թէնի հաղընտա գուսուր աոտ էտիյօրստունուզ » : Եանի ֆրիս-տոտուն թէնինէ էթտիինիզ րայէթի , քէլամընա տա էթմէլիսինիզ :

Ս. Կիպրիանոս, իմանը ինքեար էտէնէր իճապ էտէն ապաշխարութիւնու իճրա էթմէտէն հաղորդութիւն արմայա կէլէնէր հազարնաա շէօլէ սէօլէր, (Գիբթ. Յալ. աֆէլը.) « Օնուն (Քրիստոսուն) թէնինէ վէ գանընա ճէսր կէօթէրիվիօր, վէ Սլլահա գարշը շիմօիքի վազըթտա տահա զիսատէ էլլէրի իլէ, վէ աղըղ իլէ, նէթէ-քիմ Սլլահը ինքեար էթթիքէրինտէ գապահաթ իլլէյօրլար » :

Նկիշ . Պոռնուար կիպի վէ սայիր հայրապետիւր , Ս . Աթանաս ,
Կիւրէդ Երուսաղէմացի , Գրիգոր Նաղիանգեցի , Բարսեղ , Յօհան ոս-
կեբերան , Օգոստինոս վէ զայրիհիւմ . քի եէկտիլ եէկճիհէթ , Քրիս-
տոս հաղորդութիւնտա թէքմիլ ինսանլըղը իլէ , թէքմիլ Ալլահլըղը ի-
լէ , թէքմիլ վէ մէվճուտ տուր . վէ պիղի անալարըղտան վէ աթա-
լարըղտան տահա զիյատէ քէնտի թէնի վէ գանը իլէ պէսլէյօր . ա-
թալարըղմըղ իսէ հիչ պիր վագըթ Եկրէքլէրիմիղէ կիրմէզլէր , օլան-
ճա մալլէրինի պիղէ վէրմէզլէր . Քրիստոս էֆէնտիմիղ իսէ , պիղէ
քէնտի թէնիլնի վէ գանընը եէվմիյէ էքմէք իլէ ըապսլըն գատէհի
սուրէթի թահթընտա ինտա վէ ինսան էտէր , օ պիղտէ սաքին օլուր
վէ պիղ քէնտիլնտէ , (Յօվհ . Զ .) « Քիմ քի պէնիմ թէնիմի վէ գանը-
մը եէր վէ իչէրսէ . պէն քէնտիլնտէ , վէ քէնտիսի պէնտէ սաքին օ-
լուր » :

ՆԿԸ. Բրթթէմմանլար պու գատար աչըդ իսպաթլարա գարըն
պիր գաչամագ եօլու արարլար. քէէննի Բրիստուս (Ղուկ. ԻԲ. 19.)
« Աէ էքմէյի ալըպ, չիւքր էթաի, գըրադ վէ ծնլարա վէրսի, վէ

տէր . « պու տուր պէնիմ թէնիմ քի չօգլարը իչին վերիւմիշ , պունու պէնիմ զիքրիմ իչին էտին » : Վէ (Ա . Կաշ . ԺԱ . 25 .) « Հէր չէնտ տէֆա պու էքմէյի ետրսէնիզ , վէ պու գատէհի իչէրսէնիզ ըապպըն էօլլումիւնիւ տէր խաթըր էտին » : Էօյլէ իսէ , Գրիստոսուն զիքրի տիր , Գրիստոսուն թէնի վէ գանը տէյիլ տիր , եախօտ Գրիստոս հաղորդութիւնտա մէվնուտ տէյիլ տիր , տէրլէր :

Պունա ճէվապ էվվէլա Գրիստոսուն աչըգ սէօղլէրի տիր . « Պու պէնիմ թէնիմ տիր , պու պէնիմ գանում տըր » . վէ ագապլինտէ պունու պէնիմ զիքրիմ իչին էտին , տէմէսի քրիսթիանլարա պըրագտողը հաղորդութիւն սըրըրնըն հանկը վագըրթտա օնլար իչին իճատ օլունմուշ օլտուղունու Ֆիքրլէրինէ կէթիրմէք տիր . եանի էօմրիւնիւն սօն սաաթլարընտա էվվէլա մուհապպէթիւնին օնլարա սօն տէրէճէտէ օլտուղունու անլաթմագ իչին : Սանլչէն պու սըրը իճատ օլտուղունտան պիր գաշ սաաթ սօնրա էօմրիւնիւ պլզլէր իչին ֆէտա էթտիյի էճիւտէն . քէնտի թէնիւնի պիզէ սօն մուհապպէթիւնին եատիկեարը պօրագտը , քի օլ վագըրթլարտա չէքտիյի էվլչէթլէրի ինսան ֆիքրինէ կէթիրմէք մուհալ գապլիւնտէն տիր , պունուն իչին տէր . էօլլումիւնիւ զիքր էտին : Հէմ պու զիքր սահիմ վէ ասըլ պիր զիքր տիր , տէյիլ մանեվի վէ դայրի սահի պիր զիքր տիր : Մալլում քի իքի ճինս զիքր օլուր . պիր ատէմ մէսէլա գուղու էթի ետրսէ , օլ էթի կէօրտիւյիւ կիպի գուղու Ֆիքրինէ կէլիր . պիր ատէմ պալ կէօրիւսէ , անլնտէ արը Ֆիքրինէ կէլիր , վէ դայրըհիւմ . պունա ասըլ զիքր վէ սահիմ զիքր տէրլէր , քի զիքր էթտիրէնի ախը իլէ պիր ատէմին Ֆիքրինէ կէթիրիր . լաքլն պիր զիքր տահա օլապլիր քի , մանէվի զիքր թէսիլէ օլուր . պիլ ֆարգ սանա պիր գուլթու վերիւմ զիքր եա եատիկեար քի , օլ գուլթույու կէօրտիւկիւնտէ վէրէն Ֆիքրինէ կէլիր . Գըրըմ մուհարէպէսի միտալեասընը ասաքիրին կէօքսիւնտէ ասըլը կէօրտիւյիւնտէ վագաա Գըրըմ Ֆիքրինէ կէլիր : Լաքլն Գրիստոսուն պիզէ թէրք էթտիյի եատիկեար , եա զիքր , սահիւնէն քէնտի վիճուտիւնին զիքրի տիր . վիճուտիւնի պիզէ թէրք էթտի , հէմ օլ սօն վագըրթլարտա քի պիպիմ իչին խաշ էօլլումիւ իլէ էօլլէճէք իտի : Դայրը րէսմի վէ մանէվի զիքր պիզէ պըրագմատը , եախօտ թարլա , պաղչէ , միտալեա պըրագմատը , անճագ քէնտի սահի վիճուտիւնի պըրագտը , քի սահի զիքր օ տէմէք տիր : Պուրայարտան բրօթէսթան պիր շէյ գաղանամագ . էկէր էքմէյի էլլնէ ալըպ , ալըն եէլին պու պէնիմ զիքրիմ տիր տէմիշ օլսա իտի , նէ ալն . լաքլն էվվէլա ալըն եէյին պու պէնիմ թէնիմ տիր տէտի : Էլպէթտէ օլ թէնի էլլիմէ եա աղզըմա ալարգտա թէնին սահիպի մուլթագ ֆիքրիմէ կէլէճէք , հէր աթիյէնին պիր տէ զիքրի օլուր , վէք անմագ պիր ատէմ օլմալը քի , պիր ալթուն գուլթու տօսթունտան հէտիյէ ալսըն , վէ օլ գուլթույու կէօրտիւքճէ , օ տօսթու

Ֆիբրինէ կէլմէսին, գութու պաշգա, վէ գութույա մէրպութ զիբր պաշգա . եա ռապպ, պու նէ ագըլ փէրիշանլըղը տըր, քի հազգ խասիմէրինի ինսանլըգտան պիլէ չըգարըյօր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՆԷ ԿԵՕՆԷ ՎԷ ՆԱՍԸԼ ՕԼՈՒՐ ՔԻ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆՏԱ
ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԵՆՏԻՄԻՁ ԹԷՔՄԻԼ ՄԷՎՃՈՒՏ ՊՈՒԼՈՒՆՈՒՐ

Նկիթ . Բրօթէսթանլարըն հէփսի Քրիստոսուն թէնի վէ գանը հաղորդութիւնտա պուլունտուղունու ինքեար էթմէզլէր, ֆազաթ Ումէրիգա բորոտլարը, քի բրօթէսթան թարգլարընըն էն չըպլագլարը տըրլար, հիչ պիր կէօնէ Քրիստոսուն թէնիին վէ գանընըն հաղորդութիւնտա հազըր պուլունտուղունու գապուլ էթմէզլէր : Նպիսկու պոսական քիլիսէ, վէ ալէլ ումում Լուտերականլար պու սահիհիկի պիր թարգ իլէ գապուլ էտէրլէր, լաքին Գաթօլիք քիլիսէսինին պու պապտէ օլան թալիմաթը վէ իթիգատը կիպի գապուլ էթմէզլէր : Կաթողիկէ քիլիսէ տէր, քահանայ պատարագտա « առէք կէրէք եւն . վէ արբէք 'ի սմանէ եւն » . տէտիյի կիպի, օլ էքմէյին ասլը վէ օլ շարապըն ասլը պատահական գոյացութիւնտան մատա, Քրիստոս էֆէնտիմլըին թէնինէ վէ գանընա թէպտիլ օլուր . պու պատահական գոյացութիւն էքմէյին վէ շարապըն զահիրէն կէօղէ կէօրիւնէն ըէնկէրի, չէնիլէրի վէ սուրէթլէրի տիր . պունլար թէպտիլ օլմագլար . անճագ էքմէյին վէ շարապըն պիւթիւն թապիաթը (բնութիւնու, գոյացութիւնու) Քրիստոսուն թէնինէ վէ գանընա թէպտիլ օլուր . եանի արթըգ էքմէք, էքմէք օլմատան վէ շարապ, շարապ օլմատան տուր օլուպ Քրիստոսուն թէնինէ վէ գանընա թէպտիլ օլուրլար վէ տայիմի սուրէթտէ Քրիստոսուն թէնի վէ գանը գալըրլար, չէօլէ քի, էքմէք իքէն չիւրիւմէյէ հէր նէ գատար վագըթ իսթէրսէ, սրքագործել օլտուգտան սօնրա տախի, օլ գատարատաք Քրիստոսուն թէնի վէ գանը տըր, չիւրիւմէյէ եիւզ թութտուղու անտէ գայըր ծառա Քրիստոսուն թէնի վէ գանը գալմալ :

ՆՃ . Լութեր վէ Լութերականլար Քրիստոսուն օլ գատար աչըգ սէօզլէրինի ինքեար էթմէտիլէրինտէն, օլտուգճա ծալարա պիր հիւսնի մանա վէրմէյէ պաշատըլար . զիրա իչլէրինտէն պագըլարը տէր օլտուլար . թէն ալմըչ քէլամուլլահ էքմէք իլէ պիրլէշմէզ . պու քէլամ ուլլահըն էքմէք իլէ պիրլէշմէսինէ . Էրմէքլիսմէք սուլի թապիլի վէրիլէր : Պաղըլարը տա, Քրիստոսուն թէնինի վէ գանըն էքմէյին իչինտէ, եա էքմէյին սուրէթի թահլընտա, եա էքմէք իլէ էօյլէ հէմ վար հէմ վիճուտ օլտուլար : քի հաղորդութիւնտա պիրի

պիրինէ գարըշմատըլար իսէ , լաքին պիրը լիւթինտէն այլրոտ օլմասը-
նըն տա ինթիմալի եօզ տուր , չէօյլէ քի նէ Գրիստոսուն թէնի , նէ
գանը , էքմէք վէ շարապ օլապիլիր . նէ տէ էքմէք վէ շարապ օ-
րիստոսուն թէնի վէ գանը օլապիլիր . տէրէր :

ՆՀԱ . Պու հանըշ թալիմաթա գարշը Տրիտէնդեան սինօթու .
(Նիւր . ԺԳ . Կռն . 2 .) տէ , չէօյլէ հազար . « էկէր պիր քիմսէ
տէրսէ , քի հաղորդութիւն ազիզ օրրընտա էֆէնտիմիզ Յիսուս Գը-
րիստոսուն թէնի վէ գանը իլէ պէրապէր էքմէյին վէ շարապըն ապը
(գոյացութիւնու) գալըր . վէ պիր սատէ արըզ (պատահական) չէ-
քիլէր միւսթէննա օլաճաղընտան մատա , օլ պի էմալ , վէ հիք-
մէթլի պիւթիւն էքմէյին ապը թէնէ , վէ պիւթիւն շարապըն ապը
գանա թէպտիլ օլմասընը ինքեար էտէրսէ , օնու քի կաթոլիկէ քի-
լիսէ փէք կիւզէլ գոյափոխութիւն (հանի ասըլըն թէպտիլ օլմասը)
թապիր էտէր , նզովեալ օլսուն » :

ՆՀԲ . Իմտի գոյափոխութիւնուն տին պահսը օլմասը պաշգա
տըր . վէ Գրիստոսուն ապիւնէ հաղորդութիւնտա պուլունմասընըն
տին պահսը օլմասը պաշգա տըր . պու , օ պիրինէ թէգատտիւմ է-
տէր , զիրա Գրիստոս հաղորդութիւնտա վիճուտի իլէ հազըր օլմայա
պաշլատըլը կիպի անինտէ էքմէյին ապը Գրիստոսուն թէնինէ թէպ-
տիլ օլարադ , էքմէք օլմասընտան տուր օլուր . քէզալիք շարապ :
Պունլարը պէօյլէ իխթար էտէրէք կէլէլիմ :

ՆՀԳ . Հաղորդութիւնտա սրբագործութիւն իլէ էքմէյին վէ շա-
րապըն պիւթիւն ապը եա թապիաթը Գրիստոս էֆէնտիմիզին թէ-
նինէ վէ գանընա պիւթիւն պիւթիւնէ թէպտիլ օլուր : Եվլէլա Գրիս-
տոսուն « ալըն եէյին պու տուր պէնիմ թէնիմ . իլին պունտան , զի-
րա պու տուր պէնիմ գանըմ » սէօզլէրի կէօթէրլրլէր քի , Գրիստոս
էքմէյի վէ շարապը պու սէօզլէր վասէթասը իլէ քէնտի թէնինէ վէ
գանընա թէպտիլ էթմիշ օլույօր : Եկէրչի թէպտիլ օլմամըշ օլտա ի-
տի , Գրիստոս վահի վէ մանասըզ պիր սէօզ սէօյլէմիշ օլուր ուտու ,
եալանճը օլմուշ օլուր ուտու . էվլէթ հէմ վահի պիր սէօզ սէօյլէմիշ
օլուր , հէմ տէ եալան . չլուքի հիշ պիր վագըթ էքմէք Գրիստոսուն
թէնի տէյիլ . վէ էքմէյին վէ թէնին պէնինտէ պիր միւնասիպէթ
եօզ տուր . էքմէյի էլինէ ալըպ , Գրիստոս տէրսէ , պու պէնիմ թէ-
նիմ տիր , մութլազ քէնտի թէնինէ օնու թէպտիլ էթմիշ . քի օնուն
իլին պէնիմ թէնիմ տիր տէտի . վէ լուղէթլէրին մատտի մանասը տա
օնու կէօթէրլր : Նասըլ քի պիրիսի , պու քիթապ պէնիմ տիր տէր-
սէ , օլ քիթապըն քիմին մալի օլտուղունու թաստիգ էտէր . քէզա-
լիք Գրիստոսուն , պու պէնիմ թէնիմ տիր , տէտիլինտէ , օլ թէնին
քիմին օլտուղունու թաստիգ էտէր , լաքին Գրիստոս պու էքմէք
պէնիմ տիր տէմէտի , քի քէնտի մալի օլտուղունու կէօթէրսին . եա
պու պէնիմ թէնիմ տիր տէտի . պէօյլէ տէտիլինտէ մութլազ օլ էք-

մէյի թէնինէ թէպտեւ հիմէսի լազլո՛ կէլիւր • քի պու պէնիմ թէնիմ տիր , տեւոյր սէօզ սահիհ օլսոււն վէ եալան օլմասըն • զիրա նէ տիր աալան • աալընա մութապըզ սէօլէմէմէք , էքմէյէ թէնիմ տէմէք տիր • Սանիյէն էկէր Գրիստոս ալըն եէյին , պու պէնիմ թէնիմ տիր , տէմէսի իլէ , օլ էքմէյի քէնտի թէնինէ թէպտիլ էթմէմիշ օլսա իտի , սատէ էքմէք օլմուշ օլուր ուտու • սատէ էքմէյէ տէ , ալըն եէյին , պու պէնիմ էքմէյիմ տիր տէմէսինտէ , հէմ միւնասիպէթսիզ հէմ տէ մանասըզ պիր սէօզ սէօլէմիշ օլուր ուտու , պա խուսուս էքմէք իքէն , ծուոն թապիի լուղէթինի թէն լուղէթինէ թէպտիլ էթմէք , Գրիստոսուն աղզընտա վահի վէ պօշ պիր սէօզ օլուր ուտու , քի հաչա , Գրիստոսուն հաղզընտա պունու տէմէք պէօլուք քիւֆիւր տիւր : Անճագ էքմէյի էլինէ ալըպ , ալըն եէյին պու տուր պէնիմ թէնիմ • պու տուր պէնիմ դանըմ տէմէսի իլէ պէրապէր , էքմէյի թէնինէ վէ շարապը գանընա թէպտիլ էթտի • վէ աւետարանըն սահիհ մանասը տա պու տուր : Բրօթէսթան Գրիստոսուն պու սէօզլուհիլ գապուլ էթմէյէճէք իսէ , գապուլ էթմէմ տէսին • Գրիստոսուն սէօզլուհիլ տիւպէն վէրմէք , եա ախէր մանա վէրմէք նէ հաճէթ :

ՅՀԳ • Վագաա ախէր սէօզ իլէ ախէր թէմիլ իլէ , պիր շէլի անլաթմագ վէ սէօլէմէք (այլաբանութիւն նմանութիւն) վար , ամմա սէօլէմիլի մատտէ հաղզընտա , օլ այլաբանութիւն , օլ նմանութիւն , պիր եագըչըր մինասիպէթի օլուր , մէսէլա (ՅՊԶ Ժ) Պէն գօյունլար աղըլլարընըն գափուսուլում տէտի , պէն ասմա աղաճըլըմ տէտի , պէն չօպանըմ տէտի • լաքին քէնտիսի ճէմաաթընըն մուհաֆազա էտիճիսի , սահիպի վէ դուրթարըճըն օլտուղու հալտէ • փէք կիւղէլ պէն գափուլում սէօլէտի • չիւնքի ելինէ Գրիստոս քէնտիսի գափու մանասընը վէրտի , չիւնքի գափուտան սիւրիւ սահիպի , եա չօպանը աղըլա կիրէր • խըրսըզ իսէ գափուտան կիրմէզ , աղըլըն տիւկէր պիր եէրինի տէլէր , վէ գօյունլարը չալար , գափար , մալ սահիպինին կիրէճէք եէրի աալը գափու օլտուղունտան վէ օլ գափուտան կիրէն չըգան գօյունլար թէլէֆ օլմագ օլտուղու մինասիպէթի իլէ • պէն գափուլում , այլաբանութիւնու Գրիստոսա փէք կիւղէլ եագըչտը : Քէզալիք պէն ասմայըմ տէտիլինտէ , դուրթարըճըմըզ վէ էպէտի հայաթ վէրիճիմիզ քէնտիսի օլտուղունտան , պիղլէր տէ ծուոն էօլիւլ վէ էլթաֆը իլահիյէսի իլէ հայաթ ալտըղըմըզտան , պիղլէրի ասմա տալլարընա պէնգէթտի , վէ փէք կիւղէլ պէնղէթտի , չիւնքի ասմանըն քէնտի տալլարընա միւնասիպէթի վար : Նաքին էքմէյէ , ալըն եէյին պու տուր պէնիմ թէնիմ , տէմէսինտէ , էքմէք իլէ թէն պէնինտէ պիր մինասիպէթ հօգ տուր , քի Գրիստոս թէն լուղէթինի տէյիլ սահիհ թէն , իլա թէմիլ տէյի գուլլանսըն : Հաթտա (ՅՊԶ Զ) Գրիստոսուն , սիզ թէնիմի եէյէճէքսիսիզ տէտիլի իչին , եահուտիլէր վէ շակիրտլէր քէնտիսինի թէրք էթտիլէր իսէ , սէպէպի չիւն-

քի պիղ պունսուն թէնինի նմօրլ եէյէլիւ. տէտիլէր. անճագ օլ մու-
պարէք էքմէյի քէնտի թէնինէ թէպտիլ էթտիյի-էսն, էքմէյէ, պու-
պէնիմ թէնիմ տիր, տէտի: Պարի բրօթէսթանլար Գաֆար-ապուար
միսալի Գրիստոսուն, պու պէնիմ թէնիմ տիր տէտիլինի. մատտի
Գրիստոսուն էթի իւղէրինէ անլասալար իտի. վէ խմյըր. պիղ Գրիս-
տոսուն էթինի եէյէմէյիղ. պու սէօղէ պիղ տայանամայըղ տէսէլէր, հիչ
օլմագսա Գաֆարնալըլար դատար ազըլլարընա տիւղէն վէրսէլէր իտի,
տահա էյի օլուր ուտու, նէթէքիմ սահիհլիկի անլայըպ նէֆասանիյէթ-
տէն նաչի օնու հիչ գապուլ էթմէմէք:

ՆՁԵ. Աւետարանիչլէրին տէօրտիւ տէ եազըյօր քի, Գրիստոս
էքմէյէ քէնի տէտի, վէ շարապա գանը. աւետարանիչլէրին իքիսի
Գրիստոսուն տինկէտիլէր. հանի Մատթէոս վէ Յովհաննէս, տիկէրլէրի
Մարկոս, Ղուկաս վէ Պօղոս առաքեալ. Գրիստոսուն առաքեալլարը-
նըն շակիբտլէրի իտիլէր: ՆՖ աճայիպ քի, հէփսի պիր պու քինայէյի
(այլաբանութիւնու) դուլլանսընլար. պիր իքիսի հիչ օլմագսա պու
քինայէնին (այլաբանութիւնուն) ՆՖ մանասը օլտուղունու աչմագ
եծգ մու իտի. պա խուսուս քի, Գրիստոսուն աշակերտլէրի Գրիստո-
սուն էօյլէ թէնինի վէ գանըմը եէյէն վէ իչէն էպէտի հայաթա մա-
լիք օլուր, տէմէսի իւղէրինէ, իչպու հիքմէթլի էքմէյին թէնէ թէպ-
տիլ օլաճաղընը (հանի դոյափոխութիւնու) անկլամայըպ, քէսիպ
թէնինի պիղէ վէրէճէք. մատտի վէ սույի մանայէ աթֆ էթտիլէր ի-
սէ, պու մատտի մանայը քէնտիլէրինէ Գրիստոս աչտը. հանի մատ-
տի սուրէթտէ էթ եէմէյին պիր ֆայիտէսի եօղ տուր. ճան կէօղիւ
իլէ վէ իման իլէ, պու էքմէյին թէնիմէ թէպտիլ օլտուղունու կէօր-
մէլիսինիղ վէ ինանմալըսընըղ. պու պէնիմ սէօղլէրիմ մատտի էթ
իւղէրինտէ տէյիլ, անճագ բուհ վէ էօմիւր տիւր. բուհ իլէ վէ իման
կէօղիւ իլէ օլ էքմէքտէ պէնիմ թէնիմի կէօրէճէքսինիղ, քէզա օլ
շարապտա գանըմը կէօրէճէքսինիղ. վէ էօյլէ օնլարը ալտըղընըղտա
պէնիմ թէնիմի վէ գանըմը եէյիպ իչէճէքսինիղ տէտի: Պէօյլէ Գրիս-
տոս թէն մանասընը վէ գան մանասընը, աշակերտլէրէ աչմըչ իքէն,
օնլար տէմէք քի, եինէ օնուն թէնինի եէյէճէյիղ տէյէրէք հէր նէ
գատար քի օլ թէնի ՆՖ կէօնէ եէյէճէքլէրինի Գրիստոս օնլարա աչ-
մըչ օլտու իսէ տէ, եինէ խմյըր, պիղ պունսուն թէնինի, ՆՖ կէօնէ
օլուրսա օլտուն եէյէմէյիղ, պու ազըլըղա զըտտ կէլիյօր, տէյէրէք,
Գրիստոսուն թէրք էթտիլէր: Գրիստոս քի ալէմին սէլամէթի իչին
կէլմիչ իտի, էկէրչի էքմէյէ թէնիմ. վէ շարապա պէնիմ գանըմ տըր
տէմէսի իլէ քինայէ (այլաբանութիւն) հա թէն վէ գան մանասըն-
տան մատէ, տիկէր պիր մանայէ օլ թէմսիլի, քինայէյի (այլաբա-
նութիւնու) սէօյլէմիչ օլսա իտի, օլ վաղըթ սիւրչէնլէրէ թէն վէ
վէ գան մանասընը աչմիղ մը իտի, վէ օնլարը օլ մագարաթտան
դուրթարմիղ մը իտի: (Յօվհ. ԺԵ. 1.) « Պէն ասմայըմ, վէ սիղ տալ-

լարը » տէտի իսէ , անիտէ , նիչին քէնտինի ասմա թէսիյէ էթտիյի-
նի աչտը . (Կ.) « Պէնտէ գալըն , վէ պէն սիգտէ . նասըլ քի տալ ,
քէնտինտէն մէյվէ կէթիրմէզ , էկէրչի ասմայա պաղլը գալ-
մագսա , քէզալիք սիգտէ պունուն կիպի , էկէրչի պէնտէն պաղլը օլ-
մագսանըզ (մէյվէ վէրէմէզսինիզ) » : Իշթէ թէմսիլինին մանասընը
աչտը . վէ հէր նէ վագըթ Քրիստոս թէքէլլիւմիւնտէ պիր քինայէ
(այլաքանութիւն) գուլլանտը իսէ , ագապլինտէ օլ գափալը մանայը
աչտը :

Պօղոս առաքեալ (Ա. Կ. Բ. Ժ.) եաղլյօր քի « Օ. քի լայըզ օլ-
մայարագ պու ըապալըն թէնինտէն եէրսէ վէ գանընտան իչէրսէ .
քէնտի ճանընա հէլագ վէ դատապարտութիւն եէր վէ իչէր » : Եկէրչի
ըապալըն թէնի , ըապալըն գանը մանասը պաչգա օլմուչ օլսա իտի .
պու պաչգա մանայը աչմագ եօզ մու քի , եինէ ըապալըն թէնինի վէ
ըապալըն գանընը նալայըզլըզ իլէ եէյէնէ , հէլագ ճէզասընը թէնտիտ
էտիյօր : Հէմ կէրէք Քրիստոս , վէ կէրէք աւետարանիչէր , վէ Պօղոս
առաքեալ . նէ աղըլտըզ ատէմ օլմուչ օլուրլար քի պունճա ուզուն
դէման պու թէմսիլին նէ օլտուղունու աչմասընլար : Լաքին դաթը
աչըղը տա վէ ալը տա օ տուր . վէ Քրիստոստան պաչլայարագ չիմ-
տիքի վագթիթիղէ դատար տա եինէ մանա Քրիստոսուն տէտիյի տիր .
վէ Ալլահն աղիզ չիֆահէն քէլամը , թահրիրէն քէլամընա մութա-
պըզ վէ մուվաֆըզ տըր . իշպու աղիզ ըիվայէթ կաթողիկէ քիլիսէյէ
գանուն վէ ուսիլ վէ գըլաղուզ օլարագ , պու իթիգաթտա քիլիսէ
քէնտի պու պապտէքի ագայիտի տինիյէսինի հըֆզ էթտի վէ տիւն-
եանըն չար էթրաֆընտա եէվմիյէ , հէր մահալտէ , քի գուտտասը չէ-
րիֆի սունարլար . վէ քահանայ առեք կէրէք տէտիյի կիպի օլ էքմէք
վէ օլ չարապ Քրիստոսուն թէնինէ վէ գանընա թէպտիլ օլուր . ան-
տէն հէր քիմ քի պու թէնէ վէ պու գանա եագլաչըրսա վէ լայըզ
իլէ ծնտան եէրսէ վէ իչէրսէ էպէտի էօմիւրէ մալիք օլուր . Քրիստո-
սու քէնտի իւզէրինէ տալէթ էթմիլ օլուր , մաազ Ալլահ էկէրչի նա-
լայըզ վէ կիւնահքեար ատէմ պու էքմէյի , պու չարապը եէր վէ ի-
չէրսէ , պէօլիւք խաթա իլլէր . վէ Ալլահն տիվանընտան մահրում
օլուր . Պօղոս առաքեալըն տէտիյի կիպի :

ՆՀԶ . Ումում քիլիսէ , պատարագլարըմըզ , վէ պատարագամա-
տոյց քիթապլարըմըզ պու գոյափոխութիւն սըրըրնըն սըհհէթինի ա-
լանէն վէ թէվաթուրէն թասաիգ էտէրլէր , վէ օ տա Քրիստոսուն
սէօղլէրի առեք կէրէք եւն . լուղէթլէրի իլէ : (Տե՛ս Տըլֆէհէթեան Դե-
նիս . Նիսպ . Ժ. Գ. Գ.) Եէթէր քի պիր պատարագըն իպթիտա-
սընտան խիթամընա գատար տուրասըն , վէ իճրա օլունան տուալա-
րը տինլէյէսին , Բէզա հայրապետլէր , էվվէլա Եւզինէնս Դ. փափա .
էրմէնիլէրէ հաղորդութիւն սըրըրնըն քէլիմէլէրի Քրիստոսուն սէօլլէ-
տիյի սէօղլէր տիր , քի պու սըրըր իճրա էտէրլէր տէր , վէ եագար :

Յոհան Ոսկեբերան (ԻԶ. Մարկէոսի քառ. 3. 'է քառն « առէ՛ Կրէտ
այս է Բարդէն Ի՛, և արքէ՛ Ի Կառնէ, ևն. ») « Զիրա պիւր վայգըթ Գրիստոս
պունու վատ էթմիչ իտի , վէ եէնի ահտը թաստիգ էտէր , վէ էսկի
ահտըն նասըլ քի էրքէճէլէրի վէ տանալարը վար իտի , քէզալիք պու
ահտտա ըապպըն գանը վար տըր . . . վէ քէնտիսի տախի ծնտան
իչտի , վէ պունու (աշակերտլէր) տուլտուգլարընտա , նէ տէմէք ,
գանն մը իչէյօրուգ , վէ թէն մի եէյօրուգ տէմէսինլէր վէ ալթ իւսթ
օլմասընլար տէյի , զիրա պու պահսը էթտիլինտէ , չօզլարը օ սէօզ-
լէրտէն սիւրչտիւլէր . իմտի ալթ իւսթ օլմասընլար տէյի էվվէլա
քէնտիսի պունու էտէր քի , պու էսրարլարա ճանը կէօնիւլ իլէ իւ-
հագ օլմայա ծնլարը եանաշտըրսըն . պունուն իչին , իմտի քէնտիսի
քէնտի գանընը իչտի . նէ տիր էօյլէ իսէ հէմ պունու վէ հէմ օլ ա-
թիգ (ահտը) պիրլիքտէ մի էտէլիմ , խայըր , հիչ օլմագ . զիրա
պունու ետիմ տէտիյի , օնտան վագ կէչէլիմ իչին տիր . զիրա էկէր-
չի կիւնահլար աֆվըղընը պու վէրիյօրսա օ պիրի արթիյէ տիր . պու
սէօզլէրին հէփալնի Գրիստոս առէք կերէք այս է . վէ արքէք այս է
եւն տէտիյի կիպի . էքմէք իլէ շարապ Գրիստոսուն թէնինէ վէ գա-
նընա թէպտիլ օլուր . վէ քէնտի գանընը էվվէլա քէնտիսի իչտի » :
Տէր տէֆա Ոսկեբերան . (Բառ. 24. Ա. Կրէ. Ժ. 21.) « Գանգի ոչ
կարէք . զիրա ըապպըն գատէհինի վէ շէյթանըն գատէհինի իչմէյէ
գատիր տէյիլսինիգ » սէօզլէրի իւզէրինէ , պէօյլէ եազար : « Փէք սա-
հիհ , վէ տէհչէթլիճէ տէտի . զիրա օնու քի պու տուր (այս է) տէ-
տի , օ քի գատէհտէ տիր , այնը օ տուր քի , պէօյրլինտէն ագտը .
վէ օնու ալլըյօրուգ : Պունուն իչին էկէրչի գանը արգուլէյօրսան տէ-
տի , հայվան եափուլու փութլարըն հէյքէլինէ կիթմէ , անճագ պէ-
նիմ հէյքէլիմէ . պէնիմ գանըմ իլէ օնու գըրմըղըյա թանվիլ էթ :
(Rubefac) » : Պունուն իչին տիր քի Յոհան Ոսկեբերան հաղորդու-
թիւն մուալլիմի , նասըլ քի Օգոստինոս շնորհք մուալլիմի թէսմիյէ
օլունուր :

Ս . Կիպրիանոս (Թաղմ. առ Փէռլէն . 63.) շէօյլէ եազար « Զի-
րա էկէրչի էֆէնտիմիղ Յիսուս Գրիստոս վէ Ալլահըմըգ քէնտիսի , Ալ-
լահըն պաչ քեհահինի տիր , վէ փէտէր Ալլահա էն էվվէլ քէնտիսի
գուրպան՝ սունտու . վէ պունուն , քէնտի զիքրի իչին օլտուգունու
էմիր պույուրտու իսէ . էվվէթ օլ քահանայ Գրիստոսուն սահիհէն եէ-
րինէ կէչէր . վէ Գրիստոսուն էթտիլինի վէ թըպզըսընը էտէր , imita-
tur Id, quod christus fuit : Վէ սահիհ վէ թէքմիլ գուրպան քիլիսէ-
տէ Ալլահա օլ վագըթ սունար . էկէրչի Գրիստոսուն սունտուգունու
կէօրիւպ , օ կիպի քէնտիսի տէ սունմայա պաշլարսա » :

Տէրտուղիանոս (Գիւր. Դ. Ընդ. Մարկէոսի. Գլ. 10.) « Պու պէնիմ
թէնիմ տիր , տէտիլինտէ ալտըղը վէ շակիրտլէրինէ թագսիմ էթտիյի
էքմէք քէնտի թէնի իտի » :

Իսկէնտերկյէ Բում պատարագամատոյցունտա , ծնու քի Ս . Բարսեղէ , վէ Ս . Գրեգորա ազվ էտէրլէր , պէոյլէ եազար . « Սէն հաւրապու , քէնտի սէտան իլէ իշպու թագտիւմ օլունանը (հանի էքմէյի վէ շարապը) թէպտիլ էթ , սէն հուղուրումուզա գծնուլարագ , իշպու հիքմէթ իլէ տօլու մէէմուրիյէթիմիզի իքմալ էթ . աղիզ րուհուն լութֆունու իւղէրիմիզէ իրսալ էթ . քի իշպու թագտիւմ օլունան հէտիլէլէրի , պիղէ սէլամէթի պախշ էտէն թէնէ վէ գանա թագտիա էտիպ թէպտիլ էտէսին . վէ պու էքմէյի քէնտի աղիզ թէնին , վէ պու գատէհի կէնի սէնին աղիզ անտընը գանը էտէսին » :

Իսկէնտերկյէլի կիւրէղ (Թուղթ Գաւաթէն) « Թագտիւմ օլունան էքմէյի վէ շարապը (Քրիստոս) քէնտի սահիթ թէնինէ թէպտիլ էտէր » :

Ս . կիւրեղ Երուսաղէմացի (Քրիստոնէական կրթութիւն . Ե . Թի . 2 .) « Պիր վագըթ կանա Գալիլեա շէհրինտէ սուլու շարապա , քի գանա գապիլիյէթի վար տըր , թէպտիլ էթտի . (Պու քէրրէ տէ) շարապը գանա թէպտիլ էթտի » : Ալ « Քրիստոս էքմէյին իւղէրինէ պու պէնիմ թէնիւմ տիր , տէրսէ քիմ շիւպհէ էթմէյէ արթըզ գատիր օլապլիլի : Պու պէնիմ գանըմ տըր (տէրսէ) , քիմ թէրէտտիւտ էտէրէք պու ծնուն գանը տէյիլ տիր տէյէպլիլի » : Զիյատէսինի արղուլէյէն օգուսուն (Պելլաքթիս . Գիւր . Գ . Յու . Հաւրագութեան Գլ . ԺԹ .) : Տէֆա (Քրիստոնէական կրթութիւն . Ե . . .) պատարագ սըրընը շէոյլէ եազար . « . . . քէզալիք օլ Եսայիտէքի , քէրուքէլէրին թէսպիհինի Սուրբ , Սուրբ , Սուրբ , հաւ աղիզ , հաւ աղիզ , հաւ աղիզ . իշպու րուհունի թէսպիհաթտան սօնրա Ալլահա րիճա էտէրիզ քի , աղիզ րուհունու իշպու հուղուրա գծնուլան հէտիլէլէրին իւղէրինէ իրսալ էթսին . քի էքմէյի Քրիստոսուն թէնի վէ շարապը Քրիստոսուն գանը էթսին , զիրա աղիզ րուհ օլ շէյէ քի թօգանըր , ծնու թագտիա էտէր վէ ծնու թահլիլ էտէր . սօնրա պու րուհանի նշխարք մուպարէքլէնմիշ (սրբագործել) օլարագ , պու մաղֆիրէթ դուրպանը իւղէրինէ ումում քիլիսէնին սէլամէթի իչին Ալլահա րիճա էտէրիզ , պատէհու տիւննանըն սատաթթի հալի իչին վատիշահար իչին . . . » : Տէմէք քի սրբագործութիւն էվայիլտէ աղիզ րուհուն շաղըրլաղընտան սօնրա իճրա օլուր ուտու :

Ս . Յովնանէս Դամասկացի . (Յու . Ուղղագրա հասարայ . Գիւր . Գլ . ԺԳ .) շէոյլէ եազար . « Նիչին իմտի (Քրիստոս) էքմէյի թէն . քէզա շարապ իլէ սուլու քէնտի գանը էթմէյէ գատիր օլմայաճագ . . . պու կիպի , Ալլահ պու պէնիմ թէնիւմ տիր տէտի . վէ օ տա քէնտի հէր շէյէ գատիր թէնպիհի իլէ , քէնտի կէլինճէյէ գատար իճրա օլուր » : Եանի էքմէք թէնէ վէ շարապ իլէ սու գանա թէպտիլ օլուր քէնտի գատիր քէլամը իլէ :

Տէֆա կիւրեղ Երուսաղէմացի (կրթութիւն . ԺԹ . Քրիստոնէական

խորհրդանշանն Ա.) չէօլէ եաղար . զիրու նասըլ քի « Հաղորդու-
թիւն էքմէյի վէ շարապը . Ս . Երրորդութիւն Հաղորդմագտան սափի
էքմէք վէ շարապ իտի . վէ Հաղորդութեան սօնրա էքմէք Գրիստո-
սուն թէնի , շարապ տախի Գրիստոսուն գանը օլուր » :

Յոհան Ոսկեբերան , վէ Դամակասի , վէ սայիր հայրապետէր
ազիզ բուհուն Հաղորդմասընը գուրպանըն իքմալի իչին տիր տէրլէր .
Ս . Բարսեղին տէտիյի կիպի քի . Գրիստոսուն « Առէք կերէք եւն :
Եւ արբէք 'ի սմանէ եւն . » սէօղլէրինէ կերէք էվլէլ կերէք սօնրա
սայիր սէօղլէր իլավէ էտէրիզ քի , սըրրլարա բաճի օլուպ պէօլիւք
գուլվէթլէրի վար տըր , լաքին էքմէք իլէ շարապ Գրիստոսուն սէօղ-
լէրի իլէ Գրիստոսուն թէնինէ վէ գանընա թահվիլ օլուրլար :

Նշէ . Ազիզ հայրապետէրին պու գատար շահատէթլէրինի եաղ-
տըղըմըգտան մագսէտ . էվլէլա գոյափոխութիւն Գրիստոսուն սէօղլիւ
իլէ օլուղուղունու իպրազ էթմէք իչին տիր : Սանիչէն , կերէք Բուժ
քիլիսէսինին վէ կերէք Հայ Եջմիածնական քիլիսէսինին , եախօտ
տահա տօղրուսու , Ներսէս Լամբրոնացիին գոյափոխութիւն հաղ-
գընտա էմաալի նամէսպուղ , վէ եանըլ թալիմաթընը ճէրհ ու բէտտ
էթմէք իչին տիր , վէ աթիտէ (ՆՂԴ .) պուշլար պիղէ լազըմ օլա-
ճագ օլուղլարընտան եազըլտըլար :

ՆշԸ . Շուրասընը տա իխթար էտէրիզ քի , էվայիլտէ ազիզ հայ-
րապետէրին թէքէլլիւմիւնտէ հաղորդութիւն սըրընըն իչպու իքի
լազըմը վէ այրը խուսունաթը պիր սիյագտա թութուլուր իտի , եա-
նի ազիզ պատարագտա հէմ հաղորդութիւն սըրըն ազիմի թագտիս
օլունուր , հէմ Գրիստոսուն մանէն վէ էմաալը նամէսպուղ գուրպան
սըրըն . եախօտ պունուն իլէ ինսանլարըն Ալահա վաճիպ օլան ու-
պուտիյէթի իճրա օլունուր : Աաղաա հայրապետէրին պազըլարը պա-
տարագտա . վէ « առէք կերէք , վէ արբէք եւն » տէնտիքտէն սօն-
րա , ազիզ բուհուն Հաղորդմասը իլէ . եանի « Որով զնաց եւն . Եւ
զլաժակս մարմին եւ արիւն արասցես ճշմարտապէս տեառն մերոյ
Յիսուսի Գրիստոսի , եանի պունուն իլէ , պու էքմէյի վէ պու շարա-
պը սահիհէն Գրիստոս էֆէճէտիմիզին թէնի վէ գանըն էթ , եախօտ է-
տէսին , եախօտ էտէճէքսին » տէնիլմէսի իլէ , պու սըրըն թէքմիլ
օլմասը խուսունունու անլար ըտըլար . եանի օրատա Ս . Երրորդու-
թիւնա քահանայ թարաֆընտան ըիճա օլունուր քի . հէմ հաղորդու-
թիւն , հէմ պատարագ գուրպան սըրընը կէլէրէք իքմալ էթսինլէր :
Տէմէք քի հայրապետէրին մանայը հագիգէսի ազիզ բուհուն եախօտ
փէտէր ուլլահըն Հաղորդմասը , պատարագըն թէքմիլ վէ պէյան էտի-
ճի օլան տուալարըն պիրիսի տիր . վէ էքմէյին վէ շարապըն , Գրիս-
տոսուն թէնինէ վէ գանընա ասըլ թէպտիլ օլմասը իլին , նէ պիր
զարարը վար , նէ տէ պիր մուալէնէթի . անճագ գուրպանըն թագ-
տիս վէ իքմալինէ տայիր օլան տիրիսի տիր ուալարընպ :

Նշժ . Պուրատա մասթթաճիւպ վէ մասթթէնսիւֆ եազարըզ . քի հայր Գարրիէլ վարդապետ Աւետիքեան Վէնէտիք Էրմէնի Գաթօ- լիւ միւհթէրէմ թարիգաթընտան վէ պէյնէլ ազրան Աստուածաբան վարդապետ *Sulle correzioni fatte et* . Բիթապընտա հայրապետէ- րին վէ կաթողիկէ քիլիսէնին պու պապտէ օլան թալիմաթընը փէք ալա պիլտիյի հալտէ , Հայոց Էջմիածնական քիլիսէսինտէ ազիդ տէյի տօնէլ օլան Ներսէս Լամբրոնացիին իշպու գոյափոխութիւն հազ- գընտա զուհուրա կէթիրտիյի պիր նէվիճատ եանլըլըզը հիմայէ վէ մուհաֆազա էտէրիմ տէյի մէզհէպիմիդին էն մուգատտէս , վէ էսա- սէն էն էլզէմ իթիգատընը իխլալ էթմէյէ չալըշմըշ օլտուղու , տօղ- րուսու մուճիպի իսթիզրապըմըզ օլմուշ տուր . վէ Գրիգոր Պետրոս Ը . Լիւրանան կաթողիկոսունուն Չափիչեան հայր Միքայէլ վարդա- պետ հագգընտա յաւետ ազգասէր , քան Աստուածասէր տէտիլինի այնը իլէ պունուն իւզէրինէ տախի սէօլէրսէք , զաննըմճա հագա- րէթ օլմազ :

ՆՁ . Պու խոսուսա նասըլ քի աթիտէ վէ մահալինտէ թէքրար է- տէճէյիզ , հէր միլլէթին վէ Էրմէնի միլլէթինին տախի թալիմաթ վէ զիւյլմիւնէ նազարէն , պատարազը սունան վէ թագտիմ էտէն Քահա- նայապետ Քրիստոս քէնտիսի տիր . վէ պատարագտա քահանայ Քը- րիստոսուն սատէ պիր վէքիլի տիր . զիրա հայաստանեայց պատարա- գամատոյցունտա « ոչ ոք արժանի է եւն » . տուասընտա , քահանայ Քրիստոսուն վէքիլի օլտուղու ճիհէթի իլէ , օնա ըրճա էտէր « Քէն- տի ազիզ րուհունուն գուվվէթի իլէ . պէնի քի , քեհալիլիք ինսանը- նա մուվաֆֆազ օլմուշում , իշպու ազիզ մէզպահն հուզուրունտա տուրմալա վէ քէնտի լէքէսիզ թէնինի , վէ միւշէրրէֆ զանընը թապ- տիս էթմէյէ սէն գատիր էլլէ . . . զիրա սէնսին Քրիստոս Ալլահըմըզ քի , թագտիմ էտէյօրսուն , վէ թագտիմ օլունույօրսուն , վէ գապուլ էտիյօրսուն , վէ ինսան էտիյօրսուն . . . » : Տէմէք քի իշպու գուր- պանըն իճրասընտա պուլունան ասըլ Քրիստոս էֆէնտիլիզ տիր . վէ սուրբ սուրբատան սօնրա փէտէր Ալլահ խիթապէն օլան տուատա շէօլլէ եազար , Եւ փէտէր Ալլահ « Սէն պիր թանէճիք օղլունու պօրճուլ վէ պօրճ , պօղաղլանաճազ վէ եաղլանմըշ գուղու , վէ սէ- մավի էքմէք , պաշ քեհալին , վէ գուրպան վէրտին պիզէ . զիրա թագտիմ էտէն քէնտիսի տիր , վէ իշիմիդտէ թիւքէնմէզ տէրէճէտէ թագտիմ օլունան եինէ քէնտիսի տիր » : Պու տա պէօլլէ : Վէ թագ- տիս (քահանայադոծել) օլտուգտան սօնրա . Տօքէթեան րաֆըզը- ւարա գարշը , առէք կիթիքտիւն սօնրա ճէմաաթ պիլ ճիւմլէ , ամիւն տէրէր , չիւնքի պու րաֆըզըլար հաղորդութիւնտա Քրիստոսուն սահիհ թէնի հօգ տուր տէր իտիլէր , վէ ամէն տէտիքտէն սօնրա , ազապլինտէ Քրիստոսուն թէնպիհինի , եանի պունու պէնիմ զիքրիմ , իշին էտին քէլամընը զիքր էտէրէք , քահանայ տուա էտիպ , տէմէյէ

պաշար « եւս րապալ , իշթէ սէնին իշպու թէնայիինէ մութապղզ , սէնին խէլաս էտիծի թէնինին վէ գանընը սըրընը իւէթ թագաիւմ էտէրէք , պունուն սէլամէթ պախշ էտէն էղիյէթլէրինի , էօմր պ-իւ էտէն խաչա չըգմասընը , իւշ կիւնլիւք կէօմիւլմէսինի , միւշէրրէֆ գըյամընը , Ալլահանի եիւքսէլմէսինի . . . » . զիքը էտէրիզ , Վէ սօնրա վէ « սէնինքիլէրինի սէնինքիլէրինտէն սանա հէր վէճի իլէ , վէ հէփսի իլին սունարըզ » : Մուախսարէն կէլէն տուատա շէօյլէ եազար , « Սէնին իլթիմաս էթտիլինէ պինատէն , քէնտի պիր թանէճիք էվլա-տընըն էֆէնտիմիզ Յիսուս Քրիստոսուն գանը վէ թէնի խըզմէթինէ եանաշմայա ճէսարէթ էտէրիզ » : Վէ ասըլ մէվգիլի միւզաքէրէ օլան վէ Աւետիքեանըն տայանտըղը աղիզ բուհուն տավէթ օլունմասը տուա-սընա կէլինճէ , շէօյլէ իպթիտար էտէր . « սէնտէ գըլարըզ , վէ ըիճա էտէրիզ , վէ սէնտէն , եւ մէրհամէթլի Ալլահ , տիլէրիզ . սէնին իլէ էպէտի վէ հէմլաթ օլան աղիզ բուհունու պիզէ , վէ հուզուրա դօ-նուլմուշ իշպու հէտիլէլէրէ իրսալ պույուր » : Վէ իլէրիւ վարըպ քահանայ , օլ մուպարէք թէնին վէ գանըն իւզէրինէ խաշ ըէսմի է-տէրէք , շէօյլէ տէր . « Պունուն իլէ էքմէյի մուպարէքլէյէրէք + . դուրթարընըզ Յիսուս Քրիստոսուն սահիթ թէնի էտէսին , վէ սահիթ գանը էտէսին » . վէ պունու տօգուզ քէրրէ սուրէթը մախսուէսինա տէ սէօյլէր :

ՆԶԱ . Մէմտուհ Աւետիքեան իշպու արասցես իսթիլլահնետան տէհէթէ կէլէրէք . վէ Յ . Հ . Լէպլունա թէպայիէթ էտէրէք , վէ պունուն տէտիլինի իլթիզամ էտէրէք , ումումուն սահիթ մանասընը թէրք էտէր , վէ թամլիլէրէ սիւլիւք էտէր . քէննի աղիզ բուհուն իշպու հէտիլէլէր իւզէրինէ աղիմէթի իլէ , օլ վազըթ էքմէք վէ շա-րապ Քրիստոսուն թէքմիլ թէնինէ վէ գանընա թէպտիլ օլուր : Ֆա-գաթ հօգարըտա տէտիլիմիզ կիպի , պու հտեճիքսին եախօտ հտեսին (արասցես) : մանասը ասըլ գոյաիոխութիւն օլմամըշ , սէն կէլիպ , եէնիտէն էտէսին մանասընճա տէյիլ տիր , եօղսա , առէք կերէքտէ , պու տուայա գատար օլան տուալարըն մանասընա հէմ զըտտ օլմուշ օլուր , հէմ տէ պէօյիւք եանլըլըզ , զիրա պունտան էվվէլ օլան տուալարտա , առէք կերէքտէն սօնրա , մարմին եւ արիւն , սահիթ գան , վէ սահիթ թէն օլմուշ տէյի . հէմ քահանայ , հէմ ճէմաաթ սէնտէ էտիյօրլար , հէմ Ալլահա քէնտի դուրպանլարընը սունույօր-լար : Վէ զիքը էթտիլիմիզ Տօքէթեան րաֆըզլարա գարշը , կէրէք առէք կերէքտէ , կէրէք հաղորդութիւն ալընտըղընտա , պիւթիւն ճէ-մաաթ եիւքսէք սէս իլէ « ամէն » տէր . եանի ինանըրըզ , վէ գա-պուլ էտէրիզ տէմէք տիր : Տիգգաթ իլէ օգունսուն օլան տուալար , սահիլիւք մէյտանա չըգար : Սանիյէն իշպու աղիզ բուհուն աղիմէթի-նի պիր եալընըզ թագաիւս օլմուշ հէտիլէլէրին իւզէրինէ տավէթ էթ-մէյօրուզ . իլլա « հէմ պիզիմ իւզէրիմիզէ վէ հէմ հուզուրա թագ-

տիմ օլմուշ օլան հէտիսէլէր իւզէրինէ Խ : Քէֆիյէթ պէօլէ օլտուղու հալաէ , Երան տուաւտան պէյան օլունուր : ՆՖ տէմէք , ազիզ բուհ էւ Ե պիղիմ իւզէրիմիզէ , քի պու գուրպան սըրրընը լայըզը իլէ իճ-րա էտէլիմ տէյի տալէթ օլունուլօր , հէմ մուպարէք հէտիյէլէրին իւզէրինէ . տէմէք քի , ազիզ բուհ պիղիմ իւզէրիմիզէ իշպու կէլմէ-պինտէ պիզէ նէ էտիյօրսա , ազիզ հէտիյէլէրէ տէ թըպզը վէ այնը օնու էտէճէք . պիղիլէրին իւզէրինէ կէլիւր քի , պու Քրիստոսուն գուր-պանընը լայըզը լութֆու իլէ իճրա էտէլիմ . քէզալիք քէնտի հու-գուրու իլէ հէտիյէլէրինի վէրէնէ էնիպ , նէզարէթի իլէ իշպու գուր-պանըն , եանի գանըն վէ թէնին գուրպան սըրրընը քէնտի տախի հուզուրու իլանիսիլէ մուպարէքլէյիպ , Ալլահա կիւնահարըմըզըն աֆիլըզը իշին թաղտիմ վէ թագսիմ օլսուն . թըպզը նասըլ քի էսկի անտտա կիւնահար մաղֆիլէթի իշին տանալար վէ էրքէճլէր գուր-պանը Ալլահա սունուլուրուտուլուսա :

ՆՁԲ . Հէմ պատարագը օլ վագըթ ազիզ բուհուն էթմէսի վէ թագսիմ էթմէսի լազըմ կէլիւր իտի . պու քի մուղայիւր տիր . չիւնքի օլան տուալէրէ վէ սահիհլիյէ նազարէն , Քրիստոս հէմ գուրպան գուզուսու տուր , հէմ պաշ քեանին , պու գուրպանը սունան քէն-տիսի տիր : Տէֆա ազիզ բուհուն աղիմէթ էթմէսի , վէ էքմէյի վէ շարապը Քրիստոսուն գանընա վէ թէնին թէպտիլ էթմէսի խուսու-սու , էկէրչի լազըմը պիւր հիսսէ օլսա իտի , Քրիստոսուն իլք սուն-տուղու պատարագտա տախի ազիզ բուհուն չազըլմասը լազըմ կէլիւր իտի . օ քի հօգ տուր . վէ օլ պատարագ տա թէքմիլ վէ իլք պա-տարագ տըր . վէ պիղիմ սունտուղումուլ պատարագ տախի , եինէ օլ պատարագ տըր , քի տիւնեա սօնունա գատար սունուլաճագ տըր :

ՆՁԳ . Պիր իխթար տահա վար քի , ազիզ բուհ չազըլմագտան էվիլէ , վէ չազըլըտագտան սօնրա դպիրլէր շէօլէ թէրէնիւմ էտէր-լէր : Չազըլըմագտան էվիլէ . « եա Ալլահըն էվլասը , քի փէտէրէ միւսալահա իշին գուրպան սունուլուպ , էօմիւր էքմէյի պիղիլէրէ ա-զիզ գանընըն տէօքիլմէսի իլէ թագսիմ օլսուլօրսուն » . տէմէք քի Քրիստոսուն գուրպան սըրրընըն օլմուշ օլտուղունու իթիրաֆ վէ վէ թագրիր վէ դիքը էտիյօրլար : Վէ ազիզ բուհ տալէթ օլունտու-տան սօնրա , եինէ Դպիրլէր « եա Ալլահըն բուհու քի , սէնին իլէ պիւր ինթիշամտա օլանըն սըրրընը , կէօյտէն էնէրէք պիղիմ վասէթամըզ իլէ իճրա էտէրսին . . . » : Պունլարըն հէփսի կէօսթէրիւր քի , ազիզ բուհուն տալէթ օլունմասը , վէ հտեսին սէօզիւ , եալընըզ պիւր տուա տըր , վէ սըրրըն մուղթազի պիւր գըսմը տէլիւ տիր . վէ հէր չիւպէյի վէ պու պապտէ եանըն զիւլիմէրի տէֆ ու րէֆ էթմէք իշին կաթոգիկէ քիլիսէ հտեսին (արասցես) լուղէթինի պիւր թէրք , եթտին (արարեր) լուղէթինի գուլլանմայը միւրաճճահ սայմըն տըր , վէ էօյլէ իճրա էտէր : Լաքին էկէրչի արասցես սէօզիւն զանլիրի , վէ

մատտի մանասընա պագարոսան , երախայլարըն պատարագը խիթա-
մընտա տա , օ մահալտէ վէ օ կիպի եազըլը տըր . « երախայլարտան
հիչ պիր քիմսէ , տինսիզլէրտէն հիչ պիր քիմսէ , նափագ վէ ապաշ-
խարանը թահլընտա օլանլարտան հիչ պիր քիմսէ , պու Ալլահանի
սըրրա եազլաշմասն » : Վէ Դպիրլէր տէրլէր . « Բապպըն թէնի ,
վէ խէլաս էտիճինին դանը հուզուրտա տուրույօր » . պու պէօյլէ օլ-
տուզու հալտէ արթըզ պիգէ նէ տէմէք տիւշէր . առէք կերէք տէ-
մէյէ էօյլէ խէ հիչ պիր լուզում եօզ տուր , նէ տէ ազիզ ըուհուհ
կէլմէսինէ պիր լուզում լար , իշթէ թըպզը պուհուհ կիպի , վէ փէ-
տէր Ալլահա պիզ « պուհու սահիհ թէն էտէսին , պուհու սահիհ դան
էտէսին » տէյի ըիճա էտէրիզ , լաքին ալէմ պիլիբ քի , օ ըիճամըզ պիր
խպատէթ տուտաշնտան իպսրէթ տիր : Վէ նիչէ նիչէ կիւնահեար
քահանայլար պատարագ էտէրլէր , վէ պու կիւնահեար քահանայլա-
րըն իւզէրինէ դապիլ քի աղիւ ըուհ կէլմէսին , օ վազըթ նէ տէմէլի ,
օլ պատարագ պատարագ սաթլմայաճագ մը տըր : Պուհարըն հէփ-
սինտէն խուլասա էտէրիզ , պաղարագտա էքմէք իլէ շարապ , Գրիս-
տոսուն սատէ « առէք կերէք պսէ մարմին իմ , արեք 'ի սմանէ ա-
մենեքեան , այս է արիւն իմ եւն » սէօզլէրի իլէ քէնտի թէնինէ վէ
գանընա թահվիլ օլուր :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻԼ

ԻՐԻՍՏՈՍ ԿԵՐԷՔ ՄՈՒՊԱՐԷՔԼԵՆՄԻՇ ԷՔԵՐՏԷ ԿԵՐԷՔ
ՇԱՐԱՊՏԱ ՎԷ ՊՈՒՆԼԱՐԸՆ ԷՆ ՈՒՖԱԳ ՓԵՂԱԼԱՐԸՆՏԱ
ՎԷ ԷՆ ՈՒՖԱԳ ՏԱՄԼԱԼԱՐԸՆՏԱ ԹԷՔՄԻԼ Վ ՄԷՎՃՈՒՏ
ՊՈՒԼՈՒՆՈՒՐ

ՆՁԴ . Շիմտիյէ տէկին եազըլան տէլիլէրտէն միւսթ գան վէ
պէյան էտիլմիշ քի , Գրիստոս էքմէյին վէ շարապըն իշխտէ հազոր-
թիւն սըրըրնը իճատ էյլէմիշ . քէզալիք Գրիստոսուն թէն վէ դանը
վէ ճանը , վէ Ալլահըզը հազորդութիւնտա նէ կէօնէ հազոր ըու-
լունտուզու թէպէյիին էթմիշ : Շիմտի պէհէրինտէ նէ կէպէ պու-
լունտուզունա կէլինտիյի հալտէ , տէրիզ , պիզ հազորդութիւ ալտը-
ղմըզտա , սրբագործել օլմուշ էքմէյին սատէ պիր փարչասը ալը-
րըզ . վէ պատարագտա նշխարք չօզ փարչա քէսիլիպ սրբա-
գործել օլուր , վէ սրբութիւն սրբոց դապընա գօնուր . վէ քիլիսէլէրտէ քզ
օլուր : Նասըլ քի նշխարք , քէզա շարապ տախի պատարագտա
ւիրել , վէ սրբագործել օլուր , կէրէք սրբագործել օլմուշ նշխար-
տա վէ կէրէք սրբագործել օլմուշ շարապտա Գրիստոս թէքմիլ պու-

լունուր : Շէօյլէ քի « առէք կերէք , եւ արբէք եւն » տէտիլի կիպի
 էքմէք Գրիստոսուն թէնի օլուր . վէ շարապ Գրիստոսուն դանը օ-
 լուր , եանի վիճուտու : Հէմ շիմտիքի կէօյլէրտէ պուլունան էհի-
 շամլանմը թէնի , գանը , վէ թէքմիլ վիճուտու . էքմէքտէ թէնի
 պուլունուր , շարապտա դանը պուլունուր . վէ պուլունան թէն , վէ
 պուլունան գան Գրիստոսուն տիրի թէնի վէ տիրի գանը տըր . էօլիւ
 թէն , էօլիւ գան տէյիլ . իլլա սաղ վէ տիրի , վէ իհիթիշամլանմը Քը-
 րիստոսուն թէնի վէ գանը օլտուղունտան , պուլ թէնտէ հասպէլ
 րէֆագաթ , մութլագ գանը տա վէ ինսանլը վէ ճանը վէ Ալլահը-
 ղը տա պուլունմալը . քէզա գանտա հասպէլ հայաթ , վէլ րէֆագաթ
 մութլագ թէնի տէ պուլունմալը . զիրա տիրի թէն գանսըզ ճան-
 սըզ օլամաղ . նէ տէ տիրի գան , թէնսիզ ճանսըզ օլուր , պունա տա
 հասպէլ հայաթ Գրիստոսուն սաղլըզը իվն տէրիզ . հէր նէ գատար
 քի սըրը վէ գուրպան իգթիզասը թէն գանտան այրը կէօրիւնիւրսէ .
 թէն գանտա վէ գան թէնտէ մէվճուտ վէ միւթթէֆիզ տիր : Պիր տէ
 մատէմ քի Գրիստոս քէնտիսի սատէ էքմէք իւզէրինէ սէօյլէտիյի հալ-
 տէ քէնտի գանընըն տախի այնը օլ էքմէքտէ պուլունտուղունու ի-
 րաէ էտիյօր . (Յժն . Զ . 51 .) « Պն տիրի էքմէյիմ . . . (52 .) պուլ
 էքմէք քի պէն (սիզէ) վէրէճէլմ , պէնիմ թէնիմ տիր » . վէ աղ ա-
 շաղըտա (54 .) « Սահիհ սահի սիզէ տէրիմ » . պուլ քի իպրանի լի-
 սանընտա վէ պիզլէրտէ տէ պէօյլէք եէմին տիր , սահիհ , սահիհ ,
 (ճշմարիտ , ճշմարիտ) իմէ Գրիստոս եէմին իլէ օլ էքմէյի քէնտի
 թէնի վէ գանը թէսմիլ էտիյօր . « Եկէր ինսան օղլունուն թէնինի
 եէմէզսէնիզ , վէ օնու գանընը իւզէզսէնիզ , էօմիւրէ մալիք օլամազ-
 սընըզ » : Վէ իւլ էօրթ տէֆա պունու թէքէրրիւր էտէր . եանի
 օլ մուպարէք էքմէք եէնի եէյէն քիմսէ , Գրիստոսուն թէնինի վէ գանընը
 եէր , վէ հայաթ գազանըր : Վէ (58 .) « Օ քի պէնի եէր , պէնիմ ի-
 ջին եաշար » : Պունտան թապիի պուլ չըգար , մատէմ քի , Գրիստոս
 տիրի տիր , էնի տէ գանը տա տիրի տիր . տիրի թէն վէ տիրի գան
 մատէմ իլսի պիրլիքտէ պուլունուր , քէզա Գրիստոսուն թէնինի ալ-
 տըղըմըդա , գանընը տա ալմը շուրուղ . վէ գանընը ալտըղըմըդ-
 տա , լէնինի տէ ալմը շուրուղ : Գոյափոխութիւնտան նէշաթ է-
 տէն պուպիր սահիհիլէք տիր . իքինճի պիր խիւլասէ վէ սահիհիլէք
 քի չօգըրթէսթանլարա տէհշէթ վէրէն աթիտէքի տէհճէյիմիզ
 տիր :

ՁԵ . Եանի Գրիստոս հաղորդութիւնուն հէփ փարշալարընտա տի-
 րի , մէվճուտ պուլունուր , տէտիյիմիզ տիր , վէ պունա մէսնի ,
 մալմ մուպարէքլէնմիշ էքմէք վէ մուպարէքլէնմիշ շարապ , Գրիս-
 տուն կէօյտէքի տիրի թէնինէ թէպտիլ օլուր . վէ մատէմ Գրիստո-
 սուն կէօյտէքի թէնի , գանընտան այրըլմասընըն իմքեանը եօգ տուր
 պիր նշխարքը եիւզ փարշա պին փարշա էթսէն , հէր գաշ փարշայա

պէօլաէն , հէր գաչ տամլայա թագսիմ էթսէն , հէր պիր փարչատա , վէ հէր պիր տամլատա , մութլագ թէքմիլ Գրիստոս պուլունաճագ . եարբմ Գրիստոս օլմագ վէ օլ գատար պին փարչալարտա տէյիլ պին Գրիստոս , իլլա պիր թէք օլան էֆէնտիմիդ Յիսուս Գրիստոս պուլունաճագ հէքմէթի րապպանի , նասըլ քի Ալլահ հէր եէրտէ տիր . վէ հէր եէրտէ տէ թէքմիլ պիր , վէ պիր օ Ալլահ պուլունուր , քէզալիք Գրիստոս քէնտի թէնիսին հէր պիր փարչասընտա , պիր թէքմիլ , վէ օ Գրիստոս պուլունուր : Լա թէշպիհ , պիր փատիշահ նասըլ քի հէր պիր թէպասսընըն ֆիքրինտէ փատիշահ պուլունուր , վէ պինլէրճէ թէպաս օլմագ իլէ , օլ պիր փատիշահըն պին օլմասը , եախօտ պին փարչա օլմասը լագըմ կէլմէզսէ քէզա պին փարչա հաղորդտա , պիր Գրիստոս պուլունուր : Շու ֆէրդ իլէ քի , պինլէրճէ թէպասնըն ագլընտա քէնտի փատիշահընըն հիւքմիլ վէ մալիմաթը պուլունուր , վէ եինէ օլ փատիշահ պիր տիր , ամմա հաղորդութիւն փարչասընըն հէր պիրինտէ օլ պիր Գրիստոս ինսանլըղը իլէ , վիճուտի իլէ , վէ Ալլահլըղը իլէ պուլունուր . շէօյլէ քի օլ էքմէյին փարչալարընըն հէր պիրիսի թէքմիլ Գրիստոս տուր , վէ հէփսի պիր Գրիստոս տուր . հէր քիմ պիր փարչա հաղորդ ալըրթա , թէքմիլ Գրիստոսու ալըր , վէ հէփ վէ պիւթիւն տիւնեատէ եէվմիյէ պինլէրճէ հաղորդ ալանլար , պիր Գրիստոսու ալըրլար . օ քի իքի թապիաթտա , ինսանլըգտան , Ալլահլըգտան միւրէքքէպ տիր : Պաղըլարը պու պիր պիրինէ զըտտ (հակառակ) տըր տէրլէր . լաքին պիր զըտլըգ հօգ տուր , պիր շէյին պիր եէրտէ հէմ պուլունուր վէ հէմ պուլունմագ տէմէսի զըտտ տըր ամմա պու շէյտէ Գրիստոս հէր պիր փարչատա պուլունտուղու , պուլունմատըղը զըտտ տէյիլ :

ՆՁԶ . Կէլէլիմ պու պապտէ կաթողիկէ քիլիսէնին ագայիտի տիւնիյէսինէ , Տրիտէնդեան (Նիսի ԺԳ. Կառն. 3.) « Հէր քիմ իշպու մուազգամ հաղորդութիւն սըրընըն պէ հէր սուրէթի թահթընտա , վէ իշպու սուրէթլէրին հէր պիր փարչասը թահթընտա վէ պիր պիրինտէն այրըլըղը վագըթ , պիւթիւն Գրիստոսուն պուլունտուղուճու ինքեար էտէրսէ , նըղմեալ օլտուն » : Պունա մութապըդ տըր հայրեպետլէրին թալիմաթը : Ս . Իգնատիոս (Թուղլի առ Զփառնաթի) « Հաղորդութիւնտա պիղլէր օլ Գրիստոսուն թէնիսի եէյօրուզ տէր , ծնու քի , փէտէր էօլիւլէրտէն տիրիլթաի » : Ս . Նիքիմ . « Պիդ հաղորդ ալըղըմըղտա , թէքմիլ գուղույու եէյօրուզ » : (Աստիւանի Յոգէֆ . Հար. Գ. Նիքի . 424.) :

Ս . Հէրոնիմոս . « Հաղորդ ալըղըմըղտա Գրիստոսու ալըյօրուզ » : Ս . Կիւրեղ « Իւզէրիմիզտէ պիղ Գրիստոսու թաշըյօրուզ » : Ս . Օգոստինոս (Պարգառնիէն ' ի Սաղմոս ԼԱ.) « Գրիստոս քէնտի քէնտիսի էլի իւզէրինտէ թաշըտը . . . » : Հաթտա էն էսկի քիլիսէ ատէթինէ պաղարագ Ս . Յուստինոս (Զարգառնիէն . Ա. 67.) « Սարկաաղլար

վասէթասը իլէ, ախէր ուղագ եէրէ իրսալ օլունուր իտի » : Գէզա Ս. Նրէնէնոս (Ա. Եսէբէ Եկէղէցական Պատմութեան Գլխ. Է. Գլ. ԽԳ.) : Խասթալէրէ քէզա . (Անդ. Գլխ. Ե. Գլ. ԽԳ.) : Աշխարհականլար պիլէ պազը քէնտի խանէլէրինէ կէօթիւրիւր իտիլէր քի իճապը հալ թէնավիլիւ էթսինլէր : Եւսէրիոս (Անդ. Գլխ. Է. Գլ. ԺԱ.) : Քիլիսէլէրին տաղաւարլարընտա մախսուսէն խասթալէր իչին հըֆղ օլտուա ղունու եաղարլար (in pastoriculis) , գապլարտա (ciborius) կէօ վէրչինլէրտէ (columbis) ղուպպէճիքլէրտէ (turricules) սազլանտըղընը . (Տե՛ս Ա. Փէրնէ. Յաղ. Հաղորդութեան, Ասորոսթաֆանութեան, Հաթ. Է. Երէս. 248.) :

ՆՁԷ. Պունլարըն հէփսի աշիքեար թաստիգ էտէրլէր , քի Գրիստոս հաղորդութիւնտա , պիր էքմէք , նէ դատար էքմէք թապիաթընը հըֆղ էտէպիլիւրտէ , եանի չիւրիւմէյէ եիւզ թութունճայա դատար , սրբագործիլ օլմուշ օլան էքմէքտէ . վէ հէր պիր փարչալարընտա Գրիստոսուն թէնի , դանը հազըր մէվճուտ վէ թէքմիլ Գրիստոս պուլունուր . վէ տէյիլ եալընըղ պիր թէնավիլիւ էթմէքտէ , եանի եէտիլի վազըթտա պուլունուր , խայըր , կէրէք ճաշակիլ օլմատան էվիլէ կէրէք ճաշակիլ օլտուգտա , վէ սազլանան հաղորդութիւնտա Գրիստոս թէքմիլ մէվճուտ տուրուր վէ պուլունուր : Իշթէ պունուն իչին տիր քի , քիլիսէտէ գուլլուգ խըղմէթիմիղի օնա իպրագ էտէրիլ , սէճտէ ղըլարըղ վէ սէլամէթիմիղի օնտան տիլէրիլ , վէ էնվալի էլթաֆը իւսիլէյէ մուվաֆֆագ օլմագ իչին օնա ճանը կէօնիւտէն իման կէօլիւ իլէ ինանըպ , վէ օնու թէքմիլ Գրիստոս թանըլըպ , օնա քէմալը հիւրմէթլէ միւրաճաթ վէ իսթիրհամ էտէրիլ , նասըլ քի միւնէճճիմլէր վէ սայիրլէրի վէ մէլայիքլէր պիլէ օնա սէճտէ ղըլարըլ :

ՆՁԸ. Պունու տա պիլմէլի քի էվալիտէ հաղորդութիւնու խասթալէրէ պիր սատէ թէնավիլիւ իչին կէօթիւրմէղ իտիլէր . պազը տա սայըր նիյէթը բուհանիլէյէ մէպնի քէնտի խանէլէրինէ կէօթիւրիւր իտիլէր . պիլ ֆարղ քէնտիլէրինի եօլտա մուհաֆաղա էթմէք իչին , պազը խասթէլէրին շիֆա պուլմասը իչին , խասթէլէր իւզէրինէ կէօթիւրիւր իտիլէր , պազը էն պէօյիւք բաֆըղըղըրըր բէտտ էթմէք իչին Գրիստոսուն գանընա գալէմի պաթըրարագ եաղտըլար . նասըլ քի Ս. Թէոթորոս Բօմա քահանայապետի փերրոս բաֆըղըրըր դատապարտել էթտիլնտէ , պազը պիր պէօյիւք վէ քիլիսէնին պիր խայըր վէ իթիֆագըր գալի սազլանսըն մաղսէտինէ մէպնի նասըլ քի Ս. Սեղրեստըրոս , Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ իլէ ազտ էթտիլի դաշնաղրութիւնն իմգալատըղլարընտա , Գրիստոսուն գանընա գալէմ պաթըրարագ իթիֆագընամէյի իմգալատըլար : (Տե՛ս Աբախաբէյոս) : Պալըր մուհապպէթ պաղընը իպրագ էթմէք իչին . Վիպթօր վէ Պրոս քահանայապետլէր հաղորդութիւնու եպիսկոպոսլարա իրսալ էթտիլէր . վէ պուլմիլիւ նիյէթի միւֆիտէ վէ բուհանիլէյէ մէպնի , հաղորդութիւն

Թագսիմ օլարագ չուրայա պուրայա իրսալ օլունուր իտի : Պունլարըն հէփսի Գրիստոս էֆէնտիմիդին հաղորդութիւնտա , վէ հէր փարչա- սընտա հաղըր օլտուղունա տէլայիլի գալիյէ տիրլէր . (Տէ... Փէրբէն. Անթ. 251.) : Ամմա քոթէսթանլար պունլարըն նէֆսանիյէթ իլէ գա- պուլ էթմէզ իմիշ , պիլիմ իթիգատըմըզ վէ 1874 սէնէ տիր , ու- մում քիլիսէ գայտէյի ըուհանիմիզ պու տուր . էօյլէլէր իլէ պիր վէ իքի սէօյլէտիքտէն սօնրա , սէլամը օնլարտան գաթ էթմէք կէրէք տիր . Պօղոս առաքեալըն տէտիյինի օնլարա գարչը սէօյլէմէլի « պի- զիմ էօյլէ ատէթիմիզ եօզ տուր , նէ տէ Ալլահըն քիլիսէլէրինին վէ քէօթիւլէրի իլինիզտէն չըգարըն » :

ՊԱՊԸ ԲԱՊԻ

ՊԻՐ ՔՐԻՍՏՈՒՅԱՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՍԸՐՐԸՆԸ ԻՃՐԱ ԷԹՄԵՔ ԻՉԻՆ
ՆԵ՞ ԿԵՕՆԵ ՀԱՋԸՐԼԸԳ ԿԵՕՐՄԵԼԻ

ՆՁԹ . Էվվէլա հէմ Ալլահա վէ հէմ շէյթանա պիլ քէնտի քէն- տիմիզի պէյէնտիրէմէյիլ . վէ անճագ Ալլահա գուլուգ էթմէյէ մէճ- պուր վէ պօրճլույուգ . չիւնքի սահիպի մութլագըմըզ վէ սէպէպի վի- ճուտումուգ Ալլահ քէնտիսի օլտուղունտան , քէնտիսինին կէրէք պի- ղէ վէրտիյի զամիր գանունտունա , վէ կէրէք թահրիրէն իլիամաթը իլահիյէտէն սատր օլան թէնպիհաթընա մուղայիր հարաքէթէ իրթի- քեապ էտէրաք , խէթա իլլէրիլ . պու խէթատան թէքրար գուր- թուուպ Ալլահըն հիւանիւ թէվէճճիւհ , վէ էլթաֆը իլահիյէսինի , քի ճանըմըզն թաամը զարուրիյէսի տիր , իւզէրիմիզէ ճէլպ էթմէնին վէ Ալլահ իլէ պարըչմանըն եօլու մութլագ սուրէթտէ քէնտիսինին կիւ- նահքեարարա իրայէ էթտիյի ապաշխարութիւն սըրըր տըր . իմտի պիրինճի խոստովանանք օլմալը , վէ իքինճի խոստովանալարըն թա- յին վէ միւնասիպ կէօրտիւլիւ ճէզայը խօշնուտիյէթ իլէ իճրա վէ թէքմիլ էթմէլի . իւչիւնճիւ պիր տահա օլ կիւնահա գապիլիյէթ կէօսթէրէն վէ թէչվիլ Էտէն էսպապ , վէ քէօշէլէրինտէն գաչմալը . տէօրտիւնճիւ կէչվիլ զէմանըն թագսիրաթընտան քեամիլէն նատիմ օլուպ , եհնի պիր էօմրէ Ալլահըն թէնպիհաթը մուճիպինճէ միւպա- չիրէթ էթմէլի . պէչինճի քէմալը բայէթ իլէ , վէ տին , վէ իման , վէ իւմիտ ամէլլէրինի , տուա իլէ թէճտիտ էտէրէք , իւպու Ալլահա- նի Գրիստոսուն թէնի վէ գանը սօֆրասընա եագլաչմալը քի , հա- ղորդութիւնտա պուլունան սէմէրէյի իլահիյէյէ մուվաֆֆագ օլալըմ , պու թապիի տիր : Տէմէք քի չօճուգլար պունա հէնուգ միւզթէտիր օլմատըղընտան , հաղորդութիւն ալմայա լուղումէրի եօզ տուր .

չիւնքի (ՅՎՆ. Զ. 54.) « Ինսան օղլունուն թէնինի եւմէզսէնիզ » սէօզիւ , քեամիրլէրէ խիթապ տըր :

ՆՂ. Կէլէլիմ քի (ՅՎՆ. Զ. 56. 57.) « 0 քի պէնիմ թէնիմի եէր վէ գանըմը իչէր , պէնտէ սաքին օլուր . վէ պէն քէնտինտէ » . եանի Գրիստոսու քեամիրլէն եիւրէյինէ ճէլպ վէ ճէզպ էտէր . վէ էլթաֆը իւլահիլէսինէ մուվաֆֆազ օլուր , լաքին մազալլահ մուղայիրլինտէ պուլունանլարըն հագգընտա տա Պօղոս առաքեալ (Ա. ԿԻՆ. ԺԱ. 27.) շէօյլէ եաղըյօր « պունտան պէօյլէ , օ քի պու էքմէյի եէրսէ վէ պուրապպըն գատէհինի նալայըզ հալտէ , եանի կիւնահքեար իքէն իչէրսէ , բապպըն թէնինէ վէ գանընա պօրճու օլուր » . եանի Ալլահըն ատալէթ խըշմընա ուղրար : Իշպու ճէզպէ չարփըլմասընլար տէյի , Պօղոս առաքեալ էքիտէն վէ շէտիտէն էմր էտիյօր . (28.) « Ինսան քէնտի քէնտինի թէճրիւպէ էթսին , (եանի զամիրինի եօզլասըն վէ լայըզ իսէ , եախօտ խոստովանանք սըրրը վասէթասը իլէ կիւնահլարընտան փաքլէնմիշ իսէ) օլ վազըթ օլ էքմէքտէն եէսին վէ գատէհտէն իչսին » վէ նալայըզ իքէն , Գրիստոսուն թէնինէ վէ գանընա եազլաշանըն ճէզասընըն նէ օլտուղունու աշիքեար եաղըյօր : (29) « Զիրա օ քի նալայըզլըզ իլէ եէր վէ իչէր իսէ , նէֆսինէ հէլլաք հիւքիւմլէրի եէր վէ իչէր » . զիրա էօմիւր էքմէյի Գրիստոսուն թէնի վէ գանը տըր : Նալայըզ օլան էօմիւր պուլմազ , օնտա թէլէֆ օլուր : Վէ Ղեւտացուց (ԻԲ. 3.) : Զիրա բապպըն թէնինի ֆէրզ վէ ատի էքմէքտէն օնու այըրտ էթմէյօր . էկէրլի նէֆսիմիզի (զամիրիմիզի) թահթը իսթինթազա ալմըշ օլտազ , քէնտիմիզի ճէզպա միւսթահազ կէօրմէզ վէ էկէրլի քէնտիմիզի թէֆթիշ էտէրսէք , Ալլահաան նասիհաթ ալմըշ օլուրուզ , քի տիւնեա իլէ ճէզպա միւսթահազ օլմաշալմ :

ՆՂԱ. Պու վազիֆէլէրին հէփսինի իճրա էթմէք իչին պիր քըրիսթիյան հաղորդութիւն սըրընտան էվվէլ խոստովանանք օլմալը , անտէն հաղորդութիւնու ալմալը . նասըլ քի հէր եէրտէ մին էլ գատիմ Գրիստոսուն քիլիսէլէրինտէ , պու ուսիլէ բայէթէն վէ թատպիգէն քեաֆֆէյի սըբուլթիւն ալան ճէմասաթ մուլթազ էվվէլ էմիրտէ խոստովանանք օլաճազ , անտէն հաղորդութիւնու ալաճազ , ֆազաթ նէ շուրութ իլէ , վէ նէ տուա էթմէլի , օնլարըն հէփսինի քրիսթիյան թալիմաթ քիթապլարը եազար քի , հէր քրիսթիյանտա պուլունուր :

ՆՂԲ. Բրօթէսթանլար տէրլէր , Պօղոս առաքեալ (Ա. ԿԻՆ. ԺԱ. 28.) « Պիր ատէմ քէնտի քէնտինի թէֆթիշ էյլէսին , անտէն օ էքմէքտէն եէսին վէ գատէհտէն իչսին » տէտի , էօյլէ իսէ հաղորդութիւնտան էվվէլ խոստովանանքա լուզում եօզ տուր : Ճէվասպ վէրիւրիզ , էկէր պիր ատէմ քէնտի զամիրինի թէֆթիշ էթմէ իլէ , վէ կիւնահլարընը ֆիքրինէ կէթիւրմէ իլէ , քէնտի կիւնահլանտան խէլաս

օլապիլսէ իտի Գրիստոսուն առաքեալարա վերտիյի կիւնահլարը աֆվ էթմէք հիւքիւմէթի, վէ իմթիյաղը նէ լաղըմ իտի, եախօտ պու պապտէ առաքեալարա վերտիյի հիւքիւմէթին նէ քէրամէթի. նէ խասսիյէթի օլուր իտի, եախօտ Գրիստոս առաքեալարա չօճուղլարը ալտատըր կիպի եալանտան իսմի վար ճիսմի եօզ պիր հիւքիւմէթի վերտիյինտէ, պալաղը քեազիպ օլմնզ մը իտի. վէ առաքեալարա պալալը վէ ահմազ քիմսէլէր օլմնզ մը իտիլէր: Պազ քի, աւետարանըն մանասընը վէրիրիզ տէյի, մագսէտի ֆասիտէ նէ պէօյիւք մագարաթը վէ մէհսուլիյէթի միւսթէլզէմ օլույօր, վէ նէ կէօնէ աւետարանը վէ Գրիստոսուն տինինին թէմէլինի երգըպ ալթ լուսթ էտիյօր:

Կէօսթէրսինլէր պիզէ պու խոստովանանքըն թէվարիխտէ իլք միւճիտինի. պիզ տէ հաղորդութիւնտան էվվէլ խոստովանանք օլմասընը դալտըրալըմ, հէքք էթսինլէր վէ աւետարանտան դալտըրսընլար Գրիստոսուն առաքեալարա վերտիյի չօլ կիւնահ աֆվլըը հիւքիւմէթինի, պիզ տէ խոստովանանքը օրթատան դալտըրըպ լաղվ էտէլիմ. լաքին հիչ պիր շէյէ միւգթէտիր տէյիլ տիրլէր, անճագ ինքեար, անճագ ըսրար, վէ պու տէտիյիմիզ օլ դատարատագ սահին տիր քի, իհթիմալին զայրի օլարագ կաթողիկէ քիլիսէ սըրըլարըն հէփսինի լաղվ էթսէ, բրօթէսթանլար անիտէ տէօնէրլէր վէ պիզիմ էտիլլէյի դալիյէմիզի թէսահուպ էտիպ, պու սըրըլարըն հէփսի սահին տիր տէյի, իտտաա էտէճէք տիրլէր. պու մէյտանտա աչըզ տըր, զիրա մէրամը կաթողիկէ քիլիսէնին թուլթուղու եօլա դարչը կիթմէք տիր: Լաքին րապպ նիֆագլարտա եօզ տուր « Ոչ 'ի հակառակութիւնս տէր »: Հաղորդութիւն սըրընտան էվվէլ խոստովանանք օլմալը, կիւնահլարընտան փաքլէնմէլի. « թէֆթիչ էթսին »: փաքլէնսին տէմէք, օ տա խոստովանանք աղիզ սըրըն վասէթասը իլէ: Պու տուր քիթապըն գալլի: (Եբբ. ԹԲ. 29.) « Զիրա Ալլահըմըզ եագըճը աթէչ տիր »:

ՆՂԳ. Մուախխարէն քրիսթիյան ճէմաաթը հաղորդութիւն ալտըղընտա, հալընըզ Գրիստոսուն թէնինի ալըր վէ գանընտան ալմազ, պու ասէթ հիւքիւմէթի, վէ արարողութիւն սիյագընտա պիր մատտէ իսէ տէ, աղըր եթթիչմէյէն պաղը քիմսէլէր, պու խոստուտա կաթողիկէ քիլիսէյի թագպիհ էթմէք իսթէրլէր: Լաքին հագլարը հիչ եօզ տուր, զիրա « առէք կերէք » տէնտիքտէն սօնրա, էքմէք հէմ Գրիստոսուն թէնինէ թէպտիլ օլուր օլտուղունու գապուլ էտէրլէր, հէմ Գրիստոսուն տիրի քեհիկէ թէպտիլ օլտուղունու տա գապուլ էտէրլէր. մատէմ տիրի թէն տիր « Ես եմ հացն կենդանի »: տախի հասպ էլ րիֆագաթ տիրի թէնտէ գան պուլունմնզ մը. մատէմ տիրի գան տըր, իչինտէ թէն պուլունմնզ մը: Պու պապտէ տէթա ագըլլարընըն եթթիչմէտիյինտէն, պիզէ գապահաթ պուլուր-

լար . խօշ արարողութիւնն օլտուղու , վէ թէնի գանա պաթըրմալարը եախօտ այրը այրը վէրմէլէրի , շունտան տա միւսթէպան տըր : Է-վայրտէ Լաթին քիլիսէսի տէ իքի սուրէթտէն հաղորդ վէրիւր իտի , պիր վազըթտա եէնի վաֆթիզ օլան թըֆըլարա Գրիստոսուն թէնինի եէյէմէտիքլէրինտէն , սատէ գանընտան , եանի գանա փարմաղընըն ուճունու քահանայ պաթըրըպ , չօճուղուն աղղընա տօգանտըրըր ը-տը , վէ շիտիյէտէք , քի Հոովմէական Բոււլար , վէ քիլտանիլէրտէն պատարագտա Գրիստոսուն թէնի վէ գանը , եանի իքի սուրէթին-տէն տէ ճէմաաթա վէրիւրլէր . վէ կաթողիկէ քիլիսէ շարդ քիլիսէլէ-րինի թէքտիր էթմէզ , վէ սիւքիւթ էտէր : ձէմաաթըն ալտըղը հա-ղորդութիւն տուր . եանի իլհազ հիսսէտար օլմազ տըր , վէ ճէմաաթ պատարագը քահանայնըն վասէթասը իլէ անհազ թագտիմ էտէր :

ՆԳԴ . Երմէնի միլէթինին հայրապետի Ներսէս Լամբրոնացի պիր նէվիճատ զիւլիւմէ զահիպ օլտու , նասըլ քի քէնտի Մեկնու-թիւն պատարագի քիթապընտա եազար քէէննի , առէք կերէք վէ արբէք եւն տէնիրսէ , օլ վազըթ էքմէք Գրիստոսուն սատէ էօլիւ թէնի օլուր , վէ շարապ Գրիստոսուն էօլիւ գանը . վէ հաչան աղիզ բուհու քահանայ չաղըրըր , վէ պու աղիզ բուհ իլէ Ալլահա էքմէյի վէ շարապը « արասցես » էտէսին , քէլիմէսինի դուլլանըր վէ ըրճա էտէրսէ , օլ վազըթ Գրիստոսուն թէնի գանը տիրիլիր , վէ տիրի թէն վէ տիրի գան օլուր , պու աճայիպ վարդապետութիւն եանի պու եանըլ թալիմաթ Լամբրոնացինին աղղընըն եէթիչմէտիլինտէն օլմուշ օլմալը . էյէր պիլէրէք օլմուշ իսէ , պէօյիւք հերետիկոսութիւն տուր : Ներսէս Լամբրոնացի (Ի Մէկն-Ռեա Պարթաբէ երկրպագանիմք եւն .) շէօյլէ եազար . պու էքմէյի քի , Գրիստոսուն թէնինին նշանը , վէ տէլիլ տէյի պէնտէն թագտիմ օլտու , օնա բուհուն էնմէսի իլէ , էօրնէկի իքէն սահիհ թէնէ թէպտիլ վէ իքմալ էթմէնի ըրճա էտէ-րիմ . զիրա տէրիմ . պու էքմէյի քի , պէն Գրիստոսուն թէնինին էմ-սալի հուզուրա դօյտում , վէ պունուն իլէ քէնտինին սահիհ սըրըրընը իպրազ էթտիմ . պունտան սօնրա սէն եմ Ալլահ , բուհուն իլէ շէ-քիլտեմ սահիհիլյէ թէպտիլ էյլէ . վէ պու բուհ իլէ , նմսըլ սահիհ-լիլէ թահիլի օլուր , թէմսիլ իլէ գանալըմ , եանի ինսան ճանսըլ թէն օլարազ , ինսանըն էօրնէյի տէյիլ քի սահիհ ինսան սայըլըր . ամմա հաչան Ալլահըն էմրի իլէ նաթըզ ճան էօլիւ թէն իլէ գարըշըրսա , պունա սահիհ վէ սաղ ինսան տէնիր . . . քէզալիք Գրիստոսուն թէնինին վէ գանընըն շէքլէրի պու վազըթա գատար քահանայտան իպրազ օլունմուշ պիր էօրնէկ իտի . վէ մանէվի դուրպան թաստիզ օլմազ իչին . ամմա փէտէր Ալլահ իշպու մանէվի գուրպան իլէ , օ-նուն էօրնէկլէրինի տէ , վէ սահիհ գատիր Ալլահ կիպի , հայաթ պախշ էտէն բուհու ճանսըլ թէնէ իհսան էթտի . վէ պունու քի էվ-վէլ տուղուղու թէն իտի , շիմտի աղիզ բուհու իլէ Գրիստոսուն թէ-

նի էլէտի, վէ Գրիստոսուն ըուհու շարապ իլէ պիրլէշէրէք, պու-
նու ծնա (Գրիստոսա) զան թէէսիս էտէրէք (էացուցեալ) իքմալ
էթտի . վէ նասըլ քի էօլիւ թէնէ ըուհուն պիրլէշտիլնտէ, թէնին
զաթընա մատտի պիր արթմագ վուգու պուլմագ . պիր եալընըզ
մատտէ ծնուն իլէ գուվլէթ քէսպ էտէր . վէ սաղլըզ թէէսիւր էտէր .
քէզալիք պունտա տա Ալլահըն ըուհու պիրլէշէրէք, վէ Գրիստոսուն
թէնի օլարագ, մատտէյէ պիր պաշգալաշմագ եախօտ զամմ վուգու
պուլմագ . անճագ ֆէհմ էտիճի գուվլէթի ալըր . վէ պու թէնի ա-
լանլարա տա քէնտի թէէսիլինի իճրա էտէր :

ՆԴԵ. Ներսէս Լամբրոնացիին իշպու նէվիհատ թալիմաթընը
մումայիլէյհ Հ . Գ . Աւետիքեան հէր նէ գատար հիմայէ վէ իլթիմաս
էթմէքտէ իսէ տէ, պու զաթըն թալիմաթը հիշ պիր թամիր գապուլ
էթմէզ, վէ հերետիկոսլարըն իշինտէ շիմտիյէ տէկին պու միսիլիւ-
թալիմաթ զաննըմճա կէօրիւնմէմիշ քի, ծնլարա պէյնղէսին Պէրէն-
կարիոստան մատէ : Շիմտի Լամբրոնացիյէ սիւալ էտէրիզ, Ալլահըն
աղիզ ըուհու կէլմէտէն տուլլուլու թէն (զգալի մարմին) տէտիլինի
Գրիստոսուն ինսանի ըուհունմ մը վէրիյօր, եօղսա սատէ էօլիւ թէ-
նէ մի . էկէր ըուհա վէրիյօրսա, ըուհ անճաւորութիւնսուզ օլա-
մագ . տէմէք քի, իքի անճաւորութիւն, եախօտ սըֆաթ, քի Ա-
րիստուն հանլըշը տըր : Ներսէս Լամբրոնացի տախի Գրիստոսուն օ
տէտիլի տուլլուլու թէնինտէ, վէ զանընտա թանըյօր : Վէ էկէրշի
էօլիւ թէնէ պու տուլլուլու (զգալութիւնու) վէրիյօրսա, պու տա
աղլէ վէ վիլիստիայութիւն սահիհ մէպտալէրինէ տապան տապանա
զըտտ տըր . չիւնքի տուլլու (զգալութիւն), պիր հիսս էտիճի մէպ-
տայէ խաս օլուպ, ծնա վէրիլիւր . պու իքի տէտիքլէրիմիլիւն հանղը-
սընը Ներսէս Լամբրոնացի գապուլ էթմիշ վէ տէմիշ իսէ, իքիսի տէ
պէօլիւք հերետիկոսութիւն տուր, վէ պէօլէ էմասլըզ թալիմաթ
հիշ իշիթմէտիք : Հաթտա մէմտուհ Աւետիքեան տախի իշպու զգալի
մարմինին հիշ պիր եէրի վէ լուղումու վէ եագըշըզը օլմատըղընը
ֆէհմ էտէրէք, օրայը եագմայա պիլէ հիճապ էտիյօր, վէ սիւքիւթ
իլէ կէշիյօր :

ԳԼՍԾԸ ՍԱՆԻ

ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԲ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻԻՆ ՍԸՐՐԸՆԸՆ ՍԱՀԻՀ ԳՈՒՐՊԱՆ
ԵԱՆԻ ՊԱՏԱՐԱԳ ՕԼՏՈՒՂՈՒ ԻԻԶԵՐԻՆԵՅ

ՆԴԶ. Պատարագ, եանի գուրպան մանայը ումումիտէ մէզ-
հէպճէ Ալլահա սունտուղումուզ մուամէլէնին հէփսի, կէրէք տախի-

լէն վէ երկրէքտէն , կէրէք զահիրէն , եանի ամէլլէրիմիզին վասէթա-
սը իլէ օլսուն , պատարագ գուրպան թէսմիյէ օլունուր . պունուն
կիպի տիր (Սաղմոս) « Բեզ մատուցից պատարագս օրհնութեան ,
թէսպիհ գուրպանը սանա սունաճաղըմ : Ելլէրիմի (սանա) գալտը-
րըշմ , ես ըապպ ագչամ գուրպանը սէնին հուզուրունա քիւն-
նիւք կիպի (չըգսըն) » : Պունուն կիպի , տուալար գուրպանը ,
սէքեաթ գուրպանը , Վէլ հասըլ Ալլահա մագպուլ օլան հէր նէվի
Փաղիլէթ ամէլլէրի պատարագ թէսմիյէ օլունուր :

ՆՂԵ . Ասըլ գուրպան մանասընա կէլէլիմ , գուրպան , օլ զահիրի
մուամէլէ տիր քի , Ալլահըն հէր պիր շէյ իւզէրինէ հիւքմիւ օլտու-
ղունու վէ գատիր օլտուղունու վէ հէր շէյին սահիպ մութլագը օլ-
տուղունու , եանի հէյիսինին եաշամասը վէ էօլմէսի ծնուն ընյ վէ
հիւքմիւնէ վէ մուրատընա միւթէալլիգ վէ մէնութ օլտուղունու
թաստիգ էտէր . պունուն իշին մէշուր Վասգուվէծ Աստուածարան
շէօյլէ եաղար : « Գուրպան պիր ամէլտէքի կէօրիւնէն նիշանէ տիր .
վէ պու ամէլլին նիշանէսի վասէթասը իլէ Ալլահ էփէնտիմիզ հայա-
թըմըղըն վէ մէմաթըմըղըն սահիպ մութլագը օլտուղունու թաստիգ
վէ թէքրիմ էտէրիգ » :

ՆՂԸ . Իշթէ պու մաալտէ իքի տիւրլիւ գուրպան վար տըր .
եանի սատէ գուրպան վէ միւնասիպէքի օլան գուրպան . սատէ վէ
մուքլագ գուրպան , մէսէլա պիր ատէմ հասպ էլ ուպուտիյէթ , պիր
գուզու եա պիր էրքէճ քէսիպ , Ալլահա սունար , քի թապիի սայիր
պիր շէյէ միւնասիպէթի եօգ տուր , տիկէրինէ միւնասիպէքի օլան
գուրպան , օ տուր քի , քէսիլիպ սունուլտուգտա , տիկէրինի մութ-
լագ իլէրի կէթիլիր , վէ ծնա արիգ վէ ճալիպ օլուր , չիւնքի ծնուն
իլէ մութլագ սուրէթտէ պիր մէրպուտիյէթի վէ միւնասիպէթի վար
տըր . պիլ ֆարգ քիլիսէլէրտէ եէվմիյէ ճարի օլան պատարագ գուր-
պանը , քի խաչըն իւզէրինտէ սունուլան Գրիստոսուն մութլագ գուր-
պանըն ճէլպ էտէր , վէ սահիհէն ծնու զիքը էտէր . պա խուսուս
իքի սուրէթլէրին թագտիսի իլէ , եանի էքմէյի վէ շարապը Գրիստո-
սուն թէնինէ վէ գանընա թէպտիլ էտիպ , մանէվի վէ հիքմէթլի
թարգ իլէ Գրիստոսու Ալլահըն գուզուսունու զէպհ էտէրէք խաչըն
իւզէրինտէ սունուլան Գրիստոսուն վիճուտունուն գուրպանըն հա-
զըր վէ մէվճուտ կէօսթէրիլ :

ՆՂԹ . Տէֆա նամտար Աստուածարան պալատէ իխպար էտէր ,
քի սատէ վէ մութլագ գուրպանտա միւճէրրէտ օլ գուրպանըն մատ-
տէսի իսթիպտալ օլմասը պաշգալաշմասը (rei immutatio) լաղըմ
տըր : Լաքին տիկէրինին եանի մութլագ գուրպանա միւնասիպէթի
օլան գուրպանըն մատտէսինին իսթիպտալ օլմասը լաղըմ տէյիլ .
մութլագ գուրպանտա քի մատտէնին իսթիպտալը քեաֆի տիր . քի
իշպու միւնասիպէթ գուրպանը տախի սահիհ գուրպան օլսուն . չիւն

քի պու տիկեր մութլագ գուրպանը կէօթէրիր, ծնու զիքը էտէր, ծնու համիլ վէ շամիլ տիր. գուրպան Սլլահըն հէր շէյին իւզէրինէ գատոր վէ սահիպի մութլագ, հայաթա վէ մէմաթէ ամիր օլտուղունու իպրագ էտիճի պիր մուամէլէ տիր. Գրիստոսուն զիքրի եա միւնասիպէթ գուրպանընտա քահանայ էքմէյի այրը, վէ շարապը այրը թագտիս էտէրէք. Գրիստոս էքմէյին վէ շարապըն սուրէթլէրի թահա տընտա Սլլահըն հուզուրունա չըգմըշ վէ հիքմէթլի սուրէթտէ գուրպան օլունմուշ. Գրիստոսուն իշպու հիքմէթլի հուզուրա գօնուլմասը վէ հուզուրտա տուրմասը իլէ, Սլլահ հէր շէյին մութլագ սահիպի թագրիր վէ հայաթըմըղըն վէ մէմաթըմըղըն սահիպ մութլագը թաստիգ օլուր, զիրա պու հիքմէթլի գուրպանըն քէսիլմէսի իլէ, Գրիստոս ասըլ խաչըն իւզէրինտէ օլ սունտուղու գուրպանը իպրագ վէ ինֆագ էտէր, ծնու քի զահիրի սուրէթտէ գան տէօքէրէք Սլլահա սունտու :

Շ. Պիր գուրպան, վէլէվ մութլագ գուրպանա միւնասիպէթի օլուն, եախօտ ծնուն սահիհ զիքրի օլուն, սահիհ վէ ասըլ գուրպան օլմագ իշին, լաղըմ քի մութլագ գուրպանըն ասընը տա, այնընը տա շամիլ օլուն, վէ ծնու իպրագ էթսին, եօղսա մութլագ գուրպանըն պիր սատէ նիշանը, եա պիր զիքրի օլմասը իլէ սահիհ գուրպան օլմագ. զիրա էկէրչի պիր սատէ նիշանը օլսա գուրպան օլմագ, անճագ սուրէթլի օլմուշ օլուր. վէ պու պապտէ Գրիստոս էքմէյի վէ շարապը « ալըն եշէյին, պու տուր պէնիմ թէնիմ, իշին պունտան, պու տուր պէնիմ գանըմ » տէմէսի իլէ, վէ էքմէյի թէնինէ վէ շարապը գանընա թէպտիլ էթմէսի իլէ, քէնտիսի գուրպան էթմէմիշ օլուր, անճագ խաչըն իւզէրինտէ քէնտի վիճուտինին սունուլմուշ գուրպանըն սուրէթինի եալընըղ պիղէ պըրագմըշ օլուր, պունուն իշին տէ սահիհ գուրպան քէնտիսի Աւագ հինգչաթթիտէ իւճատ վէ թէէսիս էթմէմիշ օլուր. պունլարըն հէփսի մէշհուր վէ ալիմ վասգըվէճ Աստուածաբանըն թարիֆլէրի տիր :

ՇԱ. Պատարագ գուրպանընտա իշպու իքի խուսուսուն պուլունմասը մուգթագի տիր. եանի էվլէլա հաղորդութիւնտա Գրիստոսուն թէնինին վէ գանընըն, եախօտ տահա աչըղը Գրիստոսուն ասըլ մէվճուտ պուլունմասը, սանիյէն Գրիստոսուն խաչ իւզէրինտէ սունտուղու գուրպանըն իպրագ օլմասը վէ հուզուրա կէլմէսի, Գրիստոսուն թէնի վէ գանը, եախօտ Գրիստոս թէքմիլ ինսանլըղը վէ Սլլահլըղը իլէ հաղորդութիւնտա մէվճուտ պուլունուր օլտուղունու պէյան էթտիք. վէ սանիէն Գրիստոսուն խաչ իւզէրինտէ սունտուղու գուրպան պատարագտա իպրագ օլտուղու տա պէտիհի տիր : Բրօթէսթանլար պիլէ խաչ իւզէրինտէ սունուլան Գրիստոսուն գուրպանընըն զիքրի պատարագտա իճրա օլունտուղունու մուգիրը տիրլէր :

ՇԲ. Գուրպանլար վագթինտէն իսիլէրինի ալարագ, թապիաթ

նօմոսու գուրպանը , վէ եաղըլմըչ նօմոս գուրպանը թէսմիյէ օլու-
նուր իտիլէր . պաղը տա մատտէսինտէն , զոհ , վէ գուրպան , պաղը
զէպհ օլմագ , պաղը մաղֆիրէթ աֆիլըզ գուրպանը : Պաղը տա մա-
գամընտան , եանի (holo austa) եախօտ սուհհ հէտիյէսի գուրպանը
(hostiae pacificae . hostiae pro peccato) մագսէտինտէն (atrestica) ու-
պուտիյէթ գուրպանը . եանի Ալլահա Օնունյա իթաաթ վէ ուպուտի-
յէթ մուամէլէսի իպրագ օլուր : Պաղը պատարագ թէչէքքիւր գուր-
պանը թէսմիյէ օլունուր . եանի օլունան ինայէթի ըապպանի իչին , թէ-
չէքքիւր նիյէթի իլէ : Պաղը իսթիրհամ վէ ըիճա գուրպանը (impet-
ratoria) Ալլահտան ինայէթ ալմագ նիյէթի իլէ : Պաղըլարը քաւու-
թեան , մաղֆիրէթ գուրպանը , եանի Ալլահա զարչը կիւնահ վէ
հաղարէթ իչին Ալլահըն տարղընլըղընը թէսքին էթմէք նիյէթի իլէ :
Պունլարըն հէփսի էսկի տհտըն գուրպանլարը թագսիմի վէ խասիյէթ-
լէրի տիր : Յէնի տհտըն գուրպանը , եանի Քրիստոս էֆէնտիմիլլին
եալընըզ պատարագ գուրպանը պունլարըն հէփսինի ճամի վէ խա-
սիյէթլէրինի էն Ֆայըզ տէրէճէտէ համիլ վէ շամիլ օլուպ , հէփսին-
տէն իւսթիւն , հէփսինտէն ալա վէ մուգատտէս տիր :

ՇԳ . Պու գուրպանըն սըհէթինի Բրօթէսթանլարըն սէրկէրտէսի
պուլունան Գալվին վէ մայէթինտէքիլէր , եանի Մվինքիլիանլար ,
Սօկէնիանլար վէ սայիրէ , աչըգտան ինքեար էթտիլէր , հաթտա Գալ-
վին հաղորդութիւն սըրընտա Քրիստոսուն հաղըր պուլունտողունու
ինքեար էթտիլի իչին . մութլագ Քրիստոսուն պատարագ գուրպանը-
նը տախի ինքեար էտէճէյի պէտիհի տիր : Կէլլիմ Լութերականլարա
պունլար հէր նէ գատար քի Քրիստոսուն . հաղորդութիւնտա ինսան-
լըղը Ալլահլըղը իլէ հաղըր մէվճուտ պուլունտողունու իգրար վէ
թաստիգ էտէրսէլէր տէ Քրիստոսուն պատարագ գուրպանընը քիւլ-
լիէն ինքեար , վէ նէֆրէթի ալէմ թէսմիյէ էտէրլէր . Քրիստոսուն
խաչ իւզէրինտէքի իճրա օլունան գուրպանընա քէէննի թահգիր վէ
մուզիր տիր : Պունլարա զարչը իշպու մուգատտէս գուրպանըն սըհ-
հէթինի շէօլէ թաստիգ վէ պէյան էտէրիզ :

ՊԱՊԸ ԵՎՎԵԼ

ՊԱՏԱՐԱԳՏԱ ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ԻՃԱՏ ԷԹՏԻՅԻ ԱՍԸԼ ՎԵ ՍԱՀԻՀ
ԳՈՒՐՊԱՆԸ ՀԵՄ ՎԱՐ ՀԵՄ ԱԼԼԱՀԱ ՍՈՒՆՈՒԼՈՒՐ

ՇԴ . Խաչա չըգմագտան պիր կիւն էվէլ Քրիստոս էֆէնտիմիլ
ոօն սօֆրատա հաղորդութիւն սըրընընը թէէսիս էթտիլինտէ Ալլահա
պիր սահիհ վէ ասըլ գուրպան սունտու , վէ քէնտիսինին իճատ ու

իճրա էթտիյի իշպուս գուրպանընը սունսունլար տէյի , քէնտի առաք-
եալլարընա վէ օնլարըն խալէֆլէրի պուլունաճագ քահանայլարըն
ճիւմէսինէ , պունու պէնիմ զիքրիմ իչին էտին , թէնպիհի իլահիսի
իլէ էմր էթտի . Վասգուզէժ Աստուածաբանըն գավլինճէ , տիկէրինէ
միւնասիպէթի օլան գուրպանըն թապիաթը իգթիզապընճա , գուր-
պան ապըլ գուրպան օլուն տէյի , իքի շէյ լազըմ տըր . էվվէլա սու-
նուլան զաթըն ապըլ վիճուտու վէ հուզուրու լազըմ տըր , սանիչէն
պու գուրպան քէնտի միւնասիպէթի օլան տիկէր մութլագ գուրպա-
նըն նիշան վէ իշարէթինի քէնտինէ ճէլպ էթմէլի : Կէլէլիմ քի , պա-
տարագ գուրպանընտա , էքմէլին վէ շարապըն սուրէթլէրի թահաղն-
տա , Քրիստոս էֆէնտիմիզին թէնի վէ դանը . եախօտ թէքմիլ Քրիս-
տոս քէնտիսի հազըր վէ մէվճուտ պուլունուր . նասըլ քի հազըրդու-
թիւն պահսընտա պէյան էթտիք : Իշթէ սունուլան զաթըն ապըլ վի-
ճուտու վէ հուզուրու : Իքինճի , գուրպանըն շարթը պու տուր , քի
մութլագ գուրպանըն նիշան վէ զիքրինի ճալիպ օլուն . պա-
տարագտա կէրէք էքմէլին վէ կէրէք շարապըն այրը այրը միւսպա-
րէքլէնմէսի իլէ , Քրիստոսուն թէնինին վէ դանընըն խաչ իւզէրինտէ
պիրի պիրինտէն այրըլտըզընը : Վէ Քրիստոսուն էօլմէսինտէ Ալահա
սունտուղու մութլագ գուրպանը ալէմին ֆիքրինէ պատարագ կէթի-
րի . վէ պունուն իլէ պէրապէր Ալահըն հէր շէյէ գատիր վէ հէր
շէյին մութլագ սահիպի օլտուղունու , վէ հէր շէյին հայաթընըն վէ
մէմաթընըն ամիրի վէ սահիպի օլտուղունու թաստիգ վէ թագրիր է-
տէր : Պատարագ պու իքինճի շարթը տախի շամիլ տիր . եանի Քը-
րիստոսուն պատարագ գուրպանը խաչըն մութլագ գուրպանընը զիքր
էտէր . վէ ֆիքրիմիզէ կէթիրիր օլտուղունու բրօթէսթանլար պիլա
թէրէտտիւտ թաստիգ էտէրէր :

ՇԵ . Շուրասընը տա պիլմէլի քի , Քրիստոսուն սօն սօֆրասա
սունտուղու գուրպանը , Քրիստոսուն խաչ իւզէրինտէ սունուլաճագ
մութլագ գուրպանընը շամիլ իտի . վէ չիմտիքի պատարագ գուրպա-
նը խաչ իւզէրինտէ սունուլմուշ մութլագ գուրպանընը շամիլ տիր ,
վէ օնու զիքր էտէր . պու խաչըն գուրպանընը իպրագ էթմէք , վէ
օնա օլան միւնասիպէթ սրբագործութիւնտա մէվճուտ , վէ օնա խաս
վէ թապիի օլտուղունտան , տէմէք քի պատարագըն գուրպանը տա-
խի թապիի վէ ապըլ գուրպան օլմասը լազըմ տըր , չիւնքի խաչտա-
քի Քրիստոսուն վիճուտինին սունուլմասընը վէ գանընըն սէօքիւլմէ-
սինի իպրագ վէ իշարէթ էտէր , վէ սունուլան պատարագ եինէ օլ
խաչտաքի մութլագ պատարագ տըր :

Տէմէք քի պատարագ գուրպանը սահի՜ Քրիստոսուն գուրպանը
տըր : Տէֆա խաչըն գուրպանը ումումի վէ պիւթիւն տիւնեա իչին
գուրպան օլտու , հէյքէլին գուրպանը մախսուսի , եանի խաչըն
գուրպանը սէլամէթիմիզլին սէպէպի ումումիչէսի օլտու , լաքին սե-

զանքն գուրպանը սէպէպի մախսուսի, չէշմէ վէ տէստի միսալի, հէր նէ գատար քի տէստինին սուշու չէշմէտէն ալընըպ սու ճիհէթի իլէ իքիսի տէ պիր իսէ տէ, լաքին տէստի հէր քէսէ մախսուս տուր. տէյիլ չէշմէ, եախօտ խաչըն գուրպանը հէր քէսէ, սէզանընքի տէստիլէրէ միւնդասէմ, վէ հէր քէսէ մախսուսէն վէրիլիր :

ՇԶ. Եահուտիլէրին զատիկի գուզուշու գուրպան քէսիպ եշմէ իլէ իճրա օլունտուղունտա, սահիհ պիր գուրպան օլուր ուտու. Գըրիստոս պու գուզունուն եէրինէ հաղորդութիւն սըրընը իճատ էստիպ, քէնտի թէնինի վէ գանընը սունտու. էկէրչի եահուտիլէրին զատիկ գուզունունու քէսիպ եշմէսի էսկի աջը ատէթ նօմոսունա կէօրէ սահիհ գուրպան իտի իսէ, քէզալիք Գըրիստոսուն թէնի վէ գանը եէնի անտըն նօմոսունա կէօրէ սահիհ գուրպան տըր. պու ֆէրզ իլէ քի, իարայէլին գուզունուն գուրպանը քէնտինճէ պիր գուրպան իտի. լաքին Գըրիստոսուն սունտուղու գուրպան, սօնրա տան սունուլաճագ խաչըն գուրպանընա միւթաալլիք վէ միւնասիպէթի օլան պիր գուրպան օլտու. Էօյլէ իսէ շիմտիքի պատարագ թէքթի օլան պիր գուրպան տըր. հաթտա խաչըն գուրպանը ումուլ իչին օլմիլ պիր գուրպան տըր. հաթտա խաչըն գուրպանը ումուլ իչին օլմասը սէպէպինտէն, խարիճի սայըլըր, լաքին պատարագ գուրպանը մախսուսի օլտուղու իչին հէր պիրիմիլզէ այիտ վէ խաս օլուր :

ՇԷ. Տէֆա հաղորդութիւն սըրընը Գըրիստոս իճրա էթտիլինտէ (Մարթ. ԻԶ. 28.) « Պու եէնի անտըն դանը տըր », տէյէրէք իճատ էթտի. եէնի անտըն դանը տէմէք, էսկի անտըն գանընա միսլիլէթի մուլթաղը տէմէք տիր. մատէմ էսկի անտաքի Մովսէսին (Եւէյ. ԻԴ. 8.) « Պու անտըն դանը տըր քի, Ալլահ սիլզին իլէ ագտ էթտի » տէմէսինտէ, տանայը գուրպան քէսիպ, գանընը էլինէ ալըպ Ալլահա գուրպան սունարագ ճէմաթըն իւզէրինէ սէրփտի. քէզալիք Գըրիստոսուն թէնի վէ գանը. « Իչին պունտան պու պէնիմ գանըմ տըր. եէնի անտըն » տէմէսի իլէ Գըրիստոս սահիհ պիր գուրպան սունտու. Էկէրչի Մովսէսին սունտուղու գուրպանա, Գըրիստոսուն քէնտի սունտուղու գուրպանը, գուրպան ճիհէթի իլէ պէնդէր օլմամըլ օլսայըտը. Գըրիստոսուն պու « Իչին պունտան հէվինիլ, պու պէնիմ գանըմ տըր եէնի անտըն, քի սիլզին վէ չօղլար իչին կիւնահլարըն աֆվընա պինաէն տէօքիւլիւյօր », տէմէսի, վէ սայիր Գըրիստոսուն Ալլահանի սէօղլէրի օլ վագըթ վահի վէ մանասըղ օլուր ուտու. պունու Գըրիստոս էֆէնտիմիլզին հաղգընտա տէյիլ սէօյլէմէք, տիւշիւնմէք պիլէ աջը խէթա օլտուղունտան, Գըրիստոսուն էքմէք իլէ շարապը քէնտի թէնինէ վէ գանընա թէպտիլ էտիպ, վէ « Ալըն եէյին պու պէնիմ թէնիմ տիր. վէ իչին պունտան պու պէնիմ գանըմ տըր, եէնի անտըն » տէմէսինտէ, Ալլահա սահիհ գուրպան սունտու. հէմ պու գուրպան Մէլքիսեղեկ քահանայապետին գուրպանը ուսիլի իւզէրէ օլտու, եանի էքմէք վէ շարապ սըրըր ալթընտա վու

գու պուլտու , վէ մատամ քի Գրիստոս Մեղքսեղեկին քեահինլիյի տտէթի իւզէրէ քահանայապետ օլտու . էօյլէ իսէ , Գրիստոսուն գուրպանը տա ծնուն սահիհ գուրպանը կիպի օլտու (Եֆր. Է. 17.) :

ՇԸ . Թըպղը Պօղոս առաքեալ պէօյլէ պունու թաստիգ էտիյօր , (Եֆր. Թ. 14. 15.) « Պունուն իչին պիլիմ հէնի անտըն վասիթասը Գրիստոս տուր » : Պիր անտ թէէսիս օլմագ իչին գուրպան իլէ վէ գան իլէ իճրա օլունուր . վէ Մովսէս տախի պէօյլէ էթտի . (Անդ. 20.) « Պու անտըն գանը տըր քի Ալլահ սիզին իլէ ազտ էթտի » , վէ նօմոստա պուլունանլարա տա պու միսիլիւ չէյլէր իլէ (նօմոսճա) փաքլանմագ լաղըմ իտի , վէ ասըլ սէմավի օլանլարա (եանի քրիսթիյանլարա) ծնլարտան տահա զիյատէ օլան գուրպանլար իլէ . զիրա էլ իլէ եափըլմըչ հէյքէլէ ('ի սրբութիւնն) կիրմէտի . . . անճագ կէօյլէրէ . . . տէյիլ քի պիր չօգ տէֆա քէնտինի պաչ քեահինլէր միսալի , գուրպան սունսուն , քի պէ հէր սէնէ պաչգալարընըն դանը իլէ հէյքէլէ կիրսին . եօղսա էվլէլինտէն պէրի ծա չօգ տէֆա է-զիլէթ չէքմէք իճապ էտէր իտի . լաքին չիմտի պիր քէրրէ իլէ սօնունա գատար կիւնահլարըն տէֆի իչին քէնտի գուրպանը իլէ դանիլրէ չըգմըչ տըր » : Վէ « Նասըլ քի ինսանա պիր քէրրէ էօլմէք վար . . . քէզալիք Գրիստոս չօղլարըն կիւնահլարընը գալտըրմագ իչին պիր քէրրէ գուրպան սունուլմուչ » : Տէմէք քի Գրիստոսուն սունտուղու գուրպան , քի կէրէք խաչըն գուրպանը օլտուն , վէ կէրէք Աւագ հինգչարթի կիւնիւնտէ թէէսիս էթտիյի գուրպան օլտուն . հէմ սահիհ գուրպան օլտու հէմ էսկի գուրպանլարտան փէք քէրամէթիլ վէ փէք Փայիգ իտի . զիրա (Եֆր. Ը. 6.) « Տահա էյի պիր անտըն վասիթասը տըր . պա խուսուս քի Գրիստոս Ալլահ թարաֆընտան եէմին իլէ քահանայապետ օլտու , վէ պու տա տէյիլ Ահա-րօնուն քեահինլիյի իւզէրէ , իլլա Մեղքսեղեկին . . . » :

ՇԹ . Էսկի նօմոս միւճիպինճէ , վէ հէր սէնէ քահանայապետ , պիր քէրրէ սրբութիւն սրբոց թէսմիյէ օլունան խորանա , եանի հէյքէլին իքինճի կիղլի տայիրէսինէ կիրիպ , կէրէք քէնտի նէֆսի իչին . վէ կէրէք քեաֆֆէյի ճէմաաթա վէթիլ օլտուղունտան ծնլարըն հէփսի իչին գուրպան սունար ըտը . լաքին սունտուղու գուրպան , նէ ճէմաաթը նէ տէ քեահինի քէնտի կիւնահլարընտան խէլաս էտէպիլիլ իտի . ծնուն իչին պէ հէր սէնէ վէլէվ կիւնահ իլլէմէմիչ օլսայըտը . կէրէք քէնտի վէ կէրէք ճէմաաթ մութլագ եէնի սէնէտէ թէքրար խորանա կիրմէլի իտի . վէ թէքրար ախէր տանալար վէ էր-քէճլէր քէսիպ , գուրպան սունմալը իտի . զիրա էրքէճլէրին վէ տանալարըն գանը իլէ կիւնահ աֆվլըղը օլմագ իտի : (Եֆր. Ժ. 1. 2. 3. 4. 11. 12.) « Ամմա (Գրիստոս) պու կիւնահ իչին պիր թէք պատարագ սունտու » : Վէ (14.) Զիրա պիր պատարագ իլէ փաքլէնմիլլէրի (եանի իման կէթիլմիչ քրիսթիյանլարը) տայիմի սուրէթ-

տէ թէքմիլ էթտի • Իշթէ էկէրչի էսկի նօմոսուն պէ հէր սէնէ սու-
նուլան տանալար գուրպանը գուրպան ատտ օլունույօրսա , Գրիստոս
սուն տախի պու էճիտէն պիհադզըն իշպու զիյզըյմէթ թէնինին
գուրպանը սահիհ գուրպան տըր :

ՇԺ • Պիր տէ շուրասը տիգգաթա շայան տըր քի , Գրիստոս քէն-
տի վիճուտինին գուրպանընը , եանի խաչըն իւզէրինտէքի գուրպա-
նը պիր քէրրէ սունտու : Վէ պու գուրպան պիր թէք գուրպան տըր .
« Ահա գառն Աստուծոյ » նասըլ քի Գրիստոս Ալլանըն գուրուսու պիր
տիր . գուլու իքի տէյիլ տիր քի իքի գուրպան օլտուն . օ քի ինսա-
նըն կիւնահընը գալտորաճադ իտի . քէզալիք խորանըն գուրպանը տա
պիր տիր . եանի հէր սէնէ տիկէր էրքէճէ , տիկէր տանայա միւհթաճ
տէյիլիդ . անճադ Գրիստոսուն օլ պիր թէք վիճուտինի , քի խաչըն
իւզէրինտէ սունուլտու , եինէ օնու կիւնահլարըմըզըն ափվլըզը իշին
եէվմիյէ Ալլահա գուրպան սունարըզ . նասըլ քի Գրիստոսուն խաչ
իւզէրինտէ սունուլան գուրպանը սահիհ գուրպան օլտու իսէ , քէ-
զալիք խորանըն , եանի հէքէլին գուրպանը տա սահիհ գուրպան
տըր . եանի էքմէք իլէ շարապըն թանտընտա սունաուղուսուզ գուր-
պան , պատարադ , եինէ օլ սահիհ գուրպան տըր : Վէ խաչըն մութ-
լադ գուրպանընըն հիքմէթլի այնը տըր . վէ նասըլ քի (Յ՝Վ՛ Զ . 9 .)
իքի պալըզ վէ պէշ էքմէք Գրիստոսուն գուվվէթի իլէ պինլէրճէ
վէ զիյատէ չօղալտը վէ պալըզ հիյէթի եինէ պալըզ գալտը իսէ ,
քէզա պատարադտա , Գրիստոս վադաա պիր , ամմա օլ պիր թանէ
պին թանէ օլուր , պին քէրրէ սունուլուր :

Պուրատա Պօղոս առաքեալըն ֆիքրի Գրիստոս էֆէնաիմիղին պա-
տարադը պիր թէք տէֆա օլմասը իւզէրինէ տէյիլ տիր . անճադ հա-
ւատացեալ եահուտիլէրէ էսկի նօմոսուն գուրպանլարընըն քէրամէ-
թինի , Գրիստոս էֆէնաիմիղին եէնի նօմոսունուն գուրպանընըն քէ-
րամէթի իլէ բուպար էթմէք տիր , եանի էսկի գուրպանլար տանա-
լար գուրպանը իտիլէր . եէնի գուրպան Գրիստոսուն (Եբբ . Է . 27 .)
քէնտի վիճուտինին գուրպանը տըր , էսկիլէր պէ հէր սէնէ պաշգա-
լաչըր իտի (Թ . 25 .) եանի քահանայապետլէր պէ հէր սէնէ տիկէր
տանալար պուլմայա մէճպուր իտիլէր . լաքին Գրիստոսուն եէնի նօ-
մոսունտա սունաուղուսուզ . եինէ օլ պիր թէք պատարադ տըր , ա-
խէրինէ լուղուս Եօզ տուր , վէ տիւնեանըն սօնունա գատար սունա-
ճաղըմըզ օլ պատարադըն այնը տըր . քի պիղէ խաչըն իւզէրինտէ
սունաճադ պատարադընըն սահիհ զիքրի օլտուն տէլի , իճատ վէ թէ-
էսսիս էթտի . Ահարօնուն քահանայլըզը իւզէրինէ տէյիլ . խնյըր ,
անճադ Միլքիսեդեկին ուսիլի իւզէրէ . զիրա էսկի գուրպանլար ին-
սանա կիւնահ ափվլըզը վէրէմէզ իտիլէր . (Ժ . 3 . 4 .) լաքին Գրիս-
տոսուն եէնի ահարնտա կիւնահլար իշին սունուլան պիր պատարադը
իլէ , վէ տայիմի սուրէթտէ օլ պատարադըն գուվվէթի վէ լուէթու

իլէ ալէմէ լուծուֆ վէ կիւնահ աֆվլըղը պախշ էտէր :

Գրիստոսուն խորան գուրպանը Մէլքիսեդեկին քահանայկլի ուսի-
լի իւզէրէ հէնի ահա թէամիյէ օլունտու , վէ էսկի ահտտան փէք քէ-
րամէթլի . հաթտա հէնի ահա թէամիյէ օլունտուղու իշին էսկիսինի
չիւրիւթտու . օնուն քի պիր քէրամէթի հօզ ուտու : (Եբբ. Ի. 18.) :

ՇԺԱ . Բրօթէսթանլար Պօղոս առաքեալըն պու սէօղէրինի սաֆ
հիւրէք քիմսէլէրէ օգույարազ , պատարազ հօզ տուր , Գրիստոս պիր
քէրրէ պատարազ օլտու , վէ տիւնեա սօնունա գատար հէթէր տէ-
մէլէրի իլէ , պատարազը ինքեար էթմէյէ գալգըշըրար : Մէրամ
հազգը արամազ տէյիլ . իլլա քիլիսէտէ պուլունան հազգը ինքեար
էթմէք տիր :

Եօգարըտա կէթիրտիլիւիզ իսպաթլարա միւրաճաաթ օլունսա ,
Աւազ հինգշարթի կիւնիւ թէէսսիս օլան սըրրտա , էքմէք իլէ շարա-
պըն սուրէթլէրի թահտընտա թէքմիլ պատարազ վար տըր , օ տա
Մելքիսեդեկ քահանայապետին ուսիլի իւզէրէ . պու պատարազըն
իսմի « Պատարազ նորոյ ուխտի » . հանի հէնի ահտըն պատարազը
թէամիյէ օլունուր : Ելէր պու պատարազ , պատարազ օլմասա իտի ,
չիւնքի շէյթանըն սօֆրասը տէմէ իլէ , փութլարա սունուլան գուր-
պանը անլաթմազ իսթէր քէզալիք Ալլահըն սօֆրասը Գրիստոսուն
գուրպանը թէամիյէ օլմազ իտի : Թէքրար Պօղոս առաքեալ (Եբբ. Ժ.
29.) պու պատարազը , հէնի ահտըն գանը թէամիյէ էտիյօր : Վէ
(19.) « Գարընտաշլարըմ , պունտան պէօյլէ Յիսուսուն գանը վասի-
թասը իլէ ազիզլիք հէյքէլինէ տուխուլ էթմէյէ ճէսարէթիմիզ վար
տըր . քի պիղէ հէնի պիր թարիզ իլէ թէնինին փէրտէսի իլէ թէճ-
տիտ էթտի » : Տէֆա (ԺԳ. 10.) « Պիղիմ սօֆրամըզ վար տըր , քի
օնտան էսկի հէյքէլին մէէմուրիյէթլինտէ կէզէնլէրին թաամ էթմէյէ
սէլահիյէթլէրի հօզ տուր . հանի հահուտի քահանայկլի Մովսէսին
նօմոսու մուճիպլինճէ տահա հէյքէլտէ գուրպանլար սունուպ իճրա
էտիյօրլար . լաքին պիղիմ սօֆրամըզտան տա հէմէյէ միւզթէտիր տէ-
յիլ տիրէր » տէյօր . սէպէպի , չիւնքի պու սօֆրա օլ սօֆրա տըր
քի , աւետարանիչլէր (Մարթ. ԻԶ. 26. Մարկ. ԺԳ. 22. Լուկ. ԻԲ. 17.)
հաղըյօրլար . նասը քի հօգարըտա ղիքր էթտիք : Տէֆա օլ սօֆրա
տըր քի Պօղոս առաքեալ (Ա. Կորն. Ժ. 20.) հաղըյօր , պունու շէյ-
թանըն վէ փութլարըն սօֆրասընա պէյնղէթմէլին : Տէֆա (ԺԱ. 23.)
էօյլէ պիր գուրպան սօֆրասը տըր քի , օնտա էֆէնտիմիղին թէնինէ
վէ գանընա իլհազ օլուրուզ , վէ հէր քիմ իճապ էտէն շուրութ իլէ
պու սօֆրայա հաղաշմազսա , վէ թէքլիֆսիղճէ վէ բրօթէսթան մի-
սալի վէ ղիւլիւմիւնճէ պայաղը էքմէք տիր Գրիստոսուն պիր չըպ-
լազ ղիքրի տիր տէրսէ . քէնտի ճանընա հէլաք հէր վէ իչէր (29.) :
« Զի որ ուտէ եւ ըմպէ անարժանութեամբ , դատաստան անձին իւ-
րում ուտէ եւ ըմպէ » :

ՇԺԲ. Մուսախարէն Գրիստոսուն թէնպիհի իւահիսինէ թաթպի-
գէն հէր վազըթ պու գուրպանը կերէք առաքեալար վէ կերէք և
կեղեցի Գրիստոս էֆէնտիպին խաչտա սունուլան մութլազ գուր-
պանըն զիբրի ճէմիլի իչին իճրա էթտի, վէ նաարը քի Մովսէսին ահ-
տը պէ հէր սէնէ գան իլէ թէճտիտ, վէ զիբր օլուր ուտու, քէզա-
լիք Գրիստոսուն Ալլահանի ահտը օնու քի պիզլէր իլէ Ալլահըն պէյ-
նինտէ պաղլատը. միւճէրրէտ գան իլէ թէճտիտ վէ թէզէքքիւր օ-
լուր ուտու, քի Պօղոս առաքեալ պու էճիլտէն Մովսէսինքինի տէ
պիզլիմ գուրպանա պէյնզէտիպ տէյօր, (Եբր. Թ. 18.) « Իմտի նէ տէ
էվլէլէրի ահտ գանսրղ թէքէրրիւր օլուր ուտու » : Տէմէք քի Գրիս-
տոսուն եէնի ահտը տա մութլազ գան իլէ թէքէրրիւր էտէր : (Ա.
Կոր. Ժ. 15.) « Սիզ գարար վէրին չու տէտիյիմէ » տէյօր, Պօղոս ա-
ռաքեալ, « միւսպարէքլէտիյիմիզ գատէհ Գրիստոսուն գանընըն իլհագ-
լըղը տէյիլ մի տիր. օլ միւսպարէքլէտիյիմիզ էքմէք Գրիստոսուն
թէնսինի իլհագլըղը տէյիլ մի տիր » :

ՇԺԳ. Իշպու հաղորդութիւն խուսուսունտա աղիզ քիթապըն օլ
գատար աչըզ եազմասը իւզէրէ, եինէ պու սահիհլիքէրի ինքեար է-
տիպ, աղիզ քիթապը քէնտի էֆքեարը ֆասիտէլէրինէ չէվիւրմէք
հէմ պէօյլէք քիւֆիւր տիւր, հէմ ինսան ճինսինէ պէօյլէք պիր դա-
զէպ վէ ճէզա տըր. անառակ որդինին քէնտի փէտէրինին սաատէթ
վէ ինայէթ խանէսինի թէքը էտիպ, ույղունսուզ վէ աճընաճազ հալ-
լէրէ, վէ սէֆալէթէ տիւշար օլուպ, վէ տօնուզ կիւտմէք մէճմու-
րիյէթինէ սարըլըպ. անտէն տէ պիր ֆայիտէ կէօրմէյէրէք, եմ փէ-
տէր, կէօյլէրէ վէ սանա գարչը խէթա իչէտիմ, կիւնահարըմը աֆի
էթ, տէտիյի կիպի, աճապա կիւն օլուրմու օլա քի, հէփ հօլու շա-
չըրմըշար Գրիստոսուն քիլիսէսինէ միւրաճաաթ էթսին վէ թէքար
իւք սաատէթլէրինի պուլտունլար :

ՇԺԴ. Սինօթլարըն վազըթ պէ վազըթ գուրպան (պատարազ)
իւզէրինէ զուհուր էտէն միւթէատտիտ գարար վէ գանունլարը. պիլ
ֆարզ (Նիկէա Ա. Կառն. ԺԳ : Լառօթիէառ Կառն. ԺԹ. վէ ԾԸ : Թօլէ-
էառ Կառն. Ե. վէ Տրիքէիէառ Նիսի. ԻԲ. Կառն. Ա. Բ.) : Պու սահիհ-
լիկի չէմա կիպի թաստիզ էտէրլէր : Տէֆա քիլիսէնին իւք էյյամըն
տան չիմտիյէ տէկին ալունեանըն չար էթրաֆընտա ճարի օլան պա-
տարազ գայիտէսի, վէ մուսխարէն առաքեալարա էն եազըն օ-
լան հայրապետլէրին չէհատէթլէրի, վէ կանոնական ապաշխարու-
թիւն իւզէրինէ եազտըղըմըզտա, ապաշխարողլար նէ կէօնէ պատա-
րազտա, վէ պատարազըն նէրէսինէ գատար տուրաճազլարը, վէ
քիմլէր պատարազտան չըգաճազ, վէ քիմլէր գալաճազ, եազտըղը-
մըզ Գրիստոսուն քիլիսէսինտէ իշպու պատարազ սըրրը էքրէմին ին-
րա վէ ինֆազ օլտուղունու սուրէթի քեաֆիյէտէ պէյան էտէրլէր,
չաթտա հէր վազըթտա, քիլիսէ ըուէսսայը ըուհանսլէրի, եպիսկո-

պոսլար, վարդապետներ վէ քահանայար ձեռնադրութիւնլարը . « Առ քեզ իշխանութիւն պատարագ մատուցանելոյ » եանի Քրիստոսուն թէ- նինին վէ դանընըն պատարագընը եէվմիյէ սունմայա արըգլարը սէ- լահիյէթ պունու թաստիգ էտէր : Պունլար վէ պունլարա պէնդէր, հէր միլէթէրին մաշտոցլարը վէ պատարագամատոցլարը, վէ քիւ- սէտէ մահֆուզ թալիմաթլարը աչըգտան կէօսթէրիւրէր քի, միւթէ- մատի սուրէթտէ իշպու մուգատտէս պատարագ գուրպանը վար սըր . վէ եէվմիյէ քիւիսէլէրտէ իճատը օլտուղունու իսպաթ էթ- մէք բրօթէսթանլարա տիւշէր . հանկը հայրապետ պունու իճատ էթ- տի խէ, պիզէ կէօսթէրսինլէր, պիզ տէ վազ կէչէլիմ, լաքին նէ գատար չալըշսալար, էնճամընտա էքմէք իլէ շարապըն գալիտէյի մուգատտէսինի Քրիստոսուն էն էվէլ իճատ էթմիշ օլտուղունու պուլուրլար, վէ պունու քէնտի զիքրի ճէմիլի իշին էթմէք թէնպիհ օլտուղունու վէ պու թէնպիհին եինէ Քրիստոստան վէրիւմիշ օլտու- ղունու կէօրիւրէր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՊԱՏԱՐԱԳԸՆ ԳՈՒՐՊԱՆԸ ՀԵՄ ՍԱՂԼԱՐԸՆ ԿԻԻՆԱՀԼԱՐԸՆԸՆ
ՎԷ ՃԵԶԱԼԱՐԸՆԸՆ ԱՅՎԸՆԱ ՀԵՄ ՏԵ ԷՕԼԻԻԼԵՐԻՆ ՃԵԶԱԼԱՐԸՆԸՆ
ԱՅՎԼԸԸՆԱ ՄԻԻԳԹԵՏԻՐ ՎԷ ՄԻԻՍԹԵՖԻՏ ՏԻՐ

ՇԺԵ . Շիմտիյէ գատար եազըմըշ օլան խուսուսաթտան, պի- ղիմ եէվմիյէ սունտուղումուզ պատարագ գուրպանը, խաչըն գու- պանը իլէ այնը պիր, վէ օնուն տէվամը օլտուղունու թաստիգ էթ- տիք, եանի իքիսինին տէ պիր օլտուղու, վէ պիրի պիրինտէն տին- ճէ վէ ագայիտճէ պիր ֆէրգի օլմատըղը թէպէյիւն էթմիշ տիր : Պատարագըն կիւնահլարըմըզա աֆվըգ պախշ էթմէյէ քէրամէթի օլտուղունու տախի մուխթասարճա եազալըմ :

ՇԺԶ . Լաքին պուրատա տիգգաթա չայեան պիր գաչ շէյէր իսպար էթմէք լազըմ տըր : Եվվէլա խաչըն գուրպանը, պիր սիւ- րէթ իլէ կիւնահլարա աֆվըգ պախշ էթտի, վէ շիմտի տէ հէյքէլին գուրպանը տիկէր պիր սուրէթ իլէ կիւնահը աֆվ էտէր : Զիրա խա- չըն գուրպանընտա Քրիստոսուն քեաֆֆէյի էճիր վէ իսթիհագընըն խիթամը, վէ թէմամ մէճմուրի պուլունտուղունտան, ումուրի սու- րէթտէ խէլասըմըզա վէ կիւնահլարըմըղըն աֆվըղընա, վէ քեաֆֆէյի լուրթլարըն պիզէ իհսանընա վէ իթասընա պատի օլտու . լաքին Քը- ղիստոսուն էվմիյէթէրինին էճիր վէ իսթիհագը պիզլէրտէ կէչսին

տէյի , հէյքէլին գուրպանը տախի պիր ալաթ եա պիր փէօրէնք կի-
պի տիր . եախօտ խաչըն էճիրի չէշմէյէ , վէ պատարագընքի չէշմէ-
տէն տօյան տէստիյէ պէնդէր . նասըլ քի պազը էսրաբըն վասիթասը
իլէ Գրիստոսուն էճիր ու իսթիհագըը պիղլէրէ թագսիւմ օլունուր ,
լաքին իշպու լութֆ վէ Գրիստոսուն էղլիյէթլէրինին իսթիհագըը հէր
սըրըըն քէնտինէ խաս վէ մախսուս օլան սուրէթի իլէ պիղլէրէ ի-
նամ վէ իհասն օլունուր :

ՇԺԵ . Սանիյէն . հէյքէլին գուրպանը պիլվասէթա (միջապէս)
կիւնահլարը փաքլէր . եանի լութֆ եարտըմընա մուվաֆֆադ օլմա-
յա գատիր տիր : Վէ պու եարտըմ իլէ պիր ատէմ , կէրէք քէնտի
մահուչափ կիւնահլարընտան խէլաս օլուպ , սալիլէնիր , կէրէք նու-
րելի ուֆադ կիւնահլարտան գուրթուլուր , վէ պու սալիլէնմէսին
տէ գավի գալմայա վէ թէրագգի պուլմայա ինսանլարա միւգթէտիր
վասիթա օլուր . եախօտ մէղքիւր Վասգըլէճ Սատուածաբանըն գալ-
լինճէ , հէյքէլին գուրպանը իսթիտա վէ իսթիրհամ սուրէթի իլէ
կիւնահլարըն փաքլէնմէսին պիլվասիթա միւէտտի վէ սէպէպ օլուր .
ամմա վաֆթիդ եա խոստովանանք սըրըը , պիլա վասէթա վէ թա-
պիաթլարը իղթիդասընճա կիւնահլարը աֆիլ էտէրլէր : Բէզա տիւն
եալի էլլիքլէր պապընտա պատարագըն իլինտէ հէր նէ քի տիլէր-
սէք , վէ մուվաֆֆադ օլուրսագ պիլ վասիթա վէ իսթիտա վէ իս-
թիրհամ սուրէթի իլէ մուվաֆֆադ օլուրուզ :

ՇԺԸ . Սալիսէն , քեաֆֆէյի Սատուածաբանլարըն իթթիֆագը ի-
լէ տէրիդ , հէյքէլին գուրպանը քէնտի գուվէթի մախսուսէսի իլէ ,
վէ հէր քէսին տէրունի գապիլիյէթինէ կէօրէ , եազինէն վէ պիլա վա-
սիթա կիւնահլարըն մուվագգաթ ճէզասընը տա փաքլէր . լաքին մութ-
լագ պու պէօյլէ տիրտէյի , քիլիսէ տահա պու խուսուստա պիր գարաբ
գըլմատը . պունուն իլին պէօյլէ ինանմագ տա ագայիտի տինիյէտէն
տէյիլ : Լաքին էղ ճիւմլէ պու տէտիլմիդ տին պապընա էն եագըն պիր
սահիհլիք տիր , քի եանի իշպու հէյքէլին գուրպան սէմէրէսի վէ է-
ֆալը միհմիլիլի մէհուլ ('ի գւրծոյ գործեցելոյ) նէշաթ էտէր ,
եանի կիւնահլըն ճէզասընը փաքլէր , օնու թէրգին էտէր , Վէ պու
տէտիլմիդ գուրպան սէմէրէսի . եանի մուվագգաթ ճէզա աֆիլ ,
եա փաքլէնմէսի եալընըդ տիրիլէր հագգընտա տէյիլ . էօլիւլէրին տա-
խի կիւնահլարտան նէշաթ էտէն միւթէպագի վէ մուվագգաթ կիւնահ-
լագընը իշպու սունտուղումուզ պատարագ փաքլէր . լաքին եար-
տըմ (օթանդակութիւն) թարիդի իլէ . տէյիլ քի մութլագ սուրէթ-
տէ : Հաթտա պատարագըն վասիթասը իլէ մուվագգաթ ճէզանըն
աֆիլ , էօլմիւլէրտէն իսէ , տիրիլէր իլին տահա զիյատէ սահիհ տիր :

ՇԺԹ . Բապիէն , իշպու հէյքէլին գուրպան սէմէրէսի գուրպա-
նըն իսթիհագընա նագարէն վագաա պիւրուսուս տուր . լաքին
պիղլէրին պու գուրպանտան թահսիլ էթտիլմիդ իհասն , էճիր վէ

սէմէրէ, մահտուտ վէ գարար ալթընտա տըր : Պունլար մէմուռէ
 Վասգըվէծ Աստուածաբանն միւգթադի իսթարլարը տըրլար : (Վաս-
 գըվէծ Գալ. Խորհրդայ Հաշտութեան վեճ. 230 Գլ. Ա. եւն.) Շուրասընը
 տա էյի պիլմէլի թի, Գրիստոսուն սաղլըղընտա Գրիստոսուն հէր
 պիր ամէլի, չիւնթի Ալլահանի անձ իլէ պիրլէշիլի իտի, տիւնեայը
 կիւնանտան գուրթարմայա միւգթէտիր վէ քեաֆի իտի, վէ էճիրի
 պիլա հուտուտ իտի . լաքին փէտէր ուլլանըն գարարը էգէլիսի իլէ
 մութլագ Գրիստոս էօլէճէք իտի, քի տիւնեա սէլամէթ պուլսուն,
 վէ կիւնանլարըմըզ գալգսըն . հօղսա պիլ խէլաս օլմագ իտիք . ան-
 ճագ պէր մուճիպի գարար Գրիստոս էօլիւպ, էճիրինին հէփսի իք-
 մալ օլմալը իտի . նասըլ քի Պօղոս առաքեալ (Եբր. Ե. 9.) « Վէ քէ-
 մալիլէթէ էրմէսի իլէ օնա իթաաթ էտէնլէրին ճիւմէսինէ էպէտի
 խէլաս սէպէպի օլտու » տէմիլ տիր : Իմտի պատարագ անճագ խա-
 չըն գուրպանընտան սօնրա, կիւնանլարըմըղն աֆվըղընը իհսան է-
 տէպիլտի . զիրա օլ վագըթ իսթիհագաղը վէ էճիրի, էօլիւմ իլէ իք-
 մալ օլտու, զիրա սաղ իքէն տահա էճիրի իքմալ օլմամըլ իտի, չիւն-
 քի տահա հէր եիւզիւնտէ էճիր գաղանապիլի իտի :

ՇԻ. Պատարագ գուրպանը լութֆ վէրի, վէ կիւնանլարըն
 աֆվըղընը, (Մարտ. ԻՁ. 29.) տան պէյան էտէրիզ . էքմէյի վէր-
 տիքտէն սօնրա, գատէհի ալըպ օնլարա վէրի, վէ տէր « Իլին պուն-
 տան հէփինիլ . զիրա պու պէնիմ գանըմ տըր եէնի ահտըն, քի չօզ-
 ար իլին կիւնանլարըն աֆվըղընա տէօքիւլիւր » : Տէմէք քի պատա-
 րագըն վէրտիլի աֆվըղ, կիւնա հաֆվըղը տըր . եախօտ կիւնահ-
 տան նէչաթ էտէն ճէզանըն փաքլէնմէսի տիր : Պիր տէ Գրիստոսուն
 սէօղլէրինէ էյի տիգգաթ օլունուրաս, պու գան չօզար իլին տէօ-
 քիւլիւր տէմէք, պու պատարագ չօզար իլին սունուլաճագ տէմէք
 տիր . նասըլ քի էսկի ահտա, էրքէճլէր գուրպանը գանը, ինսան-
 ար իլին սունուլուպ, իւզէրլէրինէ սերփիլի իտի, վէ պէ հէր սէ-
 նէ հէր քէսին գահիրէն վէ նօմօճա փաքլէնմէսի իլին սունուլսուն
 տէյի թէնպիս վար իտի : Քէզալիք եէնի ահտըն գուրպանը գանը,
 Գրիստոս էֆէնտիմիլին սէօղլէրինէ կէօրէ, կիւնանտան պիլիմ փաք-
 լէնմէմիլ . վէ կիւնանտան նէչաթ էտէն ճէզանըն փաքլէնմէսի իլին
 տէօքիւլիւր . խաչըն գուրպանընտան սօնրա Գրիստոսուն գանընըն
 իւճըրէթի խիթամ պուլմուշ տէյի, պատարագ կիւնանլարըմըզ մաղ-
 ֆիլրէթի օլտու, զիրա փէտէր ուլլանըն գարարը, Գրիստոս մութ-
 լագ էօլմէլի իտի : (Ղուկ. ԻԲ. 22 : Եբր. Ե. 9.) : « Վէ հաչան խի-
 թամ պուլտու իսէ, քէնտինէ թապի օլանլարըն սէլամէթինէ սէպէպ
 օլտու » :

ՇԻԱ. Պիր տէ գուրպանըն թապիաթը վէ մագսէտի Ալլահը
 գատիր վէ սահիպի մութլագ թանըմագ վէ գանըն վասիթասը իլէ
 հայաթըմըզ վէ մէմաթըմըզա Ալլահը միւգթէտիր պիլմէք . վէ կիւ-

նահլարտան էօթիւրիւ եարատանըմըզա միւրաճաաթ էթմէք , վէ կիւ-
 նահլարըմըզ իշին աֆվլըզ տիւմէք , եա ճէզասընը գալտըրմագ վէ
 աֆվլընը նիյազ էթմէք . վէ պիհագգըն հասըլ օլան Ալլահըն հիտտէ-
 թինի թէսքին էտիպ , օնուէն իլէ ինսանը , եախօտ կիւնահըեարը
 պարըշտըրմագ տըր : Պու նէ իլէ օլուր . անճագ կիւնահըն տէֆ ու-
 ռէֆի իլէ . իճապ էտէն գալպիմիզին նէտամէթի իլէ . վէ Ալլահա պէ
 թէքրար սըղընմագ , վէ գուճաղընա տիւշմէք ումուտի իլէ օլապի-
 լիւր . տէմէք քի գուրպան սուսուլտուղունտա , պիր քիմսէ կիւնահ-
 նա միւրաճաաթ էթմէլի , պու գան , ֆրիստոսուէն խաշտա տէօքիւ-
 լէն գանը տըր . քի կիւնահլարըմըզ իշին տէօքիւլիւյօր . իթիգաթ , ի-
 ման , ումիտ իլէ պատարագտա տուրմալը . կէշմիշ վէ իրթիքեապ
 էթմիշ օլտուղունմուզ կիւնահլարտան էօթիւրիւ Ալլահը , քի աղիմ
 վէ թիւքէնմէզ էյլիք տիր վէ հէր շէյտէն իւսթիւն սէվիմէյէ լայըզ
 տըր . օնու սէվմէտիյի , վէ օնու ինճիթտիյի իշին , տէրուհի եիւրէք-
 տէն վիւշման օլմալը վէ ասէմ քէնտի գուսուրուհու ըէտտ էտիպ ,
 պիր տահա օ միսիլիւ կիւնահա տիւշմէմէյէ գապի նիյէթ գօմալը ,
 վէ էօյլէ իշպու (գառին Աստուծոյ) գուրպանընը քահանայ իլէ պիր-
 լիքտէ Ալլահա սուսմալը . իշթէ օլ վագըթ հէմ տօլայըտան կիւնահը-
 նա , հէմ կիւնահըն ճէզասընա աֆվլըզ ալըր : Տօլայըտան աֆվլըզ
 ալըր տէտիմ , չիւնքի գուրպանըն պաշըճա մագսէտի Ալլահը հէր
 շէյին իւզէրինէ սաֆիպի մութլագ պիւմէք տիր , վէ գուլլուզ ուպու-
 տիյէթիմիզի քէնտինէ գանըն տէօքիւլմէսի վասիթասը իլէ իպրագ է-
 տիպ , հայաթըմըզա վէ մէմաթըմըզա Ալլահըն մուգատտէս հագգը օլ-
 տուղունու իգրար վէ իթիրաֆ էթմէք տիր : Մուախիսարէն իշպու
 ուպուտիյէթիմիզի իպրագ էթտիյիմիզ մուամէլէ միւճէրրէտ Ալլահըն
 հիտտէթինի թէսքին էթմէք վէ մուհապպէթինի ճէլպ էթմէք , օնուէն
 իլէ պարըշմագ տէմէք օլտուղունտան պիր տէ լութֆունու իշպու
 գան վասիթասը իլէ իւզէրիմիզէ տալէթ էթմէք տէմէք տիր . վէ
 մատամ քի պատարագ լութֆու իւզէրիմիզէ տալէթ էտէր . մութ-
 լագ կիւնահըն լաղվ օլմասը տա թապիլ լաղըմ կէլիւ . պուսու իշին
 կիւնահլարը տա տօլայըտան աֆվ էտէր , տէտիք , կանի էվիէլա
 լութֆունա մուվաֆֆագ օլուրուզ , վէ պու լութուֆ իւզէրիմիզէ
 կէլմէսինտէ պիզտէ պիր էնկէլ պուլունմասըն տէյի սուրը անմահ
 պատարագ , կիւնահը տա իւզէրիմիզտէն տէֆ էտէր :

Թէքրար (Եբր. Ե. 1.) « Հէր քահանայապետ ինսանլարտան սէ-
 չիլիպ , ինսանլարտան էօթիւրիւ օլ խուսուսլարտա , քի Ալլահա միւ-
 թաալիիզ տիրլէր , նասպ օլունուր , քի հէտիյէլէր վէ կիւնահլար ի-
 չին գուրպանլար սուսուէն » : Մատէմ ֆրիստոս քէնտի քիլիսէսի ի-
 չին պաշ քեահին նասպ օլմուշ ուտու , վէ պու քիլիսէյէ քէնտիսի
 տախի քեահիլէր նասպ էթտի , պունլարա պաշգա գուրպան կէօս-

թերմտի, անճաղ քի կիւնահլար իչին քէնախինն թէէսիս էթտիյի պատարագ գուրպանընը սունսունլար. իմտի վազիֆէլէրի իգթիզա սընտան խտի քի, քէնտի քիլիսէսինին, վէ եէնի ահտընը քեահինլէ-րի կիւնահլար իչին պատարագլար գուրպանլար սունսունլար: Քեա-հին վար իսէ մութլագ գուրպան տա օլմալը:

ՇԻԲ. Մուախխարէն բրօթէսթանլարըն խտտասը պիզլէրին տէ-տիյինի թաստիգ էտէր. էսկի նօմոսուն գուրպանլարը խաչըն գուր-պանընըն թէմսիլէրի վէ սուրէթլէրի օլտուգլարը հալտէ. օնլար կիւ-նահլար իչին ասըլ վէ սահիհ մազֆիրէթ գուրպանլարը տէյի ատտ օլուր ուսուլար: Վէ պունուն իլէ պէրապէր Քրիստոսուն խաչտաքի գուրպանընա օնլարտան պիր հագարէթ կէլմէտի իսէ. նէտէն տիր քի, պիզլմքի եանի եէնի ահտըն գուգուսունուն գուրպանը, քի հէր կիւն էքմէք իլէ շարապըն սուրէթլէրի թահրնտա սունսունլար ֆրիստոսա հագարէթ ատտ օլունահագ, պունտա նէ վար: Աճայլպ հալ, ինսան ինտինտէ պիր փատիչանըն խազնէսինի փատիչահ մէէ-մուրլարը, քէնտի էֆէնտիլէրինին էմրի ալիսինէ թաթպիգէն թագ-սիմ էտէրսէլէր. մէկէրչի հագարէթ ատտ օլունուր ումուշ. քիմէր տիր քեահինլէր. (Ա. Կ. Դ. 1.) : « Քրիստոսուն մէէմուրլարը, վէ Ալլահանի էսրարընըն պին պաշըլարը » : Եախօտ վագ էթտիյի նիզա-մաթըն ահքեամընճա ճինայէթլէր աֆվ էթսէլէր, փատիչահ հագա-րէթ մի, եօղաս փատիչանըն ինայէթի մի ատտ օլունուր :

ՇԻԳ. Եվվէլինտէն պէրի կաթողիկէ քիլիսէնին իման վէ իթի-գատը, Քրիստոս էֆէնտիմիղլին իշպու գուրպանընը կիւնահլարըմը-ղըն աֆվըղը իչին սունտուգունու իգրար վէ եէվմիյէ իճրա էտէր. պէօլէ Տրիտէնդեան սինօթու (ՇԻ. Գ. Բ. Գ. Բ.) : Հայաստանեայց քիլիսէսինին պատարագ սուալարընը օգուրսագ օնլարըն քեաֆֆէսի տայիմի սուրէթտէ Քրիստոսուն պատարագընը կիւնահլարըմըղըն աֆվըղը իչին Սլահա սունտուգունու թագրիր վէ թաստիգ է-տէրլէր : « Որպէս զի, եղիցի սա ամենեցուն մեզ մերձեցելոցս 'ի քաւութիւն եւ 'ի թողութիւն մեղաց : - Հեղանի 'ի քաւութիւն եւ 'ի թողութիւն մեղաց : - Մի լիցի սա ինձ 'ի դատապարտութիւն . այլ 'ի քաւութիւն եւ 'ի թողութիւն մեղաց » : Հէման պատարագըն հէր սուալարընտա պատարագըն կիւնահլար աֆվըղը իչին սունսունու-ղու թաստիգ վէ իգրար օլունուր : Պիր Հայաստանեայց քիլիսէսինին տէյիլ, պիւթիւն շարգ վէ զարպ քիլիսէլէրինտէ պատարագտա օլու-նան ճէմի սուալարըն մաալի վէ մանասը պու տուր : Ս. Յակոբ ա-ռաքեալա աղվ օլունան պատարագամատոյցտա շէօլէ կազար. « Կիւ-նահլարըմըլ իչին վէ ճէմաաթըն թագսիրաթը իչին (pro ignorantis populi) եւ փէտէր, սանա պու գանը կէօրիւնմէյէն գուրպանը սու-նարըղ . . . » : Քէզալիք հայրապետլէրին հէման ճիւմիէսի պու մաալ-տէ, եանի Քրիստոսուն գուրպանընը կիւնահլարը վէ կիւնահլարըմը-

զըն աֆիլ օլունմասընտան պաշգա էնվայի տիւրլիւ ճանճա տախի մըւ հասսէնաթ , վէ թէնճէ էյլիքլէրին Ալլահտան ինտան օլունմասընա վասիթա տըր , տէրլէր :

ՇԻԳ. Կիւրեղ Երուսաղէմացի (Ի Խրատան Ե.) « Պատարագը , քաւուրիւն պատարագը , մաղֆիրէթ գուրպանը թէսմիյէ էտէր . հէմ մէրհամէթ տափալի Ալլահը , զէպհ օլմուշ Գրիստոսու կիւնահլարըմը իչին սունարըզ . հէմ կէչմիշ ննջեցեալլար իչին , հէմ պիզ տիրլէր իչին իւճրէթ պախշ էթսին վէ աֆիլ էթսին տէյի միւսարաաթ էտէլիմ » : Տէֆա Տէրտուղիանոս քի , զըրզ եա էլլի սէնէ առաքեալլարտան սօնրա դուհուր էթաի շէօյլէ եազըյօր , « կէչմիշ ճանլար իչին պատարագ գուրպանը սունմագ ատէթի գատիմէտէն տիր . գուրպանլար էօլիւլէր իչին , էյյամը միւստիյալէր իչին (եանի եէրէ էօլիւսպ , կէօյէ տօղտուգլարը կիւնտէ) էյյամը սէնէվիյէլէրինտէ իճրա էտէրիզ » (Յալ . Պապէ զօրայ . վէ Յալ . Միւհնալէան . ՅՔ . Գիւր առ Կալէյն) :

ՇԻԵ . Քէզալիք Ս . Կիպրիանոս (Գիւր . Ա . Թաւլ . Թ .) վէ սինօթլար եանի Կարգագլինեայ Գ . Պրագարեան Ա . եւն . պունլարանա էվլէլա կէրէք տիրլէրին վէ կէրէք մէվթալէրին կիւնահլարը աֆիլըզը իչին պատարագ գուրպան սունուլուր . եանի էօլիւլէրին ճէզայը մուվագգաթընըն իսթիդֆարի իչին տէյի եազարլար , Մուռ քի տիկէր տիւնեատա , եանի քաւարանտա իքմալ էտէյօրլար : Սանիյէն իշպու մաղֆիրէթ գուրպանը մալիւմ տիր քի , կէօյտէ պուրուշան ազիզլէր իչին մաղֆիրէթէ լուղում օլմատըղընտան սունուլամագ , անճագ ազիզլէրին իսմի շէրիֆինէ , եա իզզէթի իչին , քի կէօյտէ պիզիմ իչին սուա վէ շէֆաաթ էթսինլէր : Պունուշն իչին բրօթէսթանլարա դարչը Տրիտէնդեան սինօթու (Նէպ . ԻՔ . Կաւա . Ե .) շէօյլէ եազար . « Հէր քիմ քի , ազիզլէրին իսմի շէրիֆինէ պատարագլար սունմասընը վէ օնլարըն շէֆաաթընա Ալլահըն ինտինտէ մուվաֆֆագ օլմագ իչին նասըլ քի քիլիսէ նիյէթ էտէր պիր հիլէ տիր տէրսէ , լանէթ օլսուն » :

ՇԻԶ . Մուախտարէն իշպու պատարագ գուրպանը եալընըզ կիւնահլարըմըզըն եա կիւնահ ճէզալարընըն աֆիլ վէ փաքլէնմէսի իչին տէյիլ . իլլա տահա նիչէ նիչէ կէրէք բուհանի վէ կէրէք ճիւմանի էյլիքլէրի տախի պու պատարագըն վասիթատը իլլէ վէ Գրիստոսուն թէնիին վէ զանընըն եիւզիւ հիւրմէթինէ Ալլահտան իլթ իմաս էտէրիզ վէ պու էճիլտէն Գրիստոսուն հէյքէլինին գուրպանընը իսքիքիւմ , եախտ ըիճա գուրպանը տախի թէսմիյէ էտէրիզ , վէ էթմէյէ տէ հազըմըզ վար տըր :

ՇԻԷ . Իշպու պատարագ գուրպանընըն հանլը հիսսէսի , ասլի էական վէ մուգթագի (հարկաւոր) սայըլըր , միւղէքէրէսի իւղէրինէ կէլինա ճէ տէրիզ , պատարագըն էն ասըլ , վէ էն լազըմ օլան մահէլի վէ սէօլլէրի անլէր տիր անլէրի քի , քահանայ Գրիստոսուն իսմի իլլէ իճրա էտէր , եա

նի Գրիստոսուն օլ մուսարէք սէօզլէրի . այս է մարմին իմ . այս է արիւն իմ . զիրա քահանայ Գրիստոսուն իսմի իլէ վէ վէքիլի կիպի տալրանըր , հէմ քէսիլէճէք գուրպան հազըր տուրուր , վէ քէսիլմէք մագամընտա սունուլուր , հաչան ծնուն իլէ Գրիստոսուն էօլիւմիւ իսլրազ օլունուր , վէ օլ սէօզլէրին գուվլէթի իլէ , թէն այրը վէ գան այրը իսլրազ օլունուր . տիկէր թարաֆլարը վէ տուարարը հայրապետ լէրին սէօզլէրինէ կէօրէ , քի եօզարըտա (ՆՀԶ .) զիքը էթտիք , պատարագըն իքմալինէ այլտ հիսսէլէր տիրէր : Տէմէք քի , եալընըզ սրբադործութիւն քէլիմէլէրի վէ մուամէլէլէրի պատարագըն էսասէն վէ ասէն էն լազըմըն եերլէրի տիր , վէ ազիզ բուհու վէ փէտէր Ալիահը չազըրմագ , հէտիլէլէրի սունմագ , վէ գըրմագ վէ թէնէվվիւլ (ճաչակել) էթմէք , պունլարըն հէփսի պատարագըն փքմալ էտիճի հիսսէլէրի տիրէր , պունլար օլմասալար , եինէ պատարագ պատարագ ալը . Գէզա բրօթէսթանլարըն իտտասը , պիր պատարագ պատարագ օլմագ իլին , ճէմաաթտան տախի ծնա հիսսէտար . ծլմալը , տէմէլէրինէ հիչ լուզում եօզ տուր : Պու խուսուս իւզէրինէ (ՆԿԹ . տէն ՆՀԶ . վէ ՆՂԳ .) տահա զիյատէ եազըլտը . օրալար օգունսուն , վէ տահա մուֆասսալընը արզու էտէն քիմէ , մումայիլէյ Վասսըվէճին Աստուածաբանութիւնունա . (ՎԻճ . 222 . ԳԼ . Ա . եւն .) միւրաճաաթ էտէպիլիր :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՍԸՐՐԸՆԸՆ ՄԱՏՏԵՍԻ ՄԱԳԱՍԸ (ԶԵԻԻ)

ՎԷ ՄԷԷՄՈՒՐՈՒ ԻԶԵՐԻՆԷ

ՇԻԸ . Հաղորդութիւն հէմ սըրը հէմ գուրպան օլտուլու իլին . իքիսինին տէ կէրէք սէօզլէրի վէ կէրէք մատտէլէրի պիր տիր . էվվէյա հաղորդութիւնուն մատտէսի էքմէք իլէ չարապ տըր . (Մարթ . 26 . 27 .) չիւնքի Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտիսի պունլարը թախսիս վէ իճրա էթտի . նասըլ քի եօզարըտա եազտըզ :

ՇԻԹ . Պու սըրըն մագամը , եանի ապլի օլան սէօզլէրի տէ սըրբադործութիւնտա պուլուանան , առէք կերէք այս է մարմին իմ . արբէք ՚ի ամանէ ամենեքեան այս է արիւն իմ . նորոյ ուխտի եւն : Պունլարըն հէփսի (էական) տէյիլ , էն լազըմընը օլան . « այս է մարմին իմ . այս է արիւն իմ » լուղէթլէրի տիր . սայիրլէրի հիքեայէ մագամընտա տուա սայըլըր :

Կաթողիկէ քիլիսէ չարգտա վէ դարպտա , ճիւղէթէն պլիլիթթիֆագ հաղորդութիւն սըրընըն մէէմուրու առաքեալլար վէ առաք-

եալլարն խելէֆլէրի, եանի քահանայութիւն սրբորնը ակմըջ օլան վէ թէրսիմ օլան քիմսէլէր տիր տէր. լաքին բրօթէսթանլար հէր քըրիսթիյան վաֆթիդ գուվլէթի իլէ մէէմուր տուր տէյրէք, պիղիմ իւլէ իտտաա էտէրլէր: Վազաա եպիսկոպոսլարա էլ գօրլար. լաքին պու էլ գօյմագ պիր ատէթ տէյիլ քի սրբր տըր տէյիլ իճրա էտէրլէր: Վէ քահանայլըդ տէրէճէսի ծնլարտա եօգ տուր: Նասըլ քի մահալինտէ կէօրէճէյիլ:

ՇԼ. 1. Մատտէ իւղէրինէ կէլէլիմ. հաղորդութիւն մատտէսի, պուղտայ ունուստան եափըլան էքմէք տիր. պունուս տա իւղէրինէ քեամիլէն իթթիֆագ վար տըր. Յլօրէնթին սինօթուստա շարգ վէ դարպ հայրապետլէրի պիլ իթթիֆագ քիլիսէնին պու խուսուստա օւլան թալիմաթընը թաստիլ էթտիլէր, լաքին նասըլ քի էքմէք մալլը մը, մայասըլ մը. լաթին վէ էրմէնի վէ Սիւրեանի քիլիսէլէրի մայասըլ, (բաղարջ) էքմէք տիր տէյիլ իտտաա էտէրլէր. Քիլտաանի վէ Բոււմ քիլիսէլէրի մուղայիրինի, եանի մայալը էքմէք օլտուղուսու իտտաա էտէրլէր, քէյֆիլէթ պու հալտէ տիր: Շուրասընը պիլմէլի քի, պու միւճատէլէ տինճէ պիր ագայլտ տէյիլ, անճագ պիր ատէթ տիր. տինճէ օլան մատտէ, հաղորդութիւնտա էքմէյին վէ շարապըն պուլուսմասը տըր. ամմա մայալը ամմա մայասըլ, պունա եկեղեցի ատէթ վէ արարողութիւն թարգընտա պիր միւճատէլէ օլտուղու իչին գարար վէրմէմիշ: Կէլէլիմ իքի թարաֆըն տա էտիլլէսինէ վէ իսպաթլարընա:

ՇԼԱ. Եվվէլա Բոււմ քիլիսէսինին իսպաթը. էվվէլինտէն պէրի Յովհաննէս աւետարանիչտէն ալտըղլարը ըիվայէթէ թաթպիլգէն, մալլը էքմէք պատարագա մատտէ իթթիլազ օլուսուր: Սանիլէն (Յօլէ. ԺԳ. 1.) «Ձատիկ եօրթուսուստան էվվէլ, Յիսուս վաղթընըն եէթիլտիլինի պիլտի» . տէմէք քի խամուրսուզ պայրամընտան էվվէլ հաղորդութիւն սրբորնը իճրա էթտի. եանի խամուրսուզ կիւնլէրի պաշլանմատան, պունուս իչին Քրիստոս մայալը էքմէք իսթիմալ էթտի տէրլէր:

ՇԼԲ. Տիկէթ թարաֆը թութանլարըն իսպաթլարը, եահուտի փասկալիասը իւչ կիւն իճրա օլուսուր իտի. (Մաթի. ԻԶ. 17.) «Իսամուրսուզ պայրամընըն իլք կիւնլէրինտէ շակիրտլէրի Յիսուսուս եանընա եանաշտըլար վէ տէտիլէր. նէրէտէ իսթէրսին քի զատիլի հաղըլայլըմ» . Վէ (19.) «Վէ զատիլի հաղըլայլըլար» . (Մաթի. ԺԳ. 12, Գալ. ԻԲ. 7, Ա. Կորն. ԺԱ. 23.) «Օլ կիճէտէ քի, ըապլ Յիսուս էլէ վէրիլըր իտի. ալտը էքմէյի . . .» : Մատէմ աւետարանիչլէրին իւչիւ միւսարրահէն զատիկ սեղանընըն իճրապընը Քրիստոս խամուրսուզ կիւնլէրին իլք կիւնիւնտէ իճրա էյլէտի, հաղալար. հաթտա Պօղոս առաքեալըն սէօղիւնէ կէօրէ, թէպիմ օլտուղու կիճէտէ էքմէք սրբորնը իճրա էյլէտի, տէմէք քի օլ էքմէք մութլազ

մայասըզ խոի . զիրա Մովսէսին թէնպիհի մուճիպինճէ (Եւլ. Թ. 15.)
մայալը էքմէք հիշ պիր էվտէ պուլունմայաճագ խոի :

ՇԼԳ . Լաքին նասըլ քի պալատէ իսթար էթտիք , պու պիր տին
պասը տէյիլ , հաթտա Բոււմ գաթօլիքլէրի վէ Գիլտանի գաթօլիք
միլլէթլէրի պատարագտա էլեէվմ մայալը էքմէք իսթիմալ էտէրլէր ,
վէ պաղըլարը տա իքի սուրէթտէն տէ ալըրլար , եանի հէմ էքմէք
տէն , հէմ շարապտան , ճէմաաթա հաղորդ վէրլէրլէր . վէ քիլիսէ
պուլարըն հագգընտա պու կիւնէ տէկին պիր շէյ տէմէ միշ տիր վէ
տէմէզ : Ամմա բումլար կաթողիլէ քիլիսէյի պու պապտէ թահգիր
էտէր իմիշլէր , օ սահիլիկին հիմայէսինտէն նէշաթ էթմէզ . աճագ
խօտպինլիքտէն . եէթէր քի աւետարանա միւրաճաաթ էթսինլէր ,
սահիլինի պուլուրլար :

ՇԼԴ . Պատարագտա տահա տիկէր պիր խուսուս վար տըր . եա-
նի պատարագըն շարապընա կաթողիկէ քիլիսէ պիր գաշ տամլա սու
գաթար . Հայոց էջմիածնական քիլիսէսի պունու գապուլ էթմէզ , պու
խուսուս պիր ճիհէթ իլէ ագայիտի տինիյէտէն տիր . նասըլ քի Տըրի-
տէնգեան սինօթու . (Նիսի . ԻԲ .) « Հէր քիմ քի սույու , սունուլա-
ճագ բաթակա գաթմամալը . չիւնքի Գրիստոսուն թէէսիսաթընա
գարշը տըր տէրսէ , նզովեալ օլսուն » տէր : Պու կանոնու քիլիսէ
իճրա էթմէզ խոի , էկէրչի խասիմլէրիմիլլին իտտաասը սատէ սու
գաթմագ ատէթինէ տայիր օլսա խոի . լաքին պունարըն տէտիլի ,
սուլայըտան կաթողիկէ քիլիսէնլին սույու շարապա գաթտըզ իլին
հուգուգունա վէ Գրիստոսուն ալտըզը հիւքիւմէթինէ գարշը օլսու-
ղունտան հագգը իլէ էօյլէլէրինի քիլիսէ բէտտ վէ դատապարտել է-
տէր . պա խուսուս օնլարա գարշը տըր քի , քիլիսէնլին իշպու միւհ-
թէրէմ ատէթինի վահի վէ պի աասա էտէրլէր . վէ սույու գաթմասա
տա օլուր տէրլէր . վագաա իքի տամլա սույու գաթմասա ելինէ
պատարագ պատարագ տըր . վէ մուգթագլի մէվատտէն տէյիլ տիր .
վէ պու էճիլտէն սույու շարապա գաթմագ Գրիստոսուն թէնպիհի
տիր տէմէյօրուզ . նասըլ քի մայալը եա մայասըզ էքմէք պահսընտա
տա տէրիզ . վէ նասըլ քի սատէ էքմէյին օլմասը Ալլահն թէնպիհին-
տէն տիր տէրսէք , քէզա սու գաթըլմասը խուսուսու քիլիսէ թէն-
պիհինտէն տիր . վէ պու թէնպիհ էն գատիմ առաքելական վագըթ-
լարտան պէրի միւթէմատիէն ճարի օլան ուսուլէ թաթպիզ միւթա-
պըզ օլտուղունտան , քիլիսէ թէնպիհինին իգթիզասընա կէօրէ , սու
գաթմասը լաղըմ տըր տէրիզ . վէ գաթմայան մահուլաի կիւնան իշ-
լէր : Պու պապտէ քիլիսէ սինօթլարընըն խայըճա գանուճ վէ գարար-
լարը վար տըր . վէ պունուն թաստիգինէ քիլիսէ տէ միւգթէտիր տիր :

ՇԼԵ . Ս . Իրէնէոս (Գիլ . Ե . Գ . Բ . 3 .) « Գատէհին եանի բաթ-
կինին թէրթիպի բարեխառնութիւն բաթակին թէսմիյէ էտէր : վէ
հաշան գարըշմըշ (եանի սու իլէ) գատէհ , վէ եաիւրմըշ էքմէք Ալ-

լահն քէլամընը ալըրլար, Գրիստոսուն թէնինին վէ գանընըն սրբու-
թիւնու օլուրլար » տէր :

Ս. Կիպրիանոս (Թռւթ. ԿԳ.) « Հաշան գատէհտէքի շարապա
սու գարըշըրսա, Գրիստոսա ճէմաաթ թօվլանըր » : Քէզալիք Ս.
Յուստինոս, Ս. Կիւրեղ Երուսաղէմացի. (Առ Պէրլըրֆէնսի Յազ. հա-
ղորդութեան Գիրք. Դ. Գլ. Ժ. Նօմ. 12.) : Քէզալիք Ս. Յակոբայ վէ
Մարկոսա ազվ օլունան էն էսկի պատարադ ատէթլէրինի շամիլ քի-
թապլարտա, իշպու սուլուն շարապա գաթըլմասը միւսէրրահ եազը-
լը տըր : Քէզա Ս. Բարսեղին վէ Ս. Կիւրէղին եազտըզլարընա կէօրէ
պու շարապա սու գաթըլմասը ատէթի շարգ քիլիսէլէրինին պիր ու-
մումի վէ պէտիհի ատէթի իտի : Քէզալիք զարպ քիլիսէլէրինտէ
պու ատէթին գատիմինտէն պէրի ճարի օլտուղունու Մուրաթօրիօ վէ
Ասսէմանի թահրիր վէ թաստիգ էտէրլէր. քէզալիք Կարթագինեան
Գ. սինօթ, Պրազարեան սինօթ, Դրուեան սինօթ պազըսըլա, (Տե-
ռա Պէրլըրֆէնս Անդ.) :

Քէզալիք քիլիսէնին ազիզ ըիվայէթի էն գատիմ իշպու միւսթէ-
րէմ ատէթի թաստիգ էտէր. վէ սէպէպի էվլէլի, Տրիտէնդեան սի-
նօթունուն գավլինճէ, չիւնքի Գրիստոսուն պէօյլէ էթտիլի ըիվայէթ
օլունուր : Սանիյէն, չիւնքի Գրիստոսուն պէօյրիւնտէն հէմ գան,
հէմ սու նէշաթ էթտի : Սալիսէն, ճէմաաթ քի վաֆթիզտէ սու հա-
վուզու վասիթասը իլէ քրիսթիյան օլմուշ տուր Գրիստոսուն գանը ի-
լէ պիրլէշսին, եախօտ Գրիստոս քէնտի քիլիսէսինին սէրի էքրէմի
վէ մանէվի վիճուտի իլէ, քի քիլիսէ տիր պիրլէշսիսինէ պինաէն,
հէմ տէ Գրիստոստա իքի թապիաթ ինսանի վէ Ալլահանի օլտուղու-
նու իպրազ էթմէք իլին. նասըլ քի շարապա սու գարըշըրմայան
միլլէթլէր Գրիստոստա պիր թէք թապիաթ օլտուղունու կէօթէր-
մէք իլին, եախօտ նասըլ քի միաբնակար իտտաա էտէրսէլէր, կա-
թողիկէ քիլիսէ տախի Գրիստոստա իքի թապիաթ վար օլտուղունա
պինաէն շարապա սու գաթար :

ՇԼԶ. 2. Հաղորդութիւն սրբընըն մագամը, եախօտ էն մուգթազի
սէօզլէրի էքմէլի Գրիստոսուն թէնինէ վէ շարապը Գրիստոսուն գա-
նընա իսթիպտալ էթմէք իլին. այս է մարմին իմ, այս է արիւն իմ
լուղէթլէրի տիր : Պունլար Ալլահանի թէնպիին իղթիզասընտան էօ-
թիւրիւ, հաղորդութիւն վէ գուրպան սրբըր մուգատտէսինի իճրա
էթմէք իլին մութլազ լազըմ տըրլար : Սայիր լուղէթլէրի տախի լա-
զըմ տըր, ամա օնլար քիլիսէ թէնպիի էթտիլի իլին լազըմ տըրլար,
նասըլ քի հէր քահանայ պատարագտա « Առեալ զհաց 'ի սուրբ. եւ
'ի պատուական ձեռս իւր, օրհնեաց, երեկ, ետ իւրոց եւն. նոյն-
պէս եւ զբաժակն իւն. » տէր վէ քահանայագործել էտէր :

ՇԼԷ. Մաթթթէսիւֆ պուրատա թէքէրրիւր էտէրիզ քի, Հա-
յաստանեայց քիլիսէսինին պիր Աստուածաբան հայրապետի ատա օ-

լունան Ներսէս Լամբրոնացի, (Ի Մէհնաթեան պարագէ) եազմը աւր քի, սրբագործութիւն իճրա օլունտուգտա, Գրիստոսուն էօլիւ թէնի վէ գանը օլուր, ամմա պիրազ սօնրա քահանայնըն հողին սուրբու տափէթ էթտիյի տուատա, Գրիստոսուն օլ էօլիւ վիճուտի, ազիզ րուհ իւզէրինէ կէլիպ ճանլանըր վէ տիրիլըր : Լաքին պու հայրապետ մատտի սուրէթտէ եանըլտը, զիրա սրբագործութիւնտա իճրա օլունան Գրիստոսուն քէլամլարընըն գուվլէթի վէ վասիթասը իւլէ էքմէք թէնէ վէ շարապ գանա իսթիպտալ օլուր . տէյիլ քի ինսանըն տուասը իլէ, վէ պալատէ մուհարրէր օլան միւզթազի սէօզլէրտէն մատէսի եօգ տուր : Պունուն իլին, « Որով զհաց օրհնեալ, մարմին ճշմարտապէս արասցես » տէմէսի, քիւլլիյէն սահիլիկէ մուղայիլ տիր, հէմ հերեաթիկոսութիւն տուր . անճադ « Մարմին ճշմարտապէս արարեր » սահիլ թէն էթտին տէմէլի . նասըլ քի կէրէք շարգ վէ կէրէք դարպ կաթողիկէ քիլիսէլէրինտէ սէօլէնրի . տէյիլ (արասցես) էտէսին, իլլա (արարեր) էթտին : Ներսէս Լամբրոնացի պուրատա եանըլտը, ինսան հալի պու եմ, լաքին նօլա պիլմէյէրէք եանըլմըլ օլա իտի : (Տես ՆՂԳ.) :

ՇԼԸ . Մուսխարէն Ֆլօրէնթին սինօթունտա պու մատտէ իւզէրինտէ մուպահասա աչլլտըղընտա Բուժ քիլիսէսի թարաֆընտան մէշուր վէ ալիւ Պէսսարիօն եպիսկոպոս պէօլլէ եանըլըլդա րուժ քիլիսէսի հիլ պիր վազըթ տիւշմէտի աէյի իտտաա էթտի, հաթտա շարգ Ս . հայրապետէրինին պա խուսուս Յոհան Ոսկեքերանըն եազտըղընա պինաէն, էքմէյին վէ շարապըն Գրիստոսուն սահիլ վէ տիրի թէնինէ վէ գանընա թէպտիլ օլմասը եալընըլ Գրիստոսուն գուլլանա աղըլ լուզէթլէրին գուվլէթինէ խաս վէ ատտ օլունուր, վէ պու նուն իւզէրինէ հայ միլլէթինէ վէրիլէն թալիմաթտա եազըլտը, քի « իշպու հաղորդութիւն սըրըրըն լազըմըլ սէօլլէրի (կերպի) գուրթարընըն քէլիմէլէրի տիր . քի օնլար իլէ պու սըրըր իճատ էթտի » : Պու խուսուս իւզէրինէ (ՆԿԹ.) պապը սանիլի խիթամընա գատար արղիւ էտէն օգուտուղունտա, հաղորդութիւն սըրըրըն (ձեւի) եանի քէլիմէյի լազըմէսի, մութլադ Գրիստոսուն « առէք կերէք եւն . » սէօզլէրի օլտուղունու անլար :

ՇԼԹ . 3 . Հաղորդութիւն սըրըրըն մէշմուրու եալընըլ քահանայ աղըր : Բրթթէսթանլար պունուն մուղայիլինի իտտաա էտէրլէր : Վաֆթիլդին գուվլէթի իլէ հէր քրիստոնեայ մէշմուր տուր տէրլէր . նասըլ քի էվլէլինտէն իսթար էթտիք . մատէմ էլ գօնուլմասը հէր քէսէ խաս տէյիլ տիր, անճադ առաքեալլարըն խէլէֆլէրի օլան քեհանլէրէ . թասլի իշպու սըրըրըն մէշմուրու հապիզիսի քահանայ աղըր : Պունուն իւզէրինէ մուֆասսալ աթիտէ (ՇԽԳ.) եազաճաղըմըլ ֆասըլտա սէօլլէյէճէյիլ, Պուրատա տիկէր պիր ճինա քիլիսէ խասիմլէրի իլէ գօնուլալմ, քի քրիսթիանլարըն հէփսի պատարապտա հա-

զըր պուլունսուգլարը հալտէ , թըպզը քահանայ կիպի գուրպանը սունմայա մէջմուր 'վէ պիլա վասիթա մէջգուռն տուրլար . ֆագաթ սրբագործել էթմէյէ գուվլէթլէրի եօգ տուր տէրլէր . իշթէ պուլսուսուսա պունլար եանի ճանսէնիսուլէր , բրօթէսթանլարտան թէֆրիգ օլունուրլար :

ՇԽ . Պունլարա գարշը տէրիզ , եալընըզ քահանայ ասըլ սահիհ վէ պիլա վասիթա գուրպանը սունմայա մէջմուրու մուվաղզաֆ տըր , վէ գուրպանտա հազըր պուլունանլար պիլ վասիթա վէ դայ-րը մուվաղզաֆ օլարագ գուրպանը թագաթիս , վէ Ալլահա թագաթիմ էտէրլէր . պուլ սահիհլիք տին պապը մագամընտա վէ տինէ եագըն պիր սահիհլիք տիր :

Էվլէլա պիլմէլի քի , գուրպանը սունան իւք էվլէլ Բրիստոս քէնտիսի տիր . Տրիտէնդեան սինօթու պէօյլէ թարիֆ էտէր , (Նէս-ի. Գլ. Բ.) « Գուրպան պիր տիր , վէ գուրպանը սունան քահանայլարըն խըզմէթի իլէ այնը օ Յիսուս Բրիստոս տուր » : Երմէնի պատարագամտոյցունտա տախի նուիրման տուեսընտա քահանայ Բրիստոսա խիթապէն շէօյլէ տուա էտէր . « Վասն զի դու ես որ մատուցանես եւ մատչիս եւ ընդունիս . եւ տաս Բրիստոս Աստուած մեր եւն . » :

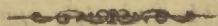
Տէմէք քի իքինճի սունան քահանայ տըր վէ հէմ սահիհ վէ պիլա վասիթա գուրպան սունան սատէ քահանայ տըր . քի հաղորդու-թիւն սըրըընը իճրա էտէր : Բիսթորեան սինօթունու թանրյան քիմ-սէլէր , եանի ճանսէնիսուլէր , պիլթիւն գուրպանտա հազըր պուլուն-նանլար քահանայ կիպի պատարագ սունարլար տէյի իտասա էտէր-լէր , պուլ ֆէրգ իլէ քի , չիւնքի հաղորդութիւնա արարողութիւն վասիթասը վէ ճիհէթի իլէ հիսսէտար վէ իլհագ օլուրլար , տէյիլ քի գուրպանը սրբագործել էթմէյէ օնլարա հէքլում (իշխանութիւն) վէրիլմիշ , Հէմ ճանսէնիսուլէրին պուլ իտտաալարընա պաշլըճա սէ-պէպ , չիւնքի գուրպանըն ասըլ թապիլաթը սրբագործութիւնտա տէյիլ , անճագ թէնալվիլիլ էտիպ իքմալ օլմագտա տըր , եանի ճա-չակումտա տըր , քի օլ վագըթ գուրպանտան հէր քէս ալըր , եա-խօտ ալմայա հագգը օլտուղու իչին , հազըր պուլունանլար տախի սահիհ վէ ասըլ մէջմուր օլուպ , օլ գուրպանը Ալլահա թագաթիմ էթ-մէյէ հագգլարը վէ սէլահիյէթլէրի վար տըր . զիրա գուրպանտան ճաչակիլ էթմէք , հէմ քահանայա հէմ ճէմաաթա ումումի սուրէթ-տէ խաս տըր : Վէ պունուն իչին պատարագը թագաթիմ վէ թագ-տիս էթմէք հագգը իքիսինէ տէ նէչաթ էտէր զիւլիւնտէ պուլուն-սուղլարը տըր : Հաթտա սրբագործութիւն քէնտի զիւլիւմէրինէ կէօրէ պիր շարթ տըր քի . օնսուզ գուրպան թագաթիմ օլունամագ :

ՇԽԱ . Լաքին քիլիսէնին սահիհ իթիզաթը ասըլ վէ պիլա վա-սիթա գուրպանըն մէջմուրու սատէ քահանայ տըր , ճէմաաթ տա օ-

նուն վասիթասը իլէ օլ գուրպանը սունար : պունուն սա սէպէպի , չիւնքի քահանայ ումումին թարաֆընտան մէէմուր տուր , եախօտ քիւլիսէ թարաֆընտան վէ քիլիսէ իսմի իլէ գուրպանը սունար վէ պատարադտա տուալարը թագտիմ էտէր . չիւնքի քրիսթիյան ճէմաաթ տէրունի նիյէթ իլէ քահանայ իլէ գուրպանը սունմայա պիրլէչի , չիւնքի ճէմաաթ սունուլաճագ մէվատտէ վէ սէքեաթլարա օլ նիյէթ իլէ քի , քահանայ գուրպանը սունար , հէմէֆքեար վէ հէմամէլ օլուր : (Տէ. Վաթիքէ Վէճ. 227. Գ. Ա.) : Քէյֆիյէթին թաստիզինէ կէլէլիմ , էվլէլ էմիրտէ , գուրպանըն ասլը վէ թապիաթը սատէ օնա իւհազ օլմագտան վէ օնու թիւքէթմէքտէն իպարէթ տէյիլ , նասըլ քի տէրլէր : Սանիյէն , ճէմաաթըն իշպու գուրպանա իլհազ օլմասը , եախօտ ճաչակիլ էթմէսի գուրպանըն զաթինէ , եա ասլընա լազըմ պիր շէյ տէյիլ , նէ տէ ճաչակիլ էթմէք գուրպանըն ասլը օլապիլիր . պու քի Տրիտէնդեան սինօթունտան ճէրհ վէ դատապարտել օլտու . եօղսա պատարազըն զուվլէթի վէ քէրամէթի հազորդ ալանլարըն ճաչակ ալմասընա մէրպուլթ վէ մէնուլթ օլուր ուտու : Վէ ասլը տա սէպէպի պու տուր քի , գուրպանըն մագսէտի Ալահը եէրին կէօյիւն մուլլազ սահիպի իզրար էթմէք . վէ գանըն տէօքիւլմէսի միւնասիպէթի իլէ հէմ քէմալը իթաաթ վէ ուսուլիյէթիմիզի Ալահա իպլազ , հէմ հայաթըմըզըն վէ մէմաթըմըզըն էմրի թէտպիրի քէնտիւնին գուտրէթի իլահիյէսինէ մուհապվէլ օլտուղունու իզրար վէ իթիրաֆ էթմէք տիր : Պու մուհամէլէլէրին հէվսի քահանայնըն սրբագործութիւնտա եալընըզ մէվճուտ պուլունտուղունտան , վէ պու սրբագործութիւնա քէնտի իզրարլարընճա , մատէմ ճէմաաթըն հագզը վէ հիւքմիւ եօզ տուր . տէմէք քի սահիհէն վէ պիլա վասիթա գուրպանըն մէէմուրու եալընըզ քահանայ տըր : Եկէր պիր՝ քիմսէ չօլ սէօզլէր իլէ պունու պէնիմ զիքրիմ իչին էտին տէմէսինտէ , Քրիստոս առաքեալլարը քահանայ թագտիս էթմէմիշ , եախօտ քէնտիլէր վէ սայիր քահանայլար քէնտի թէնիլի վէ գանընը գուրպան սունսունլար տէյի , էմր ու թէրթիպ էթմէմիշ տէրսէ , նղովեալ օլսուն . (Կանն. Բ. Նիգ. ԻԲ.) : Էօյլէ իսէ ճէմաաթ , պատարազ գուրպանընըն մէէմուրու օլամազ , պա խուսուս քի , պու Եանսէնիստլէրին իթիզատը , Պօղոս առաքեալըն եազտըղընա գարշը պիր թալիմաթ օլուպ , պէօյիւք րաֆըղըղըզ տըր : (Եբ. Ե. 1.) « Հէտիյէ վէ գուրպան սունմա քահանայնըն վազիֆէսի տիր , քի ինսանլար իչինտէն սէչիլիպ ալընըր , վէ օնլար իչին թէէսիս օլուր » : Պու սուրէթտէ ճէմաաթ սլատարազա մէէմուր օլամազ :

ՇԻԲ. Քէյֆիյէթ պու մաալտէ մալիւմ օլմուշ օլտուղու հալտէ , պատարազըն իչինտէ պիր թագըմ ճէմաաթըն թարաֆընտան օլունան վէ սունուլան տուալարըն մանասընըն պունա մէպնի օլտուղունու ֆէհմ էթմէլի , քէզա « Յիշեա տէր եւ ողորմեա , եւ օրհնեա

զքո առաջի կացեալ ժողովուրդս եւ զպատարագիս մատուցողս, եւ պարգեւեա սոցա զպիտոյնս եւ զօգտակարսն » : (Պատարագաբարոյ), եւ ըստպէս հուզուրունտա տուրան ճէմաթը վէ պու պատարաղը սունանլարը զիքը էյլէ . . . : « Յիշեա որպէս բարերար եւն . » մէրհամէթլի վէ Խնսանիլէթլի օլտուղուն միսլիլի, թագտիմ էտէնլէրի վէ քիմլէր իչին թագտիմ օլունույօրսա զիքը էյլէ . . . : Պունլարըն հէվսինին մանասը քահանայ իլէ պիրլիքտէ, վէ քահանայ վասիթասը իլէ ճէմաթ պատարագ գուրպանընըն զայլը մուվազզաֆ մագամտա թագտիմինէ մէքմուր օլապլիլի : Պու պապտէ զիյատէ մալիմաթ արայան օլուրսա, քիլիսէ ըուէսսալարընըն պապլընտա եազտըղըմըզ ֆասըլ օգուրսա, տահա զիյատէ իսթիֆատէ էտէր . (ՏԵՎ. Դ. Ե. Ը. եւայն) :

ՕՆ ՏԵՕՐՏԻԻՆՃԻԻ ՖԱՍԸԼ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ՍԸՐՐԸ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՇԽԳ . Պի տէ՛մուրիյէթին ազամէթի էկէրչի քէնտի վազիֆէ-
տինին ազամէթինտէն գըյաս օլունաճագ իսէ , ֆի էլ
հագիգէ տիւնհատա էն մուազզամ վէ էն միւհիթէրէմ մէ՛մուրիյէթ
հալըրդ քահանայութիւն տուր , զիրա (Ա . Յօվէ . Ա . 1 .) « Ալլահն
քէլամընա էլլէրիմիդ տօգունտու » : Վէ (Ա . Կօրն . Գ . 1 .) « Ինսան-
լար պիզլէրի ֆրիստոսուն մէ՛մուրլարը , վէ Ալլահն էսրարը պին
պաշըլարը վէ թագսիմ էսիճիլէրի պիլսինլէր . . . » տէյի հազըլը
տըր : Իշթէ առաքելալարըն պու սէօզլէրինէ մէպնի տէրիզ . քահա-
նայութիւն սըրըր ֆրիստոսուն էսրարընըն էն մուազզամ պիր սըրըր
տըր : Քահանայութիւն լուղէթինին իքի մանասը վար տըր . էվվէլա
վէ ասըլ մանասը , քահանայ թագտիս օլմագ սըրըր տըր , քի կարգ
քահանայութեան , հախօտ էլ գօյմագ (ձեռնագրութիւն) ատէթի
թէսիյէ օլունուր : Սանիյէն , քահանայութիւն քիլիսէ մէ՛մուրանը
րուհանիյէսինին րուհանի իսթիգլալիյէթի (իշխանութիւնու) տէմէք ,
վէ պու մէ՛մուրլէրին պիրի պիրինտէն իւսթիւն օլան տէրէճէլէրի ,
հախօտ րիւթպէլէրի տէմէք տիր : Պիզ էվվէլա քահանայութիւն ա-
տէթինին , հախօտ թագտիսինին սահիհէն ֆրիստոսուն իճատ էթմիշ
օլտուղու սըրըր պապընտան պահա աւ թաստիգ էտէճէլիզ : Սանիյէն ,
քիլիսէ մէ՛մուրլարընըն իսթիգլալիյէթ վէ տէրէճէլէրինի պէյան է-
տէճէլիզ : Սալիսէն գատր ու հասիյէթլէրինի վէ շուրութու լաղըմէ
վէ լայիգէլէրինի վէ սալիրէյի թէհարրի վէ թաստիգ էտէճէլիզ :

ՇԽԳ . Բրօթէսթանլարըն քահանայութիւն թագսիմի փէք չօգ
օլտուղունտան , էվվէլա եպիսկոպոսական քի ինկիլիզ քիլիսէսի թէս-
միյէ օլունուր , կարդը , հանի քահանայութիւն սըրըրը գապուլ է-
տէրլէր . քէզալիք Ալէմանեա բրօթէսթանլարը հէր նէ գատար քի
Լութեր վէ Գալվին քահանայութիւնու սըրըր ետրինէ գօյմատըլար ի-
սէ , (Տեա . Լաւրէրէ Յալ . Գերոմէան Բեթլէյոյ . Գլ . ԺԶ .) պու ճիւմ-
լէ քահանայութիւնու պունլար պիր տէրէճէյէ գատար գապուլ է-
տէրլէր . Ամէրիգա բրօթէսթանլարը քահանայութիւնու քէզալիք գա-
պուլ էտէրլէր . վէ էլ գօյմագ ատէթինի իգըրար վէ իճրա էտէրլէր .
նիմ րէսմի վէ չըպլագ պիր տէրէճէտէ քէէննի քեահիյէր Ալլահն
քէլամընը նէշըր էթմէյէ գահիրէն վէ փօլիթիգաճա սէշիլմիշ չօպան
սըրըլար . վէ պու էլ գօյմագ ատէթի րէսմիսինին լութֆա միւն Ֆիլի-
լի մեֆուլ հիշ պիր քէրամէթ մուհասէնալըր հօգ տուր , հանի սուրը

կարգ սրբորդ քէնտինտէն հիշ պիր լուծուֆ վերէմէզ . անճագ Գրիստոս քէնտի աղիզ բուհունու , խթէրսէ օլ սէշիւմիշ չօպանլար իւզէրինէ վերիր . իսթէրսէ վերմէզ . վէ պու պապտէ հէփ ճէմաաթ պիր տիր , նէ չօպանըն սուրիւսիւնտէն , նէ սուրիւնիւն քէնտի չօպանընտան պիր ֆէրգի վար տըր . մատէմ մկրտութիւնտա Գրիստոստան հէփիսի պիր սէլահիյէթ ալմըշլար տըր տէրլէր : Վէլ հասըլ կաթողիկէ քիլիսէնին եէտի սրբոր իւզէրինէ օլան իթիգատը հիշ պիր կէօնէ ըրթթէսթանլարտա եօզ տուր :

Շիւն . Կաթողիկէ քիլիսէ իշպու կարգ քահանայութիւն սրբորնը պէօլէ թէֆսիր էտէր . եանի « պու կարգ պիր աղիզ ատէթ տիր , եա Գրիստոստան իճատ օլմուշ պիր սըրր տըր . քի թագաթիս օլանա լուծֆ վէ սայիր սրբորլարը վէ ումուրու բուհանիյէյի իճրա էթմէյէ բուհանի հիւքիւմէթ վէ սէլահիյէթ վերիր » : Եախօտ « Քահանայլըզ Ալլահտան իճատ օլունմուշ պիր սըրր տըր քի . թագաթիս օլանա Գրիստոսուն թէնիլի վէ գանընը թագաթիս վէ թագաթիմ էթմէյէ վէ կիւնակարը աֆվ էթմէյէ հիւքիւմաթ վերիր » :

ՊԱՊԸ ԻՎԱԼԵԼ

ԿԱՐԳ ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍՏԱՆ ԻՃԱՏ ՕԼՈՒՆԱՆ ԷՍՐԱՐԸՆ ՊԻՐԻՍԻ ՏԻՐ

Շիւճ . Պու սահիլիլի կէրէք աղիզ քիթապ , կէրէք Գրիստոսուն չիֆահէն աղիզ քէլաւը վէ կաթողիկէ քիլիսէ վէ Ս . հայրապետէր , վէ քիլիսէնին ումումի սինօթլարը վէ ուսիլի գատիմէսի պէյան էտէր : Պիր մուամէլէնին սըրր օլմասընա պիր գահիրի ատէթ լազըմ տըր . պիր տէ լուծֆ վէրմէսի , վէ պիր տէ Գրիստոստան եա պիզղաթ եա պիլ վասիթա իճատ վէ իճրա օլունմուշ օլմալը տըր :

Շիւէ . Իշպու իւշ չարթլարըն քահանայութիւն սրբորնտա պուլունտուղունու շէօլէ թասաթ էտէրիլ : (Գրք. Ժ. Գ. 22.) « Ձեռնադրեցին նոցա ըստ եկեղեցւոյ երիցունս . աղօթա արարեալ հանդերձ պահօք – փէրհիլ թութարազ , տուա էտէրէք , քիլիսէլէր իլին ժնլարա էլ գօյուպ քահանայլար էթտիլէր . ժնլարը Ալլահա հէվալէ էթտիլէր » : Իշթէ էլ գօյմա ատէթի : Վէ (Ա. Տէմբէտ . Դ. 14.) « Սէնտէրի օլան լուծուֆլարը իհալ էթմէ , քի սանա վերլաթի . փէյղամպէրլիլէր իլէ քեահիլիլին էլ գօյմալը իլէ – ի ձեռնադրութեանէ երիցութեան » : Իշթէ ձեռնադրութիւնտա վերլիլէն Գրիստոսուն լուծֆու , քի քահանայա վերլիլի . վէ թէքրար էլ գօյմազ ատէթի զիքր օլունմուշ : (Բ. Տէմ. Ա. 6.) « Պունուն իլին սանա տէր խա-

թըր էտէրիմ Ալլահն լուծուֆլարնը իշալ էտէսին օ քի սէն տէ տիր
 (պէնիմ սանա վէրտիյիմ) ձեռնադրուծիւնում իլէ , զիրա Ալլահ պի-
 զէ տէյիլ գօրգու , իլլա գուվլէթ վէ մուհապպէթ վէ հիճապ րու-
 հունու վէրտի » : Պօղոս առաքեալ քէնտի վէրտիյի ձեռնադրուծիւն-
 տա ալտըղը լուծֆու , Տիմոթէոսուն ֆիքրինէ կէթիւրյօր , սէնտէքի
 լուծֆու պօշ , թէհի պըրագմայասըն , քի գազանտըն , հաչան սէնի
 ձեռնադրել վէ քահանայ թագտիս էթտիմ իսէ : Տէֆա (Ա. Տէ. Ե. 22.)
 « Օլմայա քի ալէլ աճէլէ պիրիսինին իւզէրինէ էլ գօյասըն ,
 վէ սայիրլարըն կիւնահլարընա հիսսէտար օլասըն » : Զիրա կէրէք
 սարկաւազ օլսուն , կէրէք քահանայ վէ կէրէք եպիսկոպոս , էլ գօյ-
 մազ (եանի ձեռնադրուծիւն) ատէթի իլէ թագտիս օլուրլար ,
 պունլարըն էվլէլ էմրտէ , իլմինի , լիյագաթընը , մէշրէպ թէմիզլիւ-
 նի վէ աթվարլարընը թաստիգ էթմէտիքճէ , պունլարըն ձեռնադրել
 էթմէսի ճայիգ տէյիլ . հալմտա պէօյիւք մէշսուլլիյէթէ մուճիպ օ-
 լուրսուն : Հաչան օլ մէշմուրիյէթին վազիֆէսինի լայըզը վէճհ իւզէ-
 րէ իճրա էթմէսէլէր , օնլար խէթա իշլէյէճէքլէր , վէ սէն սէպէպ
 օլտուղուն իշլին , օլ խէթա սանա տախի թէաթի օլունուր : Տէմէք
 քի իշպու ձեռնադրուծիւն ատէթի մուհիմ պիր ատէթ տիր , վէ
 պունուն իլէ պիր շախս քահանայ ձեռնադրել օլուպ ճէմաաթը կիւտ-
 մէյէ քէնտիսինէ հիւքիւմէթ լիյագաթը վէրիլիր : (Գործ. Զ. 3.)
 « Քրիստոսա իման կէթիւրէնլէր չօղալարըղը կիպի , օն իքի առաքեալ-
 րա , Ալլահն քէլամընը նէշր էթմէտէն վէ վէզայիֆի միւզթապիյէ-
 նին իճրասընտան տուր օլմասընլար տէյիլ , շակիրտլէրի չաղըրըլար ,
 վէ տէրլէր . եմ գարընտաշլար , արանըզտան եէտի քիշի սիզլէրտէն
 թաստիգ օլունմուշ օլսուն , վէ իլմ իլէ վէ ազիգ րուհ իլէ տօլմուշ
 օլսուն սէլին քի , օնլարը պու խըզմէթլէրին իւզէրինէ նասպ էտէ-
 լիմ . վէ ազիգ րուհ իլէ մէմլու զաթը , Ստեփաննոսու վէ ֆիլիպպո-
 սու վէ Պրօգօրոնու վէ Նիքանովրու վէ Տիմոթէու վէ Պարմէնայը վէ
 Անտիօքտան կէլէն Նիկողայոսու սէշտիլէր . պունլարըն առաքեալլա-
 րըն հուզուրունտա տուրտուրտուլար , վէ տուա էտէրէք պունլարըն
 իւզէրինէ էլ գօյտուլար » : Իշթէ պու եէտի քիշինին իւզէրինէ էլ
 գօյմազ ատէթի իճրա օլտու , վէ ճէմաաթտան սէշիլտիլէր , մէշմու-
 րիյէթ ալտըլար : Քրիստոս էֆէնտիմիգ . (Դ. Կ. ԻԲ. 19.) « Զայա ա-
 րարէք առ իմոյ յիշատակի . — պունու պէնիմ զիքրիմ իշին էտին » .
 տէմէսինտէ , մութլագ առաքեալլարը քահանայ վէ եպիսկոպոս ձեռ-
 նադրել էթտի , վէ օնլարա հիւքիւմէթ վէրտի քի , քէնտի թէնլինին
 վէ գանընըն գուրպանընը Ալլահա եէվմիյէ սունսունլար : Աէ (Եբր.
 Է. 1.) քէզալիք Քրիստոսուն պատարագընը սունմայա մութլագ քա-
 հանայ օլմուշ օլմասը լազըմ քի , Մեկքիսեղեկին կարգ քահանայու-
 թիւն խըտմէթի րուհանիսինին քեաֆֆէսինին իճրասընտա պուլուն-
 սունլար : Զիրա աւետարանըն հիշ պիր մահալինտէ եազըլըսը Կօգ

տուր, քի Գրիստոս առաքեալարն իւզէրինէ էլ գօյմուշ օլսուն, պու ճիւմէ հիշ պիր քիմսէնին, առաքեալարն Գրիստոստան թաղ-տիս օլտուզլարը իւզէրինէ շիւփհէսի եօգ տուր. էն սօնունտա Գրիստոս առաքեալարա կիւնահլարը աֆիլ էթմէք սէլահիյէթինի էօլմէզտէն էվլէլ վատ էթմիշ իտի: (Մատթ. ԺԶ. 19. ԺԸ. 18.) վէ մուախիսարէն տիրիտիքտէն սօնրա իշպու վատընը իճրա էթտի: (Յովհ. Ի. 22.) Իշպու կիւնահլարը աֆիլ էթմէք հիւքիւմէթի քեահիւնիյին պաշլըճա շարթը վէ խասիյէթի իտի. պատարագ խուսուսունտա հէփի եազտըզլարըմըզ պունուն իսպաթը տըրլար:

ՇԽԸ. Ալլահն շիֆահէն քէլամը տախի պունու պէօյէ թաստիգ էտէր. վէ քիլիսէնին պիտայէթինտէն շիմտիյէ տէկին շարգ քիլիսէսի օլսուն, զարպ քիլիսէսի օլսուն, իշպու էլ գօյմագ իլէ քահանայութիւն սըրընըն իճրա օլմուշ օլտուզունու թաստիգ էտէրլէր: Պօզոս առաքեալըն իւզէրինէ սայիր առաքեալարըն էլ գօյտուղու նէրտէ եազըլը տըր, լաքին պու առաքեալըն քահանայ ձեռնադրել օլտուզունու վէ քէնտիսինին սայիրլարընա կարգ վէրտիյինի ազիլ րիվայէթտէն տախի պիլիլիլ, էվլէթ եպիսկոպոսլուղունու (Գործք. ԺԳ. 3.) պիլիլիլ. լաքին քահանայութիւն ալմասընը սատէ ազիլ րիվայէթտէն:

ՇԽԹ. Պու քահանայութիւնուն սըրը օլմասը խուսուսու իւզէրինէ ազիլ հայրապետլէրին հէփսի եազար, վէ սըրըլարը եազըպ թատատ էտէն հայրապետլէր, քահանայութիւն սըրը տախի եէտի սըրըլարըն պիրիսի օլտուզունու թաստիգ էտէրլէր: Որոգինէս, Գրիգոր Նիւսացի, (ձեռն Միգրոսիւն Գրիգոր) Օգոստինոս, Ոսկերեան վէ սայրլէրի, հէր պիրլէրինին պու խուսուստա պիրէր քիլիսէ եազտըլը վար տըր: Վէ էսկի մաշտոցլարտա հէր սըրընը այլին ու ատէթ վէ րէսիմլէրի թարիֆ օլտուղու կիպի, քահանայութիւնուն տախի, օնլար կիպի պիր սըրը օլտուղունու եազարլար: Վէ Ս. քիլիսէ պու մուգատտէս ատէթի առաքեալարտան ալմըշ օլտուղունու պիլէ թարիֆ էտէր: Տէմէք քի պունուն պիտայէթի Գրիստոստան վէ առաքեալարտան պաշլամըշ տըր. վէ հայրապետլէր, Հերոնիմոս, Օգոստինոս, րաֆըզըլարըն վաֆթիլի նասըլ քի սահիհ վաֆթիլ իսէ, քէզալիք էլ գօյմալարը սահիհ ձեռնադրութիւն վէ սըրը տըր տէրլէր, եանի նասըլ քի հերետիկոսլարըն վաֆթիլի, հերետիկոս պիր մէէմուրտան իճրա օլմուշ օլտուղու իլլին, անվաէր եանի հիշ սայըլմայօրտա, քէզա օնլարըն էլ գօյմագ սըրըլը հիշ տէյլլ տիր, վէ սահիհ սըրըլ տըր . . .

Պէօյէ մէզքիւր հայրապետլէր:

Ս. Գրիգոր Նիւսացի (Արք.) շէօյէ եազար, «Օլ քէլամըն. եանի (Գրիստոսուն) գուվլէթի քահանայը միւշէրէֆ վէ միւհթէրէմ էտէր, միւճէտտէտ թէպէրիւք իլէ (նոր օրհնութեամբ) ճէմաաթ»

տան օնու թէֆրիզ էտէր : Զիրա հաչան տիւնքի կիւն , եախօտ էվ-
վէլինտէ ճէմաաթըն պիրի իտի , անիտէ սահիպի քէլամ օլուր , մէ-
մուր օլուր , Ալլահըն իպատէթինէ վարդապետ օլուր , վէ կիզլի էս-
րարը իլահիյէյէ միւտիր օլուր . վէ օլ չէյլէր քէնտիւնտէ վուզու պու-
լուրլար քի , քէնտիւն վազաա հիյյէթճէ եա թէնճէ հիչ պիր թէպ-
տիլաթ պուլմայուպ , իլլա զահիրէն նէ իսէ երնէ էօյլէ գալըրսա տա ,
պու ճիւմլէ պիր կէօրիւնմէզ գուտրէթ վէ լութֆ իլէ կէօրիւնմէզ
ճանը տահա էյի պիր հիյյէթէ կիրիֆթար էտէր » :

Ս . Հերոնիսոս (Ի Հարց պատասխանի ընդդէմ Լաւլէֆէրեանց) « Է-
կէրչի իմանընտա վաֆթիզ էտէն վաֆթիզ օլանա պիր զարար էթ-
մէզսէ , հաքէզա տէմէք քի ձեռնադրել էտէն քէնտի իմանը իլէ քա-
հանայ օլանը պօզամատը » :

Ս . Օգոստինոս (Ընդդէմ Բիւնյ Պարֆէնի . Գլխ . Բ .) Թոնատիւն-
լարա գարչը չէօյլէ եազար , « Հիչ պիր սէպէպի պուլուլմայօր , նի-
չին , օ քի մկրտութիւնու դայպ էթմէյօր , վէրմէք հուղուգունու
դայպ էտէպիլիր օլուրն , զիրա իքիսի տէ սըրր տըր , վէ պիր թագ-
տիս էթմէ իլէ ինսանա իքիսի տէ վէրիլիյօր . Եվվէթի , հաչան վաֆ-
թիզ օլուրսա . իքինճի , հաչան ձեռնադրել օլուրսա » :

Կուռնէլիոս քահանայապետ (Ի Թղթէն առ Յապետ) քի Անթաք-
եա եպիսկոպոսու իտի . 251 թարիխինտէ Բօմատա քիլիսէնին իչին-
տէ նէ դասար եկեղեցական կիրուհու պուլուլմուղունու սայրյօր .
« Քահանայ 46 , սարկաւազ 7 , կիսասարկաւազ 7 , ջահնկալ 42 ,
երզմնեցուցիչ վէ կարգացող , գոնապանլար իլէ 52 » :

Կարդագինէ սինօթու տէօրտիւնճիւ , Գազկեղոնուքի , վէ Նի-
կիա իքինճի վէ սալիր գասապա վէ ուֆազ սինօթլարտա քահանա-
յութիւն կարգը իւղէրինէ քէմալը հիւրմէթ իլէ պահա էտէրլէր , վէ
Տրիտէնդեան սինօթու (Նիսի ԻԳ . Կահն 3 .) չէօյլէ եազար : « Հէր
քիմ ազիզ կարգը , եախօտ էլ դօյմազ ատէթինին (ձեռնադրութիւն)
ասը վէ սահիչ սըրր օլտուղունու ինքեար էտէրսէ , եախօտ ինսան-
ճա պիր ուլտուրմա տըր , քի քիլիսէ խուսուսաթընա աչնա օլմայան
քիմսէլէրտէն թէրթիպ օլուլմուչ , եախօտ սատէ Ալլահըն քէլամընըն
վէ , սըրրլարընըն մէճուրլարընըն սէչմէք պիր ուսուլլի մախսուս տուր
(տէրսէ) նզովեալ օլուրն » :

ՇԾ . Մուսխարէն պու քահանայութիւն սըրըր Գրիստոստան
իճատ օլուլմուչ , վէ հիչ պիր փափանըն , եախօտ պիր հայրապետին
եախօտ պիր քաթրիկին իճատը տէյիլ . զիրա թէվարիխտէ Գրիստոս-
տան մաատա քահանայութիւն սըրըրընըն միւճիտի նէ վար , նէ տէ
պաչգասը օլմալիլիլ : Անճազ Ս . Օգոստինոսուն թութուղու գա-
լիտէյէ մէպնի . « Հաչան պիր սըրըրն , եա քիլիսէտէ ճարի օլման
պիր ագայիտին միւճիտի , եախօտ պիտայէթի պիլինմէզ վէ պուլուլմ-
մազա , վէ օ տա ումոււմ պիր գայլտէ վէ իթիգատ թահտընտա ի-

սէ, մութլագ օ ագայիտ, Գրիստոսուն քիլիսէյէ վերտիլի շիֆահէն քէլամընը էսաս իթթիլիսաղ էտէրէք, Գրիստոսա վէ առաքեալլարա աթֆ օլունուր » (Յաւ. Մկրտումեան. Գլխ. Ե. Գլ. ԻԳ.) :

Սիմոն Ասեման, քի շարգ քիլիսէլէրինին այլն վէ ատէթի գասիմէսինէ վուգուֆու էճիլտէն փէք զիյատէ շէօհրէթեալ օլմուշ տուր (Արեւելեան Գրատուն) թէսմիյէ օլունան քիթապընտա (Հարո Գ. Ման Ա.) իշպու քահանայութիւն սըրըր Գրիստոսուն եէտի էսրաւընըն պիրիսի տիր տէր, վէ հիշ պիր վաղըթ շարգ քիլիսէսի օլսուն, եախօտ դարպ քիլիսէսի օլսուն պու սահիհիլիկի ինքեար էթմէմիշ, վէ տայիմա թաստիգ էթմիշ, վէ սըրըր օլտուգունուն իւզէրինէ իշթապահ պիլէ օլմամըշ. օնուն իշին քիլիսէտէ գատիմ վէ հէր միւնաղատան սալիմ պիր իթիգատ տըր պու. եանի կարգ քահանայութեան եէտի ազիզ սըրըրըն պիրիսի տիր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԵԱՆԻ ՐՈՒՀԱՆԻ ՀԻՒՔԻԻՄԷԹԻՆ

ԵԱՆՕՏ ՐՈՒՀԱՆԻ ԻՍԹԻԳԼԱԼԻՅԷԹԻՆ ԵԱՆԻ ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ
ՍԸՐՐԸՆԸՆ ՄԻԹԷԱՏՏԻՏ ՏԵՐԷՃԷԼԷՐԻ ՎԷ ՀԱՍԻՅԷԹԻ ԻԵՋԷՐԻՆԷ

ՇԾԱ. Քահանայութիւն սըրըրըն միւթէատտիտ տէրէճէլէրի վարտըր. սէպէպի, չիւնքի լայըզը վէճի իւզէրէ իշպու ազիզ կարգ սըրըրըն վաղիֆէսի իճրա օլմաղ իշին միւթէատտիտ խըզմէթճիլէրէ տէ լուգումու օլաճաղը էմրի թապիլի տիր: Իշթէ պունտան սրբազան հիւքիւմէթ, եախօտ քահանայըդ մուգատտէս մէճմուրիյէթի, քի պաշլըճա եպիսկոպոսութեան քահանայըդտան վէ սարկաւազըդտան իպարէթ տիր, նէշաթ էթտի. սալիր պիր գաշ քիւշիւք տէրէճէլէրի տէ վար իսէ, եանի կիսասարկաւազըդ, շամէտանճըլըք, եէմին վէրմէք մէճմուրիյէթի, քիթապ օգույանլար վէ գափուճուլուգ. պունլար քահանայութիւնուն քիւշիւք տէրէճէլէրի թէսմիյէ օլունուրլար, վէ քէպիր տէրէճէլէրտէն փէք չօգ ֆէրդի տիրէր. չիւնքի էվլէլքիլէրտէ սըրըր շուրութու գահիր վէ պահիր կէօրիւնլար վէ օնուն իշին տէ պէօյիւք տէրէճէլէր թէսմիյէ օլունուրլար :

ՇԾԲ. Պէօյիւք տէրէճէլէր եպիսկոպոսութիւն, քահանայութիւն վէ սարկաւազութիւն տուր. պունլարը ազիզ քիթապ զիքը էտէր. քահանայութիւն կարգընը պալատէ եազտըղըմըդտան օ գատարը քեաֆի ատտ էտէրիզ. գալըր սարկաւազութիւն վէ եպիսկոպոսութիւն. պունլարըն իւզէրինէ տէ սէօյլէլլիմ. Պիր տէ տէրէճէ թէսմիյէ օլունուրլար. զիրա քահանայութիւնուն նէրտիպանէ թէշպիհ է-

տէրլէր, քի հէփսի պաշ օլան, քահանայութիւն սըրրընա չըգար վէ տայանըրլար, հէփսի տէ պիր կարգ քահանայութիւն սըրրընը թէշ-քիլ էտէրլէր, սըրր պիր տիր. տէրէճէլէրի չօգ տուր:

ՇԾԳ. Սարկաւազլըգ տէրէճէսի պէօյիւք տէրէճէ վէ սըրր օլ-տուղու տէրքեար տըր. զիրա հէմ կէօրիւնիւր ատէթի վար տըր, հէմ լութֆ վէրտիյի միւպէյլէն տիր, հէմ Գրիստոսուն վէ առաքեալ-լարըն վասիթասը իլէ իճատ օլտուղու պէտիհի տիր: Եվվէլա (Գործ. 2. 5. 6.) « Եէտի թանէ սարկաւազ օլաճագ քիսէլէրի սէչիպ առաքեալլարըն հուղուրունա չըգարտըլար, — Օնլարը առաքեալլարըն հուղուրունա չըգարտըլար, վէ տուա էտէրէք օնլարըն իւզէրինէ էլ գօյտուլար »: Վէ մալիւմ քի, էլ գօյմագ իլէ թագափս օլանլար ազիլ ըուհուն լութֆունու ալըր իտիլէր, պունուն իչին ձեռնադրել էտէն եպիսկոպոս սարկաւազա « Առ զՀոգին սուրբ » տէյի սէօյլէր. նասըլ քի պալատէ կէօրտիւք: Տէմէք քի սարկաւազլըգ տէրէճէսի քէզալիք սըրր տըր: Տրիտէնդեան սինօթու (Նեպ. ԻԳ. Կանոն. 6.) « Հէր քիւմ տէրսէ, քի կաթողիկէ քիլիսէտէ սրբազան իշխանութիւն եօգ տուր, եանի օ քի Սլլահտան թէէսիս օլունմուշ վէ օ քի եպիսկոպոսլուգտան քահանայլըգտան վէ սարկաւազլըգտան իպարէթ տիր. նըղվեալ օլուն »:

ՇԾԴ. Եպիսկոպոսութիւն տախի ձեռնադրութիւն իլէ իճրա օլունուր վէ լութֆ վէրիր վէ Գրիստոս էֆէնտիմիդտէն իճատ օլունմուշ տուր: (Գործ. ԺԳ. 23.) հաչան ըապպըն խըզմէթինտէ իտիլէր, վէ իճապընտա պուլունույօր իտիլէր. ազիլ ըուհ տէր, Բառնաբասը վէ Սօղոսու սէչին պանա. պէնիւմ օնլարա տալէթ էթտիլիւմ մէէմուրիլէթէ, օլ վազըթ վիէրհիլ թութարագ վէ տուա էտէրէք, օնլարըն իւզէրինէ էլ գօյտուլար վէ կէօնտէրտիլէր վէ օնլար ազիլ ըուհտան իրսալ օլունարագ Սիլիֆքէյէ (Սելիւկիա) էնտիլէր. . . »: Պօղոս վէ Բառնաբաս պու անէ տէկին հէր նէ գատար զիքրի եօղ իսէ տէ, առաքեալլարտան էլպէթտէ քահանայ ձեռնադրել օլունւշ իտիլէր. վէ իշպու ձեռնադրութիւն իլէ Սօղոս, եանի Պօղոս վէ Բառնաբաս եպիսկոպոս տախի օլտուլար, վէ իւշ եպիսկոպոս պիլլիքտէ պիր եպիսկոպոս ձեռնադրել էթմէք ատէթի պունտան գալմըշ տըր: Հաթտա քիլիսէնին պիտալէթինտէ պու միսլիլու պէօյիւք վուգուաթլար ազիլ ըուհուն իլհամը եա պէյանը իլէ խասսէթէն իճրա օլուր իտիլէր: Պունուն իչին տիր քի (Ա. Տէհ. Դ. 14.) « Սէնտէքի էլթաֆ պապընտա էհմալըգ էթմէյէսին, քի փէյղամպէրլիք (Եանի պէյանը մախսուս) իլէ քահանայլըգ էլ գօյմասը իլէ (Եանի քահանայլըգըն իլք տէրէճէսի քի եպիսկոպոսութիւն տուր) սանա վէրիտի »: Վէ (Բ. Տէհ. Ա. 6.) « Պունուն իչին Սլլահըն լութֆլարընը ֆիքրինէ կէթրթտիրիլիւմ, քի պէնիւմ սանա օլան ձեռնադրութիւնոււմ իլէ սէնա տէ տիրլէր. իշալ էտէսին. . . »: Պու վէ սալիր իպրագ էթտիլիւմիլ

խապաթարտան կէօրիւնիւր քի, եպիսկոպոսութիւն պիր տէրէճէ տիր, քի հէմ Քրիստոստան իճատ օլունմուշ վէ զահիրէն ատէթի վար, հէմ պու ատէթ իճրա օլտուգտա, Ալլահըն լութֆու էլ գօնուլան զաթըն իւզէրինէ զահիրէն կէլլօր: Տէմէք քի սըրր շուրութու նուեն իւչիւ տէ պու տէրէճէտէ պուլունտուղունտան եպիսկոպոսութիւն պիր աղիմ վէ միւնթէրէմ սըրր տըր:

ԾԾԵ. Ֆազաթ շուրասընը տա պիլմէլի քի, Աստուածաբանլարըն պաղըլարը եպիսկոպոսութիւն տէրէճէսինի քահանայութիւն սըրրընըն թէմոտի, իքմալի վէ խիթամը տըր տէրլէր: Վէ պու խուսուս եինէ տին պապը սըր. եանի եպիսկոպոսուլուգ քահանայութիւն սըրրընըն իքմալի օլտուղու տին պապը տըր. հաթտա չօղլարը տա եպիսկոպոսութիւնու քահանայութիւն միսալի սըրր տըր տէրլէր. չիւնքի սըրրտա պուլունմասը մութլագ լաղըմ օլան շէրայիթի լաղըմէթը եպիսկոպոսութիւնտա տալի մէվճուտ տուրլար: Վէ Տրիտէնդեան սինօթու պունու պէօյլէ թաստիգ էտէր: Սրբազան կարգ եա իշխանութիւն եպիսկոպոսուլուգտան, քահանայլըգտան վէ սարկաւաղլըգտան իպարէթ տիր. հէր քիմ պունու ինքեար էտէրսէ նըղովեալ օլուն, տէմէք քի քահանայութիւն սըրրընըն մէղքիւր պէօյիւք տէրէճէլէրի սըրր տըր: Պէօյլէ Վասըղվէժ վէ սայիրլէրի:

ԾԾԶ. Սայիր քիւչիւք տէրէճէլէրին պիրինճիսի կիսասարկաւաղլըգ տըր, պու տա եագընէն քահանայութիւն միթաալլիք պիր տէրէճէ իսէ տէ, սըրր օլտուղունա տայիր քիլիսէտէն հէնուգ պիր գարար վէրիլմէմիշ վէ զիքրի աւետարանտա պուլունմատըղընտան, անճագ պիր տէրէճէ, եա պիր աղիւգ ատէթ տիր, քի պատարագտա սարկաւագա խըղմէթ էտէր վէ պէօյլէ թապիր օլուր, վէ սայիր քիւչիւք տէրէճէլէրին էն միւնթէրէմ տիր. զիրա քահանայութիւն սըրրընա եագընէն եանաչըր վէ քիլիսէտէ էն զիյատէ էսքի վէ պիտայէթի նամալիւմ օլտուղունտան, առաքեալարա աղլ օլունուր: Պէօյլէ գարտինալ Պօնա. (Ա. Բէնէթէկոս. Ժ. Գ. Յաղ. Գաւառիւն Ժողովոյ Գիր. Ը. Գ. Թ.):

ԾԾԷ. Ամա սայիր քիւչիւք տէրէճէլէր քահանայութիւն վազիֆէսինէ ալիտ խըղմէթլէր տիր, վէ իշպու միւնթէրէմ ատէթլէրին տէ պիտայէթի պէլլի տէյիլ, վէ էն էսկի տէհրլէրտէ պիլէ զիքրլէրի կէչիւր: Պիլ ֆարգ Տէրտուղիանոս (Յաղ. Նախաբանութեան Գ. ԽԱ.) հերետիկոսլարըն սէպաթը կարգտա օլմատըղըն սէօյլէր. «Պու կիւն սարկաւագ եարըն կարգացող եւն»: Կիսասարկաւաղլըկ Կիպրիանոս, 42 մէքթուպինտէ: Իլլիպէրիթեան սինօթ (Կանոն 30 հա) զիքր էտիւր: Ս. Աթանաս (Թաղլի առ Միայնակեաց Կարգաբնէյ Գ. Սինթ. Էն.) սայիր քիւչիւք տէրէճէլէրին խուսուսունտա եաղընըղ Կիպրիանոս (Ի Թաղլի Անդ.) շամէտանճըլ զիքր էտիւր: Գէղալիք Օգոստինոս (Թաղլի 194.) Կիպրիանոս, Խոստովանող Աւրե-

լիստե կարգացողլարն սըրասընա գօր : Աէ խոստովանողլար Կիպ-
րիանոսա եազարադ (Թոռն 17. րէ) կարգացողուն վէ երդմնե-
ցուցիչն զիբրինի էտէրէր : Սարդիկեան սինօթ կարգացողուն զիբ-
րինի էտէր : (347 րէ. Կռն. 13. րէ.) Հաթթա Թէոդորէտոս միււթէր-
րիսին (Գէրգ. Գ. Գլ. Բ.) վէ Սոկրատէսին (Գէրգ. Գ. Գլ. Ա.) ըի-
վայէթլէրի զապուլէ շայեան պուրուլտուղու հալտէ, Ուրացող Յու-
լիանոս կայսր պիլէ քրիսթիյան իքէն, կարգացող տէրէճէսինի հայկդ
օլուս, սօնրա տինի ինքեար էտէր վէ փութիէրէսթ օլուր, վէ փութ-
խանէլէրտէ պու կարգացող տէրէճէսինի միւթէհայկդ պուլունսուն-
լար տէյի, փութիէրէսթ քեհահինլէրինէ էմր էտէր : Մուսխարէն
էն մէշուր իսպաթ Կուռնէլիոս քահանայապետին Ֆապիոս Անթէք-
քեա եպիսկոպոսունա Բօմատան 231 թարիսինտէ եազարդը մէք-
թուպ տուր : պունտա իշպու տէրէճէլէրին քեհաֆֆէսինին իսմի
միւնտէրիճ տիր :

ՇԾԸ. Հէր հալտէ նասըլ քի պէօյիւք տէրէճէլէրին միւլէսսիսի
Քրիստոս, վէ նաֆըզը առաքեալլար տըր, քէզա քիւչիւքլէրին միւ-
էսսիսի Քրիստոս, վէ նաֆըզը (իճրա էտէն) առաքեալլար տըր.
չիւնքի պունլար տախի էն էսկի քիլիսէ առէթինտէ ճարի օլմուշ,
վէ պաշլանկընը նամալլուս տիւր, Օգոստինոսուն իլան էթտիյի գայի-
տէ իւզէրէ, միւճէրրէտ առաքեալլարա ազվ օլունուր : Ֆազաթ
պու քիւչիւք տէրէճէլէրին Քրիստոստան, եախօտ առաքեալլար-
տան միւլէսսիս օլուղունու միւճէրրէտ տին մատտէսի թուլմայըզ.
լաքին ծնլարա քէմալը հիւրմէթ իլէ տէ աթֆը նազար էտէրիզ : Մէզ-
քիւր Կարգադինէ սինօթու (5. Վէ 6. Վէ 7. Վէ 8. Վէ 9. Կռն. Լար-
րո) նէ կէճնէ եպիսկոպոս իշպու քիւչիւք տէրէճէլէրի վէրէճէլինին
թարղընը վէ սուրէթինի թարիֆ էտիյօր : Հէր նէ հալ իսէ, պուրա-
սը տին մատտէսի տիր քի, կաթողիկէ քիլիսէտէ քահանայութիւն-
տան մատա, սայիր հէմ պէօյիւք, հէմ քիւչիւք տէրէճէլէր վար տըր.
պունու ինքեար էտէն րաֆըզը տըր :

ՇԾԹ. Բուս քիլիսէսի իշպու տէրէճէլէրին սայըսը պապընտա
Լաթին քիլիսէսի իլէ միւթթէֆիլդ տէյիլ տիր : Լաթին քիլիսէսինտէ
եէտի տէրէճէ վար տըր տէր. եանի քահանայութիւն, սարկաւազու-
թիւն, կիսասարկաւազ, շամէտանճըլըք, եէմին վէրմէք, օգուսազ,
գափուճուլուգ : Բուսլար եալընը տէօրթ տէրէճէ գապուլ էտէր.
քահանայութիւն, սարկաւազըլըք, կիսասարկաւազըլըք վէ օգուսազ
տէրէճէսինի : Սանիէն պիր ֆէրզլէրի տէ շու տուր, քի Լաթին քի-
լիսէսի կիսասարկաւազըլըք պէօյիւք տէրէճէլէր սիյազընտա թու-
թար, վէ կիսասարկաւազլարը խորանըն ինտինտէ թէրսիմ էտէրէր,
Բուս քիլիսէսի պունու քիւչիւք տէրէճէ սիյազընտա թուլթար, վէ
քիլիսէսին եախօտ խորանտան ուզադ պիր մահալտէ օգուսազ տէրէ-
ճէսի միսալի թէրսիմ էտէր :

ԵԿ. Տէֆա պազը էնի մաարիֆ, Լաթին քիլիսէսինտէ պու տէ-
րէճէլէրի տօգուզ թանէ թուրարար. եպիսկոպոսութիւնու վէ սաչ
քէսմէյի (խղուն հերաց) քի կարգ ալաճագ (նուիրեալ) քիմսէ-
նին պաշընըն օրթասընտա թրաշ օլմասը իլէ պէյան օլուր, Լաթին
պու սաչ քէսիլմէսի պիր արարողութիւն ատտ օլունսա, եախօտ
քահանայութիւնուն տէրէճէլէրինի դապուլ էթմէյէ պիր էմարէ
տէնսէ սէզա տըր :

ԵԿԱ. Եպիսկոպոսութիւնա կէլինճէ, Աստուածաբանլար պէյնին-
տէ միւճատէլէ օլուր. եանի եպիսկոպոսութիւն, քահանայութիւն տէ-
րէճէսինտէն ճինսիճէ տէ այրը պիր տէրէճէ մի տիր, եօզսա քահա-
նայութիւն իլէ ճինսինճէ պիր մի տիր, վէ քահանայութիւնուն թէմ-
տիտի վէ իքմալի մի տիր: Քիմի եպիսկոպոսութիւն քահանայութիւնուն
իքմալի, եախօտ խիթամը տըր տէր, քիմի քահանայութիւնտան այրը
պիր տէրէճէ տիր տէր, վէ Գրիստոս էֆէնտիմիդտէն իճատ ու թէէ-
սիս օլունմուշ, վէ զահիրէն ատէթի օլտուղու իլին լութֆ տա վէ-
րիր տէր: Տէմէք քի այրը պիր տէրէճէ տիր տէրլէր: Նասըլ քի եօ-
զարըտա եազտրգ, պունլարը պիրէր պիրէր պէյան էտէճէլիզ. Լա-
թին պէհէրինին սահմանըն արզիւ էտէրսէն (Տէ. Բէրրոնէ Աստուածա-
բանութիւն. Հոգ. Բ. Երէս. 124. եւն.) :

ԵԿԲ. Եէնի անտտա զահիրի վէ կէօրիւնիւր քահանայութիւն իս-
թիզլալիլէթի վար տըր, օ տա Գրիստոս էֆէնտիմիդտէն իճատ վէ
թէէսիս օլունմուշ, պու քահանայութիւն հէր քէսէ խաս տէյիլ, ան-
ճագ պիր առաքեալլարա վէ անլէրին խալէֆլէրինէ մախսուս տուր.
վէ պու քահանայլըզ զահիրի ատէթ իլէ քիլիսէտէ սայիրլէրինէ թէա-
թի օլունուր վէ սահիս սըրը տըր :

Տրիտէնդեան սինօթու պու սահիլիլի շէօյլէ եազար. (Նիսի ԻԿ.
Կանոն Ա.) « Հէր քիմ քի եէնի անտտա զահիրէն կէօրիւնիւր քահա-
նայլըզ եօզ տուր, եախօտ կիւնահլարը աֆվ էթմէյէ վէ էֆէնտիմի-
զին սահիս թէնինի վէ գանընը թագտիս վէ թագտիմ էթմէյէ պիր
սէլահիլէթ եօզ տուր, անճագ պիր սատէ վաղիֆէ վէ աւեաարանը
վազ էթմէյէ սալթ պիր խըզմէթ տիր, եախօտ (պունու) քարողել
էթմէյէնլէր ասլա քահանայ տէյիլ տիրլէր տէրսէ, Նոզվեալ օլուն » :
Նկէրչի Գրիստոսուն սահիս գուրպանը վար իսէ, սահիս տէ քեահին-
լիք իսթիզլալիլէթի օլմասը լազըմ կէլիր: Հաղորդութիւն վէ գուր-
պան պահսընտա Գրիստոս էֆէնտիմիզին եէնի անտըն գանընը վէ
գուրպանընը թէէսիս էթտիլինին իւղէրինէ մուֆասսալ եազմըլըզ,
օրասը օգունսա, եէնի անտըն սահիս գուրպանը կէօրիւնիւր, գուր-
պան քեահինիլէ մէրպուլ վէ մէշրուլ պիր մատտէ տիր. եէկտի-
կէրինտէն այրըլամազ վէ օլամաղլար, գուրպան վար իսէ, գուրպա-
նը սունան քեահին քէզա մէվճուտ օլմալը: (Եբ. Ե. 1.) « Զիրա հէր
պաշ քեահին ատէմլէրտէն սէլիլիպ, ատէմլէրտէն էօթիւրիւ Ալլահա

միւթաալիք շէյլէրտէ թային օլունուր, քի կիւնահար իչին աթիյէ-
լէր վէ գուրպանլար սունսուն » : Մատամ քի Գրիստոս քէնտի թէնինի
վէ գանընը հէնի անտա գուրպանը մախսուս ինտաս էթտի, էօյլէ ի-
սէ իշպու գուրպանը սունմագ իչին մութլագա քեահին տէ նասսը
էթտի վէ օլ քեահինէ իսթիգլալիյէթի մախսուսէ տախի իթա վէ իհ-
սան էթտի :

ՇԿԳ. Իշպու իսթիգլալիյէթ հէր ատէմէ մախսուս օլմայուպ,
հալընըղ օլ քիմսէլէրէ վէրիւտիյի աշիքեար տըր, քիմլէրէ քի « Զայս
արարէք առ իմոյ յիշատակի » տէնտի իսէ. վէ մատամ քի Գրիստոս
էֆէնտիմիղ օ ոէօղլէրի հալընըղ առաքեալլարա սէօյլէտի. էօյլէ իսէ
օլ իսթիյաղ մահգա առաքեալլարա մախսուս օլմուշ տուր : Ֆիէլ հա-
գիգէ (Մադ. ԻԶ. Մադ. ԺԳ. Ղա. ԻԲ.) Մովսէսին նօմոսու քեա-
հինի վէ գուրպանը Գրիստոսուն նասպ էթտիյի քեահին վէ գուրպան
իլէ բուպար օլուն, էկէրչի Ահարոնուն թէրսիմի իւզէրէ քեահին
օլմայան, աշիլ գուրպան սունմագ, գուրպանա պիլէ հաղլա-
շամագ իտի իսէ, նէ գատար զիյատէ սահի քեահին, հէմ Գրիստո-
սուն քեահինի, վէ Մելքիսեղեկ աշի, վէ բէսմի իւզէրէ քեահին օլ-
մալը : Էվվէթ Քրէստոսուն քեահինի Ահարոնունքինտէն վէք ֆայըզ
տէրէճէտէ քեահին օլմուշ օլմասը լաղըմ կէլիլ, պիր գուրպան նէ
գատար աղամէթիլ իսէ, օլ գուրպանըն քեահինի տախի օլ գատար
աղամէթիլ վէ քէրամէթիլ օլմասը ճայիզ տիր : Իշպու հէնի անտըն
քեահինլիք հիւքիւմէթի կիւնահարը աֆվ էթմէք հիւքիւմէթինտէն
տախի թաստիգ օլունուր, զիրա էսկի անտըն քեահինլէրի կիւնահ-
աֆվ էթմէք իսթիգլալիյէթի շէրէֆինէ վասը վէ նայիլ օլամատըլար.
նէ տէ օնլարըն էրքէճէլ վէ տանալար գուրպանլարը պիր կիւնահ-
աֆվ էթմէյէ միւլթէտիր իտիլէր : Պունու ալըգոտան Պօղոս առաք-
եալ հաղլօր. (Նէր. ԺԳ. 11.) « Լաքին հէնի անտըն քեահինլէրի-
նէ Գրիստոս էֆէնտիմիղ քէնտիսի պիզզաթ ազիզ բուհունու վէրտի.
վէ կիւնահարը աֆվ էթմէք հուգուգունու հալընըղ օնլարա վէր-
տի » : (Յալէ. Ի. 23.) « Առէք զՀոգին սուրբ հեն. ալըն ազիզ բու-
հու քիմլէրին կիւնահարընը աֆվ էտէրսէնիզ, օնլարա աֆվ օլուն-
սուն. վէ քիմլէրինքինի ալը գօրսանըղ, հախօտ պաղլարսանըղ ալը
գօնսուն վէ պաղլանսըն » : Նասըլ քի (Մադ. ԺԶ. 19. ԺԸ. 18.) հա-
զըլը տըր : Քահանայըզ իսթիյաղը վէ հիւքիւմէթի, կէրէք կիւնահ-
լարա վէ կէրէք գուրպանա մէրպուտիյէթի վէ միւնասիպէթի ծլտու-
ղունտան, մատամ քի Գրիստոսուն գուրպանը էպէտի վէ տիւնեանըն
սօնունա գատար պագի պիր գուրպան տըր, քէզալիք Գրիստոսուն
իճատ էթտիյի քեահինլիք էպէտի վէ տիւնեանըն սօնունա գատար
պագի պիր քեահինլիք տիր. վէ չիւնքի ինսան թապիաթընըն գա-
յիֆլիկինէ նազարէն կիւնահար միւլթէմատիէն իրթիքեալ օլուն-
մագտա սըրլար. քէզալիք Գրիստոսուն իճատ էթտիյի քեահինլիյին

տախի միւթէմատի վէ պագի օլմասը լաղըմ տըր . եօղոս ինսանըն սէլամէթինէ էմին պիր տէվա թէրթիպ վէ թային օլմամըջ օլուր :

Հէմ պու քեանինլիլին հէր առէմէ մախսուս օլմատըղընը Գրիսս տոս քէնտիսի վէ առաքեալար քէնտի էթտիքլէրի ամէլլէր իլէ թասս տիգ վէ պէյան էթտիլէր : Զիրա աղիգ ըուհուն էմրինէ իմթիսալէն (Գրք. ԺԳ.) Անթէքեատէ պուլունանլար Բառնարասը վէ Սօղոսու աղիգ քուհուն թախսիս էթտիլի մէմուրիլէթէ սէչտիլէր , վէ փէր-հիգ թութարագ վէ տուա էտէրէք , ծնլարըն իւղէրինէ էլ գօյուպ , ծնլարը իրսալ էթտիլէր : Քէզա (ԺԳ. 23.) Բառնարասըն վէ Սօղոսուն վասիթասը իլէ Անթէքեա վէ Լիւստրիա վէ սայիր մահալլէրին քիլիսէլէրի իգթիգասընա կէօրէ , առաքեալար էլ գօյուպ , ծնլարա քեանինլէր նասպ էթտիլէր : Քէզալիք Պօղոս առաքեալըն Կիրիտլիլէրէ Տիւտոսու եպիսկոպոս թաղտիս (ձեռնադրել) էթտիլի , Նիեսացիլէրէ Տիւտոսու . Տիւտոսա հէր շէնրէ էլ գօյուպ , քեանին նասպ էթմին տէլի թէնպիլի . Տիւտոսու , չար չափըգ քիմօէնին իւղէրինէ էլ գօյմասըն տէլի միւէքքիտէն վէ շէտիտէն թէնպիլի էթմէսի , պաղըսըլա . Գրիստոսուն վէ առաքեալարըն պու խուսուստա իպրագ ու իրաէ էթտիլի ամէլ վէ հարաքէթլէրի կէօսթէրլիլէր քի , Գրիստոսուն քիւլիսէնստէ պլր քեանինլիք մէմուրիլէթի վար տըր : Սանիլէն իչպու քեանինլիք անձադ պաղը Ալլահըն իսթէտիլի վէ սէչտիլի առէմէրէ վէրիլիլ : Սալիսէն իչպու քեանինլիք միւթէմատի վէ պագի գալըն տէլի , Գրիստոսուն առաքեալարա թէնպիլի կիպի , առաքեալար տախի քէնտի չապիրտ վէ խէլէփլէրինէ էմր ու թէնպիլի էթտիլէր : Բասլիլին իչպու քեանինլիք հասիլէթի վէ իսթիլլալիլէթի պիր այլն ու առէթէ մէպի օլմուշ օլտուղունտան , օլ այլն ու առէթի զահի-քէն վէ ալանէն իճրա էթմէլի : Խամիսէն իչպու քեանինլիք տիւն-եա սօնունա տէկին թէմտիտ օլաճաղը էճիլալէն , միւղթէզա օլտուղու :

ՇԿԴ . Իչպու զահիրի այլն ու առէթէ սըրը խայսիլէթի քէմալի իլէ միւնասիպ վէ եագըըըր օլտուղու պալատէ մուհարրէր կէրէք քահանայութիւն կէրէք եպիսկոպոսութիւն վէ կէրէք սարկաւաղըդ հազըլնտա իպրագ էթտիլիլի աղիգ քիթապըն էտիլլէլի դալիլէս-սինտէն օլմալ իլէ թէքրարընա հաճէթ եօգ տուր :

Իլիւլասէլի քէլամ , քեանինլիք սըրըր վէ իսթիլլալիլէթի Գրիսստոս էֆէնտիմիդտէն իճատ ու իրաէ օլունուպ , եալընըդ առաքեալարա , վէ առաքեալարա մէմուրիլէթտէ խէլաֆէթ էտէնլէրէ սառէ խաս տըր , վէ սըրըրարըն շէրայիլիլ լաղըմէսի պունտա տա պուլունա տուղունտան , տէմէյէ մէճպուրուգ քի , քահանայութիւն հէր տէրէ-ճէնին էն միւթէրէմի տիր , վէ սայիր տէրէճէլէրին հէփսի իչպու քահանայութիւնա ումումի պաշ վէ մագսէսլէրի կիպի , բաճի վէ միւթէալլիք վէ մէրպուլթ տուրլար :

ՇԿԵ . Բրօթէսթանլար տէրէր , աղիւղ քիթապ հէփ քրիսթիան-
լարը քահանայ թութար . (Ա . Պէր . Բ . Ծ .) « Անարատ քահանայու-
թիւն . . . (Գ .) ազգ ընտիր , սէչիւմիշ միլլէթ , փատիչաչլըզ , քա-
հանայլըզ . . . » Թէսմիյէ օլունուր : Զահիրէն ային ու ատէթճէ ,
վէ ռէսմէն քեահինլիք պաշգա , վէ պաթընէն վէ տախիլէն վէ զայ-
րը ռէսմի , եախօտ մանէն քեահինլիք պաշգա : Եզվէթ , հէր քէս Ալլա-
հա ֆիքրինտէ տուալար վէ սէնալէր վէ եիւրէք գուրպանլաշը սունար .
նասըլ քի օրատա Պետրոս առաքեալ Ալլահն խօշանտըղը շէյլէրէ
րուհանի գուրպան տէյօր . վէ զայրի ռէսմի օլարազ , ասըլ քեահինին
սունտուղու գուրպանը քէնտիսի տախի սունար . վաֆթիզիմիզ միւ-
նասիպէթի իլէ պիր պիրիմիյէ գարընտաշ օլտուղումուզտան հէփի-
միզ քահանայըզ , հէփիմիզ րուհանիլիզ , տէրիզ : Լաքին ռէսմի քեա-
հինլիյէ կէլինճէ , էկէրչի ճէմաաթըն հէփսի քեահին օլտուղունու
թաստիզ էթմէյէ բրօթէսթան խտտաա էտէրսէ , ֆրիստոսու պայաղը
քեազիպ պիր զաթ սըրասընա գոյմալըզ , վէ մէզհէպին թէմէլինի
տէվիրմէլիլիզ . քի հանչա , տէյէմէյիզ , զիրա հիւքիւմէթին սուրէթի
ճիւմուրիյէթէ թահվիլ օլապիլիր . ամմա քեահինլիք սուրէթի ճիւմ-
հուրիյէթէ վէ ճէմաաթա կէչէմէզ , զիրա էկէր հէփսի չօպան օլմուշ
օլսա , սիւրիւ քիմ օլաճազ , հէր քէս միւտէրրիս օլմուշ օլսայըտը ,
տինլէյէն քիմ օլաճաղըտը : Պու պապտէ քիլիսէնին հիւքմ վէ իսթիզ-
լալիյէթի մութլազը իւզէրինէ օլան իւչիւնճիւ ֆասըլա նազար գըլ-
մալը :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԼԱՐԸՆ ՏԵՐԷՃԵՍԻ ՀՈՒԳՈՒԳՈՒ ՄԷՆՄՈՒՐԻՑԵԹԻ

ՎԷ ԽԱՍԻՑԵԹԻ ԲԱՀԱՆԱՅԼԸՂԱ ՖԱՅԸԳ ՏԸՐ

ՇԿԶ . Արիոս քահանայ իքէն եպիսկոպոսլուղա մուվաֆֆազ օ-
լամայըպ , պու սուրէթ իլէ եիւրէյինէ ֆէրահլըզ վէրմէյէ պաշլատը :
Վէ Այէտիոս , տէօրտիւնճիւ տէհրտէ վէ պատէհու օն տէօրտիւնճիւ
տէհրտէ Վիզլէֆլիլէր վէ Վալտիանլար խտտաա էթտիլէր քի , եպիս-
կոպոսլարըն քահանայլարտան նէ տէրէճէ ճիւնթի իլէ նէ տէ ըիւթ-
պէ վէ հուգուգճա պիր ֆէրգլէրի վար տըր . անճազ Ալլահն էմրի
իւզէրէ վէ կարգլարը իզթիզասընտան հէփսի պիր տիր : Պունլարըն
թալիմաթընը համի երիցական բրօթէսթանլար օլտուլար :

Պիզ պուշլարա գարըն տէրիզ . եպիսկոպոսլար հուգուգճա Ալ-
լահն էմրի իլէ վէ կարգլարընըն իզթիզասընտան օլարազ , քահա-
նայլարտան փէք իւսթիւն տիւրլէր : Տրիտէնդեան սինօթու պու

խուսուսա չէօյլէ գարար վերլր . (Նիգ. ԻԳ. Կառն. 7.) « Հէր քիմ տէրսէ եպիսկոպոսլար քահանայլարտան իւսթիւն տէյիլ տիրլէր , նըղովեալ օլտուն » : Պու խուսուս տին մատտէսի տիր . լաքին Ալլահն էմրի իւղէրէ մի իւսթիւն սիւրլէր , եօգսա եկեղեցի էմրի իւղէրէ մի . վագսա Ալլահն էմրի իւղէրէ իսէ տէ , օրայա սինօթ պիր շէյ տէմէյօր վէ սիւքիւթ էտլյօր : Այէտիոս պու սահիհլիյի աչըգտան ինքեար էտէր իտի . « հանղը խուսուստա եպիսկոպոս քահանայլարտան իւսթիւն տիր . իքիսիննտէ պէյնինտէ հիչ պիր ֆէրգ եօգ տուր , զիրա իքիսիննտէ պիր տէրէճէսի վար , քէղա օլ օնօր , վէ օլ հասլիյէթ » : Ս . Եպիսկոպոսն (Հէրէֆէլտաթիւն 63. Գ. Գ.) եաղարղընա նազարէն կաթողիկէ քիլիսէտէ , կէրէք Բօմա քահանայապետելէրինն վէ կէրէք եպիսկոպոսլարըն , քի առաքեալլարըն խալէֆէրի տիրլէր , Ալլահսան քէնտիլէրինէ վէրլիէն հուգուգու շիւպիէ թահարնա կիրմէմիչ վէ կիրմէզ :

ՇԿԷ . Վէ պիղլէրէ պու սահիհլիյի աղիզ քիթապտան իսպաթ էթմէք փէք գօլայ տըր : Էվլէլա Քրիստոս էֆէնտիմիզին օն իքիլէր ինթիխապ էթալիյի , վէ օնլարը քէնտինէ մէճլիսի խաս մագամընտա առտ էթալիյի , վէ օն իքիլէրէ վէրլիէն իսթիյազաթ , կէրէք պու տիւնեատա կէրէք օ պիր տիւնեատա պիլէ , օն իքի հիւքմ թահթը իւղէրինտէ օթուրուպ , իսրայէլին օն իքի գավմընա , եանի պիւթիւն տիւնեայա շէրաաթ քէսէճէքլէրի պու սահիհլիյէ տէլիլի քեաֆի տիր : (Ղա. Գ. 2. 13.) « Վէ օնլարտան օն իքի թանէ սէչտի » : (Յա. ԺԵ. 19.) « Պէն սիզի սէչտիմ » : (Մաթ. ԺԲ. 28.) « Իսրայէլին օն իքի սըպլընա շէրաաթ քէսէճէքսինիզ » : (Յա. ԻԱ. 15.) « Կիւտ գուղուլարըմը , կիւտ գօլուլարըմը » : (Գաթ. Ա. 23. 25.) Մատաթիայը Յուգանըն եէրինէ նասպ էթտիլէրի : Վէ քիլիսէնին պիտայէթինտէն պէրի եպիսկոպոսլար առաքեալլարըն խալէֆլէրի . վէ քահանայլար եէթմիչ իքի շակիրտլէրին խալէֆլէրի թէսմիյէ օլուհուրլար : Վէ Պօղոս առաքեալ (Տէ. Գ. Ա. 5.) Տիտոսու Կիրիտլիէրէ եպիսկոպոս նասպ էթտի . վէ եպիսկոպոս օլտուգտան սօնրա էմր ալտը քի , հէր պիր շէհրէ քահանայ թագտիս էթսին կէօնտէրսին : (Տէ. Ե. 22.) Տիմոթէոսու Եփեսացիլէրէ եպիսկոպոս նասպ էթտի , վէ չտրչալըզ պիր քիմսէնին իւղէրինէ էլ գօյմասըն տէյի էմր էթտի . (Ա. Կառն. ԺԲ. 29.) « Մէյէր հէփսի առաքեալ մը տըր . . . » : Պու խուսուսա , եանի քիլիսէ րուէսսալարընըն սրգազան իշխանութիւնու իւղէրինէ , Պէթալիոս իւչ քիթապ եազտը : Վէ Նատաղիս Աղէքսանդր (Ճա. 44. Ի Գ. Գառն.) : Վէ Պէլլարմինոս (Գիթ. Ա. Յա. Կառն. Գ. ԺԳ.) : Պուլարը արղիւլէյէն օգուստուն :

ՇԿԸ . Քիլիսէնին իթիգատը տայիմի սուրէթտէ պու օլտու . վէ աղիզ րիվայէթ տախի պիզէ պուհու էօյրէտիր : Հայրապետլէրին քէղա թալիմաթը պու տուր , եանի եպիսկոպոսլար քահանայլարա հէմ

տէրէճէ , հէմ հուգուգ ճիհէթի իլէ ֆայիգ տիրլէր , վէ պունուն ի-
չին քահանայ եպիսկոպոսուն էմրի թահառնտա տըր վէ պունուն ի-
չին տէ եպիսկոպոս ծնարա նիլամ վէրիւր վէ ծնարը իթաաթա մէճ-
պուր էտէր :

Կղեմէս Բօմա քահանայապետի վէ առաքեալարն չակիրտի
(Թոռլը առ Կորնթացի...) « Հէր պաշ քահիննէ քէնտի վազիֆէսի վէ-
րիւմիշ տիր . վէ քահինլէրէ քէնտի մէվգըլի մախսուսու թախսիս օ-
լունմուշ տուր , վէ Ղեւտացիլէրէ քէնտի վազիֆէլէրի տիւշէր » :
Վէ Ս . Յուստինոս (Ջոդաֆոլմէն Ա . Թէ 67 . առ Կայսր .) վէ Դիո-
նիսիոս Կորնթացիլէրին եպիսկոպոսու (160 տա առ Պէնէթոս եպիս-
կոպոս) « Եպիսկոպոսլարա քահանայլար քեամիլէն իթաաթ էթմէլի
տիրլէր » տէլի եաղար :

Ս . Իգնատիոս , քի (107 տէ) շէհիտ տիւշտիւ , Իզմիրլիլէրէ օ-
լան մէթուպինտէ « Հէվիինիգ եպիսկոպոսա թապի օլուն , նասըլ քի
Յիսուս Քրիստոս փէտէր Սլլահա . վէ առաքեալար կիպի քահանայ-
լարա վէ սարկաւազլարա հիւրմէթ էտին , չիւնքի Սլլահն թէնպիհի
տիր » : Պու սէօլլէրի , բուհանի վէ ազիգ տէրէճէնին վէ հիւքիւմէ-
թին օլտուղունու պէյան էթմէյէ քեաֆի տիրլէր : Պունուն կիպի
Կղեմէս Աղէքսանդրացի , Իրէնէոս , Որոգինէս , Տէրտուղիանոս ,
Կիպրիանոս , Ոսկեքերան վէ սայիրէ : Հաթտա Սյէրիոս իշպու թալի-
մաթընը նէշը էթտիլի կիպի , Ս . քիլիսէ քէնտիսինի հերետիկոս իլան
էթտի : (Տեա Ս . Եպիֆան հերէթ . 73 : Բեյա Օգոստինոս . Յաղ . հերէթ . Գլ .
53 .) : Իշթէ Ս . Կղեմէսին սէօլլէրի (stromatum թէֆէր իլլապլէ-
թա Գլէթ . Դ .) « Քիլիսէտէ , եպիսկոպոսլարն քահանայլարն վէ սար-
կաւազլարն թէգատտիւմլէրի » : (Եանի տէրէճէճէ) Որոգինէս (ԺԱ .
Երէթա Յարգարէ .) պէնտէն (չիւնքի քահանայըտը) « Տահա զիյատէ
մաթլուպ օլունուր նէթէքիմ սարկաւազտան . տահա զիյատէ սար-
կաւազտան նէթէքիմ ալամ քիմսէտէն , վէ պիւթիւն քիլիսէնին էն
եիւքսէք մէվգըլինի թութան քիմսէտէն պիւթիւն քիլիսէնին հիսու-
պը իսթէնիլէճէք տիր » : Ս . Կիպրիանոս (Թոռլը . Ի2 .) « Էֆէնտի-
միգ , քի թէնպիհիլէրինի վէ նասիհաթընը թութմայա հէփիմիգ պօրճ-
լուլուգ , եպիսկոպոսուն իթիպարընը վէ քիլիսէնին ումուրունու
թէրթիպ էթտի , աւետարանտա Պետրոսա սէօլլէյօր վէ պէն սանա
տէրիմ , քի սէն գայասըն . . . » : Մնա մէպնի վազըթլարըն տէվ-
րան էթմէսի վասիթասը իլէ եպիսկոպոսլարըն թագտիս վէ թախսիս
օլմասը , վէ քիլիսէնին սուրէթի իտարէսի ճէվլէլան էտէր . շէօյլէ քի
քիլիսէ եպիսկոպոսլարըն իւզէրինէ նասպ ու թէրթիպ օլունսուն ,
վէ քիլիսէնին հէր պիր մուամէլէսի օլ մէէմուրլէրին վասիթասը իլէ
իտարէ օլունսուն , մատէմ պու խուսուսա պէօյլէ Ալլահն նօմոսու
իւզէրէ թէէսիս օլունմուշ տուր :

Պու սահիհիլի , եպիսկոպոսլարըն պիր պիրինէ խալէֆ սէլէֆ օլ-

մասը տախի թաստիդ էտէր . զիրա առաքեալլարա եպիսկոպոսար , տէյիլ քի քահանայլար խալէֆ օլուրլար , վէ պէհէր քիլիսէնին եպիսկոպոսլարընը առաքեալլարտան պաշլանարագ քիլիսէ միւլլէրրիլէրի թաստատ էտէր խիլէր :

ՊԱՊԸ ԲԱՊԻ

ԵԱԼԸՆԸԶ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԼԱՐ ԶԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐՄԵՑԵ
ԳԱՏԻՐ ՏԻՐԼԷՐ ՎԷ ՊՈՒ ՀԻԻՔԻԻՄԷԹ ԳԱՀԱՆԱՅԼԱՐԱ ԽԱՍ ՏԵՑԻԼ
ՎԷ ԻՐԱԽԱՍՈՒԹԻՒՆՈՒ ԵԱՆԻ ՇԵՐԻ ՍՈՒՐԵԹՏԷ
ԳԱՀԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ՏԵՐԷՃԵՍԻՆԻՆ ՀԻԻՔԻԻՄԷԹՆԻ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԼԱՐ ԻՍԹԻՄԱԼ ԷՏԵՐԼԷՐ

ՇԿԹ . Շիմտիյէ տէկին եազաղզլարըմզտան աշիքեար կէօրիւնիւր քի , պիր եպիսկոպոս քէնտի տէրէճէսինտէ վէ իսթիզլալիյէթինտէ քահանայլարա ֆայիդ օլտուղունտան , քէնտիսի քահանայլարը ձեռնադրել էտէր , վէ քահանայ պու պապտէ պու սէլահիյէթտէն մահրում վէ լիյագաթը եօդ տուր . պու տէտիյիմիզ քիլիսէնին թալիմաթը իդթիդասընտան տըր : Գիլիսէ իշպու թալիմաթլարը Գըրիստոստան վէ առաքեալլարտան ալմը վէ շիմտիյէ տէկին հըֆզ վէ իճրա էյլէմիշ տիր :

ՇՀ . Պուռու տա շէօյլէ թաստիդ էտէրիզ , Գրիստոս քէնտիսի նօմոս սահիպի վէ պաշ քեհինիլիզ , առաքեալլարը քահանայ վէ եպիսկոպոս ձեռնադրել էթտիյի պէտիհի տիր . չիւնքի առաքեալլար քէնտի էֆէնտիլէրինտէն հէր նէ քի ալտըլար իսէ , զնու թըպզըսընը իճրա էթմէյէ գըյամ էթտիլէր . էվլէլա , (Գըք. Զ. Ծ.) « Ետիլ քիշիլի ճէմաաթտան սէչիպ , առաքեալլարըն հուզուրունա կէթրիլըլէր վէ առաքեալլար տուա էտէրէք զնլարըն իւզէրինէ էլ գօրլար » : Գէզա , Գըք. ԺԴ. 22.) « Պօղոս վէ Բառնաբաս քիլիսէլէրին լուզու մինէ կէօրէ զնլարա քահանայլար ձեռնադրել էթտիլէր » : Տէֆա Պօղոս առաքեալ (Ա. Տէ. Գ. 4. Բ. Տէ. Ա.) քէնտի էլ գօյարագ , Տիմոթէոսու եպիսկոպոս ձեռնադրել էթմիշ օլտուղունու սէօյլէյօր : Վէ (Ա. Տէ. Գ. 4. Բ. Տէ. Ա. Ծ.) եինէ Պօղոս առաքեալ քիմլէրէ էլ գօյաճազլարընը վէ թագտիս էտէճէքլէրինի թէնպիհ վէ թարիֆ էտիյօր :

ՇՀԱ . Գիլիսէնին էն էսկի ատէթլէրինի շամիլ օլան վէ (առաքեալական սահմանադրութիւնք) թէսմիյէ օլունան քիթապ (Գէր. Ը. Գ. ԺԶ.) իշպու սահիլիլի թաստիդ էտէր . զիրա պիր եպիսկոպոս

իբրի եւ իւշ եպիսկոպոստան ձեռնադրել օլսուէն , վէ քահանայա վէ սայրլէրէ պիր թանէ տէ էլ վէրիր տէր :

Ս. Աթանաս քէնտի խասմի Իսքիրասըն քահանայ օլմատըղընը շուրատան թաստիգ էտէր իտի . չիւնքի պու Իսքիրաս նամ քիմնէ տէյիլ եպիսկոպոստան , անճագ Գօլլուտոս նամ րահիպտէն ձեռնադրել օլսուշ ուտու . (Տէս. Ս. Աթանաս Զարգաթաթեան , Թիւ 12 Ընդ. Աթանաս .) : Բէզայիք Նովատոս նամ շախս Բօմա աթոռունա օթուրմայա աշըրը տէրէճէտէ արդիւսիւ օլսուղունտան , մագսէտինէ մուվաֆֆագ օլմայա փէք չօգ չալըշտը , նասըլ քի Եւզեբրիոս (Եւզեգանէն պարթաւեան . Գլխ. 2. Գլ. ԽԳ.) եաղըյօր « փէք չօգ չալըշտը քի պիր գաշ եպիսկոպոսարը ալտատըպ , օնլարտան եպիսկոպոս օլսուէն » : Պու հալ նէյէ մէպնի տիր . պաշգա տէյիլ , չիւնքի էօթէտէն պէրի տէյիլ քի պիր եալընըղ քիլիսէնին թալիմաթը օնու իսթէր . իլլա էն ֆէնա մէշրէպտէ պուլունան պիր զաթ պիլէ , տահա իւչիւնճիւ տէհրտէ իքէն եպիսկոպոս օլաճագը վագըթ միւնէրրէտ տիկէր եպիսկոպոսարըն էլ դօյմասընա միւնթամ օլսուղունու թաստիգ վէ թահրիր էտէր . հաթտա ումում քրիսթիյանըղըն պու պապաէ օլան իթիգատը տալիս պունու թաստիգ էտէր : Պունա պինաէն Ս. Եպիփան (Հէրէթիկաթեան 75. Գլ. Դ.) Այէրիոսա գարաշ շէօյլէ եաղար . « չիւնքի եպիսկոպոսարըն տէրէճէտի պաշըճա փէտէրլէր տօղուրմայա խաս տըր . զիրա քիլիսէ իչիխտէ փէտէրլէրին իգտիյատ պուլմասը , եալըլմասը սատէ պունա աթֆ օլունուր . տիկէրի (եանի քահանայութիւն տէրէճէտի) փէտէրլէր տօղուրմայա գատիր օլամաարըղընտան , քիլիսէնին եայգամասը թէվէլլիւտիւ վասիթասը իլէ (մըլըրտութիւն իլէ) էվլատար տօղուրուր » տէր :

Ս. Հէրոնիմոս , « Նէ տիր եպիսկոպոսուն էթտիլի . ձեռնադրուութիւնու պէր թարաֆ էտէրէք , օնու քի քահանայ էթմէյօր » : Եանի քահանայ ալսէրէ ձեռնադրութիւն վէրէմէղ վէ էտէմէղ :

Ս. Յովնան Ոսկեբերան (Գարաթ Ա. Ի Բագրատ . Տէմիթեան . Թիւ 1.) « Պիր եալընըղ ձեռնադրութիւն խուսուսունտա եպիսկոպոսար իւսթիւն տիրլէր . վէ պունտան եալընըղ քահանայլարա Փայիգ օլտուղլարը թէպէյիւն էտէր » :

Պիլ ախէրէ կէրէք շարգ վէ կէրէք զարպ քիլիսէսինին քահանայնըն ձեռնադրութիւն ալտըղընտա , վէ կէրէք պու խուսուստա եաղըլմըլ օլան արարողութիւն քիթապլարընտա այան աշիքեար կէօրիւնիւր , եանի եպիսկոպոսութիւնուն քահանայըղա Փայիգ օլտուղունու վէ քահանայութիւն տէրէճէտինին մէհմուրու պիր եալընըղ եպիսկոպոս օլսուղունու , գատիմ վէ տայիմ սուրէթտէ եկեղեցի քէնտի իթիգատընտա կէօսթէրմիշ վէ իճրա էթմիշ տիր :

ՇԼԲ. Տագաթ շուրասընը մէշհուր Պէթալիոսուն իլիթար էթտիլիւնէ մէպնի պիլ տէ իշարէթ էտէրիլ , եանի քիլիսէնին պիտայէթիտէ

վէ սափ վէ սապտէթ կիւնլէրինտէ վազթըն իգթիգասը ճէմաաթըն
 վէ մէզէպին գօլայճա թէքէսոլււր վէ ինթիշարը իշին քիլիսէ քէնաթ
 էսկի ուսիլինտէ էքսէրի քահանայարը եպիսկոպոս ձեռնադրել էտէր
 իտի քի, հէմ եպիսկոպոս վէ հէմ քահանայ օլտուգլարընտան, իքի
 տէրէճէլէրին տէ վազիֆէսինի գօլայլըղ իլէ իճրա էթսինլէր, վէ պու
 էճիլտէն շէհրտէն շէհրէ առաքեալար վէ եպիսկոպոսլար նազլ վէ
 ճէլպինէ ինթիյաճ օլմասըն, եանի քահանայա էլ գօյմազ վէ տէրէ-
 ճէսինի վէրմէք վէ դրոշմ սըրրընը իճրա էթմէք, քի հալա Լաթին
 քիլիսէսինտէ եպիսկոպոսլարա մախսուս տուր, վէ պու քահանայ-
 ար, շարդ քիլիսէսինտէ ճարի օլտուղու կիպի, դրոշմ սըրրընը վէ-
 րէմէզլէր: Պունուն իշին հաթթա պիր մանէլտէ վէ պիր շէհրտէ,
 հէմ պիր չօգ եպիսկոպոսլար պուլունուր իտի հէմ տէ քահանայար,
 Լաթին վազըթլար միրուրինտէ Ս. Հերոնիմոսուն տէտիյի կիպի, վէ
 էվիլէքի քիլիսէսինտէ մուհապղէթի կիթիքճէ թէնզլլ օլտուղունա
 նիսպէթէն վէ պէնլէրինտէ միւնաղաա զուհուր էթմէմէք իշին, քա-
 հանայարտան պիրիսի սայիրլէրի իւզէրինէ ըէյիս վէ մէճուր օլտուն
 տէյի, ինթիլիսապ օլմազ առէթի իճատ օլտու. իշթէ պունտան ե-
 պիսկոպոսլարըն ինթիլիսապ ուսիլի զուհուր էթիտի, պունտան թէմէր
 հուտուտունա գարար վէրիտի, քի պիրիսին տիկէրին թէմինտէ հու-
 գուզ իճրասընա սէլահիլէթի օլմամազ առէթի պունտան նէշաթ էթ-
 տի. պաղըսըլա:

ՇՀԳ. Տէֆա էվայիլտէ վէ Ս. Եպիփանըն գալլինճէ եպիսկոպոս
 վէ առաջնորդ իսիմլէրի քահանայութիւնու իլք տէրէճէսինտէ պու-
 լունան գաթլարա, եանի եպիսկոպոսլարա վէրիլի իտի, չիւնքի լքին-
 ճի տէրէճէտէ պուլունան քահանայար տայիմ աշակերտլէր խալէֆ-
 լէրի, լաթին էվիլէքիլէր առաքեալար խալէֆլէրի առտ օլունուր ի-
 տիլէր:

ՇՀԴ. Շուրասընը տա տէմէլի քի, քահանայութիւն եա երիցու-
 թիւն իսի ումումի պիր իսիմ տիր, քի հէմ եպիսկոպոսու, հէմ քա-
 հանայը վէ հէմ սայիր պէօյիւք վէ քիւչիւք տէրէճէլէրի շամիլ
 տիր: Պաղը բողոքականլար տէմէք իսթէրլէր. (Ա. Տէմէլէ. Դ. 14.
 քի Պօղոս առաքեալըն գալլինճէ քահանայըն եպիսկոպոստան հիշ
 պիր Ֆէրգի եօգ տուր. «Օլ էլթաֆ խուսուսուտա, քի սանա իւ-
 համ իլէ քեահինլիք էլ գօյմասը իլէ ('ի ձեռնադրութենէ երիցու-
 թեան) իհսան օլունտու իհմալտէ պուլունմայասըն » : Գէէնի Տի-
 մոթէոսու քահանայար ձեռնադրել էթմիշլէր, լաթին եանլըն աղը,
 չիւնքի երիցուքիւն մանասը եպիսկոպոսլուզ մանասը օլտուղու. (Բ.
 Տէմ. Ա. Գ. 6.) աչըգտան, պէն սանա էլ գօյտոււմ տէմէք, «Փէքի-
 մէ կէթիլիլիւմ, Սլլահըն լութֆունու իշալ էտէսին, օ քի պէնիմ էլ
 գօյմամ իլէ սէնտէ մէվճուտ տուր » : Տէմէք քի Պօղոս առաքեալըն
 գուլլանաղը երիցուքիւն իսի, եպիսկոպոսութիւն տէմէք տիր:

պաշտօնական պաշտօնական երկրպագութիւն : Գեղարք (Ա. Պետ. Ե. 1.) « Զերիցուն աղաչեմ իբրեւ զերիցակից եւ վկայս չարհարանացն Քրիստոսի » : Պետրոս առաքեալ սայրիւէրինէ քահանայ օլսուն եպիսկոպոս օլսուն, երիցակից, հէմրեթպէ եախօտ կարգակից թէսմյէ էտիյօր, եանի պէնիմ ըրեթպէմի թաշրյան քահանայարա, եանի եպիսկոպոսարա ըրեմ էտէրիմ :

ՇՀԵ. Կարդագինէս տէօրտիւնճիւ սինօթու գարար վերիյօր, քի « Պիր եպիսկոպոս քէնտի քահանայարընըն մէճլիսինի էթտիրմէտէն, հիչ պիր քահանայա էլ դօյմասըն, չէօյլէ քի, չէհիր էհալիսինին խօշանուտիյէթինին իսթիհաւի իլէ վէ (ճէմաաթտան էյլիկինէ) շահատէթնամէ իսթէմէլի » :

Ս. Հերոնիմոս, « Գահանայարըն ճէմաաթընը ծերակոյտա պէնդէտիյօր, քի ընյիսի էքրէմէլէրի ընյի թահտընտա պիլ իսթիշտրէ իշէրէ թէչէպպիւս էտէլէր » : (Գիրք. Բ. Գ. Գլաթն Եւայեայ.) :

Առաքելական սահմանադրութեանց (Գիրք. Բ. Գլ. ԻԸ.) քահանայարըն եպիսկոպոսարըն միւսթէշարարըն թէսմյէ էտիյօր :

Որոգինէս, « Հէր չէհիրտէ պիր ծերակոյտ մէճլիսի օլտուղու միսալի, պիզիմ տէ ծերակոյտուսուղ վար տըր, քահանայարըն թէճէմ միւսթը » : Պունարըն հէփսինտէ եպիսկոպոսուն պէօյլէք օլտուղու վէ քահանայարըն եպիսկոպոսուն ձեռնադրել էթմիշ օլտուղու թէսպէյիւն էտէր :

ՇՀԶ. Նէ հաճէթ գատիմնտէն պէրի կէրէք կաթողիկէ վէ կէրէք սայիր քիլիսէլէրին ատէթի պու տուր քի պիղզաթ եպիսկոպոս օլմատրգտան սօնրա, ըուհանի տէրէճէյի քիմսէ վէրէմէզ, չիւնքի վէրէն տէ եօգ տուր քի վէրէպիլսին :

ՇՀԷ. Պու թահրիր էթտիլիմիզ ճէմի շահատէթլէրտէն աշըզ աշըղա կէօրիւնիւյօր քի, հասպէլ մուհապպէթ վէլ ինսանիյէթ, պիր մէճլիսին ընյիսի, աղալը մէճլիսէ ընյ տանըշմայա վէ իթթիֆաղ հասըլ էթմէյէ մէճպուր տուր, նասըլ քի Աղէքսանդր Գ. քահանայապետ Երուսաղէմ փաթրիքինէ (Ա. Պետ. Եւայեայ. Ժ. Գիրք. Ժ. Գլ. Ա. Թէ. Ե.) եաղլօր : « Զաթըն ֆէթանէթինիյէ մալիւմ տիւր. նէ կէօնէ սէն վէ պիրատէրլէրինիզ պիր վիճուստունուղ, չէօյլէ քի, սէն պաշ վէ ծնլար աղա օլտուղու պէտիհի տիր, իմտի սանա եաղըշմաղ քի, աղալարընըն թէրք էտիպ քէնտի քիլիսէնին ուսուրունու սայիրլէրին մէշվէրէթի իլէ իտարէ էտէսին » :

ՇՀԸ. Պէնէտիկոս Ժ. Գ. (Ժ. Գ. Գառնապէտ Ժողովայ. Գիրք. Ա. Գլ. Դ. Թէ. 1.) չէօյլէ եաղար « Եպիսկոպոսարտա իքի տիր իշխանութիւն. կարգընըն վէ իրաւունքունուն. կարգ եախօտ ձեռնադրութիւն իշխանութիւնու եպիսկոպոս ասըլ Քրիստոստան ալըր, լաքին իրաւանց իշխանութիւնու հազգընտա միւզաքէրէսի վար. Աստուածաբանարըն քիմի իշպու հուգուղ հիւքիւմէթինի տէ Ալահտան ալըր

տէր , քիսի տէ խայր , անճազ քիլիսէնին ըշիսի էքրէմինտէն ալըր տէր , պու միւճատէլէ էլան հալլ օլմամը . լաքին ազլա էն մուվա-
ֆըզ կէլէն օ տուր քի , եպիսկոպոսլար քէնտի կարգ գուվլէթինի Ալլահտան քիմսէնին վասիթասը օլմագսըզըն (անմիջապէս) ալըրլար .
լաքին հուգուզ գուվլէթինի պիլ վասիթա , (միջապէս) եանի քիլի-
սէնին ըշիսի էքրէմի վասիթասը իլէ Ալլահտան ալըրլար , վէ պուռա
պիլնաէն տիր քի , սատէ եպիսկոպոս զրոշմ վէ քահանայութիւն սըր-
լարընը իճրա էտէր , օնու քի սատէ քահանայ էտէմէզ , եախօտ է-
տէրսէ տէ նասըլ քի շարգ քիլիսէնինտէ ճարի վէ ատէթ օլմուշ , եանի
զրոշմ սըրընը վաֆթիլգտէ սատէ քահանայլար վէրիր , լաքին պու
տա քահանայըն միւզթէզլայը վաղիֆէսինտէն վէ էսալէթինտէն աէ-
յիլ . անճազ եպիսկոպոսս վէքեալէթէն տիր :

ՇՀԹ . Տէֆա շուրասընը տա պիլմէլի քի , եպիսկոպոս ձեռնադ-
րել օլան քիմսէ , ձեռնադրիչ մէէմուրտէն քի եպիսկոպոս տուր . ան-
միջապէս ալմազ , եանի իշպու կարգ իշխանութիւնունու ձեռնադ-
րութիւն վէրէն եպիսկոպոստան ալմազ , անճազ անմիջապէս Ալլահ-
տան ալըր . զիրա ձեռնադրիչ եպիսկոպոս Գրիստոսուն իսմի իլէ վէ
գուվլէթի իլէ իշ կէօրիւր . տէյիլ քէնտի իսմի իլէ , անճազ Գրիստո-
սուն պիր վասիթասը տըր . եախօտ Գրիստոս օնու ալաթ էտէր .
լաքին էն սահիհի , Գրիստոս տուր քի իշի ապէն իճրա էտէր :

ՇՁ . Հուգուզ գուվլէթինէ վէ իշխանութիւնունա կէլինճէ Աստուա-
ժարանլարըն էքրէրիսի տէր քի , քիլիսէ հիւքիւմէթինի մուգաստէսէ-
սի փատիշահլըզ գայիտէսի իւզէրէ Գրիստոստան թէէսիս օլունմուշ
տուր . պիր փատիշահ քէնտի հիւքիւմէթինի անմիջապէս Ալլահտան ալ-
տըզը միսիլիւ , վէ քէնտի մէէմուրու մուզգամնա թազսիմ վէ թախ-
սիս էթտիյի , վէ հէր քէսէ հէմ մէէմուրիյէթինի վէ հէմ տէ հուտու-
տու մէէմուրիյէթինի թախսիս վէ թային էթտիյի կիպի , քիլիսէնին
տախի ըշիսի էքրէմի քիլիսէնին խտարէսինէ քեաֆէէյի սէլահիյէթի
վէ գուվլէթի Գրիստոստան ալըր . վէ մունթաղամ սուրէթտէ պիւ-
թիւն տիւնեայը խտարէ էթմէք իշլին , հէր քէսէ եպիսկոպոսլարըն
քէնտի մահէլլի հիւքիւմէթինի թահտիտ վէ թախսիս էտէր . վէ եախ-
կոպոսլուզ տէրէճէսինի , եախօտ կարգ սէլահիյէթինի եպիսկոպոս-
լար ալտըզլարընտա , իշպու ալտըզլարը գուվլէթի հանկը մահէլ իւ-
զէրինէ իճրա էտէճէքէրինի ասըլ քիլիսէնին ըշիսի էքրէմի թախսիս
էտէր , վէ հուգուզ վէրիր քի , քիմսէ եէկտիկէրինին ճէմաաթընա
գօմանտա , վէ միւտախէլէ էթմէսին . վէ քիմսէ քէնտինէ թախսիս օ-
լան մէմէքէթին հուտուտունու թէճապուզ , վէ ախէրին հուգուզու-
նա թաարրուզ էթմէսին տէյի գարար վէրիր : Տէմէք քի , խիւլասայը
քէլամ եպիսկոպոսլար տա վազասա պիլլա վասիթա Ալլահտան ալտըզ-
լարը (կարգ) տէրէճէ հիւքիւմէթի վար տըր , լաքին իշպու տէրէճէ-
նին ինֆազ ու իճրասընը վէ շու եախօտ պու ճէմաաթը մախսուսէ

իւղէրինէ իսթիմալ էտէճէք հուգուգու սէլահիյէթի, մուգթազայը ինթիզամ քիլիսէնին րէյիսի էքրէմինտէն ալըր :

ՇԶԱ. Իշթէ պուշտան իսթինաֆ (աքբէլլօ) հուգուգու վէ գայիտէսի նէշաթ էտէր . եանի քիւչիւք մէէմուրտէն վէրիլէն հիւքմիւ մահքիւմ գապուլ էթմէյուպ, օլ մէէմուրուէն տահա պիր պէօյիւկիւնէ միւրաճաաթ էտէր . եախօտ նիզամը իւզրէ, եանի քիւչիւք պիր մէէմուրտէն օնուէն պէօյիւկիւնէ տալայը գալտըրմադ վէ օնտան էն պէօյիւկիւնէ, պուշա էրպապը նըզամ վէ հուգուգուչինաս, նըզամը վէ գայիտիլի սուրէթտէ մուամէլէ էթմէք տիր, տէրլէր . լաքին պաղէն տէ մահքիւմ մուհաքէմէտէն վէրիլէն հիւքմիւ վէ գարարը գապուլ էթմէյիպ, էն պէօյիւկիւնէ միւրաճաաթ (աքբէլլօ) էտէր վէ օրթաաա պուլուշան մէէմուրա միւրաճաաթ էթմէմ տէր . պիլ ֆարզ աաթմին պիրիսի Գայսէրիյէ թէմիւրի հուգուգու մէճլիսինտէն զուհուր էտէն հիւքիւմ իլամընը գապուլ էթմէյիպ, էնգարէ վիլայէթ տիվանը թէմիւրիլէն տէ միւրաճաաթ էթմէտէն պիրտէն պիրէ Ասիթանէտէ տիվանը ահքեամը աալիյէյէ միւրաճաաթ էտէր . վէ պուշա աթլամադ (քէր-ալլօ) աքբէլլօսու թապիր էտէրլէր : Պազը տա օլուր քի, աթլամադ թարիքի իլէ միւրաճաաթը էն եիւքսէք մէէմուր գապուլ էթմէզ, վէ գայիտէյէ լիլայէթէն վաաթտա պուլուշան տիվան, եա մուհաքէմէյէ աքբէլլօյու իյատէ էտէր, իսթէրսէտէ էթմէզ . վէ միւշաղաայը հազգան րույէթ իտիպ, գաթի հիւքմիւնիւ վէրիլ : Թըպըը պու կիպի փօթթիգաճա հազգ վէ ուսիլ վար իսէ, քիլիսէճէ տախի գայիտէ պէօյլէ տիր, վէ պէօյլէ իճրա օլուշուր : Պու գայիտէ օլմազ իտի, էկէրչի հէր մէէմուր մէէմուրիյէթ ալմադսըզըն քէնտի րէյի մախսուսէսի վէ լիլադաթը գաթիյէսի իլէ խօտ պէ խօտ մէմալիք գապլթընա կէչիլթէյէ Ալլահտան մէէզուշիյէթ վէրիլսէ իտի . լաքին էօյլէ տէյիլ « Ամինային իշխանութիւն յԱստուծոյ անտի է . որոււմ զհարկ զհարկն, որոււմ զպատիւ զպատիւն » հէր շէյէ Ալլահ պիր գայիտէ գօյմուշ, հէր փատիշահըն գայիտէսի օլտուգու կիպի, քիլիսէնին տէ գայիտէսի պու տուր :

ՇԶԲ. Քէզալիք պիր քահանայնըն քահանայընզ վաղիֆէսինի իճրա էթմէք իչին, եպիսկոպոստան հուգուգու (իրաւասութիւն) թալէպ էթմէյէ պօրճուլ օլտուգու պու գայիտէյէ մէպնի տիր, զիրա պիր եպիսկոպոս առաքեալ խալէֆի տիր . Պետրոսա լէ Պետրոսու վասիթասը իլէ առաքեալարա Քրիստոս քէնտի սիւրիսիւնիւ կիւտմէյէ հազգ վէ սէլահիյէթ վէրտի, քահանայլար առաքեալարըն մաթթիլտէ աշակերտլէր տիրլէր, էմրլէրինէ հազըր վէ մուշթազըր օլաճադ տըրլար, քէնտի պաշլարընա ճէմաաթ կիւտմէյէ հազգ վէ սէլահիյէթլէրի եօզ տուր :

Տէֆա պիր թազըմ քահանայլար ճէզալարը, աքիւլմուշը, կախապիւթիւն բանագրանք, քիւչիւլիւ վէ պէօյիւլիւ, խաֆի վէ ճէ-

լիսի, վէ պիւր թագըմ դավանինի մահալլիյէ վէ մախուուսէ վէ վերապահութիւնը եւն. եւն. պունա մէպնի տիրէր : Պունուն մուֆասսաւը հէր բարոյական Աստուածաբանութիւնտա եազըլը տըր :

ՊԱՊԸ ԽԱՄԻՍ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԻԻՆ ՍԸՐՐԸՆԸՆ ՄԱՅՏԵՍԻ ՄԷՏՈՒՐՈՒ ՎԷ ՄԱԳԱՄԸ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՇՁԳ. Քահանայութիւն սըրըր ումումի օլարազ, կէրէք պէօյիւք վէ կէրէք քիւչիւք տէրէճէլէրին հէփիսինի չամիլ վէ հապի տիր, քիւչիւք տէրէճէլէրին մատտէսի, Աստուածաբանլար պիլիթթիֆազ րուհանի ալէթլէրին թէսլիմի տիր, տէրլէր, մէճմուրու եպիսկոպոս տուր, վէ մագամը տա ալէթլէրին թէսլիմիտէ ձեռնադրել էտէն եպիսկոպոսուն տուալարը տըր :

ՇՁԴ. Պէօյիւք տէրէճէլէրէ կէլէլիմ, էվայիտէ Աստուածաբանլարն պազըլարը իշպու պէօյիւք տէրէճէլէրին մատտէսինի ալէթլէրին թէսլիմի տիր, վէ մագամը եպիսկոպոսուն պէօյլէտիյի տուալար տըր տէր խտիլէր, լաքին շիմտիքի, վէ էն սահիի զիւյլիմ վէ թալիւ մաթ եպիսկոպոսուն էլ գօյմասը պու սըրըրն մատտէյի եազըրն տըր. մագամը տա եպիսկոպոսուն էլ գօյմասընտա պէօյլէնէն տուա տըր :

ՇՁԵ. Պունու քեաֆֆէյի օլ իսպաթլար, քի եպիսկոպոսութիւնուն վէ սարկաւազութիւնուն սըրըր օլտուղունու թաստիգ էթմէք իւչին իպրազ էթտիք իսէ, թաստիգ էտէրլէր : Հէր նէ գատար էսկի մաշտոցլար վէ արարողութիւն քիթապլարը վար իսէ : վէ պու խուսուտա եազըլմըչ վէ իճրա օլունմագտա իսէլէր. պունու թաստիգ էտէրլէր : Առաքելական թէսմիյէ օլունան սահմանադրութիւն քիթապը : Կարգազինէս Դ. սինօթու (3. Կանոն. Գ.) : Նիկիա (Կանոն. 325 տէ : Անտիոք սինօթու 341 տէ : (Կանոն. 10.) Գաղատիոյ : 9. Կ.) : Հաթտա մէզքիւր Կարգազինէ սինօթու, (Կանոն. 5. Կ.) քիւչիւք տէրէճէլէրին մատտէսինի այրը եազար. եանի ալէթլէրին թէսլիմի տիր տէր, վէ պէօյիւք տէրէճէլէրինքի, եպիսկոպոսուն էլ գօյմասը օլտուղունու թէֆրիգ էտէր : « Կիսասարկաւազըն ձեռնադրութիւնունտա, չիւնքի էլ գօյմասընը ալմազ, կանի էլ գօյուլմասը եօգ տուր, մազմայը վէ սկիհի պօշ օլարազ եպիսկոպոսուն էլինտէն ալսըն » տէր :

ՇՁԶ. Էսկի հայրապետլէրին թահրիրաթլարընտա, իշպու պէօյիւք տէրէճէլէրին թագտիսի պասլընտա, էլ գօյմատան մատտա, տիւկէր պիւր շէյ զիքը օլմազ : Քէզալիք շարգ քիլիսէլէրինին (ձեռնադրութիւն արարողութիւնունտա) էլ գօյմագ այլին ու ատէթլինտէ վէ

մաշտոցլարտա Բում, Էրմէնի, Ասորի, Մարոնի եւն. քեաֆֆէսի էլ
գօյմազ ատէթինի թաստիգ էտէրլէր :

Էլ գօյմազ պու սըրրըն հազըն մատտէսի օլտուղու կիպի, էլ
գօյմազ հէնկեամընտա սէօյլէնէն տուատա մութլազ օլ պէօյլւք տէ-
րէճէլէրին մադամը, հանի (կերպի, ձեւի) զարուրիտի տիր : Պունու-
տա պիլմէլի քի, քահանայ ձեռնադրութիւնունտա իւշ քէրրէ էլ գօ-
նուր . իւք տէֆասընտա, եպիսկոպոս տուասը հօգ տուր . տէմէք տիր
քի, օլ իւք էլ գօյմազ սատէ պիր արարողութիւն տուր . ասըլ մուգ-
թազի էլ գօնուլմասը, իքինճի տէֆատէ էն լազըմ (էական) նիւթ
տիր, քի եպիսկոպոս « Առ զձոգին սուրբ, որոց թողուցուս զմեզս
եւն. » տուասը իլէ պիրիքտէ իճրա օլունուր . իւշիւնճիւ, քի պա-
տարագըն խիթամընտա օլուր, օ տա արարողութիւն տուր . վէ պու
իւշիւնճիւ էլ գօյմազ հալընըզ լաթին քիլիսէսի ատէթինտէ պուլու-
նուր . շարգ քիլիսէլէրի ատէթինտէ հիւ հօգ տուր : (Տեա. Մարթէ-
նիոս. Յագ. հին ասորացի եկեղեցական արարողութեանց. Մասն Բ. Գլ. Թ. Մ.
բնիս. էրմէնիւն Բ. Գլ. Ե.) :

ՇՁԷ. Լաքին էլ գօյմազ ատէթի էն մուգթազի մատտէ իսէ տէ
ալէթլէրին զահիրի սուրէթտէ թէսլիմի տախի էլ գօյմատա վէրիլէն
իւխանութիւնուն հիւքիւմէթինին տահա զիյատէ պէյան վէ իլան օլ-
սուն մագսէտի իլէ օլմուշ օլուր, վէ Եւգինէոս Դ. փափանըն Հայ
միլլէթինէ վէրտիյի թէֆսիր պունա մէպնի տիր, հանի « ալթընճըսը
կարգ սըրրը տըր, պունուն մատտէսի օ տուր, քի թէսլիմ օլտու-
ղունտա կարգ վէրիլիր . հասըլ քի քահանայութիւն կարգը մազզմա-
նըն էքմէք վէ սկիհին շարապ իլէ պէիւպէր թէսլիմ օլմասը իլէ վէ-
րիլիր » : Պու ալէթլէրին թէսլիմինի Եւգինէոս փափա Հայ միլլէթի-
նէ վէրմէսինտէ մագսէտի շու իտի քի, զաթէն հայլար սայիր շարգ
քիլիսէլէրի կիպի հալընըզ էլ գօյմայը մատտէ պիլիր իտիլէր, վէ պիւ-
տիքլէրիտէ պու պապտէ քեաֆի իտի, լաքին Եւգինէոս փափա օ-
րայը, հայլարըն զաթէն պիլտիյի իշին զիքը էթմէյէ լուղում կէօրմէ-
տի, անճազ Բօմա քիլիսէսի իլէ հայլարը իթթիֆազա տալէթ էթ-
տիյի նիլէթէ մէպնի, իւպու ալէթլէրին թէսլիմինի իթթար էթմէյի
քեաֆի սայտը : Պէօյլէ Պէլլարմինոս պու մուամէլէյի թէֆսիր էտէր,
հէր հալտէ մատամ քի իքի թարաֆըն տա համիլէրի աղըր Աստուածա-
բանլար տըրլար, պէօյլէ մատտէյի միւհիմմէտէ էն էմին հօլու
թութմազ իշին չօգտան պէրի կաթողիկէ քիլիսէ, կէրէք էլ գօյմայը
կէրէք ալէթլէրին թէսլիմինի միւքէմմէլ մատտէ թութարազ վէ էօյ-
լէ լազըմ կէօրիւպ, իքիսինին տէ իճրասընտա պուլունուր : (Տեա.
Պէնէթիկոս, ԺԴ. Յագ. Գաւառական Ժողովոյ. Գրք. Բ. Գլ. Ժ. Թիւ 13.) :

ՇՁԸ. Տէֆա գարը թայիֆէսի պու սըրրը ալմայա միւգթէտիր
(ենթակայ) օլմազ . նիլինքի վուգուու հօգ տուր, չիւնքի Ալահըն
էմրի իլէ մէն օլունմուշլար . (Ա. Կրն. ԺԴ. 34.) վէ էկէրչի էվայիլ-

տէ սարկաւազունի, երէցունի, եա երէցկին, եա եպիսկոպոսունի, եա եպիսկոպոսակին զիքրի օլուրսա, օնլար սարկաւազլարն, քահանայլարն վէ եպիսկոպոսլարն ֆամիլեալարը իտիլէր, քի էրքէքլէր սարկաւազ վէ քահանայ վէ եպիսկոպոս օլմագսըզն ալմը, վէ էվլէն-միշ իտիլէր, վէ հասպ էլ իճապ պըրագմամըզ գալմըշ ըտըլար. նա-սըլ քի շիմտիյէ տէկին շարգ քիլիսէսինտէ տէրտէրլէր վար տըրլար:

ՇԶԹ. Բէզալիք լազըմ տըր քի, կարգ ալան մութլագ միրտել օլսուն, եանի վաֆթիզ օլմուշ օլսուն, զիրա հէր սըրըրն էսապը վաֆթիզ շարթը տըր, վէ վաֆթիզ օլարագ, եալընըզ Գրիստոսուն էսարարնա նայիլ օլմայա մուվաֆֆագ վէ միւսթահագ օլապիլիր. վաֆթիզ օլմայան քիմէնին իւզէրինէ տէյիլ պիր, պին եպիսկոպոս պիլէ էլ գօյսա վէրտիյի կարգ, քէէնլէմ եէքիւն (անվաւեր) տիր. չիւնքի գապիլիյէթի հօգ տուր, թըպզը պիր մէօհիւր սույա պաօը-լըպ, գալըպ թութմատըզը կիպի:

ՇԷ. Բէքրար պիր քիմէ կարգ ալմագ իչին նիյէթի վէ միւրա-տը օլմալը քի, շարթը լազըմէտէն տիր. զիրա նիյէթի վէ միւրատը օլմայան քիմէնին իւզէրինէ տէյիլ տիր, պին եպիսկոպոս էլ գօյսա, նաֆիլէ տիր, օնա կարգ վէրիլէմէզ, ճէպրի կարգ հիշ տույուլմամըշ, ամմա վուզուլինտէ քէէնլէմ եէքիւն տիր:

ՇԸԱ. Պիրագ տա կարգ սըրըրնըն մէէմուրու իւզէրինէ սէօյլէյէ-լիմ: Իշպու մէէմուր իքի սուրէթտէ օլապիլիր, էվլէլա ասըլ վէ վա-զիֆէսի իզթիզասընտան ատէթա մէէմուր: Սանիյէն, վէքեալէթէն եա ֆէվզէլ ատէ մէէմուր: Ասըլ մէէմուր Գրիստոսուն էմրի իւզէրէ սատէ եպիսկոպոս տուր, իսթէր կաթողիկէ քիլիսէտէ օլսուն, իսթէր հերետիկոս, եա հերձեալ եպիսկոպոս օլսուն, եէթէր քի քէնտինին սահիհ եպիսկոպոսական կարգը իւզէրինտէ օլսուն, վէրտիյի կարգ սահիհ կարգ տըր, շու ֆէրգ իլէ քի, հերետիկոս եւն. եպիսկոպոս կարգ վէրիլտէ ապօրինաւոր, լաքին վաւեր օլուր: Գիլիսէ մուհապ-պէթինտէ օլան եպիսկոպոս, հէմ օրինաւոր հէմ վաւեր կարգ վէրիլ: Պու սըրըրն վազիֆէսի վէ հուզուզու իզթիզասընտան օլան ասըլ մէէ-մուր, եալընըզ եպիսկոպոս տուր: (Տե. Գործ. 2. 6: ԺԴ. 22. վէ Բ. Տէմբէ. Ա. 6.): Բրօթէսթան եպիսկոպոսլարը սահիհ եպիսկոպոս կարգլարը օլմատըղընտան, ասըլ եպիսկոպոս տէյիլ տիրլէր, զիրա կարգըն խալէֆ սէլէֆ տէվամը օնլարտան գաթ օլունմուշ, հէմ պու-սըրրա լազըմ օլան սահիհ մագամլարը հօգ տուր:

ՇԹԲ. Ֆէվզէլ ատէ մէէմուր, եախօտ վէքեալէթէն մէէմուր հէր քահանայ օլապիլիր, ամմա պէօյիւք տէրէճէլէրէ իշպու մէէմուրիյէթ վէքեալէթի ճարի, վէ նաֆըզ օլամագ. վէ էթտիյի ձեռնադրուլիւն քէէնլէմ եէքիւն (անվաւեր) տիր, չիւնքի իշխանութիւնու, եա-նի կարգ վէրմէյէ հիւքիւմէթի հօգ տուր վէ վէքեալէթ գապուլ է-տէմէզ, չիւնքի լիյագաթը վէ գապիլիյէթի հօգ տուր, ֆագաթ քի-

լիսէնին ընդիսի էքրէմի վէ էմրի իլէ (խզունն հերաց) թաղէ ոլու-
նան սաչ քէսմէսի , վէ սայիր քիւչիւք տէրէճէլէրի վէրէպիլիլի : (Տէ-
Տրիֆէնդեան «Խօն» Նիսո. ԻԳ. Կանոն 10.) :

Հաթթա պիր եպիսկոպոս նաֆրզ (վաւեր) սուրէթտէ քէնտի
թեմինն քահանայարընը ձեռնադրել էտէպիլիլի , տիկէր եպիսկոպո-
սուն թէպաասընը օնուն թեմինտէ քահանայ ձեռնադրել էտէրսէ ա-
պօրինաւոր տուր . կիւնահ իչլէր , ամմա տիկէրին թեմինտէ քէնտի
թէպաասընը ձեռնադրել էտէպիլիլի վէ վաւեր տիր :

ՊԱՊԸ ՍԱՏԻՍ

ՔԻԼԻՍԷ ՄԷԷՄՈՒՐԼԵՐԻՆԻՆ ՊԻՔԻՐ ՀԱԼԻ ԻԻՋԵՐԻՆԷ

ՇՂԳ . Թէն վէ տիւնեա շէնվէթինէ հէնուզ մէյլ էթմիշ պիր տէ-
լիգանլըյա , հէր քիմ քի նասիհաթ զըմննտա իսլահինէ տայիր պիր
սէօզ սէօյլէրսէ , օնա պիրինճի խասիմ օ օլմուշ օլուր . վէ օ քիմսէ
օլ տէլիգանլընն կէօզիւնէ էն պէօյլէք խասիմ կէօրիւնիւրսէ , կա-
թողիկէ եկեղեցի տախի բրօթէսթանլարըն կէօզիւնէ էօյլէ կէօրիւ-
նիւր : Նիչին , չիւնքի օլ տէլիգանլընն ֆիքրի վէ միւրատը աշգ էթ-
տիլի օլ իլլէթմէն բուճու էթմէմէք տիր : Վէ պուռնուն մուղայիրի օ-
լարազ մէքըրիւր տէլիգանլը հէր քիմի քէնտի էֆքեարընա վէ մէյլինէ
մուվաֆրզ վէ միւշվիդ պուլուրսա , օնու ճանտան տօսթ վէ խալիս
ահպապ պիլիլի վէ օնա սարըլըր : Քէզալիք բրօթէսթան մէզնէպինտէ
պուլունան քիմսէլէրէ կաթողիկէ քիլիսէսինտէ նաֆրզ օլան Ալլահա-
նի Ֆազիլէթ մուսմէլէսինի հիչ սէօյլէմէք օլմազ , չիւնքի ազլընը վէ
միւրատընը քէնտիսինն մէյլ էթտիլի օլ թարիգի աշգ , վէ օլ իլլէթ
գուշաթմըշ վէ գապլամըշ տըր : Անառակ որդիներն պէյնինէ քէնտի
փէտէրինն քեամիլ նասիհաթլարը սըղմատըղը միսիլիւ , քէզալիք
պուշլարըն պէյնինէ նասիհաթ , Ֆազիլէթ , Ալլահն իզգ ու շէրէֆի
իչին նէֆաէ իճպար վէ տիւնեա սէֆաաթընտան մահրուսիլէթ սէօզ-
լէրի վէ քէլիմէլէրի , հիչ թէէսիր էթմէտիքտէն մաատա մանասըղ տըր ,
վահի վէ հալալի տիր . վէ ճանլարընա ատէթա սըզընթըյա մուճիպ
օլուր : Լաքին էյի աղաճ էյի մէյլէ վէրիւր , Ֆէնա աղաճ Ֆէնա մէյ-
լէ վէրիւր , քէլամը իլահիտէ վէք սահիհ տիր :

ՇՂԴ . Բրօթէսթան մէզնէպինն միւճիտի , Լութէր վէ Գալվին
վէ Ծվինկլիոս օլարազ , պուշլարըն հէր պիրինն բրօթէսթանլըզ ի-
ճատընա թէշէպպիւս էթմէտէն էվլէլ , թէրճիւմէյի հալլէրինի պի-
ղարազ միւվէրիլէրտէն պիր ատէմ օգուրսա , նէ պօզուզ մէյլէպ-
լի ատէմէր օլտուգլարընը բանա Ֆէհմ էտէր , պիլիլի վէ պու կէնիշ
մէզնէպի նէ մագսէտէ մէպնի իճատ էթտիքլէրի քէզալիք աշիքեար օ-

լուր : Մանչու ույզուհնսուզ հալլերինէ պիր մէտարը րէֆան վէ ինսանըն խարապ օլմուշ թապիաթ մէլիաթընա տիւզ պիր մէյտան վէ մէշրէպէ սէրպէսթիլէթի պի էմսալ իպրազ էթմէքտէն իպարէթ տիր . վէ պունշարա տայիւմ միւմանաաթ էտէն վէ գուսուրլարընա թա-համիւլ էթմէլիպ , իսլան օլմալարը իչին քէնտիլէրինի թէքտիր է-տէն , Գրիստոսուն սահիհիլք տիրէյի օլան քիլիսէյէ գարչը բրօթէսթօ էթմէյէ իծթիսար էտիպ , սէմավի նասիհաթլարընը տինլէմէմէք , ան-ճագ մէղքիւր էսպապա մէպնի տիր : Օղունսուն քէնտի պախի իֆ-թիխարլարը վէ միւէսսիսէրի օլան Լութէրին վէ Գալվինին թարիխ-լէրի , էվլէթ օլ վազըթ պու մէզհէպ նէ էսպապա մէպնի իճատ օլ-մուշ օլտուղու փէք կիւզէլ պէյան օլուր : (Տէ. Դէհ-Դէհ Դէհ-Դէհ Լա-Դէհ վէ Գալվին Բա-Դէհ Եր-Դէհ Եր-Դէհ Եր-Դէհ) :

ՇԼԵ . Լաքին իշպու քահանայութիւն սըրըրընըն մուգատտէս վէ-զայիֆինի քէմալը տէրէճէտէ վէ լայըղը իլէ իճրա էթմէք իչին , քի-լիսէ մէէմուրլէրինին պիքիր գալմասընըն էլզէմ օլտուղունու հէմ ա-զիզ քիթապտան , հէմ Ալլահըն ազիզ րիվայէթիւտէն թաստիք էտէրիղ :

Իմտի Գրիստոսուն քիլիսէսինին մէէմուրլարը եպիսկոպոս օլսուն , քահանայ վէ սարկաւագ օլսուն , պիքիր տուրմալարը աւետարանա վէ Ալլահըն էմրինէ տէյիլ քի մուղայիր , իլա փէք տէ մուվաֆըզ տըր . վէ քիլիսէսին տէ ալէնի թէնպիհի տիր :

ՇԼԶ . Իշպու մատտէյէ րէֆազ վէրէճէք խուսուս Ալլահըն թէն-պիհի իւզէրինէ օլան էն մուղթաղի մալիւմաթ տըր , եանի Ալլահըն կէրէք աղիզ քիթապընտա վէ կէրէք զամիր քիթապընտա , քի թա-պիաթ նոմուսու տուր , վար տըր թէնպիհ քի , պիր խուսուսու մէնն էտէր : « Զինա էթմէյէսին , խըրսըղըզ էթմէյէսին , Ալլահըն իս-մինի պօշ եէրէ անմալասըն . . . » : Պու միսիլիւ թէնպիհաթա մէնն հոթիճի քեմպիհ իսմինի վէրլրլէր , քի հիչ պիր վազըթ օլարըն մուղայիրինտէ օլան մուամէլէ ճայիզ տէյիլ . զիրա հիչ պիր տազիզէ եա հիչ պիր վազըթ զինա , եա խըրսըղըզ . . . էթմէյէ իղին հօզ տուր , չիւնքի զինա , խըրսըղըզ . . . տախիլէն թապիաթընտա ֆէ-նա պիր շէյ տիր :

Սանիյէն , վար թէնպիհ քի Ալլահըն էմրի տիր , ամմա գուլունու օլ թէնպիհի իճրա էթմէյէ հէր վազըթ պօրճուլ էթմէզ . մէսէլա սէվ գարընտաչընը , աթալարընա րիայէթ էյլէ , էյլիլ իշլէ Պու տիւրլիւ թէնպիհիլէրէ քաստիզ հոթիճի (հաստատողական) թէնպիհ տէրլէր , քի վազըթընա վէ մինասիպէթիլնէ կէօրէ Ալլահ իճրասընը ինսանտան իսթէր , վէ հէր վազըթ , հէր տազիզէ ինսանը իճրասընա պօրճուլ էթմէզ , Մէսէլա սէվ գարընտաչընը , էյլիք էյլէ . վագաա գարընտաչընը սէվմէլիլիմ , ամմա տայիւմ վէ հէր վազըթ տէյիլ , սնճագ վազթիլնէ վէ լուղուլինէ կէօրէ , վէ պազը քէրէրէ սէվմէյէ պօրճուլուր : Հաքէղա տուա էթմէք պիր թէնպիհի իլահի տիր , լա-

քին վագթինէ վէ մահալինէ կէօրէ տիր , վէ տալմա տուա էթմէլի
թէնպիհին տախի մանապը պու տուր , եանի սըգ սըգ վէ չօգ տէֆա :

ՇՂԷ . Սալխէն , թէնպիհ վար քի ազատ պըրագըր ինսանը , եա-
նի ծնուն իճրապընտա պուլունուրսան պէօյիւք ֆագիլէթ իշլէրսին ,
վէ իճրապընտա պուլունմազսան պիր կիւնահ իշլէմէզսին . պու մի-
սիլիւ թէնպիհաթա բարոյական թէնպիհ , վէ ֆէվզէլ ատէ ֆագի-
լէթէր թէնպիհի տէնիր , վէ եախօտ ալէսսէվլյէ մէշրէպէ պիտ
թէնպիհ իսմի վէրիլիր . մէսէլա հէր քիմ քի անասընը վէ պապասընը
վէ այալինի թէրք էտէր , վէ Գրիստոսուն առաքեալը օլուրսա , պու
թէնպիհի իճրա էթմիշ օլուր :

ՇՂԸ . Մանայը հազըրէմիզէ կէլէլիմ , քիլիսէ մէէմուրլարընըն
պիքիր տուրմապը աւետարանա փէք մուվաֆըզ օլտուղու էվլէլա ,
(Մաթթ. ԺԹ. 27.) Պետրոս առաքեալ հէփ առաքեալարա վէքեալէ-
թէն Գրիստոսա սէօյլէր . « Իշթէ պիզ հէր պիր շէյի թէրք էթտիք ,
վէ սէնին արգան սըրա կէլտիք , շիմտի պիզէ նէ օլաճագ սըր » :
Գրիստոս պիզէ ճէվապ վէրիր (28.) « Իքինճի կէլիշտէ , հաչան ին-
սան էվլատը քէնտի ինթիշամ թախթընա ճիւլիւս էտէճէք . սիզլէր
տախի իսրայէլին ծն իքի սիւսիլէսինէ շէրաաթ քէսմէք իշին ծն իքի
թախթտա օթուրաճագսընը » : Պու սէօզլէրտէն պէրվէճհի փէշին
անլաշըլտը քի , առաքեալար հէր շէյի պըրագըպ Գրիստոսուն արգա-
սը սըրա կիթտիլէր : Առաքեալարըն հիշ պիրիսի տէծնիւպ ֆամիլեա-
լարընը ալմատըլար , վէ էկէրչի ալմըշ իսէլէր , պուճու պէյան էթ-
մէք բրօթէսթանլարա տիւշէր :

Տէֆա գարըլը հիշ պիր սէպէպ իշին պօշամագ ճալիզ տէյիլ տէ-
տիքտէն սօնրա , առաքեալարըն պու փէք զօր պիր շէյ տիր
տէյի թաաճճիւպլէրի իւզէրինէ , եինէ (Մաթթ. ԺԹ. 12.) Գրիստոս
օնլարա տէր , պունա թաաճճիւպ էտիպ շաշմայըն , զիրա « Խատրմ-
լար վար սըր քի , անա րահմինտէն խատըմ սօղմուշլար , խատըմլար
վար քի , ինսան էլի իլէ խատըմ օլմուշլար , վէ խատըմլար վար քի ,
քէնտի քէնտիլէրինի Ալլահըն փատիշահլըղը իշին խատըմ էթմիլլէր » :
Սիւալ էտէրիզ , պու Ալլահըն փատիշահլըղը խաթըր իշին քէնտի
քէնտիլէրինի տիւնեա շէհվէթինտէն մահրում էթմէք նէ տէմէք տիր .
իշթէ պու իւշիւնճիւ տէրէճէտէ պուլունան խատըմլար քիլիսէ առաք-
եալարը տըրլար , վէ առաքեալարըն խալէֆլէրի տիրլէր , քի Ալլա-
հա լայըզ խըտմէթ էտէլիմ տէյի , թէն սէֆաաթընտան քէնտի նէֆա-
լէրինի մահրում էթմիլլէր : « Մեք թողաք զամենայն » տէյօր , հէր
շէյի պիզ թէրք էթտիք , աճապա պու սէօզ էվլէնմէք մի տէմէք
տիր պիլմէյօրուզ : Վէ (Ղահ. ԺԴ. 26.) « 0 քի պանա կէլիր , վէ
քէնտի փէտէրինի , վէ մատէրինի , վէ գարըսընը , վէ էվլատլէրինի ,
վէ գարընտաշլարընը , վէ զըզ գարընտաշլարընը , հաթթա քէնտի
նէֆսինի պիլէ րէտտ էթմէզսէ պէնիմ շահիրտիմ օլամագ » : Պունուն

տախի մանասը , դարըլարը ալըն վէ տիյարտէն տիյարէ մայէթինիդ-
տէ կէզարիրին տէմէք տէյիլ , Պօղոս առաքեալ աչըդտան աչըդա եա-
ղըյօր . (Ա. Կորն. Է. 5.) յ Պունու միւսաատէ էտէրէք սէօյլէյօրում ,
տէյիլ քի ըուխաթ վէրէրէք , զիրա խթէրիմ քի , հէփսի պէնիմ կի-
պի օյսունլար , ամմա հէր քէսին քէնտինէ կէօրէ Ալլահտան ինամը
վար . քիմիսի շէօյլէ քիմիսի պէօյլէ » : Վէ (8.) « Լաքին էվլէնմէ-
միշլէրէ վէ տուլ դարըլարտ տէրիմ քի , պէնիմ կիպի տուրսունլար ,
ամմա էկէր թահամիւլ էթմէզսէլէր , էվլէնսինլէր , զիրա էվլէն-
մէք աթէշլէնմէքտէն էյի տիր » : Քիմէ տէյօր պու սէօղլէրի , էվլէն-
մէմիշ վէ տուլ գալմիշ ավամ կիրուհինէ , քի նէ եպիսկոպոս , նէ քա-
հանայ ֆտիլէր . պունլարըն պիլէ քէնտիսի կիպի աղատ վէ պիքիր
դարմասընը խթէյօրսա աճապա քիլիսէ ըուէսսալարընա նէ տէյէճէք ,
լաքին ալթընտա , աթէշլէնմէքտէն էվլէնմէսի էվլա տըր տէյի քէն-
տիսի թէնպիհ էտիյօր , շիւնքի ավամ կիրուհինէ էվլէնմէք խուսու-
սունտա հիջ պիր միւմանաթ եօգ տուր : Բօթէսթան քահանայը
աշխարհականտան պըրտ էթմէյէրէք տէր , աթէշլէնիւսէն էվլէն :
Սիւալ էտէրիդ , Պօղոս առաքեալ հիջ մի աթէշլէնմէտի . (Հրոմ. Ե.
23.) « քէնտի վիճուտիւտէ պաշգա դայիտէ կէօրիւյօրում , քի ֆիքրի-
մին դայիտէսինէ գարշը սիւահլանմըշ , վէ կիւնահ դայիտէսի իլէ պէ-
նի սիւրիւնտիւրիւյօր , քի ազալարըմտա մէվճուտ տուր , էլէմ իշինէ
դարդ օլմուշ պիր ատէմիմ պէն , քիմ պէնի պու էօրիւմ թէնի էլին-
տէն դուրթարաճագ , անճագ Ալլահն լութֆու Յիսուս Քրիստոս է-
ֆէնտիմիղին վասիթասը իլէ » : Պու գատար աթէշլէնմէք մէկէր ա-
ռաքեալլարտա տա պուլուէնմուշ , լաքին եինէ էվլէնմէմիշլէր : Պու-
րասընը բրթէսթանլար չար չաիրդ օգուրլար : Տէֆա Պօղոս առաք-
եալ (Ա. Տէմ. Գ. 1. 2.) « Սահիհ տիր պու սէօղլում , էկէր պիր քիմ
սէ եպիսկոպոսլուդա արզիւ էտէրսէ էյի պիր շէյէ արզիւ էտէր . ե-
պիսկոպոսա լազըմ քի , անարատ լէքէսիդ , թէք պիր դարը դօճա-
սը օլմուշ օլսուն , հալիմ սալիմ էտիպ , միսաֆիրիէրվէր , ալիմ , տէ-
յիլ քէնլի , տէյիլ վուրուճու , իլլա միւլայիմ , գապղա շէր վէ փարա
ճանլը օլմասըն , քէնտի խանէսինի պիլէ ալա տէրէճէտէ խտարէ էթ-
միշ օլսուն , եօգսա էկէրչի պիրիսի քէնտի խանէսինէ դօմանտա էթ-
մէյի պիլմէյէճէք օլուրտա , Ալլահն քիլիսէսինի նմարը խտարէ էտէ-
ճէք » : Վէ (Տէմ. Ա. 6.) քահանայլար իլին քէզա , վէ եպիսկոպոս-
լար իլին քէզա լազըմ տըր եպիսկոպոս անարատ օլմագ , Ալլահն
քէթիւտասը միսալի , տէյիլ խօտպին , տէյիլ էօրքէլի , տէյիլ խա-
սիմ , տէյիլ վուրուճու , տէյիլ շարապա մէյլալ . իլլա միսաֆիրիէր-
վէր , էյիլի սէվէր , մահճուպ , սատըդ , աղիդ վէ փէրհիդքեար
(Ժուժկալ) եանի էվլէնմէք խուսուսունտա փէրհիդ թութմագ ,
թէնտէն կէրի տուրմագ , վէ սայիրէ :

Քէզալիք սարկաւաղլար հագգընտա (Ա. Տէմ. Գ. 8.) « Քէզալիք

սարկաւազլար էտէպլի (օլտունլար) . իբի իւզլիւ , շարապա միււթէլա , խարամքեար օլմասընլար , քէզալիք վէ գարըլարը մահճուպ , տէլիլ պէտզէպան , հալիմ , հէր խուսուստա էմին : Սարկաւազլար պիր թէք դարը դօճասը օլմուշ օլտունլար , էվլատլարընա վէ քէնտի խանէլէրինէ էյի նէզարէթ էթմիշ օլտունլար » : Պունլարըն հէփսի կէօսթէրլյօր , քի պիր քիմսէ եպիսկոպոս , եա քահանայ , եա սարկաւազ օլաճազ օլուրսա , էօմրիւն էն թէմիզ եօլունու իթթիխազ էթմէլի , սուրք վէ անարատ օլմալը . պու նէ իլէ օլուր , պիքիր տուրմա իլէ : « Զիրա պիքիր րապալը տիւշիւնիւր , քի րուհճա վէ թէնճէ ազիզ օլունսուն » (Ա. Կրթ. Է. 7. 32. 33. 34.) : Վէ չիմտիքի վազըթլարտա տախի պիրիսինի եպիսկոպոս էթտրէճէք օլտուղու մուզտա ումոււ մահալիտէն հիւսնիւ հալինի հալի մահզէր թանգիմի Պօղոս առաքեալըն (Ա. Տէմ. Գ. 7.) սէօզիւնէ մէպնի տիր : Հաթթա Պօղոս առաքեալ եպիսկոպոս օլանլարա թէնպիհ էտիյօր քի , պիր քէրրէ էվլէնմիշ օլտունլար , ծնլար քի էվվէլա Գքէնտի խանէլէրինէ էյի նէզարէթ վէ ումուրլարընը էյի իտարէ էթմիշ տիրլէր . պիր գարը ալսընլար տէմէյօր , եա պիր դարը իլէ էվլէնմիշ օլտունլար . եանի պիր քէրրէ էվլէնմիշ պուլլուսուն , իքինճի նիքեահա կիրմէմիշ օլտուն տէմէք : Պու պապտէ (Ա. Կրթ. Է. 9.) թէքմիլ օգունմալը :

ՇՂԹ. Պիր եպիսկոպոսա լազըմ տըր , քի պիր դարը դօճասը օլմուշ օլտուն . Պօղոս առաքեալըն պու սէօզիւնիւ բրօթէսթանլար քէնտիլէրինէ պէօյիւք պիր իսպաթ կիպի կէթլրլէրլէր , վէ պու պապտէ պին սէօզ սէօյլէսէն , ապա գուլազլարընա թէէսիր էթմէզ , Էվվէթ տէրլէր , պիր եպիսկոպոս էվլի օլմալը , Լաքին Պօղոս առաքեալըն նէ էֆքեարա մէպնի օլ սէօզիւ սէօյլէտիլինի հիւ անլամազ իւթմէզլէր : Զիրա պունուն իլէ առաքեալ թէնպիհ վէրլյօր . օլմայա քի իքի քէրրէ էվլէնմիշ եախօտ իքի քէրրէ նիքեահա ալթընա կիրմիշ պիր զաթ եպիսկոպոս օլտուն , սէպէպի . սէպէպի տէ , չիւնքի օլ տէհրլէրտէ իքի քէրրէ էվլէնէն զաթ , քրիսթիյանլար իտինտէ թէնիւնէ էզիլէթ վէրմէյէ թէհամմիւլիւ եօզ տէյի , մագպուլ ատտ օլունմազ ըտը , Պօղոս առաքեալ պու մէքթուպինտէ Տիմոթէոսա պիր ումուսի դանուն թարիֆ վէ վազ էտիյօր , եանի կէրէք եպիսկոպոս օլտուն , կէրէք քահանայ , քի եպիսկոպոս մայէթլինտէ սայըլըրլար , պու զաթլար քահանայութիւնուն պէօյիւք տէրէճէլէրինէ արզիւ էթտիքլէրինտէ , էյի պիր մատտէյէ արզիւ էթմիշ օլուրլար , ամմա պուրատա պու եպիսկոպոսլարըն , նէ շարթ իլէ եպիսկոպոս օլաճազլարընը եազմայա պաշլայօր : Էվվէլա եպիսկոպոս . . . օլաճազ զաթ , լազըմ քի պիր դարը դօճասը օլմուշ օլտուն , եանի պիր քէրրէ էվլէնմիշ օլալար , քէնտի խանէլէրինէ էյի նէզարէթ էթմիշ օլալար . նասըլ քի սարկաւազլար հազգընտա տա (Ա. Տէմ. Գ. 8. Վէ 12.) պիրէր պիրէր սայըյօր : Էվվէլա պու սէօզիւն

իւզէրինէ սէօյէյէլիւմ . եանի « Լազըմ տըր եպիսկոպոսա , պիր գարը
 գօճասը օլմուշ օլա » . մալիւմ տիւր քի , էվայիլտէ Գրիստոսուն ի-
 մանընըն հէնուզ նէշը օլմասընտա հէր քէս կէլիպ Գրիստոսուն հա-
 ւատընըն գապուլ էթտիյինտէ պունլարըն զաթէն էքսէրիսի էվլի ի-
 տիլէր , վէ քիլիսէնին իշպու պիտայէթինտէ օգոււմուշ վէ թէրպիլէլի,
 ամմա էվլի օլսուն էվլի օլմասըն , հասպէլ զարուր վէլ ինթիյաճ ա-
 ռաքեալար եպիսկոպոս , քահանայ վէ սարկաւազ ձեռնադրել էթտի-
 լէր , վէ պիր չօղու սարկաւազ վէ քահանայ վէ եպիսկոպոս ձեռնադ-
 րել օլմազտան էվլէլ , զաթէն էվլի պուլունմուշ իտիլէր . նասըլ
 քի Պետրոս առաքեալ , վէ առաքեալարըն պազըլարը , պու ճիւմէ
 ֆամիլեալարընը թէրք էթտիլէր , իշթէ պիզ պըրագտոգ հէփսինի . . . :
 Պօղոս առաքեալա թապիի պազը եէնի ձեռնադրութիւն ալաճագ ա-
 տէմլէրին հալլէրի իֆատէ օլունմուշ , եանի պազըլարը , զաթէն էվլի
 իքէն ձեռնադրել օլմուշլար , լաքին պազըլարը տա ձեռնադրութիւն
 ալմայա արզիւ իպրագ էտիյօր իսէլէր տէ՝ թահամիւլլիւ (ժուժկալ)
 տէյիլ տիրլէր , եանի իքինճի տէֆա օլարագ , նիքեահ ալթընա կիր-
 միլլէր : Պու խուսուսու Պօղոս առաքեալ միւսարրահէն թարիֆ էտի-
 յօր . (Ա . Տէ՛ . Դ .) էվլէթ եպիսկոպոսլուզա արզիւ էտէն՝ էյի պիր
 շէյէ արդիւ էտէր , տէր . լաքին պուրատան եպիսկոպոսլուզ շուրու-
 թունու կէօզ էօնիւնէ գօյմայա պաշլայօր , եանի լազըմ տըր քի , ե-
 պիսկոպոս օլաճագ զաթըն պիր թէք գարընը օլմուշ օլսուն , էվլատ-
 լարընը վէ խանէսինի էյի իտարէ էթմիշ օլսուն , վէ շու եա պու քէ-
 մալէթ իւզէրինտէ օլմուշ օլսուն , քի եպիսկոպոս օլապիլսին : Իշթէ
 օլ լազըմ տըր լուղէթի եպիսկոպոսուն էվլէնմէսի իւզէրինէ տէյիլ ,
 անճագ պիր գարը սահիպի օլմուշ օլմասը իւզէրինէ տիր , եանի ե-
 պիսկոպոս նաչար օլարագ , էվլէլինտէն պիր գարը իլէ էվլէնմիշ օլա-
 պիլսին . իքինճի նիքեահ եպիսկոպոսա ճայիզ տէյիլ : Նասըլ քի էվա-
 յիլտէ քիլիսէյէ մայրապետ տէյի գապուլ օլունաճագ տուլլար հագգըն-
 տա Պօղոս առաքեալ (Ա . Տէ՛ . Ե . 3 .) էմր էտէր , ալթմըշ եաշընտա
 օլսուն , Ալահա սըղընմըշ տուլ օլսուն , պիր էրքէյէ գարը օլսուն , եանի
 պիր քէրրէ էվլէնմիշ վէ տուլ օլսուն . պէօյէտէ իքինճի քէրրէ էվլէնէն
 զաթ եպիսկոպոս օլամագ , հէմ տէ քէնտի էմր միւճիպ թէհամիւլլիւ
 վէ լէքէսիզ օլամագ : Վէ էկէրչի բրօթէսթանլարըն մէրամընա կէօրէ
 Պօղոս առաքեալ պու սէօզիւ եազմըշ օլսա իտի , իփթիտա առա-
 քեալար քէնտի ֆամիլեալարընը մութլագա ալմայա , վէ տէյիլ պը-
 րագմայա մէճպուր օլմալը իտիլէր , սանիյէն Յովհաննէս վէ Պօղոս ա-
 ռաքեալար , էվլէլա քէնտիլէր էվլէնմէլի իտիլէր , մատամ քի պիր
 գարը ալմագ եպիսկոպոսա մութլագ լազըմ ըմըշ , քէնտիլէր եազըպ,
 քէնտիլի թութմատըզլարը իչին , քեաղիպ սըֆաթը մը իլէ ա-
 ռաքեալարա պազըլմալը , հա՛չա վէ սիւմմէ հա՛չա . պունլար
 չիւնքի Ալահըն քէլամընըն համիլէրի իտիլէր , Գրիստոսուն սէվլիւլիւ .

լէրի իտիւէր, վէ ազիզ ըուհուն դուզվէթինին քէսկին դուքսարը իտիւէր, քի տիւշմանլարա դալիւ կէլտիւէր: Իշթէ պունլար Քրիստոս սուն քիլիսէսինին ընյիսի ըուհանիւէրի իտիւէր, ու քիլիսէսինին, քի Ալլահն խանէսի տիր, սահիւլիք տիրէյի վէ էսասը տըր. (Ա. Գ. 15.) պունա մէպնի տիր (Ա. Գ. Ե. 22.) « Աճէլէթէն օլմայա քի պիրիսիսին իւղէրինէ էլ գօյասըն, վէ սայիրլէրինին կիւնահլարընա հիսսէտար օլասըն »: Իշթէ պու սէպէպ իշին տիր քի Քրիստոս էֆէնտիւմիդ Յովհաննէս Մկրտիչի, ո քի տէյիլ էվլէնմէտիյի իշին հալընըզ, իլլա պիւթիւն էօմրիւնիւ փէրհիզ իլէ, մահրուսիյէթլէ վէ ֆազիլէթ իլէ կէչիրտիյի իշին, սէնասընը էթտի: (Մ. Գ. Ժ. 11.): Իշթէ պունա մէպնի տիր քի (Ղ. Գ. Բ. 36.) Աննա փէյլամպէրէ դարըլը, սէքսէն տէօրթ սէնէ տուլ գալտըլը իշին աւետարան սէնա էթտի:

Ո. Իշպու եպիսկոպոսլարըն եախօտ քահանայ վէ սարկաւաղլարըն պիքիր գալմալարը խուսուսու Ալլահն էմրինէ մուղայիր օլմատըլը, վէ առաքեալլարըն թէնպիհինէ վէ Ալլահն չիֆահէն քէլամընա մուվաֆըզ օլտուղու քիլիսէսինին թութտուղու գայիտէյի դատիմինտէն պէյան վէ թատիղ օլունուր: Առաքեալական թէսիլէ օլունան կանոնաւ. « Օ քի իքի քէրէ էվլէնմիշ, նէ կպիսկոպոս, նէ քահանայ, նէ տէ սարկաւագ օլապիլիւր » տէյի գարարը դաթի վար տըր:

Տէրտուղիանուս (Յադ. Քալիւն-Բէն. Գլ. Ը.) « Պիր հալընըզ Պետրոս, գալըն վալիտէսի միւնասիպէթի իլէ էվի պիլիւրիւմ . . . սայիրլէրինի մատամ քի էվի պուլամայօրոււմ, ծնլարը եա խատըմ, եա թահամմիւլ էտէյլէր, տէյի պիլմէմ լազըմ կէլիւր » տէյօր:

Ս. Հէրոնիմոս, (Ը. Գ. Յովհաննէս 'ի Զապադոն-Բէն. Գլ. Գ. Բ. Ը.) « Պիքիր Քրիստոս վէ պիքիր Մարիամ, իքի ճինսին տէ պիքիրլիյինին մէպտալէրինի թագտիւս վէ թէսիւս էթտիւէր, առաքեալլար եա պիքիր (իտիւէր) եա նիքեանլանտըգտան սօնրա թահամմիւլ էթմիշլէր » տէյօր:

ՈԱ. Էվլէթ թահամմիւլ էթմէք, ֆազիլէթ գազանմագ իշին վէ իճրա էտէճէքլէրի մէճմուրիյէթին ազիզլիյի իշին, Ս. քիլիսէ ազիզ տէրէճէլէրէ ինսանլարըն պազըլլարընը թէրֆի գըլտըլընտա, էվլէլա ծնլարը խատըմ էթտիրմէզ, քի առաքեալլարա պիհագգ խէլէֆ օլապիլիւրլէր. եօղսա Պօղոս առաքեալ ոլ գատար աթէշլէրէ կիրիֆթար օլմագտան ըսա, քէնտի քէնտինի խատըմ էթմէլի իտի. պունու քի կիկեպիլ էվլէլինտէն պէրու գապուլ էթմէմիշ տիր, վէ հիշ պիր վազըթ գապուլ էթմէզ: Որոգինէս կիպի պիր ալիւմ հայրապետի, քի Քրիստոսուն սէօղիւնիւ, եանի վար ատէմ քի Ալլահն փատիշահըլը իշին քէնտի քէնտինի խատըմ էթմիշ, նասըլ խէանլամայարագ խատըմ օլմուշ ուտու. քահանայութիւն մուգատաւ տէն տէրէճէսինէ քիլիսէ միւսթահսէն կէօրմէյուլ, եանի ծնու քահանայ թագտիւս էթմէտի վէ ըհտա էթտի, սէպէպի նէ իտի, չիւնքի

ահա՞ թէ թէն թէճրիւպէլէրինտէն ազատ օլայրմ տէյի , պու զաթ էվլէլտէն քէնտի քէնտինի խատրմ էթմիշ իտի . օլ ասրտա իսկէն տէրիյէ եպիսկոպոսու պուլունան Տիմէթրիոս օնու զապուլ էթմէտիյի իչին , չարէսի քէսիլիպ Տիմէթրիոս եպիսկոպոսուն աղղընտան սախթէ թահրիրաթլար ույտուրտու , վէ Գայսէրի Պաղէստին եպիսկոպոսունա վէ Երուսաղէմ եպիսկոպոսունա իրաէ էտիպ , վէ օնլարը թէէվիլ իլէ ալտատըպ , քահանայութիւն տէրէճէսինի ալտը . պու հալ թարաֆէյն եպիսկոպոսլարըն պէօյիւք նիֆագընա պատի օլտու : (Տեա. Եւգէնիոս. Եկէլ. պարս. Գլխ. 2. Ս. Եպիֆան հերետիկոսութեան. 64. Գլխ. Բ.) :

ՈՒ . Ս . Հէրոնիմոս (Թալ. Եկէլ. Պարս. յԱլէսանդր. առ Պէնէպիլիոս. ԺԴ. Գլխ. ԺԱ. Գլ. Է. Թէլ. 4.) Պու մէհուր հայրապետլէր Հէրոնիմոս , Եպիփան վէ Եւգէրիոս թասսիգ էտիյօրլար , քի քահանայլարըն պիքիր տուրմասը ատէթի առաքեալլարտան պաշլամըշ վէ պիզլէրէ գատար վիսուլ պուլմուշ տուր : « Իշթէ պիզ հէփսինի պըրագտըգ . . . » : Վէ (Մարթ. ԺԹ. 27. 29.) « վէ հէր քիմ քի խանէսինի . . . եախօտ գարըսընը պէնիմ իսիմ իչին պըրագմըշ իսէ եիւզ զաթընը ալաճագ վէ էպէտի էօմիւրէ մալիք օլաճագ » :

Տէրտուղիանոս (Ի Գլխ. Բալ. յորդորմանց ուղտիոնութեան Գլ. ԺԱ.) « Քիլիսէնին տէրէճէլէրինտէ թահամիւլ էտէնլէրտէն նէ զատարլարը վար տըրլար քի , տահա զիյատէ Ալլահ իլէ ագտը նիքեահ էթմէք իսթէտիլէր , քի քէնտի թէնլէրինին իթիպարընը (ճէննէթիւր իլք մէվգըլինէ) իյատէ էթտիլէր , քի քէնտի քէնտիլէրինին զաթէն օլ վագթըն էվլատլարը օլտուղունու իպրագ էթտիլէր , չհվէթ տուլղունունու վէ պիւթիւն յօլ շէյաէ , քի զրախտտա բուխսաթ վէրիլմէտի , քէնտի քէնտիլէրինտէ էօլտիւրտիլէր » : Վէ սայիր քիթապընտա , եանի (Բալ. Կոստանթնու Գլ. Ժ.) քահանայլարը , « Հիւսնի բիզա իլէ խատրմ օլմուշ վէ պիքիր » թէսմիյէ էտէր : Վէ իշթէ պու Տէրտուղիանոս տուր քի , Կարդագինէ քիլիսէսի քահանայսը օլաճաղընտա , քէնտի Ֆամիլեապընտան վագ կէշտիյինի եաղըյօր : (Ի Գլխ. առ Էկէլիւր) : Ավրէլիոս Ափրիկէ եպիսկոպոսու Կարդագինէ սինօթունտա քահանայլարըն պիքիրիլք խուսուսունտա շէօյլէ գարար վէրիւր , « Օնու քի առաքեալլար էօյրէթտիլէր , վէ օնու քի ուսուլի աթիգ հըֆգ էյլէտի . պիզլէր տախի մուհաֆագա էտէլիմ » : (Առ Հարմուէն Գործողութեան Ժալլուց. Հար. Ա. Հաստատման 867.) :

ՈԳ . Կաթողիկէ քիլիսէտէ քահանայլարըն պիքիր գալմասը , աղիգ բիվայէթին իգթիզասընտան տըր . վէ պու առաքեալլարտան նէշաթ էթմիշ պիր թէնպիւհ վէ պիզլէրէ տէկին ճարի օլմուշ պիր մուգատտէս գայիտէ տիր : Պիր եպիսկոպոսուն էվիլ օլմասը Ալլահն պիր մուլթագ թէնպիւհի օլմուշ օլաա իտի , Պօղոս վէ Յովհաննէս առաքեալլար էվէլ էմիւրտէ քէնտիլէր էվլէնմէլի իտիլէր , քի սաիրլէրինի

օլ թէնպիհէ մէծպուր էթմէյէ հագգլարը օլայըտը . տէմէք քի Պօղոս առաքեալըն տէտիլի մանա , եօգարըտա տէտիկիմիզ մանա տըր : Վէ 385 տէ Ս . Սիրիկիոս քահանայապետ , Խննովկէնտիոս Ա . Մեծն Լեւոն վէ Ս . Գրիգոր Է . փափ պուսնու թաստիգ էտէրլէր : (Տե՛ Բերբէն Հար . Ը . Երե՛ 168 . վէ «Բնօլլարն Գարալլարն») :

ՈԴ . Լաքին էվվէլինտէն պէրի շարգ քիլիսէսինտէ քահանայար քահանայ օլմագտան էվվէլ իսթէրսէլէր էվլէնսինլէր , իզին իթա օլունմուշ տուր . պու ճիւմլէ եպիսկոպոսլար , վարդապետլէր , քահանայար , կրօնաւորլար , իշպու գայիտէյի ումումիյէյէ պիլ ըրիպէթ , թահամմիւլ թէնպիհինէ քէմալը տէրէճէ հիւրմէթ վէ մուվաֆֆագիյէթ կէօսթէրիւլէր , Իլլիպէրիդեան , Թավրիսեան , Կարդագինեան Բ . վէ Ե . եւն . սինօթլարտա պու թաստատ էթտիյիմիզ էշխասըն վէ թարիգաթըն զիքրի կէշմիշ վէ գարարլարը վէրիւմիշ տիր : Օլ եկեղեցական տեիր տեիր թէսմիյէ օլունան քահանայարըն սէֆալէթի , խէճալէթի , բէզալէթի . . . տիլ իլէ թարիֆ օլունմազ , չիւնքի հէմ Ալլահըն խըզմէթլինէ , հէմ տիւնեատէ պուլունան ումուրու պէյթիյէսինէ , պիր էվլի քահանայ թապիի միւգթէտիր օլամայօր . պիր տէր տէր Ալլահըն վէ քիլիսէնին ումուրունա լայըզը իլէ խըզմէթ էտէյիմ տէրսէ , մութլագ ումուրու պէյթիյէսինէ պագամազ , չիւնքի քէնտի խանէսինի կէշնտիրիպ , իտարէ էթմէք պիր ատէմէ ազ ումուր վէ ազ գայըր տէյիլ . Եկէրչի պիր քահանայ քէնտի խանէսինին ումուրունա տիգգաթ էտէյիմ տէրսէ , մութլագ քիլիսէ ումուրունա խալէլ կէթիւրէճէք , չարէ եօզ , Իշթէ իքի ճէսիմ ումուրու տէրիւհտէ էտէն պիր քահանայըն էքսէր մահմուպ օլտուղունուն սէպէպի պունտան նէշաթ էտէր : Փահանայըղա իգթիզա էտէն շուրութու , ֆազիլէթի , իլիմլէրի վագթիլլէ նէ թահսիլ էտէպիլիր , նէ տէ թահսիլ էթտիյինի իճապընա կէօրէ իսթիմալ էտէպիլիր . չիւնքի պարիկիրան տիկէր թարաֆտան ումուղունա պասմըշ . քիլիսէ մէճմուրիյէթինի թէրք էտէյիմ , տիւնեա մէճմուրիյէթիմէ տէվամ էտէյիմ տէրսէ , միւճէրէտէ օ պիրինտէ գուսուր էտէճէք . պու երւզտէն քիլիսէ մէճմուրլէրի նէ տէրէճէ քահանայութիւն հասիյէթինի , նամուսունու վէ թէճէսիրինի թօփլամըշ օլտուղլարընը գալէմէ ալամամ , վէ լուղումի տա եօզ տուր , չիւնքի տէտիլիմիզէ իսպաթ հաճէթ տէյիլ : Վէ հաթթա պու երւզտէն , նէ տէրէճէ պաթըլ վէ ապէս իթիգատլար քէնտի ազըլլարընըն պարիտ վէ դալիտ սէմէրէսի օլարագ զահիրէ չըգարմըշլար . վէ սաֆտէրուն ճէմաաթա նիչէ ֆէնա իպրէթլէր վէրմիշլէր վէ նէֆրէթլէրինի մուճիպ օլմուշլար վէ հալէն օլմագտա տըրլար : Օգունտուն պու պապտէ Պօղոս առաքեալըն (Ա . Կը՛ Է . 30-35 .) եազտըղ :

ՈԵ . Բրօթէսթան միտիօնարլարա կէլինճէ , զաթէն ժուժկալութիւն . եանի Ալլահ խաթըրը իչին թահամմիւլ էտիպ էվլէնմէմէք ,

էվփէլա Ալլահըն քէլամընա էն մուղայիր պիր խուսուս տուր, սահնա յէն ծնլարա էն զիյատէ գատիրլիգ տիր. չիւնքի ծնլար Քրիստոս էն Ֆէնտիմիզին լուծֆու իլէ կէրէք պու տիւնհատա, կէրէք ախէրինս տէ լահաթ էտէճէք տիրլէր. Փազիլէթ, թահամիւլ, սապըր, իպատէթ քէլիմաթը ծնլարըն լուղէթիամէլէրինտէ վար. ամմա չըզըլմըշ, չիւնքի քէլիմաթը վահիյէ վէ պիմանա կէօրիւնիւրլէր, վէ տույուլմասը գուլազլարընա ըէնճիտէ վէրիր:

ՈՁ. Լաքին առաքեալլար վէ պա խուսուս Պօղոս առաքեալ քէնտի քէնտիւրլէրինին էմրինի վէ քէնտիւրլէրինէ թախսիս օլան մէն մուրիլէթին խասիլէթինի ըանա Ֆէհմ էտէրէք, քէնտի Փամիլեալարընը պիլէ թէրք էթալիէր վէ իչլէրինտէն պազըլարը տա հիչ էվլէնմէտիլէր, հաթթա պիքիր հալտէ տուրմագ էվլէնմէտէն Ալլահա տահա զիյատէ մագպուլ պիր հալ տըր տէյի պիլտիքլէրի իչին, Պօղոս առաքեալ տայիմա պիքիր գալտը, Յովհաննէս քէղալիք վէ սայիր առաքեալլար հագգընտա քէմալը սիւքիւթ օլմուշ իսէ, չիւնքի (Մարթ. ԺԹ. 27.) « Իշթէ պիղ պըրագտըգ հէփսինի վէ արգան սըրա կէլտիր » , տէտիքլէրի իչին ձեռնադընլ օլմատան էվլի օլմուշ օլտուգլարը հալտէ պիլէ, Փամիլեալարընը թէրք էթտիքլէրինին իւղէրինէ ասլա իշթիպահ օլմագ, ամմա բրօթէսթանլար կիւճէնիւրլէր, օրասընը տա առաքեալլար տիւչիւնէ իտիլէր:

Մուախխարէն պիր թաղըմ բրօթէսթանլարըն նիքեահ հագգընտա էթտիքլէրի մէտիլաթ վէ սէնալէր. պու սըրըն կէնիւլլէրինէ խօշ կէլմիշ օլտուղունտան նէշաթ էթմիշ տիր. Պիղիմ էմէլիմիղ, քահանայլարըն պիքիր հալլէրի Քրիստոսուս վէ առաքեալլարըն էմրինէ մուղայիր տէյիլ, վէ քիլիսէ պիհագգըն իշպու թէնպիհի քէնտի քահանայլարընա վագ ու նէշը էթմիշ վէ էտէպիլիւր տէյի իպրագ էթմէք տիր:

ՈՅ. Բրօթէսթանլար Պօղոս առաքեալըն (Ա. Կորն. Թ. 5.) « Մէյեր դարը գարընտաշը կէզտիրմէյէ հաղգըմըգ հեգմու տուր, նասըլքի սայիր առաքեալլար վէ էֆէնտիմիզին գարընտաշլարը վէ կէփաս » սէօղիւնիւ քէնտիւրլէրինէ էսաս էտէրլէր:

Պօղոս առաքեալըն պու սէօղիւնիւն մանայը հագիգիսի առաքեալլարըն Փամիլեալարը վար ըտը, լաքին զէվճէթէյն կիպի մուամէլէտէ ծնլարա պուլուհուսօրճա տէյիլ, հանչա. անճագ պու գարըլար առաքեալլարըն խըզմէթլէրինտէ պուլուհուսօրլար ըտը, պուհուս իչին աւետարանտա գարտաշ գարըլար թէմիլէ օլուրլար, պու միսիլիւ խըզմէթլէրտէ Քրիստոսուս պիլէ մայէթինտէ գարըլար վար ըտը: (Մարթ. ԻՅ. 55: Մարկ. ԺԵ. 41: Դուհ. Ը. 2.) Վէ խասիլէրին պու տէտիքլէրի սահիհ օլմուշ օլտա իտի, Պետրոս վէ սայիր առաքեալլար աստէթա եալանճը օլմուշ օլուրլար ըտը. զիրա (Մարթ. ԺԹ. 27. 29.) առաքեալլարըն « Իշթէ պիղ հէփսինի պըրագտըգ, վէ արգան սըրա

տիւշտիւք » . տէմէլէրինտէ , կէրէք խանէլէրինի , կէրէք խաւարը-
նը վէ կէրէք ֆամիւկալարընը նիճէ քի աւետարան պուշլարըն հէվ-
սինի սայըյօր , թէրք էթմիշ իտիլէր : « Հէր քիմ քի գարըսընը թէրք
էթմիշ իսէ . . . » :

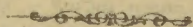
ՈՐ . Թէքրար բրօթէսթան իտտաա էտէր , եանի Պօղոս առաք-
եալ (Ա . Տէ՛. Գ .) « Պիր եպիսկոպոսա լէքէսիզ (անարատ) փաք վէ
պիր գարը գօճասը օլմադ կէրէք տիր » տէյօր . էօյլէ իսէ հիշ օլ-
մազսա , եպիսկոպոսուն եա քահանայնըն պիր գարըսը օլսուն , ճէ-
վապա , էվվէլա եպիսկոպոսարա էվլէնմէք Ալլահն մութլադ պիր
թէնսիհի օլսա իտի եօգարըտա տէտիլիմիզ կիպի , էն էվվէլ առաք-
եալ քէնտի էվլէնմէլի իտի , սանիյէն պունա եօգարըտա պիզ մուվաֆըզ
ճէվապ վերտիք , վէ թէքրար Յոհան Ոսկեբերան իլէ պիլիթթիֆադ
(Ի Մէկնաթէան Տէրոֆ . Ճառ . Բ .) տէրիզ . « Հէր նէ գատար քի , ա-
ռաքեալ նիքեանը կիւնահարզ սայըյօրսա , շէօյլէ քի էվլէնմիշի պիլէ
ազիզ քիւրսիւյէ եպիսկոպոս թալին էտիյօր , պուճիւմլէ թահամմիւլ
էթմէյէնի , եանի քէնտինի նիքեաճ էտէն վէ նիքեաճ մուամէլէսին-
տէն տուր էթմէյէնի տէ թէքտիր էտիյօր . վէ իքինճի նիքեանտան
սօնրա քիլիսէնին իտարէսինէ կէշմէյի թէճվիզ էթմէյօր » : Քէզալիք
Թէոդորիտոս պու խուսուստա օլ մեկնութիւնլարը մուվաֆըզ ատտ
էտէր քի , պիր գարը իլէ էվլէնմիշի ճեռնադրել էթմէյէ մինասիպ
կէօրիւրլէր , զիրա տէր , աւետարանըն իպթիտայը նէշըրնտէ պիքիւ-
լիք ֆազիլէթի (կուսութիւն) եահուտիլէրէ վէ փութփէրէսթլէրէ
տահա մալիւմ վէ մազպուլ տէյիլ իքէն պիքիւր հալէ ըրայէթ էտէն
քիմսէլէրի օլ վազըթ պուլմադ փէք կիւճ իտի . իշթէ օլ սէպէպտէն
նաշի էվլէնմիշ օլանլարըն թահամմիւլիւ քիմսէլէրի կարգ ալմայա
էմր էտէր . թըպզը պունուն կիպի Ս . Ամբրոսիոս եազար , տէմէք
քի եպիսկոպոս կարգընը ալան քիմսէ Յովհաննէս վէ Պօղոս առաք-
եալար կիպի պիքիւր պուլունուրսա տահա էյի , պիքիւր պուլունմազ-
սա պարի պիր քէրէ գարը ալմըշ օլմալը , ամմա գարըսը իսթէր սազ
օլսուն , իսթէր էօլմիւշ օլսուն իքինճի պսակա կէշմէյէ սէլահիյէթի
եօգ տուր : Էն տօղրուսու Ս . Յէրոնիմոսուն մեկնութիւնու տուր ,
չիւնքի առաքեալ պիր գարը գօճասը տէտիլինտէ պիր գարըսը օլ-
սուն , տէմէյօր . եա պիր գարը ալմըշ օլսուն , եանի տուլ օլմուշ
զաթ օլսուն , քի Տիտոս (Ա . 8 .) վէ Տիմոթէոսա եազաղը կիպի ,
ալթընտաքի քահամմիւլիւ օլսուն սէօզիւ , տուլ գալմըշա եազըշըն
տէյիլ քի պիր գարըսը օլանա . զիրա գարըսը օլսըն արթըզ թա-
համմիւլ էտէճէք պիր սէպէպի եօգ տուր . վէ Ս . Յէրոնիմոսուն վեր-
տիլի մանայը փէք կիւզէլ սօնրատան կէլէն սէօզլէր թաստիզ էտէր-
լէր (Ա . Տէ՛. Գ . 4 .) « Եանի քի քէնտի խանէսինի պիլէ էյի իտարէ
էթմիշ օլսուն , էյի վէ միւթիւ թէքմիլ էտէպ իլէ էվաալարը պու-
լունսուն » : Մատամ քի կարգ ալմատան էյի էվաալար էտինմիշ օլ-

տուղուհու վէ խանէսինէ էյի նէզարէթ էթմիշ օլտուղուհու առաքեալ մաթլուպ էտիյօր . պու քի կէշմիշ ղէմանըն մուամէլէսի տէմէք տիր . քէզալիք եպիսկոպոսուն պիր գարը գօճասը օլմուշ օլմասը տա կէշմիշ ղէմանըն մուամէլէսի տիր . Նպիսկոպոսուն տայիմա պիր գարըսը պուղուհուուն տէմէք տէյիլ տիր :

Ո՞թ . Զիրա առաքեալարտան ճարի օլան ուսիլ վէ ատէթ տիր քի , իշպու քէյֆիյէթի գարար ալթընա ալար . եանի եպիսկոպոս օլաճագ զաթ պիքիր օլմալը , վէ էկէրչի էվլի իսէ գարըսընը թէրք էթմէլի . նասըլ քի առաքեալար թէրք էթտիլէր , պու տուր ուսիլիդ , վէ Ալլահըն պիւթիւն քիլիսէլէրինին ատէթի պու տուր . վէ Պօղոս առաքեալըն վերտիլի ճէվապընը պիդ տէ խասիմէրիմիդէ վերիւրիդ Ամմա տէրտէրլէր վէ սարկաւազլար իշին շարգ քիլիսէլէրինտէ էվայիլտէն պերի հասպէլ գարուր վէլ միւսամէհա վէլ միւսաատէ բուխսաթ վէրլիմիշ տիր . եանի էվլի տուրմագ իսթէրսէ քահանայ օլտուն , եա սարկաւագ , օտա կարգ ալմատան օլմալը , վէ կարգտան սօնրա էվլէնմէնին ինթիմալի եօզ տուր իղին եօզ տուր , նասըլ երէցկինին վէֆաթընտան սօնրա , եանի պիր երէց եանի քահանայ տիկէր նիքեհա կիրէմէդ . վէ քիլիսէնին ատէթի գատիմինէ կէօրէ տուլ հալտէ գալըր : Պու ուսիլ փութիւրէսթլէրտէ տախի վար ըտը . էկէրչի Նիկիլիալը Թէոդորոսա էմնիլէթ էթմէք ճայիլ իսէ . զիրա փութիւրէսթ ճէմաաթը չօգ գարը ալապիլիր իտի , ամմա փութլարա քեահին օլան ղաթ սատէ պիր թանէ ալապիլիր իտի . հաթթա փութլարա քեահինէ եալընը օլլար նասպ օլուր ուտուլար , քի պիր գօճա իլէ էվլի պուղուհուունչլար իտի : Պուհու փութիւրէսթլէր պէօյլէ մինասիպ կէօրմիւշ իսէլէր , Քրիստոսուն խըզմէթինէ նասպ ու թային օլան քահանայլար պու խուսուստա նէ գատար ղիյատէ վէ տահա փաք օլմագ կէրէք տիր , պիր քէրէ էվլէնմիւշ օլսա , եախօտ պիքիր օլմուշ օլսա , տահա մինասիպ տէյիլ մի տիր , մէզհէպ պապընտա փութիւրէսթտէ օլան իշպու թապիի տուլղու խասիմէրիմիդտէ օլսա պիղիմ տէ պու գատար միւհթէրէմ վէ պու միսիլլի մուգատտէս քըրր տէրէճէսինէ աղիվլիի վէ պիքիրլիլի չօգ կէօրմէդ իտիլէր : Նէ թարղ ինսան օլտուգլարը պուհտան պէլլի տիր . պու տէրէճէ ֆաղիլէթտէն գալմագ վէ ֆաղիլէթի պու տէրէճէ խօրլամագ խիւտանըն պիր ճէզասը արբ :

Ո՞թ . Տէֆա խասիմէր կաթողիկէ քիլիսէյէ իֆթիրա էտէրէք , Պօղոս առաքեալըն (Ա . ՏԵՏ . Դ . 3 .) սէօղիւհու կէթրիլլէր . եանի « էվլէնմէտէն մէնն էտէճէք տիրլէր » . քիմլէր . մէզհէպի ինքեար էտէն քիմսէլէր , պուհա ճէվապ , Պօղոս առաքեալըն պու սէօղիւ կաթողիկէ քիլիսէնին , եպիսկոպոսլար էվլէնմէսին տէյի թէնպիհի իւզէրինէ տէյիլ , պու տա Պօղոս առաքեալըն քէնտի մուամէլէսինտէն պէլլի տիր . էօյլէ իսէ , օլ քիմսէլէրին պաշլըճասը քէնտիսի օլմուշ

օլմալը . վէ սայիր առաքեալար քի էվլէնմէտիլէր , վէ էվլէնէնլէր տախի ֆամիլեալարընը թէրք էթտիլէր : Իմտի պու սէօզ առաքեալար հազգընտա տէյիլ , անճադ էվլէնմէյի ֆէնա աստ էտէնլէր , էնքրաթիտլէր վէ Մարկիոնուլար իտիլէր . քի Պօղոս առաքեալըն ղէմանընտա զուհուր էթմիշ իտիլէր , վէ պիր թազըմ թաամարտան տախի ատէմլէրի մէնն էտէր իտիլէր : Քէզպիք Մօնթանիսալէրին պազըլարը Նիքեաճը (ամուսնութիւնու) ֆէնա շէյ տիր , տէր իտիլէր . պէօյլէ տէ Ս . Օգոստինոս (Ընդ . Յոստէնի . Գէրդ . Լ . Դւ Զ .) : Պու հերետիկոսլար , տէյիլ եալընըզ քիլիսէ լուէսսայը լուհանլիլէրինէ , իլլա պիւթիւն ճէմաաթա ֆէնա շէյ տիր վէ պիր քիշլինին պիր գարոյա պազլանմասընը քէօթիւ շէյ տիր տէյի թալիմ էտէր իտիլէր . վէ քէնտիլէր մէյտանը աչըզ պուլարազ հէր կիւն ճանլարը իսթէտիքլէրի մահալլէրէ կիտէր իտիլէր : Բրօթէսթանլար կաթողիկէ քիլիսէյէ պու իֆթիրապը զաննըմ հիշ պիր վազըթ էտէմէղլէր , նասըլ քի արիտէ կէօրէճէյիզ :

ՕՆ ՊԵՇԵՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

ՊՍԱԿ ԽՈՐՀՈՒՐԴՈՒ ՆԻՔԵԱՆՆ ՍԸՐՐԸ ԻԷՋԵՐԻՆԷ

ՈՃԱ. ՓԱՏԻՇԱՀԼԱՐ, սալթանաթ թահթընտա ճիւղւոս էթ-տիքլէրի անտէ, պաշլարընա պիր թաճ կիյինիրլէր, պու մուամէլէ իլէ պիր փատիշան քէնտի միւլքիւնէ մութասարըֆ օլմուշ օլուր. վէ հուգուգու քէնտիսինէ վէրիլմիշ տիր տէմէք օլտուղունտան, քէզալիք պիր ատէմ պիր դըզ իլէ ազտը նիքեան էթտիյինտէ, պաշընա պիր թաճ գօնուլուր. եանի կէլինինէ մութասարըֆ վէ հուգուգունա մալիք օլմուշ օլուր: Պունուն իչին նիքեան սըրը տախի ինտէլ քիլիսէ քաճ, վէ հայճա պսակ թէսմիյէ օլու-նուր: Պու պսակ պէօյիւք պիր սըրը տըր. վէ ֆրիստոս էֆէնտիմիգ-տէն թէէսիս օլունմուշ տուր:

ՈՃԲ. Հերետիկոս քիմաէլէր մէզհէպլէրինին իգթիզասընտան օլարազ, իշպու ազիզ սըրըն հիքմէթինէ ան պէ ան դարը կէլիլէր. վէ պու խուքուստա նէվ պէ նէվ եանլըշ թալիմաթլար նէշը էթտիլէր: Եվլէլա:

Մարկիոն (155 տէ) պսակլար, եանի նիքեանլար լայըգսըզ շէյլէր տիր տէտի, քէզա թապիլէրի:

Մոնթանոս (181 տէ) նիքեանլարըն ազտը վէ պաղը զէվճ վէ զէվճէնին րէյինէ մէնութ տուր տէտի. վէ պունլար նիքեանը իս-թէրսէլէր չէօզէրլէր, իսթէրսէլէր օնուն իլէ պաղլանըրլար վէ տէ-վամ էտէրլէր տէտի:

Թադիանոսը (173 տէ) Մօնթանիստլէր, Գաթաֆրիճեանը, Էնք-րաթիտլէր տիւլիւնլէրէ զինա, վէ մէշըէպ պօզկուշուղու իսմինի վէրտիլէր:

Աշամեանլար (194 տէ) նիքեան տախիլէն ֆէնա վէ մէքրուճ շէյ տիր վէ ալէսսէվիյէ իճթիմա վէ իսթիլաթ էթմէք ճայիզ տիր, տէտիլէր, պունլարա հէր վազըթ ախլազը պօզուգ քիմաէլէր թապիլ օլուրլար:

Մանէքէցիք (273 տէ) քէզալիք նիքեանլար ճայիզ տէյիլ տէյիլ, րաֆըզըլըզա սափտըլար:

Տուրանտոս Տէվալտաշ (117 տէ) նիքեան կիլիլի ֆիլիլ շէնի տիր տէտի:

Լութեր, Մէլանքթօն վէ թապիլէրի, նիքեանըն հէմ սըրը օլ տուղունու իգրար էտէրլէր, հէմ ֆիլիլիշէնի սէպէպլիստէն Մովսէսին

նամոսու մուճիպինճէ չէօղիւլիւր տէրլէր : Պունլարա պիւթիւն աւե-
տարանկան թէսմիյէ օլան հերետիկոսլար իթթիպա էտէրլէր :

Դաւիթ ձէօրթ պիւթիւն նիսա ճինսի հէր ատէմէ մուսավաթէն
վէ ումումէն հազգ տըր տէր : Լիպէրթինլէր , քի քէնտի քէնտիլէրի-
նի բուհանիյիզ տէյի թասլար ըտըլար , նիքեան ինսանտա բուհանիճէ
եա մանէվի սուրէթտէ օլմալը վէ պու մանէվի նիքեան եէվիյէ շու-
նուն պունուն իլէ իճրա օլունան իճթիմա իլէ իճրա օլունուր . եէ-
թէր քի պիրի պիրի իլէ բիգալարը օլսուն վէ պիրի պիրինտէն մէմ-
նուն օլսունլար , տէր իտիլէր :

Շարզըն հերծուածող բուժ միլլէթի , նիքեան ազիզ սըրր տըր
տէրսէ տէ գարընըն եա գօճասընըն ֆիլիլի շէնի սէպէպինտէն հէմ
գարը գօճանըն կէճնակէճն մուհապպէթսիլլիյինտէն , վէ սայր
էսպապը վահիյէտէն էթիւրիւ նիքեանլարը չէօղէրլէր . հէմ սազ ի-
քէն , զէվճ վէ զէվճէյէ տիկէր նիքեանա կէչմէյէ իզլին վէ ճէվազ վէ-
րիլլէր :

ՈԺԳ . Պունլարա գարչը կաթողիկէ քիլիսէ հէր վազըթ իշպու-
սըրըն մուհաֆազաընա համի պուլունումուշ , վէ նիքեան Բրիստո-
սուն եէտի սըրրլարընըն պիրիսի օլտուղունու թասսիզ էտէր , վէ
պիր քէրէ քի շուրութու լազըմէ վէ ուսլվի շէրի իլէ իճրա օլունուր-
սա , ծնտան սօնրա հիչ պիր էօղիւր վէ սէպէպէ մէպնի նիքեան սըր-
րընը չէօղմէզ , վէ չէօղէնլէրէ ճէվազ վէ ֆէթվա վէրմէզ :

ՈԺԴ . Էվվէլա պսակ սըրրը , « զէվճ վէ զէվճէնին նիքեանճա
պիրլէշմէսի տիր , քի շէրան ճայիզ օլան էշիսա պէնինտէ վուզու-
պուլուպ վէ քէնտի էմըր մախսուսէլէրինին ճարի օլմասը ատէթինի
շամիլ օլուպ , Բրիստոս էֆէնտիմիզտէն սըրր խասիյէթինէ վէ տէրէ-
ճէսինէ թէրֆի զըլընմըշ տըր » : Պու թէֆսիրի , եախօտ նիքեանըն
պու սահմանըն Հոգմէական քրիստոնէական կրթութիւն (Catechis-
mus Romanus) թէսմիյէ օլան քիթապ , Պետրոս Լօմպարտոս մէշհուր
Աստուածաբանտան ալարազ ալիլլէ եազար : Լաքին պազը Աստ-
ուածաբանլար իշպու պսակ սըրր սահմանըն տահա մուֆասսալ սու-
րէթտէ չէօլլէ եազարլար , եանի « Պսակ եէնի աշտըն պիր սըրրը
տըր . քի Բրիստոսուն քիլիսէ իլէ պիրլէշմէսինի պէյան էտէր . գարը
վէ գօճանըն շէրան , գանուճա պիրլէշմէսինի ազիզ վէ ճայիզ էթ-
մէք իլին , վէ զէվճէրին բուհունու տահա սըզը սուրէթտէ պիրի
պիրինէ ըսպլթ էթմէք իլին , հէմ էվլատլարը քրիսթիյան տիյանէ-
թինտէ վէ ֆաղիլլէթ պօրճլարընտա մուգատտէս վէ միւհթէրէմ սու-
րէթտէ թէրպիյէ էթմէք իլին լութֆի վէրիր » :

ՈԺԵ . Իշպու իքի թէֆսիրտէն , էվվէլա քրիսթիյան պսակընըն
ասըր վէ թապիւթը պաղլանմագտան եախօտ պաղտան իպարէթ օլ-
տուղու անլաշըլըր , չիւնքի « զէվճ վէ զէվճէնին նիքեանճա պիրլէշ-
մէսի տիր » տէր . վէ իշպու պիրլէշմէք քեաֆի սէպէպ տիր . քի ի-

քիսի պիր պիրինէ պօրճուլ վէ մէրպուլթ օլույօրլար , վէ իշպու պօրճ
վէ իրթիպաթ գուվէթինտէն պսակըն մազպուլթ օլմասը դատիմ , վէ
տալիմ օլմասը նէշաթ էտէր : Տէյլլ քի պսակ մուամէլէսինին իսթի-
մալինտէն պսակ դատիմ օլուր , պու իսթիմալ իսէ պաշգա տըր ,
վէ գարը վէ գօճանըն ալանէն վէ շիֆահէն քէնտի վիճուտէրինին
իւզէրինէ մուգապէլէթէն վէ պիլ ըրգա պիր պիրինէ վէրաթլէրի
հազգ վէ սէլահիյէթ պաշգա տըր , իսթիմալ հազգտէն չըգար , տէ-
յիլ հազգ իսթիմալտէն : Պիլ ֆարզ , էվվէլա պիր էլմայը ալմայը ,
պու սէնին օլմայը քի , սօնրատան օնու քէսիպ իսթիմալ էտէսին .
նասըլ քի դրախտտա Ագամ վէ Եւա , նիքեան մուամէլէսինի իճրա
էթմէտէն թէքմիլ նիքեան օլմուշ իտիլէր . նասըլ քի Մարիամ Աստ-
ուածածին Ս . Յովսէփ իլէ նիքեան օլմուշ տէրիզ , ամմա օնու իս-
թիմալ էթմէտիլէր , զիրա իսթիմալ շարթը մութլագ տէյլլ տիր : Սա-
նիյէն պալատէքի նիքեան թէֆսիրինտէն քրիսթիյան նիքուանըն
խասիյէթլէրի անլաշըլըր , եանի նիքեանըն պիրլիյի վէ չէօզիլմէզ
օլտուղու : Սալիսէն , շէրան ճալիզ օլան էշխաս պէյնինտէ տէնմէ-
սինտէն , թապիլի իշպու նիզամըն ճէվազ վէրտիյի էշխասըն քիւլէր ,
վէ նէ շուրուլթու շամիլ վէ համիլ օլտուղու վէ օլաճաղը անլաշըլըր :
Իմտի պիւթիւն իշպու պսակ պահսըմըզը իւշ զըսմա թագսիմ էտէ-
րիզ . եանի էվվէլա , պսակ սըրըրըն սըրֆ թապիլաթը իւզէրինէ .
սըրըր օլմասը ճիհէթի իլէ , Սանիյէն խասիյէթլէրի , եանի պիրլիյի վէ
չէօզիլմէզ օլտուղու իւզէրինէ : Սալիսէն վէ մուախիսարէն , մաաղու-
րաթը շէրի պուլունան , եանի նիքեանը մէնն էտէն վէ ֆէսիս էտէն
էսպապ իւզէրինէ :

ԳԸՄՄԸ ԷՎՎԷԼ

ՔՐԻՍԹԻՅԱՆ ՆԻՔԵԱՆՆԵՐՆ ՍԸՐՐԸ ՎԷ ՍԱՅԻՐ ԹԷՖԵՐՐՈՒԱԹԸ
ԻԻՋԵՐԻՆԷ

ՊԱՊԸ ԷՎՎԷԼ

ՔՐԻՍԹԻՅԱՆԱՐԸՆ ՆԻՔԵԱՆՆԵՐՆ ՍԸՐՐԸ ՊԻՐԻՍԻ ՏԻՐ

ՈԺՁ . Էվվէլա նիքեան թապիլաթ վազիֆէսի օլտուղու ճիհէթի-
նի վէ պատէհու սըրըր օլմասընը թէֆսիր էթմէլիյիզ :

Ջաթէն թապիլաթ նօմոսունա պաղըլտըղընտա , եարատան Ալ-
լահ ինսան ճինսինի տախի էրքէք վէ տիշի եարաթմըշ օլտուղուն :

(Ա. Կ. Բ. Է. 38) « Օ քի քէնտի պիքիր գըզընը նիքեանյանտըրըրսա , էյի էտէր » : Վէ (Ա. Տէ. Դ. 1.) : « Նիքեանը ըտտ էտէնլէրի եանլըշ- լըզ ըունլէրինէ , վէ շէթանլար թալիմաթընա մէյլ էթմիշ » . քիմսէ- լէր թէսմիյէ էթտի : Վէ իշպու Ալլահանի վէ ըէսուլանի նիքեան սըր- ըրնա գարշը կէլէնլէրի կաթողիկէ քիլիմէ նիշէ նիշէ սինթըլարտա , վէ հայրապետլէր եիւզլէրձէ թահրիրաթլար իլէ ճէրհէտիպ , քրիսթիյանա լըզ սիւքինտէն իխրաճ էթտիլէր :

ՈՒ . Մուախխարէն քրիսթիյան նիքեանըն մագսէտլէրի էվվէլա , քիլիմէ տէրունինտէ էվլատ փէյտա էթմէք , վէ պէօյլէթմէք տիր : Սանիյէն ինսան քէնտի էօմրիւնէ մուվաֆըզ պիր ըէֆիդ պուլուպ , սուհուլէթ վէ ըէֆան վէ մուվէնէթ , վէ իտարէյի թաալիւշիւ պէյ- թիյէսինի պուլմադ տըր : Սալիսէն հուզուլաթ վէ շէհվէթը թէնանի- յէսինին ինտէֆայի իշլին պիր մէտար վէ իլաճ տըր : Վէ Պօղոս առաք- եալըն իսթիլլահընը գուլլանարադ , Օ քի կիւնան իշլէմէտէն սադ օ- լանլարա թապիյաթ պօրճու վէ վաղիֆէսի խտի , կիւնանտան սօղրա խասթէ օլանլարա իլաճ տախի օլտու : (Ա. Կ. Բ. Է. 2. 5.) Պէօյլէ մէշհուր էսթիքու : (Ի. Դ. Զանգանուլեան . 26 :

Իշ պու նիքեան մագսէտլէրինէ տիգգաթ էթմէյէրէք , պաղը ա- վամ կիրուհինտէն . էկէրիշի էվվէլքիլէրինի ֆիքրինտէն ֆէրամուշ է- տիպ հայվան միսալի ազլընը մատտի շէհվէթէ էսիր էտէրսէ , վէ քէն- տի ըէֆիգիլէ էօյլէ պուլունուր վէ տալլանըրսա . սահիհէն օլ քիմ- սէլէր , տէյիլ քի թապիլաթըն պօրճ վէ վաղիֆէսինի իֆա էթմէք ի- շլին , իլլա շէհվէթ իշլին տօղմուշ ատտ օլունուրլար : Վէ օ միսիլիւ- լէր թապիլաթըն խարիճինտէ գալըպ . մուհասսէնաթընտան տա մահ- ըում օլուրլար : Ամմա օնլար քի Ալլահըն վէ թապիլաթըն թախսիս էթ- տիյի մուգատտէս մագսէտլինի խաթըրտան չըգարմայարադ , թապիլա- թըն , վէ Ալլահըն նօմոսունու քէնտիլէրինէ ըէհպէր իթթիխադ է- տէր . միւպարէք մուամէլէտէ պուլունմուշ օլուրլար , վէ թէպէրիւ- քեաթը իլանիյէյի քէնտի իւզէրլէրինէ տալլէթ էտէրլէր : Պու ճիւմլէ Պօ- ղոս առաքեալըն սէօյլու հէր վաղըթ սահիհ տիր . եանի պիքիր գալ- մադ էվլէնմէքտէն տահա էյի տիր : (Ա. Կ. Բ. Է. 1.) պունու տէմէ իլէ ֆիքրիմիդ հանչա . նիքեան ֆէնա շէյ տիր տէյի , պալատէ հազ- տըղըմըզ հերետիկոսլարը թաստիդ էթմէք տէյիլ , անճադ Ս. Հերոնի- մոսուն սէօղրունէ պինտէն « Կիւմիւշ մէկէր կիւմիւշ գալմիզ մը . Ա- թուն օնտան գըյմէթլի օլուրսա » :

ՈՒԱ . Իքինճի պահսա կէլէլիմ , թապիլաթըն իշ պու վաղիֆէսինի քի թապիլի նիքեան թէսմիյէ օլունուր . հախօտ Աստուածաբանլարըն ալէսսէվիյէ գուլլանտըզլարը լիսանը գուլլանարադ , իշ պու թապիլի մուգալէլէյի (գօնթրաթը) ֆրիստոս էֆէնտիմիդ քէնտի ինայէթիյլէ սըրըր տէրէճէյի պալաքընա թէրֆի գըլտը . չիւնքի խասիմլէրիմիդ , ա- լէլ խուսուս ֆրօթէսթանլար , մէմունէն նիքեանը Ալլահըն մուգատ-

տէս իճատը օլտուղունու իդրար էտէրլէր . ամա լուծուֆ վէրիւր եէսի սըրրլարըն պիւրի տէ օլտուղունու քիւլլիյէն ինքեար էտէրլէր : Պունլարը պէօյլէ իւթար էթտիքտէն սօնրա , քրիսթիյան նիքեանը աւրլ Քրիստոս էֆէնտիմիղին իճատ էթտիյի եէտի սըրրլարըն պիւրիսի օլտուղունու թաստիդ էտէրիդ :

ՈՒԲ . Քրիսթիյանլարըն նիքեանը հադիգէթիյլէ սահիհ սըրր օլուր . էկէրչի սըրր օլմագ իչին (ՅԺԳ . ՅՂԵ .) եազտըղըմըզ շուրութ պունտա տա պուլունուրսա : Պօղոս առաքեալ (Եփ . Ե . 25 .) : « Եա էրքէքէր գարըլարընըղ սէվլին . նասըլ քի Քրիստոս քիլիսէսինի սէվտի . վէ քէնտի նէֆսինի օնուն ուղրունա ֆէտա էթտի քի քէնտի հուղուրունա քիլիսէյի մօնլթագամ տիքսին քի պիւր լէքէսի օլմասըն . եա պու միսիլի շէյլէրի . իլլա քի աղիզ վէ թէմիզ օլուն » : Քէզա « Երքէքէր քէնտի գարըլարընը քէնտի վիճուտլարը կիպի սէվմէյէ պօրճու տուրլար . օ քի քէնտի գարըսընը սէվէր , քէնտի նէֆսինի սէվէր . զիրա հիչ պիւր քիմսէ քէնտի նէֆսինի ըէտտ էթմէզ . իլլա օնու պէսլէր վէ կէօրիւր . նասըլ քի Քրիստոս քիլիսէյի , զիրա օնուն վիճուտինին աղալարըլը . օնուն վիճուտինտէնիզ , օնուն քէմիքէրինտէնիլ . պունուն իչին քիչի քէնտի փէտէրինտէն վէ մատէրինտէն տուր օլուպ , քէնտի գարըսընըն արտըսըրա կիթսին , վէ իքիսի պիւր թէնտէ օլունլար , իշ պու սըրր պէօյլւք տիւր . լաքին պէն քիլիսէնլին վէ Քրիստոսուն հադգընաա սէօյլէյօրում » տէր պաղըսըլլա :

Պօղոս առաքեալըն պու սէօղլէրինտէն էվլէլա քրիսթիյան նիքեանընըն աղիզ սըրր օլտուղու աչըզ կէօրիւնիւյօր , զիրա « Պու սըրր պէօյլւք տիւր » տէր . չինքի Քրիստոս էֆէնտիմիղին ինսան թապիյաթը իլէ պիւրլէյմէսինէ զահիւրի պիւր նըշանէ տիւր : Մանիյէն սըրր շուրութունու , վէ խասիյէթի լաղըմէսինի զէվճ վէ զէվճէնին նիքեանը իպրազ էտիյօր , զիրա Քրիստոս նէ կէօնէ վէ նէ մուհապպէթ , վէ նէ լուծֆ իլէ քէնտի մանէվի կէլինլինի , եանի քիլիսէյի ալտը իսէ . վէ օնուն իլէ պիւրլէյտի , վէ օնու սէվտի իսէ , վէ տօնաթտը իսէ . վէ էնճամընտէ պունուն ուղրունա քէնտի Ալլահանի գանընը տէօքիւպ աղիղլէթտի վէ թէմիղլէթտի իսէ , քէզալիք օլ մուհապպէթ իլէ , Պօղոս առաքեալ տէյօր քի , պիւր քիչի քէնտի գարըսընը սէվմէլի պէսլէմէլի , վէ թէմիղլէմէլի , իմտի մութլազ քրիսթիյան նիքեանընըն թէմիղլէտէճէք լուծֆու օլմալը , քի գարըսընը պիւր քիչի օնունլա թէմիղլէտէպիլսին , եախօտ աղիզ էտէպիլսին : Եօյլէ իսէ քիլիսէ էվլատլարընըն նիքեանընտա թէմիղլէյիճի լուծֆ պուլունուր : Եվլէթ , հէմ պուլունուր հէմտէ պուլունան լուծֆ Քրիստոս էֆէնտիմիղին քիլիսէյի թէմիղլէտիյի այնը լուծֆ տուր օքի ըուհու փաք օլան քիլիսէ էվլատլարընը աղիզ էտէր :

Հէմ Պօղոս առաքեալըն պու եազտըղը սէօղլէրինտէն . եանի պիւրի պիւրինի սէվմէք իթթիֆագ էթմէք գատիմ , տայլիմ օլմաղտան ,

վէ պիր վիճումն օլմագ, պիրիպիրինի պէպէմէքտէն . . . նիքեահըն վաղիֆէսի աշիքեար իպրաղ, վէ թաստիգ օլունուր: Պու վաղիֆէլէ-րի Գրիստոսուն քէնտի քիլիսէսի ուղրունա իպրաղ էթալիյ միսիլիւ, էրքէյէ վէ գարըյա տախի քէնտի վաղիֆէլէրինին իճրասընա միւղթէ-տիր օլսունլար տէյի, մութլագ Գրիստոսուն վէ աղիգ ըունուն քե-միգլէյիմի լուքճոն քէնտիլէրինէ. վէ նիքեահլարընա թախսիս վէ թէաթի օլունմուշ տուր. քի հագզը իլէ Պօղոս առաքեալ իքիսին-տէն տէ պու վաղիֆէլէրին իճրասընը մաթլուպ էտիյօր. եանի նասըլ քի վաղիֆէ իճրասընը Ալլահ օնլարտան մաթլուպ էտիյօրսա, քէզա-լիք իշ պու վաղիֆէյի իճրա էթմէյէ լազըմ, վէ գատիր օլան լութ-ֆուն քրիսթիյան նիքեահընտա մէվճուտ օլտուղունուտա թաստիգ է-տէր: Պու վաղիֆէլէր Ալլահըն լութֆունա խաս, վէ մէրպութ տուր-լար. լութֆ Խօղ իսէ, Ալլահ նէ հագզ իլէ օնլարտան վաղիֆէ իճրա-սընը, քի օ լութֆուն սէմէրէսի օլաճագ մաթլուպ էտէպիլիր. օլ-մայանտան հիշ պիր քիմէնին պիր շէյ թալէպ էթմէյէ հագզը Խօղ տուր:

Հէմ Պօղոս առաքեալըն իշպու սէօլլէրինտէն քրիսթիյան նիքեա-հընըն Գրիստոս էֆէնտիմիղաէն իճատ, վէ սըրը աէրէճէսինէ թէրֆի օլտուղու ալէլ քիֆայէ իշարէթ օլունույօր: Տէֆա (Ա. Կոր. Է. 10.) « Էվլի օլանլարա թէնպիհ էտէրիմ. աշիլ պէն, իլլա էֆէնտիմիղ, գարը գօճասընտան այրըլմասըն. վէ էկէր այրըլըրսա գօճասըլ տու-րաճագ, եախօտ գօճասը իլէ պարըշարն, քէզա էրքէք գարըսընը թէրք էթմէսին » տէմէք քի. (Մարկ. Ե. 32: ԺԹ. 9.) Գրիստոս է-ֆէնտիմիղ նիքեահը թապիի քէնտի էսրարը իլահիյէսինին գատր ու հասիյէթինէ թէրֆի գըլմըշ: Տէֆա. (Ա. Կոր. Ե. 39.) « Պիր գարը հաջան գօճասը սաղ սըր, պաղը տըր, աւմա էկէր վէֆաթ էտէրսէ, հէր քիմէ իլէ էվլէնմէք իսթէրսէ ազատ տըր. եէթէր քի ըապլ իլէ օլսուն »: Տէմէք քի Գրիստոս էֆէնտիմիղ նիքեահը թաստիգ էթմիշ. վէ օ քի էվլէլինտէն թապիլթ վաղիֆէսի իտի, Գրիստոսուն նասպ էթտիլի ուսուլ վէ մադսէտ իւզէրէ օլտուղու հալտէ, սըրը օլուր, ըապլըն օ թէէսսիսի օլուր. նասըլ քի Կանա Քալիլեա տիւլիւնիւն-տէ քէնտի լութֆունու քեաֆֆէյի քրիսթիյան նիքեահլարընա պախշ էյլէսի. օ լութֆտան վէ օլ ալիլիլըտէն քի էվլէլ մահրուժ իտիլէր Գրիստոս էֆէնտիմիղ օնտա նիքեահլարըն հէֆաինի տօնաթտը: Պէօյ-լէ Կիւրիղ Աղէքսանդրացի, Ս. Եպիփան. Ամբրոսիոս. Օգոստինոս. (Առ. Բերե. 34. Ամանուելէն:)

ՈՒԳ. Աղիղ քիթապ նիքեահըն սըրը օլտուղունու թաստիգ է-տէրսէ, Ալլահըն չիֆահէն քէլամը տախիանը թաստիգ էտէր, Ս. Խզ-նատիոս վկայ (Թուղթ առ Պաղէկարոս), Կղեմէս Աղէքսանդրացի, (Stromatum Գիրք. Գ.) : Ս. Բարսեղ, (Ի Բան. Է.) : Վէ լաթին քիլի-սէսի հայրապետլէրի, Տէրտուղիանոս (Ի Գիրե. Բ. առ Կալէկէն Գլ

Ը.) : Վէ սայիրլէրէ : Իշպու քրիսթիյան նիքեանընը Գրիստոս էֆէն-
տիմիզին սըրը տէրէճէսինէ , վէ հասիյէթինէ թէրֆի գըլմըչ օլտուղու-
նու պիլ իթթիֆադ թահրիր , վէ թաստիդ էտէրլէք : Հէմագիդ սըրը
խամինի օնա վէրտիլէր : Տէրտուղիանուս . (Յլ. Յրդարման ողջախոս-
լէան. Գլ. Ե) : Սուրբ Ամբրոսիոս (Յլ. Աբրահամա գիրք. Ա. Գլ. Ե.) :
Ոսկեբերան (Բան. Ի. է Լուլի Եփէ. Քիւն-լէան. Թիւ 4.) : Օգոստինոս
(է Բարի Խոստանլէան) քի շէօյլէ հազար . « Պիղիմ տիւյիւնլէրիմիզ-
տէ սըրըրն աղիզլիյի տահա զիյատէ տիր . նէթէքի բահմին մահաուլ-
տար օլմասը , » Վէ եինէ պու ազիդ . քրիսթիյան նիքեանընըն պա-
ղընըն պագի , վէ չէօզիւլմէզ օլտուղունու Քահանայլարըն կարդ ա-
լըպ , էօլիւթիւնէ տէկին օլ Քահանայլըդ տէրէճէսի իւզէրլինտէ պաղի
զալըր օլտուղու միսիլիւ , քրիսթիյան նիքեանըն տա քէզալիք քէնտի-
լէր պէրհայաթ օլտուղճա իւզէրլէրինտէ պագի տիր տէյի հազար :

ՈՒԴ . Մուախարէն կաթողիկէ քիլիսէ կէրէք չարգտա վէ կէրէք
զարպտա Գրիստոս էֆէնտիմիզին թարիխինտէն պէրի , քրիսթիյան նի-
քեանլարընըն հէտի սըրըլարըն պիրիսի օլտուղունու թաստիդ էտէր .
վէ նիքեան իճրալարընտա օգունան տուալարա նաղարէն . (Տեւ Ասե-
ման , յԱրեւելէան գրդարմ է գիրք . Հար. Գ. Ման Ա. Երէս. 355. Վէ Մ-
ան Բ.) : Գրիստոս քէնտիսի Կանա Գալիլեա տիւյիւնլէրինտէ իշպու թա-
պիլի , վէ ըրզա մուգավէլէսինի սըրը տէյի միւպարէքլէտի , ազիդ էթ-
տի վէ լութֆու իլահիսիլլէ օնու տօնաթտը : Պունուլն իշին Յլօրէն-
թին սինօթունտա . Եւզինէոս Դ. Փափա էրմէնի միլլէթինէ սըրըլար իւ-
զէրինէ վէրտիլի տին թալիմաթընտա , Ամուսնութիւն սըրըրնըն Գրիս-
տոս էֆէնտիմիզին իճատ էթտիլի հէտի սըրըլարըն պիրի օլտուղունու
զիքը ու իլան էտէր : Վէ Տրիտէնդեան սինօթու , քի պիւթիւն սի-
նօթլարըն պի հազգըն մէճմույի ատտ օլունապիլիլ (Նիւր Ի. Կան.
Ա.) շէօյլէ հազար . « Հէր քիմ նիքեան ասըլ վէ սահի Գրիստոստան
թէէսիս օլունմուշ հէնի ահարն հէտի սըրըլարընըն պիրի տէյիլ , իլա
լինսանլար իճատը սըր . նէ տէ լութֆ վէրէպիլիլ տէրսէ , նզուխալ
օլուն » :

Իշթէ պունլարտան խիւլասա , քրիսթիյան նիքեանը Գրիստոս է-
ֆէնտիմիզին իճատը վէ թէէսիսի օլուպ , սայիր սըրըլար պապընտա
իճապ էտէն չուրութ , վէ քէմալէթիլլէ մէլպուս վէ միւզէյէն տիր
տէյի թաստիդ օլունմուշ սուր :

ՈՒԵ . Բրօթէսթանլար , սըրը չուրութու լազըմէսի քրիսթիյան նի-
քեանընտա պուլունմազլար տէյի , իստաա էտէրլէր . սանիյէն , նիքեան
Գրիստոստան էվլէլ տէ վար ըտը : Տէմէք քի օնլար նէ իտի իսէլէր ,
պունլար տա հաքէզա , տէրլէր : Պունլարա ճէվապ վէրիլիդ , էվլէլա
գատիմինտէն պէրի նիքեանըն զահրի ատէթի նէ կէօնէ իտի իսէ ,
մուախարէն քրիսթիյան նիքեանընտա տա թըպզը օ կէօնէ տիր . էվ-
լէլինտէ իսթիմալ օլունան օլ տին ու ատէթի Գրիստոս էֆէնտիմիզ

քէնտի հէնի ահտընտա տախի թէէսիս էթտի քի պու նիքեան տախի վէրիլէն լուծֆուռն նըշանէսի օլտուն , վէ Գրիստոս էֆէնտիմիղին քէնտի քիլիսէսիլէ պիրլէշմէսինի իպրազ էթսին : Պիր շէյի իպրազ էթմէք օնու եարաթմալ , եախօտ օնու եարմազ տէյիլ . իսթէր իպրազ օլունան շէյ էվվէլինտէն վար օլտուն , իսթէր սօնրատան վիճուտէ կէլսին : Քէզա հաղորդութիւն վէ պատարազ Գրիստոսուն խաչելու թիւնունու իպրազ էտէր , ամմա եալմազ : Սանիլէն պու իհտասաթ լուծուֆ վէրիլ . չիւնքի եօգարըտա կէթիրտիյիմիզ իսպաթլարտան անլաշըլըր քի , Գրիստոս էֆէնտիմիզ վէ Պօղոս առաքեալ նիքեան մախսուս օլան լուծֆուռն սէմէրէլէրինի զէվճ վէ զէվճէտէն թալէպ էտիսորլար : Մէսէլա պիր պիրինի սէվմէք , թըպզը Գրիստոսուն քիլիսէյի սէվիպ , թէմիլլէտիյի վէ աղիլլէտիյի կիպի , տէմէք քի նիքեան զաթէն Գրիստոս իճապ էտէն լուծֆուռն իհսան էթմիլ քի , Պօղոս առաքեալ օլ լուծֆուռն սէմէրէլէրինի հէմ տայիմի սուրէթտէ օնլարտան մաթլուպ էտիյօր : Վէ , (Ա. Կրք. Է. 7.) կէրէք էվլէնէն , կէրէք պիւքիլր գալան հէր պիրինին այրը լուծֆուռն մախսուսու վար սըր , տէր : Սալիսէն Գրիստոս էֆէնտիմիղին պու սըրըր թէէսիս էթտիյի , կէրէք Կանա Գալիլեա տիւրիւնիւնիւ մուպարէքլէտիյինտէ , վէ կէրէք (Մար. Ե. 32.) վէ կէրէք (ԺԹ. 9.) թէպէյիւն էտէր . զիրա նասըլ քի Պօղոս առաքեալ (Ա. Կրք. Է. 10) « Ամմա էվլի օլան քիմսէլէրէ նասիւ հաթ վէրիլիմ տէյիլ պէն իլլա Գրիստոս , գարը դօճասընտան այրըլմասըն , վէ էկէր այրըլըրսա էրքէքսիլ տուրաճադ . եախօտ եէնիտէն քէնտի դօճասը իլէ պարըշսըն , վէ քէզա , էրքէք քէնտի գարըսընը պըրադմասըն տէր . վէ քէզալիք իճապ էտէն նիքեան լուծֆուռնուն իւղէրլէրինտէ օլտուղունու թաստիզ էտէր :

Փրօթէսթանլարըն իքինճի սէօլլէրինէ տէ ճէվապ վէրիլիզ . էվվէթ թապիի նիքեան Գրիստոստան էվվէլ տէ վարըտը . պիլլէրտէ օնու միւլիլրիլ , լաքին չըլպադ . ղէպուն պիր նիքեան , լուծֆուսըլ պիր նիքեան իտի : Գրիստոս էֆէնտիմիզ իշպու թապիլաթ վաղիֆէսինի , եանի թապիլի գարը վէ դօճանըն մուգալլէլէսինի սըրր տէրէս ճէսինէ , վէ խասիլէթինէ թէրֆի գըլտը . պու քի էվվէլքի նօմոս նիքեանընտա եօղուտու , զիրա (Յովն. Ա.) « Նօմոս Մովսէսին վասէթասըլլա վէրիլտի . լաքին տօղրուլուպ վէ լուծֆ Յիսուս Գրիստոսուն վասէթասըլլա օլտու » տէյի եազար : Տէմէք քի օլ նիքեանլարտա լուծուֆ եօղուտու : Օ քի հէնի սըրըլարը Մովսէսին էսքի սըրըլարընտան թէֆրիզ էտէր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՒՅԱՆ ՆԻՔԵԱՀԸՆԸՆ ՄԷԷՄՈՒՐՈՒ ՄԱՏՏԷՍԻ

ՎԷ ՄԱԳԱՄԸ ԻՒՋԵՐԻՆԷ

ՈՒՋ . Քրիստիյան նիքեանընն մէծմուրու իւղէրինէ Աստուածաբանլար պէյնինտէ պէօյիւք միւճատէլէլէ վար տըր . զիրա պաղըլարը նիքեանըն մէծմուրու քահանայ տըր . մատտէսի տէ թապիի մուգավէլէ տիր , քի զէվճ վէ զէվճէսին պիլիթթիֆագ դապուլլիլէ թէքմիլ օլուր : Մագամը տա քահանայնըն սէօյլէտիյի սէօլլէր . եա քահանայնըն միւպարէլլէմէսի տիր , տէրլէր : Պունուճ մուղայիր թարաֆըտա , նիքեանըն մէծմուրլէրի զէվճ վէ զէվճէ տիրլէր . մատտէսի , վէ մագամը տա մուգավէլէ էտէն թարաֆէյնին սէօղ . եա իշմարը իլէ իպրաղ օլունան ըէյլէրի տիր տէրլէր , շու ֆէրգ իլէ քի , թարաֆէյնին ըէյի հէմ քէնտիլէրինին պիր պիրինէ թէնլէրինին թէսլիմինի . հէմ տէ թարաֆէյնին դապուլ էթմէսինի իպրաղ էտէր : Պու սուրէթտէ , թէնլէրինին թէսլիմինի պու ըէյ իպրաղ էթտիյի իլին , նիքեանըն մատտէսի տիր . վէ էօյլէ ատտ օլունուր . վէ չիւնքի եինէ օլ պիր ըէյ թարաֆէյնին դապուլլինի իպրաղ էտէր . պու ճիհէթ իլէ մագամ տըր :

ՈՒԷ . Մէլքիօրգանոս նամ Աստուածաբան իլք ըէյին համիսի օլտու , վէ պունուճ ըէյի տէ գօլայճա վահի ատտ օլունամագ , (Տեաքիէք Աստուածաբան Պիէք . ԺԳ .) պա խուսուս պունուճ ըէյի շարդ քիլիսէսինին ուսիլ վէ իթիգատընա տահա մուվաֆըդ տըր . զիրա ումուլէն քահանայնըն պսակա մէծմուր օլտուղու իթիգաթ պէյնիմիլգտէ մուսատտագ , վէ միւսէլլէմ տիր : Օլ պսակ քի , քահանայսըդ իճրա օլունմուշ , հիշ օլմաղսա նաս պէյնինտէ ֆիլիլիշէնի թարղընտա թութուլուր : Տէօրտիւնճիւ կարգադինէս սինօթու շէօյլէ գարար վէրիր , կէլին վէ կիւվէյի հաչան քահանայտան միւպարէլլէնէճէք տիր . քէնտի ադրապալարընտան , եա կիւքահայրարտան (a paronymphis) թագտիմ օլունսուլար , պունլար օրհնութիւնու ալտըղլարընտա օլ կէճէ օլ օրհնութիւնա ըիայէթէն , պիքիլիքտէ գալսընլար . (կանոն . ԺԳ . առ Հարաթլիսու , հատտոմ խողլոյ) : Սանիյէն Տրիտէնդեան սինօթու քահանայլարըն պսակ օրհնել էթտիքլէրինտէ . « Պէն սիլի նիքեանտա պիրլէշտիրլիրիմ » սէօլլէրինտէ , քահանայլարա մագամ թարիֆ էթմիշ տիր քի . պու տա « Ես մկրտեմ զքեզ . ես արձակեմ զքեզ » կիսիլ , մագամ տըր : Սալիսէն սայիր սըրրլարըն միւնասիպէթի , վէ իճրաթըր քահանայլարա մախսուս օլտուղու առաքեալըն տէտիյինէ մուվաֆըդ օլտուղունտան . եանի « Ինսանլար պիլի էօյլէ

Թուժսունլար Գրիստոսուն մէջմուրլէրի , վէ Ալլահն էսրարընն թագ-սիմնիլէրի » . Հիչ պիր սըրըր քահանայլարտան միւսթէսնա թուժմա-յարագ , պսակ սըրըրընն տախի մէջմուրու քահանայլար տըր : Բապի-էն սինօթլար քահանայը պսակըն մէջմուրու թուժարլար : Հաթթա քահանայսըղ պսակ աղիղ պիր տուա , եա այլն ու ատէթիլէ իճրա օլմատըղը հալտէ աղիղ սայըլմաղ , պու խուսուս քի նիչէ տէֆա վէ էքսէրի իչմար իլէ տէ պսակը իճրա էտէրլէր , վէ թարաֆէյն ուզագ մահէլլտէ օլտուղու հալտէ տէ օլապիլիր , Նիչէ տէֆա տա թարաֆէյն քէնտի մուամէլէլէրինտէ սըրըր իճրա էտէլիմ տէյի նիյէթ գօյալարը-տա օլմաղ , վէ քէօքիւնտէն (յարմատոյ) պսակը սաղալթմաղ դաղի-յէսի . եանի օլ նիքեհան անվաւեր օլուալ , սլաղը շէրի միւմանաաթ-լար վուգու պուտուղունտա Ս . Քահանայապետտէ բուխսաթ , (տը-նօրինութիւն) ալըրլար , քի քէօքիւնտէն , եանի հիյնի ագտտա շէրի օլմայան նիքեհանը շէրի էթմէյէ բուխսաթ իսթէր , վէ իւք նիքեհանն մէֆսուխ օլտուղունու պիլմէյէն թարաֆտան բէյ սիւալ էթմէղ . զի-րա տույարսա տիկէրինին պէօյիւք զարարը իլէ , վէ զայթակղութիւն վէրմէսիլէ օլ նիքեհանտան կէրի տուրուր . զիրա օլ վաղըթ , եանի իւք ագտը նիքեհանտէ արգելմունքու պիրի եախօա իքիսի պիրտէն պիլմէյէրէք , ագտը նիքեհան էտէրլէր . էկէր օլ մանիլի շէրիլի պիլմիշ օլսայըտըլար , օլ մուգալլէլէյէ կիրմէղ իտիլէր . վէ իշպու մանի շէրի օլտուղու իլին մուգալլէլէ հօգ տէմէք օլուր . վէ մուգալլէլէ օլմա-տըղը հալտէ սըրըր տախի հօգ տէմէք օլուր : Իմաի պու էճիլտէն մութ-լագ քահանայ պսակա մէջմուր տուր տէրլէր :

ՈՒԸ . Պու թալիմաթա վէ բէյէ գարշը Պէլլարմինոս , վէ սայիլըլէ-րի քէնտի բէյլէրինի իպրագ վէ հիմայէ էտէրլէր , Նւզինէոս Գ . հայլարա վէրտիլի թալիմաթտա . « Նէտինճի սըրըր պսակ տըր , պսա-կըն սէպէպի ֆայիլի գայիտէսինէ կէօրէ սէօլէյէրէք , մուգապլէթէն օլան բէյ տիր , քի սէօլլէր իլէ պէյան օլունուր » տէր : Տէմէք քի զէվճ վէ զէվճնին էլ էլէ վէրտիլէրինտէ պիրի պիրինէ վէրտիլէրի բէյ իլէ ծնլար մէջմուր տուրլար : Սանիլէն Տրիտէնդեան սինօթու գալլինէ կէօրէ , Քրիստոս էֆէնտիմիլ , ինսան կիւնահա տիւշմէտէն էվիլէլ օլան նիքեհանը թաօտիղ էթմիլ , վէ թապիի մուգալլէլէյի թէպ-տիլ էթմէյէրէք , վէ սատէ օլ թապիի մուամէլէյի լութֆ իլէ տօնա-տարագ , սըրըր տէրէճէսինէ թէրֆի գըլտը . իշթէ օլ թապիի մուգա-վէլէ սատէ թարաֆէյնին մարիֆէթի իլէ իճրա օլունուր իտի , եանի թարաֆէյնին պիլ մուգապլէլէ բէյլէրիլէ , վէ օ տա թէքմիլ նիքեհան իտի :

Սալիսէն Տրիտէնդեան սինօթունուն մուամէլէլէսինտէն ալարագ , քի կիլլիճէ իճրա օլունան պսակլարը քիլիսէ շէրի , վէ սահիհ նիքեհան թուժուլսուն կիպի կէօսթէրմիլ . հաչան քիլիսէ ծնլարը դաթիէն մէֆսուխ թուժմամըլ . հաթտա սինօթուն կիլլի նիքեհանլար հագալըն-

տա քի դարարը օթուզ կիւն միւտտէթինտէն սօնրա օլնիքեան մէջ-
սուխ թութուլաճազ խոի . վէ Տրիտէնդեանըն պու դարարը իլան օլ-
մամըչ մահալլէրտէ էլան իննովկէնտիոսուն « յորժամ զլուծմանցն ա-
մուսնութեանց » կոնդակընտա , պու միսիլլիւ կիզլի , վէ քահանայ-
սըզ իճրա օլունան պսակլար սատէ թապիի մուգավէլէ թէսմիյէ օլուն-
մայօրլար , հէմ տէ պունուն մուղայիրի օլարագ օլ պսակլար չէրի վէ
սահիհ պսակ , վէ սըրր թութուլուր իաիլէր : Էօյլէ իսէ քահանայլար
պսակ մէէմուրու օլմայըպ . ասըլ մէէմուր զէվճ վէ զէվճէ տիր : Հաթ-
տա քահանայլար պազը պսակլարտա հազըր տուրմայը իսթէմէլէրէք ,
վէ ճէպրի տուրուպ թարաֆէն օնուն հուզուրունտա ագաը նիքեան
էտէրսէլէր , չէրի , վէ սահիհ նիքեան , վէ սահիհ սըրր տըր . վէ քի-
լիսէ օնլարա քահանայնըն օրհնութիւնունու ալմայա իճպար էթմէզ ,
պազը տա քահանայ օլմայան դարտինալլար հուզուրունտա . վէ սար-
կաւագլար վէ սատէ քիւչիւք տէրէճէլէրի օլան քիմսէլէր հուզուրուն-
տա , վէ պազը ուզագ մահալլէրտէ քահանայ օլմատըղը եէրտէ , աշ-
խարհականլար հուզուրունտա նիչէ պսակլար իճրա օլուրլար , վէ օնլար
տա թէքմիլ սըրր տըրլար : Բապիէն պու միսիլլիւ քահանայսըզ իճրա
օլունան պսակլար չէօզլիւմէզ օլտուղու ճիհէթ իլէ , տէյիլ քի թապիի
մուգավէլէ օլտուգլարընտան . անճագ չէրի , վէ սալի սըրր օլտուգ-
լարը իչին չէօզլիւմէզլէր : Խամիսէն էսկի մաշտոցլարտա . « Պէն սիզի
պսակտա , եա պսակ իլէ պիրլէշտիրիրիւ » սէօզլէրի հիչ եօզ տուր .
վէ քիւի , « Զոր Աստուած զուգեաց , մարդ մի մնկնեցէ » տէր : Վէ
Տրիտէնդեան հէր մէմէքէթին ատէթինէ կէօրէ քահանայ սէօզլէր
գուլլանսըն տէյօր . տէմէք քի , օ սէօզլէր մագամ տէյիլէր , եօզսա
մանաճա օլուն , իսթիպտալ գապուլ էթմէզլէր , վէ էտէմէզլէր խոի :

Ոիթ . Լաքին հէր նէ գատար քի քահանայ պսակ մէէմուրու տէյիլ
իսէ , պէօյլէ աղիզ պիր սըրրըն իճրասը քիլիսէտէ վէ քիլիսէ հուզու-
րունտա օլմասը , հէմ լայըզ հէմ ճայիզ տիր . պիր խանէտէ նիքեան գըլ-
մասը ճայիզ տէյիլ : Վէ լութֆ քահանայնըն օրհնութիւնու իլէ վէրիլ-
մէզ , Պու միւղաքէրէյէ խիթամ վէրիլիզ . պսակըն իճրա օլմասը քա-
հանայ հուզուրունտա , Տրիտէնդեան էմրի իւզէրէ , լազըմ տըր տէ-
մէք պաշգա . վէ պու պսակ լութֆունու քէնտի տուասը վասէթա-
սը իլէ քահանայ վէրիլ , վէ սըրր իճրա էթմէյէ քահանայնըն վիճուտի
լազըմ տըր տէմէք պաշգա , պու փէք սահիհ տէյիլ , օ պիրի տօզրու
տուր . Լաքին քիլիսէ պու խուսուստա հէնուզ պիր դարարը գաթի
վէրմէտիլինտէն , պունու աղատ պըրագըր , վէ Աստուածաբանլարըն
թէզէքքիւրիւնէ , վէ իլմինէ վէ տիրայէթինէ հէվալէ էտէր :

ԳԸՍՄԸ ՍԱՆԻ

ՆԻՔԵԱՀ ՍԸՐՐԸՆԸՆ ԽԱՍՈՑԵԹԼԵՐԻ

Ո՛ւ . Գրիսթիյան նիքեանքնն խառնյեթէրի էվվէլա պիրլիկի տիր . վէ սանիէն տայիմի , հախօտ ցեօղիւմեզ օլմասը տըր : Նիքեան պիրլիկի տէմէք , պիր ատէմ պիր գարը իլէ նիքեան օլուրսա , սաղ օլտուգլարը հալտէ ծնլարըն նիքեանքնա տիկէր պիր զաթ գարըչամազ , հախօտ ծնլար իլէ տիկէր օլիր զաթ նիքեան օլամազ , Տայիմի նիքեան հախօտ չեօղիւմէզ նիքեան օլտուր քի , պիր ատէմ պիր գարը իլէ նիքեան օլուրսա . տայիմէն պիրպիրլէրիլէ էօլիւմէ գատար պաղը տուրաճագլար :

Նիքեանքն պիրլիք խառնյեթինէ զըտտ վէ մուղայիր օլան շէյ պիր ատէմին պիրպիրի իւզէրինէ իքի վէ հա տահա զիյատէ գարը ալմասը տըր : Հէլէ պիր գարընըն իքի , հա չօգ էրքէք ալմազ ատէթի փոթփէրէսթլէրտէ պիլէ վուգու պուլմամըշ : Տէմէք քի թապիաթ նօմոսունա պիլէ շըտտ տըր : Նիքեանը օլանլար , հա էրքէք գարըսընը . հա գարը էրքէկլինի պօշամասը նիքեանքն չեօղիւմէզ օլտուղու խառնյեթէ գարըն տըր : Պիղ էվվէլա պիր էրքէկէ իքի , վէ հա զիյատէ գարը վէրէնլէրէ գարըն տէրիզ :

ՊԱՊԸ ԵՎՊԵԼ

ՔԻՍԹԻՅԱՆԼԱՐԱ ՊԻՐ ԹԱՆԵՏԵՆ ԶԻՅԱՏԵ ԳԱՐԸ ԱԼՄԱԳ
ՃԱՅԻԶ ՏԵՅԻԼ ՏԻՐ

Ո՛ւԱ . Թապիաթ նօմոսու իգթիզասընտան տըր քի , պիր էրքէք պիր գարը ալսըն . զիրա պիր էրքէք գարըսընա նէ գատարհուգուգ թէսլիմ էտէրսէ , օլ գատարընը տա գարը քէնտի գօճասընա թէսլիմ էտէր : Փուլթիէրէսթ ֆէյլէսօֆլարը մէպտէլէրինտէ պիլէ հուգուգճա գարը նէ գատար խէ , էրքէք օլ գատար տըր . հանի հէմ գարը թէքմիլ պիր ատէմ տիր : Պու միլ պիր ատէմ տիր , հէմտէ էրքէք թէքմիլ պիր ատէմ տիր : Պու մէպտէյէ պինայէն , մատէմ էրքէք քէնտի գարըսընը տիկէր պիր էրքէք իլէ էվվէնմէսինտէն թապիաթճա մէնն էտէր . վէ նէֆսի ծնա թահամիւլ էթմէզ . քէզալիք պիր գարը քէնտի գօճասընըն սայիր պիր գարը իլէ էվվէնմէսինէ , թապիաթճա թահամիւլ էտէմէզ , վէ ծնու մէնն էտէր . չիւնքի թապիաթ նօմոսու ծնու մէնն էտէր , քի հէր ինսան քէնտի ճինսինտէ վէ էֆրատընտա պիր միւսապի տէրէճէտէ տիր :

Սանիէն պիր էրբէկէ պիր գարը , թապիաթճա կէրէք եարտըմ կէրէք էվլատ փէյտա էթմէք , վէ կէրէք նէֆսինի թէէմին վէ թէսքին էթմէք իչին էլ վէրիր : Զիրա պիր գարընըն եարտըմը քէնտի էրբէկինէ քեաֆի տիր . պիր գարընըն էվլատլար թէվէլլիւտիւ էրբէկէ քեաֆի տիր . վէ պիր գարըն քէնտի էրբէկինին նէֆսինի թէքմիլ ճազիպ օլմայա քեաֆիյէ տիր : Ամմա պազը քէսան պու սէօզիւ տուլմազ . գօքի օ տա տուլմասըն . զիրա եարատան , ինսանը էրբէքլի վէ տիչիլի եարաթտը : Ազատա տախի պիր էրբէք պիր գարըտան զիյատէ տէյիլ . զիրա էրբէյին իքի կէօզիւ վար իսէ , գարընըն տա կէօզիւ իքի տիր . էրբէյին իքի գուլաղը . իքի էլի , իքի այաղը վար իսէ , գարընըն տա քէզա , էրբէյին պիր թէնի վար իսէ , գարընըն տա պիր տիր , պազըսըլլա : Երբէքտէ էկէրչի իքի օլսա իտի գապիլ քի , թապիաթ նօմուսուտա ասլընտան էօյլէ թէրթիպ , ու թէէլիֆ օլմուշ տէր իտիք . լաքին իքիսինտէ տէ պիր օլտուղու հալտէ . վէ մագսէսլէրինէ կէօրէ , պիրիպիրինէ քեաֆի վէ վաֆի օլտուղու հալտէ , էրբէյին նէ հագզը վար տըր թագսիմ գապուլ էթմէզ , թապիաթընը իքիյէ թագսիմ էթմէյէ : Ալլահըն էմրի օլսա իմիշ , պիր գարընըն տա իքի էրբէք ալտըզը պազը թէվարիխտէ մուհարրէր օլուպ , վուգու պուլմուշ օլուրուտու : Գանդը թէվարիխտէ վար իսէ իպրազ էթմիլէր . մէկէր թապիաթ նօմուսուտա Ալլահըն տէյիլ մի տիր : Փուլփէրէսթլէրտէ , պիրինի պօշամատան . տիկէրի ալընմազ իտի :

Ուր . Լաքին Ալլահըն սէրահէթէն նօմուսուտա կէլէլիմ : (Մար . ԺԹ . 4 .) Փարիսեցիլէր Գրիստոսու պիր գուսուր իլէ թուլմազ իչին ծնա սիւալ էտէրլէր քի պիր քիմսէյէ , հէր քէօթիւլլուքտէն էօթիւրիւ քէնտի գարըսընը պօշամազ ճայիզ մի տիր . Գրիստոս ծնարա ճէվապ վէրիր , վէ տէր : « Սիզ հիչ մի օգուճամլշսընըզ , քի էվլէլինտէն ծնալարը խալզ էտէն էրբէք վէ տիչի եարաթտը , վէ տէր , պուշուս իչին քիչի փէտէրինի վէ մատէրինի թէրք էթմին . վէ քէնտի գարըսընըն արտըսըրա կիթսին , վէ իքիսի պիր վիճուտ տիրլէր . իմտի , ծնու քի Ալլահ պիրլէշթիրտի , ինսան այըրտ իթմէսին Վէ փարիսեցիլէրին » « Նիչին Մովսէս թալազնամէ քեաղըտընըն վէրիլմէսինի , վէ պօշամապընըն էմր էթտի » սիւալինէ , Գրիստոս ճէվապ վէրիր . « Զիրա Մովսէս եիւրէկինիզին սէրթլիի իչին սիզլէրէ գարըլարընըզը թէրք էթմէյէ պրագտը , ամմա էվլէլինտէն պու կիպի օլմատը . լաքին պէն տէրիմ սիզէ . զիրա հէր քիմ քի , քէնտի գարըսընը պրագզըրսա . նէ տէ զինա սէպէպի իչին , վէ զայրըսընը կէթիրմիշ իսէ , զինա էտէր . վէ օ քի պըրագզըլմըշը ալըրսա զինա էտէր » : Շիմտի սիւալ էտէրիզ , Մովսէսին զէմանընտա գարըլարը հէր գարարը սէպէպ իչին էրբէքլէրին թէրք էթմէսի . վէ սայիրլէրինի ալմալարը Ալլահըն էմրի մի իտի . եօզսա պիր միւսաատէ , վէ միւսամէհէմիլիտի . Օգու , վէ անլա

« Զի ի սկզբանէ ոչ եղեւ այնպէս » Թէքրար օլ պօշամագ էվլէլին-տէն մի ատէթ օլմուշուտու , եօղսա սօնրատան , ինսանլարն եիւրեքլէրինին սերթլլլինէ պինաէն մի օլտու : Օգու վէ անլա , « Վասն խստասրտութեան ձերոյ » : Թէքրար նիքեան օլտուգտան սօնրա էրքէք , վէ գարը վիճուտլէրինի պիրիպիրինէ թէքմիլ մի թէպլիմ էտէրէր վէ իքիսի պիր վիճուտ միւ տուրլար : Եօղսա եարը եարըյա պիրպիրինտէն այրը մը տըրլար : Օգու վէ ագնա « Ո'չէն երկու , այլ մի մարմին » : Թէքրար էրքէք քէնտի գարըսընը պօշատըղը հալտէ , վէ զայրիսինի ալտըղը հալտէ , զինմ մը իչլէր , եօղսա ֆապիլէթ մի իչլէր : վէ քէզա պօշանմըչը ալան քիմսէ զինմ մը , եօղսա ֆաղիլէթ մի իչլէր : Օգու վէ ագնա . « Որ արձակէ զկին իւր , եւ ոչ վասն պուռնկութեան , եւ առնիցէ այլ , շնայ , եւ որ զարձակեալն առնէ շընայ » : Զիրա էկէրչի գարը պօշամագ իլէ նիքեան ֆէսիս օլուրսա պուշլարընքի նմարը զինա (շնութիւն) օլապլիլի . զիրա էվլէնմիչ (շնութիւն) էտէր . էվլէնմէմիչ , (պուռնկութիւն) : Աւտարան հէմ գարըսընը պօշայանա (շնութիւն) էտէր , տէր . հէմ պօշանմըչը ալան քիմսէյէ (շնութիւն) էտէր . տէր : Մուախլսարէն էկէրչի Քրիստոսուն էմրի իւզէրէ . էրքէք գարըսընը պօշատըղը հալտէ , զայրըսընը ալմագ եագըչմայօր իսէ , եա հիչ պօշամագտան պիրտէ իւթէ ալըրսա , օ նմարը եագըչապլիլի : էօյլէ իսէ իքի գարը , եա զիյատէ ալմագ եագըչմագ , հէմ Ալահըն էմրինէ մուղայիր տիր : « Զիրա էվլէլինտէն էօյլէ օլմաբը » տէյի Քրիստոս էֆէնտիմիզ էմր էտիյօր : Քրիստոսուն պու սէօղլէրինին մանասը հագգընտա , առաքեալլար փէք ալա , եանի հիչ պիր սէպէպ իչին պիր էրքէկէ գարըսընը պօշամագ ճայիզ օլմայաճագ տըր , էօյլէ իսէ (10) « էվլէնմէմէք տահա էյի տիր » տէրլէր Քրիստոսա . եանի պօշամագ եօղ իսէ , գարը գօճա իլէ օլ ֆէնա հալտէ տուրմագ փէք կիւճ շէյ տիր : « Քրիստոս էվլէլի սէօղլինիւ տահա զիյատէ աչար : վէ ծնլարա տէր , տիւրլիւ տիւրլիւ խատըմլար վար տըր . . . իւչիւնճիւ տէրէճէսի , չօգ խատըմլար վար տըր քի , քէնտիլէրինի Ալահըն փատիշահլըղը իչին խատըմ էթմիչլէր , եանի գարըյը թէրք էթսէլէր պիլէ , Ալահ խաթըր իչին զայրըսը իլէ էվլէնմէգլէր . վէ թահամիլլ էտէրլէր : Քրիստոս էֆէնտիմիզին պու սէօղլէրի տահա զիյատէ Պօղոս առաքեալըն եաղտըղը աչար : (Ա . Կրթ . Է . 10 . 11 .) « Նիքեան իլէ պաղը պուլուճան օլ քիմսէլէրէ , տէյիլ պէն թէնպիհ էտէրլիմ , իլլա էֆէնտիմիզ . գարը գօճաընտան այրըմասըն . վէ էկէրչի այրըմըչ իսէ , աախի էվլէնմէյէրէք տուրսուն . եախօտ գօճասը իլէ պարըչսըն . քէզա էրքէք գարըյը պըրարմասըն » : Պու սէօղլէր նէ տէմէք տիր մութլագ էվլէլի գարը իլէ պաղը օլտուղոճտան տիկէրիլէ էվլէնմէզ : Տէֆա Պօղոս առաքեալ (Հաթ . Է . 2 .) « Զիրա էրքէյի օլան գարը սաղ իքէն նօմոս քէնտի գօճասը իլէ պաղը տըր . ամմա էկէրչի գօճասը վէֆաթ էտէրսէ , գօճա նօմոս

սունտան չեօգիւլմիւշ տիւր . իմտի էօյլէ իսէ , մատամ գօճասը սաղ ալը , տիկէր գօճանըն օլուրսա , (Եանի տիկէրինէ վարըրսա) զինա- քեար օլուր . վէ էկէրչի գօճասը վէֆաթ էտէրսէ նօմոստան աղատ տըր . էկէր զայրը գօճայա վարըրսա , զինաքեար սայըրմաղ » : Պուն- լար նիքեանըն պիր օլտուղունու թաստիգ , վէ թէյթիտ էթմէյէ քեաֆի տիր . Եանի կէրէք դարը , կէրէք էրքէք . հիչ պիր սէպէպ- տէն եա էօգիւր , եա պէհանէտէն տօլալը պիր պիրինտէն այըրմանըն միւմքինի եօգ տուր . իքիսինին պիրիսի վէֆաթ էտինճէյէ տէկին պիր- պիրիլէ պաղը տըրլար :

ՈԼԳ . Գրիսթիյան նիքեանընըն պիրլիկինի կաթողիկէ քիլիսէ , քի Գրիստոս էֆէնտիմիզին սէտայը հազիգէսի վէ սէմավի թալիմաթլա- րընըն թէմամիլէ էմին մուհաֆըզը տըր . վէ Գրիստոստան շիֆահէն քէլամը իլէ հիչ պիր տիկէրինէ , Գրիստոստան մատա , միւնթաճ օլ- մայարազ , քէնտի իտարէսինէ միւզթէտիր տիր . Գրիստոս էֆէնտի- միզին թալիմաթընըն թըպզըսը պու օլտուղունու էօյրէտիր : Վէ ա- զիզ քիլիսէ հայրապետլէրի սէ հէրպար քրիսթիյան նիքեանընըն պիր , վէ օ տա գայտը հայաթ իլէ պիր օլտուղունու էօյրէտիրլէր : (Տե՛ Թ- Էֆէրան . Բան . 36 . Մննդ . Են . 3 . Աբդուր- Յալ . Աբդուր- Գու . Գու . Ե . Եօթարթիս 89 . հարանէպ . Գիւր . Ա . Գու . Ժ) Վէ քիլիսէնին վէ սինօթլարըն դարարտա պու մաալտէ , վէ պու սիյադտէ տիր . վէ հէփսինին մանլի խիւլաստէսինի Տրիտէնդեան սինօթու ճամի օլարազ . (Նիսի . ԻԳ . Կան . 2 .) չէօյլէ եաղար « Հէր քիմ , քրիսթիյանլարա պիր վազըթտա չօգ դարը ալմազ ճայիզ տիր , վէ պու խուսուս Ալ- լահըն հիչ պիր էմրիլիլէ մէն օլմամըշ տէրսէ , լանէթ օլսուն » :

ՈԼԴ , Պունլարըն հէփսի քրիսթիյան նիքեանընըն պիր օլտուղուն- նու . վէ պու հալին Ալլահըն էմրինէ մուվաֆըզ օլտուղունու . վէ պիր էրքէյին չօգ դարը ալմասը Ալլահըն էմրինէ մուղայիր օլտուղունու ա- չիքեար պէյան էտէրլէր : Պու պէօյլէ օլտուղու հալտէ , Լութեր վէ Մէ- լանկթօնուն . 1539 թարիխնտէ , Փիլիպպոս Լանթկրավիոսա , Եանի Գերմանիանըն Ասիա նամ վիլայէթինին ամիրինէ , դարըսը հայաթտէ իքէն տիկէրիլէ էվլէնմէսինէ դարար վէրտիքլէրի նէ տէրէճէ մուղա- յիրի նօմոսու իլահի օլմուշ օլտուղու աչիքեար կէօրլունտիւ : Իշթէ պու մէգէպ սէրկէրտէլէրի Ալլահըն հիչ պիր նօմոսունա մուղայիր տէյիլ . անճազ քիլիսէ թէնպիհինէ մուղայիր տիր տէտիլէր . վէ հինի լուղումինտէ իզիննամէ վէրլիլպ , պիր քիմսէ տիկէր չէնտ դարը տահա ալապիլի : Պու ինէ Լութեր վէ Մէլանդթօն թէչէպպիւս էթտիլէր , վէ պէօյլէտէ ալէմին ֆէնա իպրէթինէ մուճիպ օլտուլար :

Բրօթէսթանլար , Պօղոս առաքեալ , (Ա . Տէ՛ . Գ . 2 .) Տրիմթէսս ե- պիսկոպոս օլտուղու իչին պիր դարըսը օլսուն կիպի բուխսաթ վէր- միւշ տիր տէրլէր . պու սէօգլլէրինէ պիզ մահալինտէ (ՈԼ) քեաֆի ճէ- վապ վէրմիլիլ : Տէֆալ , քէննի վաղենտինեանոս չէզար իքի դարը պիր-

լիքտէ ամբը : վէ էօյլէ օլտուէ տէյի էմրինիզ Ս. ֆափատան արնրալ
չըգարտըղընը սէօյլէրէր . լաքին պու էմրին պի էսաս վէ եարմա օլ-
տուղուէնու Ամմիանոս , Մարկեղինոս նամ ակիմ սուրէթի գալկիտէ
պէյան էթմիշ : վէ Պարոնիոս վէ Վազեղիոս (Ա. Նադալէ. Ագէտանդր
Ի. Դ. Դարն վերջէն Գլ. 80ր. 4.) քիւլլիէն պու էմրին ասլը օլմատը-
ղընը եազարլար . զիրա Սէվէրա Սուլթանըն վէֆաթընտան սօնրա ,
Վազեղեանոս Յուստինա Սուլթանը ակը . Գեղալիք Գրիգոր . Բ.
ֆափա , պիրիսինին ֆամիլեասընըն էմրազը իչին , տիկէրինի ակմա-
յա ռուխսաթ վէրմիշ օլտուղու քիզպ վէ արաճիֆտէն իպարէթ տիր :
Պու իզն , վէ ռուխսաթը , տէյիլ Բօմա քահանայապետի , իլլա բրօ-
թէսթանըգ սէրկէրտէսի Լանթկրավիոսա վէրտի : « Ի պտղոց նոցա ,
ծանիջիք զնոսա » : Տէֆա ազիզ Նահապետէր իքիշէր վէ զիյատէ գա-
րը ակտըղլարը էսկի անտտա Ալլահըն իզնի ֆէվզէլ ատէսի օլարագ
սահին տիր . վէ օնուէն իչին տէ օնլարա կիւնահ ատտ օլունմատը .
վէ պիր նէվի միւսէմէնա իլէ ինսան ճինսինին թէքսիրի վէ եայրլմա-
սը լուղումի խուսուսուէտա եայրնըզ վուղու պուլտու . լաքին պու
միւսաատէ , վէ միւսամէնայը Գրիստոս քիւլլիէն լաղվ էթտի . զիրա
էվվէլինտէն , եանի եարատըղընը պիտայէթինտէ էօյլէ օլմատը . պու-
նու Գրիստոս էֆէնտիմիզ տէյօր . եէնի անտտա Գրիստոսուէն սէրանա-
թէն էմրինտէն սօնրա օ միւսաատէյի ֆէվթէլատէնին վուգուլիտէ , վէ
թատիգինէ օլան ինթիմալի Գրիստոս էֆէնտիմիզ պիզգաթ գալտըր-
տը , վէ մէն էթտի : (Տէ. Մարթ. ԺԺ.) « Հէր քիմ քէնտի գարըսը-
նը , նէտէ զինա սէպէպ իչին պօշարսա , վէ հէր քիմ սօշանմըչը ա-
լըրսա զինա իչէր » :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՒՅԱՆ ՆԻՔԵԱՀԸՆԸՆ ԶԷՕԶԻԻԼՄԷԶ ՕԼՄԱՍԸ ԻՒԶԷԻՐՆԷ

ՈԼԵ . Գրիսթիյան նիքեանը չէօզիւլմէզ , եախօտ գարը նիքեան-
տան սօնրա հիչ պիր էօզիւր իլէ նէտէ զինա սէպէպի իչին . « Եւ ոչ
վասն բանի պոռնկութեան » պօշանմադ : Են էվվէլ , իխթար էտէ-
րիզ քի նիքեան . ֆահիշէլիք եախօտ զինա սէպէպի իչին քէնտի պա-
ղընա կէօրէ չէօզիւլիւր տէյէն թալիմաթ , տօղրուտան տօղրույա հե-
րետիկոսութիւն տէյիլ տիր , անձադ տօլայրտան , եանի կաթողիկէ
քիլիօէ , զինա իչին նիքեան չէօզիւլմէզ օլտուղուէնու էօյրէթտիլին-
տէ , եանըլըյօր , տէտիքլէրի հերետիկոսութիւն տուր . վէ Տրիտէնդ-
եան կանոնու եայրնըզ բրօթէսթանլարա գարչը տըր քի , ակիտէ կէ-
թիրէճէյիզ . շարգ հերձեալ քիլիսէլէրինէ գարչը տէյիլ , պու քիլիսէ-
լէր , նիչէ սէնէլէրտէն շիմտիյէ տէկլին նիքեանըն , զինա իչին չէօ

ղիւլիւր օլտուղունու էօյրէտիրլէր իսէ , վէ հալա իճրա էտէրլէրսէտէ կաթողիկէ քիլիսէ պունլար հազգընտա տօղրուտան տօղրույա պիր չէյ տէմէմիշ . վէ սիւքիւթ էթմիշ տիր :

Նիքեանհն իքինճի խասլիյէթինի պէյան էթմէտէն պիր իրթարըմը տահա վար տըր . եանի նիքեան ումումէն իւշ տիւրլիւ պուլուա նուր . տօղրու ճիքեան . միւսատտազ ճիքեան . վէ միւքեմմէլ ճիքեան : Տօղրու նիքեան . քրիսթիյան օլմայան , եանի փութիէրէսթ վէ սայիր միլլէթլէր պէյնինտէ , իճրա օլունան նիքեան տըր . քիթապիւաթ նօմոսու վէ նիղամը մուճիպլինճէ ազտ օլունուր . մուսատտազ նիքեան . հէմ տօղրու նիքեան տըր , հէմտէ սըրր տըր . վէ քիլիսէտէն վէ քիլիսէ գաւանիւնինտէն թաստիզ օլունուր . միւքէմմէլ նիքեան քրիսթիյանլարըն օլ տօղրու , վէ մուսատտազ նիքեան տըր քի , զէվճ վէ զէվճ նիքեանհա ճայիզ օլան իճթիմա մուամէլէսինի թէքմիլ իճրա էթմիշ օլուրլար : Աչըգտան տէմէմիզէ լուղում եօզ տուր : Տօղրու (ուղիղ) նիքեան հեթանոս միլլէթինտէ չէօղիլիւր հէր հաչան իքիսինի պիրի . զէվճ վէ եախօտ զէվճ քրիսթիյանլըր գապուլ էտէր , ամմա պիրի գապուլ էթմէտիյի իչին , մէզհէպի գապուլ էտէն հեթանոսլուգտա ազտ էթմիշ օլտուղու նիքեանտան չէօղիլիւր . Ֆազաթ պու Ֆէրզ իլէ քի . էկէրչի հեթանոս գալան թարաֆ , քրիսթիյան օլան թարաֆ իլէ մուհապպէթսիզ վէ իմթիզաճսըզ օլուրսա վէ եախօտ պիր քրիսթիյանըն հեթանոս իլէ էվլէնմէսի սըրր տէյիլ , վէ Տէրտուղիանոս (Թոմա Կոնստանտին) ոչինչ տիր տէր . վէ քիլիսէ օնու մէնն էթմիշ տիր . մուղայիր օլտուղու հալտէ , գարը եա էրքէք քի քրիսթիյան օլմուշ , մուհապպէթ իլէ , եախօտ եարատան Ալլահա հազարէթ էթմէքսիզլին տուրուրսա , տուրսուն , տուրմազ իսթէմէզսէ եինէ ազատ տըր . վէ օլան նիքեանը տախի պաղընա կիօրէ պօզար . (Ա . Կոնս . Է . 12 .) « Ամմա պազի գալան քիմսէլէրէ պէն տէրիմ . տէյիլ բապպ . էկէր պիր գարընտաչըն իմանսըզ գարըսը վարտա . օնուն իլէ պէրապէր սաքին օլմաղա բազլի իսէ , օնու պրազմասըն , պիր գարընըն տախի իմանսըզ գօճասը օլուր տա , օնուն իլէ պէրապէր սաքին օլմայա բազլի իսէ , օնու պրազմասըն . ամմա . . . էկէր իմանսըզ օլան այրըլըրսա այրըլըն . գարընտաչ , եախօտ զըզգարընտաչ պէյլէ շէյլէրէ գուլլուզ էթմէյէ , պաղլանմամըշ տըր . անճազ Ալլահ պիզլի սէլամէթէ տալէթ էյլէտի . . . » :

ՈւՋ . Մուսատտազ (վաւեր) նիքեան տախի չէօղիլիւր . էկէրչի էվլէնմիշ եա պիր էրքէք . եա պիր գարը տահա ազիզ , վէ տահա մազպուլ պիր թարիգաթը բուհանիյէյի իսթիյար էտէրսէ , եթէրքի օլ բուհանի թարիգաթը քիլիսէ ումումէն գապուլ , վէ թաստիզ էթմիշ օլուն , Բրօթէսթանլար պունու գապուլ էթմէզլէր : Բումմէզհէպի տէյիլ մուսատտազ նիքեանը , եախօտ միւքէմմէլ նիքեանը . եա իճրա օլմուշ վէ իսթիմա պուլմուշ նիքեանը պիլէ , պաղընա կիօրէ , է-

կէրչի պիր էրքէք թարիգի բուհանիյէյէ տախիլ օլուրսա , չէօղէր : Պուս նու կաթողիկէ քիլիսէ տէ էտէր , ամմա շու ֆէրդ իլէ քի , էվլէլա բուհանի թարիգաթը իթթիխազ էտէն թարաֆ , թէրք էթախիլ տիւ կէր թարաֆըն հիւսնիւ ըրդասընը , շարթը մութլազ կիպի թահսիլ էթմէլի տիր . սանիյէն թէրք օլան թարաֆ տախիլ գայտը հայաթ իւլէ , եախօտ բուհանիյէթէ տախիլ օլան թարաֆըն վէֆաթընա տէկին , սայիր պիր քիմսէ իլէ նիքեա՝ օլմամալը տըր . պուսու քի բուս քիլիսէ սէսի օլուր , տէր :

Միւքէմմէլ նիքեա՝ (լրացեալ) կաթողիկէ թալիմաթընճա . հիշ պիր էօղիւր իչին , նէ պիրիսինին հերետիկոսութիւնու իչին , նէ իսա թիրահաթ պուլամատըզլարը իչին նէ գօճասընտան արզիւ էտիլէն այրըլմազ իչին . նէ տէ իքիսինտէն պիրիսինին ախէր իլէ վուգու պուլտուղու զինա իչին , նիքեա՝ քէնտի պաշընա կէօրէ չէօղիւլէ պիրիւր . ամմա եաթազճա եախօտ պիրպիրիյլէ սաքին օլմազ ճիհէթիլի , մուվազգաթէն պիրպիրինտէն պիր ճիւհնա իչին այրըլուրար . ֆադաթ մէզըլուր ճիւհնա տախիլ իւզէրինէ թէպէյիւն էթմէլի : (Ա . Կրն . Է . 10 . 11 .) Լաքին էվլի քիմսէլէրէ թէնպին էտէրիմ . տէյիլ պէն , իլլա բապլ , քի գարը գօճասընտան այրըլմայա , վէ էկէր այրըլուրսա տախիլ էվլէնմէմիշ գալսըն . եախօտ գօճասը իլէ պարըշսըն , էրքէք տախիլ գարըլը պըրագմայա , եախօտ ահտ (ուխտ) իչին տախիլ , պուլ այրըլըղա եաթազճա , նկատմամբ անկողնոյ , չէօղիւլմէք թապիրինի Աստուածաբանլար վէրիւրէր : Լաքին պուլ միսիլլիւ այրըլմալար ավամ կիրուհինտէ եէվմիյէ վուգու պուլտուղունտան , ճիւհնալը թարաֆ հազգլը թարաֆըն մէսարիֆինի վէրիւր , եախօտ թազմին էտէր : Ումուս հազգ , վէ գախտէ պուլ տուր . զիրա ճիւհնալը թարաֆ թազմինէ մէճպուր տուր :

Ուլ . Պուսլարը պէօյլէ իսթար էթտիքտէն սօնրա , կէլէլիմասա տէտիմիղլին թաստիգինէ , եանի քրիսթիյանլարըն միւսատտադ վէ միւս քէմմէլ օլան նիքեահընըն պաղը հիշ պիր էօղիւրէ մէպնի , զինա սէպէպի իչին տախիլ չէօղիւլէմէղ :

Էվլէլա իշպու նիքեահըն պիրիւք խասիյէթինի պէյան էթմէք իչին պապը էվլէլտէ պէյան էթտիյիմիզ , կէրէք թապիյաթ նօմոսունտան , վէ կէրէք Ալլահըն աւետարանտա վէրտէյի նօմոստան . վէ Պօղոս առաքեալըն սէօղլէրինտէն նէչաթ էտէն տէլայիլի գալիյէ նիքեահըն իքինճի խասիյէթինի տախիլ , եանի չէօղիւլմէղ օլտուղունու թաստիգ , վէ պէյան էտէրլէր . զիրա էկէրչի թապիյաթը եարատան , ինսանը սայիր մախլուդաթ միսալի էրքէքլի վէ տիչիլի եարաթմըլիսէ , պուսլար պիր պիրինէ միւթէմատի սուրէթտէ մուսավէնէթ , վէ մուհապպէթ ճիհէթիլէ միւհթաճ տըրլար , վէ քէնտիլէրինէ այրըլմազ ույամազ : Սանիէն էկէրչի էվլատ փէյտա էթմէք իչին , եարատան Ալլահ թապիյաթա իշպու նիքեահ հիքմէթինի ինճատ էթմիշ իսէ :

գարը , վէ էրքէյն պիր պիրինտէն այրըմամասը մութլագ լաղըմ տըր . քի էվլատլար փէյտա էթսինլէր . վէ փէյտա օլան էվլատլար , սահիհ փէտէրիմ պու զաթ տըր . սահիհ վալիտէմ պու զաթ տըր տէյի պիլսինլէր . պէլիլէսինլէր . գարընըն գօճատան հիչ պիր վագըթ այրըմասը ույամագ : Ելէրչի պիր գարը քէնտի գօճասընըն աղիզ եաթաղընա խըյանէթ էտէրսէ , եախօտ էրքէք քէնտի գարըսընըն մուգատտէն եաթաղընա խիյանէթլիք էտէրսէ քէլպ (շուն) , թէսմիյէ օլունուր . չիւնքի հայվանլարըն պու էն մէքուհ ճինսի տիր . քի եաթագ պիլսմէզ , հագգըսընը պիլմէզ . . . :

ՈՒՐ . Ալլահն վէ Քրիստոսուն պու խուսուստա օլան նուսուսնա կէլէլիմ . (Մարթ. Ե. 32.) « Հէր քիմ քի քէնտի գարըսընը զինա սէօղիւ օլմագսըզըն պօշարսա . օնա զինա էթտիրի . վէ օքի պօշանմընը ալըր , զինա էտէր » . Թէքրար (Մարթ. ԺԹ. 9.) « Լաքին սիզէ տէրիմ . զիրա հէր քիմ քի քէնտի գարըսընը նէ տէ զինա իչին (եախօտ տէյիլ զինա իչին) պօշարսա վէ դայրըսընը ալըրսա , զինա էտէր . վէ օքի պօշանմընը ալըրսա , զինա էտէր » : Քրիստոս էֆէնտիսի պու սէօղլէրի պիր էրքէք քէնտի գարըսընը պօշարսա , վէ դայրըսընը ալըրսա , զինա էտէր . տէմէք . մալիւմ քի զինա էթմէք նիքեահ նիզամընճա հագգըսընը օլմայան պիր քիմսէ իլէ օլան ֆիլիլի չէնիյէ տէրլէր . քէզալիք պօշանմընը գարընը ալան էրքէք զինա էտէր . զիրա հագգըսընը տէյիլ : Տէմէք քի քրիսթիյան նիքեահը չէօղիւմէզ , պու մանայա բրօթէսթանլար տէրլէր . Քրիստոս գարընըն Փահիչէլիյինի էրքէկինէ քէնտի գարըսընը պօշամայա քեաֆի սէպէպ թութույօր . Լաքին խայըր , Քրիստոսուն սէօղիւնիւն մանասը օ տէյիլ . վագաս գօճասը Փահիչէ գարընը պօշար , Լաքին քէնտիսի տէ դայրըսընը ալըրսա Քրիստոսուն գալիլինճէ զինա իլլէր : Բրօթէսթան տէր . Քրիստոս պիր գօճայա սէլահիլէթ վէրտի քի գարըսընըն դայրըսընը իլէ զինա էթտիրինի կէօրտիւլիւնտէ օնու պօշասըն . պիզ տէ տէրիզ քի , օ գօճանըն օնու պօշամայա հագգը վար տըր . Լաքին Քրիստոս տէմէյօր քի պօշատըգտան սօնրա գօճասը տիկէրինի ալըն . իլթէ Քրիստոսուն պու սէօղլէրինի գուլագլարըլա իշիտէն Առաքեալլար պիլէ թըպգը պիղիմ տէտիլիմիզ վէ անլատըղընիզ կիպի անլատըլար . քի թաաճհիւպ էտէրէք , Քրիստոսա տէտիլէր . (Մարթ. ԺԹ. 10.) « Մատէմ գօճա իլէ գարը պէյնինտէ պու միսիլիւ դարբար վար տըր , էվլէնմէմէք տահա էյի տիր » . Եանի պիր ատէմ քէնտի գարըսընը Փահիչէլիք հալինտէ պուլուրսա պօշայաճագ , ամմա էվլէնմէյէճէք , Եանի գարըսընը գալմագ սըզընթըսընը չէքէճէք , պու սուրէթտէ էվլէնմէմէք տահա էյի տիր : Քրիստոս էֆէնտիսի իլ Առաքեալլարն անլատըղըն պու մանայը քէնտիսի տէ թաստիզ էտիպ օնլարա տէյօր . (11.) « Հէր քէս պու մանայա տայանամագ , անճագ քիմլէրէք վէրիւմիչ տիր օնլար տայանապիլիլլէր » . վէ տայանաճագլարը

խոռոչս տա շու խոր հանի, պիր ատէմ քէնտի ֆէնա գարըսընը պօ-
չայըպ, Ալլահ խաթրը իշին խատըմլար կիպի գարըսըզ գալմագ խոր .
Տիգգաթ իլէ Մատթէոսուն պու սէօղլէրինի օգու , սահիհ մանա պու-
տուր : Պուրատա պիզ պագը Աստուածաբանլարըն վէրտիկի տիկէր մա-
նայրտա գապուլ էթմէք , մուղայիր օլմագ . հանի իշպու զինա սէպէ-
պի իշին սէօղլէն մանասը , ֆանթէսգա եախօտ նիքեհանըզ ատէմ
եանընտա զէվճէ կիպի տուրան մանթէնութա հագգընտա տախի օլա-
պիլիր . քի ֆահիշէլիք տիր . վէ պու ֆահիշէյի տէֆ էթմէք էյի տիր ,
քի զինա օլմասըն :

ԱԼԹ . Կէլէլիմ բրօթէսթանլարըն իսթէտիյի մանայէ , էկէրչի Բը-
րիստոս էֆէնտիմիզ , զինա էտէն գարընը քէնտի գօճասը պօչասըն վէ
պաչգասընը ալսըն տէմիշ օլսա խոր , պուենտա նէ պէօլիւք կիւճիւք
վար խոր . վէ նէ զօրլուգ վար խոր քի Առաքեալլար Բրիստոսա տէ-
սինլէր « Էօյլէ իսէ էվլէնմէմէք տահա էյի տիր » : վէ մատամ Բրիս-
տոս բուխասթ վէրմիշ խոր . հանի , ֆահիշէ գարընը պօչամայա , վէ
տիկէրինի ալմայա . « Էկէր գօճա վէ գարը մապէյնինտէ պէօյլէ զա-
րար վար իսէ , էվլէնմէմէք տահա էյի տիր » տէյի Առաքեալլարըն
Բրիստոսա տէմէյէ նէ միւնասիպէթի վէ լուղումի վար խոր . էկէրչի
բրօթէսթանլարըն տէտիյի կիպի իսէ , Բրիստոսուն սէօղլէնտէ հիշ պիր
զօրլուգ հօղուտու : Կէլ էօյլէ իսէ Բրիստոսուն սէօղլէնտէ նիքեհա-
լը ամա սօնրատան ֆահիշէ օլմուշ գարընը պօչայան քիշիյէ պէօլիւք
զօրլուգ վէ զարար վար տըր տէյէլիմ , հանի գարըսըզ գալմագ , Ալ-
լահ իշին սապր էթմէք : Թահամիւլ էթմէք օնու քի բրօթէսթան ի-
շիթմէք պիլէ իսթէմէզ , վէ ինսանըն նէֆսճէ պաղլամագ թէհիլքէ-
սի վէ զարար վար . էվլէթ վար տըր : Առաքեալլար իլէ տօղրու սէ-
ղիւ , տօղրու տույալմ : Վէ Բրիստոսուն իշպու Ալլահանի նօմոս վէ
թէնալիհինի գըրմայարագ , էվլէթ Ալլահըն պիր ինայէթի մախսու-
սէսի օլմալը քի , պէօյլէ պիր հալէ վէ պու գօր շէյէ պիր ատէմ տա-
յանապիլին . վէ Ալլահըն փատիշահլըղը խաթրը իշին քէնտի քէնտի-
նի խատըմ էթմին : Տօղրուտու բրօթէսթան պուենու գապուլ էթմէգ .
չիւնքի պիրինճի մաղսէտլէրի թէն սաատէթինէ խալէլ կէթիլմէմէք
տիր . . . տէֆա . (Մարի . Ժ . 9 .) Բրիստոսուն պու սէօղլէրինի հա-
գար . « Օնու քի Ալլահ չիֆթլէշտիրտի , ատէմայըրմասըն » : Վէ (11)
« Վէ տէր օնլարա , էկէր (պիր) էրքէք քէնտի գարըսընը պօչարսա ,
վէ տիկէրինի ալըրսա զինա էտէր . վէ գարը էկէրչի գօճասընտան այ-
րըլըրսա , վէ պաչգա գօճանըն օլուրսա զինա էտէր » : Պուրատա Բը-
րիստոս էֆէնտիմիզ պիր էրքէյէ քէնտի գարըսընը պօչամայա հիշ պիր
սէպէպ վէ էօղր իրայէ էթմէյօր . էկէրչի ֆահիշէլիք ճիւնհասը գարընը
պօչամայա պիր շարթը մութլագ օլսա խոր . Մարկոս հաղարլտը . պու
խոռոչս քի Բրիստոս փարիսեցի օլան քէնտի խասիւլէրինէ ճէվապ
վէրիյօրուտու . նիշին գարը պօչամայա , վէ զայրըսընը ալմայա օլ

դատար լազրմլը ճիւնհայը Մարկոս իշարէթ էթմէյօր , չիւնքի նիքեա-
հըն պաղը չէօղիւլմէզ . վէ մուվագգաթ չէօղիւլմէսի խուսուսու տա
եա (նկատմամբ անկողնոյ) փարիսեցիլէրին սիւալի տէյիլ իտի .
անճագ նիքեահըն միւլէպլէտ չէօղիւլմէսի իւզէրինէ փարիսեցիլէր սի-
ւալ էթմիլչէր իտի : (Տէ . Բ . օրէնս . ԻԴ . 1 .) Թաւազնամէ ուսիլինի .
Քէզալիք . (Դ . 1 . Ժ . 18 .) Թրպղը Մարկոսուն հազտըզը կիպի
գարը պօշայան զինա էտէր տէր . լաքին Պօղոս առաքեալ տահա ա-
չըզ (Ա . Կ . 10 .) & էվլի օլանլարա թէնպիի էտէրիմ , տէյիլ պէն ,
իլլա էֆէնտիմիզ , գարը գօճասընտան այրըլմասըն , վէ էկէրչի այրը-
լըրսա գօճասըզ տուրսուն , եախօտ թէքրարէն գօճասը իլէ պարըչ-
սըն վէ գօճայա (թէնպիի էտէրիմ) քէնտի գարըսընը պրագմասըն » :
իլթէ պուրատա Պօղոս առաքեալ , էֆէնտիմիզին էմիլինի աչըզ-
տան սէօյլէյօր . եանի գարը գօճատան վէ գօճա գարըսընտան այ-
րըլմասըն . վէ այրըլըրսալար տա էվլէնմէսիլնէր . եախօտ թէքրար
պարըչսընլար : էկէրչի գարընըն ֆահիշէլիլի պիր գարըլը պօշամայա
սէպէպ օլմուշ օլսա իտի , մութլագ Պօղոս առաքեալ ծնու եաղար ի-
տի . պա խուսուս քի , պու ֆահիշէլիք նիքեահըն էն լազրմլը պիր
չարթը օլտուղու ատտ օլունուր իմիշ : Աէ պու խուսուս քի , պու
պապտէ թէքմիլ նիքեահըն , վէ պիքիրլիլին վէ փութփէրէսթ նիքեա-
հընըն . վէ սայիր նիքեահըն թէֆէրրուաթը իւզէրինէ խասսէթէն վէ
մէէմուրէն եազըյօր . նէ աճայիպ քի գարընըն ֆահիշէլիլի նիքեահըն
պօշանմասընա սէպէպի վահիտ օլուպ . Պօղոս առաքեալ ծնու եազ-
մասըն . տէմէք տիր քի , նիքեահ պօշանմասը խուսուսուսնտա հիշ պիր
էօզը գապուլ էթմէզ . Քէզալիք պիր զէվճէ (Զ . 2 .) & Զլրա
էրքէյի օլան գարը քէնտի սաղ գօճասընա նօմոսճա պաղլանմըշ տըր .
ամմա էկէր գօճասը վէֆաթ էտէրսէ . գօճանըն նօմոսուսնտան չէօ-
ղիւլմիւշ տիւր » . Էօյլէ իսէ հաչան գօճասը սաղ տըր . էկէրչի ախէր
գօճանըն օլուրսա քէլպ չաղըլըր . վէ էկէրչի գօճասը էօլիւրսէ , վէ
պիր պաշգասընա վարըրսա , քէլպ չաղըլըլմազ . նօմոստան ազատ
տըր . Մատէմ ֆահիշէլիք նիքեահըն չէօղիւլմէսինէ սէպէպ իտի ,
Թրպղը էօլիւմ կիպի , ֆահիշէլիլի տէ տիկէր պիր իքինճի էօզը տէ-
մէլի իտի . եանի ֆահիշէլիք վէ էօլիւմ ինսանը նիքեահ պաղընտան
չէօղէր . լաքին պէօյլէ տէմէտի . եալընըզ պիր էօլիւմ թէք պիր սէ-
պէպ տիր , պաշգա եօզ :

ՈՒՍ . Պու իսպաթլարտան քեաֆիէն թատիզ վէ պէյան օլունուր
քի . քրիսթիյան նիքեահըն հիշ պիր ճիւնհա , եա գապահաթ իլին , վէ
նէ տէ զինա սէպէպի իլին չէօղիւլմէզ . անճագ պիր էօլիւմ նիքեահ
պաղընը քէսէր տէյօր Պօղոս առաքեալ . անճագ զինա սէպէպի իլին ,
պիր ատէմ պիր գարըլը պօշար , վէ տիկէրինի ալապիլիւր , ամմա է-
կէրչի պօշատըղը գարը ֆանթէսգա , եախօտ մանթէնութա մագա-
մընտա , եանընտա ալը գօյուպ . եէվմիյէ ծնուն իլէ զինա իշլէյօրսա

օլ քիմսէ էվվէթ , օ միսիլիւ նիքեանսըզ ֆանիշէյի պօշամալը : Պէօյ-
լէտէ Յիսուսեան թարիգինտէն մէշհուր հայր Բասսալեա (Ի Գեդէ-
Խը . Յաղ . անուշանէլէ Գուլ Գրէսպէնէն մահանաթեան) եազար : Նա-
սըլ քի եօգարտա տա զիքը էթտիք :

ՈՒՍԱ . Պունուն իշին Տրիտէնդեան սինօթու (Կանն . Է .) « Հէր քիմ
քի Աւեփարանըն վէ Առաքեալարըն թալիմաթը մուճիպլինճէ , զէվճ վէ
զէվճէնին , պիրիսինին զինասը իշին նիքեանըն պաղը չէօղիւլէմէզ վէ
Խրիսի , եախօտ պի կիւնահ օլան տախի , քի զինայա սէպէպիյէթ
վէրմէտի , տիկէր զէվճին սաղ օլտուղու հալտէ . տիկէր պիր նիքեա-
հա կէշմէյէ գատիր տէյիլլէր . վէ օ քի ֆանիշէյի պօշայըպ տիկէրի-
նի կէթիրիրսէ , զինա էտէր . վէ գարը քէզա զինաքեար գօճասընը
պօշայըպ , ախէրինի ալըսա , զինա էտէր տէյի պէօյլէ էօյրէթտիլի
հալտէ , քիլիսէ եանըլըր տէրսէ , նզոզեալ օլտուն » :

ՈՒՅ . Պէլլարմինու Յաղ . մահանաթեան Գլ . ԺԶ . Բէ- 48 .) խայլը-
ճա կէրէք շարդ քիլիսէսինին , կէրէք զարպ քիլիսէսի հայրապետլէ-
րինին շահատէթլէրինի պիրէր պիրէր . քրիստոնեայ նիքեանընն , նէ
տէ զինա սէպէպի իշին , չէօղիւլէմէզ օլտուղունու եազար :

Ոսկերեքան (Ե Դիւնաթեան . Ա . Կանն . Է .) « Պունա խարիճտէն թէր-
թիպ օլունմուշ նիզամլար կէթիրմէ քի , թալազնամէ վէրիլմէսինի էմր
էտիպ , ալիրտ էտէր իտիլէր . զիրա օլ կիւնտէ Ալլահ սէնի տէյիլ օն-
լարա կէօրէ , իլլա քէնտլինին թէէսիս էթտիլի նօմոսլարա կէօրէ հիւքմ
էտէճէք տիր » եանի քէնտի էնլինտէ , մաաղալլահ ֆանիշէլիք կէօ-
րիւրսէն , եահուտի նօմոսու մուճիպլինճէ հէման օնուն էլինէ թալազ-
նամէ վէրիպ , վէ սավըպ տիկէրիյլէ էվլէնմէյէսին , Գրիստոսուն նօ-
մոսու մուճիպլինճէ թահամիւլ էթմէլիսին . զիրա Ալլահ սէնի Մով-
սէսին նօմոս մուճիպլինճէ չէրաթլամայաճադ , անճադ Գրիստոսուն
նօմոսու մուճիպլինճէ , քի թահամիւլ էթմէյի էմր էթտի : Պէօյլէ Ս .
Յովհան Ոսկերեքան :

Իլլէպէրիթեան սինօթու (313 Գե Կանն . 9 .) չէօյլէ եազար « պիր
քրիսթիյան գարը , քի քրիսթիյան զինաքեար գօճասընը պըրաղըպ ,
տիկէրինի ալըսա , ալմասընտան մէն օլունտուն . վէ էկէրչի օնու կէ-
թիրմիշ օլուրսա , պըրադտըղը վէֆաթ էթմէտէն էվվէլ . էկէրչի խաս-
թէլիք օնա հաղորդ վէրմէյէ լուղում կէօթէրմէզսէ , հաղորդ ալմա-
սըն » : Ս . Հերոնիմոս (Թաղ . ԾԵ . Կանն . Է . վէ Բաղ . Է . Է . Բէ-
3) : « Հաչան էրքէք եաշայօր , հէր նէ գատար քի , զինաքեար իսէ ,
հէր նէ գատար քի հէր ֆանիշէլէ զարդ օլմուշ իսէ , վէ պու խա-
պասաթլարտան էօթիւրիւ գարըսընտան թէրք օլունմուշ իսէ , օնուն
գօճասը առտ օլունուր , օնտան պաշգա գօճա ալմասը եազընմադ » :
Փապիօլա մէշհուր Բօմա գատընլարընտան պիրիսի քէնտի գօճասընըն
ախէրիյլէ զինատէ պուլունտուղու իշին ախէր պիր ատէմ իլէ նիքեան
օլտու . լաքին սօնրա նէտամէթ կէթիրէրէք , էսկի ուսուլ իւզէրէ ,

ուսումնի կանոնական ապաշխարութիւնու չէքմէք իսթէտի, Լատե-
րան ուլու քիլիսէսինտէ ապաշխարողար սըրասընա կիրմիշ օլտուղու
իչին, եպիսկոպոս, քահանայար, վէ ճէօմաաթ քէնտիսինի օլ հալ-
տէ կէօրտիւքլէրինտէ, հէփսի օնուն իւզէրինէ ածըլըպ, իչլէրինտէ
կէօզ եաշը տէօքմէյէն գալմատը. տէր սուրը Հերոնիմոս:

ՈՒԳ. Մուսխիսարէն Աստուածաբանական թէսիյէ օլունան րա-
ճօն իզթիզասընճա քրիսթիան նիքեահը, Պօղոս առաքեալըն սէօղիւ-
նէ կէօրէ, Քրիստոս էֆէնտիմիղին մարդեղութիւնլարընն պիր նիշա-
նէսի վէ էմալի տիր. նասըլ քի Քրիստոս էֆէնտիմիղէ, քիլիսէյի,
եախօտ ինսանըղընը թէքը էթմէնին ինթիմալի եօզ իսէ, քէզա քը-
րիսթիան նիքեահընտա պիր էրքէկէ քէնտի գարըսընըն թէքը էթմէ-
նին ինթիմալի եօզ տուր: (Եփես. Ե. 23.) «Եմ էրքէքլէր քէնտի գա-
րըլարընըղը սէվին. նասըլ քի Քրիստոս քիլիսէյի սէվտի, վէ նէֆսի-
նի օնուն իչին թէսլիմ էթտի. . . քէզալիք, էրքէքլէր քէնտի վի-
ճուտլարը կիպի, քէնտի գարըլարընը սէվմէյէ պօրճուտ տուրլար. օ
քի գարըսընը սէվէր, քէնտի նէֆսինի սէվէր. . . պու սըրը պէօլիւք
տուր. վէ լաքին պէն Քրիստոսուն վէ քիլիսէնին հազգընտա սէօյլէ-
յօրու» : Մատէմ Քրիստոսուն քէնտիլէրինէ վէրտիլի մուհապպէթ
լութիուսուն պաղըլա իքիսի պիր վիճուտ օլմուշ տուր. վիճուտին
պիր եանընտա պիր եարա չըգարսա, պիւթիւն վիճուտա էզիլէթ վէ-
րիր. պիր եարա իչին օլ վիճուտ իքիլէ պէօլիւնմէզ:

ՈՒԴ. Բրօթէսթանլար Ալլահըն քէլամընա օլ գատար խահիշկիր
իսէլէր, իշպու զինա սէպէպի իչին, գարը պօշամայը ֆէթվասընը
եալընըղ Մատթէոստան ալըյօրլար. քէշքի օնու տա տօղրու օգուլուպ
տօղրու անյասալար. զիրա Մատթէոս նէ տէ զինա՝ սէպէպի իչին (Եւ-
ոչ վասն բանի պոռնկութեան) տէր, եա Մարկոս վէ Ղուկաս վէ
Պօղոս առաքեալ տա միւքէրրէրէն պու մատտէ իւզէրինէ եաղըյօր-
լար. զինա սէօղիւնիւ հիշ իշարէթ էթմէյէրէք. չիւնքի զինա նի-
քեահտան մուվաղգաթէն վէ եաթադճա անճազ այրըլմայա սէպէպի
քեաֆի օլապիլիր. Մարկոս, Ղուկաս, Պօղոս առաքեալ. միւէպպէ-
տէն նիքեահըն պաղընա կէօրէ չէօղիւմէմէսի իւզէրինէ, աչըդտան
եաղտըլար. Մէպէպ նէ տիր քի, պիր Մատթէոսուն եազտըղընը. վէ
օնունտա հիւքմիւնիւ անլամայարադ քէնտիլէրինէ պէօլիւք պիր ֆէթ-
վա թութույօրլար. վէ սայիր Առաքեալլարըն սէօղլէրինի իղմաղ է-
տիյօրլար. Տիկէր հիշ պիր սէպէպի եօզ տուր. անճազ քիլիսէյէ գար-
չը գօյմադ, վէ սօղուգ մէշրէպէ աչըդ պիր մէյտան աչմազ տըր,
վէ դօլայըղ տըր. Եմ ֆաղիլէթ, բրօթէսթան ինտլինտէ գըլմէթին
պու գատմը մը իւրիշ:

ԳՐԾՄԸ ՍԱԼԻՍ

ԷՎԱԷԼԱ ՆԻՔԵԱՀ ՍՐՐՐԸՆԸՆ ՄԱՆԻ ՍԷՊԵՊԼԵՐԻ,
ՍԱՆԻՑԷՆ ԻՇՊՈՒ ԷՍՊԱՊԸ ԹԵԻՍԻՍ ԷՏԷՆ ՔԻԼԻՍԷՏԷՔԻ ՍԵԼԱՀԻՑԵԹ
ԻԻՋԵՐԻՆԵ

ՊԱՊԸ ԵՎԱԷԼ

ՆԻՔԵԱՀԸՆ ՄԱՆԻ ՍԷՊԵՊԼԵՐԻ ԻԻՋԵՐԻՆԵ

ՈՒԵ . Իշպու Նիքեան մանկէի , եա էնկէլ օլան մէվատտ իքի ճինա եախօտ իքի տիւրլիւ տիրլէր . Էվվէլա Նիքեանը Փէսիւ էտէնլէր օնլար տըր քի , պիր քրիսթիյան Նիքեանընտա վուգու պուլուսալար , օլ Նիքեանը քէէնլէմ եէքիւն (անվաւեր) . հիչ էտէրլէր , եանի տէյիլ սահիի օլան Նիքեանը , եա սատէ մատտի սուրէթտէ ագտ օլու նուպ , շէրան օլմամըչ Նիքեանը . եախօտ օլ Նիքեանըն մէէմուրլէրի նի նազապիլ տիրլէր տէյի , իլան էտէր , Իքինճի սէպէպլէր , քի սատէ մանի թէսմիյէ օլուրլար , օնլար տըր քի , Նիքեան ագտընը տէյիլ Փէսիւ իլա դայըր ճայիլ , նամէշրու (ապօրինաւոր) էտէրլէր . եանի Նիքեան Նիքեան օլուսատա , գէվճ վէ գէվճէ . վէ սէպէպ օլանլար խէթա իշլէրլէր : Նիքեանը հէմ Փէսիւ հէմ մէն էտէն պու իքի ճինա սէպէպլէրի պիրէր պիրէր թասրի հէտէլմ :

ՈՒԶ . Ա . Էվվէլա Նիքեանը մէն էտէն սէպէպլէր . տէօրթ տիւրլէր . քիլիսէնին թէնպիհի . վազըթ . նշան օրնէք . աւտ , (եանի ուխտ) :

1. Քիլիսէ թէնպիհի , եանի քիլիսէ բէյիսի բուհանիսի պաղը դապուլա շայան էսպապա մէպի մէն էտէր . եա էթտիրի . քի պիր Նիքեան ագտ օլմասըն . եա օտուր քի մէնն էտէր հերետիկոս եա հերձուածող քիմսէ իլէ օլ Նիքեան օլմասըն . եա իճապ էտէն իլան նամէ իճրա օլունմատըղընտան , եա Նիքեան օլան քիմսէլէրին աթա . եա ազրապալարընըն (քի օլմասատա օլապիլի) հիւնիւ բիզասընը թանսիլ էթմէք իշին , քի պիր տէրէճէյէ գատար լազըմ տըր . պու աւա տա Նիքեան թէէլսիր օլսուն տէյու թէնպիի օլունուր :

2. Վազըթ , եանի տիւլիւն ատէթի իճրա օլունաճագ . վէ քիլիսէտէն թախսիս օլունան կիւնլէր պաչգա . վէ տիւլիւն օլմայաճագ կիւնլէր պաչգա . մէսէլա պէօյիւք օրուճ , բարեկենդանընտան հոգեգալուստուն խիթամընա տէկին , վէ սայիր փէրհիզ հաֆիւլարը , վէ տաղաւար եօրթուլարը էյյամընտա . չիւնքի եա փէրհիզ կիւնլէրինէ հիւրմէթէն . քի ապաշխարանք կիւնլէրի օլուպ , օնլարտա զիյնէթ վէ

զէվդ տէյիւ բուհանի, վէ խաֆի սըրը իճրասը եազըշմազ, իլլա միւ-
շէրրէֆ եօրթու էյյամը օլտուղունտան, ծնլարա բուհանիճէ. վէ տի-
կէր տիւնեալիճէ շէրէֆ, վէ զիյնէթ իխթիլաթը եազըշմազ տէրիզ.
լաքին հասպէլ զարուր վէլ լուզում մէմնու օլան կիւնլէրտէ պիր նի-
քեանըն օլմասը էլզէմ իսէ, սատէ նիքեան, եախօտ սալթանաթսըզ,
սէսսիզ նիքեան իճրա օլունմապնա քիլիսէ հէրպար րանիւմ պիր վա-
լիտէ միսալի բուխսաթ վէրիր, հանդիսաւոր թէսմիյէ օլան նիքեան,
քի րէսմէն վէ սալթանաթ իլէ իճրա օլունուր. օ եալընըզ մէմնու
տուր. Տէֆա հանդիսաւոր նիքեան տէտիլիմիզ ճէմլիյէթին տիւլիւն
բաթըրթըսը իլլտիհամը տէյիւ. եա քիլիսէնին իճրա էտէճէք րէսմի,
վէ ալէնի ալին ու ատէթին իճրասը մէմնու տուր. տէմէք. քի քիւ
իճրա օլունուր. եանի սէսսիզ. վէ զայրը րէսմի, օ տա մէճպուրի,
վէ զարուրի հալլէրտէ, վէ սըրալարտա:

3. Նշան, քի զայրըսը իլէ ազտէմճէ վուզու պուլուպ եէկտի-
կէրինէ վէրիւմիշ գաթի պիր սէօզ տիւր. պատէհու պաղը էսպապա
մէպնի օլ սէօզտէն տէճնէրէք, ֆէսիս օլունմուշ, եախօտ թէրաֆէյ-
նին րիզասը իլէ տախի նիքեանը մէն էտէր. չիւնքի թապիլաթ նօմո-
սու իզթիզասընտան տըր քի, սիր քիմսէ ախէր իլէ ազտ էթտիյի
մուզավէլտէ, պախուսուս օ պիրինէ մազարրաթը մուզավէլտէ,
միւսթէգիւմ տուրմալը, վէ էկէրչի տուրմալըպ ախէր իլէ նիքեան օ-
լուրսա, նիքեանը (վաւեր) լաքին (ապօրինաւոր) օլուր. եանի օլ
նիքեան սահիւ, ամմա զայրը լալըզ տըր:

4. Ահտ, նիյէթ. (ուխտ) էթմէք տախի օլաճազ նիքեանա ճէ-
վապ վէրմէզ. ամմա գմնղը խուսուստա, եա քէնտինի թէն մուամէ-
լէսինտէն փաք սազլամազ խուսուսուստա, եա էվլէնմէմէք, եա բու-
հանի պիր թարիզաթա կիրմէք խուսուսուստա, եա քահանայութիւն
աղիզ տէրէճէլէրինի ալմազ սէպէպ վէ նիյէթի իչին. վէ պու խու-
սուպարտան էօթիւրիւ ցիյեք. (ուխտ. էթմիշ օլան քիմսէ ազ-
տը նիքեան էթմէտէն մէն օլունուր. եէթէր քի էթտիյի նիյէթ, վէ
(ուխտ) րէսմի միւսատտազ (ուխտ) օլսուն. վէ էկէրչի օլ նիյէթի
պէր թարաֆ էտիպ, էվլէնիւսէ, նիքեանը նիքեան տըր, լաքին պէ-
սիւք կիւնան իչլէր. զիրա Ալլահըն քէլամը «էթտիյինիզ վատը իքմալ
էտին» տէր: (Սալ. Խթ. 14.): Վէ Ա. Կար. Է. 5.). Հէմ օլ քիմ-
սէ սայիրինի ալտաթմազ խէթասընա կիրիֆթար օլուր. վէ պու մի-
սիլիւ հիլլէյի Ալլահըն քէլամը մէն էթմիշ տիր:

Պու սէպէպլէր իլէ օլունան նիքեանլար մէմնու տուր. լաքին
իճրա օլունանլար տախի նաֆըզ, (վաւեր) տիրլէր. էկէրչի մահէլ-
լի րէյիսի բուհանիսինէ միւրաճաաթ էտիպ պունլարըն րէֆինի հալի
իլին իսթէր, վէ ծնու իսթիհսալ էտէրսէ, հիշ պիր կիւնանը գալ-
մազ: (Տեաքիյի Ալթունի Լէկիթ, Յալ. ամմանիւթեան. 1508. Բարսա-
կան Աստուծոյ Բանալիւթեան):

ՈՒՅԷ. Բ. Նիրքեանը ֆէսիս էտէն քէէնլէմէքիւն (անվաւեր) էտէն. եանի պօշա չըգարան սէպէպլէր օն պէշ թանէ տիրլէր : Նանլըշ հալ, ահա, խըսըմըզ, ճուհա, մէգէպ ֆէրգի, ճէպը, աղիզ կարգ, նիքեան պաղը, սըրիյէթ, (խնամիլիք) սինն, էտէպի ալէնի, կիզլի նիրեան, լիագաթսըզ. գըզ գաչըրմապ : Պուհնլար ագտ օլունաճագ նիրքեանլարը ըտտ, վէ օլմուշ նիրքեանլարը ֆէսիս էտէրլէր : պուհնլարը տա պիրէր պիրէր թէֆսիւր էտէլիմ :

[illegible]

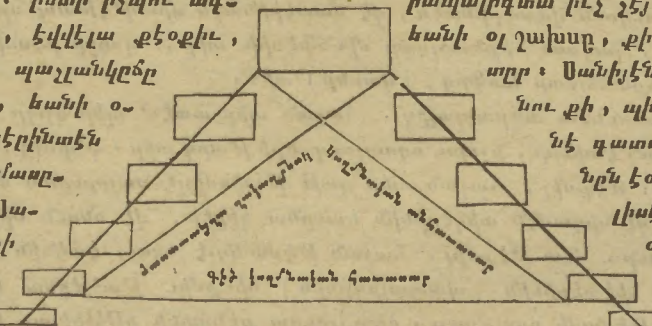
2. Հալ. հալ տեմեյիլէ, եանի պիր ատէմին ալտըղը զզպ աղատ
օլմալը, տէյիլ քի քէօլէ, եա էսիր զզղը . պու տա փէք աղ վուզու-
պուլապիլիր, չիւնքի էսիրիք տինհեանըն էքսէր թարաֆընտա լալը
օլմուչ տուր, վէ վուզու պուլուրսա օլ նիքհա՛ն անվաւեր տիր :

3. Ահա . (ուխտ) իբր տխրլիւ տիւր . րեամի . եա ալենի , վէ
դալլը րեամի . իշպու ալէնի ուխտ , եանի պիր ատէմ քէնտիւնի թէն-
ճէ մուամէլաթտան թէմիդ սաղլամագ իշին , պիր բուհանի վէ միւ-
սատտագ թարիդաթա կիրիպ անտ էտէր , վէ տիւնետան տուր օ-
լուրսա , իշթէ պու անտ նիքեհանը ֆէսխ էտէր , ամմա եէթէր քի ,
օ ատէմ միւքէմմէլ թապիր օլունան նիքեհանտա պուլունմամը օլուն .
եօղսա նիքեհանն պաղը պաղի գալըր , վէ թէքք էթտիյի զարը սալ-

ըրբը իլէ էվլէնէմէզ : Պու ահտ սէպէպի (արդելմունք ուխտի) Աւ-
լանըն էմրիլէ մի , եօղսա քիլիսէ էմրիլէ մի նիքեահը ֆէսիս էտի-
յօր , օլունան պաղը սիւալէ ճէվապ , Աստուածաբանլարըն քիմի Աւ-
լանըն էմրի իլէ տիր , քիմի տէ քիլիսէ էմրիլէ տէր : Նասըլ քի ուխտ
պահսընտա եաղաճաղըզ (ՋԼ. ՋԼԱ.) պու բէյ աղատ տըր : Լաքին
շուրապը տա սահիհ տիր քի , Ս. Քահանայապետ իզնիլէ չէրի վէ ֆէվ-
գէլատէ պիր խայր մագսէտի իչին , պիր ահտ պօղուլապիլիր :

4. Կարգ . եանի սարկաւաղըզ , վէ քահանայըզ , վէ եպիսկո-
պոսուլու տէրէճէսինի ալմըշ քիմսէ կարդ ալտըպտան սօնրա , էվլէ-
նիրօէ , օնուն նիքեահը քիլիսէ էմրիլէ հիչ տիր : Պէյնէլ քիլիսէ կի-
սասարկաւաղըզ տախի պու գապիլտէն ատտ օլունուր :

5. Խըսըմըզ . եանի ագրապալըզ . իւչ տիւրլիւ տիւր , քապի-
աքճա , րուհանիճէ , գանօնճա : Թապիլի ագրապալըզ պիր քէօքտէն ,
եանի պիր պապատան տօղուպ , կէլէն ղէվաթըն գանճա եաղընըզը
տըր , զիրա պունլար պիր գան վասէթասըլա , պիր պիրիլէ պաղը
տըրլար . իմտի իշպու ագ-
թիմէլի , էվլէլա քէօքիւ ,
լէրինին պաշանկըճը
ճէսինի , եանի օ-
սըն տիկէրինտէն
ղազ օլմաթը-
տիւր : Սա-
կըյը , քի
տէն
ատէմ-

աղապըզտա իւչ չէյ այլըտ
եանի օլ շախսը , քի սայիր-
տըր : Սանիլէն տէրէ-
նու քի , պիր շախս-
նէ գատար ու-
նըն էօլչիւսիւ
լիսէն չըգ-
օլքէօք-
չըգան
լէրին

ճառապէր զախաշնօլ
գէթ իւղմաթն գատար

գաթարը տըր : Պու չըզկը տա իքի տիր , պիրի տօղրու չըզ-
կը , տիկէրի եան եանա , էվլէլէի օլ շախսլարըն գաթարը տըր քի
տիկէրինտէն էնէր , իքինճի տէ օլ շախսլարըն գաթարը տըր , քի
քէօքլէրի պիր իսէ տէ , լաքին պիր պիրինտէն էնմէզլէր : Պու եան
եանա չըզկը . եա պիր պիրինէ միւսապի տիրլէր , եա քէօքլէրինտէն
միւսապի տէրէճէտէ եաղըն եա ուղազ օլտուգլարընտան , միւսապի
տէյիլ տիրլէր : Տօղրու չըզկըտա պուլունան գաթլէրին ագրապալըզը ,
իլլա նիհայէ գաչ տէրէճէ օլուրսա օլուն . նիքեահը մէն վէ ֆէսիս է-
տէր . եան եանա չըզկըտա օլան գաթլէրին ագրապալըզը տէօրտիւն-
ճիւ տէրէճէյէ գատար , պէյնլէրինտէ օլան նիքեահը հիչ էտէր . պէ-
չինճիտէ ճէվազ վէրիր : Քէօք կէրէք պապատան , կէրէք անատան
պաշանըր , վէ սայըլըր , վէ պու անա իսթէր մէշրու օլուն , իսթէք
նամէշրու (եանի օրինաւոր , ապօրինաւոր) եինէ գան դան տըր :

Տօղրու չըզկըտա պուլունան ատէմլէրին իւք տէրէճէտէ օլան ագ-
րապալըզը , Թապիլաթ նօմսու իլէ նիքեահը մէն վէ ֆէսիս էտէր ,
Իքինճի տէրէճէտէքի , քէզալիք ումում Աստուածաբանլարըն բէյինէ

կէօրէ : եան եանա չըզկըտա պուլունան զաթլէրին , իւք տէրէճէ ագ-
րապալըգ , այնէլ եազըն . (հաւանականագոյն) թապիաթ նօմոսու
իզթիզասընտան նիքեանը ֆէսխ էտէր . եանի գարտաշ , գըզ գարըն-
տաշընը ալմայա հիշ պիր վուզույի եօգ տուր . վէ Ալլահըն չիֆահէն
թէնպիհինտէն էօթիւրիւ մէմնու տուր . հաթտա փութփէրէսթ , վէ
այլազգի միլլէթլէր պիլէ պունա մէսաղ կէօսթէրմէմիլլէր , սայիր տէ-
րէճէլէրէ կէօրէ լէֆֆէն , վէ եէօքիւնէն տէօրտիւնճիւլէ տէկին , քի-
լիսէ նիքեանլարընը մէվսուխ , վէ նագապիլ պուլուրմուշ :

Բուհանի ագրապալըգ , վաֆթիզ սըրրընըն իճրասընտա , կնքա-
հայր օլան քիմսէ , գուճաղընա ալտըղը գըզ իլէ ագրապա օլուր , վէ
պատէհու ծնու իլէ նիքեան ագտ էտէրսէ քիլիսէ գաւաթինի անքեա-
մընճա , նիքեանլարը միւնֆէսիխ տըր . վէ վաֆթիզ էտէն , վէ վաֆ-
թիզ օլան , վէ պունուն աթալարը կնքահայր , վէ սանը , վէ պունուն
աթալարը պէյնինտէ վուզու պուլան նիքեան ֆասիխ տիր : Լաքին ,
րեսմի , վէ ալիքի սուրէթտէ , վէ կնքահայր ագիլ պալիզ օլուրսա ,
վէ չօճուղուն փէտէրինտէն , վէ մատէրինտէն միւնթէխապ օլմուշ օ-
լուրսա , վագաա նիքեանլարը միւնֆէսիխ տիր , զայրը րէսմի օլուր-
սա , նիքեանլարը նաֆըզ , (վաւեր) տիր :

Գանուճա ագրապալըգ . հաչան պիր ատէմ պիր գըզը էվլատ ,
եա օղուլ էտինիր . իշպու օղուլուգ իքի թարզ տըր . քեքմիլ , վէ Ըա-
քեքմիլ : Թէքմիլ , հաչան պիր զաթ թէմամիլլէ սայրընտա օղուլ օ-
լուր . վէ նիզամէն տիկէրինին եանընա կիրէր , վէ ծնուն միրաթսօ-
րու օլուր : Նա թէքմիլ . հաչան թէմամիլլէ օղուլ էտէնին , եանի
նասճա փէտէրինին (պապալըզընըն) հիւքմիլ թահթընա կիրմէզ ,
իշպու թէմամի օղուլուգ : օղուլուգա քէնտինի իթթիխազ էտէն ի-
լէ ագրապա օլուր . վէ պունուն իշին նիքեանլարը մէֆսուխ տուր .
պու տա քիլիսէ գայիտէսինէ մէպնի : Օղուլուգա ալան , վէ օղուլ-
լուգ . վէ պունուն էվլատլարը պէյնինտէ ագրապալըգ օլտուղու ի-
չին , թըպզը տօղրու չըզկըտա պուլունան զաթլար միսալի , վէ պէյն-
լէրինտէքի թապիի ագրապալըգ կիպի . պէյնլէրինտէ վուզու պուլան
նիքեան ֆասիխ տիր : Տէֆա օղուլուգ , վէ օղուլուգ էտէնին էվ-
լատլարը , եան եանա չըզկըտա կիպի ագրապա տըրլար . տէֆա օղուլ-
լուգ էտէնին , վէ օղուլուգ օլանըն գարըսը . վէ պունուն կիպի տէ
պունուն մուգապիլի օղուլուգ օլան վէ օղուլուգ էտէնին , եանի
պապալըզընըն գարըսը պէյնինտէ տօղրու չըզկըտա կիպի ագրապա-
լըգ հասըլ օլուպ , պէյնլէրինտէ վուզուա կէլէն նիքեանը ֆէսխ է-
տէր : Պու ագրապալըգ տա նիզամի , վէ թէմամի օլտուղու հալտէ .
եալընըզ իւք տէրէճէլէ կէօրէ տիր . նա թէմամ օղուլուգա , պապա-
լըգ իլէ նիքեան ճայիզ տիր : (Տե՛ Լէկօթ , Բարդաշան Աստուաթաթա-
թիւն Թէ՛ , 1027. Յալ Աստուաթիւն :

6. Սըհրիյէթ . (եանի խընամիլիք) , օլ եագընլըգ տըր քի , պիր

էրքէք աւտըղը գարընըն խըսըմլարըյա փէյտա էտէր, քէզա գարըսը քէնտի գօճասընըն խըսըմլարըյա. սէպէպի, գարը վէ գօճասը թէն-
ճէ պիր պիրիյէ իխթիլաթ վէ իճթիմա էթտիքլէրի իչին տիր. իշթէ
պու պապտէ Պօղոս առաքեալ (Ա. Կ. Բ. Ե. 1. 2. 3. 4.) օլ էպիտը
մէն էտիօր, քի փէտէրինին գարըսընը ալմը խտի. Իչպու սըրիյէթ
եալընըղ նիքեաճա իխթիլաթա պագմաղ, եա պիլա նիքեան, վէ զի-
նա պապընտա պիլէ իճրա օլունան իխթիլաթընտան, վէ իճթիմա-
տան հասըլ օլուր. իճթիմա էտէն քիմսէլէր, սատէ պիր պիրինին խը-
սըմլարը իլէ խնամի օլուրլար. մէսէլա Պետրոս քէնտի էչի Սրբուհի
իլէ իճթիմա էթտիլի իչին, Սրբուհինին խըսըմլարընըն հէփսի իլէ խը-
նամի օլուր. քէզա Սրբուհի Պետրոսուն քեաֆֆէյի խըսըմլարը իլէ.
լաքին Պետրոսուն, վէ Սրբուհինին խըսըմլարը քէնտի պէյնլէրինտէ
խնամի օլամաղլար, մէչուր տուր. քի խնամիլիք խնամիլիյի տօղու-
րամաղ: Պունա պինաէն տիր. քի կաթողիկէ քիլիսէտէ ուսուլ օլ-
մուչ, պա խուսուա լաթին քիլիսէսինտէ, քի Պետրոս Սրբուհիլի ա-
լըրա, Պետրոսուն պիրատէրի պուլունան Տիգրան, Պետրոսուն էչի
Սրբուհինին գըզ գարընտալը Ագապիլի շէրան ալապիլիր. զիրա Պետ-
րոս իլէ Սրբուհի սատէ պիրիպիրինին խըսըմլարընը պիրինին էօլալու
իւնտէն սօնրա, ալամաղլար: Մէսէլա Պետրոս պալտըղը պուլունան
Ագապիլի ալամաղ, նէ տէ Սրբուհի Տիգրանը ալապիլիր. լաքին Տիգ-
րան Ագապիլի ալապիլիր, զիրա խնամիլիք խնամիլիյի տօղուրամաղ:
Պետրոս Սրբուհինին ագրապալարըյա խնամի օլմուչ տէյի. Պետրո-
սուն պիրատէրի Տիգրան տախի օնլար իլէ խնամի օլամաղ: Հաթտա
տուլ պիր ատէմ, պիր տուլ գարըյը ալըր. վէ օ ատէմին օղլու տա,
օլ գարընըն գըզընը ալապիլիր. պագըսըյա:

Խնամիլիք պիր զէվճ վէ զէվճէնին մապէյնինտէ պիլէ հասըլ օ-
լուր. էկէրչի պիրի, տիկէրին խըսըմլարը իլէ, մատտէթէն իճթիմա
էթմիլ իսէ, օլ վագըթ խաթի թարաֆ էչլինտէն հագգընը իսթէյէ-
մէզ. ամմա խաթատա պուլունմայան հագգընը հէր պար իսթէր: Ու-
մուլէն, իչպու խնամիլիք տէօրտիւնճիւ տէրէճէյէ գատար, նիքեաճը
քէնն լէմ եէքիւն էտէր. մէչրու իսէ շէրիյէ մուղայիր իսէ, եանի զի-
նա իսէ, իքինճի տէրէճէյէ տէկին քէէն լէմ եէքիւն. եանի (անվաւեր)
էտէր:

Թէքրար իչպու խնամիլիք միւքիմմէլ իճթիմատէն տէյիլ քի նա
քիւմամտէն հասըլ օլուր: Տէֆա խնամիլիք սէպէպի մանխինի էկէր-
չի գարը գօճա իւղէրլէրինտէ տալէթ էթմիլ իսէլէր. պիր պիրինտէն
հագգ իսթէյէմէզլէր, պու տա էկէրչի պիրինճի, վէ իքինճի տէրէճէ-
տէ խըսըմլար իլէ իխթիլաթ օլմուչ իսէ, հասըլ օլուր. տէյիլ իւչիւն-
ճիւ վէ տէօրտիւնճիւ տէրէճէտէ ագրապա պուլունանլար իլէ: (Տը-
բիդէրէ-Եւսեփոս . Զէս . 24. Կանոն 4.) : Իմտի օ քի իքի գըզ գա-
րընտալ իլէ: Եախօտ անասը, վէ գըզը իլէ: վէ պունա միւմասիլ

պունդարն պիրիսլիլէ Էվլէնէմէզ • Էվլէնէն նիքեանը ֆասիխ (ոչինչ)
տիր • (Տէ՛ւ Ս. Լէկօրէ Աւֆնա Բարդուէն • Թիւ 1070. 1075. 1069) •
Պու մէմնուաթ քիլիսէ թէնպիհինտէն տիր • (Տէ՛ւ Կոբէ Բարդուէն
Ասորու Բարդուէն Թիւ 1507—8—9—10—11 • Եւն •)

7. Էտէպի • ալէնի խնամիլիլին պիր տիւրլիսիւ ուն , եադընլըզ ,
եա ագրապալըզ տըր • քի իճրա օլունան ըէսմի նըշանլամատան , վէ
սահիհ նիքեանտան , եանի միւքէմմէլ օլմայան նիքեանտան քի նըշան-
լը էրքէկին նըշանլըսըն խըսըմլարը պէյնինտէ • քէզա զըզըն • վէ
նըշանլըսըն խըսըմլարը պէյնինտէ հասըլ օլուր , ըէսմէն իճրա օլու-
նան նըշանտան հասըլ օլան ալէնի հազըզ էտէպ թէսմիլլէ օլունուր ,
վէ պիրինճի տէրէճէյէ գատար քիլիսէ թէնպիհի իլէ նիքեանը ֆէսի
էտէր • լաքին էկէրչի սահիհ նիքեանտան հասըլ օլուրսա , իշպու ա-
լէնի հազըզ էտէպ տէօրտիւնճիւ տէրէճէյէ տէկին նիքեանը մէն էտէր •

8. Ճունհա • ճինայէթ , եանի պիր ատէմ քի տիկէր Էվլի օլան
պիր գարրըն գօճասըն • եա էօլտիւրիւր • եա օլ գարը իլէ ֆիլիլիչէ-
նի իճրա էտէր , եա հէմ գօճասըն էօլտիւրիւր , հէմտէ գարըսը իլէ
ֆիլիլիչէնի իճրա էտէր պատէհու քէնտիսինի ալմազ իչին , վատ էտէ-
րէք , վէ գարը տա պունու գապուլ էտէրսէ • Պու ճինայէթ օլ միսլիլի
նիքեանլարը մէն վէ ֆէսի էտէր , քի մագստէլէրինէ մուվաֆֆազ օլա-
մայըպ , պու ճինայէթլէրտէն վազ կէչսիլլէր • (Տէ՛ւ Լէկօրէ 1037) •

9. Մէզհէպ իխթիլաֆը • եանի պիր քրիսթիյան , քրիսթիյան օլ-
մայան պիր քիսմէ իլէ Էվլէնմէք մուրատ էտէրսէ • նիքեանը քէէն լէմ
եէքիւն հիւքմիւնտէ տիր • Պիր գաթօլլէք պիր հերետիկոս քիմսէ իլէ
Էվլէնիւրսէ նիքեանը քէէն լէմէքիւն տէյլլ • անճազ նիզամսըզ (ապօ-
րինաւոր) խաթալը տէմէք օլուր •

10. Ճէպր • եանի ճէպրէն նիքեան , եա զըզա խէվֆ վէրէրէք , հէմ
աղըր խէվֆ • եանի էօլլիւմ թէհլիքէսի վէ մանէվի էօլլիւմ • եանի աղըր
տէրէճէտէ իթիպար գըրկընլըզ , քի էօլլիւմէ պէրապէր տիր • իշպու
ճէպր , օ միսլիլի նիքեանը մէն էտէր , վէ հիչ հիւքմիւնտէ թուլթար •

11. Պաղը նիքեան • Էվլի օլան քիմսէ , գարըսըն թէրք էտիպ ,
տիկէրիլլէ Էվլէնիւրսէ , եախօտ պիր գարըսը օլուպ , օնուն սաղըղըն-
տա տիկէրի իլէ Էվլէնիւրսէ , օնուն նիքեանը միւնֆէսիխ տիր • չիւն-
քի Ալլահն թէնպիհինտէն մէմնու տուր • չիւնքի նիքեանըն պիրլի-
կինէ , վէ մագպուլիլէթը խասիլէթլէրինէ մուղապիր տիր •

12. Նաչ , սին • եանի հատտը պիլուղէ զէվճին , եա զէվճէնին
վարմատան նիքեան վուգու պուլուրսա • օլ նիքեան մէֆսուխ տուր •
քէզա տիվանէլիք խուսուսոնտա վուգու պուլան նիքեան • Զէվճէր-
տէ պու եաչըն գարարի գըզլար օն իքի եաչընտա օլմալարը , վէ օղ-
լանլար հիչ օլմագսա օն տէօրթտէ • Փագաթ էկէրչի , եաչլարընը
գուսուրուոնու թապիաթլարընըն քէօթիլիլիլի իքմալ էտէրսէ , օն-
տան Էվլէլ նիքեան ճայիզ վէ նաֆըզ (վաւեր) տիր •

13. Կիզլի նիքեան . նասըլ քի շարգոտա քահանայ օգուսասը իւլէ նիքեանը թէրսիմ, վէ իճրա էտէր . զարպտա տախի պիր քեանին իլէ իքի շահիտի շէրի օլտուն, մութլադ հազըր պուլունմալը քի, նիքեան իճրա օլունա պիլսին . պունլարըն օլմատըղը հալտէ օլ նիքեան քէէնլէմ հէքիւն տիւր . Զէվճ վէ զէվճէ օլ նիքեանըն ազտընա նագապիլ տիրէր . Տրիտէնդեան սինօթու պէօլլէ իլան էտէր : Սինօթուն պուզարարը հէր նէրէլէրտէ իլան վէ դապուլ օլունմուշ իսէ, օրալարտա օլան կիզլի նիքեանլար, քէէնլէմ հէքիւն տիւր . իլան օլունմայան մահալլէրտէ նիքեանլար նաֆըզ տըրլար . Փագաթ շարգ քիլխէլէրի ուսիւ վէ իթիգաթը դատիմէլէրինէ պինաէն, քահանայսըղ նիքեան ֆահլէյէթ աոտ օլունուր . վէ ճէզասը վար տըր . թէէտիպ օլունուր : Շարգըն աոտէթի պէօլլէ տիր :

14. Լիյագաթսըղլըզ . եանի զէվճ վէ զէվճէ նիքեանըն իգթիզասընտան օլան թէնճէ իճթիմալէրի, վէ Ս. Լիկօրիյէ կէօրէ, իճթիմա օլուպ, թօխում սաշըլամամասը աոտ օլունուր . դարըտա միւզալիգալը մահէլ, էրքէքտէ պէրուտէթը հալ . իքիսինտէ տէ աոտմի վէ շէր իմալ, վէ տէ խատըմլըզ նիքեանը մէֆսուխ էտէրլէր, վէ թութարլար . Փագաթ պունլարըն տա շէրայիթի վար տըր . էվվէլա, իշպու իլլէթ մալլում օլմալը . սանիյէն գապլէլ նիքեան զէվճ եա զէվճէտէ մէվճուտ օլմալը . սալիսէն, մուգիմ, տայիմի իլլէթ օլմուշ օլմալը, ըսալիէն իշպու լիյագաթսըղլըզ, եա թապիի օլմուշ օլուր, եա սէնաաթ իլէ, եախօտ սէհլըպաղլըզ . եա շէյթանըն մէն էթմէսի իլէ տէ օլապիլիւր . խամիսէն ումուսի եա մախսուսի եանի եա ումուսէն հէր աոտմէ կէօրէ, եախօտ պիր դարընըն պիր օլ աոտմէ կէօրէ, տէյիլ սայիրլէրինէ կէօրէ լիյագաթսըղ օլմասը :

Իշպու նիքեանտան էվվէլ օլան լիյագաթսըղլըզ, եախօտ տայիմի օլան ումուսի, վէ մախսուսի օլան իլլէթ, նիքեանը քէէնլէմ հէքիւն հիւքմիւնտէ թութար . ամմա մուվագգաթ օլան, վէ պատէլ նիքեան զունուր էտէն լիյագաթսըղլըզ նիքեանը հիշ պիր փազըթ պօղամազ : Զիւնքի նիքեանըն իքմալի հազըրէսի նիքեանըն աալընտան սալըլտազ . վէ գապիլ քի սօնրա իճրա օլուր . գանուսնճա իւշ սէնէ թէճըլպէ իլէ չօլլարը էվվէլ պի գուտրէթ, սօնրա զի գուտրէթ օլուրլար, թէճըլպէտէն սօնրա իլլէթ եինէ պաղի գալըրսա, օլ վազըթ իլլէթ տայիմի օլուր քի, նիքեանը հիշ օլմամըշ մագամընտա թութար :

15. Գըզ գաշըրմագ . ֆէզահէթի նիքեանը մէն, վէ ֆէսխ էտէր . լաքին էվվէլա գաշըրլան գըզ պիր մահէլտէն տիկէր մահալէ գաշըրլըմըշ օլմալը, սանիյէն նիքեան էթմէք մագսէտի իշին գաշըրլըմըշ օլմալը . սալիսէն գաշմայա գըզըն ըիզասը օլմամալը : Օլ վազըթ նիքեան օլուրսա, քէէնլէմ հէքիւն տիւր . պունուն մօւզայիրինտէ իսէ նիքեան ֆասիխ տէյիլ տիր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՆԻՔԵԱՀԸ ՄԷՆ ԷՏԷՆ ՍԷՊԷՊԼԵՐԻ ՎԱՋ ՈՒ ՆԱՍՊ ԷԹՄԷՑԷ
ՔԻԼԻՍԷՏԷՐԻ ՊՈՒԼՈՒՆԱՆ ՀԻՒՔԻՒՄԷԹ ՎԷ ՍԷԼԱՀԻՑԷԹ ԻՒՋԷՐԻՆԷ

ՈՒՐ . Զաթէն պալատէ քրիսթիան նիքեանընն սրբ օլտուղու
նու պէյան էթտիք : Մատէմ պու նիքեան սրբ տըր , տէմէք քի դայ-
րի չէրի օլան նիքեանլարտա պու սրբըր մէն էտէն սէպէպլէրի ան-
ճազ քիլիսէնին իրայէ էթմէյէ հազգը սարիհի վար տըր : Պունու բը-
րօթէսթան ինքեար էտէր . սէպէպի , չիւնքի նիքեան սատէ պիւր
տիւնեավի մուգավէլէ տիւր տէյի իտտաա էտէր : Պիզ պալատէ նի-
քեանըն սրբ օլտուղունու . վէ իշպու նիքեանտա լութֆուն վէրիւ-
տիլինի , վէ պու լութֆ նիքեանըն աղըր վազիֆէլէրինի լայըզը վէճի
իւզէրէ իճրա էթմէք իչին . վէ նիքեանտան նէշաթ էտէն տիւր-
լիւ տիւրլիւ ֆէլաքէթլէրէ թահամիւլ էթմէք իչին վէրիւր օլտու-
ղունու պէյան էյլէտիք : Տէմէք քի սըրբ տըր , հէմ էօյլէ տէ պիւր
սըրբ տըր քի , մութլազ մուգավէլէ համիլ վէ շամիլ պիւր սըրբ տըր :
Տէմէք քի , նիքեան քիլիսէնին բուհանի հիւքմիւ թահթընտա պուլու-
նան պիւր քէյֆիլէթ տիւր . եանի պու նիքեանըն մատտէսի մէշրու ,
եախօտ նամէշրու պիւր մատտէ մի տիւր . պու քէյֆիլթ տէ քիլիսէնին
հիւքիւմէթլինտէն մէնութ , վէ օնա բաճի պիւր մատտէ տիւր :

ՈՒԹ . Քրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտիսի (Մարթ . ԺԹ . 9 : Մարթ . Ժ
Ղաւ . ԺԶ . 18 : Վ Պօղոս առաքեալ Հառ . Է . 3 : Ա . Կորն . Է . 10) : Նի-
քեան պաղընըն մանի սէպէպլինի իճատ , վէ իրայէ էթտի , վէ մու-
ճիպլինճէ Պօղոս առաքեալ օնու իլան էթտի : Քրիստոսուն վէ առաք-
եալըն պու սէօղլէրինտէն աչըզ կէօրիւնիւր քի , նիքեան պաղըր նի-
քեանըն քիմսէյի սայիւր պիւրիլլէ էվլէնմէտէն մէն էտէր . մատէմ պիւր
թէն օլտուլար , օլ պիւր թէն պիւր վիճուտ օլտուղու իչին , դայըր
թազսիմ դապուլ էտէմէզ , քի դայըրսընա տախի իլհազ օլապիլսին .
եախօտ թազսիմ օլապիլսին :

Հէմ Քրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի նասպ էթտիլի էսրարըն սուրէ-
թի լայըզէտէ իճրասընը , վէ իտարէսինի քիլիսէյէ վէրտի : (Ա . Կորն .
Դ . 1 .) « Ինսանլար պիղլէրի էօյլէ պիլսինլէր , Քրիստոսուն մէէմուր-
լէրի վէ Ալլահըն էսրարընըն պին պաշըլարը » : Թէքրար . (Գ . 9 .)
« Զիրա Ալլահըն մուայէթ մէէմուրլէրիլլի » : (Գորն . ԺԳ . 2 .) « Հա-
շան բապալըն խըզմէթինէ տէվամ էտէր իտիլէր . վէ փէրհիզ թու-
թար ըտըլար , աղիզ բուհ տէր . պանա Բառնաքասը վէ Սօղոսու ,
(եանի Պօղոսու) սէչին օլ մէէմուրլէլէթէ , քի պէն օնլարը Հաղըրմը »

չըմ . . . » : Վէ (Զ. 6.) հէտի սարկաւազլարն ինթիխապ օլմասը ,
 վէ Առաքեալլարն պունլարն իւղէրինէ էլ գօյմասը : Վէ (Ա. Տէյ.
 Գ.) եպիսկոպոսլար վէ սարկուազլար . նէ թարղ առէմէր օլմալա-
 րը , վէ նէ քէմալէթ իլէ մէէլուֆ վէ միւղէյէն օլմալարը : Վէ (Ա.
 Տէյ. Ե. 22.) « Զար չափըդ պիրինին իւղէրինէ էլ գօյուպ կիւնահլա-
 րնա հիսսէտար օլմայալն : Վէ դործ . (Ե. 28.) սիւրիւյիւ կիւթմէք
 վէ չօպան վէ նաղըր օլմադ : Վէ պու միսիլլիւ մէէմուրիյէթլէրին
 հէփսի քիլիսէ մէէմուրլէրինէ բաճի , վէ խիթապ օլարադ , քիլիսէ տէ
 սէլահիյէթլին , վէ իմթիյաղըն օլտուղունու կէօսթլէրլէր , վէ Բրիս-
 տոսուն էսրարընըն քեաֆֆէսինէ , նասըլ քի նիքեան սըրըրնա տա-
 խի , հանկը մատտէլէրին մէրի օլաճաղընը , եալընըդ քիլիսէ մէէմուր-
 լէրի թախսիս էաէճէք տիրլէր : Քէզա Հերովդէս Յովհաննէս Մկրտի-
 չին պաշընը քէստի իսէ , պու սէպէպէ մէպնի իտի : (Դ. Գ. Զ. 17.
 18.) Տէմէք քի , քիլիսէնին հիւքիւմէթի վար տըր . վէ պու հիւքիւ-
 մէթ Բրիստոստան վէրլմիշ տիր . վէ պու հիւքիւմէթէ իսթինատէն
 քիլիսէ մէէմուրլէրի , շու նիքեանըն իչինտէ , շու զաթ շէրի մատտէ
 օլմադ . պու զաթ նիքեան օլապիլիր , տիկէրի օլմադ . տէմէյէ հաղ-
 դը սարիհի վար տըր : Վէ Պօղոս առաքեալ պունա պինսէն խընամի-
 լէք , վէ ագրապալըդ նիքեանըն սէպէպի մանիսի տիր տէյի , իլան
 էթտի . վէ պու սէպէպէ մէպնի օլ կորնթոսլու , քի փէտէրինին ֆա-
 միլեալընը մուղայրիի նօնոս ալմըշ իտի . Պօղոս առաքեալըն , վէ քի-
 լիսէնին ճէզալընա ուղըրատը : (Ա. Կորն. Ե. 1. 4. 5. Եւն) . « 0 մի-
 սիլլիւ ֆէնա քիմսէյի Յիսուս Բրիստոս էֆէնտիմիզին վէ պէնիմ իս-
 միմ իլէ թօփլանըպ , շէթմանա թէալիմ էթմէլի սինիզ » : (13) « Բար-
 ձէք զչարն 'ի միջոյ ձերմէ . ֆէնայը իչինիզտէն գալտըրըն » : Պօղոս
 առաքեալ օ միսիլլի նիքեանը մէն էտիյօր . զինա թէսմիյէ էտիյօր ,
 հէմ էօյլէ պիր զինա քի , փութփէրէսթլէրտէ պիլէ էմաալի օլմամըշ
 տըր : Քիլիսէ նիքեանը լաղլ էտէն պու էսպապը , թա պիտայէթի
 թէշքիլլինտէն պէրի իսթիմալ էյլէտի , վէ հալա էյլէմէքտէ տիր :
 Պունու պիղէ Ալլահն շիֆահէն քէլամը էօյրէտիր . վէ քիլիսէնին
 պու հիւքիւմէթի իւղէրինէ հիշ պիր հերետիկոս շէքը վէ չիւպնէ էթ-
 մէմիշ իքէն , Լուլթէր վէ Գալլին բրօթէսթանըդ սէրկէրտէլէրի չիւպ-
 հէ էյլէտիլէր :

Պու տէտիյիմիզէ մուվաֆըդ ազիդ հայրապետլէրին թահրիրաթը
 վար տըր : Ս. Իգնատիոս վիպ (' ի Եւրէն . առ Պօղէկարպոս) շէօյլէ եա-
 զար . « Եագըշըր քի կիւվէյիլէր վէ կէլիւլէր եպիսկոպոսուն բէ-
 յի իւղէրինէ նիքեան օլսունլար քի նիքեան , տէյիլ շէհիլէթ իչին ,
 իլա Բրիստոս իչին օլմուշ օլսուն : Քէզալիք Յուստինոս վիպ , պէօ
 միւք մաղիրէթ թահրիրաթընտա (Apologia major) » : « Նասըլ
 քի իքի քէրրէ իհսան նօնոսու իւղէրինէ էվլէնէն քիմսէլէր . . .
 պիլիմ միւսէրրիսիմիզին ինտինտէ կիւնահքեար տըրլար » տէր : Տէր .

տուղիքանոս (Յաւ. պատմ. Գլ. ԺԳ.) « Աէ տիւրանէրտէ կիւղէ-
յիւերէ թաճ կիւտիրիւէր. պունուն իչին փութփէրէսթէր իլէ էվէն-
մէյելիմ քի, օլմայա պիզի փութփէրէսթիլէ գաստար կէօթիւրսին-
լէր. ծնտան քի նիքեանլարը պաշլանըր » : Պու Նէ տէմէք տիր, եա-
նի իսթիլաֆը մէղհէպ նիքեանլարըն պատէհու լալը էտիճի պիր սէ-
պէպի օլտու Պէլլարիմնոսուն տէտիլի կիպի. քի Պօղոս առաքեալ
պիլէ փութփէրէսթիլի թէրք էտէն զէվճ վէ զէվճէնին, պիրիսի քը-
րիսթիյան օլուպ, մուհապպէթ իլէ պիր պիրիլէ կէչինմէք իսթէմէղ-
սէլէր, ազատ տըրլար, քիմէ վարըր սալար վարսընլար տէյի, իլան էթ-
տի : Գիլիսէ սինօթլարընտա պու էսպապը մէնիլէյէ տայիր, նիչէ գա-
րարլար վէրիտի : Պիլ ֆարզ Իւլլիւպէրիթեան սինօթուհտա (Կառն. 61.) « Հէր քիմ քի գարըսընն վէֆաթընտան սօնրա պալտըզընը (եանի
գարըսընն զըզ գարընտաշընը) ալմըշ օլուրսա, վէ պու տա (եանի
ալտըզը գարը) քրիսթիյան իսէ, պէշ սէնէ հաղորդութիւն ալմատան
մահրում օլուն. էկէրչի խասթէլէք լուզում կէօսթէրիպ ծնա սէրիան
(քրիստէ իլէ) պարըշտըրմազ իգթիզա էթմէզսէ » : Նէքսար սինօթուհ-
տա քէզալիք. քի 314 տէ թէճէմմիւ օլտու. (Կառն. 3.) պու կիպի գա-
րար վէրիտի : « Պիր գարը իքի գարընտաշա նիքեան օլմուշ օլուրսա
վէֆաթընա գատար իէտտ օլունսուն. լաքին էօլէճէք տէրէճէ տէ
հասսէլ մէրհամէթ. էկէրչի չիֆա պուլտուղունտա, իչպու պիրէպ-
մէնին պաղընտան վազ կէչէճէլինէ սէօզ վէրիսէ, նէտամէթ (ապա-
խարհանք) սէմէրէսինէ միւսթահազգ օլուն. » (Աւ. Հարալէն Եփ-
ճէպէն. Եփ. Ա. 282.)

Պիր սէրասքէր օրտուսունա տիւզէն վէրիլինտէ պաղը մէճուլ
էլ էհվալ. վէ պի մէճալ քէսանը օրտույա չայան կէօրմէյալ ծնլարը
սաֆիքը աքէրիտէն իխրաճ էտէրսէ հագզը վաճ մը տըր հօգ մու-
տուր : Հա քէզա Գրիստոսուն քիլիսէսինին տէ Ալլանն էսրարընա
հանկը մատտէ չայան, վէ հանկընա չայան օլտուղունու այըրտէթ-
մէք կէօրմէք, վէ մուճիպինճէ իչպու քէնտիսինէ մուհալիլէ էսրա-
րը իճըս էթմէք վազիֆէսի տիր :

ՈԾԱ. Վէլհասըլ քիլիսէյէ վէրիլէն պու հէր հիւքիւմէթ տին պա-
պը տըր. Տրիտէնդեան (Կառն. 3. 4. 7.) չէօյլէ հազար. « Հէր
քիմ, Ղեւտացիլէրտէ պէյան օլունան սատէ ագրապալըզ վէ խընա-
միլիք տէրէճէլէրի նիքեանլ մէն վէ լալը էթմէյէ միւզթէտիր տիր-
լէր. նէ տէ քիլիսէ պունլարըն պիրիսինէ իղին վէրէպիլիր, եալտ-
քի, մէն էթսինլէր, եա լալը էթսինլէր, սայըր չօգ մանիլէրի թէյ-
սիս էտէմէզ տէրսէ, նզովեալ օլուն » : (4.) « Հէր քիմ տէրսէ նի-
քեանլ լալը էտէն էսպապը թէէսիս էթմէյէ քիլիսէնին սէլահիլիթ
հօգ տուր, նզովեալ օլուն » : (Կառն. 12.) « Հէր քիմ տէրսէ
նիքեան խուսուսլարը քիլիսէ հաքիմէրինէ մէնութ տէյիլ տիր. նի-
զովեալ օլուն » : Եյի տիգգաթ էթմէլի, քիլիսէյէ վէրիլէն իչպու

հիւքիւմէթ տին պապը տըր , լաքին պու հիւքիւմէթին իսթիմալի եա-
սօտ պու հիւքիւմէթին իսթիմալ էտէճէք մատտէսի , գապիլի թաղ-
էրի օլապիլի , վէ պազը էսպապը նասպ էտէր . պաղըսընասա ի-
ղին վէրի օլտուղու , քէնտի րէյի ալիսինտէն մէնուլ տուր . մահա-
լինէ , վազթընա , վէ լուզումինէ կէօրէ պուհլարըն պազըլարընա ի-
ղին վէրի . պազը տա վէրմէզ . պու քէնտի րէյինէ մուհալվէլ տիր .
տրենհալի հէր հիւքիւմէթ իսթիպտալ գապուլ էտէր . ամմա քիլիսէ
հիւքիւմէթի իսթիպտալ գապուլ էթմէզ , չիւնքի մուզթաղի , վէ քի-
լիսէյէ տայիմա տրենհա սօնուհա գատար լազըմ տըր : (Ա .)

ՈՅԲ . Խիւլասէ էտէրիզ , քրիսթիյան նիքեանը աղիզ սըրըլարըն
պիրիսի տիր . ծնու քի Լութէր (Յադ. քերուհեա Բաթեւադոյ իթեպըն-
դա) , վէ քէզալիք , Գալվին ինքեար էթտիլէր . վէ ծնու անճազ , վէ
սատէ տրենհալի , վէ փօլիթիզի պիր մուգալէլէ թէսմիյէ էթտիլէր .
վէ պու էսպապա մէպնի , նիքեան խուսուսաթընը սայիր մէվատտը
տրենհալիյէ միսալի հիւքիւմէթի ճիսմանիյէյէ այիտ տիր տէյի , իտ-
տաա էթտիլէր : Լաքին իպրազ , վէ իրաէ էթտիյիմիզ տէլայիլի գա-
վիյէտէն միւպէյէն տիր քի , նիքեան աղիզ սըրը տըր , վէ նիքեան
քիլիսէյէ այիտ տիր . ծնուն իչին տէ գանղը մատտէ նիքեանա շայան
վէ գանղըսը նիքեանա նաշայան օլաճաղը քիլիսէնին րէյինէ հէվալէ
օլունմուշ տուր : Վէ նիքեան տա մանի սէպէպլէրի , վէ լապի էտիճի
էօղլըլէրի թէէսիս , վէ թաստիզ էթմէյէ հազըզ վար . պու տին պա-
պը տըր . կաթողիկէ քիլիսէնին խարիճինտէ սէլամէթ օլամազ մէպ-
տայի ումուսիսինէ մէպնի տէրիզ :

ՈՅԳ . Պու սուրէթտէ , նասըլ քի կաթողիկէ քիլիսէտէն քրիս-
թիյան օլմայան քիմսէ իլէ ազաը նիքեան էթմէք պիր քրիսթիյանա
մէմու իսէ . (Տէա . Գ . 10 .) « Հերետիկոս քիմսէտէն գաշ » . քիլիսէ
պու էճիլտէն հերետիկոս միլլէթլէր իլէ , եանի Յակոբիկեան , Ատո-
րի , վէ Բրօթէսթան միլլէթիլէ տալիս ազաը իզտիվաճ էթմէյի մէն
էտէր : (Ա . Կ . Է . 39 .) « Եթէք քի րապալ իլէ էվլէնսին , քիմ-
իսթէրսէ » . հերետիկոս իլէ օլան նիքեան րապալ իլէ օլամազ . վէ
վուգու պուլտուղունտա ծնու հիշ , եանի (անվաւեր) թուլթմաղսա
տա , դայըր ճայիզ (ապօրինաւոր) ատտ էտէր , վէ էկէրչի պազը մա-
հալլէրտէ բուէսսալը բուհանի եախօտ ֆափա հաղրէթլէրինին իզնի ,
վէ իրատէսի իսթիհասալ օլտուղունտա շուրուլու լազըմէ իլէ իլլին
վէրիլի , եանի րաֆըզըլար թարաֆը , գաթօլիք թարաֆընա մէզէպ-
ճէ պիր կէօնէ միւտալէլէ . վէ միւմանաաթ էթմէյէճէք , վէ էվլատ-
լարընը կաթողիկէ մէզէպլինտէ թէրպիյէ էտէճէք . վէ ային ու ա-
տէթինին իճրասընտա գաթօլիզ թարաֆընա րաֆըզը թարաֆընտան
հիշ պիր կէօնէ մանի օլմամասընը , րաֆըզը թարաֆը միւլթանիւտ
օլաճազ օլուրսա , բուէսսալը բուհանի , եախօտ քիլիսէյի րէսուլի
հասպէլ լուզում պու միսիլլիւ նիքեանլարա նատիրէն ճէվազ վէրի :

ՈՅԴ . Հերձեալ միլլէթլէր իլէ գաթօլիքլէրին իզտիվաճը , քէզա
շուրութու մէղքիւրէ իլէ թահամմիւլ վէ թասսիգ օլունուր . լաքին
նասըլ քի հերձեալ , եանի կաթողիկէ քիլիսէտէն ալրըլմըշ (քի պէյ-
նէլնաս քէնտիլէրինի խաջապաղտ թէսմիլէ էտէրլէր) միլլէթլէրին վէ
րաֆըզը միլլէթլէրին պէյնիստէ պէօլիւք ֆէրդ , վէ զըտտիլէթ վար
իսէ կաթողիկէ քիլիսէ , հերձեալ միլլէթլէր իլէ ինթիլաթա տահա
զօլայլըդ իլէ իզին վէրէպիլիւր . Օնու քի ըաֆըզը միլլէթլինէ վէք
կիւճ , վէ զարուրէթ հալտէ թահամմիւլ էտէր : (Տե՛ս Բերբէ՛տէ հո-
տա՛յ Ահմա՛տ-Մեհմե՛տ Գը Դ :)

ՕՆ ԱԼԹԸՆՃԸ ՖԱՍԸԼ

ՍՕՆ ԵԱՂԼԱՆՄԱ ՍԸՐՐԸ , ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄ ԻԻՋԻՐԻՆԷ

ՈՄԵ . Վ ԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄՆ , ԵԷՆԻ ԿՆՏՐՆ ՎԻՐ ՍԸՐՐԸ ԽՐԸ , ԿԷՄ ԽՆԱՆՆԸՆ ՃԱՆՆՆԱ ՍԷԼԱՄԷԹ , ԿԷՄՈՒ ԽԱՍԹԵՅԷ ԹԵՆՃԷ չԻՓԱ ՎԷՐՄԷՔ ԻՅԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՓԷՆՍԻՄԻԳՈՒՆ ԻՃԱՍ ՕԼՈՆՄՈՆՆ ԽՈՒՐ . քԻ , ՍՕՆ ՄԵՐԷՃԷ ԽԱՍԹԷ ՕԼԱՆ ՔՐԻՍԹԻՅԱՆԼԱՐԱ ԱՂԻԳ ԵԱՂԸ ՄԷՍԻ ԷԹՄԷՔ ԻԼԷ , ՎԷ ՄՈՒԼԱ ԷԹՄԷԼԻԼԷ ՎԷՐԻԼԻՐ : ՊՈՒ ՍԸՐՐԸ ՄԱԽԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՆՔ , ԿԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ , ՎԷ ԱԿԱԿ ՍԸՐՐՈՐԸ ԿԻԱԿԻ ԱԻՐ ԱՄԷՄԷ ԹԷՔՐԱՐ ԱԷ ԹԷՔՐԱՐ ՎԷՐԻԼԻՐ :

ՊՈՒ ՍԸՐՐԸՆ ՍԱՅԻՐ ՍԸՐՐՈՐԱՐ ՄԻՍԱԼԻ , ԿԷՏՆԱԿԷՏՆ ԻՍԻՄԷՐԻ ՎԱՐ ՄՐԸ . ՄԱՍՏՈՒՆՍԻՄՈՒՆ ԻՍԻՄ ԱԼԱՐԱԳ ԱՂԻԳ ԵԱՂ , ՄԻԱՎԱՐՔԻՔ ԵԱՂ , ԱՂԻԳ ԵԱՂԼԱՆՄԱ , ԵԱՂ ՍԸՐՐԸ , ՄԻՍՈՒ ԹԵՄԻԼԵՅ ՕԼՈՆՈՒՐ : ՊԱՂԸ ԿԷՄ ՄԱՍՏՈՒՆՍԻՄ , ԿԷՄ ՄԱԳԱՄՆՆԱ ՆԻՍԱԿԷԹԷՆ ՏՆՄԵԼԱՍԻ ԵԱՂ ԻԼԷ ՄՈՒԱ ՄԷՆԻՐ . ՅԱԿՈՐՈՍՏՈՒՆ (Ե .) ԵԱԳՄԸՂՆԱ ՄԷԱՆԻ : ՊԱՂԸ ԱՂՈՒ ՍԸՐՐԸ ԱԼԱՆ ԽԱՍԹԷՄՈՒՆ ԻՍԻՄ ԱԼՐԸ . ԽԱՍՔԻԼԻՔ ԵԱՂԼԱՆՄԱՍՐ : ՊԱՂԸ ՄԱ ԱՍԱՅԻՐ ՍԸՐՐՈՐԱՐՄԱ ԻՃՐԱ ՕԼՈՆԱՆ ԵԱՂԼԱՆՄԱԼԱՐԱ ՄԻՆԱՍԻԱԿԷԹԷՆ , ՎԷ ԽԱՍԹԷՆԻՆ ՍՕՆ ՍԱՍԹԼԱՐՆՄԱ ԻՃՐԱ ՕԼՈՆՄՈՒԴՈՒ ԻՅԻՆ ՍՕՆ ԵԱՂԼԱՆՄԱ ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄՆ ԹԵՄԻԼԵՅ ՕԼՈՆՈՒՐ : ՊԱՂԸ ՄԱ ՍԷՄԷՐԷԼԵՐԻՆՍԻՄՈՒՆ ՃԱՆ ՎԷ ԹԷՆ ՄՈՒԼԱԻՃԷՍԻ , ՍՕՆ ԱՎԱՐՔՂ ՎԱՍԵՐԱՍՐ , ՎԷ (ՎԵՐՋԻՆ ԿԱՇՄՈՒԹԵԱՆ ՄԻՐՈՅ) , ՎԷ ՍՕՆՈՒՄՄԱ ՈՒՄՈՒՄԻ ԱՎԱՂԽԱՐԱՆՔ , ԹԵՄԻԼԵՅ ՕԼՈՆՈՒՐ :

ՈՄԶ . ՊՈՒ ՍԸՐՐԸ ԻՆՔԵԱՐ ԷՄՈՒՆ ՐԱՓՐԸՂԱՐ ՎԷ ԿԵՐՃՈՒԱԾՈՂԱՐ : ԷՎԻԼԷԱ , ՊԷԼԼԱՐՄԻՆՈՍ , ՎԷ ԿՈՒԽՈՒՆ ԿԱՐՄԵՂԱԼԸ ԿՐՈՆԱԼՈՐ , ՎԱԼՄԵԱՆԼԱՐԸ ՏԱԼԷՏՈՍ ՐԱՓՐԸՂԱՐ ՍՐՆՐՓՐՆԱ ԽՈՒՍԱԼ ԷՄԵՐԻԼԸ . չԻՆՔԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄՆ ՍԸՐՐԸ ՕԼՈՒԴՈՒՆՈՒ ԻՆՔԵԱՐ ԷՄԵՐ ԽՈՒԼԸ : ԼԱՔԻՆ ՆՈՒԼԱՐԸ ՄԱ ԱՂՈՆԼԱՐԸ ԽՈՒՍԱԿ ԷՄԵՐԻԼԸ , ՆՈՒ ԹԱՐԳ ԻԼԷ քԻ , ՎԱԼՄԵԱՆԼԱՐ , ՄԵԼԻՒ ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄՆ , ԻԼԱ ԵԱՂՆՆՈՒ ՕՐԿՆՈՒԹԻՒՆՈՒՆՈՒ ԳԱՂՈՒԼ ԷԹՄԷԳ ԽՈՒԼԸ , ՍԱՆԻԼԵՆ , չԻՆՔԻ ԱՂՈՒ ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄՆԱԿԱՂԸ ՐԱԿԻԱԿԵՐԻՆ ԻՐԹԻՔԵԱԿՆՄԱՆ ԵԱԼՐՆՈՂ ԱՍԿԱԿՈՒ ՍԷՐՎԷԹ ՔԻՄԵԼԷՐԷ , ԵԱ ԿԻՅ ՕԼՄԱԳԱՍ ԱԻՐ չԻՓԹ ԽՆԷԿԻ ՕԼԱՆ ՔԻՄԵԼԷՅ ՎԵՐԻՐ ԽՈՒԼԸ , ԱՂԱՐՄԱ ԱԻՐ ՆՈՒ ՐԱԿԻԱԿ ԱՂՈՒ ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄ ԻՃՐԱՍՐՆՄԱ ԿԷՐ քԷՍԷ ԱԻՐ ԻՆՃՐԷԹԻ ՄԱԳԹՈՒԼ ԻԼԷ ՎԷ ԱԻՐԵՐ ԱՄԷՄ ՄԷ ԱՂՈՆԱ ՄԱԽՄՈՒՆ ԱԿԱԼ ՄՈՒՄՈՒ ՎԷՐԻԼԻՄԷԼԻ քԻ , ԻՃՐԱ ՕԼՈՒՆ ՄԵՐ ԽՈՒԼԸ : ՎԱԼՄԵԱՆԼԱՐ ԵԱԼՐՆՈՂ ԱՂՈՒ ՐԱԿԻԱԿԵՐԻՆ ԻՐԹԻՔԵԱԿՆՆՈՒ , ՎԷ ՄԵԼԻՒ քԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄՆ ՍԸՐՐԸ ՕԼՈՒԴՈՒՆՈՒ ԳԱՂՈՒԼ ԷԹՄԷԳ ԽՈՒԼԸ , ՄԵՐԻԼԸ :

Ապրիկեան րաֆըզլար , վէ Յովհաննէս Վիքլէֆ , վէ Յուսիթլէր , Լուտերականլար . Գալվինականլար պունլարն հէփսի պու սըրրը ինքեար էթտիլէր . նասըլ քի սայըլլարընը տա ինքեար էտէրլէր : Երմէնի Էջմիածնական քիլիսէսի սըրրլար եէտի տիր տէյի իզրար էտէր . լաքին պաղը էսպապէ մէսնի , քի եալընըլ քէնտիլէրէ մալիւմ տիւր . պունուռն իճրասը սէլամէթ պապինտէ էլլէմ վէ միւղթաղի տէյիլ տէրլէր . պու տա պիր թարղ եանըլ թալիմաթ տըր :

ՈՅԷ . Պաղը գաթօլիք Աստուածաբանլարն տա հէմ միւթէպէրանընտան . պիլ ֆարղ Պետրոս Լօմպարտօս . քի դարարլար մուալլիմի թէսմիյէ օլունուր , վերջին օծումու եէտի սըրրլարն պիրիսի օլտուղունու եաղլըօրսա տա , Գրիստոստան իճատ օլմամըլ անճադ Առաքեալլարտան իճատ օլմուլ տէյի եաղար : (Գիրք . Դ . Վեռնոյ դանադանութեան . ԻԳ .) Ս . Բօնապէնթուրա « Աղիզ րուհ , Առաքեալլարն վասէթասըլլա պու սըրրը իճատ էթմիլ » տէյի եաղար : (Վեռնոյ դանադանութեան . ԺԱ . Գաղ . վերջին օջտան :) Աստուածաբանլարն պաղըլարը պու մէշուր ինքի Աստուածաբանլարն սէօլլէրինի խաթալը , վէ եանըլ տէրլէր , լաքին Տրիտէնդեան սինօթ , պու թալիմաթ րաֆըզլըլ տըր տէյի , րէտտ վէ հիւքմ էթմէտիյինտէն , պիղլէր տէ պու պապտէ պիր շէյ տէյէմէյիլ . չիւնքի պունլարն ասըլ ֆիքրի Առաքեալլար քէնտի լէյի խօտիէսէնտիլէրիլէ պու սըրրը իճատ էթմէտիլէր . անճադ աղիզ րուհուն թէէսիլիլէ , վէ Գրիստոստան Առաքեալլարա վէրիլէն հիւքիւմէ , եանի տէյիլ պիլա վասէթա (անմիշապէս) եա պիլ վասէթա (միշապէս) եանի Գրիստոս էֆէնտիմիզ պու սըրրը Առաքեալլարն վասէթասըլլա իճրա էթտի : Իշթէ պունուռն իլին տիր քի . Տրիտէնդեան սինօթու պիլթիւն սըրրլարն Գրիստոստան իճատ օլտուղունա գարար վէրիր , լաքին ճիւմէսինի պիլ վասեթա՞ մը , եօղսա պիլա վասեթա՞ մը , իճատ էթմիլ օլտուղունա պիր դարարը գաթի վէրմէտի : Իշթէ (Նիսի . ԺԴ . Դ . Ա .) « Իշպու խասթէլէրին աղիզ հաղլանմասը , եէնի անտըն ասըլ , վէ սահիհ սըրրը Գրիստոս էֆէնտիմիզ տէն իճատ օլտու . վէ Մարկոստա տա իշարէթ օլունարադ , վէ էֆէնտիմիզին դարընտալը Յակոբոս վասէթասը իլէ տէ քրիսթիյանլարա թէնպիլի , վէ թէէքիտ վէ իլան օլունմուլ տուր » տէր : Վէ (Կառ . Ա .) « Հէր քիմ վերջին օծում ասըլ , վէ սահիհ սըրր տէյիլ , վէ Գրիստոս էֆէնտիմիզտէն իճատ , վէ աղիզ Յակոբ առաքեալտան իլան օլունմամըլ . անճադ հայրապետլէրտէն սատէ պիր ատէթ գապուլ օլունմուլ , եախօտ ատէմլէրին պիր իճատը տըր տէրսէ , նղովեալ օլուն » :

ՈՅԸ . Պիզ էվլէլա , վէ պալըճա րաֆըզլարա դարըլ վերջին օծումուն սըրր օլտուղունու , սանիյէն հերճուածողլարա դարըլ , վերջին օծում սէլամէթ պապինտէ լաղըմըլ պիր սըրր օլտուղունու : Սալիսէն պու սըրրը մատտէսի , մապամը , վէ մէշմուրու իւղէրինէ մուխա թասարճա եաղարըլ :

ՊԱՊԸ ԵՎ ՎԵՆԵՐԱ

ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄ ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԵՆՏԻՄԻՉՏԵՆ ԻՃԱՏ ՕԼՄՈՒՇ
ՆԵՏԻ ՍԸՐՐԼԱՐԸՆ ՊԵՐԻՍԻ ՏԻՐ

ՈՒԹ . Նաաւը քի սըրը շէրայիթի լաղըմէսինն սայիր սըրըլարտա պուլունտուղու իչին , զնլարն սըրը օլտուղունու պէյան էթտիք իսէ , քէզա պու սըրըր օ միսիլի շէրայիթտէն պէյան էտէրիզ : (Մարի . 2. 13.) « Վէ Առաքեալար չօգ ճինլէր չըգարըրտըլար . վէ չօգ խաս . թէլէրի եաղ իլէ եաղլար իտիլէր , վէ զնլարաչ իֆա վէրի իտիլէր » : (7.) Քրիստոս էֆէնտիմիզ առաքեալարը եանընա չաղըրըպ , լաղըմ օլան հիւքիւմէթի զնլարա վէրի , վէ զնլարը իքիչէր իքիչէր կէօնտէրի : Վէ (12) Առաքեալար Քրիստոս էֆէնտիմիզին եանընտան ալըլըպ , ապաչխարութիւն վաղ էթմէյէ , վէ խասթէլէրի եաղ իլէ եաղլարադ սաղալթմայա պաչլարլար : Իչթէ (Մարի . 2. պապընա) միւսարրահէն կէօրիւնիւյօր քի , Քրիստոս քէնտիսի պու թալիմաթլարը առաքեալարա վէրմիչ , վէ զնուն իլէ պէրապէր հիւքիւմէթ վէ մէլմուրիլէթ վէրմիչ : Առաքեալար հէքիմ տէյիլ իտիլէր . Քրիստոս տիւնեայա կէլիպ մէքթէպի թըպպիլէ եա սըհիլէ աչըպ թէպապէթ տէրսի աչմատը . իլա ինսանըն սէլամէթի , վէ պունուն էսպապը լաղըմսինի իճատ ու իճրա էթմէյէ կէլմիչ իտի . պու չիւպէ կէօթիւրմէզ . պունուն իչին տէրիզ քի , սայիր Աւետարանիչլէր իյգահէն պու եաղլամա ճիհէթինի եաղմամըլար . պիւր եալընըլ Մարկոս , եանի Քրիստոս առաքեալարը չաղըրըպ իսթիզլալիլէթ վէ հիւքիւմէթ վէրտիլինի . վէ Առաքեալար էֆէնտիլէրինտէն , իչպու ըուհանի հիւքիւմէթի ալտըղլարը կիպի , իքիչէր իքիչէր իսրայէլ թօփրաղընա թաղսիմ օլտուլար , վէ պինլէրճէ միւճիւզէլէր իճրա , վէ պինլէրճէ թալիմաթլար նէչը վէ իչպու վերլին օճուլ սըրըրնը տա , եաղ իլէ եաղլարադ , վէ տուա էտէրէք պինլէրճէ խասթէլէրի սաղալթտըղլարընը եաղըպ սըրըր տէյի իչարէթ էտիյօր :

Պուրայը տահա պէրրադ սուրէթտէ Յակոբոս առաքեալ քէնտի կաթողիկէ մէքթուպինտէ եաղար , (Ե . 14) « Սիղլէրտէն պիւրիսի խասթէլէնիւրսէ , քիլիսէնին (երէցլէրինի) քեահինլէրինի չաղըրըն վէ օնուն իւզէրլինէ տուա էթպինլէր , ըապալըն իսմինէ զնու եաղլասընլար վէ օլունան տուալար իման իլէ խասթէյէ սէլամէթ վէրիլէր , վէ ըապալ զնու տիւրլտէճէք . վէ էկէրչի պաղը կիւնահլար տալի իլէմիչ իսէ , զնա ալֆ օլունաճադ » : Եվլէլա , Յակոբոս առաքեալըն պու սէօլլէրինտէն , զահիրէն առէթ սըրըրտա լաղըմ օլան եաղ իլէ խասթէյի եաղլամադ տըր . իքինճի հէր սըրըրտա լաղըմ օլան չարթ , օլ զահիրէն իճրա օլունան առէթ վասէթասիլէ տալիլի աղիզ ըու .

հուն լուծֆոնու խասթէյէ վերմէսի տիր, չիւնքի « Վէ իմանն տուաւ, եախօտ իման իլէ խասթէյի դուրթարըրլար . վէ կիւնահլաւըր վար իսէ, ծնա աֆվ օլունուր » : Տէմէք քի, իշպու եաղլամանն տուանն, վէ խասթէյէ, սէլամէթ պուլաճաղընա իգթիգա էտէն դաւի իմանն վասէթասիլէ, օլ խասթէյին կիւնահլարըր աֆվ օլունուր . վէ էօլիւրսէ, Գրիստոս ծնու տիրիլտիօր : Իւչիւնճիւ շարթ վերջին օծումուն սըրըր օլմասընա Գրիստոս էֆէնտիմիղին իճատը իլահիսի օլմալը : Էվվէլա եօղարտա տէտիլմիղ կիպի (Մալ. Զ. 7.) Առաքեալլար իշպու եաղլամադ ըուհանի, վէ աղիգ հիւքիւմէթինի վէ թալիմաթընը Գրիստոս էֆէնտիմիղտէն ալտըղլարընա վէ մուճիպլինճէ իճրա էթտիքլէրի իւղէրինէ հիչ պիր շիւպիէ եօղ տուր : Սանիլէն Յաւորոս առաքեալըն շու սէօղլա « Օնու րասպըն իսմինէ եաղլասընլար, վէ խասթէլէնիլրսէ սիգտէն պիրի, քիլիսէ երէցլէրինի չաղըրսըն » տէյի եաղմասը վէ թէնպիհի, մութլադ Գրիստոս էֆէնտիմիղին թէնպիհի օլտուղու իլին քէնտիսի տէ էմր ու թէնպիհ էտիօր . հէմ էմր մադամընտա . ջաղըրսըն քահանայլարը ծնուն իւղէրինէ տուա էքսիմլէր, եաղ իլէ ծնու եաղլասընլա՛ր : Պունլարըն հէփսի Գրիստոս էֆէնտիմիղին իճատընը, վէ թէնպիհինի շամիլ տիրլէր : Զիրա Առաքեալլար հէր նէ էօյրէթտիլէր վէ էթտիլէր իսէ, հէփսինի Գրիստոստան էօյրէնէրէք ալտըլար վէ իճրա էթտիլէր : Հաթտա Յակոբոս պու թէնպիհի վէրտիքտէն սօնրա, եախօտ տահա աչըղը Գրիստոսուն պու թէնպիհինի քէնտիսի տէ թէնպիհ վէ թէէքիտ էթտիքտէն սօնրա, պիր պիրիլիգէ կիւնահլարընըղը խոստովանել օլուն . քիմլէր խոստովանել օլաճաղլար, եանի խասթէ քէնտիսի կիւնահլարընը . քիմէ . չաղըրտըղը քահանայա, քի տուա էտէրէք ծնա շիֆա վէրսին կիւնահլարընա տա աֆվլըդ պուլսուն :

Տէմէք քի վերջին օծում տալիս, սայիր սըրըրլար կիպի լուծֆ վէրիճի պիր սըրըր տըր, քի Գրիստոս իճատ էթտի, վէ Առաքեալլար, վէ պախուսուա Յակոբոս էֆէնտիսինտէն իճատ օլունան պու սըրըր տիւնա եայա թէնպիհ, վէ իլան էթտիլէր : Հէմ ինսանլար Գրիստոսա վէքեալէթ էթմէքսիղին կիւնահ աֆվլըղը վէրէմէղլէր . մատէմ Յակոբոս առաքեալ պու եաղլամա ատէթի կիւնահլարըր աֆվ էտէր տէյօր . պու ատէթ տէմէք քի հէմ Գրիստոստան միւէսսէս տիր . հէմ սահիհ սըրըր : « Ո՞ կարէ թողուլ զմեզս, եթէ ոչ Աստուած » կիւնահլարըր Ալլահտան մատէ քիմ աֆվ էտէպիլիր :

Ով . Ալլանն շիֆահէն քէլալը քի, կաթողիկէ քիլիսէնին տիրի աղըր իլէ եէվմլիէ տուլ օլուր, իշթիպահ կէօթիւրմէղ տէրէճէտէ իշպու սըրըրն Գրիստոս էֆէնտիմիղտէն իճատ օլմուշ օլտուղունու թաստիղ վէ պէյան էտէր : Չիւնքի մէղհէպի թէճտիտ էտէնլէր, վէ թաղէլէյնլէր հէնուղ նա մէվճուտ իքէն, քիլիսէնին պիտայէթ, վէ րէսուլի զէմանընտան պիրի ումումէն, վէ միւթէմատիլէն Գրիստոս

էփէնտիմիզին իշպու ազիզ սրբորնը իճրա էթմէք աստէթի մուգատտէսի կաթողիկէ քիլիսէտէ ճարի, վէ պիղլէրէ դատար պագլի տուրուր. տիւշմէն իշպու քիլիսէ բունարընտան պէն սու իշմէմ խոտասընտա կէզէրսէ, ծնտան քիլիսէյէ նէ դարար, անճագ սուսայան թէլէֆ օլուր: Տիւնեանն հէր պիր թարաֆընտա եէվմիյէ քիլիսէլէրաէ իճրա օլունան պու սրբոր Մաշտոցլարըմը թաստիգ էտէրլէր:

ՈԿԱ. Պու սահիւլիյէ չահիտ վէ միւսատտըգ Ազիզ հայրապետլէրին թահրիրաթլարընա կէլէլիմ:

Որոգինէս (Բ. Բարույեւէյ) « Էսկի անտտանասըլ քի կիւնահլար իշին չօգ դուրպանլար վար իտի իսէ, քէզալլէք Աւետարանտա կիւնահլար աֆիլըղը չօգ տուր. վաֆթիզ օլմագ. մարտիրոս օլմագ. սէքեաթ վէրմէք. դարընտալընա գուսուրունու աֆիլ էթմէք. եիւրէքտէն կիւնահլարընա նատիմ օլմագ. վէ զիյատէսիյէ ախէրէ մուհապպէթ իպրագ էթմէք. տահա եէտինճիսի տէ վար տըր. վագա սէրթ վէ մէշագդաթլը ապաշխարութիւն իլէ կիւնահլար աֆիլըղը, հաչան կիւնահլար կէօղլէրինն եաշը իլէ եաթաղընը եայգար, վէ պու կէօղ եաշլարը լէյլիւ նիհար ծնա էքմէք օլուր. վէ հաչան րապպըն քահանայսընա կիւնահլարընը պէյան էթմէսի քէնտիսինի ութանտըրմայօր. վէ իլամ արամասը չօլ տէտիյի կիպի տէտիմ քէնտիմէ դարաշը. րապպըմա հագսըղըղըմը իգրար էտէճէլիմ. վէ սէն եիւրէյիմին մէրհամէթսիլլիյինի աֆիլ պույուրտուն ծնուն իլէ չօլ առաքեալըն տէտիյի կիպի էկէրչի պիրիսի խասթէլէնիսէ քիլիսէնին բուէսասընը չաղըրսըն վէ ծնուն իւզէրինէ էլ գօյսունլար. ծնու գէյթին եաղը իլէ եաղլայարագ, րապպըն իսմինէ իքմալ օլուր »: Տէմէք քի խասթէյլի եաղ իլէ եաղլայարագ կիւնահլարընը աֆիլ էթտիրիյօր:

Ոսկեքերան (Գէրգ. Գ. Յադ. Բահանայաթիւն) քահանայարըն կիւնահլարը աֆիլ էթմէլէրի շու թարգ իլէ. « Զիրա տէյիլ պիր եալընը, հաչան պիղլէրի թէքար տօղուրուրար. իլլա սօնրա տախի պիղլէրէ աֆիլ օլունաճագ կիւնահլարըն իսթիզալիյէթլինի տէ ալըրար. խասթէլէնիսի իշինիզտէն պիրիսի, քահանայարըն չաղըրսըն » տէտի:

Նննովկէնտիոս. Ա. Բահանայապետ (Թոգլի աւ Թէլէնիթոս, Գլ. Ը.) պէօյլէ սիւալլէրինէ ճէվապ վէրիւր. « Օնու քի Յակոբոս առաքեալ. իշինիզտէն պիրիսի. . . . տէմիշ, հիշ չիւպհէ եօգ տուր քի, քրիսթիյան օլան պունու խասթէլէր իւզէրինէ անլամասըն. քի ազիզ գէյթին եաղը իլէ (sancto oleo chrismatis) եաղլանմայա միւզթէտիր տիրլէր. օ (եաղ) քի. եպիսկոպոսլարտան թագտիս օլարագ. պիր եալընը քահանայլարա տէյիլ, իլլա ճէմի քրիսթիյանլարա դուլլանմագ ճայիզ տիր »: Լաքին պիր միստտէթտէն սօնրա, պունու իճրա էթմէյէ եպիսկոպոս հէր խասթէյէ հասպէլ մէշղուլիյէթ, կիտէմէտիյինտէն, արթըգ քահանայլարա տախի վագիֆէ օլտու քի, խասթէլէրէ կիտիպ, պու ազիզ սրբոր իճրա էթսինլէր:

Օգոստինոս (ի քեր հայեւոյ) : Կիւրեղ Աղեքսանդրացի (Գեր. Զ. Թաղ. հոգեւոյ Եւ ճշմարտութեամբ Երկրպագանէ) : Վիգթօր Անտիոքացի (Ի. Զ. Մարկ.) : Մեծն Գրիգոր Քաջանայապետ , պունլարն քեաֆ֊
ֆէսի Յակոբոս առաքեալն սէօզլէրինի զիքր էտէրէք , պիր քրիսթի֊
յան խասթէլէնիրսէ , միւճէրրէտ քիլիսէ քաճանայլարընը չաղըրմալը ,
հաղլանմալը , կիւնահլարընը իթիրաֆ վէ ազիզ խասթէլէր սըրրընը
իճրա էթմէլի . քի Ալլահ քէնտիսինի օ պիր տիւնեատա տիրիլթսին .
Տէմէք քի Տալլէսա դարչը քիլիսէնին իլք տէհրլէրինտէն պէրի պու
ազիզ վերջին օծում սըրրը իճրա օլունմուչ տուր . նասըլ քի հալա օ
լունմազտա տըր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՍԷԼԱՄԵԹ ՊԱՊԻՆՏԷ ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄ ՍԸՐՐԸՆԱ ԻՆԱՆՄԱԳ
ՎԷ ՄԻԻԳԹԷՏԻՐ ՕԼԱՆ ՔԻՄՍԷՑԷ ԻՃՐԱՍԸՆՏԱ
ՊՈՒԼՈՒՆՄԱԳ ԼԱԶԼՄ ՏԸՐ

ՈԿԲ . Էրմէնի էջմիածնական քիլիսէսի , մասթէսսիւֆ տէրիզ .
Յլօրէնտին սինօթուտան սօնրա , պու սըրր իւզէրինէ պիլա մուճիպ
թէքրար հանըլմը . վէ զիյատէ էսէֆէ չայան չուրասը տըր քի , հա
նըլտըղընը տօղրուլթմայա նէ տուլղուսու , նէտէ ֆիքրի վար տըր :
Էվլէթ հանըլմը տըր , տէրիզ , զիրա սիւալ էտէրսէն , խորհուրդլար
դաչ տըր տէյի . ճէվապ վէրիք եէտի , հէմ տէ իսմիլէ սայար . լաքին
վերջին օծում խորհուրդու հազգընտա սըրր օլտուղունու դապուլ է
տէրսէ տէ , իճրասընը լաղըմ կէօրմէզ : Սանլյէն պիրազ սըզըլթըրը
սան , դրոշմ սըրրը իլէ պիրիքտէ վերջին օծում սըրրընը վէրիլիզ
տէրլէր : Սալիսէն մատտէսի (նիւթիւ) իւղէրինտէ , օրհնեալ ձեթ պու
սըրրըն մատտէսի (նիւթիւ) տէյիլ տիր տէրլէր . վէլ հասըլ պիր չօ
ճուգ ազլընըն պիլէ դապուլ էտէմէյէճէյի ճէվապլարը պի հիճապ վէ
րիլլէր . ամմա ույմը մը , ույմիզ մը հիչ տիւչիւնմէզլէր :

ՈԿԳ . Պիր դաչ ճինս ճէվապլարընը Վիէննա միւսթէրէմ թարի
դաթընտան վէ թէլիֆաթը քէսիքէսի իլէ չէօհրէթեապ օլան Գա
թըրճեան Հ . Յովսէփ Վ . նամ դաթըն (հիմնական տարբերու
թիւն) թէսմիլէ օլունան քիթապընտան հազալըմ : (Եր . 127 .)
Քրիստոնէական ուսանելի քիթապ , պիր Էրմէնի բաթրիքինլին թէէ
լիֆի օլարագ , չէօյլէ հաղար « Վերջին օծում պիր սըրր տըր քի ,
նեքելի կիւնահլար իլին թախսիս օլմուչ . նասըլ քի ապաչխարութիւն
(սըրրը) մահաղու կիւնահլար իլին . լաքին պու սըրր մէն օլունմա
մը , անճադ պիր վազթը թէպտիլ օլմուչ . քի դրոշմտան սօնրա
վէրիլի . վէ պաղըլարը Աւազ հինգչաթթիտէ , այադ հաղամասընը տա

վերջին օծումն ետրինէ արըրար • հէմ տէ պու սըրր օլ գատար լազըմ տէյիլ տիր • չէօյլէ քի , սլմայան սէլամէթտէն մահրում , գալսըն • Պուռնուն իչին սօն տէրէճէ իգթիգատէ , պու սըրրըն գուսուրունու թէքմիլ զղուում , եանի նէտամէթ իքմալ էտէր » : (336 :)

ՈկԴ • Եջմիածնական քիլիսէ պու թալիմաթընը պիրազ սօնրա թէրք էթտի • զիրա 1814 տէ չըգարտըղը Գրիստոնէականտա պաշգա պիր եօլ թուլթար : Սիւալ էտէր :

Ս. « Վերջին օծումն նէ տիր • ձ. — Վերջին օծումն ճանըն վէ թէնին պիր մուալիճէյի սըհիյէսի տիր • քի քահանայնըն տուասընըն գուվլէթիյէ աղըր խասթէլէրի սաղալտըր • վէ ծնլարըն ներեյի կիւնանլարընը ափվ էտէր » : Ս. Երմէնի քիլիսէսի վերջին օծումսըրընը իճրա էտէր մի : ձ. Եվլէթ աղըր խասթէլէր իւղէրինէ հէր իճապ էթտիյինտէ իճրա էտէր • վէ պու ազիյ սըրր օ տուր քի գիչերաթամ թէս միյէ օլունուր • հաչան քահանայար սաղմոս , գիրք , բժշկութեան Աւեստարան լաղօթք , վէ սօնրատան փարատեցո զցաւս տուասընը տէրլէր » :

Ս. Մէկէր օրհնեալ խաչ իլէ խասթէյի մէս հէթմէյէ լազըմ մը տըր : ձ. Եաղ իլէ մէս հէթմէք պիր ատէթի միլլէթ տիր , (Ս. զգային ծէսմիլէ) • վէ սըրրա տայիր պիր արարողութիւն տուր • քի տին պաւ պը տէյիլ • ծնուն իչին տէ լուզումի եօգ տուր • զիրա պու միսիլլիւ ատէթէ այիտ (արարողութիւնլար) հէր պիր խրիսթիյան միլլէթին տէ պուլունուր • քի կեան թէպտիլ օլուր , կեան մէն օլուր : Լաքին պու սըրըն ասըլ գուվլէթի քահանայնըն տուասը վէ օգուտուղու տուր • վէ տին պապը վէ էն լուզումլուսու օ տուր • վէ պու հիչ պիր վազըթ մէն օլունմազ , նասըլ քի պէօյիւք Խոսրով ժամագիրքին թէֆտիրիտէ եազար քի « Տուալար իման իլէ խասթէյէ սէլամէթ վէրիր » : (Եր. 35. 36 :) Ելթէ սանա նոր այլանդակ գիչերաթամ • պուրա տա տա վերջին օծում օլտու :

ՈկԵ • Պու եօլուն չըգմազ օլտուղունու Երմէնի քիլիսէսի Ֆէհմ էտիպ , 1820 տէ Եջմիածին Վ. կաթողիկոսու վէ գղերի վէ Սիւ կաթողիկոսու վէ գղերի • Ըստամպօլ Պատրիարքը , վէ Երուսաղէմ Պատրիարքը վէ Եպիսկոպոսլարը վէ գղերլէրի վէ միլլէթին ալմաընըն սէրվէրլէրի իլէ պիրլիքտէ պիր գարար գալէմէ արըրար • իչթէ օլ գարար :

Ազիյ քիլիսէնին սըրրլարը ետի տիրլէր • պունլարըն պիրիսի վերջին օծում տուր , ծնու քի աղըր խասթէլէրէ քահանայտան միւսպաւրէքէնմիլ եաղ իլէ , ծնլարը եաղլայըպ վէրմէք լազըմ տըր • նասըլ քի պէօյիւք Յօվհաննէս իմաստասէր միլլէթ սինօթուստա (1186 Յաննան) թէնպի հտէր : Հաչան տէր , տուայը մալսուսէսինէ կէօրէ խասթէլէրին զէյթին եաղընը օրհնել էթմէք քահանայա ճաւիզ տիր • նասըլ քի Յակոբոս առաքեալ թէնպի հտէր • տէյրէք , (Ե. 14. 15 :) Քէշքէ քիլիսէնին վէ սինօթլարըն թալիմաթընա մու

վաճիկ , վերտիքների իշպուռ տօղրու գարարարընտա սապիթ գատեւ գալսա խտիւր . լաքին պուռնուն իճրասընը թէրք էտիպ էսկի հալ վէ հիյէթէ տէօնտիւրէր : Զիւնքի 1814 իւն մէշհուր Քրիստոնէականը հիւ թէպտիլ օլմայարագ պասըլըր . օնա տա պատրիարգլարըն էմրի միւն-գամ օլարագ : 1841 , վէ 1846 տա տիկէր Քրիստոնէականլար վերջին օծում սըրընըն գէյթին եաղը իլէ եաղլանմասընըն հիւ պիր գիքրի օլմայարագ , 1847 տէ վէ 1855 տէ պասըլըր . « Վերջին օծում պաշ-գա պիր շէյ տէյիլ , անճագ աղըր խասթալար իւզէրինէ պիր քահա-նայնըն տուա վէ Աւետարան օգումասը տըր » տէր . վէ էօյրէտիր . եւ եօգարըտա Հայ սինօթուռնուն վերտիյի գարար նէ օլտու . նէ օլուրսա օլտուն . օնու տա քէնտիւրէր պիլիր :

ՈկԶ . 1858 տէ , պիր տիկէր Քրիստոնէական տահա չըգար . պու տա քէէննի վերջին օծում սըրընըն պիր վագըթ ճէմաթ սէլամէթ պա-պինտէ էն լաղըմը սըրր պէլէյէրէք , խոստովանանք , վէ հաղորդու-թիւն սըրըլարընը լուղումուղ թութմայա պաշլամըլար իսէ , օնուն իչին բուէսայը միլէթ պու սըրըր վէրմէյի կէվէթմիլլէր . լաքին պու սըրընըն էն լաղըմը թարաֆը , քի գիշերաթամ տուալարը տըր . իճրա օլունուր . վէ հալա օլունմագտա իմիլ . իշթէ պու եօլտա Հայ քիլի-սէսի սըրըլարըն եէտի օլտուղունա հէմ ինանըր , հէմ իճրա էտէր : Նէ կիւզէլ Աստուածաբանութիւն . Հայոց հայրապետէրի , Ղուսաւո-րիչ օլտուն , Յովհաննէս իմաստասէր օլտուն , Ներսէս Շնորհալի օլ-տուն , տայիմա վերջին օծում սըրընըն միւլարէքէնմիլ գէյթին եա-ղը , վէ քահանայնըն տուալարը իլէ իճրա օլտուղունու էօյրէտիր-ւէր . վէ էօյլէ իֆթիրայը աաըլ կաթողիկէ Հայաստանեայց քիլիսէսի գապուլ էթմէգ :

ՈկԷ . Ըստամպօլուն պիր սօն Քրիստոնէականը տահա զուհուր էթտի , քի Աւետարան աղօթք վէ օրհնեալ ճէթտէն մատտա , պիր տէ ագիգ խաչափայտ իլէ : եա մասունքլար իլէ խաչահանգիստ էթմէք ատէթինի տէ գամ էտէր . լաքին գէյթին եաղը իլէ , վերջին օծում վէրիւմէգ . սէպէպի , չիւնքի պաղը շէրի սէպէպէր իչին վերջին օ-ծում լաղըմը թութումամըշ , տէր վէ եաղար :

ՈկԸ . Վէլհասըլ պիր պիրինէ մանէն վէ էասսէն մուխայիֆ օլան պու Քրիստոնէականլարըն նէշր օլմասընը իրմէնի քիլիսէսի հէմ կէօ-րիւր , հէմ պաստըրըպ իլան էտէր . հէմ իքի վէ իւշ տիւրլիւսիւնիւ զըտտընը տա , մուվաֆըղընը տա գապուլ էտէր : Քրիստոնէական իսէ գալայիտ , վէ գալանինի տինիյէյի չամիլ պիր քիթալ օլաճագ , վէ հիւ պիր իսթիպտալ , վէ իսթիղեար գապուլ էտէմէգ . նիչինքի չամիլ օլտուղու մէվատտը տինիյէ իսթիպտալ օլամագ :

ՈկԹ . Տիգգաթա չայան պիր խուսուս տահա վար , տէր մուսա-հիլէյի Հայր Յովսէփ Գաթրըճեան , եանի Հայլարըն Քրիստոնէականլա-ւարընըն մէտի էթտիքէրի գիշերաթամ տուալարը , Բում քիլիսէսինին

վերջին օծումը սրբորդներն իճրասը դայիտէսի տիր • լաքին Հայաւարն օլ տուալարտան լազըմը քէլիմէլէրինի թաղերի էթտիքէրի աչիքեար կէօրիւնիւյօր • զիրա օգուռնան տուալարտա , Աւետարանլարտա Առաքեալարն եաղլայըպ խասթէլէրի սաղալթարգլարը տուալար , վէ Աւետարանլար տըր • « Մէսէլա իբրեւ իւղ զի իջանէ » : Տիկէրի « Դուք օծութիւն ունիք առ 'ի սրբոյն » : մէսէլա « Բերեալ շիշ մի իւղոյ աղնուի օծ » : « Օծանէին զբազում հիւանդս , եւ բժշկէին զնոսա » : Վէ « Սամարացի ոմն մատուցեալ պատեաց զվէրս նորա , արկեալ ի վերայ ձէթ եւ զինի » : Պու տուալարն , վէ Աւետարանլարն կիտիչինտէն , ազ պէր ազըլ թաշընան քիմսէ , մութլագ վերջին օծումը սրբորդներն մատտէսի զէյթին եաղը վէ եաղլամա օլաճաղընը պիլիր , վէ անլար • Երմէնի քիլիսէսի պու թաղերիւթը , եանի եաղա տայիր քեաֆֆէյի Աւետարան , ընթերցուած , վէ աղօթքլարը օրատան հէքք , վէ նապէտիտ էթմէլլիտի , քի հաղըն լաղըմ օլմատըղընը օգուչանլարա ինանտըրմայա գատիր օլսուն , եօգսա էվայիլտէն եաբըլմըչ պիր քիլիսէնին պատէհու ճամիլէ թէպտիլ օլուպ , եալընըղ օլ քիլիսէնին աննընտաքի վերնագիրի թէպտիլ թաղերի էթմէք իլէ , սայիր քիլիսէնին թագսիմէրի հալ ու հիլէթիլէ գալըր • վէ պու պինանըն ասըլ ճամի օլմայըպ քիլիսէ օլտուղունա տէլալէթ տիր • էվլէթ ճամի ամմա , Այա սօֆիա ճամիսի տէնիր չարէ եօզ , հաքէզա Հայոց քիլիսէսի , եա մաշտոցտան քեաֆֆէի տուալարընը լաղվէտիպ , եէնիտէն պիր Գրիգոր Տաթեւացիէ վէրմէլի , վէ թէրթիպ էթտիրմէլի եա հօղ իսէ հէր միլլէթին ատէթի վէ տուասը , վէ գայիտէսի ումումի • վէ սայիմի սուրէթտէ հէր նէ կէօնէ իճրա օլունույօրսա • քէնտիսի տէ թըպզըսընը իճրա էթմէլի , քի դաւանութիւնունտա քիլիսէ խորհուրդլարը եէտի տէտիլի սահիհ օլսուն : Եօգսա տէտիսի խիւաֆ տըր • վէ աղզընըն թագրիրինի եիւրէյի թաստիգ էթմէզ :

Բոււճա եաղըն տուասընտա « Դու , տէր սրբեան զիւղս զայս » տէր : Հայ քիլիսէսի « Բժշկեան զամենայն ախտս » տէր : Բոււճա « Առաքեա զհոգիդ քո սուրբ , եւ սրբեան զիւղս զայս » : Հայ « Եւ սրբեան (զայս անուն) ծառայ քո » : Տօղրուտան սարմայա նէ գատար զահմէթ , վէ նէ գատար եօլ տօլաշմագ . . . : Եանի պուչլարըն հէվիսի կէօսթէրի քի , Ելմիաճնական քիլիսէսի վերջին օծումուն կէրէք սըրր օլմասը հագզընտա , կէրէք մատտէսի վէ կէրէք մագամը հագզընտա հէմ նալարէն , հէմ ֆիլիլէն եանըլմըչ , վէ հանըլտըղընըն ֆէրգինտէ տիր • Գաթըրճեան վարդապետին իպրազ էթտիլի Ելմիաճնական քիլիսէսինին Քրիստոնէականլարընըն էսասը էն էվլէլ եաղըմալը իտի • պուսու եազսա իմիշ գապիլ քի պու Քրիստոնէականլարըն իիթիլաֆաթընա թէաաճիւպ էթմէզ իմիշ : Ելթէ Գրիգոր Տաթեւացինին եաղտըղ • քի օլ քրիստոնէականլարընըն ասըլ մէնպաը վէ էսասը տըր :

ՈՂ. « Զինչ է վերջին օծումն » նէ տիր վերջին օծում : ձ. — վերջին օծումն է խորհուրդ եւն. վերջին օծումն քիլիսէ սըրըր տըր , քի խասթէլէրէ ճան վերտիյի կիւն վէրիլիր . կէօլլէրինէ , դուլազարընա , պուրնունա , աղղընա , էլինէ , պէօյրիւնէ , այաղընա : Իշթէ մազամը « Պու ազիզ օծում իլէ , վէ քենտի միքնամէքիլլէ , կիօզիւն իլէ հեր նէ կիւնան իշլէտիւն իսէ , Ալլան աժվ էտէր » : Քէզա սաշիր ազալարը եաղլատըղընտա : Պու խարիճ միլլէթլէրին մազամը տըր , տէր . Տաթեւացի . ամմա պիզիմ քիլիսէմիլլէ կէօրէ պու տուր . « Կընիքս այս , որ յանուն Յիսուսի Քրիստոսի , լուսաւորեցէ զաչս քո , զի մի երբէք ննջեցես 'ի մահ » : Քէզա սաշիր ազալարա միւնասիւպիլնէ կէօրէ (ըստ պատշաճին) : Վէ իշպու սըրըրն մուամէլէսի նեւրելի կիւնալարը ափվ , վէ պուտա հաչան խասթէ էօլիւրսէ , էկէրչի էօլմէյէճէք օլուրսա , չար չափը սաղաւմաընա եարտըմ էտէր . նասըլ քի Յակոբոս առաքեալ տէր . (Ե. 14. 15.) « Վէ քահանայլարըն տուալարը զայիֆլիկի թախֆիֆ էտէր » (չիւնքի էվալլէտէ պիր խասթէյէ օծում վէրմէյէ եէտի քահանայ չաղըրըր խո . պազալըմ Գրիգոր Տաթեւացի . քի Որոտնեցի Գրիգորուն սատըզ չալիրտի խո . տահա նէ էօյրէտիր) : « Եկէրչի պիրի տէրսէ օծումսըրը տըր . նիլին պիզիմ եօզ տէրիզ քի պիզիմ եաղլանիմ սըրըրմըզ վար տըր . ամմա միրտութիւն տա կիզլիճէ , նասըլ քի եօգարտա սէօյլէտիք , քի դրոշմ , վէ իլք օծումումուզ վար տըր , վէ վերջին օծումումիրտութիւնտա իճրա էտէրիզ , վէ պու վերջին օծումումումուզ այազ եազամասընտա վար տըր . հէմ տէ յայտնութիւն կիւնիւ էֆէնտիմիզլին միրտութիւնունտա վէ պու օծումում ննջեցեալ քահանայլարա տա իճրա էտէրիզ » :

« Ս. — Նիլին աչըգտան իճրա էթմէյիզ : ձ. — Շէյթանըն հիւնէրի իչին . ինսանլար խոստովանութիւնու գալտըրտըլար օ քի լազըմ խո . օնա սըղընարազ , քի սօնումումուզ տա գէյթին վէ պալասան եաղը իլէ եաղլանըրըզ . վէ սալիհլէրինիզ . նասըլ քի Բում , Կիւրճի վէ Ասորի միլլէթլէրի խոստովանութիւնու գալտըրմըչլար . օ քի խոստովանութիւնու սալիհլէնմէնին իհթիմալի եօզ տուր : Պունուն իչին եկեղեցի հայրապետլէրի միւնասիպ օլանը գալտըրմայա լայըզ կէօրմէզլէր » : (Պու սէօզ հայրապետլէրին հազընտա եալան վէ իֆթիրա տըր . պիզ մուզայիրինի կէօսթէրտիք) քի նէ օլտուղունտա պիր շէյ դամմ էտէր . նէ լափլ օլունտուղունտա պիր շէյ քիլիսէ գայտէսինա տէն թէնգիլ էտէր : Տէմէք քի , Քրիստոս վէ Առաքեալլար լուզումի օլմայան պիր շէյ թէէսսիա էթմիլլէր , պու քի քիւֆիւր տիւր : . . . Թէքրար « Խասթէլէրին օծումում մահու չափ էօլտիւրիւճիւ կիւնահալարը ափվ էթմէզ . անճազ ներելիլէրի . ամմա խոստովանութիւն հէմ մահացուլարը , հէմ ներելիլէրի ափվ էտէր : Իմտի լազըմ տըր խոստովանանք օլմազ , նէ թէքի եաղլանմազ » : Պու թալլմաթ տախի

եանլըն տրը . էօլէ իսէ , հաղորդութիւն տա տօղրուտան տօղրույա կիւնահը գալտըրմագ իչին վէրիւմէզ . օնու տա խասթէյէ վէրմէմէլի . պունտան պու չրգար :

« Տէֆա մահու չափ կիւնահ քահանայնըն վասէթասը իլէ , վէ սէօղիւ իլէ լավղ օլուր , քէզա ներելի քահանայնըն սէօղիւ վէ տուալարըլա . նասըլ քի Յակոբոս սէօլէր « Քահանայար չաղըրսընլար վէ տուա էթսինլէր . վէ օնա աֆվ օլունսուն , պու ֆիքրէ պինատէն քահանայար թէճէմմիւ , վէ պաշտօն էտէրիզ . աղչամտան սապահա դատար , վէ կէրէք սաղլար , վէ կէրէք էօլիւլէր իչին պատարագ , վէ խաչ օրհնել էտէրիզ , էօլէ իսէ քահանայնըն սէօղլէրի Ալլահըն խալլէ ներելիլէրի փաքլէր » :

« Ս.— Եկէր տէրսէն քի , քահանայնըն էլի խասթէնին ազալարընա թօգունմալը . Տէրիզ , քահանայնըն աջը Քրիստոնեանըն պաշընա եագըն տրը . պաշ քի , հէր աղանըն տույղուսունուն քէօքիւ տիւր . վէ քահանայնըն էլիլէ միւռոն իլէ փաքլէնիր վէ եաղլանըր . վէ աղիլիք լուծֆունու , հէր քիմէ հանաչըրսա վէրիւր . վէ նասըլ քի ներելիլէր չօգ , վէ սալըսըզ տըրլար , ազալարտա վէ ֆիքրիտէ , քէզա չօգ թարզ իլէ քահանայլըզ տէրէճէսի էլ գօյարագ . լուծֆ քէլամիլէ աֆվլըզ վէրիւր » : Պուրատա Տաթեւացի , ներելի կիւնահլարըն աֆվ օլունմասը քահանայնըն էլ գօյմասը , վէ տուասը իլէ օլուր տէր . հէմ մկրտութիւն միւռոնունու , տէյիլ վերջին օծումուն միււ պարէքլէնմիշ մասսուս եաղընը խասթէնին պաշընա սիւրմէլի տէր :

« Եկէր պիրի տէրսէ քի իլք օծում մկրտութիւնտան էվլէլ օլուր , սիգտէ եօգ տուր : Տէրիզ , պիգտէ կիլլիճէ վար , պիլ ֆարզ . օ քի խաչ սուրէթինտէ միւռոնու աւագանըն սույունա տէօքէրիզ , էվլէլա պու սըրը իչին տիր . . . պունուն իչին տիր քի , տիւրլիւ տիւրլիւ եաղլարըմըզ եօգ տուր . անճագ աղիզ միւռոն տուր , քի քահանայլար թէքրար քիլիսէմիղէ միւպարէքլէնմիշ ղէյթին հաղընը տախիլ էթմէսինլէր , անճագ պէօլիւք քէնճէնպիհ կիւնիւնտէ եաղը միւպարէքլէրիզ , քի աղիզ միւռոն հէր քէսին այաղլարընա եանալմասըն » : Տէմէք քի վերջին օծում հաղ իլէ տէ օլապիլիւր իմիշ . հէմ օ տա Աւագ հինգչարթի ոսն լուս տա , Քրիստոսուն գօյտուղու գայիտէ տէյիլ հա , անճագ Եջմիածնական քիլիսէսինտէ օլուր տէյու Տաթեւացի եագար :

« Թէքրար պու վերջին օծում սըրրընը էօլմիւշ քահանայլարըմըզ տա իճրա էտէրիզ , քի փէհլիվան կիպի հալանըն ֆէնա ճինլէրիլէ մուհարէպէ էթմէյէ միւղթէտիր օլունլար » : Աֆէրին , աֆէրին . տօղրուսու պունա հիչ պիր տէյէճէյիմիզ եօգ տուր :

« Ս.— Պու ննջեցեալլարըն օծումու սօն օծում մու տուր եօգ սա իլք օծում տուր : Զ.— տէրիզ . նասըլ քի , էօլիւմ էօմրիւմիւղիւն սօնու տուր , վէ կէլէճէյին պիտայէթի տիր . քէզա պու եաղլանմալըզ

վերջին տիր քի, ներկևի փոշետեսակ կիւնահլարը փաքէր, (Առաջին) իւր տիր, կէլէճէք եէնի մուհարէպէ իշին, քի էտէճէք » :

« Ս.— Էկէր տէրսէլէր, սատէ թէն եաղլանըր, ճանա նէ թէն սիրի օլուր : Զ.— տէրիզ, հաչան թէն իլէ պիրլէշմիշ իքէն, թէնին հէր մուամէլէսի ճանա թէնսիր էտէր իտի քի քէզալիք շիմտի տէ, այրըմըշ տըր : այրըճա օնա աղիզլիք եէթիշիր. եօղսա սանա բուխսաթ սէօլլէմէյէ քի, հէր թաղոււմ թէն իշին ննջեցեալլարա ֆայտէ էթմէզ. նէ տէ աղօթք նէ տէ քահանայլարըն պաշտօնու. եա վէրկիւլէր, եա պատարագլարըն ճանա, տէտիլինէ կէօրէ, պիր ֆայտէսի եօզ տուր. պու քի քեաֆֆէթէն եալան տըր վէ ֆէնա հերձուած » : Իշթէ Գրիգոր Տաթեւացիին, Գրիգոր Որոտնեցիտէն եանի վարդապետինտէն ալտղըր թալիմաթ պու կիպի տիր : Տօղրուսու հիճապըմըզտան նաշի պու թալիմաթլարա պիզիմ հիշ պիր ճէվապըմըզ եօզ տուր . . . :

Անճագ Յօհան իմաստասէր թէսմիյէ օլան կաթողիկոսուն սէօլլէրինի եազարըզ : « Խասթէլէրին զէյթին եաղընը քահանայլարա օնուն տուալարընա կէօրէ օրհնել էթմէք ճայիզ տիր » . մկրտութիւն միւռոնու հազգընտա « Մկրտութիւն զէյթին եաղընը քահանայ օրհնել էթմէսի ճայիզ տիր . . . վէ սայիր եաղլամա սըրըրնտա օնու (եանի միւռոնու) գուլլանմայա քիմսէ ճէսարէթ էթմէսին » եանի վերջին օծում սըրըրնտա գուլլանմասըն : Սարգիս Շնորհալի կաթողիկեայ մէքթուպլարը թէֆսիրինտէ « Եւք վէ պէօլլէք եաղ մկրտութիւնուն տուր, քի ազիզ միւռոն թէսմիյէ էտէրիզ, տիկէր մէս էթմէք եաղը, երեխայլարընքի տիր, քի քահանայլարըն տուալարնա կէօրէ . վէ խասթէլէր եաղը տա պտղգա » : Պիր վաղըթ միլլէթին էնտիշէլէրինտէն վերջին օծում սըրըր մէն օլմուշ իտի . Կոստանդին բարձր Բերթցի քի շնորհալիտէն եիրմի սէնէ սօնրա քիւրսիյէ օթուրտու, մութլագ պու սըրըր Առաքեալըն էմրի իւզէրէ լազըմ տըր տէյի . Յօվհան իմաստասէր օնու թէնպիհ վէ թէճտիտ էթտի : Վերջին օծում սըրըրըն « Զինի մկրտութեան օծումն » թէսմիյէ էտէր :

ՈՅԱ . Կէլէլիմ սատէտիմիզին թաստիզինէ . եանի վերջին օծում սէլամէթ պապընտա լազըմը պիր սըրըր օլտուղունու պէյան էտէրիզ : (Մարի. Զ. 13.) : Պու սըրըր իշարէթ օլունմուշ տուր . եօզարտա (ՈՄԹ) եաղտըզ : Յակոբոսուն (Ե. 14. 15.) վէրտիյի թէնպիհ, եա մուխայէր պիր թէնպիհ տիր, եա լազըմը պիր թէնպիհ տիր : Մուխայէր իսէ, խասթէլէրիմիզին իտտաապը սահիհ օլուր, լազըմը իսէ իթիգաթըմըզ տօղրու օլուր : Մատէմ Յակոբոսուն աղղը իլէ Գրիստոս է ֆէնտիմիզին իճատ էթմիշ օլտուղու սըրըր Ազիզ բուհ էմր էտիօր . « Խասթէլէնէն քիմսէ քիլիսէնին քեահինլէրինի չաղըսըն, պունլար խասթէնին իւզէրինէ տուալար էթսինլէր, եաղ իլէ օնու բապըն իամինէ եաղլասընլար, վէ տուալար իման իլէ, եալուտ իմանըն տուալար » :

լարը խառնեցի գուրթարածաղլար . վէ բապպ օնու տիրիտիճէք վէ կիւնահլարը վար իսէ օնա աֆվ օլունաճադ » : Պունլարըն հէփիսի էմր , վէ թէնպիհ թահթընտա տըր : Պիր քրիսթիյան պու Ալլահանի թէնպիհի իճրա էթմէյէ միւգթէտիր իսէ , կիւնահ իլէ պօրճլու տուր : Կիւնահտան գուրթուլմայա ներեյի օլսուն մահացու օլսուն , պու սըրրըն իճրասը հէր քրիսթիյանըն վաճիպէյի զիմմէթի տիր : Պու սըրր ինսանըն կիւնահտան գուրթարմայա պիր սըրր տըր , հէմ ինսանըն էօմրիւնս սօն թագիգէլէրինտէ շէյթանըն էնվաի սույի իիթարաթընա վէ թէճրիւպէլէրինէ գարշը պէօյիւք պիր գուվվէթ , վէ պէօյիւք պիր սիլահ տըր . հէր քիմ քի . գատիր օլտուղու հալտէ , պիլէրէք , պու սըրրըն պանա լուղուլի եօգ տուր տէրսէ , մութլագ Ալլահըն քէլամընըն ինքեար էտէր : Վէ թագրիրէն տէյիլ իսէ , ֆիիլէն օլսուն . օլ թագրիրին եախօտ իմանըն , քի ֆիիլիյաթը եօգ տուր , հիչ տիր վէ պու իմանըն հիչ օլտուղունու Առաքեալ քէնտիսի եաղըյօր : (Յուրի . Բ. 24. 26.) « Կէօրիւյծրմուսուռուզ քի , ատէմ ամէլլէր իլէ սալիհլէնի . վէ եալընըզ իման իլէ տէյիլ » : (26.) « Զիրա նիճէ քի թէնրուհուզ էօլիւ իսէ , պէօյլէճէ իման տախի ամէլսիզ էօլիւ տիր » :

ՈՀԲ . Պունուն իլէ պէրապէր տէմէք տէ իսթէմէյիզ քի , վերջին օծում սըրրընը սօն վագթինտէ իճրա էթմէյէնէ սէլամէթ եօգ տուր . եախօտ ապաշխարութիւն էթտիկինտէ վէ հաղորդութիւն ալտըղընտա պիր ֆայիտէսի եօգ տուր . հաշան , անճագ մատամ քի պու պիր սըրր տըր հէմ աղըր խառնէլէրին պա գարարը իլահի պիր սըրրը մախսուսու տուր . հէր քիմ գատիր իսէ , Ալլահըն պու թէնպիհիինի քէնտի իւզէրինէ իճրա էթմէլի , ըէտտ էտէն էվվէթ սէլամէթ պուլամազ , զիրա Ալլահըն թէնպիհիինի խօրլայարագ էօլիւր : Եօլճու պիր քիմսէ հէմ եօլտա լաղըմ օլան թաամը պէրապէրինճէ ալմալը , հէմ տիւշմէնէ գարշը սիլահլարընըն քեաֆֆէսի իլէ միւսէլլահ օլմալը , « Եթէ ոք միւսն գթիցէ օրինաց ամենեցուն պարտաւոր լիցի » :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄՆ ՍԸՐՐԸՆԸՆ ՄԱՏՏԵՍԻ , ՄԱԳԱՄԸ ՎԷ ՄԷԷՄՈՒՐՈՒ
ԻԻՋԵՐԻՆԷ

ՈՀԳ . Վերջին օծում մատտէօինի կէրէք (Մուրի . 2. 7.) կէրէք Յակոբոս (Ե. 7.) ալըզ եաղըյօր « Եաղ իլէ (եանի զէյթին եաղը իլէ) բապպըն իսմինէ օնու եաղլայարագ » . էրմէնի լիսանընտա , իւղ , հէմ զէյթին եաղը տէմէք տիր , հէմ սայիր եաղլար . վէ այըրտ էթմէք իսթէրսէն . մութլագ արղար իւղ , տէմէլի քի , սայ եաղը օլտուղու պէլլի օլսուն : Պու սըրրըն մատտէսի ֆրիստոստան զէյթին եաղը

իթիբիսազ օլունմուշ վէ պու եաղ անճաղ մագսէտինէ մուվաֆըզ տըր . զիրա զէյթին եաղը վիճուտին աղբըլարընը թէսքին էտէրէք , խասթէյէ շիֆա վէրիր , խասթէյի խէնտան խտէր . վէ գուվլէթ վէ-
րիր օլտուղու միսիլիւ , Ազիզ բուհուն լութֆու տախի պու միւպա-
րէք եաղ կիպի ինսանըն ճանընա ֆէրրաւ վէրիր . վէ ճանա գուվլէթ
վէրտիլինի իպրազ էտէր :

ՈՀԴ . Զէյթին եաղը պու սըրըրն մատտէսի օլտուղունու կերէք
Ալլահըն թահրիրէն քէլամը , կերէք շիֆանէն քէլամը , կերէք քիլի-
սէնին վէ հայրապետէրին թալիմաթ , թահրիրաթը վէ իճրա էտէկէլ-
տիլիմիզ ալին ու ատէթի եէվլիյէմիզ պունու պէօյլէ թաստիզ էտէր-
լէր : Երմէնի էջմիածնական քիլիսէսի պու պապտէ միւսթէնա տըր .
չիւնքի պու սըրըրն շուրութունու էօյլէ պիր չափարըզ սուրէթտէ ,
վէ պիր պիրինէ մուխալիֆ մագամտա թարիֆ էտէր քի , ծնու թէֆ-
րիզ էթմէտէն պիլլէր աճիզիզ . զիրա կեան պու եաղ լաղըմ տէյիլ
տէրլէր . կեան մկրտութիւնտան էվլէլ , վէ մկրտութիւնտա մատտէ
իսթիմալ օլունան Ս . միւռոն տուր տէրլէր . կեան Աւագ հինգշաբթի
կիւնիւ ոտն լուա ալին ու ատէթի տիր տէրլէր , կեան խաչանգիստ
սուլու . . . տէրլէր . վէ պիր չօգ շէյլէր վէ թարղար իրան էտէր-
լէր քի . իչլէրինէ կիրիպ սիւալ էթմէսինի ատէմ իսթէմէզ . ամմա
Հայաստանեայց քիլիսէսինտէ գատիմլինտէն իւղ երախայից , պաչգա ,
Սուրբ միւռոն պաչգա , վէ իւղ հիւանդաց պաչգա տէր : (Տէ . Մ . 2-
րոց վէնիքիլէ պատմաւ 1831 , յաւաջաթանիէն . Էջ . Ե . Լ . Զ .) Յովհանն
նէս իմաստասէրին սէօզլէրինտէն պալատէ տէտիքլէրիմիզ պէյան օ-
լունուր , Շուրասընը իխթար էտէրիզ քի , Էջմիածնական քիլիսէ տէ-
տիլիմիզ իլէ Ս . Գրեգոր Լուսաւորիչ , վէ ազիզ փէտէրիմիզտէն պէտ
էտիպ պու կիւնէ տէկին Երմէնի քիլիսէսինին ազայիտի տինիյէսի պու
կիւնքի պուլունան թըպզը ագայիտ , վէ կիթտիքլէրի եօլ տուր տէ-
մէք տէյիլ , հաչա , զիրա Հայլար Ֆլօրէնթին սինօթունտա պուլուն-
տուլար . ծնտան էվլէլ Լաթէրան պէօյիւք թապիր օլունան սինօթ-
տա Խննովկենտիոս Գ . վազթընտա պուլունտուլար , վէ կաթողիկէ
քիլիսէ իլէ պիլ իթթիֆազ ագայիտի տինիյէյէ գարար վէրիպ գապուլ
էթտիլէր . վէ վերջին օժոււմ սըրըրնը Առաքեալըն թարիֆի , վէ էմ-
րի իւղէրէ իճրա էթմէյէ միւթահիւտ օլտուլար . վէ ծնտան էվլէլ հէր
նէ գատար քի , պիլ ֆարզ Յովհան օճնեցի , Յովհաննէս Աշտարա-
կեցի , վէ սայիր պունլար կիպի պիր գաչ կաթողիկոսլար արա սըրա
իթթիֆազը ումոււմիյէյէ իսլէլ վէրտիլէր իսէ տէ , ծնլար էվաթը
մախսուսէ ատտ օլունուլար , պու կաթողիկոսլարտան , վէ պունլա-
րա պէնգէրլէրտէն մատաաւ , Բօմա կաթողիկէ քիլիսէսիյլէ պէ թէք-
րար իթթիֆազ էթտիլէր , իչթէ օլ վազթըն տէհրինտէ պուլունան
հայրապետէրիմիզէ րայթը քեամիլէմիզ վար տըր . լաքին պու իթ-
թիֆազը ումոււմիյէ , Ֆլօրէնթին սինօթունտան սօնրա վազի օլուսլ :

ԲՕՄԱ քրիստէսին տէն մուհապպէթ , վէ միւհնասիպէթ պաղլարընը պատէհու գաթ էտէնլէրին հագգընտա սէօյլէրիդ , քի օլ սինօթտան սօնարա իշպու վերջին օծում , վէ սայիր պիր գաչ խուսուսլարտա եանըլըյօրլար . վէ եանըլտըզլարընը պիլէրէ՞ք մի , պիլմէյէրէ՞ք մի , պիլմէյիդ , թասհիհ տա էթմէյէ մէրասլարը եօգ տուր Miser si sentis , miserior si non sentis Կիկերոնուն տէտլի կիպի :

ՈՂԵ. Պու մատտէ , եանի զէյթին եաղը էօթէտէն պէրի նասըլ քի Ս. միւհուն տախի քահանայապետտէն , կաթողիկոսլարտան , եա եպիսկոպոսլարտան , վէ պաղը տա քահանայլարտան օրհնել օլուրուտու , պու ատէթի գատիմ , էվայիլտէ , պա խուսուս ԲՕՄՎ վէ Երմէնի շարդ քրիստէլէրինտէ , կէրէք կաթողիկոս , եպիսկոպոս օլսուն , վէ կէրէք հինի հաճէթտէ քահանայ օլսուն , պու եաղը օրհնել էտէպիլիր խոթիսէ , դարպ քրիստէսինտէ Խննովկենտիոս Ա. քահանայապետ զիւմիւհնէ վէ ուսիլի քրիստէ վէ երանելի Պետանըն եազտըղընա պինպէն պու եաղը եաղընը քահանայլար ըիֆագաթըլա եպիսկոպոս օրհնել էտէր . ամմա շարգտա ԲՕՄՎ քրիստէսինտէ սատէ քահանայ տախի օրհնել էտէպիլիր խոթի , տէր . վէ շիմտիքի ուսիլտէ քահանայլար հէր հանկը եաղ օլուրսա օլսուն , օրհնել էտէմէզլէր . օ ատէթ եպիսկոպոսլարա մախսուս տուր տէյի եազար . լաքին իշ պու եաղըն եպիսկոպոստան օրհնել օլմասը մութլագ լաղըմ տըր . չիւնքի քիլիսէնին էվէլինտէն պէրու իճրա էթտիղի իւսիւլ , վէ գատիմ թալիմաթը պու տուր : Նասըլքի Տրիտենդին սինօթու Նիսիոյ Թ. Գ. Յաղափ Վերջին օծման Գլ. Ա. « Առաքեալլարըն ըիվայէթինտէն էլտէն էլէ ալընարագ քիլիսէ աննատը քի (պու սըրըրն) մատտէսի եպիսկոպոստան թագտիս օլմուշ զէյթին եաղը տըր , պիդ պու թալիմաթտան գըլ փայը այրըլամայըդ , վէ հէր քիմքի պու եաղըն օրհնել օլմասը էլզէմ տէյիլ տիր տէրսէ , քիլիսէնին թալիմաթընա մուղայիր էթմիշ օլուր :

ՈՂԶ. 2. Պու սըրըրն մագամը խաթէյի եաղլասըղը վագըթ քահանայ պու մագսէտէ մէպնի նէ տուա քի էտէրսէ օ տուր. նասըլ քի վերջին օծում իճրատընտա մաշտոցտա եաղըլմըշ տըր . պու տա Յակոբոս առաքեալըն եաղտըղընա մէպնի տիր , քի (Ե. 15.) « Տուա էթսինլէր օնուն իւղէրինէ տէյի » եազար :

Կեօգլէրինէ . « Սովին սուրը օծմամբս + եւ իւր ամենագուլթ ողորմութեամբն թողցէ քեզ Տէր զոր ինչ մեղար տեսանելեօքդ , Ամէն » :

Գուլագլարընա . « Սովին սուրը օծմամբս + եւ իւր ամենագուլթ ողորմութեամբն թողցէ քեզ Տէր զոր ինչ մեղար լսելեօքդ , Ամէն » :

Պուրնուհա . « Սովին սուրը օծմամբս + եւ ամենագուլթ ողորմութեամբն թողցէ քեզ Տէր զոր ինչ մեղար լսելեօքդ , Ամէն » :

մութեամբն թողցէ քեզ Տէր զոր ինչ մեղար հոտոտելեօքդ , Ամէն » :

Տուտալարքնա . « Սովին սուրբ օծմամբս + եւ իւր ամենագութ ողորմութեամբն թողցէ քեզ Տէր զոր ինչ մեղար ճաշակելեօքդ եւ բանիւք բերանոյ , Ամէն » :

Ելլերինէ . « Սովին սուրբ օծմամբս + եւ իւր ամենագութ ողորմութեամբն թողցէ քեզ Տէր զոր ինչ մեղար շօշափելեօքդ , Ամէն » :

Այալարքնա . « Սովին սուրբ օծմամբս + եւ իւր ամենագութ ողորմութեամբն թողցէ քեզ Տէր զոր ինչ մեղար գնացիւքդ , Ամէն » :

Պելինէ . « Սովին սուրբ օծմամբս + եւ իւր ամենագութ ողորմութեամբն թողցէ քեզ Տէր զոր ինչ մեղար հեշտութեամբ միջացդ , Ամէն » :

Խառթա փէք թէհլիքէլի օլտուղու հալտէ պէշ աղալարը պիրտէն օծել էտիպ՝ Գահանայ տէր .

« Սովին սուրբ օծմամբս եւ իւրով ամենագութ ողորմութեամբն թողցէ քեզ Տէր զոր ինչ յանցեար տեսանելեօք , լսելեօք , ճաշակելեօք , հոտոտելեօք , եւ շօշափելեօքդ , եւ յամենայն չարէ աղատեսցէ զքեզ Տէր Յիսուս Քրիստոս , Ամէն :

Ո՛հէ. Վերջին օծում սրբորնն մէէմուրու քիլիսէնին քահանայլարը տըրլար : (Յակոբոս . Ե. 14) : Լութէր վէ Գալվին հէմ սրբը սէօղիւնտէն խույլանըրլար , հէմ տէօնիւպ պու սրբորն մէէմուրլէրի քահանայլար տէյիլ տիրլէր տէյի , իտտաա էտէրլէր . վէ երէց լուղէթինի բուսմա (երթս (ետրէվս) քէէննի եաշտա պէօյիւք , միւսինն , վէ իխթիյար տէմէք իսթէրլէր : Հալ պու քի (Ա. Պետ. Ե. վէ Բ. Յովհաննէս Գ. Գործ. Դ. 5: ԺԴ. 22: Սողմ. Գահանայ + տ զէեցցէն եւն.) պուսլարըն հէփսի քահանայ սիլսիլէսինտէն . վէ իւղէրլէրինէ էլ զօսմուշ զաթլէր , վէ մէէմուրլէրի լուհանիյէյէ թէրֆի դըլընմըշ քիմէսնէլէր հազզընտա սէօյլէնմիշ : Կէրա (ետրօղինի) պաշգա , քի իխթիյար տէմէք (երթս , ետրէվս պաշգա , քի երէց միւսթէրէմ մէէմուր տէմէք տիր : Լութէր վէ Գալվին էսկի անտըն քահանայլարըն հիւշ մի օղումամըշլար , պուսլար իսրայէլ իխթիյարլարը՝ մը տըրլար . հօղսա եալընըղ Ահարոնուս սիլսիլէսինտէն Ղեւտացի ճիւտինտէն միւթէսէլսիլէն էնէն զաթլէր մի տիրլէր : Լաքին մէրամ ատէմէ չօզ շէյլէր իրթիքեապ էթտիրիր :

ՕՆ ԵՒՏԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

ԱԼԼԱՅ ՎԷ ՔԷՆՏԻ ՔԷՄԱԼԻԹԼԷՐԻ

ՈՂԸ . ԱԼԼԱՅ տէմէմիդ իւէ քէնտի քէնտինտէն վաճիպ էլ վի-
ճուտ , վէ էն ալա պիր դաթ անլարըդ . վէ պու զաթ-
տէն մաատա հէր նէ վար իսէ , քէնտի իւմի , վէ քէնտի գուվվէթի
իւահիսիյէ , հիչտէն խալգ օլմուչ պիլիբիդ : Ալլահը ինքեար էտէն ին-
սանլարա կէլինճէ , պուռնլարը իքիյէ թագսիմ էտէրիդ . եանի ինսա-
նըն Ալլահը թանըմաղտան կէլէն ճինսի . վէ Ալլահըն իլմինտէն մահ-
րում գալմըչ ճինսի : Ինսանըն Ալլահըն իլմինտէն մահրում գալմըչ
ճինսի Ալլահըն վար օլտուղունու հիչ պիլմէյէնլէր տիր . պուռնլարա
փուրփիքիսք իսմինի վէրիդ , քի եա թաշտան , եա ալթունտան , վէ
եա սայիր շէյլէրտէն եաքմա օլանլարա թափարլար : Պու ինսանլար
հէր նէ գատար քի փուլթարը Ալլահ եւերինէ գոյսալար , եինէ ազըլ-
լարը վէ վիճտանլարը տախիլէն շահատէթ իտէր քի , պու թափտըգ-
լարը շէյլէր Ալլահ օլամաղլար . անճագ պուռնլարըն հէփսինի հիչտէն
վար էտէն պիր գուվվէթ հախօտ պիր մուաղզամ մէպտա վար տըր .
լաքին ինսան պու եա , պու համագաթ , վէ ճահիլլիք սէլինտէն
պիր վագըթ սիւրիւնիւպ կիտէր , նասըլ քի Չին ահալիսինին էքսէրի-
սի վէ դայրիհիւմ :

ՈՂԹ . Ինսանըն Ալլահը թանըմաղտան կէլէն ճինսինէ , եախօտ
օնլարա քի Ալլահը հէր շէյին եարատանը պիլիպ տէ եինէ օնա Ալլահ
կիպի թափմայանլարա կէլէլիմ : Պուռնլարըն հագգընտա Պօղոս առաք-
եալ . (Հււժ . Ա . 19 .) շէյլէ հագար . « Զիրա Ալլահըն իլմի օնլա-
րա աշիքեար տըր . զիրա Ալլահ քէնտիսի օնլարա պէյան էթտի .
չիւնքի օնուռն կէօրիւնմէզ շէյլէրի տիւնեանըն պիտայէթինտէն պէրի ,
եանի օնուռն էպէտիլլիյի , վէ գուվվէթի . վէ Ալլահընը եարատըլմըչ
շէյլէրին վասէթասիյլէ անլաշըլըպ կէօրիւնիր , քի հիչ պիր էօղլուր
իպլաղ էտէմլսինլէր . զիրա Ալլահը թանըրլար ամմա Ալլահ կիպի (օ-
նա) թաաղիմ , եախօտ թէքրիմ էթմէտիլէր . . . » :

Պուռնլարըն հէփսինէ գարշը , էվվէլա Ալլահըն վար օլտուղունու :
Սանիյէն Ալլահըն տախիլի քէմալէթլէրինի : Սալիսէն խարիճի քէմա-
լէթլէրինի պէյան էտէրիդ :

ՊԱՊԸ ԵՎ ՊԵՆ

ԱԼԼԱՀԸՆ ՎԱՐԼԸՂԸ ԻԻՋԵՐԻՆԵ

ՈՁ . Փութբերէսթ քիմսէ Ալլահըն մուհարրէր քէլամընը դապուլ էթմէզ քի , ծնտան իսպաթ կէթիրիպ պու սահիհլիյի թաստիզ էտէլիմ : Յնլարա գարշը պիր եալընը թապիաթ նամուսու իսպաթլարըն տան , վէ շահատէթլէրինտէն մատա , ախէր իսպաթ , եա շահատէթ եարամազ , վէ պու սահիհլիյի շէօյլէ պէյան էտէրիզ : Խոանըն թապիի ազլը շահատէթ էտէր քի , տիւնեատէ հէր նէ վար իսէ , մախլուգ տուր . մուհայյէր տիր , վէ գայիմի պիլ զայր տըր (արարած , անտարրեր , եւ պատահական) մատամ եարատըլմը մախլուգ տուր , տէմէք քի , խալիզի եանի եարատանը մութլագը վար տըր . վէ մատամ քի եարատըլմը մուհայյէր տիր , տէմէք քի մութլագ պիր գատիր , վէ Փայիլ մէպտանըն սէմէրէսի տիր . վէ մատամ քի պուհարատըլմը գայիմի պիլ զայր (պատահական) տըր , տէմէք քի , մութլագ սուրէթտէ միւհթէքիմ էլ վիւճուտ պիր զաթըն սէպէպինէ տէլիլ , վէ միւնթէհի տիր (տայանմըշ տըր) : Պու իւշիւնիւն հէր հանկըսըն փութփէրէսթ ինքհար էտէրսէ , իսպաթ էտէրիզ :

ՈՁԱ . Զիրա եարատըլմը տէմէմիզ , պիր մութլագ եարատան իսթէր . պու եարատան իլէ եարատըլմը պէյնինտէ պուլունան մէրպուլթիյէթէ մուքլագ միմասիպէթ իսմինի վէրբիրզ քի , պիրի տիկէրսիզ օլամազ . նասըլ քի օղուլ տէտիյիմիլտէ , մութլագ փէտէրինին օլտուղունա շիւպէմիզ գալմազ : Պունու փութփէրէսթ Փէյլիսօֆլաղը տախի Սոկրատ , Պլատոն , Արիստոտէլ , Կիկերոն վէ սայիրէ թաստիզ էթալիէր . հաթտա Կիկերոն տիւնեանըն եանի եէրին վէ կէօյիւն վէ երլտըղլարըն սուրէթը միւնթազամատա տէվրանընտան , վէ սէնէնին էվգաթը երպատսընըն կիւզէլճէ վէ պիր պիրինէ միւթէագըպէն տէվըր , ու ճէվէլանընտան , վէ հէր պիրի քէնտի սէմէրէյի լաղըմէսինի վաղթինտէ վէրալիյնտէն իսթիսրաճ էտէրէք , տէր « Հանկը ատէմ տիր օլ քիմսէ քի , պուլարը թէրթիպ էտէն ազըլ Ալլահանի վէ Փէվգէլ թապիյաթ պիր զաթըն իւմիյլէ թէրթիպ , ու թէէլիֆ օլմուշ տուր տէյի իղրար էթմէյէ մէճպուր օլմասըն » (*Şeyh-i İsmailî'nin* Զիսի) « Էն վահշի միլլէթ օլտուն , միւճէրրէտ պիր Ալլահա թափար . ծնուն գուվէթինի մախլուգաթ գուվէթինտէն փէք ալա վէ իւսթիւն թութար . շու գատար քի , պիր շէհր գալէսիզ պուրճաուզ , թէատրօսուղ օլապլիլիւր ամմա Ալլահազը պիր շէհր , փութիւնտէսի օլմայան պիր շէհր կէօրմէք ինթիմալին զայրի տիր : » Պէօլէ Պուսարքոս (*İsmailî* Զիսի) :

Քրիստիանյան լարա կէլինճէ Ալլահն, եէրին վէ կէօյիւն եարատը-
ճըսը օլտուղունու համտ օլտուն ճիւղէթէն իգրար էտէրլէր . վէ
քեաֆֆէի Աստուածաշունչ քիթապըմըզ, պունու քէնտիսինէ էսաս
թութմուշ (Մէնք. Ա. 1.) « Ի սկզբանէ արար Աստուած զերկինս եւ
զերկիր » եւն. էվկէլինտէ Ալլահ եէրի վէ կէօյիւ եարաթտը . իշպու
եէրի վէ կէօյիւ եարատան մէպտէյէ պիզ Ալլահ տէրիզ վէ վաճիպ էլ
վիճուտ զաթ տէրիզ : Տահա մուֆտուսալընը արզիւ էտէն Բանական
փիլիսոփայութիւնուն (ՃԻԵ. ԴԷՆ ՃԾԶ. Է) դասար պաղսըն :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ԱԼԼԱՀԸՆ ՏԱԻԻԼԻ ՔԷՄԱԼԵԹԼԵՐԻ ԻԻԶԷՐԻՆԷ

ՈԶԲ. Ալլահն վար օլտուղունու մուխթասարճա պէյան էթտիք .
չիմտի ազլըմըզն դըսսա կէօրիւշիւնէ կէօրէ , Ալլահն թապիյաթը-
նըն վէ օնուն քէմալէթլէրինին նէսէն իպարէթ օլտուղունու թէ-
զէքքիւր էտէլիմ :

Ալլահտա իքի տիւրլիւ քէմալէթ կէօրիւրիւզ , տախիլի քեմալէթ ,
վէ խարիճի քեմալէթ : Տախիլի քէմալէթ , Ալլահն տախիլէն թա-
պիւթընա բաճի քէմալէթ տիր , խարիճի քէմալէթ տէ մախլուգաթ
իլէ օլան միւնասիպէթ տիր : Տախիլի քէմալէթ Ալլահն թապիյաթը-
նա էօյլէ մուգթազա տըր քի , օնսուղ Ալլահ Ալլահ օլամազ . խարի-
ճի քէմալէթ էօյէ տէլիլ :

ՀԶԳ. Պու միսիլի տախիլի վէ խարիճի քէմալէթլէրին Ալլահտա
օլտուղունու եալընըզ պիզճէ անլարըզ , վէ գըյաս էտէրիզ տէլիլ քի
Ալլահն քէնտի թապիյաթընըն , վէ քէնտի քէմալէթլէրինին պէյնին-
տէ տախիլի օլտուն , խարիճի օլտուն մատտէթէն , վէ ասլէն պիր Ֆէրզի
եա թագսիմի վար տըր : Եանի պիզիմ դըսսա ազլըմըզ Ալլահն թա-
պիյաթընը , քի հէր էլլիլին վէ քէմալէթլէրին մէճմուր տիր , կէօրտիւ-
շիւնտէ , օնու եէք նազարտա անլամայա գուտրէթի ոլմատըղընտան ,
ազլէն քէէննի թագսիմ թագսիմ էտէր . վէ անլամայա միւգթէտիր օ-
լուր : Պիլ ֆարզ եիւզ պաթման պիր եիւքիւ պիզլէր գալտըրմայազ
թագսիմ թագսիմ էտէրէք , վէ պաթման պաթման քէսիպ դալտըրմայա
շալըշըրըզ , պունու տա հա քէզա : Լաքին Ս. Թուլմասըն տէտիլի կի-
պի , Ալլահնը գաթը Ալլահնը հէր շէյի տիր : Ալլահն թապիյաթը , վէ
պու թապիյաթըն քէմալէթլէրի պէյնինտէ պիլէ գաթէն հիչ պիր Ֆէրզ ,
եախօտ ալըր սէչիսի եօգ տուր վէ օլամազ . ֆագաթ պիզիմ քէնտի
ազլըմըզա եալընըզ այըրտ էտէրէք Ալլահն ատալէթի , Ալլահն միւ-
րատը , Ալլահն իլմի , Ալլահն մէրհամէթի , տէրիզ պագըսըյա . Լաքին
պունլարըն հէվսի Ալլահն պիր եալընըզ թապիյաթը իլահիյէսի տիր ,

ՈՁԴ . Քէմալէթլէր , Աստուածաբանլարըն դաւլինճէ քիմիսի մախլութ տուր (խառն) . եախօտ պարզ ըստ իմիք . եանի սէմթճէ խալիս տիր . քիմիսի տէ էն խալիս , եախօտ մազամընա կէօրէ (կերպաւորապէս) խալիսէթ իւլ խալիս : Սատէ խալիս , եախօտ մախլութ քէմալէթլէր ինսանտա մէվճուտ պուլունուր . զիրա պիր քէմալէթ պիր ինսանտա , եախօտ մախլուգաթ տա հէր նէ դատար եիւքսէք տէրէճէտէ պուլունսա , մութլագա էն եիւքսէք , վէ էն խալիս տէրէճէտէ պուլունամազ . մէսէլա իլմ , ատալէթ , մուհապպէթ ինսանըն իլմի ատալէթի վէ զայրհէլմ , հէր նէ դատար ֆայիդ տէրէճէտէ պիր ինսան տա պուլունսա մութլագ գուսուրու վար տըր , նօզսանը վար տըր , ծնուն իչին ինսան քէմալէթի պիր տէրէճէյէ դատար խալիս օլապիլիր . էն խալիս օլամազ . պունա Աստուածաբանլար (Մեթաֆիզիկական չարութիւն) . եանի , ինսան թապիյաթընըն գուսուրու մութլագը տըր տէրէր . լաքին Ալլահըն քէմալէթլէրինէ կէլինճէ , էն խալիս տէրէճէտէ Ալլահըն թապիյաթը պուլ քէմալէթլէրէ մալիք տիր , չէօյլէ քի ճիւղի պիր նօզսան Ալլահըն քէմալէթլէրինս տէ պուլունսա Ալլահ օլամազ . պունու երրորդութիւն պահսընտա տախի իխթար էթտիք :

ՈՁԵ . Կէլէլիմ եինէ Ալլահըն թապիյաթընըն , եախօտ զաթընըն էն պիրինճի էսասը պուլունան քէմալէթէ , եանի Ալլահըն թապիյաթընըն պիրինճի եէրտէ , վէ սըրասընտա պուլունմասը լազըմ կէլէն քէմալէթ հանկըսը տըր . քի Ալլահըն զաթընը եա թապիյաթընը պուլ գաթ , եա պուլ թապիյաթ օլտուղունու թաստիդ էտիյօր : Պունու տա տէրսէք եինէ ազլըմըզըն անլատըղընա կէօրէ , պիրինճի . իքինճի . իւչիւնճիւ տէրիդ . տէյիլ քի Ալլահըն զաթընա կէօրէ էօյլէ տիր . զիրա Ալլահըն թապիյաթընըն , վէ քէմալէթլէրինս պէյնիտէ հիչ պիր ֆէրդ եօփ տուր . Ալլահտա թապիյաթճա հէփիսի պիր տիր : Վադաա պուլ տէտիյիմիդ , ազանիմի սէլասէտէ , եանի (Անճնաւորութիւնճա) տէյիլ . զիրա մահէլինտէ իխթար էթտիյիմիդ միսիլիւ , անճլար պիր պիրինտէն այրը միւֆթէրիդ տիրէր , չէօյլէ քի փէտէրին անճը , օղուլուն անճը տէյիլ , վէ օղուլուն անճը չոգին սուրբուն անճը տէյիլ . ամմա պուլ անճլարըն պիր թէք թապիյաթը օլտուլունտան թապիյաթճա , եանի Ալլահըն պուլ թապիյաթընըն , վէ անճլարընըն պէյնիտէ հիչ պիր ֆէրդ (զանազանութիւն , բաժանու մըն) օլամազ : Պունլարը իխթար էթտիքտէն սօնրա տէրիդ :

ՈՁԶ . Ալլահըն թապիյաթընըն էսասէն քէմալէթի քէնտի քէնտի տինտէն իտուկի տիր (Ինքնագոյ լինելն Աստուծոյ) պունուն իչին ֆարիսիճէ խիւտա քէլամը փէք կիւզէլ սէօյլէմիչ խաչ , քէնտի տէմէք . խիւտա քէնտիսինտէ եա քէնտիսինտէն տէմէք , վէ հայճա (ինքնագոյ) : Աստուածաբանլարըն քիմիսի Ալլահըն պուլ թապիյաթընը հատտի զաթիւնտէ պէսլէյէն , վէ միւէսսէս քէմալէթ պիւթիւն Ալլա-

հանի քէմալէթլէրինին մէծմուրնտէ տիր տէրլէր . պունու Կոլիէլմուս Օզգամ Աստուածաբանլար սընըֆը թարիֆ էտէր , Գիմլիսի տէ Ալլահին քէմալէթլէրինին մուգթաղա վէ մութլագ օլմասը իզթիզասըն տան տըր , տէր : Պունու տա Սկուլտ մայէթի մէվճուտու Աստուածաբանլար իլէ : Պու սոն իքի ճինս Աստուածաբանլարըն վարդապետութիւնունա ըայէթ վէ հիւրմէթ էտէրիզ . ամմա Ս . Թովմասըն ըէյինէ պիզ տախի իմգա էտէրիզ :

Ալլահըն իշպու քէնտի քէնտինտէն օլմասը քէմալէթի եալընըզ Ալլահըն թապիաթընը Ալլահ թապիաթը տէյի թախսիս էտէպիլիր . զիրա պիրինճի քէմալէթ օլմագ իշին լազըմ օլան շուրութ , եալընըզ քէնտինտէն օլմագ քէմալէթի եագըշըյօր . զիրա պիրինճի լազըմ քի , օլ քէմալէթ օլ զաթըն տախիլինտէ պուլունսուն , եալսօտ ճնա թապի օլսուն : Իքինճի լազըմ քի , օլ զաթըն տիկէրլէրինտէն այըրտ էթսին : Իւշիւնճիլ լազըմ քի , սայիրլէրինին էն էվվէլի օլսուն : Տէօրտիւնճիլ լազըմ քի , սայիր քէմալէթլէրին էսասը վէ մէնպար օլսուն : Իշպու տէօրթ շարթ Ալլահըն եալընըզ քէնտի քէնտինտէն օլսուղու քէմալէթինէ եագըշըր վէ մուվաֆըզ կէլիր . սայիրլէրինէ եագըշմագ : Պունլարըն հէփսի գըսսա ագըլմըզա կէօրէ տիր : Ձիւնքի հէր շէլին թապիյաթընտա էն էվվէլ ասլըն (էութիւնուն) թէգատտիւմ էթմէսի էմրի թապիի տիր . պատէհու ապընտան եախօտ օլ թապիաթտան նէշաթ էտէն քէմալէթլէր : Խնսանլար տա թապիաթ եախօտ ասըլ քէնտի քէմալէթլէրինտէն կէրէք վագըթմա , կէրէք օլ քէմալէթլին թապիաթընճա վէ կէրէք սըրաճա էվվէլ տիր . լաքին Ալլահ տա ասըլ քէնտի քէմալէթլէրինտէն տէյիլ վագըթմա , անճագ պիտայէթճէ , եախօտ սըրաճա եալընըզ էվվէլ տիր , պիլ ֆարզ պիր քիւրլիթ եագտըղընտա աթէշի շափընտան էվվէլ օլսուղու էմրի թապիի տիր . ամմա սըրաճա , տէյիլ քի վագըթմա . չիւնքի աթէշ շափըսըզ , վէ շափ աթէշսիզ օլմամազ . իքիսիտէ պիր անտէ օլմամազ : Պու քէմալէթլէր իւղէրինէ մուֆասսալէն պիւղիմ բանական փիլիսոփայութիւնուն (ճՎԹ . Կան . ճԿԻ . Է . Գաթաթ Կաթ) զիյատէսինի պուլուրսուն , պիղիմ մագսէտիմիզէ շիմտիքի հալտէ պուգատարը քեաֆի տիր :

ՈՁէ . Տէմէք քի , Ալլահըն պիրինճի քէմալէթի քէնտի քէնտինտէն իտուկի (ինքնագոյ) օլմասը տըր . պունու հէր քէն գապուլ էտէր . իշթէ պունու սայիր քէմալէթլէրէ էսաս իթթիխազ էտէրէք տէրիզ . վաճիպ էլ վիւճուտ պիր սատէ Ալլահ քէնտիսի տիր : Տէմէք քի Ալլահըն քէմալէթլէրի եախօտ Ալլահըն թապիաթը թահոլտ օլմամազ . եանի հուտուտ ալթընա կիրէմէզ , վէ հուտուտսուզ տուր (անսահման է Աստուած) Գէզալիք քէմալէթլէրին վէ թապիյաթընըն էօլլիւսիւ եօզ տուր . (անչափ է Աստուած) քէզալիք պու թապիաթ իսթիպտալ գապուլ էթմէզ , եօզսա թէպտիլ օլան Ալլահ օլմամազ .

(անփոփոխ է Աստուած) : Քէզալիք Ալլահն թապիաթը էսէտի , սէր-
մէտի տիր . չիւնքի մուվադդաթ Ալլահ օլամազ , նէ պէտայէթի օլա-
պիլիւր , նէ տէ նիհայէթի . (յաւիտենական է Աստուած) : Քէզալիք
Ալլահ սատէ տիր . վէ հիսսէ դապուլ էթմէզ . զիրա իքիտէն միւ-
րէթթէպ օլան հուտուտ ալթընա կիրէր . (ամենապարզ է Աստուած) :
Քէզալիք Ալլահ պիր տիր . (մի է Աստուած) . զիրա իքի օլսայըտը ,
թէքմիլ վէ պի հուտուտ օլամազըտը , քէնտի քէնտինտէն օլամազըտը :
(Մըրքը օրէնք . 2. 4: Մարկ . ԺԲ . 29 եւն .) : Պունլարըն մուֆասսալ
տէլայիլինի օգուժագ իսթէրսէն մէզքիւր փիլիսոփայութիւնուն (ձկն .
— ձՁԱ . (ձՂԸ . չէ Մ . Մարկ .) դատար օգու : կէլէլիմ Ալլահն իլմինէ :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ԱԼԼԱՀԸՆ ԻԼՄԻ ԻԶԵԻՆԵ

ՈՁԸ . Իլմ պիզէ իքի թարզ օլուր . էվվէլա օլ մալիւմաթ իլմ
թէսմիյէ օլունուր , քի ինսանըն ազլընա պէրրազ վէ աչիքեար կէօ-
րիւնիւր . պու իլմ մանթըզտա պէյան օլունմուշ օլան մէպտէլէր վա-
սէթասըլա զահիրէ չըգմայա , վէ անտէն ինսանըն ազլընա պէյան
օլմայա լուզումի եօզ տուր : Իշթէ պու թարզ իլմ , եալընըզ լայըզը
իլէ ճէնապը հագգտա մէվճուտ տուր . չիւնքի հէր շէյին խալիֆի ,
վէ եարատըճըսը օլտուղու իչին , օնլարըն տախիլի թապիյաթլարընը
վէ հէր շէյին էսպապընը , վէ էն եիւքսէք մէպտէլէրինի պիլտիլի ի-
չին , ասըլ իլմի սահիհ քէնտինտէ տիր տէրիլ : Սանիյէն , իլմ թէս-
միյէ օլունուր օլ մալիւմաթ , քի ինսանըն ազլը մախսուգաթըն հէր
պիր խուսուսու տախիլիյէսինէ վէ թապիիսինէ վէ օլ թապիաթը թէ-
շէքքիւլ էտէն էսպապ ու մէպտիսինէ թէմամիյլէ ալեհա օլմատը-
ղընտան , պատէհու չօզ սահիլիքլէրէ , իլմի մանթըզ մէպտէլէրի վէ
դայաէսի վասէթասըլա մուվաֆֆագ վէ աչինա օլուր : Իլմին էվ-
վէլէթի թարզը , Ալլահա եալընըզ մախսուս տուր . պու իքինճիսի ին-
սանա : Ալլահն թէքմիլ իլմինէ տէլի տիրէր . (Ա . Թաֆ . Բ . 3: Եֆ .
ԺԴ . 14: Հաֆ . ԺԱ . 33 :)

ՈՁԹ . Սալիսէն , Ալլահն իլմի քէնտի թապիաթընտան եախօտ
Ալլահն ասլընտան հասըլ օլուր . նասըլ քի Ալլահն թապիաթը , եա
ասլը սատէ տիր , պիր դարարտա տըր , հուտուտուզ տուր . վէ խիւ-
տայի . եանի քէնտի քէնտինտէն տիր . (Իմաս . Է . 22: Յաֆ . Ա .
17: Մաֆ . ձի2 . 2: Եֆ . Դ . 13:) Քէզա Ալլահն իլմի սատէ տիր .
պիր դարար տըր , հուտուտուզ տուր . խիւտայի , վէ ֆայիլ
սէպէպ տիր : (Մաֆ . ձԴ . 24: Իմաս . Է . 21: Եֆ . Ժ . 12: Ա . Թաֆ . Ը .

27. Առ Պետաժէոս գիրք. Դ. ԳԼ. ԺԱ. Բէա. 10.) Վէ Ս. Օգոստինոսսուն սէօգիւնիւ սէօյլէմէյէ մէճպուր իսէք, Ալլահն պիւմէսի վէ ասլը պիր տիր. Եանի Ալլահն զաթը վէ իւմի իքիսի իքի շէյ տէյիլ. իքիսի պիր շէյ տիր. Ալլահն իւմինին զօր վէ տէհշէթլի Եէրի, նէ սուրէթ իլէ, վէ նէ կէօնէ զաթլէրը անլար իտուկի տիր :

ՈՂ. Ալլահն պու իւմի, իւշ տիւրլիւ մպտտէ, Եախօտ իւշ տիւրլիւ մազհէր (առարկայ) կէօրտիւլիւ իշին, իւշ տիւրլիւ տէ իսիւմ ալըր :

Եվվէլա. սատէ իսքիճնամ իլմի (գիտութիւն պարզ իմացողութեան, Եախօտ իմաստութիւն) թէսմիյէ օլունուր. դուվվէտէ վէ գապիլիյէթտէ օլան մէվատտը կէօրտիւլիւ իշին, Եանի օլ գապիլիլ օլան մատտէլէրի (զկարելի էակս) քի տայիւմա գուվվէտէ գալըրլար. վէ հիշ Ֆիլիէ Եանի Եարատըմըշ հիյէթէ կէլմէղէր :

Սանիյէն Եեգարէք իլմի, օլ գապիլի օլան շէյլէրին իւմի տիր. քի գապիլիյէթտէ վէ գուվվէտէ գալմամըշլար. Եախօտ գուվվէտէ, վէ գապիլիյէթ հալինտէ իսէլէր տէ, մուախխարէն, վէ վագթիլիյէ մութլագ Եարատըլա, Ֆիլիէ չըգաճագ տըրլար. վէ մատէմ Ալլահ հէր շէյի էպէտիլիքտէն կէօրիւր. Եանի սապըզը վէ հազըրը վէ աթիտէ կէլէճէյի պիր նազար իլէ կէօրիւր, տէյիլ ինսան կիպի միւթէագըլ սուրէթտէ կէօրիւր. Եանի կէշմիշի կէշմիշ, հազըրը հազըր վէ կէլէճէյի կէլէճէք. պիլ Ֆարզ Եիւքսէք պիր տաղըն իւթիւն տէ պիր ատէմ տուրուր. վէ պիր պիրինտէն սօնրա Եօլա չըգմըշ, վէ պիր պիրինի կէօրմէյէրէք, Եօլարընա կիտէն իւշ Եօլմուլու քէնտի տաղըն իւթիւնտէն նաթըլ քի պիր պաղըշ իլէ կէօրիւրսէ, քէգալիք Ալլահ իշպու նէգարէթ իւմի էպէտիսիլէ հէր շէյին վագթիլիտէ օլմուշ օլտուղունու պիր նազար գըլմասը իւմիլէ կէօրիւր : (Երբեք Եբնա. ԼԲ. 34. Եբք. Դ. 13. Սադ. ձԼԸ. 3. ԼԲ. 15. Իմա. Ը. 8. Դանէլ ԺԴ. ԵԿ. 42. Կէա. ԺԴ. 28. Առ Պետաժէոս գիրք. Դ. ԳԼ. 2.)

Սալիսէն, Ալլահն իւմի, տիկէր իւշիւնճիւ պիր իսիւմ ալըր. Եանի վասաթ իւմի (միջական գիտութիւն) շէօյլէ քի, Ալլահ պիր շէյին գապիլիյէթտէն, Եա գուվվէտէն Ֆիլիէ կէլէճէյինի պիլիլ. էկէրլի ինսանըն իրատէյի ճիւղիյէսինէ մէնութ, վէ միւթէալիգ պաղը էսպապը լաղըմէ իպրազ ու ինֆազ օլմուշ օլսա իտիլէր. վագաա Ֆիլիւն չըգմըշ կիպի պիլիլ իտի, ամմա օլ սէպէպլէր վէ օլ լաղըմ օլան վասէթալար վագթիլիտէ իպրազ ու ինֆազ օլմատըղը իշին, օլ գապիլի օլան շէյ գուվվէտէ գալմըշ օլուր. Եանի նէ սատէ գապիլիլէր (կարելի էակ) միսալի, հիշ պիր վագթիլ գուվվէյէ կէշմէյէճէք իտի. նէ տէ նէգարէթ իւմի մէվատտը կիպի, մութլագ վագթը մախսուսունտա գուվվէտէն Ֆիլիէ չըգաճագ իտի. անճագ մուհայէր, վէ մէշրութ հալտէ պաղը սէպէպէ մախսուս վէ միւնիթաղըր վասաթ մէվգիտէ տուրուր : Իշթէ էֆէնտիմիլին սէօղիւ պու գապիլիտէն տիր. « Եթէ 'ի Տիւրոս Եա 'ի Սիդոն Եա » զիրա էկէր սիգտէ իճրա օլու :

նան գուժվէթէր, Տիւրոս վէ Սիդոնտա օլմուշ օլսալար խտի, չօգտան պէրի քիւլ իլէ վէ խարար իլէ օթուրուպ թէօվպէ էտէր խտիւլէր : Սոդոմ, Գոմորտա սալիս պուլունուրսա չէրի եագմայաճաղը : (Ա. Թագ. ԻԳ. 11 եւն: Երէրդ Թագ. ԺԱ. 2: Ելէյ. 17. 16: Իճասար. Դ. 11: Մարթ. ԺԱ. 21 :)

ՈՂԱ. Պու իլմէրին թագսիմի Ալլահտա եօգ տուր . անճագ պիր սատէ իւմի իլահիտի տիր : Լաքին պու իլմի իլահի ինսանըն տըրէճէ տէրէճէ իլիմէրինէ գուժվէթիլէ քեաֆի վէ վաֆի օլտուղունտան, ինսան քէնտի ազլընտան գըյասէն Ալլահըն օլ պիր սատէ իլմինէ թագսիմէր վէրի, դաթէն Ալլահտա իւմ պիր տիր, հէմ իլմիլէ դաթընն պէյնիտէ հիչ պիր ֆէրդ եօգ տուր :

ՈՂԲ. Ալլահ սատէ իսթիֆհամ իլմիլէ գապիլ վէ միւմքիւն օլան շէյլէրին ասլընը քէնտի զաթը իլահիսինտէ, հէր շէյին սէր շէյմէսի օլտուղու իչին հէմ կէօրիւր հէմ պիլիր . (Ա. Կարն. Բ. 10: Հագ. ԺԴ. 7: Տեւ Էսկ-թան-թիւն ճԲ.) չիւնքի հէր շէյին ասլը, եա գալըպը էվ-վէլիսի Ալլահըն զաթինտէ մէվճուտ տուր, հէր շէյ քէնտի սէպէպի ասլընը Ալլահ տա մէվճուտ պիլիր . վէ հէր շէյ Ալլահըն զաթինտէ պուլունան ասլըլարըն պիրէր միւշապէհէթի, վէ միւնասիպէթի տիր . վէ հէր շէյ քէնտի թէմէլինի վէ մէպտէսինի, վէ իւք գալըպընը Ալլահըն զաթինտէ քեամիլէն պիլիր վէ թանըր : Պու սուրէթտէ էկէրչի միւմքին, վէ գապիլ օլան շէյլէրին հիլէթի վէ ասլը Ալլահըն զաթինտէ մէվճուտ պուլունումուշ օլսա խտի, Ալլահ պու շէյլէրի քէնտի սատէ իլմի իսթիֆհամը իլէ պիլտիլինտէ խարիճտէն մալիւմաթ քէսպ էթմէսի լազըմ կէլիր խտի, պու տա սահիս օլսա խտի Ալլահըն իլմինտէ նօգսան օլմասը լազըմ կէլիր խտի . վէ քէմալէթինտէ նօգսան օլմուշ օլուրուտու, քէմալէթի հուտուտ ալթընտա օլմուշ օլուրուտու . վէլ հասըլ թէքմիլ օլմամըշ օլուրուտու . պու իսէ Ալլահա մուղայիր, հէմ ազլէ մուղայիր տիր . ղիրա Ալլահ թէքմիլ օլմագ լազըմ տըր, վէ նագըմ Ալլահ տա Ալլահ օլմագ :

ՈՂԳ. Քէզալիք Ալլահ նագարէթ իլմիլէ էպէտիլիք հալինտէ քեաֆֆէյի շէյլէրին գուժվէտէն ֆիլիլէ կէլէճէյինի տախի պիլմէլի, եօգ իսէ, հէր շէյի օլտուղունտա պիլսէ, վէ պէլլէսէ պատէհու քէմալէթ քէսպ էթմիլ օլուր . եանի էվլէլ նօգսան, սօնրատան թէքմիլ, պու տա Ալլահա հագարէթ վէ ազլէ մուղայիր տիր :

ՈՂԴ. Մուախարէն Ալլահ վասաթ իլմիլէ քեաֆֆէյի օլ շէյլէրի, քի վազթիլէ իճրա օլմալարընըն սէպէպլէրինի իսթէրլէր պիլիր . վէ քեաֆֆէյի օլան տուալար պունա պինայէն տիրլէր, քի գուլլարընտան եէվմիլէ ճանիպի պարիլէ թագսիմ օլուրլար, վէ հէր շէյին մուվաֆիաղիլէթինի Ալլահըն իլմի իլահիսինէ, վէ էգէլիսինէ ալթֆ էտէրլէր . հաչան Ալլահ պունու զահէր միւնասիպ կէօրտիւ քի, պէօլլէ մէրամ էթտի, տէրլէր . վէ պիլլէր, Նա ըսպպ իշպու թէ

չէպպիւս էթտիյիմ մուամէլէնին , մուվաֆըզը ըէյի Ալիէրի շայան պուրուլուսա , իթմամ ու իքմալինէ պիղլէրի թէվֆիդ պուլուրմա նըզ միւթէմէննայը ապիտանէմիդ տիր , տէյի կէրմիյէթ վէ հարաւ ըթ իլէ սէմաաէն տիւէտիյիմիդ տէ , Ալլահն իշպու վասաթ իլմինի թագրիր , վէ թաստիգ էտէրիդ : Պուռնու Մօլինա մէշուր Աստուածաբանն մէպտէսինէ կէօրէ սէօյլէրիդ :

ՈՂԵ . Լաքին Օգոստինեանլար վէ Թովմայականլար իտտաա էտէրլէր քի , պու վասաթ իլմի Ալլահն իլմի իսթիֆհամը թապիր օլունան իլմ տիր , վէ օնտան հիշ ֆէրգի հօգ տուր :

Ալլահն իլմի պիր թէք վէ սաաէ իլմ տիր . վէ Ալլահն քէնտի ասը հիյէթի տիր . նասըլ քի Ալլահն ասը պիր տիր , քէզա իլմի տախի պիր տիր . ամմա դուվլէթճէ պիւթիւն պիղիմ ազլըմըզն իլմլէրինէ քեաֆի վէ վաֆի տիր : Տէֆա իլմ , եա մուքթազա (հարակաւոր) իլիմէ եա ազաա իլիմէ թագսիմ օլունուր : Մէսէլա . Ալլահ վէ կարելի էակլար , ազաա իլմ , ազաալըզ իլէ իճրա օլունան մէվատտըն մալիւմաթը տըր , պու իսիմլէրին թագսիմլէրի Ալլահն պիւմէսի մագամընտան թագսիմ ալմազլար , անճազ պիլտիյի վէ կէօր տիւլիւ մատտէլէրտէն օնու թագսիմ էտիպ , օնա այըլ այըլ իսիմ վէրիյօրուզ , հօգ իսէ Ալլահնա իլմ պիր տիր : Մատտէլէրինտէն իշպու պիր իլմ , չօգ իսիմ ալըր . եախօա ալտըրըրըզ . պու մէվատ չիմտիքի հազաճաղըմըզտան տահա զիյատէ աղնաշըլըր :

ՈՂԶ . Ալլահն իլմի էվլէլիսի խուսուսու տախի , Աստուածաբանութիւնճա էն եիւքսէք պիր մէվլէիտէ մէնսուպ օլարադ , թութուլուր :

Էվլէլա , Ալլահն իլմի հէր շէյի պիլիւր վէ թանըր . տէյիլ քի եաւարը . եանի իլմ մատտէտէն հասըլ օլուր . տէյիլ քի մատտէ իլմա տէն : Սանիյէն , Ալլահտա քի իլմ պիւա վասէթա տըր (անմիջապէս զիրա հէր շէյին ասը Ալլահանի թապիաթտա մէվճուտ տուր . պիւզիմ իլմիմիդ էքսէր տէֆա պիլ վասէթա պիղլէրտէ հասըլ օլուր , եանի սահիհ վէ ալըզ մէպտալէր վասէթասըլա , նասըլ քի իլմի մանթըզ պիղէ էօրէտիր : Սալիսէն մախուզաթտա սահիհ վէ էյի պիր շէյ վար տըր տէրսէք , իշպու սահիհիք , վէ էյիք . օնուն իլին սահիհ վէ էյի տիրլէր , չիւնքի Ալլահտա մէվճուտ վէ մահֆուզ պուլունան քէնտի սուրէթի ասլիյէլէրինէ մուվաֆըզ , վէ միւթապըզ տըրլար , վէ ասըլլարընն թըպըլ սուրէթի , վէ ասըլլարընա պիր միւնասիպէթլէրի պէնգէյիլէրի օլտուղու իլին , սահիհ վէ էյի տիրլէր : Բապիէն , հօգարըտա իշար էթտիյիդ կիպի , Ալլահտա էվլէլ , վէ սօնրա կէօրմէք օլամադ . եանի Ալլահտա վագթըն էվլէլիսի , աթիսի հօգ տուր . չիւնքի Ալլահ էպէտի տիր . պունուն իլին հէր շէյի կէօրիւր : Կէօրմիւշ , վէ կէօրէճէք քէլիմլէրի Ալլահա հազըլմադ , հէր շէյ օնուն նաշարը իւահիսինտէ հազըր վէ մէվճուտ տուր :

ՈՂԷ, Իշթէ պունա պաղարագ, պիղիմ Ալլահա իւրի էվէէի վեր-
մէմիզ, Ալլահա կէօրէ պիր դալաթ զիւրում տիւր. լաքին պիղիմ եա-
րատըմըշ ագըմըզ մահաուտ, վէ զայիֆ օլտուզունտան, պիր շէյի
վագթ իլէ պիւրիզ, վէ պէլէրիզ. պիր շէյի էվէլ պիւրսէք, օնա
էվէլքի իւմ տէրիզ. սօնրա պիւրսէք, սօնրաքի իւմ. եա սօնրա-
քի մալիւմաթըմըզ տէրիզ. պու պիզէ էմրի թապիի իսէ, Ալլահա
իւմ էպէտի վէ թապպիի տիր. օ քի վագըթ պիւմէզ. եանի եարա-
տըմըշ էօմրիւն սանիյէլէրինին պիր պիրինին եէրինէ կէշմէսի, եա
խօտ վագիթ տագիքէտէն տագիքէյէ. վէ սանիյէտէն սանիյէյէ էօմ-
րիւն թագէլէշմէսի տէմէք տիր: Իշթէ պու վագըթ Ալլահ տա եօզ
տուր:

ՈՂԸ. Եօգարը տա իսթար էթտիք քի, տախիլէն գապիլլի շէյ-
լէր, Ալլահն էպէտի զաթընըն միւշապիհէթլէրի. վէ միւնասիպէթ-
լէրի տիրլէր. վէ էպէտի կէրչէքլիքլէր տիրլէր. վէ իսթիպտալ օլա-
մազլար. պունար հիչ պիր վագըթ գուվվէտէն, եա գապիլլիք հա-
լինտէն ֆիլիլէ չըգամազլար. վէ պունուն իչին Ալլահն սատէ իս-
թիֆհամ իլմինին մատտէլէրի, եա մագհարլարը. (առարկալարը)
թէսմիյէ օլունուրլար: Եախօտ ինսանըն իրատէյի ճիւղիյէսինէ միւ-
թաալիք օլարագ, պիր չօգ շէյլէր տէ գուվվէտէն ֆիլիլէ չըգարլար.
պունար գուվվէտէն ֆիլիլէ, եանի եարատըրըշ հալինէ կէլէն գա-
պիլլի դաթլէր, խարիճի գապիլլիլէր թէսմիյէ օլունուրլար. վէ Ալ-
լահն նագարէթ իլմինին մատտէ, վէ մագհարը տըրլար:

ՈՂԹ. Իշպու Ալլահն նագարէթ իլմինին մագհարլէրինի (առար-
կայ), եա մատտէլէրինի քի եա մութլագ ֆիլիլէ կէլէճէք տիրլէր.
եա ֆիլիլէ կէլմէլէրի, ինսանըն ազատ իրատէսինէ մախսուս տուրլար.
իքի հալտէ կէօրիւրիւզ. եանի, եա թապիաթ հալինտէ, վէ եա թա-
պիաթըն մաֆէվգլինտէ պուլունան լութուֆ հալինտէ: Պունու իյզահ
էտէլիւմ. ինսան էվէլա, քէնտի թապիաթը հալինտէ պուլունարագ,
քէնտի իրատէյի ճիւղիւյէսիյլէ չօգ մուամէլէլէր գուվվէտէն ֆիլիլէ կէ-
թիլիւրիւր. պիր տէ ինսան թապիաթընըն մաֆէվգլինտէ պուլունան
լութուֆ գուվվէթի իլէ քէզալիք չօգ ազատ շէյլէր իճրասըն միւզ-
թէտիր օլապիլիւր: Պու ազատ մուամէլէլէրին պագըլարը էյի օլարագ,
էճիր, վէ միւքեաֆաթը իլահիյիէյի միւսթահսէն, վէ միւսթէլզէմ օլա-
պիլիլիլէր. պագըլարը տա ֆէնա օլուպ, թագսիրաթ, կիւնահ կիպի
Ալլահն հագդ միւճաղաթընը միւսթէլզէմ օլուրլար. սալիսէն ինսան,
եա սալի հալինտէ օլտուզու կիպի գըյաս, վէ թէզէքքիւր օլունուր.
եանի կիւնահա տիւշվէզտէն էվէլ պուլունան հալինտէ գըյաս օ-
լունուր. եա կիւնահքեար, վէ զէտէլէնիւշ, եախօտ թապիաթըն
խաթթէ հալինտէ պուլունուպ, գըյաս օլունուր:

Չ. Թովմայեան Աստուածաբանլարըն զիւմինճէ, Ալլահ ինսանըն
կէրէք թապիի ազատ մուամէլէլէրինի, վէ կէրէք թապիլաթըն մա-

Ֆէվզինտէ օլան (ներգործական) եանի միւգքետիր լուքուճ գուզ-
վէթիլէ դուհուրա կէլէն ինսանըն մուամէլէլէրինի մատուտոն քահ-
րիգ թէշվիգ, էտէրէք, գարարլարը, եանի նազարէթ իլմէրի վասէ-
թասիլէ թանրը . ամմա հմնկը հալտէ ինսան օլուրսա օլուռն , եա-
նի Ալլահ իլք սէպէպ , վէ ումուճինին սէպէպի օլտուղու իչին իլք
թահրիք էտիճի , վէ իլք իճրա էտիճի քէնտիսի տիր . հէր շէյին սա-
հիպ մութլագը օլտուղու իչին . վէ ինսան Ալլահըն էլինտէ օլտուղու
իչին . նասըլ քի իքինճի սէպէպ իլք սէպէպտէն ասըլըրսա , պիր եա-
լընըզ օլմագ պապինտէ տէյիլ . իլլա հէմ էթմէք , հէմտէ իլլէմէք պա-
պինտէ շէօյլէ քի ինսան հիչ պիր մուամէլէյէ քէնտի քէնտինտէն գը-
յամ էտէմէյէճէք , էկէրչի էն էվլէլ Ալլահ մատտէթէն օնուռն րատէ-
թինի քէնտի միւգթէտիր լութֆու իլէ թահրիգ վէ թէշվիգ էթմէզսէ ,
վէ կիւնահլը մուամէլէ տէ Ալլահ օնու մէն էթմէլէն (թոյլտուռ-
թեամբ) գարարընտա , նէզարէթ իլմինտէ թանրը . վէ մատտէթէն ,
վէ իչին մատտի խուսուսուռնուռն իքմալի իչին ինսանըն միւրատընը
թահրիգ էտէր . եինէ րատէյի ճիւղիյէսի սալիմ , վէ թէմամ դալա-
րագ , եանի ինսանըն մանէվի րատէթինին մէյլ ու իսթիյարընը ին-
սանա պըրագըր :

2Ա . Պու գայիտէյի Յանսէնեանլար գապուլ էտէր իտիլէր . Փա-
դաթ գէտէլէնմիշ թապիւթ հալի պապինտէ , տէյիլ քի կիւնահտան
էվլէլ ինսանըն սաատէթ հալի հագգընտա . եանի Ս . Օգոստինոսուռն
սէօղիւնէ կէօրէ , ինսան սաատէթ հալինտէ մուամէլաթը Ֆէվզէլա-
տէ իչին , մութլագ վէ չարէսիգ օլան եարտըմա միւհթամ իտի , վէ
թապիյաթըն խաաթէ հալինտէ , գաթէն լազըմ օլան եարտըմա , քի
ինսանըն միւրատընը , իչին իճրասընա պաշլամայա թահրիք էտէր .
հասըլ էթտիլի սէմավի , վէ մուքլագ Ֆաքիմ թիլեգգիւգ վասէթասիլէ
(ցանկութեամբ) միւհթամ տըր :

2Բ . Թովմայականլարըն պու թալիմաթընը Աստուածաբանլար
ճիւմէթէն գապուլ էթմէզլէր . եանի օնլար քի լութֆուռն պու պապ-
տէ քէնտի քէնտինտէն Փայիլը միւգթէտիր օլտուղուռնու ըտտ էտէր-
լէր . քէզալիք Ալլահըն մութլագ սուրէթտէ ինսանըն միւրատընը
թահրիգ , վէ մատտէթէն թէշվիգ էտիճի գարարլարընը եանի նէզա-
րէթ իլմէրինի գապուլ էթմէզլէր . զիրա պուռնլար ինսանըն րատէ-
թի ճիւղիյէսինէ մուղիրը , վէ մուղայիր տիրլէր . վէ շէօյլէ իտտաա
էտէրլէր . Յանի Ալլահ թապիյաթ գայտէսինին ազատ մուամէլէլէրի-
նի քէնտի հատտը գաթընտա կէօրիւր ալնէտէ կէօրիւր կիպի . նասըլ
քի (կարեւր) գապիլլի օլան շէյլէրի քէնտի գաթընտա պուլուռնան ա-
պըլարընըն միւլիյէթինտէ վէ միւնասիպէթինտէ օլտուղլարը իչին թա-
նըր վէ պիլի . վէ Ս . Թովմաըն տէտիլի կիպի , (Մ . Ա . Վէճ . 12 .
Յօդ . 7 .) α էկէրչի պիր շէյ թէքմիլ անլաշըլաճագ իսէ , լազըմ քի ,
էվլէլա օնուռն գուզվէթի անլաշըլաճ . եանի , գապիլլիյէթի , գապիլ-

լի օլտուղու պիր շէյին տէ գուվվէթի թէքմիլ օլ վազըթ պիւնիր . հաչան պու գուվվէթին թէմտիտ օլտուղու շէյէր պիւնիրսէ . հանի Ալլահն իլմի ինսան թապիյաթընն նէյէ միւզթէտիր օլտուղունու հատոր դաթրնտա կէօրմէյինճէ օնու թէքմիլ անլայամազ :

ԶԳ. Թովմայականլար իլէ նայըրլարընն իսթիլաֆը պիւթիւն շուրասընտա տըր քի , օնլար լութֆ քէնտի քէնտինտէն ֆայիլ տիր տէրլէր . պունլար տա վազաա ֆայիլ գործունեայ տըր տէրլէր , ամմա Ալլահն իլմի ինսանն մուվաֆֆազիյէթ կէօթէրտիյինի կէօրիւր վէ մալիւմաթ ալըր . վէ սօնրա դարար վէրէրէք , լութֆունու վէրիւպ , ինսանը պու ազատ ամէլլէրի իլլէմէյէ միւզթէտիր էտէր : Թովմայականլար քէնտի թէֆսիրլէրինտէ պունուն մուղայիրինի իտտաա էտէրլէր . կէօյա ինսան մուվաֆֆազիյէթ կէօթէրմէտէն վէրտիլի լութֆ ինսանն ըատէթինէ էօլլէ թէէսիր , վէ մատտէթէն իլին իճրասլնա մուվէնէթ , վէ թէշվիզ էտէր քի , մութլազ ինսանն միւրատըր օնա դարչը կէլէմէզ : Պաշլըճա սէպէպլէրի տէ պու տուր քի Ալլահն նազարէթ իլմի , վէ դարարը իքիսի պիր շէյ տիր . վէ պու իլմտէն մաւ տէ պաշգասընը թանըմազլար . գապիլլի կարելի էակլար իլմինի տէ գապուլ էտէրլէր , քի սատէ իսթիֆհամ իլմի , (պարզ իմացողական գիտութիւն) թապիր էտէրլէր : Նաքին տիկէրլէրի , վէ Օգոստինեանլար տախի մուղայիրինի սէօլլէրլէր . հանի ինսան Ալլահն քեաֆի (բաւական) լութֆու իլէ ազատճա պազը ամէլլէր իճրա էտէպլիլի . վէ պազը ամէլլէր տախի միւզթէտիր (գործունեայ efficax) լութֆ իսթէրլէր . քի ինսանն ճիւզի ըատէսի իլէ ֆիլիլ չըգարլար , Հէմ Ալլահն գարարընը քէնտի նէզարէթ իլմինտէն թէֆրիզ էտէրլէր :

Խիւլասայի քէլամ , Թովմայականլար , կէրէք թապիլ ամէլլէր հազգընտա , կէրէք ֆէվզէլ թապիաթ (գերբնական) ամէլլէր հազգընտա շէօլլէ տէրլէր . հանի Ալլահ ինսանն ըատէթինի մատտէթէն թահրիզ , վէ էվվէլինտէն թէրթիպ էտիճի դարարը վասէթասըլլէ պիւլիլ . վէ ֆէվզէլատէ , (գերբնական) ամէլլէր հազգընտա տախի , Ալլահ (ներգործական efficax) լութֆունու վէրմէք , եա մէն էթմէք դարարը իլէ պիլիլ . պու դարար տախի ինսանն մատտէթէն միւրատընը թէրթիպ էթմէսիլլէ պէրապէր վէրիլիլ , հանի ինսանն իատէլի ճիւզիլէսի ամէլլէ պաշլամատան էվվէլ պու դարար վէրիլիլ : Տիկէրլէրի տէ մուղայիրինի տէրլէր . հանի թապիլ ամէլլէր հազգընտա , Ալլահ ինսանն միւրատընն ֆիլլ մէլլիյէթինի կէօրտիւքտէն քօնրա , օնլարը թանըր . վէ (գերբնական) ամէլլէր հազգընտա . Ալլահ պու (ներգործական) լութֆ վէրիլտիլինտէ , ինսան ազատ միւրատիլլէ պու ամէլլի պէօլլէ էտէճիլինի կէօրտիւքտէն սօնրա պիլիլ . վէ դարար վէրիլ քի , պու լութֆ իլէ ֆիլան ատէմ խէլաս օլաճադ եախօտ թէլէֆ օլաճազ : Թարաֆէյն քէնտի զիւլիւմիւնիւ վէ թալիմաթընը ազիզ քիթապտան , վէ սայիրէ իլէ պէյան էտէրլէր , էվվէլա :

ՁԴ • Թուվայականլար քէնտի մէպտէլէրինի շէօյլէ իսպաթէ գը-
յամ էտէրլէր • Եանի ինսան քէնտի րատէթիյլէ իշլէտիյի ամէլլէրին
էյիսինի ֆէնասընը վէ պուշար կէրէք թապիի, կէրէք թապիա-
թըն մաֆէվգիւտէ օլան ամէլլէր օլսուն, քեաֆֆէսի Ալլահըն գա-
րարլարըլա, թարիգիյլէ, հիւքմիյլէ, հիւմէթիյլէ եաբըըլա, հազըր-
լանմըշ • շէօյլէ քի, պիր եալընըզ օ իճրա օլուր, քի Ալլահ քէնտի-
սի տիւշիւնմիւշ, վէ օլմասընը իսթէմիշ, վէ ինսանըն կէրէք էյի վէ
կէրէք ֆէնա րատէթիինի տօղրու մազսէտլէրինէ վասըլ օլմագ իշին
ալիմանէ գուլանըր, իշթէ տէլլիլէրի : (Գործ. 2. 27. Եփէս. Բ. 40)
« Ձիրա օնուն ամէլլիյիզ • քի Գրիստոս Յիսուստա Ալլահըն փէշին հա-
զըրլատըղը էյի ամէլլէր իշին եարատըլտըզ, շէօյլէ քի օնլար տա
եիւրիւյէլիմ » վէ Հայրապետլէրտէն սուրբ Օգոստինոս քէնտիլէրի-
նէ համի կէթիւրիւր • կէօյա Ալլահ սօնրատան վուգու պուլաճագ շէյ-
լէրի վուգու պուլտուղու իշին պիւմէզ, եա օնլարը պիւտիյի իշին
օնլար վուգու պուլուրլար • Եանի Ալլահըն իլմի, վէ գարարը վու-
գուաթտան էվլէլ, վէ սէպէպի տիր : Եանի վուգու պուլան շէյլէրին
սէպէպի Ալլահըն իլմի վէ գարարը տըր :

ՁԵ • Օգոստինեան թագըմը Աստուածաբանլար տալի, աղիզ քի-
թապտան քէնտի սուրէթի թալիմաթլարընը շէօյլէ թաստիզ էտէրլէր •
Եանի ինսանըն ամէլլէրի կէօրիւնմիւշ, թէֆթիշ օլունմուշ վէ կիթ-
տիյիւյիզ եօլարըն վէ մէսէքիւմիզին վասէթասիյլէ մալիւմ օլունմուշ,
տէյիլ քի Ալլահըն գարարը, վէ թագտիրիյլէ գարարլաշմըշ • (Սալ-
ձԼԸ. 1. Եւն) « Եա րապա սէն պէնի թէֆթիշ էթտին, վէ պէնի թա-
նըտըն • սէն պէնիմ օթուրուշումու • վէ գալզըշմը պիւտին • ուզագ-
տան պէնիմ էֆէրարլարըմը անլատըն, կիթտիյիմ եօլարը, վէ հալ-
լէրիմի սէն թէֆթիշ էթտին • վէ հէփ եօլարըմը սէն էվլէլինտէն
կէօրտիւն • իշթէ սէն պէնիմ էվլէլիմի վէ ալսըրըմը թանըտըն, սէն
պէնի եարաթտըն » : (Եբեմ. ԺԶ. 16. 17.) « Իշթէ պէն տաղլա-
րըն իւսթիւնտէ հէր թէփէլէրին իւսթիւնտէ, վէ գայալարըն • • • վէ
կէօղլէրիմ օնլարըն եօլարը իւզէրինտէ, վէ օնլարըն հազգսըղըզլարը
կէօղլէրիմտէն կիզլէնմէտիլէր » : Պուշարըն սըրասընտա տըր օլ ա-
մէլլէր քի, շարթ իլէ վուգու պուլաճագ վէ օլաճագ իտիլէր • Եանի
էկէրչի մաթլուպ օլան շարթլար, օլ վաղըթ ինսանտան իպրազ վէ
իճրա օլմուշ օլսա իմիլէր, եախօտ իճրա օլսալար : Պիլ ֆարզ էկէր
թուլ միւտտէթ եաշասա իմիշ, սալիհ առէմին ֆէնա հալէ թէպտիլ
օլմասը : (Իսա. Գ.) Դաւիթին Սաուղտան թուլաճաղընը, է-
կէրչի կէլի շէհրինտէ տուրաճագ օլսա իմիշ, (Ա. Թագ. ԻԳ. 12. 13.)
Տիւրոս վէ Սիգոն ահալիսինին էկէրչի Գրիստոսուն միւճիղաթընը
կէօրիւշ օլսա իմիլէր, նէտամէթ կէթիւրէճէքլէրի • (Մարթ. ԺԱ. 21.
Դու. Ժ.) Իշթէ պու քէօշլէրէ, վէ պու զաթլարա Ալլահըն իլմի
էզէլիսի պազարադ, միւնթաղըր օլմուշ • զիրա էվլէլինտէն էկէրչի

տուլար . քէնտի վարըզլարընտա Ծ : Եանի եարատըլըշտա եօզ իքէն
Ալլահըն իւմինտէ վար խորէր :

Մուախխարէն Ալլահըն իւմի օլան շէյլէրին օլմասընա , վէ վու-
գուուէնա սէպէպ տէյիլ . անճազ օ շէյլէրտէն հասըլ օլան մալիւմաթ
տըր , օլ շէյլէր քի , քէնտի թէմէլլէրինի , վէ ասըլլարընը Ալլահըն
զաթինտէ մահֆուզ պիլիբլէր : Պիլ ֆարզ , պիր քէօր ատէմին էօ-
նիւնտէքի չուգուրու տիկէր պիր ատէմ կէօրիւպ , օլ քէօր ատէմին
չուգուրա տիւշիւճէյինի քէօր տիւշմէզտէն կէօրիւր վէ պիլիբսէ ,
անապա օնուէն էվլէլտէն պիլտիյի , քէօրիւն չուգուրա տիւշէճէյինէ
սէպէպ օլապիլիբ մի : Քէզալիք Ալլահ մատէմ էպէտիլիքտէ տուրուր
եանի կէլմիշ , վէ կէլէճէք վագըթ օնուէն եանընտա օլաւագ . ինսա-
նըն հէր պիր մուամէլաթընը օլմագտան էվլէլ հազըր կէօրիւր , վէ
պիլիբ : Ալլահըն պու պիլտիյի ինսանը քէնտի մուամէլէսէնտէն տուր
մու էտէր : Հաթթա իւմին մազհարլարը (առարկալարը) էվլէլտէն
Ալլահըն զաթինտէ թէքմիլ , վէ մէվճուտ պուլոււմասալար խոր , ի-
լիւ տախի օլմագ ըտը . զիրա հիշ շէյին մալիւմաթը տա հիշ տիր :
Տէֆա Ալլահըն իւմի օլ վագըթ սահիհ օլուր հաչան քէնտի մազհա-
րինէ եա մատտէսինէ միւլթապըզ օլուրսա եօզսա սահիլիք , վէ
կէրչէքլիք օլմագըտը . էկէրչի Ալլահըն իւմի էպէտիլիքտէն քէնտի
մազհարլարընը պիլտի իսէ , օնլարը ասըլ քէնտի թապիաթլարընա
մուվաֆըզ պիլտի . եանի օ կիւնէ պիլտի , նէ կէօնէ քի սօնրատան
քէնտի թապիաթլարընա կէօրէ վուգու պուլաճագ ըտըլար . մուգ-
թագի մազհարլէրի միւլգթագի սուրէթտէ պիլտի . ազատ մազհարլէ-
րի ազատ սուրէթտէ , վէ եանըլմագ տէրէճէտէ օնլարը պիլտի : Էօյ-
լէ իսէ Ալլահըն էվլէլ պիլմէսի սօնրատան վուգու պուլաճագ շէյ-
լէրին թապիաթընա պիր զարար կէթիրէմէզ . վէ էկէրչի Ալլահըն իւ-
մի էզէլիսի մուլթագ եանըլմագ իսէ , պու տուր սէպէպի . զիրա օ-
նուէն հուգուրուէնտա ինսանըն քեաֆֆէյի րատէյի ճիւղիյէ գարարլա-
րը հազըր վէ մէվճուտ տուրլար , վէ հէմ խիթամ պուլմուշ , վէ իք-
մալ մագամընտան օլմուշ օլտուգլարընտան , Ալլահըն իւմի թէպտիլ
թաղեիր օլմագ : (Տե՛ Էթիկաթ-Էթիկաթ Զալի) Իշթէ պուէնա պիր տէ-
լիլ թապիլի : Էֆէնտիին պիրի քէնտի խըզմէթքեարընը չիֆթիլի-
նէ կէօնտէրի . վէ չիֆթիլիյին եօլուէն տա օնա կէօսթէրի . եէյէ-
ճէք վէրիլ վէ սօղրու չիֆթիլիյէ կիթմէսինի էմր ու իլաթար էտէր .
չիւնքի չիֆթիլիքտէ օնու կէօզէտէն վար . օլ խըզմէթքեար օ եօլա
տիւշիւպ կիտէր , վէ էֆէնտիսի օնուէն սօղրու կիտիպ կիթմէյէճէյի-
նի կէօզէթլէմէք իչին եիւքսէք պիր թէփէյէ չըգար . վէ պագար .
խըզմէթքեար իսէ եարը եօլու սօղրու կիտիպ , սօնրա օլ եօլա . վէ
օլ չիֆթիլիյէ կիթմէյի իսթէմէզսէ , վէ ախէր պիր մահալէ կիտէր օլուր-
սա , էֆէնտիսի թէփէյին իւսթիւնտէն օնու կէօզէթլէյիպ չիֆթիլիյէ
կիթմէտիլինի , վէ սայիր եանըլ պիր եօլա , վէ մահալէ կիտէճէյինի

անլար , վէ պիլիբ : Պու էֆէնտի քէնտի խրղմէթ քեարընըն օլ չիֆիթ-
լիյէ վարամայաճաղընը եիւքսէք եէրտէն , վէ էվվէլինտէն պիլիբսէ ,
վէ պուռնուն իլէ պէրապէր խրղմէթ քեարըն տիկէր պիլր մահալէ վա-
րըպ , եէթիշէճէյինի պիլիբսէ , պու էֆէնտինին էվվէլինտէն պիլմէսի
խրղմէթ քեարըն եանլըշ եօլա կիթմէսինէ սէպէպը քեաֆի օլասլիլիբ
մի :

Հա քէգա Ալլահըն իլմի ինսանըն էօմրիւ խիթամ պուլմատան ,
տօղրու կիթտիյինի , էկրիյէ սափտըղընը , ճէննէթէ կիթմէյէճէկինի ,
ճէհէննէմէ կիտէճէկինի էվվէլինտէն պիլիբ , վէ թանըր : (Եփէյէ-
դէյէ . ԺԵ. 16. էփօթ փրփ .) Ալլահըն « Կէօզլէրի օնլարըն եօլա-
րը իւզէրինտէ իտի . վէ օնլարըն խապասաթլարը օնտան կիզլէնէմէ-
տիլէր . զիրա հէր ատէմլէրին կիւնահլարը օնուն հուզուրունտա եա-
ղըլմըշ տըր վէ ինսանըն սալիլիյի վէ լութֆու օնուն հուզուրունտա
մուգարրէր տիր » : (Եփէյ . ԺԶ. 16 .) Հէմ պուռնուն իլէ պէրապէր ,
Ալլահըն էվվէլտէն ինսանըն նէրէյէ կիտէճէկինի պիլտիլի , ինսանա
սէպէպ տէյիլ տիր . վէ նասըլ քի պիլր ատէմ , պիլր քէօրիւն էօնիւն-
տէքի չուզուրու կէօրիւպ , օնա խապէր վէրիբսէ , օ տա տինլէմէ-
յիպ , եինէ օ եօլու պրաքմաղսա . քէօր չուզուրա տիւշմէղտէն ,
տիւշէճէյինի պիլիբսէ , օնուն էվվէլ պիլտիլի քէօրիւն տիւշմէսինէ
սէպէպ մի օլուր . չիւնքի իլմին վաղիֆէսի , պիլր շէյի տէյիլ քի եափ-
մաղ տըր . անճաղ թանըմաղ տըր իշին իճրասը միւրատըն եալընըզ
վաղիֆէսի տիր . ազըլ , եախօտ իլմ , Աստուածաբանլարճա կէօղիւ
աչըզ քէմալէթ թապիլր օլունուր . ինսանըն րասէթի քէօր քէմալէթ
թէմիլիյէ օլունուր , աչըզ կէօղիւ օլան քէմալէթ , քէօր քէմալէթէ
խապէր վէրիբ . քէօր տէ իսթէրսէ օնուն նասիհաթընը թութար ,
իսթէմէզսէ թութմաղ : Պիր շէյի կէօրմէք կիւնահ տէյիլ . նէ տէ ֆա-
ղիլէթ տիր . անճաղ օ շէյին իճրասը ֆաղիլէթ , եա կիւնահ տըր : Իշ-
թէ պունա իսպաթ տըր . քի (Եփէյ . ԺԶ. 16. 17 .) Ալլահ տէյօր « Իշթէ
պէն հէր տաղըն , հէր թէփէնին իւսթիւնտէ . վէ գայալարըն տէլիք-
լէրինտէն կէօզէտիյօրու մ զիրա կէօզլէրի մ օնլարըն եօլարը իւզէրինտէ
տիր . պուռնուն իշին օնլարըն նահազգ իշլէրի կէօզլէրի մ տէն կիզլէնմէ-
տիլէր : » Իշթէ պունա մէպնի տիր Պօղոս առաքեալըն (Հ . 15 . Թ . 15 .)
եազտըղը : « Մէրհամէթ էտէճէյիմէ մէրհամէթ էտէճէյիմ » : Տէֆա (Ը .
28. եւն .) « Լաքին պիղ պիլիբիզ քի , Ալլահը սէվէնլէրէ , Ալլահ իշլէ-
րինտէ հէր վէհճ իլէ էյի եարտըմճը օլուր . զիրա օնլարը քի էվվէլինտէն
պիլիբ իտի , օնլարը էվվէլա քէնտի էվլատընըն թասվիլինէ պէնզըր
օլմայա տալէթ էթտի » : Պունտան աչըզ տիկէր պիլր իսպաթ օլամազ .
չիւնքի էվվէլա Ալլահ օնլարը թանըտը , թանըտըզտան տա սօնրա օն-
լարը տալէթ էթտի . Պօղոս առաքեալ պէօյլէ եազըյօր . տէմէք քի ,
Ալլահըն իլմի օնլարը էվվէլա թանըտը , վէ պիլտի . վէ պիլտիք-
տէն սօնրա քէնտի մաղսէտի իլահիսինէ վասըլ օլմամասընա գարար
վէրտի : Ալլահըն իլմի , սըրա կէօզէտիբսէք , թապիլի Ալլահըն միւրա-

տընտան էվլէլ տիր . պիր շէյէ մալիւմաթըն օլմասա , օնու նէ արա
դուլէրսին , նէտէ իծրա էտէրսին : Իշթէ իքի թարաֆըն տէլիլէրի
պուսլար տըր : Պիզլէր Թովմայականլարըն գիւլիւմիւնի տահա տօղրու
պիլիրիզ . լաքին Օգոստինեան գիւլիւմիւնի թապիի , վէ ազլէ տահա
մուվաֆըզ տէրիզ :

29 . Պազըլարը տէրլէր , էյի շէյլէրին ասը վար օլտուղունտան
Ալլահըն իլմինէ մագհէր (առարկայ) օլուրլար . էյինին գուսուրու , քի
կիւնահ տըր . ասը տա հօգ տուր տէմէք քի Ալլահըն իլմի կիւնահ
լարը պիլէվէզ : Պուսա ճէվապ վէրիրիզ . նասը քի Ալլահ էպէտիլիք
տէն հէր էյիլի էվլէլա քէնտի հաթտը զաթինտէ պիլտի . չիւնքի ,
քեաֆֆէյի էյիլիլէրին քէօքիւ վէ էսասը տըր : Վէ սանիլէն օնլարը
քէնտի թապիաթը մախսուսէլէրինտէ , վէ վար օլտուղլարընտա պիլ-
տի , քէզալիք էպէտիլիքտէն պու էյիլիլէրին զըտտընը , եախօտ գու-
սուրունու տա պիլտի . հայաթըն , պիզճէ գուսուրու էօլիւմ տիւր .
հայաթ տուր օլուրսա , մէմաթ նէշաթ էտէր , կիւնէշ կիտէրսէ
զարանլըզ չէքէր . սըրայը պօղան , միւճազաթ չէքէր . կէօզիւմ
վար տըր տէյի . քեօրլէրի ինքեմը մը էթմէլի . զիրա պու էյիլի-
կին գուսուրու էյիլիք իլէ մութլազ սուրէթտէ մէրպուլթ տուր . օ-
նունէ միւնասիպէթի վար տըր . օ քի պիւր էյիլիլի իւզէրինտէ համիլ
տիր , օնուն գուսուրունու տա մութլազ կէօրիւր : Քէզալիք Ալլահ
կէօրիւր , հէմ տէ էպէտիլիք մագամընտա կէօրիւր . եանի պինլէրճէ
սէնէլիք շէյլէրի քէնտի հուղուրունտա հազըր , մէվճուտ պիլիւր , պու-
նա պինայէն կէշմիշ զէման , կէլէճէք զէման , քէլիմէլէրի , վէ մա-
նասը Ալլահըն ինտինտէ մէճհուլ տուր : Սաղմոսուն տէտիլի կիպի
« Պին սէնէ րապպըն կէօզիւնտէ պիր կիւն կիպի տիր . սէն գատիմ
սին վէ եըլարըն էքսիլմէզ » :

ՊԱՊԸ ԲԱՊԻ

ԱԼԼԱՀԸՆ ՄԻԻՐԱՏԸ ԻԻՋԵՐԻՆԵ

25 . Միւրատ , եախօտ րատէյի ճիւղիյէ պիր քէմալէթ տիր .
քի ազլըն էվլէլտէն էյի պէլլէտիլի շէյի արզիւ էտէր . եախօտ ազ-
լըն իպրազ էթտիլի քէօթիւ շէյտէն իգրահ էտէր : Ալլահտա միւրատ ,
վէ զաթ , վէ թապիյաթ պիր տիրլէր , վէ ասըլճա հիշ պիր ֆէրզլէ-
րի հօգ տուր , ֆազաթ գուլվէթճէ , եանի մանէվիճէ Ալլահըն միւ-
րատը քէնտի ասընտան պաշգա տըր տէրիզ : Պու սուրէթտէ մա-
տէմ Ալլահըն միւրատը Ալլահըն թապիյաթը ասիլիլէ պիր տիր , վէ
մատէմ Ալլահըն ասը , վէ զաթը թէպտիլ օլամազ , տէմէք քի Ալլա-
հըն միւրատը տա իսթիպտալ գապուլ էթմէզ , թէքմիլ տիր , սատէ

տիր • վէ պիր տիր • նասըլ քի քէնտի ասըլ (էուլթիւնու) սատէ տիր
վէ պիր տիր • միւրատը տա հաքէզա •

2Ը • Ալլահըն միւրատընըն քէնտի մագհէրլէրինէ (առարկայլարը-
նա) մէյլ էթմէսի ճիհէթինէ նագարէն , մանէվի սուրէթտէ չօգ տիւր-
լիւ տիւր • եախօտ չօգ ամէլլէրի վար տըր • քի պիրպիրինտէն այրը տըր-
լար • էվվէլա միւրատը • միւրատը հիւսնի բիգա (կամք բարեհաճու-
թեան) • Սանիյէն միւրատ իշարէթի • էվվէլքի ասըլ սահիհ միւրատ
օլուպ , քեամլլէն Ալլահտա վար տըր • իշարէթի միւրատ , նիմ բէս-
մի , եախօտ ասըլ միւրատ տէյիլ • անճադ միւրատըն իշարէթի տիր •
եախօտ իշարէթ միւրատը ասըլ միւրատըն պիր էմմարէսի տիր • չիւն-
քի պիր իշարէթ սահիհ իշարէթ օլմասը իչին իշարէթ էտէնին սահիհ
միւրատընը միւսթէլզէմ տիր • վէ մուլթադ օնու թալէպ էտէր • վէ
օլ սէպէպէ մէպնի միւրատ թէսմիյէ օլունուր • նասըլ քի վասիյէթ
տախի վասիյէթ էտէնին սօն միւրատը թէսմիյէ օլունուր • Ալլահըն
միւրատընըն նիշանէլէրի , եախօտ իշարէթլէրի տիւրլիւ տիւրլիւ օ-
լուպ • պալլընա պէշ տիւրլիւ թարիֆ օլունուր • պիր շէյի թէնպիհ
էթմէսի • մէն էթմէսի , միւսաատէ էթմէսի , տանըշ էթմէսի , վէ իք-
մալ էթմէսի • Պունլարըն հէփսի Ալլահըն իշարէթ միւրատը օլուպ •
տախիլէն ասըլ սահիհ միւրատըն օլտուղունու թաստիգ էտէրլէր •

2Թ • Պալատէքի հիւսնի բիգա միւրատը , տէֆա միւրատը ագ-
տեմ , (նախնթաց կամք •) վէ միւրատը մուախխարի • (յետին կամք •)
թաքսիմ օլունուր • Մուգատտէմ միւրատ օլ տուր քի , զաթէն Ալլա-
հըն քէնտի քէնտինտէ վար • վէ պունուն սէպէպի Ալլահ քէնտիսի
տիր • վէ գուլլարը թարաֆընտան հիչ պիր սէպէպէ մէրպուլթ , եա-
խօտ մէպնի տէյիլ տիր • իշթէ Ալլահըն կիւնանքարլարը գուրթար-
մադ միւրատը պու միսիլլիւ տիր • եանի եալընդ քէնտի քէնտինտէն
օլարադ պու միւրատընա սէպէպը էվվէլի վէ միւշվիգի էվվէլի , Ալ-
լահ քէնտիսի տիր •

Ալլահըն մուախխէր միւրատը օ տուր քի , գուլլարըն սէպէպին-
տէն , վէ վէսիլէսինտէն Ալլահ տա տօղար • (զըսսա աղըմըղըն ան-
լամասը իչին պէօյլէ տէրիդ) • Վէ Ս. Թուվմաս պու միւրատը շու կի-
պի թէֆսիր էտէր • եանի մուախխէր միւրատ օնուն իչին տէնմիլ ,
չիւնքի ամէլլէրտէն սօնրա գուհուր էտէր • իշթէ Ալլահ տա պու մի-
սիլլիւ տիր օլ միւրատ քի , ֆէնա ատէմլէրի սօնունա գատար , նէ-
տամէթլէրի օլմատըղը իչին ճէզայա հիւքմ էտէր • Պունա մէպնի Ս.
Թուվմաս հաքիմին մէսէլէսինի կէթիրի • չիւնքի պիր հաքիմ քէնտի
միւրատը թապիիսի վէ էվվէլիսիլլէ հէր քէսին եաշամասընը իսթէր •
լաքին մուախխէր միւրատը իլէ , եանի ճիւնայէթլինին գապահաթըն-
տան սօնրա գաթլիլ գաթլ էթմէք իսթէր • Ս. Յօհան Ոսկեբերան
պունլարը իլք միւրատ • վէ իքինճի միւրատ թէսմիյէ էտէր • Քէզա-
լիք քեաֆէթէյի Աստուածաբանլար տէրլէր • եանի Ալլահ միւրատը էվ-

վելիսիլէ, հէր քէսին սէլամէթէ եէթիշմէսինի իսթէր. մուսխէր միւրատ տախի ամէլլէրէ պագար :

ԶԺ. Իշպու Ալլահանի միւրատ, թէքրար Ֆայիլ, Գաֆայիլ. (գործունեայ, անգործունեայ) եանի գատիր նագատիր միւրատընա թագսիմ օլուր : Ֆայիլ եախօտ գատիր միւրատ օ տուր քի, սայիր պիր միւմանաթ հիշ պիլմէզ. վէ հէփսինէ մութլագ ղալիպ կէլիր : Պու միւրատ հագգընտա Պօղոս առաքեալ (Հոգ. Թ. 19.) եաղար « Օնուն միւրատընա քիմ մուխալիֆէթ էտէպիլիր » : (Եֆէր. ԺԳ. 9.) « Հիշ պիրի սէսին րատէթինէ գարշը կէլէմէզ » : Նաֆայիլ, եախօտ նագատիր միւրատ օ տուր. հաչան Ալլահ ինսանա գարշը զուհուր էտէն հէր միւմանաթա ղալիպ կէլմէյի իսթէմէզ, (Մար. ԻԳ. 37.) գաչ տէֆա Երուսաղէմին իսլահ օլմասընը իսթէտի, ամմա քէնտիսի իսլահ օլմատը :

ԶԺԱ. Տէֆա Ալլահըն միւրատը մուքլագը, վէ միւրատը պիլ շարքը վար. մութլագ միւրատ իլէ քեաֆֆէյի թէնպիհլէրինին իճրասընը ինսանլարտան իսթէր շարթը իլէ միւրատ. եախօտ մուհայյէր միւրատ օլ տուր քի, պիր շարթ իսթէր. եանի օլ շէյին իճրասը օլմասը իչին. պիլ Ֆարզ Ալլահ իսրայէլի տիւշմէնտէն գուրթարմայա միւրատ էթտի. ամմա էկէրչի քէնտի թէնպիհլէրինի սագլարսա իտի, վէ փութլարա թափմաղսա իտի : Ֆայիլ, եա գատիր միւրատ մութլագ միւրատ իլէ գարշմասըն. զիրա հէր գատիր, եա ֆայիլ միւրատ. մութլագ միւրատ տըր. ամմա հէր մութլագ միւրատ գատիր միւրատ տէյիլ. զիրա մութլագ միւրատը իլէ Ալլահ իսթէր, քի քիմէ քիւֆիւր էթմէսին. պու ճիւմէ քիւֆիւրպաղլար փէք չօգ տուր. լաքին գատիր միւրատ մութլագ վէ տայիմա ղալիպ կէլիպ, մագսէտինէ մուվաֆֆագ օլուր :

ԶԺԲ. Շուրասընը տա պիլմէլի քի, միւրատ եա րատէթ, թէքմիլ միւրատ օլմագ իչին մագհարընը իսթէմէտէ, եա րէտտ էթմէտէ աղատ օլմալը, զիրա մագհէրի միւճէրրէտ (հարկաւոր առարկայ) պաչգա վէ մագհէրի մուխայյէր (պատահական առարկայ) պաչգա. զիրա Ալլահըն միւրատը, չիւնքի նիհայէթ մագսէտի օ տուր, մութլագ մէճպուր տուր քէնտի ղաթընը սէվմէյէ վէ պաչգասը օլմալ. անճագ գալլիմիզ, Ալլահըն խարիճիմտէ պուլուռնան մախլուգ էլլիքլէր պապընտա տըր. պուռլարըն վիճուտու, վէ ղաթը մուխայյէր օլտուղունտան, Ալլահըն միւրատը տախի պուռլարտա մուխայյէրճէ, վէ սէրպէսթճէ քէնտի մուսմէլէսինի իճրա էտէր. չիւնքի պուռլար Ալլահըն միւրատընըն մագսէտի մութլագը տէյիլ տիրէր :

ԶԺԳ. Մախլուգ էլլիքլէր հագգընտա Ալլահըն հիւսնիւ ըրգա միւրատը վար օլտուղունու շէօյլէ պէյան էտէրիզ. Ալլահըն միւճէրրէտ, վէ մուզթագա ղաթընտան մատէ, տիկէր հիշ պիր էլլիք եօգ տուր քի, մութլագ, վէ միւճէրրէտ վէ վաճիպ էլ վիճուտ օլտուն, պուռուն իւղէրինէ հիշ չիւփիէ եօգ. Տէմէք քի, Ալլահըն ղաթընտան

մատէ հէր նէ խարիճ, վէ մախլուզ վիճուտ, վէ էյլիք վար իսէ, քեաֆֆէսի մուխայէր տիր, իշթէ Ալլահ պուճալարը տա հիւսնիւրի- զասը իլէ իսթէտիյի հալտէ, տէմէք օլուր քի, Ալլահըն տա ըրգա միւրատը վար տըր: (Յ-վճ. 2. 38.) «Կէօյտէն էնտիմ տէյիլ քի, քէնտի միւրատըմը իճրա էտէյիմ. անճազ պէնի կէօնտէրէնին միւրա- տընը»: (Ը. 29.) «Պէն օնուռն ըրգասը նէ իսէ, օնու իճրա էտիյ- օրոււմ»:

2ԺԴ. Սանիյէն պուճու աղըլճա տախի պէյան էտէրիզ. էկէրչի հիւսնիւր ըրգա միւրատը ինսանտա պիր քէմալէթ աստ օլուճմուշ ի- սէ, վէ էկէրչի ինսան, պու ըրգա միւրատը քէնտիստէ օլմագաս, թէքմիլ ինսան սայըլամայօրսա, թապիի պու քէմալէթ Ալլահտա տա- հա ալա տէրէճէտէ պուլուճմասը լազըմ տըր: Պու սահիհլիկին խաս- մի օլմատըղընտան ուղուռն ուղատը իսպաթլարա տա լուղուճու եօզ տուր: Կէլէլիմ պիր սատէ միւշքիւլաթա: Եանի

2ԺԵ. Ալլահ նէ միւրատ, վէ նէ մուամէլէ իլէ քէնտի զաթընը սէվէր իսէ, տիւնեատաքի էյլիքլէրի վէ մախլուզաթը տա թըպզը, վէ այնը օլ միւրատ վէ օլ մուամէլէ իլէ սէվէր: Մատէմ Ալլահ քէն- տի զաթընը մութլազ մուամէլէ իլէ, տէյիլ ըրգա միւրատը իլէ սէ- վէր, տէմէք քի քէնտիստէն խարիճ օլան էյլիքլէրի տէ մութլազ սուրէթտէ սէվէճէք. տէմէք քի Ալլահ տա հիւսնիւր ըրգա միւրատը եօզ տուր: անճազ Ալլահտա պուլուճան միւրատ, մութլազ միւրատ, եպիստ մէճպուրիյէթ թապիր օլուճուր հալ, վէ միւրատ սատէ պու- լուճաճազ:

Պուճա ճէվապ վէրիւրիզ. վագաս Ալլահըն միւրատը, վէ մուամէ- լէսի, կէրէք քէնտի զաթընը սէվտիյինտէ, վէ կէրէք խարիճտէ պու- լուճանլարը սէվտիյինտէ իքիսի տէ պիր տիր, էվվէթ էսասընա մէպ- տէսինէ, վէ թապիյաթընա կէօրէ պիր տիր. գապուլ էտէրիզ, խա- ըրիճտէ պուլուճան եարատըմը էյլիքլէրէ, վէ օնլարա օլան միւնա- սիպէթէ կէօրէ պիր տէյիլ տիր, զիրա Ալլահըն մուամէլէսինին քէ- քիւ, վէ մէպտասը, Ալլահըն քէնտի թապիյաթը, ասը տըր: Լաքին օ քի տախիլէն, վէ էսասէն պիր տիր, խարիճէ օլան միւնասիպէ- թիինէ կէօրէ տէ պիր օլամազ: Զիրա Ալլահըն հիւսնիւր ըրգա միւրատը տախիլէն քէնտի զաթընը իսթէտիյինտէ, մէճպուրիյէթ թահթընա կի- րէր, վէ մութլազ սուրէթտէ քէնտի թապիյաթընը սէվմէյէ մէճպուր տուր: չիւնքի Ալլահըն թապիյաթը քէնտի միւրատընըն մութլազ մազ- հէրի, վէ մապսէտի, վէ սօնու օլտուղուճտան, օլ միւրատը իքմալ է- տէր: վէ քէնտիսինէ մէճպուր էտէր. ճէզպ էտէր. շէօյլէքի, օնու թէրք էտիպ, սայըրսընը սէվմէյէ միւմքին օլամազ: չիւնքի օլ միւրատըն ար- զիւ, վէ ազընը սատէ քէնտիսի ճէպզ էտէր, իքմալ էտէր իմլա էտէր: Պու պէօյէ. Լաքին խարիճտէ պուլուճան էյլիքլէր Ալլահըն միւրատը- նըն սօն մազսէտի օլմատըղլարը իչին, վէ մուխայէր էյլիքլէր օլտուղլա-

ըր իշին, օնու ճէպդ էտէճէք գուզէթլէրի եօգ տուր: Եվզէթ օնլա-
րա կէօրէ, Ալլահըն միւրատըր քէմալի հիւսնիւ բիզասը իւէ օնլարը տա
իսթէր վէ արզիւլէր: Լաքին տէյիլ մէճպուրէն, չիւնքի սօնու վէ
մագսէտի պունլար օլամազլար: Մէսէլա, պիր չէչմէտէն ագան սու-
յու իքիյէ պէօլիւպ, իքի արղա թուլթարսան, վէ արղըն պիրինի եօ-
գուչ աչաղը աչմըչ օլսան, վէ տիկէր արղը տէյիլ եօգուչ աչաղը,
եա սատէ տօղրու օվայա աչմըչ օլուրսան, չէչմէնին սուլունու իքի-
սինէ տէ պիր դըլթատա թուլթարսան, եօգուչ աչաղը աչլւան ար-
ղըն սույու գօշարագ կիտէր, վէ ագար. տիկէր օվայա աչլւան ար-
ղըն սույու, եավաչ եավաչ կէօնիւլսիւզճէ կիտէր. նէ տիր պիրինին
չար չափըգ կիթմէսինին, վէ տիկէրինին եավաչ ագմասընըն սէպէ-
պի, մէկէր իքիսի տէ պիր չէչմէնին սույու տէյիլ մի տիրլէր. թա-
պիւթլարը պիր թապիւթ տէյիլ մի տիր. նիչին պիրինին սույու գօ-
շարագ կիտէր, վէ տիկէրինին խասթէ եիւրիւլիւչիւ կիպի սալլանըպ
եայըլըպ կիտէր. հիչ պիր սէպէպի եօգ. չիւնքի սուլուն աղըրըգ թա-
պիւթը գուզէթի ճիհէթիյէ պաչ աչաղը թէգ էնէր. վէ եօգուչ ա-
չաղը ճէզպ օլուպ անճագ եօգուչտա քէնտի մագսէտինէ մուվաֆֆագ
օլուր. Լաքին օվայա աչլւան արղըն սույու տա, եինէ օլ սու իսէ
տէ, տօղրու օվայա կիտէր. կիտէր ամմա, եավաչ կիտէր. վէ իս-
թէրսէ, վէ արգատան սու գօր էտէրսէ կիտէր. պաչգա պիր սէպէպ
եօգ տուր. չիւնքի սու պիրինտէ մագսէտինէ վասըլ օլուպ, տիկէ-
րինտէ օլամատըղը իշին կիտէմէզ. Լաթէչպիս Ալլահըն միւրատըր Ալլահա
տօղրու մէճպուրէն գօշար. վէ մագսէտինէ վասըլ օլուր. Լաքին ին-
սանա տօղրու կիթտիյինտէ օնտա մագսէտի մախսուսէսինի պուլամա-
տըղընտան մէճպուրիյէթ թահթընա կիրմէզ. մուհայէր տիր, ագատ
տըր:

232. Վէ պու իքի այրը (առարկայլարա) օլան պիր միւրատըն
մուամէլէսի, միւրատըն սահիպինէ պիր իսթիպտալը տախիլի կէթիր-
մէզ. անճագ խարիճի պիր իսթիպտալ: Մէսէլա սաղ թարաֆընտա
պիր ատէմ օթուրուրքէն, գալգըպ սօլ թարաֆընա կէչէրսէ, օթու-
րանա կէօրէ տախիլէն հիչ պիր իսթիպտալ վուզու պուլամազ, ամ-
մա խարիճտէն, վէ միւնասիպէթճէ պու իսթիպտալ օթուրանա պիր
զարար վէրմէզ. հաքէզա Ալլահըն միւրատըր քէնտի զաթինի, եա
ասընը վէ Ալլահըն խարիճինտէ պուլունան էյիլքլէրի սէվտիկինտէ
վէ իսթէտիկինտէ, Ալլահա պիր թէպէտտիւլաթը պատի օլամազ:

ՊԱՊԸ ԽԱՄԻՍ

(ՆԱԽԱՍԱՀՄԱՆՈՒԹԻՒՆ) ԹԱԳՏԻՐԻ ԻԼԱՀԻ ԻԻԶԵՐԻՆԵ

233. Եվզէլա իսթար էտիրիզ քի, Ալլահըն իլմի վէ բատէ-
թի իւզէրինէ հէր նէ հաղտըգ իսէ, օնլարը ֆիքիրտէ էյի հըֆզ էթ-

Բ. 5.) « Հիշ պիր քիմսէ թաճլանմազ , էկերչի լայրզը վէճի իւզէրէ մուհարէպէ էթմէզստ » տէր : Վէ էկերչի իւր սուրէթտէ նախասանմանութիւնու ալըրսագ , Աստուածաբանլար պունու իքի թարզ իլէ թարիֆ էտէրլէր : Պաղըլարը տէրլէր : Ալլահ էվվէլա սէչիլմիչլէրէ էէթիչլամ վէրմէյէ գարար վէրմիչ , վէ պունլարը , հէլաքը ումումի ճէմաաթընտան , քի սկզբնական կիւնահ երւզիւնտէն նէչլաթ էթմիչ , մէճանէն սէչիչ , վէ թագտիր էթմիչ . սալըլարընը քէնտի խապասաթլարը սէպէպի իչին ըէտտ էթմիչ ոլարագ , պիլ ախէրէ լուծֆ մուամէլէլէրինտէ մութլագա խէլաս պուլմալարը իչին ինսանլարըն սէչիլմիչլէրինէ թային . ու թախսիս էտէր : Սայրիլէրի տէ պունու պաչգաճա թարիֆ էտէրլէր . եանի Ալլահ էվվէլա լուծֆ վէրմէյէ ծնլարը սէչէր . վէ պիլ ախէրէ ինսանլար տա իչպու լուծֆուն հիւսնիւ իսթիմալ վէ սույի իսթիմալ ոլաճագ եա ոլմայաճագ հալլէրինի կէօրէ ըէք , պաղըլարընա էէթիչլամ , վէ պաղըլարընա ճէզա վէրմէյէ գարար գըլմըչ : Իմտի պու իքինճիլէր իտտաա էտէրլէր քի , էէթիչլամա ոլան նախասանմանութիւնու , լուծֆուն սէմէրէլէրինի , Ալլահ նաղար գըլտըգտան սօնրա թախսիս , վէ գարար էթմիչ : Եվվէլքի ըչին վէ զիւլմին համիլլէրի տէ տէրլէր քի , նախասանմանութիւն զաթնտէն մէճանէն տիր . իքինճիլէրտէ էվվէլքիլէր կիպի նախասանմանութիւնուն մէճանէն ոլտուղունու սատէ սէպէպինէ պինայէն , եանի էսասընա , պաչլանկըճընա , քէօքիւնէ մէպնի մէճանէն տիր , տէրլէր . օ քի Ալլահըն աղը , վէ միւրատը տըր :

Զիւ . Եվվէլքիլէրին իսպաթլարը : Ալլահ ինսանլար թարաֆընտան հիշ պիր էճիր կէօզէթլէմէյէրէք ծնլարը քէնտի էէթիչլամընա թախսիս . վէ թագտիմ էյլէմիչ ոլտուղու սէպէպէ մէպնի տիր . պիլ ֆարզ (Գրք. ԾԺԳ. 48.) « Հէր նէ գատարլարը քի , էպէտիլ էամիւրէ էվվէլինտէն թախսիս ոլունմուչ իտիլէր իսէ , ինանտըլար » : (Յոփ. ԺԵ. 16.) « Տէյիլ քի սիզ պէնի , իլլա պէն սիզի սէչտիմ » : (Եփ. Ա. 4. 5.) « Նասըլ քի պիլլէրի ծնուն իլէ , (Յիսուս Քրիստոս իլէ) տիւնեանըն գուրուլմասընտան էվվէլ սէչտի քի , հուզուրունտա աղիզ , վէ լէքէսիզ ոլալըմ . վէ պիլ քէնտի հիւսնիւ միւրատընըն խոչնուտուղունա կէօրէ Յիսուս Քրիստոսուն վասէթասիյլէ քէնտիսիլէ էվլատ ոլմայա թագտիր էյլէտի » : Քէզա . (Հրդ. Բ. 11.) « Տահառոյմագտան , եանի (Յակոբ վէ Նասա) վէ էյի վէ եա քէօթիւ պիլ չէյ իլլէմէտէն Ալլահըն սէչմէսի իւզէրէ ոլան թագտիրի ամէլլէրտէն տէյիլ . իլլա տալէթ էտէնտէն ոլտուղու սապիթ ոլմագ իչին ծնա (Ռերեկայա) տէնիլտի քի , պէօյիւկիւ քիւչիլայէ գուլլուգ էտէճէք , չիճէ քի եաղըլմըչ տըր . Յակոբու սէվտիմ , վէ Նասալ ըէտտ էթտիմ » : Վէ (13) Ալլահ Մովսէսէ տէյօր « Մէրհամէթ էտէճէյիլմէ մէրհամէթ էտէճէյիմ , վէ աճըլաճաղըմա աճըլաճաղըմ » : (18.) « Իմտի քիմէ քի իսթէրսէ մէրհամէթ էտէր . վէ քիմէ քի իսթէրսէ սէրթ-

լէնիւր , ամմա տէյէճէքսին . եա նիւլին կիւնահ սայըյօր . մատէմ քի հիչ քիմսէ օնուռն րատէթինէ գարչը գօյամազ . ամմա սէն քիմսին , եամ առէմ , քի Ալլահա գարչըրդ վէրիյօրսուռն . մէկէր եարատըմըչ քէնտի եարատանընա , պէնի նիւլին պէօլէ էյլէտին տէյէպիլիւր մի . « Եօղսա չէօմլէքճինին , չամուրուն հէման պիր խամուրունտան պիր գապը իզդէթ իւլին , վէ պիր գապը հագարէթ իւլին եափմայա գուտա րէթի եօգ մու տուր » :

Պուռնլարա էմմալ տահա չօգ իսպաթլէր վար աղիզ քիթապտա : Նախասահմանութիւնու իւք սուրէթտէ թէսահուպ էտէնլէր տէրլէր . կէօյա Ալլահ քէնտի միւրատը էգէլիսիլէ . հէր քէսէ ինթիշամընա կիրմէյէ լուծֆունու օնլարըն ամէլլէրինէ վէ իսթիհագալարընա ապա նագար գըլմայարագ իհսան էտէր . պուռնլար պէօլէ :

ԶԻԲ . Լաքին իքինճի զիւլիւմիւն համիլլէրի , էվէէլա օնլարըն կէթիրտիյի իսպաթլարըն ճէրհ էտէրլէր . կէօյա օլ իսպաթլարըն հէփի սինտէ , Ալլահըն միւրատը ալիսինին ամէլլէրի կէօրիւնիւյօր . մատէմ միւրատ , րատէթ , պիր քէօր քէմալէթ տիր . մութլագ Ալլահըն իւմիւրին մէչվէրէթլէրինէ թապի տիր . վէ մատէմ իւմ մաղհէրէ պաա գար , վէ էօլէ տէ մալիւմաթընը ալըր . տէմէք քի Պօղոս առաքեալ Ալլահըն րատէթինին պալատէ մուհարրէր իսպաթլարը տա մուամէլէ սինի իպրագ էտիյօր . մուամէլէ մութլագ մալիւմաթ իւզէրէ վէ մալիւմաթտան սօնրա պաչլար . մալիւմաթ մուամէլէտէն էվվէլ տիր . վէ Ալլահըն իւմիւրին , Ալլահըն րատէթինէ թէգատտիւմ էթմէսինէ տէլալէթ տիր . իւմ մատտէտէն չըգտըղը իւլին , Ալլահըն միւրատը տա խի էվվէլա օլ մաղհէր , վէ մատտէլէրի իւմին կէօթէրմէսի իւզէրէ , արգիւլէր , եա րէտտ էտէր : Սանիյէն տէրլէր . հէփ օ իսպաթլար , լուծֆա , վէ իմանա տալլէթ էթմէք խուսուսուռնտա տըրլար . տէլիլ ինթիշամա . եօղսա օնտան շու չըգար քի , հէփ օնլար քի ինանմըչլար , էնթիշամա թագտիր օլմուչլար , եանի սէչիլմիչ օլմուչլար պուռնլարի պիղիմ ագըմըղա կէօրէ ապէս տիր :

ԶԻԳ . Պուռնլար տախի աղիզ քիթապտան քէնտի իսպաթլարընը իրաէ էտէրլէր : (Մար. ԻԵ. 34.) « Կէլին եա փէտէրիմտէն միւպաա թէքէնմիլլէր . տիւնեա էվվէլինտէն սիզլէրէ հազըրլանմըչ փատիշահըղա մութասարըրֆ օլուռն . զիրա աճըգտըմ պանա եէյէճէք վէրտիւնիզ » : Վէ (41.) « Եա լանէթլէնմիչ օլանլար հէփինիզ պէնիւմ հուզուրումտան էպէտի աթէչէ կիտին . . . զիրա աճըգտըմ , վէ պանա . . . » : Տէմէք քի ճէննէթէ , վէ ճէհէննէմէ կէթմէլէրինին սէպէպլէրի քէնտի ամէլլէրի տիրլէր : Տէֆա (Ա. Կար. Բ. 9.) « Ալլահըն քէնտիին սէվէնլէրէ հազըրլատըղընը նէ կէօղ կէօրմիւչ , նէ գուլագ իչիթմիւչ , նէ ինսան եիւրէյինէ տիւլմիւչ » : Պուռնուռն , եանի ինսանըն թագտիր օլմասընա , եա ճէննէթ խէլասընա տալլէթ օլուպ , հազըրլանմասընա սէպէպ ինսանըն էվվէլա վէ սատէ քէնտի Ալլահընը սէվտիյի տիր :

Տէֆա (Հոսի. Ը. 29.) « օնարը քի էվվէլինտէն պիւտի , էն էվվէլ տէ տավէթ էթտի , քի քէնտի էվլատընըն թասվիրինէ մուվաֆըդ օլ-սուռլար » : Իմտի էվվէլա Ալլահ օնարը պիւտի , վէ սօնրա տավէթ էթտի . Եանի հազըրլատը քի , քէնտի էվլատընա պէնդէսինլէր : Քէ-զա (17.) « Էկէրչի էվլատ (իսէք) վէ մէրասիօրլար , հէմ Ալլահըն մէ-րասիօրլարը , հէմ Գրիստոս իլէ մէրաս շէրիքլէրի . վէ Էկէրչի օնուռլա Էղլիէթ չէքէրսէք քէզալիք էնթիշամընա տախի հիսսէտար օլաճա-ղըդ » : (Բ. Պեդ. Ա. 10.) « Եա գարնտաշլար , ճահտ էտին քի , էլի ա-մէլլէրինիզ իլէ տավէթլինիղի , վէ սէշիլմէնիղի թաստիդ էտէսինիզ » :

ԶԻԴ . Հէմ էվվէլքի թարիֆի թուլթանլար , վազաա ինսան հազ-գընտա մուղայիր կիպի կէօրիւնիւրլէր . զիրա Էկէրչի Ալլահ ինսան-լարըն պազըրլարըն էվվէլինտէն , Եանի ամէլլէրինէ պազմազտան օն-լարը էնթիշամա հազըրլամը իսէ , վէ պազըրլարընըն միւճազաթա կի-րիֆթար օլմամասընա Եարտըմ էթմէմիշ իսէ , տէմէք օլուր քի իսէ-լաս պուլաճադ ատէմ դաթէն գուրթուլաճադ զիրա Ալլահ հիւսնիւ-րիզա միւրատը իլահիսիլէ , վէ միւրատը Էղէլիսիլէ , վէլէվ սկզբնական կիւնահտա պիլէ ինսան պուլուռնուռլ օլսա , Ալլահ հէփսինին սէլա-մէթլինի իսթէր : Պու սուրէթտէ , Գրիստոս պօշա կէլմիշ , պօշա գան տէօքմիւշ , պօշա կիւնահլարըմըզըն , վէ տէյին թահվիլիմիղի , վէ գաթ-լիմիղին ֆէրմանընը Եըրթմըշ , վէ կիւնահլարըմըզը ումուզոռնա ալա-րադ , պօշա օլ գատար սիյասէթլէր չէքիսլ , խաշ իւզէրինտէ պիղիմ իչին վիճուտինի գուրպանը մուքլադ Ալլահա սուռնուռլ : Պուռլար տըր էվվէթ սէլամէթլիմիղին միւզթէտիր վասէթասը , վէ Էսպապը : Էկէր-չի Ալլահ ինսանը գուրթարմայա , Եախօտ էվվէլինտէն էնթիշամա տավէթ էթմիշ օլսա իտի , մուլթադ Ալլահըն փատիշալըզընա հա-զըրլանըշ , սէշիլմիշ ատտ օլուռնուր իտի . պուռնուռ իչին տէ Գրիս-տոս վահի Եէրէ տիւնԵայա կէլմիշ օլուրուտուռ . վահի Եէրէ օլ գա-տար ինսանլարըն կիւնահը տէյսինէ պէտէլ քէնտի գանընը տէօքմիւշ օլուրուտուռ տէրլէր : Լաքին էվվէլքիլէրին կէթիրտիլի տէլայիլի տէ հատտէն զիյատէ (չարաչար) զըտտընա կէօթիւրմէմէլի , վէ անլամա-մալը . զիրա Ալլահըն թապիւթը , վէ իլմի , վէ բատէթի պիղճէ այըր կիպի կէօրիւնիւրսէտէ , ասլընտա իւշիւ տէ պիւր սիր : Պուռլարըն ֆիքրի , Ալլահ ինսանա էվվէլինտէն թէշվիդ էթմէ իչին լուլթ վէր-մէլլէ տէ ինսանըն բատէթլինի լաղվ էթմէյօր . Եօղսա թէշվիդ էթմէ-սի լաղըմ կէլմէզ իտի . վէ մատտէթէն Եալընըզ Ալլահ , ինսանըն միւ-րատընը թահիքը Էտէր . լաքին ինսանըն մուլամէլէտի մանէն (բարո-յապէս) ռէնկինի ալըր . Եանի ինսանը մատտէթէն թահիք , վէ թէշ-վիդ Էտէրսէտէ , ամէլլէրին էլի օլմասը ֆէնա օլմասը ինսանըն բատէյի ճիւղիւլէսինին հիւսնի մէյլինտէն , վէ սուլի մէյլինտէն գըյաս օլու-ռուր : Պուռնուռ իչին Թուվմայականլարըն զիւլիւմիւնէ տօղրու տուր տէ-րիդ . վէ ՕդոստինԵանլարընքինէ տէ ազըլճա փէք մուվաֆըդ տըր տէրիդ :

ՇԻԽ . Տէմէք քի սահիհ նախասահմանութիւն վար տըր , հէմ իշ-
պու թագտիրի իլահի իսթիպտալ գապուլ էթմէզ : (Յալէ . Ժ . 27 . 28 .)
« Գոյունլարըմ պէնիմ սէսիմի իշիտիրլէր , վէ պէն օնլարը թանըրըմ .
վէ արգամտան կէլիրլէր . վէ պէն օնլարա էպէտի էօմիւրիւ վէրիրիմ
վէ ասլա դայպ օլմայաճաղար . վէ հիչ պիր քիմսէ օնլարը էլիմտէն
գապիամայաճաղ տըր » :

Սուրը Օգոստինոս պու խուսուս իւզէրինէ չօգ կիւզէլ եաղար .
(Յալ . Եսայի . Եսայի . Ես . Ե .) « Եկէրչի պիրիսի դայպ օ-
լուրսա Ալլահ ալտանըր . լաքին հիչ պիրիսի դայպ օլմազ . զիրա Ալլահ
ալտանմազ : Պունլարըն էկէրչի պիրի դայպ օլուրսա , ինսանըն տէ-
սիսէսիլլէ դայպ օլուր , լաքին հիչ պիրի դայպ օլմազ . չիւնքի Ալլահ
քիմսէտէն եէնիլմէզ » : Ս . Ֆուլկէնտիոս (Յալ . Կապուլ . Գլ . ԼԵ .)
« Գապիէն թութ վէ հիչ պիր կէօնէ շիւփիէ էթմէյէսին . օնլարըն
հէփսի քի , մէճճանէն Ալլահ քէնտի ինայէթիլլէ մէրհամէթ գապլարը
էթմիշ . տիւնեանըն եազըլմասընտան էվվէլ , Ալլահըն էվլատըլընա
Ալլահտան հազըրլանմըշլար : Գապիէն թութ , Ալլահըն սէմալի փա-
տիշալըլընա հազըրլանմըշ (սէչիլմիշ) քիմսէլէրին հիչ պիրի դայպ օ-
լմազ , նէ տէ օնլարըն պիրի , քի Ալլահ էպէտի էօմիւրէ տալէթ
էթմէմիշ սէլամէթ պուլապիլլիր » :

Ս . Օգոստինոս (Գլ . Գապիէն . Եսայի . Ես . Ե .) շէօլլէ
եաղար . քի Գրիստոսուն քիլիսէսի նախասահմանութիւնուն , վէ լութ-
ֆուն սահիլիլկինի , հիչ պիր վազըթ ռաֆըզըլարա գարչը ինքեար էթ-
մէմիշ տիր :

ԶԻԶ . Իշպու նախասահմանութիւն սահիլիլկինի թապիի սուրէթ-
տէ Ս . Թովմաս շէօլլէ եաղար : « Հաչան էպէտիլլիք էօմիւր ինսա-
նըն սօնու (վախճանը) տըր . վէ մատէմ պու էօմիւր , վէ պու սօն եա-
րատըլմըշ ինսան թապիաթընըն մագամ , վէ միւվազէնէսինին մաֆէվ-
գինտէ պիր քէյֆիլլէթ տիր . պունուն իչին հիչ պիր ինսան քէնտի
թապիի , վէ մախսուսի գուվլէթիլլէ օնա վասըլ օլմազ . պու սու-
րէթտէ լազըմ տըր քի , ինսան նասըլ քի նըշան թութան օգ քէնտի
նըշանընա աթըլըրսա , Ալլահտան թէրթիպ օլունսուն . զիրա պիր եա-
լընը Ալլահ , կէրէք ինսան թապիաթընըն , քի թէրթիպ օլունսուն ,
կէրէք սօնունուն . եանի թապին օլունսան մագարը վէ պու մագարրա
լազըմ օլան վասէթալարըն մալիքի վէ սահիլիլ տիր : Իշթէ պու տիւ-
լունսուն , էպէտիլլիքտէն Ալլահըն ֆիքըրինտէ իտի : Իշթէ պու տիւ-
զէն քէնտիսի նախասահմանութիւն տուր : Իմտի հէր քէսին նախա-
սահմանութիւնու Ալլահտա վար տըր . վէ ինսանըն սէլամէթինէ փէք
միւզթաղա տըր , շէօլլէ քի նախասահմանեալ օլմայան քիմսէ սէլա-
մէթ պուլամազ :

ԶԻԷ . Նիշին , իշթէ սէպէսի :

ԶԻՆՔԻ նախասահմանութիւն , հանի սէլամէթէ հազըրլանմը , սէչիլմիշ օլմասը , ազլըն վէ բատէթին մուամէլէսի վէ վազիֆէսի օլտուղունտան մատամ քի Ալլահըն ազլը իլմի էգէլսինտէ եանըլամազ . (Սէրահ . ԺԷ . 16 .) « Կէօզլէրի օլանլարըն եօլլարը իւզէրինտէ իտի , վէ ծնլարըն խապաստթլարը ծնտան կիզլէնէմէտի . զիրա հէր առէմին կիւնահլարը ծնուն հուղուրունտա եազըլմը տըրլար վէ ինսանըն սաւիլիյի վէ լութֆու ծնուն հուղուրունտա մուգարրէր տիր » : Քէզաւիք Ալլահըն միւրատընտ քիմսէ զալէպէ էտէմէզ . Ալլահ տա միւզթէտիր օլուպ վէ մութլազ սուրէթտէ սիչիլմիշլէրին սէլամէթինի իսթէր օլտուղունտան մութլազ սէչիլմիշ օլանլար սէլամէթ պուլաճազ : Եկէրչի սէչիլմիշ օլմայանլարտան պիրիսի խէլաս պուլմուշ օլապիլսէ , էվլէլա Ալլահ իլմի էգէլսինտէ եանըլմը օլուր : Սանիյէն պուպէօլէ օլմամը օլսա Ալլահըն իլմի էվլէլիսի պիր վէ պիլա իսթիպտալ օլմամը օլուր : Սալիսէն Ալլահըն իլմի էվլէլիսի էսասէն լազըմ օլմամը օլուր . տէմէք քի , Ալլահըն թըպզը ինսան կիպի օլմասը լազըմ կէլիր , եանի վազըթ իչինտէ , վէ տէյիլ քի էպէտիլլիքտէ եաշասմը օլուր : Բապիէն Ալլահըն իլմի իսթիպտալ օլտուղունտա , Ալլահ օլամազ , քի վաճիպ էլ վիճուտ տէմէք տիր , վէ հէր քէմալէթի պիլա դուսուր համիլ տէմէք տիր : Պունուն իչին պիլ տախի թուվմաշահանլարըն զիւլմիւնէ տօղրու տուր տէտիք , վէ մուխալիֆ օլան զիւլմէ ազլէ մուվաֆըդ :

ԶԻԸ . Մուախիսարէն Օղոստինոս իլէ պէրապէր (Յազ . հոթոյ , Գլ . 17 .) վէ էկէրչի պիր քիմսէ , պիղէ Ալլահըն էսրարընն տէրինլիյինի իպրազ էտին տէյի իզաճ էթմէյէ գալզըլըրսա , վէ քիմիշ շէօլլէ վէ քիմի պէօլլէ նիչին օլույօր . պիղլէր Ալլահըն էսրարընա քեհամիլէն վազըֆ օլմատըղըմըզտան անճազ Պօղոս առաքեալ իլէ (Հաճ . Թ . 14 .) ճէվապ վէրիրիզ « Իմտի նէ տէյէլիմ , Ալլահըն ինտինտէ նահազըմը մը վար . հաշն » : Վէ (ԺԱ . 33 .) « Էյ Ալլահըն ազամէթինին վէ իլմինին , վէ պիլմէսինին հիքմէթի , ծնուն շէրիաթլարը նմարը թէֆթիշ օլունմազլար , վէ ծնուն եօլլարը եօզլանըլմազլար . զիրա բապլըն ֆիքըրինի քիմ պիլէպիլտի . եախօտ քիմ ծնուն միւսթէշարը օլապիլտի , եախօտ ծնա քիմ էօտիւնճ վէրտի , քի պէտէլլինի ծնտան աւսըն . զիրա հէփիսի ծնտան , ծնուն իլէ վէ ծնտա . ծնա սէնալէր օլունն էպէտի ամէն » : Պու խուսուտա եազտըղլարըմը աթիտէքի պապտէ եազաճազըմը տէլալիլտէն տախի պէյան օլունուր :

ՊԱՊԸ ՍԱՏԻՍ

ԱԼԼԱՀԸՆ ԻՆՍԱՆԼԱՐ ԻՇԼԵՐԻՆԵ ՍՈՒՐԻԹԻ ՄՈՒԱՎԵՆԵԹԻ,
ՎԷ ՏԻԿԵԱՅԸ ՈՒՄՈՒՄԷՆ ԻՏԱՐԻ ԷԹՄԷՍԻ ԻԵՁԵՐԻՆԵ

ԶԻԹ. Ալլահ տիւնեայր վէ ինսանլարը եարաթտը. պու սա. հիւլիյի թապիւթտա պուլունան հէր ալամէթ թաստիգ էթտիքտէն պաշգա, Ալլահն քէլամը տախի էվվէլինտէն իւք սըրասընտա պիգ-լէրէ իսթար էտէր քի, էն էվվէլ Ալլահ եէրի վէ կէօյիւ վէ եէրտէ օլանլարը, վէ կէօյտէ օլանլարը հիւտէն վար էտիպ եարաթտը. վէ հիւ պիր շէյ ծնսուգ օլմատը, նասըլ քի (Յ-Վ. Ա.) « Վէ հէր շէյ օ-նուէն իլէ օլտու, վէ ծնսուգ հիւ պիր շէյ օլմատը » : Վէ հէր շէյի եարաթտըլ իքէն, եարաթտըլմըլլարըն հէփիսի, հէր նէ մագսէտ իչին եարաթտըլմըլ իսէլէր, վէ պու մագսէտէ լազըմ օլան քեաֆէյի վասէ-թայը վէ էսպապը լազըմէյի, վէ էտէվաթի միւթէատտիտէյի վէ միւ-նասիպէյի ինսանա պախշ էլլէտի, պոււնուէն իւգէրինէ հիւ պիր շիւպ-հէ եօգ տուր. նէ տէ միւճատէլէ :

ՉԼ. Էն լազըմըլ շէյ, Ալլահ ինսանլարըն մուամէլէսինէ, վէ հարաքէթինէ նէ տէրէճէ վէ նէ կէօնէ եարաթտ էտէր. վէ նէրէյէ գատար Ալլահ ինսանըն մուամէլէսինէ միւտախէլէ էտէր : Պոււնու լա-յըգը իլէ անլամագ իչին, պիր գաշ տիգգաթտա շայան իսթարլար վար տըր քի, օնլարը օգույանլարըն պիլմէսի լազըմ կէլիր :

Էվվէլա պիր իչի պիր ատէմէ աթֆ ու ատտ էթմէք իչին լազըմ տէլիլ քի օ իչին մատտէսինի եափան օնու հիւտէն եարաթտըն. մէ-սէլա մէրմէրտէն պիր սանէմ, (արձան) եաքան քիմէյէ լազըմ տէ-յիլ քի, մէրմէրտէ քէնտիսի եարաթտըն, անճագ օ սանէմի, պիլ-ֆարգ Միքայէլ Անճէլօ եափմըլ օլմասը իչին, եէթէր քի, Ալլահն եարաթտըլ մէրմէրի ինսան էլ գալէմիյլէ, եա ալէթլէր իլէ իսթէ-տիյի զաթըն սուրէթինէ, եա գըյաֆէթինէ թահվիլ էթսին, վէ պէն-գէթսին, վէ կէօրէն պու ինսան իչի տիր, տէսին :

Սանիյէն ինսան իչլէրինտէ իւչ շէյին պուլունմասը լազըմ տըր. էվվէլա օ իչին մատտէսի, մէսէլա մէրմէր, պազըր, թախթա վէ սայիլէ. պիր տէ պու իչէ լազըմ օլան ալաթ վէ էտէվաթ պոււնլարա էհլի իւմ ուգազ մատտէ (հեռաւոր նիւթ) իսմինի վէրիր : Սանիյէն օ իչտէ բուհ գուվլէթի, վէ եաքանըն գապիլիյէթի օլմասը, վէ օլ մատտէնին նէ մագսէտ իչին եաթըլըյօրսա, կէլիշաթը վէ գապիլիյէթի վէ հէմ տէ սատէ օլ մագսէտէ մէճպուրիյէթի օլմամալը, իլլա լաֆէրգ (անտարբեր) օլմասը. մէսէլա պու մէրմէր կէրէք ինսան սուրէթի օլմայա, կէրէք հայվան սուրէթի օլմայա գապիլ, վէ միւթալիտ օլ

մալը . պու խուսուսա տա եագըն մատտե (մերձաւոր նիւթ) իսմի-
նի վերիւիդ : Սախսէն օ իշին պիր տէ մագամը օլմալը , եանի հեր մագ-
սէտէ կէլիր օլմալը , վէ շու մատտէյի պիր ինսան շու վէ պու մագ-
սէտէ , եախօտ նիյէթէ մէպնի թախսիա էթմէսի լազըմ տըր : Իշթէ
պիր իշի շու եա պու մագսէտէ վէ նիյէթէ տօղրուլմագ , եա թախ-
սիա էթմէք մուամէլէսի ինսանըն բուհունա ալիտ պիր մուամէլէ օլուպ ,
րատէթին ամէլի տիր : Եվլէլէի իքիսի մատտի , վէ ասլի օլուգլա-
րընտան , տալիմա էյի տիրլէր . լաքին իւշիւնհիւ եանի իշին մագամը
ինսանըն սըրֆ բուհունա ալիտ , վէ պու բուհուն րատէթինէ մախ-
սուր օլուգլունտան , պու մագամ ֆէնա մագսէտէ մէպնի օլուրսա
օլ մուամէլէ տախի ֆէնա օլուր . մագամ էյի մագսէտէ մէպնի օլուր-
սա , ամէլի տախի էյի օլուր : Իշթէ պունա մէպնի տիր քի , պիր ի-
շին մատտի գըսմը տալիմա էյի ատտ օլունուր , անճագ մագամը , եա-
խօտ մանէվի մուամէլէսի քի ինսանըն րատէթինին հիւսնիւ ըիզասը
տըր , եա էյի ատտ օլունուր , եա ֆէնա : Պիլ ֆարզ ալճընըն պիրի-
սի օրմանա կիրիպ , կէյիք վուրաճաղըմ մագսէտիյէ պիր ալ վուրուպ
էօլտիւրիւր , վէ իւզէրինէ վարտըղընտա , մէյէր պիր ատէմ վուրմուշ
էօլտիւրմիւշ օլուրսա , քէյֆիյէթի անլատըգտան սօնրա , էկէրչի մատ-
տէթէն իշէտիյի ամէլէ պազըպ , աճը տույար եա նատիմ օլուրսա ,
տէյիլ կիւնահը , ֆագլիլէթի տախի միւնթիւ օլուր . չիւնքի պիր իշէ
էյիք , եախօտ քէօթիւլիւք ըէնկինի վէրէն ասըլ ինսանըն րատէթին-
տէն չըգան նիյէթ , եա մագսէտի տիր . նիյէթին էյի իսէ ամէլին-
տէ էյի օլուր , ֆէնա իսէ ամէլինտէ ֆէնա օլուր . եէթէր քի իշէ-
տիյին մուամէլէ զաթհն , վէ տախիլհն , վէ քապիյաթհա ֆէնա օլմա-
սին : Պիլ ֆարզ խըրըզըլըզ , զինաքեարըզ , եալանճըլըզ պազըսըյա :
Իւշիւնհիւ . Ատուածաբանլարըն պազըլարը տէրլէր քի , Ալլահ
ինսանը եարաթտը , վէ ծնա քէնտի մագսէտինէ վասըլ օլմագ իշին ,
քեաֆի լուէֆ վէրտի , վէ ծնու քէնտի ըէյինէ պըրազտը : վէ ծնտան
սօնրա ինսանըն ամէլլէրինտէ Ալլահըն հիշ պիր միւտախէլէսի , վէ հիշ
պիր հիսսէսի հօզ տուր : Պու սուրէթ տալրանըշա , Ալլահ վասէթա
իլէ իշ կէօրիւր , տէրլէր :

21 Ա . Պազըլարը տա պունա մուղայիր , Ալլահ ինսանա քէնտի
մագսէտինէ վասըլ օլմագ իշին , հէմ գուվվէթ վէ լուլթ վէրիւր . հէմ
ծնուն րատէթինի մատտէթէն թահրիզ թէշվիզ , վէ թուլթաճագ իշէ
ատէմի թային էտէր : Պունա տա պիլա վասէթա (անմիջապէս) Ալ-
լահ իշ կէօրիւր տէրլէր : Թուվմայալանլարըն , վէ Օգոստինեանլարըն
պէյնլէրինտէքի (կանխագիտուլիւն վէ նախասահմանութիւն) իւզէ-
րինէ թէքէվիլիւն էտէն աղըր վէ նաղիք միւճատէլէ հալա թարաֆէյ-
տէն աղայիտի ալինիյէթ թօղունմայարազ տէվամ էթմէքտէ տիր :
Թուվմայալանլարըն պու պապտէ թուլթուլթա թարիզ տօղրու տուր .
լաքին Օգոստինեանլարըն թալիմաթը ազըլմըզըն գանմասընա տահա

միւթապըզ կէտիսի իշին տէրիզ . Ալլան ինսանա պիր քեաֆի լուծֆ վերէրէք , օնու արթըզ Դէ թէրք էպէր վէ օնուն վասէթասիլէ օնա իշ կէօրտիւրիւր , Դէ տէ օլ տէրէճէ լուծֆ ինսանա վերիւր , քի ինսան րաւտէթիւնի թալիք վէ թէշվիդ էթսին , վէ իսթէջքի մագստէ ինսանը Էվիւրսին . անճագ ֆաղիլէթ օրթա եէրտէ քիր . ալիմէրին տէտիւր կիպի . իւրա էվվէթ Ալլան պիւրա վասէթա ինսանըն իշերինէ միւտալիլէ Էտէր , Կանի պալպտէ մոգհարրէր մաստէթէն լաղըմ կէլէն մաստէթի Ալլան վերիւր , վէ Թովմայակհարըն թարիգինին Էսասը տա պու տուր . լաքին պու մաստի վէ էյի խոսուսու ինսան քէնտի իրատէյի ճիւղլէսի իլէ էյի վէ ֆէնա մագստէ թանվիլ Էտէրսէ , Ալլան ինսանըն վանէվի գարարլէրինէ Դէ մուխալիֆէթ Էտէր , Դէ տէ միւտալիլէ անճագ պալատէ թէֆսիր էթսիլիսիզ կիպի : Պունլարը պէօյլէ իսթար էթսիքտէն սօնրա տէրիզ :

21Բ . Ալլան ինսանըն ամէլլէրինէ պիղղաթ , Կանի պիւրա վասէթա մաստէթէն միւտալիլէ Էտէր . ֆագաթ տէյիլ մաստէթէն , իւրա մանէն իճրա օլան իշլէր ինսան իշի ատտ օլունուպ , ֆայիլինին միւքեաֆաթը . Կա միւճագաթընը մուճիզ օլուր : Հէր Կարատըլմըշ , կերէք ճանըր օլուն , վէ կերէք ճանսըզ քեաֆֆէսի Ալլանըն գուլթիլէ հիշտէն վաքսլմուշ , վէ վիճուտլէրինի Ալլանտան պիլլիլէր , պունա ազլէն տալի շիւքիլէ Կօզ տուր : Տէֆա իշպու մալիլուգաթըն էօմրիւ վէ մուամէլաթը . քէնտի Կարատանընըն իրատէյի իւհիպիլտէն մէրպըլթ տուր . շէօյլէ քի ինսանըն էօմրիւ պէհէր տաղիլէ Ալլանըն էլինտէ տիր . վէ Ալլանըն վերտիլի գուլվէթ իլէ Կաշար . հէր դանըր տաղիլէտէ Ալլան իսթէրսէ , քի պու վիճուա , Կա շու ինսան գայըր օլմասըն անինտէ օ հիշ օլուր , ֆէզալիք ինսան , վէ սպիր հէր մալիլուգ քէնտի ամէլլինին իճրաթը իշին , Ալլանտան լաղըմ օլան գուլվէթի մաստի սուրէթտէ իսթէր , մէսէլա պիր էյի իշ կէօրէճէյիմ , էվվէլա Ալլան էօմրիւմիւն Կանի վիճուտիմին պիր տաղիլէտէն տիկէր լաղիլէտէ տէվամ էթմէսիլի իսթէր վէ պաղըշլար . վէ պու էօմրիւմիւն տէվամը իշին , վէ իշին կէօրմէք իշին իճագ Էտէն գուլվէթէ տալի պանա ինսան Էտէր : Ալլանըն պու Կարտըմնա մաստի (ֆիղիգալիլն օգնութիւն) թապիլիլին Թովմայակհար իլէ պիրվէթտէ պիղ տէ վերիլիլ : Ասը իշին ճանը պիր ատէմին պու իշի էտէյիմ մի , էթմէյիմ մի , ֆէնա Կա էյի նիլէթ իշին րատէթին ըիզա վերմէսինտէ տիր . վէ պու րատէթին օնա ըիզաթը , Կա օնտան իգրահը հիւսնիւ նիլէթ , վէ սուլի նիլէթ իլէ օլ Կէն գուլաֆէթ վերիլ . օ իշի ինսանըն Էտէր . վէ էյի իսէ , Էճիրի վէ քէթիլ իսէ ճէզայը միւթէլլէլէմ . վէ միւթահագգ օլուր : Վէ պու րատէթին ըիզաթը իշին մանէվի ճանը տիմէք տիր . վէ իշին թապիլաթընը , քէնտի մագստէտինէ կէօրէ էյի , Կա ֆէնա Էտէր , Կա իշին պու գըալի , իշին մանիլի սուրէթի , Կալսոտ ճանը թէմիլլէ օլունուր :

Երկէնքի ճիւղէն եանի իշի եալնըդ մատնի սուրէթտէն մանէվի
 գըսմընը պէր թարաֆ էտէրէք, թէչէքքիւր էտէրսէն մանիւմա էյի
 տիր, ամմա իքի գըսմընը պիւլիքտէ ալըպ (ի թանճըրաթէալն) թէչէք-
 քիւր էտէրսէն ու վաղըթ մանէվի գըսմը մատտի գըսմընն Քէնն եա
 էյի րէնկ վէ հիւէթ վէրիւր: Աէ պիր իշ պիր ատէմէ տէյիլ մանտի
 գըսմը իշին, իլլա մանէվի գըսմը իշին ատտ վէ իմնատ օղունուր:
 Իշթէ պունուռն իշին պալատէ տէնիլի քի Ալլահ մատտէթէն ինսա-
 նըն իշլէրինէ պիգըթ եարտըլ էտէր: պիլ ֆարդ պիր գըլըճըր ա-
 տէմ աղանըն պիրինէ պիր գըլըճ եափար: օ աղա եափըլան գըլըճ իլէ
 քէնտինի մուհաֆազա էթմէք տէյիլ, իլլա պի զայլը հազպըն շունու
 պունու եարալար, եա էօլտիւրիւրսէ, օլ գապահաթ գըլըճընն մը,
 գըլըճը ֆէնա նիւէթէ գուլլանն քիմսէյէ մի ատտ օղունուր, ամմա
 մատտէթէն գըլըճը վարսըն գըլըճը եափմըլ օլուն: Հա քէղա Ալլահ
 մատտի սուրէթտէ պիր ատէմին վիճուտինէ գուլլէթ վէրիլսէ, օտա
 օ գուլլէթինի պի կիւնահ քիմսէլէրին ալէյիլնէ գուլլանըրսա, Ալլահ
 խաթմ մը իշլէր, հաշա: Եկէրչի պէճյէ ֆլմասա խաթ, տիւնեատա
 ֆէնա իշլէյիլէրին լաղլ օլմասը լաղլմ կէլիր խաթ փտէտէ, աալիլէ-
 րին քէղալէք լաղլը լաղլմ կէլիր խաթ, չիւնքի ինսանըն րատէթի
 մէճպուրիլէթ թահթընն կիրմէսի լաղլմ կէլիր ին: օլ վաղըթ հիւ
 պիր ֆաղիլէթ հիւ պիր իւճըթէթ, հիւ պիր իսթիհազա գալմատըլը
 վէ ինսան տէչէթլի թալիհ, վէ մէճպուրիլէթէ խըղմէթ էթմիշ օ-
 լուր, վէ գուրպան կիտէր խաթ:

219. Պու սահիլիլի աղիւ գիթապտան տախի պէյան էտէրիւ:
 Ալլահ մարգարէնին վասէթասըլլա, ինսան (Եւայ. ԽԳ. 24.) « Սիդ
 կիւնահալարընը տա պէնի խըղմէթ էթտիրտինիդ » տէր, մէկէր Ալլահ
 տօղրուլը սէր չէյմէսի ինսանալըն կիւնահընն միւլթէրէք մի օ-
 լուր, հաշա. անճազ մատտի սուրէթտէ ինսանն թապիւթէմ վիճուտ
 գուլլէթ, վարիլէթ էտէվաթ վէրիւր քի, պունալըր էյի նէթիճէլէրէ
 գուլլանըն, ինսան մատտէթէն իշպու Ալլահըն վէրտիլի ինսանալըր
 ֆէնա մուսմէլէյէ գուլլանըրսա, գապահաթ Ալլահմ մը, եօգսա կիւ-
 նահքեարա մը աթֆ օլունուր: Սանիլէն (Յ. Բ.) « Հէր չէյ օնուն իլէ
 օլուն, վէ հիւ պիր չէյ օնսուլ օլմատը » տէմէք քի, մատտի սուրէթտէ
 Ալլահ հէր չէյի քէնտի թապիւթընն մազսէտինէ վարմասը իշին եա-
 րաթտը. ամմա ինսան իրատէյի ճիւղիլէսիլէ, օլ տօղրու թապիլյա-
 թըն գայիտէսինտէն սաքար, վէ գուսուր էտէրիսէ օլ գուսուր ինսանըն
 տըր վէ տէյիլ քի Ալլահըն: Պիլ ֆարդ պիր էֆէնտի պիր քիմսէյէ սէրմայէ
 վէրիւր քի, օնու էյի գուլլանըն վէ գաղանսըն. օ քիմսէ ինսան օլան
 սէրմայէսինի խաթաֆ էտէրսէ, գուսուր էֆէնտինին օլմազ. պիր սէր-
 մայէ եալնըլ էֆէնտինին տիր: Պունուն կիպի Պօղոս առաքեալ.
 (Հ. Բ. Ժ. 36.) « Զիրա հէր չէյ օնտան, օնտա վէ օնուն իլէ,
 օնա սէնալէր օլուն » տէմիշ տիր: Մէկէր հէր չէյ տէմէվիլ իլէ,

կիւնահլարը տա մը պիր չէյ, եախօտ հիյէթի վար եէրինէ գօմալը, քի օ տա Ալլահտան օլմուշ օլսուն. պու տէմէք էյի օլան շէյլէր, եանի ասլը օլան շէյլէրին հէփսինին վիճուտու, հիյէթի մատտէթէն Ալլահտան տըր. վէ տէյիլ կիւնահ, քի օլաճագ վէ օլան շէյլէրին գուսուրու տուր: Պիլ Ֆարզ, կիւնէշ Ալլահտան տըր, չիւնքի վիճուտի, եանի ասլը վար տըր, եա գարանլըլըն, քի կիւնէշին օլմատըղը, եանի գուսուրու տուր, նէ ասլը օլապիլիւր քի, Ալլահտան օլսուն: Ալլահ պիր գարարտա վէ պիր գայիտէ իչինտէ տիր, գուսուր օլ ումում գայիտէնին նօգսանը օլտուղու իչին, Ալլահ գայիտէսիզլլին միւճիտի օլուրսա, արթըգ Ալլահլըղա շայան, վէ մալիք օլապիլիւր մի: Պունալարտան Թուվմայականլարըն թութուղու թարիգ չօգ կիւզէլ աչլըր վէ պէյան օլուր:

217. Կէլէլիւմ իքինճի պահսըմըղա. եանի Ալլահ հէր շէյի գաջըրըր, վէ իտարէ էտէր: (Իմաս. ԺԲ. 13.) « Սէնտէն դայըր հիչ պիր Ալլահ տահա եօգ տուր, քի հէր շէյի գայըրըր »: (Սուր. ձԺԸ. 91.) « Սէնին թէրթիպին իլէ կիւն տէվամ էտէր. զիրա հէր շէյ սահա խըզմէթ էտէր »: (Ասաի. ԺԶ. 33.) « Հէր քէսին հալի էյի օլսուն Ֆէնա օլսուն էնճամընտա սահիպինի պուլաճագ տըր. լաքին հէր քէսին տէ հագզընը Ալլահ թէրթիպ էտէր »: (Մուս. 2. 26.) Կէօյլէրին գուշլարը, օվալարըն չիչէք, վէ զամպագլարը, օթլար վէ հէր քէսին պաշընտաքի սաշլարը պիլէ Ալլահըն, վէ հէր շէյի եարատանըն թէրթիպինէ վէ իտարէյի իլահիսինէ մուհավվէլ տիրէր. վէ Ալլահըղ պիր չէօփ օլսուն եէրինտէն թէփրէնէմէղ: Անըն էմրի ալիսի սունուհ վէ սուտուր իթմէտիյի հալտէ. եա ինսանլարը, վէ ինսանլարըն մուամէլէլէրինի նաճըլ թէրթիպ էթմէղ, նաճըլ գայըրմաղ: Պուխուսուսու Ալլահըն վարըղընը պէյան էթտիյիմիզտէ տէ եազտըգ. քեաֆի տիր. վէ պունու ինքեար էտէն հիչ պիր քիմսէ օլմատըղընտան, ասըլ մուզթաղի օլան մէվատտէ կէշէրիլ:

ՕՆ ՍԷՔԻԶԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

ԱԼԼԱՀԸՆ ԼՈՒԹՅՈՒ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

216. ԻՆՍԱՆ սաատէթ հալինտէ իքէն Ալլահն քեաֆֆէյի լութֆլարըյլա, աթլիլէրի, վէ թէվէճճիւհի իլէ տօնանը իտի. լաքին քէնտի սաատէթինէ էյի սահիպ օլմատը. կիւնահա տիւշտիւ, վէ պու կիւնահ քէնտիսինի, վէ քէնտի զիւր-րիլէթլինի օլ սաատէթ հալինտէն մահրում էթտի, վէ կիլինմիշ, վէ տօնանմըշ օլտուլու էլթաֆը իլահիլէյի իւզէրլինտէն ատէմի խըսըզ սոյար կիպի սոյտու, վէ սըլըրտը աթտը: Վէ Գրիստոս էֆէնտիմիլ ինսանը պու փէրիշան հալտէն, եախօտ տիւշտիւյիւ կիրտապտան խէլա, վէ էվվէլքի սաատէթ հալինէ ծնու իատէ էթմէք իլին ինսան օլտու, թէն ալտը, վէ ինսանըն տէյնիի Ալլահն ատալէթինէ թէմամէն էտա էթմէք իլին, իաշ իւզէրլինտէ քէնտի քէնտիսինի փէտէր Ալլահա գուրպան սունտու: Իշթէ պու գուրպան վասէթապըյլա, քի լութֆլար սէրշէշմէսի օլտու, ինսան կիւնահտան գուրթուլտու, էպէտի սաատէթ հալինէ, եանի էպէտի էօմիւրէ թէքրար մալիք օլտու: Պու ինայէթ, վէ լութֆ սատէ Գրիստոսուն վասէթապըյլա ինսանա թէքրար իհսան օլտու: (Յօվ. Ա. 16. 17.) « Զիրա ծնուն քէմալէթլինտէն պիզ հէփիմիլ լութֆա պէտէլ լութֆ ալտըզ. չիւնքի նօմոս Մուլէսին վասէթապըյլա վէրիտի. լութֆ, վէ սահիլիք Յիսուս Գրիստոսուն էլիլէ օլտու »: Տէմէք քի Գրիստոս ինսանը կիւնահքեար իքէն Ալլահ իլէ պարըշտըրտը, վէ Գրիստոսուն ինսանա էթտիլի վէ վէրտիլի պարըշմազ վէսիլէսի, վէ մուսվէնէթի ումումէն լուրթ թէսիլէ օլունտու:

219. Լաքին պու լութֆուն մախսուսի մանալարնա կէլինճէ. լութֆ քէլամընըն տիւրլիւ տիւրլիւ մանալարը վար տըր. էվվէլա մուհապպէք, վէ քիվէճճիւհ տէմէք տիր. պիլ ֆարզ. պիր էֆէնտի քէնտի էթպասընըն պիրինէ մուհապպէթ, եա թէվէճճիւհ կէօթէրիւսէ, օլ էթպաա իլին էֆէնտիսինին ինտինտէ լութֆու վար, թէվէճճիւհի վար տէնիր. պունա պինայէն (Միք. 2. 8.) « Նոյ րապպըն ինտինտէ լութֆ պուլտու » տէյի եաղըլմըշտըր: Քէզալիք (Դիւ. Ա. 2.) մէլայիք Մարիամ Աստուածածինէ « Գօրդմա Մարիամ, զիրա րապպըն ինտինտէ լութֆ պուլտուն » տէր. եանի մուհապպէթլինի, վէ թէվէճճիւհիւ գազանմըշտըն տէմէք տիր:

215. Սանիլէն պիր էֆէնտի պիրիսինէ պիր էյիքտէ պուլուսնուրսա, էյիք պուլան թէշէքքիւրիւնիւ օլ էֆէնտիլէ սունարսա,

պուլ թէչէքքիւր մուամէլէսինէ տախի, լուքօ իսմինի վերիւրէր • նա-
սըլ քի էրմէնիճէտէ (շնորհս տալ, շնորհս ունել զուսնքէ) տէնիր •

21Լ. Սալիսէն, վէ ասըլ լութֆ մանասը, պիր էֆէնտի մէճա-
նէն պիր էթպասընա պիր էյլիք էտէրսէ, քէնտի էթպասընա սա-
հիհէն լութֆ էթմիշ տէմէք օլուր : Պու մանայէ մէսնի, Պօղոս ա-
ռաքեալ (Հռօժ. Գ. 24.) քրիսթիյանլարըն ճիւղէսի « Յիսուս Գրիս-
տոս տա օլան խէլաս իլէ, օնուն լութֆլարըլա մէճանէն սալիհէ-
նիրէր » տէր : Պու տէտիքլէրիմիլի Ս. Թովմաս (Մատ. Ա. 13. ձ. Թ. 1.) եաղար. շէօլէ քի մուհապպէթ վէ թէվէճճիւհ լութֆա
պիր պէտայէթ սայըլըր նէթէքի լութֆ, զիրա հիւսնիւ մուհապպէթ-
տէն, վէ թէվէճճիւհտէն ինսան էթմէք մուամէլէսի, եախօտ լութֆ
էթմէք տօղար. վէ լութֆտան պա թէչէքքիւր նէշաթ էտէր : Մեհ-
նանէն օլան ինսանա ասըլ լուքօ տէրլէր • Ալահն, վէ ինսանըն
մուհապպէթի պիր պիրինտէն շունտա թէֆրիօ օլուրլար քի ինսան
ինսանը սէվէրսէ, մութլաօ պիր էճիր, վէ իսթիհգաղը իշին սէվէր,
ամմա Ալահ պիր ինսանը սէվէրսէ, օ տտէմին պիր էճիրի վէ պիր
իսթիհգաղը օլմատան սէվէր, վէ սէվտիլինտէ օնա էճիր գաղանտը-
րըր • հաչան իսթիհգաղլարըմըպա իւճրէթ տէ վէրիր •

21Թ. Պիր տէօրտիւնճիւ տիւրլիւ տէ վար, քի Ազիզ քիթապտա
լութֆ իսմինի ալըր • եանի պիր ատէմին աղլընտաքի, եախօտ հիւ-
զիւնտէքի հիւսնիւ ճէմալէ, հիւսնիւ թապիրլէրէ, վէ գուլլանտըրը
հիւսնիւ էտէպ վէ էթվարա տախի լութֆ իսմինի վերիւրէր • լէթա-
ֆէթի վար տըր տէնիր • պիլ ֆարդ • (Սուր. Խ. Գ.) « Խոսանլար իշին-
տէ կիւղէլ սըֆաթտա տուտաղլարընա լութֆ վէրմիշ տիր » :

21Խ. Իւշիւնճիւ մանատա քի ասըլ լուքօ, իքի տիւրլիւ տիր •
պիրիսի հէր նէ պախշիշ օլուրսա օլուն, եանի իսթէր թապիր (բը-
նական), իսթէր թապիրթըն մաֆէվզինտէ (գերբնական) օլուն,
մէճանէն ինսանա վէրիւտիլ իշին, լուքօ թէսմիյէ օլունուր, պիլ
ֆարդ ումուլէն ինսանըն եարատըլմասը, մուհաթապասը, ազլը,
Ֆիքրի, ճանըն քենիլն քեմալէք, վէ խասիլէքիլի, վէ սալիրէ հէլի-
սի ումուլ սուրէթտէ էվլէթ եարատանըն լուքօ, թապիր օլու-
նուրլար :

Իքլինճիսի, վէ լութֆուլն էն սահիհ մանասը, թապիրթըն մաֆէվ-
զինտէ օլան (գերբնական) պախշիլէր տիր • քի էպէտի ճան սէլա-
մէթինի միւնթիւ օլուպ խէլասըմըլը պիղէ պաղըշլարլար • մեճանէն
լուքօ (ձրի շնորհք) թէսմիյէ օլուրլար : Պունա պինայէն (Յ. 15. Ա.
16. 17. Հռօժ. Գ. 24. Ե. 17.) « Լութֆ տօլըզընլուղունու ալարադ
հալաթտա Յիսուս Գրիստոսուն վասէթապըլա փառիշահըդ օլաբէճէք-
լէր » : (Եփ. Բ. 5.) « Պիղի Գրիստոսուն վասէթապըլ իլէ տիրլիլտի •
օնուն գուլլէթիլէ քի խէլաս պուլմուշտունուղ » : Կէյի կաղըլը տըր •
Թըպղը պու սօն մաալտէ Բելալիոսա գարշը, Ս. Օգոստինոս լութֆ

մանասընր իսթիմալ էտէր : Զիւնքի Բեւալիոս լուծֆ տէմէսինտէ սա-
տէ քապիի պախշիդէրի , եանի քապիաքը , իրատիյի ճիւղիյի վէ
(զբնութիւնն եւ զազատ կասս) անլարըտը , վէ պունլարը լուծֆ թէս-
միյէ էտէր իտի , վէ ֆիքրի պու օլարագ , Պաղեստինեան , եանի Տի-
սսըրլիթեան սինօթա տաւէթ օլունուպ Հայրապետէր քէնտիսինէ
լուծֆուն լուզումունու դապուլ էտէրմիսին տէյի սիւալլէրինտէ
« Էվլէթ » տէմէսի իւղէրինէ արթըզ միւհթէրէմ Հայրապետէր օնա
գարչը պիր շէյ տէյէմէտիւէր . չիւնքի քիլիսէ ինտինտէ ճարի թու-
թուլան լուծֆ մանասը . քապիաքըն մաֆեվգինտէ օլան մեճճանէն
խեյասըմըզը պախս օլան յուքօ տեմէք իտի . ամմա հիյէ իւէ Բե-
ւալիոս լուծֆ տէմէսինտէ . թապիաթըն եարատըլըշնա , մուհաֆա-
զասընա , վէ ինսանըն թէնճէ վէ ճանճա թապիի խասիյէթ վէ քէ-
մալէթլէրինէ լուծֆ իսթինի վէրիւր վէ էօյլէ անլար ըտը , վէ լուծ-
ֆուն ասըլ . վէ սահիհ մանասընը ինքեար էտէր իտի : Պունուն իչին
տէյօր Ս . Օղոստինոս (Թոս . ճՂԵ . ու ինդլէնդիոս Գահնայապէթ)
քի « Ազիզ Հայրապետէր օնուն ճէվապընա ալտանտըլար . զիրա քի-
լիսէնին ալէլ ումում լուծֆ լուղէթինի իսթիմալ էթտիյինտէ , Գրիս-
տոսուն ինսան էթտիյի լուծֆ թապիաթըմըզըն մաֆէվգինտէ օլմասը
իւղէրինէ ասլա տիկէր պիր մանա եա չիւպէն եօզ իտի » :

Զիւն . Իշթէ կաթողիկէ քիլիսէսինտէ լուծֆուն մանայը հագի-
զիսի : Եանի լուծֆ թապիաթըն մաֆէվգինտէ (գերբնական) պիր
պախշիդ տիր քի , կպտի սեյամէք իչին Ֆիքրի օլան եարատըլը-
շա մեճճանէն Ալլահտան ինսան օյուր :

Պու լուծֆ թէֆսիրի վէք ումումի տիր , զիրա կէրէք հրեշտակ-
լարա վէ վաղթը սատտէթ եանի Գրիստոսուն իսթիհգաղընա պաղմա-
յարագ , Ալլահն իւք աթալարըմըզա ինսան էթտիյի լուծֆ անլաչը-
շը . վէ կէրէք շիտիքի հալտէ Գրիստոսուն իսթիհգաղընա նազա-
րէն ինսանլարա վէրտիյի լուծֆ տախի անլաչըլըր : Էվլէքի մանա-
տա , եանի հիչ պիր էճիր , վէ իսթիհգաղա պաղմայարագ ինսան օ-
լան լուծֆ , սաղլըզ յուքօն , հախօտ եարատան Ալլահըն յուքօն
թէսմիյէ օլունուր : Սօնրաքի , եանի Գրիստոսուն իսթիհգաղընա մէպ-
նի ինսան օլան լուծֆ Գրիստոսուն յուքօն , հախօտ շիճապախշ
յուքօն թէսմիյէ օլունուր . քի շէօյլէ մուլթասար թէֆսիր օլունուր .
եանի գերբնական , վէ տախիլիշ պիր պախշիդ տիր , քի կպտի սե-
յամէքիմիզ իչին էֆէնտիմիզ Յիսուս Գրիստոսուն իսթիհգաղընա
պիւնային , ագըլ քաշըյան եարատըլըշըյարա մեճճանէն Ալլահտան
վէրիլիր :

Զիւն . Պու լուծֆուն ֆայիլ (ներգործական) սէպէպի Ալլահ
տըր . նայիլ (արդիւնաւոր) սէպէպի Գրիստոս տուր . վէ զայէթի
(վախճանական) սէպէպի էպէտի էօմիւր տիր :

Զիւն . Գրիստոսուն իշպու լուծֆուն , օնուն տիւրլիւ տիւրլիւ

մուսամբէլէրինէ , վէ սէմէրէլէրինէ մէպնի , հալը հազըր լուրթու-
թէսմիյէ վէ թագսիմ օլունուր : Պու լուրթուսն սէպէպլէրինին իւշ օլ-
տուղունու իշար էթտիլիմիդ կիպի , սէմէրէլէրինի տախի իշար էտէրիդ .
եանի էվլէլա կիւնաստան հասըլ օլան թապիաթըն զաաֆ վէ խասթէ
հալինէ եարտըմ էտէր . ֆէրահ վէ գուվլէթ վէրիւր . հէմ էվլէլքի
սաատէթ հալինտէն տիւշմիւշ ատէմի եանի իլք կիւնահ սէպէպլի իւ-
շին զէտէլէնմիշ քիմսէյի քէնտի էվլէլքի հալինէ թէրֆի , վէ խատէ
էթմէյէ լիյազաթ պախշ էտէր . եանի գերքնական ամէլլէրին իպրադ
ու իճրասընա ատէմի միւզթէտիւր էտէր վէ պու ամէլլէր ատէմին սա-
լիլէնմէսինէ վէսիլէ օլուրլար . տէյիլ քի ատէմին սալիհ օլմասընը
ատէմէ զազանորըրպ մուվաֆֆադ էտէրլէր . օ քի ազիդ էտիճի լուրթ-
ֆա մախսուս տուր վէ եալընըզ պու լուրթուսն սէմէրէսի տիր : Ան-
ճագ ինսանը խասթէ հալինտէն սազալտըր . վէ պու խասթէլիյի պէ-
նի ինսան , հաշան Ալլահըն քէնտիսինէ իհսան էթտիյի թէմամիյէթ
պախշիլինի դայսլ էթտի իսէ , գազանտը , իշթէ պու լուրթ անճագ
օնա գուվլէթ վէրիւր , քի էյի ամէլ իշլէսին . սույի թէճրիւպլէրէ
զարչը դօյսուսն , ֆէնա իշլէմէքտէն կէրի տուրսուսն , վէ պունուսն իւ-
շին տիր քի պու լուրթու շիֆապախշ եանի շիֆա վէրիճի լուրթ
խամինի վէրտիք . վէ հաշան ատէմէ թապիաթըն մաֆէվգինտէ օլան
ամէլլէրէ դըլամ էթմէյէ գուվլէթ վէրէրէք , օնու թէրֆի դըլըրսա ,
քիթի լուրթու թէսմիյէ օլունուր :

2107 . Պազը քէրրէ պիր ատէմէ գուվլէթ վէրիճի լուրթ վէրի-
րիւր , քի դօր վէ կիւճ օլան շէլլէրի իճրա վէ իքմալ էթսին . վէ ֆէ-
նատան դաշապիւսին . նասըլ քի փուրթիէրէսթլէրէ տախի եախտ քը-
րիսթիյան օլմայանլարա վուգու պուլուր . հէմ պունուսն իլէ պէրա-
պէր , օնլարըն ամէլլէրի եինէ գերքնական օլմամազ : Պազը տա օլուր
քի , պիր ատէմէ ամէլլինի սատէ գերքնական էթմէք իշին , լուրթ
վէրիւր , վէ լաքին գուվլէթ վէրիւմէզ . դիրա օլ ամէլ գօլայ պիր ա-
մէլ օլտուղու իշին , թապիաթըն գուվլէթի տէ օնուսն իճրասընա քեա-
ֆի տիր . ֆապաթ գերքնական օլմասը իշին մութլադ լուրթ վէրի-
ւր , վէ լուրթ օնա լազըմ տըր : Պունուսն իշին տիր քի , Աստուա-
ճաքանլար պէյնինտէ պիր ամէլլին վիճուտի եա ասլը իլէ (էութլուսն
գործոյն) գերքնական օլմասը պէյնինտէ ֆէրզ վար տըր տէրլէր . ա-
մէլլին ասլընըն , եա մատտէսինին օլմասընա թապիլի , վէ լուրթը առ-
լիսի եէթէր . վէ ամէլլին գերքնական օլմասընա գերքնական վէսի-
լէսի եէթէր : Վէ էկէրչի իքիսի տէ պիրլէշիրսէ , օլ վազըթ կէրէք
մատտէթէն , կէրէք մանէն (նիւթապէս ու կերպաւորապէս) օլ ա-
մէլ գերքնական օլուր :

2108 . Կէլլէլիմ շիմոի պու հալը հազըր լուրթուսն թագսիմէ-
րինէ , հաֆապի (նախընթաց) , վէ միւշվիդ (շարթիշ) լուրթու-
պաշդա տըր . վէ հէմ մէլ (գործակից) եախտ մայէթ (համընթաց)

լուծութիւն պաշտօն տրուի։ Ս. Օգոստինոսս կէօրէ, մուգատեսնմ, վէ միւշվիգ լուծֆ, ինսանն հէր պիր իսթիհգագընտան էվվէլ ինսանը էյի ամէլէ թէշվիգ, վէ գըյամ էթտիրիր։ Շիմտիքի Աստուածարանւ լարըն թէֆսիրինէ կէօրէ, իշպու մուգատեսնմ լուծֆ պիզլէրէ կէլիր, վէ պու լուծֆ պաշտօն պիր շէյ տէյիլ, անճագ էյի ամէլի իշլէմէյէ պիր ատէմ տէ հասըլ օլան իլք հարաքէթլէր տիր, քի միւրաւ տըմըզըն իսթէմէսիյլէ պիզտէ գուհուր էթմէզլէր, անճագ պիզիմ խապէրիմիգ օլմագսըզըն թարաֆը խիւտատան պիզտէ վէ տէրուհիմիգ տէ փէյտա օլմայա պաշլարլար։ Շուրասընը տա պիլմէլի քի, լուծֆ ազլը թէնվիր (լուսաւորեւ) էթտիյի իշին, էվվէլա (անմիջապէս) ինսանն ազլընը թէնվիր էտէր։ վէ պու ազլը թէնվիր օլտուգտան սօնրա, միւրատ հախօտ րատէթ ազլըն պու թէնվիր օլմասընտան այըլարագ, վէ ույանարագ վէ օնտան իլմինի ալարագ, պիլ վասէթա (միջապէս) օլ շէյի արզիւլէր։ զիրա « Նամալիւմ օլան շէյի հիշ քիմսէ արզիւլէմէզ » գարպը մէսէլ տիր։ Քէզալիք ինսան թապիաթընտա, էվվէլա արզիւ ազլըտան ույանարագ, քէնտի թապիի արգիւ հարէքէթինէ պաշլար։ պիլ ախէրէ միւրատտան, հախօտ րատէթտէն իճրասընը թալէպ էտէր։

2ԽԶ. Մայէն (համընթաց գերբնական) լուծութիւն միւթթէֆիգ պիր հարաքէթ տիր, հանի ինսանն իրատէյի ճիւղիյէսի ագտէմճէ լուծֆուն վասէթասը, վէ հարաքէթիյլէ ույանարագ, հիւսնիւ ըրզասը իլէ պիր էյիլիկ իսթէմէյէ եա իճրա էթմէյէ գըյամ էտէր։ զիրա Ալլահ, ինսանն քէնտի ազատ միւրատը մայիէթի վէ մուամէլէսիյլէ պէրապէրճէ, քէնտի լուծֆունու տա վէրիր, քի օնուն իլէ պիրլէշիպ, էյի իշին իճրասընա եարտըմ էթսին։ Փագաթ մուգատեսնմ լուծֆուն վէ մալիէթ լուծֆուն պիր պիրինտէն ֆէրգի պու տուր քի, մուգատեսնմ լուծֆ էն էվվէլ ինսանն ազլընա թէէսիր էտէր, մալիէթ լուծֆու տա էվվէլ էմրտէ ինսանն միւրատընա թէէսիր էտէր, վէ ելինէ ինսանն միւրատը, հանի րատէթի թէմամ վէ պիլա ճէպր գալըր։ Եկէրչի մուգատեսնմ լուծֆուն վասէթասըյլա, գուհուր էտէն հարաքէթլէր գերբնական իտէլէր, մալիէթ լուծֆունու վէ սէրպէսթ րատէթին ինֆագ էթտիյի ամէլէր տախի գերբնական օլուրլար։ Կօդաս թապիաթ ֆազլիլէթի տախիլինտէ գալըրլար, նասըլ քի քրիսթիյան օլմայանլարըն էյի ամէլլէրի հիշ պիր վազըթ գերբնական օլմամազլար։ չիւնքի լուծֆուն էսպապընտան մահընում տուրլար։

2ԽԷ. Տէֆա քեսֆի (բաւական) լուծֆա վէ միւգքէտիր (գործունեայ, հախօտ կարող) լուծֆա թագսիմ օլուր։ քեսֆի լուծֆ օ տուր քի, քէնտի քէնտինտէն պիր ատէվին էյի ամէլէ թէշէպիլա էթմէսինէ քեսֆի տիր։ ամամ ինսանն ըրզասը օնա մուգաֆֆազիյէթ կէօսթէրմէզ։ օնուն իշին տախի պիլա սէմէրէ գալըր։

Տէֆա պու քեաֆի լուծֆ, եազըն, եանի պիլա վասեքա (անթիջապէս) վէ պիլ վասեքա (միջապէս) լուծֆա թաղաւմ օլըր. պիլա վասեթա քեաֆի օլան լուծֆ օ տուր քի, քէնտի քէնսինանէն էյիյի իշլէմէյէ լաղըմ օլան դուվլէթի վէրիւր. վէ պիլ վասեթա լուծֆ օ տուր քի տուա. վէ սայլը իպատէթլէր վասեթասլլէ ինսանա դուվլէթ վէրիւր: Միւգքիտիւր լուծֆ սա պուսնուն իշին մուգթէտիւր տէնիւր. չիւնքի ինսանըն ըրդասը, եախօտ րատէթի օնա մուվաֆֆաղիւյէթ կէօսթէրիւր. վէ պուսնուն իշին սէմէրէտինէ մուվաֆֆաղ տա օլուր. զիրա դատիւր տէմէք պիւր շէյին իճրատընա մուգթէտիւր տէմէք տիւր: Ամա ինսանըն րատէթիւր իշպու մուվաֆֆաղլէթի, եա րիւղա կէօսթէրմէսի, եա տա կէօսթէրմէմէսի, պու լուծուֆլարըն թաւ պիւթընտմն մը նէշաթ էտէր եօղսա ինսանըն րատէթիւր տէն մի, պու պանստա Աստուածարանլար պէյնիտէ մուճատէլէ վար:

210Ը. Մուախնանէն աղիգիտիճի լուրք, (սրբալար շնորհք) եախօտ իքիցնի քապիաք հիւքմիւնէ կիրմիշ եա (ունակական) լուծֆ օ տուր քի, ինսան Ալլահ իլէ մուհապպէթտէ պու լուծֆուն սայէսինտէ պիրլէշիր, սատըգ օլուր, վէ էպէտի էօմրէ մութասարընք վէ միրասիօր օլուր. վէ մատամ քի պու սրբալարք լուծֆ ինսանտա դատիւմ վէ տայիւմ օուրէթտէ պաղի դալըր. պու էճիլտէն իքինճի թաւ պիւթ, եախօտ էլպիսէ նամընը ալըր: Պու լուծֆու քէնտի իւղէրինտէ թաշըյան քիմսէյէ լուծֆտա դատիւլէշմիշ տէնիւր, եախօտ լուծֆ հալիտէ տիւր տէնիւր:

210Թ. Պուրատա (գերբնական) եանի թապիաթըն մաֆէվգինտէ օլան լուծֆ նէ տէմէք օլտուղունու սէօյլէմէք վէք մուգթաղի տիւր: Ելիլէլա թապիաթ տէմէք, քեաֆիքէյի քեայինաթըն կէրէք եարատըլմըշը, կէրէք եարատըլմայա դապիլիյէթի օլան քեայինաթըն տէմէք տիւր: Ունիլէն թապիաթըն մաֆէվգինտէ օլան շէյ տէմէք. օ շէյ տիւր քի, թապիաթըն մուգթաղալարընտան, վէ հիւքմիւնտէն իւսթիւն տիւր. եանի թապիաթա, թապիաթ օլմասը իշին լուղումը եօգ տուր. նէ տէ թապիաթըն եա աղլըն դուտրէթ եա դուվլէթինտէ, եախօտ հուտուտունտա տախիլ օլապիլիւր. անճաղ (գերբնական) տըր. եանի հէմ թապիաթ հիւքմիւնտէն, հէմ աղլըն դուվլէթինտէն իւսթիւն պիւր շէյ տիւր: Տէմէք օլտուր քի, ասըլ (գերբնական) շէյ, թապիաթըն մուգթաղասընը կէլէն պիւր շէյտէն իպաթիթ տիւր. պու շէյ տէ պաշղա տէյիլ, անճաղ Ալլահ իլէ աղիւմ պիւր սուրէթ իլէ իլհաղ օլմագտան, վէ պիրլէշմէքտէն իպարէթ տիւր: Պու պիրլէշմէք տախի, եա ասլէն վէ մատտէթէն. նասըլ քի Քրիստոստա անճնաւորութիւն պիրլէշմէսի վուղու պուլտու. եա մա աղլէն վէ Քիքիւր Ոլէ պիլ Փարզ սատտէթ կէօրիւշիւ իլէ Ալլահը ալիլէ եաղըն, վէ պիլա վասեթա կէօրմէք. հայրան օլմագ, եախօտ եինէ աղըլ վէ Քիքիւր իլէ Ալլահ իլէ պիրլէշմէք տիւր. ամիսա պիլ վասեթա, վէ աղ ուղաղտան պիւր-

լէշմէք . նասըլ քի աղիզ էտիճի լուծֆ (արբարար շնորհք) ինսանս
 նասիպ օլուպ , Ալլան իլէ օնու պիրլէշաբիր , քէզա Աստուածարա-
 նական ֆազլիլէթլէր , վէ սայիր օ միսլիլիւ պախշիլլէր , քի սասատէթ
 կէօրիւշիւ մագաւննտա տըրլար , վէ պու կէօրիւշէ ատէմի զաթէն
 եագլաշտըրըրլար . վէ թապիաթնա օնա մէյլ էտէրլէր . վէ թէրթիպ
 օլուրլար : (Պէշլէ Ս . Թոճաւ Ա . Բ . Վէճ . 110 պէնո 2 : Սոճաւէյ ,
 Յալ . շնորհաց Զոնթնա-Նէն . Գ . Գլ . Բ . Եսթիս . Սիւվէն . Պէլլարթիս .
 Թիէէ ընթաց Լոգոստաթաթնա-Նէն Հաթ . Ժ . Եր . 20 :)

2Ծ . Պոռնոռն իւզէրինէ Պէլլարմինոս իսթար էտէր քի , էվլէլա
 քապիի ղէյ օնա տէրլէր քի , տօղուշունտան պաշլար . պու սուրէթ-
 տէ իւք աթալարըրմըզտաթի , եանի Աղամ վէ Եւատաթի պուռնոնան
 իպթիտաքի աղիզլիք , վէ սալիլիք հալի հէր նէ գատար քի , պաթը-
 նէն թապիաթըն մաֆէվիինտէ օլարագ հարատան Ալլան օնլարա
 օլ գերքնական պախշիլլէրի իհսան էթմիշ , վէ օնլարըր տօնաթմըշ ի-
 սէտէ , զահիրէն թապիի պիր հալ իտի : Պոռնոռն կիպի տէ մուղայի-
 ըրի պուռնոնան սկզբնական կիւնան չօճուգլարտա թապիի կիւնան
 ատտ օլոռնույօր : Իշթէ Պօղոս առաքեալըն սէօղիւ պոռնա մէպնի
 տիր . (Եֆէ . Բ . 3 .) պիղլէր տախի « Թապիաթնա զագէպ էվլատլա-
 րը խոթք » : Սանլիէն թապիի տէնիր օլ շէյ քի , թապիաթնա մուվա-
 ֆըզ տըր . վէ օնա գարշը կէլմէզ վէ օնու պօզմազ . հաթտա թա-
 պիաթըր տահա զիյատէ տօնատըր վէ իքմալ էտէր : Իշթէ պոռնա պի-
 նայէն Ս . Օգոստինոս (Գիբ . Թալ . հոգւոյ , վէ քրոյ . Գլ . Իէ .) թապիա-
 թըր տօնատան , վէ իքմալ էտէն լուծֆ պի հազգըն քապիի թէսմիյէ
 օլոռնուր : Նասըլ քի պոռնոռն մուղայիըր օլան հարաքէթ տախի քա-
 պիաթըն խիյաթը օլան կիւնան տէնիր : Սալիսէն քէզալիք թապիի
 լուծֆ տէնիր օլ լուծֆ քի , հէր նէ գատար քի Ալլանտան թա-
 պիաթնա մէճճանէն իհսան օլուրսատա , ինսանը գերքնական ամէլ տէ-
 ղէճէսինէ եիւքսէլթմէզ , անճագ թապիաթնա հարտըմ էտէր . վէ սա-
 տէ թապիի ամէլլէրտէ օնու իքմալ էտէր : Պոռնա պիւնայէն Պէլլար-
 մինոս տէր . թապիաթըն թէսմալիյէթի աղիզ էտիճի լուծֆտան այրը
 թուրուրտուղու հալտէ , թապիի պախշիլլէր թէսմիյէ օլոռնապիլիըր : Բա-
 պիէն . Ալլան ճիհանըն իտարէյի ումումիսի պապընտա թէրթիպ :
 վէ թէէսիս էթալիլ գալանիյնի ումումիյէյի թապիի պախշիլլէր վէրմիշ .
 վէ պոռնլար թապիի թէսմիյէ օլոռնուրլար . պոռնա պիւնայէն Ս . Օ-
 գոստինոս (Գիբ . 26 . ընդդէմ Թառնիսթի) Ալլանըն քեաֆֆէյի ամէլ-
 լէրինէ մուաթըգը քապիաթ . վէ մուղայիըրի քապիաթ ամէլլէրի թագ-
 սիմ էտէր : Էվլէլիլ գըրմոտա տըրլար տէր , ալէսսէվիյէ վէ ատէ-
 թա իճըա օլանլար . վէ նասիլիլլէր էմալ վէ ֆէվլէլատէ օլանլարը ի-
 վինճի գըրմոտան ատտ էտէր : Պու թագսիմէ կէօրէ օլ ամէլլէր քի ,
 թապիաթըն գուվլէթիմտէն իւսթիւն տիւրլէր . պիլ ֆարզ աղիզ սըրը-
 լարըն ամէլլէրի , վէ իհսան օլոռնան ֆազլիլլէրլին ամէլլէրի , վէ

տէն ինսան ճինսինէ սիրայէթինի ինքեար էթտիլէր . վէ իլք աթալա-
լարըմըզ հիչ պիր կէօնէ ղէտէլէնմէտիլէր , վէ մանէվի վէ մատտի օլ-
սուն , ինսան թապիաթընտա հիչ պիր իլլէթ եօզ տուր տէտիլէր .
անճագ պունլարըն մուղայիրի , ինսան քէնտի քէնտինտէն կէրէք Ալ-
լահըն թէնպիլէրինի սագլայըպ , լայըզը վէճհ իւզէրէ իճրասընտա
պուլունմայա կէրէք էն եիւքսէք տէրէճէտէ պուլունան քէմալէթ-
լէր , վէ ֆաղլիլէթլէր տէրէճէսինի գուրթարըճը ֆրիստոսուն հիչ պիր
մուալլէնէթի օլմագսըզըն տէրտէսթ էթմէյէ , վէ գազանմայա միւզ-
թէտիր իտիլէր տէյու , խարար էթտիլէր . վէ գաթէն եարատան Ալ-
լահ թապիաթա լազըմ , վէ քեաֆի պախչիլչի պիտայէթինտէն պէրի
վէրմիչ տիր . սայիր պիր գուրթարըճըն մուալլէնէթ էլթաֆընա լու-
ղում եօզ տուր տէտիլէր : Տէմէք քի գուրթարըճըմըզըն տախի , քեաֆ-
ֆէլի լութֆունուն լուզումինի րէտտ վէ լաղվ էյլէտիլէր :

ՉԾԲ . Նիմ Բելակեանլար լութֆա գարչը շէօյլէ խաթատա պու-
լունտուլար . եանի Աղամըն պիտայէթ կիւնահը քէնտի ճինսինէ սի-
րայէթ էթմիչ իսէ , վէ պաղը պաչըճա օլ կիւնահըն ասար , վէ խիւ-
լասէլէրի պիղէ կէչմիչ իսէ տէ , ինսանըն րատէթի թէմամիլլէ պագի
գալըն . վէ պու րատէթին էյի ամէլլէրի վասէթասըլլա . ինսան Ալ-
լահըն գուրթարըճը լութֆունա հիչ միւհթաճ օլմագսըզըն քէնտի
քէնտինտէն սէլամէթինի գազանմայա պաչլար . վէ սէլամէթ եօլուն-
նու , վէ էճիրի լազըմէյի գազանմասընտա , պու լութֆ օլմագսըզըն
տէվամ էտէպիլիր : Պու սուրէթտէ ինսանըն սէլամէթի խուսուսունա
լութֆուն էն էվլէլ վէ էն պաչտան լազըմ օլտուղունու . վէ պու
լուզումըն սէլամէթիմիզին խիթամընա , ղայէթինէ եանի սօնունա
տախի մուգթագի օլտուղունու ինքեար էթտիլէր , հաթտա լութֆուն
մէճճանէն օլտուղունու պու սուրէթտէ ինքեար էթմիչ օլտուլար .
վէ ինսանըն թէմամ օլմագ հալինին տախի պու լութֆուն վասէթա-
սըլլա գերքնական հալէ թէրֆի գըլընմըչ օլտուղունու պիր պիրիլլէ
գարընտըրտըլար . պու հալ իսէ իլք աթալարըմըզըն իւզէրինէ կէլիպ ,
օնլարը տօնաթտը , թէզեին էթտի . վէ թէմայէթ հալինտէ լութֆուն
ֆէվզէլատէ հալ , վէ տէրէճէսինէ իլք աթալարըմըզը թէրֆի գըլտը
լըգարտը :

ՉԾԳ . Բրօթէսթանլըզ օն ալթընճը տէհրտէ գուհուր էտիւպ ,
թէմայէթ հալինի , վէ թապիաթըն գերքնական տէրէճէսինէ թէրֆի
գըլընմասըն , ինսանըն թապիաթընա ղիյատէ միւզթագի խասիլէթ ,
վէ հիլլէթ , (էական յատկութիւն կամ գոյացական մասն բնութեան)
ատտ էթտիլէր . պու սուրէթտէ ինսանըն թապիաթը Աղամըն կիւ-
նահընըն եիւզիւնտէն ասընտա , վէ գաթընտա օ գատար ղէտէլէն-
միչ , վէ գուլլէթտէն տիւշմիւշ քի , պիր սագ վէ իլլէթսիզ եէրի
գալմամըն , եանի ինսան քէնտի րատէյի ճիւզիւյէ քէմալէթինի ղայպ
էթմիչ . շէօյլէ քի քէնտի ազըլըն , վէ րատէթինին գուլլէթ վէ ա-

մէլէրինէ միւգթէտիր տէյիլ, օնլարտան մահրում օլմուշ վէ կիւնահ իշլէրմէ, ինսանա կիւնահ սայըլմաղ, վէ մէշըէպճէ էն ատի ֆաղիւ լէթ աւմէլլէրինէ պիլէ իգթիտարը գալմամըշ: Հաթտա պունլարը ինս սան լութուֆսուգ իճրա էտէրսէ, տէյիլ ֆաղիլէթ, իլլա տայիմա կիւնահ իշլէր: Մուախխարէն լութֆ ինսանըն րատէթինէ մէճպուրիւ յէթ կէթիրի: տէմէք քի ինսան լութֆուէն հուղուրունտա մէֆուլ (կրաւորական): Մէճպուր հիլլէթէ կիրիֆթար օլուպ իշլէր, եախօտ իշլէնիր: վէ քէնտի քէնտինտէն իճրա օլունան աւմէլլէրէ հիշ պիր կէօնէ հիսսէտար տէյիլ տէտիլէր: Թըպղը բրօթէսթանլար կիպիլուղէթաճէ տէյիլ իսէ, մանաճա կէրէք Պայիոս, կէրէք Եանսէն, կէրէք Քուէզնէլլիոս ինսանըն պիտայէթտէն սալիհ օլմաւը, վէ պու սալիլիւ յին քեաֆֆէի սէմէրէլէրի ինսանըն թապիաթընա միւգթաղի հալլէր վէ շըրութու լազըմէտէ տիր տէտիլէր: Տէմէք քի բրօթէսթանլար կիպի, ինսանըն թէմամիլէթ հալլիի վէ ֆէվզէլատէ լութֆ տէրէճէսինէ թէրֆի դըլընան հալ: ինսանա թապիի պիր հալ օլտուղունու իգրար, վէ իտտաա էթմիշ օլույօրլար: (Տես Պէթմալէն Բաղ. հէրֆուս Զոյ Բէլալէն և Կիսաբէլալէնց քէրէ. Ա. Կէս. Նապալէն Աղէթանդրադի. Են. Պապ. Դար. Է. Գ. Գ. Լն.):

ՉԹԳ. Կաթողիկէ քիլիտէ պունլարըն հէփսինի թէմամիլլէ րէտտ վէ ճէրհ էտէր. Կանի էվվէլա իլք ինսանըն թէմամիլլէթի, վէ ինսանլարըն թապիաթընա միւնզամի օլան պու պախշիշին վատէթասըլա գերընական տէրէճէյէ թէրֆի դըլընմալարը. վէ պու պախշիշին մէճանսէն պիր Ալլահըն աթիլէտի օլտուղու, վէ եինէ պու պախշիշէրտէն վէ աթիլէլէրտէն կիւնահըն սէպէպի իշին ինսանըն վէ օնունճէ մի զիւրրիլէթինին մահրում օլտուղու, կաթողիկէ քիլիտէնին հէրպար գալի, վէ ումումի օլան թալիմաթընըն իգթիզասընտան տըր: Եվ վէլա ինսան կէրէք քէնտի թապիաթընըն վէ քէմալէթինին, վէ քեաֆֆէյի էֆալընը թէմամիլլէթ տէրէճէսինտէն, Ալլահըն ինայէթիլլէ թապիաթըն մաֆէվզինտէ պուլունան տէրէճէյէ թէրֆի դըլընմը իքէն, օնտան տուր վէ սագըթ օլտուղու, քէզալէք գատիմ ատալէթտէն վէ պու ատալէթ իլէ պէրապէր պախշ օլունան աթիլէլէրտէն օղարը դայպ էթմէսիլլէ մահրում օլմուշ օլտուղունու, կաթողիկէ քիլիտէ գալիէն էօրէտիր:

Սանիլէն թապիաթըն մաֆէվզինտէ օլան տէրէճէյէ վէ աղիղ էտիճի լութֆա կէլինճէ, կիւնահա տիւշէն ինսան ճամճա էօլմուշ տիւր: Թէմամիլլէթ խուսուսուհա կէլինճէ, ինսան ճամճա վէ թէնճէ տէֆա ֆէնա պիր հալէ կիրիֆթար օլուպ թէպտիլ օլմուշ տուր: Սալիտէն իշպու թէմամիլլէթ խուսուհա տալի ինսանըն րատէթի գուվվէթինս տէն թէնդիլ, վէ ֆէնայա տահա մէյյալ օլմուշ, վէ մու տա եինէ կիւնահըն հիւղիւնտէն տիր: լաքին թապիաթա լաքըմ օլան րատէթ պէրքէմալ ինսանտա գալմըշ: Բապիէն պունլարըն հէփսի, Կանի թա

պիւթըն թէմամիյէթի վէ ֆէվզէլատէ տէրէճէյէ վէ րիւթպէյէ թէր-
ֆի գըլընմասը , Ալլահըն ինսանա վէրտիյի իմթիյազ , վէ մէճճանէն
պախշիշէր մուհայյէր , վէ մահզա Ալլահըն մախսուսէն ինսանլարը օլ-
տուղունտան , կիւնահը պէր թարաֆ էտէլիմ . էկէրչի Ալլահ թէմա-
միյէթի վէ գերբնական տէրէճէյի վէ սայիր մէճճանէն պախշիշէրի
ինսանըն թապիաթընա վէրմէմիշ , վէ օնու տօնաթմամըշ օլսա իտի .
ինսան եինէ թապիաթըն զայիֆլիկինէ վէ սէֆիլ հալլէրինէ մէրպուլթ ,
վէ կիրիֆթար օլաճագ իտի : Պու ինսան թապիաթընըն իգթիղասըն-
տան տըր : Խամիսէն թապիաթըն մաֆէվզինտէ պուլունան ամէլլէրէ
կէօրէ , Գրիստոսուն գուրթարըճը լութֆու օլմասըգճա , ինսան քէն-
տի քէնտինէ վէ գուվվէթի մախսուսէսիյլէ հիշ պիր էյի շէյէ արզիւ-
էտէմէզ . իսթէյէմէզ . վէ իճրա էտէմէզ : Սատիսէն իշպու լութֆ
մէճճանէն տիր . վէ ինսան Գրիստոսուն էճիր ու իսթիհագգը իշին
Ալլահտան ինսան օլունուր : Սապիէն , ինսան կիւնահա տիւշտիւքտէն
սճրա , մատէմ թապիաթըն իգթիղասընտան տըր քի , քէնտի բատէ-
յի ճիւղիւյէսինէ մալիք օլուն . պու բատէթ , ինսանըն կիւնահա
տիւշմէսիյլէ լավղ օլմատը . եինէ թապիի հիյէթինտէ գալտը . ան-
ճագ թէմամիյէթ , տէյիլ թապիաթ հիյէթինէ կէօրէ , քէնտինէ պախշ
օլունան գուվվէթտէն մահրում , վէ թէնզիլ օլմուշ տուր : Պունուն
իլէ պէրապէր , ինսանըն բատէթի թապիյիսի , լութֆուն վասէթա-
սըլա , Ալլահա քի ինսանը թէշվիզ , վէ տալէթ էտէր , մուվաֆֆա-
գիլէթինի ազատճա կէօսթէրէպիլիւր , վէ Ալլահ իլէ իշի իճրատէ հէմ
էֆքեար վէ հիսսէտար օլուր . եախօտ ինսան քէնտի բիղասընը , Ալ-
լահա իսթէրսէ վէրմէզ . պունուն իշին լութուֆ հիշ պիր քիմսէյէ մէճ-
պուրիյէթ կէթիրմէմիշ տիր վէ կէթիրմէզ : Սէքիլինճի . ինսան մա-
տէմ քէնտի թապիի բատէթ քէմալէթինի , կիւնահը իրթիքեապ էթ-
մէսիյլէ զայպ էթմէտի . տէմէք քի գօլայ վէ թապիաթըն տայրէ-
սինտէ պուլունան քեաֆֆէյի էֆալը հասէնէյի . վէ մէշրէպիյէյի իճ-
րա էթմէյէ միւղթէտիր տիր . վէ օնլարը իսթէմէյէ վէ իսթիմալ էթ-
մէյէ լութֆու մէգըիւր օլմագսըղըն ինսան գըյամ էտէրսէ , կիւնահ
իշլէմէզ : Տօգուղունճու . պու պէօյլէ իսէ տէ , եինէ թապիի վէ մէշ-
րէպ տայրիւսինտէ պուլունան պաղը կիւճ թէնպիհլէրի վէ ամէլլէրի ,
ինսան իճրա էթմէյէ քէնտի քէնտինտէն միւղթէտիր տէյիլ , քէզա
պէօյիւք , վէ աղըր պաղը թէճրիւպէլէրէ տիւչար օլտուղունտա , ին-
սան մուալիճէ թէմմիյէ օլունան լութֆա միւհթաճ տըր , քի օն-
լարա զալիպ կէլէպիլսին . թապիի տայրիւսինի եինէ կէշմէյէրէք ,
ֆարազա թէմամիյէթ վէ գերբնական հալի , Ալլահ ինսանա պախշ
էթմէմիշ օլսա իտի , պաղը զօր ամէլլէրտէ եինէ մուալիճէ լութֆու-
նա ինսան միւհթաճ օլուրուտու : Օնունճու . Գրիստոս ումուլմէն ին-
սան ճինսինի թէճտիտ , եախօտ իսէլաս էթմիշ օլտուղունտան , վէ
տիկէր թարաֆտան Ալլահ սկզբնական կիւնահ պիլէ օլտուղու հալ-

տէ , քեաֆֆէյի ինսանլարըն խէլաս օլմասընը իսթէտիյինտէն . պա խուսուս քրիսթիյանլարը , վէ սալիհլէնմիշլէրի Ալլահ իճասընա կէօ-
րէ լաղըմ օլան մուսվէնէթլէրի հէփսինէ վէրիր . պա խուսուս օլ
քրիսթիյանլարա , վէ օլ սալիհ օլանլարա քի քէնտի թապիի գուվ-
վէթլէրիյէ իճրասընա միւղթէտիր տէյիլ տիրլէր . վէ պու մուս-
վէնէթլէրիյէ իգթիտար քէսպ էտէրլէր : (Տե՛ս Տրէյիէնդէան օթիւթ . Նիսպ .
2 . Կան . 4 . 5 . 7 . Վէ Բէրբէնէ Ապուսապաթանիւն Հար . 2 . Եր . 4 . 5 . 6 :

2ԾԵ . Վէլհասըլ լութֆ խասիմլէրինին հանլըշ թալիմաթլարը ,
հա լութֆուէն լաղըմ օլմասը իւղէրինէ տիրլէր . հա լութֆուէն նէ կէօ-
նէ թէէսիր էթմէսի , վէ գուվվէթի հազգընտա տըրլար . հա տա
լութֆուէն իճրա էյլէտիյի սէմէրէլէրինի , հանի ինսանըն իշպու լութֆ
գուվվէթիյէ , կէրէք սալիհլէնմէսի , վէ կէրէք պու լութֆ վասէթա-
սըյլա էճիր , վէ իսթիհգագը պասընտա տըրլար . պուսուէն իշին պու
լութֆ պահանըն իքի գըսմա թէվզի էտէպիլիրիզ , Եվվէլա լութֆուէն
ինսանա էշէտտի լուղուսի իւղէրինէ : Սանիյէն լութֆուէն թէէսիրի
գուտրէթի իւղէրինէ . հանի էվվէլա լութֆուէն վասէթասըյլա ինսա-
նըն սալիհլէնմէսի , վէ սանիյէն լութֆուէն վասէթասըյլա նէշաթ է-
տէն էճիր , վէ իսթիհգագ իւղէրինէ պահա էտէրիզ :

ԳԸՄՄԸ ԷՎՎԷԼ

ԼՈՒԹՖՈՒՆ ԼԱԶԸՄ ՕԼՄԱՍԸ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՊԱՊԸ ԷՎՎԷԼ

ԼՈՒԹՖՈՒՆ ԼՈՒԶՈՒՄԻ ԻՆՍԱՆ ԿԻՆՍԱՀԱ ՏԻՇՄԷԶՏԷՆ ԷՎՎԷԼ

2ԾԶ . Պու պահա իւշ խուսուստան իպարէթ տիր . 1 . Աճապա
Ադամ էն էվվէլ , վէ կիւնահա տիւշմէտէն սալիհլիյի , վէ պուսա մէր-
պութ օլան պախշիշլէրին քեաֆֆէսինի Ալլահտան միմըն մը խտի :
2 . Աճապա պու պախշիշլէր Ադամա թապիաթ իգթիգասընտան լմզըմ
մը խտիլէր : 3 . Աճապա պի կիւնահա Ադամ էյիյի իշլէմէյէ , վէ օնտա
տայիմ վէ գայիմ տուրմայա նէ միսիլլիւ լութֆա միւհթաճ խտի : Պու
իւշ պէնտի պիրէր պիրէր հաղալըմ :

1 . Բեւլակեանլար էվպիլտէ , հանի Ս . Օգոստինոսուէն վազթինտէ
վէ չիտի Ոսկինեանլար ինսան չիտիքի տօղտուղու կիպի , հանի
քէնտի զիւլիւլէրինէ կէօրէ , սկզբնական կիւնահը օլմադսըղըն վէ
լութֆու օլմազսըղըն տօղարըտը տէրլէր :

Պիզ պուսնլարա գարշը տէրիզ , Ադամ պիտայէթ սալիհլիյինի կիւ-
նահա տիւշմէտէն էվվէլ Ալլահտան ալար , վէ օնուէն իլէ տօնատըլ-

տը : Պոռ ագայիտի տինիյէմիզին խոռոռսաթընտան տըր : (Տէրէ-
 Էան. Նիսի. Ե. Յ-դ. սէգէնական յէ-դ. Կան. 1 :) Լաքին Աստուածաբան-
 լար պէյնինտէ պիր թէզէքքիւր վար . եանի իւք եարատըմասը տա-
 գիգէսինտէն մի Ալահաման պոռ սալիհիյին պախչիչինի ալմը , եօդ-
 սա եարատըտըգտան սօնրոմ մը Ալահ Ադամը պոռ պախչիչ իլէ սօ-
 նաթմը , չիւնքի Աստուածաբանլարըն պազըլարը , էվվէլ Ադամ թա-
 պիի տօղրուլուգ իլէ եարատըմը , վէ սօնրա թապիթ տօղրուլուգու-
 նու Ալահ իշպու սալիհիւք լութֆու վէ պախչիչի իլէ տօնաթմը
 տէրլէր . հէր հալտէ պիդիմ սէօղիւմիւզ կիւնահտան էվվէլ Ադամ էվ-
 վէլինտէն սալիհիւք պախչիչիյլէ տօնատըմը . իսթէր իւք տագիգէ-
 սինտէն օլսուռ , իսթէր սօնրատան տօնատըմը օլսուռ , պոռ պահս
 պաշգա վէ ազատ տըր :

ՉԾԷ . Պիզ տէտիյիմիզի պէյան էտէլիմ : Պիտայէթ սալիհիյինին
 էմիարէ վէ նըշանլարը իւք թալարըմըդտա վար տըրլար . պիլ Ֆարզ
 աղիզ էտիճի լութֆ , հէր խոռոռսաթա ալեհա՛ օլմագ , թէնին ար-
 զիւ վէ շէհվէթլէրինին ինսանըն ճանընա , վէ ազլընա , վէ րատէթի-
 նէ քէմալը իթասաթ . թէնին էօլմէզ օլտուղու պագընըլա աշիքեար
 կէօրիւհիւյօր . իշթէ պոռ խասիյէթ , վէ պախչիչլէրիյլէ թամըզըն
 միւզէյէն օլմուշ իտիւկինէ իսպաթ , (Սէր-դ. Կ. Ժ. 1.) « Ալահ
 թօփրագտան ինսանը խալգ էթտի , վէ քէնտի թասվիրինէ կէօրէ օ-
 նու էյլէտի . . . վէ քէնտինէ կէօրէ օնու Փագիլէթ իլէ կիտիրտի » .
 Իշթէ պոռ տօղրուլուգ վէ պոռ Փագիլէթ վէ պոռ միսլիլի Ալահըն
 թասվիրինէ մուվաֆֆագիլէթ էթմէք , վէ ատալէթ իպրագ էթմէք
 թապիթըն մաֆէվգինտէ պիր հալ տըր . վէ անճագ գերընտկան ա-
 զիզ էտիճի լութֆա խաս , վէ պոռ լութֆուռ սէմէրէլէրի տիր . վէ
 Պօղոս առաքեալ (Նիսի. Դ. 24.) պոռնա մէպնի էսկի Ադամըն զայս
 էթտիյի սատագաթը , վէ աղիզլիյի , վէ տօղրուլուգու Գրիստոսուռ
 դազանտըղը սատագաթ , վէ աղիզլիք , վէ տօղրուլուգ իլէ րուպար
 էտէրէք եազըյօր . « Ենի ատէմի կիյինին , օքի Ալահըն իսթէտիյի-
 նէ կէօրէ սալիհիւք , վէ սահիհ ազիզլիք իլէ դավիլէշմիշ տիր » : Գէ-
 ղալիք իւք Աթմըզըն ազլը քէմալի իլմիյլէ միւզէյէն օլմուշ խոռ-
 կինէ (Սէր-դ. Ժ. 5. 6.) Ալահ Ադամտան « Օնա պէնգէրինի եար-
 տըմը եարաթտը . Փէթանէթ վէ լիսան , կէօզ վէ դուլագ , վէ տիւ-
 չիւնիւր եիւրէք օնլարա վէրտի . վէ ազլըն մէհարէթիլլէ օնլարը տօլ-
 տուրտու . րուհուռ իրվինի օնլարա եարաթտը , եիւրէքլէրինի տուլիու
 իլէ իմա էթտի , վէ էյիլի վէ քէօթիւլիւ օնլարա իրայէ էթտի » :
 Հէմ ինսանըն էնկին թարաֆը տուլկուլարը , եանի թէն շէհվէթի ,
 վէ թէնէ միւթասալիգ հարաքէթլէրի , քէնտի եիւքսէք թարաֆընա
 եանի ինսանըն ազլընա միւթիւ իտիլէր . վէ ինսանըն միւրատըր ազը-
 լա , վէ ֆիքլիք քէմալը իթասաթտա օլուպ , ազլըն իրայէ էթտիյի է-
 վամիր , վէ Էօլլարընա վէ տօղրու մէպտէլէրինէ հազըր մուռթազըր

խորհրդէր : (Անդ.) « Մէշրէպ թարիզաթընը Ալլահ ծնւարա իւրովէ էթ-
տի » : Գէղալիք էօլմէզլիք քէմալէթինի վէ քէրամէթինի , Ալլահ իւր
Աթալարըմըզա իհսան էյլէտի » : (Ծննդ. Բ. 9. 17.) « . . . վէ էօ-
միւր աղաճընը ճէննէթին օրթասընտա փէյտա էթտի : Գէղալիք էյիլի
վէ քէօթիւլիւ պիւմէք աղաճընը » . . . « վէ էյիլի վէ քէօթիւլիւ
պիւմէք աղաճընտան օլմայա քի եէյէսին . զիրա հանկը կիւնտէ
օնտան եէմիշ օլսան , էօլիւմ իլէ էօլէճէք օլուրսուն » : (Իմաս. Բ.
24. Հոմ. Ե. 12.) « Օնուն իչին նիճէ պիր առէմին վասէթա-
սըյա տիւնեայա կիւնահ վէ կիւնահըն սէպէպինտէն էօլիւմ կիր-
տի » : Կէրէք Ս. եկեղեցի , կէրէք Ս. Օգոստինոս պու այէթի քէրի-
մէյի , ինսան կիւնահա տիւնսէսէ իտի , էօլմէզ իտիյի իւղէրինէ թէֆ-
սիր էտէրլէր : Օգոստինոս (Գլխ. 2. 3-րդ Ծննդ. 9.) եազար « Ա-
ղամ ճան թաշըյան թէնինին իգթիզայը հալինէ նազարէն , էօլիւմիւ
իտի . լաքին եարատանըն քէրէմիլլէ էօլմէզ օլտու » : Վէ պու էօլմէզ-
լիք քէրամէթինէ Աղամին նայիլ օլմասը , Ալլահըն քէնտինէ էօմիւր
աղաճընը իհսանընտան նէշաթ էթտի : Տէֆա Օգոստինոս եազար « Ա-
ղամ թապլի խուսուսարընտա Ալլահըն թասալլիինէ կէօրէ եարատը-
տը . պատէհու թապիաթըն մաֆէվգինտէքի խուսուսարտա Ալլահըն
պէնդէիլինէ կէօրէ եարատըտը » . տէմէք քի , ինսան թապիաթճա
էօլմէզ իմիշ . թըպղը պուճուն կիպի Հայաստանեայց քիլիսէսի բուն
բարեկենդան շարականընտա « Բանն որ ընդ հօր էութեան . . . զոր
զարդարեալ փառօք եդ ի դրախտին փափկութեան . յորում ցնձայր
զուարճացեալ անտխրական խնդութեամբ քանզի զԱստուած տեսա-
նէր միշտ խոնարհեալ ի դրախտին եւն » :

2ԾԼ. 2. Աճապա ասըլտան պու սալիհիլի վէ պու պախշիլէր ա-
թալարըմըզա թապիաթ իգթիզասընտան մը լազըմ իտիլէր , եօղսա
պատէհու մէճճանէն թապիաթըն մաֆէվգինտէ օլարագ Ալլահ ինսա-
նա ծնւարը դամ էտէրէք , ինսան թապիաթընը թէվեին մի էթտի :

Լուծէր (Ծննդ. Գ. Գ.) հազգընտա քէղալիք Գալվին շէօլէ
տէրլէր . պիտայէթ սալիհիլի ինսանա օլ գատար միւղթաղի իտի .
նէ գատար կէօրմէք իչին ինսանա կէօղլէր լազըմ իսէ : Պու խիւաֆ
տըր . զիրա պիտայէթ սալիհիլի աղիզլէտիճի լուծֆու , վէ մինասի-
պէթսիզ շէօլէթտէն խալի օլմայը , վէ էօլմէմէզլիլի շամիլ իտի , վէ
պուճարտա մատամ ինսանըն թապիաթընը իգթիզասընտան տէյիլ ի-
տիլէր . անճագ եարատանըն քէրէմ , վէ իհսանը , վէ թապիաթըն մա-
ֆէվգինտէ պուճունան լուծֆ , վէ ինայէթլէր իտիլէր . տէմէք քի ,
թապիաթըն իգթիզասընտան տէյիլ իտիլէր : Պիր տէ աղիզլէտիճի լուծֆ
ինսանը Ալլահ էվլատը էտէր : (Եւ. 12.) « Ամա ծնւարա քի ,
օնու դապուլ էթտիլէր . Ալլահ էվլատարը օլմայա իմթիյազ վէրտի » :
Վէ (Ա. 3-րդ. Գ. 1.) « Պազըն փէտէր պիղլէրէ նէ տիւրիւ մուհապ-
պէթ ինսան էթտի , քի Ալլահ էվլատարը թէսմիյէ օլալըմ » : Գէղա ,

(Բ. Պէտ. Ա. 4.) « Պոռնուին իլէ մուազզամ, վէ միւհթէրէմ միւթտէ-
լէր պիզլէրէ ինսան օլունմուշլար, քի օնլարըն վասէթասըլլա տիւն-
հանըն չիւրիւք շէյլէրինտէն . վէ շէհվէթլէրինտէն տուր օլարագ,
Ալլահանի թապիաթընա իլհագ օլալըմ » : Պու սէօզլէրին մանասը
լութֆ վասէթասըլլա Ալլահանի թապիաթա իլհագ օլմագ, թապիաթ
լութֆու, վէ գուվլէթիլէ տէլիլ . նէ տէ թապիաթըն մուգթէզայը
հալինտէն տիր . անճագ Ալլահըն գերքնական լութֆու սայէսինտէ
տիր . օնու քի եարատան պիզէ արթիլէ օլարագ ինսան էթտի վէ պի-
ղի տօնաթար : Պունա պինայէն Հայաստանեայց քիլիսէնին մէգքիւր
շարահանտաքի տուա, Աթալարըմըզըն հագզընտա « Ջոր դարդարեալ
փառօք եգ 'ի դրախտին փափկութեան » . եանի Ալլահ աթփուրըն էհ-
թիշամ իլէ տօնատարագ օնու նէֆիս դրախտա նասպ էթտի : Մալիւմ
քի տօնանմագ ինսանըն թապիաթը մուգթէզասընտան տէյիլ . անճագ
ֆէվգէլատէ զինէթ հալինէ մախսուս տուր . վէ սօյունտուզունտա,
եինէ ինսանըն թապիաթընըն թէմամիլէթինէ պիր նօզսան կէթլրմէզ .
չու գատար քի ատէթա, վէ թապիի հալտէ ինսան պուլունմուշ օլուր .
ամմա տօնանմա սըրասընտա ինսան ֆէվգէլատէ պիր հալէ կիրէր :

Քէզալիք ինսանըն էնկին գըսմընըն, եանի թէնին հէր վէնճ իլէ
ճանա հիւսնիլ, վէ քէմալը իթաաթտա պուլունտուզու, վէ ինսանըն
էօլմէզ օլմագ խասիլէթի, մահդա Ալլահըն ինսան թապիաթընա պիր
պախշիլի մախսուսու իտի . զիրա ինսան եինէ էօլուր իտի . ամմա հա-
յաթ աղաճընը Ալլահ ինսանա պախշ էթտի, քի օնտան եէսին, վէ
տայիմա եաշասըն :

ԶԹԹ. 3. Աճապա, Ադամ էյիլի իշլէմէյէ, վէ օնտա միւսթաղիւմ
գալմայա նէ տիւրլիւ լութֆա միւհթամ օլմուշ : Իլք Աթալարըմըզ
թապիաթըն թէմամիլէթինտէ եարատըլտըլար : Իշպու թէմամիլէթինի
արդար աթամըզ մուհաֆաղա էթմէք իշին, լութֆա միւհթամ իտի,
պէօյլէ Ս. Օգոստինոս (Բէր. 3ադ. աղլուքեան և շնորհաց Գլ. ԺԱ. Գլ.
33.) Հաթթա լութթուֆսուզ Ադամ հիշ պիր իսթիհագ գազանմագ
ըտը : Պունա պինայէն Առաւղիքան սինօթու (Կա. 19.) շէօյլէ գա-
րար վէրիւր « Ինսանըն թապիաթը, վէլէվ եարատըմըշ օլտուզու թէ-
մամիլէթտէ պագի գալմըշ օլսա իտի, հիշ պիր կէօնէ քէնտի եարա-
տանընըն մուսվէնէթի օլմագըզըն, քէնտինի մուհաֆաղա էտէմէզ ի-
տի » : Պու հալ պէօյլէ իքէն, Ադամ նէ տիւրլիւ լութֆա միւհթամ
իտի : Լութէր, վէ Գալլին, Ադամ կիւնահա տիւշմէսիլլէ, քէնտի
րատէյի ճիւղիլէսինի զայպ էթտի : Վէ կիւնահսըզ Ադամըն լութֆու,
կիւնահա տիւշտիւքտէն սօնրա քէնտի լութֆու իլէ բուպար օլունսա,
Ադամ կիւնահա տիւշմէզտէն լութֆա գօմանտա էտէր իտի, կիւնա-
հա տիւշտիւքտէն սօնրա, արթըզ լութֆ Ադամա գօմանտա էտէր օլ-
տու . շէօյլէ քի լութֆ Ադամը մէճպուրիլէթէ կիրիֆթար էթտի .
զիրա րատէթի կիւնահտան սօնրա լավղ էթմիշ իտի : Պէօյլէ Լութէր :

24. Աստուածաբանւարըն քեանքիսի, Ադամ կիւնահա տիւշմէզ-
տէն քեաֆի լուծֆա միւհթաճ ըտը քի, մէքթէպլէր իսթիլլահնճա,
օնսուզ օլմայան մուալէնէթ, (օգնութիւն առանց որոյ), եանի օլ
Ալլահն մուալէնէթի տիր, քի հրեշտակլարա վէ իլք աթալարըմըզա
իհսան օլտու, պու Ալլահն եարտըմ լուծֆունու ինսան իսթէսէ ի-
տի, դայպ էտէպլիլի իտի. նասըլ քի հրեշտակլար, վէ աթալարըմըզ,
լաքին օնսուզ տա օլ էյլիքտէ պագի վէ գատիմ գալամազ իտիլէր.
նասըլ քի վուգու պուլտու, վէ կիւնահա տիւշտիւքտէն սօնրա, հէմ
քեաֆի, հէմ միւգթէտիր լուծֆա միւհթաճ օլտու, քի սալիհ հալինա
տէ տէվամ էտէպլիլին. վէ սալիհլիքտէ գատիմ գալըն, վէ թէճրիւ-
պէլէրէ գարչը գօյապիլիին. Պու միւգթէտիր լուծֆ տիւշմիւշ աաէ-
մէ էօյլէ լազըմ տըր, քի մուլլազ օնուն իլէ ինսան գերքնական հա-
լէ թէրֆի, վէ իլինտէ պագի վէ տայիմ գալապիլի. վէ իլթէ պու-
նուն իլին տիր Աստուածաբանւարըն քեաֆի լուծֆ, վէ միւգթէտիր
լուծֆ ֆէրգի, վէ վաղիֆէսի. «Շնորհք բաւական առանց որոյ յա-
ռաջին վիճակն Ադամայ. եւ շնորհքն գործնական որով եւեթ յանկ-
եալ վիճակն մարդոյ» եանի միւգթէտիր լուծֆ կիւնահա տիւշտիւք-
տէն սօնրա, զիյատէ լազըմ տըր:

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ԼՈՒԹՅՈՒՆ ԻՆՍԱՆԱ ԼՈՒԶՈՒՄՈՒ ԿԻՒՆԱՀԱ ՏԻՒՇՏԻԻՔՏԵՆ ՍՕՆՐԱ

24Ա. Դաւիթ մարգարէ (Սաղմ. 2. 6.) «Եւ բապտիսմա մէր-
համէթ էյլէ, զիրա խաթթէյիմ սաղալթ ճանրմը, զիրա քէմիքլէրիմ
ալթ իւսթ օլտուլար» տէր: Ազիզ բուհ վէ ինսանն հալինի թաս-
տիզ էտէր: Աթալարըմըզ կիւնահա տիւշտիւքտէն սօնրա քեաֆֆէյի
ինայէթը խիւտայը, եանի կէրէք սաղլըզ, վէ թէմամլյէթ խասիլէթ-
լէրինի, կէրէք գերքնական թէգնինաթը իլահլյէյի թէրք, վէ դայպ
էթտիլէր: Ինսան պու հալի փիւրմէլալէ կիրիֆթար օլմուշ իքէն,
Քրիստոս էֆէնտիլիզ քէնտի մէրհամէթ վէ լուծֆու իլահլիլյէ, ին-
սանը քէնտի դայպ էթտիլի բիւթպէ, վէ խասիլէթ, վէ տէրէճէյի էվ-
վէլիսինէ թէրֆի գըլմայա վէ թէքրար սօղոմմայա գարար գըլմը.
Փազաթ շու շարթ իլէ քի, եինէ թէնին էնվայի շէսվէթի գուլմուն-
տան, վէ կէրէք ճանրն, վէ կէրէք թէնին աֆէթ, վէ մէշազգաթըն-
տան խէլաս վէ էգատէ օլմայարազ, Քրիստոսուն լուծֆու մուալէ-
նէթի սայէսինտէ օնլարըն հէփսինէ գարչը գօյարազ, վէ միւլթէմա-
տիէն ճէնկլէշէրէք, վէ թահամմիւլ էտէրէք վէ Ալլահն միւրատը ա-
լիսի պէօյլէ իսթէր տէյի քէմալը իթաաթ, վէ միւլթապալէթ իլէ ին-
սան խաթիհգազը իլահլյէյի վէ էճիրի ազիմի պատի օլսուն: Թըպզը

Պօղոս առաքեալ պէօյլէ հաղար . (Բ. Կ. Բ. Ժ. Բ. 7. 9.) « Վէ բապտիսմոս տէր , սանա վերադարձնա լուծֆ սանա քեաֆի տիր . զիրա պէսնիմ գուվլէթիմ զայիֆիքտէ պէյան օլուր . . . » :

2ԿԲ . Իշթէ ինսան կիւնահտան սօնրա պու սէֆալէթ հալինէ տիւշար օլմուշ օլտուղունտան , ֆրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի լուծֆու իլէ օնուն հարտըմընա միւպաչէթէթ էթտի : Պու հարտըմ եաթապիի ամէլլէր խուսուսուկտա օլապիլիի իտի . եա թապիաթըն մաֆէվգինտէ պուլունան խուսուսաթտա վէ ամէլլէրտէ , եախօտ ինսանըն էճիլր դադանաճագ ամէլլէրտէ , եատա ինսանըն էյլիքտէ էօմա թիւնիւն խիթամընա տէկին գալի տուրմասը խուսուսուկտա տըր . պուշարը պիլիէր պիլիէր թաստիզ , վէ պէյան էթմէլլի :

Պու զահմէթլէրէ պիլիզ դօշմայա սէպէպ էվվէլա Բելահեանլար օլտուլար , քի լուծֆուն գուվլէթինի թէմամը իլէ լաղվ էթմէք սէվտասընտա կէզտիլէր : Իքինճի , վէ էվվէլքիլէրին տապան տապանա մուդայիլի օլան բրօթէսթանլար քի ինսանը կիւնահտան սօնրա պիլր ճանսըզ մաքինայա պէնգէթտիլէր , վէ պու մանէվի մաքինա հէրնէ ա մէլ իշլէյօրսա , հէվսի լուծֆուն գուվլէթիլլէ օլույօր , վէ ինսանըն թապիաթը թարաֆընտան հիշ պիլր ֆայիտէյի մուճիպ գուվլէթէ , վէ ամէլլի եօգ տուր տէտիլէր : Պունլարա մուդայիլի իշպու պէնտտէ մէգաքիլր տէօրթ խուսուսուն սըհէթինի տէրճ , վէ պէյան էտէրիզ :

2ԿԳ . 1. Ինսան վագաա կիւնահա տիւշմիւշ իսէտէ , Ալլահըն լուծֆունուն մուպէնէթի մախսուսէսի վէ ֆէվգէլատէսի օլմագսըղըն ինսան թապիի վէ դօլայ օլան պաղը սահիլիլքիլէրի անլամայա թապիի աղը իլէ միւգթէտիր օլապիլի . վէ թապիի վէ դօլայ օլան պաղը ամէլլէրին իճրասընա վէ ինֆաղընա միւգթէտիր , վէ թապիի , վէ դօլայ օլան քէզալիք պաղը թէճրիւպէ վէ էնկէլլէրէ գարըզ դօլապիլիլր :

2ԿԴ . Եվվէլա շուրասընը իսթար էտէրիզ քի , քեաֆֆէյի մախսուսաթ , վէ պու մախուսաթտա պուլունան ճեմի գուվվէթ , վէ քապիի քեմայիք եարատանըն լուծֆու թապիի օլունուլար . պու պէտիհի տիր . նասըլ քի եօգարըտա (2Ի.) վէ (2ԻԱ.) տէմիշիլ . պանսըմըզ ասըլ Ալլահըն հալը հաղըր (ներդարձական) լուծֆու հագաղընտա տըր : Պունու պատէլ իսթար :

2ԿԵ . Կաթողիկէ քիլիսէնին թալիմաթը , վէ ադայիտի տինկէսինտէն տիր , վէ մուդայիլի Պայօսա գարըզ դատապարտել օլմուշ տուր . եանի « Ինսանըն բատէյի ճիւղիյէսի Ալլահըն հարտըմը օլմագսըղըն , եալընըզ կիւնահ իշլէմէյէ միւգթէտիր տիր » . պու եանըն թալիմաթը կաթողիկէ քիլիսէ գաթէն բէտտ էթմիշ տիր : 2Ինքի (Իմաս. ԺԳ. 3.) ինսան պու տիւնեանըն հարատըլընտան մուքլազ պիլր եարատընը օլմասընը ֆէհմու իսթիլսրաճ էտէր : « Զիրա մախսուսաթըն պէօլիւքիլիւնտէն վէ հիւսնիւնտէն գըյասէն , օնա կէօրէ տէ պունլարըն եարատանը օլմասը թէպէյիլին էտէր » : (Հուգէ. Ա.

18. 19. 20.) « Զիրա օնուն կէօրինմէղ շէյլէրի , հանի օնուն էպէտի դուվլէթի , վէ Ալլահլըղ տիւնեանըն հարատըմապընտան պէրի , հարատըմը շէյլէրին վասէթասըյլա անյաշընպ կէօրինիւր » : Տէֆա (Անգր. Բ. 14.) « Զիրա նօմոսու օլմայան թայիֆէլէր , թապիաթտան (օլան) նօմոս մուճիպինճէ ամէլ էթտիքլէրի թագտիրտէ , օնլարըն նօմոսու հօղ իսէ տէ , քէնտի քէնտիլէրինէ նօմոս տուրլար » : Պունւլարա պէնդէր . (Ելէյ. Ա. 20.) խարայէլ չօճուղլարընա Մըսըրըն , դապիլէ դարըլարը սիյանէթտէ կէզտիքլէրի իշին , Ալլահ օնլարա էյալիքտէ պուլունտու , վէ խանէլէրինի հարտըրտը . հանի չօլուգ չօճուգ ինսանի իլէ օնլարը շէնլէթտի . (Ելէլէլ. Իթ. 21.) Ալլահ Նաբուգոդոնոսորա պիր միւքեաֆաթ օլսուն տէյի , քէնտի էմրինէ իթաաթ էտիպ Տիւրոսա դարը մուհարէպէ էթտիլի իշին Մըսըր տիյարինի օնա ինսան էյլէտի . Նաբուգոդոնոսոր իսէ փուլթիէրէսթ խտի (Մադ. Ե. 46. 47.) « Զիրա էկէր սիդի սէվէնլէրի սէվէրսէնիդ , նէ էճիրինիդ օլուր . կիւմրիւքճիւլէր տախի հէման պունու էթմէյլէր մի » : « Վէ էկէր հալընդ գարընտաշլարընդա սէլամ վէրիւսէնիդ , նէ դիյատէ էտէրսինիդ , կիւմրիւքճիւլէր տախի էօյլէ էթմէյլէր մի » : Եանի կէօմրիւքճիւլէր , վէ կիւնահքեարլար պիլէ քէնտիլէրինի սէվէնլէրի սէվէրլէր : Ամմա քրիսթիյան օլան օնլարտան Փէրզլի օլմալը տէյի , Քրիստոս էֆէնտիսիդ էմր էտէր : Տէմէք քի , թապիի դուվլէթ իլէ փուլթիէրէսթլէր պիլէ պաղը խաֆիֆճէ վէ խայըրընճա ամէլլէրտէ պիլէ պուլունապիլիլլէր . Ալլահը թանրմագ իլէ , Ալլահը սէվմէք իլէ թապիաթ նօմոսու մուճիպինճէ էֆալ վէ հարաքէթտէ պուլունմագ իլէ վէ պունլար տա պուլ թապիաթ նօմոսու մուճիպինճէ կէրէք միւքեաֆաթա , կէրէք միւճագաթա միւսթանագ օլաճագ տըրլար : (Հադ. Բ. 12.) « Զիրա հէփ նօմոսուգ կիւնահ իշլէյէնլէր նօմոսուգ տախի հէլագ օլաճագլար . վէ հէփ նօմոստա կիւնահ իշլէյէնլէր , նօմոս իլէ հիւքմ օլունաճագլար » . Վէ (14.) « Զիրա նօմոսու օլմայան թայիֆէլէր , թապիաթտան նօմոս մուճիպինճէ ամէլ էթտիքլէրի թագտիրտէ օնլարըն նօմոսու հօղ իսէ տէ քէնտի քէնտիլէրինէ նօմոս տուրլար » :

Կիւզէլ սէօյլէր Ս. Օզոստինոս (Ի պադմաքրանճէն . Մէ. Սադ. Ե. 1.) « Պիդի հարատանըն էլիլլէ քէնտի հիւրէքլէրիմիդէ սահիլիլէ հաղմը , սանա օլտուղունու իսթէմէտիյին շէյի տիկէրինէ էթմէյէսին , Պունու նօմոս վէրլիմէզտէն պիլէ հիշ պիր քիմսէ ինքեար էթմէյէ սէլահիլէթի հօղ տուր . քի նօմոս վէրլիմէմիշ քիմէսնէլէրին պիլէ նէ իլէ շէրաաթլանաճագլարը պուլունմուշ օլսուն » : Տէմէք քի կէրէք աղիդ քիթապ , կէրէք Ս. Հայրապետլէր թէքտիր վէ թագպիի էտիյօր , օլ քիմսէլէրի քի , Ալլահը թանրտըլար իսէտէ , Ալլահա լալըգ օլան իլէ ղէթտէ պուլունմատըլար : Վէ փուլթիէրէսթլէրին պիլէ նէ իլէ շէրաաթլանաճագլար իսէ , մախսուսէն նօմոսու վար . քի տիվանը խիւտատա պիլա էօղր միւքեաֆաթ , վէ միւճագաթը միւսթէլլէմ օլու-

յօրլար : Տէմէք քի ինսան կէրէք սատէ իւմինէ կէօրէ , վէ կէրէք մէշրէպ , վէ ամէլինէ կէօրէ օլտուղու մըգտար , Ալլահը թանըմայա միւզթէտիր տիր . վէ Ալլահըն հաղըր լութֆու օլմագսըզըն պիր եալընը թապիւաթ գուվլէթիլէ ուֆագ թէֆէք խայըր իշլէրտէ պուլունապիլիր :

249 . 2. Ալլահըն լութֆու թապիւաթըն մաֆէվգինտէ օլան ամէլէրտէ ինսանա պիր եարտըմը մութլագ տրր . վէ ծնսուղ օլամագ :

Թապիւաթըն մաֆէվգինտէ օլան ամէլլէր եա տին ամէլի օլապիլիրլէր . եա էպէտի սէլամէթիմիղէ այիտ թապիւաթըն մաֆէվգինտէ պուլունան ամէլլէր տիրլէր : Տին ամէլի իքի տիւրլիւ տիւր . եա թապիի , եախօտ ֆէյլէսօֆճա , ֆէյլէսօֆճա իման եա թապիւաթըն մաֆէվգինտէ օլան Ալլահանի իման , (Աստուածաբանական հաւատք) քապիի տին , վէ իմանը Ֆիյլէսօֆի օլ սահիշիքլէրէ բույի բիզա կէօլթէրմէք տիր քի , ինսան ազլը իլէ օլտուղունսան , եանըլըր վէ եանըլապիլիր նասըլ քի Պղատոն , Արիստոտէլ , Կիկէրոն , Ալլահաբա ինանըր ըտըլար : Լաքին Ալլահանի տին ամէլի օլ սահիշիքլէրէ պիր բույի բիզա տըր քի , ինճամ իլէ միւսատտագ , վէ մուգատտէս տիրլէր . վէ ինսանըն ազլը ծնլարա ինանտըլընտա , լայիղաթլըզ եանըլմագ , վէ եանըլմայա ինթիմալի եօզ տուր . պիզ Ալլահանի տին ամէլի իւզէրինէ պահս էտիյօրուզ , վէ տէտիյիմիղի պէյան էտէրիզ :

245 . Էկէրչի , Պօղոս առաքեալըն սէօղիւնէ մէպնի պիզ քէնտիմիզտէն պիր շէյ տիւշիւնմէյէ պիլէ միւզթէտիր տէյիլ իսէք , Ալլահըն իրճամլարընա գաւլիէն բույի բիզա , վէ գապուլիյէթ իպըրազ էթմէք . եանի ինանմագ տահա զօր վէ կիւն շէյ տիր . տէմէք քի տին ամէլլինտէ վէ տին խուսուսուստա մութլագ Գրիստոսուն լութֆունա միւնթաճըզ . վէ պու լութֆուն գուվլէթի տիր քի իման կէթիլիյօրուզ : (Բ . Կորն . Գ . 5 .) « Պիզ տէյիլ քի քէնտի քէնտիմիզտէն պիր շէյ տիւշիւնմէյէ գատիրիզ . անճագ վար օլան գուտրէթիմիզ Ալլահտան տըր : » Պունուն կիպի (Ա . Կորն . Գ . 7 .) « Տէմէք քի իմանըլըզ եախօտ ինանմայա իպթիտար էթմէք տախի Ալլահտան տըր » : (Յովն . 2 . 44 .) « Հիւ պիր քիմսէ եանըմա կէլէմէզ . էկէրչի փէտէրիմ օնու պանա (եանի եանըմա) չէքմէզսէ » : (Մարկ . Թ . 23 .) « Ինանըրմ . ինանմատըլըմըզա եարտըմ էյլէ » : (Գործ . ԺԱ . 17 .) հա քէզա :

Ս . Օգոստինոս գիրք . (Յաղ նախահմաննեան ռէֆր .) շէօլլէ եազար « Մատէմ իման սալիլէնմէնին չէշմէսի , վէ քէօքիւ տիւր . նապըլ քի սալիլէնմէք լութֆուն սէմէրէյի մութլագը իսէ , տէմէք քի ինանմագ տախի լութֆուն սէմէրէսի տիր » : Պու սէօղլէրի Ս . Օգոստինոս Պօղոս առաքեալըն (Հովն . ԺԱ . 35 .) « Զիրա բապլըն ֆիքըրինի քիմ պիլտի , եախօտ քիմ օնուն մէշվէրէթինէ տախիլ օլտու . եախօտ քիմ օնա էօտիւնն վէրմիշ քի օնտան պէտէլլինի ալսըն » սէօղիւ հապգընտա եազար :

24իլ. Պու թալիմաթ քիլիսէնին պիտայէթիւնտէն պէրի պու սու-
րէթտէ գատիմ պիր թալիմաթ տըր. զիրա 415 թարիխինտէ Տիոսթո-
լիթեան սինօթու Բեւալիոսա գարչը: Միլէվիթեան Բ. քի Կարգա-
գինեայ Գ. թէսմիյէ օլունուր, 416 թարիխինտէ: Պունլար կիպի Տը-
րիտէնդեան. (Նիսի. 2. 2.) վէ 3. Կունիս շէօյլէ եազար: « Հէր քիմ
Աղիզ րուհուն էվվէլա լութփու, վէ մուպէնէթի օլմագսըզըն, ին-
սան լայըզը վէճն իւղէրէ ինանմայա ումուտ էթմէյէ (Ալլահը) սէվ-
մէյէ. եախօտ նէտամէթ կէթիրմէյէ քէնտի քէնտինտէն գատիր օլա-
պիլիր տէրսէ, նպովեալ օլունն »:

24իթ. Պունլար իման ամէլի խուսուսունպա եէթէր: Շիմտի սէ-
լամէթիմիզի միւնթիճ օլան, վէ թապիաթըն մաֆէվգինտէ պուլու-
նան ամէլլէրէ կէլէլիմ. ծնլար, քի Քրիստոսուն լութփունու, շարթը
մութլագ կիպի (իսթէրլէր) պունու տա շէօյլէ պէյան էաէրիզ.
(Յիւլ. 2. 44.) « Հիչ պիր քիմսէ եանըմա կէլէմէզ. էկէրչի փէտէրիմ
օնու պանա (եանի եանըմա) շէքմէզսէ »: (ԺԵ. 4. 5.) « Պէնտէ
գալըն, վէ պէն սիզտէ. նասըլ քի սամա տալը քէնտի քէնտինտէն
մէյլէ վէրմէյէ էկէրչի աամանըն քէօքիւ իւղէրինտէ գապիլէշմիշ օլ-
մագսա, գատիր օլամագ, քէզա սիզ էկէրչի պէնտէ մէթինլէնմիշ օլ-
մագսանըզ »: (Փիլէպ. Ա. 6. Բ. 13: Եփես. Բ. 10.) Պօղոս առաքեալ
տա պի աշիի պէօյլէ եազար: Պիլ ախէրէ Տրիտէնդեան սինօթու
(Նիսի. 2. Կունի. 3.) տէմէք քի մութլագ սէլամէթիմիզի, վէ սալիհ-
լէնմէմիզի պատի օլան լութփու տուր. վէ էյի ամէլլէրին քեաֆֆէ-
սի թապիաթըն մաֆէվգինտէ օլան լութփտան նէշաթ էտէր: (Ա.
Կորն. ԺԵ. 10.) « Լաքին նէ իսէմ, Ալլահըն լութփու իլէյիմ »:

22. 3. Քրիստոսուն լութփունա ինսան քէնտի ամէլլէրինտէ եանի
էճիր վէ իսթիհագգ գազանմագ իչին միւնթիճ տըր. էվվէլա իւճ-
րէթ իքի թարդ օլապիլիր, եա էմէք իլէ հագգ էտիպ, պիր էֆէնտի-
տէն քէնտի իւճրէթինի իսթէմէք տիր. պունա քի, Աստուածա-
բանլար իսթիհագգ եախօտ հագգը իլէ իւճրէթ իսմինի վէրիլլէր.
նասըլ քի ասքէրլէր, ամէլլէրէ, մէէմուրլէր լայըզը վէճն իւղէրէ,
խըզմէթ էտիպ, իւճրէթլէրինի հագգ էտէրլէր. վէ իսթէրլէր. իւճրէ-
թին տիկէրի էօյլէ տէյիլ. անճազ պիր էֆէնտինին եալընըզ մէրհա-
մէթինտէն նաչի տիր. պիլ ֆարզ պիր էթպաա քէնտի իւճրէթինի
հագգ էթմէտէն էֆէնտինին օլ խըզմէթքեարա ջլան մուհապլէթի,
վէ թէվէճճիւհիւ իչին, օլ էթպաա իւճրէթէ նայիլ օլուր:

Կէրէք Բեւալիեանլար, վէ կէրէք նիմ Բեւալիեանլար խիւլասայի
քէլամ չուրասընտա իթթիֆագ էթտիլէր քի, Ալլահտան լութփ ին-
սանա ինսանըն ամէլլէրինէ, վէ էճիրինէ նագարէն վէրիլլիր. վէ պու
ամէլլէր էվվէլա ինսանըն րատէթիւնտէն իճրա օլունտուգտան սօնրա,
վէ պունուն իլէ պէրապէր վէ պէօյլէճէ ասըլ լութփու քէօքիւնտէն
չիւրիւտիր իտիլէր:

Կաթողիկէ քիւիսէ , քի սահիւլիք տիրէյի վէ կէրչէքլիք թէմէլի տիր , տայիմա պուշլարա . վէ պուշլարա պէնդէր րաֆըզլարա դարչը դալգալը , վէ թալիմաթընը մուհաֆաղա էթտի : Կաթողիկէ քիւիսէճէ լութֆ հէր վէհն իլէ մէճճանէն օլուպ , ֆրիստոսուն իսանը տէմէք տիր . հանի ինսանըն նէ հազգէն իւճրէթինէ նազարէն , նէ տէ թէմէճճիւհ իւճրէթինէ նազարէն վէրիւտի , վէ ինսանըն թապիլի ամէլլէրիս նին հիչ պիրի ֆրիստոսուն լութֆուհու հազգէն օլսուն , թէմէճճիւհէն օլսուն ճալիպ օլամազ իտիլէր : Պու տինիմիզին ագապիտինտէն տիր . նասըլ քի Արաւիզիքան սինօթուհտա Բեշակիոսա դարչը դարար վէրիւլիպ , իլան օլունտու : « Ալլահըն լութֆու պիզիմ քէնտի իսթիհագալլարըմըզա մէպին վէրիլմէյօր . վէ լութֆտան էվլէլ հիչ պիր իւճրէթէ , մէպին էյի ամէլլէրէ էկէր վուգու պուլուրսալար էճիր տիւշմէզ . անճազ լութֆ քի հիչ պօրճ տէյիլ , օնլարըն օլմասընա թէգատտիւմ էտէր :

22Ա . Պունու ազիզ քիթապտան պէյան էտէրիզ . (Ա . 304. Դ . 19.) « Պիզ իմտի Ալլահը սէվէլիմ , զիրա էվլէլ Ալլահ պիզլէրի սէվտի » : (Հուլի . ԺԱ . 35.) « Բիւմ էվլէլինտէն օնա վէրտի քի օնա իյատէ օլունսուն » : (Եռայի . ԿԵ .) « Պէնի արամայանլար պուլտու . աշիքեար օնլարա կէօրիւհտիւմ քի պէնի սիւալ էթմէզ իտիլէր » : (Ա . Կոն . Դ . 7.) « Նէն վար քի ալմատըն . վէ ալտըն իսէ նիչին ալմամըչ կիպի իֆթիլարլանըյօրսուն » : (Հուլի . Թ . 16.) « Իմտի տէյիլ իսթէյէնին . տէյիլ գօշանըն , իլլա մէրհամէթ դըլան Ալլահըն տըր » եանի ինայէթ էթմէք . Տէմէք քի ինսանըն նէ արդիւսիւնէ մէպին , նէ զայրէթինէ մէպին , նէտէ թապիլի պիր ամէլլինէ մէպին , Ալլահ թահրիք օլամազ , եախօտ պու ամէլլէրին հիչ պիրիտի Ալլահը , քէնտի լութֆուհու միւքեաֆաթ մագամընտա վէրտին տէյի թէշլիզ , վէ մէճպուր էտէմէզ . վէ էօյլէ օլսա իտի , օլ վագըթ ինսան քէնտի թապիւթը գուվլէթիլլէ քէնտի քէնտինէ գարար վէրիլ իտի . վէ իմանա տալէթ օլունմասը , եանի իմանըն պիտայէթինէ , վէ էթիշլամա ինսանտան պէտէն պաշլամըչ օլուր ուտու . պու իսէ լութֆուն ասընա մուղայիր տիր . օ քի մէճճանէն , էհսանը խիւտա տէմէք տիր , վէ իպրազ էթտիլիմիզ տէլայիլի գավիյէյէ քիւլլիյէն մուղայիր տիր : Տէմէք քի , հէր նէ գերընալան ամէլլիմիզ վար իսէ : Կէրէք տին աւէլի , վէ կէրէք ֆաղիլէթ , մուհապպէթ , իւմիտ , նէտամէթ պունլարըն քեաֆֆէսի տէ Ալլահա մագպուլ վէ լայըզը վէճն իւղէրէ օլմագ իչին , եալընըզ ֆրիստոսուն լութֆու իլէ էվլէլա իճրա օլուրլար . վէ սօնրա ինսանըն , րատէթինին ըույի ըրզասը իլէ միւսթահազը էճիր վէ իսթիհագ օլուրլար . պունու քի Բեշակիանլար , վէ նիմ Բեշակիանլար ինքեար էտէր իտիլէր . քէէնի ինսանըն թապիլի ամէլլէրի Ալլահըն լութֆուհու ճէզպ վէ ճէլպ էտէր իտիլէր . օլ վագըթ տա լութֆ մէճճանէն լութֆ օլմամըչ . անճազ իւճրէթ վէ իսթիհագա նազարէն օլմուշ օլուր ուտու :

22Բ. 4. Լուծֆ էյլիքտէ, եախօտ սալիչիքտէ դատիմ, վէ էօմ-
րիւնիւն խիթամընա տէկին տայիմ օլմադ իչին ինսանա մութլազ լա-
զըմ տըր: (Սադ. 79.) « Ելին ատէմին իւզէրինտէ օլսուն, վէ սէն-
տէն այրըլմայալըմ. սէն պիզի եաշատաճադսըն »: Տէմէք քի Ալլահըն
էլի, իւզէրիմիդտէ օլտուզու իչին օնտան այրըլմայաճազըզ, վէ Ալ-
լահ պիզի եաշատաճազ: (Երեմ. ԼԲ.) « Գօրգուճու օնլարըն եիւրէք-
լէրինէ իհսան էտէճէյիմ, քի պէնտէն այրըլմասընլար »: Պու եար-
տըմ, խարիճի պիր եարտըմ տէյիլ, տախիլէն պիր եարտըմ. վէ լուծֆ
եարտըմ տըր, քի Ալլահ ինսանլարա վէրիյօր: Քէզա (Մարթ. 2.)
« Հայր միւր տուասընտա Քրիստոս էֆէնտիմիզ աչըզտան Առաքեալ-
լարա, փէտէր Ալլահ օնլարը էյլիքտէ դատիմ վէ տայիմ էյլէսին տէ-
յի, տուա էթմէյի էօյրէթտի: (Փէլէպ. Ա. 29.) « Սիզէ, տէյիլ եա-
լընըզ Քրիստոս իչին Քրիստոսա ինանմազ վէրիլմիշ, եա օնուն իչին
սիյասէթ տախի չէքէսինիզ »:

ԳԸՄԲԸ ՍԱՆԻ

ԼՈՒԹՖՈՒՆ ԹԵԾՍԻՐԻ ՎԷ ԳՈՒՎՎԵԹԻ

22Գ. Իշպու լուծֆուն գուվվէթի վէ թէէսրի պահսընտա Աստ-
ուածաբանլարըն փէք ինճէ, վէ աղըր սուրէթտէ թէֆսիրլի, վէ
գայիտէլէրի վար տըր: Պիզ էվվէլա պու Աստուածաբանլարըն թութ-
տուզլարը մէզքիւր սուրէթ վէ ուսուլլէրինի միւնֆէրիտէն եազալըմ,
Սանիչէն պու լուծֆուն ատէմի սալիչ էթմէսի խոսուսուսուն: Սա-
լիսէն պու սալիչէնմէնին սէմէրէլէրինի:

ՊՍՊԸ ԵՎՎԵԼ

ԹՈՎՄԱԼԸ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԼԱՐԸՆ ԼՈՒԹՖՈՒ ՆԷ ՍՈՒՐԷԹՏԷ ԹԵՖՍՐԻ ԷԹՏԻԲԼԷՐԻ

22Դ. 1. Թովմալը Աստուածաբանլարըն լուծֆուն գուվվէթի
պահսընտա զիւլւմի պու կիպի աիր, եանի լուծֆ ինսանըն բատէ-
թինի նասըլ քի էվվէլինտէն տէ եազալըզ (2. 2Ա. եւն.) էվվէլճէ,
վէ մատտէթէն պիր ամէլի իչլէմէյէ թահրիք վէ թէշվիզ էտէր: Աստ-
ուածաբանլարըն պազըլարը պունա գարշը շէօյլէ տէրլէր: Էկէրչի
ինսանըն բատէթինի լուծֆ մատտէթէն (Ֆիզիգապէս) թահրիք թէշ-
վիզ էտէրսէ, օլ վազըթ լուծֆ քէնտի քէնտիտէն մուքլազ միւզ-
քիտիր լուրֆ օլմուշ օլուր: Եանի մութլազ ինսանըն բատէթինէ խա-

լէլ կէթիւրիւր • վէ ծնու աղատ պըրագմաղ • Պու պահատա Ալլահըն իւ-
մի էգէլիսի իւզէրինէ եազըլան շէյլէր օգուճմալը տըրլար • (ՈԶԸ) •
Պազըլարը տա պու զիւլումիւ հիւսնիւ մանայա կէթիւրիւրէր , եանի
լութֆուճն մատտէթէն թէշվիդ վէ թահրիքինտէն , ինսանըն րատէ-
թինէ խալէ կէլէմէզ , չիւնքի համընթացութիւն պահանտա (ԶԻԹ)
եազըլարը կիպի , Ալլահ ինսանա հէր գուվվէթի , վէ հէր գուտրէթի
մատտէթէն վէրիւր : (Ա . Կըն . Դ . 7 .) « Վէ սէնտէ նէ վար քի , ծնու
ալմամըշսըն • վէ էկէր ալտըն իսէ , նիչին ալմամըշ կիպի էօյլնիւր-
սիւն » : Եօղսա ինսան պիր տագիդէտէ եօզ օլուր : Անճագ եէթէր
քի , պու լութֆ ինսանըն րատէթինէ մանէն (բարոյապէս) մէճպու-
րիյէթ վէրմէսին , վէ պիր ամէլէ րէնկ , վէ զըյաֆէթ վէրէն , եանի
պիր ամէլին էյի օլմասընըն , ֆէնա օլմասընըն սէպէպի րատէթին սա-
տէ մանէվի րիզասը տըր : Զիրա էկէրչի մատտէթէն թէշվիդ էտիճի
լութֆ մութլագ սուրէթտէ իչի րատէթէ իքմալ վէ ինֆագ էթտիւրիւ-
սէ , ծնտան րատէթէ մէճպուրիյէթ հասըլ օլուր : օլ վագըթ ինսանըն
աղատըլընա լութֆ ճալիպ , վէ զալիպ կէլիր , վէ պուճտան տա
Գալվինին վէ Եանսէնեանլարըն զիւլումի , եա իթիդաթը նէշաթ է-
տէր • օ քի զաթէն կաթողիկէ քիլիսէնին թալիմաթընա մուզիրը վէ
մուղայիր օլտուղուճտան , զատապարտիւ օլմուշ տուր : Տէմէք քի ,
իչպու մէշուր Աստուածաբանլարըն տէմէսի , վէ մատտէթէն վէ էվ-
վէլճէ լութֆուճն ինսան րատէթինի թէշվիդ վէ թահրիք էտէր իսթիւ-
լահը , բրօթէսթանլարըն , հաշն , մանասըղ տէյիլ , վէ կաթողիկէ քի-
լիսէտէ տէ պու թարիդ միւհթէրէմ թութուլմուշ տուր • վէ պիդճէ
էն տօղրուգու տա պու թարիդ տիր : Տես (Զ . ԶԴ . վէ ԶԻԱ . եւն) :

ԶԶԵ . Զ . Օգոստինեան զիւլումիւ լութֆ պապինտէ շէօյլէ տիր •
պուճլարըն պազըլարը լութֆ մութլագ ինսանըն րատէթինէ զալէպէ
էտէր տէրլէր • վէ պազըլարը տա , լութֆ տէյիլ մուրյալ , իլլա մա-
նէն ինսանըն րիզասընա պագարագ զալիպ կէլիր • եանի ինսանըն րա-
տէթի լութֆուճն թէշվիդաթընա մուվաֆֆաղիյէթ կէօսթէրիսէ , ծնա
կէօրէ լութֆ զալիպ կէլիր , վէ էօյլէ տէնիր :

Պուճլարըն Թուվայականլարտան ֆէրգի շու տուր • ինսան խա-
թայա տիւշտիւքտէն սօնրա , վուգու պուլան իչպու հալինտէ նասըլ
քի տիւշմէզտէն տէ , Ալլահըն մատտէթէն եարտըմընա միւհթաճ տըր •
պուճնա պինայէն Ալլահ ինսանըն հէր ամէլինտէ , իճապ էտէն քեաֆ-
ֆէյի գուվվէթի , վէ իդթիտարը մատտէթէն ինսանա վէրիւր • Իշթէ
պու մատտի լէվագիմաթա Թուվայականլար մատտէթէն թահրիք թէշ-
վիդ իսթիլլահընը վէրիւրէր • Օգոստինեանլար Ալլահըն էվվէլինտէն պու
մատտի իհասընա , Թուվայականլարըն տէտիյի , մատտէթէն րատէ-
թին թահրիք տէմէսի տէյիլ • եա ինսանըն րուչի րիզասը իլէ պէրա-
պէր , վէ հէմէֆքեար պիր ամէլ տիր տէրլէր • շէօյլէ քի , պու մատ-
տէթէն թահրիք թէշվիդ ինսանըն րատէթինէ պազըլ տըր • իմտի ին-

սաննն րատէթի իշպու մատտի թահրիքէ ընկ , վէ գըյաֆէթ վէրիւ . տէյիլ քի մատտի թահրիք ինսաննն րատէթինէ մէճպուրիյէթ եախօտ ընկ վէ գըյաֆէթ վէրիւ :

229. Կէրէք կիւնահա տիւշմէտէն էվվէլ , կէրէք տիւշտիւքտէն սօնրա , ինսան քէնտի թապիաթննն մաֆէվգինտէ օլան ամէլլէրին իճրասը իշին Ալլահն եարտըմննա միւհթաճ խի . շու ֆէրգ իլէ քի ինսան կիւնահա տիւշտիւշիւնտէն էվվէլ լութֆ միւգթէտիր տիր . եանի քէնտի թապիաթնտան գատիր , միւգթէտիր օլմատը . անճագ մուհայէր (անտարբեր) խի , վէ ինսաննն րատէթինէ պագարըտը . պուճուճ իշին ինսաննն անմեղ սաատէթ հալինտէ . մութլագ գարա-րա . եա միւգթէտիր գարարա վէ եախօտ ինսաննն րատէթինտէն էվվէլ օլան գարարա հիշ լուգուճ եօղուտու . քէզալիք , վէ պուճուճ իշին տէ ինսաննն էճիր վէ իսթիհգագը փիշ նագարը տըգգաթա ա-լընմագտան էվվէլ էհթիշամա պիր թագտիրի իլահի , վէ էգէլլ ինսան իշին օլմատը . նէ տէ ինսաննն էճիր վէ իսթիհգագը կէօրիւնմէտիք-տէն սօնրա պիր իքրահը էվվէլլ օլպիրիլ խի :

Ամա ինսան կիւնահա տիւշտիւքտէն սօնրա , ինսաննն գայիֆլի-յինէ վէ խասթէլիկինէ իսթինատէն օլտու քի , հէր գերբնական ամէլ խուսուսուճտա , քէնտի թապիաթնտան միւգթէտիր օլան լութֆ իսթէնիր օլտու : Իշպու լութֆուճ թապիաթը վէ ասլը , օլ լէգէթ-տէն վէ թաթլըրգտան իպարէթ տիր , քի Ս. Օգոստինոսուճ տէտիլի կիպի , Ալլահ պու լութֆ վասէթասըլլա սլիգէ նամալլիւճ պիր էսպա-պէ մէպնի , ինսանլարը քէնտինէ ճէլպ , վէ ճէպգ էտէր : Իշթէ պէօյ-լէ լութֆ մատտէթէն , վէ մանէվի սուրէթտէ (նիւթապէս բարոյա-պէս) ինսաննն րատէթինի էվվէլլնտէն թէշվիք , վէ թահրիք էտէր . մատտի սուրէթտէ , մատտի վէ ասլի ամէլլէ լիյագաթ վէրէրէք , մա-նէվի սուրէթտէ տէ ինսաննն րատէթինի վէ ըրգասընը տավէթ էտէ-րէք , թաթլը վէ միւգթէտիր պիր եօլ իլէ տէ անը գանտըրարագ , ին-սաննն ըրգասընը քէնտի եարտըմը իլէ պէրապէր թահսիլ էթտիրի :

225. 3. Մօլինեան զիւլիւճ , Լօթօվիկոս Մօլինա 1588 թարի-խինտէ իլմի իլահիյէ միւտէրրիս օլարագ , իթթիֆագ նամիլլէ պիր քիթապ թէէլիֆ էթտի . վէ քէնտի զիւլիւմիւնիւ օնտա թարիֆ է-տէր . շէօլլէ քի , Ալլահ քէնտի միւթէատտիտ իլմիլլէ , եանի իսթիֆ-համ , (պարգ իմացականութեան) օրթա (միջին) վէ նաշաբէն իւնիէ ինսանլարըն էֆալինի քէնտի իլմի իլահիսիլլէ էվվէլլնտէն կէօրէրէք , վէ ազատ օլան ինսանլար , շու եա պու մուհալէնէթը իլահիյէլի ալ-տըզլարընտա րատէյի ճիւղիլէրիլլէ օնա հիւսնիւ եա սուլի մու-վաֆֆագիլլէթ կէօսթէրտիքլէրի հալտէ . լութֆուճ եա միւգթէտիր , եա քեաֆի օլաճաղընը օնտան գըյաս էթտի . վէ քէնտի թապիաթն-տան հիշ պիր վագըթ Ալլահն լութֆուճ միւգթէտիր օլամագ տէտի . վէ նէ պիր գարտըր մութլագ , վէ էգէլլ օլպիրիլ . նէ նախասան

մանութիւն , հանի էվվէլինտէն խելաս օլմագ գարարը , նէ տէ րէտտ օլունանագ գարար . ինսանըն ամէլլյաթընա նազար գըլմագտան սօն-
րա օլամագ : Քէէննի Ալլահըն լութֆունուն միւզթէտիր օլմասը , ին-
սանըն րիզասը սայէսինտէ օլուր կիպի կէօսթէրտի . պու քի հանլըշ
տըր : Լաքին թէֆէրրուաթը իլէ պու զիւիւմ հաղըլըրսա , օնտան
(systema vongruistarum) հիւանիւ սուրէթ , հախօտ միւթէտիլ զիւ-
իւմ գուհուր էտէր :

ՁՀԸ . 4. Պու զիւիւմ օնուն իչին հիւանիւ սուրէթ , վէ միւթէտիլ
թէսմիյէ օլունտու , չիւնքի պազը Աստուածաբանլար պու լութֆուն
միւզթէտիր վէ միւլէստիր օլտուղունու , տէիլ վուգուպլա մէպնի
տիր , հախօտ ինսանըն րատէթինին րիզասընտան նէշաթ էտէր տէր-
լէր , նասըլ քի Մօլլնա տէտի , խայըր պունլար էօյլէ տէմէտի , ան-
ճագ օրքա իլմի իլանիյի , հախօտ շարքը (թէական) թապիր օլու-
նան իլմի կիւզէլճէ թարիֆ էտէրլէր , հանի լութֆուն միւզթէտիր
օլմասը հաղըլըր հէր հաչան ինսան թարաֆընտան մուվաֆըզ մուա-
մէլէ իպրագ օլուրսա , Ալլահըն լութֆու տախի սէմէքէսինի իճրա էթ-
մէյէ միւզթէտիր օլուր . հէմ Ալլահըն շանընա , աստալէթինէ էօյլէ
հաղըլըր , վէ քեաֆի լութֆա տա պունլար հաղըլմագ իսմինի վէր-
տիքլէրի իչին , պու րէյ տէ միւթէտիլ հախօտ հաղըլանլար թարի-
զի թէսմիյէ օլունտու :

Իչպու հաղըլան տէտիքլէրի թարիգ , վէ հաղըլան լութֆ իքի
նէվի տիր . տախիլի վէ խարիճի , տախիլի հաղըլան լութֆ օլ աղըլ
էէթմէզ գուվլէթ տիր քի , լութֆ տա տախիլէն վար . վէ օրթա ի-
լիւմ վասէթասըլա (միջին գիտութեամբ) էվվէլինտէն ինսանըն րա-
տէթինին րիզասըն կէօրմէզտէն , պու տէտիյիմիզ գուվլէթ լութֆու
իլահիտէ զաթէն վար , վէ պուլունուր . տէմէք քի պու հաղըլան
լութֆ , քէնտի քէնտինտէն միւզթէտիր օլան լութֆ տէմէք տիր ,
Խարիճի հաղըլան լութֆ օ տուր քի , Ալլահ իլմի էվասիթիլլէ (մի-
ջին գիտութեամբ իւրով) քէնտի լութֆունա ինսանըն րույի րիզա
վէ մուվաֆֆադիլլէթ կէօսթէրէճէյինի պիլէրէք վագթինէ վէ մահա-
լինէ վէ լուգուսինէ կէօրէ , պու լութֆունու ինսանա ինսան էտէր :
Իչթէ պունուն իչին տիր քի պու Աստուածաբանլարտան հաղըլան
լութֆ թէսմիյէ օլունմուշ . հանի պու մինասիպէթլէրէ , վէ պու
քէօշէլէրէ մէպնի լութֆ միւզթէտիր օլուր : Պու զիւիւմին համիսի
մէշուր Սըվարէծ , Բրանկիսկոս , Վասզըվէծ . վէ սայիրէ օլտուլար ,
պիղլէր հօգարտա տէտիյիմիզ կիպի Ս . Թովմասըն թութտուղու թա-
րիզի ազլէ , վէ աղիզ քիթապտա տահա մուվաֆըզ օլտուղու սէպէ .
պինտէն աճիզանէ իմզալարըզ :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ԼՈՒԹՅՈՒՆ ԻՆՍԱՆԸ ՍԱԼԻՀԼԵՏՏԻՐՄԵՍԻ ԻԻԶԵՐԻՆԵ

22թ. Իշպուս սալիկէնմէք, եախօտ սալիկէթմէք քէլիմէսինին պիր դաչ տիրլիւ մանասը վար: Պաղը քէրրէ աղիզ քիթապտա սալիկիք, Ալլահըն նօմոսու տէմէք տիր: (Սաղ. ՃԺԸ.) « Պահեցից զարդարութիւնս քո. սալիկլիյինի հըֆզ էտէճէյիմ » . եանի նօմոսունու թութաճաղըմ: Պաղը քէրրէ տէ քիթապըն էմրի իւզէրէ ելուրիւմէյէ սալիկիք իսմինի վէրիւլէր: (Սաղ. ԺԸ. 9, Հաղ. Բ. 26.) : Պաղը հազգանկէթէ տէ սալիկէնմէք իսմինի վէրիւլէր: (Ել. ԻԸ. 15: Մաթ. Է. 12. ԺԺ. 18.) Պաղը տա ելուրէյին աէրունի տօղրուլուղունու թէֆհիմ էտէր. քի ինսանը Ալլահա, վէ ինսանա տօղրու կէթիւրի, վէ պիլ ախէրէ, էպէտի էօմրէ մալիք էտէր, պու սալիկլիյէ իման սալիկլիյի իսմի վէրիւլի զիրա Գրիստոսուն իմանընտան, տալլարըն քէնտի քէօքիւնտէն սիւրտիւլիւ կիպի, նէշաթ էտէր: Պու սալիկիք հէմ իման հէմ տէ Ալլահըն սալիկլիյի թէսմիյէ օլունուր: (Փիլ. Գ. 8.) « Քի Գրիստոսու զազանայըմ, վէ տէյիլ նօմոստան օլան քէնտիմին սալիկլիյի իլէ, իլլա Գրիստոսուն իմանը վասէթասը իլէ օլան, եանի իման իւզէրէ Սլլահտան օլան սալիկիք իլէ ծնտա պուլունայըմ » :

Պաղը տա պիր հաքիմին պիր քիմսէյի մուհաքէմէ էտիպ, ծնուն ճիւնհալը օլմատըղընը անլայըպ, ատալէթի զահիրէն իլան էթտիլինէ սալիկէթմէք իսմինի վէրիւլի: (Առ. ԺԷ. 15.) « Օ քի սալիհ օլմայան քիմսէյի սալիկէնտիրիւր, վէ օ քի սալիհի նահազգ հիւքմ էտէր Ալլահըն ինտիլտէ իքիսի տէ մէքրուհ տուրլար » :

22. Լութէր վէ Գալլին, Աղիզ քիթապտա հէր դաչ տէֆա սալիկէնմէք սէօլիւ կէչէրսէ, պու սօն մանատա անլաշըլըր տէրլէր. եանի կիւնահ աֆվ օլունմազ, անճազ կիւնահքեարա իման վասէթաոըլա կիւնահ սալըմազ. նասըլ քի մահալինտէ (2ԾԳ. 3ԶԲ.) զիքր էթտիք:

22Ա. Պիզ Գրիստոսուն իմանը վէ լուքթու գուվկէթիյէ ինսանըն կիւնահտան գուրքուլմասընա, վէ եճիր գազանան ամէյիքիքին սէր ջեշմեսի օլան, աղիզ օլմազ հալիկն սալիկլեմէք իսմինի վէրիւլի. Տրիտէնդեան սինօթու սալիկէնմէյի շէօյէ թէֆսիւր էտէր: « Ինսան իլք աթասը Աղամըն հալինտէ տօղուպ, իքիսճի Աղամըն, եանի գուրթարընը քիսուս Գրիստոսուն վասէթաոըլա Ալլահ էվլատը օլմազ իչին, իքիսճի լութֆ հալինտէ թէրֆի գըլընը » : Եահուտիւլէրին Բըրիստան էվլէլ սալիկէնմէսի լուքթ իլէ օլմայըպ, անճազ նօմոսնա, եանի տէյիլ ճանճա, վէ տէյիլ կիւնահըն փաքլէնմէսի իլէ պէրապէր

ծնւար սալիւնէնիր խորէր • իշթէ Գրիստոսուն լուծֆուռուն սալիւն էթմէսի, վէ Մովսէսին հօմոսունտա պուլունան սալիւնէնտիրմէնին ֆարգը տա պու տուր • նապըլ քի Պօղոս առաքելալ (Փէլէպ. Գ. 8.) սէօյլէյօր • Տէմէք քի, Յիսուս Գրիստոսուն էճիր ու խաթիգագընա պիւնայէն ինսանըն ճանը տախիլէն Գրիստոսուն լուծֆուռուն մուվաֆֆագ օլուր • վէ պիղիմ պէօյլէ տէրունէն, վէ տախիլէն, էսկի Ագամըն կիւնահ հալինտէն ազատ օլուպ լուծֆ հալինէ կիրմէմիդ, սալիւնէն մէք թէսիյէ օլունուր :

22Բ. Պու մուգատտէմէյի տիգգաթա շայան պիր մատտէ թուսթարագ, վէ պու մէպտէլէրի հըֆզ էտէրէք, տէրիդ • Գրիստոսուն եալընըդ ազիլլէտիճի լուծֆու (սրբարար շնորհքու) կիւնահքեարը սալիւնէնտիրի • սանիլէն պու սալիւնէնմէք ինսանըն թարաֆընտան տախի մուծլագ լազըմ օլան ամէլլէրի խաթէր : Սալիսէն սատէ իման ինսանը հիւ պիր կէօնէ սալիւնէնտիրէմէդ • պունարը պիրէր պիրէր կէօթէրէլիմ :

22Գ. 1. Պունա ազիլ քիթապ աչըգտան եաղար • (Յօվէ. Ա. 92.) « իշթէ Ալլահըն գուղուսու • իշթէ օլ քիսմէ քի տիւնեանըն կիւնահ լարընը գալտըրըր » : (Գործ. 19.) « Տէօնիւն քի կիւնահլարընըդ ալֆ օլունսուն » : (Ա. Կորն. 2. 11.) « Երգանտընըդ, ազիլլէնտիւնիդ, սալիւնէնտիւնիդ » : (Եփէս. Ա. 3.) « Կիւնահլարըն մազֆիրէթիւնի իշլէսէրէք » • Եանի Գրիստոս • (Արդ. Թ. 28.) « Գրիստոս չօգլարըն կիւնահընը լազլ էթմէք իշին պիր քէրրէ տունուլտու » : (Եփէս. Ե. 8.) « Պիր վագըրթ գարանլըգ իտիւնիդ, ամմա շիմտի բապպատ ըչըք » : (26.) « Քի օնու (քիլիսէսինի) ազիլ հափուղուն սէօղիւ իլէ թէմիլլէսին • քի քէնտի հուղուրունտա քիլիսէյի միւշէրրէֆ տուրտուրսուն, քի հիւ պիր լէքէ եախօտ քիրի վէ եախօտ պունարառ էմմալ հիւ պիր շէյի օլմասըն, իլլա քի ազիլ օլսուն վէ լէքէսիդ » : (Կոր. Բ. 13.) « Վէ սիղի քի, պիր վագըրթ կիւնահլարընըդ իլէ էօլմիւշ իտիւնիդ . . . քէնտի զաթընտա տիրիլթտի • պիւլիւն գապահաթլարըմըդ պիլգէ պաղըլատը, վէ քէնտի էմիլլէ պիղիմ տիւշմէն օլմամըզըն էլ եազըմընը պօզտու . . . օնու օրթատան գալտըրըր, վէ խաչըն աղաճընա միւլատը » : Պունտան զիյատէսինէ հաճէթ եօգ տուր :

22Դ. Պունլարտան անլալըլըր քի, Գրիստոսուն լուծֆու կիւնահլարըմըդ եայգար, փաթէր, գալտըրըր, պաղըլար, աֆվ էտէր, տէյիլ քի բրօթէսթանլարըն տէտիլի կիպի, կիւնահլարըմըդ Ալլահ կիւնահ սայմադ, եախօտ գափատըր, եախօտ էօրթէր, քի կէօրիւնմէսին • պու քի Ալլահըն քէլամընա տապան տապանա զըտտ տըր • զիրա Գրիստոսուն լուծֆու, տէյիլ քի սուրէթա եանի պիր կիւնահ քեարըն կիւնահը քէնտիւնէ սայըլմասըն տէյի, կիւնահը պաղըլար, խայըր հաչա • իլլա քի տէրունէն ինսանըն ճանընտան կիւնահը քիւլլիլէն լազվ էտէր, ալֆ էտէր, գալտըրըր, փաթէր, տէյիլ քի Բը-

րիստոս իման, եախօտ Գրիստոսուն իւճրէթլէրի, գանը, ֆազիլէթի, վէ սատագաթը ինսանըն կիւնահարընա պէտէլ սայըլըր. նասըլ քի բրօթէսթանլար տէրլէր:

226. Ազիզ քիթապ կաթողիկէ քիլիսէնին իշպու թալիմաթընը պահա պիւլէրճէ իսպաթլար իլէ պէյան վէ թաստիգ էտէր: (Հոռ. Ե. Ե. 5.) « Պիզէ վէրիլէն ազիզ բուհուն վասէթասըլա Ալլահըն լութ-ֆու եիւրէքլէրիմիգտէ տօլտու »: Վէ (17.) « Լութֆուն վէ պախ-շիւլէրին, վէ սալիհլիյին տօլղունլուղունու ալարագ (սալիհլէրի) էօմ-րիւ իլէ Յիսուս Գրիստոսուն վասէթասըլա վատիշահլըգ սիւրէճէք-լէր »: (Տէր. Գ. 3. Ե. 3. Ե. 3. Ե. 3. Ե. 3. 23.) Յիսուս ճէվապ վէրիպ, օ-նա տէտի. « Էկէր պիր քիմաէ պէնի սէվէրսէ. սէօղիւմիւ թութա-ճագ, վէ փէտէրիմ օնու սէվէճէք, վէ օնա կէլէճէյիզ, վէ օնտա ի-զամէթ էտէճէյիզ »:

Կաթողիկէ քիլիսէ Տրիտէնդեան սինօթու (Նիս. 2. Կոնս. 10.) շէօյլէ եազար. « Հէր քիմ Գրիստոսուն օլ սալիհլիյի վասէթասըլա, ինսահար սայըլ սալիհ օլուր տէրսէ, անաթէմա օլսուն »: Քէզա 11 կանոնտա պէօյլէ եազար:

229. Բրօթէսթանլար պու սալիհլիյէ գարշը Պօղոս առաքեալըն շու սէօղիւնիւ կէթիլիլիլէր: (Փէլ. Գ. 9.) « Գրիստոսուն գազանա-յըմ, վէ օնտա պուլունայըմ, տէյիլ նօնօստան օլան քէնտիմին սա-լիհլիյի իլէ, իլլա Գրիստոսուն իմանընըն սալիհլիյի իլէ. օ քի Ալլա-տան տըր »: Պօղոս առաքեալըն պու սէօղիւ բրօթէսթանլարա պիր տէլիլ օլամագ, չիւնքի Գրիստոսուն թէն ալմասընտան, վէ գան տէօքմէսինտէն նէշաթ էտէն սալիհլիք էկէրչի պիզէ սէպէպ, վէ թէ-մէլ օլմագսա իտի, պիզլէր եալընըգ քէնտի սատագաթըմըգ վասէթա-սըլա սալիհլէնէմէզ իտիք: Էվվէթ Գրիստոսուն սալիհլիյի, պիզիմ սալիհլիլիմիզին պաշըճա սէպէպի վէ թէմէլի տիր: Պիզիմ սալիհլիյի-միզ օնտան նէշաթ էտէր, վէ օնա մէպնի տիր: Պիզիմ սալիհլիյիմի-զէ պաշըճա օլան սէպէպ, էվվէլա միրտութիւն սըրըր տըր. օ քի Տրիտէնդեան սինօթունուն եազտըղը կիպի, իման սըրըր տըր. վէ վաֆթիլիզսիզ սալիհ օլմագ մուհալ գապիլինտէն տիր: Սանիյէն Ալլա-հըն սալիհլիյի տիր. քի պիզի սալիհ էտէր - եանի օնտան ֆիքրիմի-զին բուհի իլէ թալիմ օլարագ, թագէլէնիրիզ, սալիհլէնմէմիզին սէ-պէպի դայէթի եախօտ նիհայէթի (վերջին պատճառ) Ալլահըն վէ Բը-րիստոսուն շէրէֆի, վէ էպէտի էօմիւր տիւր. սէպէպի ֆայիլի (ներ-գործական պատճառ) մէրհամէթ սահիպի Ալլա քէնտիսի տիր, քի մէճճանէն պիզի եայդար, վէ ազիզլէտիր. վէ քէնտի նըշանը իլահի-սիլլէ նըշան էտէր, վէ Ազիզ բուհ իլէ եաղլար: Պիզիմ սալիհլիյի-միզի գազանտըրըճը սէպէպի հագիզիսի Գրիստոսուն սիլասէթլէրի տիրլէր. քի խաշտա վուզու պուլտու, վէ գանընըն էճիր ու իսթի-գագը տըր. սալիհլէնմէմիզի գազանտը. վէ պիզիմ իչին փէտէր Ա-

լահա իյֆայը տէյն , վէ թէտիյէյի հագդ էյլէտի : Իշթէ սալիհիյիմիզին էսպապը լազըմէսի , վէ մուգատտէսէսի պունլար տըր : Եփվէթ հէր քէս Բրիստոսուն պու սալիհիյինի քէնտինէ էսաս իթթիխազ էտէրէք , Բրիստոսուն իմանը վասէթասըյլա քէնտի սալիհիյինի գազանաճադ տըր , Եօզսա Բրիստոսուն Ալլահ օլմասընըն , Եախօտ սալիհ օլմասընըն պանա նէ ֆայտէսի օլապիլիւր իտի . Էկէրչի պէն քէնտիմ տախի տէրունէն սալիհէնմէք Էֆալ ու շէրայիթինի , քէնտի թարաֆըմտան իպրադ ու իճրա էթմէզսէմ : Տէյիլ ֆագաթ շէյթանլար , իւլա ճէհէննէմտէքի քեաֆֆէյի հէլադ օլմուշ ճանլար պիզէ Բրիստոսուն Ալլահանի քէրամէթի օլտուղունու հինի հայաթլարընտա պիլիւր իտիլէր . պու ճիւմլէ քէնտիլէր Բրիստոսուն լութֆունա մուվաֆֆադիյէթ կէօսթէրմէտիքլէրի իչին , շիմտի նարը Էպէտիյէ գուրպան կիթմիշլէր . պունլարա Բրիստոսուն նէ ֆայտէսի վար . անճադ (Մարթ. ԺԱ. 12.) « Արքայութիւն Աստուծոյ . . . Ալլահըն փատիշանլըղընը հէր քէս չէքմէք իսթէր ամմա ճէսուր քիմսէլէր օնու գաբարլար » տէյի Եազըլմըշ օլտուղունու օգուլօրուդ :

225. 2. Իշպու սալիհէնմէյէ ինսան թարաֆընտան տախի հազըրլըզլար իսթէր , վէ պու հազըրլըզլար տէյիլ քի պիզիմ սալիհէնմէմիզի պիզէ գազանտըրըրլար . խանըր , չիւնքի սալիհէնտիքմէք Ալլահըն մէճճանէն պիւր լութֆու քէրէմի տիւր , վէ Եալընըզ Բրիստոսուն Էճիր ու իսթիհագզընա պինայէն Ալլահ քէնտի ազիզ Էտիճի լութֆունու ինսանա պազըշլար , վէ ինսանը կիւնահքեար իքէն , սալիհ էտէր : Լաքին պիզիմ թարաֆըրլըտան պու հազըրլըզլար , վէ շէրայիթ , Եանի տին ամէլի , իւմիտ ամէլի , Ալլահ գօրգուսու , նէտամէթ , մուհապպէթ , վէ Ալլահըն թէնպիհաթընը գափիէն հըֆը էթմէյէ նիլէթ , պունլար Էօյլէ ամէլլէր տիրլէր քի , սալիհէնմէմիզին սէպէպի հագիդէսի տէյիլլէր իսէ տէ , վէ անճադ Եազըլըր սէպէպիլի օլտուղլարընտան , օլ գատար լազըմ տըրլար քի , շարքը մուքլազ կիպի սալիհէնմէք պապինտէ Էլզէմ տիրլէր . վէ օնսուզ սալիհէնմէք օլամազ . պունլարը մուխթասարճա իսթար Էթտիքտէն սօնրա , կէլէլիմ թաստիզինէ :

226. Եզհէիէլ . (ԺԲ. 21.) « Էկէրչի կիւնահքեար պիւթիւն կիւնահլարընտան Էօթրիւ նէտամէթ չէքէրսէ , վէ թէմպիհէրիմի սագլարսա , վէ տօղրու շէրաաթ , վէ սատագաթ էյլէրսէ , Էօմիւր իլէ Եանլար , վէ Էօլմէզ » : Զաքարիա (Ա. 3.) « Պանա տէօնիւն , ասաքիր րապալը տէր , վէ պէն սիզէ տէօնէճէյիմ » : (Դու. ԺԳ. 3.) « Էկէրչի նէտամէթ կէթիրմէզսէնիզ , ճիւմլէնիզ քէզալիք թէլէֆ օլաճադսընըզ » : (Գործ. Բ. 38.) « Նէտամէթ կէթիրին , վէ կիւնահլարըն ալֆիլըլը իչին Յիսուս Բրիստոսուն իսմիյլէ հէր պիրինիզ վաֆթիզ օլսուն » : (Փէլեւ. Բ. 12.) « Տէհշէթլէ վէ թիթըլէրէք քէնտի նէֆսիւնիլին սէլամէթինի գազանըն » :

22Թ. 3. Ստեղծ իման պիր կրեանհրեարը սալիհլէնտիրէմէզ, իւր ինսան թարափընտան էյի ամէլլէր տախի լաղըմ տըր : (Յոս. Բ. 24.) « Ինսան ամէլլէրինտէն, տէյիլ քի պիր եալընըզ իմանտան սալիհլէնիր » : (Ե. 26.) « Իման ամէլլիզ էօյտիւրիւր » : (Հոս. Բ. 13.) « Զիրա նօմոսու սուլանլար Ալլահն ինտինտէ սալիհ տէյիլլէր, անճաղ նօմոսուն իճրասընտա պուլունանլար սալիհլէնէճէ տիրլէր » : (Ա. Կոր. ԺԳ. 1.) « Եկէրչի ատէմլէրին վէ մէլալիքլէրին լիսանլարըլա սէօյլէրսէմ, վէ մուհապպէթիմ օլմաղսա, էօթէն պաղըր, եալսօտ չիկէյէն զիլէ պէնդէրիմ, վէ էկէր փէյղամպլէրլիլմ օլսա վէ հէփ սըրըլարա, վէ հէփ իլիմլէրէ աշնա օլսամ, վէ էկէր թամամ իմանա մալիք օլսամ, շէօյլէ քի տաղլարը եէրինտէն օյնաթսամ, լաքին մուհապպէթիմ օլմաղսա, հիչ պիր շէյ տէյիլիմ . . . » : Տէմէք քի էյի ամէլլէր պալատէ ինթար էթտիյիմիզ վէհճ իւղէրէ, պիր առէմին սալիհլէնմէսինէ լաղըմ տըրլար . եալընըզ Քրիստոսա ինանմասը ինսանը սալիհ էտէմէզ : Անճաղ Քրիստոսուն իմանընը իգրար էթտիրտէն սօնրա, քեաֆփէյի իլհամ օլունմուշ օլան խուսուսաթա ինանըպ իման կէթիրմէլի . վէ հիւմնիւ րատէթին իլէ վէ աղլըն իլէ օնլարը իգրար վէ գապուլ էթմէլի : Պօղոս առաքեալըն (Հոս. Ժ. 9.) « Զիրա էկէրչի աղլըն իլէ րապպ Յիսուսու իգրար էտէրսէն . եիւրէկին իլէ տախի Ալլահ օնու էօլիւլէրտէն տիրիլթտի տէյի ինանըսան, սէլամէթ պուլունսուն, զիրա եիւրէք իլէ սալիհլէյէ իման կէթիրլիւրիւր վէ աղըզ իլէ տէ սէլամէթինիզէ իգրար էտէրսինիզ » : Աբրահամ Ալլահա ինանտը, վէ պու օնա սալիհլիք ատտ օլունտու : Սիւալ էտէրիզ եալընըզ ինանտըղը իլին մի Աբրահամ սալիհլէնտի . իմպըր, ինանտըղընա մուվաֆըզ ասըլ պիր թանէճիք էվաւտընը տախի գուրպան քէսմէյէ նիլէթ գօյտուղու իլին . տէմէք քի, եալընըզ իման պիր քիմէնին սալիհլէնմէսինէ քեաֆի օլմաղ : Իշթէ պունա մէսինի տիր Առաքեալըն սէօղիւ . (Փէլէպ. Բ. 12.) « Գօրգու իլէ վէ թիթիւրէյէրէք նէֆալէրինիլին սէլամէթինէ տէվամ էտին » : (Կոր. Ա. 10.) « Հէր էյիլք ամէլլէրինտէ մահսուլտար, վէ Ալլահն իլմիլէ թէգատտիւմ պուլմուշ » : (Ա. Տէ. Բ. 10. 2. 18.) « Եյի ամէլլէր իլէ իպատէթի գապուլ էթմիլէր կիպի, — էյի ամէլլէր իշէյին, վէ էյի ամէլլէր իլէ պէօյիւմէք » լաղըմ տըր : Թէքրար (19) « Քէնտի նէֆսինիզէ կիւղէլ թէմէլ, խաղինէ թէճէմիւլէ էտէրէք » տէր :

ՊԱՊԱԿ ՍԱԼԻՍ

ԼՈՒԹՖՈՒՆ ՎԱՍԷԹԱՍԸՅԼԱ ԳԱԶԱՆԸԼԱՆ ԻԻՃՐԷԹ ԻԻԶԷՐԻՆԷ

22. Լուծֆ ինսանըն ճանընա աղտըղը անտէ, պու ճան Քրիստոսուն էճիր վէ իսթիգաղընա պինայէն սալիհլէնիր աղիղլէնիր . վէ

պիլ ախէրէ էպէտի էօմրէ վարիս օլուր : Իշպու լուծֆ ինսանն տա-
խիլինտէ տուրմայա իզթիֆա էթմէյէրէք , քէնտի սէմէրէլէրինի տա-
խի օլ ատէմտէ պատէհու իպրազ էթմէյէ պաշար , Էանի սալիլէն-
միշ , վէ ազիզլէնմիշ ատէմ ֆազիլէթ ամէլլէրինի տէ գօլայնա իպ-
րազ ու ինֆազ էթմէյէ պաշար . վէ կիւնտէն կիւնէ էպէտի էօմրէ
շայան ամէլլէրտէ հիւանիւ աշդ , վէ սուհուլէթ իլէ պուլունուր : Պիլ
ֆարզ տէրունինտէ մուհապպէթ , շազլըզ , սէլամէթ , թահամմիւլ ,
սապըր , էյիլք , մահնուպլիէթ , իման փաքլըզ , թէնճէ ամէլլէրտէ
տախի ազիզ վէ թէմիզ տուրմազ : Ձիւնքի իշպու ազիզլէտիճի լուծֆ
պիլ սալիս ատէմտէ էպէտի էօմրիւն թօխումու կիպի ազիզ Կամէլ-
լէրին իպրազընա սէպէպ օլուր . վէ օլ ատէմ կիւնտէն կիւնէ ազիզ-
լիքտէ վէ սալիլիքտէ իզտիյատ քէսպ էտէր , վէ սալիլիք միւքեա-
ֆաթընը վէ էճիրինի արթըրըր վէ զիյատէսիլէ քէնտինի տօնամարը :
Իշթէ ասըլ էճիր վէ իսթիհազ իշպու սալիլիք հալը սէատէթինտէ
իճրա օլունան ազիզ ամէլլէրտէն մէրպուլ վէ իպարէթ տիր , վէ պու-
ամէլլէրէ էճիրի ամէլլէր նամը վէրիլիթ , քի օ տա ազիզլէտիճի լուծֆուր
վէ լուծֆու հալին մէճճանէն պիզլէրէ Ալլահն մէրհամէթիլլէ իթա
օլունմասընտան չըգար վէ գազանտըղըմըզ էճիր Քրիստոսուն էճիրինէ
մէրպուլէն վէ պինայէն օլուր , տէյիլ քի պիզլիմ ամէլլէրիմիզ սատէ
քէնտիլիլինտէն պի հազգըն էճիրէ միւսթահազզ պիր շէյ տիրլէր . վէ
պիր էճիրիմիզ վար իսէ տէ , օ տա հիւրմէքէն , վէ միւնապիպէքէն
տիր . վէ սալիս ատէմ պու սալիլիք հալինտէ տուրարազ Էէվմիյէ
տիկէր լուծֆուր տախի գազանըր , վէ էպէտի էօմրէ շայան սէմէրէ-
լէր հասըլ էտէր : Քրիստոսուն Էվմէլա իսթիհազը օլմազոս , պիզ
օնսուզ հիշ պիր շէյ գազանամայըզ : Ալլահ քէնտի չիշէքլէրինի վէր-
մէզէ արը քէնտինտէն նէ Էաբար : (Տէ . Քէրրուէ Յաշ . շէրհաշ իւ-
620 .) :

ՁԼԱ . Բրօթէսթանլար քիւլլիյէն պունուն մուղալիրինի էօյրէ-
տիրլէր , Էանի լուծֆ տախիլէն վէ տէրունէն ինսանն ճանընա հիշ
պիր իսթիպտալ կէթիլմէզ . ինսանն ճանը Էվմէլինտէն Ագամըն կիւ-
նանը իլէ լէքէտար օլմուշ , վէ պու կիւնահ սալիր քեաֆֆէյի կիւ-
նահլարըն սէր չէշմէսի վէ անասը վէ քէօքիւ օլուպ , վէ Քրիստոսուն
սալիլիլի Քրիստոսուն իմանը վասէթասըլլա ֆիքրիմիզէ կէլիպ , պու
սալիլիք պիզլիմ իլք կիւնահըմըզ վէ իլք կիւնահտան տալլար կիպի
նէշաթ էտէն սալիր հալը հազըր (ներդործական) կիւնահլարըմըզ
պիզէ զահիրէն կիւնահ ատտ էթտիրմէզ . վէ պիզլէրտէ զահիրէն սա-
լիլէնիրիզ : Ամմա ճանըմըզ Էինէ կիւնահ իշինտէ գալըր իմիշ . պէյիս
Էօզ , Էէթէր քի , զահիրէն Ալլահ օլ կիւնահլարըմըզ պիզէ կիւնահ
սայամարն , Էախօտ տահա տօղրուսու , օլ կիւնահլարըն ճէզասը գա-
հիրէն աֆվ օլուն : Պու սուրէթտէ բրօթէսթանլարըն իթիգաթընա
կէօրէ , լուծֆ ինսանն ճանընա տախիլէն հիշ պիր թէպէտտիւլաթ

կէթիրմէզ . նէ տէ լուծֆ ինսանը կիւնան հալինտէն , եանի եարա-
լանմը հալինտէն դուրթարըր : Պիր սէօզ իլէ տէյէլիմ ինսանըն ճանը
սկզբնական կիւնան իլէ պիր զէհիրլէնմիշ չէշմէյէ պէնզէր . իշպու-
չէշմէտէն հէր նէ գատար սու ազսա , էյի սու օլամազ , վէ էյի սու
տա ծնա գաթըլսա օտա զէհիրլէնիր . պու կիպի ինսանըն ճանը հէր
նէ քի իշլէրսէ , խայր վէ շէր , մատամ սկզբնական կիւնան ինսան-
տա պագի տիր . նասըլ քի պու կիւնան ինսան սալիհլէնմէտէն քէն-
տի էֆալինի (ներգործական) ամէլ կիւնանլարը իլէ , թէմտիա , ու
իպրազ էտէրիտի իսէ . քէզա սալիհլէնտիքտէն սօնրա ամէլ կիւնան-
լարը իլէ , վէ էնվայի թիւրիւ շէհվէթ ու թէն հարաքէթիլէ քէնտի
քէնտինի իպրազ էտէր . պունուն իշին ինսանըն էթտիյի ամէլլէր
հէվիսի շէր , վէ կիւնանլը շէլլէր ատտ օլունուրլար : Իշթէ պու պապ-
տէ օլան Լուծէրին սէօզլէրի « Եկէրչի Ալլահն շէրիաթը իլէ պա-
գըլըրսա , սատըզ ատէմին հէր ամէլի իքրան օլունուր վէ մահու չափ
կիւնան տըր » : (Գիւրդ առաջարկութեանց Հոդ. Բ. առ Բերքուէ. 308. Հոդ. 2.)
Թըպզը պունուն կիպի Մեկանկիթօն եազար . « Պիզ քէնտի ամէլ-
լէրիմիզ սատէ իման վասէթասըլլա սալիհլէնիր տէյի , էօյրէթտիք .
սայիր հէր պիր թէշէպպիւսաթըմիզ կիւնանտան մատա հիշ պիր շէյ
օլամազ » . (Անդ .) տէֆա ինսանըն էյի ամէլլէրինին էպէտի էօմրիւ
գաղանմայա հիշ պիր գուտրէթի եօզ տուր տէրլէր : Տէֆա Ալլահն
թէնպիհլէրինի թութմայա ինսան պու հալինտէ միւզթէտիր տէյիլ : Վէ
պու թէնպիհլէրին մուհաֆազասը ինսաննա նա միւմբիւն տիր . մա-
տամ սկզբնական կիւնան ինսանտա պագի տիր , վէ եէվմիյէ շէհվէթ
վէ ֆէնա հարաքէթ իլէ վէ ֆէնա ֆիքիր իլէ ասարընը , պիր աղա-
ճըն քէօքիւ տալլար փէյտան էթտիյի միսիլի իպրազ էտէրսէ , ինսան
կիւնանըզ հիշ պիր վազըթ տուրամազ » :

27Բ . Իշթէ պու սէպէպէ մէպնի տիր քի , բրօթէսթան իթիգա-
թընճա , էճիր վէ իսթիհզազ պիր ատէմտէ հիշ պիր կէօնէ օլամազ .
պիր սատէ Գրիստոսուն էճիր ու իսթիհզազընա կիւլէնմէլի . եօզ իս
սէ , ինսան իսթիգապար կէթիրիլ , վէ Գրիստոսուն խաչտա գաղանտը-
ղը իսթիհզազը պօշա չըգարմըլ օլուր : Մուսխարէն քէնտի սէլա-
մէթլէրի պապընտա քէսպ էթտիքլէրի էնիլէթը քէնամիլէ , պու իս-
թիհզազա մէպնի տիր , եանի Գրիստոսուն իմանը վասէթասըլլա Գը-
րիստոսուն էճիր ու իսթիհզազը պիզլէրէ քէնաֆի տիր . վէ պիզլիմ
թարաֆտան հիշ պիր էյլիք նէտէ էճիր ու իսթիհզազ օլամազ . վէ
օլմազսա տա պիր պէյիս եօզ : Պու պապտէ Գրիստոս բրօթէսթան-
լարըն սէլամէթինէ , ծնարտան հիշ պիր էյլիք մէմուլ էթմէյէրէք ,
իմզա վէրմիշ վէ միւթանիւտ օլմուշ տէմէլի :

27Գ . Շուրասընը տա էճիր վէ իսթիհզազ պահսընտա իսթար է-
տէրիզ . քի Աստուածաբանլար պէյնինտէ պի հազգըն եճիր վէ հիւր-
մէքէն եա րալէքէն եճիր . սալիհլէնմիշլէրին ֆազիլէթ ամէլլէրինէ

եազըչըր մը, եազըչմազ մը, եախօտ հանկըսը եազըչըր . պու Աստուածաբանլար պէյնիւտէ , վէ քիլիսէ ինտինտէ ազատ վէ սէրպէսթ պիր թէզէքքիւր տիր : Վաղաա Ալլահըն իշպու սալիհլէրին ամէլէ-րինէ վէրալիյի հիւրմէքէն էճիր Ալլահըն ազամէթինէ տահա զիյատէ եազըչըր . տէյիլ պի հազգքն էճիր : Լաքին պու էճիր իսթէր պիհազ-գըն էճիր օլտուն , իսթէր հիւրմէթէն հէփսի Գրիստոսուն էճիր ու իսթիհազընա սինայէն օլտուղունտան , եինէ քէրամէթ վէ լութֆ Ալլահտան տըր . ինսանտա տա մուվաֆֆազիյէթ , վէ շուրութու լա-զըմէ էլզէմ տիր . զիրա « Հաւատարիմ է Աստուած ի բանս իւր » . նասըլ քի պալատէ թահրիր օլունտու : Պօղոս առաքեալ եաղար :

297. Ալլահ սալիհլէրին ամէլէրինէ տէկէրինտէն զիյատէ էճիր վէրէպիւր , վէ վէրիր . քէզա կիւնահքեարլարըն խապաաթընա ճէ-զա : Վէ պուենուն մուղայիրինի կաթողիկէ քիլիսէ Պայօսուն ԺԴ . սէօղիւնիւ ճէրհ էտէրէք , դատապարտել վէ ըտտ էթտի :

Սալիհլէրին պիւթիւն ամէլէրի էպէտի Էօմիւրիւ . դազանմայա շա-յան իտուկի , տին պապը տէյիլ տիր : Նէ տէ սալիհ ասէմին մուհապ-պէթ ամէլինտէն մատա , հանկը խոսուսու ամէլի էպէտի էնթիշամը դազանմայա շայան տըր . տին ամէլի մի ումիտ ամէլի մի , սայիր մէշ-րէպճէ էյի ամէլէր մի , զիրա Տրիտէնդեան սինօթու պու պապտէ տախի պիր գարարը գաթի վէրմէմիշ տիր : Պէլլարմինոս , պու ամէլ-էր միւնֆէրիտէն վէ մախսուսէն ալընարազ , էպէտի Էօմիւր մու-հապպէթտէն նէշաթ էթմէտիքտէն սօնրա դազանմաղլար տէր : (Յաղ . աբդաբաբաբա . քիթ . Դ . Գլ . ԺԵ .) :

298. Պիլախէրէ սալիհ ասէմ ' շուենուն պուենուն իլին եախօտ շու սալիհ իլին , շու կիւնահքեար իլին էճիր դազանմալիլիր մի , գա-զանմազ մը . եախօտ կիւնահքեարըն կիւնահտան տէօնմէսի խոսու-սունու , եախօտ սայիր լութֆլարը օնլար իլին դազանմալիլիր մի : Պունլար իլին եէվմիյէ էֆրատը նաստան Ալլահ տուալար սունու-լուր : Վէ քիլիսէ հէր քէսի քէնտի հիւմնիւ ըէյինտէ ազատ պըրազ-մըշ տըր , վէ պու խոսուստա հէնուղ պիր գարարը գաթի վէրմէտի-յինտէն պաշգա , եէվմիյէ պու տուալարը քէնտիսի տէ իճրա էտէր : Լաքին էճիր ու իսթիհազըն օլտուղու խոսուսա տին պապը տըր :

299. Պունլարը պէօլէ իսթար էթտիքտէն սօնրա կէլէլիմ սա-լիհլէրին էճիր ու իսթիհազընըն օլուպ օլմատըղընը թաստիզ վէ պէ-յան էթմէյէ : Սալիհլէրին լութուֆ սայէսինտէ իճրա էթտիքլէրի էյի ամէլէր սահիհէն էպէտի ինթիշամը . վէ օնուն արթմասընը դազա-նապիլիլէր :

Իշպու տին պապը օլան մատտէյի կաթողիկէ քիլիսէ շէօլէ թաստիզ վէ թարիֆ էտէր . (Տրիտէնդէն Նիս . 2 . Կան . 19 .) « Սալիհ քիմսէլէր , վէլէվ էյի ամէլէր իլէմիշ վէ Ալլահըն թէնպիհաթընը թութմուշ , վէ Էօմիւրլէրինին նիհայէթինէ դատար տէվլամ էթմիշ օլտունլար , Ալլահ-

ճա իշխենմիշ օլան քէնտի ամէլէրի իշին , Ալլահտան քէնտի մէրհա-
մէթի իշին , վէ ցիսուս Գրիստասուն էճիր , ու իսթիհգազը իշին , է-
պէտի միւքեաֆաթը պէքլէմէք , վէ իւմիտ էթմէք ճայիզ տէյիլ տիր ,
տէյի հէր քիմ տէրսէ , քիլիսէտէն իլսրաճ օլուն , անաթէմա եղիցի » :

27. Ե. Ալլահըն Ազիզ քէլամը աշըգտան պու սալիհլիյի թաստիզ
էտէր : Գրիստոս էֆէնտիմիզ առաքեալլարա (Մարթ. Ե. 12.) « Զիրա
տիղին իւճրէթինիզ փէք չօգ տուր » տէյօր : Վէ (Բ. Տէ. Գ. 7.) « Է-
յի ճէնկ էթտիմ . եօլու թէքմիլ էթտիմ . իմանը սագլատում . պէնիմ
իշին արթըզ սալիլիք թաճը սագլանմիշ տըր . ծնու քի պանա բապպ
սատըզ հաքիմ օլ կիւնտէ վէրէճէք տիր . վէ եալընըզ պանա տէյիլ ,
իլլա հէփ ծնուն զուհուրինի (յայտնութիւն նորա) սէվէնլէրէ տախի » :
(Ա. Կըն. Թ. 24.) « Պիւմէզմիսինիզ քի մէյտանտա դօշանլարըն հէփ-
սի դօշար . ամմա իֆթիիար նըշանընը սատէ պիրի ալըր . քէզալիք
սիզլէր դօշուն քի եէթիշէսինիզ » : (17) « Զիրա էկէր պունու բա-
տէթիմ իլէ էտէրսէմ իւճրէթիմ օլուր » : Եանի Աւետարանը վազ
էտէրսէմ : (Մարթ. Ժ. 41.) « Փէյղամպէր առը իլէ փէյղամպէր դա-
պուլ էտէն . փէյղամպէր իւճրէթի ալաճագ , վէ սալիհ իսմիլլէ սալի-
հի դապուլ էտէն . սալիհ իւճրէթի ալաճագ » : (Մարթ. Թ. 40. Դաւի.
Զ. 23. 35. Ժ. 7. Ա. Կըն. Գ. 8. 15. Եբբ. Ժ. 35. Եւն.) Հաթթա պու
տահիլիք , հէր քէսին շէրիաթլանտըղընտա Գրիստոս էֆէնտիմիզին
սալիհլէրէ վէ միւնաֆըզլարա լայըլը միւքեաֆաթ վէ միւճաղաթ
վէրիլէճէյինտէն իսթիտալ օլուր : (Բ. Կըն. Ե. 10.) « Զիրա հէփի-
միզէ Գրիստոսուն տիվանընա չըգմագ կէրէք տիր , քի հէր քէս էվ-
վէլինտէն քէնտի թէնիլլէ կէրէք էյի , կէրէք քէօթիւ իշլէտիլինի ալ-
զըն » : (Ա. Կըն. Գ. 8. Ժ. 41.) « Վէ կիւնէշին շէրէֆի պաշգա ,
մահիթապըն շէրէֆի պաշգա , ելլտըղլարըն շէրէֆի պաշգա տըր . զի-
րա ելլտըզ ելլտըզտան շէրէֆտէ ֆէրզլի տիր » :

27. Ը. Իշպու պի հագզըն էճիր , վէ իսթիհգազը դազանմանըն
ֆայիլի թարաֆընտան , չարթը էվվէլիսի պիր սալիհ սաղ օլմագ կէ-
րէք վէ անճագ սաղլըղընտա էճիր դազանըր : Սանիյէն մութլագ սա-
լիլիք , վէ լութուֆ հալինտէ պուլունմալը քի , պիր սալիհ էճիր դա-
զանապլլսին : (Յովհ. Թ. 4.) « Օլ կիճէ կէլիր ծնտա քի , հիշ պիր
քիմսէ իշլէյէմէզ » . Եանի էյի ամէլի : (Գաղ. Զ. 10.) « Պունտան պէօյ-
լէ նիճէ քի վագթըմըզ վար , էյի ամէլլէր իշլէյէլիմ » : (Յովհ. Ժ. Ե.
4.) « Պէնտէ տուրուն , վէ պէն սիզտէ . . . » : (Ա. Կըն. Ժ. Գ. 3.)
« Վէ էկէրչի հէր նէյիմ վար իսէ , ֆուգարէլէրէ եէտիրիքսէմ , վէ
մուհապպէթիմ օլմաղսա հիշ պիր ֆայիտէմ Կօզ տուր » :

27. Թ. Սանիյէն էճիր , վէ իսթիհգազ դազանմագ իշին իճրա օ-
լունաճագ ամէլ թարաֆընտան տախի , չըրութու մութլագը վար
տըր . Եանի պիր առէմ իշլէտիլի ամէլտէ ազատ օլմալը , վէ իշլէտի-
յի ամէլ . քէզա ազատ ամէլ օլմալը , Եանի մէճպուրիյէթ թահթըն-

տա պիր ամէլ օլմամալը . մէսէլա փէրհիզ թուրթաճազսն տէյի պիր ատէմի պիր օտայա գաբատըպ , հափիս էթմէմէլի քի օ սէրպէսթ ի- քէն , եէմէտիյի հալտէ , սահիհէն փէրհիզ թուրթաճազ օլսուն : Իքինճի լազըմ տըր քի իշլէնէն ամէլ էյի օլսուն , ֆէնա օլմասն , օտա հէր վէհն իլէ էյի օլմալը , զիրա պիր ամէլ հէր վէհն իլէ էյի օլսուսա , (պարագայիւքն հանդերձ) էյի ամէլ օլուր . ամա քէօթիւ ամէլ պիր ճիհէթտէն էօթրիւ քէօթիւ օլուր : Իւշիւնճիւ լազըմ տըր քի , իշլէ- նէն էյի ամէլ գերբնական օլսուն , եանի օլ ամէլին կէրէք ասլը , վէ կէրէք մագսատը էյի օլմալը : Պունու տա Բելափեանլարա գարշը սէօյ- լէրիզ . զիրա օնլար թապիի ամէլ իլէ էպէտի էհթիշամը գաղանապի- լիւրիզ , տէր իտիլէր . վէ պէօյլէ Գրիստոսուն լուծֆունու չիւրիւտիւր իտիլէր , Լաքին ֆէվգէլատէ պիր ամէլ , անճագ էվվէլ սէպէպինտէն նէշաթ էտէր . պու սէպէպտէ հալը հազըր լուծֆու տուր : Վէ գերբ- նական մագստինտէն նէշաթ էտէր , օ քի սօն սէպէպ , եախօտ վէ- սիլէ տիր . (վախճանական պատճառ) . եանի պիր ամէլ Ալլահա խի- թապէն օլմալը , օ քի ֆէվգէլատէ հալին սահիպի մութլազը տըր : « Գերբնական շնորհք միայն ստանայ զգերբնական փառս , եւ զվախ- ճան » մէշհուր իսթիլլահա մէպին :

Պ . Պալատէ էճիրի գաղանան էսպապ ու շուրութա Յակովբո- սուն (Ա. 12.) « Մութլու օլ քիմսէյէ քի , թէճրիւպէ օլունուր . զի- րա թէճրիւպէ օլունարագ Ալլահն քէնտիսինի սէվէնլէրէ վատ պու- յուրտուղու էօմիւր թաճընը ալաճագ » սէօղիւնէ մէպին , Ալլահ մու- հապպէթինի տախի պազը Աստուածաբանլար , Ս. Թովմաս . (1. 2. Վէճ. 114. Յօդ. 4.) իլէ իլափէ վէ իտտա էտէրլէր : « Էպէտիլիք էօ- միւր տէր . Ս. Թովմաս , եարատըլմըշ թապիաթն տէրէճէսինտէն իւթիւն պիր էյիլիք տիր . զիրա թապիաթն իւթինտէն վէ արգիւ- սիւնտէն տախի իւթիւն տիր . Պօղոս առաքեալն (Ա. Կորն. Բ. 9.) տէտիյի կիպի « կէօղիւն կէօրմէտիյի վէ գուլաղլարն իշիթմէտիյի , վէ ինսան գալպինտէն կէշմէտիյի շէյի Ալլահ քէնտիսինի սէվէնլէրէ հա- ղըրլատը » : Պունուն իշին տիր քի , հիշ պիր եարատըլմըշ թապիաթ էպէտի էօմրիւ գաղանաճագ ամէլին սէպէպի քեաֆիսի օլամագ . principiecon sufficiens էկէր քի ֆէվգէլատէ պիր պախշիշ իլափէ օլմագսա , օ քի լուծֆ թէսմիյէ օլունուր :

ՊԱ . Մուախիսարէն պիր ամէլին էճիր ու իսթիհգագա շայան օլ- մաը իշին Ալլահն տախի վատի ալիսի էլզէմ տիր : (Եֆ. 2. 12.) Ի- ման իլէ , վէ թահամիւլ իլէ , Ալլահն վատլարընա մէրասխօր օլա- ճագլար » սալիլէր : (Ժ. 36.) « Սապրա միւհթաճընը , քի Ալլա- հն րատէթինի իճրա էտիպ , վատէ մուվաֆֆագ օլապընը » :

ՊԲ . Էճիր ու իսթիհգագըն մաղհարընա (առարկայա) կէլինճէ , էճիրին իքի մաղհարը վար . լուծֆ վէ էհթիշամ , պու էհթիշամը վէ զամիլէսհնի եախօտ արթմասընը սալիհ ատէմ պի հաղդէն էճիր գա-

զանան քէնտի ամէլէրի վասէթասըլա քէնտիսինէ մաղհար աստ է-
տէր : Լուծֆա կէլինճէ , հալը հազըր լուծֆու էճիրէ հիշ պիր կէօ-
նէ մաղհար օլամազ . պու խուսուս եօզարըտա եազտըղըմըղտան տա-
հա զիյատէ պէլի օլուր , օրատա Բելակեան , վէ նիմ Բելակեանլա-
րա գարչը քեաֆի տէրէճէտէ թէֆսիր օլունտու : (ԶԾԲ .) :

ՊԳ . Ազիզլէտիճի լուծֆ քէզալիք պի հազըրն օլան էճիր թահ-
թընա կիրմէզ : Պօղոս առաքեալըն (Հոմ. Գ. 24 .) սէօզլունէ մէպ-
նի « Պիզ օնուն լուծֆու վասէթասըլա մէճճանէն սալիհլէնմիշիզ » .
լաքին ազիզլէտիճի լուծֆուն զամմընը եանի արթմասընը պի հազ-
զըն սալիհ ատէմ գազանապիրի : (Տե՛ Ծիւրէնդէան Զիւր . Զ . Կա՛ .
ԼԲ .) Տէմէք , քի սալիհ ատէմ , սալիհլէնմէսի ճիհէթիլէ , հալը հա-
զըր լուծֆլարընը գազանմայա հազըր օլուր . զիրա էյի ամէլէնըն
իճրասը իչին , պու հալի հազըր լուծուֆլարը մուծլազ լազըմ տըր-
լար : Իշթէ ազիզլէտիճի լուծֆուն զամմը իզտիյատը պուշլարտան
ասըլըր , վէ պու լուծուֆլարա լուզումի վար :

ՊԴ . Եագըշըր հճիրին վէ իսթիհգազըն ասընա պազըլըրտա ,
առըլ էճիր սայըլամազ . անճազ , բայէթէն հիւրմէթէն պախշիշ թէս-
միյէ օլունտա սէզա տըր : Լաքին սալիհլէր պի հազըրն էճիր ու իս-
թիհգազը քէնտի նէֆսլէրի իչին , նէ սուրէթլէ գազանտըղլարընը
սէօլէտիք , պիր տէ տիկէրլէրի իչին սալիհլէր տուա էտէրսէլէր , եա-
խօտ էֆալը ֆէզաիլէ իճրա էտէրսէլէր , պի հազըրն օլուն եախօտ
եազըշըր տէրէճէտէ օլուն էճիր ու իսթիհգազ գազանապիրլէրէք
մի , գազանմազլար մը : Տէրիզ , քի պի հազըրն էճիր վէ իսթիհգազ
եախօտ իլք լուծֆու սայիրլէրի իչին գազանմասը անճազ Գրիտոս
էֆէնտիմիզէ խաս վէ մախսուս տուր . օքի սահիհն գան տէօքիւպ
պիզիմ կիւնաշլարըմըղըն տէյն թահվիլէրինի խաչա մըլալատը եըրթ-
տը վէ քիլիսէյի լուծֆու իլէ թէմիզլէտի , վէ լէքէսիզ քէնտի հու-
ղուրունա սիքտի : Լաքին սայիր ազիզլէր վէ սալիհլէր իշպու պի
հազըրն հճիրի , վէ լուծֆու էվլէլիյի սայիրլէրի իչին գազանմազ-
սալարտա , եագըշըր հճիրի վէ իսթիհգազը , Ալլահն միւրատ էթ-
մէսի , վէ ինայէթիլէ գազանապիրլէրէր . (Յոմ. Ե . 16 .) « Պիր
պիրինիզ իչին տուա էտին քի սէլամէթ պուլասընը » : Վէ տահա
պունուն կիպի Աւետարանտա չօգ մահէլ վար տըր :

ՕՆ ՏՕԳՈՒԶՈՒՆՃՈՒ ՖԱՍԸԼ

ՄԵԼԱՅԻՔԼԵՐ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՊԵ . « Նէր շէյ օնուն իլէ օլտու , վէ օնսուզ հիչ պիր շէյ օլմատը » . (Յ.Վ. Ս.) եազտըղընա մէսին , մէլայիքլէրին եարատըլմատը Ալլահն խարիճի ամէլլէրինին , եանի իտարէյի էվլէլիսինին վէ էգէլիսինին հիքմէթլիւ էսէրի միւթէհայիրէսի թէսմիյէ օլսա սէղա տըր : Ալլահ ումում տիւնեայը իւչ նէվ զաթտէն խալզ վէ թէրքիպ էլլէտի , պիրինճիսի , սատէ բուհտան իպարէթ օլան զէվաթը եարաթտը . քի մէլայիքլէր եա (հրեշտակ) թէսմիյէ օլուրլար : Իքինճիսի սատէ մատտէտէն , եանի բուհու օլմայան զաթտէն , մէսէլա թօփրազ , սու , հավա : Իւչիւնճիւսիւ , հէմ բուհտան , հէմ մատտէտէն միւրէքքէպ օլան զաթը . եանի ինսանը , վէ ճէմի հայվանաթը եարաթտը :

ՊԶ . Պիղլա սատէտիմիզ պուրատա մէքքիւր պիրինճի զաթըն իւզէրինէ պահա էթմէք տիր . եանի մէլայիքլէրին իւզէրինէ : Մէլայիքլիսի (հրեշտակ) խապէր կէթիրիճի տէմէք օլուպ մէհմուրիյէթտէն ալընմըչ պիր իսիմ տիր . մէլայիքլին թապիաթը սատէ բուհ տուր , փուլթիէրէսթլէր մէլայիքլէրի պազը բուհլար (ոգիք) , պազը ճինլէր , ֆէնա բուհլար , պազը քիւչիւք Ալլահլար թէսմիյէ էտէր իտիւլէր . վէ պազը տա նասըլ քի կիկերոն , Շիպիօնուն իւեհասընտա , քիւչիւք Ալլահլար , պէօյիւք Ալլահլար , ելլաղլարըն իսմիլլէ , մէլայիքլէրի թէսմիյէ էտէրիտիլէր : Վէ էվայիտէ քիմիսի հրեշտակլարըն թէնի վար , քիմիսի հրեշտակլար պիր եէր գաբատըրլար . . . տէրիտիլէր : Պիզ պու կիպի , վէ պիր թազըմ պի լուղում միւճատէլլէլլի պէր թարաֆ էտէրէք , անճազ կաթողիկէ քիլիսէնին տին պապը օլան թալիմաթընըն , վէ ազայիտինին թաստիղինէ կէչէրիզ :

Իմտի էվլէլա մէլայիքլէրին օլտուղունու , վէ թապիաթլարընը : Սանիյէն , խասիյէթլէրինի : Սալիսէն վաղիֆէլլէրինի : Բանիէն լուլթիւլարընը , վէ իլլէրինտէն պաղըլարընըն եալստ պիր գըսմըն պուլունտուղու լուլթի հալինտէն վէ տէրէճէսինտէն տիւշմէլլէրինի : Խալմիսէն մէլայիքլէրին ինսանլար իլէ սույի , վէ հիւսնիւ միւլազաթլաւընը , եանի ինսանա շէյթանլարըն էթտիքլէրի ֆէնալըղլարը , վէ մէլայիքլէրտէն ինսան իլէ ճէրեան էտէն հիւսնիւ միւլազաթ վէ շէֆաաթլարընը : Սատիսէն մէլայիքլէրին շէֆաաթլարընը , վէ ինսանլարըն մէլայիքլէրէ օլան տուա , վէ իպատէթի , վէ թասմիրլէրինէ րայէթի : Սապիյէն , մէլայիքլէրին ալէլ ումում թասմիրլէրինէ պիզէրտէն իպ-

րազ օլունան իսպատէթին ճայիզ օլմասը իւզէրինէ , պունլարըն հէ-
փիսինի պիրէր պիրէր եազաճաղըզ :

ՊԱՊԸ ԵՎՎԵԼ

ՄԵԼԱՅԻՔԼԵՐ ՎԱՐ , ՎԷ ԹԱՊԻԱԹԼԱՐԸ ՍԱՏԷ ԲՈՒՀ ՏՈՒՐ

ՊԷ . Պու սահիհլիյի Սադուկեցիլէրէ դարչը , քի (Գարժ . ԻԳ . 8 .)
հրեշտակ , վէ էօլիւլէրին տիրիւմէսինի ինքեար էտէր իտիլէր պէօյլէ
պէյան էտէրիզ : (Դարժեւ Է . 9 .) « Կէօրիւրիւտիւմ քիւրսիւլէր աթըւ-
մըշտը , վէ միւսին օլան , (Ալլահ) էսպապլարը պէյազ դար կիպի
օթուրուր իտի , վէ պաշընըն սաչլարը թէմիզ եիւն կիպի , թախթը
աթէշին ալէվֆի կիպի , չարխլարը աթէշ իլէ թութուլուշ . . . պին-
լէրճէ պինլէր օնա խըզմէթ էտէր իտիլէր . վէ օն պինլէրին օն պին-
լէրի (բիւրք բիւրուց) հուզուրունտա տուրուտուլար , տիվան գու-
րուլտու , վէ տէֆթէրլէր աչըլար » : (Յայ . Ե . 11 .) թըպզը Դանիէ-
լին տէտիյի կիպի տէ Յովհաննէս կէօրտիւ : (Եբ . Ա . 4 .) « Քրիստոս
օլ դատար մէլայիքլէրտէն տահա իւսթիւն օլտու , նէ դատար օնլար-
տան տահա էյի իսիմ դազանտը իսէ , զիրա հրեշտակլարըն հանկըսը-
նա պէնիմ էվլատըմսըն վէ պու կիւն պէն սէնի տօղուրտուլմ , տէ-
տի : Օնա Ալլահըն մէլայիքլէրի սէճտէ գըլաճազ տըրլար . ամմա հը-
րեշտակլարտա սէօյլէր քիմ քէնտի մէլայիքլէրինի բուհտան , վէ
խըսմէթճիլէրինի աթէշ ալէֆինտէն էթտի » : Պու սէօյլէր հէմ հը-
րեշտակլարըն Ալլահտան եարատըլտըլընը , հէմ սաաէ բուհտան , վէ
ալէֆ կիպի փարլատըզլարընը պէյան էտէր . օնու քի Դաւիթ մար-
գարէ . (ՃԳ . 4 .) Սաղմոստա զաթէն սէօյլէմիշ իտի , վէ (Ման . ԺԶ .)
հրեշտակ Ազարը գօճասընըն խանէսինէ տէօնսիւն տէյի նասիհաթ վէ-
րիր : Վէ (ԺԹ . 1 .) Սոդոմ գոմոր քէյֆիլէթինտէ Ղուլտու օլ մէք-
րուհ շէհրին ատէմլէրլինտէն գուրթարան մէլայիքլէր տիր : Վէ (Ման .
ԻԳ . 7 .) « Կէօյլէրին սահիպի Ալլահ քէնտի մէլայիքլէրինի սէնին էօ-
նիւնտէն իրսալ էտէր » : (Ղ . Է . Ա .) մէլէք Մարիամ Աստուածածի-
նէ միւժտէ վէրիր . « Ողջոյն քեզ Մարիամ եւն » : (Մար . Ա . 20 .)
Յովսէփէ հրեշտակ կէօրիւնիւր , Մըսըր տիյարընա դաչմասըն իխթար
էտէր , վէ թէքրար Հերովդէսին էօլտիւլիւնիւ Մըսըրտա Յովսէփէ խա-
պէր վէրիր : (Դ . 11 .) մէլայիքլէր Քրիստոսա խըզմէթ էտէրլէր : (ԻԶ .
Յ3 .) Քրիստոս էֆէնտիմիզ Առաքեալլարընա կէօյտէն օն իքի թա-
պուր մէլայիք էնտիրէմէմ մի պէնի մուհաֆազա էթմէք իլին , տէյի
սէօյլէր . հրեշտակլար եիւզլէրի կիւնէշ կիպի փարլայարազ Քրիստո-
սուն Ազիզ մէդարընըն պաշընա կէլիրլէր , վէ գարըլարա , տիրիյի ,
էօլիւլէր արասընտա նէ արայօրսոունուզ , տիրիլտի տէյի միւժտէլէր-

լէր : Պունլար կիպի սայիր չօգ մահէլլէրտէ հրեշտակլարըն վար օլ-
տուղունու հէմ թէնսիզ , վէ զիյրուէ օլտուղլարընը ազիզ քիթապ .
(Եփէ. Զ. 12. Ղու. Զ. 18. ԺԱ. 26. Հուլ. Ը. 16. Ա. Կոր. Բ. 11.)
միւսէրրահէն եազար : Տէմէք քի մէլայիքլէր սատէ բուհ տուրլար .
պու կիպի վէ կաթողիկէ եկեղեցի Լաթերան . Դ. սինօթունտա գա-
րար գըլտը . եանի , Ալլահ կէօրիւնիւր վէ կէօրիւնմէզ զաթլէրի , հը-
րեշտակլարը վէ տիւնեա իլէ զիյրուհլարըն հէփիսինի եարաթտը : Պու
սահիւլիկի համտ օլտուէ քի , բրօթէսթանլար ինքեար էթմէզլէր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՄԵԼԱՅԻՔԼԵՐԻՆ ԽԱՍՍԻՑԵԹԼԵՐԻ

ՊԸ . Էփէլա մէլայիքլէրին բուհու էօլմէզ (անմահ) տիր , չիւնա
քի բուհ տուր , վէ պունուէն իչին տիր քի , մէլայիքլէր էօլմէզ , վէ
թէքմիլ զաթ թէսմիյէ օլուրլար : Պիզիմ բուհոււմուզ հաթտը զաթըն
տա թէքմիլ իսէ տէ , լաքին մագսէտինէ եախօտ վազիֆէսինէ պագա-
րազ , ինսանըն թէնիլլէ պիրլէչէն պիր ճինս բուհ օլտուղունտան
թէքմիլ տէնէմէզ , ամմա մէլայիքլէրին էօլլէ պիր մագսէտի մախսու-
տու օլմատըղընտան , մէլայիք հատտի զաթընտա թէքմիլ զաթ վէ էօլ-
մէզ պիր զաթ թէսմիյէ օլունուր :

ՊԹ . Ֆագաթ էօլմէզ լուղէթինին իքի մանասը վար տըր . սաըլ
վէ սահիհ էօլմէզլիք Ալլահա եազըչըր , զիրա վարըղընը , վէ քէնտի
զաթընը տիկէրինտէն ալմամըչ . տէմէք քի , էօլմէզլիք էպէտի օլան
զաթէ լաըգը իլէ եազըչըր . օ քի պիր Ալլահ տըր , Սանիյէն մէլայիք-
լէրէ , վէ ինսանըն ճանընա տախի էօլմէզ տէրիզ , պու էօլմէզլիք էվ-
վէլքի մանաստէ , եանի զաթը մութլագ վէ լազըմ օլան Ալլահա սա-
տէ եազըչըր : Մէլայիքլէր , քի հիչտէն Ալլահըն գատիր դուվէթիյ-
լէ եարատըլտըլար , պիր վագըթ վար տըր քի , Եօղ իտիլէր , տէմէք
քի օլտուղլարը վագըթա պիտայիք իսմինի վէրիրիզ . վէ մատամ քի
պիտայէթլէրի օլտու , տէմէք քի սօնլարընըն տա օլմասընըն ինթի-
մալի վար տըր . վէ սօնու օլմատըղընըն սէպէպի եալընըզ Ալլահըն
միւրատը վէ լութֆու ալլաի տիր քի , էօլլէ խասթիլէթլէր ծնլարա
վէրիլլէ քի , էպէտի գալսընլար . պու տա Ալլահըն մէրհամէթինէ եա-
զըչըր պիր ինսան տըր . իշթէ պունուէն իչին տիր քի , մէլայիքլէրէ
էօլմէզ տէրիզ : Թըպգը ինսանլարըն ճանլարը հազգընտա տախի պու
սէպէպլէրի կէթիրիրիզ . չիւնքի Ալլահըն ազիզ քիթապը պունու
պէօլլէ թատտիգ էտէր : (Մարի. Գ. 29.) « Ազիզ բուհա քիւֆիւր է-
տէն էպէտի ալֆըրզ պուլամագ . իլա էպէտի կիւնահա պօրճու գա-
լաճագ » : (Յուլ. Զ. 59.) « Էպէտի եաշայաճագ » : (Հուլ. Զ. 22.)

« Սալիկներն սօնու էպէտի էօմիւր տիր , զիրա կիւնահըն իւճրէթի էօլիւմ տիր . (եանի Ալլահըն տիվանընտան մահրում օլմագ տըր) . ամմա Ալլահըն լութֆու Յիսուս Բրիստոս իլէ էպէտիյէտէք » տիր : (Մատթ. Ժ. 22.) « Թահամիւլ էտէն քիմսէ էպէտի եաշայաճագ » : Վէ պուշլար կիպի պինէրճէ շէհատէթ վար . համտ օլսուս քի վագթիմիզտէ պու սահիհիլի տինսիզլէրտէն մաատա քիմսէ ինքեար էթմէզ . շէմտէ Ալլահըն ատալէթ վէ մէրհամէթինէ գարշը օլուր . զիրա ազիզլէր պու տիւնեատա էզիյէթ շէքմիշ օլուպ , էօլտիւքտէն սօնրա էպէտի միւքեաֆաթընտան տա մահրում գալըր : Սանիյէն սալիկներն հալի միւնաֆըզլար հալինտէն տահա ֆէնա օլուր . լաքին էօյլէ տէյիլ տիր . չիւնքի քէնտինիզէ կէօյլէրտէ խազինէլէր թէճէմ միւլ էտին , օրտաքի նէ խըրսըզ չալապիլիւր , նէ կիւլէ եէր , վէ նէ փաս չիւրիւտիւր տէյի , սահիհիք քէնտինի Բրիստոս սէօյլէտի :

ՊԺ . Տէֆա մէլայիքլէրտէ Ս . Օգոստինոսուն տէտիլինէ կէօրէ րաստէյի ճիւզիւյէ վար , ազիւմ իլմ (իմացական կարողութիւն) վէ տույղու , եօգոս Ալլահ միւթիւ օլանլարա լութֆ , վէ միւքեաֆաթ , վէ ասը օլանլարա միւճագաթ վէրմէզ իտի , վէ վէրտիլի հալտէ Ալլահ հագգաըզլըզ էթմիշ օլուր իտի : Չիւնքի պիր ամէլին էյի , վէ ֆէնա ատտ օլմասը իչին , մութլագա իքի շէյ լաղըմ տըր , էվլէլա , օ իշլէտիլին ամէլին մալիւմաթը իշլէյէն քիմսէտէ պուլոււմալը , եանի պիլէրէք իշլէմէլի : Սանիյէն րատէյի ճիւզիւյէ օլ ֆայլ մալիք օլմալը : Պիլ ախէրէ օլ ամէլի իշլէմէտէ մէճպուրիյէթ ալթընտա օլմալը : Վէ իշպու ճէպը , եա գուվվէք եա ինքիյաք ճէպրի օլապիլիւր : Պոռնուն իչին տէրիք քի , մէլայիքլէրտէ պուլոււման իլմ , ֆէվգէլաստէ պիր իլմ տիր . նասըլ քի Ալլահըն էլիլէրինէ եազըշըր : Ս . Օգոստինոս , հրեշտակլար օլմուշ շէյլէրի Ալլահըն քէլամը իլէ պիլիւրէր , եանի Ալլահ իլէ , լաքին եիւրէքլէրին կիզլի սըրրլարընը պիլմէզլէր : (Գ . Թաֆ . Ը . 39.) « Սէն կէօյտէ տույաճագսըն . . . հէր քէսէ քէնտի կիթտիլի եօլա կէօրէ էտա էտէճէքսին , նասըլ քի եիւրէյինի կէօրմիւշ իսէն (զիրա սէն եալընըզ պիլտին ինսան էվլատլարընըն եիւրէյինի) » : Լաքին քէնտի թապիւթլարընըն , վէ ազլը թապիյէթլէրի գուվլէթիլի , գերբնական սըրրլարը վէ սայիր գերբնական օլմուշ իշլէրի պիլմէզլէր . անճագ Ալլահըն քէլամը իլէ , եախօտ Ալլահըն քէնա պի իւզէրինէ օլան իլհամ եա պէյանը իլէ պիլիւրէր . պիլ ֆարզ Բըրիստոսուն մարդեղութիւն սըրրընը Պօղոս առաքեալ (Ա . Տէհ . Գ . 16.) « Ալլահ թէնտէ կէօրիւնտիւ , բուհտա սալիկէնտի . մէլայիքլէրէ կէօրիւնտի » տէմէսինէ մէպին , մէլայիքլէրէ գերբնական էսրար պէյան օլուր . օ տա Ալլահըն քէլամը իլէ , եախօտ իլհամը իլէ : Յովհան Ոսկեբերան մէլայիքլէր պիլիւմ իլէ պէրապէր Բրիստոսուն մարդեղութիւնու պիլմէյէ լայըզ օլտուլար տէր :

ՊԺԱ . Վէ լաքին մէլայիքլէրին իսթիֆհամ (իմաստութիւնու)

իլմի վար , օ քի պիգտէ պուլունմադ . եանի օնլար վուգուաթլարըն հէր սէպէպլէրինի , օլ վուգուաթլար օլմագտան պիլիլըն . պիլլէր կիւճ իլէ վէ չօգ զահմէթ իլէ արայըչ , վէ թէֆէքքիւր էթտիքտէն սօնրա , վէ օլ շէյլէր ֆիլիլէն իճրա օլտուգտան սօնրա պիլիլիլդ . Պու տէմէմիլտէն , էօյլէ իսէ մէլայիլքէր հէր շէյի պիլիլըն , տէմէք չըգ- մադ անճագ թապիի , վէ մութլագ լազըմլը շէյլէրի պիլիլըն տէմէք տիր . պուլունն տա սէպէպի , Ս . Օգոստինոսուն տէտլյինն նազարէն շու տուր . եանի մէլայիլք ագլը , մուհապպէթ պազը իլէ Ալլահըն քէլամընա պիլլէշմիշ օլտուգուհտան , մէլայիլքէր եարատըլտըգտան սօնրա սայիր եարատըլշլարը եարատըլաճագ տէյի , էվէլա Ալլա- հըն քէլամընտա , օնլար տահա եարատըլմատան պիլտիլէր : Վէ պու իլմէ Ս . Օգոստինոս իլմի սապաի իսմինի վերիր , պատէհու տախիեա- րատըլտըգտան սօնրա օլան շէյլէրի իքիմտի իլմիլյէ պիլտիլէր , իշպու իլմին էվէլինտէն օնլար Ալլահտա (նախատիպ) վար իտիլէր . զիրա օլմայան շէյ պիլլինմէդ : (Գէր . Դ . Յու . Ենի . ԼԲ . ա . Մինէէ հա . Է . 647 .) Խիւլասայի քէլամ մէլայիլքէրտէ հէմ իլիմ վար . շէյլէ քի , մէլայիլքէրին լիսանը պիլլիմ կիպի պէյնլէրինտէ մատտի տէյիլ . ան- ճալ ագլը իլէ տիր , ինսանլար իլլէ մատտի սուրէթտէ , քի Ալլահա- նի էֆքեարլարը գուվէթ իլէ անլարլար , հէմ ալա տէրէճէտէ ան- լարլար նասըլ քի Պոգոս առաքեալ տախի (Ա . Կրն . ԺԳ . 1 .) « էկէր- չի ինսանլարըն լիսանլարըն վէ մէլայիլքէրինքինի տախի պիլիլտէմ , անմա մուհապպէթիմ օլմագտա , պէն հիշ պիր շէյ տէյիլիմ » տէմիշ տիր : Պու ճիւմլէ մէլայիլքէրտէն էսրար վէ կիլլի օլան բէք չօգ շէյ տէ վար տըր . մէսէլա (Մարի . ԺԳ . 32 .) տիւնեանըն սօնունու : (Դա- նիլ . Ժ .) Ալլահըն միւրատընը պիլմէյօրլար : (Զար . Ա . 12 .) եէթմիշ սէնէլիք Երեմիանըն վազընըն նէթիճէսինի վէ իսրայէլին խէլասընը պիլմէյօր :

ՊԺԲ . Մէլայիլքէրտէ իլմտէն վէ բատէթտէն պաչգա , տուլղու տա վար տըր . տուլղու տէմէք , էյի պիր շէյի հիսս էթմէք ֆէնա շէյ իլլին էսէֆ էթմէք տէմէք տիր . մէլայիլքէր քէմալը իլմ իլէ , վէ քէ- մալը լուծֆ ու մուհապպէթի իլահի իլէ սուլմուշ օլուպ , Ալլահ իլէ քէմալը մուհապպէթ իլէ պիլլէշմիշ . պու մուհապպէթին էսէրի , մահզուդ , մէսրուր , մէմունն , վէ Ալլահտան միւթշէքքիւր օլմագ , թապիի տիր . նասըլ քի մէլայիլքէրին վազիֆէսի պահաընտա տախի եազաճաղըդ : Իշպու տուլղու մէլայիլքէրտէ վար օլտուգուհու ազիդ քիթապ թաստիդ էտէր : (Եսայ . 2 . 2 .) « Սերովքիլէր օնուն իւսթ եանընտա (եանի Ալլահըն քիւրսիսինին սաղընտա սօլունտա) ալթը գանատ պիլիսինին . ալթը գանատ տիկէրինին , իքիսիլէ ալագլարը- նը , իքիսիլէ եիւլլէրինի (էօրթէրէք) տիկէր իքիսիլէ ուշարտըլար . վէ պիր պիլլինն սէպէնէրէք , տէր իտիլէր . Սուրբ , Սուրբ , Սուրբ , եա բապալ գուվէթլէր Ալլահը , պիլթիւն ճիհան էնթիշտմըն իլէ

գար : Գաւիթ մարգարէ (Նիւ. 2.) « Պիւթիւն մէլայիքէր րապպը սէնա էտին տէր » : Գէղա Ալլահա հիւրմէթ էթմէք վէ սէճտէ գըլմադ : (ՂԶ. 8.) « Պիւթիւն մէլայիքէր օնա սէճտէ գըլմընլար » : (Եբր. Ա. 6. Փէլ. Բ. 10.) « Զիրա Յիսուս Գրիստոսուն իսմինէ հէր քէսին կէօյտէքիլէրին , հէրտէքիլէրին , վէ շէյթանլարն տիգի սէճտէ էտէճէք » : (Յա. Բ. 19.) « Շէյթանլար տախի ինանըլար վէ տիթրէրլէր » . եանի Ալլահտան : (Յա. Է. 11.) : Պու սահիհլիյի քիմսէ ինքեար էթմէզ , վէ րաճօն տա պէօյլէ գապուլ էտէր , մատէմ հէր մախլուգաթն սահիպ մութլազը Ալլահ տըր , սահիպինի թանըմազ պիր էմըի թապիի տիր , հալմանլար պիլէ պունա թապիաթ նօմոսու իգթիզասընա պինսէն իճրա էտէրլէր :

ՊԺԴ. 2. Ալլահըն էվամիրի իլահիյէսինի ինսանլարա կէթիրիպ կէօթիւրմէք մէլայիքէրին պիր իքինճի մուգատտէս վաղիֆէսի տիր : (Մա. ԻԲ. 15. 16.) Աբրահամ Իսահակը գուրպան էթմէսին տէյի , Ալլահ մէլէյի իրսալ էթտի : « Վէ րապպըն մէլէյի կէօյտէն Աբրահամա չաղըրտը տէյէրէք , քէնտի նէֆսիմէ հէմին էթտիմ , տէր րապպ , չիւնքի պունու իճրա էթտին . վէ պիր թանէճիք օլլունա պէնիմ իւչին գըլտըն » : (ԺԶ. 7.) Ագար Սառանըն հանընա թէքրար կիրսին տէյի , հրեշտակ էմր էտէր . « քէնտի էֆէնտինին հանընա տէօն » : (ԻԲ. 11.) « Վէ րապպըն մէլէյի կէօյտէն չաղըրտը , տէյէրէք , Աբրահամ , Աբրահամ . . . էլինի չօճուղուն իւզէրինէ ուզաթմայարն . . . » (Ղա. Ա. 26.) « Վէ ալթընըն այտա Գալիլեալըլարըն շէհրինէ Գարբէլէ հրեշտակ պիր պաքիլէյէ Ալլահտան իրսալ օլտու , վէ օնուն հանընա կէլիպ տէր , մութլու սանա , հալութֆ պուլմուշ գըզ , րապպ սէնին իլէ տիր . . . » : (Ղա. Է. 19.) « Ճէվապ վէրտի հրեշտակ օնա , վէ տէր . պէն Գաբրիլէլիմ , քի Ալլահըն հուզուրունտա տուրուրում , պունու սանա միւթտէլէմէք , վէ սէնին իլէ սէօյլէմէք իւչին իրսալ օլունտում » : (Ղա. ԻԲ. 43.) Յիսուսու թէսէլլի էթմէք իլին մէլայիք կէլի : (Յա. Ե. 4.) Պրոպատիկէ հալուզունա պէհէր սէնէ միւզանդէն վազըթլարտա մէլայիք էնիպ , սուլարը գարըշտըրըր իտի . վէ օ քի էվզէ տալմանըր իտի , հալուզա կիրտիյի կիպի չիֆա պուլուր իտի : (Մա. Գ. 11.) « Վէ իշթէ մէլայիքէր հանալըպ օնա խըզմէթ էտէր իտիլէր » : (Եբր. Ա. 14.) « Մէկէր հէփսի լաղըմ օլան րուհլար տէյիլ մի տիրլէր , քի սէլամէթէ մէրասիօր օլաճադ քիմսէլէրին խըզմէթի իլին իրսալ օլուրլար » : (Ե. Է. 20.) : Պունուն կիպի չօգ հէրլէրտէ հաղըլը տըր քի , մէլայիքէր Ալլահըն էմիրլէրինի իճրա էթմէյէ իրսալ օլմուշ էլլիլէր տիրլէր , հրեշտակ մանասը տա . զաթէն էլլի , հալոտ կոնտիլիմիլ , հալոտ միւթտէլէր տէմէք տիր :

ՊԺԵ. 3. Իւչիւնճիւ վաղիֆէլէրի ինսանը վէ տիւնհայը մուհաֆազա էթմէք տիր : (Մա. ԻԲ. 16.) « Օլ մէլայիք քի , հէր պիր պէլատէն պէնի գուրթարտը , օ պու չօճուղարը միւսպարէլէսին » :

(Եփ. Ա. 14.) եազտըղը կիպի , վէ Դաւիթ մարգարէ , (Սաղմ. Թ.) քէնտի մէլայիքլէրինէ սէնտէն էօթրիւ , հէր եօլտա սէնի մուհաֆազա էթմէք իչին թէնպիհ օլունմուշ տուր » : (Մաթթ. ԺԸ. 10.) « Սաղմունքն օլմայա քի , պու քիւչիւքլէրտէն պիրիսինէ հազարէթ էտէսինիզ , սիզէ տէրիմ քի , տայիմա օնլարըն մէլայիքլէրի կէօյտէ օլան փէտէրիմին եիւզիւնիւ կէօրիւրլէր » : Պուրատա Գրիստոս էֆէնտիմիւզլին սէօղլէրինտէն իքի մանա չըգար , եանի մէլայիքլէր ինսանը հէմ մուհաֆազա էտէրլէր , հէմտէ հէր պիր ատէմին պիր մուհաֆազա էտիճի մէլայիք պահապան հրեշտակը վար տէմէք տիր , զիրա օնլարըն մէլայիքլէրի տէյօր : Տէմէք քի պու մէլայիքլէր օնլարա խաս , վէ թարաֆը խիւտատան թային օլան մէլայիքլէր տիր : Պունու միւսատորգ , (Դաւ. ԺԶ. 22.) « Վէ ֆազըր Ղազարոսուն էօլմէսինտէ , վէ հրեշտակարըն օնու Արրահամըն գուճաղընա կէօթիւրմէլէրինտէ » : (Գործ. ԺԲ. 13.) քրիսթիանլար տուա իչին Յովհաննէսին , քի սօնրա Մարկոս տէնտի . վախտէսինին խանէսինտէ տուատա իքէն գաբու վուրուլուր , պիր խալայըգ գաբուլա կէլիր , վէ գաբուլա կէլէնին Պետրոս օլտուղուանու անլար , օ քի չիֆթէ ղէնճիրլէր իլէ մահպուստա թէվգիֆ օլմուշուտու , վէ հրեշտակըն վասէթասըլա ղէնճիրլէր չէօղիւլմիւշ , վէ մահպուստան գուրթուլմուշուտու , իչէրտէքլէր ինանմատըլար , եանըլըյօրսուն Պետրոս օլմամալը « Միտուն մէլէյի օլմալը » տէյու ճէվապ վէրտիլէր : (Դաւ. ԺԶ. 2.) Ռաբայէլ պաշ հրեշտակըն սահապէթիլէ պէօյիւք պալըղըն հիւճիւմիւնտէն խէլաս օլուր : Քէզալիք Ալլահըն էմրիլէ Իսրայէլ միլլէթինին օրտուլարընա մէլայիք գըլաղուղուգ էտէր իտի : (Յովհ. Ե. 14.) « Բապպըն ասքէրինին սէրասքէրի կէօրիւտիլ » : (Դաւ. ԺԶ. 1.) Աճէմ փատիշահըղընըն մէլայիքլէրինին ղիքրինի , վէ Բուժ փատիշահըղընըն . վէ իսրայէլին Միքայէլ եարտըմճը սէրասքէրին ղիքրինի , քի մէլայիքլէր տիրլէր , եաղլօր : (Ես. ԻԳ.) « Իշթէ պէն քէնտիմ մէլէյիմի կէօնտէրէճէյիմ , քի սանա գըլաղուգ օլաճապ վէ սէնի մուհաֆազա էտէճէք , վէ հազըրլատըղըն մահալէ սէնի տախիլ էտէճէք » տէյի Ալլահ վատ էտիյօր : Հալթտա Յովհաննէս աւետարանիչ Յայտնութիւնտա , եէտի քրիստէնին եպիսկոպոսլարընա հրեշտակ իսմին վէրիյօր , չիւնքի եպիսկոպոսլարըն վաղիֆէսի ճէմաաթա Ալլահ թարաֆընտան նասիհաթ վէրմէք տիր . Ալլահըն թէնպիհլէրինի իւթար էթմէք , վէ ճէմաաթը մուհաֆազա էթմէք տիր . պունուն իչին հրեշտակ թէմիլէ օլունուրլար : Որոգիւնեսէ պազարսագ , հէր պիր քրիստէնին իքի հրեշտակը վար , պիրի կէօրիւնիւր , պիրի կէօրիւնմէղ : Կէօրիւնիւր եպիսկոպոս տուր . կէօրիւնմէյէն օլ քրիստէնին մէլէյի տիր : (Քորն. Ի. Լուս. 1.) Պունուն իչին տէ (Յայ. 4. Ը.) աչըգտան եազար քի , աղիղլէրին տուասը մէլայիքլէր էլիլէ Ալլահ թագտիմ օլուրլար : Վէ տահա աչըղընը Դաւիթ մարգարէ (Սաղմ. ԼԳ. 8.) « Բապպըն մէլէքլէրի օրտուսու

օնտան գորգանյարը գուշաթմըշ , վէ օնլարը հըֆը էտէր » տէյի սէօյ-
լէր :

ՊԺԶ . Պու ագայիտի տինիյէտէն տիր , վէ ազիզ բիվայէթ վէ քի-
լիսէ տայիմիւլ էվգաթ պունու թաստիզ էթմիշ , վէ էվէլքինտէն
քիլիսէ հայրապետլէրի պու խուսուստա եազմըշլար : Որոգինէս (Գա-
րու . Ը . 'է Ծնէր .) « Պիզիմ ճանլարըմըզն իտարէսինի մէլայիքլէր , պիզ
հէնուղ չօծուգ իքէն տէր իւհտէ էտէրլէր , միւրապպալէր միսալի ,
վէ դօմանտաճըլարըմըզ միսալի , օնլարա էհալէ օլույօրուղ » : Ս . Բար-
սեղ (Գարու . Ա . 23 . Ուղո՞ւ էւղէրէնէ) « Զիրա նասըլ քի շէհրլէրին
պուրճլարը օնլարը հէր պիր թարաֆտան գուշատարազ տիւշմէյլէրին
հէր թարաֆտան հիւճմիւնէ գարշը գօրլար սա , հա քէզա մէլայիքլէր
տախի պիզի հէմ մուհաֆազա էտէրլէր . արդատան , վէ էօնտէն
սագլար , վէ հէմ իքի թարաֆտան տա մուհաֆազա օլմամըշ հիշ պիր
շէյ պըրադմազլար » : Իշթէ պու գատար ազիզ քիթապըն իսպաթլա-
րնա Ալլահն ազիզ վէ շիֆահէն քէլամընա , Գրիստոսուն քիլիսէսի-
նին թալիմաթընա վէ եէվմիյէ իճրա էթտիյի ուսուլէ մէպնի , տէրիզ
քի մէլայիքլէր քէնտի վազիֆէլէրինի Ալլահնա վէ ինսաննա , եանի
ինսան իշլին մէմուրլիյէթլէրինի վէ շէֆաաթլարընը իճրա էթմիւշլէր ,
վէ էտէրլէր :

ՊԱՊԸ ԲԱՊԻ

ՄԵԼԱՅԻՔԼԵՐԻՆ ԼՈՒԹՅ ՎԷ ՍԷԱՏԵԹ ՀԱԼԻ , ՎԷ ՊԻՐ ԳԸՍՄԸՆ
ՊՈՒ ԼՈՒԹՅ ՎԷ ՍԱՍՏԵԹ ՀԱԼԻՆՏԵՆ ՏԻԻՇՄԷՍԻ

ՊԺԷ . Եարատան Ալլահ կերէք մէլայիքլէրի , կերէք իլք աթա-
լարըմըզը թապիի էյլիքտէ եարաթտը , վէ եարատըճընըն լուքթու-
նու քի թապիի լուքթ թէամիյէ օլունուր , օնլարա վէրտի , իլիմ րա-
տէր , վէ տույդու քէմալէթլէրինիտէ վէրտի : Պու թապիի էյլիյի պա-
ղըշլամազ Ալլահն մուգթազայը թապիաթընտան , վէ մէրհամէթին-
տէն խոի . գիրա (Ծնէր . Ա .) « Վէ կէօրտիւ (եարաթտըզը գաթը)
քի էյի տիր » : Իշպու թապիի էյլիյի մէլայիքլէրտէ Ալլահ գաթ գաթ
արթըրտը , չիւնքի Ալլահտան օնլարա հէր նէ գատար ալա տէրէճէ
վէ մէմուրլիյէթ վէրլիտիյսէ , օլ գատար ալա տէրէճէտէ լութֆ տա-
խի օնլարա իհսան օլունուր :

ՊԺԸ . Պազը Աստուածաբանլար Հուհօ , Վիգթօրինօ իլէ պէրա-
պէր իտտաա էտէրլէր քի , մէլայիքլէր թապիի էյլիքտէ վէ լութֆտա
եարատըլտըլար , լաքին Ս . Թուվմաս , Ս . Օգոստինոս իլէ միւլթէֆիզ
թուլա տէրլէր , մէլայիքլէր եարատըլտըզլարընըն իլք տագիզէսինտէ
Ալլահն քէմալի լութֆուլտա եարատըլտըլար , նասըլ քի Յովհաննէս

Քրիստոսուն հաղորդնտա սէօյլէր , հանի ընդ խոի , քի տիւնհատա օւլան ատէմլէրի վէ օլ ընդը սէվէնլէրի ընդգլանտըրըր ըտը , իշպու ընդ մէլայիքլէրի ընդգլանտըրըր , շէօյլէ քի , օ քի պու ընդգտան րուճու էտէրսէ լէքէլէնիւր , ամմա մէլայիք թէմիզ օլուր , տէյիլ քէն տի քէնտիւնտէն , հանի քէնտի ընդը իլէ , իլա Ալլահն ընդը իլէ : Տէմէք քի , մէլայիքլէր պիտայէթլէրինտէ Ալլահն նուրուճու վէ լութֆօնու քէմալի տէրէճէտէ ալմը ըտըլար . « Ալլահ մէլայիքլէրինին թապիաթլարընը հարաթտը . վէ լութֆօնու ծնարա իհսան էթտի » տէր . Ս . Թուլմա Սղոտտինոս իլէ : (Ա . Միլէ անդ . Աստուածաբանութիւն Հար . Է . Էրէս . 730) իշպու լութֆօ աղիզլէտիճի լութֆօ օլտու զունա չիւփիէ հօգ տուր . (Մարթ . ԻԸ . 3 .) « Վէ ծնուն սըֆաթը չիմ շէք կիպի , վէ էլպիսէսի գար կիպի խոի » :

ՊԺԹ . Աստուածաբանլար ինտինտէ միւսէլլէմ տիր քի , մէլայիքլէր Քրիստոսուն էճրի վասէթասըյա աղիզլէտիճի լութֆօն ալմատըլար , անձադ Ալլահտան : Սանիլէն Ալլահ քէմալ տէրէճէտէ կէրչէքլլիի մէլայիքլէրէ պախշ էթտի . պու կէրչէքլիքտէ գատիւմ գալանլար կիւնէն միսալի , լութֆօ իլէ միւզէյէն իտիլէր , լաքին իշպու նուր էվլատլարընըն իլլէրինտէն պիր գըսմը լութֆօն գըյմէթինի պիլմէտիլէր , վէ ֆիքիր իլէ քէնտիլէրինէ թէքէպպիւր , վէ զուրուսըլիէթ կէթիրտիլէր իսէ , օլ լութֆօն , վէ օլ ինայէթի պարիյի զայպ էթտիլէր , նուր կիպի փարլար իքէն գարանլըզ օլտուլար . մէլայիք իքէն շէյթան օլտուլար : Պունու աղիզ քիթապ թաստիզ էտէր : (Ղահ . Ժ . 18 .) Քրիստոս տէյօր « Շէյթանն կէօքտէն չիմշէք կիպի տիւշտիլիւնիլ կէօրիւր խոիմ » : (Յօվ . Ը . 44 .) « Շէյթան կէրչէքլիքտէ տուրմատը » : (Յայար . ԺԲ . 7 . 8 . 9 .) « Վէ կէօքտէ ճէնկ օլտու , Միքայէլ վէ ծնուն մէլէքլէրի Աթտէրհա իլէ ճէնկ էթտիլէր , հէմ ածտէրհա , հէմ ծնուն մէլէքլէրի ճէնկ էթտիլէր , վէ զալիպ օլմատըլար , հէմ կէօքտէ արթըզ ծնարա պիր մահէլ պուլունմատը . . . » : (Յօր . Դ . 18 .) « Վէ քէնտի մէլայիքլէրինտէ տախի քէօթիլլիւք պուլտու » : (Ար . ԺԵ . 15 . Եզէ . ԻԸ . 17 : Յարայի Կաթ . 6 .) « Վէ մէլայիքլէրի , քի քէնտի հիւքիւմէթլէրինի հըֆզ էթմէտիլէր . իլա քէնտի մէսքեանլարընը թէքը էթտիլէր , պէօյիւք կիւնիւն շէրաաթը ի չին էպէտի պաղլար իլէ գարանլըզա սազլատը » : (Մարթ . ԺԲ . 45 .) « Մէքրուհ շէյթան հաչան ինսանտան չըզար , րահաթ արար , վէ պուլամազ . . . օլ վագըթ կիտէր , վէ քէնտի իլէ պէրասպէր տիկեր եէտի թանէ տահա ֆէնա շէյթան ալըր » : (Ար . ԻԵ . 41 .) « Օլ վագըթ սօլտա տուրան քիմսէլէրէ տէյէճէք . կիտին պէնտէն , եա լահէթլիլէր , էպէտի աթէշէ . օ քի շէյթանա , վէ քէնտի մէլայիքլէրինէ հաղըրանմը թըր » : Վէլհասըլ հիչ պիր վագըթ , վէ հիչ պիր միլլէթ ինտինտէ ճինլէրին վէ մէքրուհ զէպանիլէրին եանի շէյթանլարըն , վէ խապիսլէրին օլտուղունա , վէ պունլարըն Ալլահն եիւզիւնտէն

րէստ , վէ էպէտի աթէշէ իլգա օլմուշ օլտուգլարընա շիւփիէ եօզ տուր : Յէզրթ միլլէթի պիլէ , քի շէյթանա րայէթ էտէրլէր , պիլգէ ֆէնալըզլարը տօգուհմասըն վահի էֆքեարը իլէ ծնլարա րայէթ էտէր :

ՊԻ . Շէյթանլարըն ճէզասը հիշ շիւփիէ եօզ տուր քի , իսթիք-պար կիւնահընը ֆիքրլէրլիլէ գապուլ էթտիքլէրի անտէ օլ սէմավի մէսքեանտէն , վէ տէրկեահը ալիտէն թարտ օլուպ , ճէհէննէմ աթէ-շինէ տիւշտիւլէր : Պուշլարըն ճէզասը էվվէլա թէրֆի գըլընտըզլարը սաատէթ հալինտէն տիւշտիւլէրի տիր : Սալիհլիլին , վէ ազիլլէտիճի լութֆուհ իւզէրլէրլինտէն անինտէ կիթտիլի տիր : Ալլահըն ճէմալ ու էհթիշամընա մայիլ վէ նայիլ իքէն , ծնտան մահրում օլմալարը սըր : Ագըն վէ րատէթին իխլալ օլուպ , գարարմասը . վէ ֆէնալըզա մէլլի տայիմիսի տիր : Ֆէնալըգտա գուվլէթլէշիպ , թէաննիւտիւ տիր : Պու ճիւմլէ ազլ վէ րատէթ քէնտիլէրլինտէ պազի գալըպ մահլ օլմամըշ սըր :

ՊԻԱ . Տուլղու ճէզասընա կէլինճէ , Աստուածաբանլարըն պազը-լարը տէրլէր քի , անճագ պէօյիւք մահշէրտէն սօնրա աթէշ իլէ ճէ-զա չէքէճէքլէր . (Մարթ . Ը . 29 .) : Պազըլարըտա տէրլէր , շէյթան-լարըն հէփսի ճէհէննէմէ տէօքիւլմէտիլէր : Պազըլարը տա հավատա , վէ եազըն եէրլէրտէ սաքին օլուրլար . (Յարթ . Բ . 2 .) պազըլարը տա տէրլէր քի , Ալլահըն էմիր , վէ գուվլէթլիլէ միւնալլէպէթէն ճէհէն-նէմտէքլիլէր տիկէր մահէլլէրէ տէյիշիլիլիլէր , վէ հավատաքիլէր ճէ-հէննէմէ : Պազըլարը տա շէյթանլար աթէշ իլէ ճէզա չէքմէլլէր տէ-յի իտտաա էտէրլէր : Լաքին ալիմ վէ միւհթէրէմ Աստուածաբան Պատանըն տէտիլինէ կէօրէ քի , հէր քէսին ինտիլնտէ միւսէլլէմ տիր : շէյթանլարըն հէփսի տուլղու ճէզասընը չէքիյօր . վէ հէր պիրի քէնտի պըզը օլան աթէշին ճէզասընը պէրապէր կեօթիւրիւր . նէրտէ օ-լուրսա օլսուհ տէր : (Տէ . Պիթ-Ղիսա - Միշէէ Հարթ . Է . Յալ . հրէշտա-լիյ) :

ՊԱՊԱԸ ԽԱՄԻՍ

ՄԵԼԱՅԻՔԼԵՐԻՆ , ՎԷ ՇԵՅԹԱՆԼԱՐԸՆ ԻՆՍԱՆԼԱՐ ԻԼԷ ՀԻՒՍՆԻԻ
ՄԻԻԼԱԳԱԹԸ , ՎԷ ՄՈՒՍՄԵԼԷՍԻ , ՎԷ ՍՈՒՅԻ ՄԻԻԼԱԳԱԹ
ՎԷ ՄՈՒՍՄԵԼԷՍԻ

ՊԻԲ . Պու խուսուս նասըլ քի կէօրիւնիւյօր կէրէք էյի վէ կէ-րէք ֆէնա մէլալիքլէրէ ալիտ տիր . եանի քէօթիւլիւք էթմէք շէյ-թանլարա խաա տըր . վէ էյիլիք էթմէք մէլալիքլէրէ , էվվէլա շէյ-թանլարըն տիւննայա , վէ ինսանլարա էթտիքլէրինի պէյան էտէրիլ . սօնրա մէլայիքլէրին ինսանլարա էթտիլի էյիլիքլէրի :

ՊԻԳ. Իշպուհ քէօթիւլիւք էթմէք մէքրուհ խույու նէտէն նէշաթ էտէր. զաթէն պալատէ եազտորգ, քի շէյթանլար կիւնահը իրթիքեապ էթտիքէրի անտէ, հէմ կիլինտիքէրի Ալլահանի մուհասսէնաթտան մահրոււմ օլտուլար, հէմ ֆէնալըղա եիւզ թութաուլար Իշպուհ ֆէնալըղա եիւթ թութմատան, վէ ֆէնալըղա մէյլա օլմագտան, վէ թէան- նիւտէն թապիաթը մասլահաթ քէնտիլէրինին մուվաֆֆագ օլամայա- ճաղլարը մուհասսէնաթա, ինսանլարըն մուվաֆֆագ օլաճաղլարընը ֆէհմ էթտիքէրի իշին, ինսանա գարշը պիր րէգապէթ, պիր հասէթ, պիր պուզղ ու առապէթ տէրուլէրինտէ հասըլ օլուր: Պու էճիլտէն ինսանլարա լէյու նիհար, տիւրլի տիւրլի ֆէնալըղար էթմէյէ հա- ղըր վէ մուլթաղըր տըրլար. հաքէղա նիշէ թէհլիքէլէրէ, վէ զարաւ- լարա ինսանը իլգա էտէրլէր. լաքին էկէրչի Ալլահ օնլարա պըրագըր- սա, վէ գուլունու օնլարա թէրպիյէ իշին, եա ճէղա իշին. թէսիթ էտէրսէ: (Յ.Բ. Ա. 12. Բ. Տէ. 21. Ա. Կ. Ժ. 13.) : « Ամմա Ալլահ սատըգ տըր. սիզի իզթիտարընըղտան զիյատէ թէճրուպէյէ պըրագ- մայաճագ » :

ՊԻԴ. Շէյթանլարըն քէօթիւլիւյիւ ինսանըն եմ թէնինէ, եմ ճա- նընա. եմ մալինէ տիր, վէ պուլարըն հէփսինին պաշըճասը ճան ի- շին տիր. ճանտան մատա սայիր հէր նէ քէօթիւլիւյէ թէշէպպիւս էտէրսէ, օնլարըն հէփսի թէք ինսանըն ճանը խէթա իշլէսին տէյի եախօտ խէթայա տիւշսիւն մագսէտիլլէ օլուր:

ՊԻԵ. Շէյթան Ալլահտան մէէգուլիյէթ ալտըղը տէրէճէտէ, ին- սանըն թէնինէ կիրիպ, օնու էօրսէլէր, եարալար, վուրուր: (Յ.Բ. Բ. 5. 6.) Շէյթան Ալլահա տէր « շէլէ պիր էլինի ուզաթ. վէ քէմի- յինէ տօգան, օլ վագըրթ կէօրիւրսիւն քի, ահնի եիւղտէն սէվէր. իմտի րապպ շէյթանա տէր. իշթէ էլինտէ տիր, ֆագաթ ճանընա տօգանմայասըն, շէյթան րապպըն հուղուրունտան չըգըպ, տապա- նընտան թէփէսինէ գատար Յոքու հարա իլէ զարպ էթտի » : Բրօ- թէսիթանա սիւալ էթմէլի. շէյթան նիշին Յոքա ճէղա վէրիյօր. Ալ- լահ քէնտիսի պիլըղաթ էթսէ իտի օլմագ մը իտի, զիրա էյի մէլա- յիքլէր ինսանլար իշին էյլիք տիլէյէմէզլէր. վէ շէֆաաթ էտէմէղ- լէր, իտտասընտա կէգէրլէր. (Մ.Բ. Դ. 24. Բ. 24. 28.) « Յիսուս մէքրուհ ճինի ազարլատը վէ տէտի, եա սաղըր վէ փէլթէք ճին, պէն սանա էմր վէրիլիմ, պուլունտան չըգ, վէ պիր տահա պուլունա կիրմէյէ- ճէքսին . . . վէ չըգտը . . . » : (Ղ.Կ. Ը. 29.) « Զիրա մէքրուհ շէյ- թանա, օլ առէմտէն չըգմայա էմր վէրիլտի » : (Ղ.Կ. Դ. 22.) քէ- ղա « Շէյթանլար չօղլարընտան չըգարտըլար » : (Մ.Բ. Ա. 34.) քէ- ղա « Վէ չօգ ճինլէր » չըգար ըտը: (Գ.Բ. Ժ. 16. Բ. Կ. Ժ. 7.) Պուլար կիպի Ազիդ քիթապտա նիշէ շէհատէթլէր վար տըրլար քի, շէյթանըն ինսան թէնինէ կիրիպ, էնվայի ֆէնալըղար վէ էգիլէթ- լէր վէրիլ օլտուղունա տէլիլի գալի տիրլէր:

ՊԻԶ. Քէզա ինսանըն ճանընա շէյթան նիչէ նիչէ Կրնէրէն, տէ-
սիտէլէր, գանտըրըշլար, ֆէնա վէ մէքրուհ էֆքեարլար վէ թէճրիւ-
պէլէր եէվմիյէ կէթրմէքտէ տիր, պուհուհ հէր քէս քէնտի տէրու-
նինտէ հիսս էտիպ, կիթ տէֆ օլ մէլուհ շէյթան, լանէթ օլ. ես շէյ-
թան տէյի, հէր քէս թապիի սուրէթտէ օլարադ, պու իթիգաթը
եէվմիյէ մուամէլէսինտէ իգրար, ու իթիրաֆ էտէր. վէ երլան գըյա-
ֆէթինէ կիրէրէք իւք աթալարըմըղըն զիննինի պուլանտըրան եինէ
շէյթան տըր. վէ օնլարը տահա զիյատէ էյի օլուրսուհուդ, տէյիլ քի
կիւնահ իշլէրսինիդ, իլլա Ալլահ օլուրսուհուդ, վէ շէօյլէ օլուրսու-
հուդ, պէօյլէ օլուրսուհուդ տէյէրէք, հէնուդ շէյթան շէրինէ օղրա-
մամըշ վէ շէյթանը տահա հիշ պիլմէդ սաֆ երէրէքլի աթալարըմըղը
գանտըրան, վէ մէյլէյի եէտիրիպ կիւնահ կիրտապընա օնլարը տիւ-
շիրէն, վէ սապտէթ հալտէն օնլարըն մահրումիյէթինէ սէպէպ օլան
եինէ օլ շէյթան տըր. վէ հալա օնլարըն զիւրրիյէթ վէ սինսիլէսի,
եանի ինսան էվլատլարընըն հէվսինի լէյլու նիհար կիւնահ տուգադ-
լարընա պըրադմատան տուր օլմադ. չիւնքի քէնտիսի Ալլահտան րէտտ
օլուհտու. չիւնքի Ալլահա գըտտ տիւշմիւշ. վէ չիւնքի Ալլահն խօշ-
լանտըղը քեաֆֆէի էֆալը ֆէզայիլտէն քէնտի իքրահ էտէր: Պու ճիւ
հէթտէն ինսանլարը տախի Ալլահտան թէֆրիդ էթմէյէ ճահտ ու իգ-
տամ էտէր: Հաթտա Գրիստոս էֆէնտիմիդի տախի, կիւնահ իշլէսին
տէյիւ, թէճրիւպէ էթտի: (Դ. 13.) « Վէ շէյթան քէնտի թէճ-
րիւպէլէրինի թէքմիլ էտէրէք պիր վաղըթ օնտան վաղ կէշտի »: Ա-
զիդ քիթապ շէյթանա քեճրիւպէ Կտիճի իսմի մախսուսուհու վէրէ-
րէք սէօյլէր, զիրա մէմուրիյէթի մէքրուհէսի տիր: (Մ. 1. 3.)
« Օլ վաղըթ Յիսուս շէյթանտան թէճրիւպէ օլմադ իշին, րուհտան
չէօլ մահէլէ կէօթիւրիւտիւ »: (Ա. 4. 3.) « Պիր պիրինիդի մահ-
րում էթմէյէսինիդ. անճադ պիր միւտտէթ, պիլ իթիթիֆադ, քի ահտ
էթտիքլէրինիդին իճապընա պադասընըդ. վէ պէ թէքրար օնա տէօ-
նիւն քի, օլմայա պիրլէշմէտիլինիդ իշին շէյթան սիդի թէճրիւպէյէ պը-
րադսըն »: Գրիստոս առաքեալլարա էօյրէթտիյի տուատա Ալլահա րիճա
էտիյօր քի, պիզի թէճրիւպէյէ պըրադմասըն: (Մ. 2. 13.) պու
թէճրիւպէլէր քիմտէն տիր, Ալլահտան մը, եօգսա շէյթանտան մը
տըր. չիւնքի քէօթիւ շէյի անճադ շէյթան ինսանա թէքլիֆ էտէր:
Տէմէք քի, շէյթան ինսանըն ճանընա, տիւրիւ դաստլար վէ տու-
ղադլար գուրար:

ՊԻԷ. Պուրատա բրօթէսթանլարա իքինճի պիր սիւալ օլսա օլուր-
Ալլահ հէր շէյին սահիպի, վէ հէր շէյէ գատիր տէյիլ մի տիր. նիչին
պըրադըյօր, եախօտ նիչին իզին վէրիյօր, քի շէյթանլար ինսանը ի-
զաճ էթսինլէր, վէ էկէրչի պուհուար սահիհ իսէ, նիչին մէլայիքլէրէ
ինսանլարըն հէր տիւրիւ խայրը, վէ ֆազիլէթի վէ կիւնահա տիւշ-
մէմէսի իշին Ալլահտան իզին վէ սէլահիյէթ վէրիլէմէսին. սէպէպի նէ

խմիշ, չէյթան ինսանլար իշին քէօթիւլիւյէ բուխսաթ իսթէյօր • մէ-
ւայիք էյլիյէ նիշին բուխսաթ իսթէյէմէջ, վէ նիշին Ալլահտան էյլիք
տիլէյէմէջ իմիշ : Խիւտա պու սահիհիլիյի ինքեար էաէնլէրէ ինսաֆի ու
ֆիքիւր վէրսին :

ՊիՇ • Շէյթան ինսանը կիւնահա կիրիֆթար էթմէք իշին մալինէ
տախի դաստ, վէ գիյան էտէր : (Յօք. Ա. 11.) չէյթան Ալլահա տէր
« Ամմա ուղաթ էլինի, վէ մալիք օլտուղու վարիյէթինէ պիւր սոգան
(կէօրիւրսին քի) սէնի սուրէթա սէվէր : Անտէն սիւրիւլէրինին,
խանէլէրինին, վէ էվաալարընըն բէյ տէր բէյ սիւրիւլէրինի, եւ
գըլմասընը, վէ էօլմէսինի իծրա էտէր : Աղիդ Յոք պէօլիւք վէ պի
էմաւլ թահամմիւլ իլէ Ալլահա սէնա էտէր » • « Ալլահ վէրտի, վէ
Ալլահ ալտը » տէր : Տէֆա (Մ. Բ. 29.) « Վէ ճինլէր օնա բիճա
էտէր իտիլէր, վէ տէր իտիլէր, էկէրչի պիղի պոնտան չըգարըրսան
պիղէ իշպուր տօնուղլար սիւրիւսինէ կիրմէյէ իղլին վէր » վէ Յիսուս
օնլարա կիրթմէյէ իղլին վէրիւր, « Վէ օնլար չըգըպ, տօնուղլարըն սիւ-
րիւսինէ կիրթտիլէր, վէ պիւլթիւն օլ սիւրիւլ օլ ուչուրուստան տէնի-
ղէ գօշտուլար, վէ սուտա էօլտիլէր » : Պոնուս իւգէրինէ Գերգե-
սացիլէրին շէհիրտէն չըգըպ, Գրիստոսա պու թօփրագտան կիրթ տէ-
մէլէրինէ չէյթան սէպէպ օլտու, գաթէն մէրամը տա օ իտի :

Պիթ • Պոնա տայիր Աստուածաշունչտա տահա չօք իսպաթլար
վար, քի չէյթան ինսանըն մալինէ տախի դաստ էտէր • թապիի պուր-
տա տա պիւր իւշիւնճիւ սիւալ բքօթէսթանլարա գարըր ղուհուր էտէր •
չէյթան ինսանըն մալինէ քէտէր կէլսին տէյի Ալլահտան իղլին իսթէ-
մէյէ գատիր օլապիլտիյի հալտէ, սէպէպ նէ տիր քի մէլալիքլէր ին-
սանըն մալինին էօմիւր ու իգպալինին ռասթ կէլմէսինէ, վէ սաատէթ
մադսէտինէ վասըլ օլմասընա միւղթէտիր օլմասընլար : Շէյթան քէօ-
թիւլիւյէ միյանճը օլուպ, օնու իծրա էտէպիլիյօշսա, մէլայիք էյլիկէ
նէտէն վասէթա, վէ միյանճը օլամաղ իմիշ, հիքմէթինի պիլէմէյօ-
րուզ, պոնու տա հէր քէսին ատիլ հիւքմիւնէ հէվալէ էտէրիղ :

ՊԼ • Վադաս եէր իւղէրինտէ պիւր թաղըմ չէյթան վէ ճինլէր
վէ մէքրուհ բուհլար վար իսէ տէ, պոնլար էնվալի տիւրիւլ ֆէնա-
լըղլարա վէ կիւնահլարա վէ մալճէ տախի գարար վէ գիյանլարա պա-
տի օլույօրսալար տա, պիւր թաղըմ տա ղայըպտան պիլիճիլիք, ճին-
ճիլիք, ֆալճըլըզ, պաղըճըլըզ, կէօքպօնճուք գըրմըղը պօնճուք խօ-
րուզ իպիյի, իթ պուրնու վէ սայիրէ կիպի պաթըլ իթիգատլար,
պա խուսուս չարգտա ճիւհալէ պէյնինտէ վէ զիհնինտէ պայաղը վէ
պաթըլ իթիգաթ թահթընա կիրմէսի տէ, քրիսթիյան միլլէթլէրինէ
բէք պէօլիւք այըպ վէ չիրքին պիւր չէյ տիր, վէ Ս. Թովմասըն տէ-
տիլի կիպի « Տինսիղիք սէպէպինտէն, վէ իման ղալիֆիլինտէն ղու-
հուր էթմիշ », պիւլթիւն տիւնեայա էվալիտէ տին թալիմաթը նէչը
էտէրքէն, չարղըն պախթը սիյահը քի, պու կիւնլէրէ վէ պու հալ-

Ի՞նչ կերի՞թ թար օլմուշ տուր : Պիլ ճիւմէ Աստուածաշուքուշուք , պիլ
 ֆարզ Սաւուդ փատիշահն ճատու գարրյա միւրաճաաթ էթմէսիյէ ,
 Սամուէլ մարգարէ էօլմիւշ իքէն , տիւննայա կէլիպ ճէվապ վէրմէսի ,
 վէ պազը պու միսիլիւ վուգուաթ (Ա. Թագ. ԻԸ. 7. 13.) « ճատու
 գարը օնա , (Սաւուդա) տէր , քիմի սանա տիրիլտէյիմ , օ տա Սա-
 մուէլի պանա տիրիլթ տէյի օնա ճէվապ վէրբի » : ճատու գարըտա
 պու հազըրըրգտա իքէն Սամուէլ մարգարէ կէօրիւնտիւ , վէ ճատու
 դարը տէնչէթէ կէլիպ գօրգտու : Իշթէ վուգուաթ պէօլէ օլուր ,
 Սամուէլի ճատու գարըմը տիրիլթտի , Ալլահն իհասնը իլէ մի Սամու-
 էլ տիրիլտի : Օրասը նամալիւմ , չուրասը մալիւմ սիւր քի , Ալլահն
 իզնի լիահիսի օլմատըղը հալտէ , էօլէ պիր վուգուաթ օլամազ , վէ օլ-
 տուղու հալտէ տախի պիր թազըմ նաճալիզ , վէ ապէս վասէթալար ,
 Խախօտ ճատու գարը օլմազսա պիլէ , Եինէ օլ վուգուաթը Ալլահ իճրա
 էտէպիլիլի Բէգալիք (Ելէյ. Ե. Ը.) Փարաւոնուհն հուղուրոհնտա Մոլսէ-
 սէ գարչը վուգուաթլար : Վէ (Գրք. Ը.) Սիմոն մոգ . (ԺԳ.) Նդիմաս
 մոգ . աէֆա (ԺԶ. 16.) Ճինճի գըզ : Հէմ իշպու ճինճիլիյէ գարչը , Ալ-
 լահտան թախսիս օլուհնա ճէզա , սէօղիւմիւզիւ թասսիք էտէր : (Ելէյ.
 ԻԲ. 18. 7. Եւ. ԺԹ. 31. Ի. Բ. օլմաւ. ԻԳ. 10.) : Լաքին հէր վահի շէյլէր
 իշինտէ ճատուլարա , ճինճիլէրէ , ֆալճըլարա միւրաճաաթ էթմէք այ-
 նը Ալլահը թէճրիւպէ էթմէք աէմէք տիր . վէ Ալլահա հադարէթ տիր .
 չիւնքի պաթըլ իթիգաթլարտան , վէ դայիֆ վէ մէքրուհ վէսիլէլէր-
 տէն պէօլիք վէ Ալլահա մախսուս օլան քէրամէթլէրի , վէ օ կիպի
 շէյլէրի մաթլուպ էթմէք տիր :

ՊԼԱ. Շէյխանյարըն ինսանյարա տէխալէթ էտիպ, էդիյէթ վէր-
մէսինի տէֆ ու իզալէ էթմէք իչին, Գրիսատոս էֆէնտիմիզ քէնտի քի-
լիսէսինէ սէլահիյէթ, վէ հիւքիւմէթ վէրտի քի շէյխանյարը չըգար-
սընյար: (Մարգ. Գ. 15.) « Օնյարա ճինյէրի չըգարմայա հիւքիւմէթ
վէրտի » : (Անդ. Զ. 13.) « Վէ չօգ ճինյէր չըգարըր խտիլէր » : Պու-
նուն կիպի չօգ մահէլլ վար տըր, վէ պուրատա ուղուն ուղատը օն-
յարը հազմայա լուզում հօգ սուր: չիւնքի մահէլինտէ եազըլահադ :
ճինյէրին ինսանյարա տէխալէթ էտիպ, քրիսթիանյարտան գաչտը-
լը, վէ փութփէրէսթլէրէ քէնտիլէրինին Ալահը օլտուղունու իզրար
էթտիյի կիւզէլճէ Տէրտուղիանոս եազար: « Պուրատա սիվանյարընը-
ղա ճինլի օլան պիրիսի ճէլպ օլունսուն, հէր հանկը քրիսթիան օնա
էմը էտէրսէ քի սէօյէսին, սահիհէն քէնտինին շէյթան օլտուղունու
իզրար էտէր: նասըլ քի սայըր մահէլտէ ՚իեալան եէրինէ Ալահ տէյի
(քէնտինի) սէօյլէր » : (' Էֆէր Չարաֆուլեհ: Լաքին նասըլ քի
հօգարըտա եազտըզ, Ալահըն միւսաատէսիյէ (թոյլտուութեամբ)
ճինլէր հէր վէճի իլէ ինսանյարըն, վէ ֆէնա ատէմլէրին մուգապլէ-
սիյէ, վատիյէ . . . օնյար իլէ միւլազաթ էտէրլէր: վէ սայիր տա-
հա չօգ չէհաստէթլէր իլէ շէյխանյարըն ինսանյար իլէ սուլի մուսամէ-

լուծել, վէ կնւայի տիւրիւ պէլալէրէ ինսանը տիւշիւրմէլէրի ռայէ-
լայն թէպէյլիւն էտէր, վէ պուռու բրօթէսթանլար ինքեար էթմէզ-
լէր :

ՊԱՊԸ ՍԱՏԻՍ

ՄԵԼԱՅԻՔԼԵՐԻՆ ԻՆՍԱՆԼԱՐ ԻԼԷ ՀԻԻՍԵՒԻ ՄԻԻԼԱԳԱԹԸ,
ՎԷ ՇԷՖԱԱԹԸ, ՎԷ ԻՆՍԱՆԼԱՐԸՆ ՄԵԼԱՅԻՔԼԵՐԻ ՕԼԱՆ ԻՊԱՏԷԹԻ,
ՎԷ ԹԱՍՎԻՐԼԵՐԻՆԷ ՐԱՅԷԹԻ

ՊԼԲ. Մէլայիքլէրին ինսանլար իլէ հիւանիւ միւլազաթընը, Գ.
պապտէ եազտըզ, եանի ինսանլարը մուհաֆազա էթմէլէրինի, վէ ին-
սանլար իչին շէֆաաթ էթմէլէրինի : Պուռա մուգապիլ բէք թապիի
պիր շէյ տիր, օլուռան էյիլքլէրի պիլիպ, խայրխահանը սէմալիյէյէ
իզզէթ, հիւրմէթ վէ ուպուտիյէթ իպրազ էթմէյէ մուգատտէս պիր
պօրճ տուր : Պիզ պու իզզէթ վէ հիւրմէթէ քի մէլայիքլէրին էթտիք-
լէրի վէ էտէպիլէճէքլէրի խայրտան տուր օլմալարը իչին, մէլայիքլէ-
րէ սուռարըզ, իպատէք իսմինի վէրիլիզ :

ՊԼԳ. Պու պահալն պիտայէթինտէ տիգգաթա շայան պիր իքի
իլթարրմըզ վար : 1. Միլիօնլարճա մէլայիքլէրին մալիւս օլան տէրէ-
ճէ վէ թազսիւմ, վէ կերէք ըիւթպէլէրի տօգուզ նէվ տիր : Պօղոս ա-
ռաքեալ (Եֆէ. Ա. 21.) պուռլարը թաստիգ էտէր, Ալլահ Գրիստո-
սու « Հէր սալթանաթըն, վէ հիւքիւմէթին, վէ գուվլէթին, վէ զա-
պիթիլին . . . տէյիլ եալընըզ տիւնեատա, իլլա կէլէճէքտէ տա-
խի . . . պալասընա օթուրթտու » : (Կալ. Ա. 16.) պուռլարա թախթ-
լարը տախի զամմ էտէր : « Զիրա հէր նէ քի կէօյտէ, վէ հէր նէ քի
եէրտէ կէօրիւնէնլէր վէ կէօրիւնմէնլէր, թախթլար օլսուռ, հիւ-
քիւմէթլէր օլսուռ, ըիյասէթլէր օլսուռ, իսթիգլալիյէթլէր օլսուռ :
հէր շէյ օնուռ իլէ թէէսիս օլուռտու » : Տէֆա օլ պէշ տէրէճէլէրէ
Աղիզ քիթապ մէլայիքլէրի, վէ պաշ մէլայիքլէրի քերովքելէրի, վէ
քերովքելէրի զամմ էտէր : (Եֆէ. Թ. 5.) « Վէ օնուռ իւզէրինտէ էհ-
թիշամ քերովքելէրի » : (Եսայի. 2. 2. 6.) սերովքելէր . . . Տէմէք
քի մէլայիքլէր տօգուզ տէրէճէ տիրլէր, վէ ըիւթպէ վէ մէմուրիյէթ
վէ հասիյէթէ պիր պիրինտէն ֆէրգլի տիրլէր : Միքայէլ, Ռաքայէլ,
Գարրիէլ պաշ մէլայիքլէր քի (Յայ. ԺԲ. 7.) զիքրլէրի, վէ իսիմէ-
րի եազըլմըշ տըր : (Յայ. ԺԳ. 9.) պաշ մէլայիք, Միքայէլ իսմի եա-
զըլմըշ տըր : Հաթտա աղիզ քիթապ պիր եալընըզ մէլայիքլէրին տէ-
յիլ, շէյթանլարըն տախի ֆէրգլինի եազար : (Մարկ. ԺԲ. 24.) Բե-
եէզգեբուզ, շէյթանլարըն սէրկէրտէսի (ԺԲ. 26.) սատանայ (Ը. 31.)
դեւ : (Յայ. ԺԶ. 14.) Պգիք եւն. զիքր էտէր :

ՊԼԴ. 2. Մէլայիքլէրաէն իլթիմաս էթտիլմիզ մէվատը խայրիյէ-

յի մութլազ սուրէթտէ ալաճաղղզ . եախօտ մուվաֆֆազ օլաճաղղզ , ֆիրքիյէ տուա էթմէմէլիյիզ , զիրա օնտան Ալլահը թէճրիւպէ էթմէք չըգար , վէ Ալլահը մէճպուրիյէթ թահթընա գօմազ , եախօտ Ալլահա էմր էթմէք մանասը չըգար . պու քի պէօյլէք կիւնահ տըր , անճազ չարթ իլէ , էկէրչի Ալլահըն միւրատը ալիյէսինէ մուվաֆֆազ կէլիրսէ , միւրաճաաթ էթտիյիմ մէլայիքին եիւզիւնէ հիւրմէթէն , վէ օնուէն ըրճասընա վէ շէֆաաթընա մէպնի Ալլահտան տիլէտիյիմիզի պանա պախշ ու իհասն էյլէսին նիյէթիյլէ օլուր : Ամմա եիւզ քէրէ տուա էտէրիմ , վէ պիր քէրրէ նիյէթիմէ մուվաֆֆազ օլուրոււմ , եախօտ հիչ օլմամ , օրասը Ալլահըն միւրատը ալիյէսինտէն մէնուլթ , վէ մուհապիլէ պիր քէյֆիյէթ տիր . զիրա Ալլահըն պիզտէ հազզը թէմամը վար , լաքին պիզիմ Ալլահտա հիչ պիր հազզըմըզ եօզ տուր . հէր նէմիզ վար իսէ , օլ աղիզ վէ պիր թանէճիք էվլատընըն դանը իսթիհզազընա հիւրմէթէն տիր : (Բ. Կ. Զ. Գ. Զ.) : « Գատիր օլմամըզ Ալլահտան տըր » : Հաթտա մէլայիքլէրի չաղըրմազ , օնլարա տուա էթմէք խուսուսու մութլազ սէլամէթիմիղէ լազըմ տըր տէյի , նիյէթտէ տէյիլիզ , վէ Ս. Եկեղեցի տախի , սէլամէթ պապընտա մէլայիքլէրին , վէ աղիզլէրին չաղըրմասընը մութլազ սուրէթտէ լազըմ կէօրմէմիշ , վէ լազըմ տա կէօրմէզ : Պու ճիւմէ :

ՊԼԵ . 3. Մէլայիքլէրի չաղըրմազ , օնլարա տուա էթմէք , հիւրմէթ էթմէք մուամէլէսի տին պահսընա միւթաալիզ տէր , եկեղեցի օնու հէր վազըթ իճրա էթմիշ . վէ ճայիզ տիր . խասիմէրին տախի իտտաասը քէէնսի մէլայիքլէրի չաղըրմասը , օնլարա օլան հիւրմէթ , վէ իպատէթ նալայըզ տըր Ալլահա հազարէթ տիր տէմէսի , քիւլիյէն սահիհիյէ մուզայիր տիր , քէզալիք Ալլահըն քիլիսէսինէ վէ չիֆահէն վէ թահրիթէն օլան քէլամընա : Պուսու Տըիտէնդեան սինօթու (Նիսի . Ին .) իլան էտէր :

ՊԼԶ . 4. Պուսուսն իլին տէրիզ , էվլէլա քի , մէլայիքլէրէ հիւրմէթ էթմէք նիյազ էթմէք . . . չօզ ֆայիտէլի տիր . սանիյէն տիլէտիյիմիզ մուապէնէթի , վէ էյիլիքլէրի տէյիլ քի մէլայիքլէր պիզէ վէրիւր , իլա Ալլահ վէրէճէք . լաքին էքսէր տէֆա մէլայիքլէրին շէֆաաթը վէ միյանճըլըզ վասէթասըլա վէրիւր վէ վէրմիշ , վէ վէրէճէք : Սալիսէն մէլայիքլէրի չաղըրմամըզ Ալլահտան տիլէտիյիմիզ խուսուսլարտա գօլայլըզ վէրիւսին տէյի , պիզզաթ տիլէտիյիմիզ զօր վէ կիւճ իքէն , մէլայիքլէրին միյանճըլըզ իլէ գօլայ օլսուսն , վէ գօլայճա ալընսըն տէյի տիլէրիզ , պու քի էմրի թապիի տիր :

ՊԼԵ . Կիւնահլար աֆվըղընը եալընըզ Ալլահտան տիլէրիզ , նասըլ քի սայիր հէր նէ քի մէլայիքլէրտէն , եախօտ Աղիզլէրտէն (սուրբլարտան) տիլէրսէք , եալընըզ վասէթա միյանճը օլսուսլար տէյի . վէ պու նիյէթ իլէ տիլէրիզ . տէյիլ քի քէնտիլէր իհասն էթսինլէր , եախօտ տիլէտիկիմիզի օնլար վէրսինլէր : Պու պէտիհի տիր :

ՊԼԷ . Մուսխիսարէն , իպատեք իքի տիւրլիւ օլապիլիւր . Ալլահա , վէ ազիզլէրէն , մէլայիք օլսուն , ազիզլէր օլսուն : Ալլահա իպատէթ էտէրիզ , շէրէֆ վէրիւրիզ , սէճտէ գըլարըզ գուլլուզ էթմէք վէ թափմագ նիյէթիյէ . եանի հէր շէյին մութլագ եարատըճսը , վէ մութլագ սահիպի Ալլահ օլտուղու իշին , վէ ճանըմըզն վէ վարըղըմըզն սէպէպի էվլէլիսի վէ սահիպի մութլագը օլտուղու իշին . վէ պիզ հէր վէհճ իլէ քէնտինին օլտուղումուղու իգըրար ու իթիրաֆ , վէ հէր կիւն էմրինէ , վէ ուղըռնա թէլէֆ , վէ գուրպան օլմայա հաղըր միւնթաղըր օլմամըզ . հէմ քէնտինէ իթաաթըմըզը իգըրար էթմէք իշին օնա գուլլուզ իպատէթին վէ սէճտէսին գըլարըզ : Պունուն իշին տիր քի , պու իպատէթէ գուլլուզ վէ քափմագ խըզմէթի վէ իպատէթի իսմինի վէրիւրիզ . լաքին ազիզլէրէ էթաիլիիզ իպատեք վէ սէճտէ վէ հիւրմէք վէ իգըրամ իպատէթի թէսմիյէ օլունուր , եանի Ալլահ խաթըր իշին , չիւնքի Ալլահ օնլարը սէվմիշ , վէ սէվէր . օնլարը սէվմէք վէ հիւրմէթ էթմէք , վէ պիր խայըրը շէյ օնլարտան ալիէմէք , պիզլէրէ տէ ֆարըզ աըր : Գուլլուզ եախօտ թափմագ սէճտէսի պաշգա աըր , վէ հիւրմէթ սէճտէսի պաշգա : Ալլահա եալընըզ թափըրը . ազիզէ հիւրմէթ օլունուր : Պուրալարընա բըրթէսթան էյի տիգզաթ էթմէլի : Վէ .

ՊԼԹ . Կաթոլիկէ քիլիսէնին իթիգաթը պէօյլէ օլմուշ օլտուղու հալտէ , բըրթէսթանլարըն պիզլէրէ օլան հիճվիյաթը , թէմամը իլէ պի էսաս աըր . եանի քէէննի մէլայիքլէրէ վէ ազիզլէրէ իպատէթ էթաիլիիզ օնլարա թափմագ աըր , փութիէրէսթիլք տիր , Ալլահա վէ Գրիստոսա հազարէթ տիր , Ալլահա վէ Գրիստոսա օլաճագ իպատէթ վէ ուպուտիյէթէ մուխիլ վէ մուզիւր տիր , Ալլահն էմրինէ , վէ Աւետարանա մուզայիր տիր , վէ պունլարա գըլաս սայիր իֆթիրալարը կաթոլիկէ քիլիսէ ասլա գապուլ էթմէզ , Հաթտա կաթոլիկէ քիլիսէ պու սահիլիլի Գրիստոստան վէ ազիլ քիթապտան ալմըշ օլտուղու իշին եէվմիյէ վէ միւթէմատիէն պունուն իճրասընտա պուլունուր . ամմա նէ հազգ իլէ , իշթէ հազգընտա եազարըզ :

ՊԼԶ . Ձիւնքի Ազիլ քիթապտա մէլայիքլէրէ հիւրմէթ վէ ըայէթ վէ սէճտէ գըլընմըշ աըր : Ձիւնքի մէլայիքլէր , ինսանլարա էյլիքտէ պուլունուրլար , վէ էյլիք էթմինլէր տէյի , Ալլահտան քէնտիլէրէ էմր ու թէնպիհ օլունմուշ տուր : Ձիւնքի մէլայիքլէր Ալլահն խըզմէթինէ թային ու թախսիս օլմուշ գաթլէր տիրլէր : Վէ չիւնքի Ալլահն էն սէվիլիլի տօթթլարը օլմուշ տուրլար . էօյլէ իսէ , պունլարը պիրէր պիրէր ազիզ քիթապտան թաստիզ , վէ պէյան էտէրիզ :

ՊԼԱ . Մէլայիքլէրէ հիւրմէթ ըայէթ վէ սէճտէ խուսուսու : Հայր Աբրահամ իւշ մէլայիքէ սէճտէ գըլտը , հէմ պէօյիւք հիւրմէթ էթաիլի , վէ Սարայա Ալլահն պիր էվլատ վէրէճէյինի էվլէլինտէն խապէր վէրալիլէր . (Մանգոյ . ԺԸ . Զ .) « Կէօզլէրինի գալարըսըզընտա օ»

նա իւշ ասէմէր կէօրիւնտիւլէր , օնլարը կէօրտիւլիւ կիպի չատը-
 րըն գարուսունտան իսթիգպալլէրինէ գօշտու վէ եէրէ գարանըպ սէճ-
 տէ գըլտը » : (10.) « Պու վագըթտա տէօնիւպ , սէնին եանընա կէ-
 լէճէյիմ վէ Սարայա պիր էրքէք չօճուդ օլաճագ » . տէյի մէլայիք
 խապէր վէրիր : Աբրահամ մէլայիքլէրէ սէճտէ գըլտը , շղաճըն ալ-
 թընա թուզսուդ եադ , վէ սիւտ , վէ գալրուլմուշ տանա իլէ իզգէթ
 վէ իքրամ էթտի , վէ քէնտիսի օնլարըն եանընտա աղաճըն ալթընտա
 տուրուրուտու : Պու հիւրմէթ , վէ րայէթ մուամէլէսինի մէլայիքլէրէ
 Հայր Աբրահամ էթտի : Քէզալիք Ղովտ (Ծննդ. ԺԹ. 1.) « Իքի մէ-
 լայիք իքրնտի վագթը Սողոմա կէլտիլէր , վէ Ղովտ շէհիրն գաբու-
 սունտա օթուրուր իքէն պուշլարը կէօրիւր , վէ իսթիգպալլէրինէ չը-
 գըպ եէրէ գալիանարագ սէճտէ էտէր » : Պու մուամէլէ տէ հա քէ-
 զա իզգէթ վէ հիւրմէթ մուամէլէսի իտի . չիւնքի Ղովտ օնլարըն հը-
 րեշտակ օլտուղունու պիլտի : (Թուոյ ԻԲ. 31.) « Օլ անտէ րապպ
 Բաղլամըն կէօղլէրինի աշտը , վէ գընընտան սըյըլմըշ գըլըճ իլէ ,
 եօլտա տուրմուշ պիր մէլէյի կէօրտիւ եիւզիւ գօյու գալիանըպ , օ-
 նա սէճտէ գըլտը » : Բաղլամ րապպըն մէլէյի օլտուղունու Ֆէհմէթ-
 տիյի կիպի օնա իճապ էտէն հիւրմէթի րուհանիյէյի իճրա էթտի :
 (Յեաւ. Ե. 14. 15.) « Յեսու աչըդ գըլըճ էլինտէ գարշսընա տուրան
 քիմէյի կէօրտիւյիւնտէ , պիղիմ միսին , եօզսա տիւշմանլարըն մը
 տէյի սիւալ էթտի . օ ճէվապ վէրտի , խայր , իլլա րապպըն աքքէրի-
 նին սէրլէրիյիմ , վէ շիմտի կէլիյօրում տէտի . Յեսու եէրէ եիւզիւ
 գօյու գարանըր , վէ սէճտէ էտէր վէ տէր . պէնիմ րապպըմ քէնտի
 դուլունա նէ տէմէք իսթէյօր » : (26.) « Այազլարընտան այադ գապ-
 լարընը չըգար տէտի . գիրա նէրտէքի սէն տուրույօրսան , օլ թօի-
 րադ աղիդ տիր . վէ Յեսու քէնտինէ էմր օլտուղու կիպի էթտի » :
 Յիսուս քրօթէսթան օլմուշ օլսա իտի , եէրտէ նէ քէրամէթ վար ,
 տիւնեա րապպըն տըր տէր իտի . ամմա մահալի մահալտէն ազիզլէ-
 տէն եինէ Ալլահ տըր : Տէֆա , չիւնքի մէլայիք ինսանա էյիլիք էտէր :
 (Ծննդ. ԼԱ. 11.) Մէլայիք րույատա Յակոբուն խայրը իչին օնա կէօ-
 րիւնիւպ , իսթար էտէր : Տէֆա (Ծննդ. ԽԸ. 16.) « Օլ մէլայիք քի ,
 պէնի հէր քէօթիւլիւքտէն գուրթարտը , օ պու չօճուդլարը միւսպա-
 րէքլէսին » : (Տէֆէ. ԺԲ. 12.) « Վէ շիմտի հաչան սէն , վէ Սարա տուա
 էտէր իտինիդ պէն քէնտիմ տուանըզը Ալլահն հուգուրու մու-
 հապպէթինէ թագտիմ էթտիմ » : (Յաւրէն. ԺԳ. 20.) « Լապպ քէն-
 տիսի սադ օլտուն . գիրա օնուն մէլէյի պէնի , կէրէք պունտան կի-
 տէր իքէն կէրէք օրատա սաքին օլուր իքէն , կէրէք օրատան ալ-
 տէթ էտէր իքէն խէլաս էթտի . վէ րապպ պէն խալալըղընը լէքէլէն
 մէյիմ տէյի պըրագմատը » : (Սաւ. 2.) « Քէնտի մէլայիքլէրինէ սէն-
 տէն էօթրիւ թէնպիհ էթմիշ տիր , քի այազլարընը թաշա վուրմայաւ
 յաճագսըն » : (Զաֆարէ. Ա. 12.) « Վէ մէլայիք տէր հէր շէյէ գա-

տիր րապալ նէշէրէտէք Երուսաղէմէ վէ Յուդանն շէհրլէրինէ մէր-
համէթ էթմէյէճէքսին , օնլարը երեզտէն պըրագտուն » . (Յայր. Ը. 4.)
« Վէ պուխուրլարըն տիւմանը աղիզլէրին տուալէրիյէ մէլէյին էլին-
տէն Ալլահն հուզուրունա չըգտը » :

Վէլհասըլ հօգարրտա մէլայիքլէրին 2. նօմէրօտա պէյան օլունան
վաղիֆէլէրին հէփիսինտէն , պունլարըն ինսանա էյիլիք էթմէք իչին
թային օլմուշ օլտուգլարը աչըգտան կէօրիւնիւյօր : Տէմէք քի մէլա-
յիքլէր ինսանա էյիլիք էտէպիլիլրէր . օ տա Ալլահն իզնի էմրի իլէ :
(Տէ. Եփաբըլթ Գ.) (Գ. Թաֆ. ԺԹ. 5. 6. 7.) « Հրեշտակ Եղիայա էթ-
մէք սու կէթիլիլր , ույգուտան գալտըրըր եթտիլիլր , վիգպէ էտէր ,
գալիք եէ , հօլուն ուղազ տըր » տէր : Իչթէ պունուն իչին մէլայիք-
լէրէ րայէթ , հիւրմէթ , իպատէթ վէ սէճաէ էտէրիզ վէ պիր խէթա-
սը հօգ տուր :

Պ)օթ. 2.ինքի մէլայիքլէր Ալլահն էն հագըն , վէ միւշէրրէֆ
գուլլարընտան , վէ սէվտիքլէրինտէն տիրէր : (Յայթ. 2. 2.) եւ ա-
ղիզ , աղիզ աղիզ . . . : Նասըլ քի (ՊժԳ.) հազտըգ : Տէմէք քի ,
ինսանլար իչին շէֆաաթ վէ միյանճըլըգ էտէպիլիլրէր : Ալլահ մէլա-
յիքլէրին վասէթասըլա , Միքայէլ հրեշտակապետ վէ սայիլ սէմանըն
պինլէրճէ քէնտի մէլայիք ասքէրլէրինին գուվվէթիյէ , Սադայէլ վէ
ճէհէնէմ գաբուլարըլա , եանի տիւշմէն շէյթանլար իլէ ուղրաչը-
յօր , մուհարէպէ էտիյօր . հինէ պու մէլայիքլէր վասէթասըլա ին-
սանլարա թէնպիհլէր , խապէրլէր , միւթտէլէր , միւքեաֆաթլար վէ
ճէզալար վէրտիրիյօրսա , նամուսունա ազամէթինէ իխալ կէլմէյօր .
նիչին մէլայիքլէր ինսանլարըն հագգընտա խայրլը պիր խուսուստա
Ալլահտան րիճա էթմէյէճէքլէր , վէ սէպէպի նէ տիր : Շէյթան Յու-
բուն ճէզասընը Ալլահտան տիրէյօր , վէ Ալլահ իզին վէրիյօր վէ մա-
լինի էվլատընը , սիւրիւսիւնիւ , էչեասընը թէլէֆ էթմէյէ շէյթան
սէպէպ օլապիլիյօր . նիչին մէլայիքլէր թային վէ մուհաֆազասընա
թախսիս օլունմուշ զաթըն խայրընը Ալլահտան տիրէմէյէճէքլէր . մէ-
կէր մէլայիքլէրին շէյթան գատար գուվվէթլէրի հօգ մու տուր . մէ-
կէր ինսանլարըն իսլահ օլմասընա արգուլէրի հօգ մու տուր : Շէյ-
թանլար Ալլահը իզնիյէ ֆէնա շէյէ թէշէպպիւս էտիյօրլար , վէ մու-
վաֆֆադ օլույօրլար . նէ աճայիպ մէլայիքլէր , քի նուրտան խալիֆ
օլմուշլար , վէ մութլադա էյիլիք էթմէյէ մէէմուր տուրլար . ինսան
իչին պիր էյիլիքտէ պուլունմմասընլար : Շէյթանլարըն ինսանը էնվա-
յի թէճըրիւպէլէրէ իլգա էթմէլէրինտէն , Ալլահն գուտրէթինէ վէ
մէրհամէթինէ զարար կէլմէյօրսա նէտէն տիր քի , մէլայիքլէր ինսան-
լար իչին միյանճըլըգ , վէ շէֆաաթ էտէրսէլէր Ալլահն ազամէթինէ
տօգանըր . հանշա , րապալըն տըր ճիւմէ քեայինաթ օնտան տըր քեաֆ-
ֆէյի գուվվէթ :

Մէլայիքլէր Ալլահն մուրախիսա էլչիլէրի օլտուղու իչին , հէմ

ինսանլարը իսլահ էթմէք իչին, մուվազզաթ ճէզա վէրմէյէ տէ միւզթէտիր տիրլէր : (Ղ. Կ. Ա. 20.) Գաբրիէլ Զաքարիայա, քէնտի սէօզիւնէ ինսանատըղը իչին ճէզա վէրտի . « Վէ իչթէ անրազ օլաւն , սէօյլէմէյէ գատիր օլմայասըն օլ կիւնէ տէկին քի , օ շէյ ինրա օլաճադ . չիւնքի սէօյլէրիմէ , քի վազթընտա թէքմիլ օլաճադ տըրլար , ինսանատըն » : Պուսնա նէ տէմէլի , մատէմ հրեշտակ ճէզա վէրմէյէ քէնտիսինտէն գատիր օլույօր , նէտէն շէֆաաթա գատիր օլամայօր : Մէկէր պիր փատիշահըն մայէթինտէ պուլունան սէվկիւլիւլէրի պիզ պիշարէլէրին կէօզ եաշը իլէ եազըլմըշ իսթիտա , վէ արիւղէլէրիմիզի քիւրսիւյը փատիշահիյէ թագտիւմ էտէրսէլէր , փատիշահըն նամուսուսնա պուլ խէլմի մը կէթիրիր . սալթանաթընա մուզթրր մի տիր . հաշա , հաշա : Եկէրչի բրօթէսթանըն տէտիյինէ մէպնի , մէլայիքլէրին ինսանա եարաթմ , էյլիք , վէ մուհաֆազա էթմէսի , վէ պուլ էճիլտէն ինսանլարըն մէլայիքլէրէ իպատէթ , բայէթ , վէ հիւրմէթ էթմէթի , Ալլահըն քէմալէթինէ , Ալլահըն ազամէթինէ , վէ իզզ ու շանընա թօգանրրաս , տէրիզ էվիլէա կէօյտէքի սէմանըն ասքէրլէրինի Ալլահ քէնտի մէսքեան , վէ թախթը ալասընտան տէֆ էթմսին : Եախօտ բրօթէսթան ֆրիստոսուսն չօլ սէօզիւնիւ , ինսան էվլատընըն էմրինէ հազըր օն իքի օրտու սէմանըն ասքէրլէրի տուրույօրլար , Ալլահըն ասքէրէ նէ լուզումի վար , օրասը եալան տըր տէսին , Աւետարանտան , վէ Աղիզ քիթապտան հէր նէրէտէ Ալլահ մէլայիքլէրէ մէէմուրիյէթ վէրիպ իրսալ վէ օնլարըն վասէթասըլլա իշալէր կէօրտիւրմիւլ իսէ , գազըսըն գալտըրսըն . օնլարըն հուզուրու թախթը իլահիտէ լէյլ ու նիհար Ալլահա սէնալէր օգուտուզլարը , վէ « Սուրբ սուրբ սուրբ , տէր գօրութեանց » . (Ե. Կ. Զ. 12. 3.) տէտիքլէրի , վէ օնա սէճտէ գըրտըզլարը , պիր գուրու վէ վահի վըզըլթըտան իպարէթ տիր : Զիրա Ալլահ քէնտի իչինի քէնտի կէօրուր վէ էկէրչի հէր քէմալէթ հէր հիւքիւմէթ , հէր կիւզէլլիք եալընըզ Ալլահա եազըշըրսա , էվիլէա ինսանըն ազլը , քէզա ինսանտա պուլունան հէր մուհասսէնաթը ինսանտան ալմալը . զիրա տիւշիւնմէք , անլամադ , Ալլահտան մատէ պիր քիմսէյէ եազըշմադ . վէ ինսան տիւշիւնիւրսէ Ալլահըն իրմինէ թօգանրր : Սանիյէն եէր եիւզիւնտէքի հիւքիւմէթլէր նէ լաղըմ , չիւնքի պիւթիւն հիւքիւմէթ Ալլահտա տըր . փատիշահլար , վէ մէէմուրլէրի Ալլահըն ազամէթինէ միւլիլլ , վէ մուզիւրր զաթլէր տիրլէր . գուլլարը եարատան Ալլահ օնլարը հիւսնիւ իտարէ էտէպիլլըր , հիւքիւմէթլէրին նէ լուզումի վար տըր : Սալիսէն հէր կիւզէլլէք վէ հիւսնիւ ճէմալ , եալընըզ Ալլահա եազըշըրսա , ինսան արթըզ եիւզիւնիւ գարարթսըն , եախօտ իլք պահար մէվսիմի օվալարտա պաղչէլէրտէ , վէ աղաճլարտա էնվայի բէնկտէքի կիւլլէր , չիչէքլէր սօլսուսն տէօքիւլիւնիլէր . զիրա հէր ճէմալ պիր Ալլահա եազըշըր . կիւնէշ , վէ ալ , վէ եըլտըզլար տախի գարարսըն . զիյալա-

ընը քեսինւէր • հուրարընը վերմէսինւէր • զիրա Ալլահ հուր տուր • Այ ազըլը բրօթէսթան • հիչ մի օգուսատըն քի • փատիշահար Ալլահ իլէ փատիշահըգ էտէրլէր • վէ հէր հիւքիւմէթ Ալլահսան տըր • վէ Ալլահ քէնտինի գուզլէթլէր Ալլահը թէսմիյէ էթմիշ • Հիչ մի օգուսատըն քի • Ալլահ քէնտի աղիզլէրինտէ շէրէֆլէնմիշ տիր • Այ ազըլը բրօթէսթան պիր ահալինին մալիք օլուպ գուլլանտըղը լիւալար • փատիշահտան քէնտիլէրինէ կէշմիշ տէյիլ մի տիր • Պիր ահալինին զէնէ կինլիյի • վէ էնթիշամը վէ իսթիրահաթը էնճամընտա քէնտի փատիշահընըն շէրէֆ ու էնթիշամընը պատի վէ միւէտտի օլմնգ մը • Պէնիմ ահալիմ զէնկին տիր տէյի • պէնիմ ահալիմ րահաթ տըր տէյի • փատիշահա մուճիպի էսէֆ մի եօղսա շէրէֆ մի օլուր • Քէզա Ալլահ քէնտի աղիզլէրինտէ սաքին տիր • քէնտի աղիզլէրիլէ միւշէրէֆ օլուր • « Աստուած փառաւորեալ է 'ի սուրբս իւր » • Լաքին տօղրույա կէլմէք պիր լութֆու իլահինին սէմէրէսի տիր •

ՊԽԳ. Իշթէ պու կիպի Ալլահըն ինտինտէ օլան մէլայիքլէրէ • վէ պուսուռն իշին • Քրիստոսուռն քիլիսէսի պիտայէթինտէն պէրի քիլիսէլէրտէ • վէ ային ու ատէթլէրտէ սէմանըն մէլայիքլէրինէ սէճտէ հիւրմէթ • իպատէթ էթմիշ • վէ հալա շէֆաաթլարընա միւրաճաաթ էտէր • Մնար • Ալլահըն էմրիլէ չաղըրտըղըմըզ կիպի • պիզէ եարտըմա վէ էյիլք էթմէյէ հազըր տըրլար • (Գրք. Ե. 19.) Բապպըն մէլէյի մահպէսիսանէնին դարուսուռն աշըպ • վէ ծնլարը (առաքեալլարը) խէլաս էտիպ տէր • « Կիտին հէյքէլտէ տուրուռն • վէ ճէօմաաթ իլէ սէօյլէշին . . . » • Տէրտուղիանոս (Գրք. Յազ. հոգոյց. Գլ. 13.) « Ինսանը անա րահմինտէ հըֆօզ էթմէյի • պէօյլութմէյի • տալրանմայր • լէվաղիմաթընը թէտարիք էթմէյի • Ալլահ սէմալի մէլմուրլէրինէ • եանի մէլայիքլէրինէ հէվալէ էթմիշ » տիր • տէր • Յովսան Ոսկեքերան (Մարթ. Ժ.) Ալլահ հէր պիր ատէմէր իշին մէլայիքլէրին • վէ թախսիս էթմիշ քի • էյիլէ գըլաղուզ օլսուռնլար վէ քէօթիւտէն կէրի տուրմալարը իշին ինսանլարա իխթար էթսինլէր • Հաթտա փութփէրէսթլէր տիլէ • մէլայիքլէր Ալլահըն մայիէթ մէլմուրլէրի թէսմիյէ օլուսուռնլար • մատէմ ինսան էյի իքէն • սօնրա էյիլքաէն տուր օլուպ • Փէնա հալէ տախի կիրիֆթար օլույօր • ինսանըն վէ հայվանաթըն եարատըրմասը վէ ինսան գըյաֆէթինէ կիրմէսի մէլայիքլէրէ հէվալէ օլուսմուռն • վէ պիր ատէմ էվէլի էյի իքէն • սօնրա քէօթիւ օլտուղու Ալլահըն իշի օլմատըղընտան • անճազ մէլայիքլէր իշի օլտուղուստան • էյի ֆէնայա թէպտիլ օլույօր տէրլէր • Պղատոն պէօյլէ սէօյլէր • Վէ եահուստի ֆիլոն պու փութփէրէսթ զիւմիւնիւ թաստիգ էյլէտիյի իշին • թազալի օլուսուռն • քէնտիսի եահուստի իքէն • պու եանլըլըղըզ դապուռ էթմէմէլի իտի . . . »

ՊԱՊԸ ՍԱՊԻ

ՄԵԼԱՅԻՔԼԵՐԻՆ ԹԱՍՎԻՐԼԵՐԻ, ՎԷ ՊՈՒ ԹԱՍՎԻՐԼԵՐԻ ՊԻՋԻՄ
 ԲԱՅԵԹԻՄԻՁ, ՎԷ ԻՊԱՏԵԹԼԵՐԻՄԻՁ ՃԱՅԻՁ ՏԻՐ

ՊԻՊԻ. Գրիսթիյանլըզա վէ կաթողիկէ մէզնէպինէ պիր ազիմհա-
 գարէթ, վէ գըրկընլըզ վերմէք իչին 726 թարիխլէրինտէ, եահուտի-
 լէրին թէշվիգիլլէ : Լեւոն իւշիւնճիւ Իզալրիգոս իմիէրաթօր ազիգ-
 լէրին թասվիրլէրի Ալլահա պիր հագարէթ տիր, քիլիսէլէրտէն լաղվ
 օլմալը տէյի, պիր Ֆէրման սատր էտէր. վէ պազը միաքին քիմսէլէր
 հաթտա Կոստանդիանոս Բրիւգիատա Նագօլիա շէհրինին եպիսկոպո-
 սու (Constantinus Nacolensis phrisgiar Episcop) ծնա միւթթէֆիգ
 օլարագ իմիէրաթօր պու եանլըշլըզը հիմայէ էթտի, վէ պու եիւզտէն
 քիլիսէ չօգ մէշագգաթ չէքտի : Լաքին սօնրատան քէնտինէ գարշը
 քրիսթիյան ճէմիլէթինտէ թէք պիր ասըլըզ զուհուր էթմէսին տէյի,
 չըգարտըլը Ֆէրմանա թամիր սուրէթլի պազը մանալար վէրմէյէ գալ-
 գըշտը, քէէննի թասվիրլէրին լաղվընը էմր էթմէտիմ անճագ եիւք-
 սէք եէրլէրէ ասըլսընլար. վէ էնիլն եէրլէրտէն գալգաընլար քի ճէ-
 մաաթ ծնլարը էօիմէսին. օնուշլա Ալլահա հագարէթ օլուր տէյէրէք
 օ իսէ Ֆիւրրի ազիլլէրին թասվիրլէրինէ էթտիքլէրի իպատէթի լաղվ
 էթմէք իտի : Գերմանոս Ասիթանէ փաթրիկի պու րաֆըզըլըզա գար-
 շը սահիհլիլի հիմայէ էթտի վէ մէղքիւր Նագօլիա եպիսկոպոսուռնա
 մատա, Թովմաս Գլաւտիօքօլիա եպիսկոպոսուռնա տախի պու էֆքեար-
 տան վաղ կէշտինլէր տէյի նասիհաթ էթտի : Բօմա Գահանայապետի
 Գրիգոր, Բ. յէտէ պու խուսուսու պէյան զըմնընտա եագտը. վէ պու
 պապտէ հիմայէսինի թալէպ էթտի : Լեւոն իմիէրաթօր պուռնու տույ-
 տուզունտա, փափալը էօլտիւրմէյէ գաստ էթտի իսէ տէ մուվաֆֆագ
 օլամատը, լաքին Գերմանոս կաթողիկոսու քիւրսիւսիւնտէն աթտը
 վէ նէֆի էթտի. եէրինէ թասվիրլէրէ էն զիյատէ խասիմ օլան Ա-
 նասթաս իսմինտէ պիր զաթը նասպ էթտի : Գրիգոր Բ. ֆափ վէֆաթ
 էտիպ, Գրիգոր Գ. եէրինէ կէշտի. պու տա իմիէրաթօր միւշարիլէյ-
 հի գանտըրամատը : 731 տէ Բօմատա 93 եպիսկոպոս իլէ պիր սինօթ
 թէճէմիւ էթտի. վէ օլ րաֆըզըլըզը լանէթլէտի : Լեւոն էօլտիւ, վէ
 օղլու Կոստանդիանոս Գօքրօնիմոս եէրինէ կէշտի, պու պապասըն-
 տան տահա ֆէնա էֆքեարտա օլտու, քի միւթթէֆիգի պուլունան
 Կոստանդին փաթրիք թէշվիգիլլէ քիլիսէյէ պիր չօգ թագիիգ իթ-
 տիքտէն սօնրա 773 տէ վէֆաթ էթտի : Մուախսարէն Իրէնէա թա-
 գուհի Անզըրիանոս Ա. ֆափայա րիճա իլէ պիր մէքթուպ եագտը. ու-
 մուլի պիր սինօթ ազտ էթտիրսին տէյի : Ասիթանէյէ փափանըն թա-

րաֆընտան Պետրոս Աւագերէց վէքիլ իտի, քէյֆիյէթ պատէլ թէֆ-
թիշ, լանէթ էթտիլէր օլ րաֆըզըլարը (787) վէ րէտտ էթտիլէր :
Լութէր վէ Գալվին, վէ րէֆիգլէրի պու րաֆըզըլը թէճտիտ էթտի-
լէր : Պունլարը չէօյլէ մուխթասար իֆատէ էթտիքտէն սօնրա, կէլէ-
լիմ մանայը ֆիյէմիլէ :

Պիւլ . Ինսան զահիրէն չէյլէր իլէ տահա զիլպատէ միւթէէսիր օ-
լուր նէթէքի պաթընէն օլան չէյլէր իլէ . պիլ ֆարզ սէվկիլիւ պիր
տօսթումուն իւզէրինէ . ֆիքրիմտէն տիւշիւնմէք թէէսիրի պաշգա,
օնուն երեզիւնիւ կէօրմէք պաշգա տըր . պունուն իչին մուհիպ տօս-
թումուն հիչ օլմագսա պիր թասվիրինի չէքէրիմ, վէ սաքին օլտու-
ղում օտայա ասարըմ, քի հէր կէօրտիւյիւմտէ հէմ զիքրի պագի գա-
լըր, հէմ օ միւնասիպէթ իլէ մուհապպէթիմ թէճտիտ օլուր . քէզա-
լիք րայէթ էթտիլիմ զաթըն թասվիրինի եաբտըրըրըմ, վէ օնուն սա-
հիպինին խաթըր իչին, օնա հիւրմէթի էտէրիմ . էթտիլիմ հիւրմէթ
օլ քեաղըթտան, եախօտ թախթատան, եախօտ մուշէմիլտէն եաբը-
լան թասվիրէ մի տիր, հօխսա թասվիրին սահիպինէ մի տիր : Եկէր-
չի օլ թասվիրին վասէթասըլյա րայէթիմի, հիւրմէթիմի, սահիպինէ
սունուօրսամ, օլ հիւրմէթ, օլ րայէթ վէ թասվիրին էօնիւնտէ հէր
նէ իլզէթ էտէրսէմ ճայիզ տիր . էկէրչի օլ թասվիրին սահիպինի պէր
թարաֆ էտէրէք, րայէթինի, իպատէթինի, հիւրմէթինի սատէ թախ-
թայա, եա մուշէմիլէ թաղտիմ էտէրսէմ, օլ վագըթ բրօթէսթանլա-
րը թաստիդ էթմիշ օլուրում : Կէլէլիմ թապիիսինէ, հանկը բրօթէս-
թան օտասընտա աստըզը սէվկիլիւ էվլատընըն եա անասընըն, եա
պապասընըն, եա ֆամիլեասընըն թասվիրինէ տէրունէն պագըպ,
աչգընա վէ մուհապպէթինէ թահիդ օլմագ, եախօտ էօլմէզ, եախօտ
հիւրմէթ էթմէզ : Շուրասընը տա իլթար էտէրիլ քի, իչպու հիւր-
մէթ իքի ճիհէթլէ օլապիլի . եա դանտան, եա իմանտան նէշաթ է-
տէր . դանտան նէշաթ էտէն հիւրմէթ տիւնեալի խայրլարա մէպնի
օլուր . եանի եա դան հիւքմիւ, եա մէնֆաաթը զաթիյէ մագսէտի,
եա պիր սէպէպի ճիսմանիյէ մէպնի օլուր : Լաքին իմանտան նէշաթ
էտէն իման հիւքմիւնտէն նաչի հիւրմէթէ մէճպուր վէ պօրճուլ օլու-
րուզ . չիւնքի հիւրմէթ էթտիլիմիզ զաթլէր, Ալլահն սէվտիքլէրի
զաթլէր տիրլէր . չիւնքի Ալլահն մայէթինտէ պուլունուպ, խարիճէ
եանի մախլուգաթա Ալլահն էվամիրինին իճրասընտա էլչի վէ մուադ-
զամ մէէմուրլէրի օլուպ, վագիֆէլէրլինի իքմալ էտէրլէր : Չիւնքի
չէյթանըն, վէ տիւշմէնին հէր պիր թէճրիւպէ, վէ պէլլիլէրլինէ
գարչը գօյուպ, ինսանը մուհաֆազա էտէրլէր, չիւնքի ինսանըն նի-
յազլարընը Ալլահն հուզուրունա թապտիմ էտէրլէր, միյանճըլըզ,
չէֆաաթճըլըզ էտէրլէր պագըսըլյա : Իշթէ պու էսպապա մէպնի,
կաթողիկէ քիլիսէ քէնտի լուզումինտէ մէլայիքլէրէ միւրաճաաթ վէ
օնլարա տուա էտէր, էվլէթ պու էսպապա մէպնի օլ միւշէմիլի քի

Միջայեջֆորեշտակապետին թասվիրի տիր , իման իլէ էօփէրիմ , հիւր-
մէթ տէ էտէրիմ , սէնտէ տէ , ըրծա տա էտէրիմ . վէ օնախիթա պէն
խաթխտամը թագտիմ էտէրիմ :

ՊԽԶ . Լաքին պիզ պղնու տէրսէք , մութլագ մէլայիքլէրին պիր
թասվիրի տէ հուզուրումուզտա օլմատրղը հալտէ , օլ տուա օլամագ
մանասը տէյիլ . պինլէրճէ ատէմլէր հիչ պիր թասվիր կէօզլիննէն էօ-
նիւնտէ օլմատրղը հալտէ , եինէ խաթէտիյի մէլայիքէ տուա էտէր ,
վէ էտէպիլիր . մէլայիքի չաղըրաճաղըմ , օնա տուա էտէճէյիմ տէյի ,
թասվիրին պուլունմասը շարթը մութլագ տէյիլ տիր . անճագ թաս-
վիրէ տուա էտէն քիմանէնիս էթտիյի իպատէթ փութփէրէսթլիք տիր
տէյէն ըաֆըղը պատկերամարտ թէսմիյէ օլունուր . վէ կաթողիկէ քիւ-
լիսէ պղնու ըաֆըղը տէյի ըէտտ էթմիշ տիր :

ՊԽԷ . Թասվիրլէրինէ ըայէթ էթտիյիմիզ զաթլէր , եա Ալլահ տըր ,
եա մէլայիքլէր տիրլէր եա աղիզլէր . շիմտիլիք էվլէլքիլէրինի սէօյ-
լէյէլիմ :

Նիչէ ատէմլէր քէնտի չէքիլմիշ թասվիրլէրինտէն պէլլի օլուր-
լար . աճապա Ալլահը կէօրմէտէն , Ալլահըն թասվիրինի կէօրէպիլլի-
միյիզ . էվվէթ , Ալլահըն թասվիրի ինսան տըր . (Ծնեք . Ա . 26 .) Ալ-
լահ քէնտիսի սէօյլէյօր . « Արասցուք զմարդ ըստ պատկերի մերում
ինսանը պիզլիմ թասվիրիմիզէ կէօրէ եափալըմ » : Մատէմ քի ինսան
Ալլահըն պիր թասվիրի տիր . ինսանըն պաշը վար , եիւզիւ վար , կէօ-
զիւ վար , այագլարը վար . վէ սայիրէ վար օլտուղու իչին , վէ պիզ-
լէրտէ օնու կէօրտիւյիւմիւզ իչին տէրիզ քի , Ալլահըն տախի մատտի
սուրէթտէ թասվիրի , ինսան թասվիրինէ պէնզէր , եախօտ Ալլահը
պիզէ պէնզէտիրիզ . վագա մատտէթէն Ալլահըն նէ էլի վար , նէ եիւ-
զիւ վար , նէ սայիր ազասը վար . Լաքին մատէմ ինսանտաքի գուվ-
վէթ էլ իլէ իճրա օլուր . օլ գուվվէթի տահա ալա տէրէճէտէ պիզ
ազըմըզա կէօրէ Ալլահա տա վէրիրիզ . վէ Ալլահըն էլի պունու եաք-
տը . « Ձեռն տեառն արար զայս » տէրիզ : Հա քէղա կէօրմէք , պիզ-
տէ մատտէթէն վար վէ պիր քէմալէթ տիր . տէմէք քի Ալլահտա տա
վար օլմալը եիւրիւմէք , հարաքէթ , պիզտէ օլտուղու կիպի , Ալ-
լահտա տախի փէք իւսթիւն տէրէճէտէ օլմալը , տէյիլ մատտէթէն .
անճագ , մանէն տէրիզ պագըսըյա : Ատուաժաշուհտա Ալլահըն եիւ-
զիւ , կէօզլէրի , գուլագլարը , էլլէրի . . . հէփսի տէնմիշ , վէ եաղըլ-
մըշ . իշթէ պու էճիլտէն , վէ պու սէպէպէ մէպիի պիզ տախի , տա-
հա զիյատէ միւթէնսիր օլալըմ մագսէտիլէ , զահիրի վէ մատտի սու-
րէթտէ Ալլահըն եախօտ մէլայիքլէրին վէ աղիզլէրին թասվիրինի եա-
բարսագ , Ալլահը ինսան թասվիրինէ պէնզէտիպ կաբարըզ . քի սալ-
թանաթ թախթընա օթուրմուշ , պինլէրճէ մէլայիքլէր զանատըր օլա-
րագ օնուն էթրաֆընը գուշաթմըշ . թախթընը նուրտան զիյատէ փար-
լագ , վէ զիյալար իլէ տօնանմըշ կաբարըզ . օնտան հէր էթբաֆա

նուր սաչըրը մագամընտա : Պէօլէ (Եօյի. 2. 1. 2.) « Ալլահըն թախ-
թընը կէօրտիւմ քի պինլէրճէ սերովբելէր վէ քերովբելէր , վէ ալթը
գանատը հրեշտակար օնու դուշաթմը տըր » : Հաթտա Մովսէս .
(Ելէյ. ԻԳ. 13.) « Ալլահըն երեզիւնիւ կէօրմէք արգուլէր , վէ Ալլահ
քէնտինի մէնն էտէր . անճագ կէչտիյիմտէ գայանըն տէլիկինտէն էլի-
մի գալտըրըմ , օլ վագըթ պէնիմ արգամը կէօրիւրսիւն տէր : Պու-
նուս կիպի չօգ մահալլէր վար քի Ալլահ քէնտի թասվիրինի ինսան
թասվիրինէ պէնդէթմիշ վէ պիզլէր տէ քեամիլ , վէ հէր սալթանաթը
համիլ , վէ շամիլ տէյի . Հայր Աստուածը փէտէր Ալլահ , Գրիստոս
տան թէամիյէ օլտուղու իչին քեամիլ պիր փէտէր թասվիրինտէ չէքէ-
րիզ , Գրիստոս զաթէն փէտէր Ալլահըն օղու օլտուղու իչին , վէ պու
օղուլ թէքմիլ ինսանըղը վէ ինսան սըֆաթընը պտըղը իչին , ինսան
թասվիրինի սըֆաթընտա չէքէրիզ : Հա քէզա ազիզ բուհուս (Ղուհ. Գ. 22.)
Գրիստոսուն իւզէրինէ կէօվէրճին չէքլինտէ ճիսմանի կէօ-
րիւնիւշ իլէ կէօրիւնտիւղիւ իչին սուրէթինի տախի կէօվէրճին թաս-
վիրինտէ չէքէրիզ , լութֆ նուրու կիւնէշ զիյալարը կիպի , օլ կէօ-
վէրճինտէն սաչըրը միսալի , Ազիզ բուհու կէօսվէրիւրիզ : Պիզ երրորդ
դութիւնուն իւշ սըֆաթլարընըն թասվիրլէրինի , կէրէք իւշիւնիւ պիր
թասվիրտէ , կէրէք իւշիւնիւնքի այրը այրը թասվիրլէրէ պիթթէրսիմ
քիլիսէլէրիմիզէ ասըպ , օլ թասվիրլէրէ սէճտէ գըլարսագ , սէճտէմիզ
միւշէմիտէքի թասվիրլէրէ մի տիր , եօգսա կէօվէրճին չէքլինտէ
թապաղըմը , Ազիզ երրորդութիւնուն իւշիւնիւ սըֆաթընմ մը
տըր : Պուրաքնա բրօթէթմանըն ազլը մը եթթմէյօր , եօգսա քէնտի
նէֆսանիյէթիմի քէնտիսինէ անլաթմագ իսթէմէյօր : Տէմէք քի , քի-
լիսէլէրիմիզէքի Ս. երրորդութիւն թասվիրինէ սէճտէ գըլարսագ ,
խաթա տէյիլ տիր : Գրիստոս էֆէնտիմիզին չօլ (Մաքթ. ԻԲ. 21.)
« Վարըն Գայսէրինքինի , Գայսէրէ , վէ Ալլահընքինի Ալլահա վէրին » .
միւպարէք քէլամը , ինսանըն սըֆաթը , վէ բուհու Ալլահըն թասվի-
րի օլտուղունու թաստիզ էլլէտի :

Պիթ . Կէլէլիմէլայիքլէրին թասվիրինէ : Աստուածաշունչտա մէ-
լայիքլէր կեան ինսան , կեանտա գանատը կէնճ ատէմլէրէ պէնդէ-
միլլէր : Կեան ինսան նասըլ քի (Մնք. ԺԸ. 2.) « Իւշ քիշի օնուն
եանընտա օնա կէօրիւնտիւլէր » : (Անք. ԺԹ. 1. Եօյի. 2. 1. 2. 3.)
ալթը գանատը սերովբելէր , քէրովբելէր , քի բապալըն թախթընը
դուշաթմըյար : (Յայ. Դ. 8. Մաքթ. ԻԸ. 2.) - զիրա բապալըն մէլէ-
յի կէօյտէն էնէրէք » : (Ղուհ. Ա. 26.) « Կէօյտէն Գարրիէլ մէ-
լէք Ալլահտան իրսալ օլունտու » : Վէ պունուն կիպի տահա պիր չօգ
մահալլէրտէ մէլայիքլէրէ Աստուածաշունչտա սըֆաթ վէ գանատար
վէրմիշ տիր , իշպու գանատը մէլայիքլէրին թասվիրլէրի անտ սան-
տըղընա (տապանակ ուխտա) բայէթէն եաբըլսըն տէյի , եախօտ քէ-
րովբելէրին սուրէթլէրինին եաբըլմասընը Ալլահ Մովսէսէ էմր էթմիշ

տիր : (Եւեյ. ԻԵ. 18. 19. 20.) « Իբի թանէ տահա ալթուհտան քէ-
րովբելէր , տապանակըն իբի թարաֆընտան տա եաբասըն , քէրովբե-
նին պիրի պիր թարաֆտան վէ տիկէրի տիկէր թարաֆտան քաւու-
թիւնուն իբի թարաֆընա տա գանատլարընը կէրէրէք , վէ գանատլա-
րըյլա քաւութիւնու կէօկէլէնտիրէրէք , վէ եիւզլէրի պիր պիրինէ
գարչը , զիրա քէրովբելէրին եիւզլէրի քաւութիւնա պագածագ « Փէ-
սէլիէլ մէէմուր պու տապանակը եաբտը : (Եւեյ. 13. 7.) « Վէ ալ-
թուհտան իբի քէրովբելէր եաբտը . . . վէ քէրովբելէրին գանատ-
լարը եօգարըտան ուզաթըլմըն իտիլէր . վէ քաւութիւնուն իւզէրինէ
կէօկէ էտէր իտիլէր . վէ քէրովբելէրին եիւզլէրի պիր պիրինէ գար-
չը » : (Գ. Թաֆ. 2. 23.) խորանըն իչէրիսինէ գանատլէրի ծնար ար-
չըն թուլինտէ իբի քէրովբէ եաբտը . իբիսինին գանատլարը եան կա-
նա աչըլարագ տիվարլարա տէյէր իտի , վէ ծնլարըն իւզէրինէ ալ-
թուհ կէչէրտի : Քէզալիք (29.) տաճարըն հէր էթրաֆընը քէրովբե-
լէր իլէ տոնաթտը : (32.) քէզալիք խորանըն գափուլարընա քերով-
բելէր եաբտը , վէ ալթուհ կէչէրտի : (Ը. 6.) « Տապանակըն իւզէ-
րինէ գանատլարընը ուզատարագ , վէ ուչարագ էօրթէր իտիլէր , վէ
հալա տուրուրլար » : Քէզալիք (Ա. Տապարդա. ԻԸ. 18. Բ. Տապարդա. Գ. 11. 14.) խորանըն փէրտէսի իւզէրինէ տախի , քի էնվայի տիւր-
լիւ ընկէրտէն իտի քէրովբելէրին սուրէթլէրինի տախի չէքտի : (Ե-
չէ. Ա. Վէ Բ. Ժ. 21.) Ալլահըն թախթընը պուլութլար , վէ ալէֆլէր
վէ նուրտան եաբըլմըն արապա , վէ տէօրթ հայվանլար գանատլը ,
վէ ինսան եիւզլիւ օլարագ , արապայը չէքէր իտիլէր : (Եչէ. Ժ. 20.
21.) « Վէ ծնլարըն քէրովբելէր օլտուղունու պիլտիմ , հէր պիրինին
տէօրտէր սըֆաթը , վէ հէր պիրինին սէքիզէր գանատլարը , վէ ծնլարըն
գանատլարը ալթընտան ինսան էլլէրի չէքլինտէ , վէ ինսան եիւզլիւ
չէքլինտէ » : Վէ (Եչէ. Ժ.) պապընըն խիթամընա գատար մար-
դարէնին կէօրտիւլիւ տէհչէթլի էհթիչամ թախթը վէ արապասը վէ
թէքէրլէրի վէ էհթիչամը վէ նուրու վէ մէլայիքլէրին գանատլարընըն
սէսի , վէ սայիրէ իչպու տէտիյիմիզի թաստիգ էտէրլէր : Պունլարը
եաբան , վէ եաբտըրան քիմ տիր , մութլագ Ալլահ տըր , բրօթէս-
թան Ալլահա փութփէրէսթ տիր տէրսէ պիզլէրտէ օլ փութփէրէսթ-
լիյի գապուլ էտէճէյիգ . վէ պուհլարըն հէփսի Գրիստոսուն վագթին-
տէ տաճարտա մէվճուտ տուրույօրուտուլար վէ Գրիստոս տաճարա կի-
րէրէք , հէփիսինի թաստիգ վէ թահսին էթտի . վէ ալսղուլթա էտէն-
լէրի տըչարը գօվտու : (Յւլհ. Բ. 13.) :

Պիթ . Կէլէլիմ , քիլիսէ նասըլ քի եէտինճի սինօթտա իլան , վէ
գարար գըլտը , քի պատկերամարտ քիմսէ հերետիկոս իլան օլսուն .
վէ նասըլ քի աղիզլէրին թասվիլլէրինէ օլան իղզէթի , հիւրմէթի ,
վէ միւրաճաաթը թաստիգ էթտի իսէ . քէզալիք մէլայիքլէրին թաս-
վիլլէրինէ օլան իպատէթի , իղզէթի թաստիգ էթմիչ տիր : Աբրա-

համ, վէ Ղոփտ, մէլայիքլէրին երւզիւնիւ կէօրտիւքլէրինտէ, օնլարա հիւրմէթ իլէ սէճտէ գըլտըլար, վէ տիլէտիքլէրինի օնլարտան տիլէտիլէր, վէ ճայիզ օլտու. նիչին պիղլէր մէլայիքլէրին թասվիրինէ իզգէթ էտէրսէք, կիւնահ իչլէյէճէյիզ. զիրա մէլայիքլէրին կէրէք կէօրիւնէն քիսվէթի կէրէք վիճուտու, Ալլահն հիւրմէթիլէն հափըլմըշ, վէ սուրէթա կէօրիւնիւր պիր շէյ իտի. վէ մութլազ օլ կէօրիւնէն սուրէթ, շէքիլ, վիճուտ կէօրիւնիւրտէ իտի, վէ մատափ տէյիլ իտի. ֆէք էյի. Օնլարա սէճտէ գըլընտը, վէ ճայիզ օլտու իսէ, պիղ մէլայիքլէրին թասվիրլէրինի միւշէմի իւղէրինէ շէքէրսէք օնլարա իզգէթ էտէրսէք, խէթա մը իչլէմիշ օլուրուզ, կէրէյի մուշէմի մատափ սուրէթ մէլայիքլին սուրէթի օլամազ տէնիրսէ, նէսէն տիր քի սուրէթա վէ խէյալի թաշընան էչքեալ վէ թասվիր մէլայիքլին օլտուզուենու ինանըյօրուզ. վէ պիր մէլայիք կէօզիւմիւզէ կէօրիւնտէ, օնա Ալլահն էլչիսի վէ սէվկիւլիւսիւ կիպի ըայէթ էտիյճըրուզ, չիւնքի կէքէք Ալլահն հիւրմէթիլէն կիլիմիշ, վէ կէօրիւնմիւշ մէլայիքէ, վէ կէրէք մուշէմի իւղէրինէ թէնիյիշ օլմուշ մէլայիքէ օլան իզգէթին նիլէթ, վէ մազսէտի պիր տիր. զիրա Ալլահն սէվկիւլիւ մէմուրլէրի տիրլէր, վէ պիղլէրի մուհաֆազա էտէյօրլար տէյի, օլ շէքիլտէ օլան մէլայիք բուհուհա իզգէթ, վէ ըայէթ էտէրիլ: Պախուսուա քի, երինէ թէքէրրիւր էտէրիզ սէօզիւմիւզիւ, օլ մէլայիքլէրին թասվիրլէրինին հափըլմասընա ամիր Ալլահ քէնտիսի տիր: Տէմէք քի, մէլայիքլէրին թասվիրլէրի միւնասիպէթի, վէ վասէթասըյլա սահիպլէրինէ հէր կիւն տուա էթմէյէ մէշգուհուզ, վէ ճայիզ տիր. վէ պու էթտիլիմիզ ճանըմըզա միւֆիտ պիր բուհանի մուամէլէ տիր:

ՊԾ. Բրօթէսթանլար պու պապտէ պիղէ գարշը Ազիզ քիթապտան պիր իքի մանասըզ վուզուաթ կէթիրիլլէր (Կոչ. Բ. 18.) « Հիչ քիմսէյէ իսթէյէրէք թէվազիլ իլէ, վէ մէլայիքլէր թարիգաթըլա օնու քի կէօրմէմիշ, վահի շէյլէր արգասընա տիւշէրէք, քէնտի թէն ազլը իլէ քէնտիլէն զուրուրիլլէթ կէթիրէրէք, սիզի ալտաթմասըն. վէ Գրիստոսու պաշ թուլթմազսա . . . » : (Յոլմ. Յոյո. ԺԹ. 10.) « Մէլէյի կէօրտիւլիւնտէ, օնա սէճտէ գըլար » պու սէճտէյի մէլայըք մէնն էտէր. « Պէն տախի սէնին կիպի պիր խըղմէթքեարըմ, Ալլահ սէճտէ գըլարն » : (Գործ. Ժ. 25. 26.) Երւզ պաշը հաչան Պետրոս սէճտէ գըլար իսէ, Պետրոս օնու մէնն էթտի :

Եվէլա, մէլայիքլի քիվազիւնտէ, վէ իթիգաթընտա հախօա քարիգաթը իլէ, տէմէք նէ տիր, թէֆսիր էտէլիւ: Եվայիլտէ պաղը քիմսէլէր միւրայիլիքլէր, վէ թէյիւշտէ ֆէվզէլտաէ իթիտալ կէօթէրիւ ալլէսէրէք, մէլայիքլէրին թէմիլլի կիպի Ալլահա խըղմէթ, վէ իպատէթ էտիյօրուզ էֆքեարը իլէ կէզէր իտիլէր. պուշլարըն պաթըլ իթիգաթլարընը Պօլոս առաքեալ մէնն էտիյօր. տէյիլ քի մէլայիքլէրէ իճասլ էտէն հիւրմէթի. վէ Տէրտուղիանոսու սէօզիւնէ պա-

դարսապ (Յագ. Եփեսոսեան Գլ. 43.) Սիմոն, վէ կերինթոս բաժնորդ-
 ւար տէր իտիւէր. քի մէլայիքէրին միյանճըլըղը, Բրիստոսուն միյան-
 ճըլըղընտան տահա էյի տիր: Ս. Օգոստինոս տախի պէօյլէ եազար: Հաթ-
 տա սօնրաքի եազըլան սէօղլէրտէն տահա կիւղէլ Պօղոս առաքեալ
 մանասընը աշմըշ. « Բրիստոսուն պաշ թուլմալարադ, օնտան քի պիւ-
 թիւն վիճուտուն ազալարը հարաքէթիլլէ թագսիմ օլարադ վէ գարը-
 շարադ, Ալլահն եաշաթմասըլա եաշար »: Պու սէօղլէրտէն աշըդ-
 տան կէօրիւնիւյօր քի, օլ վաղըթտա պաղը քիմսէլէրին, եախօտ Սի-
 մոն Մոգուն, վէ կերինթոսուն իտտալարը պէօյլէ իտի. եանի մէ-
 լայիքէր քէնտի քէնտինէ ինսանա էյլիքէր էթմէյէ դատիր տիրլէր:
 եախօտ Պղատոնուն տէտիյի կիպի, մէլայիքէր պաղը մախլուգաթը
 եարատապիլիլիլէր, վէ պունուն տա սէպէպի պու իտի քի, մատէմ
 պու մախլուգաթըն գուսուրլարը զուհուր էտիյօր, վէ տիկէր թա-
 րափտան տա Ալլահն եարաթաղը շէյլէրտէ հիչ պիր գուսուր պու-
 լունմայաճադ տրը: Վէլ հասըլ օլ քիմսէլէրի Պօղոս առաքեալ մէնն է-
 տիյօր, քի մէլայիքէր իթիգատըլա կիտիյօրլար իտի. ամմա նէ տիր
 պու իթիգաթ, իսթէր մէլայիքէր կիպի Ալլահա խըղմէթ էտէպիլի-
 րիդ ֆիքրի վէ մանասը օլսուն, պունա քի Առաքեալ ինսանի թէ-
 քէպպիլիլիլէ տիր տէյօր. իսթէր Տէրտուղիանոսուն, վէ Օգոստի-
 նոսուն եազտըղլարը կիպի, եանի Սիմոն վէ կերինթոսուն թալիմա-
 թը մէլայիքէրին միյանճըլըղը, Բրիստոսուն միյանճըլըղընտան տա-
 հա գուվլէթի տիր տէմէք օլսուն, եախօտ իսթէրլէրաէ քրօթէսթան-
 լարըն իտտասը կիպի, քէէննի մէլայիքէրէ հիւրմէթ վէ միւրճաաթ
 ճայիզ տէյիլ կիպի Պօղոս առաքեալ տէմիշ օլսուն. հէր հանկը մա-
 նա իլէ տէմիշ իսէ տէպն, պու տէտիյինին սէպէպլինի աղիպինտէ
 եազըյօր, զիրա Ալլահը վէ Բրիստոսուն պէր թարափ էտէրէք. մէլա-
 յիքէրէ օլ գուտրէթի, եախօտ օլ իթիգաթը սունարսադ, կիւնահ վէ
 նաճայիզ տիր. նասըլ քի պու պահսըն պիտայէթինտէ (ՊԳԼ. ՊԼԵ.)
 իսթար էթտիք, քի մէլայիքէր, եա աղիլլէր ինսանա հիչ պիր էյի-
 վիք էթմէյէ Ալլահսըղ, եախօտ Բրիստոսուն միւղթէտիր օլամաղլար
 զիրա հէր լիլադաթըմըղ Ալլահտան վէ Բրիստոստան տրը. օ քի Ալ-
 լահը վէ Բրիստոսուն պաշ թուլմազսա իպատէթ էթսին միյանճըլըդ
 էթսին, եախօտ մէլայիքէրէ իպատէթ էթսին, պունլարըն հէփսինին
 էսասը վէ սէպէպի քեաֆիսի Ալլահ վէ Բրիստոսուն իսթիհպադ տրը:
 իշթէ պունուն իլին Պօղոս առաքեալ եազըյօր. թէն ապլընըղ իլէ
 քէնտինիլէ զուրուրիլէթ կէթիրիպ, Բրիստոսուն քէնտինիլէ պաշ
 թուլմալընըղ, վէ հէր նէ քի իշլէնիրսէ, Բրիստոսուն օլամադ:
 Պօղոս առաքեալն մանասը իշթէ պու տուր: Պիղ նէ տէտիք, իս-
 թէր մէլայիքէր օլսուն, իսթէր սուրըլար օլսուն, պունլար եալընըդ
 Բրիստոսուն քէնտիլէրինէ պաշ, վէ գըլաղուղ թուլթուպ, Բրիստոսուն
 գուվլէթիլլէ եալընըղ հէր նէյէ գատիր օլսոյօրսալար օլսուրլար վէ եա-

լընըդ Գրիստոս իչին ծնւարա սէճտէ, հիւրմէթ վէ րայէթ օլույօր • զիրա (Նփէ. Ա. 21. 22.) « Վէ հէր շէյի ծնուն ալաղընըն ալթընա իթաաթ էթտիրտի • վէ ծնու (Կանի Գրիստոսու) քիլիսէնին հէր պիր խուսուսաթը իւզէրինէ պաշ նասպ էթտի » տէյի Կաղմըշ տըր • Հաթտա գուվվէթլէրի հիւքիւմէթլէրի, թախթլարը ծնա իթաաթ էթտիրտի • Պունտան խիւլասէ շու չըգար քի, Գրիստոսուղ նէ մէլայիք պիր շէյէ միւգթէտիր օլուր, նէ տէ ազիզլէր պիր շէյէ տէպիլիւրլէր • վէ կաթողիկէ քիլիսէ պունուն իչին տիր քի, տուասընտա, « Տէր որ կարգեցեր զգասս հրեշտակաց, եւ հրեշտակապետաց 'ի սպասաւ ւորութիւն փառաց քոց, արա այժմ ընդ մուսս մեր մոանել, եւ արքոց հրեշտակաց, եւ լինել պաշտօնակից մեզ • եւ փառաքանակից քումդ բարերարութեան » տէյի թագտիմ էտէր վէ տիւր քի, մէլաաթլէր պիզլէր իլէ պու մէէմուրիյէթտէ պիզլէրէ մուսվէնէթ էթսինլէր, վէ Ալլահը պիզլէրլէ թէմտիհ էթսինլէր • Սանիլէն, կէրէք մէլէք, Յովհաննէսի վէ կէրէք Պետրոս Եիւզ պաշըլը մէնն էթսինլէր, պունլար փէք ալա պիլլիր իտիւր, քի քէնտիլէրինէ օլունան սէճտէ, հիւրմէթ սէճտէսի իտի, տէյիլ քի թափմադ վէ գուլլուգ օ քի Ալլահա Կաղմըշ խաս տըր • ծնու քի, Յովհաննէս Բէք ալա պիլլիր իտի, Կաղմըշ հիւրմէթլինտէն նաշի, տէյիլ քի օլ մէլէյի Ալլահ սէճտէ էթտի, Կօղսա Յովհաննէսի փութփէրէսթլէր մաղամընտա թուլթմալը • ծնա քի, Ազիզ բուհ կէտի, վէ իւմ իլէ վէ լութֆ իլէ ծնու տօլտուրտու • Թըպզը պու ճէվապլարըն էսասընը բրօթէսթանլարըն կէթիրտիյի տիւ կէր մահէլլէրէտէ վէրիւրիզ • Կանի (Բ. Երէւ. 9. 13.) « Բապա Ալլահընտան Կաղմըշ գորգասըն, վէ ծնա սատէ խըզմէթ էտէսին » • Վէ (Կոչ. Բ. 8. Մարթ. Ժ. 20. Գալ. Դ. 8.) պունլարըն հէփսինտէ գուլլուգ իպատէթի Կաղմըշ Ալլահա Կաղմըշը • ինսանա օլմասըն տէյի մախսուս թէնպիհլէր վար տըր • Իշթէ պու մանայա մէսին Միքայէլ Հրեշտակապետ Մովսէս մարգարէնին ազիզ թէնինի մուհաֆալա իչին, վէ իսրայէլ միլլէթի ծնա թափմասըն տէյի շէյթանա թէքտիր վէրտի (Յոգայէ 9.) :

ՊԾԱ. Կաթողիկէ քիլիսէ կէրէք Ալլահըն, վէ կէրէք մէլայիքլէրին թասվիլէրլինի քիլիսէլէրլին խօրանլարընա, վէ տիվարլարընա սա սըպ, պունլարա իպատէթլինի, վէ հիւրմէթլինի, պիտալէթլինտէն պէրի իճրա էթմէքտէ տիր • վէ հիւ պիր վաղըթ, վէ հիւ պիր միլլէթ պունու փութփէրէսթլիք սայմատը, նէ տէ փութփէրէսթլէրլին Փանթէօնու միսալի հէր միլլէթ վէ սէնաաթ Ալլահլարընըն սիւրէթլէրլինի, Կաթող սանէվէրլինի պիր տաճարա թօփալըպ, պիր պիլլիլէ մուհալէպէ էտէն Ալլահլարը պիր Եէրէ մահպուս էթտի • Ինսան հալի պու Կան : . . . Անճապ մէլայիքլէրլին թասվիլէրլինի, Ալլահըն սա զիւմ տօսթլարը տէյի, վէ Ալլահ ծնւարտա սաքին, վէ ծնւար իլէ միւշէրրէֆ օլուր տէյի, տէյիլ քի միւքէտտէր օլուր • Պունլարըն հէփսի

սահիւիւրը դայկըսընը չէքելիմ տէյի տէյիլ • անճագ կաթողիկէ քիլիսէ-
սինէ նէֆսանիյէթ իճրա էտիպ , ինսանը Ալլահտան սօութմագ վէ ին-
սանըն ատաթը համիտէլէրինի պօզմագ տըր : Լաքին պու պահս ա-
թիտէքիյէ պիրլէշմէլի քի , ազիզլէրին իպատէթի թէսմիյէ օլունուր ,
վէ օնտան տահա զիյատէ թագվիյէթ պուլուր , չիւնքի իքիսինին տէ
տէլայիլի , վէ սէպէպի քեաֆիսի պիր տիր : Վէ պիր պիրինէ միւ-
շապիհ տիր :

ԵՒՐՄԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

ԱԶԻԶԼԵՐԷ ՕԼԱՆ ԻՊԱՏԵԹ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՊԾԲ. ՄԷԼԱՅԻՔԼԵՐԷ օլան իպատէթի ինքեար էտէնլէր, ազիզլէրէ տախի օլան իպատէթի ըէտտ էտէրլէր: Պու պապտէ, նասըլ քի մէլայիքլէրին հագգընտա, պիր գաչ իխթարլար էթտիք իսէ, (ՊԸ. ՊԼԵ.) օնլարա պիր իքի իխթար տահա զամմ վէ իլամվէ էտէրիք:

Իպատէթ իքի թարզ իլէ եանի տախիլէն, վէ խարիճէն օլապիլիր. տախիլէն, եախօտ տէրուհի իպատէթ աղիզլէրէ օլուր. հաչան տէրուհին վէ ֆիքրիլէ պիր աղիզէ հիւրմէթ էտէրիմ, եախօտ օնու մէտհ ու սէնա էտէրիմ, վէ քէնտիսինէ Ալլահաման իհսան օլան էճիր ու էհիթիլամ իչին Ալլահա թէչէքքիւր էտէրիմ. եախօտ իպատէթ էթտիյիմ աղիզլին էֆալը ֆազիլանէլէրինի աղլըմտան վէ տէրուհին թէֆէքքիւր վէ թէչմիլլ էտէրիմ. . . . Պուհա տախիլէն իպատէթ իսմինի վէրիքիլ. խարիճէն, եախօտ զահիրէն օլան իպատէթտէ, հաչան տախիլէն տուլլուհու, եա տուամը վիճուտիմ իլէ, եանի աղլըմ իլէ, պաչըմ իլէ, էլիմ իլէ իճրա էտէրիմ, եախօտ մտածական, եանի ֆիքրի իլէ օլան տուալար, կէրէք Ալլահա խիթապլէն, կէրէք աղիզլէրէ խիթապլէն պիր քիթապլը պիլ ֆարզ օգուտուգտան սօնրա, օգուտուգում մատտէյի պիրտէ ֆիքր իլէ թէֆէքքիւր, վէ եախօտ էսրարը իլահիյէյի թէչէքքիւր էտէրսէմ, մտածական տուապընը իհրա էտէրիմ: (Ա. Կ.՝. ԺԳ. 14. 15.) « Իմտի պու նէ տիր. ճան իլէ տուա էտէրիմ, հէմ ֆիքր իլէ տուա էտէրիմ », ճան իլէ թէսպիհ էտէրիմ, հէմ ֆիքր իլէ թէսպիհ էտէրիմ: Զահիրէն տուապա հաչան աղլըմ իլէ, եա սէս իլէ տուա, վէ վիճուտիմ իլէ սէճաէ, ըայէթ, վէ հիւրմէթ էտէրսէմ, նասըլ քի հէր քիլիսէլէրտէ եէվմիյէ իճրա էտէրլէր: Պուտա, չիւնքի ինսան հէմ ճանտան, հէմ թէնտէն միւրէքքէպ օլտուղու իչին ճան իլէ տախիլէն տուա էտէրիմ, թէն իլէ զահիրէն, քի հէմ թէն, հէմ ճան Ալլահըն գուղու օլտուգլարընը իգրար էթսինլէր:

ՊԾԳ. Զահիրէն օլան իպատէթլէրին պազըսը հէմ եարատանա, հէմ աղիզլէրէ խիթապլէն. վէ միւսապլի տէրէճէտէ իճրա օլունուր. պիլ ֆարզ սէճաէլէր տուալար վէ սայիրէ: Պազըլարը տա վար տըր քի սատէ Ալլահա մահսու տուր. պիլ ֆարզ պատարաղլար, վատար. ահալար (ուխտ) եէմլինլէր, քիլիսէնին թազտիմ ու թադտիսի, վէ ճնլարըն քեաֆֆէսի եալընըզ եարատան Ալլահա խիթապլէն օլապիլիր:

ՊԾԴ. Տէֆա զահիրէն իպատէթ հէր նէ գատար քի, հէմ Ալլա-

հա, հէմ մէլայիքէրէ, հէմ տէ աղիզէրէ պիր ամէլ իլէ, վէ զահիրէն թագտիմ վէ իծրա օլուրսա, սէճտէ վէ իպատէթ էտէնին նիյէ-
թինտէն անաշըլըր քի, Ալլահա սունուլան սէճտէ գուլլուզ սէճտէ-
սի տիր. վէ պու սէճտէ սատէ Ալլահա խիթապ վէ սատէ Ալլահըն
իւզղ ու շէրէֆինէ մախսուս տուր : Լաքին աղիզէրէ վէ թասվիրլէրինէ
տախի պու սէճտէյի վէ հիւրմէթի էտէրիզ. պու սէճտէ տախի պիլ ա-
խէրէ Ալլահա թագտիմ օլունուր. ամիա Ել աղիզին վասէթասըյլա : « Ար
ձեզ լսէ ինձ լսէ. որ զձեզ անարգէ զիս անարգէ » գալլի իլահիյէյէ
մէսինի օլուր. եանի սիպի տինլէյէն պէնի տինլէր. սիզէ հագարէթ էտէն,
պաճա հագարէթ էթմիշ օլուր : Իշթէ պունուն իշին տիր քի, աղիզէրէ
օլունան իզգէթ, իպատէթ. հիւրմէթ վէ միւրաճաթ պիլ ախէրէ
Ալլահա թագտիմ օլունուր, վէ պիզ եալընըզ Ալլահըն խաթըր իշին
քէնտի աղիզէրինէ իպատէթիմիզի թագտիմ էտէրիզ, վէ Ալլահը քէն-
տի աղիզէրինտէ շէրէֆէրիզ : (Ա. Կ. Ժ. 16.) զիրա պիր ամէմ
հէմ Ալլահա սէճտէ էտէր, հէմ փատիշահա սէճտէ էտէր. պու իքի
սէճտէնին մուամէլէսի զահիրէն պիր մուամէլէ տիր. լաքին Ալլահա
օլան սէճտէ, գուլլուզ սէճտէսի օլուղու, վէ տիկէր սէճտէ հիւր-
մէթ սէճտէսի օլուղու : Քէզալլը Ալլահա, վէ աղիզէրէ օլան սէճ-
տէլէրին ֆէրզի եալընըզ նիյէթինտէն պահա օլունուր :

ՊԾԵ. Խիւլասէ աղիզէրէ օլան իպատէթ պաշգա տէյիլ, անճագ
պիլ հիւրմէթ, վէ բայէթ տիր. Եքի պիզէր աղիզէրէ սունուլ, պիլ
ախէրէ Ալլահը ծնուն իլէ թէքրիմ վէ թաաղիմ էտէրիզ, եախօտ Ալ-
լահա իզգէթ էթմէք նիյէթիլէ պու իպատէթի էտէրիզ : Պիլ ախէ-
րէ իշպու աղիզէրէ օլան իպատէթ մատտէսի ագայիթտինիյէյէ միւ-
թաալիզ տիր. վէ Աստուածաբանլարըն էքսէրիսի տէ վէ քիլիսէնին
իթիզաթընա մէսին, ագայիսի տինիյէտէն օլան պիր խուսուս տուր
տէրլէր :

ՊԾԶ. Պունլարը պէոյլէ իխթար էթտիքտէն սօնրա, իսթէր սաղ
օլսունլար, իսթէր էօլմիւշ օլսունլար. աղիզէրէ օլան իպատէթիմիզ
եախօտ հիւրմէթիմիզ, եա տուա էտիպ ծնլարըն միյանճըլըղըն տի-
լէմէքտէն, եա քէմիքլէրինէ իքրամ, եա թասվիրլէրինէ բայէթտէն
իպարէթ տիր. Ելվէլա, սաղ եախօտ էօլմիւշ աղիզ օլսուն իքիսի-
նին հիշ պիր ֆէրզի եօզ տուր : Սանիյէն ծնլարա հիւրմէթ ճայիզ
տիր : Սալիսէն ծնլարա տուա էտիպ, ծնլարը չաղըրմազ, վէ միյան-
ճը թուլմազ ճայիզ տիր : Բապիէն քէմիքլէրինէ, Խամիսէն թասվիր-
լէրինէ իպատէթ : Վէ պունլարը պիրէր պիրէր աղիզ քիթապտան,
վէ Ալլահըն չիֆահէն քէլամընտան, վէ կաթոլիկէ քիլիսէնին թալի-
մաթ վէ ուսուլի գատիմինտէն թաստիզ վէ պէյան էտէրիզ :

ՊԱՊԵ ԵՎ ՎԵԼ

ԱԶԻԶԼԵՐ ԿԵՐԵՔ ՀԱՅԱԹՏԱ ՕԼՍՈՒՆԼԱՐ, ԿԵՐԵՔ ՎԵՖԱԹ ԷԹՄԻՇ
ՕԼՍՈՒՆԼԱՐ, ՃԱՆՃԱ ՍԱՂ ՏԸՐԼԱՐ, ՎԷ ԲԵՆՏԻ ՄՈՒԱՄԵԼԵԼԵՐԻՆՏԵՆ
ՃԱՆՃԱ ՏՈՒՐ ՕԼՄԱԶԼԱՐ. ՎԷ ՄԵԼԱՑԻՖԼԵՐԻ ՊԵՆՁԵՐԼԵՐ

ՊԾԷ. Ինսան հէմ թէնտէն, հէմ բուհտան միւրէքքէպ պիր զաթ
տոր. բուհ սատէ (պարզ) սաֆի վէ ֆայիլ, եանի թագսիմ գապուլ
էթմէզ վէ ամէլէ միւգթէտիր պիր զաթ օլտուղունտան, թէնէ հա-
յաթ վէրիւր. վէ պիր միւտտէթ օլ թէն իլէ պիր վիճուտ օլուպ, քէն-
տի ամէլլէրինէ մալիք, վէ մութասարրըֆ օլուր. վագաա թէն վա-
սէթասըլլա թէնանի, վէ ճիսմանի ամէլլէրի իշլէնէն եինէ օլ բուհ
տուր, լաքին բուհանի իշլէրէ պիլ ֆարզ, տիւշիւնմէյէ, իսթէմէյէ,
թէղէքքիւր էթմէյէ, թէնին ճանա հիշ պիր եարտըմ օլմատըղնտան
մատէ ճանա պարը կիրան օլուր, վէ սըզընթը վէրիւր, հէմ բուհու-
փաքա սէրպէսթճէ մուամէլաթընը իճրա էթմէյէ էնկէլ օլուր: Իշպու-
բուհ վագըթ կէլիւր (օնատա կիւնահ, սէպէպի քեաֆի օլարագ) քի
Ալլահըն էմրիլլէ արգատաշը պուլունան թէնտէն այրըլըր, հէմ օլ
գատար արգատաշըղա պինտէն, մատթէէսսիւֆ այրըլըր. պու աղըր
վէ էսէֆ իլէ այրըլմայա ֆէյլէսօֆլար Խօլիւմ Կա միւնաթ թապիր է-
տէրլէր: Նասըլ քի պիրլիքտէ տուրմալարընա տա եանի բուհուն գուլ-
վէթիլլէ թէնին, վէ ճանըն պիլ իթթիֆագ ամէլ վէ հարաքէթի ին-
սանիյէյի իճրա էթտիքլէրի հէնկեամէ, հայաթ Կա Խօլիւր թապիր է-
տէրլէր: Պու էօմիւր Ալլահըն էմրինէ մէրպուլթ օլտուղունտան, ին-
սան պիր տագիգէտէն տիկէր պիր տագիգէյէ էօմրիւնիւ տէվր էթ-
մէք իշին, Ալլահըն էմրի միւնղամմ օլմասը մութլագ լաղըմ տոր.
պու տագիգէտէն տագիգէյէ, սանիյէտէն սանիյէյէ հայաթըմըղն տէ-
վըր ու ընգըլապընա պիլզ վագըթ իսմինի վէրլիւր:

ՊԾԸ. Ինսանըն ճանը բուհ իքէն թէն իլէ պիրլէշտիլինտէ պիր
եիւք ալթընա կիրմիշ կիպի օլուր. զահմէթ տույար, պու եիւքտէն
աղատ վէ խէլաա օլտուղու կիպի, սատէ վէ սաֆի օլան պու բուհ էվ-
վէլլէր իւմինի, վէ ֆիքրինի սագլար. շու ֆէրզ իլէ քի, սալիս իսէ
ախրէթտէ արթըզ կիւնահ իշլէմէյէ գատիր օլամազ. վէ տայիմա Ալ-
լահա մալիք, վէ էթիշամընա լայըզ օլուպ, բապպընա մէտի ու սէ-
նա օղուր. էյլիքտէ միւէստէս օլմուշ օլուր. թըպզը մէլալիքլէրին
բուհու կիպի, քի տայիմա էյլիկէ մէյյալ, վէ ֆէնալըղը մուհալ տոր:
Իրթիքեապ էթմէզ վէ էտէմէզ:

ՊԾԹ. Պունու իսպաթ էտէլիւմ. Սագուկեցիլէր Բրիստոս էֆէն-
տիմիզէ սիւալ էթտիլէր քի, (Մարշ. ԻԲ. 25. 32.) «Իշիմիզտէ Կէ-

տի գարտաշար վար ըտրլար, իւրի պիր գարը ալտը . վէ էօլտիւ . վէ չիւնքի էվլատ պըրագմատը, քէնտի գարըսընը գարընտաշընա թէրք էթտի, քէզա իքինճիսի, վէ իւչիւնճիւսիւ եէտինճիսինէ գատար, վէ հէփսինտէն սօնրա գարը տախի էօլտիւ . չիմտի ախրէթտէ եէտինսինին հմնկըթընա գարը օլաճագ . զիրա հէփսի տէ օնու ալտը : ձէվապ վէրտի օնլարա Յիսուս վէ տէտի, ա շաշգընլար . նէ քիթապլարը պիլիրսինիզ . նէ տէ Ալլահըն հիքմէթինի, զիրա ախրէթտէ նէ գարը ալըրլար նէ էրքէյէ կիտէրլէր . իլլա կէօյտէ մէլայիքլէր կիպի տիրլէր վէ ախրէթ իչին Ալլահտան սիզէ սէօյլէյէնի հիչ մի օգու մատընըզ, պէն Աբրահամըն Ալլահը, վէ Իսահակըն Ալլահը, վէ Յակոբըն Ալլահըլըմ, վէ Ալլահ էօլիւլէր Ալլահը տէյիլ, իլլա տիրիլէրին » : Քրիստոսուն տա սէօզլէրինէ պագարագ ազիզլէր պատէլ վէֆաթ սազ վէ մէլայիքլէր կիպի տիրլէր : Մատէմ քի մէլալիքլէր հէր պիր մուամէլէյէ միւզթէտիր իսէլէր, ազիզլէր քէզա միւզթէտիր տիրլէր : Պու վուզուաթը (Ղուկ. Ի. 36.) տահա էթրաֆլըճա հազար . քի ազիզլէր « էօլմէյէ միւզթէտիր օլամաղլար, զիրա մէլայիքլէր իլէ պէրապէր տիրլէր, վէ Ալլահ էվլատլարը . . . զիրա օնա (Ալլահա) հէփսի սազ տըրլար » :

ՊԿ . Խօշ Ենուք, վէ Եղիա էօլմէզտէն տիկէր էօմրէ թահվիլ օլտուլար : (Եբր. ԺԱ. 5.) « Իման իլէ Ենուք կէէտի, քի էօլիւմ կէօրմէսին, վէ հիչ պիր եէրտէ պուլունմագ ըտը . զիրա Ալլահ օնու տիկէր (էօմրէ) թահվիլ էթտի . վէ թահվիլ օլմագտան, Ալլահ քէնտինտէն հազզ էթտիյի միւշահատէ օլունտու » : Եղիա իչին (Դ. Թագ. Բ. 1.) « Վէ իշթէ աթէշտէն արապա, վէ աթէշտէն աթլար իքիսինին արասընտան կէշտիլէր, վէ Եղիա հարաքէթ էտէրէք, կէօյէ չըզտը » : Պարէ բրօթէսմանլար, Ենուք իլէ Եղիայը քէնտիլէրինէ միյաննը թուլթայըտըլար ֆէնա օլմագ ըտը . չիւնքի սայիր ազիզլէր էօլմիւշ իսէլէր . պուշլար տահա սազ տըրլար : (Մատթ. Ժ. 28.) « Օնլարտան քի թէնի էօլտիւրիւր, վէ ճանը էօլտիւրէմէզլէր, գօրգմայընըզ իլլա սիզ տահա զիյատէ օնտան գօրգուճուզ քի, հէմթէնի հէմ ճանը ճէհէննէմէ գայպ էթմէյէ գատիր տիր » : Տէմէք քի ճան հիչ պիր վագըթ էօլմէզ տիր :

ՊԿԱ . Պունու հէր միլլէթ, տէյիլ պիր եալընըզ քրիսթիյանլար . փուլթիէրէսթլէր պիլէ գապուլ էտէրլէր քի, ինսանըն ճանը թէնտէն այրըլտըղընտա քէմալէթլէրինի, խասիյէթլէրինի տահա սէրպէսթ, վէ մահպէստէն, վէ գաֆէստէն չըզմըշ կիպի, տահա զիյատէ ազատ օլարագ իճրա էտէճէք տիր . բանական փիլիսոփայութիւնուճուզտա (ՄԼԹ. Յագ. աճահու-թէան հոգադ) Կիկերոնուն սէօզիւնիւ օգու : « Հէր միլլէթլէրին ինտինտէ միւսէլլէմ պիր իթիգաթ տըր . քի թէն ճանտան այրըլտըղը կիպի . էօլիւլէրին ճանլարը ազատ օլուպ, գուրթուլաճագ տըրլար » : Քէզա . (Մատթ. Բ. 7.) « Ալլահ օնուն եիւզիւ »

նէ սաղլըգ նէֆէսինի իւֆիւրտիւ , վէ ինասն սաղ ճանլը օլտու Ծ :
Պու սահինլըկի ֆիքիլտէ էյի հըֆզ էթմէլի , զիրա իլէրոտէ ազիլլէ-
րէ օլան հիւրմէթ , վէ ուպուտիլէթ , վէ ծնլարաւտուա էտիպ ծնլա-
րը չաղըրմագ , վէ շէֆաաթլարընը տիլմէք պահընա լաղըմ տըր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ԱԶԻԶԼԵՐԷ ՕԼԱՆ ԲՈՒՀԱՆԻ ՀԻՒՐՄԷԹ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՊԿԲ . Ազիլլէրէ օլան բուհանի հիւրմէք տէմէմիզ . սայիր տիւն-
էափի , վէ փօլիքիգաճա օլան հիւրմէքլերտէն այըրտ էթմէք իչին
տիր : Տիւնեափիճէ փօլիթիզա հիւրմէթ փատիշահլարա , վէ սայիր
բուհասայը բուհանիլէյէ , վէ ճիւսմանիլէյէ եէվմիլէ օլուր . օ քի դայ-
տէյի ինսանիլէթտէն , վէ թապիի նօմոստան նէշաթ էտէր : Մէլայիք-
լէրէ) եախօտ ազիլլէրէ օլան պու բուհանի հիւրմէթ պաշգա պիր
շէյէ մէսինի տէյիլ . անճագ Ալլահա վէ Քրիստոսա իզզէթ ու իզրամ
օլմասը իչին տիր . օ քի ճանըմըզա Փայիտէլի պիր մատտէ ատտ օ
լուհմուշ . վէ օնուհ իչինտէ պուհա բուհանի , վէ էվէլքինէ ճիւսմանի
իսմինի վէրիրիզ . քի նասճա իպատէք նամը վէրիրի , վէ բուհանի
խըզմէթ թապիրինի ալըր :

ՊԿԴ . Ազիլլէրէ հիւրմէթ վէ իպատէթ , կէրէք սաղ օլտուլար
վէ կէրէք էօլմիւշ օլտուլար , ճայիզ տիր . էկէրէչի ազիլ քիթապտա
պու հիւրմէթին օլտուղու թէպէյիլն էտէրսէ . պագալըմ (Ծնդ . ԺԶ .
2 .) Աբրահամ իւշ ատէմ կէօրտիւյիւ կիպի եէրէ գափանըպ հէմ սէճա
տէ գըլտը , հէմ հիւրմէթ էթտի : (Տե . ՊԽԱ .) քէզալիք Ատվա (Ծնդ .
ԺԺ . 1 .) իքի մէլայիքէ սէճտէ գըլտը , վէ հիւրմէթ էթտի . (ՊԽԱ .)
(Թառց . ԻԲ . 31 .) Բաղաամ հրեշտակա սէճտէ գըլտը , հիւրմէթ վէ ի-
թաաթ էթտի , (ՊԽԱ .) : Յեսու (Ե . 15 . 16 . 17 . Եւն .) մէլէյէ սէճա
տէ գըլտը , վէ տուրտուղու մահալին ազիլ օլտուղունու մէլէք Յի-
սուեա պիլաիրտի . օ տա հիւրմէթինտէն նայի , այագ գապլարընը չը-
գարտը : (Դ . Թաֆ . Դ . 37 .) « Վէ գարը իչէրի կիրտի , վէ օնուհ ա-
յագլարընա գաբանըպ , օնա սէճտէ գըլտը » : Եանի Սօմիալը գարը-
նըն օղլունու Եղիսէ մարգարէ տիրիլթտիյի իչին , անասը եէրէ գա-
փանըպ , օնա սէճտէ գըլտը , հէմ չօճուղու տիրիլթմէտէն սէճտէ գըլ-
տը : Եղիսէ մարգարէ Ալլահա տուայա տուրտու (34 .) « Վէ բապպա
տուայա տուրտու » : (Եւլէյ . ԻԳ . 20 .) « Իշթէ պէն մէլէյիլմի էօնիւն-
տէ կէօնտէրէճէյիմ , քի սէնի գըլաղուղլայաճագ տըր . . . օնա տիգ-
գաթ էթ , վէ սէօղիւնիւ տինլէ , օլմայա քի բայէթսիզ պուլունա-
սըն . . . վէ պէնիմ իսմիմ օնտա (մէվճուտ) տուր » : (Դ . Թաֆ . Ա .
3 .) « Ելլի պաշը (յիսնապետ) Եղիայա կէլիպ տիզ չէօքտիւ Եղիա-

ներն հուզութեամբ , վէ՛ ծնա բիճա էթտի , Եղիա Ալլահն ազիզ պիր
ատէմի խոի , փատիշան տէյիլ խոի , սէրաօկէր , եախօտ պէյ տէյիլ խ-
տի . պու ճիւմէն էլլի պաշը կէտիյի կիպի , ծնաա Ալլահն նուֆու-
սու վէ թէվէճճիւհիւ վար տըր տէյի , ծնա սէճտէ գըլտը :

Պիր փատիշան քէնտի նիզամընը վաղ էտէր . վէ թէպաալարընա
նէշը էտէր . քի հէր քէս մուճիպինճէ հարէքէթ էթսին . մուղայիրինա
տէ պուլուճանլար միւճաքաթ կէօրիւրլէր , վէ նիզամընտա հարաքէթ
էտէնլէր փատիշանըն թէվէճճիւհիւհիւ , վէ միւքեաֆաթընը միւսթէլ-
զէմ օլտուգլարը միսիլլիւ , Ալլահ քէնտի սէվկիւլիւլէրինէ հիւրմէթ
օլմասընը իսթէր . վէ հիւրմէթ էթմէյէնլէրինատէ ճէզասընը իսթէր :
(Դու. Ժ. 16.) « Սիգի տինլէյէն պէնի տինլէր . սիգէ հագարէթ է-
տէն պանա հագարէթ էտէր » : Միւքեաֆաթ վէ միւճաքաթ Ալլահն
գօյտուղու նիզամըն պիր պիրինէ գըտտ իքի մուսմէլէլէրի տիր . վէ
պիր պիրինէ մէրպուլթ տուր : Եկէրչի թէնպիհէ մուղայիր կիտէն քիմ-
սէյէ միւճաքաթ վար իսէ . տէմէք քի իթաաթ էտէնէ տէ մութլագ
միւքեաֆաթ օլաճագ տըր : (Ելի. Ժ. 2. 3.) Նատաք , վէ Արիուլթ
Մովսէսին էմրինէ գարըն գօյտուլար . զիրա թախսիս օլմայան աթէշ-
տէն բուրվառա աթէշ գօյուպ , խորանա կիրտիլէր իսէ , Ալլահ ա-
թէշ կէօնտէրտի , վէ իքիսինի տէ հագտը . Մովսէս պուճու կէօրիւպ
տէր . « Հէր քիմ պանա եանաշըրսա , պէն ծնար իլէ ազիլլէնէճէ-
լիւ . . . » : Ելլի պաշը Եղիայա հագարէթ էթտի , վէ մայէթինտէ
պուլուճան էլլի ասքէրին պաշընա կէօյտէն աթէշ հալտը : (Դ. Թագ.
Ա. 9. 10.) պուճուլարն դապահաթը նէ խոի , քի պու ճէզայա չարվըշ-
տըլար . էլլի պաշը . Եղիա մարգարէ տաղըն պաշընտա օթուրուրքէն ,
եանընա կէլիր , վէ ծնա տէր . « Ես Ալլահն ատէմի փատիշան սէնի
իսթէյօր էն աշաղը , Եղիա ճէվապ վէրիպ էլլի պաշըյա տէտի . էկէր-
չի Ալլահ ատէմի իսէմ պէն , կէօյտէն աթէշ էնսին , վէ սէնի վէ էլ-
լինիզի եէսին . վէ կէօյտէն աթէշ էնտի , վէ ծնու , վէ քէնտի էլլի-
սինի եէտի » : (Ա. Բ. 23.) « Ել կնգակ , Ել կնգակ , Բեդէլ չօ-
ճուգլարընըն գըրդ Ել էլլիսի Եղիսէ մարգարէյի զէվգլէնտիքլէրինտէ ,
Եղիսէ ծնարըն թէքտիր էտէր , վէ անինտէ օրմանտան իքի թանէ ա-
շը չըգարագ , ծնարտան գըրդ իքի թանէ չօճուգ բարչալատըլար » .
տէմէք քի , Ալլահ քէնտի ազիլլէրինէ հիւրմէթ օլմասընը իսթէր . վէ
էտէնլէրտէն խօշանըր : Տէմէք քի ազիլլէր իսթէտիքլէրի միւքեաֆա-
թը հախօտ իսթէտիքլէրի միւճաքաթը Ալլահտան ալապիլլիօրլար .
Պուճուլն իչին ինտան ազիլլէրէ հիւրմէթ , վէ բուճանի իպատէթ սու-
նարսա ճալիղ տիր : Տիկէր պիր իսպաթ . Մաուուղ փատիշան տիւշմէն
օրտուլարընտան գուշաաղլարագ գօրգտու վէ Ալլահտան տիլէտի , քի
սօնու նէ օլաճաղընը քէնտինէ պէյան էթսին , լաքին Ալլահ նէ բիւ-
յա , նէ իլհամ , նէտէ փէյլամպէրլէր վասէթասըլլա ծնա պիր ճէվապ
վէրտի : Մաուուղ պիր ճատու գարըյա միւրաճաաթ էթմէյէ մէճպուր

օլտուռ . պուռ դարըտան Սամուէլի խթէտի , Սամուէլ իսէ էօլմիւշ իտի : (Ա . Թ . Գ . ԻԸ . 11 .) « Վէ գարը տէր (Սաւուղա) քիմի գալտըրայրմ սանա , վէ (Սաւուղ) տէր , Սամուէլի պանա գալտըր , վէ գարը Սամուէլի կէօրտիւ , վէ պէօյիւք սէտա իլէ չաղըրտը . վէ Սաւուղա տէտի . նիչին պէնի ալտաթտըն . հաչան սէն Սաւուղտուռն , վէ փատիչան օնա գօրգմա տէր . քիմի կէօրտիւն սէօյլէ . վէ գարը օնա տէր հէրտէն չըգմըշ Ալլահար կէօրիւյօրոււմ , վէ օնա (Սաւուղ) նէ պիլտին տէր , տօս տօղրու պիր ատէմ հէրտէն չըգմըշ , վէ իւզէրինէ մէշլահ աթմըշ , վէ Սաւուղ պիլտի քի , օ Սամուէլ տիր . վէ հիւզիւն գօյուռ հէր հիւզէրինէ տիւշտիւ , վէ օնա սէճտէ գըլտը . վէ Սամուէլ Սաւուղա տէր . նիչին գալգմամ իչին պանա էղիյէթ վէրտին . վէ Սաւուղ տէր . փէք սըգըլմըշլմ , վէ փութփէրէսթլէր պէնիւմ իլէ ճէնկլէշլօրլար . վէ Ալլահ պէնտէն այրրտը . վէ պէնի նէ փէյղամպէրլէր իլէ , նէ ըիւյալար իլէ տինլէտի . վէ չիմտի նէ եաքայաճաղըմը պանա կէօսթէրէսին տէյու , սէնի չաղըրտըմ , վէ Սամուէլ տէր . պէնտէն նէ սիւալ էտիյօրտուռն , Ալլահ սէնտէն այրըլտը վէ արգատաչըն իլէ պիրլէշտի , վէ ըապպ նասըլ քի պէնիւմ վասէթամ իլէ սէօյլէտի իսէ , սանա էթտի , վէ սէնին փատիչանլըղընը էլինտէն պէօլէճէք , վէ պուռնու սէնին արգատաչըն Գաւիթէ վէրէճէք , զիրա ըապպըն սէսինի տինլէմէտին , վէ օնուռ հըրսընըն էօրֆիւնիւ Ամաղիկէ իճրա էթմէտին . օլ աէօղ իչին պու շէյի ըապպ սանա պու կիւնտէ էթտի , վէ ըապպ իսրայէլի սէնին իլէ պէրապէր փութփէրէսթլէրին էլինէ թէսլիւմ էտէճէք . վէ եարըն սէն , վէ էվլատլարըն տիւշէճէքսինիզ . վէ իսրայէլ օրտուսուռնու ըապպ փութփէրէսթլէրէ վէրէճէք . . . վէ Սաւուղ Սամուէլին (պու) աէօղլէրինտէն փէք զիյատէ խէֆվ էթտի » : Պուռլարը սէօյլէյէն Սամուէլ մարգարէ տիր քի , էօլմիւշ իտի . սէճա տէյի գապուլ էտէն հինէ օլ էօլմիւշ աղիզ տիր . վէ Ալլահըն էսրարընը , վէ նէ էտէճէյինի խապէր վէրէն հինէ օլ աղիզ տիր :

ՊԿԳ . Պու վուգուլթտան շուռլար իսթիխրաճ օլուր . Էվվէլա , Սաւուղ Ալլահտան կէրէք ըիւյա իլէ , կէրէք իլհամ իլէ , կէրէք հայաթտա օլան մարգարէլէր իլէ տիլէտիկինի տիլէտի : Սանիյէն մագսէտինէ մուվաֆֆադ օլմատըղը իչին , ճատու գարը վասէթասը իլէ օնուռ տիլէտի : Սալիսէն Սամուէլ ֆիլէլ հագիդէ տիրիլտի : Բապիէն Սաւուղ Սամուէլի պիլտիլի կիպի , օնա Ալլահըն աղիզ փէյղամպէրի , վէ սէվկիւլիւսիւ տէյի , հուզուրուռնտա հէրէ գաքանարագ , օնա սէճտէ գըլտը : Խամիսէն փէք զիյատէ սըգըլմըշ օլտուղուռտան չարէսինի պուլմագ իչին Ալլահը , քի քէնտիսինտէն հիւզ չէվիրմիւշ իտի . զագէպինտէն թէսքին , վէ թէէմին էթմէք իչին Սամուէլէ սըղընաղ , վէ օնուռ շէֆաաթընը ըիճա էթտի : Սատիսէն պու աղիզ , Ալլահըն Սաւուղտան կիւճէնտիլինի , վէ էօլտիւքտէն սօնրա պաչընա կէլէճէյի թէհլիքէյի տէ պիլտիլինի , վէ իլէրիտէ Սաւուղուռն փատիչանլըղ

երկնէ պէօլիւնէճէյինի, վէ Սաւուղ, վէ էվլատարը մուհարէպէտէ
տիւշիւպ էօլէճէյինի խապէր վէրիր: Իշթէ պու քէրամէթլէրին հէ-
փիսի Ալլահն ազիզլէրինտէ վար սըր տէյի, վէ Ալլահն իզնիյէ ա-
զիզլէր ինսանը թէհլիքէտէն. վէ մէշագգաթտան գուրթարըրլար տէ-
յի, վէ միյանճըրլըգ էթմէյէ միւզթէտիր տիրլէր տէյի, Սաւուղ պիլ-
տիյի իշին, օտա Սամուէլ էօլմիւշ իքէն, օնա հէմ սէճտէ, վէ րա-
յէթ էթտի, հէմ շէֆաաթընը տիրէտի. օնա սըղընտը, օնա միւրա-
ճաաթ էթտի: Հաթտա Սաւուղ ճաոու գարըտան քէրամէթ ումմուշ
վէ օնա տա միւրաճաաթ էթմիշ իսէ, մարգարէլէրին, վէ ազիզլէրին,
ճաոը գարը գաոար տա մը Ալլահն ինտինտէ հասիյէթլէրի եօգ
տուր: (Ելէյ. Խէ. 31.) Յակոբ, քի իսրայէլ թէսմիյէ օլունմուշու-
տու, Յովսէփին ասապընա սէճտէ գըլտը. « Վէ իսրայէլ օնուն (եա-
նի Յովսէփի օլլունուն) ասապընըն պաշընա սէճտէ գըլտը »: Պիր փէ-
տէր քի էօլմէյէ եադլաշըր, էվլատընա եէմին վէրիրսէ, քի քէմիք-
լէրիմի Մըպըր տիյարընտա պըրագմայասըն, վէ տէօնիւպ, օնա եէ-
մին էթտիրիրսէ, օտա եէմին էտէրսէ, վէ օնուն իւզէրինէ միւնթէ-
րէմ, վէ միւսինն փէտէրի գալգըսլ. օլլունուն ասապընըն պաշընա
սէճտէ գըլարսա. պու սէճտէ իմանտան նէշաթ էթմիշ օլմագ մը: Վէ
պու հիւրմէթ, վէ իպատէթ օլմուշ օլմագ մը: Վէ պիլ ախէրէ պու
սէճտէ օլ գուրու ասայա րայէթէն մի տիր. եօգսա օլ ասատա սա-
քին Ալլահն թէվէճհիւհինէ մի տիր:

Ազիզ քիթապտա պուշլար կիպի տահա սայիր չօգ մահէլլէր վար
տըր: Պու հիւրմէթլէրի վէ սէճտէլէրի, մէլայիքլէրէ, վէ ազիզլէրէ
պունան քիմէլէր, էկէր ճայիզ օլտուղունու կէօրմէգսէ իտիլէր. էվ-
լէլա քէնաիլէր էթմէգ իտիլէր: Սանիյէն քէնտիլէր փութփէրէսթ օլ-
տուգտան մատա, Ալլահն սէվկիւլիւլէրի օլմագ ըտըլար, հաթտա,
պուշլարըն մուտիլէլէրինի, քի բրօթէսթանլարա պագարսագ, փութ-
փէրէսթլիք տիմէք օլուր, վէ պու փութփէրէսթլիյի Ալլահ քէնտիսի
թաստիգ էթմիշ օլուր. զիրա Ալլահն հուզուրունտա օլուպ, Ալլահ
սիւքիւթ էթմիշ, վէ պու հիւրմէթի, վէ սէճտէլէրի կէրէք էտէնի,
վէ կէրէք գապուլ էտէնի թէքտիր վէ թագպիւհ էթմէմիշ օլուր: Նէ
աճայիպ հալ. Եղիայա էլլի պաշը, եա Ալլահ ատէմի, տաղտան էն,
սէնի փատիշահ իսթէյօր տէմէսի իւզէրինէ, Ալլահ Եղիայա հագարէթ-
լի մէօլէյէն քիմէնին իւզէրինէ կէօյտէն աթէշ եաղտըրլար, վէ օն-
լարը թէլէֆ էտիյօր. նմաըլ օլուր քի, ինսանլար Ալլահա մախսուս
օլան սէճտէ հիւրմէթինի վէ իքրամընը քէնտի գուլլարընա սունույօր-
լար, վէ Ալլահ քէնտիսի կիւճէնմէյօր. հաթտա օլ փէյղամպէրին ըի-
ճասը, վէ միյանճըրլըղ իւզէրինէ էօլմիւշ չօճուղա ճանընը պաղըլա-
յօր. պու նմաըլ տույղուսուգ Ալլահ օլմուշ օլուր. էկէրչի ապիզլէրէ
մէլայիքլէրէ հիւրմէթ էթմէք, սէճտէ գըլմագ փութփէրէսթլիք ի-
սէ, նիշին թաստիգ էտիյօր, նիշին տիլէքլէրինի գապուլ էտիյօր: Քի

հանչա, տէնմէզ . վէ տէրսէք խաթա իշլէրիդ : (Մարտ. 29.) : « Զիրա Ալլահ քէնտի ազիզլէրինտէ սաքին , վէ ծնյարտա մէտն օլունուր » : Հաթտա առաքեալլար պիր ատէմի կէօրտիւլէր , քի Բրիստոսուն իսմինէ ճիւղէր չըգարըյօր իտի . վէ ծնու մէնն էթտիլէր . վէ կէլիպ Բըրիստոսա տէտիլէր . (Մարտ. Թ. 36. 40.) վէ Յիսուս « Օնլարա տէր . օնու մէնն էթմէյին , զիրա հիչ պիր քիմսէ հօգ տուր , քի պէնիմ իսմիմ իլէ միւճիւզաթլար էթսին , վէ պանա քիւֆր էթմէյէ գատիր օլապիլսին , զիրա օքի պիզէ գարչը տէյիլ , պիզիմ թարաֆտան տըր . վէ հէր քիմ քի սիզէ պու իսմ իլէ , քի սիզ Բրիստոսունսունուզ . պիր գատէհ սու իշիրիրսէ , սահիհ տէրիմ սիզէ , քի իւճրէթինի զայպ էթմէյէճէք » : Վէ (36.) « Հէր քիմ քի պու միսիլլիւ չօճուզլարտան (պիրիսինի) պէնիմ իսմիմէ գապուլ էտէրսէ , պէնի գապուլ էտէր , վէ օքի պէնի գապուլ էտէրսէ (եալընըզ) պէնի գապուլ էթմէզ . իլլա ծնու , քի պէնի կէճնտէրտի » : Տէմէք քի Ալլահ թարաֆընտան օլան հէր հանկը ազիզէ րայէթ , հիւրմէթ , իզզէթ վէ իպատէթ էտէրսէք , հէմ Բրիստոսա , հէմ փէտէրինէ ծնլարը էթմիչ օլուրուզ , պունու Բրիստոս սէօյլէյօր : Նիչին վէ նէ սէպէպէ մէսինի ազիզլէրէ իզզէթ վէ իպատէթ ճլմայաճադ . մատէմ ծնլարա էթտիլիմիզ Բրիստոսա , վէ պիլ ախէրէ Ալլահա տըր : Թըպզը պունուն կիպի (Մարտ. Թ. 4. 41. 42.) « Հէր քիմ սիզի գապուլ էտէրսէ , պէնի գապուլ էտէր , վէ պէնի գապուլ էտէն , պէնի կէճնտէրէնի գապուլ էտէր » : Տէմէք քի Առաքեալլարա , Մարգարէլէրէ , սալիհլէրէ օլան իզզէթ , հիւրմէթ վէ իպատէթ Բրիստոսուն իսմինէ Բրիստոսուն խաթըր իչին օլուրուլունտան , օլ գապուլլիյէթին , օլ հիւրմէթին Բրիստոսա , վէ Ալլահա օլմուչ օլուրուլունու Բրիստոս քէնտիսի թաստիզ էտիօրսա , Ազիզլէրէ օլան իզզէթ վէ իպատէթ նիչին Ալլահա օլմամըչ օլուրյօր . վէ նիչին Ալլահա հազարէթ օլմուչ օլուրյօր . վէ քրօթէսթանլար պու ֆէթվայը քիթապլն նէրէսինտէն ալըյօրլար : Տէֆա (Մարտ. 41. 42.) Ալլահըն ինտինտէ պու ազիզլէրին տէրէճէ տէրէճէ , եանի ազ վէ չօգ իւճրէթ վէ հասիյէթլէրի օլուրուլունու Բրիստոս քէնտիսի Ալլահանի ազը իլէ շահատէթ էտիյօր : « Օ քի փէյղամպէրի փէյղամպէր իսմինէ , եանի փէյղամպէր խաթըր , վէ իզզէթի իլլին գապուլ էտէրսէ , փէյղամպէր իւճրէթի ալըր , վէ օքի ազիզի ազիզ իսմինէ գապուլ էտէրսէ , ազիզ իւճրէթի ալաճադ , վէ օքի պու չօճուզլարտան պիրիսինէ եալընըզ պիր գատէհ սուլ սու իշիրիրսէ (պէնիմ) շակիրտ իսմինէ , սահիհ տէրիմ սիզէ , քի (օլ քիմսէ) իւճրէթինի զայպ էթմէզ » : Պու նէ տէմէք օլուր , պիր ատէմ ազիզլէրէ , վէ փէյղամպէրլէրէ հէր նէ իզզէթ էտէրսէ , շէօյլէ քի իզզէթին էն քիւչիւլի , քի պիր գատէհ սու տուր , ծնուն պիլէ իւճրէթի վար տըր . վէ Ալլահտան պու իւճրէթի ալըր . պիլլէր տախի ազիզլէրի , փէյղամպէրլէրի , մէտիյէթ իլէ տուա իլէ , սէնա իլէ իպատէթ իլէ շէ-

րէֆլէնտիրիրութեք, Ալլահ պու մուամէլէմիզի թահսին էտէր. հէմ միւ-
քեաֆաթընը պիզէ իհսան էտէր. զիրա ազիզ Ալլահ իլէ ազիզ տիր,
վէ Ալլահ ազիզլէրիյլէ թէսպիհ օլունտուղունու իսթէր: (Սաք. ճիթ.)
«Թագէ մէտհ իլէ րապպը մէտհ էտին, ծնա ազիզլէր ճէմիյէթինտէ
սէնա» օլտուն: Վէ (ՃԾ. 1.) «Բապպը քէնտի ազիզլէրիյլէ թէսպիհ
էլլէյին»: Մալիւմ քի, Նզիայա հագարէթ էտէն էլլի պաշընըն իւզէ-
րինէ կէօյտէն աթէշ էնտիրէն Ալլահ իտի, հագարէթ Նզիայա մը օլ-
տու. հօգսա Ալլահա մը օլտու: Նզիայա օլտու. ամմա ճէզասընը
կէօյտէն Ալլահ քէնտիսի վէրտի. պունուն մուղայիրինտէ տիկէր էլլի
պաշը, քի տէրսիլի հէնուզ աթէշտէն եանմըշ քիւլէ տէօնմիւշ ար-
գատաշընտան ալմըշ իտի, Նզիայա պէօյիւք հիւրմէթ, իզգէթ վէ սէճ-
տէ իլէ եանաշտը. պու մուամէլէ քէզա Նզիայա, տէյիլ քի Ալլա-
հա օլտու, լաքին եինէ Ալլահ քէնտիսի գապուլ էթտի. վէ Նզիայա
կիթ տէյի էմըր էթտի: Վէ (Դ. Թ. Բ. 15.) մարգարէլէրին էվլատ-
լարը Նզիսէյէ եէրէ գափանըպ սէճտէ գըլտըլար. քէզալիք Նզիսէյէ
օլան սէճտէ իզգէթիլին Ալլահ գարըտան գապուլ վէ թահսին էթտի.
վէ էօլմիւշ օղունուն Նզիսէնին վասէթասըլա տիրլիթտի, վէ գա-
րըյա ծնու իհսան էթտի. լաքին տիկէր թարաֆտան չօճուզլար Նզի-
սէյի զէվլէնտիլէր իսէ, օլ հագարէթ Ալլահա օլմամըշ իտի, անճագ
Նզիսէյէ, լաքին Ալլահին էմիլիյէ օրմանտան իքի ճանապար չըգտը,
վէ հագարէթ էտէնլէրի փարչալալըպ թէլէֆ էթտի. տէմէք քի կէրէք
իզգէթ, կէրէք հիւրմէթ, կէրէք իպատէթ, քի ազիզլէրէ օլույօր,
օնլարըն հէփսի աշնի Ալլահա օլմուշ օլուր: Քէզա պիր հագարէթ ա-
զիզլէրէ օլսա պիլէ ախէրէ Ալլահա օլմուշ օլուր: Նիչին իմտի ազիզ-
լէրէ օլան ուպուտիլէթ Ալլահա հագարէթ օլմուշ օլաճագ. սէպէպի-
նի պիլէմէյօրուզ: Հաթտա Քրիստոս սալիհլէրին եէր եիւզինտէ ա-
զիզլէրէ էթտիքլէրի էլլիքլէրին հէփսինի քէնտի նէֆսինէ օլմուշ ատտ
էտիյօր. քէզալիք քէօթիւլէրին ամէլլէրինի, քի ազիզլէրէ էթմիշլէր
քէնտի նէֆսինէ օլմուշ կիպի թուլթույօր: (Մաթ. ԻԵ. 35.) «Զիրա
աճըգտըմ, պէնի տօյուրտունուզ . . . »:

ՊԵՆ. Գաիտէյի ումում վէ թապիաթ հօմոսու պունու եէվմիյէ
պիզէ էօյրէտիր. պիլ ֆարզ պիր ատէմ պիր անանըն չօճուղունու
սէվէրսէ, եախօտ պիր տօսթ պիր տօսթունուն էվլատընա իզգէթ վէ
իգրամ էտէրսէ, մէկէր օլ անայա հագարէթ մի էթմիշ օլուր, եա-
խօտ օլ տօսթունա հագարէթ մի օլմուշ օլուր: Եա ազիզլէր, քի Ու-
լահըն էվլատլարը վէ տօսթլարը օլմուշլար. (Յ. 15. Ա.) «Ազիզլէրէ
Ալլահ էվլատլարը օլտունլար (տէյի) սէլահիյէթ վէրտի»: Եա ազիզ-
լէր Քրիստոսուն տօթլարը տըրլար. (Յ. 15. Ժ. 14. 15.) «Սիզ պէ-
նիմ տօսթլարըմընը, սիզլէրի տօսթ չաղըրտըմ»: (Սաք. ճԼԸ. 17.)
«Սէնին տօսթլարըն եա Ալլահ, չէրէֆլէնտիլէր»: Քրիստոս Ազիզ-
լէրտէն խօշլանմազ իմիշ. Նիչին էօյլէ իսէ թափօր տաղընտա չէրէֆ-

լէնտի իսէ , Մովսէսի վէ Եղիայը եաննա ճէլա էթմիշ : (Մարտի ԾԵ. 2. 3.) :

ՊԿԶ . Մէլայիքլէր պահսընտա (ՊԻԳ.) շէյթանլարըն ինսանա քէօ-
թիւլիւք էթմէյէ միւգթէտիր օլմալարընտան , մէլայիքլէրին տախի ին-
սանա էյիլիք էտէպիլիր օլտուղունու թաստիգ էթտիյիմիգ միսիլլիւ ,
կիւնանքեար , վէ մէքրուհ ատէմլէրէ նէ հազգ իլէ վէ նէ սէպէպ-
տէն լանէթ էտէրէք օնլարտան իգրահ վէ իճթինապ էտէրսէք , թըպ-
զը օլ սէպէպլէրին մուղայիրի պուլունան սէպէպլէրտէն նաշի , սա-
լիհ , վէ աղիգ ատէմլէրէ հիւրմէթ , վէ զիքրլէրինի էպէտ վէ էյամը
մախսուսէլէրինի թէքրիմ , վէ թաղիմ էտէրիգ : (Մարտի Ծ. 7.) « Բէտտ
էթտին հէփ օնլարը , քի էտէպսիլլիք էտէրլէր » : (Մարտի ԻԵ. 41.)
Գրիստոս սօլ թարաֆտա տուրանլարա « Պէնտէն կիտին , ես լանէթ-
լէնմիշ քիմսէլէր էպէտի աթէշէ քի շէյթանա , վէ հէփ մէլայիքլէրի-
նէ հազըրլանմըշ տըր » տէր : Քէզալիք ինսան կիւնանքեար ատէմլէ-
րէ լանէթ օգուր . օնլարտան վէ իգրահ էտէր . վէ պու իգրահ շէյ-
թանա վէ կիւնանքեարլարա հէր նէ գատար զիյատէ օլուրսա , օլ
գատար տա Ալլահա մագպուլ տուր վէ Փաղիլէթ սալըրը : Քէզալիք Ալ-
լահն խօշլանտըղը կէրէք մէլայիքլէրէ , կէրէք սալիհլէրէ : Եվվէլա
Ալլահ քէնտիսի ինսան ու իքրամ էթմիշ : (Մարտի ԻԵ. 34.) « Կէլին
փէտէրիմտէն միւպարէքլէնմիշլէր . տիւնեանըն պիտայէթինտէն պէ-
րի սիզէ հազըրլանմըշ ճէննէթէ մալիք օլուն » : (Սէրտ. ԻԵ.) « Ալ-
լահա վէ ինսանա սէվկիւլիւ Մովսէս քի զիքրի սէնա իլէ տիր » :
(Մարտի ԶԺԱ. 7.) « Սալիհ քիմսէնին զիքրի էպէտի օլաճագ » : Տէ-
մէք քի , աղիգէ հէր նէ գատար իզգէթ էտէրսէք Ալլահա մագպուլ
օլուր . պունլարըն հէփսինին , եանի աղիզլէրէ հիւրմէթիմիզին , վէ
սէճտէլէրիմիզին սէպէպի չիւնքի աղիզլէրէ օլան իզգէթ վէ հիւրմէ-
թի Ալլահա օլմուշ սալարըզ . զիրա Ալլահ աղիզլէրինտէ սաքին տիր
(Մարտի Ծ. 12.) « Վէ սէն (Ալլահ) օնլարտա սաքին օլաճագսըն » :
(Յալէ. ԺԵ. 4.) « Սիզ պէնտէ տուրուն , վէ պէն սիզտէ » :

ՊԿԷ . Կաթողիկէ քիլիսէնին աղիզլէրէ օլան իզգէթ վէ իպատէ-
թի , քիլիսէ թէվարիլիստէն րանա միւսթէպան օլուր : Տիւնեանըն
հէր պիր էթրաֆընտա , հէր պիր շէհիրտէ , հէր պիր գազա վէ քէօյ-
լէրտէ , վէ հէր մահէլլէրինտէ աղիզլէրին իսմինէ վէ իզգ ու շէրէֆի
իլին մուսթաղամ սուրէթտէ եաքըլմըշ օլան քիլիսէլէր պու սահիլի-
յէ շահատէթ , վէ թաստիգ էտէրլէր . վէ աթալարըմըզտան իշպու-
մուգատտէն ատէթի ըուհանիյէյի ալարագ , պիզլէր տախի կիւնլէրի-
միզտէ պու աղիզլէրին իսմինէ միւճէտտտէն քիլիսէլէր ինշա էալիօ-
րուգ . քիմի Աստուածածին իսմինէ քիմի Մարգարէլէր իսմինէ . քիմի
Առաքեալլար իսմինէ , քիմի Մարտիրոսլար իսմինէ . քիմի Կուսանքլար
իսմինէ . « Օրհնեցէք զՏէր յօրհնութիւն նոր , օրհնութիւն նմա յիկե-
ղեցիս սրբոց » : Բապսըլ մէտի էտին , օնա սէնալէր օլտուն աղիգ-

լէր քիւիսէլէրինտէ : Իշթէ ազիզլէրին եօրթուլարը , վէ էյյամը մախսուսէլէրինտէ իճրա օլունան սալթանաթը ըունանիյէ վէ ըէսմիյէնին քեաֆֆէսի պու իթիգատա մէպնի տիր : Տէֆա :

ՊԵԼ . Պու իթիգատա մէպնի տիր քի , Ազիզլէրին քէմիքլէրինի պէօյլւք խահիշ վէ արզու իլէ մագթէլլէրինտէն աթալարըմըզ ալարագ , վէ թօփլայարագ հիւրմէթ , վէ ըայէթ իլէ քիւիսէլէրէ եէրէշտիրիր իտիլէր : Պու իթիգատա մէպնի նիշէ աղըր մէշագգաթլարը իխթիյար էտէրէք , խայլըճա մէսարիֆլէրէ գաթլանարագ , պէզլի վիճուտ էթտիլէր : Նիշէ զիյարէթկեհալար թէէսսիս էթտիլէր , պագըսըլլա : Պու գատար թասվիլէր , պու գատար արճանլար , պու գատար մէսարիֆլէր պու ուզուրա սարֆ վէ թէլէֆ օլտուլար , վէ օլույօրլար : Պունլարըն հէփսի պի էթաս շէյլէր մի տիր . նաֆիլէ մի տիր . պունճա տէհրլէր , պունճա զէման պունճա փատիշալար պունճա փափալար , պունճա հայրապետլէր , պունճա միլլէթլէր վէ միլիօնլարճա ճէմաաթլար , վահի պիր իթիգատ իւզէրինէ մի ազըլլարը սափմըշ . վէ նագըլտարը հիշէ մի կիթմիշ . զարարը եօգ . պիզ տէ պու հիշլիք տէ տուրալըմ :

ՊԵԹ . Առաքելական կանոն թէսմիյէ օլունան նամ քիթապըն . (Ը . Գւ . ԼԳ .) պազը կիւնլէրտէ գարըլարըն թաթիլի զիքը , վէ թէնպիհ օլունմուշ , ազիզլէրին եօրթու կիւնլէրի , առաքելալարըն եօրթուլարընտա իշլէրտէն թաթիլ էտիլմէսի կէրէք Ս . Ստեփաննոս իլք շէհիտին կիւնիւնտէ ճէմաաթըն թաթիլ էթմէլլէրի թէնպիհ օլունուր . քէզա սայիր մարտիրոսլարըն վէ ազիզլէրին , քի Գրիստոս քէնտի էօմիւրլէրինտէն տահա իլէրի թութտուլար : Պու Առաքելական քիթապ իւշլիւնճիւ տէհրտէ եազըլմըշ պիր քիթապ տըր : Հաթտա էվայիլտէ կաթողիկէ քիլիսէնին իսթիմալ էթտիյի իսթիլլահ , ազիզլէրին էօլտիւրիւտիւլիւ կիւն , եօրթուլարը կիւնիւ թախսիս օլմուշ , վէ էօլտիւլիւ կիւնիւ տօղուշ կիւնիւ , եանի սէմավի , վէ էպէտի էօմիւրէ պաշլասըզլարընտան օլ կիւնիւ էն միւշէրէֆ վէ սահիհէն սէմատէ տօղտուզլարը կիւն թէսմիյէ էտէրլէր : (Տէ . Եվգէֆ . Եկ . Պապ . Զէրֆ . Դ . Գւ . ԺԵ .) :

ՊՆ . Տէրտուղիանոս (Յաղ Ղըրախնի պապի Գւ . Գ .) « Պատարագլար էօլմիւշ ճանլար իշին տօղտուզլարը կիւնլէրի իշինտէ էյյամը սէնէվիյէտէ իճրա էտէրիզ » տէր : Ս . Կիպրիանոս (Թաղ . ԼԳ .) « Պատարագլարը տալիմա օնլար իշին . նասըլ քի պիլրիսինիզ սունարըզ . հէր նէ վազըթ քի շէհիտլէրին էպիլէթլէրինի վէ կիւնլէրինի վէ սէնէ պէ սէնէ զիքլէրինի էտէրէք , թաազիմ էտէրիզ » տէր : Իշթէ պունա մէպնի տիր քի , եաբըլմըշ քիլիսէլէր ազիզլէրին էօլտիւլիւ , եախօտ կէօմիւրտիւլիւ մէզարլար իւզէրինտէ տիրլէր . վէ Աւագ խորան իւզէրինէ խոստովանարան , եախօտ վկայարան թապիր օլունուր պիր զուպպէ եափըլըր իտի , իշթէ պունա մէպնի տիր քի , Հայաստան

եայց քրիստէմիզ արարողութիւնու տա պատարագա պաշլայան քահանայ : « Ի յարկի սրբութեան եւ ի տեղւոջ փառաբանութեան եւն. » տուալը Ալլահ թագտիմ էտէր , թըպղը Դաւիթ մարգարէնին տէտի-յի կիպի . (Սալմ. ՃԼԸ. 17.) « Եա ըապպ սէնին տօսթլարըն պէնիմ ինտիմտէ փէք զիյատէ հիւրմէթէ շայան օլտուլար » : Եանի աղիզլէ-րէ ըայէթ էթմէք , հիւրմէթ էթմէք , պանա մուգատտէս պիր վաճի-պէյի զիմմէթ տիր :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ԱԶԻԶԼԵՐԷ ՄԻԻՐԱԶԱԱԹ ԷԹՄԵՔ , ՕՆԼԱՐԸ ԶԱՂԸՐՄԱԳ ,
ՎԷ ՇԷՖԱԱԹԼԱՐԸՆԸ ՏԻԼԷՄԵՔ ՃԱՅԻԶ ՏԻՐ

ՊԶԱ . ԷՎԷԼԱ ԱԼԼԱՆ պիղէ պու եօլու կէօսթէրտի , (Յ.Վ. Ա.) քի նօմոսունու իւք Մոպսէսէ վէրտի : « Նօմոս Մոպսէսին վասէթա-սըլա վէրիտի » : Քէզա (Գալ. Գ. 19.) : Պու սահիհիկի բրօթէսթան-լար ինքեար էտէրլէր . քէէննի Գրիստոսա պու պիր հաղարէթ տիր : Եօգարըլարտա թասսիդ էթաիք քի , Ալլահ աղիզլէրտէ սաքին օլուր վէ Գրիստոսուն սէօզիւ վէ էմրի տէ պու տուր , հէր քիմ սիդի տին-լէրսէ , պէնի տինլէր . հէր քիմ սիդէ հաղարէթ էտէրսէ , պանա է-տէր : Սէպէպի , չիւնքի Ալլահ քէնտի սէվիլլիլլէրինտէ սաքին տիր . վէ Գրիստոս աղիզլէրտէ . վէ աղիզլէր Գրիստոստա : (Յ.Վ. Ժ. 4.) « Սիդ պէնտէ տուրուն , վէ պէն սիզտէ » : Գրիստոս քէնտիսինի , ասմայա պէնզէտիյօր , վէ աղիզլէրի տէ ասմա տալլարընա : (Յ.) « Սիդ զաթէն աղիզսինիդ » :

ՊԶԲ . Գրիստոս էֆէնտիմիդ (Յ.Վ. ԺԲ. 12.) « Պանա ինանան : պէնիմ իշլէտիյիմ ամէլի իշլէյէճէք , վէ օնլարտան տահա պէօլլէրլէ-րինի իշլէյէճէք » . մատէմ Գրիստոսուն չէֆաաթ էթմէսի իւղէրինէ հիշ չիւփիէ հօպ տուր . տէմէք քի Գրիստոսուն աղիզլէրինին տէ չէ-ֆաաթ էթմէսի իւղէրինէ չիւփիէ օլմամալը , էկէրչի բրօթէսթանլար նէֆսանիյէթի պէր թարաֆ էտէրսէլէր պու սահիլլիլլի փէք գօլայ դապուլ էթմէլի տիրլէր :

ՊՕՂՈՍ առաքեալ քէնտիսի եազմիշ իտի . (Ա. ՏԵՃ. Բ. 5.) « Ալլա-հըն վէ ինսանլարըն միյանճըսը պիր ատէմ Յիսուս Գրիստոս » : Շիմ-տի պաղալըմ Հոովմալըլարա օլ առաքեալ նէ եաղըյօր : (ԺԵ. 30.) : « Իմտի հա գարընտաշլար , սիդէ բէճա էտէրիմ , Յիսուս Գրիստոս է-լիյլէ վէ ըուհուն մուհապպէթիյլէ պէնիմ իշին Ալլահա տուալարընը իլէ ճէնկ եարտըմճըլարը օլընըդ » : Տէմէք քի , աղիզլէրին տուալը-նը տիլէմէք Գրիստոսա պիր հաղարէթ տէյիլ իմիշ . եօղսա պունուն իքիսինի տէ ՊՕՂՈՍ առաքեալ քէնտիսի եաղըյօր . լաքին Գրիստոսուն

միջանճրը պիղիմ սէլամէթիմիդին խուսուսունատա տըր, վէ սէլամէթիմիդի Գրիստոստան մատէ հիշ պիր քիմսէ պաղըչլայամատը . վէ պաղըչլայամաղտը , սէպէպլէրինի Գրիստոսուն էճիր , վէ իսթիհգազը պապընտա սէօյլէմիշիդ : (ՄՂԱ.) Տէֆա (Բ. Կոն. Ա. 11.) « Օնա իւմիտ էտէրիդ . զիրա տահա պիղիմ իշին օլան տուալարընըլըն եարսըմը իլէ պիղի գուրթարըր » : Քէզա (Փէլեմ. Ա. 22.) « Զիրա սիդէ պաղըչլանաճաղըմա , տուանըզ վասէթասըլլա իւմիտ էտիյօրում » : Տէմէք քի ինսան տուասընա կիւվէնիյօր : (Ա. Թե. Ե. 25.) « Եա գասընտաչլար , պիղիմ իշին տուա էտին » :

Յիշև վազի Եղիսէ Նէէման ասորիյի , եէսի սէֆա եայգանմայը թէնպիհ իլէ ուլուզուզտան գուրթարտը , ուչաղը Գէէզի Եղիսէնին էմրինէ գարչը Նէէմանտան պախշիշ ալտըլը իշին , Նէէմանըն ուլուզուզունու Գէէզիյէ վէրտիրտի : Տիւշմէնտէն գուչատըլըպ . կէօյտէն պինլէրճէ ասքէր էնտիրիւր , տիւշմէնլէրի քէօր էտէր : (Դ. Թաթ. Ե. 2.) պունլար կիպի տահա չօգ մահէլլէր վար , վէ պունլարըն հէփսի Ալլահա տուա էթմէ իլէ օլուր : Պուրատա (Ա. Գ.) մէպտէլը օգ գոււմալը :

ՊԶԳ. Բրօթէսթանլար խօշնուտուզ իլէ սաղ ազիլլէրին տուասընը գապուլ էտէրլէր . լաքին էօլմիւշլէրին միյանճրըլընը , վէ տուասընը գապուլ էթմէզլէր . պիղ Եօգարըտա ազիլլէր էօլտիւքտէն սօնաբա սաղ օլտուգլարընը պէյան էթտիք . (ՊԾԷ. ՊԿ.) վէ մէլայիքլէր կիպի օլտուգլարընը Գրիստոսուն եանըմաղ շահատէթիլլէ թաստիք էթտիք . պարէմ Ենուք իլէ Եղիայը , պունլար էօլմէսիլէր եա . քէնտիլլէրինէ չէֆաաթճը թութասլար : Էկէրչի եինէ գապուլ էթմէզսէլէր , աթիտէքի իսպաթլարը տա օնլարա գամմէտէրիդ : Ֆադաթ պունու տէյէրէք , եինէ հազգըմըզտան կէշմէյիդ . նէ սէպէպէ մէպնի տիր քի սաղ ազիլլէրէ օլան տուա Գրիստոսա հազարէթ օլմայօր , վէ էօլմիւշ ազիլլէրէ օլան տուա Գրիստոսա հազարէթ օլույօր : Նէ հալ իսէ :

ՊԶԳ. Վէֆաթ էթմիշ ազիլլէր պիղիմ ըրճալէրիմիդի հէմ տուա յարլար օ տա Ալլահըն քէնտիլլէրինէ պէյան էթմէսիլլէ . հէմ գապուլ էտէրլէր . Եօգսա Աւետարանը պօշա , վէ Գրիստոսուն սէօզիւնիւ եալանա չըգարմալը . չիւնքի ազիլլէր կէօյտէ սէմանըն մէլէքլէրի կիպի տիրլէր տէր : (Ղա. Ի. 26.) « Զիրա մէլայիքլէր միւսավի տիրլէր » : Մէլայիքլէր կէօյտէ փէտէր Ալլահըն հուզուրունտա իքէն , եէր Եիւզիւնտէ չօճուգլարըն պիրիսինէ հազարէթ էտէրսէք , նէ կէօնէ տուա յարսալար , վէ նէ կէօնէ Ալլահըն հուզուրունտա ինսանը հիմայէ էտէրսէլէր , թըպզը օ կիպի ազիլլէրէ Ալլահտան իլհամ օլուր . վէ ըիւճալարըմըլը տույարլար . վէ Ալլահա միյանճը օլուրլար , Հէմ պիր կիւնանքեար եէր իւզէրինտէ նէտամէթ կէթիրսէ , կէօյտէ մէլայիքլէր , վէ ազիլլէր սէվինիւր . քէզա կիւնանքեարլարըն կիւնաչլարը իւզէրի-

նէ, ազիզներ էսէֆ տույար : (Ղուկ. ԺԵ. 40.) պիր դայա օլմուշ Կոյունու քէնտի սահիպի պուլտուղունտա : Պիր դայա օլմուշ փարասունը Ֆուգարա գարը պուլտուղունտա նէ կէօնէ շազ օլաճագ օլուրսա « 0 կիպի տէրիմ սիզէ, Ալլահն մէլայիքների ինտիմտէ պիր կլինահաքեար իչին, քի նէտամէթ չէքէրսէ. սէվինճ օլաճագ » :

ՊԶԵ. Ազիզներին վէ մէլայիքներին իշպու սէվինճի, վէ պու էսէֆի, քի կլինահաքեարարն նէտամէթ կէթիրմէների, վէ եախստ տահա զիյատէ կլինահա զարգ օլմալարը իւզէրինէ օնլարտա վուգու պուլուր, ազիզներին եալընը տուլղուլարընը կէօթէրիր : Էսէֆ տէմէփիլէ ազիզներ կէօյտէ էսէֆ, էզլիլէթ տույարլար տէյի անլամամալը, զիրա ճէննէթտէքի մէլայիքներին, վէ ազիզներին էսէֆի եէր իւզէրինտէքի, եիւրէք թիւքէտիճի քէտէր, մէրադ տէյիլ, անճագ տուլղուլարընա վէ պիլմէլէրինէ տէլալէթ տիր. եօգսա ճէննէթտէ էսէֆ, քէտէր օլսա իտի, արթըգ օրասը ճէննէթ սայլըմազըտը :

ՊԶԶ. Իշթէ (Ղուկ. ԺԶ. 19.) « Զէնկին պիր ատէմ էօմրիւնիւ սէֆաաթ իլէ կէչիրիպ, մէրհամէթի վէ ֆազիլէթի օլմաաղընտան, էօլիւր վէ աղըրու ճէհէննէմէ էնէր, վէ Ղազարոս իսմինտէ պիր ֆաքիր վէ Ալլահ ատէմի օ զէնկինին գափուսու էօնիւնտէ տայիմա պէքլէր տուրուր իտի. վէ սուֆրանըն ուֆազլարընտան վէ աէօքիւնթիւս սիւնտէն դարնընը տօյուրմայա արղուլէր իտի, հաթտա քէլպլէր կէլիպ օնուս եարալարընը եալարլար իտի. նէ գատար զավալը վէ իէրիշան հալտէ օլտուղու պուստան պէլլի տիր : Պու ֆագըր քիմսէ օլ տէրէճէ մէշազգաթա պիր խայլը միւտտէթ թահամմիլ իլէ վէֆաթ էտէր. վէ մէլայիքներ քէնտիսինի հայր Աբրահամըն գուճաղընա կէօթիւրիւրէր : 0լ զէնկին քիմսէ (23.) « Զէհէննէմտէ էզլիլէթին իչինտէ իքէն, կէօզլէրինի եօգարը գալտըրըպ ուզագտան Աբրահամը, վէ գուճագտա իսթիրահաթ էթմիշ Ղազարոսու տա կէօրիւր » : 0լ վաղըթ Աբրահամ շու սուրէթտէ ըիճա էթմէյէ պաշլար (24.) « Վէ ըէճա էտէր, վէ պաղըրաբագ տէր, եմ իէտէր Աբրահամ, պանա մէրհամէթ էյլէ, վէ Ղազարոսու կէօնտէր, քի բարմաղընըն ուճուսու տույա պաթըրսըն, վէ տիրլիմի սէրինլէթսին, զիրա պու սըճաղըղտան պալըլըյօրում, վէ Աբրահամ օնա տէր եա՝ էվլատ, խաթրընա կէթիր քի, սէն էօմրիւնտէ քէնտի էյլիքէրինի գապուլ էթտին. քէզա Ղազարոս սիյասէթլէրէ, իմտի պու պուրատա շազ օլույօր, վէ սէն օրատա եանըյօրսուն, վէ պու ճիւմլէ պիղլիմ իլէ սիլին արանըզտա պէօյիւք վէ աէրին խէնտէք վար. նէ պիղտէն սիզէ, վէ նէ սիզտէն պիզէ իսթէսէլէր պիլէ կէչլիմէղ » : Թէքրար աթէշլէրտէ հէլաք օլմուշ զէնկին ըիճասընը պաշլագ թարգա տէօնտէրիր. չէօյլէ քի աբատա պէօյիւք պիր տէրէ օլտուղու իչին քէնտիսինէ պիր էյլիք օլմայա, եանի ճէհէննէմտէքիլէրէ հիչ պիր կէօնէ ազապտան խէլաս օլմայա միւլմըին օլմայաճաղընտան, իւմիտինի քէսէր, վէ հայր Աբրա-

համասան ասըլ չէֆաաթընը տիլէմէյէ պաշլար : Եանի տիկէր տիւնեա-
տէ հէնուզ պէշ տահա քէնտինէ պէնզէր ֆէնա գարընտաշլարընըն ու-
տուղուհու խապէր վէրիւր , վէ ժնլարըն իսլահ ումասընը հայր Աբրա-
համասան տիլէր : (270 .) « Շիմտի եա՛ փէտէր , սանա եալվարըրըմ , քի
պուհու (եանի Ղազարոսու) փէտէրիմին խանէսինէ իրսալ էտէսինիզ .
օրատա պէշ գարընտաշլարըմ տահա վար . ժնլարա շահատէթ էթսին
քի ումայա ժնլար տա պու իսկէնճէ մահալինէ կէլսինլէր , վէ Աբրա-
համ օնա տէր Մովսէս , վէ մարգարէլէրի վար տըր . վէ օ տէր . խա-
յըր եա փէտէր Աբրահամ , անճազ էօլիւլէրտէն պիրիսի եանլարընա
կիտէրսէ , նէտամէթ կէթրիլիլէր » : Վէ Աբրահամ օնա տէր . է-
կէրչի Մովսէսի վէ փէյղամպէրլէրի տինլէմէզսէլէր , նէ տէ էօլիւլէր-
տէն պիրիսի տիրիլիլսէ , ինանաճազլար » : Քրիստոս էֆէնտիմիզ իշ-
պու վուգուաթը ճէմաաթա սէօյլէտի , Աբրահամ էկէրչի ինսանլարա
չէֆաաթ էթմէյէ միւզթէտիր օլմամըշ օլսա իտի , պու վուգուաթը
Քրիստոս պէօյլէ նազլ էթմէմէլի իտի . մատէմ Քրիստոս էֆէնտիմիզ
քէնտիսի հայր Աբրահամըն չէֆաաթճը , վէ միյանճը օլապիլտիլինի ,
վէ զէնկինին օնու միյանճը թութտուղուհու եանըմազ վէ Ալլահանի
աղղը իլէ նազլ էսիյօր , տէմէք քի , ազիլլէր տիկէր տիւնեատա մի-
յանճը օլապիլիլլէր . եօգսա Քրիստոս եալան վէ ինթիմալի օլմայան
պիր շէյի նազլ էթմիշ օլուրուտու : Սանիյէն հայր Աբրահամ մեծա-
տունա ճէվապընտա , պիզ պու միյանճըլղը էտէմէյիզ տէմէյօր . ան-
ճազ ճէհէնէմտէ օլտուղու իչին պիր էյիլիք պուլմանըն նամիւմքիւն
օլտուղուհու սէօյլէր : Սալիսէն տիկէր տիւնեատա քի պէշ գարըն-
տաշլարը իչինտէ ըրճասընա ճէվապ վէրիյօր , քի թէսէլլի օլսուհն ,
եանի կէրէք սէնին գարընտաշլարընըն եանընտա օլան Մովսէսին , վէ
մարգարէլէրին , քի սաղ տըրլար , վէ կէրէք էօլմիւշ ազիլլէրին հիչ
պիր ֆէրգի եօգ տուր , միյանճըլղզ էթմէք պապինտէ , պուհուհն ի-
չին սանա տէյօրում քի եօգ պէլլէմէ , Մովսէս վար . վէ տէ փէյղամ-
պէրլէր վար . ժնլարը գարընտաշլարըն տինլէսին : Խայր եա փէտէր
Աբրահամ տինլէմէզլէր ճէվապընա , հայր Աբրահամ տէր , էօյլէ խա-
Մովսէսի , վէ փէյղամպէրլէրի , քի սաղ Ալլահըն ազիլլէրի տիրլէր , վէ
եանլարընտա տըրլար տինլէմէզսէլէր , էօլմիւշ ազիլլէրին սէօղիւնիւ-
տէ տինլէմէզլէր , պու նէ տէմէք տիր , կէրէք սաղ ազիլլէր օլսուհն
կէրէք էօլմիւշ ազիլլէր օլսուհն , իքիսի տէ պիր տիր , վէ հիչ պիր
ֆէրգլէրի եօգ տուր : Պա խուսուս էօլմիւշ ազիլլէրին չէֆաաթը վէ
միյանճըլղը նա միւմքիւն օլմուշ օլսա իտի , մեծատուն հայր Աբրա-
համ միւրաճաաթ էթմէզ իտի , վէ Ղազարոսուհն փարմաղընտան ֆէ-
րահլըղ տիլէմէզ իտի . հէմ տէ Քրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտիսի պէօյ-
լէ պի էսաա վուգուաթը նազլ էթմէզ իտի . անճազ Քրիստոսուհն
մաղսէտի , Ալլահըն ազիլլէրին ինսանլարա տույուրմազ : Սանիյէն
նասիհաթ վէրէն , վէ միյանճըլղզ էտէն ազիլլէրին կէրէք սաղ օլ-

Թապ պէօյլէ եագար : Եկէրչի Ալլահ իսթէմիշ օլսա իտի , քէմիքլէրէ
 տօգանսորմատան էօլիւլի տիրիլտէպիլիր իտի , լաքին Նղիսէ մարգա-
 րէնին քէմիքլէրի վասէթասըլլա , վէ Նղիսէնին չէֆաաթը , վէ րիճա-
 սը իլէ սաղալթտը . զիրա Ալլահ քէնտի աղիզլէրինտէ շէրէֆլէնիր :
 Գաւիթ մարգարէ աղիզլէրին էհթիշամընը շէօյլէ նագշ ու նագլ է-
 տէր : (Սալփ. ՃԽԹ. 5.) « Աղիզլէր էհթիշամ իլէ միւշէրրէֆ օլաճագ
 տըրլար . վէ քէնտի տարը իսթիրահաթլարընտա խէնտան օլաճագ
 տըրլար . վէ քէնտի աղըզլարըլա Ալլահա սէնա էտէճէք տիրլէր . ի-
 քի աղըզլը գըլըճլար էլլէրինտէ վար . Թայֆէլէրտէն ինթիլամ ալմագ
 իչին քեաֆֆէի ճէօմաաթլարը թէէտիպ էթմէք իչին օնլարըն փատի-
 շահլարընը , վէ օնլարըն ապէրլէրինի տէմիր զէնճիրլէր իլէ պաղլա-
 մագ իչին , օնլարա քիթապլարըն գալլինճէ շէրաաթ քէսմէք իչին ,
 վէ իշթէ պիւթիւն քէնտի աղիզլէրինին շէրէֆի պու տուր » : Իշպու-
 փատիշահլարը վէ ապէրլէրինի պաղլամագ ճէմաաթլարը թէքտիր վէ
 թէէտիպ էթմէք վէ հէր քէսին ամէլինէ կէօրէ օնլարտան ինթիլամ
 ալմագ . վէլ հասըլ շէրիաաթլարընը քէսմէք մութլագա աղիզլէրին
 գուտրէթ վէ իմթիյաղաթընա մախսուս տըր : Գմնըլը հաքիմ իմթիյա-
 զը օլմայարագ , վէ գուտրէթի , վէ սէլահիյէթի քէնտի ամիրինտէն
 ալմայարագ , եախօտ մէէմուրիյէթ ալմայարագ , պիր ատէմին շէ-
 րաաթընա օթուրապիլիր , Աղիզլէրէ Ալլահ պու հիւքիւմէթի վէրմիշ
 տիր . վէ պու մէէմուրիյէթ քէնտիլէրինին իֆթիխարը , վէ շէրէֆի
 տիր . աղիզլէրին շէֆաաթ էթմէլէրինէ տէլալէթ օլաճագ պուտտան
 աչըգ պիր շահատէթ օլամագ : Մատէմ քի աղիզլէր շէրաաթ քէսմէ-
 յէ վէ հէր քէսէ քէնտի ամէլինէ կէօրէ լաղըզընը թէէտիյէ էթմէյէ
 Ալլահտան սէլահիյէթ քէսպ էթմիշլէր . տէմէք քի միյանճըլըգ վէ
 շէֆաաթ էթմէյէ տախի Ալլահտան սէլահիյէթլէրի վար տըր . չիւնքի
 հէր քէս միյանճըլըգ էտէպիլիր . ամմա հէր քէս հիւքմ էտէմէգ . Ալ-
 լահ էֆէնտիլիլ իսէ , աղիզլէրէ հաքիմ սէլահիյէթլինի վէրիյօր . մի-
 յանճըլըգ էթմէյէ արթըգ շիւպնէ գալմագ : Իշթէ թըպըլ պուտու-
 կիպի Գրիստոս էֆէնտիմիլ քէնտի շալիրալէրինէ պու շէրէֆի , վէ
 պու հիւքիւմէթի վատ պուլուրույօր : (Ղ. - Կ. ԻԲ. 29.) « Վէ պէն սի-
 զէ վատ էտէրիմ , նասըլ քի պէնիմ փէտէրիմ ճէննէթի պանա վատ էթ-
 տի , զիրա . . . օն իքի քիւրսի իւզէրինտէ իսրայէլին օն իքի սըպթլա-
 րընըն շէրաաթընը քէսմէք իչին ճէննէթիմտէ օթուրաճագսընը » :
 Շէրաաթ քէսմէգ օլ հաքիմ , քի հիւքիւմէթի եօգ տուր , մատէմ Գը-
 րիստոս քէնտի աղիզլէրինէ քիւրսիլէր թախսիս էտիյօր , տէմէք քի
 աղիզլէր պաղար գուշլար կիպի տուրմայաճագ սըրլար . իլլա սալիհ-
 լէր իչին միւքեաֆաթ , վէ կիւնահքեարլար իչին միւճագաթ իսթէյէ-
 ճէք տիրլէր . վէ հիւքմիւնիւ վէ գարարընը Գրիստոս ատալէթ հաքի-
 մ իլէ պէրապէր վէրէճէք տիրլէր , իշթէ աղիզլէրին շէրէֆի տէ պու-
 տուր « Եւ փառք այս են ամենայն սրբոց նորա » :

ՊՀԷ. Քրիստոսուն եահուտիւէրէ սէօյլէտիկի տիկէր Ալլահանի սէօզիւ թըպղը պուռնուն կիպի տիր . քի տիւնեալի էհթիշամը վէ շէ-րէֆի տէյիլ Ալլահտան , անճագ պիր պիրիւտէն ումարըտըլար : (Յ. 45. Ե. 45.) վէ ծնւարը թէքտիր էտէրէք տէր . « Սանմայըն քի փէտէրի-մին հուզուրուտա սիզին իշին պէն շէքվաճըլըմ . սիզտէն շէքվա է-տէն Մովսէս վար տըր . ծնա քի սիզ կիւվէնմիշսինիզ » : Պուրատա Գը-րիստոս Մովսէսին շէքվաճը օլմայա սէպէպինի տէ սէօյլէյօր : (46. 47.) « Զիրա էկէրշի սիզ Մովսէսէ ինանմըշ օլտա իտինիզ , գապիլ քի պանա տա ինանըր իտինիզ . զիրա օ պէնիմ իշին եազտը . զիրա էկէր-շի ծնուն եազտըղլարընա ինանմայօրսանըզ , պէնիմ սէօզլէրիմէ նա-սըլ ինանաճագսընըզ » :

Մովսէս էօլմիւշ պիր ազիզ օլտուղու իշին , տէմէք քի օ պիր տիւնեալտա փէտէր Ալլահըն ինտինտէ , (բրօթէպթանլարըն տէտիյի կի-պի տէյօրուզ) պաղըպ տուրմատան զայրի հիշ պիր շէյէ գատիր օլա-մայաճագ . լաքին եահուտիւէր իշին փէտէր Ալլահա շէքվաճըլըզ էտի-յօր . Քրիստոսուն սէօզիւ սահիս տիր . մատէմ շէքվաճըլըզա գատիր օլույօր , վէ տէ շէքվա էտիյօր տէմէք քի շէֆաաթ տախի էտէպի-լիր վէ էտիյօր ծնւար իշին քի Քրիստոսուն սէօզիւնիւ տինլէտիլէր . Քրիստոսուն քէլամընտան , չարէ եօզ պուռնտան մատէ պաշգա թա-պիի պիր խիւլասէ չըգմազ . վէ շէքվասընըն , վէ շէֆաաթընըն սէ-պէպինի տէ Քրիստոս իրայէ էտիյօր . զիրա օ պէնիմ իշին եազտը . զի-րա էկէրշի Մովսէսէ ինանսայըտընըզ պանա տա ինանըրըտընըզ . օ-նա ինանմատըղընըզ իշին պանա տա ինանմայօրսունուզ , Քէզալիք (Մ. 44. Ժ. 44.) « Նինուէ էհալիսի շէրաաթ կիւնիւնտէ , վէ քէզա գըպլէ սուլթանը իսրայէլ միլլէթինի դատապարտիլ էտէճէք : Հագսըզ իլան էտէճէք :

ՊՀԸ. Մէլայիքլէրին ինսանա ճէզա վէրմէյէ իգթիտարլարը օլա-պիլիյօրսա , (Դ. 20.) նասըլ քի Գաբրիէլ Զաքարիանըն իշթի-պահ էթմէսի իւղէրինէ , ծնա խօտ պէ խօտ ճէզա վէրտի իսէ , վէ պուռնտան պէօյլէ տէտիյիմ էվլատըն սանա տօղմասընա գատար ախ-րաս , վէ տիլսիզ օլասըն . տէսի , վէ իճրա էթտիյսէ , նէ սէպէպէ մէպնի ազիլլէր շէքվաճը վէ շէֆաաթըն օլմայաճագլար . մատամ ա-զիլլէրին հէփսի սաղ տըրլար : (Դ. 38.) « Զիրա (ազիլլէրին) հէփսի ծնա սաղ տըրլար » : Շէքվայա միւզթէտիր օլան քիմսէ շէ-ֆաաթա տահա զիյատէ միւզթէտիր օլաճագ տըր . զիրա շէքվա ճէ-զայը տալէթ էտէր . շէֆաաթ մէրհամէթի , հանկըսը զիյատէ նուր-տան խալզ օլան մէլայիքլէրէ եախօտ ազիլլէրէ եազըշըր , ինսանլար իշին ճէզամ մը , եօզսա մէրհամէթ մի էթմէք , ինսաֆը օլան պու շէ-րպաթընըզ քէսսին : (Յ. 8.) « Եիրմի տէօրթ իսթիյարլար էլլէրինտէ ազիլլէրին տուպլարընը Ալլահա սունարլար » . վէ քիթա-պը ալընճա օլ տէօրթ հայլան , վէ եիրմի տէօրթ իսթիյար գուղու-

նուն էօնիւնէ տիւշտիւլէր, վէ հեր պիրինին թամպուրլարը վէ պու-
խուրլար իլէ տօլու ալթուն քէսէլէրի վար ըտը . քի պունլար ազիզ-
լէրին տուալարը տըր » :

ՊԶԹ. Իշպու շէֆաաթ խուսուսու աղիզլէրէ եազըշլօրսա, Մա-
րիամ Աստուածածինէ տահա միւքէմմէլ սուրէթտէ եազըշլըր . չիւնքի
Ալլահըն վալիտէսի տիր . չիւնքի Քրիստոսու տօգուզ այ քէնտի րահ-
մինտէ պէսէտի, չիւնքի օթուզ իւշ սէնէ օնա վալիտէլիք խըտմէթի-
նի մուհապպէթինի իպրազ էթտի . վէլ հասըլ չիւնքի Քրիստոս քէն-
տի գանընը վէ թէնինի Մարիամտան ալտը . պու շէրէֆ նէ մէլայիք-
լէրէ, նէ տէ ազիզլէրէ, անճագ պիր Մարիամ Աստուածածինէ նա-
սիպ օլտու : « Սէն գարըլար արասընտա միւպարէքսին . . . » : Պու-
նուն իչին Մարիամ Աստուածածինին շէֆաաթը վէ միյանճըլըղը քէն-
տի էվլատընըն ինտինտէ զիյատէ գուվլէթլի տիր . նասըլ քի Քրիստոս
էֆէնտիմիզ սաղլըղընտա կանա Գալիլեա տիւշիւնիւնտէ Մարիամ Աստ-
ուածածինին պիր իլթիմասը իլէ սուլարը շարապա թահլիլ էթտի,
պունուն իւզէրինէ հեր քիմ մուղայիր պիր սէօզ սէօյլէրսէ, իպթի-
տա Քրիստոսա պէօլիք պիր հագարէթ էտէր : Սանիյէն, թապիաթ
նօմոսունու ճէրհ էթմիշ օլուր :

ՊԶ. Պունա պինայէն կաթողիկէ քիլիսէճէ, վէ կէրէք Ալլահըն
չիֆահէն քէլամընա կէօրէ թարիխի միլատիյէտէն պու անէ տէկին
Մարիամ Աստուածածինին իսմինէ եափըլան քիլիսէլէր, վէ կէրէք սա-
յիր ազիզլէրին իսմինէ կէրէք Մարիամ Աստուածածինէ խիթապէն իճ-
րա օլան տուալար, վէ կէրէք սայիր ազիզլէրէ մին էլ գատիմ պիր
գայիտէյի մուգատտէս, վէ վազիֆէյի նաս ատտ օլունմուշ, վէ իլէլ
էպէտ օլաճագ տըր : Քիլիսէլէրտէքի քիթապլարըմըզա եէթէր քի միւ-
րաճաաթ օլունսուն . պիտայէթլէրինտէն խիթամլարընա տէկին, Մա-
րիամ Աստուածածինէ . վէ ազիզլէրէ խիթապէն իճրա օլունան տուա-
լար ումում քիլիսէլէրին պու պապտէ իթիզաթընա տէլիլի գապի տիր-
լէր . վէ քիլիսէնին եէվմիյէ իճրա օլունան ուսուլի գատիմէսի պու
սահիհիկէ տէլիլի գապի տիր . . . Մէլայիքլէրին Աստուածածինին
խաշլարըն, ազիզլէրին չէքիլէն, վէ քիլիսէլէրտէ մահֆուզ պուլու-
նան թասվիրլէրի, արճանլարը, պու իթիգատըն Քրիստոստան, վէ
առաքեալարտան հէմ պաշլանմըշ, հէմ թաստիգ օլմուշ, վէ հէմ քի-
լիսէյէ թէնպիհ օլմուշ օլտուղունա տէլիլի գապի տիրլէր :

ՊԶԱ. Բրօթէսթանլար պունա գարշը (Ա. Տէմ. Բ. Ծ.) « Միյանճը
Ալլահըն վէ ինսանլարըն պէյնինտէ պիր ատէմ Յիսուս Քրիստոս տուր »
տէրլէր . վէ թէքէրիւր էտէրլէր . պունուն ճէվապընը պիզ մէլայիք-
լէր պահսընտա եազըպ գաթէն վերմիշիզ, պու գատար իսպաթլարա
գանմազսալար, օ միսլիլի ատէմէրէ արթըզ պիր սատէ Պօղոս առաք-
եալըն ճէվապընը վէրիլիզ . (Ա. Կո՛ն ԺԱ. 16.) « Պիզիմ էօյլէ ատէ-
թիմիզ եօգ տուր, նէ տէ Ալլահըն քիլիսէլէրինին » : Վէ պու պահ-

սըմբող ասթիտէքի պահա իլէ իլավէ , վէ պիր պիրինէ մէրպուլթ տուր : Որոգինէս , Ը. քիթապընտա Կէլսիոսէ գարշը չէօյլէ հազար . « Ազիմ Ալլահա իպատէթ էտէն քիմսէլէրէ մէլայիքէր , վէ ազիլլէր եարտըմ էտէրլէր , Ալլահը ծնլար իլէ պարըշտըրըրլար , ինսանլարըն տուտալարընա քէնտի ըիճալարընը տախի գաթարլար , ծնլար իլէ պէրապէր իլթիմաս էտէրլէր » : Նասըլ քի հայրապետլէրին տախի հէփսի պէօյլէ սէօյլէր վէ հազար :

ՊԱՊԸ ԲԱՊԻ

ԱԶԻԶԼԵՐԻՆ ՔԷՄԻԲԼԵՐԻՆԷ , ՄԱՍՈՒՆԲԼԱՐԸՆԱ , ՎԷ ԹԱՍՎԻՐԼԵՐԻՆԷ
ԻՊԱՏԷԹ ՀԻՐԻՄԷԹ , ՈՒՃՏԷ ԷԹՄԷԲ ՎԷ ԱԶԻԶ ՎԷ ՄԻԻՊԱՐԷԲ
ՇԵՅԼԵՐԷ ՄԻՐԱՃԱԱԹԸՄԸԶ ՃԱՅԻԶ ՏԻՐ

ՊԶԲ . Ազիլլէրին քէմիքլէրինէ , մասունքլարընա , թասվիլէրի-
նէ վէ սայիրէյէ , իպատէթ էթմէք , ծնլարը էօիմէք . ծնլարա սէճտէ
գըլմագ , վէ ծնլարտան քէրամէթ ումմագ պաշգա տէյիլ . անճագ
պունլարըն սահիպլէրինի իզլէթլէմէք վէ սահիպլէրինին խաթըրըն
սայմագ , թըպգը Ալլահըն խաթըրը սայմագ օլտուղունտան , վէ իշպու
ազիլլէրէ օլան իպատէթիմիզ պիլ ախէրէ Ալլահա օլտուղունտան ,
պունլարտան պիր չէյ տիլէրսէք , պունլարըն վասէթասըլլա օլ տիլէ-
տիյիմիզի Ալլահ պիլգէ իհսան էթսին մանասընա մէսին տիլէրիզ : Վէ
Ալլահը պէր թարաֆ էտէրսէք , նէ ազիլլէր պիր չէյէ միւզթէտիր
տիրլէր , նէ տէ քէմիքլէրի , վէ նէ տէ մասունքլարը . լաքին Ալլահ
քէնտի ազիլլէրինտէ սաքին օլտուղու իչին , ազիլլէրին քէմիքլէրինէ
վէ մասունքլարընա վէ սայիրէյէ իպատէթ էթտիյիմիզտէ , Ալլահը ծն-
լարտան պէր թարաֆ էտէմէյիլ , իշթէ պու սէօգէ բրօթէսթանլար
դանամայօր . եանի մութլագ ազիլլէրին Ալլահ իլէ պիր իլնագըղը .
հա տօաթլուղու , հա եագընլըղը հօգ կիպի , վէ ճէննէթտէ հիչ պիր
մէլայիք հօգ տուր . հիչ պիր ազիլլէր հօգ տուր , տէրսէք , գապիլ քի
օրասընը . տա թահսին էթսինլէր , լաքին Ալլահըն գայիտէսի էօյլէ տէ-
յիլ . Պիզ ազիլլէրէ վէ մասունքլարընա իպատէթ էտէրսէք , Ազիլլէր-
տէն պիր չէյ տիլէրսէք . մագսէտի էվլէլիմիզ ծնու Ալլահտան տիլէ-
մէք տիր . ծնու Ալլահտան ալմագ տրր , վէ Ալլահա իպատէթ , վէ
հիւրմէթ էթմէք տիր . զիրա Ալլահ քէնտի ազիլլէրինտէ չէրէֆլէնլի
վէ պիլ տէ պունու իչին ազիլլէրին մասունքլարընը վասէթա թու-
թարըզ . վէ ազիլլէր Ալլահսըզ հիչ պիր չէյէ գատիր տէյիլ . անճագ
պէօյիւք գուտրէթլէրի Ալլահտան տրր : Վէ հէր նէյէ ազիլլէրին , հա-
խօտ մասունքլարըն վասէթասըլլա մուվաֆֆագ օլուրսագ , ծնու
Ալլահ վէրիւր , տէյիլ մէլայիքլէր . տէյիլ ազիլլէր . Պունլարը պատէթ

իխթար, Էվֆէլա ազիզլէրին մասունքլարընա իպատէթիմիզին ճայիզ օլտուղունու պէյան էտէրիզ :

ՊԶԳ. (Սաւ. ԼԳ.) . « Սալիկէրին չօզ դահմէթլէրի վար տըր . րապպ օնլարը հէփսինտէն խէլաս էտէր : Վէ օնլարըն ճիւմլէ քէմիքլէրինի մուհաֆազա էտէր . վէ օնլարտան հիչ պիրիսի զայպ օլմայաճազ » : Տէմէք քի ազիզլէր , Ալլահըն քէնտի սէվիւլիւլէրի օլտուղլարը իչին , Ալլահ օնլարըն քէմիքլէրինէ նազար գըլար , վէ չէրէֆլէնմէսինի իսթէր : Սալիկէրին իշպու քէմիքլէրինին խասսէթէն Ալլահտան մուհաֆազա օլունմուշ օլմասը պիզլէրին մուճիպի իֆթիխասը , վէ պայիսի իպատէթիմիզ օլմուշ տուր :

Յովսէփ . (Ծննդ. Ծ. 24.) պու իթիզաթտա օլարազ քէնտի գաընտաշլարընա եէմին վէրիւր , քի Ալլահըն քէնտիլէրինէ էտէճէյի իհասանընտա , Մըսըր տիյարընտան խէլաս օլաճաղլարը կիւնլէրտէ , քէնտինին քէմիքլէրինի պէրապէր կէօթիւրսիւնլէր . վէ Յովսէփ պու սէօզիւնիւն իճրասընը , օնլարա եէմին վէրիպ , քէնտիլէրինտէն թալէպ էթտիյինտէն . պիզլէր տախի Ալլահըն ինտինտէ Ազիզլէրին քէմիքլէրինէ հիւրմէթ , րայէթ , ճայիզ օլտուղունու անլարըզ : Հաթտա Մովսէս մարգարէ միւճիւպինճէ , Յովսէփի վէրուիքլէրի վատը իճրա էթտի : (Եւլ. ԺԳ. 19.) : « Վէ Մովսէս Յովսէփին քէմիքլէրինի պէրապէր ալտը . զիրա իսրայէլին էվլատլարընա Յովսէփ եէմին վէրտի . քէմիքլէրիմի սիզին իլէ պուրատան կէօթիւրիւն տէյի » : Սէպէպի , չիւնքի փութիւրէսթ տիյարընտա ազիզլէրին քէմիքլէրի գալմազ ճալիզ տէյիլ . քի Մըսըրլըլարըն հազարէթինէ հէտէֆ օլմասըն . վէ տիլէր թարաֆտան իսրայէլ միլլէթինէ մուճիպի հիւրմէթ վէ րայէթ օլտուն : Թէքլիֆսիզ , վէ ֆայիտէսիզ , վէ մուհայյէր պիր մատտէ իչին ատէմլէրէ եէմին վէրիւմէզ . անճազ օլ մատտէ պէօյիւք , վէ բուհանի պիր խուսուս օլտուղունտան , եէմին վէրիլտի :

Մովսէսին ասասը , քի տէնիզի եարտը , վէ (Եւլ. ԺԵ. 5.) Գորէրտէ գայայա վուրուլուպ . չէչմէ կիպի սու ազըթտը ճէմաաթա . իսրայէլ միլլէթինին միւճիպի հիւրմէթի օլտու : Քէզալիք (Դեւ. ԺԵ. 8. 10.) օն իքի սըպթլարըն տէյէնէքլէրինին իչինտէ : Ահարոնուն աասը եալընըզ չիլլէնիպ , չիչէք վէրտի , վէ ճէվիզ կէօսթէրտի . վէ Ալլահ էմը էթտի Մովսէսէ « Ահարոնուն ասասընը հէյքէլին հուզուրունտա սաղլայասըն , քի իթաաթսըզլարըն էվլատլարընա նիշան օլտուն , պէնտէն սըզըլթը էթմէսինլէր , վէ էօլմէսինլէր :

(Թահ. ԻԱ. 8.) « Վէ րապպ Մովսէսէ տէր . սէն պիր երլան եար , վէ օնու պիր նիշան իւզէրինէ գօյ , վէ Մովսէս պազըրտան պիր երլան եարտը , վէ պիր (եիւքսէք) նիշան իւզէրինէ տիքտի , վէ հաչան երլան ատէմի սօգարըտը , պազըրտան երլանա պազարըտը , վէ եաշար ըտը » : Աճապա Ալլահըն վէ Մովսէսին էմրիլլէ եաբըլան երլանա պազան , վէ չիֆա պուլան ատէմ օլ եաբմա երլանա նէ հիւր-

մէթ իլէ հանաչըր , պագարըտը , մատէմ Ալլահն էմրի , վէ ալամէ-
թի օլ երլանտա պէյան օլույօրուտու . իսրայէլ միլլէթի օլ երլանա
այնի Ալլահն պիր ազամէթ նիչանը վէ պայրաղը կիպի ինթիրամը ֆա-
յիդէ իլէ պագամէզ մը իտի . վէ պագտըղընտա վէ ըայէթ էթտիյին-
տէ , Ալլահ հագարէթ մի էտէր իտի . վէ Ալլահն երլանա նէ միւհ-
թաճիյէթի վար իտի . վէ նիչին օլ նըչանըն վասէթասը իլէ ինսանլա-
րա շիֆա վէրտիրտի . պունա տա ճէվաս վէրմէք բրօթէսթանա
տիւշէր :

Թըպղը պիղլէր Քրիստոսուն խաչընտա Ալլահն էմրինի , վէ ա-
զամէթինի վէ Քրիստոսուն իսթիհագընը , վէ քէնտի գանընըն օնուն
իւղէրինէ տէօքիւմէսինի կէօրտիւյիւմիւղտէ պիլ իֆթիխար խաչա
ըայէթ վէ հիւրմէթ էտէրիդ . զիրա Քրիստոսուն խաչը պիղլիմ պայի-
սի շիֆամըզ , վէ վասէթայը սէլամէթիմիդ տիր . էվլէթ նէ երլանտա
վէ նէ խաչտա , եախօտ նէ պագըրտա . նէ տէ տէօրթ քէօշէլի ա-
ղաճտա պիր քէրամէթ վար . լաքին Ալլահն էմրի գուվլէթիլէ հէմ
երլան ինսանլարա հայաթ վէրիր իտի . հէմ Քրիստոսուն խաչը ին-
սանլարա գուվլէթ վէ սաղլըզ վէրիր . վէ օ երլան Քրիստոսուն խա-
չընըն էմսալի իտի . չիւնքի Քրիստոս քէնտի քէնտինի չէօլտէ Մովսէ-
սին երլանընըն եիւքսէլմէսինէ պէնգէտիյօր : (Յալէ . Գ . 14 .) « Վէ
Մովսէս նասըլ քի երլանը չէօլտէ եիւքսէլթտի իսէ , քէզալիք ինսան
էվլատընա եիւքսէլմէք կէրէք տիր » : Իշթէ պու Ալլահանի խաչա
պինաէն տիր , քի Պօղոս առաքեալ օ կիպի եաղըյօր . (Գալ . 2 . 14 .)
« Հաչն , քի պէն ըապլըն խաչընտան մաստա պաչգասընա կիւվլէնէ-
յիմ » : Մէկէրչի պիղլէր խաչը էօփէրսէք , օնա սէճտէ վէ հիւրմէթ է-
տէրսէք , խաչտան Քրիստոսու պէր թարմի մը էտէրիդ , հաչա , հիչ
պիր վագըթ . անճագ օլ խաչը էօփմէմիդ իլէ , Քրիստոսուն այագլա-
ընըն էօփէրիդ . խաչա սէճտէ էթմէմիդ իլէ Քրիստոսա սէճտէ էտէ-
րիդ . վէ թապիի մուամէլէլէրիմիդտէ պու տէյիլ մի տիր : Պիր վատի-
չանըն ֆէրմանընա քիմին հատտի տիր , ըայէթ էթմէմէք . պաշ իւղէ-
րինտէ օնու թաչըմամագ . պու ըայէթ քէագըրտա մը տըր . եօգսա
քէագըրտա թէյսիրի կէչմիշ վատիչահ նուֆուսունմ մը տըր . պու խու-
սուս փէք թապլիի պիր շէյ տիր . քէզալիք Մարիամ Աստուածածի-
նին թասվիրլէրինէ մէլայիքլէրին թասվիրլէրինէ , վէ ազիզլէրին մա-
սունըլարընա եէվմիյէ օլան իսլատէթ , հէվսի պու գապիլտէն տիր :
Փատիչանըն թասվիրինէ հէր նէ գատար զիյատէ հիւրմէթ էտէրսէն ,
օլ գատար վատիչահ հաղը էտէր . գօրգմա քէտէր տույմագ . վէ պու-
նուն մուղայիրի օլուրսա , փատիչահ այնի քէնտինէ վէ նէֆսինէ օլ-
մուշ կիպի օլ հագարէթի թէէտիպ էտէր : Իշթէ պու էճիլտէն վէ
Մովսէսին վէֆաթընտան սօնրա Մովսէսին Ազիզ քէմիքլէրինէ վէ թէ-
նինէ Ալլահ Միքայէլ հրեչտակը պէքճի գօյտու : (Յադ . 9 .) Եղիա
մարգարէ տէրի բոսթունտան օլան մաչլանընը Եղիսէյէ ինսան էթտի :

վէ Եղիաննն ըուհու պոռն մաշլան միւնաւորպէթիյէ Եղիսէնին իւզէ-
 րինէ էնտի : (Դ. Թ. Բ. 15.) « Եւ հանգեաւ հոգի Եղիայի ի վե-
 րայ Եղիսէի » : Երինէ պու մաշլանն գուվլէթիյէ Եղիսէ Յորդանան
 ըրմաղընա մաշլանը վուրտուղու կիպի սուլարը իքիյէ պէօլտիւ վէ
 օրատան կէշտի , աճապա Եղիսէ կիւնան մը իշլէտի , քի Եղիաննն
 մաշլաննա կիւվէնտի : (14.) « Վէ Եղիաննն մաշլաննը , քի իւզէ-
 րինէ աթտը , սուլա վուրտու վէ տէտի . նէրէտէսին Եղիաննն ըսպպ
 Ալլանը , վէ սուլար իքի թարաֆա պէօլիւնէրէք , քէնտի կէշտի » :
 Պու մաշլան հանկըմըզա գըսմէթ օլսա իտի , զիյգըյմէթ մասունք կի-
 պի օնա սէճտէ հիւրմէթի էտիպ սազլամաղըտըզ , պիզ քի տօսթլա-
 րըմըզն թասպիլէրինի օտալարըմըզտա աամայը տէյիլ այըպ , իլլա
 ուսիլտէն ատտ էտիյօրուզ . քիմին հատտի օլ տօսթուսուն թասպի-
 րինէ հաղարէթ էթմէք , պունա բրօթէսթան պիլէ տայանամազ :
 Տէֆա Սօնալը գարընն պիր թանէճիք օղլու էօլտիւ իսէ պու
 գարը Եղիսէյէ միւրաճաթ էթտի , չօգ ըրճատան սօնրա (Դ.
 Թ. Բ. Դ. 29.) Եղիսէ ուշաղը Գէէղիյէ քէնտի ասաւընը վէրտի , վէ
 տէտի քի կիտիպ , ասամը չօճուղուն եիւզիւ իւզէրինէ գօյաւն . ու-
 շագ մուճիպինճէ տալրանտը . լաքին անա եիւրէյի պու եա , չիւփ-
 հէլէնտի քի , մարգարէ պաշգա վէ ուշաղընն էլինտէքի ասա պաշ-
 գա . խայր . մութլագ սէն կիտէճէքսին տէյի , ըրճա էթտի իսէ , Ե-
 ղիսէ տայանամատը , վէ գալգըպ պիզգաթ քէնտիսի կիթտի : Ուշա-
 ղը էվլէլէնէ գօշարագ , կիտէր . ասայը չօճուղուն եիւզիւ իւզէրինէ
 գօր . վէ պիր շէյ օլմաղ . հէմ օլմայաճագ . չիւնքի Եղիսէ պիզգաթ
 պէն կիտէյիմ , չօճուղու տիրիլտէյիմ տէյի Ֆիքրինի տէյիշտի : վէ չօ-
 ճուղուն անասը տալի չիւփհէլէնտիյի իշին , ասա քէնտիսինտէն պիր
 քէրամէթէ գատիր օլմատը , Եղիսէ կիթտի վէ չօճուղուն իւզէրինէ
 գափանտը , վէ չօճուղ տիրիլտի : (35.) « Վէ չօճուղ կէօղլէրինի աշ-
 տը » . վէ էկէրչի մարգարէ Ֆիքրինի տէյիշմէմիշ . վէ գարը չիւփհէ-
 լէնմէմիշ օլսա իտի , Գէէղի ասայը չօճուղուն իւզէրինէ գօյտուղու
 կիպի , մութլագ տիրիլտէճէք իտի . եօղսա Եղիսէ գարընը քիզպ իլէ
 ալտաթմըշ օլսուրուտու : Պու քէյֆիյէթ պէօլլէ օլմուշ օլուրսա , եա
 Քրիստոսուն տիքէնտէն թաճը վէ խաշը , վէ էլլէրինէ վէ այազլարը-
 նա չաղըլան մըխար վէ սայիրէ , Եղիսէնին ասասը , եախօտ Եղիա-
 նն մաշլանը գատարտմը գուվլէթի եօգ տուր , քի պախը իֆթի-
 խարըմըզ վէ իպատէթիմիզ , վէ հիւրմէթիմիզ օլմասըն . Եղիսէնին
 վէֆաթընտան սօնրա , Մովսէսան ասքէրլէր պիր էօլիւ կէօթիւրիւր-
 քէն Եղիսէ մարգարէնին մէզարընն եանընտա տիւշիւնիւրլէր քի ,
 էօլիւյիւ փէյլամպէրին մէզարընա գօյալըմ , չիֆա պուլսուն տիրիլ-
 սին . աշարլար մէզարը , վէ Եղիսէնին քէմիքլէրի կէօրիւնիւր , էօլիւ-
 յիւ մէզարա գօրլար , քի աղիզին քէմիքլէրինէ տօգանտըզ կիպի ,
 էօլիւ տիրիլիւր : (Դ. Թ. Բ. Ժ. Գ. 21.) « Պիր ասէմ կէօմէրքէն . . . Ե-

ղիսէնին մէջարժնա գօրլար . էօլիւ կիտէք , վէ Եղիսէնին քէմիքլէրինէ տօգանըր վէ սաղալըր վէ ալաղա գալգար » : Տէմէք քի , աղիզլէրին քէմիքլէրինտէ քէրամէթ վարըմըշ , եախօտ տահա տօղրուսու , Ալլահ Եղիսէ մարգարէնին քէմիքլէրինին վասէթասըլա , վէ մարգարէնին շէֆաաթըլա էօլմիւշ ատէմին հալաթընը պախշ էթտի : Պու պէօյլէ , օլմուշ իքէն , վէ (Սիւր. ԽԸ. 14.) « Եօլիւտէն փէյս զամպէրլիք էթտի » . տէրսէն Եղիսէ իչին հանկը տուլղուսուլ ատէմ արթըզ օլ մէզարը զիյարէթկեահ էթմէզ , օ մարգարէնին մէջարժնա սէճտէ , հիւրմէթ . տուա , էթմէզ , վէ օլ քէմիյի պուլուրսա , նէ տիւրիւ ըայէթ իլէ կէթիւրիպ էվինին էն փաք մահալինէ գօյմազ , վէ քէմիյի պուլմազսա , քիւլինտէն թօփրաղընտան օլտուն ալմազ : Վէ պուլնարը ետէրսէ , նասըլ քի ֆիէլ վագի Ոզիա (Դ. Թ. Գ. 18.) պու աղիզլին քէմիքլէրինէ հիւրմէթ էթտի իսէ , Ալլահա հագարէթ մի էթմիշ օլուր . հաշմ . Ալլահը իղզէթլէր , Ալլահըն մէրհամէթինի քէնտի իւզէրինէ տավէթ էտէր :

ՊՁԴ . Քրիստոս էֆէնտիմիզին Ալլալըզընը (քի միւմքին տէյիլ) պիր տագիդէ օլտուն , պէր թարաֆ էտէրսէք , եալընըզ պիդէ պէնազէր պիր ինսանըղը զալըր . պու ինսանըղը իլէ Ալլահա պիզլէր իչին չօգ տուալար էթտի , չօգ միյանճըլըզ էթտի , Քրիստոսուն ինսանըղը միյանճըլըզ էտէրսէ , աղիզլէր տախի միյանճըլըզ էտէր : Սէօզիւս միւզ եալընըզ միյանճըլըզ իւզէրինէ տէյիլ աղիզլէրին քէմիքլէրինէ , էլպիսէլէրինէ , մասունըլարընա , վէ սալիթէյէ տախի օլան իպատէթ իւզէրինէ տիր : Քրիստոս քիւլլիւյէթլի ճէմաաթ իչինտէ կիտէրքէն , (Դ. Կ. Ը. 44.) « պիր գարը օնուն ըուպասընըն էթէյինէ տօգանտը . վէ անիտէ զանընըն ճէրեանը տուր օլտու » : Քրիստոսուն ըուպասը պու քէրամէթի էթտիյսէ , օլ գարը պիւմէզմիյիտի քի , ըուպատա պիր քէրամէթ եօզ տուր . լաքին օլ ըուպայը կէյինէն , օլ քէրամէթի պախշ էտէպիլիւր օլտուղունու պիտիյի իչին , իման իլէ վէ հիւրմէթի աղիւմէ իլէ . եէթէր քի , պիր եալընըզ ըուպասընա տօգանայըմ , իթիգաթը իլէ , օլ ըուպայա եանաշտը , վէ թապիի օնու էօիմիւշ տիւր : Աղիզլէր քի Ալլահըն լութֆունու վէ ըուհունու իլլէրինտէ թաշըյօրսալար . վէ Պօղոս առաքեալըն գուլլանտըղը իսթիլլահա նազարէն (Եփ. Ե. 30.) « Զիրա օնուն թէնինին ազալարըլըզ . վիճուտինտէն վէ քէմիքլէրինտէնիզ . . . » : Նէտէն տիր քի աղիզլէր պիր քէրամէթէ գատիր օլամազլար : Նէտէն տիր քի , աղիզլէրին քէմիքլէրինտէն քէրամէթ ումազ , վէ օնլարա սէճտէ էթմէք վէ իպատէթ էթմէք ճալիզ տէյիլ իմիշ : Քրիստոս քէնտի ըուպասընըն էթէյինէ եանաշան գարըլը մահրոււմ էթմէտի իսէ , պիզլէր տէ աղիզլէրին քէմիքլէրինէ տէճտէ , ըայէթ . վէ եա հիւրմէթ էտէրսէք , վէ օ տա քէնտի խաթըրը ալիսի իչին , պիզլէրի թէքտիր մի էտէր . մահրոււմ մու էտէր . մատուր էթէյինին խաթըրընը սալաըլը գատար : մանէվի վէ ըուհանի ,

քէնտի քէմիքլէրինին , եանի քէնտի աղիզլէրինին մասունքլարընըն խաթրընը սայմնզ մը . վէ եէվմիյէ քիլիսէլէրտէ քէնտի խաչընա օլան րայէթ , վէ իպատէթ պու գապիլտէն , վէ տահա զիյատէ տէյիլ մի տիր . քէնտի աղիզ պաչընա կէչէն տիքէնտէն թաճ , վէ աղիզ էլլէ-
րինէ չազըլան էնքսէրլէր պու գապիլտէն վէ տահա զիյատէ տէյիլ մի տիրլէր : Էկէրչի (Մ-րհ. Զ. 36.) Քրիստոսուն էթէյինին քէնարընա եանաչան պիւլէրճէ քիմսէլէր կէօնակէօն իլլէթլէրինտէն խէլաս օլ-
մուչ խէլէր « Վէ օնա րիճա էտէր իտիլէր քի , հիչ օլմագսա քէն-
տի րուպալարընըն քէնարլարընա տօգանսընլար , վէ օնլար քի պիր քէրրէ սօգանսըլար խէլաս պուլտուլար » : Քրիստոսուն խաչը քի , քէնտի Ալլահանի գանը իլէ ըսլանսը , Քրիստոսուն խաչը քի , օլ գանը սօրտու , Քրիստոսուն խաչը քի , Ալլահանի վիճու-
տինի քէնտի իւզէրինտէ գալտըրտը . վէ Ալլահա թախթ օլտու : Քէզալիք Քրիստոսուն պաչընըն թաճ տիքէնլէրի , քի աղիզ պաչը-
նա կիրտիլէր . վէ Քրիստոսուն գանը իլէ պիրլէշտիլէր . էն ա-
ղիզ , էն զլյզլյմէթ ալթուն վէ կիւմիւշ գապլար իչինէ հրֆղ օլու-
նուրսալար , վէ պիզլէր օնլարա սէճտէ րայէթ , հիւրմէթ վէ իպա-
տէթ էտէրսէք Ալլահա վէ Քրիստոսա հագարէթ մի օլմուչ օլուրուզ .
պու շէրաաթը , պու րաճօնու ինսաֆը օլան , վէ ճիւզիւ հագզլը սէօյ-
լէմէյէ տուլլուսու օլան քիմսէնին վիճտանընա , վէ րէյինէ հէվալէ Կ-
տէրիզ , Բրօթէսթանլար աղիզլէրէ հիւրմէթ , իպատէթ էթմէյօրսա-
լար . պարէմ Քրիստոսուն խաթրը իչին , քէնտի խաչընա , թաճընա ,
միլարընա , րուպալարընա րայէթ էթսինլէր . գօրգմասընլար , պուն-
տան Քրիստոսա տէյիլ հագարէթ , իլլա իզզէթ նէշաթ էտէր :

Նրուսաղէմտէ տահա չօգ սու հալուղլարը , գուլուլարը վէ չէչ-
մէլէրի վար իտի . պունլարըն հիչ պիրիսինէ Ալլահտան պիր քէրամէթ
վէրիլմէմիշ իտի , եալընըզ հէյքէլին իթթիսալինտէ պուլունան Պրօ-
պատիկէ հալուզունա , քի Սէլուլամ չէշմէսինտէն օրայա սու տօլարը-
տը . (Յ-լհ. Ն. 2.) վէ ելլտա պիր քէրրէ րապպըն մէլէյի , օլ հալու-
ղա աիանսըզ էնէրէք սուլարը թահրիք էտէր իտի : Ալլահտան պու-
հալուզա վէրիլէն քէրամէթ շու իտի քի , սուլար թէփրէնմէյէ եա-
լսօտ տալլալանմայա պաչլատըզը կիպի , էթրաֆընը գուշաթմըչ պու-
լունան էսհապը էմրազ , քէօրլէր . թօփալար , վէ նիւզիւ իսապէթ
էտէնլէրտէն հէր հանկըսը էվվէլճէ տավրանըպ , էն էվվէլ քէնտի հա-
վուզա աթարսա իտի , հիչ պիր իլլէթ ասարը իւզէրինտէ գալմայա-
րազ , պիր օ գուրթուլուր իտի : Քրիստոս էֆէնտիմիզ պու հալու-
զուն պաչընա կէլէրէք օթուզ սէքիզ սէնէտէն պէրի պէքլէր . վէ օլ
քէրթէյի կէօզէտիր եանը վիճուտի թուլթմազ պիր ատէմ կէօրիւր .
սէպէպինի օնտան սիւալ էտէր . օ պի մէճալ քիմսէ Քրիստոսա ճէ-
վապ վէրիլ քի , նէ եափայըմ էֆէնտիմ , սուլար թէփրէնտիյի կիպի ,
պէնիմ նէ հսլիմ վար , նէ տէ պիր քիմսէմ վար . քի հէփսինտէն էվ-

վէլ արհիւ պու հայաթպախչ հաւուզա աթարն , վէ խէլաս օլայրմ . Գը-
րիստոս օնա , սաղաւմագ իսթէրմիսին տէր . վէ էվվէթ է քէնտիմ , ճէ-
վապընը ալըր . անտէն գալգ , եաթաղընը ալ վէ կիթ տէտիյի կիպի ,
օլ պիշարէ խէլաս օլուր վէ կիտէր : Իշթէ վուզուաթ պու տուր : Կէ-
լէլիմ միւթալամըղա . պու հաւուզա ; պու քէրամէթի պաշլա էտէն
Ալլահ քէնտի քէնտինէ պէհէր սէնէ հագարէթ մի օլսուէն տէյի պու
իհսանը Պրօպատիկէ սուլարընա վէրմիշ իտի : Պէհէր սէնէ մէլէյի քէն-
տիսի կէօնտէրէրէք , քէնտինէ հագարէթ մի էտէր իտի . խալը , հա-
շա . զիրա տիւնեա ճէմի թէֆէրուաթը իլէ րապպըն տըր : Քէզալիք

Անատան քէօր օլան քիմէնին , եէրէ թիւքիւրիւպ , չամուր է-
տիպ , կէօղիւնէ սիւրթէր , վէ օնա , կիթ Սէլուվամ հաւուզուհտա
եայգան տէր . օ տա կիտէր . վէ եայգանըր . վէ կէօղիւ կէօրէրէք կէ-
լիր : Պու նք մուպարէք սու իմիշ քի , Ալլահ քէնտիսի պիլէ օլ քէ-
րամէթինէ հիւրմէթ էթտի . կիթ Սէլուվամտա եայգան տէտի , եայ-
գանմատան օնու էթմէյէ գատիր տէյիլ մի իտի , հիշ չիւփհէ եօգ . լա-
քին Ալլահն իհսան էթտիյի քէրամէթի , թէքրար քէնտիսի թաստիդ
էտէր . վէ ինսանլարա կէօսթէրիւր վէ էօյրէտիր քի , Ալլահն գուվէ-
թի , վէ հիքմէթի քէնտիսի թախսիս վէ թէնսիպ էթտիյի մատտի սու-
լարտա տախի մէվնուտ տուր . վէ քէնտինին հազգ էթտիյի շէյ տիր :
Տէմէք քի , Ալլահ քէնտի աղիդ էթտիյի սուլարըն վասէթասըլա տա-
խի ինսանլարա քէնտի քէրամէթինի վէրիր :

Քէզալիք (Գործ. Ե. 15.) քրիսթիյանլար « Մէյտան ճատտէլէրինէ
գատար խասթէլէրի , վէ եաթագլարը վէ թէճկէրէլէրի իլէ չըգարըր-
լար իտի , քի Պետրոսուն կէչտիյի զէման հիշ օլմագսա օնուն կէօլկէ-
սի օնլարըն պիրիսինին իւղէրինէ կէլսին տէյի . վէ էթրաֆ չէհիրլէր-
տէն Երուսաղէմէ չօգ խալգ թէճէմիւլ օլուր . մէքրուհ ճիկլէրտէն էզի-
յէթ չէքէնլէրի , վէ խասթէլէրի թագտիմ էտէր իտիլէր . հէմ տէ հէփսի
չիֆա պուլուրուտու » : Պու հիւրմէթի , պու իմանը , պու քէրամէ-
թի , քի Պետրոսուն կէօլկէսինէ վէրիր իտիլէր . վէ սէպէպի տէ չիւն-
չի օլ կէօլկէնին վասէթասըլա հէր քէս չիֆա պուլուրուտու : Պիդ
Պետրոսուն աղիդ քէմիքլէրինէ աղիդ մէղարը թօփրաղընա , աղիդ թաս-
վիրինէ հիւրմէթ էթսէք , իպատէթ էթսէք , իման էթսէք , նք գա-
տար զիյատէ ճայիդ օլուր . պունտան Ալլահն նք հագարէթ տօղապի-
լիր . պիլմէյօրուդ : Պա խուսուս քի Ալլահն մէնն էթտիդի մատտէ
(Եւէյ. ԼԴ. 17.) « Ել իլէ եաքըմըշ Ալլահլար քէնտինէ եափմայա-
սըն » : Իշթէ բրօթէսթանլարըն պուլուտուղու իսպաթ պիզէ գարշը պու
տուր : Թըպըր պունուն կիպի Պօղոս առաքեալըն եիւզիւնէ հիւրմէ-
թէն (Գործ. ԺԺ. 12.) « Ալլահ Պօղոսուն վասէթասըլա չօգ միւճիւ-
ղաթլար էտէր իտի . չու գատարատագ քի օնուն թէրինտէն (ըսլան-
մըշ) եաղըրլար , վէ փէշկիրլէր խասթէլէրէ կէօթիւրիւր իտիլէր . վէ
խասթէլիքլէրինտէն սաղալըրըրլար . վէ մէքրուհ բուհլար չըգարը-

տըլար» : Պու. եաղըզ ճանարզ օլարազ , առաքեալըն թէրինտէն ըս-
լանմը օլարազ քրիսթիյանլարըն մուճիպի իմանը , վէ իպատէթի վէ
հիւրմէթի վէ իւմիւտիւ վէ սէլամէթի օլուրսա . նք գատար զիյատէ
հիւրմէթ , վէ իզգէթ վէ իպատէթ ճայիզ օլսա կէրէք տիր օլ առաք-
եալըն քէմիքէրինէ , քիւլլէրինէ , վէ թասվիրինէ : Հէմ տէ (Գործ.
Ե. 39.) Առաքեալլարա գարչը գօյանլարը Առաքեալ պի ախիհի Ալ-
լահա գարչը գօրլար տէյի եաղար : « Գուցէ եւ Աստուածամարտք գը-
տանիցիք . պէլքի պուճնլարա գարչը գօր իքէն , Ալլահա գարչը գօր-
սունուզ » :

Քրիստոս էֆէնտիմիզին (Մատթ. ԻԳ. 16.) էօյրէթտիյի սահիհլիք
փէք մէշհուր տուր . եանի հագզը սէօյլէմէյէնլէրի թէքտիր էտէր .
« Վայ սիզէ , եան քէօր գըլաղուզլար . զիրա հէյքէլէ (տաճարա) եւ-
մին էտէն պիր շէյ տէյիլ , ամմա հէյքէլին ալթունուճա եէմին էտէն ,
պօրճու օլուր տէրսինիզ . ա տիվանէլէր , վէ քէօրլար , հանկըսը
պէօյիւք տիւր , ալթուն մու , եօգսա ալթունու աղիզ էտէն հէյքէլ
մի » : Պուրատա Քրիստոս էֆէնտիմիզ եահուտիլէրին իքի թարզ իթի-
գատընըն պիրինի եանլըշ կէօրէրէք , ծնլարը թէքտիր էտիյօր . քի
հէյքէլէ օլան եէմինի պիր զարարլը շէյ եէրինէ գօյմազ իտիլէր . վէ
պու իթիգատըն եանլըշ օլուղուճու պի հագզըն եիւզլէրինէ վուրու-
յօր . շաչընլար , հէյքէլէ օլան եէմինի պիր շէյ եէրինէ գօյմայօրսու-
նուզ , վէ եանլըշօրսունուզ : Հէյքէլ ալթունտան տահա միւհթէրէմ ,
վէ տահա աղիզ տիր . եանի հէյքէլէ սունուլմուշ ալթուն , վազաա ա-
ղիզ տիր . ամմա աղիզ օլմասընըն սէպէպի հէյքէլ քէնտիսի տիր : Իշ-
թէ եանլըշլարը . եանի հէյքէլին աղիզլիքտէ ալթունտան տահա տուն
թութուլտուղու իտի . օ իսէ հէյքէլ ալթունտան չօզ զիյատէ աղիզ
իտի . վէ սունուլմուշ ալթունուճա աղիզ օլմասընըն սէպէպի տէ հէյ-
քէլ քէնտիսի իտի . տէմէք քի Քրիստոս պուրատա կէրէք ալթունու
վէ կէրէք հէյքէլի աղիզ թութու : Վէ նասըլ քի ալթուն աղիզ օլ-
տուղու իշին ալթունա օլան եէմին սահիհ եէմին եէրինէ զապուլ
էթմիշ իտի իսէ . քէզալիք վէ տահա զիյատէ հէյքէլէ օլան եէմին քի
ալթունու աղիզլէտիր իտի . աղիզ վէ թաստիգ օլունտու : Սիւալ է-
տէր Քրիստոս ալթունուճա աղիզ օլմասընա սէպէպ հէյքէլ մի իտի եօգ-
սա հէյքէլին աղիզ օլմասընա սէպէպ նք տիր : Սօնրա եաղըյօր , վայ
սիզէ էյ տիվանէլէր , զիրա տէրսինիզ (18.) « 0 քի մէզպահա եէմին
էտէր պիր շէյ տէյիլ , ամմա օ քի մէզպահա իւզէրինտէքի գուրպա-
նա եէմին էտէրսէ , ճայիզ տիր , ա տիվանէլէր վէ քէօրլար . հանկը-
սը պէօյիւք տիւր . պուրպան մը , եօգսա մէզպահա մը . օ քի գուրպա-
նը աղիզ էտէր . իմտի օ քի մէզպահա եէմին էթտի , ծնա վէ հէփ օ-
նուն իւզէրինտէքինէ եէմին էտէր . վէ օ քի հէյքէլէ եէմին էթտի , օ-
նա , վէ ծնտա սաքին օլանա , վէ օքի կէօյէ եէմին էթտի , Ալլահըն
թախթընա վէ ծնա քի ծնուն իւզէրինէ օթուրուր , եէմին էտէր » :

Տէմէք քի . հէյքէլ օլսուն , վէ հէյքէլէ սունուլմուշ ալթուն օլսուն :
 Մէզպահ օլսուն , վէ մէզպահն իւզէրինտէքի գուրպան օլսուն , կէօյ-
 լէր օլսուն , վէ կէօյլէրտէքի Ալլահն թախթը օլսուն , հէփսի
 աղիզ տիր . օլ գատար աղիզ քի , պու հէյքէլ հագգը իչին , տէնսէ ,
 պու աղիզ ալթուն հագգը իչին տէնսէ , պու մէզպահ հագգը իչին ,
 եախօտ պու գուրպան հագգը իչին , տէնսէ , եանի պու հէյքէլ հագ-
 գը իչին սէօղիւ , վէ եէմինի , վէ կէրէք Ալլահ հագգը իչին սէօղիւ ,
 վէ եէմինի , իքիսի տէ պիր տիր . վէ հէփսինին աղիզլիյի , քէրամէ-
 թի պիր տիր . վէ հէփսինին իչինտէ Ալլահն նուֆուսու , վէ հու-
 զուրու սաքին օլտուղունտան կէրէք հէյքէլ , վէ կէրէք հէյքէլտէ վաղ
 ու իսթիմալ օլունան քեաֆֆէյի ալանի (անօթլար) վէ էլպիսէլէր ,
 վէ խաչլար , վէ պատկերլէր , վէ փէրտէլէր , վէ քիշոցլար , վէ բուր-
 վաուլար , վէ սայիրէ , պունլար հէփսի աղիզ տիր , վէ աղիզլիքլէրի-
 նին սէպէպի էվլէլիսի , չիւնքի Ալլահ իչլէրինտէ սաքին , վէ հաղըր
 տըր . Պունլարն հէփսինէ հիւրմէթ , վէ իգտամ էտէրիզ . չիւնքի
 հիւրմէթիմիզ , իգրամըմըզ , պունլարն վասէթասըլլա պիլ ալսէրէ Ալ-
 լահա թագաթիմ օլունուր : Վէ պունլարն վասէթասըլլա Ալլահ թէք-
 րիմ օլունուր : Տէմէք քի հէյքէլտէ հէր նէ վար իսէ , հաթտա թա-
 շը , վէ թօփրաղը , վէ սայիր հէր նէ ալաթ , վէ էտէվաթը բուհանի-
 յէսի վար իսէ , քեաֆֆէյսինին Ալլահ մէրպուլթիլէթի , վէ միւնասի-
 պէթի վար տըր , պունուն իչին տէ օնլարա հէր նէ հիւրմէթ էտէր-
 սէք , Ալլահա էթմիշ օլուրուզ : Նասըլ քի (Յուսու . է . 6 .) « Բուպա-
 սընը եըրթտը , վէ բապպըն անտը հուզուրունտա ազշամա գատար եէ-
 րէ գաբանտը » : Նասըլ քի (Մարթ . ԻԵ . 33 .) Բրիստոս սալիհլէրէ խի-
 թապէն սէօյլէյօր « Ալլին փէտէրիմին միւպարէքլէրի , տիւնեանըն
 պիտայէթլինտէն սիզէ հազըրլանմըշ ճէննէթիմէ մալիք օլուն » : (33 .)
 « Զիրա աճըգտըմ , վէ պանա եէյէճէք վէրտինիզ . սուսատըմ , սու-
 վէրտինիզ . չըպլազ գալտըմ . կիտիրտինիզ . . . » : Վէ սալիհլէր Բը-
 րիստոսա ճէվապ վէրէճէքլէր , էֆէնտիմ , պիզ սէնի նէ վազըթ կէօր-
 տիւք , սանա նէ վազըթ եէտիրտիք , սանա նէ վազըթ սիյանէթ էթ-
 տիք : Վէ Բրիստոս քէնտիլէրինէ տէյէճէք . (40 .) « Սահիտ տէրիմ
 սիզէ , չիւնքի պու քիւչիւք գարընտաչարըմըն պիրիսինէ էթտի-
 նիզ , պանա էթտինիզ » : Քէզալիք ֆէնա ատէմլէրէ լանէթ օգույա-
 ճադ տըր . զիրա հիշ պիր էյիլիք էթմէտիքլէրինտէն մաստա , Բրիս-
 տոսա ֆէնալըզ տախի էթմիշլէր . վէ միւնաֆըզլար Բրիստոսա տէ-
 յէճէք տիրլէր . եա բապպ , պիզ սէնի նէրտէ կէօրտիւք , նէրտէ սու-
 սուզ վէ աճ օլսուղունու տույտուզ . . . եւն : Վէ Բրիստոս օնլա-
 րա : Մատէմ պու քիւչիւքլէրէ էթմէտինիզ , տէմէք քի , պանա էթ-
 մէտինիզ , էթտինիզ գապահաթլարըն քեաֆֆէյսի պանա գարշը օլ-
 մուշ տուր . վէ պունուն սէպէպի տէ , չիւնքի հէր շէյաէ Ալլահն
 խաթըրը պուլունուր . Ալլահն իքրամը իճրա օլունուր . եէթէր քի .

քէնտի սէճտէսի, հիւրմէթինի, րայէթինի, Ալլահա թագսիւմ էտէսին, գօրգմա, պիւթիւն ճիհան թէֆէրուաթը իլէ րապպըն տըր . պու մախլուգաթըն գանդըսընա Ալլահ իսմինէ հիւրմէթ էթսէն, Ալլահըն ինտինտէ էճիրի միւսթէլլէմ օլուքսուն . Վէ պու պէօյլէ իսէ, Ալլահըն ազիզլէրինն գանդըսընա քէմիլլէրինէ մէզարընա, թասվիրինէ, վէ սայիրէյէ հիւրմէթ էթսէն, օլ սէնին հիւրմէթին, Ալլահտան թահսին օլունմիզ մը, հախօտ միւքեաֆաթսըզ մը գալըր :

ՊԶԵ . Բրօթէսթանլար եինէ տէրլէր . պիզ ազիզլէրին քէմիլլէրինի, մասուըլարընը, թասվիրլէրինի էօփէրսէք, սէճտէ վէ իզգէթ էտէրսէք ազիզլէր նիմսըլ տույար : Պունուն ճէվապը . մէլայիլլէր կիպի ազիզլէր տախի սազ տըր . Գրիստոսուն էթէյինի էօփէն գարընըն մուամէլէսի, վէ իմանը, վէ իզգէթի նէ կէօնէ Գրիստոսա մալիւմ օլտու իսէ, թըպպը Ալլահըն օլ րուհու իլէ ազիզլէրէ տախի Ալլահտան պէյան օլունուր վէ տույարլար : Ալլահ Կայէնէ խապէր վէրիյօր քի, պի կիւնահ գարընտաշընըն գանը պանա ֆէրեստ էտիյօր . (Ծննդ. Դ. 10.) « Վէ Ալլահ տէր . նիչին պու իշի իշլէտին . գարընտաշընըն գանընըն ֆիդանը եէրտէն պանա (չէքվա) միւրաճաաթ էտիյօր, չիմ տիտէն սէն օլ եէրին եիւզիւնտէ լանէթ օլսսըն, քի էլլէրինտէն սէնին գարնտաշընըն գանընը, քէնտի տէքունինէ ալմագ իչին ազընը աչտը » :

ՊԶԶ . Պունտան զլյատէ պու խուսուս իչին տահա նէ իսպաթլարա լուգոււմ վար . պիլմէյօրուզ . ազ պուչուգ ազըլ օլան տույար, վէ անլար : Ալլահ վէրէյիտի, քի բրօթէսթանլարտա պու թապիլի վէ կիւնէշ կիպի կէօրիւնիւր սահիլիյի կէօրէյիտիլէր, վէ տույարտըլար : (Դու. ԺԱ. 50.) թէքրար Գրիստոս էֆէնտիմիզ քեաֆֆէյի ազիզլէրին գանընա հիւրմէթէն, վէ իքրամէն, պիլա միւսէմահա ինթիզամլարընը քէնտի աաիլ չէրաաթընտա իսթէյօր, պու միլլէթտէն : « Տիւն եանըն պաշլանկըճընտան պէրի ճէմի մարգարէլէրին տէօքիւլէն գանը թալէպ օլունաճագ . Սքէլին գանընտան, թա մէզպահ, վէ հէյքէլ արասընտա գաթլ էթտիրլիմիշ օլան Զաքարիանըն գանընա տէկին, էվլէթ սիդէ տէրիւմ պու միլլէթտէն իսթէնիլէճէք տիր » : Իշպու գանա Ալլահ նազար գըլարագ աաալէթինտէն թահրիզ օլարագ, ազիզլէլլէրին գանը մագթուլ ճէսէսլէրի, Ալլահըն մուճիպի մահզուզիլէթի օլուր, վէ պու հիւրմէթտէն նաշի պու գանլար, պու ճէսէսլէր, պու մասուըլար վասէթասըլլա, եանի Ալլահ պունլարը քէնտինէ չահիտ թութարագ, աաալէթ չէրաաթընը իճրա էտէճէք : Ալլահ էֆէնտիմիզ Աքէլին գանընըն սէտասընա հիւրմէթէն, Կայէնէ լանէթ օղուտու իսէ, պու ազիզլէրին գանընա վէ մասուըլարընա վէ թասվիրլէրինէ, հիւրմէթ, վէ կէօզ եաշը իլէ իպատէթ էտէնլէրի վէ օնլարը չաղըրանլարը, ազիզլէրին եիւզիւնէ հիւրմէթէն, Ալլահ կէօյտէն տույմալաճագ մը . կէօրմէյէճէք մի, հազզ էթմէյէճէք մի . Ալլահ, ֆէրեստ

ու ֆիզիանլարըմզը քէնտինին պիղէ թէրք էթտյի խաչըն եիւզինէ հիւրմէթէն րիճալարըմզը գապուլ Զիմէյէճէք մի, ինսաֆը օլան քիմ սէլէրէ պու միւզաքէրէյի հէվալէ էտէրիզ, պիղլէր պու իթիզաթտաւ յըզ : Պօղոս առաքեալ Աբելին գանընըն սէտաընըն , Գրիստոսուն գանընըն սէտաըն եախօտ շէքվա էթմէսի իլէ բուպար էտյօր : (ԾՔբ. ԺԲ. 24.) « Եկէրլի Գրիստոսուն գանըն սէօյլէյօրսա , Աբելին գանըն տախի սէօյլէյօր . Գրիստոսուն գանընըն տէօքիւլմէսինէ եազլաչմըշօրնըզ , քի Աբելին գանընտան զիյատէ սէօյլէր » : Տէմէք քի պինտէ պիր օլուն Աբելին գանըն տա սէօյլէր իմիչ :

ՊԶԷ, Իշպուռ ազդիլներին մասունքաբարձրնա, թափախրերինէ, վէ սայիրէյնէ հիւրմէթ, վէ իպատէթիմիլդ տին խոսսուսունա միւթաւիդ տիր. նասըլ քի Տրիտէնդեան սինօթու (Նիսի. ԻՅ. Յադ. Բարեթեւաւիտեւ Երբոյ.) թաստիդ էտէր. վէ կաթողիկէ քիլիսէ էվվէլինտէն պէրի իշպուռ միւհնէրէմ գաթտէյն բիայէթ էթմիշ : Պուռ տէտիլիմիդ էվայիրտէ քրիսթիյանլարըն, մարտիրոսլարըն քէմիքէրինի վէ մասունքլարընը ինթիրամաթը ֆայիդէ իլէ թօփլամալարընտան, վէ սնլարըն էն փաք, վէ էն մուհաֆազալըն հէրլէրէ հըֆօք էթմէլէրինտէն տախի միւպէյյէն տիր : Նասըլ քի Իվիիր քիլիսէսի Ս. Փօլիգարբոսուն Ազիլդ թէնինի վէ մասունքլարընը զիլգըյմէթ խազինէ կիպի թօփլաւտը : (Տէւ Եէվլէթիւս. Եկ. Պար. Գիր. Գլ. ԺԵ.) : Ագաթմանդեզոս Տրդատ. Հայոց փատիշահընըն քեաթիլպի եազար քի, քրիսթիյանլար Ազիլներինն քէմիքէրինէ թափարլար տէյի, Դիոկղետիանոս Տրդատ փատիշահա թէշէքքի էտէրէք եազար : (ԺԻ.) « Զի ինքեանը զմեռեալ ոմն, զխաչեալ պաշտեն, եւ փայտի երկրպագանեն, եւ զոսկերոս զսպանելոցն պաշտեն, որ զիւրեանց մահն, որ վասն Աստուծոյն իւրեանց փառս եւ պատիւ համարեն » : Եանի քրիսթիյանլար խաչա չըգմըշ Գրիստոսա, վէ խաչընա սէճտէ էտէրլէր, վէ էօլմիւշլէրին քէմիքէրինէ իզգէթ էտէրլէր . . . : Ս. Իգնատիոս շէհիտին քէմիքէրինի պէօլիւք հիւրմէթ վէ իպատէթ իլէ օլ վագթըն տէհրինտէ քրիսթիյանլար թազիւմ էթտիլէր, վէ թօփլատըլար : (Տէւ Բաթմալիւս. Երբ. Էվլէթիւ.) : Ազիլներին մագթէլլէրի, վէ մէզարալըն իւզէրինէ եաբըլան քիլիսէլէրտէն հէր մահալտէ պուլուռնուրոսա տա. պա խուսուս Բօմայա վարըպ Ս. Պետրոս, վէ Ս. Պօղոս քիլիսէլէրինի կէօրմէլի : (Աւ Եէվլէթիւս. Եկ. Պար. Գիր. Գլ. ԻԵ.) : Ազիլներին քէմիքէրինի վէ քիւլլէրինի սայիր քրիսթիյանլարըն քէմիքէրինտէն սէչիպ, այրըն մահէլլէրէ գօնուլմասընտան, վէ ազիլներին իւզէրինէ, եախօտ թաշլարըն իւզէրինտէ խուրմա աղաճը տալլարընըն իշարէթինտէն, պալըդ, կէօկէրճին ըհսիմէրինտէն, գան իլէ տօլու պաշլարըն ուճունտա տիքիլի տուրան շիշլէրինտէն : (Տէւ, Պօլիւս, Հալմայ Եէր Էվլէթիւս. Եկ. Էվլէթիւ.) : Ազիլներին մէզարալըն իւզէրինէ սունուլան պատարագլարտան, վէ սայիր պուռնա միւմասիլ իպատէթլէրտէն, քի

ազիզներին քեմիքներին իբրամ օլսուս տէյի , եւ վմիյէ իճրա էտէր ի-տիւնը . (Տէս. Առաքելական Կանոնադրութեան .) Ազիզներին քեմիքներին , զէնճիրներին , մէզար թաշլարընը պուս էտիպ , եիւզ սիւրմէք ատէ-թի գատիմնտէն , վէլ հասըլ շիմտի կաթողիկէ քիլիսէտէ բուհանի վէ միւհթէրէմ հէր նէ ային ու ատէթլէր վար իսէ , պիտայէթինտէն պէրու ճայիզ , ճարի վէ միւհթէրէմ թութուլուշ , վէ թութուլմագ-տա տրը , պուշլար սատէտիմիզէ քեաֆի տէլի տիրէր . չիւնքի պի-լիրիզ քի , Ալլահ քէնտի ազիզներինտէ սաքին տիր , վէ ծնլար տա միւ-շէրէֆ տիր . զիրա , պու բայէթ վէ պու ուպուտիյէթլէրին մագսէ-տի ազիզներտէ , եանի ազիզներէ իգրամ էթմէտէ . Ալլահը թէքրիմ վէ թազլիմ էթմէք տիր , վէ պուշլարըն միյանճըլըը իլէ , Ալլահըն մէրհամէթինի տիլէմէք տիր : Ամմա պիլ ճիւմէ բրօթէսթան կէթիւ-տիկիմիզ պու իսպաթլարը պէյէնմէզ իմիշ , ծնուս իչին տէ արթըզ թէէսսիւֆ էթմէմէլի , պիլիմ վէ Ալլահըն քիլիսէլէրինին ատէթի գա-տիմէսի պու տուր տէյիպ Պօղոս առաքեալըն պու ճէվապընը պիլլէր-տէ վէրիրիզ : Եվ վէթ Ալլահ ազիզներտէ վէ ծնլարըն ազիզ մասուշ-լարընտա : Ալլահ հէքէլլէրտէ , վէ հէքէլտէ եւ վմիյէ գուլլանըլան ա-վանիի շէրիֆէտէ միւշէրէֆ վէ մահգուզ օլուր . Մըսըր տիյարինտէ քէնտիսինէ մախսուս պիր մէզպահ վէ տիքիլի պիր արձան հափըլ-մասընը Ալլահ քէնտիսի էմր էտէր . նիչին պու քէնտինէ հազարէթ տէյիլ մի տիր : Խայր , հաշմ (Եւայի . ԺԹ . 19 .) : « Օլ կիւնտէ Մըսըր տիյարինտէ բապպա պիր մէզպահ հափըլսըն , վէ բապպա տիքիլի պիր արձան » : Բրօթէսթանլար քեաշքի պու սէօզիւն մանասը նէ օլտու-ղունու աննամագ իսթէյէիտիլէր . . . : Վէ պիլիմ խորանլար իւղէ-րինտէ տիքիլի խաշլարա մահա վէրմէյէիտիլէր :

ԵՒԿԻՐՄԻ ՊԻՐԻՆՃԻ ՖԱՍՈԸ

ԳԻԼԻՍԷՆԻՆ ԹԵՆՊԻՂԷՐԻ

200. ԳՈՐԾՔ առաքելոցտա (ԺՁ. 4.) Պօղոս վէ Շիղա « Հա-

չան շէհրլէրի կէզէր իտիլէր , Երուսաղէմտէ պու-
լունան Առաքեալարտան վէ քահանայարտան թէնպիհ օլունմուշ է-
միլլէրի թութուլար տէյի օնլարա (շիֆահէն) թէնպիհ էտէրիտի-
լէր տէյի եազըլը տըր » : Տէմէք քի Քրիստոս էֆէնտիմիլ քէնտի քի-
լիսէսինին տախլիլինտէ պուլունան բուհանի էյլիկի վէ մուհասսէնա-
թը իշին օնա հիւքիւմէթ վէ սէլահիյէթ վէրմիշ տիր : (Ա. Կոթն. Բ.)
« Ձիրա պէն ըապպտան ալտըմ վէ սիզէ թէսլիմ էթտիմ » : (Թէսալ. Բ.)
« Օլ աւանդութիւնլարը , քի կէրէք շիֆահէն , կէրէք թահրիթէն
ալտընըզ գալի թութուն » : Քիլիսէտէ հէր նէ գուտրէթ , հէր նէ
խասիյէթ , վէ հէր նէ իմթիյազ վար իսէ մահալինտէ թահրիլ վէ պէ-
յան էթմիլիլ . օնլարը թէքրարլամայա լուզում հօգ տուր :

ՊԶԹ . Քիլիսէ թէնպիհլէրի փէք չօգ տուր . պիլզ ումում ճէմաա-
թա մախսուս օլանլարը պուրատա եազարըզ , պուլար պաշլըճա ալ-
թը տըրլար . վէ խիւլասէ օլուրսալար . ալթըզ իւշ օլուր : Խմտի իւշ
պապտէ իշպու պահալմըզ թահրիլ , վէ պէյանտէտէրիլ : Եվվէլա բա-
ղար վէ եօրթու կիւնլէրինի փաք սազլամազ թէնպիհի տիր . քի պաշ-
լըճա Քրիստոս էֆէնտիմիլին թէնինին , վէ դանընն գուրպանը թազ-
տիմինտէ հաղըր պուլունուպ , օլ գուրպանը Ալլահա սուլմամըզ իլէ ,
վէ պիր տէ խըզմէթ , եանի քեարլը իշլէրտէն կէրի տուրմամըզ իլէ
իքմալ ու իճրա օլունուր : Սանիյէն հիշ օլմապսա երլտա պիր քէրրէ
խոստովանանք օլուպ , զատիկ կիւնլէրինտէ հաղըրգութիւն ալմայա
հէր քրիսթիյանըն պօրճու օլմասը տըր : Սալիսէն փէհրիլ թութուպ
եասազ զէմանտէ տիւկիւն էթմէմէք տիր :

Պու ճիւմէ քիլիսէնին պու պօրճլարը , եախօտ պու եիւքլէրի
ճէմաաթընա եիւքլէթմէյէ վէ թէնպիհ էթմէյէ հազգը վաթ մը տըր .
եախօտ տահա աշըլը պունու քիլիսէ քէնտինէ հազգ էտինիյօրսա ,
քէնտինին պու հազգը Ալլահըն թէնպիհինէ մուվաֆիդ մը տըր : Եվ-
վէլա օրասընը պէյան էտէլիմ , չիւնքի քէնտի հազգը զահրիւ չըզ-
տըլը կիպի , պօրճ տա օնտան պիզէ թէպէյլուն էթմիշ օլուր :

ՊԱՊԸ ԵՎ ՎԵՆ

ՔԻԼԻՍԵՆԻՆ ՓԱՁԱՐ , ՎԷ ԵՕՐԹՈՒԼԱՐ ԻԻԶԵՐԻՆԷ ՃԵՄԱԱԹԱ
ԹԵՆՊԻՃԻ ԱԼԼԱՃԸՆ ԷՄՐԻՆԷ ՄՈՒԹԱՊԸԳ ՏԸՐ

ՊԶ . « փաղար վէ հօրթու կիւնէրի փաք սագլայաւն » : Քիլի-
սէնին իշպու թէնպիհի , Ալլահն թըպզը էմրինէ մուվաֆըզ տըր .
(Ծննդ . Բ . 3 .) « Վէ Ալլահ հէտինճի կիւնիւ միւպարէքլէտի , վէ Ա-
զիզ էթտի , զիրա օլ կիւնտէ հէր իշլէրտէն տուր օլտու » : Պու սէօզ-
լէր շաքաթ կիւնիւ փաք սագլամասընն սէպէպի տիրլէր . թէնպիհի
տէ պու տուր : (Եւէյ . Ի . 8 . 10 .) « Շաքաթ կիւնիւնիւ թէմիզ թութ-
մայա խաթրընա կէթիր . ալթը կիւն իշլէյէսին , վէ հէր իշլէրինի իճ-
րա էտէսին . հէտինճի կիւնտէ րապպ Ալլահնա շաքաթ (Էանի թա-
թիլ) տիր » . Եահուտիլէրէ պու կիւնտէ հիշ պիր իշ կէօրմէյէ իզին
հօղուտու , հաթտա պիր էվին խըզմէթքեարը հաթտա հայվանարը
պիրէ շաքաթ կիւնիւնտէ քիւլլիյէն տուրուրլարըտը : - (Եւէյ . Է . 10 .)
« Եէտինճի կիւնտէ րապպ Ալլահնա շաքաթ տըր » . պունուն իւզէ-
րինէ չիւփհէ հօզ աուր . լաքին շաքաթ կիւնիւ հօլու թէսմիյէ օլան
քէլամ (Գօթ . Ա . 12 .) « Քի օ շաքաթ հօլու մըզտարը Երուսաղէմէ
եազըն տըր » եա պին , եա իքի պին ատըմ տէմէք օլուպ , Էանի պիր
ատէմ շաքաթ կիւնիւնտէ իքի պին ատըմտան զիյատէ հօլճուլուզ է-
տէմէզ իտի :

ՊՂԱ . Իշպու շաքաթը փաք սագլամանն , Էանի հօրթու թութ-
մանն սէպէպի , նասըլ քի Ալլահն իշլէրտէն թաթիլ էթմէսի , վէ
րահաթ էթմէսի սէպէպ օլտու իսէ , քէզալիք Քրիստոս էֆէնտիմիլին
քէնտի իշլէրինի կէօրիւպ , ինսան իշին հէր ֆէտաքեարլըրը թէքմիլ
էտիպ , իսաշ իւսթիւնտէ ազիզ րուհունու փէտէր Ալլահա թէսլիմ է-
տիւպ , վէ 'ի միաշաքաթին , Էանի փաղար կիւնիւ մէէմուրիյէթինէ
խիթամ վէրիպ , վէ տիրիլիպ ինսանա սէլամէթ պախշ էթտիյի իշին ,
քրիսթիյանլարա պու կիւն ազիզ պիր կիւն թախսիս , վէ թագտիս
օլտու , զիրա շաքաթ փաղարըն էօրնէյի , վէ թասվիրի իտի . ասըլ
կէլտի , վէ քասվիր Էախստ ասըլն կիւնիւսի տուր օլտու , շաքաթ
քի էվիլէլ րապպ Ալլահա թախսիս օլունմուշ պիր կիւն իտի , փաղա-
րա թէպտիլ , վէ թահվիլ օլտու : վէ իշպու թահվիլ օլմասըն Աւե-
տարանն հիշ պիր մահէլինտէ օզումայօրուզ : Անճագ (Յայ . Ա . 10 .)
« Վէ կիրակի կիւնիւնտէ պանա րուհ կէլտի » . տէմէսինաէն հիսս է-
տէրէք . ասըլ աշըղընը Քիլիսէնին Աւանդուլլահու Էանի շաքաթըն
փաք սագլանմասընն փաղարըն փաք սագլանմասընա թէպտիլ , վէ
թահվիլ օլտուղունու Էալընը Ալլահն չիֆահէն ալիզ քէլամը պիզ
աշըղտան թաստիք վէ պէյան էտիյօր :

ՊՂԲ. Հաթտա Առաքեալարն մուկագաթէն թուրտուղու
 եօլա պաղարսագ ումուկէն քիլիսէ շաբաթը փաղարա թէպտիլ էտին-
 ճէյէ տէկին, էսկի նոմոսուն թէնպիհի իւզէրինէ, շաբաթ կիւնիւնիւ
 փաք թուրթարըլար. օնու քի Առաքեալարն թէնպիհի օլտուղու-
 նու շիֆահէն Ալլահն քէլամնատն պիլիլիդ: Զիրա (Գործ. ԺԳ.
 14.) «Վէ շաբաթ կիւնիւ ճէմաթըն իչինէ կիրէրէք, օթուրտու-
 լար, վէ նոմոլարը, վէ փէյլամպէրլէրի օգուտուգտան սօնրա . . .»
 (42.) «Րիճա էտէր իտիլէր օնա (եանի Պօղոս առաքեալա) քի տի-
 կէր շաբաթ կիւնիւնտէ օլ սէօյլէրի քէնտիլէրինէ սէօյլէսին» (44.)
 «Վէ տիկէր շաբաթ կէլտիլինտէ հէման պիւթիւն շէհր Ալլահն քէ-
 լամնը տինէմէք իչին եանընա թօիլանտըլար», Տէֆա (ԺԶ. 13.)
 «Վէ շաբաթ կիւնիւ շէհրտէն տըշարը ըրմալըն քէնարընա չըգտըդ
 օրատա քի տուա էթմէք եէրի սայըլըր իտի, վէ օթուրուպ թօիլա-
 նան գարըլար իլէ սէօյլէշիլ իտիք» (Առ. ԺԵ. 2.) «Վէ ատէ-
 թինճէ Պօղոս օնլարըն եանընա կիրտի, վէ իւշ շաբաթտա օնլարա
 քիթապտան սէօյլէր իտի» (ԺԸ. 4.) «Վէ ճէմաթա պէհէր շա-
 բաթ սէօյլէր իտի, վէ եահուտիլէրի, վէ փութիլէրէսթլէրի գանտը-
 ըր իտի» (Ի. 7.) «Վէ շաբաթ կիւնիւնտէ էքմէյի պէօլմէյէ թօփ-
 լանտըղըմըդ վաղըթ (եանի հաղորդութիւն, եախօտ Ակաբէ ալտը-
 ղըմըդ վաղըթ) Պօղոս օնլար իլէ սէօյլէր իտի, զիրալթթէսի սապա-
 հըըր կիտէճէյիտի, վէ միւքեալէմէյի եարը կիճէյէ գատար ուզաթ-
 տը» պու կիւնիւ լաթինճէ Աւետարան Միաշաբաթ եաղար:

ՊՂԳ. Տէմէք քի քիլիսէ փաղար եօրթուսունուն մուգատտէս
 ուսուլինի, վէ թէնպիհինի էսասէն Ալլահտան ալտը: Պունու բրօ-
 թէսթանլար գապուլ էթալի կիպի, սայիրլէրինի տէ շարէ եօգ գա-
 պուլ էթմէլի տիրլէր: Շիմտի պաղալըմ քի, Ալլահ շաբաթտան մա-
 տէ սայիր եօրթուլար տախի իճատ էթմիշ մի, վէ պուլարըն փաք
 սաղլանմալարընը թէնպիհ էթմիշ մի: Եվվէլա (Ելէյ. ԺԲ. 16. 17.)
 «Ալլահ իսրայէլ միլլէթինի Մըսըր փատիշահը Փարաւօնուն եէսիրիւ
 կինտէն վէ փէնչէսինտէն գուրթարտըղը կիւնէ ըապպըն կէչիտի,
 (Փասգա, Զատիկ տեառն) իսմինի վէրտի, վէ զատիկ գուգուսունու
 նէ կէօնէ եէյէճէլլէրինի օնլարա միւնֆէրիտէն թարիֆ էթտի. նի-
 սանըն օն պիրինտէն օն տէօրտիւնէ գատար հէր քէս հաղըրլանաճագ
 իտի, վէ օն տէօրտիւնճիւ կիւնիւ իքինտի վաղթինտէ գուգուլու քէ-
 սէճէք իտիլէր. վէ օլ կիճէ օնուն գանընտան գաբուլարընըն էչիք
 թաշլարընա գան իլէ պիր նըշան էտէճէք իտիլէր, իսմուրսուդ էք-
 մէք եէյէճէք իտիլէր, վէ սապահա օլ գուգուլու եէյիպ, հիշ պիր
 շէյ պըրադմայաճագ իտիլէր. վէ օլ կիճէտէ հէր վէհճ իլէ եօլա հա-
 վըրլանմըշ. վէ հէր քէսին տէյնէյի էլինտէ եօլա չըգմայա հաղըր պու-
 լունաճագ իտիլէր, վէ ըապպ օլ կիճէտէ Մըսըրըն իչինտէն կէչէրէք,
 իլք տօղմուշարըն հէփսինի տալարլարընա գատար էօլտիւրէճէք ի-

տի . ֆագաթ հեր գանդը գաիռուտա դան իշարէթինի կէօրմիւշ օլսա իտի , պու խըրայէլ միլլէթինտէն տիր տէյէրէք , ծնու սէլամէթ պը-
րագաճագ իտի : Իշթէ օլ կիւնիւն Ալլահտան եօրթու թախսիս օլ-
մասը պու սէպէպտէն տիր : « Պու կիւն սիզէ պիր նիշան օլսուն , վէ
պունու սիւրիլէճէ րապպըն եօրթուսու , եօրթու թութուն , էպէտի
թէնպիս պունու եօրթու թութուն » : Եէտի կիւն խամուրսուդ եէ-
յէճէքսինիդ . խամուրու եէյէնի թէլէֆ էտէճէյիմ » : Իլք կիւնիւ ա-
ղիդ , վէ միւշէրրէֆ օլաճագ , վէ եէտինճի կիւնիւ օլ եօրթու շէրէֆ
իլէ մուգատտէն թութուլաճագ , օլ կիւնլէրտէ եէմէքտէն մաստէ հիշ
պիր իշ իշլէմէյէճէքսինիդ պագըրըլա : Պու զատիկ եօրթուսունու
Ալլահ թէնպիս էթտի , հաթտա պունու սիզ , վէ սիւսիլէնիդ էպէտի-
յէտէք իճրա էտին տէյի էմր էթտի : Պագալըմ քի , Քրիստոս էֆէն-
տիմիդ տէ պու մուգատտէն եօրթույա րայէթ էթտի մի , օլ եօր-
թույու թութու մու , վէ առաքեալարըտա ծնու թութուլաճ մը .
վէ թութալըմ տէյի թէնպիս էթտիլէր մի : (Մատ. ԻՉ. 17. 18.) :
« Խամուրսուդ կիւնլէրին իլք կիւնիւնտէ շակիրտլէրի Յիսուսա եա-
նաշըպ տէտիլէր . նէրէտէ խթէրսին քի , սանա զատիլի եէմէյէ հա-
զըրըլայալըմ : Պու իտիմտէ օլան շէհրէ կիտին . օ (Յիսուս) օնլարա
տէր , վարդապետ տէյօր վազթիմ եագլաշմըշ . սէնին եանընտա շա-
կիրտլէրիմ իլէ զատիկի էտէճէյիմ . վէ շակիրտլէրի , նասըլ քի Յի-
սուս օնլարա թէնպիս էթտի իսէ , էթտիլէր , վէ զատիկի հազըրըլա-
տըլար » : Քրիստոս էֆէնտիմիդ էկէրչի զատիկ եօրթուսունու քէնտի
Ալլահանի հիւքմիւլլէ թաստիդ էթմէմիշ օլսա իտի , զատիկի հազըր-
ըլըն տէյի էմր էթմէդ իտի . տէմէք քի , պու եօրթույու քէնտիսի
թաստիդ էթտի : Հաթտա պէօյիւք արզու իլէ պու զատիկի սիզին ի-
լէ , վէ սիզին իշինիզտէ սօն տէֆա օլարագ իճրա էթմէյէ արզու էթ-
տիմ . տէր : (Դաւ. ԻԲ. 15.) « Պէօյիւք աշդ իլէ արզուլէտիմ , պու
պասեքի էզիյէթ չէքմէգտէն էվվէլ , սիզին իլէ էթմէյէ » : Տէմէք քի
օնու րէտտ էթմէտի , իլլա թաստիդ էթտի : Քրիստոս թաստիդ էտէր-
սէ բրօթէսթանլարա տինտէն չըգմմգ մը լազըմ կէլիր : Վէ Քրիստոս
պու միւհթէրէմ եօրթույա արզիւ , վէ աշդ կէօսթէրմիշ օլուրսա ,
օնուն արզիւ վէ աշգը պիզլէրէ պիր էմիր տէյիլ մի տիր : Առաքեալ-
ար տախի պունու իճրա էթտիլէր : (Ա. Կոր. Ե. 7.) « Եսկի խա-
մուրու պէր թարաֆ էտին քի , եէնի խամուր օլսընըդ . նասըլ քի
տէ խամուրսուզաճունուդ . զիրա պիզլիմ զատիկիմիդ Քրիստոս քէսիլ-
տի , պունտան պէօյլէ տէյիլ աթիդ խամուր իլէ , վէ տէյիլ ֆէնալըդ
վէ զատարըլըդ խամուրու իլէ , իլլա ահիւնլիք վէ տօղրուլուդ խա-
մուրսուլու իլէ եօրթուլար իճրա էտէլիմ » : Յիէլհագիդէ սահիւնլիք
վէ տօղրուլուդ գուզուսու Քրիստոս էֆէնտիմիդ իտի , քի տէյիլ զահի-
րէն վէ նօմստան կիւնահլարա թախսիս վէ նուֆուսճա օլան ճէգա-
սընը իրա Ալլահա օլան կիւնահլարըմը իշին պօրճումուզու քէնտիսի

խաչըն իւսթիւնէ մըխլատը , վէ տէյն թահվիլլէրիմիդի եըրթտը . վէ աթտը . վէ եէր իլէ կէօյ արասընտա պիրինճի սէլամէթ միյանճըսը քէնտիսի օլարագ , սուլհ վէ մուհապպէթ էթտիրտի : (Կալ. Ա. 21.) : Իշպու սէլամէթիդին վէ շէյթան էսիրլիյինտէն խէլաս օլմամըղըն կիւնիւ , պայլսի իֆթիսարըմըզ վէ բուհանի շէրէֆիմիզ օլմայօրտա , Ամէրիգանըն Ինկիլիզ թահթը թէպաիյէթինտէն խէլաս օլտուղու կիւնէ մի եօրթու , վէ հէմ էն պէօյլէք եօրթու շէրէֆի եազըշըյօր , քի սէնէ պէ սէնէ պէօյլէք տօնանմալար վէ զիյնէթլէր իլէ , վէ խէնտանի ռամուճիյլէ իճրա էտէրլէր : Լաքին հէմ թապիաթ նօմոսու , հէմ Ալլահըն նօմոսու էմրի տիր քի կէրէք պոնու , կէրէք օնու իճրա էտէլիմ : Եվլէթ Ալլահըն նօմոսու գուվլէթիլլէ , զատիկի վէ եօրթուլարը , վէ թապիաթ նօմոսու իլէ միլլէթին էյյամը մախսուսէլէրինի , վէ փատիշահարըն քէզա էյյամը վէլատէթինի վէ թախթլարընա ճիլլուսլէրինի իճրա էթմէլի , զիրա իքի նօմոսունտա սէր շէշմէսի , վէ մէնպաը պիր Ալլահ տըր . պու թապիաթճա ճայիզ իսէ , եօրթուլար իճրասը տա Ալլահճա տահա զիյատէ ճայիզ տիր :

ՊԳԴ. Պէնտէկոստէ եօրթուսու տէմէք , էլլի կիւնտէն եօրթու տէմէք տիր եանի զատիկտէն էլլի կիւն սօնրա օլան եօրթու տուր : պու եօրթույու քէզալիք Ալլահ Մովսէս մարգարէյէ էմր էթտի : (Եվլէ. ԼԴ. 22.) « Հաֆթալար եօրթուսունու պահա էտէճէքսին » : Հաչան Մովսէսի Ալլահ չաղըրըպ իքի թախթա իսթէտի , վէ նօմոսունու օնլարըն իւզէրինէ եազտը , վէ օնլարը իսրայէլ ճէմասթընա իրսալ էթտի : Պու եօրթույու կահուտիլէր Ալլահըն Մովսէսէ նօմոսունու վէրիպ , իսրայէլ միլլէթինէ իլան օլտուղու իչին վէ Ալլահտան քէնտիլէրինէ էօյլէ պիր իհսան օլտուղու իչին , վէ եէնի մահսուլարըն իլք ունուստան էքմէք եաիրպ , օլ կիւնտէ Ալլահա սուստուղլարը իչին , պէ հէր սէնէ իճրա էտէր իտիլէր : Պու եօրթու քիլիսէտէ Յարութիւնտան , եանի Քրիստոս էֆէնտիմիզին տիրիլմէսինտէն էլլի կիւն սօնրա աղիզ բուհուն Առաքեալարա կէլիպ , քէնտի աղիզ լութֆու իլէ օնլարը տօլտուրուպ , եէնի նօմոսունտա եիւրէքլէրինէ պասմա էթտիլի իչին , քի էսկի նօմոսուն իքմալի վէ թէմամը օլտու : Առաքեալար վէ կաթողիկէ քիլիտէ պու եօրթույու տէյլիք լազվ էթտի , իլլա եէնի նօմոսուն եանի աղիզ բուհուն կէլմէսի միւնասիպէթիլլէ թութտու . վէ տէ էվլէլինտէն չիմօյէ տէկին իճրա էալյօրուզ : Պու Պէնտէկոստէ եօրթուսունու Առաքեալարըն տա թութտուղու շուհտան պէլլի տիր քի , Քրիստոս էֆէնտիմիզին էմրի մուճիպինճէ (Յովհ. Թ. 7. 13.) « Եկէրչի պէն կիթմէզսէմ , թէսէլլի վէրիճի սիզէ կէլմէզ . ամմա էկէրչի կիտէրսէմ , օնու եանընըզա կէօնտէրէճէլիմ . . . հաչան օլ սահիշիք բուհուն կէլիրսէ , սիզէ պիւթիւն կէրչէքլիք իլէ (բէհպէր) գըլաղուղ օլաճադ տըր » : Վէ (Դաւ. ԻԴ. 49.) « Վէ իշթէ պէն փէտէրիմին միւթտէսինի սիզէ կէօնտէրիմ » :

վէսիդ սէմատէն գուլվէթ ալընճայա տէկին, Երուսաղէմ շէհրինտէ
 օթուրուն » : Վէ (Գործ. Բ. 1.) վէ Պէնտէկոստէ կիւնլէրի թէքմիլ
 օլտուղունտա, հէփսի պիւ իթթիֆադ պիրլիքտէ սուրույօր իտիլէր -
 (4.) վէ հէփսի Աղիգ բուհ իլէ սօլտուլար . վէ պաշգա պաշգա լի-
 սանլար սէօյլէմէյէ պաշլատլար . հասըլ քի (Աղիգ) բուհ օնլարը
 սէօյլէտիր իտի » : Պու կիւնտէ աղիգ բուհ թէճէմմիւ օլան աղիգլէր
 մէճլիսինին, եանի Մարիամ Աստուածածինին, վէ Առաքեալարըն,
 վէ գարըլարըն վէ սայիրլէրին իւզէրինէ լութֆուլլա էնտի : (17.)
 « Վէ սօն կիւնլէրտէ վազի օլաճագ տըր տէյօր Ալլահ քի հէր թէն
 (եանի ատէմլէր) իւզէրինէ քէնտի բուհուստան տէօքէճէլիմ, վէ օ-
 ղուլլարընը, վէ գըզլարընը փէյլամպէրլիք էտէճէք տիրլէր . վէ
 կէնճլէրինիգ վէ քեամիլլէրինիգ բուլալար կէօրէճէլէր » : Տէմէք քի .
 աղիգ բուհ Քրիստոսուն տիրլմէսինտէն էլլի կիւն սօնրա կէլմիշ օլ-
 տուղունտան, վէ պու կիւնտէ հէր լիսանը մէզհէպլին հէր պիր շու-
 բութունու, վէ հոմոսունու թէքմիլ եիւրէլէրինէ սօլտուրտուղուն-
 տան, վէ էօյրէթալիսնտէն, պու կիւն քիլիսէնին պալիսի սաատէթի,
 վէ շէրէֆի ատտ օլունմուշ, վէ Ալլահըն էմրի միսալի եօրթու թու-
 թարըլ, հասըլ քի առաքեալար վէ էվալիտէն պէրի կաթողիկէ քի-
 լիսէ թու թումուշ, վէ իլա նիհայէ թու թաճագ տըր : Իշթէ առաքեալ-
 արըն թու թառղունուն իսպաթը : (Գործ. Ի. 16.) « Զիրա Պօղոս Ե-
 փեսոստան կէմի իլէ կէշմէյէ ֆիքրինէ գօյմուշ իտի . քի Ասիատա
 աղ, եա չօք էլլէնմէսին . զիրա թաճիլ էտէր իտի քի, էկէր միւմ-
 քին օլսա Պէնտէկոստէ կիւնիւ Երուսաղէմտէ իճրա էթսին » : Եկէր-
 չի քիլիսէ պու միւնթէրէմ եօրթույու պէօյիւք շէրէֆ, վէ զիյնէթ
 իլէ պէ հէր սէնէ իճրա էթմէմիշ օլսա իտի . Պօղոս առաքեալըն թա-
 ճիլ էթմէսինէ տիկէր հիշ պիր սէպէպ եօղ իտի, պիր սաատէ եօր-
 թու շէրէֆինի, վէ զիյնէթինի Երուսաղէմտէ իճրա էթմէք, կէշիր-
 մէք մագսէտի իտի : Տէֆա Պօղոս առաքեալ եահուտիլէր, վէ քրիս-
 տոնեալար իշինտէ պու եօրթույու էն մէշհուր, վէ էն մալիւմ պիր
 կիւն վէ պիր վազըթ տէյի (Ա. Կորն. ԺԶ. 8.) Կորնթոս էհալիսինէ
 եաղըօր քի « Շիմտիլիք Պէնտէկոստէյէ գատար Եփեսոստա տուրա-
 ճաղըմ » եանի Պէնտէկոստէ եօրթուսունա գատար . էկէրչի պու եօր-
 թու լաղվ օլումուշ օլսա իտի, հիշ պիր քիմսէ Պէնտէկոստէնին նէ օլ-
 տուղունու պլիմէգ իտի, լաքին հէմ պիլիյօրլար, հէմ քրիսթիյանլար
 պէնինտէ օլ գատար մալիւմ պիր եօրթու իմիշ քի, ալըն կիւնիւնիւ
 տէմէյօր, Պէնտէկոստէ տէմէք իլէ, ճէմաաթա եօրթունուն օլտու-
 ղունու, վէ հանկը թարիխտէ օլտուղունու պիլա թէրէտտիւտ պիլ-
 տիրիյօր . շէօյլէ քի, մալիւմիւ ամմէ պիր կիւն օլտուղունտան թա-
 լիսէ հաճէթ պըրագմայօր : Պիրտէ շուրասընը պիլմէլի քի, Կորն-
 թացիլէր բումէլի էհալիսի օլուպ, փութփէրէսթիլիքտէ Քրիստոսա
 փնամըշ իտիլէր : Քրիստոս վէ առաքեալար էկէրչի իշպու Պէնտէ-

կոստէ եօրթուսունու գալտըմընջ օլսա իտիլէր, պու իսիմ նամալիւմ
պիր իսիմ օլմուշ օլուր իտի . լաքին փութփէրէսթլիքտէն տէօնմիւշ
ճէմաաթա Պէնտէկոստէնին նէ օլտուղունու , մէքթուպինտէ Պօղոս
առաքեալ հիշ աշմամըն , վէ թարիֆ էթմէմիշ իքէն , եինէ էն մէշ-
հուր , էն մալիւմ պիր կիւն օլտուղունու եաղմընջ օլտուղունտան .
տէմէք քի պու Պէնտէկոստէ եօրթուսունու քրիսթիյանլարըն հէփսի
պիլիւր վէ հէր սէնէ իճրա էտէր իմիշլէր : Վէ պու տա Պօղոս առաք.
եալըն տէտիյի կիպի , քիլիսէտէ իճրա օլունան մուգատտէս առէթ-
լէրին պիրիսի իտի : « Արասցուք այսուհետեւ տօնա » : Վէ (Ա. Կրօ.
ԺԱ. 16.) « Պիզիմ էօյլէ (սիզին տէտիյինիզ կիպի) առէթիմիզ եօզ
տուր . նէ տէ Ալլահըն քիլիսէլէրի » . էօյլէսինի թաստիզ էտէր . ա-
տէթ , (սովորութիւն) . ազիզ քիթապտա եօրթու իշին էքսէրի գու-
լանըլըր : (Դ. Կրօ. Բ. 27. 42. 3. 4. ԺԸ. 39.) :

ՊԼԵ. Տաղաւար եօրթուլարը , քի սէնէ իշինտէ չէնտ տէֆա կէ-
լիրէր . Ծնունդ , Զատիկ , Հոգեգալուստ , Աստուածածին , Խաչ , Կա-
թողիկէ քիլիսէտէ պէօյիւք զիյնէթ , վէ իսթիրամաթը Փայիզէ իլէ ին-
րա օլուրլար . Ալլահ (Դ. Կրօ. ԻԳ. 34.) քի սէքիզ կիւն թախսիս
էթմիշ իտի . իլք կիւնիւ , վէ սօն կիւնիւ փաք սազլանըր իտի . վէ
տիկէր ալթը կիւնլէրինտէ իշլէմէք ճայիզ իտի . պու եօրթունու մագ-
սէտի բուհանիսի չատըրլար ալթընտա աքէր միսալի իսրայէլ միլլէ-
թինին սաքին օլմասընը ֆիքրիլէրինէ կէթիրմէք իշին իտի , հաչան
օնլարը Ալլահ Մըսըր եէսիրլիյինտէն խէլաս էթտի իսէ , օնլարը չա-
տըրլար ալթընտա սաքին էտէր իտի . Քրիստոս էֆէնտիմիզ (3. Կրօ.
Է. 2.) պու եօրթուլու թաստիզ էթտի . վազաա գիլ ու գալի միւ-
ճիպ օլմայըմ տէյի պէն օլ եօրթուլա կիթմէմ տէտի , եանի ալէնէն .
լաքին սօնրա խաֆիէն կիթտի . տէմէք քի օնու թաստիզ էթտի : Կա-
թողիկէ քիլիսէ պիզիմ սէլամէթիմիզին էն մէշհուր կիւնլէրինի տա-
ղաւար պէօյիւք եօրթու թախսիս էթմիշ , թըպզը իսրայէլ միլլէթի-
նէ Ալլահըն թախսիս էթտիյի կիպի , քի էն պէօյիւք , վէ միւշէրրէֆ
կիւնլէրին զիքրի ճէմիլի էպէտի օլսուն : Քէղա պիզիմ սէլամէթիմի-
զին էն պէօյիւք զիքրի ֆիքրիմիզտէ պազի գալմասը իշին օլ տաղա-
ւար եօրթուլարը իճատ օլմուշլար : Քրիստոսուն քիլիսէսի տախի Ալ-
լահտան պու էմսալը ալտը : Ֆիլիպպի , կէրէք Ծնունդ , կէրէք Զա-
տիկ , կէրէք Հոգեգալուստ , կէրէք Աստուածածին , վէ կէրէք Խաչ ,
եւն . պիզլէրին սէլամէթինի պայիս օլտուղլարընտան , պու կիւնլէ-
րին զիքրինի պազի էթմէք իշին , վէ իշլէրինտէ պուղունան էսրարը
ֆիքրիմիզէ կէթիրմէք իշին , վէ Ալլահա թէշէքքիւր էթմէք իշին
պու եօրթուլարը մուգատտէս վէ փաք թութարըզ . զիրա Ալլահ իս-
րայէլէ էմր էտէյօր քի , հիշ պիր խըզմէթ իշի օլ կիւնլէրտէ կէօրիւ-
մէյէճէք տիր , իլլա ազիզ թութուլաճազ տըրլար :

ՊԼԶ. Քէղալիք Պօրուլար եօրթուսու թէմիլէ օլունան եօրթու

(Ղեւոր. ԻԳ. 24.) « Բապպ Մովսէս իլէ սէօյլէտի , վէ տէտի . . . եւտինճի այտա իւք կիւնիւ թաթիլ էտէճէքսինիդ պօրուլարըն զիքրի իչին րապպա ազիդ չաղըրըրչ , խըզմէթ իչլէրինին հիչ պիրինի իչլէմէյէսինիդ » : Իչպու պօրուլար եօրթուսուսու , Իսահակըն սէլամէթ պուլտուղու իչին քի եէրինէ Ալլահ պիր քօչ կէօնտէրտի . Ալլահ թէէսիս էթտի : Պունա պինաէն տիր . (Սալ. 3. 4.) « Փող հարէք ի գլուխս ամսոց յաւուր նշանաւորի տարեկանաց մերոց : Այլար պաշընտա վէ սէնէնին պէլլի կիւնլէրինտէ պօրու չալըն » : Քէզալիք եւտինճի այըն օնունճու կիւնիւ քաւութիւն եօրթուսու թէսմիյէ օլունտու : (Ղեւոր. ԻԳ. 27.) « օտա հաքէզա : « Եւտինճի այըն օնունճու կիւնիւ քի մաղֆէրէթ կիւնիւ տիւր , ազիդ օլուն . . . վէ րապպա գուրպանլար սունուն » : Քէզալիք (Յաւր. Ը. 6.) եօրթուլարտան մատէ էօմրիւնիւ խարար կիլինէրէք վէ փէրհիդ թութարագ կէչիրիր իտի :

ՊԼԵ . Տէմէք քի , Ալլահըն իսրայէլ միլլէթինէ էթտիյի ինսան կիւնիւ եօրթու թախսիս օլունտու , եախօտ պէօյիւք պիր վուզուաթ եօրթու թախսիս օլունտու . շէօյլէ քի , հէր քիմ Ալլահըն էմրի մուճիպինճէ տալրանսա իտի , միւքեաֆաթ ալըր , վէ մուզայիրինտէ պուլունան զաթիլ ճէզասը իլէ միւճազաթ օլուր իտի . (Ղեւոր. ԻԳ. 29.) « Հէր հանկը զաթ , քի ու կիւնտէ իթաաթ էթմէզսէ , քէնտի ճէմաաթը էլլիլէ Ֆէվթ (սատակեսցի) օլուն » : Պու թարիզի , վէ միւնթէրէմ ուսուլի Ալլահ քէնտիսի օլ ահաը աթիւքին խուսուսլարընտա , քի եէնի ահաըն կէօլկէսի , վէ թասվիրի իտի , նասպ էթտի իսէ , Քրիստոսուն քէնտի եէնի ահաընտաքի սանիհլիք , վէ ասըլ գուհուր էթտի իսէ նէ գատար զիյատէ պու եօրթուլարըն նասպը միւնասիպ , վէ Ալլահըն խօշլանտըղը շէյ օլմալը : Պիր զաթըն կէօլկէսինէ , վէ թասվիրինէ պէօյլէ եօրթուլար , վէ իքրամլար , Ալլահտան էմր օլունուլօրսա , ասլընա նէ գատար զիյատէսի եազըչըր , նէ գատար զիյատէսի ինսանա պօրճ օլմուշ օլմալը տըր :

ՊԼԸ . Պիւ ֆարզ Գաբրիէլ հրեշտակապետ Յովհաննէսին տօղաճաղընը փէտէրինլին միւսինն հալինտէ իխպար էտէր , վէ տօղմասը կիւնիւ քի պիզիմ սէլամէթ պուլաճագ կիւնիւմիւզիւն շաֆագ երւարըղ տըր . պիզիմ պախի իզզէթիմիդ տէյիլ մի տիր . վէ եօրթու օլմայա եազըչմնդ մը : Պիւ ֆարզ Գաբրիէլ հրեշտակապետին Մարիամ Աստուածածինէ , ազիդ լուհուն գուլլէթիլէ սէնտէն գուրթարընը Յիսուս Քրիստոս տօղաճագ տէյի միւժտէ վէրտիյի կիւն , քի սէլամէթ պուլաճագ կիւնիւմիւզիւն պիր այնը շաֆագը թէսմիյէ օլսա սէզա տըր . եօրթու օլմայա . վէ պախի իզզէթիմիդ , վէ իզրարըմըզ , վէ իպատէթիմիդ օլմայա եազըչմնդ մը : Պիւ ֆարզ Քրիստոսուն միւսպարէք միլատը կիւնիւ , պիզիմ սէլամէթիմիլին կիւնէչի տօղմասը օլուպ եօրթու , վէ պայիս իքրամ , վէ իզզէթ , վէ իպատէթիմիդ օլսա եազըչմնդ մը : Եախօտ Ալլահ պունա կիւնէնլիր մի . օ Ալլահ քի Մով-

սէսէ էվվէլքի եօրթուլարը էմը էթմիշ . Երես օ Ալլահ տըր , իսթիպ-
տալ օլմատը : Քէզա Քրիստոս ինսանըն սէլամէթի ուղրունա սիյա-
սէթ չէքմէյէ հաղըրլանրալ , իւշ տէօրթ կիւն էվվէլ պա հիքմէթի
խիւտա , պիւթիւն Երուսաղէմ էհալիսինտէն փատիշահ , վէ իսրայէ-
լին գուրթարընը տէյի սէլամլանտըղը կիւն , պիւնլէրճէ էհալիտէն
օէնալէր օլտուղունու քէնտիսի թահսին էթտի . պու կիւն պիզէ ծաղ-
կաղարդ եօրթուսու օլտուղու հալտէ , Քրիստոս նիշին պանա պէօյլէ
վահի շէյլէր էթտինիզ տէյի իսրայէլ միլլէթինէ կիւճէնմէտի իսէ . պի-
զէ մի կիւճէնէճէք . վէ գան տէօքիւպ խաշ իւղէրինտէ ճան չէքի-
շէրէք էօլիւպ , տէհշէթլի միւճիւզաթլար իշէյիպ սալիշլէրին հէփ-
սինի տիրիտիպ , Ալլահանի գուվվէթիյլէ իւշ կիւնտէն տիրիլի , վէ
ինսանը գուրթարըր վէ ճէհէնէմ հիւքիւմէթլէրինի քէփազէ էթմիշ
օլտուղու կիւն Ջատիկ կիւնիւ պայիսի իպատէթ վէ շէրէֆիմիզ , վէ
էն պէօյիւք եօրթումուզ օլտուղու հալտէ Ալլահ պունա կիւճէնի
մի : Քէզա աղիզ բուհ Ալլահանի լութֆու իլէ առաքեալլարա վէ Մա-
րիամ Աստուածածինէ վէ սայիրլէրէ էնիպ տիւնեայը լութֆու , վէ
գուվվէթիյլէ իմանա հաղըր էտէրսէ , վէ օլ կիւն պայիսի իպատէթիւ
միզ օլուրսա , Քրիստոս պունա կիւճէնէճէք մի տիր : Քէզա Համբար-
ձում : Քէզա Այլակերպութիւն : Քէզա Խաշեղութիւնուն պուլունմա-
սը : Քէզա Մարիամ Աստուածածինին վէֆաթ էտիպ կէօյէ չըգմասը :
Քէզա Ալլահըն էն սէվկիւլիւ տօսթլարըն վէ Քրիստոս ուղրունա սի-
յասէթլէնիպ էօմիւրլէրինի ֆէտա էտէն աղիզլէրին էյեամը մէսուտէ ,
վէ միւշէրէֆլէրի իշին քիլիսէտէն եօրթու թախսիս օլուրսա , պու-
նա Ալլահ կիւճէնէճէք մի :

ՊԴԹ . Կէրէք Քրիստոս էֆէնտիմիզին , կէրէք առաքեալլարըն
եօրթուլարա օլան րայէթ , վէ հիւրմէթլէրինտէն անաշըրըր քի , եօր-
թուլարը Քրիստոս վէ առաքեալլար պօշա չըգարմատըղլարընտան
մատա օնլարը թատիզ , վէ թէնպիհ պիլէ էթտիլէր : (Յօվն . Է . 10 .)
« Հաշան գարընտաշլարը կիթտիլէր , սօնրա քէնտիսի տախի օլ եօրթու-
յա տէյիլ ալէնէն . իլա խաֆիէն կիթտի » : (Ղաւ . Բ . 41 .) « Վէ
օնուն աթալարը պէհէր սէնէ Ջատիկ եօրթուսունտա Երուսաղէմէ կի-
տէր իտիլէր . վէ օն իքի եաշընտա իքէն եօրթու առէթինճէ Երու-
սաղէմէ կիթտիլէրինտէ . . . չօճուզ Յիսուս Երուսաղէմտէ գալտը » :
(Յօվն . ԹԲ . 12 .) Ծաղկաղարդ կիւնիւ էհիթիշամ իլէ Երուսաղէմէ կիր-
տի : (Ա . Կօք . Ե . 8 .) « Պունտան պէօյլէ եօրթուլար իճրա էտէ-
լիւ » : (Յօվն . ԺԳ . 29 .) « Օ շէյի քի , պիզէ եօրթուտա լաղըմ տըր .
սաթըն ալ » եանի Քրիստոս Յուդայա տէր : (Գօք . Ի . 16 .) Պօղոս
առաքեալ Պէնտէկոստէտէ Երուսաղէմտէ պուլունմազ իշին արդիւ վէ
ղայրէթ էթտիլի թըպզը Դաւիթ մարգարէնին տէտիլի կիպի (Սաղմ .)
« Արասցուք տօնս ուրախութեան կանխաւ մինչեւ յանկիւնս սեղանոյ » :
Զ ; Տիգգաթա շայան պիր միւլահազա տա շու տուր քի , Գը-

ըրստոս Դէնի անտըն միյանճըսը տըր . իշպու եէնի անտտա Պօղոս ա-
 ռաքըալ տանա էյի անտ իամինի վէրիյօր : (Եբբ. Ե. 22.) « Յիսուս
 տահա էյի անտըն միւթահիւտիւ տիր » : (Ը. 6.) « ամամ չիմտի (Գը-
 ըրստոս քի պաշ քեահինիմիլ տիր) պու գատար ալա խըզմէթէ նա-
 յիլ օլտու նէ գատար քի , տահա էյի անտըն միյանճըսը իսէ , քի
 տահա էյի վատլար իւղէրինէ պաղլանտը . զիրա էկէր օլ էվլէլքիսի
 (եանի Մովսէսին էսկի անտը) գուսուրսուղ օլսա իտի , իքինճիսի ի-
 չին մահէլլ արանմազ իտի » : Իշպու գուսուրու Քրիստոս քէնտիսի
 տախի թաստիգ էտիյօր : (Մապի. Ե. 17.) « սանմայըն քի փէյղամ-
 պէրլէրի եախօտ նոմոսլարը չէօղմէյէ կէլտիմ , իլլա տօլտուրմայա .
 սահիհ տէրիմ սիգէ քի , կէօյ վէ եէր կէչինճէյէտէք (քի փէք զօր
 տուր) , պիր չըղկը , քի պիր նօզթէ տիր , նոմոստան կէչմէք , հէ-
 փիսի թէքմիլ օլունճայատագ » : Վէ սօնրա նոմոսուն էն քիւչիւկիւ-
 նիւ պօզան քիմսէ Ալլահն փատիշահլըղընտան մահրում օլաճագ տէ-
 յի Քրիստոս քէնտիսի թէնպիհ էտիյօր : Էքսիք պիր թէստիյի տօլտուր-
 տուղու կիպի . Քրիստոս տախի նոմոսու տօլտուրմայա կէլտի . տէ-
 մէք քի . նոմոսուն էքսիյի պաշգա շէյ տէյիլ , անճագ Քրիստոսուն
 զամմ էթտիյի շէյ տիր . թէստիյի տօլտուրան քիմսէյէ թէստիյի պօ-
 չատըյօր տէնմէք . անճագ թէստիյին նօզսանընր թէմամ էտիյօր տէ-
 նիր : Պու էսկի նոմոսուն էքսիյինի պիզ պուրատա իյզահ էտէլիմ :
 Տօսթումուն թասպիրինի կէօրիւրսէմ էփէյի սէվլինիւրիմ , եա տօս-
 թումու պիզպաթ կէօրիւրսէմ թէքմիլ սէվլինիւրիմ . թասպիր իլէ
 տօսթումուն պէնլինտէքի նօզսան նէ տիր . թասպիր ասլըն սու-
 ըթի էօրնէյի տիր . տօսթումուն ասլը մէյտանա կէլտիյի կիպի , թաս-
 վիրի լաղվ օլմազ . եա տահա զիյատէ ասըլ իլէ թէքմիլ օլուր : Գալ-
 ֆամըղ եափըլաճագ քիլիսէմիղին քիրէճտէն էօրնէյինի (մօտէլինի)
 եափտը . կէօրտիւք , վէ էփէյի սէվլինտիք . պատէհու քիլիսէնին ա-
 սըլ պինասը եափըլըրսա թէքմիլ սէվլինիւրիզ . քիլիսէ եափըլմա իլէ
 էօրնէյի պօչմ մը չըգմըշ օլուր . եօզսա ասըլ քէնտի էօրնէյինի տահա
 թէքմիլ , վէ տահա միւքէմմէլ տէրէճէտէ իպրմզ մը էտէր : Պիր ա-
 տէմին կէօլկէսի թէքմիլ սուրէթի տիր , ատէմի կէօրիւրսէն տէյիլ
 քի կէօլկէսինի ըէտտ էտէրսին . եա օ ատէմտէ կէօլկէսինին թէքմիլ
 ասլընր կէօրիւրսիւն : Մովսէսին էսկի անտը տա պունլարա պէնզէր .
 էսկի անտ եէնի անտըն կէօլկէսի իտի : (Եբբ. Ժ. 1.) « Զիրա նոմոս-
 լար (էսկի Մովսէսին քիլէր) իլէրուտէ վուզու պուլաճագ էյլլէրլէրին
 կէօլկէսինի տէյիլ քի օլ շէյլէրին թըպզը ասլընր թաշըյօր իտիլէր » :
 Պունուն իչին (Եբբ. Ե. 22.) տէր . « Օլ գատար ալա անտա Յիսուս
 միւթահիւտ օլտու » : Էսկի անտըն թաամլարը , կիւնլէրի , այ պաշը-
 լարը . եօրթուլարը , եախօտ չաքաթ կիւնլէրի սէպէպի իչին օլ-
 մայա քի քիմսէ սիգէ մանա վէրսին , օնլար քի իլէրուտէ վուզու
 պուլաճագ շէյլէրին կէօլկէսի տիրլէր) . (Կոդ. Բ. 16.) : Մատամ քի

էսկի նօմոս հէնիսինին թաւիրի վէ կէօլկէսի իտի, կէօլկէսինին եօր-
թուլարընը Ալլահ օլ դատար էվամիրի միւհքքիտէ իլէ էմր էթմիշ
իտի, քի հէր դարչը դօյանը, եախօտ գուսուր էտէնի գաթլ էթմէք
ճէզասընա հիւքմ էտէրլէր իտի, եա նէ դատար զիյատէ չիտէթ իլէ
Ալլահ հէնի ահտըն եօրթուլարընը իճրասընը թէնպիհ էթմիշ, վէ իս-
թէմիշ օլմալը, զիրա Ալլահ եինէ օ Ալլահ տըր: Եօրթու թախսիս
էթմէք էյի շէյ տիր: մատէմ միւհիտի վէ ամիրի Ալլահ տըր: էյի չէ-
յի հիշ Ալլահ լաղվ էտէր մի: Ամա էսկի եօրթուլար վէ գուրպան-
լար գաղտը: տէր բրօթէսթան խանըր գաղմատը: եա տահա էյիլէ
թահվիլ օլտու, նօգասըն իքմալ օլտու: Վէ էսկի նօմոս տէյիլ լաղվ
օլտու, իլլա տահա զիյատէ քէրամէթ քէսպ էթտի, եօրթուլարընը
արթտը, տէյիլ քի լաղվ օլտու:

ՁԱ. Մուլախարէն եահուտիլէր, քի Քրիստոսուն գանընը իչմէ-
յէ գատար գաստ էտէր իտիլէր: Քրիստոսուն թութուլար իսէ, վէ
հուգուրու հիւքիւմաթա կէթիւրիւպ, ծնտան իշթիքեա էթտիլէր ի-
սէ, ծնտա նէ ճիւհա պուլապիտիլէր պիր շու գատարընը տէյէպիլ-
տիլէր քի, պու ատէմ իքէն քէնտինի Ալլահ էվատըր էթտի, պաշգա
պիր շէյ տէյէմէտիլէր: նիչին պու ատէմ եօրթուլարընը պօղտու,
եախօտ զէվգէ ալտը տէմէտիլէր: պու գապահաթ իսէ Մովսէսին նօ-
մոսունտա գաթլէ ճէզալանըր իտի, անճագ շաքաթը էյի ամէլ իշլէ-
մէք իչին պօղար ըտը: օ քի միւսթէսնա իտի: վէ եահուտիլէր պաշ-
լըճասը շաքաթը պօղույօր օլտուղու իչին տէյիլ: անճագ Ալլահը քէն-
տինէ փէտէր շաղըրտըղը իչին ծնու էօլտիւրմէյէ գըյամ էթտիլէր:
(Զալհ. ԺԹ. 7.) Տէմէք Ալլահին նապ էթտիյի մուգատտէս ատէթ-
լէրին հէփսինի Քրիստոս էֆէնտիմիզ թաստիգ էթտի, վէ ծնարըր տա-
հա զիյատէ քէրամէթլէնտիրտի:

ՁԲ. Բրօթէսթանլար գապիլ քի պիղէ գարչը, Պօղոս առաքեա-
լըն շօլ սէօղիւնիւ թէքրարլասընլար: (Կաղ. Բ. 16.) « Պիր քիմսէ սի-
զի գէմմ էթմէսին հէմէք իլէ, իչմէք իլէ, այ պաշլարը, վէ շաքաթ-
լարը միւնասիպէթիլլէ: ծնլար քի իլէրուտէ վուգու պուլանլարըն
կէօլկէսի իտիլէր: Էվլէթ հագգը իլէ Պօղոս առաքեալ պու նասիհա-
հաթը Կողոսացիլէրէ վէրիյօր: չիւնքի իլէրինտէ պաղը քիմսէլէր,
էսկի ահտըն եօրթուլարընը, վէ մէմու օլան թաամլարընը, վէ շա-
քաթլարընը քէլ էվլէլ եահուտիլէրին թութուղու վէ էթտիյի միւ-
վալ իւղէրէ էթմէք էյի օլուր էֆքեարընտա կէզէր իտիլէր: Պօղոս
առաքեալ պու միսիլիւ իթիգատտա օլանլարը մէնն էտիյօր: Ծնլարը
հարֆ պէ հարֆ: վէ այնի իլէ պիղ իճրա էթմէյէ պօրճու տէյիլիզ:
զիրա ծնլար Քրիստոսուն թարիգաթընտա, քի իճրա օլունճագ,
միւհիթէրէմ, վէ մուգատտէս եօրթուլարըն կէօլկէսի իտիլէր: սօնրա-
տան սահիլիք վէ կէրչէքիք իլէ իճրա օլունճագ: Քրիստոսուն, ա-
ռաքեալարըն, վէ քիլիսէնին այնլէրինին էօրնէյի եախօտ կէօլկէսի

իտիլէր • կէօլկէ ասլըն օլտուղունա տէլալէթ տիր • ասըլ տա ֆրիստոսուն հէնի անտընըն մուգատտէս էսրարը , վէ մուգատտէս հօրթուլարը տըրլար : էսկի նօմոս իւզէրէ թէնպիհ օլունան հօրթուլարը , վէ հանուտի զիւիւմինճէ կիթմէսինի մէնն էտիյօր • տէյիլ քի հօրթուլար գալգտը տէյօր : Հաթտա (Ա. Կ. Զ. Ե. 8.) « Պունտան պէօլէ տէյիլ էսկի խամուր իլէ վէ տէյիլ քէօթիւիւիւք , վէ դատտարլըգ խամուրու իլէ , իլլա սահիլիւք , վէ կէրչէքլիւք խամուրսուղու իլէ հօրթուլար իճրա էտէլիմ » տէյի Պօղոս առաքեալ էմր վէ թէնպիհ էտիյօր • պունտան հօրթուլար գալգտը տէմէք մի անլաչըլըր :

ՁԳ. Ալլահըն էմրի իգթիզասը իշպու հօրթուլարը փաք սազլամազ տըր • հանի խըզմէթ իշլերիստէն թաթիլ , Ալլահա իճապ օլան բուհանի խըզմէթլէրի իճրա էթմէլի , վէ տուա իլէ իպատէթ իլէ , Ալլահըն պիզէ իհսան էթտիյի էսրարըն թէզէքքիւր վէ թէֆէքքիւրիւ իլէ օլ կիւնիւ իճրա էթմէլի : Լաքին խըզմէթ իքիլէ թազսիմ օլուր • (Եւէյ. ԺԲ. 16: Աւգ. ԻԳ. 3. 7. 8.) քեար , հանի տիւնեւլի խըզմէթ , վէ ազատ խըզմէթ , էվվէլքինէ (ծառայական գործք) : Եւքինճիսինէ (ազատական գործք) տէրլէր : Ծառայական եախօտ ծառայութեան ամէլ օ տուր քի , պիր ատէմ քէնտի թիճարէթի իլին իշլէր • քեար էտինիր : Լաքին ազատ ամէլ ազատ մուամէլէ էօյլէ տէյիլ : Պիր ֆարզ հաղը հաղմազ , թասվիր չէքմէք քէյֆի իլին պիր օյուն օյնամազ , պիր երգ էօյրէնմէք , չաղըրմազ , քէյֆի իլին ալ էթմէք , վէ պունա միւմասիլ պաղը իլլէր քի , քէսպի թիճարէթ մազսէտիլլէ օլմաղլար • անճազ պիր պի կիւնահ , վէ եախօտ պիր խայր իշտէ պուլունմազ , եախօտ մէճպուրէն պիր զարարը տէֆ էթմէք , վէ եախօտ էլլէնմէք մազսէտիլլէ իճրա օլունուրլար : Տէֆա (ծառայութեան) իլլէրին պաղըլարը մէճպուրիլէթ թահտընտա տըրլար • վէ թէնպիհտէն միւսթէննա • պիլ ֆարզ հէքիմիւք էթմէք , հէմէք փիչիրմէք էթ քէսմէք , ֆուրունճուլուգ էթմէք , լօգանթաճըլըգ էթմէք , պաղըսըյա , քի պունլար էկէրչի իլլէմէզսէլէր , նասըն իսթիւրահաթը սէլպ օլուր : Պունլարըն հօրթուլարտա իլլէմէսի , վէլէվ փարասը վէ քեարը իլէ ճայիզ տիր : Եօգսա մատտի վէ մաքինա կիւպի տավրանմատան , ինսանը հօրթուլարա գուրպան էթմէք կիպի հալլէր զուհուր էտէր • զիրա հէր չէյին , եա հէր ամէլին քէնտի մազսէտինտէն հալլըզ խայրը , վէ չէրի գըյաս օլունաճազ : Գրիստոս էֆէնտիմիլլին տէտիյի կիպի , քի շաբաթ ինսան իլին տիր • տէյիլ քի ինսան շաբաթ իլին • հանի շաբաթ , հօրթու ինսանըն բուհանի խայրը , վէ մազսէտի իլին իճատ օլմուշ • էկէրչի օլ մազսէտ տուր օլուրսա , թէնպիհ վէ ամէլի տախի տուր օլուր : (Մաւ. Բ. 27.) « Շաբաթ ինսան իլին օլտու • տէյիլ ինսան շաբաթ իլին » : (Մաւ. ԺԲ. 2. 4. 5. 8. ԿԸ.) : « Հանկընըլըն էօքիւզիւ շաբաթ կիւնիւ չուգուրա տիւշէրսէ , չըգարմնզ մը » : Մատտի սուրէթտէ վէ եահու-

տիւրէր կիպի շաբաթ թութանլարը թէքտիր էթտի , վէ տէտի . « Շաբաթ կիւնիւնտէ էյլիք էթմէք պօրճ տուր » : Տէմէք քի պազը խաշըրը իշէ իզին վէրմիշ տիր : (Մարթի. ԺԲ. 1 : Մարթի. Գ. 4. ևւն Ղու. 2. 9.) խաթէլէրէ իլաճ էթմէք , վէ պոււնա պէնդէր էյլիքէր :

ՁԴ. Կաթողիկէ քիլիսէ վէ սայիր հէր քրիսթիյան միլլէթինտէ , վէ հէր վագըթտա , կէրէք երրորդութիւնա , կէրէք Քրիստոսա միւթաալիք եօրթուլարը , կէրէք Մարիամ Աստուածածինին եօրթուլարը , Յովաննէս Մկրտիչին եօրթուսունու , Պետրոս , Պօղոս , Թադէոս , վէ սայիր առաքեալլարըն եօրթուլարընը վէ խաշ եօրթուլարընը . . . փութփէրէսթ չէգարլարըն գօվալայըչընտան սէլամէթ պուլտուղու կիպի , կիւնլէրինի թախսիս էտէրէք . պու եօրթուլարը պէօյիւք զինէթ իլէ իճրա էթմէյէ պաշլատը . լաքին էվվէլ պէ էվվէլ էօրնէք , վէ էմսալինի Ալլահտան ալտը : Ազիլլէրին իպատէթի խուսուսունտա եազտըղըմըզ մէվատ պու եօրթուլար պահսընա չօզ կիւղէլ տէլիլ օլապիլիւրէր : Ազիլլէրէ իպատէթիմիզ քէմիքլէրինէ հիւրմէթիմիզ . . . հէր նէ էսպապա միւթէվազըֆ իսէ , եօրթուլարը պէօյիւք զինէթ իլէ իճրա էթմէտէ , քիլիսէնին թէնպիհի տէ թըպզը օլ սէպէպլէրէ մէպին վէ միւթէվազըֆ տըր : Պիզ պու եօրթուլարտա էվվէլա Ալլահ ազմիւչան հազրէթլէրինի , սանիլէն ազիլլէրի թէքըրիմ էտէրիզ . վէ պու իզրամ ու իզզէթիմիզին սէպէպի մութլազը . չիւնքի Ալլահ քէնտի ազիլլէրինտէ սաքին տիր . Ալլահը ազիլլէրինտէն պէր թարաֆ էթ . Ալլահըն իզզ ու շէրէֆինի պու եօրթուլարտան պէր թարաֆ էտէրսէն . նէ ազիզ ազիզ օլուր , նէ տէ եօրթու եօրթու : Տէմէք քի եօրթու իլէ էվվէլա Ալլահը , սանիլէն ազիլլէրի թէքըրիմ թաազիմ էտէրիզ : « Աստուած փառաւորեալ է ի սուրբա իւր » :

ՁԵ. Քրիստոսուն ծնունդ եօրթուսու կիւնիւ քիլիսէնին պիտայէթինտէն պէրի , զարպ եանի Լաթին քիլիսէսինտէ դեկտեմբեր եիրմի պէշինտէ իճրա օլունուր իտի : Գրիգոր Նիւսացի պէօյլէ եազար . վէ ծնունդ պաշգա տըր , վէ միւնէճճիմլէրին սէճտէ էտիպ , Քրիստոսուն տիւնեայա իլան օլտուղու կիւն յայտնութիւն եօրթուսու պաշգա տըր . քի յունվարըն ալթըսընտա իճրա օլունուր : Գրիգոր Նազիւանգեան քէզալիք (Ճաւ ԼԹ. Յադ. Յայաւուլէտէ) « Ամա Քրիստոսուն ծնունդու սալթանաթ իլէ էն էվվէլ իճրա օլունտու . . . չիմտի տէ Քրիստոսուն տիկէր մուամէլէսի վէ տիկէր սըրըր կէլիր » եանի յայտնութիւն քի յունվար ալթըտա իճրա օլունուր . թըպզը պունլար կիպի , վէ տահա աչըգտան Ս. Յոհան Ոսկեբերան քահանայ օլմասընըն իւք սէնէսինտէ 386 թարիխինտէ Անտիօք քիլիսէսինտէ օթուզ պէշինճի քարոզունու վէրէրէք (Յադ. Յանրէաճն Քրիստոս) օն սէնէ օլմուշ իտի քի , Քրիստոսուն ծննունդունու դեկտեմբերին եիրմի պէշինտէ իճրա էթտիքլէրինի պիլիօր . օ քի մին էվվէլինտէն զարպ քիլիսէսինտէ մալիւմ օլմուշ պիր շէյ իտի : Բօմալըլար չօզ էվվէլ , օլ եօրթուլու

րիվայէթ իլէ իճրա էտէրէք պիզլէրէ պիլէ օնուն մալիւմաթընր վէր-
տիրտիլէր » տէր : Տէմէք քի , Ոսկերեքանըն քահանայ օլմասընտան
օն սէնէ էվվէլ շարգ քիլիսէսինտէ ծնունդ եօրթուսու եօգ իտի :

ՁԶ . Շարգ քիլիսէսի ատէթինէ կէլինձէ յունվար ալթըսընտա ,
իքի եօրթու եանի Յայտնութիւն , վէ Մկրտութիւնու պիր կիւնտէ
իճրա էտէրիտի . պատէհու դարպտա օլուպ , շարգտա օլմասըզընրն
ապէս օլտուղունու Շարգ քիլիսէսի անլայարադ . Բօմա քիլիսէսիլէ
պէրապէր դեկտեմբեր եիրմի պէշտէ Ենունդու տախի իճրա էթմէյէ
պաշլատը , եանի 376 թարիխլէրինտէ : Պազըլարընըն եազտըզլարընա
էհէմմէյէթ վէրիլէ , Յայտնութիւն եօրթուսու տա շարգ քիլիսէսին-
տէն դարպ քիլիսէսինէ կէշմիշ : Պունլարը պիր իթթար օլարադ եազ-
տըգ :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՀԻԶ ՕԼՄԱԶՍԱ ԵԸԼՏԱ ՊԻՐ ՔԵՐՐԷ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՆՔ ՕԼՈՒՊ ԶԱՏԻԿՏԷ
ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱԼՄԱԼԸ

ՁԷ . Իշպու եօրթուլարը աղիզ սագլամադ իլին , էվվէլա խըզ-
մէթ իլլէրինի թաթիլ էթմէք , սանիլէն ըուհանի իլլէրէ տէվամ վէ սա-
լիսէն Ալլահա իպատէթ էթմէք լալըմ տըր : Իշպու իպատէթ էվվէլա
կիւնահտան կէրի տուրմադ տըր , եանի խոստովանանք իլէ կիւնա-
հընտան ժաքլէնիպ , տուվալարա տէվամ էթմէք իլէ , Գրիստոսուն
գուտտասը իլահիսինի Ալլահա սունուպ , օնա իլհադ օլմադ իլէ օլուր :
Վէ պու տա իման , վէ քրիսթիյան ամէլլէրի հէնուդ ըսըճադ , վէ
թավընտա իքէն օլուր . զիրա էվայիլտէ հէր քրիսթիյան , քի պատա-
րադտա հազըր պուլունահաղըտը , հազորդել օլուր իտի . պու մու-
գատտէս ատէթ պիրադ սօնրա հաֆթատա պիր քէրրէ իճրա օլմա-
յա պաշլատը . պիրադ տահա սօնրա այտա պիր քէրրէ : Պիրադ տա-
հա սօնրա Զատիկտէ , եախօտ Պէնտէկոստէտէ , եա Ենունդտա : Պա-
տէհու քիլիսէ պագտը քի , թէմամը իլէ ինսան Ալլահտան ուզազլա-
նահադ , կանոն գոյտու , վէ մաաթթէհասիւֆ թէնպիհ վէրտի քի , հիչ
օլմազսա , զատիկտէն զատիլէ . երլտա պիր քէրրէ օլսուն խոստովա-
նանք օլուպ , վէ հազորդութիւնալըպ , Ալլահ իլէ պարըշմալը . վէ
պու թէնպիհէ տէ մուղայիր կիտէրսէլէր . ըուհանի ձէզա իլէ թէհ-
տիպ օլսունլար , վէ պունլարըն իսիմլէրի իրի եազը իլէ եազըլըպ ,
քիլիսէ գափուսունա ասըլըր իտի . վէ քիլիսէտէն իխրաճ օլուր իտի-
լէր . վէ հիչ պիր քիսէնին օնլարա սէօլլէմէսի ճայիդ տէյիլ իտի :
(ՏԵՍ ՊԵՆԷՔԻԼԻՊՈՍ ԺԴ . ԳԻՂ . ԳԻՂԱՆԻ ԺԻՂԻՂ . ԳԻՂ . Ե . ԵՆ . Ե .)
Իշպու երլտա պիր քէրրէ խոստովանանք օլուպ , զատիկտէն հազոր-

դեւ օլաճագ գարարընը , տէօրտիւնճիւ Լատերան սինօթու վէրմիշ տիր : (ԱԴԿ.) վէ պու ճէզա քիլիսէտէ հալա պագի տիր :

ՁԼ . Լայրգը իլէ քիլիսէնին պու թէնպիհինի իճրա էթսէք իլին պիր ատէմ , կիւնահը վար իսէ էվվէլա խոստովանանք օլմալը , քի լայրգը իլէ հաղորդ ալապիլսին : Պու խուսուսու սայիր տէֆա քէն-տի մահալինտէ (ՆԶԹ.) իլթար էթտիյիմիզ կիպի , թէքրար տէ-րիզ . էվվէլա խոստովանանքա եագլաշան ատէմ , թէքմիլ եիւրէքտէն իրթիքեապ էթմիշ օլտուղու կիւնահլարտան իքրան էտիպ , օնլարըն իւղէրինէ նատիւ օլմալը : Սանիէն պիր տահա օլ կիւնահը իշլէմէմէյէ գալի նիյէթ գօյմալը , վէ խոստովանանք օլտուղունտա « Հայր սուրբ հէր կիւնահըն սահապըյմ . մեղնյ » տէմէսի հիշ պիր շէյէ եարամազ . նէ տէ էօյլէ խոստովանանք օլանա արձակում վէրէն քահանայնըն արձակումու , էկէրչի պիր մագուրու եօզ իսէ , պիր շէյէ եարար : Օլ մագուր տա օլուր քի պիր ատէմ էօլում տէրէճէսինէ կէլիպ , վէ տիլի թութուլուսա . վէլ հասըլ մատտի , եախօտ մանէվի սուրէթ-տէ կիւնահը սէօյլէմէյէ գուտրէթի օլամագսա , օլ վագըթ էվվէթ վէ-րիլէն արձակում սահիհ տիր , եօզ իսէ արձակում հիշէ կիտէր . լա-քին ազըլ պաշընտա օլան կիւնահըեար , հէմ կիւնահլարընը պիրէր պիրէր սէօյլէմէլի , հէմ հէր սէօյլէտիլի կիւնահըն միւմքին մէրթէպէ սայըսըն . եանի հէր գաշ քէրրէ . մէսէլա խըրսըզըգ էթտիյինի . վէլհասըլ քէնտի կիւնահլարընըն թարզըն . սայըսընը վէ սայիր քէօ-շէլէրինի (պարագալարընը) պիրէր պիրէր Ալահա սէօյլէր կիպիիգ-րար , վէ իթիրաֆ էթմէլի : Զիրա պիր կիւնահը պիլէրէք , քահանա-յա սէօյլէմէզսէն , հէմ օլ խոստովանանք , հէմ օլ արձակում պօշ օ-լուր , հէմ պիր կիւնահ տահա իշլէմիշ օլուրսուն : Անտէն ապաշխա-րանըը գապուլ էտիպ , արձակում ալմալը : սօնրա ծոմ օլարագ հա-ղորդութիւնու ալմայա քիլիսէյէ կիլթմէլի . իճապ էտէն հազըրըզլա-րը . եանի հաղորդութիւնտան էվվէլ քիթապտաքի տուալարընը իճ-րա էթմէլի . սօնրա ղիյատէ գօրգու իլէ թիթրէյէրէք , օլ Ալահանի վէ մէլայիքէր թաամընը ալմալը . վէ տէօնիւպ թէշէքքիւր տուա-լարընը էթմէլի պագըսըլա :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ՕՐՈՒՃ , ԵԱԽՍՏ ՓԷՐՀԻԶ ԹՈՒԹՈՒՊ , ԵԱՍԱԳ ԶԵՄԱՆՏԷ
ՏԻՒՑԻԻՆ ԷԹՄԵՄԷԼԻ

ՁԹ . Էվվէլա օրուճուն վէ փէրհիզին նէ տէմէք օլտուղունու եա-գալըմ . օրուճ տուրմագ , օրուճ թութմագ , հիշ պիր շէյ եէմէմէք վէ իշլէմէք տէմէք տիր : Փէրհիզ տէմէք , եալան եէմէք տէմէք տիր :

նասըլ քի նաս պէյնիրտէ հէվմիյէ թէքէվմիւն էտէր : Պունարըն իբի-
սինն տէ մագստի, էվմէլա սէպգաթ էթմիշ կիւնահլարըն մաղֆի-
լէթիւնի վէ ճէղասընը չէքմէք իշին թախսիս օլմուշ : Սանիյէն թէնին
գուվլէթի վէ հարէքէթի ճիսմանիյէսի ճանըմըղա զալէպէ էթմէսին
տէյի . դապաճասը , հաշարի շաթա կէմ թաղըպ օնու էմրինէ միւթիւ
էտիպ , թահթը ինդիպաթա ալմագ կիպի պիր մուգատտէս թէնպիւ
տիր :

ՋԺ . Իշպու օրուճ , եախօտ փէրհիզ իբի թարզ օլուր , եա րի-
գահն (կամաւոր) եա թալէն հնազանդութեամբ , եանի թէնպիւնէ
րայէթէն : Րիզաէն , հաշան ֆաղըլ պիր ատէմ քէնտի մագստի րու-
հանիյէսի , վէ րուհանի իսյըր իշին պիր միւտտէթ , եա պիր եէ-
մէքտէն տուր օլուր , եա եաղլըսընը թէրք էտիպ , աատէ եալման եէր .
քալիկն , եանի մուգթաղպի իթաաթ հաշան օլ օրուճու , եա օլ փէր-
հիզի քիլիսէ թէնպիւն էթտիյի իշին թութար :

ՋԺԱ . Գիլիսէ թէնպիւնի տիր տէմէմիզ իլէ օրուճ , եախօտ փէր-
հիզ թութաթ մէպտասընը քիլիսէ իճատ էթտի տէմէք տէյիլ . խա-
յըր անճագ քիլիսէ կիւնիւնիւ , վէ թարզընը եանի շու կիւնլէրտէ ,
վէ շու թարզ իլէ օրուճ , եա փէրհիզ թութասըն տէյի թէնպիւն էթ-
տիյի իշին քիլիսէ թէնպիւնի տէնիր . տէյիլ քի քիլիսէ օրուճ նօմսու-
նու , եախօտ պօրճուճու իճատ էթմիշ . օնլարը քի զաթէն Ալահ իլք
աթամըղա վագթի սաատէթիւտէ էմր էթտի : (Ծննդ . Բ . 16. 17.)
Վէ թապիւթ նօմսու իգթիւպսը տախի էմր էտէր . վէ պիւ ախէ-
րէ Ալահն թէնպիւնի տիր տէրիզ , զիրա հէր քէսին քէնտինէ լաղըմ
օլան մուալիճէյի գուլլանմասը քէնտի վագիֆէյի մուգատտէսէսի տիր .
վէ մատէմ օրուճ , վէ փէրհիզ կէշմիշ զէմանտա իրթիքեապ էթտիյի-
միզ կիւնահլարըն , վէ կիւնահլար ճէղասընըն մէնի տիր , վէ կէլէճէ-
յինի տէ տէֆ էտէր , հէմտէ ագլըմըղըն Ալահա գալտըրըմասընա
պիր քեաֆի , վէ մուգթաղի մուալիճէ վէ սէպէպ վէ վասէթա տըր :
Իշթէ պու իւշ մագստէսէ քի , ինսանա զիյատէ լաղըմ տըր , պիր ա-
տէմ օրուճ վէ փէրհիզ վասէթասըլա գօլայճա մուվաֆֆազ օլուր :
Պետրոս առաքեալըն էմրի իւզէրէ . « Ս քի թէնճէ էզլիյէթլէնիր :
կիւնահտան տուր օլուր » (Ա . Պէր . Դ . 1.) :

ՋԺԲ . Օրուճ , եախօտ փէրհիզ պապընտա , քիլիսէնին իշպու
թէնպիւնի վէրմէսինին սէլահիյէթի . վէ կէրէք վագիթլէրին եանի փէրհիզ
կիւնլէրինին հիւքմիւ , վէ սէլահիյէթի Ալահն աղիզ քէլաւարընտան
իսթիլարաճ օլուր : (Յշն . Ի . 21.) « Հէր քիմին կիւնահլարընը աֆվէ-
տէրսէնիզ աֆվ օլուճսուճ . . . » : Վէ (Ղ . Ժ . Ժ . 1.) « Հէր քիմ քի սի-
զի տինլէրսէ պէնի տինլէր . հէր քիմ սիզէ հաղարէթ էտէրսէ պանա
էտէր » : Գրիստոս էֆէնտիլիզլին պու սէօղլէրինտէն , վէ (Մարտ . ԺԼ .
17.) հէր քիմ էտէպսիզ օլուպ , նասիհաթ տինլէմէզսէ քիլիսէյէ միւ-
րաճաաթ էթմէլի , վէ քիլիսէ հիւքմիւնիւ վէրտիքտէն սօնրա , եինէ

տինսկէ մէջսէ, արթըգ փութ փէրէսթ մագաժնտա թուրթուլուն տէմէ-
սինտէն փէք ալա անլաշըմըն քի, փէրհիզ վէ օրուճ էմր էթմէյէ, վէ
եէնիտէն օրուճ, վէ փէրհիզ թախսիս էթմէյէ քիլիտէնին հազըր վար
տըր: Իշթէ պու սէլահիյէթտէն նաշի, նասըլ քի փէրհիզի թէնպիհ
էթմէյէ քիլիտէ հազգ քէսպ էտինմիշ իսէ, վագթըն վէ մահալին, վէ
հալին իզթիզասընա կէօրէ տէ, իշպու թէնպիհինի թահվիլ եա թէն-
զիլ, եա թաղեիր եա լաղվ էթմէյէ պիր մագըրուռ շէրիսի օլտուղու
հալտէ, ումումէն, եա միւնֆէրիտէն ինսանլարա վաղ ու նասպ էթ-
մէյէ, եատա լաղվ էթմէյէ սէլահիյէթ քէսպ էնտինմիշ տիր:

ՋԺԳ. Եօգարըտա փէրհիզի Ալլահըն թէնպիհի տիր տէյի եազ-
սըգ. թէնպիհ պաշըմա իքի տիւրլիւ տիւր. վար թէնպիհ քի, կիւ-
նահլարը եասագ էտէր. քի Գեհի (բացասական) քեմպի թէսմիյէ
օլունուր: Պիլ Ֆարզ եալան եէրինէ եէմին էթմէյէսին, խըրսըզըզ
էթմէյէսին, զինա էթմէյէսին պագըսըլա: Պունլար, քի թապիաթ-
մա ֆէնա շէյէր տիր, վէ պունլարըն ֆէնա թապիյաթընը նէ տէ
Ալլահ քէնտիսի հէր շէյէ գատիր իքէն, իսթիպտալ էտէպիլիր.
պու նէհի թէնպիհիէր ինսանը տայիմա պօրճլու էտէրլէր. եանի օլ
մուաամէյէյի էթմէյէյէ ինսանա պօրճ գօր. զիրա զինա էտէսին տէ-
յի պիր թաղիդէ պիլէ սանա բուխսաթ օլամաղ: Յուն իշին Գեհի
քեմպի թէսմիյէ օլունուր: Լաքին վար թէնպիհ քի, էյի ամէլլէրի
էմր էտէր. պիլ Ֆարզ իպատէթ էտէսին. սէքեաթ վէրէսին, խայր,
վէ Ֆագիլէթ ամէլլիտէ կէզէսին պագըսըլա. պու թէնպիհիէր ինսա-
նը վագթինէ հալինէ, վէ մահալինէ կէօրէ պօրճլու էտէր. պու թէն-
պիհիէրէ Աստուածարանութիւնճա Կմրի (ստորասական) քեմպի իս-
մինի վէրիւրի. քի ինսանը տայիմա վէ հէր վագըթ պիր սէքեաթ վէր-
մէյէ հէր վագըթ իպատէթ էթմէյէ, հէր վագըթ տուա էթմէյէ, հէր
վագըթ խայրըլ իշլէրին ինրասընտա պուլունմայա պօրճլու էթմէյ.
անճագ պիր միւնասիպէթլի վագըթտա տէմէք. տէյիլ քի տայիմա:
Պու թէնպիհիէրին տախի տէրունինտէ հէր պիրինին քէնտի նէհի
թէնպիհի տէ մահֆուզ, վէ կիզլի տուրուր. պիլ Ֆարզ խայր իշլէ-
յէսին, թէնպիհինին իշլիտէ, շէրտէն տէ հէր վագըթ տուր օլասըն
թէնպիհի պիթթապի կիզլի տուրուր: Վէլ հասըլ թէնպիհիէրին հմն-
կը տիւրլիւսիւ օլուրսա օլուն, միւլլիֆի վէ միւճիտի, վէ ամիրի,
թապիաթըն վէ Ալլահըն նոմոսու օլտուղունտան, կէրէք թապիա-
թըն, վէ կէրէք Ալլահըն նոմոսունուն մէպտէճէ պիր Ֆէրզի եօզ
տուր, վէ պիր պիրինէ մուխալիֆ օլամաղլար. չիւնքի իքի նոմո-
սուն տա սէր շէշմէսի պիզզաթ Ալլահ քէնտիսի տիր:

ՋԺԴ. Իշպու էմրի օլան թէնպիհիէր վագաա Ալլահանի տիրլէր.
վէ լաքին հէր վագըթ ինսանը պօրճլու էտէմէտիքլէրինտէն, ազատ
նոմոս, եախօտ մուհայիթ թէնպիհ թէսմիյէ օլուրլար իսէ տէ, քի-
լիտէ քի ճէմի քրիսթիյանլարըն սէլամէթ վէսիլէ վէ վասէթալարընը

տիւշիւումէյէ Գրիստոստան քէմալի տէրէճէտէ սէլահիյէթ ալմըշ տըր . իշպու ազատ , վէ մուհայյէր թէնպիւլէրի , էքիտ շէտիտ թէնպիւի է-տէրէք , քէնտի էվլատլարընա պէօյիւք պօրճ , վէ վաղիֆէ նասպ վէ թային էտէր . շէօյլէ քի , օլ քի թէնպիւիտէն էվվէլ ճայիզ իտի թէն-պիւիտէն սօնրա նաճայիզ օլուր . հաթտա մուղայիրինտէ պուլունան քիմսէ մահու չափ կիւնան իշլէր . զիրա (Մաթ. ԺԸ .) օ քի քիլի-սէյի տինյէմէզսէ . սանա փութփէրէսթ սիյազընտա ատտ օլունաճազ տէյի հազըլմըշ տըր : Գիլիսէնին պու թէնպիւլէրի էթմէյէ հազգը էմ սալինտէն տախի պահա օլունապիլիր : Մատամ հէր ճիսմանի հիւքիւ-մէթ , թապիաթ նօմոսունտան թէնպիւի օլունան մէվատտըն գանու-նէն ճէմաաթա հըֆղընը էմր էտէպիլիր . պիլ ֆարզ , միլլէթին ու-մումի խայրընա միւթէալլիզ պիր չօզ խուսուաթը , քիլիսէ տախի հա քէզա քէնտի էվլատլարընն ումումի խայրը իշին չօզ շէյլէր , վէ վէլէվ ազատ , վէ մուհայյէր օլսունլար էմր վէ թէնպիւի էտէր . վէ հազգը իլէ էթմիշ տիր : Մէսէլա փէրհիզ թութուն սէքեաթ վէրին , (տուք ողորմութիւն) « Եւ ապա պահեսցին » : Գրիստոս էֆէնտիմի-զին քէլամը իլահիսինէ մէպիի : Ատէմլէրին մէշրէպլինէ տայիր թէն-պիւլէրի վէրէպիլիր . . . :

ՋԺԵ . Պունլարը պատէլ իխթար . կէլէլիմ քի քիլիսէ իշպու օ-րուճ վէ փէրհիզ թէնպիւիինի ճէմաաթա վէրմէյէ վէ պուլուրմայա հազ-գը վժոր մը տըր : Պունա շէօյլէ ճէվապ վէրիրիզ . հազգը օլուր . է-կէրչի իշպու օրուճուն , վէ փէրհիզին թէնպիւի էսասէն ազիզ քի-թապտա պուլունուպ , միւճիւպինճէ պիզլէրէ թէնպիւի օլունմուշ ի-սէ : (Սալ. ԼԴ . 13 .) « Պէն ընլարըն թէատտիրսինտէ խարար կէյինիր իտիմ . փէրհիզ իլէ նէֆսիմի ալչատըրըտըմ . վէ տուամ գուճաղըմա տէօնէճէք » : (Եսայ. ԺԸ . 3 . 3 . 14 .) « Փէրհիզլէրի փաք սազ-լայըն . տուալար իլան էտին » : (Թապ. Ը . 14 .) դարը « Եկէրչի նի-զըր էթմիշ իսէ , վէ Եմին իլէ քէնտինի քէնտի պաղլամըշ իսէ , քի փէրհիզ իլէ , վէ սայիր շէյլէրտէն տուք օլարազ . նէֆսինէ էզի-յէթ վէրսին » : (Ա . Թապ. ԼԱ . 13 .) « Վէ Եէտի կիւն փէրհիզ թութ-տուլար » : (Սալ. ԿԸ . 11 .) « Նէֆսիմի փէրհիզ իլէ թէսքին էթալիմ րուպալարըմ խարար օլտու . վէ ընլարա զէհը օլտու » : (Յալա . Գ . 5 .) « Վէ փէրհիզ վազ էթտիլէր , վէ պէօյիւքլէրինտէն քիւշիւ-յիւնէ դատար խարար կէյինտիլէր » : Տէֆա (Սալ. ԼԴ . 13 .) « Օն-լարըն (պէնի) ինճիթտիլէրինտէ , խարար կէյինիրտիմ . նէֆսիմի փէրհիզ իլէ գըրարըտըմ . (խոնարհ առնէի) վէ տուալարըմ գուճաղը-մա տէօքիւլիւնլէր » : Պու էսկի նօմոսուն փէրհիզի , վէ օրուճու օլ-տուղունա քեաֆի տիր . վէ հաթտա իյասիմլէրիմիզտէ իզրար էտէր-լէր քի , էսկի անտա փէրհիզ , վէ օրուճ վարըտը . վէ իճրա օլու-րուտու . հէմ էօյլէ պէօյիւք վուգուաթլարտա վէ թէհիլէքլէրտէ Ալ-լահն մէրհամէթինի ճէլպ էթմէք իշին տէրիզ . Եախօտ օրուճ թու-

Թուլութիւն իտի, վէ հսկի ահարն պու ումումի պիր գայիտէսի իտի :
 Ենէնի ահարն օրուճ, եախօտ փերհիլ գայիտէսինէ կելինճէ, էվվէլա
 Յովհաննէս Մկրտիչ (Մարթ. Գ. 4.) « Վէ Յովհաննէս տէվէ թիւյիւն-
 տէն հսպապ կէյինմիշ իտի . վէ եէմէյի չէքիրկէ վէ եապանի պալ ի-
 տի » : Տէմէք քի, էթ եէմէյիպ փերհիլ թութարալը, Գրիստոս
 էֆէնտիմիլ պիղէ իպրէթ կէօսթէրտի, հաչան գըրդ կիւն, վէ գըրդ
 կէճէ փերհիլ, եախօտ օրուճ թութուլոսա : (Մարթ. Գ. 2.) « Գըրդ
 կիւն վէ գըրդ կէճէ փերհիլ թութարապ, վէ սօնրա աճըգտը » : Քը-
 րիստոս թէնպիհ էտէր քի, փերհիլ թութսուլար, հաթտա նէ կէօ-
 նէ թութաճաղարընը թէնպիհ էտէր : (Մարթ. Զ. 17.) « Վէ հաչան
 փերհիլ թութարսանըղ միւրայիլէր կիպի մահոուն օլմայըն, քի եիւղ-
 լէրինի էքլիտիլէր քի, ինսանլարա փերհիլ թութուլօրուղ տէյի կէօ-
 րիւնսիւնլէր . . . իլլա սէն փերհիլ թութուղոունտա պաչընը թէ-
 միլլէ, քի ինսանլարա փերհիլ թութուլօր տէյի կէօրիւնմէյէսին . իլ-
 լա փէտէրինէ խաֆիլէն (կէօրիւնէսին) վէ օլ փէտէրին, քի խաֆի-
 լէն կէօրիւր . աչիքեար սանա էճիրինի վէրիլ » : Տէմէք քի, օրուճ
 եախօտ փերհիլ հէմ ինսանըն ճանընը քէնտի մագսէտինէ մուվաֆ-
 ֆապ էտէր . եանի թէնինի զայըֆլաթըր վէ ճանընը սէվինտիրի վէ
 գուվէթլէնտիրի : Հէմ Ալլահ պու օրուճունու վէ փերհիլլինի թահ-
 սին, վէ գապուլ էտէրէք, իւճրէթինի վէ իլթիմաս էթտիլին շէյի,
 վէ միւքեաֆաթըր տա պուունուն վէսիլէսիլլէ սանա իհսան էտէր : Քը-
 րիստոսուն պու սէօղիւ վէ թէնպիհի տիր . միւքեաֆաթընըն տախի
 փէտէրիմտէն վէրիլէճէյինի Գրիստոս քէնտի վստ պուլուրուլօր : Տէ-
 մէք քի, օրուճ, եա փերհիլ թութմագ թէնպիհի վար տըր . վէ իճ-
 րանընտա պուլունան քիմսէ Ալլահա մագպուլ պիր ամէլ, վէ ֆաղիւ-
 լէթ տախի իչլէր վէ իւճրէթինի փէտէր Ալլահտան ալըր . իլթէ պու
 իւճրէթէ Գրիստոս կէօլլէր խաղինէսի իսմինի վէրիլ : (Մարթ. Թ. 14.)
 « Օլ վաղըթ Յովհաննէսին շակիրտլէրի ծնուն (Յիսուսուն) եանընա
 կէլիպ տէրլէր . նիչին պիլ վէ ֆարիսէլէր չօգ տէֆա փերհիլ թու-
 թուլօրուղ . վէ սէնին շակիրտլէրին փերհիլ թութմայօրլար : Յիսուս
 օնլարա տէր . մէկէր միւմքիւն մի տիր քի տիւյիւն խատէմէլէրի կիւ-
 յէկի եանլարընտա օլտուգճա եաս չէքսինլէր . ամմա կիւնլէր կէլէ-
 ճէք տիր քի, կիւյէկի իչլէրինտէն գալգար, վէ օլ զէման փերհիլ
 թութաճաղար » : Գրիստոս էֆէնտիմիլլին պու սէօղիւնտէն տախի
 րանա աղնաչըտը քի, առաքեալլար Գրիստոսուն մայէթինտէ իքէն
 օրուճ եա փերհիլ թութմագ եաս թութմայա պէնդէր իտի . տիւ-
 յիւն իչինտէքիլէրէ տախի եաս թութմագ ճայիլ տէյիլ իտի . անճագ
 կիւյէկի նէ վաղըթ քի իչլէրինտէն զալգաճագ օլուրսա, օլ վաղըթ
 թութաճագ տըրլար : Տէմէք քի, Գրիստոսուն աշակերտլէրինին փեր-
 հիլ թութուն թէնպիհի, Գրիստոսուն միւրատընա մուղայիր օլմատը-
 ղը չէօյլէ տուրսուն, Գրիստոսուն էմրի իտի քի, Առաքեալլար էվվէ-

լա քէնտիւէր, վէ քէնտի խէլէֆլէրինէ տէ. եանի սօնրատան կէլէն քրիսթիյանլարա պու փէրհիլի էմր էթսինէր: (Մար. Բ. 18: Ղ. 33: ԺԸ. 12.) « Հաֆթատա իքի քէրրէ փէրհիլ թուլթույօրում » տէր փարիսեցի: օ քի գատիմ եահուտի միլլէթինտէ ատէթ իտի. վէ Ալլահ օլ փարիսեցիյի բէտտ էթտի իսէ տէյիլ քի ծնուն ամէլի, եանի փէրհիլ թուլթուլու պիր քէլթիւ շէյ իտի. խայր, անճագ փէրհիլին վագթինէ վէ փէրհիլի թուլթան քիմսէնին հալինէ եագըշմագ ֆէվգէլատէ պիր իսթիքպար, վէ քէնտի նէֆսինտէ զուրուրիյէթ կէթիրտիյի իլին ծնու բէտտ էթտի: (Մար. Ժ. 20.) « Պու ճինս (շէյթան) չրգմագ. անճագ տուա իլէ, վէ փէրհիլ իլէ »: (Մար. Ժ. 28: Ղ. 37.) տահա աչըղը Աննա մագարէ տուլ պիր գարը, սէքսէն տէօրթ եաչընտա օլարագ, հիլ հէքէլտէն այրըմագըտը. տուա իլէ, վէ փէրհիլ իլէ լէյլ ու նիհար (րահպա) իպատէթ էտէրտի: Պու տուլ գարը գօճա իլէ եալընըղ եէտր սէնէ տուրմուշ իտի. անտէն գօճասը վէֆաթ էտէրէք, քէնտի հիմնի բիզասը իլէ պաքիրէ գալմըշ, վէ Ալլահա լէյլ ու նիհար տուալար վէ փէրհիլէր իլէ իպատէթ էտէր իտի. վէ պուսուն իլինտէ Աւետարանտա մէտհի օգուսույօր: Աննա եէթմիշ սէքսէն սէնէ տէյիլ քի օրուս իլլա հէր հալտէ փէրհիլ թուլթու. եօգսա օրուս օլսա իտի եէթմիշ քսէ լէյլ ու նիհար թէհամիլէ էտէմէյէճէյի պէտհի տիր. վէ օրուս թաթաւը տէյի իտտաա էտէն տիվանէ սայըլըր: Պու Աննա ազիլէ վէ փէրհիլէրէ գարընըն Ալլահա մագպուլ օլան հալի, վէ շուրուլթա իպթիտա քէնտիսի պիքիր տուրմայա արզուլէտիլի իտի: Սանիլէն տուալէրի վէ լէյլ ու նիհար փէրհիլէրի իտի. քի Ալլահ ծնու ազիլ էթտի, հէմ սէքսէն տէօրթ եաչընտաքի գարը միլթէմատիէն տէյիլ օրուս, անճագ փէրհիլ, եանի թահամիլէ էտէրէք, եավան եէմէքլէր իլէ Ալլահա քէնտինի պէյէնտիրտի: Բրօթէսթանլար էկէրչի փէրհիլտէն խօշլանմագսալար օրուս թուլթուսլար, օ քի Ալլահա տահա մագպուլ պիր իպատէթ տիր, վէ ինսանըն ճանը օրուս իլէ տահա զիյատէ սէլամէթի պուլուր: Հալ պուլ քի նէ ծնու վէ նէ օլ պի բինի էթմէք իսթէրէր: վէ պու իքիսինին իսիմլէրինտէն պիլէ իգրահ էտէրէր: չիւնքի մագսէտլէրի տէյիլ ճանը պուլմագ, իլլա քի իսթէյէ հագարէթ էթմէք տիր. ամմա Աւետարանա թօգանըր իմիշ ծնա տա հէլպէթտէ պիր ֆէթվա պուլուրլար. լիսանլարնա գուլ վէթ . . . թըպզը պուսուն կիպի հիւսնիւ ճէմալտէ էն մէշհուրէ լան Յուդիթ հիւղ օն սէնէ տուլ գալտը: (Յուդ. Ը. 6.) Պու փէրհիլին վէ օրուսուն Ալլահտան խասսէթէն միւքեաֆաթը օլտուղուսու օգումագլար. չիւնքի կէօզլէրինէ գարարը վար: Կէլէլիմ Գրիս տոստան սօնրա փէրհիլ պապընտա վուգու պուլան խուսուսլարա Առաքեալլար. (Գաթ. Ժ. 2.) աշակերտլէր « Բապպըն խըզմէթինտէ վէ փէրհիլ իքէն . . . օլ վագըթ փէրհիլ թուլթարագ, վէ տուա է.

տէրէք, օնլարն իւզէրինէ էլ գոյտուլար, վէ կէօնտէրտիղէր » : Եւսնի Պօղոս իլէ Բառնաւասար : Տէմէք քի հէր պիր բուհանի խըզմէթի լայըզը վէհն իւզրէ, վէ Ալլահա մագպուլ օլտուն տէյի, Առաքեալ-լար իճրայա գալգըշտըղընտա, էվվէլա փէրհիզ թուլթարըլար, զի-րա փէրհիզ իլէ Ալլահըն ատալէթինի թէսքին, վէ մէրհամէթինի թէշ-վիզ էտէր իտիլէր : Փէրհիզ, Եախօտ օրուճ Եօզ տուր տէյէն բրօ-թէսթան պուրայը պիր էյի տիւշի-նսիւն, վէ մանա վէրսին, նիշին Ա-ռաքեալլար փէրհիզ թուլթառ-լար : Պունլարըն իսէ զաթէն հոգին սուրբ իւզէրլէրինէ լուլթուլ իլէ էնմիշ իտի : օրուճ, փէրհիզ նէ լա-զըմ իտի, լաքին Գրիստոս Խլէրինտէն գալգտը . արթըզ փէրհիզ թու-թաճագլար իտի . զիւրա էքէնտիլէրինին թէնպիհի պէօյլէ իտի : (Գաբ. Ի. 9.) Գօրգույօր իտիէր կէմի իլէ կիթմէյէ « Զիրա հէման փէրհիզ կիւնլէրի կէշիյօրուա » : Պու փէրհիզ, քի սեպտեմբերին սօնուն-տա, վէ հոկտեմբրին իլքինէ տիւշէր իտի : (Ղեա. ԻԳ. 27.) քա-ռուքեան Եօրթու ու իզթիզասընա վէ թէնպիհիհի կէօրէ (32.) « Քէն-տինէ օրուճ ի, փէրհիզ իլէ էզիյէթ վէրմէլի » : Պու օրուճու գոր-ծոց զիբըր էվյօր : Եկէրչի պու օրուճ լազլ օլմուշ իտի իսէ, նիշին օրուճ կիւլէրի տէ հէմէն կէշիյօրուտու տէյի Եազըլսըն . վէ քէնտի-լէր թաթմայօր իտի իսէլէր գայկըսընը նիշին չէքէշօրլար . օնլարն հէփահէ բրօթէսթան զահէր ճէվապ վէրէճէք : (Հաւ. ԺԳ. 2.) « Լազըսը ինանըր քի, հէր շէյի Եէյէպիլիլի . վէ զայիֆ օլան սէպ-լէվաթ Եէսին . օ քի Եէր, Եէմէյէնի զէվզէնմէսին, վէ օ քի Եէմէ-յօր, Եէյէնին իւզէրինէ հիւքմ էթմէսին . քիմիսի պազը կիւնտէ փէր-հիզ թուլթար . քիմի տէ հէր կիւն . հէր քէս քէնտի ազլընա տանըշ-սըն . կիւնիւ տիւշիւնէն ըապպ իչին տիւշիւնիւր . վէ կիւնիւ տիւշիւն-մէյէ ըապպ իչին տիւշիւնմէզ . վէ Եէյէն ըապպ իչին Եէր վէ Ալլա-հա շիւքըր էտէր, վէ Եէմէյէն Ալլահ իչին Եէմէզ վէ ըապպա համտ էտէր » : (2.) « Տահա էյի տիր էթ Եէմէմէք, նէ տէ շարապ իչմէք . վէ նէ օնուն իլէ, քի գարընտաշըն թէօքէզլի, Եա սիւրչէր, Եա զայիֆիլի տիւշար օլուր » : Պու սէօզլէր, հին օրէնքտէ մէմնու, վէ մէքրուհ սայըլան թաամլար իւզէրինտէ իսէտէ պուրատա Պօղոս ա-ռաքեալ մախսուսէն պաշլայարազ, սօնրա սէօզիւնիւ ումումէ կէ-թիլիյօր : (20.) « Օլմայա քի Եէմէք իչին Ալլահըն պինասընը պօզա-սըն » . պու նէ տէմէք . գարընտաշըն իչին էթ Եէմէ, Եազլը Եէմէ, վէ սայիր հիշ պիր շէյի, քի գարընտաշընը ճանընա զարարը միւճիլ օլաճագ . Եէմէ, Եէմէ, Եէմէ . պու նէ տէմէք տիր . փէրհիզ թուլթ տէմէք տէյիլ մի : (Ա. Կա. Բ. 13.) « Պունուն իչին էկէրչի Եէմէք գարընտաշըմը թէօքէզլիտիսէ, էպէտէն էթ Եէմէմ, քի օլմայա գարընտաշըմը սիւրչտիւրէյիմ » : Պու տա էսկի ահտըն մէմնու, վէ մէքրուհ թուլթուլան թաամլարը իւզէրինէ իսէ տէ, քէզալիք Պօղոս առաքեալ քէնտի ատէթի իւզէրէ մախսուս Եէմէքէրտէն

պաշլայրպ , սէօղրէնիւ ումումէ գալտրրըպ եազար . տէմէք քի գարընտաշըմ իշին փէրհիզ թուլթաճաղըմ , վէ օլ եէմէք , իսթէր մէք-րուհ օլսուհ , իսթէր օլմասըն . մատէմ գարընտաշընըն օնտան թէօ-քէզիմէսի ճիհէթի վար . եէմէմէյի թէնպիհ Ետլյօր եանի փէրհիզի :

Պօղոս առաքեալ քէնտի իւզէրինէ եաղլյօր , քի չօգ տէֆա փէր-հիզ թուլթալմ : (Բ . Կորն . 2 . 5 .) « Ույգուսուզլուզտա , փէրհիզլէր-տէ » Եօմրիւնիւ կէշիրտի , իշպու հսկում սէօղրու ույգուսուզ տուր-մազ տըր . ամմա տէյիլ քի մէճպուրիյէթ թանթընա կիրիպ , ույու-մամազ տըր . պիլ ֆարգ . տէկիրմէնէ ալըշմամըշ զաթ , պիր կիւն հասպէլ վուզու , տէկիրմէնճիյէ միսաֆիր օլուրսա , օլ կիճէ կէօղլէ-րի ույգու կէօրէմէզ . աճապա Առաքեալըն իշպու ույգուսուզ տուր-տում տէմէսի , պու մէճպուրիյէթ գապիլինտէն օլան հսկում մու տուր : Խանյ , Ալլահ խաթըր իշին եաթըպ ըհանթ էտէպիլիր իքէն , կիճէլէրի էսարըր իլանիլ թէէմմիւլ վէ թէֆէքքիւր տուալար իլէ , փէրհիզլէր իլէ կէշիրմէք տէմէք տիր : Եօգսա փօլիստէքիլէր փէրհիզ , եախօտ հսկում էզիյէթինի չէքիյօրլար տէյի Ալլահըն էն սէվկիւլիւլէ-լէրի ատտ օլունմալը իտիլէր : Եօյլէ եա :

2Ժ2 . Պու գատարը ազիզ քիթապտան , լաքին օրուճուն վէ փէր-հիզլին թէնպիհի , Ալլահըն չիֆանէն քէլամընտան իշթիպահ գապուլ էթմէզ տէրէճէտէ վէ տանա զիյատէ թէպէյիւն էտէր : Պունա էվա-յիտէն պէրու ումում քրիսթիյանլըղըն իթթիֆազ վէ իթիգատը տէ-լիլի քեաֆի տիր . տիւնեա եանըլմըշ , բրօթէսթմն մը տօղրու ի-միշ . . . :

Տէրտուղիանոս (Յազ . պահոց . Գլ . Բ .) շէօյլէ եազար . « Վազաա Աւետարանտա փէրհիզ (օրուճ) կիւնլէրի , սատէ օնլար թախսիս օ-լունմուշլար տէյի (գաթօլիքլէր) սանըյօրլար . նէ զաման քի կիւլէ-յի գալգտը , վէ պու կիւնլէրի սատէ քրիսթիյանլար քէնտի փէհրի-զինէ ճայիզ կիւնլէր ատտ էտէրլէր » : Քէէննի Մօնթանիսթլէրին թուլթուզու թուլ միւտտէթ , վէ միւթէմատիէն էյյամը փէրհիզ հէմ սըզը հէմ զիյատէ վէ Աւետարանա տահա միւթապըզ տըր տէմէք իս-թէր , եանի տայիմա փէրհիզ թուլթմալը տէյիլ . պազը կիւնլէրտէ սա-տէ իշթէ պու տա բրօթէսթմնա էն զըտտ իթիգատտա իմիշ . . . :

Ս . Հերոնիմոս (Թուղլի . ԾԻ . առ Մարկոս .) շէօյլէ եազար « Պիզ սատէ պիր գըրգ կիւնլիւք փէրհիզլինի պիր սէնէ զարֆընտա , Առաք-եալլարըն ըիվայէթինէ կէօրէ , պիզէ թախսիս օլունմուշ վազթընտա թուլթարըզ : Օնլար (Մօնթանեանլար) եըլտա իւշ քէրրէ գըրգ կիւն փէրհիզլինի իճրա էտէրլէր . սալքի իւշ գուրթարըճը սիյասէթ չէքմիշ կիպի , տէյիլ քի պիր . ամմա Պէնտէկոստէ կիւնլէրինի միւթէմնա թուլթարազ , սէնէնին պիւթիւն կիւնլէրինտէ փէրհիզ թուլթմազ ճա-յիզ տէյիլ տիր . եա , մէճպուրէն փէրհիզ թուլթմազ պաշգա , վէ ըի-գա իլէ թուլթմազ պաշգա » . Պու ազիզ գաթ կաթողիկէ քիլիսէնին

մագաէտինի վէ ուսուլինի Մօնթանիսթլէրին էն սըզը ուսուլի իլէ
րուպար էտէրէք պունու եազըյօր . տէմէք քի , փէրհիզ թէնպիհի
Առաքեալլարըն ումումի պիր թէնպիհի օլտուղունու , վէ քիլիսէ-
տէն ումումի իճրա օլունտուղունու թահրիր վէ թաստիզ էտիյօր :

Կանկրէտեան սինօթ , 324 թարիխինտէ խայլը եպիսկոպոսլար-
տան , վէ վարդապետլէրտէն իպարէթ , թէճէմմիւ էտէրէք « Պիր մա-
զուրու ճիսմանիսի օլմայանա (եանի վիճուտճէ պիր խաթթէլիզ , եա
իլլէթի օլմայան քիսէյէ) ումումէն թէնպիհ օլունմուշ թախսիս օ-
լունմուշ կիւնլէրտէ մահֆուղ օլուշ փէրհիզլէրի , թէքէպպիւրլիւք
էտէրէք . վէ սատէ Կիւնլէրտէ փէրհիզ թութմալը տէյէն-
լէրէ , վէ փէրհիզի պօզանա լանէթ , անաթէմա օզուր » : Նօլմ պու
սինօթտա պիր քրօթէսթման պուլունսա իմիշ , սինօթ պէօյլէ եանլը
գարարլար վէրմէզ իմիշ . . . :

Ջօի . Փէրհիզ պապընտա ճէմի հայրապետլէրին եազտըզլարը
պունուն կիպի տիր . եօզարտա տէտիյիմիզ կիպի , կաթողիկէ քիլի-
սէնին ատէթ վէ ազիզ ըիվայէթինէ կէլինճէ քիլիսէնին պիտայէթին-
տէն շիմտիյէ տէկին փէրհիզլէրի թութմազ , քրիսթիյան ճէմաաթը-
նըն պիր մուգատտէս վազիֆէսի վէ տէնի տիր . վէ պու թէնպիհ Ա-
ռաքեալլարտան պիզլէրէ պախշ օլունմուշ . չէօյլէ քի , էվալիտէ հէր
քիմ պու թէնպիհի թութմազսա իտի ճէզալանըր իտի : Վէ փէրհիզ
եօզ տուր վէ պօշ շէյ տիր տէյէն , հիշ պիր քիմսէ , Լութէրէ վէ Գալ-
վինէ գատար պուլունմատը : Անճազ տահա զիյատէ շիտտէթլի , վէ
սըզըճա թութմալը , եախօտ շու կիւնտէ , տէյլլ պու կիւնտէ թութ-
մալը տէյի , իտաաայա պազըլար էվվէլճէ , պիլ Փարզ Մօնթանիս րա-
ֆըզըլարը գըյամ էթմիշլէր իսէ տէ , քիլիսէ րաֆըզըլար միսլիլի ,
օնլարա անաթէմա լանէթնամէ օզուտու . վէ պու իտաաալարը Ա-
ռաքեալլարըն թէնպիհլէրինէ մուղայիր տիր տէյէրէք , քիլիսէ հէմ
գապուլ էթմէտի , հէմտէ մուաննիտլէրի քէնտի սիւրիւսիւնտէն իխ-
րաճ էթտի : Քիլիսէնին պիտայէթինտէն պու անէ տէկին (քառաս-
նօրեայ պահք) եանի գըրզ կիւնլիւք փէրհիզ . քի պէօյլիւք օրուճ ,
եախօտ (մեծ պահք) տախի թէսմիյէ օլունուր . պէօյլիւք իթիգատ ,
վէ հիւրմէթ իլէ քրիսթիյան ճէմաաթընտան պիլ ումում , վէ տիւն-
եանըն չար էթրաֆընտա պիլ իթթիֆազ թութուլուր : Հաթտա Գը-
րիտոս էֆէնտիմիզին գըրզ կիւն գըրզ կիճէ օրուճ թութուղունա
էմապէն պիզլէր տախի ապիտանէ թութարըզ . վէ հաֆթատա իքի
կիւն փէրհիզ , եանի Աստուածածինէ իքրամէն , վէ ճումաա կիւնիւ Գրիստոսուն
միւլալարէք էզիլէթլէրինէ հիւրմէթէն փէրհիզ թութարըզ . վէ պէօյլէ
սէնէմիզ 365 կիւնտէն իպարէթ օլարազ , էյյամը իլահինին օնտալը-
ղընը օթուղ ալթը կիւնիւնիւ Ալլահա սունարըզ , եանի մեծ պահքն
պէօյլիւք բարեկենդան փազարընը սայմայարազ , վէ Մաղկազարզ փա-

ղարնը սայմայարագ , տիկէր տէօրթ փազարլարը օթուղ ալթըյա զամմ էտէրէք գըրգ կիւն , քի 363 կիւնիւն ծնտա պիրի վէ ծնտալը-
ղը տըր , Ալլահա գուրպան սունարըզ , վէ պէօյիւք հաֆթա փէրհի-
զինի տախի , Գրիստոսուն ազիզ սիյասէթլէրի խաթրը իչին Գրիստո-
սա , վէ Գրիստոսուն խաչընա իքրամէն քիլիսէ պու գըրգ կիւնէ զամմ
էտէր :

Քէզալիք սայիր հաֆթա փէրհիզլէրինի , ազիպինտէ կէլէճէք
եօրթուլարը լայըղը վէհճ իւզէրէ թաազիմ , վէ իճրա էթմէք իչին ,
էվլէլինտէն ճանըմըզ հաղըրըզ կէօրսիւն տէյիւ քիլիսէ քէնտիսինէ
Գրիստոսուն , վէ Սլլահըն թութուղու թարիզի էսաս իթթիխազ է-
տէրէք , վազիթ վէ վազիթ թէնպիհ էթմիչ : Պուռնա հիչ պիր քիմսէ
մանա վէրէմէզ . հէր քէս Սլլահ խաթրը իչին քէնտի քէնտինէ էզի-
յէթ վէրիր , վէ կիւնահլարընա մաղֆէրէթ , վէ քէֆարէթ տիլէր .
վէ ալըր : Վէ պու ատէթ էյի շէյ օլտուղունտան , Ալլահըն մէմնու-
նիյէթինի պատի օլուր : Վէ սէն Ալլահտան կէօյլէրին խաղինէսինի
պու փէրհիզլէրէ իւճրէթ ալլըրսըն : (Մարթ. 2. 17.) :

ՋԺԸ . Լաքին հէր նիզատըն պիր տէ մազսէտի օլտուղու կիպի ,
նասըլ քի եօգարտա (ՋԺԱ.) տէտիք . իչպու օրուճ , եախօտ փէր-
հիզ թէնպիհինին տախի մազսէտի խայրիյէսի , վէ բուհանիյէսի վար
տըր . եանի թէն ճանա զալէպէ էթմէսին տէյի եապան եէյիպ , եա-
խօտ հիչ եէմէյիպ , քէնտի քէնտիմիղէ էզիյէթ վէրմէք տիր : Տարպը
մէսէլ տիր քի , մազսէտսիզ հիչ պիր մուամէլէ ինսանտա օլամազ .
չիւնքի մուամէլէ մազսէտին խայրը իչին իճրայա գօնուլուր : Քիլի-
սէնին իչպու թէնպիհի ինսանը աղըր սըզընթը իլէ պօրճուլ էթմէզ ,
եանի պիր մազուրու շէրի իչին , քիլիսէնին մէրհամէթի իզթիզասըն-
տան տըր քի , ծնլարը միւսթէսնա թութար . պիլ ֆարզ ալթմըշ եա-
չընտան եօգարը օլան ատէմէրի վիճուտտէ , քի զաաֆ քէսպ էթ-
միչլէր , վէ վիճուտճէ գուվլէթլէրի գալմամըշ : Քէզա չօճուղլարը ,
քի պէօյիւյէճէքլէր քէզա խասթէլէրի վէ հէփ օլ սէնաաթլարը
քի , փէք աղըր տըրլար , վէ փէրհիզի պօզմայընճա իճրալարը փէք
կիւճ օլուր : Պիլ ֆարզ գահվէճիլէր , լօգանթաճըլար , ֆուրուճնճու-
լար , գասապլար , տէմիրճիլէր , էքինճիլէր վէ սայիրէ ծնլարը , քի
բարոյական Աստուածաբանութիւնա հէվալէ , վէ իրսալ էտէրիզ : Պու
սընըֆ քիմսէլէր , էվլէլա տանըչըր , վէ քէնտի մահէլլի բուհանիյէսի-
նէ միւրաճաաթ էտէր , վէ իզին ալըր , վէ ալմազսատա միւզթազա-
յը թապիաթը թէնպիհ , վէ մազսէտ , վէլ մասլահաթ քիլիսէ պուն-
լարա խաֆիէն բուխսաթ վէրիր , եախօտ գանունէն պու թէնպիհ-
տէն ծնլարը միւսթէսնա թութար :

Իչպու մէպտէյէ մէպնի տիր քի , քիլիսէ կէրէք պու փէրհիզլէր
տախիլինտէ եանի կիւնլէրինտէ վէ կէրէք պէօյիւք եօրթուլարտա պը-
սակ օլմասընը , վէ քիլիսէճէ թանթանալը պսակլար իճրալէրինի , վէ

գիյնէթլէրինի եասագ էտէր . ֆագաթ մահգուրու շէրի պասթըզը զէման , քիւ հախօտ դալըք քեսմի տիւիւնլէրին օրհնել օլմասընա , քիլիսէ մէէգուռնիյէթ վէրիւր : Պու տա քիլիսէնին մէրհամէթլինտէն նաչի տիր : Վէ պու ալայ , վէ գիյնէթլի կիւնլէրտէ , վէ փէրհիզլէրտէ քիլիսէնին եասագ էթտիյի պու սէպէպէ մէպնի տիր . քի փէրհիզ , եաս կիւնլէրի տէմէք , վէ եօրթուլար Ալլահա իքրամէն սունուլան գիյնէթ տէմէք օլտուղուռնտան , թապիւթ նօմոսունա պագարսագ , ճանըն եասը վէ ապաշխարանք կիւնլէրինտէ պիզէ թէն սէֆաաթընտան տուր օլմագ կէրէք տիր . քէզալիք Ալլահա թագաւիմ օլունան եօրթու գիյնէթլէրինէ , թէն վէ տիւիւն գիյնէթլէրի իսթիլաթ էթմէսին . զիրա կիւնէշ սողաուղունտա , ելլտըզլարա կէօրիւնմէմէք տիւշէր :

ՁԺԹ . Բրօթէսթանլար տէր քի , օլ օրուճլար էսկի նօմոստա վար իտիլէր , վէ ծնլարը Ալլահ իսթէր իտի . եէնի ահտտա հօգ տուր : Պունլարա պիր թէք ճէվապ եէթէր . ճանճա փէրհիզ , եա օրուճ թուլթմագ էյի պիր շէյ մի տիր . եօզսա ֆէնա պիր շէյ մի տիր : Ֆէնա իսէ նիշին վէ նմսը Ալլահ պունու թէնպիհ էտիյօր . վէ ազիզլէր վէ Բրիստոս քէնտիսի : Հա քէզա Առաքեալլար պունու նմսը իճրա էթտիլէր : Օրուճ էյի իսէ , էսկի նօմոստա օլուն , եէնի ահտտա օլսուն , Ալլահ տալիմա ծնու իսթէր , զիրա թապիւթճա էվլէլ էյի օլան շէյ սօնրա քէօթիւ օլմագ . վէ Ալլահ տաիլ թէպտիլ օլմագ : Վէ քրօթէսթանլար օրուճ վէ փէրհիզ թուլթմուշ օլտուղլարը իշին , էկէրշի սիզ նիշին փէրհիզ , եախօտ օրուճ թուլթտունուզ տէյի Բրիստոս քէնտիլէրինի ախրէթաէ մէսուլ թուլթար տէյու , իսէվֆինի շէքէյօրսալէր , պու իպրէթի էֆէնտիմ պիզ սէնտէն ալտըք տէսինլէր գուրթուլուրլար . գօրդմասընլար : Եան մագալլան պէն սիզէ իպրէթ վէ էմսալ կէօսթէրտիմ , պէնիմ կիպի նիշին թուլթմատընըք տէյի , Բրիստոս էֆէնտիմիզ պունլարա սիւալ պույուրուրսա , պիզէ Ղուլթէր , վէ Գալվին պէօլէ էյրէթտի . կաթողիկէ քիլիսէ փէրհիզ թուլթտուղու իշին , պիզ ծնուն զըտտընը իսթիար էթտիք , ճէվապընա Բրիստոս գանմագ . վէ տէյէճէյինի ծնլարա սէօլէյէճէք տիր : « Իշթէ անդ եղիցի լալ եւ կրճեւ առամանց » :

ԵՒԿԻՐՄԻ ԻՔԻՆՃԻ ՁԱՍԸԼ

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՔԻԼԻՍԷՆԻՆ ԹԱՐԻԳԱԹԸ ԲՈՒՀԱՆԻԹԷՍԻ ,

ՎԼ ՄՈՒԳԱՏՏԷՍ ԱՅԻՆ ՈՒ ԱՏԷԹԼԵՐԻ

ՋԻ . ԻՇՊՈՒ քիթապըն պիտայէթինտէ (ԴԷ .) քիլիսէնին ինչինտէ պուլունան կիրուհ ումումէն իքի տիր . եանի բուէսսայի բուհանի կիրուհի , վէ ավամ կիրուհի : Բուհանի կիրուհի , Առաքեալար , վէ անէրին խէլէֆլէրի տէմէք օլտուղունու , մահէլինտէ եազարդ : Իշպու Փասըլտա քիլիսէնին բուէսսայը էքրէմի պուլունան , Սրբազան Փափա հաղրէթլէրինի . վէ եպիսկոպոսարը պէր թարաֆ էտէրէք . սատէ քահանայ վէ երեցլէրին տէրէճէսինի , վէ պիր պիրինտէն ֆէրգլէրինի , վէ իշպու բուհանի խըզմէթճիլէրին հիյնի մէէմուրիյէթտէ ճարի օլան ալին ու ատէթլէրինի , եանի սրբազան արարողութիւն ծէսլէրի իւզէրինէ խիւլասէթէն սէօլլէյէճէլիզ :

ՋԻԱ . Օնլար քի Գրիստոս էֆէնտիմիզտէն թէէսիս , վէ թէնպիհ օլան էսրարը իւհինին իճրասընա քիլիսէ բուէսսայը մուազզամընտան , եանի Փափատան , վէ եախօտ եպիսկոպոսարտան քահանայ ձեռնադրել օլուպ , կարգ վէ մէզուլիյէթ ալըպ , Ալլահանի խըզմէթլէրէ նասպ ու թալին օլումըլար . ումումէն կղերիկոս , բումճա (Եւրոս եա չալրուօս) . վէ թիւրքճէ զուրա , վէ հայճա վիճակ , եախօտ Ալլահին ինայէթլէրինէ , վէ մէէմուրիյէթլէրինէ . վէ պունտան տօլայը իւճրէթ , վէ միւքեաֆաթլարընա պիլութֆիի Ալլահու թաալա հիսսէմէնտ վէ մէրասլօր օլտուգլարընտան հայճա (ժառանգաւորաց կարգ) թէսմիյէ օլտուլար : Իշպու ժառանգաւորաց կիրուհի ումումի օլուպ , հէր բուհանիյէ մախսուս տուր : Պունլարըն իչինտէ պազը բուհանի կիրուհի վար քի , պիր գանուն վէ գախտէլի բուհանիյէ թաթպիզէն եաշարլար . վէ էօմիւրլէրինի ավամ կիրուհինին խըզմէթի բուհանիյէսի ուղրունա ֆէտա էթմիշլէր վէ էտէրլէր . վէ պունլարա (աշխարհական գղեր) . եանի տիւնեափի քահանայլար իսմինի վէրիրլէր : Պունլար էվայիլտէն պէրի պիքի հալինտէ գալտըզլարը իչին վարդապետ , եա քահանայ , վէ եախօտ էվլէնիլ տէ սօնրա կարգ ալըրսալար , տէրտէր իսթիլլահը իլէ թէսմիյէ օլտուլար : Պիզիմ սէօղիւմիւզ պունլարըն իւզէրինէ տէյիլ :

Անճաք քիլիսէտէ օլ բուհանիլէր հագգընտա տըր քի քէնտի ճանլարը սէլամէթի իչին , եանի պիր չիրքէթի բուհանի հագգընտա տըր քի ճանլարընըն ուղրուունա տահա պիր ֆազիլէթլի էօմիւր կէչիրմէք իչին , վէ քէնտի նէֆսլէրինին սէլամէթի իչին , պիր բէյիսի բուհանի

Թահթը խտարէսինտէ , վէ գօմանտասընտա Ֆուգարէլիք , վէ պիքիւ-
լիք , վէ իքաաք էքմէք Եեմիցի պաղը իլէ քեմտի քեմտիքիցի պաղ-
լայըպ , պիք մանգիլ մախսուսետէ , վէ տիւնեատէն տուր Եէրտէ Եա-
շարլար : Ֆադաթ պոււնա կաթողիկէ քիլիսէնին մուվաֆագիլէթի ,
վէք էլզէմ տիր : Պու շըրութ իլէ մէշըրութէ օլան իթթիֆագ , վէ իճ-
թիմա , Եալընըզ էրքէք րուհանի կիրուհինէ մախսուս տէյլ , պաղը-
տա օլուր . հասըլ քի , խայլըճա էմսալի վար . հիչէ պաքիրէ գըզլար ,
վէ Եախօտ իչլէրինտէ տուլ գարըլարը տախի գապուլ վէ տախիլ է-
տէրէք , մէմուուհ Ֆագըր հալի , պաքիքիլիլի , վէ իքաաքը Եէմին Ի-
լէ հուզուրի պարիտէ նէզը էթմիշ , վէ միւթմահիւտ օլմուշ տուրլար .
վէ էօյլէ տէ Եաշարլար : Իշթէ պու կիրուհէ տախի րուհանի շիրքէ-
թի իսմինի , Եանի մայրապետլէր . կուսանաց ընկերութիւն , վէ մա-
հալլէրինէ մայրապետանոց , Եախօտ կուսանաց մինաստան իսմինի
վէրիրիզ : Փէղալիք պոււնլար տա էվլէլքիլէր կիպի , կաթողիկէ քի-
լիսէնէն միւսթապ , վէ միւսատտագ օլմալը տըրլար : Վադա Ս. Սն-
տոն , Ս. Բարսեղ , Ս. Սգոստինոս , Ս. Բենետիկոստուն զէմանլարըն-
տա իշպուլ Թաստիգ իճրա օլմամըշ իսէ տէ էօյլէ միւսթէրէմ աղիզ-
լէր միւսթապլէրի օլտուղունտան , վէ պուլունտուղունտան Թաստիգ
լուզումի Եօղուտու . պատէհու քիլիսէ պաղը վուզուա կէլէն ույ-
ղունսուզլուզլարըն էօնիւնիւ ալմագ իչին տէօրտիւնճիւ Լատերան
սինօթունտա 1215 տէ գարար օլտու : Եանի պիր Թարիգաթըն րէսմի
օլմաընա քիլիսէնին Թաստիգի շարթը իզթիգաընտան տըր : Իշպու-
րուհանի կիրուլէր , քի տիւնեատան քէնտիլէրինի մահրում էթմիշ-
լէր , վէ Եալընըզլըղա րայէթ էթմիշլէր , միայնակեաց , վէ ճգնաւոր ,
վէ կրօնաւոր , վէ կանոնաւոր . Եւն . քէնտի հալլէրինտէն , վէ գա-
նունլարընտան , վէ չէքտիքլէրի էզիլէթլէրտէն ալարագ , Թէսմիյէ օ-
լուրլար . զիրա միայնակեաց , խալի պիր մահէլտէ Եալընըզ Եաշայան
քիմսէյէ տէրլէր . ճգնաւոր փէք սըզը տիւնսաճա վէ Թէնճէ սէֆա-
լէրտէն վագ կէշտիքտէն մատտա , տիւրլիւ էզիլէթլէր վէ մահրու-
միլէթլէր , վէ օրուճ վէ փէրհիզլէր իլէ լէյլու նիհար քէնտի վիճուտ-
լէրինէ դալէպէ էտէրլէր :

Ջիֆ . Պոււնլարըն Թարիսճէ պիտայէթի , վէ զուհուրու 249 սէ-
նէսի Դեկթս կայսրըն հէնկեամընտա օլմուշ . օլ վագըրթ քի , քրիս-
թիյանլարը կէրէք սիւահ իլէ կէրէք աթէշ իլէ գօվալարըտըլար :
Պոււնլար փութփէրէսթլէրին լէյլ ու նիհար Թէատտիսինտէն քէնտի-
լէրինի խէլաս էթմէք իչին քիմի տաղլարա , քիմի իզսիզ չէօլլէրէ ,
քիմի մաղարալարա , քիմի գայալար Եարըզլարընա սըզընարագ ,
Ալլահ խաթըր իչին պէօյիւք մահրումիլէթ իլէ քրիսթիյան էօմրիւ
կէշիրիր խիլլէր . լաքին սօնրատան օլ գատար պու սէմալի էօմրու-
լէզզէթլինի ալտըլար քի , Ս. Կոստանդիանոս կայսր քիլիսէյէ սէր-
պէսթլիք , վէ սէլամէթ պայրաղընը չէքիպ , քրիսթիյանըլըն փնթի-

չարը պապընտա ֆէրման սատրը էթտի իսէ տէ երնէ ու աղիզ ճոգ-
նաւորլար , վէ կրօնաւորլար տիւնեա տէպտէպէսի , վէ շամաթասը
իչինէ կիրիպ , իսթիլաթ էթմէյի հիչ իսթէմէտիլէր « Բէմալէթին պա-
ղը մուհապպէթ տիր » . Պօղոս առաքեալըն (Կող. Գ. 14.) եազտըղը-
նա կէօրէ :

ԶԻԳ . Պու թարիգաթլարըն միւճիտլէրի էվվէլա Պօղոս , վէ Ան-
տոն աղիզ ճոնաւորլար օլտուլար . վէ Երուսաղէմ տիյարընտա , վէ
Մըսըր չէօլլէրինտէ օլ դատար չօղ ճոնաւորլար փէյտա օլտուլար քի ,
պիրի անապատական իսթինի ալտը , տիկէրի բուհպան կիրուհինին ա-
թասը ատտ օլունտու : Ս. Պախօմիոս Աբբա հայր Մըսըրըն թէպայի-
տէ չէօլլէնտէ միւնթաղամ մանասթըրլար ինչա , վէ բուհպան թարի-
գաթը թէէսիս էթտի . Ս. Բարսեղ շարգտա , վէ Ս. Բենեաթիկտոս
ղարպտա մունթաղամ գանունլար , վէ բուհպանլար թարիգաթընա
փէք մուվաֆըդ սէլամէթ ուսիւլլէրի եազտըլար , վէ պունլար շիմ-
աթիքի էվրոփատա տա Ֆրանչիսկեան Դոմինիկեան , Օգոստինեան եւն.
թարիգաթլարա էսաս , վէ գաթիէյի ումումի վէ բէհպէր օլտուլար :

ԶԻԴ . Եվայիլտէ , շարգտա ալէսսէվիյէ աշխարհական քահանայ-
լար էվլի պուլունտուղլարընտան , պիր չէհիրէ եպիսկոպոս էթմէք
լուղումի հէնկեամընտա , չէօլտէքի բուհպան կիրուհինին էն ալիմի-
նի , էն ֆաղիլէթլիսինի ինթիլապ էտէր իտիլէր , վէ ըիզալարընը
թահալլ էտինճէյէ դատար խալլըճա գահմէթլէր չէքէր իտիլէր : Վէլ
հասըլ սօնրատան կէրէք շարգտա , վէ կէրէք զարպտա կրօնաւորլար
ճոնաւորլար վէ բուհպանլար օլ դատար չօղալտըլար քի , տաղարը
վէ մաղարալարը տօլտուրտուգտան մաստա , գայալարը օյտուլար , վէ
իչլէրինտէ սաքին օլտուլար . վէ պիր վաղըթ օլտու քի սուրք վէ
Ալլահ ատէմի արամայա չէօլլէրէ , վէ տաղարըն ինլէրինէ , վէ մա-
ղարալարընա չըգար իտիլէր . վէ օրալարտա արղու էթտիքլէրի ատէմ-
լէրի պուլուրուտուլար : Շիմաթի իսէ կիւնահարըմըղըն եիւղիւնտէն
օլ աղիզ մէսքեանլար , խըրսըվլար վէ խայինլէր եաթաղը օլուպ կէ-
լէն վէ կէլէն ատէմլէրին մուճիպի տէհչէթի , վէ նէֆրէթի օլտու-
լար . էվվէլ սաստէթ մէսքեանլարը օլուպ , ֆաղիլէթ ըահիյէսի վէ-
րիր իտիլէր . շիմաթի իսէ գան գօգար մաղարալար թապիր օլուրլար :

ԶԻԵ . Պունլարըն հալը քէյֆիլէթի չէօյլէ իտի . շիմաթի կէլէլիմ
իչպու թարիգաթլարըն իճատը Ալլահա մաղպուլ պիր չէյ մի տիր .
եօգսա Ալլահըն իսթէմէտիլի չէյ տիր : Բէղալիք պու թարիգաթլա-
րըն իչինտէ պուլունանլարըն պիքիր տուրմալարը , Ալլահըն էմըրինէ
մուվաֆըդ , վէ Ալլահա մաղպուլու տուր . վէ հէմ վաղիֆէլէրինէ ,
վէ մէճմուրիլէթլէրինէ մուվաֆըդ մը տըր : Սանիյէն պունլարըն վա-
ղիֆէլէրի նէ տիր : Սալիսէն կէրէք աշխարհական քահանայլար օլ-
սուն , կէրէք թարիգաթ բուհպանլարընըն օլսուն վաղիֆէլէրինի
վէ խըղմէթլէրինի բուհանիճէ իճրա էթտիքլէրինտէ , իսթիմալ էթ-

տիքէրի քեաֆէյի ային ու ատէթ Ալլահնէ Էմրինէ մուվաֆըդ տըր .
մուղայլը տէյիլ տիր : Պիրէր պիրէր պունլարը պէյան էտէլիմ :

ՊԱՊԸ ԵՎ ՎԵՆ

ԹԱՐԻԳԱԹԸ ԲՈՒՀԱՆԻՅԵ ԱԼԼԱՀԸՆ ԷՄՐԻՆԵ ՄՈՒՎԱՅԸԳ ՕԼՈՒՊ ,
ԱԼԼԱՀԱ ԶԻՅԱՏԵՍԻՅԼԵ ՄԱԳՊՈՒԼ ՏՈՒՐ .

ԳԷԶԱԼԻԳ ՊՈՒՆԼԱՐԸՆ ՊԻԲԻՐ ՀԱԼԻ ՀԵՄ ԱԼԼԱՀԸՆ ԷՄՐԻՆԵ
ՄՈՒՎԱՅԸԳ , ՀԵՄ ՄԱԳՊՈՒԼ ՊԻՐ ՀԱԼ ՏԸՐ

ԶԻԶ . Եղիա մարգարէ Թեղըացի , վէ ծնուն շակիրտի Եղիսէ , քի
Եղիանն մաշահը իւզէրինէ աթըլմասը իլէ մարգարէ օլտու (Գ. Թաէ.
ԺԹ. 17. 19.) « Զէօլտէ , վէ Կարմէլոս տաղլարընն պաշարընտա
սաքին օլարագ , էքսէր էօմիւրլէրինի տաղլարտա կէշիրտիլէր . վէ
պունլարա պագարագ շիմտիքի վագըլլէրտէ Կարմեղեան թարիգա-
թը իճատ օլունմուշ , վէ մաաիֆթիխար Եղիա մարգարէնին զիքրիյլէ
միւֆթէխիր օլտուլար : Էսկի նօմստաքի վուգուաթը պէր թարաֆ
էտէրէք , էվվէլա Գրիստոս էֆէնտիմիգ քէնտիսի (Մաէլ. Ժ. 28. 29.)
« Հէր քիմ քէնտի խանէսինի , գարընտաշարընը , զըզ գարընտաշա-
րընը , իէտէրինի , մատէրինի , էվլատլարընը , վէ թարլալարընը պէ-
նիմ խաթըրմ իշին , Եախօտ Աւետարան իշին պըրագըրոս , էօթէ
տիւնեատա երւզ գաթ զիյատէսինէ մուվաֆֆագ օլաճագ , վէ էպէ-
տի էօմիւրէ մալիք օլաճագ » տէյօր : Գիլիսէ իշինտէ տախի Գրիստոս
էֆէնտիմիզին պու սէօղլունէ . վէ տիկէր թալիմաթլարընա մէսինի .
րուհանի թարիգաթլարա թէշէպպիւս օլունտու : Տէմէք քի րուհանի
թարիգաթ Ալլահա մագպուլ պիր հալ տըր . հէմ վէվճէյի պըրագըրպ ,
պիքիր տուրտուղու Ալլահա վէ Գրիստոս մագպուլ օլտուղու հալ-
տէ , հիշ տիւնեայա կիրմէյէն , վէ պիքրիլի իխթիյար էտիպ . տագ-
լարա , վէ չէօլլէրէ չէքիլիպ , Ալլահնէ էսրարընա քէնտի քէնտինի ի-
թա վէ ֆէտա էտէն քիմսէ աճապա նէ գատար զիյատէ Ալլահա մագ-
պուլ օլաճագ տըր :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՈՒՅ (Մաթթ. Գ. 1.) « Եահուտիստան չէօլլունտէ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՈՒՅ վաղ էթմէյէ կէլիր » : Եսայի մարգարէ , զաթը
րուհ իլէ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻՆ չէօլտէ չըզան սէսինի տույտու , վէ եաղտը .
(Խ. 3.) « Զէօլտէ չաղըրանըն սէսի , րապպըն հօլունու հաղըրա-
յըն » : Վէ (Մաթթ. Գ. 4.) Պու ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ « Տէվէ թիւլիւնտէն էլ-
պիսէ կէյինմիշ իտի , վէ պէլինէ գայըզ դուշանմըշ իտի . վէ ծնուն
թաամը չէքրիլէրէր . վէ եապան պալը իտի » : Էվվէթ րուհանի թա-
րիգաթլարտա տախի ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻՆ պուլունան իշպու տէօրթ խասի-
յէթ պուլունմալը . էվվէլա էօմրիւնիւ Ալլահա տէյիլ քի տիւնեայա

սունմալը . եանի էվլէնմէմէլի : Սանիյէն ինսանլար իխթիլաթընտան խարիճ գալմալը : Սալիսէն կէօնակէօն էզիյէթլէր , վէ մահրումիյէթլէր քէնտի ճիսմինէ , կէրէք թաամճա , կէրէք բուպաճա վէրէրէք , (մազնդէն մաշկեղէն) . գապաճա կէյինմէլի . վէ փերհիլէր իլէ , վէ սըզը սըզը իպատէթլէր վէ տուալար իլէ էօմրիւնիւ կէչիրմէլի . վէ պիլ ախէրէ Ալլահն քէլամընըն վաղընա վէ նէշիրինէ թէշէպպիւս էթմէլի : Պուսնլարը Յովհաննէս Մկրտիչ քէնտիսի պիզզաթ , վէ պիլնէֆա իճրա էթտի . վէ Ալլահ տա քէնտիսինտէն բազի օլուպ , օնու լութֆու իլահիսիյլէ տօլտուրտու : Օնա պէնդէյէն . եախօտ պէնդէմէյէ աշղը , վէ արզիւսիւ օլան թարիգաթ քէզա Ալլահա մազպուլ տուր : Յովհաննէսի , վէ թութտուզու թարիգի Քրիստոս էֆէնտիմիզ կէօրտիւ իսէ , վէ օնու գարըլարըն մէյվէլէրինին պէրինճիսի տիր տէյի , մէտն ու սէնա էթտի իսէ բուհանի թարիգաթլարտան Ալլահ խօշլանմանգ մը . մէկէր Ալլահ թէպտիլ մի օլտու :

Աննա Փանուէլին գըզը Ասէր սըպթընտան պիր փէյլամպէրէ , եալընըզ եէտի սէնէ գօճա իլէ տուրուպ , գօճասը էօլտիւքտէն սօնրա Ալլահա ահտ էտէր , վէ քէնտի քէնտինի Ալլահն հէյքէլինէ սունար , վէ լէյլ ու նիհար հէյքէլտէն այրըմայարադ տուալար վէ փերհիլէր իլէ Ալլահա խըզմէթ էտէր իտի : (Ղահ. Բ. 36.) : Տէմէք քի տիւննատան չէքիլէրէք , վէ պիքիւրիք թարիգաթընը իխթիյար էտէրէք կիճէ կիւնտիւզ փէրհիլ իլէ Ալլահա իպատէթ էթմէք Ալլահն խօշնուտիյէթլինի մուճիպ օլուր : Պու տա կիճէ վէ կիւնտիւզ Յովհաննէս կիպի փէրհիլ թութարըտը : Եկէրչի բրօթէպմանլար պուսնա օրուճ տուր տէրսէլէր , եէթմիշ սէքսէն սէնէ կիճէ կիւնտիւզ հիշ պիր չէյ եէմէյէրէք օրուճ թութամազ իտի : Քրիստոս էֆէնտիմիզ պիլէ , Ալլահըզը գուվէթի իլէ անճազ գըրզ կիւն գըրզ կիճէ օրուճ թութտու , վէ սօնրա աճըգտը . Աւետարան պէօյլէ եաղըյօր : (Մատթ. Դ. 2.) վէ պու մարգարէ վէ տուլլուզ ուխտ էթմիշ դարը հազգընտա օլ գատար սէնէտէն սօնրա Աւետարան աճըգտը տախի տէմէյօր . տէմէք քի օրուճլար , փերհիլէր վէ թէհամիւլլիւ պիր հալ իլէ վէ լէյլ « Նիհար տուալար իլէ էօմրիւնիւ կէչիրիւ իտի , վէ պուսնու իլէ Ալլահա մազպուլ օլմուշ ուտու : Գօ քի , օրուճ օլտուն . բրօթէպմանլար օրուճ թութա թութա , բէնկիլէրինի աթմայօրլար եան : Օ պահսը ախէր . սէքսէն սէնէ տուլ վէ պիքիւր հալինի իխթիյար էթմէք , Ալլահա մազպուլ պիր հալ տէմէք տիր : Քրիստոս էֆէնտիմիզ եահուս տիլէրին , պիր քիչիլէ հէր պիր սէպէպ իչին գարըսընը պօշամազ , ճայիզ մի տիր , սիւալլէրինէ ասլա վէ հիշ պիր կէօնէ ճայիզ տէյիլ տիր տէյի ճէվապ վէրտիքտէն սօնրա . Առաքեալլար թաամիւպ էթտիլէր , վէ տէտիլէր . (Մատթ. ԺԹ. 10.) « Շափիրտլէրի օնա տէրլէր . էկէրչի գարը իլէ զօճա պէյնինտէ էօյլէ պիր թէհիլէք վար իսէ , տահա էյի տիր էվլէնմէմէք , վէ եանի (Յիսուս) օնլարա տէր . հէր

քէս պու շէյէ գատիր տէյիլ . անճագ օնլար քի (տայանմայա) քէն-
տիլէրինէ (Ալլահտան գուվլէթ) պախշ օլունմուշ տուր . զիրա խա-
տըմլար վար քի անալարընըն բահմինտէն էօյլէ տօղտուլար , վէ խա-
տըմլար վար քի , ինսանլարտան էօյլէ օլմուշլար . վէ խատըմլար վար
քի , սէմանըն ճէննէթի իչին քէնտի քէնտիլէրինի խատըմ էթմիշլէր .
հէր քիմ թէհամմիւլ էթմէյէ գատիր իսէ , թէհամմիւլ էթմին » : Իշթէ
Քրիստոսուն պու սէօղլէրինտէն , բուհպանլարըն պիքրիլիք թարիգա-
թը Ալլահըն ճէննէթի խաթրը իչին գուհուր էտիպ չըգար . վէ պին-
լէրճէ նուֆուս շէհրիլէրտէ տօղուպ , իզսիզ տաղարա , վէ իզսիզ
չէօլլէրէ չէքիլիպ թուլ միւտտէթ Ալլահա խըզմէթ , վէ իպատէթ է-
տէրլէր . Նէ Ալլահըն մահլուզիյէթինի պատի , վէ լուիթֆու իլահի-
սինի իւզէրլէրինէ ճէլպ ու ճէզպ էտէրլէր : Տէմէք , քի իշպու պի-
քիր հալինտէ տուրմագ պիր ինայէթի իլահի տիր . քի հէր ատէմէ
գըսմէթ օլունմալ . անճագ օնլարա քի , Ալլահըն իլմի վէ գարա-
րը էգէլիսի սէչէր վէ ինթիխապ էտէր : Ամմա բրօթէսթանլար պուն-
տան աչըրը նէֆրէթ կէթիրրլէր . հագգը իլէ . չիւնքի պիր ատէմ
հէր նէ շէյէ զիյատէ միւպթէլա օլուրսա , օնտան տուր օլտուղուն-
տա , մագսէտի մէքրուհէսինտէն տուր օլմուշ օլուր . վէ տուր օլմա-
սընա սէպէպ օլան քիմսէ քէնտիսինէ պաշ տիւշմին ատտ օլունուր :
Լաքին պու թարիգաթլարը պիզ էվլէլինտէն իճատ էթմէտիք , Ալ-
լահըն էմիր տիր . վէ հէր քէսին ըիզասը իլէ իթթիխազ օլունան ,
Փէվգէլատէ Ալլահըն խօշլանտըղը , վէ մէլայիքլէրէ պէնգէր պիր հալ
տըր : (Ա . Կ . Բ . Է . 6 . 7 . 8 .) « Ամմա էվլէնմէմիշլէրէ , վէ տուլ գա-
րըլարա տէրիմ . քի էկէր պէնիմ օլտուղում կիպի գալըրսալար օն-
լարա տահա էյի տիր . իսթէրիմ քի հէփ ատէմլէր պէնիմ կիպի օլ-
տունլար » : (32 .) « Էվլի օլմայան քիմսէ , բապպա խօշ կէօրիւնմէք
իչին բապպըն շէյլէրի հագգընտա գայղը չէքէր » : (34 .) « Գարը ի-
լէ պաքիրէնին Փէրգի վար . զիրա պաքիրէ բապպըն շէյլէրի հագ-
գընտա գայղը չէքէր , քի ճան իլէ վէ թէն իլէ աղիզ օլուն » : (37 .)
« 0 քի Փիքրինէ գօյմուշ տուր . . . քէնտի պիքրիլինի սապլամագ խա-
թէրսէ , էյի էտէր » : (38 .) « Շէօյլէ քի էվլէնտիրէն էյի էտէր . էվ-
լէնտիրմէյէն տահա էյի էտէր » : Բրօթէսթանա միւմքին օլսա , Պօ-
ղոս առաքեալըն սօնրաքի տէօրթ սէօղլունիւ հէքք էտիր :

Պու թարիգաթլարըն հալի Ալլահա զիյատէ մագպուլ պիր հալ օլ-
տուղունու Յակոբոս առաքեալ . (Կ . Բ . Ա . 26 .) շէօյլէ հաղար . « Է-
կէրչի պիր քիմսէ կրօնաւոր (հանի թարիգաթ իչինտէ էօմիւր սիւ-
րէն բահիպ) օլմագ խաթէրսէ » : Իշթէ թարիգաթըն թէէսիսի , վէ ի-
ճատ օլունմասը , քի Առաքեալ թատիգ էտիօր . վէ նէ կէօնէ օլա-
ճաղընը , վէ պու թարիգաթըն շուրութոնու տախի աչըգտան հա-
զըյօր : (26 .) « Էկէրչի պիր քիմսէ բահիպ օլմագ խաթէրսէ , վէ տի-
լինի գապթ էթմէգսէ , իլլա քէնտի սիւրէկինի տիւնեալի շէյլէր իլէ

մէշդուլ էտէրսէ • օ կիպի քիմսէնին ըռնպան օլմասը պօշ տուր » : (27.) « Ազիզ , վէ լէքէսիզ ըռնպանիյէթ Ալլահսան , վէ փէտէրտէն պու տուր • եւթիմէրի , վէ տուլ քիմսէլէրի քէնսի սէֆայէթլէրինտէ գայրմագ , նէֆսինի տիւնեատէն լէքէսիզ սազլամագ » տէր : Եանի Էվլէնմեմէր , պիքիք գալմագ • վէ Ֆագըր քիմսէլէրի , վէ տուլ վէ պիւքէսլէրի կէօզէթմէք , եարտըմ էթմէք , թէսէլլի վերմէք տիր : Պու թարիգաթ Ալլահա տահա զիյատէ մագպուլ օլտուղունուս սէպէպի տէ պու տուր • չիւնքի Էվլէլա նէֆսինի տիւնեալի հալինտէն մահ ըռմ էտիպ թէմիզ վէ լէքէսիզ եաշայածագ տըր : Սանիյէն պիւքէսլէրէ մանէն , վէ մատտէթէն եարտըմ էտէճէք տիր : Օլ գատար ըռնպան թարիգաթլարը , օլ գատար կուսանաց վանքլարը , վէ մէրհամէթ գըզգարտաշլարը (քորք սիրոյ) թէսմիյէ օլունան պաքիրէ մայրապետէր , քի քէնսիլէրինի գուժըմ վէ կէօվէրճին կիպի ճանահա փաք սաքլայը , վէ Էվրօպայը տօլտուրուպ • շարգ թարաֆընա տալի պազըլարը ազիմէթ էտիպ , խասթէխանէլէրի , պիքէս վէ եարտըմը սէֆիլէրի ապա թիքսինմէյէրէք կէօզէթտիքլէրի , Առաքեալըն պու սէօղիւնէ մէպնի տիր : Վէ ըռնպան թարիգաթլարընըն ազալարը քէնսի քէնսիլէրինի տիւնեանըն չար էթրաֆընա , կաթուղիկէ քիլիսէ էմրիլէ աթարագ , տինճէ , ճանճա վէ թէրպիյէճէ տիւնեալը Էհեա պույուրտուղլարը տա եինէ Բրիստոս էֆէնսիմիլին սէօղիւնէ մէպնի տիր :

Ձիէ • Գէզալիք քիլիսէնին պիտայէթինտէ տուլ գարըլարըն ըռնհանի թարիգաթը , վէ պաքիրէ գըզլար թարիգաթը վար իտի , քի քիլիսէյէ , եախօտ պիր մանասթըր կիպի մահալէ գապուլ օլունուրուստուլար • տէլի հէր տուլ • իշպու ըռնհանի տուլլար թարիգաթընա կիրէ պլիլի իտի • անճագ (Ա. Տէ՛՛. Ե. Զ.) « Տուլլարա ըայէթ էյլէ • օնլարա քի , սահիհէն տուլ տուրլար » • վէ սօնրա պու սափիհէն տուլ օլմագ նէ տէմէք օլտուղունու եազար • (Ծ.) « Օ քի կէրչէքտէն տուլ տուր , տիւնեատէն այրըմըշ , վէ Ալլահա ումուտինի գօյմուշ վէ էյ ու նիհար տուլլարա , վէ ըիճալարա տէվամ էթմիշ , ամմա էհիլ զէվգ օլան տուլ , սաղ իքէն էօմիւշ տիւր • սէն պունու թէնպիհ էյլէ քի , լէքէսիզ տուրսունլար • օ տուլ տուլլար իլէ չազըլըսըն (եանի տուլլար թարիգաթընա կիրսին) քի ալթմըշ եաշընտան էքսիք օմասըն , պիր էրքէկէ գարը օլմուշ • էյի ամէլլէրտէ թաստիգ օլունմուշ օլուն : Էկէր Էվլատար պէսլէմիշ իսէ , Էկէր միսաֆիրլէր գապուլ էթմիշ իսէ , Էկէր ազիլլէրին այազլարըն եայգամըշ իսէ , Էկէր սըզլէթ չէքէսլէրէ եարտըմ էթմիշ իսէ , Էկէր հէր խալըրը աւմէլլէրին իճրասընտա պուլունմուշ իսէ » : Պու տուլլարա Էվայիլտէ սարկաւագուհի , (եանի գարը սարկաւագ) իսմինի վէրիլ իտիլէր : Իշթէ պունլարը անճագ տուլլար թարիգաթընա եազմալը • վէ գապուլ էթմէլլի : Տէմէք քի պունլար տա քիլիսէ պիտայէթինտէ պիր

միւհթէրէմ թարիգ իտի • վէ ուսիլի , վէ շուրութու , վէ վազիֆէյի մախսուսէսի տէ վար իտի :

Հաթտա պու տուլ գարըլարըն պաշլարընա պիր արարողութիւն օլարագ էվայիլտէ տուա էտէրէք , էլ դօնուպ ծնարը քիլիսէ խըզմէթլէրինէ նասպ էտէր իտիլէր • վէ սարկաւազուհի թէսմիյէ օլուր իտիլէր : Պունլարըն վազիֆէսի տէ , էվվէլա գարըլարըն վաֆթիդին տէ իճապ էտէն խըզմէթլէրի կէօրմէք իտի , չլւնքի պաթըրարագ վաֆթիդ օլուր իտիլէր • հէմ գարըլարըն չօղլարը քեամիլ իքէն , վաֆթիդ օլուրուտուլար • վէ օլ վագըթ հասպէլ էտէպ գարըլարըն խըզմէթինէ քիլիսէ միւհթաճ իտի • սանիյէն (երախայլարա) տին թալիմաթընը խանէլէրինէ կիտիպ էօյրէթմէք իտի : Սալիսէն խասթէլէրէ գիարէթ էտիպ ծնարը կէօղէթմէք : Բապիէն տին ուղուրունա մահպուստա իլգա օլունմուշ գարը քիմսէլէրին իհթիյաճընա պագմագ : Խա միսէն քիլիսէնին պիր գափուսունտան էրքէքլէր , վէ տիկէրինտէն գարըլար կիրտիկինտէ , հիւնի սուրէթտէ , վէ պիրպիրինէ գարըլարըն օլմասըն տէյի , գարըլարըն գափուսունտա պու սարկաւազուհիլէր տուրուր իտիլէր : (Հաթ. ԺԶ. 1.) « Բիսէ դըզգարընտաշըմըւլը սիգէ թաֆսիյէ էտէրլմքի , Կէնքրէ քիլիսէսինէ խըզմէթ էտէր » : Իշթէ պու գապիլտէն տիր • Պօղոս առաքեալըն տէտիյի , վէ (Գործ. ԺԸ. 18.) « Օնուն իլէ Պրիշլիլա • վէ Ազվիլա » : Վէ օ միսիլի գարըլար տէտիլի պու գապիլտէն տիր :

Տէմէք քի պու գարըլար բուհանիճէ պիր թարիգաթա տախիլ օլտուգտան սօնրա , պու խըզմէթլէրէ կիրէր իտիլէր : Պունլարը Տէրտուղիանոս զիքր էտէր : Քէզա Ս. Կիպրիանոս , վէ Սօժօմէնոս (Գեդ. Ը. Գլ. ԻԳ.) քի (Եկեղեցական Կոյս) իսմիյէ թէսմիյէ էտէր : Վէ Սոկրատէս պատմիչ (Գեդ. Ա. Գլ. ԺԵ.) պաքիրէ դըզլար , քի քիլիսէնին բահմիտէ եազըլմըշլար : Զիրա քիլիսէ քիթապլարընտա իսիմլէրի դայտ օլունմուշ իտի : Վէ պազը տա (Կանոնիկոսուհիք) թէսմիյէ օլուր իտիլէր • պունլար քիլիսէնին պիտայէթինտէ պիր դայը մունթազամ սիւրէթ թարիգաթտա իտիլէր • լաքին պատհու մունթազամ թարիգաթլարըն իճատլար հէնկեամիլնտէ ինթիղամա կիրտիլէր • Փաղաթ տուլլարըն հէփսի տէ սարկաւազուհի տուլլար տէյիլ իտիլէր • վագա սարկաւազուհիլէր իշպու Եկեղեցական տուլլարտան սէչիլիլ իտիլէր , ամա ծնարըն իճթիմար Սլահա խըզմէթ էթմէք , նէֆսի ճանլարը իչին իտի • վէ քիլիսէտէն թախսիս օլունմուշ պիր մէքեանտա տուրուր իտիլէր • ամա սարկաւազուհիլէրին դըսմըտա , Եկեղեցական իտիլէր իսէտէ , վազիֆէլէրի պաշգա իտի :

Եկէրչի պիր քեասէ սօուգ սուլուն , Ալահ իսմինէ գարընտաշընա վէրիլմէսի , Ալահըն մուճիպի խօշնուտիլէթի վէ էճիրինին իթասընը միւսթէլգէմ վէ միւսթէհասն օլույօրսա , պու գատար պաքիրէ դըզլար , պու գատար աղիլ զաթլէր , կերէք քէնտի նէֆսիլէրի-

ներն սէլամէթի իչին , կէրէք գարընտաշընըն սէլամէթի իչին , պիւ-
թիւն էօմրիւնիւ պիր բուհանի թարիգաթա ֆէտա էտէրէք , պէզլի
վիճուտ օլուրսալար , Ալլահ պուռնլարտան խօշլանմիզ մը :

Մայրապետներին , եախօտ պիքիրլիյինի Ալլահա սուռնալարըն պիր
խսպաթը տահա . (Դու. Ա. 24.) Գաքրիէլ հրեշտակապետ Մարիամ
Աստուածածին « Պու նմարը պանա օլաճագ զիրա էրքէք պիւմմ »
տէմէսի տիր : Նէտէն պիւմէյօրուտու , մատէմ Յովնէփէ նիշանլը ի-
տի . պուռու տէմէք պաշգա տէյիլ անճագ պէն պիքիր (Կոյս) դալ-
մայա նիյէթլիյիմ անտ էթմիշլիմ տէմէք տիր : Տիկէր պիր տէիլլի տէ
(Գործ. ԻԱ. 9.) « Գայսէրիյէյէ կէլտիք , վէ Փիլիպպոս Աւետարանիչին
խանէսինէ կիրտիք , քի շօլ եէտիլէրտէն իտի , եանընտա սաքին օլ-
տուգ . ծնուն տէօրթ թանէ պաքիրէ , վէ մարգարէ զըզլարը վար իտի » ,
Տէմէք քի էվալիտէ պիր քիմսէ պիքիրլիյինի Ալլահա սուռնուղուն-
տա , մութլագա պիր թարիգաթա կիրէր իտի . վէ Ալլահ տա ծնլարտան
խօշլանըրտը , վէ խօշլանտըղընըն էմմարէսի տախի տէօրտիւնէ տէ
քէնտի ազիզ բուհունուն պախշիշինի վէրիր իտի , վէ իհսան էտէր
իտի : Եանի վէյզամպէրլիք էթմէք , կիզլի շէյլէրի պիւմէք : Իշթէ
պու պախշիշլէր իլէ , Ալլահա կուսութիւն ուխտունու էտէնլէրի աօ-
նաթտը . վէ կուսութիւն թարիգաթընը թաստիգ էթտի . (Տէ. Ս.
Հէրմիտա Բուգլ. Ը. Ե գէրէշմաքէր սրբահայն Բուգլ. Բուգլ. ՀԸ.) :

Ագաթանգեղոս (Ընդիր Ժողովարդեր. ԺԳ.) Բօմատան Արքուհի Գա-
լիանէ , վէ Հոիփսիմէ մայրապետ պաքիրէ զըզլարըն , վէ մայէթլէ-
րինտէ քէզա պաքիրէ արգատաշ զըզլարըն , Էրմէնիսթանա Վաղար-
շապատ շէհրինէ կէլիպ , սաքին օլտուգլարընը . վէ թարիգաթ ուսու-
լինէ թաթպիգան , պիր մանասթըրտա սաքին օլտուգլարընը , վէ իշպու-
թարիգաթըն մագսէտինէ մուխալիֆէթ էթմէյէլիմ տէյի , պիքիրլիք-
լէրինտէն կէշմէտիքլէրինի . վէ Տրգատ փատիշահըն շէհվէթինի , վէ
մէրամընը իճրա էթմէտիքլէրի իչին , էօմիւրլէրինի ֆէտա էթտիքլէ-
րինի ըիվայէթ էտէր :

Ջիւլ . Բրօթէսթանլար իշպու բուհանի թարիգաթլարա ղատտար-
լըք իսմինի վէրիրլէր . զիրա բրօթէթլան միւհասիլէրի Լութէր վէ
Գալվին քէնտի մէշրէպլէրինին պօզղունլուղունա գարշը գօյամայըպ ,
սիւնեալի շէյլէրէ քէնտի քէնտիլէրինի գուրպան էթտիլէր . նասըլ
քի սալիր եէրլէրտէ տէմիշիզ : Պուռլար ֆաղիլէթ իսմինին եէրինէ պիր
մէտէնիյէթ , պիր թապլիաթ , պիր միւրայի աճըմագ աղըզլարընա ալ-
մըլլար , վէ պիր տէ սէրպէսթլիք նամընը թագմըշլար : Հալ պու քի
մէշհէպ սէրպէսթլիքթի նամիւմքին տիր . չիւնքի Ալլահըն էմրինէ
մուխալիֆէթ էթմէյէ հիչ պիր գուլ սէրպէսթ տէյիլ տիր . վէ պու
թարիգաթլարա տուխուլ էտէն քիմսէլէրին հէփսի քէնտի հիւանիւ
րիզալարը իլէ կիրտիքլէրինտէն , սէրպէսթ օլտուգլարընա տէյիլ տիր .
վէ ասլա շիւփիհէ ևօղ սուր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ԲՈՒՀԱՆԻ ԹԱՐԻԳԱԹԼԱՐԸՆ ՎԱԶԻՖԵՍԻ

ՁԻԹ . Պալատէ հազտըզլարըմըզտան խիւլասէ օլարադ , բունպան վէ մայրապետ թարիգաթընըն վազիֆէլէրի : Եվվէլա աշխարհական քահանայլարըն պատարադ , վէ սայիր էսրարը իւրահիյէյի մուճիպլինճէ իճրայա պօրճու օլտուգլարընտան մատէ , պիրտէ պիքիրլիք հալլինի տէրունէն , վէ խարիճէն եիւրէքտէն , վէ ֆիքիրտէն էթտիքլէրի անտ վէ եէմին իւզէրէ , գավիէն սադլամադ տըր : Սանիյէն ֆադիր հալլի իիթիյար էթմէք . հանի տիւնեա մալինէ թամահ էտիպ , հիչ պիր շէյէ մալիք օլմամադ , վէ հէր նէլէրի վար իսէ , թարիգաթընըն մալի մախսուսու օլմադ շարթը իլէ , պու թարիգաթլար թէշքիլ օլունա մուշլար : Սալիսէն քէմալը տէրէճէ բուհասալէրինէ իթաաթ էթմէք , հանի քէնտիլէրինէ ամիրլէրինտէն թէնպիհ օլան էմիրն սէպէպլինի աբամայարադ , ալէլ ամեա իթաաթ էտիպ , իճրասընտա պուլունմադ : Բապիէն քիլիսէտէն , վէ ամիրլէրինտէն քէնտիլէրինէ թէնպիհ վէ թախսիս օլան սուալարը վազթիկտէ իճրա էթմէք : Պու սուալար պիր կիւնտէ վէ եէտի էվգաթ իչլինտէ իճրա օլունաճադ իտիլէր . նասըլ քի Հայաստանեայց , վէ սայիր քիլիսէլէրին բունանի եկեղեցական ժամերպուլիւն քիթապընտա միւսարրահէն հազըմըշ տըր : Գիշերային Առաւօտեան , ճաշու իւշ վազըթտա . հանի , սաաթ իւշտէ , ալթըտա , վէ տօգուզտա : Նրեկոյեան , վէ խաղաղական թէսմիյէ օլունան սուալար , պէհէրինի պէ հէր կիւն իճրա էթմէք , վէ թէքմիլ սէօյլէմէք պու թարիգաթլարըն պօրճու , վէ վազիֆէսի իտի : Պու տա Դաւիթ մարգարէնին Սաղմոստա տէտիյինէ բաղմէն (ՃԺԸ .) « Կիւնտէ եէտի տէֆա սանա մէտի օգուլաճաղըմ » :

ՁԼ . Պունլարըն հէփսինէ , եէմին իլէ քէնտի քէնտիլէրինի վէ գուսուր էթտիքլէրինտէ , կիւնահ իշլէմէք շարթը իլէ , անտ էթմիլ իտիլէր . վէ քէնտի նէֆալէրինի պարիկիրան , վէ պօրճ ալթընա ալմըշ իտիլէր . նասըլ քի պու միւնթէրէմ ուսիւլ շիմտիյէ տէկին պագի տիր : Իշպու անտ էթմէք մուգատտէս ատէթի պաշգա շէյ տէյլիւ անճադ բիզա իլէ Ալլահա տահա մադպուլ պիր շէյ իճրաը պապընտա օլան պիր վատ տըր . տէմէք քի , քէօթիւ պիր շէյ իւզէրլինէ անտ վատը օլունամադ : Ս քի Ալլահա հագարէթ տիր : Պու անտ իքի տիրլիւ տիր . եա մութլադ անտ . եա պիր շարթ իլէ անտ : Եկէրչի Ալլահ պանա պիր էվլատ վէրիր իսէ , Նրուսաղէմէ կիտիպ , ազիզ եէրլէրէ զիյարէթ էտէճէյիմ . օ էվլատ օլուրոսա անտ էտէն պօրճու տուր : Մուլթադ , վէ շարթսըզ անտ . պիր ֆէվգէլատէ էյի շէյէ թէշէպպիւս

էթմէյէ Ալլահա վերիւնս պիր սէօզ տիր, Եօզսա ատէթտէն օլան էյ-
լիյէ հէր քէս տիյանէթի իզթիդասընտան մէճպուր տուր :

ՁԼԱ. Ալլահա իշպու անտ կէօնակէօն էյլիքլէր պապընտա օլ-
տու. պիր Ֆարդ. Էա միււէպպէտէն, Էա մուվադգաթէն պիքրիլիք
սադլամայա : Քէզալիք սալըր հէր էյի խուսուսլարտա օլապիլիք : Պիդ
պու անտ էթմէք Փազլիլէթինի, վէ մուգատտէս ատէթինի աղիզ քի-
թապտան ալտըդ : Պու միււնթէրէմ ատէթտէն, բրօթէսթանլար զի-
յատէսիլէ հէմ իւրքէր, հէմ նէֆրէթ կէթիլիլ. չիւնքի մատտի մագ-
սէտլէրինէ տապան տապանա մուզայիր տիր : Լաքին աղիզ քիթապ
պիլզէ անտ էթմէք էմսալինի կէօպթէրիլ, վէ Էազար. պիլզէր տախի
պու միււնթէրէմ վէ մէմուուհ ատէթի պու բուհանի թարիգաթլարտա
օլսուն, վէ քիլիսէ պիքրի քեհինլիլէրինտէ օլսուն, կէօրտիւլլամիււզ-
տէն մատա, պազը տա ալամ կիրուհինտէ պու մուգատտէս ատէթի
միււշահատէ էտէրիլ : Պունուն իսպաթլարը : (Ծն. Ծ. 20.) « Վէ
Յակուր անտ էթտի, վէ տէտի էկէր բապպ Ալլահ պէնիմ իլէ օլսա . . .
հէի օլ շէյլէրտէն քի, պանա վէրէճէքսին, սանա օնտալլընը վէրէճէ-
լիմ » : (Ղ. Կ. Ե. 16.) « Էկէր պիրիսի հիւսնի բիգասը իլէ քէնտի
գուրպանընը բապպա անտ էտէրսէ . . . » : (Թ. Կ. Լ. 3.) « Պիր էր-
քէք քիլի, էկէր բապպա անտ էտէրսէ, Էախօտ անտ էտէրսէ, գա-
րար իլէ . . . սէօղիւնիւ կէրի պըրագմասըն. պիր գըդ փէտէրի խա-
նէսինտէ չօճուգլուղունտա անտ էտէրսէ, վէ փէտէրի տուլուպ, սիւ-
քիւթ էտէրսէ, օնուն անտը իճրա օլսուն. սիւքիւթ էթմէզսէ, Էա-
նի փէտէրի իլլին վէրմէզսէ, օլ ուխտ իճրա օլմազսա, գըզ կիւնահ-
տան ազատ օլուր : Քէզալիք, պիր գարը գօճատա իքէն անտ էտէր-
սէ, վէ գօճասը տուլուպ, սիւքիւթ էտէրսէ, անտը սահիհ տիր.
(գօճասը) բիգա վէրմէզսէ, անտ էտէն վէպալտէն գուրթուլուր » :
(14.) « Քէնտի նէֆսինէ էզլիլէթ վէրմէյէ պիւթիւն անտընը, վէ Է-
մինինի գօճասը թաստիդ էտէճէք. վէ գօճասը մէնն էտէճէք » : (16.)
« Վէ էկէր տուլուգտան պիր կիւն սօնրա գաթիլէն մէնն էտէրսէ,
գօճասը կիւնահ իլլէր » : (Ս. Կ. ԻԱ. 26.) « Ահտարըմը թէքմիլ է-
տէճէլիմ » : (ԽԹ. 14. Կ. 9.) : Էսքի անտա իշպու միււնթէրէմ ատէթ,
վէ պունու միւսատտըդ փէք չօգ շահատէթլէր վար իսէտէ, պիր
գաչ տանէսինի տէ Էէնի անտտան Էազարըդ : (Ղ. Կ. Բ. 36. 37.)
« Ասէր սըպթընտան Փանուէլին գըզը Աննա մարգարէ նամ պի-
րիսի վարըտը. պու զաթ Էաշտա փէք կէչկին օլարագ, պիքրիլի-
կիւնտէն Էէտի սէնէ գօճա իլէ տուրմուշ իտի. վէ սէքսէն տէօրթ Էա-
շընտա տուլ իտի. քի հէյքէլտէն այրըլմազ իտի. իլլա կիճէ, վէ կիւն-
տիւզ փէրհիլ իլէ, վէ տուա իլէ (Ալլահա) իպատէթ էտէր իտի » :
(Յ. Կ. ԺԶ.) թըպզը պունուն կիպի Յուդիթ տախի էյլէտի, վէ չօգ-
լարը օնուն ճէմալինէ վուրուլարագ իսթէտիլէրսէ էվէնմէտի : (Գ. Կ. ԺԸ. 18.) Պօղոս առաքեալ « Քէնտիսի Սիւրիայա կէմի իլէ կիտէր իտի,

վէ օնուն իլէ Պրիշիլա, վէ Ագվիլա, վէ Կենքրատա սաչլարընը քէ-
սէր: Զիրա ահտ էթմիշ խտի: (ԻԱ. 23.) « Պիզիմ եանըմըգտա ահա-
լը տէօթ քիշի վար սըրլար: » (Հաւ. Ա. 31.) « Ահալարընը միւն-
քիւր » քիմսէլէր օլտուլար տէյի Պօղոս առաքեալ փութփէրէսթէր
հազգընտա եազըյօր: Տէֆա. (Ա. Կաթ. է. 5.) եազըյօր քի, շէյ-
թանըն թէճրիւպէսի իշին ղինայա տիւշմէսինլէր տէյի, Կէրէք էր-
քէքլէրինէ, Կէրէք գարըլարընա նասիհաթ վէրիյօր. քի պիր պիրինի
եաթազ հազգընտա մահրում էթմէսինլէր: « Պիր պիրինիզի մահրում
էթմէյին. անճազ իթթիֆազ իլէ միւվազգաթէն, քի ահալարա տէ-
վամ էտէսինիզ. վէ թէքրար օնա տէօնիւն քի շէյթան սիզի պիր-
լէշմէտիղինիզ իշին, թէճրիւպէ էթմէսին, պունու միւսաատէ էտէ-
րէք սէօլլէրիմ, տէյիլ քի ըուխսաթ վէրիլիմ. ղիրա խթէրիմ քի,
հէր քէս պէշիմ կիպի օլտուն, ամմա հէր քէսին Ալլահտան ըութֆու-
վար. քիմի պէօլլէ, քիմի շէօլլէ: » Պունլարտան մաստա տահա չօզ
խսպաթլար վար սըր. լաքին ուխտա արգուսու օլանա պու գատարը
քեաֆի տիր. Ալլահա մազպուլ պիր շէյ օլտուղունու անլամազ իշին
պունլարը կէթիրտիք: Ամմա քրօթէսթան պունտան տա նէֆրէթ կէ-
թիրիր, հէմ տէ կէթիրմէլի. չիւնքի մազսէտինէ մուղայիր տիր:

ՁԼԲ. Կաթողիկէ քիլիսէ պիտայէթինտէն պէրի, իշպու թարի-
գաթը մուգատտէսէլէրին թէէսիսի իշին պէօլիւք ֆէտաքեարըզլար
էթմիշ, վէ օնլարը թառտիզ, վէ թահսին էթմիշ, Հաթտա էվայլտէ
քիլիսէ մէէմուրինի քիրամը եանի եպիսկոպոս, Սըք եպիսկոպոս,
Փաթրիք, վարդապետէր պունլարըն հէփսի իշպու ըուհանի կրօնա-
ւոր թարիգաթընտան նասըլ քի թէվարիխ պիզլէրէ կէօսթէրիր.
ինթիխապ օլունուր իտիլէր: (Տես ՇԻԴ.)

ՁԼԳ. Կէրէք պու թարիգաթը, Կէրէք պիքիրլիք հալի մէմու-
հէսինի միւսատուզ էն աթիզ, վէ էն միւհթէրէմ քիլիսէ փէտէրլէրի-
նին շահատէթլէրինտէն պիր գաչընը տա պուրատա եազալըմ, Տէր-
տուղիանոս (Գիւր. Ա. աւ. Կաթ. է. 5.) « Կուսանքլար, մէլայիքլէր ճին-
սինտէն տիրլէր » տէր: Ս. Կիպրիանոս (Յալ. Կաթ. է. 5. հաթ. է. 5.)
մայրապետլէրին, եաթոտ պիքիրլիլինի ահտ էտէն գըզլար հազգըն-
տա եազըպ, ըուհանի քիլիսէ աղաճընըն չիշէյի, Քրիստոսուն սիւ-
րիսիւնիւն փարլազ վէ միւշէրէֆ քըսմը, Ալլահըն մէլայիքլէրինէ
եէրտէ միւսապէթէն պէնգէրլէրի » իսմինի վէրիր: Ս. Օգոստինոս, վէ
Ս. Հերոնիմոս, Եօվինեանոս ըաֆըզըյա գարչը քի պիքիրլիլի ըէտտէ-
տէր խտի: Օնուն ըաֆըզըլըզընը, իքի քիթապ թէքմիլ պու պապտէ
եազարազ, ճէրհ էթտիլէր: Հերոնիմոս (Գիւր. Ա. ընդ. է. 5. Եօվինեանոսի
Գլ. Ա.) « Պիլիլիզ քի պէօլիւք պիր խանէտէ պիր սատէ կիւմիւշ-
տէն վէ ալթունտան գապլար պուլունմազ. իլլա աղաճտան վէ փա-
հասըզ շէյլէրտէն տալի, ինքեար էթմէյիզ, նիքեահլարըն միւհթէ-
րէմ, վէ եաթաղարըն մուգատտէս օլտուղունու, օգույօրուզ ըապ:

պըն գարարընը (անեցէք եւ բաղմացարուք .) պու ճիւմէ նիքեահ-
լարը էօյլէ գապուլ էտէրիդ քի , կուսուծիւնու , օ քի նիքեահլար-
տան նէչէթ էտէր , պուստան տահա ֆայիդ թութարդ , Նէ տէմէք ,
մէկէր կիւմիւլ կիւմիւլիւիւնտէն տիւլէր մի ալթուսն օնտան տա-
հա գըյմէթլի օլտուղու իչին , եախօտ աղածըն քէօքիւնէ վէ տա-
լարընա հագարէթ մի օլուր , չիւնքի քէօք , վէ հափրազլարըն իւս-
թիւնտէ , էլմալէր , եախօտ մէյվէլէր պիթմիւլ . նասըլ քի էլմա աղա-
ճընտան , հասըլաթ տալլարտան , քէզալիք պիքիւրիք նիքեահլարտան : »
Քէզա Ս. Օգոստինոս (Գրք 3 ալ . Կոստանթն . Գլ . Թ . Դես ա . Միւլէ
Ընդաց և Կոստանթնոսիէն Հաթ . ԻԵ . Եր . 738 . Լն .) : Վէ պու հայ-
րապետէր կիպի քեաֆֆէյի քիլիսէ հայրապետէրի իշպու պիքիւրիք
հալինի , վէ թարիգաթը բուհանիյէլէրի իթիւրամաթը ֆայիգէ իւ
եաղարլար , վէ սէնա էտէրէր :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՔ ԵՎԵՂԵՅԻՈՅ , ԳԻԼԻՍԷ ԱՅԻՆ ՈՒ ԱՏԷԹԻ
ՄՈՒԳԱՏՏԵՍԷԼԵՐԻ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՁԼԴ . Քիլիսէ արարողութիւնլարը , եախօտ ային ու ատէթ իս-
միլէ իճրա օլունան բուհանի ամէլէր , իւչ խուսուստա իճրա օլու-
նուրլար . եա պատարագտա , եա սայիր սըրրլարը իճրա էթմէք վագ-
թինտէ եա քիլիսէ տուալարընը իճրա էթտիղիմիդտէ : Պիրէր պիրէր
պուսլարըն իւզէրինէ եազալըմ :

Ա . Պատարագտա , նասըլ քի էսկի ահտտա Ալլահ Մովսէս մար-
գարէյէ պէյան էթմիւլ խի . Ահարոնու , վէ էվլատլարընը քահանայ է-
սիպ , եաղ իլէ եաղլատըղընտա , նէ էլպիսէ վէ նէ կէօնէ , վէ նէ ռէնկ-
տէ կիլինէճէյինի , վէ սըրութիւն սըրոցա կիրէճէյինի , վէ պու քեահին-
լէրին , վէ պաշ քեահինլէրին իւսթլէրի վէ պաշլարը , վէ սաշլարը
նէ կէօնէ օլաճազլարընը պիրէր պիրէր թարիֆ էթտի . վէ օլ քիս-
վէթլէրի պէյէնիպ , բուհանի խըզմէթ իճրալարընտա օնու կիլինսին-
լէր տէյի էմր ու թէնպիհ էթտիյսէ , օնլարըն հէփսի եէնի ահտըն պիր
էմսալի իտիլէր , պուսա պինայէն եէնի ահտա տալիս օ միսիլլիւ էլ-
պիսէլէրի , քիլիսէ պիտայէթինտէն պէրի թարիֆ էթտի . վէ քահա-
նայարա , վէ եպիսկոպոսլարա , վէ սընըֆը բուհանիյէնին հէր պիրի-
նէ քէնտի էլպիսէյի մախսուսէյի բուհանիյէնին թախսիս էթտի . վէ
հալա պու կիւնէ տէկին թէնպիհ , վէ իճրա էթմէքտէ տիր : Իսկի
ահտա (Եւէյ . ԻԸ . ԻԹ . Լ . Լն .) պու պապլէրին հէփսինտէ ային ու
ատէթլէրի թարիֆ , վէ թէնպիհ էտիյօր : Տէմէք քի , պուսլարըն միւ-
թիտի իպթիտա Ալլահ քէնտիսի տիր . վէ քէնտի խըզմէթինտէ պուս-

լարեն գուլլանըմասընը Ալլահ քէնտիսի միւհնասիւ կէօրմէմիշ օլսա
խտի, էվվէլա օնլարը իծատ էտիւզ վէ քէնտիսի էմր էտիւզ եափ-
տըրմաղըտը. մատամ էսքի անտա եափմըշ վէ իծասընը էմր էթմիշ,
եէնի անտա օնա միւմասիլ ատէթլէրի քիլիսէ եափար, վէ Քրիստո-
սուն էսրարընըն իծրասընտա, վէ գուրպանընը սունտուղունտա իս-
թիմալ էտէրսէ պունտան Ալլահ խօշլանմիզ մը. քեանին բուրվառա
աթէշ վէ քիւննիւք գօյուզ րապպըն հուղուրունա չըզար. վէ
րապպա քիւննիւք թագտիմ էտէրսէ, վէ էսքի անտա Ալլահ օնու դա-
պուշ վէ թահսին էտէրսէ, եէնի անտա թահսին էթմէզ մի. եօղսա
էսքի անտըն Ալլահը պաշգա, վէ եէնի անտըն Ալլահը պաշգա մը տըր:

ՋԼԵ. Էվվէլա էլլէրինի եայգամագ, լաղըմը վէ թապիի աղիզ
պատարագ սըրընա պիր հիւրմէթ տիր. փաքըզ իլէ Ալլահըն էսրա-
րընըն, եախօտ գուրպան սուֆրասընըն խըզմէթինէ եանաշաճաղը
նիյէթիլէ, պատէհու շապիկ, (պատմուճան) կէյինէճէք. սօնրա
գօլշաղարը, սօնրա քէմէրի, եանի գուշաղընը, սօնրա ուրարը, սօն-
րա վակասը, սօնրա սաղաւարտը, սօնրա շուրջառը: Պէօյլէ քահա-
նայ կէյինտիքտէն սօնրա, խորանըն ալթ էշիքլէրի ալթընտա տուրա-
ճագ, խորանըն սաղընտա վէ սօլունտա իքի սարկաւագ, էլլէրինտէ
քշոցլար, վէ քշոցլարըն իւսթիւնտէ ալթը գանատըն մէլայիքլէր թաս-
վիրիլէ, եանի Նսայի մարգարէնին Ալլահը թախթ իւզէրինտէ կէօ-
րիւզ, սերովքէլէր վէ քերովքէլէր իքի գանատլարը իլէ եիւզլէրի-
նի, իքի գանատլարը իլէ այագլարընը էօրթէրէք, վէ տիկէր իքի
գանատլարը իլէ, աղիմ հիւրմէթ վէ գօրգու իլէ տիթրէյէրէք օլ Ալ-
լահանի թախթըն հուղուրունտա ուշտուգլարընը, վէ « Սուրը, սուրը,
սուրը տէր գօրութեանց » պէօյիւք սէս իլէ թէրէննիւմ էթտիքլէրի-
նի, վէ օմուզլարը իւզէրինտէ մէլայիքլէր թասվիրիլէրի պուլունան
տիրացուլար, օլ թախթըն էթրաֆընը գուշաթմըշ մէլայիքլէրէ էմ-
սալէն խորանըն հուղուրունտա, Նսայիտէ կէօրտիլիւնէ պինաէն, վէ
(Սադ. ԻՋ. 8.) « Էթրաֆընա հալգալանըզ թէսպիհաթ գուրպանը-
նը մէզպահընըն իւզէրինտէ սունաճաղըմ » սէօղիւնէ պինաէն, եարըմ
տայիրէ շէլինտէ տիգիլիւզ, օլ քշոցլարը սարկաւագլար էլլէրինտէ թու-
թարագ տուրուլար: Վէ քահանայըն բուրվառ էլլինտէ տահա քիւն-
նիլիւ խորանա սունտուղու « Խունկ մատուցանեմ առաջի քո Տէր,
յօրինակ ըստ հնումի Զաքարիայ, ընկալ առ ի մէնջ զննկանուէր
մաղթանա. որպէս զպատարագն Աբելի, զՆոյի, ճւզ Աբրահամու.
բարեխօսութեամբ վերին քո զօրաց իւն. » : Նա րապպ Աբէլ, Նոյ,
վէ Աբրահամըն գուրպանլարընը քիւննիւքլէրի իլէ գապուշ էթտիլին
միսիլիւ. պիզ տախի Զաքարիանըն էօրնէկինէ կէօրէ հուղուրունտա
քիւննիւք սունարըզ: Վէ խորանա վէ անտէն ճէմաաթա բուրվառ
իլէ քիւննիւք սունուլուր. պատարագ պաշլար: (Գործ. Բ. 42.) եաղ-
մըշ տըր, քի ճէմաաթ « Առաքեալարըն թալիսինէ, վէ հաղորդու-

թիւնա , վէ էքմէք պէօլմէյէ , վէ տուալարա տէվամ էտէր իտիլէր » : Պիզլէր տախի պատարագտա ճէմաաթ իլէ պիլ իթթիֆադ , տուա է-տէրիդ , վէ Գրիստոսուն դուրպանընը Ալլահա սունուպ , օնա հիսսէ-տար օլուրուդ : Վէ տին թալիմաթընը օգունան Աւետարանըն մա-նասընա թաթպիդէն տինլէրիդ : Շէօլէ քի Պօղոա առաքեալըն (Կօլ. Դ. 16.) թէնպիհի իւզէրէ գործոցտան , վէ մէքթուպլէրտէն պիր գըսըմ ճէմաաթա օգունուր . պատէհու պոօսխումէ , եանի տիգ-գաթ էտիյօրուդ , տէնտիյինտէ սարկաւադ Աւետարանը ճէմաաթա տօղրու թութար . վէ ճէմաաթտան պիրիսի հէփսինէ վէքեալէթէն , կէրէք Ալլահըն քէլամընա տէրունէն ինանըրդ , վէ գապուլ էտէրիդ նիյէթի վէ մանասը իլէ , վէ կէրէք Ալլահըն օգունաճադ էմրինի տու-յուպ , իճրասընա հսազըր միւնթաղըրդ , վէ հիւրմէթ էտէրիդ նիյէ-թիլէ , Աւետարանը էօփէր վէ պատարագիչ քահանայ տէօնիւպ . ճէմաաթը միւպարէքլէր : Անտէն գպիրլէր հէր սընքի ճէմաաթ ի-չին տուալար օգուր , վէ Աստուածաշունչտան , վէ Առաքեալարըն մէքթուպլէրինտէն , Գրիստոսուն իքի ահտը պիրլէշտիրտիկինէ պինա-յէն , պիրէր գըթա օգունուր : Անտէն պիր գըթա Աւետարանտան օ-գունուր : Տիրացուարըն իքիսի շապիկլէր կէյինմիչ պէրաթիլէր եա-գարադ , հուզուրտա տուրուրլար . վէ տիկէր պիր սարկաւադ բուր-վառ սալլար , վէ ճէմաաթ պաշընը աչար , քի Ալլահըն քէլամընա հիւրմէթ տէմէք տիր , բայէթ իլէ տինլէր . անտէն սարկաւադ Աւե-տարանը էլինտէ երէքսէք թութարադ , քի Ալլահ իլէ ճէմաաթըն պէյ-նինտէ եէնի ահտ . վէ միյանճը , վէ նիշանը սուլհ տէմէք տիր . պա-շըմըդ իւզէրինտէ , էմրինի կէօթիւրիւրիւզ մանասընա մէպնի , ա-ռաքեալական տին իգրարը օլան հաւատամքը օգուրուդ : Հէր քէս պի-լիր քի , էսքի ահտ Մովսէսին էլինտէ իտի . օ քի Ալլահ իլէ իսրայէլ միլլէթի պէյնինտէ սուլհ նիշանը իտի : (Եւէյ. 1. Դ. 27.) : Պուրատա էվալիտէ . (երախայլարըն պատարագը) թէսմիյէ օլունուպ , պիթէ-րիտի . վէ սարկաւադլար « Մի ոք յերախայից » իսթարընը էթտիյի կիպի , երախայլար , վէ սայիր ապաշխարողլար , վէ կիւնանքեար , վէ տինսիղլէր , քիլիսէտէն տըշարը չըգար իտիլէր : Վէ գափուլարըն էօնիւնտէ տուրուպ , տուա էտէր իտիլէր : Նասըլ քի մահալինտէ եազուդ . (Նիլ- Նիլ .) Ս. Յօհան ոսկեքերան , վէ Ս. Բարսեղ հայ-րապետլէրին թէրթիպ էթտիլէրի պատարագամատոյց քիթապլարըն-տա պատարագըն քեաֆֆէյի ատէթլէրի եազըլը տըր : Պիգ երախայ-լարըն պատարագընտան սօնրա պատարագտա իճրա օլունան ատէթլէ-լէրի Ս. Կիւրեղ Երուսաղէմացինին , պատարագամատոյցունտան տա-լի պազըլարընը ալարադ եազարըդ : Սարկաւադ քահանայնըն էլլէ-րինի , վէ եանընտա պուլունան քահանայարընտա էլլէրինի Պիղատո-սուն էթտիյի կիպի , պու գանըն վէպալընը քէնտի իւզէրինտէն տէֆ էթմէք նիյէթիլէ , վէ պու գանտան պէն ապատըմ տէյի էլինի եայ-

գար, սօնրա սարկաւազ պատարագիչտէն սէլամ ալոր վէ ճէմաթա վէրիւր : « Ողջոյն տուք միմեանց 'ի համբոյր սրբութեան : Սէլամ վէրին պիւրի պիւրինիզէ ազիզ էօփիւշ իլէ » : Իշպու պարըջ Քրիստոս էֆէնտիմիզին սէօղիւնէ մէպնի տիր : (Մարթ. Ե. 23.) : « Գուրպանընը մէզպահըն իւզէրինտէ սունարքէն Փիքրինէ կէթիւրիտէն , քի գարընտաշընն սէնին իլէ խուսումէթի վար տըր . մէզպահըն հուզուրունտա քէնտի գուրպանընը պըրագ , վէ էփվէլ կիթ գարընտաշըն իլէ պարըշ . . . » : Պուշու Պեսուս առաքեալ տախի թէնպիհ էտէր . (Ա. Պետ. Դ. 14.) « Ի համբոյր սիրոյ : Մուհապէթ էօփիւշիւ իլէ » տէյէրէք : Սօնրա սարկաւազ իխթար էտէր քի « Ջըրունս զգրունս . Էւնս Գափուլարա , գափուլարա (տիգգաթ էտին) թէքմիլ մալլուաթ իլէ , վէ սազընմա իլէ Փիքրինիզի Ալլահ գօրգուսու իլէ եօզարըյա գալարըն » : Ճէվապ վէրիւր գալիւրէր ճէմաթա վէքեալէթէն . « Յահէր շէյէ գատիր Ալլահ . Փիքրինիզ սէնտէ տիր » : Սարկաւազ թէքրար լապպտան թէքմիլ եիւրէք իլէ թէշէքքիւր էտին . ճէվապ . սահիհ վէ հագգը իլէ : Սօնրա գալիւրէր սուրք , սուրք , սուրք թէրէնս նիւմիւնիւ չաղըրը . վէ սարկաւազլար էլլէրինտէքի քշոցլարը սալլար . թըպզը Ալլահա վէ թախթընա մէլայիքլէրին թիթրէյէրէք . եմ ազիզ , ազիզ , ազիզ Ալլահ . . . տէտիքլէրինէ պինսէն վէ տուալարընը տախի էտէրէր : Սօնրա տէր : Կիւրեղ « Չաղըրըրըզ Ալլահա , քի քէնտի աղիզ բուհունու հուզուրա գօնմուշ (էքմէք իլէ շարապըն) իւզէրիւնէ իրսալ էթսին , քի էքմէյի Քրիստոսուն թէնի , վէ շարապը Քրիստոսուն գանը էթսին . զիրա անինտէ օլ շէյէ քի , ազիզ բուհ թօգանըր ազիլլէնիր , վէ թէպտիլ օլուր , սօնրա պու բուհանի նշխարք իծրա օլունարագ (եանի սրբագործիւ օլարագ) պու գանսըզ գուրպան օ քէֆարէթ գուրպանը իւզէրինէ Ալլահա ումուս քիլիսէնին սէլամէթի խուսուսունտա բիճա էտէրիզ . . . » : Հայաստանեայց քիլիսէնին ատէթի սուրք սուրբտան սօնրա , Քրիստոսուն առէք կէրէք , Էւ արբէք 'ի սմանէ , Էւնս . քէլամլարընն սէօլէնմէսիլէ պէրապէր , կէրէք նշխարք , կէրէք շարապ , անինտէ Քրիստոսուն թէնինէ թէպտիլ օլուր . վէ օնտան սօնրա վագաա ազիզ բուհուն չաղըրմապընը իծրա էտէրիզ , ամմա օ սրբագործութիւն իչին պիր լիւգուսմլու (էական մասն) տէյիլ տիր . անճագ սայիլիլէրի կիպի պիր տուա տըր : Սօնրա հէր սընըֆ ճէմաթա իչին բուհանի օլսուն , ճիսմանի օլսուն փատիշահլար իչին , խասթալէր վէ էօլիւշլէր իչին տուա օլունուր . վէ աղիզլէրի չաղըրըրըզ . օնլարը պիզէ շէֆաաթճը թութարըզ պագըսըյա : Սօնրա Քրիստոս էֆէնտիմիզին էօյրէթտիլի հայր մեր տուապընը էտէրիզ . սօնրա ճաշակունմ . Գաւիթ մարգարէնին սաղմոսունու զիքըր էտէրէք (Մարթ. Լ. Գ. 9.) հաղորդութիւն վէրիլիւր , վէ սօն Աւետարանտա էփվէլքի կիպի , Ալլահն քէլամընա հիւրմէթ օլուր . վէ ճէմաթա տաղըրըր :

ՁԼԶ. Էվայիրտէ Ակաբէ (բեկանել զհաց) ատէթի, եանի ֆու-
գարէլէրէ պիր սուֆրա հազըրոյալազ եէմէք եէր խոխէր. քի շիմտի-
քի հալտէ Հայաստանեայց քիլիսէսինտէ մաս թապիր օլունուր. պա-
տարագտան սօնրա հէր քէս ալըր, վէ էօլիւէր իչին տուա էտէր,
(Նկս.)

Գուրպան սունուլաճագ մէզպահ իւղէրինէ շամտանլար գօնուր.
իւղէրինէ մուվար եանար: (Եւէց. Լ. 8. 9. 10. Լն.): Ալլահն էմ-
րինէ պինաէն, փէրտէ, բուրվառ, վէ սայիր թէզէինաթըր ըուհանիյէ,
օրատա պիրէր պիրէր միւնտէրիճ տիր. վէ (Թուսց. Գ. 31. Դ. 5. 6.
7. Լն.): Պուրատա հէման թըպզը պիզիմ խորանլարտա հէր նէ էլ-
պիսէ, վէ թէզէինաթ վար իսէ, հէփսինի Ալլահ, հիւրմէթ, վէ բա-
յէթի ֆայիգէ իլէ իսրայէլ միլլէթինին քահանայալարը գուլլանսըն,
սագլասըն, վէ մուգատտէս թութսուն տէյի էմրէտէր: (Եւէգ. Ժ. 18.
19. Լն.): Տաճարը թայֆէլէր, իշպու մուգատտէս ալաթ, վէ է-
տէվաթ իլէ սօյտուգլարընտա, մաաթթէէսիւֆ զիբըր էտէր: Տէմէք
քի պիզիմ զէմանըմըզտա պուլունան քիլիսէսին տախի հէր շէյի վագ-
թիյէ զաթէն Ալլահն էմրիյէ իճատ օլունմուշ շէյլէր տիրէր: Վէ
պիլ ախէրէ Ալլահն մահգուղիյէթինի, տէյիլ քի հիտտէթինի մուճիպ
օլուրլար: Շուրասընը ճէմաաթ էյի պիլմէլի քի, պատարագը սունան
հէմ քահանայ տըր, վէ հէմ քահանայ վասէթասը իլէ հազըր պուլու-
նան ճէմաաթ տըր. նասըլ քի պատարագ տուալարընտան պէյան օ-
լունուր: Իշթէ պունուն իչին տիր քի. պատարագ պիթմէզտէն, հիշ
պիրինէ քիլիսէտէն չըզմագ ճայիզ տէյիլ. շիւնքի գուրպանը եարըմ
պըրագմըշ օլուր. օ քի Ալլահա հազարէթ օլուր:

ՁԼԷ. Բ. Գրիստոս էֆէնտիմիզ, ինսանլար կիւնահտան գուր-
թուլուպ սէլամէթ պուլսունլար տէյի, եէտի սըրը իճատ էթտի. օն-
լարը քի մահէլլէրինտէ զաթէն եագմըշ, սէօլէմիշիզ. պունլարըն տա-
խի իճրասընտա ալին ու ատէթի մախսուէսի, վէ ըուհանիյէսի վար
տըր. զիրա օտասընտա օթուրտուղու, վէ կէյինտիյի էլպիսէ իլէ պիր
քահանայ հէքէլէ չըզպ, քէնտի վագիֆէսինի վէ մէէմուրիյէթինի
իճրա էթմէզ հա՛: Հաթտա փուլփէրէսթիլէրին պիլէ քեհանլէրինին
Ալլահլարընա գուրպան սունտուգլարընտա էլպիսէյի ըուհանիյէլէրի
վար խտի. վէ կէյինիպ, քէնտիլէրինէ կէօրէ իպատէթիլէրինի իճրա է-
տէր խտիլէր: Պունլար թապիւթ նօմոսունուն իգթիզասընտան տըր.
եանի իպատէթ հալ ու հիյէթի, վէ քիսվէթի պաշգա տըր, վէ ատէ-
թա օթուրուպ սէօլէշմէք, վէ գօնուշմագ հալ ու հիյէթի պաշգա
տըր: Իշպու էսրարը իճրա էթտիլիմիզտէ պէհէրինին այրիյէթէն, վէ
միւնֆէրտէն ատէթի, վէ արարողութիւնու վար տըր. քի պիր քի-
թապ իչինտէ թէքմիլ միւնտէրիճ օլարագ Մաշտոց թէսմիյէ օլունուր:
Արզուլէյէն օլ քիթապը թէմամիյէ կէօրէպիլի, վէ օնլարըն հէման
հէփսինին ասասը աղիզ քիթապտա միւնտէրիճ տիր. պիլ ֆարզ Կ.

պիսկոպոս ձեռնադրել էթմէք . իւշ եպիսկոպոս պիւրլըտէ (Գործ. ԺԳ. 1.) եանի Շմաւոն Նիւքէր , Ղուկիոս , վէ Մանաէն . պուշար քիլիսէ միւտէրրիսլէրի օլուպ , Բառնաքաա իլէ Սօղոսուն , քի Պօղոս թէսմիյէ օլունուպ իւղէրինէ էլ գօյտուլար , վէ օնլարը եպիսկոպոս ձեռնադրել էթտիլէր , լաքին փէրհիլ թուլթարազ , վէ տուա էտէրէք ազիզ բուհուն էմրի մուճիպինճէ Բառնաքաաք , վէ Պօղոսու ձեռնադրել էթտիլէր . վէ պու ինթիխապ ձեռնադրութիւն ուսուլի շիմտիյէ տէկին քիլիսէտէ պագի , վէ ճարի տիր . եւն :

ՁԼԸ . Գ . Քիլիսէտէ բուհանիլէր եէտի վազըթտա , եանի եէտի գըսըմ տուա էթմէլէրի մուգաննէն , վէ մուխասսէս տիր : Գիշերային շաֆազ ժամերգութիւնու . առաւօտեան սապահ ժամերգութիւնու . իւշ ճաշու , եանի սասաթ իւշտէ , ալթըտա , տօգուլտա . երեկոյեան ազշամ ժամը , վէ խաղաղական , վէ հանգստեան : Պուշարը տախի եկեղեցի քահանայարը իճրա էտէրլէր : Պու արարողութիւնլարը տախի անլամայա , վէ կէօրմէյէ արգուսիլ օլան , ժամագիրքէրտէքի տուալարա , վէ թարիֆէլէրէ միւրաճաաթ էթսին , էլիպիլտէն պէրու ճէմաաթա վէքեալէթէն քահանայնըն տուրուպ տուա էթմէսի պիր մուգատտէս ային ու ատէթ տիր . Պօղոս առաքեալ եաղար . (Ա . Կորն. ԺԳ. 3. 13. 16.) « Եօղսա , էկէր բուհ իլէ սէնա էտէրսէն , ազլը օլմայանըն եէրինտէ տուրան , սէնին մէտհինտէ նմսըլ ամէն տէսին » :

ՁԼԹ . Պիլ ախէրէ Քրիստոս էֆէնտիմիլ , նօմոսու , վէ նօմոսուն թէնպին պուլուրտուղու քեաֆֆէյի ային ու ատէթի թաստիզ էթտի վէ ֆէսիս էթմէտի . չիւնքի հէյքէլէ կիրտի , վէ հէյքէլտէ Մօվսէսէ թէնպին օլունան հէվի օ ային ու ատէթի պուլտու : (Մարկ. ԻԱ. 12.) վէ հիլ պիրիսինի ըէտտ էթմէտի . վէ հաշան հէյքէլին ային ու ատէթինէ մուխալիֆ շէյլէր , վէ աղիլիկինէ եազըշմազ մուամէլէլէր . պիր ֆարզ կէօվէրճին սաթմազ ալմազ , վէ պէյ ու շիրա վէ պուշարա պէնղէր շէյլէրի պուլտու իսէ , կիւճէնիպ էլինէ իլիտէն գամլը եափըպ օնլարըն հէփսինի հէյքէլին հալիլսինտէն տըշարը գօվտու : (Մարկ. ԺԱ. 16.) « Վէ պիր քիմսէյէ պիր զաթը պիլէ հէյքէլէ կիրտիրմէյէ պըրագմազըտը » . վէ փէշթախթալարընը տէվիրտի . շէօյլէ քի . (ԽՁ. 55.) « Հէր կիւն սիլին եանընղտա հէյքէլտէ օթուրուրուտու » հէր կիւնքի ատէթի տէ տաճարտա տուրմազ , վէ էօյրէթմէք , վէ խասթէլէրի սաղալթմազ իտի : (Մարկ. ԻԱ. 14.) նիչին պու շամատէնլէր , պու բուրվառլար , պու փէրտէ , (վարա գօյր) վէ սայիրէ , շուրատա տուրսուն . պուշարըն նէ ֆայիտէսի վար . պուշար պօշ շէյլէր տիր . հիլ պիր կիւն տէմէտի . անճազ եազըշմայան շէյլէրի գալտըրտը , եըգտը , տըշարը աթտը : Եազըլմը տըր քի պէնիմ խանէմ իպատէթ խանէսի չաղրըլաճազ , սիլ իսէ օնու իրըրըլլար մաղարաք էթտինիլ տէտի : Եազըշմայան իլին կիւճէն

տի, վէ գալտըրտը, եագըշան իչին պիր շէյ տէմէտի. անճագ թաս-
տիգ էթտի: Քրիստոսուն էթտիյի կիպի Առաքեալլար տախի էթտի-
լէր: (Գրք. Բ. 46. Գ. 1. 2. եւն.) արթըգ բրօթէսթանլար պիղլէ-
րին ային ու ասէթինէ գումուր պուլուպ պիր շէյ տէյէճէք իսէլէր.
էվլէլա Ալլահա, Քրիստոս էֆէնտիմիղէ վէ Առաքեալլարա տէսին-
լէր:

ԵՒԿԻՐՄԻ ԻՒԶԻՒՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

ԷՊԷՏԻ ՍԱՀԻՀԼԻՔԼԷՐ , ԵԱՆԻ ՇԷՐԱԱԹԼԱՐ , ՃԷՀԷՆՆԷՄ ,
ՔԱՒԱՐԱՆ , ՎԷ ՃԷՆՆԷԹ ԻՒԶԻՐԻՆԷ :

ՁԻ . ԻՇՊՈՒ սահիլիքներին խասիւղերի իքի գըսմ սոր . էվ-
վէլա օնլար քի , պու սահիլիքներին մատտէթէն , վէ
մանէն ինքեար էտէրլէր : Եքինճի գըսմ օնլար տըր քի , եալընըզ մա-
նէն , եախօտ մանէվի էօյլէ պիր ֆէնա հալտէ էօմիւր կէշիրիրլէր քի ,
մութլադ ալէթի , վէ ախրէթի , եա ունութմուշ եա ունութ մամըշ ի-
սէ տէ հիշ իգրար էթմէզ . լաքին պու սահիլիքներ էպէսի տիր . եա-
նի ինսան իսթէր պուշլարը իգրար էթսին . իսթէր էթմէսին , սալ-
խանէտէքի գօյուշլարըն գասապըն վէ պուշաղընըն գայղըսընը չէք-
մէտիքներին կիպի , հալ պու քի օլ գօյուն օլ գասապըն էլլիլէ հէրէ
սէրիլէճէք վէ օնուռն պուշաղը իլէ պօղազլանաճադ տըր :

ՁԻԱ . Պու ֆասլը տէօրթ պապտէ խիւլասէ էտէրիզ . էվվէլա
չէրաաթլար , սանիյէն ճէհէննէմ , սալխէն քաւարան , պիլ ախէրէ
ճէննէթ խուսուսաթը իւղէրէ :

ՊԱՊԸ ԵՎՎԵԼ

ՇԷՐԱԱԹԼԱՐ

ՁԻԲ . Եսկի Սադուկեցիլէրին էօլիւլէր տիրիլմէզ տէտիյի համտ ու-
սէնա օլսուն խիւտայէ քի , պօշա չըգմըշ տըր . տէշիլ եալընըզ Աստ-
ուաճաշունչ իւհամը իլէ , իլլա փութիքէսթ միլլէթինին ֆէյլէսօֆ-
լարընըն թապիի տէլայիլինստէն պիլէ , պու սահիլիք թէպէյլին էտէ-
րէք օնլարընքի պաթըլա չըգմըշ պիթմիշ տիր :

ՁԻԳ . Գրիգոր Որոտնեցի . վէ պուշուռն խալիս շակիրտի օլան
Գրիգոր Տաթևացի , ումուս վէ տիւնեա սօնուռնսա օլաճադ չէրաա-
թը գապուլ էտէրլէր . լաքին էօլտիւքտէն սօնրա հէրքէսէ անինսէ օ-
լաճադ չէրաաթը մախսուսէյի ինքեար էտէրլէր : Հաթտա Տաթևա-
ցի ('ի էէրէ հաբըմնի . Լ. Ե. հաբըմնի ԺԱ. Կապնի հաբըմնի) եազսղըր քի-
թապտա կէրէք սալիհ (արդար) ատէմլէրի . վէ կէրէք ֆէնա ատէմ-
լէրի իքիպինի տէ պիր մահալէ , վէ պիր մահպէսէ իլլա էտէր . օքի
քէհէննի կէօյ ալթընտա տըր . վէ սօն չէրաաթ կիւնիւնէ տէկին ար-
դարլար իւճրէթիմիլի ալաճաղըզ տէյի սէվինէրէք , վէ կիւնահքեար .

լար միւլճաղաթ ալաճաղղղ տէյր էսէֆ էտէրէք տուրուրլար: « Ի մի ասացին գոլ խորանս 'ի ներքոյ երկնից զարդարս եւ զմեղաւորս, որք դատաստանաւն որոշեն, այլ թէպէտ մի են տեղեալ, այլ արդարքն յուսով ուրախ են, եւ մեղաւորքն տանջին. . . դարձեալ մի ասի կայանք երկուցն »: Իշթէ սալիհլէրին վէ քէօթիւլէրին մահէլլէրինի պիր էթտիլինէ պիր իսպաթ տահա. « Զի մի է ակնկալու թիւն. զի արդարքն ակն ունին պսակացն եւ մեղաւորքն տանջանաց, եւ ոչ ոք է առեալ արդեամբք զգործոց հատուցումն մինչ 'ի դալ դատաւորին. որպէս ասէ Աւետարանն »: Զիրա պիր տիր իւս միտ, սալիհլէր միւլքեաֆաթա իւմիտ էտէրլէր. վէ կիւնահքեարլար էյլլէթլէրէ, վէ հիչ պիրիսի ֆիէլ հադիգէ քէնտի ամէլլինին միւլքեաֆաթընը նասըլ քի Աւետարան տէյօր, հաքիմին կէլմէսինէ գատար ալմամըշ տըր: Թէքրար հարցումն: « Հոգիք արդարոց, կամ մեղաւորաց. ունին այժմ զփառս, եւ զտանջանս, թէ ոչ: Պատասխանի: Յետ աստեացս փառք երանելեացն կրկին է. այսինքն փառք գործոցն ըստ ինքեան, եւ փառք հատուցմանց, եւ այժմ հոգիք սրբոց առնուն զփառս ըստ ինքեանց գործոց. զի հանգչին եւ ուրախանան 'ի գործ իւրեանց, եւ 'ի յարգութեանն առնուն զփառս հատուցման հոգւոյ եւ մարմնոյ. եւ այնպէս փառաց 'ի փառս բարձրանան. որպէս ասի յերգան. . . Նոյնպէս եւ կրկին է տանջանք չարաց, ըստ ինքեան, եւ տանջանք հատուցման. զի զտանջանք գործոյն կրեն յետ մահու, եւ զտանջանք հատուցմանն 'ի յարուածեանն հոգւով եւ մարմնով »:

ԶԽԴ. Տաթեւացիներն պու սէօղլէրինտէն տախի շէրաաթըն իւքի օլտուղու թէպէյլիւն էտէր. զիրա էկէրչի պատէլ վէֆաթ անինտէ կիւնահքեարլար քէնտի էթալլէրի խապասաթըն ճէզայա լայրգ օլտուղունու ֆրիստոս էֆէնսիմիգտէն անլամըշ օլմասալար իտի. նիւչին ճէհէննէմ էզապընա ինանրպ, վէ գանի օլուպ գօրգսունլար. պէս պէլլի քի, էօլտիւլլէրի կիպի քէնտի ամէլլէրինին ճէզայէ միւսս թահազգ օլտուղունու ֆէհմ էթմիլլէր: Պիզլէր տէ պու իլք հիսապըն կէօրիւլմէսինէ շէրաաթը մախսուսէ (առանձինն դատաստան) իսմինի վէրիւրիւ:

ԶԽԵ. Պու պէօյլէ օլտուղու հալտէ, Տաթեւացիներն ֆիքրի կէպի տէյօրուղ. տէմէք քի պիր իւմիտ իլէ արդարլար վէ մարգարէլէր վէ առաքեալլար, վէ հայրապետլէր, մարտիրոսլար, կուսանքլար վէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ տախի տահա կիւնահքեարլար իլէ պիր մահէլտէ տուրուեօրլար. վէ տահա Ալահտան ալաճազ միւլքեաֆաթլարընը ալմամըշլար: Տէմէք քի սօն շէրաաթտա ալաճազ տըրլար. տէմէք քի ֆրիստոսուն մարդեղութիւնու պօշա չըգտը, վէ ֆրիստոստան կէրէք էվլէլ, վէ կէրէք սօնրա էօլմիւշ օլան օլ գատար աղիգլէր, նահապետլէր, մարգարէլէր, առաքեալլար, հայրապետլէր մար-

տիրութեամբ, կուսանքար, հէփսի եալընըզ պիր իւմիտ իւէ Ալլահտան միւքեաֆաթ ալաճալըզ տէյի, օլ զէպանիլէր իւէ պիրլիքտէ պէքլէ-
յիպ տուրույօրլար : Ե՛յ ագըլ պու եւ . էկէրչի Տաթեւաղլինն պու
տէտիյի Ալլահնն շանընա վէ ատալէթինէ եագըըըսա վարսըն տէտի-
յի կիպի օլսուն :

ՁԽԶ . Իշպու շէրաաթ Հայոց Եջմիածնական քիլիսէսինտէ պիր
մի տիր . իքի մի տիր , Գաթըըճըեան հայր Յովսէփ Վիէննա Միւ-
թարեան նամ րահիպ , (քի սայիր կէօնակէօն թէէլիֆաթլէրլիլէ միւ-
լէթիմիլպտէ վէ Եվրոպատա տախի շէօհէթեապ օլմուշ օլսուղունու
պիլ մէմնուսիյէ , վէլ իֆթիխար պէյան էտէրիլ) . զահիրէ չըգարմայա
պէյհուտէ չալըշաը : Իշպու միւսթէրէմ զաթ , քէնտի թէէլիֆ էթտի-
յի Հիմնական տաքքէրուքիւն թէսմիյէ օլունան քիթապընտա պիր
չօգ զահմէթ չէքէրէթ թէվարիլի միւսթէլիֆէտէ , վէ Երմէնի քիլի-
սէսի թահթը թաստիլիտէ պասըլըպ , էլան օլան Քրիստոնէական-
լարընը , 1814իւն , վէ 1820տէ Երմէնի սինօթունուն զարարընտա ,
1843իւն Քրիստոնէականընտա , վէ Իզմիրտէ պասըլան 1843 , վէ տի-
կեր 1858տէ վէ 1747տէքլինի , պիր պիրիլլէ թաթպիլգ էտէրէք , վէ
էվլէլքի , վէ սօնրաքի վագըթլէրին Երմէնի քիլիսէսինտէ ճարի օլան
պու ուսուլ վէ իթիգաթլարընը թահթը թէզէքքիւրէ ալմըշ տըր .
լաքին կէօրիւր քի պիր Քրիստոնէական սահիլիլքտէն փէք կէրի տիր .
պունուն իւզէրինէ էսէֆ էթմէյէ պաշլար . տիկեր պիր Քրիստոնէա-
կան էլինէ ալըր , վէ իսու պիր ճիւզի սահիլիլկէ եագըն կէօրիւր . պու-
նուն տա իւզէրինէ սէվլինմէյէ պաշլար , թէքրար սէվլինմէյէն Եջ-
միածինքլինի , Ստամպուլունքի իլէ , Կալկաթանընքլինի , Իզմիրինքի
իլէ թաթպիլգ , թէֆէքքիւր վէ թէզէքքիւր էտէրէք , էնճաւինտէ
զաթի իւմիտ օլուպ շէօյլէ եագար . (Եջ. 89. Գլ. Գ.) « Մահուընէ
ետըը հոգւոց վիճակը արդարոց եւ մեղաւորաց մինակ հոգւով եւ
մարմնով հատուցումն գիտեն . առ Քրիստոնէականները , թէ արդեօք
նաեւ առանց մարմնոյ , հոգւով իրենց հատուցումը կընդունին թէ չէ ,
առ խնդիրը խորագիտութեամբ ծածկուած է . եւն . » : Պու նք խո-
րագիտութիւն , աքըլ Եջմիածնական քիլիսէսինն իթիգատը պու տուր ,
սօն շէրաաթ օլմատըգճա , նք աղիլլէրէ , նք կիւհաքեարարա պիր
միւքեաֆաթ վար տըր . պունուն աչըղըտա պու տուր , Տէվամ էսէր
մէմուռ վարդապետ . վէ 1858ին հէմէն խիթամընտա պասըլան , վէ
կէրէք Ստամպուլ Երմէնի Փաթրիկի , վէ կէրէք քէնտի հոգեւոր ժողովու-
թէֆթիլլէյլէ , վէ կէրէք Եջմիածին Վահափառ կաթողիկոսուն իսիլլէ
միւքէլլէլ Քրիստոնէականըն դատաստան իւզէրինէ սիւալի օգուր :
« Գատաստանն ինչ է » : Ճ . « Մարդիկ յարութիւն առնենն ետըր .
Քրիստոս Տէրն մեր Աստուածային փառքով պիտի դայ , եւ Ողբալին
մինչեւ այն օրը աշխարհ եկած մարդոց , բարի եւ չար գործերը զա-
տելով , լամն մէկին արժանի յաւիտեանական հատուցումը պիտի քայ » :

կէօղիւմիւղ ալտըն : Իշթէ թիւրքճէսի , շէրաաթ նէ տիր : Ճ. էօլիւ-
լէր գըլամէթինտէ , էֆէնտիմիդ Քրիստոս Ալլահանի էհթիշամը իլէ կէ-
լէճէք , վէ Ադամտան օլ կիւնէ . դատար տիւնեայա կէլմիշ ատէմլէրին
էյի վէ Փէնա ամէլլէրինէ հիւքիւմ վէրէրէք , հէր քէսին լայըդ օլտու-
լու էպէտի միւքեաթաթընը վէրէճէք :

ԶԽԵ . Էսքի կայանքըն թալիմաթընա թապի օլան պիր զաթ տախի
(տէր , թաճիւպ էտէրէք միւհթէրէմ Գաթըրճեան) պուշլարըն հէփ-
սինի իմզալայամաղ , Վէ սիւալ էթմէյէ պաշլար : Են էջմիաճնական
Հայաստանեայց քիլիսէսի , սէնին պիր իքի սէնէ էվլէլ օլ դատար Քր-
րիստոնէականլարընտա սէրպէսթճէ իպրաղ , վէ թէքէրիւր էթտի-
յին ապայտի տինիյէլէրին նէրէտէ դալարլար : Սալիհէրին էօլտիւք-
տէն սօնրա անինտէ ճէննէթին միւքեաթաթը վէ նայիլիյէթի , վէ էօլ-
տիւրիւճիւ կիւնան իլէ էօլտիւքտէն սօնրա անինտէ էպէտի միւճա-
ղաթլարըլա թէտիյէսի նէրէտէ դալտը : Վէ պիլ ախէրէ խաֆիֆ կիւ-
նահլարա , վէ սպաշխարանք չէքմէյէ պօրճլու օլան քիմսէլէրէ թէհա-
րէթկեան թախսիս օլան մահէլ , օրատան քի ճանլար փաքլանտըքտան
սօնրա թէնլէրինին գըլամընա պէքլէմէյէրէք , ճէննէթին իհթիշամընա
կէշէրլէր իտուկի նէրէտէ դալտը : Սօն Քրիստոնէական հէր շէյի էսքի
հիյէթինէ իյատէ էտէր Գաթըրճեան էֆէնտիյէ Էրմէնիլէր թա-
րաֆընտան պիր ճէվապ վէրիւրիդ :

ԶԽԸ . Իշպուլ քրիստոնէականլարըն , վէ Հայոց Էջմիաճնականաց
դաւանութիւնունուն ասաք , զիքր էթտիյիմիդ Գրիգոր Որոտնեցի
վէ Գրիգոր վէ Մովսէս Տաթեւացի , օնուն շախիրտլէրինին եազտըդ-
լարը քիթապ տըր . վէ մատէմ պուշլար Հայոց քիլիսէսինին աղիլլէրի
սիւքինէ խախալ օլմուշլար , Էջմիաճնական քիլիսէսի պուշլարըն իսմի-
նի աղիլլէր սըրասընտան չըդարըպ , թէրդին էթմէտիյի հալտէ , Էր-
մէնի քիլիսէսինէ , սիլլին դաւանութիւնունուղ նէ տիր տէյի սիւալ էթ-
մէք վէ թաաճիւպ էթմէք , պիզճէ զայիտ վէ լուղումսուղ տուր :

Ամա կէրէք շարականտա , կէրէք պատարագտա , կէրէք ժա-
մերգութիւնտա պուշլունան տուալարը պուշլարա տապան տապանա
մուղայիլ իմիշ , օրասընը արամադ Էջմիաճնական քիլիսէսի վաղիֆէ-
սինտէն պիլէ տէյիլ տիր . վէ պու խուսուստա հէր նէ քի Հայոց քի-
լիսէսինէ տէյօրսադ , Բուճ չիլմաթիդ քիլիսէսինէ տէ այնընը տէրիդ .
չիւնքի պուշլար տա օ թիթիգաթտա տըրլար :

ԶԽԹ . Պուշլարը պատէլ իխթար , մանա , վէ սատէտիմիդէ կէ-
լէլիւ , շէրաաթըն մանասը տիւրլիւ տիւրլիւ տիւր . պազը քէրէ հադ-
զը հազգըրզտան ալըրտ էթմէք սիր : (Սալմ. ԽԲ.) « Հազգըմը թէմ-
եիդ էթ . հազգըմը պանա պէյան էթ » տէմէք տիր : Պազը տա պի-
րիսինի թէլէֆիյէթէ հիւքմ էթմէք : (Յ՝Վ. Գ. 18. 19.) « Օ քի ի-
նանմաղ , զաթը հէլաք օլմուշ տուր » :

ԶԽ . Պաղը Ալլահըն շէրաաթը կիլլիճէ եէր եիւղիւնտէ օլուր .

վէ պաղը տա աչըգտան : Իշպու աչըգտան Ալլահն շէրաաթը իբի տիր . Եանի անինտէ պատէլ վէֆաթ , մախսուս շէրաաթ , վէ տիկէ-րի տիւնեա խիթամընտա օլաճադ ումում շէրաաթ : Շէրաաթըն թէֆ-սիրի « Ալլահն գարարը գաթիսի տիր քի , հէր քէսին ամէլինէ կէօ-րէ , հէր քէսէ էպէտի միւքեաֆաթընը , վէ էպէտի միւճաղաթընը վէրիր » :

Իշպու մախսուս , վէ աչըգտան օլաճադ շէրիաթ , էօլտիւքտէն սօնրա հէր քէսին ճանը Ալլահն տիվանը ատալէթինէ ինզար օլունա-ճադ : Պու ճան էկէրչի Քրիստոսուն , վէ քէնտի քիլիսէսինին թէն-պիկչէրինին իճրասընտա պուլունմուշ իսէ , ճէննէթէ տալէթ օլունա-ճադ . վէ մուղալիրինտէ պուլունմուշ իսէ , ճէննէթէ հիւքմ օլու-նաճադ տըր : Պիր տէ չօդ ալամէթլէր վէ մէլալիքլէրին տիւնեանըն սէօրթ էթրաֆընա պօրուլար սէտասը իլէ Քրիստոսուն կէլմէսի ու-մում . վէ խըրսըզ կիպի կէճէլէյին կէլմէսի մախսուս շէրաաթ տըր : Իշթէ :

ՁԾԱ . Պունու ազիզ քիթապտան էվլէլա պէյան էտէլիմ : (Ղու-ի . ԻԳ .) Քրիստոս « Օնա տէր (Եանի Եանընտա խաչա չըգան էյի խըր-սըզա) պու կիւն պէնիմ իլէ ճէննէթտէ պուլունաճադսըն » : Ալլահ պիր ատէմին հէփ էթտիքլէրի ամէլլէրի գաթէն պիլիր . վէ պիր կէօդ աթը-մընտա գարարընը ճէննէթլիք միսին ճէննէթլիք միսին վէրիր . (Յւ-ճ . Գ . 19 .) « Ձաթէն հէլաք օլմուշ տուր » : Նասըլ քի թէքրար (Ղու-ի . ԺԶ . 22 . 23 .) « Աէ ֆաքիր էօլտիւլիւնտէ , մէլալիքլէր օնու Աբրահն գու-ճաղընա կէօթիւրտիւլէր : Ձէնկին տախի էօլտիւ . վէ կէօմիւլտիւ . վէ ճէննէթտէ իսքէնճէլէր իչինտէ իքէն կէօզլէրինի գալտըրտը . Աբրա-համը վէ Ղազարոսու օնուն գուճաղընտա րահաթլանմըշ կէօրտիւ » : Տէմէք քի պիր հիւքիւմ վէ սիճիլէ մէպնի օլ զէնկին քիմսէ ճէննէթտէ հիւքմ օլմուշուտու : Քէզալիք Ղազարոսուն էյի ամէլլէրինի վէ թա-համիւլիւնիւ Ալլահ կէօրտիւլիւ իչին , էօլտիւլիւ կիպի իսթիրահաթ մահալինտէ օնուն օթուրմասընը գարար վէրտի . չիւնքի թապլի պիր շէյ տիր քի , պիր միւքեաֆաթ վէ պիր միւճաղաթ մութլադ պիր հիւքմէ միւսթէնիտ վէ մախսուս տուր . վէ պու հիւքմ էյի խըր-սըզա թէսլիմ օլտուղու տադիգէտէ Ալլահտան գուհուր էթտիյի կի-պի : Ղազարոսա վէ Մեծատունա տախի օլ կիւնտէ հիւքմ վէրիւմիշ օլտուղունա հիչ չիւփհէ Եօդ տուր : Տէֆա (Ղու-ի . ԺԲ . 40 .) « Խմտի սիդ տախի հազըր օլուն , զիրա զանն էթմէտիյինիդ սաաթտէ ատէմ օլլու կէլիր » : (Յւ-ճ . Գ . 18 .) « Օ քի օնա (Քրիստոսա) ինանըր հէ-լադ օլմադ , վէ օ քի օնա ինանմադ , գաթէն հիւքմ օլունմուշ տուր » : Տէմէք քի Քրիստոսուն սէօզլիւնիւ , վէ թէնպիկչէրինի տուլուպ , Քը-րիստոսա ինանմայան քիմսէնին շէրաաթը գաթէն քէսիլմիշ տիր . զա-թէն քէսիլմիշ տէմէք պիր տէ գըյամէթտէ հիւքմէ պէքլէյէճէք տէ-մէք տէյիլ տիր : Քրիստոս էֆէնտիմիլին տիկէր տէտիյի պունա պինա-

յէն տիր . (Յովհ. Ե. 24.) « Սահիհ սահիհ տէրիմ սիզե . օ քի պէնիմ քէլամըմը տինլէր , վէ պէնի կէօնտէրէնէ ինանըր , էպլտի էօմիւրէ մալիք օլուր վէ շէրաաթա կիրմէզ . իլլա էօլիւմտէն էօմիւրէ թէպա տիլ օլուր » : Եանի մախսուս շէրաաթա կիրմէզ . միւքեաֆաթընը ա նինտէ ալըր : (Եբր. Թ. 27.) « Վէ նասըլ քի ինսանա պիր քէրէ էօլմէք կէրէք տիր . վէ օնտան սօնրա (Եանի ագիպինտէ) շէրաաթ քէզալիք վէ Գրիստոս . . . » : Քէզա (Ղաւ. ԺԲ. 20.) « Ալլահ օնա (Եանի ախրէթի , վէ այաթը ինքեար էտիպ , տիւնեա մալինէ թափան քիմսէյէ) տէր . ագըլսըզ պու կիճէ ճանընը սէնտէն կէրի իսթէյէճէք տիրլէր . վէ հազըրլատըղըն քիմէ գալաճազ » : (40.) « Վէ սիզլէր հազըր օլուն , զիրա հանկը վազըլթատէ քի , մէկմուլ էթմէզսէնիզ , ինսան օղլու կէլիր » : (36.) « Վէ սիզլէր էֆէնտիսինի նէ գէման կէլէճէք տէյի պէքլէյէն ատէմլէրէ պէնպէր օլուն , քի կէտիլինտէ , վէ (Կաբուչու) վուրտուղունտա չար չափըք օնա աչսընլար » : (37.) « Մութլու օլ խըզմէթքեարլարա քի , էֆէնտիլէրի կէլիպ , օնլարը ույանըզ պուլուր » : Պունլարըն հէփսի էօլլումիւ վէ շէրիաթը մախսուսէյի պիր քիմսէ տայիմա ֆիքըրինտէն չըգարըպ ուզազ կէօրմէմէլի , անճազ եազըն տըր վէ օնտան սօնրա տէնշէթլի վէ ատալէթ սահիպի հաքիմ Ալլահ կէլիր վէ հիսապ իսթէր , պօշ պուլունմամալը . տէմէք տիր : Պօղոս առաքեալ . (Բ. Տէմ. Դ. 7.) « Եյի ճէնկլէշտիմ , Եօլու թէքմիլ էթտիմ , իմանը հըֆիլ էթտիմ , պունտան պէօյլէ պանա ատալէթ թաճը պէքլէյօր . օնու քի ատալէթլու հաքիմ րապալ օլ կիւնտէ պանա էտա էտէճէք » : Վէ օլ կիւնտէ էօլլումիւնիւն եազլաշմասը կիւնիւ տիւր տէյի ալթընճը համարտա սէօյլէյօր : « Զիրա պէն պունտան պէօյլէ թէսլիմ օլմուչում , վէ ալտէթիմին գէմանը հէման Եթիլիմիշ տիր » : Եանի էօլլումիւմիւն կիւնիւ : Տէմէք քի , Պօղոս առաքեալ քէնտի ալաճաղը ատալէթ թաճընա Ալլահտան հէման վէֆաթ էթտիլի կիպի իւմիտ էտիյօր : (Յովհ. ԺԲ. 26.) « Զիրա պէն նէրտէ իսէմ , պէնիմ գուլում տախի օրատա օլաճազ » : (Մաթթ. Ե. 23.) « Խասմին իլէ , օնուն պէրապէրինճէ տանա Եօլտա իքէն թէզ սուլի օլ . օլմայա քի խասիմ սէնի հաքիմէ , վէ հաքիմ ճէլլատա թէսլիմ էտէ , վէ զընտանա աթըլասըն . կէրէք տէրիմ սանա թա սօն մանկըրը էօտէյինճէյէտէք , օրատան ապա չըգմայաճազսըն » : Ելպէթատէ հաքիմ սէնի պիր հիւքմէ մէպնի զընտանա աթաճազ . իշթէ պու հիւքմիւ պիզ շէրաաթը մախսուսէ թէսմիլէ էտէրիզ . վէ զընտանա տա Քաւարան իսմինի վէրիլիզ . նասըլ քի քաւարան պահսընտա տէյէճէյիզ : (Մաթթ. ՃԻԶ.) « Սէվկիւլիւլէրինէ ույուլ վէրտիլինտէ , իշթէ րապալըն միրասը » : Վէ (Մաթթ. 18.) « Կիւնահաքեարլար թէքրար ճէհէննէմէ տէօնէճէքլէր » : (Բ. Կաթ. Ե. 1. 8.) « Պու թէնտէն չըգար Ալլահըն Եանընա կիթմէյէ տանա զիյատէ ճէսարէթ էտէրիզ . վէ րազլիլիզ » : (Փէլէպ. 11. 23.) « Լաքին պու իքի

չէյտէն սըգըլըրմ կիտիպ վէ Գրիստոս իլէ տուրմագ արդիւյիւ տահա միւրաճճահ, վէ պու թէնտէ տուրուպ, գալմալը սիլէ տահա ֆայի-տէլի գըլլաս էտէրիմ» : (Ա. Կ. Բ. ԺԳ. 12.) « Զիրա շիմտի այնէտէն էմալ իլէ, ամմա օլ վագըթ եիւզ պէ եիւզ » : (Յայ. Է. 9.) « Ա. դիլլէր Ալլահն թահթը հուզուրունտա տըրլար » : (Սէրա. ԺԱ. 28.) « Զիրա վէֆաթ կիւնիւնտէ հէր քէսէ քէնտի եօլլարնա կէօրէ էօ-տէչմէք Ալլահն հուզուրունտա գօլայ տըր » : (Ղ. Կ. ԺԲ. 5.) « Օն-տան գօրգուն, քի էօլտիւրտիւքտէն սօնրա, ճէհէննէմէ աթմայա սէ-լահիյէթի վար » : Տէմէք քի կիւնահքեար էօլտիւյիւ կիպի տէ ճէհէն-նէմէ էնէր :

ՉԾԲ. Պուհա միւմասըլ աղիդ քիթապտա տահա չօգ շահատէթ-լէր վար տըր. վէ Ալլահն շիֆահէն քէլամը տախի պու սահիլիլի թաստիդ էտէր : Վէ կաթողիկէ քիլիսէ պիտայէթինտէն պէրլի էօլիւ-լէրին կէչմիշ ճանլարընն պիր ան էվվէլ քէնտի մուվագգաթ քաւա-րան ճէզալարընտան աղատ օլտունլար տէյի էօլիւլէր իչին տուա է-տէր. վէ « Եա րապպ քէնտի գուլունուն ճանընդ աղատ էտէսին, քի տիւնեայը ըէտտ էթմիշ. սանս եաշասին վէ թէն զայիֆիլի սէ-պէսլինտէն հասպէլ պէչէր հէր նէ իրթիքեապ էթմիշ իսէ սէն քէ-րէմ ինայէթին իլէ րապպըմը Յիսուս Գրիստոս քէնտի էվլատրն իւ-զիւնէ հիւրմէթէն աֆվ պուլուրասըն տէյի իսթիրհամ էտէրիդ » : Պու-լաթին քիլիսէսի ժամագիրքինտէ օգունուր : (Շարհա.) « Եւ հանգո-րի իսրահիլ քոււմ 'ի հանգստեան » : Կէչմիշ ճանլարը քէնտի իսթիրա-հաթ մէքընանընտա րահաթ էթտիրէսին . . . » Վէ թէքրար « Ա-հեղ խորհուրդ քահանային եւն. » Մէզպահն հուզուրունտա էլլէրի ա-չըզ տուրան քահանայնն տէհէթլի սըրըր, աթէչ սէօնէր գարանլըզ տէֆ ու իլպէ օլուր. թէէսիւֆ էտէն բուհլար շաղ օլուր. չիւնքի կիւնահլար աֆվլըզ օլուր, եա մէրհամէթ սահիպի րապպըմը, կէչ-միշլէրիմիդ ճանլարընա ինայէթ էյլէ » : (Ժամաթէր.) « Ճգնաւորք Աս-տուծոյ եւ ժառանգորդք երկնից արքայութեան, որք առիք զանանց բարութիւնս » : Ալլահն ճգնաւորլարը, վէ սէմանն ճէննէթլինին մի-րասիսօրլարը . . . կէչմիշ մուհասսէնաթլարա մուվաֆֆագ օլտու-նուզ. « . . . Որք երանութեան մասին հասիք քան զամենայն որդիս մարդկան, բարեխօսեցէք, քի հէր ատէմէրտէն զիյատէ սէատէթ հիս-սէլէրինէ վասըլ օլտունուզ, րապպըն ինայինտէ քիլիսէ էվլատլարը ի-չին շէֆաաթ էտին » : (Աղլ.) « Սուրք ճգնաւորքն աղաչեսցուք զՏէր . . . որք լուսեղէն, եւ երկնային անթառամ պսակայն արթա-նի եղեն եւն : Աղիդ ճգնաւորլար ըիֆագաթլընտա րապպա ըիճա է-տէլիւմ . . . Օնլար քի սէմավի, վէ միւնէվվէր. վէ սօլմաղ թաճլարա լայրդ օլտուլար. Օնլարն տուասը, վէ շէֆաաթլըյա պիլգէ մէրհա-մէթ էտէսին » : Որ ընտրեցեր եւ ընկալար, եւն. սէն քի քէնտի միւհ-թէրէմ շէհիյուլէրինի սէչիպ դապուլ էթտին, պիւթիւն տիւնեատա

պուլունան աղիւլէրի սէնին ինտինտէ պիւլէր իչին շէֆաաթըը թու-
թարըզ . . . քի պիւլէր տախի աղիւլէրինէ հաղըրլանմըշ արքայութիւ-
նա կիրմէյէ լայըզ օլալըմ» : Բարեխօսութեամբ սրբուհւոյ Աստուա-
ծածնին եւ Յովհաննու Կարապետին . . . աղիւլ Աստուածածնին, վէ
Յովհաննէս Կարապետին աղիւլ, վէ իւք շէհիտ Ստեփաննոսուն վէ Ա-
ռաքեալարըն վէ Մարգարէլէրին, վէ Մարտիրոսարըն, վէ պիղիմ Ս-
Գրիգոր Լուսաւորիչին տուասը, վէ շէֆաաթը իւլէ, վէ պիւթիւն ա-
ղիւլէրին, քի պու կիւն զիքըլէրինի իծրա էտիյօրուդ . օնլար քի սէ-
նին Ալլահըզընըն մուհապպէթիլէ պիւրլէշտիւլէր . զիքը էթ կէշմիշլէ-
րիմիլին ճանլարընը . . . » : Պատարագամատոյց « Եւս րապպ, կէշ-
միշ գուլարընըն ճանլարընը զիքը էթ . վէ օնլարա մէրհամէթ ինա-
յէթ էթ . միւսթէրիհ, վէ թէնվիր էթ, վէ քէնտի սէմափի ճէննէթիւն-
տէ աղիւլէրին սիւքլինէ իտխալ էթ, վէ մէրհամէթինէ լայըզ էյ-
լէ . . . » : Պունլար վէ պունլարա միւմասըլ Հայաստանեայց քիլիսէ-
սի Շարահանը, Ժամադիրքի, Մաշտոցու, վէ Պատարագամատոյցու
պալատէ տէտիլիմիլ սահիւլլի թէվաթուրէն թաստիգ էտէրլէր :

ՁԾԳ. Կղեմէս Հռովմալը (Թուղթ աւ Կընէւցի) Ս. Պետրոսուն
հազգընտա շէօլէ եազար . « Շէհիտ տիւշէրէք, լայըզ օլան էնթի-
շամ մէքեանընա աղիմէթ էթտի » : Ս. Իգնատիոս (Թուղթ աւ Հը-
ւոլէյեցի) « Պըրաղըն պէնի ճանաւարլարա թաամ օլալըմ . օնլարըն
վասէթասըլլա Ալլահը դազանմադ ճայիլ տիր » : Արևնակորաս (Ի ջա-
րաֆէմէն) « Էյի գանմըլըմ քի . պու էօլիւմիւլ էօմիւրտէն չը-
գարադ էյի եաշայաճաղը, քի Ալլահըն եանընտա, վէ օնուն իլէ օ-
լաճաղը » : Ս. Կիպրիանոս (Ի յորդոքէն աւ Էլէյ) « Տիւնեայը, վէ
ինասնլարը կէօրէն, կէօզլէրի պիր տադիլէտէ գարատըպ, վէ անին-
տէ օնլարը աչըպ, Ալլահը կէօրմէք նէ պէօյիւք թէէմիւնաթ աըր » :
Պունլար կիպի Հայրապետլէրտէն չօզ շահատէթ վար : Գրիգոր Նա-
ղիանդեան տօգուզուհու նութգունտա Կեսարիոս գարընտաշընըն
մէտիլէսինտէ « Օնուն կէօյէ չըզըպ, փատիշահլարըն մուազղամը հու-
ղուրուհտա տուրտուղուհու, վէ օնտան զուհուր էտէն նուր իլէ տօլ-
տուղուհու » եաղար : « Σὺ δὲ ἡμῖν ὀρθανούς ἐμβατεύεις » վէ « Βασιλεῖ
τῷ μεγάλῳ περιστάμενος, καὶ τοῦ ἐκεῖθεν φωτὸς πληρούμενος, καὶ ἐν κόλ-
ποις Ἀβραάμ οἵτινες δὴ οὗτοι εἰσιν, ἀναπάυσαιο. καὶ ἀγγέλων ἐποπτεύεις
χορείαν καὶ μακαρίων ἀνδρῶν δόξας τε καὶ λαμπρότητας . . . » :
Եանի Սըրահամըն գուճաղընտա վէ մէլայիքլէրին մուվաֆֆադ օլ-
տուղու էնթիշամա քէնտի տախի մուվաֆֆադ օլուլ, սայիր ա-
ղիւլէրին տախի էնթիշամընը կէօրմէքտէ տիր : Վէ եինէ պու աղիւլ
քէնտի գըզ գարընտաշը հազգընտա » էնթիշամա նայիլ օլտուղուհու
հէմ սայիր, վէ Ս. Երրորդութիւնուն էն փաք նէզարէթիւնէ մուվաֆ-
ֆադ օլտուղուհու Ταξις ὀρθανία, δόξης θεωρία τῆς τε ἄλλης καὶ τῆς ἀνω-
τάτω Τριάδος ἑλλαμφίς καθαρωτέρα τε καὶ τελειωτέρα : (Կուղթ. ԺԱ. 14

ժԸ.) Ս. Կիրարհանոսն մէտնիւսինսէ պու աղիզին կէօյտէ օլտու-
ղունու, վէ երրորդութիւնուն հուզուրունտա տուրտուղունու թագ-
րիր էտէր. քալ տն տի հիւս Դրածոս Էլլաւսին ի ծէ նոն քարատօտիս :

Քէզա Ս. Գրիգոր Նիւսացի, Թէոդոս կայսրն քերիմէսի Բուլգե-
րիա հազգընտա (Հ. Գ. Բ. 950 Մահիթէրէ) շէօյլէ եաղար Էնթոն տօ
փստօն անօսթի անլա տօ քարաձեւօ քարաւոյնի Էք Բասիլէաս Էք Բասիլէան
քսէտէ . . . Էք քալօս Էք քսէտէ, օ օթալմօս օ տօն Թեօն Ելլաւսին . . . : .
եանի պուրատան պու աղաճ գօփտու, լաքին ճէննէթատ տիքիւտի .
փատիշաւրդտան փատիշաւրդա թաշիլի օլտու . . . Էք կիւղէլ տիր
օ կէօզ, քի Ալլան կէօրիւյօր : Քէզալիք Յովան Ոսկերերան (' Է-
ր') "բէր' Բէլի') պուրատան կիտիպ պու շէնրի պու քիլիսէյի պու-
րազը պ տիկէր շէնրէ տիկէր քիլիսէյէ . օ քի կէօյտէ եազըլը օլան
իլք էվլաւարն տր . դայտ օլունտիւ, վէ պու տէպտէպէլէրի թէրք
էտէրէք մէշնուր մէլայիքլէր մէճիսինէ իսթիպատալ օլտու . . . »
Էք Էք ծէ ծէնալօս օլ քարօնտէ ծէնալօս (տօն Բասիլէա Թեօն) Էք Էք տօն Էք
քսնալօնտէ քսնալօնտէ » : (Հ. Գ. Բ. 494.) « Օրատա տուրանլար տայիմա
(Ալլան փատիշան) Էք կէօնէ օնու կէօրմէք ճայիլ իսէ, տէյիլ եալընը
հուզուրտա, իլլա քէնտի էնթիշամը շաֆըր իլէ ումում հիլլէթի էնթի-
շամանտըրը կէօրիւրէր : Քէզալիք իւմալարն Տօնաքոյքոլունտա ա-
ղիլէր Ալլանն հուզուրունտա տուրույօրալ տէյի եազըլօր : Ս. Բար-
սիզին հազգընտա շէօյլէ եաղար . « Եա աղիմ Բարսիլ, քի Ս. Երրոր-
դութիւն հուզուրունտա տուրույօրուն » Բասիլէա օթօ, քսէտէ տօ
Դրածո : Տէֆա Ս. Սեփերիանոս (Ճ. Գ. ' Է քարաւոյն քարաւոյն) Քրիստոս
էյի իւրաւը պէօյլէյօր . « Եա քրիսթիան, Էք իսթէյօրուն, քի
ճէննէթիստէ զիքր էտէսին : Սէն ուզաղըն իսթէյօրուն . պէն շիւ-
տի էտէճէյիմ . սէն իմանըն կէճիքտիրմէտին . պէն սօնրատան ինա-
յէթի էթմէյէճէյիմ, անճազ պու կիւն պէնիմ իլէ ճէննէթատ պուլու-
նաճազըն :

ՉԾԻ » . Պունլարկիպի տահա չօզ, կէրէք հայրապետէրին, վէ
կէրէք քիլիսէտէ եէվմիյէ, վէ պախուսու Էօլիւրէր իչին թէրթիպ օ-
լունան տուալարընտա շէրաւթըն իքի օլտուղունու, վէ էվլէլէրի շէ-
րաւթըն պիր առէմին վէֆաթը աղիպինտէ օլտուղունու թաստիգ,
վէ թագրիր էտէրէր : Վէ պիլիմ պու պապտէ, պու դատար իս-
պաթլար կէթիւրտիլիգտէն պայիս շիւնքի կէրէք Էրմէնի վէ կէ-
րէք Բուլ քիլիսէսինին շիւտիքի վագիթտէ պաղը եանըլ քրիստոնէա-
կանլարը մախսուսէն, վէ միւնֆէրիտէն օլան շէրաւթըն ինքեար է-
տէրէր . վէ պու թալիմաթ պու իքի քիլիսէլէրտէ կիտէրէք հէման
ումում իթիգատ սիյաղընա կէշիլի տիր . եանի սօն շէրաւթա դա-
տար սալիլէր, վէ կիւնաքեարլար պիլա ճէզա, վէ պիլա միւքեա-
ֆաթ, եախօտ աղիլէր սօն շէրաւթա դատար սէպտէթ նազարընա

մուլաֆֆազ օլմալլար : նէ տէ կիւնահքեարլար միւնաղաթ կէօրիւր-
լէր . վէ պէօյլէ մուալլազ պիր հալտէ սօն շէրաաթ կիւնիւնէ տէկին
տուրաճազ տըրլար տէյի իթիզատ էտէրլէր : Պու իսէ կէրէք հայրա-
պեալէրին , վէ կէրէք եէվմիյէ իճրա օլունան տուալարըն մանաարնա
տապան տապանա զրտտ տըր : (Ժամագիրք) « Բեզ միշտ մերձ ծանիր
քուն մահու եկեալ քննող դատաւոր Տէր ողորմեա » : Նասըլ քի ա-
թիտէ եազաճազլարըմըդտան տախի պէյան օլաճազ տըր : Կէլէլիմ ու-
մում շէրաաթա :

ՁԾԵ . Ումումի շէրաաթա աղիզ քիթապլար րապպըն կիւնիւ իս-
մինի վէրիւրլէր : (Մարթ. ԻԳ. 36.) « Ամմա օլ կիւնիւ , վէ օլ սաաթը
հիչ պիր քիմսէ պիւմէզ . նէ կէօյլէրին մէլայիքլէրի , նէ տէ օղուլ ,
անճազ պիր փէտէր . . . վէ նասըլ քի Նոյուն կիւնլէրինտէ , քէզալիք
ինսան օղունուն կէլիշի էօյլէ օլաճազ » : (Բ. Կար. Ե. 10. « Զիրա
պիզ հէփիմիզ Գրիստոսուն տիվանընա չըզմայա պօրճուլուղ . քի հէր
քէս էվվէլինտէն կէրէք էյի կէրէք քէօթիւ քէնտի թէնի իլէ հէր
նէ իշլէտի իսէ ալսըն » : (Մարթ. ԻԳ. 27.) « Զիրա նասըլ քի շիւ-
շէք կիւն տօղունտան չըզպ կիւն պաթըսընա գատար կէօրիւնիւրսէ ,
ինսան էվլատընըն տախի կէլիշի էօյլէ օլաճազ տըր . զիրա լէշ նէր-
տէ իսէ , գարթալլար օրայա թօփլանաճազլար » : Իշթէ պու ալանէն
Գրիստոսուն կէլիշի . շօլ (Ղար. ԺԲ. 40.) տէ քի կէլիշի կիպի տէյիլ ,
եախօտ (Մարթ. ԺԳ. 33.) տէքի նազլ օլան կէլիշ տէյիլ , քի շէրիա-
թը մախսուսիյէ տիր :

ՁԾԶ . Իշպու շէրիաթտա ինսանլարըն էթտիյի խապասաթլարը
Ալլահ կէօրէճէք տիր տէյի , վէ շէրաաթլարընըն օնա կէօրէ քէսէճէք
տիր տէյի պիւմէմէլի . պու էն եաղնըշ պիր զիւիւմ օլուր . եա Ալլահ
զաթէն հէր քէսին վէֆաթընտան էվվէլ հէր քէսին կիւնահընը կէօր-
միւշ , վէ սիճիլինի զաթէն քէսմիշ տիր : (Մարթ. Բ. 18.) « Կիւնահ-
քեարլար պէ թէքար Դէհէննէմէ տէօնէճէքլէր » : Պունտան շուրասը
աղնաչըլըր քի անճազ պու սօն շէրաաթտա , Ալլահ ատալէթ հաքի-
մի Գրիստոս , կիւնահքեարլարըն սօլ թարաֆընա վէ աղիզլէրի սաղը-
նա ալըպ , կիւնահքեարլարըն մէքրուն կիւնահլարընը պիւթիւն աղիզ-
լէրէ պէյան վէ ըսմէն իլան էտէճէք . վէ պունունլա պէրապէր օն-
լարըն էթտիքլէրի նամքէօրլիւքլէրի ելուզլէրինէ վուրտուղունտա ,
քէնտի ատալէթինի , վէ հէր քէսէ վերտիլի ճէզայը վէ ճէհէննէմ ա-
թէշինի հազգանիյէթ իւզէրէ իճրա էթմիշ օլտուղունու ալէմէ իլան
ու պէյան էտէճէք տիր : Վէ սաղընտա տուրան աղիզլէրէ , կիւնահ-
քեարլարըն գապահաթլարընը , վէ ճէզասընը . քէզա հէր պիր աղի-
զին ֆազլիլէթլէրինի , շէրէֆլէրինի արթըրմազ իշին , պէյան էտէճէք
տիր : Հաթտա աղիզլէրին քեաֆֆէսի օլ կիւնտէ պիրէր հաքիմ օլա-
րազ . միւնաֆըզլարըն էթտիյի խապասաթլարըն Դէհէննէմ աթէշլինէ փէք
լալըզ տըր . եա ըսպպ հազգանիյէթինի , վէ ատալէթինի պու մէք-

բուհէր իւզերինէ ինքա էթ տէյի, Ալլահն կաննտա շէքվաճը օլա-
ճագ տըրլար (Յոյ. 9. 10.) երեքսէք սէտա իլէ տէր խոխէր, հա ա-
զիզ (Ալլահ) նիչէյէտէք գանըմըղըն ինթիգամընը ալմագըն » : Օլ-
վագըթ ատալէթ սահիպի Ալլահ, բապլիմ կէօսթէրմէսին, քէմալը
էօրֆ վէ շիտտէթ իլէ, երեզլանտէն վէ կէօզլէրինտէն ատալէթ վէ
հըրս աթէշլէրինի սաչարազ, պիւթիւն ազիղլէր վէ մէլալիքլէր մա-
յէթինտէ օլարագ վէ աթէշ փիւսկիւրիւր երեզլանիւ կիւնաճեար-
լարա չէվլիւրիպ, էպէտիլ ապատ սէֆալէթ, էզիլէթ, իսքէնճէ, ա-
թէշ, ճէհէննէմ վէ մահրուսլիլէթ գարարընը երլտըրըմ կիպի օնլա-
րըն իւզէրինէ օգուլաճագ . « Երթայք յինէն անիծեալք » կիտին ոլէն-
տէն ալըրըն եւն լանէթլէնմիշ ճանլար, էպէտի աթէշէ տիւշիւն
ղարգ օլուէն, օ քի չէյթանա վէ մէլալիքլէրինէ հաղըրլանմը տըր
տէյէճէք : Աման Ալլահ, աման Ալլահ . նէ ֆիղանլէր, նէ պաղըրշ-
մալար, նէ աշլար, նէ վալլար, հէր քէս պիւր պիւրինէ կէչէճէք տիւր .
ճէհէննէմ եարըլաճագ . վէ իւսթ իւսթէ աթէշ տօլու պիւր խէնտէկէ
տիւշէճէք եռվարլանաճագ տըրլար . . . քիւֆիւր, լանէթ, պապա
օղլունա . սէնսին սէպէպիւմ . օղլու պապասընա, սէն օլտուն սէպէ-
պիւմ . անա էվլատընա, վէ դըզը անասընա աղլայըշ, սըղլայըշտան
տիշլէր գըճըրտաթմասընտան պիւր պիւրինի փարալամայա թութունա-
ճագ տըրլար . վէ օնտա էպէտիլ ապատ նէ իւմիտ վար նէ խէլաս :

ՁԾԷ . Մուախխարէն, միւսանգամ գալուստն Գրիստոսի վերջին
ղատաստան, օր յետին եւն . քիլիսէնին, վէ ազիզ քիթապըն իսթի-
մալ էթտիլի լիսանտան տախի փէք ալա անլաշըլըր քի « Յորում ժա-
մու ոչ կարծիցէք դայ որդի մարդոյ » : (Ղուկ. ԺԲ. 40.) « Հանլը
սաաթտա ինսան էվլատընըն կէլմէսինի պիլմէգսինիլ » : Եանի էօլիւմ-
տէն սօնրա շէրաաթը մախսուսէյի Գրիստոս հէր քէս իլէ քէնտի ա-
մէլինէ կէօրէ քէսէճէք, սօն շէրաաթ իլք շէրաաթա տէլալէթ տիւր .
սօն կիւն իլք կիւնէ տէլալէթ տիւր . լաճօնճա պու տօղրու տուր :
Քէզալիք իլք շէրաաթ սօն շէրաաթա տէլիլ տիւր : Կաթոզիկէ քիլիսէ
եէվմիլէ, ազիղլէր սօն շէրաաթտա նէ կէօնէ Գրիստոս իլէ ինսան .
լարըն շէրաաթընը քէսէճէք տիւրլէր, Դաւիթ մարգարէնին ձիթ, սաղ-
մոսունու օգուր : (Տես ՊՀԶ.) :

ՊԱՊԱԸ ՍԱՆԻ

ՃԷՀԵՆՆԷՄ ԻԽԶԻՐԻՆԷ

ՁԾԸ . Ճէհէննէմի ինքեար էտէնլէր եինէ օնլար տըր, քի շէրիա-
թա վէ էօլիւլէրին դըյամէթինէ ինսանագլար, եախօտ նագարէն,
եանի ֆիքլը իլէ ինսանպ ֆիլիէն իճապ էտէն ֆաղիլէթ ամէլլէրին

տէ պուլունմազլար, նասրլ քի շէրաթլար իւղէրինէ իֆատէ էթտիք :

ՉԾԹ. Ագայիտի տինիյէմիզլին պիր մատտէյի մալիւմէսի, ճէհէն-
նէմին պիր մահալի մախսուսի օլտուղու տուր, վէ մէքրուհ, վէ նա-
մագպուլ պիր մահալ օլտուղունու պիլտիրմէք իչին աչաղը պիր մա-
հէլ տիր տէյի թէամիյէ օլունուր : Եվվէլա ճէհէննէմին օլտուղունու,
սանիյէն ճէհէննէմին ճէզալէրինի, վէ տիւրիւլէրինի եազարըզ :

ՉԿ. Եվվէլա ճէհէննէմին պիր էղիյէթ մահալի օլտուղունու
(Մարթ. ԻԲ. 13.) փատիշահ քէնտի տալէթինէ լայըգ էլպիսէ կիլին-
մէյէն քիմսէյէ տէյօր. « Օլ վագըթ փատիշահ քէնտի էթպաալարընա
տէր. պունուհն պագլարընը, վէ էլլէրինի պաղալոյն, վէ պունու տը-
շարը գարանըղա չըգարըն. օրատա ֆիղան վէ տիշէր գըճըրտաթ-
մասը օլաճագ » : Պուրատա ճէհէննէմի ֆրիստոս տըշարը գարանըղ
պիր մահէլ թէամիյէ էտիյօր. տըղաթը. չիւնքի Ալլահըն տիվանըն-
տան վէ հուղուրունտան կիւնահքեարլար մահրում օլաճագ. գարան-
ըղ. չիւնքի հէր էլլիքտէն մահրում օլաճագ տըրլար : Քէզալիք (ԻԲ.
44.) « Օլ վագըթ սօլ թարաֆընտաքիլէրէ սէօյլէյէճէք. ես լանէթ-
լէնմիշլէր. կիտին էպէտիլիք աթէչինէ. օ քի շէթանա, վէ օնուհ
մէլայիքիլէրինէ հազըրլանմըշ տըր » : (46.) « Վէ օնլար էպէտի իս-
կէնճէլէրէ կիտէճէք տիրլէր. վէ սալիհլէր էպէտի էօմիւրէ » (Ղա-
ժ. 22. 23.) « Վէ զէնկին էօլտիւ վէ կէօմիւլտիւ, վէ ճէհէննէմտէ
էղիյէթլէրին իչինտէ իքէն կէօլլէրինի գալտըրտը, Աբրահամը ուզագ-
տան վէ Ղազարոսու օնուհ գուճաղընտա բահաթլանմըշ կէօրտիւ » :
(Մարթ. ԺԱ. 23.) « ճէհէննէմէ գատար էնէճէքսին » :

ՉԿԱ. Սանիյէն ճէհէննէմին ազապլարընըն պիրի, Ալլահին ճէ-
մալինտէն մահրումիյէթ ճէզասը տըր. օ քի տըշարը գարանըղ տէ-
նիր : (Մարթ. ԻԲ. 13.) « Պունու տըշարը գարանըղա չըգարըն » տէ-
յի Ալլահ էմր էտէճէք. վէ պու ճէզա էն պէօյիւք ճէզա տըր, չիւն-
քի ինսանըն ճանընա Ալլահտան էօյլէ պիր աչգ վէ արգու վէրիւմիշ
տիր քի, տայիմա էպէտի սաատէթէ քէնտիսինի աթար. իչպու աչ-
գըն վէ պու արղունուհ իքմալինէ կիւնահլար պաղ վէ էնկէլ օլաճագ
տըրլար. ինսան քէնտի սաատէթինէ աթըլաճագ, վէ կիւնահը օնու
զէնճիլլէր իչինէ ալմըշ պաղլամըշ կիպի, օնու մէն էտէճէք, պիր
չօճուղու անասընըն գուճաղընտան գօրաքի ալմագ կիպի : Սէվտիյին
պիր քիշլի տիւլմէնլէր գօր իլէ սէնին էլինտէն ալտըղը կիպի, պիր
օճագ ալէվինի, քի Էօգարը չըգար, իւսթիւնիւ թէմամէն պիր էօր-
թիւ իլէ գարաթմագ կիպի : Ճանըմըղըն արղիւսիւնիւն, վէ աչգընըն
Ալլահտան մէն էտիլմէսի էն պէօյիւք վէ մահրումիյէթ ճէզասը թէս-
միյէ օլունմուշ տուր : « Հանէք զգա 'ի խաւարն արտաքին » (Տե-
հմէ-հմէ ֆէլէ-տէյ-թէ-ն ՄԻԱ.) :

ՉԿԲ. Սալիսէն ճէհէննէմ ճէզալարընըն տիկէր պաչլըճասը աթէշ
տիր : Ս. Թովմա Աւետարանա պագարագ (Մարթ. ԺԳ. 42.) « Արկ-

ցէ զնոս 'ի հնոց հոգն , ընկարը աթէշ քիւնանընա աթաճազ » : (ԻԵ. 44.) « Եա լանէթլէնմիշ քիմսէլէր պէնտէն այրըլըն էպէտի աթէշէ » (Յայ. ԻԱ. 8.) « Օնկարըն հիսսէսի աթէշ , վէ քիւքիւրթ իլէ թութուշան կէօլիւն իլինտէ օլաճազ » : (Մարթ. Գ. 12.) « Կիւնահա քեարլարը Ալլահ սէօնմէդ աթէշ իլէ եազաճազ » : (Ե. 22.) « 0 քի գարընտաշընա ահմազ տէրսէ , ճէհէննէմ աթէշինէ լայըգ օլուր » : (ԺԸ. 8.) « Վէ էպէտի աթէշէ տիւշմէք » : (Մարթ. Թ. 43. 47.) « Էպէտի աթէշէ կիրմէք » : (42.) « Երթալ 'ի գէհէն , 'ի հուրն անշէշ » : (43.) « Ուր որդն ոչ մեռանի , եւ հուրն ոչ շիջանի . ընկարըն քի նէ գուրտու էօլուր , վէ նէ աթէշի սէօնէր » : (Բ. Թե. Ա. 8.) « Օնկարտան քի , Ալլահը թանըմազլար , աթէշ ալէվլիլէ ինթիգամ ալմազ » ճայիգ տիր :

ՁԿԳ. Բապիէն տուլղու ճէզասը , կէօզլէր գարանլըգ իլէ , վէ տէհէթլի կէօրիւշլէր իլէ : Գուլաքլար ահ ու վահ , վէ ֆիղանլար իլէ . . . : Պուրուն մէքրուն գօգուլար իլէ , վէ վիճուտ տախիլէն , վէ խարիճէն աթէշլէր , վէ ալէվլէր իլինտէ թութուշմուշ օլաճազ տըրլար : (Մարթ. ԼԵ. Եայէ ԿԶ. 24.) գուրտար վէ ճանաւարլար իսիմլէրի տախի ճէհէննէմտէ զիքր օլուլօրլար :

ՁԿԴ. Հէմ պու ճէզալար պազի , վէ էպէտի տիրլէր , զիրա նէ գուրտու էօլուր , վէ նէ աթէշի սէօնէր : « Վէ էպէտի աթէշէ աթըլաճազ տըրլար » տէյի եազըյօր : Հէմ հէր քէսին կիւնահարընըն չօգլուղունա աղըրըղընա կէօրէ տէ , ճէզասը չօգ , վէ աղըր օլաճազ տըր : Իքիսինին տէ ճէզասը էպէտի տիր , զիրա ճէհէննէմտէ դայրու իւէլաս օլամազ , վէ արթըգ սօն փիւշմանլըգ իլէ ֆայտէմէնտ օլամազ , վէ աֆլըգ ալամազլար . զիրա Ալլահն մէրհամէթի իւզէրինէ իւմիալէրի քէսիմիշ : (Բ. Կար. Ե. 10.) « Քրիստոսուն տիվանընա հէփիմիդլին իզհար օլմասը կէրէք տիր , քի հէր քէս քէնտի թէնի իլէ էվլէլինտէն իլլէտիլինի , կէրէք էյի , կէրէք քէօթիւ ալսըն » : (Հարթ. Բ. 6.) « 0 քի հէր քէսին ամէլինէ կէօրէ էտա էտէճէք » : (Մարթ. ԺԶ. 27. Գարթ. ԺԵ. 31. Լն.) : Տէմէք քի , պիր մահու չափ կիւնահըն ճէզասը պիր տէրէճէ , իքի կիւնահըն , իքի տէրէճէտէ , պին կիւնահըն ճէզասը պին տէրէճէ աղըր տըր : Քէզալլէք աղիղլէրին միւքեաֆաթը , ֆաղիլէթին չօգլուղունա , վէ պէօյիւքիւլիւնէ մախսուս տուր : Պու տա հագգանիլէթին իգթիզասընտան տըր :

ՁԿԵ. Պուրատա վաֆթիլ օլմագտան չօճուղլար վէֆաթ էտէրսէլէր , նէրէյէ կիտէրլէր տէյի միւշքիւլաթ իւզէրինէ հասպէլ իճապ սէօյլէրիլ , Ձիւնքի էվայիլտէ Վինքէնտիոս Վիլթօր , վէ շիմտի բըրթէսթանլար իտտաս էտէրլէր քի , չօճուղլարա Ադամըն կիւնահը կէշմէտի , եախօտ հիչ օլմագտա , քրիսթիանալարըն վաֆթիլգսիլ էվլատլարը սէլամէթ պուլուրլար : Լաքին կաթողիկէ քիլիսէ , օ չօճուղլար , քի Քրիստոստան սօնրա վաֆթիլ օլմատան վէֆաթ էտէրլէր :

մութլագ Ալլահըն եիւզիւնտէն մահրում գալըրլար տէյի էօյրէտիր , վէ Պէլլարմինոսուն եազտըղընա կէօրէ , վէ ազիզ քիթապա պագար-սագ (Յօվհ. Բ. Ծ.) « Հէր քիմ քի թէքրար սուտան վէ ըունտան տօղ-մազսա , Ալլահըն փատիշալըղընա կիրէմէզ » : Հէր մահաջու կիւնահ ատէմի ճէննէթտէն մահրում էտէր . մատէմ Աղամըն պիտայէթ կիւնահը մահաջու եանի էօլտիւրիւճիւ կիւնահ տըր , տէմէք քի , հէր քիմտէօ կիւնահ պուլունուրսա , օլ քիմտէ Ալլահըն փատիշալըղընա կիրէմէզ : Պու պէտիհի տիր : Վէ էֆէնտիմիզին պիր գարարը գաթիսի տիր :

ԶԿԶ . Պաղըլարը վաֆթիզսիզ չօճուզլարըն թապիի պիր սաատէթի օլմալը տէյի իտտապա գըլամ էթտիլէր : Պունլարը Ս. Օգոստինոս ճէրհ էտէր . (Գիրք. Ա. Յադ. հօգոց Գլ. Թ.) քի Գրիստոսուն սաղընտան , վէ սօլունտան մատէ տիկէր իւշիւնճիւ պիր մէվզի Գրիստոս աւետարանտա կէօսթէրմէտի . սաղտա պուլունանլար ճէննէթլիք , վէ սօլտա պուլունանլար ճէննէնմիլիք տիրլէր . լաքին պու պէօյլէ իսէ տէ , ճէննէնմիլիքլէրին պէյլէրինտէ չօգ պէօյլիք ֆէրզլէր վար չէօյլէ քի , չօճուզլարըն ազալար ճէզալէրի եօգ տուր . վէ նասըլ քի Ս. Թովմաս եազար . (Գ. Մ. Վիճ. Ա. Յօդ. Դ. Ա. 2.) չօճուզլար ազա ճէզասընը չէքմէղլէր . չիւնքի պու ճէզա շախսէն , վէ զաթէն ազըլ պալիղ օլուպ , ազալարըլա իշլէնէն կիւնահլարա թէրթիպ , վէ թէնսիպ գըլընմըլլար . օնլարը քի վաֆթիզսիզ չօճուզլարըն հիշ պիրիսի էօմրիւնտէ իշլէյէմէտի . վագա Ալլահըն եիւզիւնտէն մահրում տուրլար . աթէշ , վէ սայիր ճէզալարըն հիշ պիրիսինէ կիրիֆթար օլմազլար :

ԶԿԵ . Շուրասընը տա պիլմլի քի Ս. Թովմասըն (Բ. չհոյ ղառա ղառաթիւն . ԼԳ. Վիճ. Բ. Յօդ. Բ.) « Սկզբնական կիւնահ իլէ վէֆաթ էտէն չօճուզլարըն ճանլարը վագա ումուսի սուրէթտէ , վէ ալէսէվիյէ սաատէթին ֆէրզլինտէ իսէլէր տէ , մախսուս սուրէթտէ օնու պիլմէզլէր . պունուն իշին օնու գայպ էթտիլէրինէ աճը տուլմազլար » : Հաթտա թապիի պիր իսթիրահաթ իշինտէ գալըրլար . վէ Ս. Օգոստինոս , Բելակեանլարըն եանըլ թալիմաթընը ճէրհ էթմէք իշին չօճուզլարըն հազգընտա էօյլէ շիտտէթլի պիր լիսան իսթիմալ էթտի . չիւնքի Վիւնքէնտիոս Վիզթօր , վէ Բելակեանլար չօճուզ վաֆթիզսիզ տախի սէլամէթ պուլապիլիթ տէրիտիլէր : Պու եանըլ տըր . վագա Քրիստոս չօճուզլար իշին տախի գան տէօքտիւ , պունուն իշին սահիհէն Ալլահ իսթէր չօճուզլարըն սէլամէթինի , վէ քեաֆի օլան վասէթալարը սէլամէթլէրի իշին գուլլանըր , լաքին վաֆթիզսիզ վէֆաթ էտէյլէր Ալլահտան մահրում գալըրլար :

ԶԿԸ . Իշպու չօճուզլարըն ճէննէնմիլնէ ալէսէվիյէ Լիմպոս (ՆժԹ.) վէ Աւետարանտա Աբրահամըն գուճաղը իսմի վերլիլի , քի ճէֆասըզ պիր մահէլ տիր . ճէֆա օլմատըգ եէրտէ թապիի պիր իսթիրահաթտա օլուր իշթէ պունլար տա օնուն իլէ տուրուր , վէ իզթիֆա էտէրլէր :

« Զօճուղար օկղբնական կիւնան իշինտէ վէֆաթ էտէրէք տէր . Ս. Թովմաս , էվվէթ Սլլահտան տայիմա այրըմըշլար ամմա օլ էնթիշան մըն դայալ օլունմասը խոսոսուսունտա քի պիւմէղէր , տէյիլ քի թապիի էշիլթըլէրէ վասըլ օլմագ խոսոսուսունտա օնու քի պիլիլրէր » :

Ձկթ . Իշպու վաֆթիզսիզ չօճուղարըն ճէննէթէ կիրէմէզ օլտուղլարը մատտէսի տին պապը տըր . Լաքին հայրապետէրին վէ Աստուածաբանլարըն տիկէր տէտիքլէրի , եանի քիմիսի , չօճուղար ճէֆա չէքէրլէր տէր . քիմի տէ ճէֆա չէքմէտիքտէն մատէ , թապիի պիր իսթիլրահաթ վէ թապիի պիր տէ սաստէթ իշինտէ տուրածաղլար , տէր . Պիղիմ տախի « Ո՞վ գիտաց զմիտս Տեառն , բապպըն էսրարընը քիմ պիլէպիլտի » տէմէքտէն պաշգա չարէմիզ եօզ . Պու լիմպոսուն իսպաթլարընտան պաղըլարընը եաղալմ . (Եֆէ . Դ . 9 .) « Իմտի պու չըգտը (տէտիկի) նէ տիր , իլլա քի էվվէլա եէրին աշաղըքի մահալինէ էնտի » : (Ա . Պետրոս Գ . 19 .) « Մահպէստէ օլան բուհլարա կիտիպ , վագ էթտի » :

ՁՀ . Բրօթէսթանլար Ադամըն կիւնանը քէնտի զիւրրիյէթինէ սիրայէթ էթմէտի տէրլէր . Ֆազաթ Ադամ կիւնան իշլէմէսիլէ ինսան գաիտէսինի էօյլէ իլլալ էթտի քի , ինսան էյլիկէ էօլտիւ , վէ պիր եալընըզ Քրիստոսուն իմանը թէքրար տիրլիմէսինէ սէպէպի քեաֆի վէ վաֆի օլապիլտի , չէօյլէ քի օնուն լութֆու պիզէ մանէն ճան վէրիր , վէ Սլլահա եաշամայա պաշլարըզ . թըպզը պիր չօճուղու աշասը գուճաղընտա կէղտիրտիյի կիպի : Լաքին պունլարա գարշը պիզ տէրիզ . Ադամըն կիւնանը , Ադամ կիպի պիլէրէք իշլէմէյէն չօճուղարա պիլէ սիրայէթ էթտի : (Հովհ . Ե . 12 .) « Զիրա նասըլ քի պիր ատէմտէն կիւնան տիւնեայա կիրտի , վէ օ կիւնահտան էօլիւմ , վէ պէօյլէ ճէմի ատէմէրէ էօլիւմ եայըլտը , օնուն իլէ (Ադամ իլէ) հէփսի կիւնան իշլէտիլէր » : (14) « Եօլիւմ Ադամ կիպի կիւնան իշլէմէյէն լէրին իւղէրինէ հիւքմ էթտի » : Վէ նասըլ քի պիր Քրիստոսուն լութֆու իլէ ինսան սէլամէթ պուլտու իսէ , քէզա Ադամըն կիւնանը իլէ հէփ ինսանլար սէլամէթինի դայալ էթտի : (18) .

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ԲԱԻԱՐԱՆ ԻԻՋԵՐԻՆԷ

ՁՀԱ . Ճէհէննէմէ , վէ շէրաաթլարա գարշը կիտէլէր Քաւարանա տախի գարշը կիտէրլէր , չիւնքի պունլար եէք տիկէրինէ մէր . պութ տուրլար : Կիւն իքինտի տիր տէրսէն , տէմէք քի օլ կիւնիւն տօղուշու զաթէն օլմուշ , վէ պաթմասը էմրի թապիի տիր . պուտա հաքէզա , վերլին դատաստան առալին դատաստանը չամիլ տիր :

ՁՀԲ . Ելմիածնական Հայոց քիլիսէսի , վադաա Քաւարան լուղէթինի գապուլ էթմէզ , Լաքին մաքրաբանը թահսին էտէր . Ֆալի-

լէթու Գաթրընեան Յովսէփ վարդապետին սէօղիւնիւ պիղ տախի տէրիդ . օնտա պիր պէյիս եօզ : (Հիֆալան Գաթր . էջ . 85 .) « Անդի ան տարբեր բան մըն է » : Լաքին Էջմիածնական քիլիսէսինին պու կիւն քի կիւն գապուլ էթտիյի մաքրարան, պիղիմ գապուլ էթտիյիմիդ քաւարանըն եարըսը տըր տէմէսի , պիղճէ գապուլ օլունմազ . չիւնքի Գրիգոր Տաթեւացի Էջմիածնական Հայոց քիլիսէսինին Աստուածաբանը , վէ Ս . Հայրապետի : (ԼԵ . Կարչուճ . ԺԱ .) Կայանք հոգւոց , պահ սընտա շէօյլէ եազար : « Վարդապետք եկեղեցւոյ (այն է Էջմիածնական եկեղեցւոյ) զկայանս հոգւոցն յերիս փոփոխմունս գիտեն : այսինքն , նախ քան զՔրիստոս , եւ յետ Քրիստոսի . եւ յետ դատելոյն . զինախ քան զՔրիստոս առ հասարակ 'ի դժոխս , բայց յետ Քրիստոսի առ հասարակ 'ի կայանս հոգւոցն , եւ երրորդն 'ի կատարածի , յորժամ բաժանեն օղիքն եւ այծիքն նոցա : Իսկ այժմ ուր են կայանք հոգւոցն : Պատասխանի , այլք այլ իմն ասեն . ազգն Փրանս գաց ասեն զչարաց հոգիան 'ի դժոխս իջեալ , եւ զբարեացն յերկինս ելեալ . եւ որք միջակ են եւ նոքա 'ի քաւարանին մաքրին եւ յերկինս ելանեն . իսկ մեր վարդապետք , յերկինս եւ 'ի ներքոյ երկնից ասեն եւն . Այլ եւ ոմանք 'ի մէնջ . որպէս վարդապետն Վարդան . եւ այլք ասեն գոլ 'ի միում տեղւոյ զամենայն հոգիս . . . ոմն լի անմահութեամբ եւ խնդութեամբ , եւ ոմն լի դառնութեամբ եւ յուսահատութեամբ » : Պու կարծիքլէրէ ըրդա վէրիյօր Տաթեւացի . « Ընդունելի են , եւ սակաւ զանազանեն » : Պիր սիւալ տահա « Ապա որպէս մին կայանք հոգւոցն : Պատասխան 'ի մի անասցեն գոլ խորանս , 'ի ներքոյ երկնից , զարդարս եւ զմեղաւորս , որք դատաստանաւն որոշեն » (այսինքն վերջին դատաստանաւ) : « Դարձեալ մի ասի կայանք երկուցն . զի մի է ակնկալութիւն , զի արդարքն ակն ունին պսակաց , եւ մեղաւորքն տանջանաց եւն . եւն . » :

ՋՀԳ . Տաթեւացիսին , Որոտնեցիսին , վէ Մովսէս Տաթեւացիսին քի իւչիւ տէ Էջմիածնական քիլիսէսին Ս . Հայրապետլէրի տառ օլունույօրլար . վէ եէվմիյէ պատարադտա իսիմլէրի իհիթրամը Ֆայիգէ իւլէ զիքր ու թէնպիհ օլունույօր ասըլ իթիգատլարը պու տուր . վէ Էջմիածնական դաւանութիւնունա էսաս (հիմն) իթթիխազ օլունմուշ տուրլար : Ամա 1747 տէքի Քրիստոնէական ուսանելի , թալիմաթընը Տաթեւացիյէ մուվաֆըզ էօյրէտիր իմիշ . չիմաի տէ հանդիսարան նամ քիթապըն միւլէլիֆի , եանի Էջմիածին քիլիսէսինին ըչիսի էքրէմի թրպըզ կաթողիկէ քիլիսէսին թալիմաթընա մուվաֆըզ սուրէթտէ պիր թալիմաթ եազմըշ . պունտան պէօյլէ տիկէր պիրիսի էվլէլէրի իւքիսինէ տէ , տարօրինակ , մուխալիֆ պիր Քրիստոնէական չըգարըր , տին գախտէսինտէ պու ույամազ . զիրա հէր մէզհէպին քէնտինէ խաս պիր միւլէսսէս զանունու , վէ պիր միւլէսսէս գախտէսի օլմասը լազըմ սոր . Բէզալիք Էջմիածնական քիլիսէսի տէ , պու գախտէյէ ըայէթ

էթմէլի . զիրա պու պիր մէհէնք թաշը օլուպ պուլնա մուվաֆֆադիւ-
յէթտէ պուլուլունան ֆրիստոնէական թահսին օլուր . վէ մուղալիրին-
տէ պուլուլունան թէրքին վէ ըհտտ (դատապարտել) օլուր . Հմնկը Հա-
յոց սինօթու , 1747տէ չըզան ֆրիստոնէականն Եանլը թալիմաթը-
նը ալանէն դատապարտել էթտի . Հմնկը սինօթ Գրիգոր Որոտնեցիի ,
վէ Մովսէսին , էն Եանլը վարդապետութիւնունու ճէհ , վէ ըհտտ էթ-
տի . վէ էկէրչի ըհտտ էթմիշ իսէ էօլլէ Եանլը թալիմաթլար Եազան
վարդապետլէրի ազիզլէրին սիւքինտէն նէ վաղըթ իխրաճ էթմիշ , նէ
վաղըթ պատարագտա իսիմլէրի անըլմասըն տէյի պիր դարար գըլմըշ :
Պու պաշգա շէյէ պէնգէմէզ . կիւնահտան դաշտըմտէյի , Եինէկիւնահ վա-
սէթալարընը էլտէն պըրագմամայա պէնգէր . պու ուլամագ . «Բարին յամ-
բողջ պատճառէն , Հարն յինչ եւ իցէ պակասութենէ» . էյիլիք հէրճիհէթ-
տէն , վէ քէօթիւլիւք պիր ճիհէթտէն վուգու պուլուր տէյիշ ալիմլէր :

ՋՀԴ . Պիրտէ Հայոց քիլիսէսինին , Ներսէս Շնորհալիյէ դատար
Եարըլան շարականլարըն , ժամագիրքին , պատարագմատոյցուն ,
Եւն . տուալարը պաշգա . վէ ծնտան սօնրաքիլէր , վէ շիմտիքի Հայոց
դաւանութիւնու , իլլա Ֆլօրէնթին սինօթունտան սօնրա ֆիքրի վէ
մագսէտի պաշգա . ծնլարըն մանասընա նիյէթինէ , վէ իգթիլդասընա
պագըրըրսա , իճրա օլունան պիլ ճիւմլէ տուալար պիր գաշ վարդա-
պետլէրին պազը քիթապլարընը պէր թարաֆ էտէրսէք , կաթողիկէ
վարդապետութիւնու թաստիգ էտէրլէր . ծնտան սօնրա շու կաթողի-
կոսուն , շու պատրիարքըն , շու վարդապետին , վէ շու վարժապե-
տին Եաբտըղը ֆրիստոնէականլարա վէ դաւանութիւնա պագարսագ ,
էվլէլէրլէրինէ զըտտ օլտուղունտան , էլէնվմ ֆի էլ հագիգէ Եշմիւած-
նական քիլիսէսինին ասըլ դաւանութիւնու , վէ տին գանունու , վէ
գախտէսի , վէ իթիգատը պու տուր տէյի հիշ պիրիմիլ տէյէմէյիդ .
չիւնքի պիր պիրինէ մուխալիֆ , վէ պի դարար տըրլար :

ՋՀԵ . Հաթտա մէմտուհ շարականտա , ժամագիրքտէ , վէ մաշ-
տոցտա շիմտիքի իսթիմալ օլան « 'ի միւս անգամ գալստեան քում ի
խորանի քո . 'ի հանգիստ քո . յորժամ հասուցանէ ըստ գործոց իւ-
րաքանչիւրոց : Փառաց 'ի փառս բարձրանան աջակողմանքն վերա-
նան : Քրիստոս որդի անոխակալ Եւն . » մանասը : Աէ պու իսթիլլահ-
լար կաթողիկէ , վէ տիւնեա Աստուածաբանլարը ինտինսէ չիւփիհէ-
տէն միւսթէղնի օլամաղլար . չիւնքի Եշմիւածնական Հայոց քիլիսէսի
էկէր Որոտնեցիյի Գրիգոր , վէ Մովսէս Տաթեւացիլէրին թալիմաթ-
լարընը ծնլարա խսա վէ ծնլարըն պիր էֆքեարը մախսուսէսի մագա-
մընտա թութմագսա , վէ քէնտիլէրինի ազիզլէրին սիւքինտէն իխրաճ
էթմէզսէ , վէ Եինէ Եէվմիյէ պուլնլարը քիլիսէտէ զիքը էտէրսէ , գան-
նըմա կէօրէ ծնլարը վէ հէր տէտիքլէրինի պլիֆիլլ թաստիգ էթմիշ օ-
լուր . առմա պուլնլարա դարչը պին տահա ֆրիստոնէական չըդարսըն
հիշ ֆայտէսի օլմագ . քիլիսէ թէվարիլէրի կէօղլումիւղիւն էօնիւնտէ

տիր : պիղէ կէօսթէրտիքլէրի ուսիւ մուրութիւնու րէտտ էթմէք տիր : Պիր զըսսա թէղէքքիւր տահա : Իշպու քրիստոնէականլար Տաթեւացիյէ գարչը տըրլար , Տաթեւացի մի , Եօղսա Էջմիածին քիլիսէ , սինին չըգարտըղը քրիստոնէական դաւանութիւնն մու տօղրու տուր իքիսի տէ տօղրու օլմաղ ես :

ՁԶԶ . Պունլարը ալէլ ումում ինթար էթտիքտէն սօնրա , Բաւարանըն նէ օլտուղուհա կէլէլիմ : Բաւարան թէսմիյէ օլունան մահալ , պիր էզիյէթ մահալի տիր . վէ ներեյի կիւնահլար իլէ վէֆաթ էտէն ճանլար , եախօտ մահացու կիւնահլարընը վագթի հայաթընտա քահանայա իթիրաֆ օլուպ , աֆլըղընը ալիշ , լաքին ճէզասընը , եախօտ ապալխարանընը չէքմէղտէն վէֆաթ էթմիշ օլանլար օլ մահալէ կիտէրլէր . վէ օրտտա պա գարարը իլահի , հէր նէ գատար ճէզա չէքմէք միւզաննէն իսէ չէքէրլէր , վէ օնտան չըղզպ Ալլահն ճէննէթինէ հիսսէտար վէ մուվաֆֆաղ օլուրլար :

ՁԶԷ . Պու մաղֆէրէթ ճէղալարընը քաւարանտաքի ճան , եա մին թարաֆ Ալլահ մուգարրէր պիր վագթ զարֆընտա պիղզաթ քէնտիսի չէքիպ խէլաս օլուր , եախօտ Ս . Բիլիսէնին մուհասսէնաթընա , եա եարտըմընա , (օժանդակութիւնա) պինաէն միւտտէթի ճէզասը թախֆիֆ օլուր : Իշպու քիլիսէ մուհասսէնտթը , եա տիրիլէրին մազպուլ տուալարը , եա Գրիստոսուն պատարաղը , եա տա սայիթ էյիլիքլէր եանի սէքեաթ , մէրհամէթ , ներողութիւնլար վէ սայիթէ . հայաթտա օլանլարըն հիմմէթ վէ եարտըմը իլէ օլ միւզաննէն ճէզալար թախֆիֆ էթտիրիր . Ալլահն ատալէթինի թէսքին , վէ մէրհամէթինի թէշլիդ էտէրէք քաւարանտաքի ճանլարըն խէլասընա պատ օլունուր :

ՁԶԸ . Բաւարանըն օլտուղու վէ քիլիսէտէ իծրա վէ (օժանդակութիւն) թէսմիյէ օլունան մուալէնէթ իլէ ճէզալարընը թախֆիֆ , վէ աֆվ օլունտուղու ագայիտի տինիյէտէն տիր . պունու շէօյլէ իսպաթ էտէրիդ :

Աղիդ քիթապտան (Բ . Մ . Դ . Ժ . 43 .) « Յուզայ ասքէրէ թէսէլլի վէրիր իտի . . . վէ խայլը ազճէ թօփլայարագ , Երուսաղէմէ կէօնտէրիր իտի . քի էօլմիւշլէրին ճանլարը , վէ կիւնահլարը իլին զուրպանլար սունուլսուն . կիւզէլճէ , վէ եիկիտճէ տիւշիւնիւր իտի քի , էօլիլէրին կիւնահլարընըն աֆվլըղընա եարտըմ օլսուն » : (Նիւղէ-Կէ-Ե . 37 .) « Էօլիլէ եարտըմընը մէն էթմէյէսին » : (Տաթեւ . Դ . 18 .) « Էքմէլինի , վէ շարապընը , սալիհին մէզարը իւսթիւնէ իճարա էթ » . եանի եէտիր , քի էօլիւնիւն ճանը ֆայիտէ պուլսուն : (Մաթի . Ժ . 32 .) « Վէ հէր քիմ ատէմ օղլունա գարչը սէօղ սէօյլէրսէ , աֆվ օլունաճագ ամմա օ քի աղիդ րոնհա գարչը սէօյլէրսէ , նէ պու տիւնհատա , նէ տէ օ պիր տիւնհատա աֆվ օլունաճագ » : Տէմէք քի , օ պիր տիւնհատա Գրիստոսա գարչը պաղը էօյլէ կիւնահ

վար վէ պուլունաճադ , քի աֆվ օլունաճադ : Իշպու աֆվ օլունաճադ օ պիր տիւնեատաքի կիւնաճ ճէհէնէմտէ իքէն աֆվ օլունամադ զիրա ճէհէնէմտէ խէլաս եօգ տուր , աղիդ քիթապըն զալվինճէ ճէննէթտէ կիւնաճ օլամադ քի աֆվ օլուն . տէմէք քի , պիր իւչիւնճիւ մահալ վար տըր քի , կիւնաճ օրատա աֆվ օլույօր . վէ աֆվ օլուդ տան սօնրա խէլաս օլույօր : Իշթէ պու իւչիւնճիւ մահալ Քաւարան տըր : (Մարի. Թ. 42. 43.) « Եկերչի էլին սէնի թէօքէղիտիրսէ , քէս ծնու վէ քէնտիրնտէն աթ . զիրա սանա էպէտի էօմիւրէ սադաթ կիրմէք . իքի էլին օլուդ ճէհէնէմտէն սէօլունմէզ աթէչինէ կիրմէտէն տահա միւրաճճահ տըր . օրատա քի ծնլարըն դուրտու էօլմէզ , վէ աթէչի սէօլունմէզ » : Տէմէք քի օրատա տէմէք իլէ , տիկէր պիր մահալէ տէլալէթ կէթիրիօր , քի աթէչի սէօնէք . վէ դուրտու էօլուր : (Մարի. Ե. 23.) « Խասմին իլէ , ծնուն պէրապէրինճէ տահա եօլտա իքէն , թէզ սուլի օլ , օլմայա քի խասիմ սէնի հաքիմէ թէսլիմ էտէ . վէ հաքիմ սէնի ճէլլատա թէսլիմ էտէ . վէ զընտանա աթըլասըն , կէրչէք տէրիմ սանա թա սօն մանկըրը էօտէչինճէյէ զատար օրատան ասլա չըգմայաճադսըն » . Քէզա (Ղու. ԺԲ. 38. 39.) « Սանա տէրիմ սօն փուլու վէրինճէյէտէք օրատան ասլա չըգմայաճադսըն » : ՆՏ տիր պու վազթիյէ խասմին իլէ սուլի օլմադ . խասիմ Ալլահ տըր . եօլտա իքէն , եանի պու տիւնեատէ իքէն , վազըթ էլտէ իքէն : ՆՏ տիր հաքիմ . վէ ՆՏ տիր ճէլլատ . ՆՏ տիր զընտան . վէ ՆՏ տիր սօն փուլ : Հաքիմ զիմմէթին . զընտան Քաւարան , սօն փուլ ներելի կիւնաճ տըր . իշպու կիւնահըն , քի քիւչիւք տիւր . քիւչիւք տէ ճէզասընը չէքիպ թէքմիլի միւտտէթ էթմէտիքտէն սօնրա , օ զընտանտան չըգմայաճադսըն : Տէմէք քի , եօլտա իքէն , եանի պու տիւնեատէ իքէն սուլի օլմանը Ալլահ իսթէր . եօլ ինսանըն էօմիւր տէմէք տիր . պու եօլ թիւքէնտիքտէն սօնրա , հաքիմին հուզուրունա չըգարսան , եանի չէրաաթը իլահի հուզուրունա , զընտանա քաւարանա աթըլըրսըն օրատա անճադ սօն փուլու , սօն մանկըրը , եանի ուֆադ (ներելի փոշետեսակ) կիւնալարը ճէզա իլէ էօտէչիւրսին . վէ անտէն չըգարսըն . (Ա. Կը. Գ. 12. 13. եւն.) « Եկէր պիր քիմսէ շու թէմէլին իւզէրինէ ալթուն , կիւմիւլ , ճէվահիր թաշլարը , աղաճ , օթլուդ , զամըշ պինա եաբարսա , հէր քէսին ամէլի պէյան օլունաճադ , զիրա չիւն պէյան էտէճէք , զիրա աթէչ իլէ պէյան օլունաճադ , վէ հէր քէսին ամէլի նէ կէօնէ իսէ , ծնու աթէչ սընայաճադ տըր . էկէր պիր քէմսէլին եաբարըրը ամէլի , դալըրսա , էճիր ալաճադ , վէ ծնուն քի ամէլի եանարսա . ճէզա չէքէճէք . ամմա քէնտիսի աթէչտէ տուրուր կիպի դուրթուլաճադ » : Պու ալթուն , ճէվահիր , կիւմիւլ պէօլիւք Փաղիլէթ ամէլլէրի տիր . պուլարըն իւճըրէթի պազի դալըր . պու պէտիհի տիր . լաքին պիր ատէմ էօմիւրնտէ օթտան , աղաճտան , զամըշտան եանի դուսուրլու պինալէր եաբարսա , օլ օթու , օլ ա-

դաճը , օլ դամըչը , ամթէշ հաղըպ , դուրս էտիպ սընայանադ ; վէ եա-
փան տախի ամթէշտէ տուրուր կիպի ճէզա չէքէճէք , ամամ սօնուն-
տա եաշայանադ եախօտ դուրթուլանադ : Տէմէք քի , հէմ ամթէշ-
լէր իլէ եանանադ , հէմ տէ դուրթուլանադ տըր : Օ պիր տիւնեատա
ճէհէննէմ ամթէշինէ կիրէն ատէմ մահացու էօլտիւրիւճիւ կիւնահլար
իչին կիրէր , վէ ծնտան խէլաս հօգ տուր . զիրա ճէհէննէմտէ դայրը
խէլաս հօգ տուր : (Մարի. Թ. 43.) տէմէք քի , պու ամթէշ էօյլէ պիր
ամթէշ տիր քի , պիր ատէմի հէմ հաղանադ հէմ հաղտըգտան սօն-
րա ծնա սէլամէթ պախշ էտէճէք . իշթէ պու ամթէշ օլ Գաւարան
ամթէշի տիր . քի Ալլահ ատալէթ հաքիմի , հէր քէսին ներելի կիւ-
նահլարընն ճէզասընը օ ամթէշ իլէ էօտէթտիրէճէք տիր . վէ էօտէշտիք-
տէն սօնրա , քէնտի սէլամէթինի ծնա պաղըշլայանադ տըր : Տէֆա
(Ա. Կըն. ԺԵ. 29.) « էօյլէ տէյիլ իսէ էօլիւլէր իչին վաֆթիդ օլան-
լար նէ հաիւրյօրլար , էկէրչի էօլիւլէր տիրիւմէյէճէք իսէլէր ծնլար
իչին նիչին վաֆթիդ օլույօրլար (տուա էտիյօրլար) » :

ՁԼԹ . Պէլլարմինոս աղիդ հայրապետէրին պիր չօդ չահատէթլէ-
լէրինի պու խուսուսա կէթիրէրէք , ծնլարըն քեաֆֆէսի Պօղոս ա-
ռաքեալըն պու սէօղլէրինի Գաւարան ամթէշի իւզէրինէ ալըրլար ,
վէ թէֆսիր էտէրլէր տէր : Ս. Բարսեղ եէտինճի սաղմոս իւզէրինէ
շէօյլէ հաղար . « Ալլահն ճէսուր ասքէրլէրէ (եանի քրիսթիյանլար)
պիւթիւն էօմիւրլէրինտէ կէօրիւնմէզ ժիւշմէնլէր իլէ մուհարէրէպէ
էտէրէք . . . էօմիւրլէրինին խիթամընտա տիւնեանըն հաքիմիտէն
թէֆթիւլ օլանաղլար , շէօյլէ քի էկէրչի պու մուհարէպէլէրտէն ա-
լընմըշ պաղը հարէլէր , եա լէքէլէր եա կիւնահլըն էսէրի իւզէրլէ-
րինտէ պուլունուրսա , թէէխիր օլունուրլար . հօգ էկէրչի հարասըզ
վէ լէքէսիդ պուլունուրսալար , Գրիստոստան զալիպ վէ աղատ կիպի
խթիրահաթա թահլիլ վէ թէպտիլ օլուրլար » : Տէֆա Ա. Բարսեղ տօ-
գուգունճու Եսայի իւզէրինէ , ներելի կիւնահլարըն ամթէշ իլէ փաք-
լանմասընը սէօյլէտիքտէն սօնրա , պէօյլէ հաղար . « Հէր վէհճ իլէ
թէլէֆ օլմասընը թէհտիտ էթմէյօր . անճադ Առաքեալըն սէօղիւնէ
կէօրէ փաքլէնմէյի , (Գաւարանը) . լաքին օ ամթէշլէ փաքլէնիւր մի-
սալի , սէլամէթ պուլանադ տէյի իշարէթ էտէր » :

Ս. Կիւրեղ Երուսաղէմացի (Գրիգորիէան չընոֆէան Ե.) « Էն-
ճամինտէ ծնլարըն հէփսի իչին քի , իչիմիդտէն էօմիւրլէրինի թէրք է-
տիպ չըգտըլար , տուա էտէրիդ , օլ ճանլարա պէօյիւք (օժանդակու-
թիւն) օլանաղընա ինանըրըդ . ծնլար իչին քի աղիդ վէ տէհշէթլի օլ
պատարադ տուասը թագտիմ օլունուր » : Ս. Յովհանն ոսկեբերան (4)
Նափհաթընա Ա. Կըն. Իի. 4. Հա. Ժ. Եր. 201.) « Էօլիւլէ տէյիլ կէօդ
հաշը իլէ , իլլա տուա իլէ րիճա իլէ , սէքեաթ իլէ վէ պատարադ-
լար իլէ . « զիրա պունլար համագաթճա թէրթիպ օլունմուշ շէյլէր
տէյիլ տիրլէր , նէ տէ պիհուտէ հէրէ կէշմիշլէրին զիքրինի Ալլահա-

նի սրբաբարձր իծրա էտիցորուզ . . . (Ալլահըն) գուզուսունա րիճա էտէրիզ , օ քի տիւնեանըն կիւնահլարընը գալտըրըր . քի ծնաան քէն-տիւնէրինէ պիր (օթանդակութիւն) օլսուն , նէ տէ հազգը օլմայա-րազ պունու էտէր օ քի խորանըն հուզուրունտա , հաշան մուգատա տէս պատարազ սրբաբարձր իծրա օլունուր . տուրարազ ծնլարըն հէփ-սի իչին , քի Գրիստոս իլէ վէֆաթ էթտիլէր . չաղըրըր , զիրա պունա լարըն հէփսի ազիզ բուհուն էմրիլէ օլուրլար » :

Տէֆա , կէրէք Յակոբոսա աթֆ օլունան պատարազ տուսընա տա կէրէք Ս . Բարսեղիւնքինտէ , վէ կէրէք Ս . Յովհան Ոսկերերանըն-քինտէ էօլիւլէր իչին տուա օլունուր : « Պու տիւնեատան ինթիգալ էտէն ճանլար իչին Գրիստոս էֆէնտիմիլ ծնլարա աղիլլէր , վէ սա լիւլէր իլէ սաատէթ իհսան էթ . սէնին թէնին . վէ սէնին գանըն ծն-լարա եօլ օլսուն քի սէնին ճէննէթլնէ կէօթիւրսիւն » :

22 . Տէրտուղիանոս (Գեր+ Յալ . զըրախնէն պատէ Գլ . Գ . « Էօ-լիւլէր իչին պէ հէր սէնէ պատարազլար սունարըլ » տէր , (Վէ Դ .) « Եկէրչի աղիլ քիթապլարըն գայիտէսինի արարսան , հիչ պիր չէյ պուլամագսըն , (եանի պէհէր սէնէ պու պատարազլարը սունմայա պիր գայիտէ պուլամագսըն) աղիլ րիվայէթ սանա (պու պատարա-րազլարը) արթըրսըն տէյի խահիչ վէրլի . ատէթ թաստիգ էտէր . վէ իման մուհաֆաղա էտէր » տէյի եազար : Ս . Կիպրիանոս (Թոալի . Կալ . առ Գըրէն և Ժալլաբըն .) մէն էտէր քի , Վիլթօրուն ճանը ի-չին հիչ պիր պատարազ եախօտ տուա օլմասըն » : Զիւնքի էօլմիւլ ի-տի . լաքին հայաթընտա գանունա մուղայիր , ձէմինիոս Ֆալուսթոս քահանայը քէնտի մալլէրի իւղէրինէ մուհաֆըլ նասպ էթմիւլ իտի . օ քի պիր քահանայա քիլիսէ գանունունտան մէմնու իտի . Եվզերիոս (Յալ . լաբոյ Կոստանդիանոսի Գեր+ Դ . Գլ . ԶԱ .) եազար քի , Պօղոս Պետրոս քիլիսէսինտէ Ս . Կոստանդիանոսուն ճանը իչին խասսէթէն պատարազ պունուլմուլ : Քէզա Գրիգոր Նաղիանդեան , վէ Նիսսալը Գրիգոր , Ոսկերերան , Բարսեղ , պունլարըն վէ Լաթին քիլիսէսի հայրապետէրինին տախի շէհատէթլէրինի փէք մուֆասսալ Նատաղի Աղէքսանդր (Եկ . Պոս . Զառ . 45 . Ի . Գ . Դալն) եազար :

22Ա . Իշպու Քաւարանտա չէքիլէճէք ճէզա , հէմ մահրումիլլէթ ճէզասը սըր , հէմ աղալարըմըլըն տուլղու ճէզասը օլտուղունա չիւի-հէ եօզ տուր . վէ պուտա եօզարըտա մուհարէր իսպաթլարտան միւպէյէն տիր : Կաթողիկէ քիլիսէ պիտայէթինտէն պէրի քաւարանա տաքի էօլմիւլ ճանլար իչին , պիլլէրին րիճասը , պատարազը վէ սա յիրէ վասէթասըլա եարտըմ (օթանդակութիւն) օլուր տէյի , կէրէք պատարազ տուալարընտա , կէրէք շարականլարտա , կէրէք ժամեր-գութիւնլարտա վէ թաղումտա էօլլէ տուալար թէրթիպ վէ թէէսիս , վէ թէնպիհ էթմիւլ տիր քի , պունլարըն հէփսի եէվմիլլէ պիր թաս-տիգ , վէ պու սահիլլիլի պիր իթիրաֆ սըր , եանի ննջեցեալարըն

ճանլարը քաւարանտա օլտուղունու , վէ պու տուալար վասէթասըյա պու միւնլլէմ ճանլարըն րէֆահ , վէ ճէզալարընըն թախֆիֆ օլտու , ճէզատէն իսէլաս օլտուղլարընը եէվմիյէ թաստիդ էթմէք տէմէք տիր : Պունուն իւղէրինէ շիւփիհէ գալմաղ . եէթէր քի մէզքիւր տուա քիթապլարընա միւրաճաաթ օլունսուն : (ժամագիրք) . « Արա արժանի ողորմութեան , քաւութեան , եւ թողութեան մեղաց : Եա րապպ մէրհամէթէ , մաղֆէրէթինէ , վէ կիւնալար աֆվլըղընա սէն լալըդ էլէ » : (Շարահան) « Որ թողութեանց ես տուող , եւն : Եան Ալլահ սէն քի աֆվլըդ իհսան էտէրսին , պիղիմ կէշմիշ ճանլարըմըղըն կիւնալարընը աֆվ պույուր » : Ահեղ խորհուրդ քահանային , եւն . եօգարըտա եաղըլտըղը կիպի : « Յիշեա Տէր եւ ողորմեա , եւ գթա . ի հողիս հանգուցելոյն հանգո գնոսին , եւ լուսաւորեա եւ դասաւորեա ընդ սուրբս քո յարքայութեանդ երկնից եւն . » :

ՁԶԲ . Պու տուալարտան էվվէլա տիկէր տիւնեատա ներելի կիւնալարըն աֆվ օլունմասընըն սահիլիյի : Սանիյէն միւնիթէրէմ էօլիւլէրին պու կիւնալարըն , ճէզասընը չէքտիքլէրի սահիլիյի . սալիսէն կէրէք պատարագ , վէ կէրէք տուալարըմըղ , լիճալէրիմիղ , վէ սէքեաթլարըմըղ օնլարըն ճանընա միւնթէֆիտ պիր (օժանդակութիւն) օլտուղու սահիլիյի , րապիէն էօլիւլէրին տիրլիւր իլէ հիւանի միւլաա գաթը (հաղորդութիւն սրբոց) թէպէյիւն էտէր :

ՁԶԳ . Պունուն իչին Տրիտէնդեան սինօթու (Նիսի . Զ . Կաշ . Լ .) օնլարը քի սալիլէնմիւշ լութֆու ալտըգտան սօնրա , կիւնալքեարալարըն նէ պու տիւնեատա , նէ տիկէր տիւնեատա հիչ պիր չէքէճէք ճէզապը գալմաղ տէրսէ րէտտ էտէր . քիլիսէտէն իխրաճ էտէր : Տէմէք քի պու խուսուս կաթողիկէ քիլիսէտէ ագայիտի տինլիէմիզին պիր գըսմը տըր :

ՁԶԴ . Աղիզ սինօթլարըն էն էսքի գայիտէսի տալի պու սահիլիյի թաստիդ էտէր : 397տէ Կարդագինէս սինօթունտա գարար վէրիտի . քի պատարագը ալէս սապահ , վէ ծոմ տուրան քահանայ թապտիմ էթմին . վէ էկէրչի պիրիսինին իճապը հալ վէֆաթը էօլէնստէն սօնրա վուզու պուլուրսա , օնուն ճանը իչին պատարագ օլմայըղ , տուալար թագտիմ օլտուն : Պրակար . իլք սինօթու քէնտի քէնտինի թէլէֆ էտէն իչին պատարագ սունուլմասընը մէն էտէր , ախապալխար մեղաւոր սէլամէթի պապընտա գաթի իւմիտ օլմուշ օլտուղունտան :

ՁԶԵ . Պիւթիւն ային ու ատէթ քիթապլարըմըղ , կէրէք շարդ վէ կէրէք զարպ քիլիսէլէրինին գայիտէյի ճարիյէսի պու տուր : Հաթտա , պէշ տաղաւարլարըն էրթէսի կիւնիւ էօլիւլէրին ճանը իչին վէ գիքրի իչին , տուալար օլունուր : Պունլարըն քեաֆֆէսի 300 եւ 400 սէնէլիք իճատար տէյիլ . քիլիսէնին պիտայէթինտէն պէրի քաւարանտաքի ճանլար իչին տուա էթմէք պիր պէօլիւք եարաւմ տըր տէյի ,

տիւնեանն չար էթրաֆընտա հէր քիլիսէլէրտէ ումում, վէ գատիմ պիր իթիգատ արը :

222. Օլ Ագող թէսմիյէ օլունան ֆուգարէլէր եէմէյի էօլիւնիւն կէօմիւլտիւլիւ կիպի մէզարտա ֆուգարէլէրէ տաղըլըրըտը, վէ իւ- չիւնճիւ կիւն, վէ տէօրտիւնճիւ կիւն, վէ գըրգընճը կիւն էօլիւնիւն զիբրի օլուրուտու. վէ հալա պիղիմ կիւնլէրիմիզտէ տախի, կէրէք էօլիւնիւն մէզարը իւսթիւնտէ Ագող, եախօտ (կերակուր հոգւոց) թապիր օլունան միւհթէրէմ ատէթ պունա պինայէն իճրա օլունուր. վէ էօլիւնիւն խանէսինէ կիտէրէք բահմէթ տուալարընը հէր քէս իճ- րա էտէր: Վէ պու ատէթ հէր քէսին պիր վազիֆէյի ինսանիյէսի, վէ բուհանիյէսի ատտ օլունուր, Կղեմէս Հոռվմայեցի (Գլբ. Ը. Գլ. ԽԲ.): Պու գատար սէնէլէրտէն պէրի պիւթիւն տիւնեա եանըլմըն մը տըր: Տէմէք քի քաւարանըն օլտուղունու խասիմլէրիմիզ իսթէր իսթէմէզ իթիւրաֆ էթմէլի տիրէր. եօգսա, էօլիւլէր իւզէրինէ տուա էթմէտէն վազ կէլսինլէր:

ՊԱՊԱՐ ԲԱՊԻ

ՃԵՆՆԵԹ ԻԻՋԵՐԻՆԵ

223. Ղայէթ միւշէրրէֆ վէ պախիս պէհճէթը ալէմ օլան պու պահսա կէլմիշ օլտուղունուղտա, էվիլէլա էօլիւլէրին թէնի Կէ կէօնէ գըյամ էտէճէք, մուխթասարճա եազալըմ: Պաղը մուհասսէնաթ իլէ թարա- ֆը խիւտատէն էօլմիւշ աղիղլէրին թէնլէրինին տօնանմը օլտուղու- նու Ատուաճաքանլար եազարլար. եանի էղիյէթ չէքմէյէ ատէմի իգթիտարը, ղէրաֆֆէթի, եանի ինճիլմէսի, եարմատան վէ տէլմէտէն սայիր զաթլարա կէչմէսի Խաֆիֆիլի վէ պէրազըղը Պունլարը պիրէր պիրէր եազարըզ:

224. Ուսիւլ վէ իգթիղայը սաատէթտէն տիր քի, Աղիղլէրին միւշէրրէֆ թէնլէրինին պիրինճի խասիյէթի, էղիյէթէ ատէմի իգթի- տարը օլուն, եախօտ էօյլէ պիր պախչիշ տիր քի, միւշէրրէֆ թէն- տէն չիւրիւմէյի, ինճինմէյի, աղըրը, աճըրը, եարալանմայը գաթիէն պէր թարաֆ էտէր. (Ա. Կ. Ժ. Ժ. 42.) « Էօլիւլէրին գըյամէթի տախի պէօյլէ տիր: Իւֆուռէթ իլէ էքիլըր, վէ պիւա իւֆուռէթ տի- րիլըր. չէրէֆսիղլիք իլէ էքիլըր, չէրէֆ իլէ գալգար, զայիֆլիք ի- լէ էքիլըր, գուվիլէթ իլէ գալգար »: Շէօյլէ քի գըլըճ իլէ վուրսան. գըլըճ կէչէր. ամմա եարալամազ. եախօտ հիշ կէչմէզ, վէ աղիզ քէնտի թէնինին նասըլ օլմասընը իսթէրսէ էօյլէ օլուր:

225. Սաատէթէ մուվաֆֆազ օլմուշ աղիղլէրին թէնլէրինին ղէրաֆէթի, ղէգադէթի, քէգա պիր խասիյէթ վէ պիր պախչիշ տիր. քի ճան քէնտի թէնինի հէր մատտի մուամլէյէ գուլլանապիլըր. հէմ ղահմէթ տույմայարազ, աճըգմայարազ, սուսամայարազ. . . (Ա. Կ. Ժ. Ժ. 44.) « Նէֆէսլի թէն էքիլըր, վէ բուհանի թէն գըյամ է-

րումբար տիկէր պիր եանլըչըղա սափտըլար : կէօյա աղիզէր սաա-
տէթէ գըյամէթ կիւնիւնէ տէկին մուվաֆֆադ , վէ նայիլ օլամայըպ ,
պիր մահալտէ վէ սօն չէրաաթա գատար րահաթ պիր հալտէ միւ-
քեաֆաթը , վէ Ալլահը կէօրմէք սաատէթինի կէօղէտէճէքէր : Վէ
պուռնա իսպաթ « ֆէտէրիմին չօգ խանէլէրի վար տըր » տէյի , Գրիս-
տոսուէ Յովհաննէստէքի սէօյլէտիյինի կէթիրիրէր :

ՋՂԴ . Մէքեան վէ մէսքեան եանլըչըղը բոււմ քիլիսէսինտէն էջ-
միաճնական քիլիսէյէ տախի սիրայէթ էթտի , չէօյլէ քի , եօգարըտա
եազտըղըմըզ կիպի (ՋՀԲ .) Գրիգոր Տաթեւացիին թալիմաթընը է-
կէրչի Հայոց եկեղեցիսի ճէրհ էթմէղսէ տէմէք քի , պու քիլիսէ տա-
խի աղիզէրին մահալինի քէնտի րայէթ էթտիքլէրի վարդապետլէր
կիպի իթիզատ էտէր վէ ինանըր : « Իսկ մեր վարդապետը յերկինս ,
եւ 'ի ներքոյ երկնից ասեն (եանի զկայանս հոգւոցն) այլ եւ ումանք
'ի մէջ . որպէս վարդապետն Վարդան . եւ այլք ասեն գալ 'ի միւսմ
տեղուղ զամենայն հոգիս . . . ոմն լի անմահութեամբ , եւ խնդու-
թեամբ , եւ ոմն լի դառնութեամբ , եւ յուսահատութիւն ամբ . . 'ի
մի ասացին գոլ (այն է զկայանս հոգւոց) խորանս 'ի ներքոյ երկնից ,
զարդարս եւ զմեղաւորս . որք դատաստանաւն որոշեն , դարձեալքի
ասի կայանք երկուցն . զի մի է ակնկալութիւն , զի արդարքն ակն
ունին պսակաց , եւ մեղաւորքն տանջանաց » : Տէմէք քի հէմ սալիւ-
լէր , հէմ քէօթիւլէր պիր մահալտէ տիրէր . պու սուրէթտէ , աղիզ-
լէր տահա Ալլահն սաատէթ նաղարընա մուվաֆֆադ օլամըչար .
վէ պու տուրտուգլարը մահէլտէ ('ի ներքոյ երկնից) քիմ պիլիւր .
նէրէ տիր : Տէմէք քի , Տաթեւացի ժամադիրքտէ՝ Ս . Ճգնաւորօքն
տուասընը հիչ օգուամըչ քի « Անթառամ պսակացն արժանի եղեն »
տէր : « Դասաւորեալք ընդ հրեշտակս եւն . » : Աճապա մէլայիքլէր
տէ մի կայանքտա տըրլար :

ՋՂԵ . Աղիզէրին , վէ սալիւլէրին սաատէթ նաղարը իլէ թէնլէ-
րին գըյամընտան էվիլէ Ալլահը կէօրիւյօրլար պահար պաչգա տըր .
պու քի տին պապը տըր , վէ աղիզէրին մէսքեանը եախօտ մահալի
պաչգա տըր . իչպու մահալի էն էսքի վազըթտա պուլուռնան հայրա-
պետլէրին թահրիրաթլարընա նաղարէն , քիմի աղիզէրին մահալ , վէ
թախթընա , Սքրահամըն գուճաղը իսմինի վէրիւր . քիմի աղին զրախտ
իսմինի , քիմի կէօյլէր վատիշահլըղը իսմինի . քիմի ճէննէթ , արքա-
յութիւն , քիմի տէ իսթիրահաթ մէքեանը . լաքին աղիզէր Ալլահը
նէղարէթ սաատէթիլէ կէօրմէյէճէք , եախօտ Ալլահն միւքեաֆա-
թընա նայիլ օլամըչ , անճագ ումուտ իլէ սօն չէրաաթա գատար
պէքլէյէճէք տէյի , աղիզ հայրապետլէրին հիչ պիրիսի տէմէմիւչ , վէ
հերետիկոսութիւն տուր , վէ աղիզէրին , թէնլէրին գըյամընտան էվիլէ ,
Ալլահը կէօրմէլէրի , վէ Ալլահա , վէ միւքեաֆաթլարընա նայիլ օլ-
մուչ օլտուգլարընըն , տին պապը օլտուղուռնու Յօրէնտին սինօթ ու ալէչ

նէն իլան էթմիշ : (Ի Գուսարման Ժաղրէոց Լապպէշէ, Հատ. ԺԳ. Քաղ. 1167) :

ՁԳԽ. Նէ տէ պու հերետիկոսութիւն, հազար ամեայ, եանի աղիզէր տիւնեա խիթամընտա, Քրիստոս իլէ պին սէնէ փատիւշալըգ սիւրէճէքլէր պահսը իլէ գարըշմալը, չիւնքի պունլար (հազարամեայք) տայիմա աղիզէր Քրիստոսուն, վէ Ալլահըն նէգարէթ սաատէթինէ նայիլ վէ մութասարըրէօ օլմուշլար տէյի էօյրէտիրլէր, տէյիլ քի նայիլ օլմազտան : Քրիստոս իլէ պին սէնէ փատիւշալըգ սիւրէճէքլէր : Պունլարը պատէլ իխթար :

ՁԳԶ. « Ուր դէշն իցէ անգըր ժողովեացին արծուիք : Լէշ նէրէտէ իսէ, գարթալլար օրատա ճէմ օլուրլար » : Աղիզէր վէ կիւնահքեարլար տիւնեանըն իպթիտասընտան օլ սօն շէրաաթ կիւնիւնէ տէկին հէր նէ գատար ինսան էվլատլարը տիւնեայա կէլմիշ, վէ վէֆաթ էթմիշ իսէլէր, հիչ պիրի գալմայարազ պիր կիւն ափանսըզ կէօյ պուլուլարընըն իւսթիւնտէ Քրիստոս էֆէնտիմիզ, վէ ծնուն նըշանը կէօրիւնէճէք տիր. պինլէրճէ մէլայիքլէր տիւնեանըն տէօրթ էթրաֆընա պօռու սէսլէրիլլէ չաղըրըպ խապէր վէրէճէքլէր, գալզըն էօլլիւլէր, գալզըն Քրիստոսուն տիվանընա, գըյամէթ կիւնիւ կէլտի կէթիշտի, գալզըն, տիրիլին, թէնլէրինիզի կիլինին, պու կիւն հուզուրի իլտին, մահշէր կիւնիւ տիւր, հիսապ կիւնիւ տիւր. (օր Տեառն երեւելի) տիւնեանըն սօնու կէլտի : Օլտէմ Յովսաբաթ տէրէսինտէ պիւթիւն ճիհան թօփ օլաճազ, սաղտան վէ սօլտան միլիօնլար իլէ մէլայիքլէր, վէ աղիզէր կիւնէշ Պիպի փարլայարազ Ալլահըն թախթընը դուշատաճաղլար, Քրիստոս վէ Առաքեալլար, սալթանաթ վէ ատալէթ թախթընա օթուրաճաղլար, հիսապ քիթապլարը աչըլաճաղլար. կիւնահքեարլարըն հէփսի Քրիստոսուն սօլ թարաֆընա, մէլասիքլէր վասէթասըլլա աղիզէրտէն թէֆրիզ օլաճազ, վէ պիր թարաֆա տուրաճազ տըրլար, վէ աղիզէրին հէփսի Քրիստոսուն սաղընտա տուրաճազ տըրլար : Կիւնահլար քիթապը աչըլտըղը անտէ, կիւնահքեարլարըն ճէմի էթտիքլէրինի հէր քէս կէօզիւ իլէ կէօրէճէք տիր : Օլ կիւն տէ նիչէ աղիզ պէլիլէտիյիմիզ ատէմլէր մէկէր էն կիւնահքեար չըգաճաղլար վէ տիւնեայա պէյան օլաճաղլար : Հէփսինին ափէլլէրի պէրրազ հէր քէսէ կէօրիւնէճէքլէր, վէ աղիզէրին հէփ ֆազիլէթլէրի մէյտանա չըգաճազ, շէրէֆլէրի պիւթիւն տիւնեայա իլան օլաճաղլար : Իշթէ աղիզէրին էն միւշէրրէֆ կիւնիւ վէ հէնկեամը պու կիւն օլաճազ տըր : « Եւ այս են փառք ամենայն սրբոց նորա » :

ՁԳԷ. Էֆէնտիմիզ Քրիստոս քէնտի ատալէթինտէն վէ էօրֆիւնտէն, աղզընտան աթէշ փիւսկիւրիւպ, պիր քէրէ կիւնահքեարլարա տիւշմէն պաղըշը իլէ պաղտըղը անտէ, պինլէրճէ վէ միլիօնլարճա մէլայիքլէր « Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ, տէր զօրութեանց » տէյէրէք, ծնա սէճտէ գըլաճաղլար, եէր կէօյ սարսըլաճազ, հազգը իլահիսիլլէ խըշմա կէլմիշ պէօյիւք սէտա իլէ « Երթայք, Երթայք, յինէն անիւ-

ծեալք , 'ի հուրն յաւիտեանից : Եւ մէքրուհէր , պէնտէն այրբուն է-
պէտիւիւք ճէհէննէմ աթէշինէ կիտին , օ քի շէթմանա , վէ ալինէլէ-
րինէ հազըրլանմըշ տըր » տէտիյնտէ , պիր շիտտէթլի թօլու կէօյտէն
եէրէ եաղար կիպի , կիւնահքեարլար տախի էօյլէ ճէհէննէմ քիււհա-
նընա քիւֆիւր էտէրէք տիւշէճէքլէր վէ օրատա էպէտիլ ապատ եա-
նաճաղլար : Եւն կիւնահքեար , վար զէվգինին իշթէ շիմտի խայրընը
կէօր . . . :

ՁԴԸ. Լաքին սաղ թարաֆտա տուրան (Մա . Ին . 34) վէ մէմ-
նունիյէթ իլէ քէնտի ինթիգամլարընըն ալընտըղընը կէօրէն աղիւլէրէ
մէսրուր վէ նուրանի սըֆաթընը չէվիրիպ , Գրիստոս էֆէնտիմիգ պա-
նա կէլին , եա փէտէրիմին մուպարէք էվլատլարը , պանա կէլին ,
միրասընըզա մութաարըրըֆ օլուն , սիզէ հազըրլանմըշ փատիշահլը-
ղմա , ճէննէթիմէ կիրին , սաատէթ սէտասընը իշիտէճէքլէր , վէ հէր
քէս Ալլահըն սալթանաթընա հիսսէտար օլաճազ տըր , վէ էպէտիլ ա-
պատ շազ օլաճազ տըր :

ՁԴԹ. Եարատան Ալլահ , սէնին փատիշահլըղընըն ինթիշամը պու-
նէ տիր , ճէննէթ նէտէն իպարէթ տիր , սաատէթին նէ տիր , վէ նէ կէօնէ
տիր տէմէյէ հիշ հաճէթ եօզ աուր . չիւնքի շուրասընը պիւրիք քի ,
Գրիստոս քէնտիսի տէմիշ , պէն նէրէտէ իսէմ , պէնիմ գուլլարըմ տա-
խի օրատա օլաճազ տըր : Տէմէք քի , հէր սալիհլէնմիշ Ալլահըն եա-
նընաա տուրաճազ , վէ ըու պէրու Ալլահը կէօրէճէք , վէ ճէմալինէ
մուվաֆֆազ օլաճազ : Հէր էյիւիք սէր չէշմէսի Ալլահ տըր . իշթէ
պու Աղիմիւշան Ալլահա սալիհլէր նայիլ , մալիք օլաճազ տըրլար ,
վէ ճէննէթին էնթիշամը քէմալէն աղլմըզա սըղմազ , վէ տիլ իլէ
թապիր օլունամաղ : (Ա . Կար . Բ . 9 .) « Օնու քի կէօզ կէօրմէտի , վէ
գուլազլար իշիթմէտի , վէ ինսանըն եիւրէյինէ տիւշմէտի , Ալլահ
քէնտի սէվկիւլիւլէրինէ հազըրլատը » քի Բապպըմ ճիւմէսինէ գըս-
մէթ էյլէսին :

Ռ. Իշպու մուխթասար Աստուածաբանութիւնու եաղտըզ , քի
կաթողիկէ քիլիսէ էվլատլարը եէտինտէ տիւշմանէ գարշը պիր հա-
զըր սիլահ , եա գալգան օլուն , եկէրչի պու քիթապտա հասպէլ
պէշէր , ագայիտի տինիյէյի գըսաա վէ գայիֆ աղլմըզա կէօրէ թա-
րիֆ վէ թաստիգ էտէր իքէն , պիր կէօնէ գուսուր էտիպ , տօղրու-
լուգտան շաշմըշ իսէք , քեաֆֆէի պու եաղտըզլարըմըզ ճէրհ էտէ-
րիզ , վէ տօղրուլուգ թէմէլի , վէ կէրչէքլիք տիրէյի պուլունան կա-
թողիկէ Բօմա քիլիսէսի ըէյինէ հէվալէ էտէրիզ . օնուն թաստիգ էթ-
տիյինի պիզ տախի թաստիգ էտէրիզ . օնուն ճէրհ էթտիյինի , պիզ
տախի պիլ թէվ վէլ ըրզա ճէրհ էտէրիզ :

ՏՄԻԻԼԻ ՔԻԹԱՊՏԱ ՊՈԽԼՈՒՆԱՆ
ՊԱՇԼԸՃԱ ՄԱՏՏԷԼԷՐԻՆ ՀՐՈՒՅԱԹ ՍԸՐԱՍԸ ԻԻԶԷՐԷ

ՖԻՀՐԻՍԹԻ

Ա.

Արէլլօ դայիտէսի , վէ հագգը ՂԶԱ.
Ագարէ սօֆրասընրն մանասը , եախօտ ակարէ նէ տիր . . ՆԿԲ. ՋԼԶ.
Ագող էօլիւլէրին մէզարը իւզէրինէ կէօթիւրիւլէն եէմէք . . . ՋԶԶ.
Ադամնան րաֆըզըլար ՈԺԲ.
Ադամըն իւք կիւնահը նէ տիր , վաֆթիզ օնուն իչին տիր . ՅԻԷ. ՅԻԸ.
Ազիզ բուհուն փէտէրտէն վէ օղուլտան չըգմասը ՃԶԹ.
Ազիզ բուհ՝ Ալլահըն մուհապպէթինին անձնաւոր հուտուտու ,
վէ նիհայէթի ՃԶ.
Ազիզ բուհ փէտէրին վէ օղուլուն պիրի պիրինի զաթճա սէվ-
տիբլէրի մուհապպէթ տէյիլ , անճագ օլ մուհապպէթին անձ-
նաւոր հուտուտու , եախօտ նիհայէթի տիր ՃՂ. ՃՂԱ.
Ազիզ բուհ Ալլահըն պախչիչի տիր ՃՂԲ.
Ազիզ բուհուն հագգընտա թէճէմմիւլ օլան սինօթլար ՃՂԳ. ՃՂԴ. ՃՂԵ.
Ազիզ բուհուն բէտէրտէն վէ օղուլտան նէչաթ իթտիյինին ,
գայնատըղընրն ազիզ քիթապտան վէ ազիզ րիվայէթտէն
իսպաթլարը ՃՂԶ. ՃՂԷ.
Ազիզ բուհուն բէտէրտէն վէ օղուլտան գայնամասը հագգընտա
հայրապետէրին շահատէթի ՃՂԸ.
Ազիզ բուհա գարչը օլան կիւնահ նէ՞ տիր ՆԷ.
Ազիզ բուհուն պատարագտա չաղըլմասընտան պատարագըն
գոյափոխութիւնունա ասասէն հիչ պիր Ֆայիտէ Էօգ տուր ՆՀԸ.
Ազիզ րիվայէթ , աւանդութիւն նէ՞ տիր ՁԷ.
Ազիզ քիթապ ազիզ բուհուն նագարէթի վէ թէէսիրի իլէ , վէ
թարիֆիլէ Էազըլմը տըր ՃԶ. ՃԷ.
Ազիզ քիթապըն մուհարրիբլէրի ազիզ բուհուն թէէսիրի վէ թա-
րիֆիլէ Էազըլմը իչին Էանըլամագ իտիլէր ՃԷ.
Ազիզ քիթապը քիլիսէ թաստիգ խտէր , վէ օնուն իչին պիղէ
տին գանունու օլուր ՃԸ.
Ազիզ քիթապըն հագգընտա ֆրօթէսթանլարըն գիւլիւմիւ ՃԹ.
Ազիզ քիթապլարըն հմնկըսը մալիւմ կանոնական խտի , վէ հմն-
կըսը պիր վազըթ պիլինմէյիպ , սօղրատան կանոնական սը-
րասընա քիլիսէ օնլարը իտխալ էթտի ՃԺԱ.
Ազիզ քիթապ նամը իլէ կէրէք աւետարանլար վէ կէրէք մէք-
թուպլար զուհուր էթտի իսէտէ , քիլիսէ օնլարը թաստիգ
իթմէտիյի իչին քիթապը շէրիֆ սայըլամագլար ՃԺԳ. ՃԺԴ.
Ազիզ քիթապ քէնտի քէնտինէ մանա վէրմէզ , անճագ քիթա-

- պըն մանասընը քիլիսէ վերէպիլիր ձԺԵ. ձԻԵ. ձԻԶ.
Ազիզ քիթապ քէնտի քէնտինէ էօլու վէ ճանսըդ տըր ձԺԵ.
Ազիզ քիթապըն մանասընա պիր ատէմ ույմալը, տէյիլ քի քի-
թապը քէնտինէ ույտուրմալը ձԻԵ. ձԻԶ.
Ազիզ քիթապտա չօզ մանասը կիւճ մահէլէր վար տըր, քի
հէր քէսին իսթէքլիյինէ կէօրէ կէլմէզ, եօզսա եազը էօլ-
տիւրիւր, բուհ հայաթ վերիր տէյի Առաքեալ տույուրուր ձԻԵ. ձԻԶ.
Ազիզ քիթապըն մանասընը կաթողիկէ քիլիսէ կիպի սօղորու
թութմատըզլարը իչին, բաֆըզըլըզլար զուհուր էթտի ձԻԶ. ձԻԵ.
Ազիզլէր իչին հիւրմէթ պատարազը խիմլէրինէ սունուրուր .
մաղֆէրէթ պատարազը սունուրմազ ՇԻԵ.
Ազիզլէր տայիմա սաղ տըրլար ՊԹԾ.
Ազիզլէր քէնտիլէրինէ օլան ըճալը դապուլ էտէրլէր, վէ քէն-
տիլէրինէ օլան հադարաթըն ճէզասընը վէրիրլէր ՊԿԳ.
Ազիզլէր էօլմիւշ իքէն, եինէ ինսանլարըն քէնտիլէրինտէն տի-
լէտիքլէրինի պիլիպ, իճապ իտէն նասիհաթլարը ինսանա
վէրիրլէր ՊԿԳ.
Ազիզլէր վէֆաթ էթսին, եախօտ սաղ օլսունլար, իքիսիտէ
պիր տիր ՊՀԳ.
Ազիզլէր պիզիմ բիճալարըմըզը նէ կէօնէ տույար վէ սէվինիրլէր
վէ կիւնահլարըմըզ իչին նաւըլ էսէֆ էտէրլէր ՊՀԳ. ՊՀԵ.
Ազիզլէր տիկէր տիւնեատա շէքվա էթմէյէ միւզթէտիր իսէլէր
թապիլի շէֆաաթ տախի էթմէլի ԱՀԶ. ՊՀԵ.
Ազիզլէր պիզիմ իպաթէմիզի տուամըզը նէ՞ կէօնէ տույարլար . ՊԶԵ.
Ազիզլէրէ օլան բուհանի հիւրմէթ մանասը ՊԿԲ.
Ազիզլէրէ օլան հիւրմէթին իսպաթլարը ՊԿԳ.
Ազիզլէրէ էօլմիւշ իքէն սէճտէ գըլընտը ՊԿԳ.
Ազիզլէրէ օլան հիւրմէթի Ալլահ թաստիզ էտէր, քէնտինէ հա-
դարէթ սայմազ, անճազ քէնտի նէֆսինէ օլ իզզէթի օլ-
մուշ կիպի դապուլ էտէր ՊԿԳ.
Ազիզլէրէ օլան իզզէթ փութքէրէսթլիք օլմատըզտան մատէ,
Ալլահ օնու քէնտինէ իպատէթ տէյի դապուլ, վէ թէնպիհ
տախի էթմիշ ՊԿԳ.
Ազիզլէրէ օլան հիւրմէթ պիլ ախէրէ Ալլահ օլմուշ օլտու-
ղունու թապիաթ նօմօսու թաստիզ էտէր ՊԿԵ.
Ազիզլէրէ վէ թասվիրլէրինէ վէ քէմիքլէրինէ վէ մասունքլա-
րընա իպատէթ վէ իզզէթ վէ սէճտէ ճայիզ տիր ՊՀԱ.
Ազիզլէրէ վէ ազիզլէրին մասունքլարընա վէ էվայիլտէն խրիս-
թիյանլարըն վէ իպատէթ էթմէլէրի փութքէրէսթլէրին շա-
հատէթլէրինտէն թաստիզ օլունտուզտան մատէ, կաթողի-
կէ քիլիսէտէ ասարը աթիքէ տախի օնլարը թաստիզ էտէր . ՊԶԵ.

- Ազիզներին իսմի հօրթուլարը վէ ազիզներին իսմինէ հաբըլան
քիլիսէլէր , ազիզներին իպատէթինին ճայիզ օլտուղունա տէ-
լալէթ տիրէր ՊԿԷ.
- Ազիզներին էօլտիւլիւ Կիւն էվայիլտէ տօղուչ կիւնիւ թէսմիյէ
օլունուր իտի ՊԿԹ.
- Ազիզներին քէմիքէրի ազիզ սազլանմասը ՊԿԸ.
- Ազիզներին էօլտիւլէրի կիւնլէրտէ էօլիւլէր իչին պատարազ
սունարըզ ՊԿԹ.
- Ազիզներին էօլտիւլիւ վէ կէօմիւլտիւլիւ եւրէր իւզէրինէ քի-
լիսէլէր հաբարըտըլար , վէ խորանլարտա ազիզներին մա-
սունքլարը մուլթլազ պուլունմալը իտի վէ հալա պուլուն-
մալը տըր ՊԿԹ.
- Ազիզներին ճէննէթտէ սէվինճի վէ էսէֆի նէ° տէմէք տիր ՊԿԷ.
- Ազիզներին քէմիքէրինէ , մասունքլարընա , թասվիրլէրինէ վէ
սայիր ազիզ շէյլէրէ միւրաճապթ էթմէմիզ ճայիզ տիր ՊԿԹ.
- Ազիզներին քէմիքէրի վէ մասունքլարը պիզիմ մուճիպի իֆ-
թիխարըմըզ տըրլար ՊԿԹ.
- Ազիզներին քէմիքէրի վէ մասունքլարը եւլն մուճիպի իպատէ-
թիմիզ օլտուղլարընն իսպաթլարը ՊԿԹ.
- Ազիզներին թէնլէրինին պատէլ գըյամ միւշէրրէֆ խասիյէթլէրի ԶԶԷ.
Ազիզներին մէքեանը մահալի նէրէտէ տիր , Բուճլարըն վէ Հայ-
լարըն եանլըշը ԶԶԹ. ԶԶԳ.
- Ազիզներին սաատէթ նազարը տըր ԶԶԳ.
- Ազիզներին պին սէնէ գըյամէթտէն սօղրա Գրիստոս իլէ փատի-
շահլըզ սիւրէճէքլէրի նէ° տիր ԶԶԳ.
- Ազիզներտէն տիլէտիյիմիզ շէյի , ազիզներ պիզէ վէրսին մանա-
սը տէյիլ , անճազ ազիզներին վասիթասը վէ ըիճասը վէ
միյանճըլըզ իլէ օնու Ալլահ պիզէ վէրսին տէմէք , մանէն
պու տուր , ամմա մատտէթէն վէ ճահիլանէ ճէմաթ թա-
պիրինտէ ազիզներտէն կիւնահ աֆվըղընը պիլէ իսթէր ,
թապիրի տէյիլ իսէ նիյէթի տօղրու տուր ԶԶԳ.
- Սթանասեան հանգանակ տին իգրարը ԶԶԳ.
- Ալէնի ապաշխարութիւն չէքէնին ճէզասը տէրէճէլէրի վէ հի-
յէթի հալի ՆԻԷ. ՆԻԸ.
- Ալլահ նէ° տիր ՈԶԸ.
- Ալլահլար փուլթէրէսթլէրտէ նիչին պու գատար չօզ պուլուն-
տուլար ԶԶԳ. ԶԶԳ.
- Ալլահանի անճ , արֆաթ նէ° կէօնէ Գրիստոսուն ինսանի վէ
Ալլահանի թապիյաթընը իտարէ էտէր ՄԹԵ.
- Ալլահն իքի էվլատը եախօտ իքի բուհու օլմատըղընն ասըլ
սէպէպի ԶԶԳ. ԶԶԳ.

- Ալլահնն տօղուրմաւը վէ ինձան տօղուրմաւընն ֆարգը ՀԵ.
 Ալլահնն թապիյաթը իսթիպալալ օլամազ, օլսա՛ Ալլահ օլամազ ՄԻԱ.
 Ալլահնն իլմի վէ չէշիպէրի վէ իսիմէրի ՈԶԸ.
 Ալլահնն իլմի իսթիֆհամը նէ՞ տիր ՈՂ.
 Ալլահնն նազարէթ իլմի վէ վասաթ (միջին) գիտութիւն ՈՂ.
 Ալլահնն իլմի պիր տիր, ալէ՛նէ եալընըզ Ալլահնն իլիմէրինէ
 թազսիմ վէրբրիզ ՈՂԱ.
 Ալլահնն միւրատը եախօտ րատէթի վէ թազսիմէրի ԶԵ. ԶԸ.
 Ալլահնն էվվէլ միւրատը, վէ ախէր միւրատը նէ՞ տիր ԶԹ.
 Ալլահնն Ֆայիլ վէ գատիր միւրատը վէ նաֆայիլ եախօտ նա-
 գատիր միւրատը նէ՞ տէմէք տիրէր ԶԺ.
 Ալլահնն (միջապէս) պիլ վասէթա վէ (անմիջապէս) պիլա վա-
 սէթա իշ կէօրմէսի խուսուսու ԶԼ. ԶԼԱ.
 Ալլահնն տիւնեայը քեաֆֆէի մախլուգաթը իլէ հիւսնիւ ի-
 տարէսի ԶԼ. ԶԼԱ. ԶԼԲ. ԶԼԳ. ԶԼԴ.
 Ալլահնն թասվիրինի չէքէր, վէ օնա սէճաթ գըլարսագ տէյիլ
 միւշէմմիյէ, անճագ օ սուրէթին սահիպի պուլունան Ալ-
 լահա սէճաթմիզի սունարըզ ՊԽԵ.
 Ալլահնն խաթըրընը վէ մուհապպէթինի ազիզլէրտէն պէր թա-
 րաֆ էտէմէյիզ ՊԶԲ.
 Ալլահնա բէտէր օղունտանն նէ՞ կէօնէ էվվէլ տիր ՃԽԲ.
 Ալլահտա պիր Ալլահանի թապիյաթ վէ իւշ անճն եա անճնա-
 լորութիւն պուլունուր ՃՄԵ.
 Ալլահտաքի տօղուրմանըն վէ գայնամանըն ասըլ սէպէպի վէ
 պիր գաշ էմսալի ՀԸ. ՃԶԶ. ՃԶԵ.
 Ալլահտա պուլունան տախիլի քէմալէթ վէ խարիճի քէմալէթ
 նէ՞ կէօնէ տիր ՈԶԲ. ՈԶԳ.
 Ալլահտա իւշ անճնալորութիւն վար տըր ՃԽԸ.
 Ալլահտա պուլունան քէմալէթլէր էն խալիս տիրլէր, ինսան-
 տա պուլունանլար օլտուգճա, եախօտ սէմթճէ խալիս օ-
 լապիլիլլէր ՈԶԴ.
 Ալպիկեան րաֆըզըլար դրոշմ սըրըրընը ինքեար էտէրլէր իտի ՅԶԵ.
 Ահարոնուն քեահինլիյի ֆրիստոսուն քեահինլիյինտէն բէք չօզ
 ֆէրզլի տիր ՄՂԶ.
 Ահարոնուն ասասը մուճիպի հիւրմէթ օլտուղու ՊԻԳ.
 Ահտ (ուխտ) նէ՞ տէմէք տիր, վէ նէ՞ կէօնէ օլապիլիր, վէ իս-
 պաթլարը ԶԼ. ԶԼԱ.
 Ային ու ատէթլէրի էն էվվէլ Ալլահ քէնտիսի էմր ու թարիֆ
 էթմիշ ԶԼԴ.
 Անախթարլար թէսլիմի նէ՞ տէմէք տիր, վէ նէ՞ ուսուլէ մէպ-
 նի ֆրիստոս պունըլ ինրա էթալ ՃԽԵ. ՃԽԶ.

Անա վաթիթիզիւէր նէ՞ իտիւէր	812.
Անա վաթիթիզիւէր ըաթըզըզը	846.
Անձն վէ անձնաւորութիւն նէ՞ տիր , վէ Ալլահտա նասըլ տըր վէ պիզտէ նասըլ տըր	ձ16. ձ12. ձ15.
Անձնաւորութիւն էվայիլտէ պազը տա թապիաթ եէրինէ իս- թիմալ օլունմուչ	ՄԾԵ.
Անտոն Տէտօմինիս ըաթըզը	845.
Ապաշխարողաց կանոնունտա կիւնաքեարա վադթին հայրա- պետի էլ գօրուտու , պու պիր ային ու ատէթ տիր, դրոշմ տէյիլ տիր	826.
Ապաշխարողարըն իւզէրինէ էլ գօյմազ վէ պարըշտըրմազ ա- յին ու ատէթի	ՆԻԸ.
Ապաշխարութիւն կանոնական նէ տիր	ՆԻԴ.
Ապաշխարութիւն չէքտիքտէն սօղրա թէքրար կիւնահա տիւ- չէնին հալի	ՆԻ2.
Ապաշխարութիւն չիմտիքի ուսուլի , Առաքելական ապաշխա- րութիւն ուսուլինէ տահա մուվաֆըզ տըր	ՆԼԱ.
Ապելարտ Պետրոսուն ըաթըզըզը	846.
Ապօղինար ըաթըզը Գրիստոսուն հագզընտա	ՄԺԱ.
Առաքելական թէսմիյէ օլունա նրաթըզըլար	87Ա. 846.
Աստղեպիատէս Նովատեան	87Ա.
Աստուածաբանական հաւատը Ալլահանի իման նէ՞ տիր	247.
Աստուածածին տէմէզ իտիւէր Մարիամա, Եւտիքէս, Նեստոր վէ Թէոսկորոս	ՄԼԵ.
Ատալէթի պիտայէթ սաատէթ հալինտէ	8Ծ.
Ատէմ էօլտիւրմէք նէ վազըթ կիւնահ ատտ օլունմուչ	2Լ.
Ատտիկոս Ըստամպօլ մէտրոպօլիտի Նովատեան	87Ա.
Ատրիանոս Ա. փափա վազթինտէ պարտկերամարտլարա գարչը Ասիթանէտէ ումուսի սինօթ թէճէմմիւ օլտու	Պ1Թ.
Արարողութիւնլար	2ԼԴ.
Սրիոս վէ ըաթըզըզը	ձ4Դ. ձ4Ե.
Սրիոսականլարըն վէ թալիմաթլարընըն թագօթիւէրի	ձ42. ձ4Ե.
Սրտէմոն ըաթըզը	ձ4Դ.
Աւանդութիւն տիյանէթիմիզին աօասը վէ գանունու	2Է.
Աւանդութիւն վէ գաչ թարզ տըր	7. 7Ա. 7Բ.
Աւանդութիւնուն հանդըսը թէպտիլ օլապիլիլ , հանդըսը օլա- մազ , վէ հանդըսը ինսանը ֆէզայիլի ֆէվգէլատէյէ տա- վէթ էտէր	7Գ. 7Դ.
Աւանդութիւն իլէ քիլիսէ իտարէ օլտու , վէ եինէ օլապիլիլ	72.
Աւանդութիւնուն լուզուսի , վէ եազըլան քէլամըն լուզու- սի	7Թ. ձ. ձԱ.

Աւետարան , Աւանդութիւն կիսլի Ալլահն քէլամը տըր	2թ.
Աւետարան Բրիստոսուն թալիմաթլարընն հէբսի օլմայըպ , եալընըզ իգթիզա իտէն պիր գըսմը տըր	2թ.
Աւետարան Աւանդութիւնտան չըգտը	72.
Աւետարանն եազըլմասընա սէպէպ	2թ.
Աւետարանն մանասը լազըմ , եազըլմասը սէլամէթիմիզ պա- պընցա լազըմ տէյիլ	ձի7.
Աւետիքեան հայր Գաբրիէլին , վէ Լէպրոնուն զիւմիւ ՆՀԹ. Ն2. Ն20.	

Բ.

Բանադրանք , վէ զայրիհիւմ , բուհանի ճէզա հանկը սէլահի- յէթէ մէպնի տիր	72Բ.
Բղիսուն , (տես , գայնամագ)	ձԾԲ.

Գ.

Գազա իրէ ասէմ էօլտիւրմէք նէ՞ վէչի իլէ կիւնտա աւոտ օլունմաղ 2Լ.	
Գաթարեան ռաֆըզըլար	84Բ.
Գաթաֆրիկեան ռաֆըզըլար	87Ա.
Գաթաֆրիկեան ռաֆըզըլար տէֆա	ՈԺԲ.
Գաթօլիք (տես Կաթողիկէ)	
Գալլինին թէրճիւմէյի հալի	ԼԷ. 77Դ.
Գալլինին վաֆթիզ իւզէրինէ ռաֆըզըլը	ՅԻԶ. ՅՀԷ.
Գայիանլար ռաֆըզըլարը	87.
Գայնամագ (բղիսուն) նէ՞ տէմէք տիր	ձԾԲ.
Գապիլլի գաթլար , եա տախիլէն գապիլլի գաթլար տէրլէր , եա խարիճէն գապիլլի գաթլար տէրլէր	Ո7Ը.
Գարբոգրաթէսին Երրորդութիւն հագգընտա ռաֆըզըլը	ձԿԴ.
Գարը թայիֆէսի քահանայութիւն սըրըրըն ալամաղ	72Ը.
Գարըլարա կէրէք Մարկիոն կէրէք Բէբուճեան ռաֆըզըլար քահանայութիւն կարգընը վէրի իտիլէր	ՅՀԳ.
Գարըլարտա երէցկին Եպիսկոպոսուհի , սարկաւազուհի եւն	72Ը.
Գարըչմագ իքի շէյին պիրպիրի իլէ գաչ տիւրլիւ օլապիլի	ՄԺԴ.
Գերմանոս ազիզ գաթը վէ Ըստամպօլ բաթրիքինի Լեւոն նէֆի էթտի	ՊԻԴ.
Գոյաւորութիւն (տես հէյէթ)	ձԻԴ.
Գոյաթիթութիւն , Բրիստոսուն առէք կերէք , եւ արբէք եւն սէօզլէրինին դուվլէթի իլէ օլուր , ազիզ բուհուն չազըլ- մասը սաաէ պիր տուատան իպարէթ տիր	ՆՀԸ.
Գուսուր նէ՞ տիր , վէ ասլը վար սը տըր	22.
Գուրան քիթապը տախի Ալլահտաքի անձլարըն իւչլիյիւնիւ թաստիզ էտէր	ձԿ.
Գուրպան տիւրլիւ տիւլիւ տիւր	Ն7Զ.

Գուրպանը մուծլագ, վէ գուրպանը պիլ մինասիպէթ նէ՝
տիր ՆՂԸ. ՆՂԹ. Շ.
Գուրպանը մուծլագ վէ ումումի վէ գուրպանը մախսուսի . . . ՇԵ.
Գուրպան Գրիստոսուն գուրպանը վէ էսկի անտըն գուրպան-
լարընըն ֆարգը վէ քերամէթլէրի ՇԸ.
Գուրպան, պատարագ խաչըն գուրպանընըն տէվաւը տըր . . ՇԺԶ.
Դրիգոր Տաթեւացի վէ Դրիգոր Որոտնեցի Հայոց սուրբլարը
Քրիստոստա պիլ թապիաթ պիլիլէր ՄԽԱ.
Դրիգոր Բ. փափա Իզաւրիգոս Գ. պատկերամարտ իմքէրաթօրա
գարչը ՊԽԴ.
Դրիգոր Տաթեւացիին շէրաաթ պապընտա եաղնըչլըղը . . . ՋԽԳ.
Դրիգոր Տաթեւացիին ազիլլէր վէ կիւնահեարլար գըլամէթէ
գատար պիլա միւքեաֆաթ վէ պիլա ճէզա տուրտուգլարը
խուսըսունտա եաղնըչլըղը ՋՀԲ.

Դ.

Դաւիթ, Ժէօրպ րաֆըղը պիւթիւն նիսա ճինսի հէր քիմէ օ-
լուրսա օլսուն, եէվիյէ կիտէպիլիլլէր տէտի ՈԺԲ.
Դրոշմ, եանի եաղլամագ մէօհիւրլէմէք սըրրը վէ միւթէատտիա
խիմէրի ՅՀԵ.
Դրոշմ սըրրը Գրիստոսուն իճատ էթտիյի եէտի սըրրլարըն պի-
րիսի տիր ՅՀԶ.
Դրոշմ սըրրընա գարչը կիտէն րաֆըղըլար ՅՀԷ.
Դրոշմ առաքեալլարըն էլ գօյմասը իլէ իճրա օլունուր խտի,
լաքին ապաշխարողլարըն իւզէրինէ էլ գօյուպ քիլէսէ իլէ
պարըչսըրմագ դրոշմ տէյիլ տիր ՅԶԲ.
Դրոշմ սըրրընըն մէէմուրու Լաթին քիլիսէսինտէ Եպիսկոպոս
տուր, Շարգտա եպիսկոպոսլարա վէքեալէթէն քահանայ-
լար տա պու սըրը իճրա էտէրլէր, պու տա քիլիսէսին միւ-
սաատէսինէ մէպիտի տիր ՅՁԴ. ՅՁԵ.
Դրոշմ սըրասընտա Ս. Միւռոն մուղթագի մատտէտէն աստ օ-
լունմագ, Եպիսկոպոսուն էլ գօյմասը ասըլ մուղթագի
մատտէսի տիր ՅՁԶ.
Դրոշմ եաղը առաքեալլարտան տըր, պալասան եաղը օնա սօղ-
րա գաթըլմըչ տըր ՅՁԷ.
Դրոշմ սըրրընըն (ձեւի) մուղթագի սէօղլէրի ՅՁԸ.
Դրոշմ սըրրընըն սէմէրէլէրի ՅՁԹ.
Դրոշմտա չօճուղա վուրուլան քիւչիւք սիլլէ նէ՝ մանայա մէպ-
նի տիր ՅՁԺ.
Դրոշմ սըրրընը վէրմէք Լաթին քիլիսէսինտէ Եպիսկոպոսլարա
խաս տըր ՇՀԲ.

- Եաղլամագ , եախօտ մէօհլուրէմէք դրոշմ սրրը 32Ե.
 Եաղլամագ սրրը (տես դրոշմ) 32Ե.
 Եանըւմաղլը քիլիսէնին պիրինճի խոյսիլէթի ԽԷ. ՃԲ.
 Եանսենեան րաֆըղլար ԾԼԹ.
 Եանսէնիսթէրին պատարագ խոստուսունտա իթիգատլարը . . . ԾԽ.
 Եարաթմագ մանասը նէ° տիր 2Լ.
 Եարաթմանըն չուրութու 2Լ.
 Եարաթմանըն լութֆու նէ° տիր 2Խ. 2ԿԴ. ՊԺԷ.
 Եըլտա պիր քէրրէ խոստովանանք օլուպ , հաղորդութիւն ալ-
 մագ քիլիսէ թէնպիհի տիր 2Է.
 Եղիա էօլմէտի սաղ սրը ՊԾԹ.
 Ենովք էօլմէտի տաղ սրը ՊԾԹ.
 Եպիսկոպոս ձեռնադրութիւնու իւչ եպիսկոպոսլար իլէ օլմասը
 առէթի մէմտուհէսի նէրէտէն գալմըչ սրը ԾԾԴ.
 Եպիսկոպոսլար էվայիլտէ պաղը պիզզարուր քահանայտան ին-
 թիխան օլուրուտու , քի հէմ եպիսկոպոսլուգ հէմ քահա-
 նայլըգ վաղիլֆէսինի գօլայլըգ իլէ իճրա էթսին ԾՀԲ.
 Եպիսկոպոս քէնտի գղերլէրիլէ պիլ իսթիշարէ սիւրիւսիւնիւ
 իտարէ էթմէլի ԾՀԷ.
 Եպիսկոպոս ձեռնադրեչ օլան քիմսէ ալտըղը կարգ իշխանու-
 թիւնուտու (անմիջապէս) եանի պիլա վասէթա Ալլահտան
 ալըր , վէ (միջապէս) ձեռնադրիչ եպիսկոպոստան ԾՀԹ.
 Եպիսկոպոս հուգուգ իրաւասութիւնուտու (անմիջապէս քիլի-
 սէնին ըշիսի էքրէմլնտէն ալըր տէյի սըհէթէ տահա զի-
 եատէ մադրուն տուր , լաքին տիկէր սուրէթինի իսթիս-
 հապ էտէն տախի վար սրը Ծ2.
 Եպիսկոպոս վէ քահանայ օլան քիմսէ էվլէնմէմէլի , պիքիր
 գալմալը ԾԴԸ.
 Եպիսկոպոսլար էվայիլտէ էքթերի կրօնաւոր միւհթէրէմ թարի-
 ըրգաթը ազալարընտան ինթիխապ օլուր իտիլէր . . . 2ԽԴ. 2ԼԲ.
 Եպիսկոպոսլուգ ուրու տէրէճէ տիր ԾԾԴ.
 Եպիսկոպոսլուգ քահանայլըգ տէրէճէտինտէն տահա ուլու վէ
 տահա միւհթէրէմ պիր տէրէճէ տիր ԾԿ2. ԾԿԷ. ԾԿԸ.
 Եպիսկոպոսլուգտա (իշխանութիւն) սէլահիլէթ իքի տիր , կարգ
 իշխանութիւնու վէ հուգուգ իշխանութիւնու . եանի պու
 կարգ իշխանութիւնուտու իսթիմալ էթտիրէն սէլահիլէթ
 պու իքի իշխանութիւնտա մը Ալլահտան սրը եօզսա եա-
 լընըգ պիրիսի մի ԾՀԸ.
 Երախայ , վէ հիերակիտեան րաֆըղլարըն չօճուղլար խոստու-

- սունտա րաֆըզըլըլար 346.
 Երախալար պատարադը նէ տիր ԳԼԵ. ՆԻԵ. ՆԻԸ.
 Երախալարն իւզէրինէ էլ գօյմագ ատէթի վէ քիլիսէ իլէ
 պարըշթըրմագ ՆԻԸ.
 Երէցութիւն պազը ազիլ քիթապտա Եպիսկոպոսութիւն տէ-
 մէք տիր ՇՀԴ.
 Երեւութական րաֆըզըլար Գրիստոսուն թէնի հէվայի վէ ըրւյա
 միսալի տիր տէյէնլէր ՄԺԲ.
 Երրորդութիւնտա իւզ անձն Եա Անձնաւորութիւն վար ձԻԸ. ձԻԶ. ձԻԵ.
 Երրորդութիւնտա փէտէր օղուտան նէ կէօնէ էվվէ տիր . . . ձԻԹ.
 Երրորդութիւնտա պիր Ալահանի թապիաթ վէ իւզ (անձը)
 սըֆաթը պուլունուր ձԾԵ.
 Երրորդութիւն սըրըր թապիաթն խարիճինտէ Եախօտ մաֆէվ-
 քինտէ տիր , թապիպթա գարչը տէյիլ տիր , պիր գաչ թա-
 պիի էմսալլէր ձԿԱ.
 Երրորդութիւն իւզէրինէ զուհուրա կէլէն րաֆըզըլար ձԿԴ.
 Երրորդութիւնտա տօղուշ վէ իխրաճաթձՀԴ. ձՀԵ. ձՀԶ. ձՀԷ. ձՀԸ.
 Երրորդութիւնտա նիշին պիր էվլատ Եալընըզ օլապիլիր վէ
 իքի էվլատ օլամագ ձՁԶ.
 Երրորդութիւն սըրըրնըն թապիաթտան ալընարագ պիր նէվի
 էմսալլէրի ձՁԷ.
 Եւտիքէսին , Նեստորուն վէ Թէոսկորոսուն թալիմաթը րա-
 ֆըզըլէլէրի ՄԼ. ՄԼԱ.
 Եօրթուլար Ալահնէ էմրի տիր ՊՂԳ. ՊՂԴ.
 Եօրթուլարը փաք սաղլամագ նէ տիր վէ նէ կէօնէ օլուր . . . ԶԳ.
 Եօրթուլար Ալահնէ իզզու չէրէֆի իշին տիր , գալտըր Ալահն,
 գալտըր չէրէֆինի Եօրթուտա գալգար ԶԴ.

Զ.

- Զաթ, վարլըզ , ասըլ (էութիւն) նէ տէմէք տիր ձԽ.
 Զատիկ Եօրթուտու էսկի Ահտտա ՊՂԳ.
 Զատիկտէ հիշ օլմաղսա Եըլտա պիր քէրրէ խոստովանանք օ-
 լուպ , հաղորդութիւն ալմագ քիլիսէսին աղըր թէնպիի տիր ԶԵ.
 Զիքը , իքի ճինս տիր , սահիհ վէ ասըլ զիքը , մանէվի վէ զայ-
 ըր սահիհ զիքը ՆԿԸ.

Է.

- Էճիր , իւճրէթ , իսթիհգագ նէ տէմէք տիր ՄՂԳ.
 Էլ գօյուպ քիլիսէ իլէ պարըշտըրմագ դրոշմ սըրըր տէյիլ տիր . 32Բ.
 Էճիր պի հագզըն , վէ էճիր թէվէճճիւհէն սահիհէնմիլլէրին
 Փաղիլէթ ամէլլէրինէ Եազըլթըր մը վէ հանկըսը Եազըլըր . 22Գ.

- Էճիր դազանմանն շերայիթի ԶԶԸ.
 Էնգրաթէթեան րաֆըզըլար ՈԺԲ.
 Էպէտի սահիհլիքէր ԶԽ.
 Էպիօնլիւէր . րաֆըզը ճէմլիէթի երրորդութիւն վէ ֆրիստոս .
 սուն հազգընտա րաֆըզըզըլարը ՃԿԴ.
 Էսկի անտըն էօրարընըն գուլիէթի ՆԺԱ.
 Էսկի անտ եէնի անտըն , վէ Մովսէս ֆրիստոսուն էօրնէկի իտի . Զ.
 Էսկի անտըն էօրթուլարընը ֆրիստոս ֆէսխ էթմէտի , տահա
 զիյատէ միւշէրէֆ տէրէճէյէ թէրֆի գըլար Զ. ԶԱ.
 Էվգինէոս Դ. Հայլարա քահանայութիւն սըրըրընըն իւզէրինէ
 վէրտիյի թալիմաթ ՇԱԷ.
 Էշլուսիոս ՃԿԹ.
 Էրմէնի , Բոււմ եւլն շիզմաթիգ հերճեալ քիլիսէլէր ԼԴ. Խ.
 Էրմէնի Շարգ դաթօլիկի գըսմընըն իտտաասը ՀԷ.
 Էրմէնի քիլիսէսինին վերջին օծում խուսուսունտա օլան եան .
 ԸՆՆ իթիգատը ՈԿԲ. ՈԿԳ.
 Էրմէնի Էջմիածնական , վէ Բոււմ շիզմաթիգ քիլիսէլէրինին
 շէրաաթլար , վէ ազիզլէրին միւքեաֆաթը վէ կիւնահ .
 քեարլարըն միւճագաթը պասլընտա եանլըշըզլարը . . ԶԽԳ. ԶՀԲ.
 Էրմէնիլէր ազիզ րուհա գարշը ՃԴԳ.
 Էրքէք ատէմ իքի , եա զիյատէ գարը ալմասը ճայիզ տէյիլ .
 հաքէզա պիր գարը իքի էրքէք ալմասը ճայիզ օլամազ . . ՈԼԱ.
 Էրքէք իքի , եա զիյատէ գարը ալըրսա , Սլահըն էմրինէ դար-
 շը էտէր ՈԼԲ.
 Էօլիւմ նէ տիր ՊԻԷ.
 Էօլիւէր իշին պատարագ սունմազ էսկի միւհթէրէմ պիր ու-
 սուլ տուր ՇԻԳ.
 Էօլիւէրին իւշիւնճիւ վէ սէքիզինճի կիւնիւ վէ դըրզընճը կիւ-
 նիւ էվայիլտէ տուա իլէ զիքրլէրի օլուրուսու , ֆրիստոս
 էֆէնտիմիզին իւշ կիւնտէն սօղրա տիրիլտիկինէ , վէ սէ-
 քիզ կիւնտէն սօղրա առաքեալլարա կէօրիւնտիւյիւնէ վէ
 գըրրզ կիւնտէն սօղրա առաքեալլարա կէօրիւնիւպ , կէզէ
 չըզտըղընա պինայէն իտի ԶԶԶ.
 Էօլիւէրին պատէլ գընամ , թէնլէրինին սաատէթի հալ խա-
 սիյէթլէրի ԶԶԷ.
 Էօլմէզլիլին միւթէատտիտ մանալարը ՊԹ.
 Էօմիւր նէ տիր ՊԻԷ.

Թ.

- Թազտիրի իլահի (նախասահմանութիւն իրաց) նէ տիր ԶԺԷ.
 Թապիաթ նէ տիր ՃԽԳ.

Թապիրաթ անձսրզ պիր սանկյէ տուրամադ ՄԺԹ.
Թապիրաթլարն գարըշմասը Գրիստոստա , եախօտ իքի Թա-
պիրաթ պիր պիրիյէ գմջ տիւրլիւ գարըշապիրի ՄԺԴ.
Թապիր չութֆ , եարատանն լութֆու տէմէք տիր . ԶԽ ԶԿԴ. ԶԺԷ.
Թապիրլէրէ գարշը զուհուր էտէն րաֆըզըլըզն մուլթասար
նազլի ՊԽԴ.
Թապիրլէրին միւնթէրէմ ուսուլինին մագսէտի ՊԽԵ. ՊԽԶ.
Թապիրին մատտէթէն վէ տալիմա հուզուրտա պուլունմասը
մէլայիլէրէ եախօտ աղիզլէրէ միւրաճաաթ էթմէյէ պիր
շարթը մութլագ տէյիլ տիր ՊԽԶ.
Թապիրի Խիւտա նէ կիպի տիր ՊԽԷ.
Թաղիանոս րաֆըզը ՈԺԲ.
Թէնպիր վար քի , ինսանը իճրատա մուայէր պըրագըր , թէն-
պիրտէ վար քի մութլագ մէնն էտէր ԶԺԳ. ԶԺԴ.
Թէնպիր վար քի նէհի տիր վէ թէմպիր վար քի էմիր տիր ՇԼԶ. ԶԺԴ.
Թէնպիրին մագսէտի գալգարսա թէնպիր տախի գալգար , քէ-
զա նօմոսուն սօնու (վախճան) պօղուլուրսա օտա պօղու-
լուր ԶԳ. ԶԺԸ.
Թէնպիրլէր (տես քիլիսէ թէնպիրլէրի) ՊԶԸ.
Թէնպիրլէրին ճինս վէ տիւրլիւլէրի ՇԼԶ.
Թէոսկորոս վէ Եւտիքէսին համիսի ՄԼԱ.
Թէոսկորոս , Նեստոր , վէ Եւտիքէս Մարիամա Աստուածածին
տէմէզիտիլէր ՄԼԵ. ՄԼԸ. ՄԼԹ.
Թէվճին նէ տիր ՄԼԳ.
Թէոթոս րաֆըզը ԶԿԴ.
Թէոթոսու տիլէր. գուլունմու միւսէմմա ԶԿԴ.
Թէոթոս Պէժա րաֆըզըլըզը ԶԿԲ.
Թուլման (Ս .) Ալլահն իլմի պապընտա սուրէթի թէֆսիրի ՈԼԵ.
Թուլմալըլարն զիւլմիւնճէ , ինսանն շէրը վէ խայըր ամէլլէ-
րինտէ Ալլահն սուրէթի հարէքէթի Զ.
Թուլմալըլարն, զիւլմիւնէ գարշը օլան սայիր Աստուածաբան-
լարն սուրէթի թէֆսիրի ԶԲ.
Թուլմալըլարն զիւլմիւնիւ միւսատուր տէլայիլ ԶԻԱ. ԶԻԶ. ԶԻԷ. ԶԴ.
Թուլմալըլարն մուխալիֆի օլան Օգոստինեան Աստուածաբան-
լարն զիւլմիւնիւ միւսատուր տէլայիլ ԶԵ.
Թուլմալըլարն լութֆ պահսընտա իթթիխաղ էթտիլէրի սու-
րէթի թէֆսիրլէրի Զ. ԶԶԴ.
Թրանսիլիան րաֆըզըլար ԶԿԲ.

Ի.

Իլմ դաշ տիւրլիւ տիւր , վէ Ալլահտաքի իլմ նէ տիր ՈԶԸ.
Իլմ Ալլահտա սատէ տիր ՈԶԹ.

- Իլմ Ալլահատա իւշ տիւրլիւ իսիմ ալըր ՈՂ.
 Իլմի իսթիֆհամ, Ալլահաա նէ տիր ՈՂ.
 Իլմի նէղարէթ նէ տիր ՈՂ.
 Իլմի իսթիֆհամ մէլայիքլէրտէ վար պիզտէ եօղ տուր ՊԺԱ.
 Իլմի սապահ վէ իլմի իքլմտի մէլայիքլէրտէ նէ տէմէք տիր ՊԺԱ.
 Ինսան նէ տէմէք տիր ՄՂԳ.
 Իման տին նէ տէմէք տիր վէ գաշ տիւրլիւ տիր ՃԻԸ.
 Իմանն տիրիսի վէ իմանն էօլիւսիւ, զահիրէն իման վէ պա-
 թընէն տէրունի վէ մանէվի իման նէ տէմէք տիր ՃԻԸ. ՃԼԲ.
 Իման կէթիրմէք Ալլահն ինայէթի տիր ՃԻԹ.
 Իման էթմէք վէ իմանը թէֆթիշ էթմէք պիր պիրինէ զըտտ տըր ՃԼԱ. ՃԼԲ.
 Իմանը ինսանի վէ իլմի ինսանի, վէ իմանը իլահի վէ իլմի ի-
 լահինին ֆարզը վէ զըյմէթի ՃԼԱ.
 Իմանա ագըմըզը էսիր էթմէլի ՃԼԳ. ԻԼԵ.
 Իմանըմըզըն չօգ խուսուսլարը րաճօն ալթընա կիրէմէզ ՃԼԵ.
 Իմանը իլահի վէ իմանը ֆէյլէսօֆինին ֆարզը ՃԼԵ.
 Ինսան քէնտի քէնտինի նիշին խէլաս էտէմէզ իտի ՅԱ.
 Ինսան կիւնահաա տիւշտիւյիւ անտէ Ալլահն ճէմի ինայէթլէ-
 րինտէն մահրում օլտու ՉԿԱ.
 Ինսանը ֆրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի ինայէթլիլէ էսիր հալին-
 տէն խէլաս էթտի ՉԿԲ.
 Ինսանն սէլամէթ պուլմասը մութլադա ֆրիստոսուն իսթիհ-
 զազընա խաս վէ մէրպութ տուր ՅԱ.
 Ինսանն ագը վէ ֆիքրի Ալլահտան պախշ օլունուշ ինսանա
 պիր նիմէթ տիր ՃԿԲ.
 Ինսանն ագընն մա ֆէվքինտէ օլան շէյ ագլէ զըտտ տէյիլ տիր ՃԿԳ.
 Ինսանն պաշընա կէլէն իւշ տիւրլիւ հալլէր ՈՂԹ.
 Ինսանն կէրէք խալր, կէրէք շէրր ամէլլէրինտէ Ալլահն սու-
 րէթի հարէքէթի նէ կէօնէ տիր, Թուվայականլարըն զիւրմիւ 2.
 Ինսանն կիւնահաա տիւշմէտէն հալի վէ մուհասէնաթը, իլմի
 էօլմէզլիլի ՉԾԶ. ՉԾԷ.
 Իշլէր էյի օլմասընը ֆէնա օլմասընը ամիլէնին քէնտի մանէվի
 նիյէթ վէ մագսէտինտէն իթթիխազ էտէր ՉԼԲ.
 Իշ կէօրմէք եօրթուլարտա մէմնու տուր վէ հանկը իշլէր ՉԳ.
 Իպատէթ զահիրէն վէ իպատէթ տաթիլէն նէ կէօնէ օլուր ՊԾԲ.
 Իպատէթ էքսէրի զահիրէն կէրէք Ալլահա կէրէք աղիզէ պիր
 իսէ նիյէթինտէն նէ իպատէթի օլտուզու անլաշըլըր ՊԾԳ.
 Իսթիհգադ նէ տիր ՄՂԳ.
 Իրաւասութիւն, սէլահիյէթ, Նպիսկոպոս քէնտի սէշտիյի քա-
 հանայա վէրիւր, օնսուղ պիր քահանայնըն իճրա էթտիլի րուհա
 նի հիւքմ քէէնլէմ կէքիւն (անլաւեր) հիւքմիւնտէ տիր ՆԹԶ. ՆԹԷ.

Իրաւասութիւնն քահանայարտա Եպիսկոպոսական իշխանու-
թիւնա մէրպութ տուր , եանի իրաւասութիւնը օլ թէմին
Եպիսկոպոսու վէրիր ՇՁԲ. ՆԺԶ.
Իւճրէթ , իսթիհագ նէ տիր ՄՂԳ.
Իւնվանլարըն Քրիստոստա պիր պիրինէ իրհագիյէթի ՄԻԸ.
Իւնվանլարըն պիր պիրինէ վէրիւմէսինին շարթը ՄԾ.
Իճրա էթմէք նէ տիր ՄՂԴ.

Լ.

Լազթանցիոս րաֆըղը ՃԿԹ.
Լեւոն Գ. Իզաւրիզոս իմբէրաթօր թասվիրլէրին լազվընը ամիր
պիր ֆէրման չըգարտը ՊԻԴ.
Լիմպոս , վէ Լիմպոստաքի ճանլար , Լիմպոստաքի ճանլարը
եալընը Քրիստոս խէլաս էթտի ՆԺԲ. ԶԿԸ. ՃԿԵ.
Լիպէրթինեան (ազատական) վաֆթիզ օլմուշլարըն կիւնահը
օլմազ տէյէն րաֆըղըլար ՅՂ. ՈԺԲ.
Լութէրականլար Քրիստոս պատարագտա էքմէքլէնիր . եանի
էքմէք իւէ պիրլէշիր տէսիրլէր ՆԿ.
Լութերականլար վէ թէվապիլէրի նիքեահը սըրըր թանըմազ-
լար , վէ ֆիլիլ շինի սէպէպինէ չէօղիւլիւր տէրլէր ՈԺԲ.
Լութֆու հալի հաղըր նէ տէմէք տիր ԶԻԳ.
Լութֆու մուգատտէմ վէ լութֆու մայէթ նէ տիր ԶԻԵ.
Լութֆու քեաֆի վէ լութֆու միւզթէտիր նէ տիր ԶԻԵ.
Լութֆուն սէմէրէլէրի ԶԻԳ.
Լութֆուն տիկէր ումոււմ մանալար ԶԻ.
Լութֆուն սէպէպի ֆայիլի (ներգործական պատճառ) Ալլահ
տըր . սէպէպի նայիլի (արդիւնաւոր) գազանան Քրիստոս
տուր , վէ սէպէպի ղայրէթի էպէտիլլիք էօմիւր տիր ԶԻԲ.
Լութֆ . գերբնական լութֆ նէ տիր ԶԻԹ.
Լութֆ Պէլլարմինոսուն չէրհինէ իմթիսալէն գաճ տիւրլիւ
վէ գաճ սուրէթտէ թապիլի թէսմիլէ օլուր , վէ հանղըլարը
գերբնական տըրլար ԶԾ.
Լութֆ խուսուսունտա զուհուր էտէն րաֆըղըլար ԶԾԱ.
Լութֆ պապընտա կաթողիկէ քիլիսէնին ումոււմ մէպտիլէրի ԶԾԴ.
Լութֆ վէ ինսանըն սալիհ հալի կիւնահա տիւշմէզտէն ԶԾԶ.
Լութֆ եարատանըն լութֆու նէ տիր ԶԻ. ԶԿԴ. ՊԺԵ.
Լութֆ պապընտա Պայոս րաֆըղընըն եանլըշը ԶԿԵ.
Լութֆ տին պապընտա վէ ամէլինտէ մութլազ լազըմ տըր ԶԿԵ.
Լութֆ պապընտա Մօլինա նամ Աստուածաբանըն րէյի վէ
թարիֆի ԶՀԵ.
Լութֆ պապընտա հիւսնի թարիզ վէ միւթէտիլ սուրէթ
նէ տիր ԶՀԸ.

- Լուծֆ գանջ տիրելու ինսանա սալիչիք վերիր 24թ.
 Լուծֆ ումուսէն նէ տիր 21Խ.
 Լուծֆ մախսուսէն ալընըրսա մուհապպէթ վէ թէվէճճիւհ
 տէմէք տիր 212.
 Լուծֆ թէչէքքիւր մանասընա տա տէնիր 21Խ.
 Լուծֆ շառըլ մէճճանէն օլան էլիլիք տէմէք տիր 21Ը.
 Լուծֆ իսմի հիւսնի լէթաֆէթէ վէ թապիի ճէմալէ տախի
 վէրիլիր 21Թ.
 Լուծֆ ասըլ մանասը վէ քիլիսէնին գուլլանտըղը մանա . 210. 21Ա.
 Լուծֆ սաղլըգ լուծֆու վէ խասթա հալտէ չիֆա վերէն
 լուծֆ նէ տիր 21Ա.
 Լուծֆ , Սլահըն լուծֆու նէ տիր , վէ Քրիստոսուն լուծ-
 ֆու նէ տիր 21Ա.

Խ.

- Խաչա օլան սէճտէ վէ իպատէթ վէ հիւրմէթ պիլ արխէնէ նէֆ-
 սի Քրիստոսա տէմէք տիր Պ2Գ.
 Խաչըն գուրպանը (պատարազը) մութլագ գուրպան վէ ումու-
 մի գուրպան տըր , վէ պիլիմ չիմտիքի պատարագ գուրպա-
 նը մախսուսի , վէ խաչըն գուրպանընա մինասիպէթի օ-
 լան գուրպան տըր ՇԷ.
 Խաչըն էմսալի Մուվէսին երլանը օլտու Պ2Գ.
 Խասիլէթլէրին Քրիստոսա հասպէլ սըֆաթ պիր պիրինէ իլ-
 հագիլէթի ՄԽԸ.
 Խատըմ օլմագ Սլահըն փատիշահլըղը խաթրը իչին ֆէվգէլա-
 տէ պիր ֆաղիլէթլոր ՇՂԸ.
 Խատըմ էտէն քէնտի քէնտինի քիլիսէ քահանայութիւն տէրէ-
 ճէսինտէն մէն էտէր , չիւնքի թահամմիլտէն իճթինապ
 էթմէք տիր ՈԱ.
 Խզուսն հերաց , սաչ քէսիլմէսի պահսը ՇԿ.
 Խէլասըրըղըն սէպէպի մութլագը վէ միյանճըսը Քրիստոս տուր . 3Ա.
 Խըզմէթ վէ քեար իչի նէ տիր վէ ազատ իչլէր թապիր օլու-
 նանլար նէ տիր , վէ հանկըլարը եօթուլարտա մէմնու տուր ԶԳ.
 Խոստովանահայր իղինսիզ եանի իրաւասութիւնը օլմագսըղըն
 արձակում վէրիսէ , օնուն արձակումու քէնէլմէմ եէքիւն
 (անվաւեր) տիր , պաղըլարըտա անվաւեր տէյիլ , եալընըզ
 (ապօրինաւոր) տուր , եանի արձակում արձակում տուր ամ-
 մա , արձակում վերէն քահանայ կիւնահ իչլէր տէրլէր . . . ՆԺԷ.
 Խոստովանանք եախօտ ապաչխարութիւն էվլէյա թապիր պիր
 ֆաղիլէթ տիր , պու ֆաղիլէթ Քրիստոսուն իհասնը իլէ
 սըրըր ըրէթպէսինէ վէ խայսիլէթինէ թէրճիհ դըլընտը . . . 32Թ.

- Խոստովանանք սրբորդն խափմէրի 82.
- Խոստովանանք քահանայարա օրմալը , տէյիլ աշխարհական-
լարա Ն. ՆԱ. ՆԲ
- Խոստովանանքա գարչը փրօթէսթանլարն իտտալարը . . ՆԹ. ՆԹ.
- Խոստովանանք էթմէք , էվալիտէ սատէ եպիսկոպոսլարն վա-
ղիֆէսի իտի , սծնրա կրօնաւորլարա , վէ քահանայարա
պլլ վէքեալէթ վէրիլտի ՆԹԸ.
- Խոստովանանք հերձեալքիլիսէլէրտէ վաւեր մի անվաւեր մի տիր ՆԹԹ.
- Խոստովանանք , սէլամէթիմիզին էն մուգթաղի պիր վասէթասը
օլտուղունտան , շիւպհէլի թալիմաթը պէր թարաֆ էտէրէք
անճագ էն էմին թարիգի թուլմալը , եանի իրաւասու-
թիւնու օլմայան քահանայնն արձակուումու , էօլլում գաղի-
յէսի միւսթէնա օլարագ հիչ տիր ՆԻ.
- Խոստովանանք սրբորդն մատտէլէրի , եանի ուզազը վէ եա-
գընը նէ տիր ՆԻԱ.
- Խոստովանանք , եանի ապաշխարութիւն սրբը պաշգա տըր ,
վէ րէսմի (կանոնական) եախօտ քիլիսէ (եկեղեցական) ա-
պաշխարութիւն սրբասը եախօտ ուսուլի պաշգա տըր . . ՆԻԳ.
- Խոստովանանք ալէնի ապաշխարութիւն չէքմէյէ հմնկը կիւ-
նահլար թախսիս օլմուշուտու ՆԻԵ.
- Խոստովանանք , կանոնուն թախսիս էթմիշ օլտուղու կիւնահ-
լարնը թէքէրլիւր էտէնլէր հագգընտա նէ մուամէլէ օ-
լուրուտու ՆԻԶ.
- Խրիսթիանլարն հէվսի էվալիտէ պատարադտա հաղորդ ա-
լըր իտիլէր ՆԻԹ.

Ծ.

- Ծնունդ , տօղուշ , տօղուրմագ ՃԾԱ.
- Ծնունդ եօրթուսու միլատը Իսա էվվէլինտէն պէրի դարպ
քիլիսէսինտէ դեկտեմբեր եիրմի պէշտէ իճրա օլունուր իմիշ ԶԵ.
- Ծնունդ եօրթուսու դեկտեմբեր եիրմի պէշտէ օլմասընը շարգ
քիլիսէսինն դարպ քիլիսէսինտէն ալտըղընը Ս. Յովհան Ու-
կեքերան եագըբօր ԶԵ.
- Ծնունդ եօրթուսու շարգ քիլիսէսինտէ հօղուտու , եալընըզ
Յայտնութիւն եօրթուսու վարըտը ԶԵ.
- Ծնունդու լաթին քիլիսէսի յայտնութիւնտան էվվէլ իճրա ի-
տէր իմիշ ԶԵ.

Ճ.

- Կաթողիկէ քիլիսէսին ռուհու վէ Բօմայա իթաաթը ՀԶ.
- Կաթողիկէ քիլիսէտէ քահանայարն պիքիր հալի ՈԴ.
- Կայանք , Էլմիաճնայ քիլիսէսինն նէտէն վէ քիւմէն սիրայէթ

էթմիշ 246.
 Կանոն ապաշխարողաց զրոշմ սըրրը տէյիլ 346.
 Կանոնական ազիզ քիթապար հմնկըլարը տըր , վէ սօնրատան
 կանոնականլար հմնկըլարը տըր 360.
 Կանոնական ապաշխարութիւն , եախօտ եկեղեցական ապաշ-
 խարութիւն նէ տիր 361.
 Կէլին վէ կիւվէյինին բազար էրթէսի ագշամը թագ ալմասընըն
 սէպէսի 365.
 Կերինդոս , Երրորդութիւն իւզէրինէ ռաֆըզըլըլը 367.
 Կիսասարկաւագըլըզ , քահանայութիւնուն քիւչիւք տէրէճէլէ-
 րինին էն միւհթէրէմի տիր , լաքին ազիզ հանի ուլու տէ-
 րէճէ տէյիլ տիր 368.
 Կիւնահ նէ տէմէք տիր 374.
 Կիւնահ պիտայէթ (սկզբնական) վէ ամէլ (ներգործական) կիւ-
 նահը 375.
 Կիւնահ շէհվէթ ճիւնհասը տըր , Ս. Օգոստինոս տէր 376.
 Կիւնահ սկզբնական իւք աթամըղտան պիզլէրէ սիրայէթ էթտի 378.
 Կիւնահ իքլյէ թագսիւմ օլուր , ճինսինճէ մահուչափ եա ներելի
 էօլտիրիւճիւ վէ քիւչիւք էօլտիրմէզ 379.
 Կիւնահ ազիզ ռուհա դարչը հանկըսը տըր 380.
 Կիւնահ աֆիլըլը ֆրթէսթան ինտինտէ նասըլ օլուր 381.
 Կնոսթիկեանլար խոստովանանքը ինքեար էթտիլէր 382.
 Կոստանդիանոս Փոիւզիատա Նագօլիա շէհրի եպիսկոպոսոս
 թասվիրլէրէ խասիւմ ռաֆըզը 383.
 Կրօնաւոր (տես ռուհական թարիգաթը) 384.

Հագգանիյէթ , հագգ նէ° տէմէք տիր 384.
 Հագգանիյէթճէ ատալէթճէ ֆրիստոս ինսանըն պօրճուհու Ալ-
 լահա թէէտիյէ էթտի 385.
 Հագսըզըլըզ նէ° տիր 386.
 Հաղար ամեայ թագաւորութիւն 387.
 Հաղորդութիւն սըրրը վէ մանասը վէ էսամէլէրի 388.
 Հաղորդութիւն սըրրընըն իսպաթլարը 389.
 Հաղորդութիւն ալմանըն շուրութու լազըմէսի 390.
 Հաղորդութիւն էվայիլտէ եէնի վաֆթիզ օլանլարա տէյիլ թէն-
 տէն սատէ , գանտանտա վէրիլիւր իտի 391.
 Հաղորդութիւն եըլտա հիչ օլմագոսա պիր քէրրէ ալմալը , պու
 քիլիսէնին թէնպիհի տիր 392.
 Հաղորդութիւնա դարչը ռաֆըզըլար 393.
 Հաղորդութիւնուն խայսիյէթլէրի վէ Մովսէսին մանանասընըն

- խոսյալիցիթի ՆԾԳ.
- Հաղորդութիւնուն Ռպու պէնիմ թէնիմ տիր , պու պէնիմ գա-
նըմ տըր» տէնիմ օլտուղու իչին պատարագտա օլտուն
Քրիստոսու էթմէք իլէ շարապըն թահթընտա հաղըր մէվ-
ճուտ տէյի Գալլին իգրար էթտի ՆԾԶ.
- Հաղորդութիւնուն քիլիսէլէրտէ սաղլանմասը ՆԶԶ.
- Հաղորդութիւնտա էսկի անտ , եէնի անտ իլէ ըուպար օլու-
նուր ՆԾԷ. ՆԾԸ.
- Հաղորդութիւնտա Պողոս առաքեալ փութլարըն գուրպանը-
նը Քրիստոսուն գուրպանը իլէ ըուպար էտէյօր . տէմէք քի
Քրիստոսուն պատարագը, քի հէր կիւն սունույօրուգ սահիհ
գուրպան տըր , վէ մատէմ քի գուրպան գանեղ օլմազ ,
տէմէք քի էթմէք վէ շարապ սահիհ թէն վէ սահիհ գան
տըր ՆԾԹ. ՆԿ.
- Հաղորդութիւնտան սօղրա Ակաբէ մուհապպէթ սօֆրասը ,
Ֆուգարէլէր սօֆրասը , էվվէլտէ պատարագտան սօղրա
իճրա օլուրուտու ՆԿԱ. ՆԿԲ.
- Հաղորդութիւնտա գոյափոխութիւն պաչգա վէ Քրիստոսուն
հաղըր մէվճուտ պուլունմասը պաչգա տըր ՆՀԲ.
- Հաղորդութիւնտա գոյափոխութիւն եանի էքմէյին վէ շարա-
պըն Քրիստոսուն թէնինէ վէ գանընա թէպտիլ օլմասը . . ՆՀԵ.
- Հաղորդութիւնտա էքմէյին վէ շարապըն էն քիւչիւք վէ հէր
նէ գատար բարչայա վէ տամլայա թագսիմ օլուրտա Քրիս-
տոս օնլարըն հէր պիրինտէ ինսանլըղը վէ Ալահլըղը իլէ
թէքմիլ վէ մէվճուտ պուլունուր ՆԶԴ.
- Հաղորդութիւնտա հէր քիմ թէնտէն ալըրսա մատէմ տիրի թէն
տիր , թապիի գանըտա ալմը օլուր ՆՂԳ.
- Հաղորդութիւնտա գոյափոխութիւն իւղէրինէ Ներսէս Լամբ-
րոնացինին նէվ թարգ վէ եանլը թալիմաթը ՆՂԴ.
- Հաղորդութիւնտա Քրիստոսուն գուրպանընըն վէ էսկի նօմօ-
սուն գուրպանլարընըն ֆերգի ՇԸ.
- Հաղորդութիւնտա պատարագըմը քրիստոսուն խաչտա սու-
նուլան պատարագըն տէվամը տըր ՇԺԶ.
- Հանդանակ հաւատոյ ՄԻԶ.
- Հենրիկոս ուրացող ՅԵԶ.
- Հերետիկոս քիլիսէլէր ԼԴ. ԼԹ. Խ.
- Հերետիկոս եպիսկոպոսուն վէրտիլի կարգ քահանայութիւն
վաւեր տիր ՇՂԱ.
- Հերետիկոսութիւն ըաֆըղըլըգ նէ տիր ԺԹ.
- Հերետիկոսութիւն վէ հերձուած նէտէն ղուհուր էտէր . . ձԻԶ. ձԻԷ.
- Հերձուած , չիգադ ԺԹ.

Հերմեան հերետիկոսլար	369.
Հէյէթ , (գոյաւորութիւն) նէ տէմէք տիր	ձԽԳ.
Հէր իշ մանէվի մազսէտինտէն ըէնկինի եանի էյի օլմասընը քէօթիւ օլմասընը ալըր	216.
Հիերակիտեան , վէ երախայ ըաֆըզըլարըն չօճուգլար խուսու- սուստա եանըշըրը	346.
Հիւսնիւ սուրէթ եախօտ միւթէտիլ սուրէթ լութֆ պապընտա նէ կէօնէ տիր	242.
Հիւքիւմէթ քիլիսէյէ Գրիստոստան վէրիլտի , եանի ճէզա վէր- մէյէ հիւքիւմէթ	ԾԴ.
Հոգեգալուստ եօրթուսու Ալլահտան էմր օլունտու	ՊԴԴ.
Հուս ըաֆըզը	325. 326.
Հռոմա քիլիսէսի ումումի տիր	15.
Հռոմա քիլիսէսինն մուխալիֆ կիրուհի	16.
Հռոմա քիլիսէսի ըէսուլի (առաքեւական) տիր	17.
Հռոմա քիլիսէսի խարիճինտէ դալան քիլիսէլէր	17. 18. 19.

2.

Ձեռնադրութիւն վէրլմէսինտէ եէնի պիր խիմ վէրիլըր խուկի վէ առէթի	ՇԾԴ.
Ձեռնադրութիւնը եալընըզ եպիսկոպոս վէրէպիլիր	ՇԿԹ ՇՀԲ.
Ձեռնադրութիւնտա Եպիսկոպոս ձեռնադրել օլաճազ իսէ. վէ իւշ քահանայ ձեռնադրել օլաճազ իսէ, պիր եպիսկոպոս եէթէր ՇՀԱ. Ձեռնադրութիւնտա, կարգ ալան լազըմ քի ճէմաթտան էյիլ- ինի շահառէթնամէ ալսըն	ՇՀԷ.

Ճ.

Ճատու գարը , Սամուէլ մարգարէյի էօլիւլէրտէն տիրլթմէյէ շալըշըր	ՊԿԴ.
Ճէզա վէրմէք հիւքիւմէթինի Գրիստոս քիլիսէյէ վէրտի	ԾԴ.
Ճէհէննէմ նէ տիր , վէ էզլյէթլէրի գանչ տիւրլիւ տիւր	ՇԾԸ. 24.
Ճէննէթ նէ տիր	276.
Ճինլէրի չըզարմայա Գրիստոս քէնտի քիլիսէսինէ հիւքիւմէթ վէրտի ՊԼԱ. Ճինճիլիզ , Փալճըլըզ , չէյթանա միւրաճաթլարըն հէփսի վա- հի տիրլէր , վէ պաթըլ իթիզատ օլուպ , տիյանէթին գա- յիֆլիյինտէն նէշաթ իթմիշ ասարլար տըրլար	ՊԼ.

Ս.

Մաթէմաթիգականլար ըաֆըզըլըրը	37.
Մակեդոն	ձԿԹ.
Մանիքէս վէ Մանիքէցիլէր	ձԿԹ. ՈԺԲ.
Մանիքէցիլէր	37.

- Մասնաւեան , եախոտ Եվգիտեան տէնիլէն ռաֆըզըլարըն Ի-
թիգատը 37Ա.
Մասունքլարա հիւրմէթ իսպաթլարը 42Գ.
Մարիամ Աստուածածին տիր , տէյիլ մարդածին ՄԹ.
Մարիամ Աստուածածինն պիքիր օլտուղունուն իսպաթլարը . ՄԿԶ.
Մարիամ Ս. Յովսէփ իլէ էվլէնմէմիշ օլտուղունուն էվայիլտէն
պէրի Հայաստանեայց քիլիսէսինին իթիգատը (անհարս-
նացեալ կոյս) ՄՀԸ.
Մարիամ էվլէնմէմէյէ ուխտ էթմիշ խտի Մ2Բ.
Մարիամ անարատ տըր , Ադամըն կիւնահընտան եանի սկզընա-
կան կիւնահտան սալիմ տիր Ճ2Գ. ՅԵԵ.
Մարիամ Աստուածածինն շէֆաաթը աղիլլէրինքինտէն տահա
գուվլէթլի տիր 4ՀԹ.
Մարիամա Աստուածածին իսմինի Եւտիքէս վէրմէտի . . Մ1Ը. Մ1Թ.
Մարիամա , Փրօթէսթանլար տախի Աստուածածին իսմինի վէր-
մէյիպ , պիքիր օլտուղունու պիլէ ինքեար էտէրլէր . . . ՄԵԷ.
Մարիամըն Աստուածածին օլտուղունա տէլիլլէր : ՄԵԹ.
Մարիամըն Աստուածածին օլմատըղընա տայիր Փրօթէսթան-
լարըն տէլիլլէրի ՄԿԴ. ՄԿԵ.
Մարիամըն Գրիստոստան մաստապ էվլատլարը օլմատը , վէ հիշ
եօզ տուր , վար տէմէք Փրօթէսթան սէօզիւ տիւր . ՄՀԲ. ՄՀԳ.
Մարիամըն Գրիստոպա վէրտիյի թէն գան լէքէսիգ խտի . տէ-
մէք քի Մարիամըն տախի լէքէսի եօզուտու , անարատ տըր Մ2Ե.
Մարկեղոս , Գաղատիա եպիսկոպոսու վէ ռաֆըզըլըղը ՃԿԶ.
Մարկիանոս վէ Մարկիան ռաֆըզըլար ՅԵԶ.
Մարկիան հերետիկոս , գարըլարա վաֆթիգ էթմէյէ սէլահիյէթ
վէրտի վէ նիքեահ սըրըրնա գարչը գօյտու ՅՀԳ.
Մէլիտիան ռաֆըզըլար 37Ա.
Մէլիտոս , Մէլիտիանլարըն սէրկէրտէսի 37Ա.
Մէլքիսէթէկին քեահինլիյի Գրիստոսուն քեահինլիյինն պիր
էմսալի խտի Մ7Զ.
Միյանճը օլմագ , վէ միյանճը նէ տէմէք Մ7Դ.
Միյանճը , սահիւհէն խէլասըմըղ պապընտա պիր եալընըղ Գրիս-
տոս տուր 37.
Միյանճըրգ գաջ տիւրլիւ օլուր Մ7Դ. Մ7Ե.
Մէլայիք , հրեշտակ նէ տիր 4Զ.
Մէլայիքլէր կէօքտէ վէ եէրտէ նէ գատարընը պիլիլլէր 4Ժ.
Մէլայիքլէր եարատան Ալահա սէճտէ գըլարլար , սէնա , թէպ-
րիք , վէ իպատէթ էտէրլէր 4ԺԳ.
Մէլայիքլէր Ալահըն էվամիրինի ինսանլարա կէթիլլէրլէր . . . 4ԺԴ.
Մէլայիքլէր պահապան հրեշտակ տըրլար 4ԺԵ.

- Մէլայիքէր հարատըրդլարընըն իլը տողիդէսինտէ թապիի
լուծֆ իչինտէ հարատըրդլ վէ սողրա գերբնական լուծֆ
հալիլյէ միւղէյէն մի օլտուլար. եօղսա իլը եարատըրլտա
անինտէ աղիղլէտիճի լուծֆ իլէ տօղտուլար, հախօտ եա-
րատըրլար ՊԺԸ.
- Մէլայիքէր վասըթասըլլա տիլէտիլիմիդ մէվատոր տէյիլ մէ-
լայիքէր վէրիւր, անճաղ Ալլահ վէրիւր. մէլայիքէր վասը-
թա օլուրլար ՊԼԶ.
- Մէլայիքէրէ սալիհիլք Ալլահտան պախշ օլտու ՊԺԹ.
- Մէլայիքէրէ օլան իպատէթ ՊԼԲ.
- Մէլայիքէրէ օլան իպատէթ, հիւրմէթ իպատէթի, Ալլահա
օլան գուլուգ իպատէթի թէսմլյէ օլտուգու նէ տիր ՊԼԸ.
- Մէլայիքէրէ փրօթէսթանլարըն տէտիլի վէ էթտիլի իֆթիրա
կիպի պիղ մէլայիքէրէ թափմալըդ, պիր Ալլահա թափա-
րըդ, լաքին մէլայիքէրէ հիւրմէթ վէ իպատէթ էտէրիդ ՊԼԹ.
- Մէլայիքէրէ օլան իպատէթին վէ շէֆաաթլարընը տիլէ-Մէնին
խալաթլարը ՊԺԳ. ՊԽԳ.
- Մէլայիքէրէ օլան իպատէթ, Ալլահա իղղէթ տիր տէյիլ քի
հագարէթ տիր ՊԽԳ.
- Մէլայիքէրին տուլղուսու ՊԺԲ.
- Մէլայիքէրին տիկէր պիր վաղիֆէսի խտի տիւնեայը վէ ին-
սանը մուհաֆաղա էթմէք ՊԺԵ.
- Մէլայիքէրին պիր գըսմը դուրուրիյէթ կէթիրլալ շէյթան օլ-
տուլար ՊԺԹ.
- Մէլայիքէրին տէրէճէլէրի գմչ տըր, վէ շէյթանլարըն իսմի ՊԼԳ.
- Մէլայիքէրի չաղըրմագ մութլագ տին պապը տէյիլ տիր նէ
տէ խէլասըմըդ պու չաղըրմայա մէրպուլթ տըր ՊԼԴ.
- Մէլայիքէրի չաղըրմագսագ տախի սէլամէթիմիզի պուլապի-
լիրիդ. լաքին պուրասը տա սահիհ տիր քի, մէլայիքէր
քէնտիլէրին չաղըրտըղըմըդ իչին, պիղէ շէֆաաթճը տըրլար ՊԼԴ.
- Մէլայիքէրի չաղըրմագ տին պապընա գարին վէ միւթէալլիդ
պիր խուսուս տուր ՊԼԵ.
- Մէլայիքէրին իպատէթինի չիւրիւթմէք իչին փրօթէսթանլա-
րըն պիր գաչ վահի սէօլլէրի վէ հալի ՊԾ. ՊԾԱ.
- Մէլայիքէրին թասվիրլէրինէ գարչը դուհուր էտէն ըաֆըղը-
լըդ վէ պաշլամկըճը ՊԽԴ.
- Մէլայիքէրին թասվիրլէրինի, ամիլ վէ ամիր Ալլահ տըր, վէ
պուռլարըն վասըթասը իլէ սահիպլէրինէ օլան իպատէթ
պիլ ախէրէ Ալլահա օլտուգու իչին ճայիդ տիր ՊԽԵ. ՊԽԸ. ՊԾ.
- Մէլայիքէրին խասսիյէթլէրի նէ տիր ՊԽ. ՊԸ.
- Մէլայիքէր էօլմէղէր ընտէյի ճիւղիւյէլէրի վէ իլիմէրի վար

Իտի	ՊԺ. ՊԺ.
Մէլայիքլէրտէ Ս. Օղոստինոսա կէօրէ , Իմի սապահ , վէ Իմի	
Իքէնտի նէ տէմէք տիր	ՊԺԱ.
Մէլայիքլէրտէն Իլթիմաս էթտիյիմիզ , նէ մատտէյի խայրիյէ	
օլուրսա օլսուն , մուխայէր տիր. մութլագ ալըրըզ ումու-	
տիյլէ տիլէրսէք իւթմա տըր	ՊԼԴ.
Մէլայիքլէրտէն հիչ պիր շէյ նէ կիւնահ աֆվլըղընը , նէ տէ	
սայիր մէվատտը խայրիյէյի տիլէմէյիզ , անճագ մէլայիքլէր	
տիլէտիյիմիզի պիզէ Ալլահտան ալըվէրսիւնլէր մագսէտիլէ	
տիր	ՊԼԵ.
Մէպտէ պիտայէթ նէ տէմէք տիր	ՃԻԹ.
Միւնասիպէթ , վէ մուխալիֆէթ , թէքմիլ մուխալիֆէթ , վէ	
թէքմիլ միւնասէպէթ նէ վագըթ վուզու պուլուր	ՊԵԳ.
Միւթէտիլ թարիք . վէ թարիֆ լութֆ պահսընտա	ՉՀԸ.
Մուխալիֆէթ , Ալլահտա նէ կէօնէ տիր , վէ ինսանտա նէ	
կէօնէ տիր	ՃԵԳ.
Միւնագաթ նէ տիր	ՄՂԳ.
Միւքեաֆաթ նէ տիր	ՄՂԳ.
Միքայէլ , սէրվէտու րաֆըզ	ՃԿԶ.
Միքայէլ , Մօլինօսուն րաֆըզլըլը	ՅԶ.
Մկրտութիւն , (տես վաֆթիզ)	ՅԻԱ. ՅԻԲ.
Մովսէսին էսկի անտաքի սըրրլարը , վէ գուվլէթլէրի	ՆԺԱ.
Մովսէսին նօմօսունտա ահիւլէնմէք նէ կէօնէ Իտի	ՉԶԱ.
Մովսէսին նօմօսունու իքմալ էթմէք , տօլտուրմագ նէ տէ-	
մէք տիր	Չ.
Մովսէսին ասաը , մուճիպի հիւրմէթ վէ իզլէթ օլտու	ՊԶԳ.
Միւրասը Խիւտա , Էախօտ Ալլահըն րատէթի	ՉԷ.
Մօլինա Աստուածաբանըն լութֆ պահսընտա սուրէթի թարի-	
ֆի վէ բէյի	ՉՀԷ.
Մօլինա մէշուր Աստուածաբանըն Ալլահըն Իմի պապընտա	
սուրէթի թէֆտի	ՈՂԲ.
Մօնթանիսթլէր , վէ Մօնթանոս	ՃԿԹ. ՈԺԲ.
Մօնթանիսթլէրին խոստովանանքա գարչը րաֆըզլըզլարը	ՅՂԱ.

Յ.

Յակուբ ասորինին րաֆըզլըլը	ՅԻԶ.
Յովհաննէս Մկրտչին վաֆթիլի , վէ Գրիստոսուն վաֆթիլի-	
նին նէ ֆարզը վար	ՅԻԳ.
Յովհաննէս Տալէոսրաֆըզ	ՅՀԷ.
Յովհաննէս Հուսըն րաֆըզլըլը	ՅՂԱ.
Յովսէփ , Գրիստոսուն բէտէրի ատա օլուպ , Մարիամտան հիչ	

պիր էվլատը եօգ տուր, նէտէ Մարիամը քէնտիսինէ դէվ-
 ճէ մագամընտա թութար ըտը ՄՀԳ. ՄՀԳ.
 Յովսէփ Մարիամ իլէ էվլէնմէմիշ, Հայաստանայց քիլիսէսի-
 նին դատիմ իթիգատը ՄՀԸ.
 Յովսէփ, Գրիստոսուն Նատ պէյնինտէ փէտէրի յայըլը իտի,
 տէյիլ սանիին փէտէրի ՄՀԱ.
 Յովսէփ դեղեցիկ քէնտի քէմիքլէրինի Մըսըլ տիյարընտա պը-
 րագմասըն վէ մայէթլէրինտէ կէօթիւրսիւնէր տէյի, դա-
 րընտաշլարընա եէմին վէրաի ՊՀԳ.
 Յորէլեանն ներողութիւնն նէ՞ տիր, վէ ասլը վար մը տըր ՆԻԴ.

Ն.

Նաթուրա, ինսանըն Նաթուրասը, եանի թապիլաթը, խըլգէթի ճԻԳ.
 Նախասանմանութիւն, թագտիրի իլահի նէ՞ տէմէք տիր ԶԺԵ. ԶԺԸ.
 Նախասանմանութիւն թէքմիլ թէմամ, վէ նաթէքմիլ վէ նա-
 թէմամ ԶԺԹ.
 Նախասանմանութիւն պիտայէթտէ, վէ խիթամընտա նէ՞ տէ-
 մէք տիր ԶԻ.
 Նեստոր, Գրիստոսուն թէն ալմասընա գարշը կէլաի ՄԵ.
 Նեստոր, Գրիստոստա իքի անձ թանըր իտի ՄԹ.
 Նեստոր Մարիամա Աստուածածին տէմէզ իտի, մարդածին տէր
 իտի, սէպէպլէրի ՄԹ. ՄԼԱ.
 Նեստորուն թալիմաթը ՄԼ. ՄԼԱ.
 Ներգործական կիւնահ ՅԻԹ.
 Ներողութիւնն նէ՞ տիր ՆԼԲ.
 Ներողութիւն խոստովանանք սըրընըն խարիճինտէ վէրիլի ՆԼԳ.
 Ներողութիւն թէմամ, նաթէմամ (կատարեալ, վէ անկատար) ՆԼԴ.
 Ներողութիւն քիլիսէ խաղինէսինտէն վէրիլէն մուվադգաթ
 ճէզա ժփվըղը տըր ՆԼԵ.
 Ներողութիւն վէրմէք հիւքիւմէթի քիլիսէտէ վար տըր ՆԼԵ. ՆԼԸ.
 Ներողութիւն Յորէլեանն նէ՞ տիր վէ նէյէ մէպնի տիր ՆԻԴ.
 Ներողութիւնկար քիլիսէտէ վար տէյէն Տերաուղիանոս քիլի-
 սէտէն չըգմըշ իքէն թաստիք էտիյօր ՆԼԹ.
 Ներսէս Լամբրոնացի հաղորդութիւն մագամը խոստուսընտա
 եանըլմըշ տըր ՆԴԴ. ՇԼԵ.
 Նիչան Նիքեանտան էվլէլ ՈԻԶ.
 Նիդամ եաբմադ հիւքիւմէթինի Գրիստոս քիլիսէյէ վէրաի ԾԴ.
 Նիկողոս, Ստորգէոս, Լութէրին րէֆիլի ՅԿԲ.
 Նիքեան սըրընայ թաճ (պսպկ) տէրիզ, վէ Նիլֆն տէրիզ ՈԺԱ.
 Նիքեան սըրընա գարշը կէլէն րաֆըղըլար ՈԺԲ.
 Նիքեան սըրըն նէ՞ տիր ՈԺԴ. ՈԺԵ.

- Նիքեան , թապիրի նիքեան նէ՝ տէմէք տիր ՈԺԶ.
 Նիքեան , լուծֆ վէրի , ֆորթէսթան պոռնու ինքեար էտէր ,
 հէմ նիքեան սըրրընըն աղիզ օլտուղունա ՈԻԱ.
 Նիքեան սըրրընըն մէճմուրու քիմ տիր ՈԻԵ. ՈԻԸ.
 Նիքեան սըրրընըն խայսիյէթլէրի ՈԼ.
 Նիքեան իւչ նէվի տիր ՈԼԵ.
 Նիքեան խրիսթիանլարտա հիչ պիր էօզիւր իչին , նէտէ զինա
 սէպէպի իչին չէօզիւլէմէզ ՈԼԵ.
 Նիքեան , հասպէլ զարուր քիլիսէտէն մէմնու օլան կիւնլէրնէ
 իծրա օլուր , եախօտ բէսմի վէ դայրի բէսմի ՈԽԶ.
 Նիքեան նէսէն իպարէթ տիր ՈԽԶ.
 Նիքեան , հերձեալ միլլէթլէր իլէ հասպէլ զարուր վէ պէր մու-
 ճիպի շուրութ առտ օլունուր ՈԽԳ. ՈԽԴ.
 Նիքեանը բէտտ էտէն վէ մագպուլ սայմայան րաֆըզլար ՈԺ.
 Նիքեանը , կաթողիկէ քիլիսէ տէյիլ բէտտ , անճագ աղիզ սը-
 լը թուլթար ՈԺ.
 Նիքեանը մէնն էտիճի սէպէպլէր ՈԽԶ.
 Նիքեանը քիւլլիյէն ֆէսիս էտէն սէպէպլէր ՈԽԵ.
 Նիքեանը , կաթողիկէ քիլիսէ , հերետիկոսլար իլէ աղտ էթմէյի
 մէնն էտէր ՈԽԲ. ՈԽԳ.
 Նիքեանըն խրիսթիանլըզտա խասսիյէթլէրի ՈԺԵ.
 Նիքեանըն մագսատը խայրիյէսի ՈԻ.
 Նիքեանըն գանդըսը չէօզիւլիւր , վէ գանդըսը չէօզիւլմէզ ՈԼԵ. ՈԼԶ.
 Նօմօսուն մուհաֆազար իչին քիլիսէ ճէզասը ԾԴ.
 Նօմօսուն տօլտուրուլմասը իքմալ օլմասը նէ տէմէք տիր Զ.
 Նօվատոս , վէ Նօվատեան րաֆըզլար ՅԳԱ.
 Նօվատիանոս , վէ րաֆըզլըլըզ ՃԿԹ. ՅՀԵ.

Ը.

- Շարաթ կիւնիւնիւ բագ սագլամագ Ալանըն թէնպիհի տիր ՊԴ.
 Շարաթ կիւնիւնիւ , առաքեալլար կիրակի կիւնիւ կիպի թու-
 թար ըտըլար , եանի ումուլմէն շարաթ , բազարա թահվիլ
 օլունճայա տէկին ՊԴԲ.
 Շարաթ կիւնիւ եօլու , գաչ ատըմ օլուպ , զիյատէսի Եհնու-
 տիլէրէ մէմնու խու ՊԴ.
 Շարաթ կիւնիւ Եհնուտիլէր հայվանլարը պիլէ թաթիլ խտեր
 խտիլէր ՊԴ.
 Շարաթ կիւնիւնտէն մաստէ , սայիր Ալանտան եօրթու թախսիս
 օլունմուչ օլան եօրթուլար տախի վար խու , պիլ ֆարզ
 Զատիկ եւլն ՊԴԳ.
 Շարապա սրատարադտա սու գաթմագ առէթի ՇԼԴ.

- Դարդ քիլիսէսինաէ քահանայարըն էվլէնմէսի խոսոսու . . . ՈԴ.
 Շէյթան , Ալլահտան քէնտիսինէ վէրիլէն տէրէճէտէն զիյատէ
 ինսանա քէօթիլիւք էտէմէզ վէ էզլիէթ վէրէմէզ . . . ՊԵ.
 Շէյթան ինսանըն ճանընա , թէնինէ վէ մալինէ գաստ էտէրքի
 ինսանը կիւնահա կիրիֆթար էթսին . . . ՊԵԸ.
 Շէյթանըն ինսանա քէօթիլիւք էթմէսինէ պլինայէն , մէլայլք
 տախի էյլլք էթմէյէ մէէզուէն տուր . . . ՊԵ.
 Շէյթանլար վառլթասըլա իճրա օլունան ճինճիլլք , ֆալճըլլգ
 քէզա Ալլահըն միւսաատէսի (թոյտուութիւն) օլմաաղճա
 պիր չէյէ միւզթէտիր տէյիլլէր . . . ՊԼ.
 Շէյթանլար աճապա տուչղու ճէզասընա կիրիֆթմը մը տըրլար ՊԵԱ.
 Շէյթանլարըն հէփսինին ճէհէննէմէ տէօքիլիւպ տէօքիլմէ-
 տիյի , հէփսինին պիր սիյազտա ճէզայա իլլա օլուպ օլ-
 մատըլը եււն . . . ՊԵԱ.
 Շէյթանլարըն ինսանա քէօթիլիւք էթմէլէրինին սէսէպի աւ-
 լիսի . . . ՊԵԴ. ՊԵԴ.
 Շէյթանլարըն հալի սաատէթի . . . ՊԵԵ. ՊԵԸ. ՊԵԹ.
 Շէյթանլարըն կիւնահը վէ ճէզալարը . . . ՊԵ.
 Շէյթանլարըն զալպ էթտիքլէրի մուհասսէնաթ վէ ճէզալարը ՊԵԹ.
 Շէրաաթը մախսուէ վէ չէրաաթը ումումի վէ իսպաթլար ԶԵ. ԶԵԱ.
 Շէրաաթլար , ինսանըն վէֆաթընտան սօղրա . . . ԶԵԲ.
 Շէրաաթլար պապընտա Գրիգոր Տաթիւապինին եանըլլըլը . . . ԶԵԳ.
 Շիզմաթիք քիլիսէլէր . . . ԼԴ.
 Շիզմաթիք քահանայարըն խոստովանանքը , վէ արճակումը ,
 նաֆըզը զայրի նաֆըզ մը տըր . . . ՆԵԴ.

Ո.

- Որողինէս , լահաթ էտէյիմ վէ թէճրիւպէտէն խալի օլայրմ տէ-
 յի քէնտի քէնտինի խատըմ էթտիյի իչին քիլիսէ ժնա քա-
 հանայութիւն տէրէճէսինի վէրմէյի մէնն էթտի . . . ՈԱ.
 Ուխտ (տես լահիսլէրին ահոր) եախստ ահտ նէ տէմէք տիր ԶԼ. ԶԼԱ.

Զ.

- Զօճուզլար վաֆթիլ օլմալը տըրլար . . . ԶԵԵ. ԶԵԴ.
 Զօճուզլար Ալլահըն ժատիշահլըլընա կիրմէյէ լայրգ աեյիլլէր
 տէյի , երախալ վէ հիերալիսան հերետիկոսլար խոտաա
 էտէր իտիլէր . . . ԶԵԲ.
 Զօճուզլար վաֆթիլզսիլ խէլաս պուլուր տէմէք , Գրիսաոսու
 չիւրիւթմէք , վէ աղիլ քիթապլարը պօշա չըգարմադ տըր ԶԵԵ.
 Զօճուզլար քի վաֆթիլ օլմալտան վէֆաթ էտէրլէր , մահալ-
 լէրի վէ հալլէրի . . . ԶԵԵ.

- Չօճուգլարըն վաֆթիդ օլմամսը հազդընտալ գուհուրա կէլէն
 րաֆըղըլար 346.
 Չօճուգլարըն կիթտիլի մտհալին իսմի Լիմպոս սուր 347.
 Չօճուգլարըն , քի աղլը հէնուզ եէթմէմիշ , հազորդընթիւն
 ալմայա լուզուեմէրի եօզ սուր 348.

Պ.

- Պահապան հրեշտակարըն օլտուղու ՊԺԵ.
 Պաշլանկըճ (տես պիտայէթ) ՃԽԹ.
 Պատարադ գուրպան տէմէք վէ տիւրլիւլէրի ՆՂԶ.
 Պատարադ , իսաշանմաղտան էվվէլ օլան Աւադ հինգշարթի
 պատարադը խաչըն գուրպանը մութլադընը շամիլ իտի .
 շիմտիքի գուրպանըմըզ (պատճարադըմըզ) կէշմիշ . եանի
 խաչըն իւզէրինտէքի մութլագա գուրպանը շամիլ տիր ,
 եանի զիքը . էտէր , իլէրի կէթիրիր ՇԵ.
 Պատարադ , Գրիստոսուս խաչտաքի սունտուղու պատարադըն
 տէվամը վէ թըպզըսը տըր ՇԺԴ.
 Պատարադ , պիլ վասէթա եանի լութֆ վէրէրէք կիւնհալարը
 փաքլար , վէ ֆազիլէթտէ թէրադզը պուլմայա սէպէպ օ-
 լուր , հէմ ինսանը սալիհէնտիրի , ամմա վաֆթիդ , եա
 խոստովանանք պիլա վասէթա քէնտի քէնտիլէրինտէն լութֆ
 վէրիրէր ՇԺԷ. ՇԻ. ՇԻԱ.
 Պատարադ , կիւնհալար աֆվլըղընտան պաչգա սալիր բուհանի
 վէ տիւնհավի մուհասսէնաթլար իչին տախի Ալլահա սու-
 նուլուր ՇԻԶ.
 Պատարադը էտէն ասըլ Գրիստոս սուր , քահանայ տէյիլ տիր ՆԶԲ.
 Պատարադը սունան քահանայլարըն խըզմէթի վասըթասըլլա
 իլը էվվէլ Գրիստոս էֆէնտիմիդ տիր , սանիլէն քահանայ-
 լար տըր , սալիսէն ճէմաաթլար տըր ՇԽ. ՇԻԱ.
 Պատարադլար սունմադ էօլիւլէր իչին Տէրսուղիանոսուն զէ-
 մանընտալ տաթթի գատիմ ատտ օլունույօր ՇԻԳ.
 Պատարազըն մէշմուրու խուսուսունտա Նանսէնիսթլէրին ի-
 թիգատը ՇԽԶ.
 Պատարադտա աղիդ բուհուն չաղըլմասընտան գոյախիոխու-
 թիւն իչին հիշ պիր ֆայիտէսի եօզ սուր ՆԶ.
 Պատարադտա հազորդութիւն մատտէսի օլան էքմէք խամուր-
 սուզ մը տըր , խամուրլու մը տըր քիլիսէ պիր դարար վէր-
 մէմիշ . աղատ տըր ՇԼ. ՇԼԱ.
 Պատարադտա սու դաթմագ ատէթի ՇԼԴ.
 Պետրոս առաքեալ քիլիսէյէ պաշ նասպ օլտու Ժ.
 Պետրոս , Գրիստոսուս սալըր առաքեալլար կիսի ինքեար էթ-

տիմի	ժ.
Պետրոս սէ Պրուի	ՅԻԶ.
Պետրոսուն իմանը էքսիլմէսին տէյի Գրիստոս տուա էթտի	ժ.
Պերոսուն առաքեալարա պաշ օլմասը (շարական)	ժԶ.
Պերենկարիոսուն ըաֆըզըլըլը	ՅԻԶ.
Պենսէկոսսէ եօրթուսու	ՊՂԴ.
Պերլլոս , Պօսթրա եպիսկոպոսու , էվլէլ ըաֆըզըլը սօնրա նատիմ ճկԴ .	
Պրտայէթ մէպտէ , (սկիզբն) պաշլանկըն նէ տէմէք տիր . ճԻԹ. ճԾ.	
Պրտայէթ կիւնանը (եանի սկիզբնական կիւնան) նէ տիր	ՅԻԸ.
Պիրլէք , տիյանէթիմիզին պիրինճի նիշանէսի վէ շարթըլ սըր	ժԸ.
Պիրլիին զըտտը , շիգալ վէ ըաֆըզըլըլը , հերձուած վէ հերե-	
տիկոսութիւն տուր	ժԹ.
Պիքիր տուրմադ հալի ատէթի Առաքեալարտան պաշլալըս ,	
քահանայարտան պիղէրէ դատար կէլսիլինի հայրապետ-	
լէր թասադ էտէրլէր	ՈԲ.
Պիքիրլէք հալի . քահանայարտն վէ ըուհպանլարըն	ՇՂԴ. ԶԻԶ.
Պիքիրլէք հալին փօթէսթանլարտա նամադպուլ օլմասընըն	
սէպէպի	ՇՂԴ.
Պսակ , (տես նիքեան)	ՈԻԶ. ՈԻԷ.
Պօղոս սամօսաթլը վէ ըաֆըզըլըլըլը	ՃԿԴ. ՅԻԶ.
Պօրճ վէ պօրճուլ օլմադ նէ տէմէք	ՄՂԴ.
Պօրուլար եօրթուսու	ՊՂԶ.

Ս.

Սադուկեցիլէր , ախրէթի , մէլայիքլէրի վէ ազիզ ըուհու ին-	
քեար էտէր իտիլէր	ՃԿԹ.
Սալիհլէնմէք լութֆ իլէ նէ տիր	ՉԶԹ.
Սալիհլէնմէք մանասը դմի տիւրլիւ տիւր	ՉԶԹ.
Սալիհլէնմէք փօթէսթանլար էֆքեարընա կէօրէ նէ կէօնէ	
օլուր	ՉՁԴ. ՅՂԲ. ՉՁ.
Սալիհլէնմէք կաթողիկէ քիլիսէնին թալիմաթընա կէօրէ նէ	
կէօնէ օլուր	ՉՁԵ. ՉՁԶ.
Սալիհլէնմէք իչին դմի շարթ լաղըմ տըր	ՉՁԲ.
Սալիհլէնմէք պիր սատէ Գրիստոս ինանմաղ իլէ օլմադ . ՉՁԴ. ՉՁԹ.	
Սալիհլէր , սայիրլէրէ իչին պի հաղդըն էճիր դաղանամաղլար ,	
ամա հիւրմէթէն էճիր դաղանապիլիլէր	ՊԴ.
Սալիհլէրին ամէլլէրինէ Ալահ իւճրէթ վէրլը մի , վէ տիկէ-	
րինսէն զիյատէ վէրէպիլլը մի , քէզա կիւնանքեարլարըն	
խապասաթլարընա ճէղա	ՉՂԴ.
Սալիհլէրին էճիր դաղանամաղըն շուրութու	ՉՂԸ.
Սալիհլէրին զըյամէթտէ պին սէնէ Գրիստոս իլէ փատիշահլը-	

- զը նե տիր 221.
 Սալիհլէրին թէնլէրինն պատէլ զըյամ խասսիյէթլէրի 221.
 Սամուէլ մարգարէյէ էօլմիւշ իքէն Սաւուդ սէճտէ զըլտը . . . 224.
 Սամոսաթլը Պօղոս րնֆրզը 244.
 Սապէլ, վէ Սապէլէանլար 244.
 Սարկաւազլար, պիր քէրրէ էվէնմիշ քիմսէ օլմուշ օլմալը
 տըրլար մանասը 244.
 Սարկաւազլըզ պէօյիւք տէրէճէ տիր 244.
 Սաւուդ, Սամուէլ մարգարէնն շէֆաաթընը ճատու դարընն
 վասըթասըյլա տիլէտի 244.
 Սալիհ րաֆըզընն թալիմաթը 244.
 Սաատէթ հալի ինսանն 244.
 Սաատէթէ մուվաֆֆազ օլան ազիզլէրին զըյամ պուլմուշ,
 վէ զըյամ էտէճէք թէնլէրինն քէմալէթ վէ խասսիյէթլէրի 221.
 Սաատէթ նազարը, ազիզլէրտէ նէ տիր 244.
 Սէլամէթիմիզէ լազըմ օլան քիլիսէ տիր, Աւետարաննն եազըլ-
 մասը տէյիլ տիր 244.
 Սեւեւկիանլար, վէ Հէրմիանլար րաֆըզլար 244.
 Սէպէպ, իպթիտա վէ պուշլարնն ֆարզը 244.
 Սըրը, էսրար նէ տէմք, դաշ տիւրիւ վէ դաշ մանասը վար 34. 35. 36.
 Սըրը, ալանտա քէլ շարթը մութլադ նիյէթ օլմալը, Կօդսա
 ալտըղը հիշ տիր 244.
 Սըրըլար իճրա օլտուղունտա հէմ փութըրէթլէր հէմ Խորայէլ
 միլլէթի հէմ էվալիտէ խրիթիյանլար պաղը քէսանը տը-
 շարը իխրաճ էտէր իալիէր 35. 36.
 Սըրըլար, տիրիլէր էսրարը վէ էօլիւլէր էսրարը նէ տիր . . . 34.
 Սըրըլար, նէ վազըթ նաֆըզ (վաւեր) սալըլըր, վէ նէ վազըթ
 զայրի նաֆըզ (անվաւեր) օլմուշ օլուր, ամմա (ապօրինա-
 ւոր) եախօտ մուղայիրի նիզամ սալըլըր 34.
 Սըրըլարը տըշարը չըգարանլար պէօյիւք ճէղա ալթընա ալը-
 նըր ըտըլար 35.
 Սըրըլարնն հէվիսինն միւճիտի միւճսսիսի Գրիստոս տուր . . . 34.
 Սըրըլարնն շուրութու մութլազը 34. 35. 36.
 Սըրըլարնն սէմէրէլէրի, մէճմուրլէրին լայնդ մը տըր, նալա-
 յըզ մը տըր, հալինէ սաղմազ, սըրը Եինէ սըրը տըր 34. 35.
 Սըրըլարնն ամէլի, նէ թալիպինն, նէ սըրը իճրա էտէնն
 ամէլինէ պազար, անճազ Ալլահնն թէրթիպ էթսիյի իւ-
 ղէրէ ֆիլիլին իճրա էտէր, մէֆուլ մէնֆիլի (ի գործոյ,
 գործեցելոյ) մին ֆիլիլի ֆայիլ (ի գործոյ գործողին) . . . 34.
 Սըրըլարնն պաղըլարը մութլազ մուզթաղի, եախօտ վասիթա-
 ճա մուզթաղի տէնիլլըլէր 34.

- Սըրբաւորն պաղըլարը մուգթապայը թէնպիս տիրէր 310.
- Սըրբաւորն պաղըլարը պիր քէրրէ իճրա օլուր , վէ էօլիւնճէ-
յէաէք գալըր , վէ պաղըլարը թէճալտ վէ թէքէրրիւր օ-
լուրլար 310.
- Սըրբաւորն պաղըլարը միւէսսէս տիր , պաղըսը միւէլլէգ տիր . . 310.
- Սըրբաւորն հէփսի իւչ շէյտէն , եանի , մատտէ , սէօզ վէ մէէ-
մուրտէն իպարէթ տիր 311.
- Սըրբաւորն պիրիսինի պիլէ ալամազ օքի վաֆթիլ օլմամըշ տըր ՇՁԹ.
- Սըֆաթ , աւճն , եախօտ աւճնաւորութիւն նէ տիր ձիւ. ձիւ. ձիւ.
- Սիմօն մոգուն Սլահ իւզէրինէ հերետիկոսութիւնու ձիւ.
- Սիւրիւնիւն հիւքիւմէթինի Քրիստոս օլ սիւրիւնիւն չօպանը
պուլունան Յսիսկոսպոսա վէրմիշ , պու տա վէքեալէթէն
օլ քանանայա իրաւասութիւն հիւքմիւնիւ վէ մէէմուրիյէ-
թինի իճրա էթմէյէ սէլահիյէթ վէրիւր ՆԺԶ.
- Սկիզըն որ , մէպտայի սաֆի , վէ սկիզըն որոյ , մէպտայի
միւթթէֆիդ նէ տէմէք տիր ՄԽԵ.
- Սկզընական կիւնահ նէ տիր ՄՁԳ.
- Սկզընական կիւնահ նէ տիր , վաֆթիլ պու կիւնահը փաքլար
քի պիլէ սիրայէթ էթտի 311. 311.
- Սկզընական կիւնահ Աղամտա վար իտի , վէ պիլատէ տէ վար ,
ամմա թարղը ախէք իլէ պիլատէ պուլունուր 311.
- Սկզընական կիւնահտաճ Մարիամըն աղապ օլտուղու . . ՄՁԳ. 311.
- Սփինոճա ձիւ. ձիւ.
- Սօկինեանք ըաֆըղըլար ձիւ. ձիւ.
- Սօկրատէս , միւվէրրիւն Նօվատեան գիւլիւմիւնտէ իտի . . . 311.
- Սօն եաղլանմա սըրըը (տես վերջին օժումն) ՈՅԵ.

Վ.

- Վաղըթ նէ տիր ՊԵԼ.
- Վալտիւն ըաֆըղըլար , չօճուղլարն վաֆթիլի խոսուսուն-
տա 311. 311.
- Վաղէնտինոս Երրորդութիւն հադգընտա ըաֆըլըղը ձիւ.
- Վաղէնտինոս հեթանոս Զվիցէրիալը ձիւ.
- Վարըզ (դոյութիւն) նէ տէմէք տիր ձիւ.
- Վարըզ (դոյացութիւն) նէ տէմէք տիր ձիւ.
- Վաֆթիլ ահաղ աթիլատէ նէ մանա տըր 311.
- Վաֆթիլ իքինճի մանասը , էզիլէթլէնմէք տէմէք տիր . . . 311.
- Վաֆթիլ էսկի հայրապետէրին խթիլահընտա խոստովանանք
վէ ապաշխարանք խորհուրդունա վէ քիլիսէնին ալանէն
կանոնլարնա վաֆթիլ տէնիլ իտի 311.
- Վաֆթիլ սլաղը մարտիրոսութիւն չէհիտ օլմապ տէմէք տիր . 311.

- Վաֆթիդ պաղը լուծի իլէ տօլմադ տէմէք տիր 31Բ.
- Վաֆթիդ պաղը սու թուֆանը տէմէք տիր 31Գ.
- Վաֆթիդ պաղը Մովսէսին Խարայէլ միլլէթիլէ տէնիզտէն կէչ-
մէսի տիր 31Դ.
- Վաֆթիդ քիլիսէ հայրապետէրի խթիլլանընտա չօգ տիւրլիւ
լուղէթլէր իլէ խթիմալ օլունուր 31Ե.
- Վաֆթիդէ րայէթէն պաղը քիլիսէ հայրապետէրի , չօճուգ-
լարըն վաֆթիդի պիր միւտտէթ թէէխիր օլմալը տէտիլէր . 31Զ.
- Վաֆթիդի պաղը դան իլէ շէհիտ օլարադ վէ արգու աթէշիլէ
պիր առէմ ալապիլիր 31Է.
- Վաֆթիդ սըրըընըն սէմէրէլէրի սկզընական վէ մայէթիլտէքի
կիւնահարը աֆվ էտէր . վէ տիկէր ամէլլէրի 31Ը.
- Վաֆթիդ Գրիստոստան նէ վազըթ թէէսիս օլտու 31Ա.
- Վաֆթիդ սկզընական կիւնահը աֆվ էտէր , վէ վաֆթիդ օլ-
մաղտան հէր նէ քի կիւնահ իշլէմիշ իսէ քէզա վաֆթիդտէ
աֆվ օլուր 31Բ. 31Գ.
- Վաֆթիդ Գրիստոստան վէ Յովհաննէսին վաֆթիդիին ֆարգը . 31Դ.
- Վաֆթիդ բուհ իլէ վէ աթէշ իլէ նէ տէմէք տիր 31Ե.
- Վաֆթիդ օլմայա հէր քէս պայ վէ կէտա մութլադ պօրճլու տըր 31Զ.
- Վաֆթիդ վէ հէմ դըոշմ սըրըընը Պիտրոս վէ Յովհաննէս պիր-
լիքտէ վէրմիշլէր 31Ը.
- Վաֆթիդ սըրըընըն մատտէսի սու տուր 31Թ.
- Վաֆթիդ սըրըընըն մէէմուրու շէրիսի Եպիսկոպոս , քահանայ
վէ վէքնալէթէն սարկաւադ , վէ հինի հաճէթտէ հէր քէս
նէ տինտէն վէ նէ ճինս , հանի գարը օլտուն , էրքէք օլ-
սուն վաֆթիդ էտէպիլիր , եթէր քի Կաթողիկէ քիլիսէ-
նին նիյէթի կիպի քէնտիննտէ նիյէթի օլտուն 31Գ.
- Վաֆթիդ սըրըըն միւզթմազի սէօզլէրի , կէրէք Լաթին կէրէք
Շարդ քիլիսէսինտէ 31Դ.
- Վաֆթիդի ըէսմի վէ դայրի ըէսմի (հանդիսաւոր վէ թիւ) առէթի 31Ե.
- Վաֆթիդի թէքրարլամադ խէթա տըր , Ս. Կիպրիանոսուն ,
Ստեփաննոս Բօմա քահանայապետի իլէ օլան միւհմատէլէի
Ս. Իրենէոս պօշա չըգարտը , վէ Ֆիրմիլիանոս Գայսէրի
սէրփիսգոպոսու 31Զ.
- Վաֆթիդին պիր քէրրէ օլմասընըն սէպէպի 31Ը.
- Վերջին օծում սըրըը վէ ասամիսի 31Թ.
- Վերջին օծումա գարչը կէլէն բաֆըղըլար 31Գ.
- Վերջին օծումուն պլի վտսէթա ահաքեալլարտան իլան օլմուշ
տէյէն պաղը հաթողիկէ քիլիսէ Աստուաբանլարը 31Դ.
- Վերջին օծում սըրըընըն մատտէսի մագաւը վէ մէէմուրու . . 31Ե.
- Վերջին օծում հաղընը քիմ օրհնել էտէպիլիր վէ օրհնել էթ-

մէք մութլագա շարթը լաղըմ մը տըր ՈՀԵ.
Վիգլէֆ ըաֆըղը , վէ Վիգլէֆիւէր ՅՀԵ. ՅՂԱ.

Տ.

Տաթեւացի , Գրիգոր վարդապետին շէրաաթլար , վէ աղիզլէ-
րին միւքեաֆաթա նայիլ օլմասը խոռոտունտա եանլը
թալիմաթը ՋՀԲ.
Տաղաւարլար եօրթուլարը ՊՂԵ.
Տէվթերիոս , Արիանոս ՅԵԶ.
Տերտուղիանոսուն տիւշմէսի ՅՂԱ.
Տին նէ տիր , վէ գանչ տիւրիւ թէսմիյէ օլուր (տես իման) ՃԻԸ.
Տինիմիզին գանուն վէ ասասլարը ՀԸ. ՀԹ. Զ. ԶԴ.
Տինիմիզին պիրինճի վէ տիրի գանունու քիլիսէ տիր , աւան-
դութիւն վէ աղիզ քիթապ իքինճի վէ ճանսըզ գանունու
տուր ԶԴ.
Տիւնեանըն վէ ճէմի մախլուգաթըն եարատըլըշ , վէ Ալլահ-
տան սուրէթի խտարէլէրի ԶԻԹ. ԶԼԳ. ԶԼԴ.
Տուա զահիրէն տուա տախիլէն ՊԾԲ. ՊԾԳ.
Տուլ դարըլար , եանի պիր քէրէ էվլէնմիշ օլանլար ըահիպէ-
լիք թարիգաթընա կիրէպիլեր իտիլէր ԶԻԵ.
Տօղմամըշ իսթիլլահը Ս. Երրորդութիւնտան գանդըսընա եա-
գըշըր , վէ գանդը մանա սահիհ տիր ՃԾԴ.
Տօղուրմագ նէ տէմէք տիր ՃԾԱ. ՃԾԲ.
Տօղուշ Ալլահտա վէ Երրորդութիւն սըրընտա ՃԶԴ. ՃՀԶ. ՃՀԸ.

Ր.

Րահիպ , վէ ըահիպէլէրի ահար (ուխտու) ԶԼ.
Րահիպէլիյէ տուլ գարըլար տախի գապուլ օլունուր իտիլէր ԶԻԵ.
Րահիպէլէրին վաղիֆէլէրի վէ մագսէտի ԶԻԵ.
Րահիպէլիք թարիգաթը հէմ պիքիր գըղլարտան հէմ տուլ գա-
րըլարտան իպարէթ տիր ԶԻԵ.
Րահիպէր վէ ըահիպէլէր եէմին իյէ քէնտի թարիգաթլարընըն
գանունլարընա իթաաթ էտէլէր ԶԼ.
Րատէյի ճիւզլիյէ վէ թագսիմլէրի ԶԻԵ.
Րատէյի ճիւզլիյէ , թէքմիլ ըատէթ օլմագ իչլին , լաղըմ քի իս-
թէտիյի մատտէ , հանի մագհէրի ազատ վէ մուհայյէր օլ-
տուն , եօզսա թէքմիլ ըատէթ օլմագ ԶԺԲ.
Րաֆըզըղըզ , շիդագ ԺԹ. ՃԻԶ. ՃԻԵ.
Րիվայէթ , աղիզ ըիվայէթ (տես Աւանդութիւն) ԶԵ.
Րուհանի (հոգեղէն) թէսմիյէ օլունան ըաֆըզըլար ՅԴ.
Րուհայան թարիգաթը նէ տիր , վէ քիմլէր օլապիլիլէր , վէ

մագսէտէրի նէ՞ տիր , վէ էն լազըմը շարթը նէ տիր . . . ԶԻԱ.
 Բուհայան թարիգաթընըն իւք միւճիտէրի վէ միւէսսիսէրի . . . ԶԻԳ.
 Բուհայան կիրուհինտէ էվայիտէ Եպիսկոպոս ինթիխապ օլուը ըտը ԶԻԳ.
 Բուհայան թարիգաթը Ալլահա էն մագպուլ պիր թարիգ տիր , վէ
 պուռնուն իսպաթլարը ԶԻԶ.
 Բուհայան վէ րահիպէլէրին պիքիր հալի Ալլահա մագպուլ տըր
 վէ իսպաթլարը ԶԻԶ.
 Բուհ քիլիսէսի , շիգմաթիգ ԼԴ. Խ.
 Բուհ հերձուածող քիլիսէսի նիքեահ սըրըրըն հէր պիր էօղիւր
 իչին ֆէսիս էտէր ՈԺԲ.
 Բուհ վէ էջմիածնական քիլիսէսինտէ պատէլ վէֆաթ մախսու-
 սի շէրաաթ խուսուսունտա հազըշմազ եանլըշլարը . . . ԶԾԴ.
 Բուհ վէ էջմիածնական քիլիսէլէրին քիթապլարընտա պու խու-
 սուսա տայիր իսպաթլար ԶԾԳ.
 Բումլար ազիգ բուհա գարշը ՃՂԳ.

Փ.

Փաղար կիւնիւ , Գրիստոսուն տիրիւմէսի կիւնիւ օլտուղուն՝
 տան , վէ էքմէք պէօլմէք , եանի հաղորդութիւն կիւնիւ
 օլտուղունտան , Եէհուաիլէրին շաքաթ կիւնիւ օլտուղու
 կիպի խրիսթիյանլարըն կիւնիւ տէ փաղար կիւնիւ թազ-
 աիս վէ թախսիս օլտուղու ազիգ ըիվայէթտէն տիր . ԳՂ. ՆԿԴ.
 Փասկալեա նիսան օն տէօրթտէ օլմազ միւճատէլէսի ԾԳ.
 Փափա րէսմէն վէ քիլիսէյէ մէէմուրէն եանլըմազ , շախսը վա-
 հիտ եանլըր ԿԸ. ԿԹ.
 Փափալարըն դարարընը , տայիմա քիլիսէ դաթի սուրէթտէ
 թուլթուու Զ.
 Փեթրօպրուսեանլար րաֆըզըլըզլարը ԶԿԲ.
 Փելալեանը նիմ թէսմիյէ օլան րաֆըզըլար ԶԾԲ.
 Փելալկիանոս րաֆըզը ԶԿԲ. ԶԾԱ.
 Փելալկիանոսուն լութֆ պապընտա հանլըշը ԶԽ.
 Փէտէր Ալլահըն նիչին պիր թէք էվլատը վար վէ իքի օլմազ ճԶԶ.
 Փէտէր օղուտան նէ կէօնէ էվլէլ տիր ճԽԹ.
 Փէհրիզ թէնպիհինտէն միւսթէանա թուլթուլան էանաֆ վէ էշխաս ԶԺԸ.
 Փէհրիզ թուլթմազ , վէ օրուճ թուլթմազ նէ՞ տիր ԶԹ.
 Փէհրիզին վէ օրուճուն մագսէտի նէ՞ տիր ԶԺԱ.
 Փէհրիզին թէնպիհի էսկի վէ եէնի ահտլարտան իսպաթլարը . ԶԺԵ.
 Փեփուճեանլար գարըլարա հէմ քահանայութիւն կարգը վէր-
 տիլէր հէմ միրտութիւն սէլահիյէթի ԶՀԳ. ԶՂԱ.
 Փուլթըրէսթլէր ինսանըն ճանը թէնտէն էօլիւմ իլէ այրըլ-
 րըդտան սօղրա տահա սէրպէսիթ , տահա ֆէհիւմ , վէ էօլ-

մէջ օլտուղունու իգրար էտէրլէր ՊԿՄ.
 Փրօթէսթան քիլիսէսինին ըուհու, վէ պու քիլիսէսին ազիզ
 քիթապ իւզէրինէ օլան զիւհւմիւ ԼԶ. ձԹ. ձԺ.
 Փրօթէսթան եպիսկոպոսլարընըն վէ քահանայլարընըն էվլէն-
 մէք խուսուսու քէնտիլէրինին պիրինճի տին պապը տոր,
 ծեսուզ Գրիստոսուն տիյանէթի պօշա չըգար քէնտի զիւ-
 իւմլէրինճէ ՈԵ.
 Փրօթէսթան իթիգատը, ինսան կիւնահա տիւշտիւքտէն սօղ-
 րա նէ կէօնէ տիր ԶՂԱ.
 Փրօթէսթանլարըն պէյնլէրինտէքի մէզհէթ իլթիլաֆընըն սէ-
 պէպի ԿԿ. ձԼԵ. ձԼԶ.
 Փրօթէսթանլարըն կիւնահա աֆվլըղը նէ կէօնէ օլտուղու ԶՂԲ.

Քաթաֆրիկեան ըաֆըղըլար ՅԻԶ.
 Քահանայ օլան եպիսկոպոս պիքիր գալմալը ՇՂԸ.
 Քահանայլարըն պիքիր հալի կաթողիկէ քիլիսէտէ տայիւմ պա-
 զի օլտու ՈԳ. ՈԵ. ՈԸ.
 Քահանայլարըն էվլէնմէսինտէն նէշաթ էտէն ըէզալէթ վէ բէ-
 ըիշանլըգ ՈԴ.
 Քահանայլարըն վէ սարկաւագլարըն շարգ քիլիսէլէրինտէ էվ-
 լէնմէսի սէպէպի ՈԹ.
 Քահանայլարըն պիքիր հալի Փրօթէսթանլարըն ինտինտէ մագ-
 պուլ օլմամասընըն սէպէպի սահիհէսի ՇՂԴ.
 Քահանայուլթիւն թաշըյանլարա, իշպու մուգատտէս սըրըն
 վէզայիֆինին լայըղը իլէ իճրասը խուսուսունտա, քիա-
 հինլէրին պիքիր տուրմասը էն էլղէմ տիր, եօգսա ըէզա-
 լէթ գափուլարա եաղըն սըր ՇՂԵ.
 Քահանայուլթիւն, քիահինլիլին իքի մանասը վար սըր, պիր
 էլ գօյմոգ սըրըր, տիկէրի ըուհանիլէրին իսթիզալիլէթի
 հիւքիւմէթի ՇԽԳ.
 Քահանայուլթիւն իւզէրինէ Փրօթէսթանլարըն իթիգատը ՇԽԵ.
 Քահանայուլթիւն սըրըրընըն թէֆսիրի ՇԽԵ.
 Քահանայուլթիւն սըրըրըն տէրէճէլէրի ՇԽԱ.
 Քահանայուլթիւն սըրըր պիր տիր, լաքին տէրէճէլէրի չօգ տուր ՇԽԲ.
 Քահանայուլթիւն եպիսկոպոսլուգտան տէրէճէտէ վէ հայնիլէթտէ
 հիշ պիր ֆարգը եօգ տուր, Արիոս, վէ Աէրիոս վէ Վիդ-
 լէֆիլէրին ըաֆըղըլը ՇԿԶ.
 Քահանայուլթիւն իսմի պու սըրըրըն ումուսի պիր իսմի տիր քի
 կէրէք եպիսկոպոսլարը վէ կէրէք քահանայլարը շամիլ տիր . ՇՀԴ.
 Քահանայուլթիւն սըրըրընըն մատտէսի մէէմուրու վէ մագամը ՇՅԳ, ՇՅԴ.

Քահանայութիւն սրբորնը գարը թայֆէսի նըղամէն ալափագ . ԾԲԸ.
 Քահանայութիւն սրբորնա պիր եպիսկոպոս քէնտի թէմինին
 խարիճինտէ , վէ քէնտի թէպասորնը ձեռնադրեք էտէպի-
 լլի , լաքին ախէրին թէպասաւնը ձեռնադրել էճէրսէ ,
 զայրի շէրի (ապօրինաւոր) տուր ԾԴԲ.
 Քահանայութիւն մէշմուրու , վէլէվ հերետիկոս , եախօտ հեր-
 ձեալ օլսուն , վէրտիյի կարգ սահիհ տիր (վաւեր) , պմմա
 (ապօրինաւոր մեղօք) օլուր ԾԴԱ.
 Քահանայութիւն կարգընըն քիւչիւք տէրէճէլէրինի ֆէվզէլատէ
 մէշմուր վէրիր , ամմա պէօյիւք տէրէճէլէրի վէրէմէզ վէ
 վէրսէ անվաւեր տիր ԾԴԲ.
 Քաւարան , կաթողիկէ քիլիսէ թալիմաթընա կէօրէ նէ տիր ԶՀԱ. ԶՀԶ.
 Քեահինլիք հէր քէսէ վէրլիմէտի ԾԿԵ.
 Քէլամ Ալլահ թէն ալմատան նէ իտի վէ քիմ իտի պու քէլամ
 թէն ալտր ԽԵ.
 Քէմալէթի տախլիլի վէ քէմալէթի խարիճի Ալլաճտան նէ տիր
 (տես Ալլահ) ՈԶԲ.
 Քիլիսէ մանասը , վէ գաչ տիւրլիւ աղնաշըլըր . . . Ա. Բ. Գ. Գ. Ե.
 Քիլիսէ Ալլահըն էսրարընըն վէ կէրչէքլիյին սանտըղը տըր . . Զ. ՀԸ.
 Քիլիսէ նէ տիր վէ նէտէն իպարէթ տիր Զ.
 Քիլիսէ էօյրէտիճի վէ քիլիսէ տինլէյիճի նէ տէմէք տիր . . . Դ.
 Քիլիսէ պաչգա , ճէօմաթ պաչգա տըր Ե.
 Քիլիսէ մանէվի վիճուտ եախօտ մանէվի սիր սըֆաթ տըր . . Ը.
 Քիլիսէ ազիզ սիր , վէ պու ազիզլիք քիլիսէնին պիր շարթը տըր . Ի.
 Քիլիսէ ճէզա վէ միւքեաֆաթ վէրմէյէ Գրիստոստան մէշգուն տըր ԺԴ.
 Քիլիսէ եանըլմազ տէմէք , նէ տէմէք տիր ԿԸ. ԿԹ.
 Քիլիսէ մէշմուրլէրինին միւքեաֆաթ վէ միւճաղաթը ԶԴ.
 Քիլիսէ ազիզ քիթապը թասաթիգ էթմէլի քի պիզէ ազիզ քի-
 թապ օլսուն ՃԸ.
 Քիլիսէ տինիմլիյին պիրինճի աղիզ վէ տիրի գանունու տուր ,
 ազիզ քիթապ վէ աւանդութիւն տինին իքլինճի վէ ճանսըզ
 գանունու տուր ԶԴ. ԶԳ.
 Քիլիսէ թէնպիլիէրի նէտէն սէլահիյէթ քէսպ էտէրլէր , վէ ա-
 լէլ ումուլմ գաճ տըրլար ՊԶԸ.
 Քիլիսէյէ եալընըզ Պետրոսու Քրիստոս պաչ նասպ էթտի Ժ.
 Քիլիսէնին թէէսիտի իճատը վէ միւճիտի քիմ տիր Զ.
 Քիլիսէնին պաշընըն օլմասը վէ լուղումի Թ.
 Քիլիսէնին կէօրլունմէզ վէ կէօրլունիւր պաշը ԺԴ.
 Քիլիսէնին նիշանլարը պիրլիք աղիզլիք եւլն ԺԸ. ԺԵ.
 Քիլիսէնին աղիզ օլմասընըն սէպէպլէրի Լ.
 Քիլիսէնին քէմալէթլէրի ԽԱ.

Գիլիսէնին կէօրիւնիւր խասիյէթի ԽԳ
 Գիլիսէնին եանըմազըղը ԿԸ. ԿԹ. ԽԳ.
 Գիլիսէնին օրուճ եա բէհրիզ թէնսիհ էթմէյէ սէլահիյէթի վէ
 հիւքիւմէթի ԶԺԲ.
 Գիլիսէ տէ Գրիստոստան վէրիլէն հիւքիւմէթ վար տըր , քի
 ճիւլէրի չըգարըր ՊԼԱ.
 Գրիստոս օլ քէլամ տըր , քի բէտէր Ալլահ իլէ հէմ թապիաթ տըր ճԿԴ.
 Գրիստոս ինսանըն կիւնահլարընը քէնտի իւզէրինէ ալտը . վէ
 Ալլահա օլան պօրճուսուզու պի հագգըն թէտիյէ էթտի ՄՂԸ. ՄՂԹ.
 Գրիստոս կիւնահլարըմըղըն ափվըղը իչին վէ խէլասըմըզ պա-
 պընտա պիրինճի պաշ միյանճը տըր , վէ նէ՞ կէօնէ միյան-
 ճըլըզ էտէր ԹԱ.
 Գրիստոս էսկի անտըն եօրթուլարընը լաղվ էթմէտի , անճագ
 տահա զիյատէ թաստիզ էտիպ չէրէֆլէնտիրտի ԶԱ.
 Գրիստոսա գուլլուզ իպատէթի եագըչըր ՄԾԱ.
 Գրիստոսուն մէզհէպինին էսասլարը գանըղըլարը տըր ՀԸ. ՀԹ. Զ.
 Գրիստոսուն բէտէր Ալլահ իլէ հէմ թապիաթ օլտուղու ՃԿԵ. ՃԿԸ.
 Գրիստոսուն ինսան օլմասընա գարչըր րաֆըղըլար ՄԴ.
 Գրիստոսուն Ալլահըղը իւզէրինէ վէ Գրիստոսուն թէնի սէ-
 մալի թէն իտի տէյի պազը չիւբհէլէր վէ եանըչ իթիգասլար ՄԺ.
 Գրիստոսուն ինսանըղընա պազըր րաֆըղըլար ճանը վէրմէտի-
 լէր , պազըլարը ճանը վէրտիլէր , ամմա ազըլը վէրմէտիլէր
 Ապօղինար ՄԺԱ.
 Գրիստոսուն Ալլահանի անճը , սըֆաթը Գրիստոսուն Ալլահանի
 վէ ինսանի թապիաթլարընը իտարէ էթտի ՄԺԵ.
 Գրիստոսուն թապիաթլարընըն պիրլէչմէսինէ ինսանըն թէնի
 վէ ճանը էօրնէկի թէքմիլ թէմսիլ տէյիլ ՄԺԶ.
 Գրիստոսուն Ալլահանի թապիաթը մութլազ լաղըմ իսէ տէ ,
 Գրիստոսուն ինսան թապիաթը մուհայյէր օլմայըպ , Գրիս-
 տոս Գրիստոս օլմա իչին , պու ճիհէթլէ մութլազ լաղըմ տըր ՄԺԷ.
 Գրիստոսուն թապիաթլարընըն հէր պիրինին ամէլլէրի պիր Գրիս-
 տոսուն սըֆաթը իտարէսի թահթընտա իճրա-օլտու ՄԾԸ.
 Գրիստոսուն կէրէք Ալլահըզ ամէլլէրի կէրէք ինսանըզ ա-
 մէլլէրի անճ պիր օլտուզու իչին մուզապէլէթէն չաղը-
 լըրլար , Աստուածային եւ մարդկային ՄԻԴ. ՄԻԵ.
 Գրիստոսուն կէրէք Ալլահըղը կէրէք ինսանըղը թէքմիլ օլուպ
 եւաթէսին ինսանըն թէնի ճանը իլէ պիրլէչմէսի էմասլի ,
 Գրիստոսուն իքի-թապիաթլարընըն պիր անճ իտարէսի թահ-
 թընտա պիրլէչմէսինէ նէ ճիհէթլէ ուլամազ ՄԼԸ
 Գրիստոսուն թէնի Մարիամտան տըր վէ տէյիլ քի կէօյտէն էն-
 տի . նաւըլ քի Ապօղինար , վէ Արիոսականլար էօյրէթաիլէր ՄԾԳ.

Գրիստոսուն սայիր դարընտաշը թէսմիյէ օլանլար Եհնուտի ու-
 սուլինճէ եագըն ագրապալար տըր ՄՀԲ. ՄՀԳ.
 Գրիստոսուն քեանինլիյի, Մեքիսեդեկին քեանինլիյի կիպի օ-
 լուպ, Ահարոնունքինտէն Փարգը նէ՞ տիր ՄՂԶ.
 Գրիստոսուն ինսանլըղը շէֆաաթ էթտի, Ալահլըղտա օլ շէ-
 ֆաաթը գապուլ էթտի ՅԲ,
 Գրիստոսուն վաֆթիղի, վէ Յովհաննէս Մկրտիչին վաֆթիղի-
 նին ֆերգլէրի ՅԽԴ.
 Գրիստոսաա իքի թապիաթըն պիրլէշմէսի գանչ տիւրլիւ օլապլիւր ՄԺԴ.
 Գրիստոսաա հէմ Ալահանի ամէլ մուրատ եւլն հէմ ինսանի ամէլ
 մուրատ եւլն վարձ ՄԻ.
 Գրիստոսաա պիր թէք Ալահանի անձ պուլունուր ՄԻԲ.
 Գրիստոսաա քէլամ Ալահըն սըֆաթը, անձը գուվլէթլի պու-
 լունտուղունտան, ինսանլըգ անձընա զալիպ կէլտի տէմէ-
 մէլի, վէ եանլըշ օլուր, ինսան անձը Գրիստոսաա հիչ,
 նէ վուգու պուլտու, նէ տէ գուվլտու. իլք սանիյէտէ
 քէլամըն անձը Գրիստոսուն ինսանլըղընը իտարէ էթտի . . ՄԻԳ.
 Գրիստոսաա, Ալահանի վէ ինսանի թապիաթլարըն իւնվան-
 լարը, վէ խասսիյէթլէրի պիրի պիրինէ հասպէլ սըֆաթ,
 մուգապէլէթէն վէրիլիւր ՄԻԸ.

0.

Օգոստինեան Աստուածաբանլարըն Թովմալըլարա գարշը լութֆ
 վէ Ալահըն իւմի վէ գարարը իսուսուսունտա օլան զիւիւմիւ ԶԻ.
 Օգոստինեան թարիֆինէ կէօրէ, կիւնահա տիւշմէզտէն վէ
 կիւնահա տիւշտիւքտէն սօնրա լութֆ նէ՞ հալ վէ նէ՞
 գուվլէթ քէսպ էթտի ԶՀԶ.
 Օգոստինեանլարըն տէլայիլի ԶԻԲ. ԶԻԳ.
 Օգոստինեանլարըն լութֆ պահընտա թութտըղլարը թարիգ ԶՀԵ. ԶՀԶ.
 Մնօրկսթ փափա միւնաղաանըն տէֆի իչին պիլ միւսամէհա,
 Գրիստոսաա պիր ըպտէթ վար տէնիլմէսինէ ըպլի օլտու . . ՄԻԲ.
 Օրուձ թութմազ նէ՞ տիր վէ փէհրիգ թութմազ նէ՞ տիր . . . ԶԹ.
 Օրուձ եախօտ փէհրիգ չարչէնպիհ կիւնիւ Մարիամ Աստուա-
 ծածինէ վէ ճուսաա կիւնիւ Գրիստոսա իքրամէն թութարըգ ԶԺԵ.
 Օրուձուն վէ փէհրիղին թէնպիհի կէրէք էսկի ահտտան կէրէք
 եէնի ահտտան իսպաթ օլունուր ԶԺԵ.
 Օրուձուն վէ փէհրիղին մագսէտի նէ՞ տիր ԶԺԱ. ԶԺԸ.
 Օրուձտան վէ փէհրիգտէն միւսթէսնա թութուլան էսնաֆ վէ
 էշխաս ԶԺԸ.

Փ.

Ֆալճըլըզ , վահր վէ սի տասս , վէ կիւնան տըր	ՊԼ.
Ֆէլէսօֆ իմանը նէ՞ կէօնէ տիր	ՋԿԶ.
Ֆըլանդիանթէս ռաֆըզըլար	ՅԵԶ.
Ֆրաթիչիւնար	ՅԻԶ.
Ֆօթինոս վէ ռաֆըզըլըզ	ՃԿԶ.

Յ Ի Հ Ր Ի Ս Թ Ի

ՍԱՀԻՖԷ

Մուգատտէմէ	0:
Պաղը հագգ վէ ինքեար գապուլ էթմէզ մէստէլէր	4:
ՃԱՍԸԼ ՊԻՐԻՆՃԻ : — Քրիստոսուն քիլիսէսի նէ տիր	3:
Պապը հվվէլ : Քրիստոսուն քիլիսէսին նասպ ու թէէսիսի	5:
Պապը սանի : Քրիստոսուն քիլիսէսին հիյէթի , վէ մուաղ- զամ պաշը իւզէրինէ	9:
ՃԱՍԸԼ ԻՔԻՆՃԻ : — Քրիստոս էֆէնտիմիզին նասպ վէ թէէսիս էթտիլի քիլիսէլէրին նիշանէլէրի իւզէրինէ	19:
Պապը հվվէլ : Քրիստոսուն քիլիսէսի պիր տիր	19:
Պապը սանի : Քրիստոսուն քիլիսէսի ազիզ տիր	21:
Պապը սալիս : Քրիստոսուն քիլիսէսի ումուլմի տիր	23:
Պապը քաւիլի : Քրիստոսուն քիլիսէսի առաքելախան , եանի տաիմի տիր	26:
Պապը խամիս : Իշպու տէօրթ նիշանէլէր եալընըզ Բօմա քի- լիսէսինէ խաս վէ մախսուա տուր	28:
ՃԱՍԸԼ ԻԻՉԻՆՃԻԻ : — Քրիստոս էֆէնտիմիզին քիլիսէսին քէմալէթ վէ հիւքմիւ իւզէրինէ	39:
Պապը հվվէլ : Քրիստոսուն քիլիսէսին մէմուրիյէթի եախօտ թէմամիյէթի	40:
Պապը սանի : Քրիստոսուն քիլիսէսին եանըլմազլըզը քէմա- լէթի վէ խասիյէթի	43:
Պապը սալիս : Քրիստոսուն քիլիսէսին հիւքիւմէթի վէ մուլ- լազ իսթիզլալիյէթի	51:
ՃԱՍԸԼ ՏԷՕՐՏԻՆՃԻԻ : — Քրիստոսուն քիլիսէսին ըէյիսի էք- րէմի վէ խասիյէթիլէրի	56:
Պապը հվվէլ : Առաքեալարըն ըէյիսի էքրէմի Պետրոսուն Բօ- մայա թէշրիֆի	56:
Պապը սանի : Քիլիսէ Պետրոստան , վէ եախօտ Պետրոս քիլի- սէտէն տինճէ այրը տուրապիլիլէր մի , պու սուրէթտէ ի- քիսի պիր իքէն եանըլա պիլիմի	63:
ՃԱՍԸԼ ՊԷՇԻՆՃԻ : — Քրիստոս էֆէնտիմիզին թէէսիս վէ նէշր էթտիլի տիյանէլին գանունլարը վէ ասապարը իւզէրինէ	78:
Պապը հվվէլ : Քրիստոսուն քիլիսէսի մէզհէպիմիզին պիրինճի գանունու տուր	79:

- Պապը սաճի : Տիյանէթիմիզին իքինճի դանունու (աւանդու-
թիւն) աղիզ ըրվայէթ տիր 84:
- Պապը սալիս : Տիյանէթիմիզին իւչիւնճիւ դանունու վէ սաս-
սը ազիզ քիթապ սըր 100:
- Պապը րապի : Աղիզ քիթապտա հէր խոստոսու տինյէ վէ
այնիյէ եաղըլմամըչ տըր . իլլա քիլիսէ չիֆանէն Օնարը
Քրիստոստոն ալտըզը վէ էօյրէնտիյի կիպի իճրա էթմէքտէ տիր 110:
- ՅԱՍԸԼ ԱԼԹԸՆՃԸ : — Քրիստոսուն քիլիսէսինին (հաւատքը)
եանի իմանը իւզէրինէ 112:
- Պապը վահիտ : Պիր շէյէ իման էթմէք , օլ շէյի կէօրմէք տէ-
յիչ . վէ իման ինսանըն րաճօնու թանթընա կիրէմէզ օլտու-
ղունուն սէպէպլէրի , վէ ինսան մութլազա իմանա թէս-
լիմ օլմալը 122:
- ՅԱՍԸԼ ԵԷՏԻՆՃԻ : — Ամենասուրը Երրորդութիւն իւզէրինէ . . . 132:
- Պապը եվմիլ : Ալլահըն պիր թանէճիք թապիաթընտա պիրի
պիրինտէն սահիհէն պրը օլարազ իւչ անճնաւորութիւն
վար տըր 142:
- Պապի սաճի : Ամենասուրը Երրորդութիւնուն իքինճի անճը-
նըն , եանի Ալլահըն քէլամընըն Ալլահլըզը . վէ բէտէր Ալ-
լահըլա պիր թապիաթտա օլմասը 150:
- Պապը սալիս : — Ամենասուրը Երրորդութիւնուն իւչիւնճիւ-
անճընըն , եանի աղիզ բուհուն Ալլահլըզը , վէ բէտէր իլէ
վէ էվլատը իլէ հէմթապիաթ օլտուղու 156:
- Պապը րապի : Սահիհ օլարազ ինանմալը քի , ամենասուրը Եր-
րորդութիւն սըրըր Ալլահըն իլհամընա միւսթէնիտ վէ միւթէ-
վազգըֆ պիր քէյֆիյէթ տիր . լաքին պու գըսա ազլըմը
զըն էրտիյի մէրթէպէտէ տախի նէվիմա թէֆսիր օլապլիլրի 158:
- Պապը իսամիս : Աղիզ բուհուն բէտէրտէն վէ օղուտան դայ-
նամասը , եախօտ նէշէթ էթմէսի 169:
- ՅԱՍԸԼ ՍԷՔԻԶԻՆՃԻ : — Քէլամ Ալլահըն , եանի Քրիստոսուն
թէն ալմասը իւզէրինէ 182:
- Պապը եվմիլ : Քրիստոստա սահիհ Ալլահանի թապիաթ վար
տըր , պուհուն իչին սահիհ Ալլահ տըր 187:
- Պապը սաճի : Քրիստոստա սահիհ ինսան թապիաթը վար տըր ,
տէմէք քի Քրիստոս սահիհտէ ինսան տըր 188:
- Պապը սալիս : Քրիստոսուն կէրէք Ալլահանի , կէրէք ինսա-
նի թապիաթը պիր անճնաւորութիւն իտարէսի թանթըն-
տա պիրի պիրիլէ պիրլէշմիչ տիր 191:
- Պապը րապի : Պու անճնաւոր սըֆաթճա պիրլէշմէլէրինտէ
Քրիստոսուն կէրէք Ալլահանի թապիաթընըն վէ կէրէք ին-
սանի թապիաթընըն թէքմիլ գալտըզը , վէ հէր պիրինին

- Թէքմիլ վէ այրը այրը էմէլլէրի , մուրաաւլարը , վէ սայիրէ
 վէ պիրի պիրինտէն այրը օլմալարը 200:
- Պապը խամիս : Իսթիլլահլարըն պիրի պիրինէ ատտ ու աթֆ
 օլունտուղու , եախօտ խաախէթլէրին պիրի պիրինէ իլհագ
 օլմասը խուսուսու . պու իւնվանլար իքի թապիաթա նէ
 կէօնէ եագըչը նէ կէօնէ եագըչմազ , վէ Բրիստոսա նէ
 տէրէճէ սէճտէ վէ ուպուտլիյէթ եագըչըր 210:
- Պապը սաալիս : Բրիստոսուն վալիտէսի Մարիամ , պիհագըչըն
 Աստուածածին , վէ րաֆըզըլարտան պի զայրի հագ մար-
 զածին եախօտ Բրիստոսածին թէսմիյէ օլունուր 215:
- Պապը սաալի : Մարիամ Աստուածածին կէրէք Բրիստոսու տօ-
 ղուրաուղունտան էվվէլ վէ կէրէք տօղուրտուղունտան սօն-
 րա պիհագըչըն Կաթողիկէ քիլիսէտէ պիքիր Կոյս թէսմիյէ
 օլունուր 224:
- Պապը սամից : Բրիստոսուն ամէլլէրինին էճր ու իսթիհագալը,
 վէ պիզլէրին թագսիրաթը իչին իպրազ էթոխի թէտիէյի
 տէյն , վէ խէլասըմըզ խուսուսու 244:
- ՅԱՍԸԼ ՏՕԳՈՒԶՈՒՆՃՈՒ : — Բրիստոսուն քիլիսէսինին ումու-
 մէն եէտի էսրարը իւզէրինէ 255:
- ՅԱՍԸԼ ՕՆՈՒՆՃՈՒ : — Վաֆթիդ ազիզ սըրըր 263:
- Պապը եվվէլ : Վաֆթիդ սըրըրըն Բրիստոս թէէսիս էթտի 268:
- Պապը սաւնի : Վաֆթիդ սըրըր ինսանըն սէլամէթինէ էն էլզէմ
 պիր սըրր տըր 270:
- Պապը սալիս : Վաֆթիդսիզ ինսան սէլամէթ պուլամազ 273:
- Պապը րաալի : Վաֆթիդին իճատընըն պաչլըճա սէպէսի , Ա-
 դամըն սկզընական կիւնահը տըր 274:
- Պապը խամիս : Հէքէս մութլագ վաֆթիդ օլմալը քի սկըզ-
 ընական կիւնահտան գուրթուլսուն 280:
- Պապը սաալիս : Զօճուգլարըն տախի մութլագ վաֆթիդ օլմագ
 խուսուսու , վէ Փօթէսթանլարըն վէ սայիր րաֆըզըլարըն
 պու պապտէ եանլըչ թալիմաթը 285:
- Պապը սաալի : Վաֆթիդ սըրըրըն մէէմուրու , մատտէսի , վէ
 մադամը , եանի սէօլլէրի 292:
- ՅԱՍԸԼ ՕՆ ՊԻՐԻՆՃԻ : — Դրոշմ , գուվվէթ սըրըր , եախօտ
 եաղլանմա սըրըր 295:
- Պապը եվվէլ : Դրոշմ սըրըրըն Բրիստոս էֆէնսիմիդ իճատ էթտի 296:
- Պապը սաւնի : Դրոշմ սըրըրըն մէէմուրու , մատտէսի , սէօզ-
 լէրի , վէ սէմէրէլէրի 303:
- ՅԱՍԸԼ ՕՆ ԻՔԻՆՃԻ : — Ապաչխարութեան խորհուրդ , խոս-
 տովանանք իթլիւաֆ սըրըր իւզէրինէ 308:
- Պապը եվվէլ : — Խոստովանանք սըրըր կիւնահլարըմըզըն աֆվ-

- լըղը իշին Գրիստոս էֆէնտիմիզտէն թէէսսիս օլտու 315:
- Պապը սանի : Հէրքէս կիւնահընտան խէլաս օլմազ իշին ,
կիւնահլարընըն հէփսին պիրէր պիրէր խոստովանահայր
քահանայա սէօլէմէյէ մէճպուր վէ մէլզուս տուր 323:
- Պապը սալիս : Ազիզ բուհա դարչը օլան կիւնահ 328:
- Պապը ըսալի : Էսքի անտըն սըրրլարը 331:
- Պապը խամիս : Ապաշխարութիւն սըրրընըն մէէմուրու , մատ-
տէսի , վէ մադամը 334:
- Պապը սատիս : Էվլէլքի տէհրլէրտէ իսթիմալ օլունան կանու .
նահան բէսմի ապաշխարութիւն 339:
- Պապը սապի : Ներողութիւնլար 343:
- ՅԱՍԸԼ ՕՆ ԻԻՉԻԻՆՃԻԻ : — Ամենասուրբ Հաղորդութիւն սըր-
րը իւղէրինէ 351:
- Գըսմը կվվէլ : Հաղորդութիւն սըրրը իւղէրինէ 352:
- Պապը կվվէլ : Քրիստոս էֆէնտիմիզ Հաղորդութիւն սըրրընը
իճատ էթտի 353:
- Պապը սանի : Նէ կէօնէ վէ նասըլ օլուր քի Հաղորդութիւն-
տա Գրիստոս էֆէնտիմիզ թէքմիլ մէվճուտ պուրունուր . . . 366:
- Պապը սալիս : Քրիստոս կէրէք մուպարէքլէնմիլ շքմէքտէ ,
կէրէք շարապտա , վէ պունլարըն էն ուֆադ քարչայարըն-
տա վէ էն ուֆադ տամլարընտա թէքմիլ վէ մէվճուտ
պուրունուր 377:
- Պապը ըսալի : Պիր քըլսթիան Հաղորդութիւն սըրրընը իճրա
էթմէք իշին նէ կէօնէ հաղըրլըզ կէօրմէլի 381:
- Գըսմը սանի : Ամենասուրբ Հաղորդութիւն սըրրընըն սահին
դուրպան , եանի պատարազ օլտուղու իւղէրինէ 385:
- Պապը կվվէլ : Պատարազտա Քրիստոսուն իճատ էթտիյի ասըլ
վէ սահին դուրպանը հէմ վար , հէմ Ալլահա սունուլուր . . . 388:
- Պապը սանի : Պատարազըն դուրպանը հէմ սաղլարըն կիւնահ-
լարընըն վէ ճէզլարընըն , հէմաէ էօլմիւշլէրին ճէզլարը-
նըն աֆվլըղընա մուզթէտիր վէ միւսթէֆիլա տիր 395:
- Պապը սալիս : Հաղորդութիւն սըրրընըն մատտէսի , մադամը ,
վէ մէէմուրու 401:
- ՅԱՍԸԼ ՕՆ ՏԷՕՐՏԻԻՆՃԻԻ : — Քահանայութիւն սըրրը իւղէրինէ 409:
- Պապը կվվէլ : Կարգ քահանայութեան Գրիստոստան իճատ օ-
լունան սըրրլարըն պիրիսի տիր 410:
- Պապը սանի : Քահանայութիւն եանի բուհանի հիւքիւմէթ ,
եախօտ բուհանի իսթիզլալիլէթի , եանի քահանայութիւն
սըրրընըն միւթէատտիտ աէրէճէլէրի վէ խասիլէթի 414:
- Պապը սալիս : Եպիսկոպոսլարըն տէրէճէսի , հուգուգու մէէ-
մուրլիլէթի վէ խասիլէթի քահանայլըղա ֆայիլ տիր 421:

- Պապը քապի : Եալընըզ եպիսկոպոսլար ձեռնադրութիւն էթ-
մէյէ դատըր սըրլար , վէ պու հիւքիւմէթ քահանայլարա
խաս տէյիլ , վէ եպիսկոպոսլարըն իրաւասութիւնու , հու-
զուգու տուր 424:
- Պապը խամիս : Քահանայութիւն սըրընըն մատտէսի , մէշմու-
րու վէ մագամը 430:
- Պապը սատիս : Քիլիսէ մէշմուրլէրինին պիքիւր հալի 433:
- ՅԱՍՐԷ ՕՆ ՊԵՇԻՆՃԻ : — Պսակ խորհուրդու , նիքեահ սըրըր
իւզէրինէ 446:
- Գըսմը եվվիլ : Խրիսթիան նիքեահընըն սըրըր , վէ սայիլ թէ-
ֆէրրուաթը իւզէրինէ 448:
- Պապը եվվիլ : Խրիսթիանլարըն նիքեահը եէտի սըրըլարըն պիրիսի տիր 448:
- Պապը սանի : Խրիսթիյան նիքեահընըն մէշմուրու , մատտէսի
վէ մագամը 455:
- Գըսմը սանի : Ֆիքեահ սըրըրըն խասիյէթլէրի իւզէրինէ 458:
- Պապը եվվիլ : Խրիսթիյանլարա պիր թանէտէն զիյատէ դարը
ալմադ ճայիզ տէյիլ տիր 458:
- Պապը սանի : Խրիսթիյան նիքեահընըն չէօղիւլմէզ օլմասը 462:
- Գըսմը սալիս : Էվվէլա նիքեահ սըրըրըն մանի սէպէպլէրի ,
սանիէն իշպու էսպապը թէէսիս էտէն քիլիսէտէքի սէլա-
հիյէթ իւզէրինէ 470:
- Պապը եվվիլ : Նիքեահըն մանի սէպէպլէրի 470:
- Պապը սանի : Նիքեահը մէն էտէն սէպէպլէրի վազ վէ նասպ
էթմէքլէ քիլիսէտէքի պուլուհան հիւքիւմէթ վէ սէլահիյէթ 478:
- ՅԱՍՐԷ ՕՆ ԱԼԹԸՆՃԷ : — Սօն եաղլանմա սըրըր վերլին օծումն 483:
- Պապը եվվիլ : Վերլին օծումն Քրիստոս էֆէնտիմլաէն իճատ
օլմուշ եէտի սըրըլարըն պիրիսի տիր 485:
- Պապը սանի : Սէլամէթ պապընտա վերլին օծումն սըրըրնա
ինանմազ վէ մուզթէտիր օլան քիմսէյէ իճրասընտա պու-
լունմազ լազըմ տըր 488:
- Պապը սալիս : Վերլին օծումն սըրըրըն մատտէսի , մագամը
վէ մէշմուրու 495:
- ՅԱՍՐԷ ՕՆ ԵԵՏԻՆՃԻ : — Ալլահ վէ քէնտի քէմալէթլէրի 499:
- Պապը եվվիլ : Ալլահըն վարլըզը 500:
- Պապը սանի : Ալլահըն սալիլի քէմալէթլէրի 501:
- Պապը սալիս : Ալլահըն իլմի 504:
- Պապը քապի : Ալլահըն մուրատը 519:
- Պապը խամիս : Փազտիրի իլահի (նախապահմանութիւն) 519:
- Պապը սատիս : Ալլահըն ինոանլար իւզէրինէ սուրէթի մուա-
վէնէթի , վէ տիւնիւայը ումու մէն խտարէ էթմէսի 526:
- ՅԱՍՐԷ ՕՆ ՍԵՔԻՋԻՆՃԻ : — Ալլահըն լութֆու իւզէրինէ 531:

- Գրքսմը եկվի : Լուծֆուռն լալըմ օլմասը իւղէրինէ 542:
- Պապը եկվի : Լուծֆուռն լուղումի ինսան կիւնահա տիւշմէզ-
տէն էվէլ 542:
- Պապը սանի : Լուծֆուռն լուղումի ինսան կիւնահա տիւշ-
տիւքտէն սօնրա 546:
- Գրքսմը սանի : Լուծֆուռն թէէսիրի վէ գուվլէթի 552:
- Պապը եկվի : Թովմալը Աստուածաբանլարըն լուծֆուռն սու-
րէթտէ թէֆսիր էթտիքլէրի 552:
- Պապը սանի : Լուծֆուռն ինսանը սալիւլէնտիրմէսի 556:
- Պապը սալիս : Լուծֆուռն վասըթասըլա գազանըլան իւճըթ 560:
- ՅԱՍԸԼ ՕՆ ՏՕԳՈՒԶՈՒՆՃՈՒ : — Մէլայիքլէր իւղէրինէ 567:
- Պապը եկվի : Մէլայիքլէր վար, վէ թապիաթլարը սատէ բուհ տըր 568:
- Պապը սանի : Մէլայիքլէրին խասիլէթլէրի 569:
- Պապը սալիս : Մէլայիքլէրին վազիֆէլէրի 572:
- Պապը բապի : Մէլայիքլէրին լուծֆ վէ սատտէթ հալի , վէ
պիր գըսմըն պու լուծֆ վէ սատտէթ հալինտէն տիւշմէսի 575:
- Պապը խամիս : Մէլայիքլէրին վէ շէյթանլարըն ինսանլար ըլա
հիւսնի միւլազաթը վէ մուամէլէսի , վէ սուլի միւլազաթ
վէ մուամէլէսի 577:
- Պապը սալիս : Մէլայիքլէրին ինսանլար իլէ հիւսնի միւլազա-
թը վէ շէֆաաթը , վէ ինսանլարըն մէլայիքլէրէ օլան ի-
պատէթի վէ թասվիրլէրինէ բայէթի 582:
- Պապը սալի : Մէլայիքլէրին թասվիրլէրի , վէ պու թասվիր-
լէրէ պիղիմ բայէթիմիզ վէ իպատէթլէրիմիզ ճայիզ տիր 589:
- ՅԱՍԸԼ ԵԻՐՄԻՆՃԻ : — Ազիզլէրէ օլան իպատէթ իւղէրինէ 598:
- Պապի եկվի : Ազիզլէր կէրէք հայաթտէ , վէ կէրէք վէֆաթ
իթմիշ օլուռնլար , ճանճա սաղ տըրլար : վէ քէնտի մուա-
մէլէլէրինտէն ճանճա տուր օլմազլար, վէ մէլայիքլէրէ պէն-
դէրլէր 600:
- Պապը սանի : Ազիզլէրէ օլան բուհանի հիւրմէթ 602:
- Պապը սալիս : Ազիզլէրէ միւրաճաաթ էթմէք , օնլարը չաղըր-
մադ , վէ շէֆաաթլարընը տիլէմէք ճայիզ տիր 610:
- Պապը բապի : Ազիզլէրին քէմիլէրինէ , մասուռնլարընա , վէ
թասվիրլէրինէ , իպատէթ , հիւրմէթ , սէճտէ էթմէք , վէ
աղիզ վէ մուպարէք շէլէրէ միւրաճաաթընդ ճայիզ տիր 618:
- ՅԱՍԸԼ ԵԻՐՄԻ ՊԻՐԻՆՃԻ : — Քիլիսէնին թէնպիհլէրի իւղէրինէ 630:
- Պապը եկվի : Քիլիսէնին բազար վէ Եօրթուլար իւղէրինէ ճէ-
մաաթա թէնպիհի , Ալլահըն էմրինէ մութապըզ տըր 634:
- Պապը սանի : Հիշ օլմազսա երլտա պիր քէրրէ խոտոտվանսը
օլուպ , Զատիկտէ Հաղորդութիւն ալմալը 643:
- Պապը սալիս : Օրուճ Եախօտ բէրհիզ թուրթուպ , Եասագ զէ-

- մանտէ տիւրիւն էթմէմէք 644.
- ՖԱՍԸԼ ԵՒՐՄԻ ԻՔԻՆՃԻ : — Կաթողիկէ քիլիսէնին թարիգաթը
 ըուհանիյէսի , վէ մուգատտէս ային ու ատէթլէրի 655.
- Պապը Էվվէյ : Թարիգաթը ըուհանիյէ Ալլահըն էմրինէ մուվա-
 ֆըզ օլուպ , Ալլահա զիյատէսիյլէ մազպուլ տուր . Գէզա-
 լիք պուշլարըն պիքիր հալի հէմ Ալլահըն էմրինէ մուվա-
 ֆըզ , հէմ մազպուլ պիր հալ աըր 658.
- Պապը սանի : Բուհանի թարիգաթլարըն վազիֆէսի 664.
- Պապը սալիս : (Արարողութիւնք Եկեղեցւոյ) քիլիսէ ային ու
 ատէթի մուգատտէսէլէրի 667.
- ՖԱՍԸԼ ԵՒՐՄԻ ԻԻՉԻՆՃԻԻ : — Էպէսի սահիլիք Էանի շէ-
 րաաթլար , ճէհէննէմ , քոււարան , վէ ճէննէթ իւզէրինէ . . . 674.
- Պապը Էվվէյ : Շէրաաթլար 674.
- Պապը սանի : Ճէհէննէմ 684.
- Պապը սալիս : Քոււարան 688.
- Պապը րապի : Ճէննէթ իւզէրինէ 696.

ՍահիՖե Սարքը

23	41	ձէպսի	Հէպսի
47	41	Փոտիպուլարը	Փոտիպուլարը
54	25	Քիւքեաֆաթ	Միւքեաֆաթ
64	18	Կէօզ	Գուլագ
69	33	Համարնութիւնակից	Համարնութեանակից
108	28	Պէնիմ թաղմինաթըմ	Պէնիմ թաղմինաթըմ
137	34	Պիրլիք էքէն	Պիրլիք էքէն
138	8	Մէպասընտան	Մէպտասընտան
141	9	Հաթթա	Հաթթա
153	40	Համագոյ	Նմանագոյ
162	17	Թէնէֆֆիւղ	Թէնէֆֆիւս
179	27	Նէշու վէ զուհու	Նէշու վէ զուհու
190	7	Պիրի	Պէրիւ
229	5	Ասլընը	Ասլընը
243	7	Պինտէն ղիյատէ	250
. .	14	Անընդատ	Անընդհատ
255	1	Sacramentum	Sacramentum
259	37	Կարգ քահայութեան	Կարգ քահանայութեան
260	35	Էօլիւնէյէ գատար	Էպէտիյէ գատար
283	3	Յոպպէտէն	Յոպպէյէ
311	11	Sacrificatir est libollatus	Sacrificatis et libellaticis
318	39	Իթաաթ էթսինսէր	Իթաաթ էթսինսէր
319	36	Ամէլլէրինի	Ամլլէրինի
344	29	Իսթիհագընըն	Իսթիհագընը
371	32	Պաչ	Պաշ
354	39	Աաղըտաճագ	Տաղըտաճագ
377	41	Տիրիսի տիր ուալարընպ	Տուալարըն պիրիսի տիր
388	4	Holoausta	Holocausta
394	33	Սիւնեանըն	Տիւնեանըն
395	41	Պիզլէրտէ	Պիզլէրտէ
432	17	Տէյիլ տիր	Տէյիլ պիր
433	42	Թարիգը աչգ	Թարիգի ազլ
448	34	Պուշլարա	Պուշլար
451	1	Ամա	Ամա
455	2	Միւճատէլէլէ	Միւճատէլէլէր
456	6	Պոո խուսուս	Պա խուսուս
. .	12	Ս. Քահանայապետտէ	Ս. Քահանայապետտէն
460	33	Սէօլէրի	Սէօլլէրինի
. .	40	Նօմոս	Նօմոսա
482	1	Էմրինիլ	Էմրինի
. .	23	Սէպէպ	Սէպէպի
469	8	Մարդեղութիւնլարընըն	Մարդեղութիւնընըն
471	24	ձէվալ	ձէվալ
472	19	Պաշընա	Պաղընա

ՍԷՀՎԻՅԱԹ

ԹԱՀՍԻՀԱԹ

Սահիֆե Սարքը

476	30	Պաղը նիքեան	Պաղը նիքեան
477	17	Շէր'ի մալ	Ձէր'ի մալ
478	23	Քէյֆիթ	Քէյֆիյէթ
. . .	24	Հիւքիւմէթ ինտէն	Հիւքիւմէթ ինէ
484	40	Սըրը	Սըրըն
486	41	Պիրի	Պէրի
492	32	Կէօրմէզլէր	Կէօրմիւշլէր
495	7	Ինսանըն	Ինսանը
500	13	Միւնթէքիմ	Միւսթէգիմ
. . .	14	Միւնթէհի	Միւնթէքի
504	22	Խալիֆի	Խալիգի
508	31	Գուվլէթէ	Գուվլէթի
. . .	39	Իշին	Իշին
509	25	Իշին իճրասընա	Իշին իճրասընա
510	33	Իստէյի ճիւղիյէսի	Իրաստէյի ճիւղիյէսի
513	21	Կիւնէ	Կէօնէ
514	41	Օլմամասընա	Օլուպ օլմամասընա
514	23	Ինսանըն րասէթի	Ինսանըն րատէթի
515	16	Գարանլըգ չէքէր	Գարանլըգ պասար
520	1	Օլտուղունու	Օլտուղու
. . .	8	Աստուածաբանունւճա	Աստուածաբանութիւնճէ
520	11	De persecerantia	De perseverantia
522	19	Իսպաթլորը տա	Իսպաթլարտա
526	5	Օլանլարըն	Օնլարըն
527	9	Մախսուր	Մախսուս
529	2	Թէշէքքիւր	Թէզէքքիւր
530	24	Սունուհ	Ջունուր
533	3	Ջընութիւն եւ զազատկասս	Ջընութիւն եւ զազաւ կամս
533	34	Տախիլիշ	Տախիլի
534	20	Գըլըրսա	Գըլարսա
539	34	Թէմամէթ	Թէմամիյէթ
. . .	11	Դարըսընը	Դարըսընը
539	30	Թէմայէթ	Թէմամիյէթ
. . .	34	Թէմայէթ	Թէմամիյէթ
543	27	Սատազաթը	Սալիհիլի
543	28	Սատազաթ	Սալիհիք
544	25	Սալէհիլի	Սալէհիլիք
546	3	Առանց որոյ	Առանց որոյ ոչ
546	27	Ազիզ բուհ վէ	Ազիզ բուհ իլէ
547	18	Գուվլէթէ	Գուվլէթի
549	33	Ինանմատըղմըզա	Ինանմատըղմա
. . .	14	Առանց որոյ	Առանց որոյ ոչ
547	28	Թէմալէթ	Քէմալէթ
553	22	Մանասըզ	Մանասը

Սահիֆէ Սաբըր

555	2	Գըլմագտան	Գըլընմատըգտան
. .	6	Uongruislarum	Congruistarum
556	33	Հալինտէ	Հալինէ
558	16	Ինսանլար	Ինսանլար
558	18	Սալիկիյէ գարշը	Սահիկիյէ գարշը
558	8	(Սալիկիէրի)	(Սալիկիէր)
560	4	(Ե. 26) էօլտիւրիւր	(Բ. 26) էօլիւ տիւր
564	5	Սալիկիլի	Սահիկիլի
565	32	Principucon	Principium
566	25	Օքի սահիւն	Օքի սահիւնէն
571	18	Ինսանլար իլլէ	Ինսանլար իլէ
572	1	Իհթիշամըն իլէ տօղմուշ	Իհթիշամըն իլէ տօղմուշ
572	3	Ալլահ աղմիւշանը թէնպիհ	Ալլահ աղմիւշանը թէնպիհ
577	26	Սյըգ	Լայըգը
582	17	Տուր օլմալարը	Տուր օլմամալարը
589	10	Phrisgiar	Phrigiae
592	12	Ինսան թաօվիրինի սըֆա- թընտա չէքէրիգ	Թաօվիրինի ինսան սըֆա- թընտա չէքէրիգ
602	41	Էլլի պաշը (յիսնապետ)	Էլլի պաշը
604	13	Պէնտէն այըրար	Պէնտէն այըրլար
614	28	Էթմէյէմ իւքթէտիր	Էթմէյէ միւքթէտիր
637	37	Իքրարըմըզ	Իքրամըմըզ
639	1	Եէնի ահտտա	Եէնի ահտա
673	4	Գուսուր	Գուսուր
680	31	Կէչմիշ	Կէչմէզ
689	31	Թէնպիհ	Թէնպիհ
691	10	Իթիրաֆ օլուպ	Իթիրաֆ էտիպ
702	7	Տուլուրուր	Պուլուրուր
702	24	Իպաթէմիզի	Իպատէթիմիզի
705	20	Նրա ֆըզըլար	Բաֆըզըլար
712	3	Իլմի նէզարէթ	Իլմի նէզարէթ
712	32	Ամիլէնին	Ամիլինին
718	21	Ձեռնադրութիւնտա , Եպ. ձեռնադրել օլաճագ իսէ վէ իւչ քահանայ ձեռնա- դրել օլաճագ իսէ, պիր Եպիսկոպոս Եէթէր	Ձեռնադրութիւնտա Եպ. Ձեռնադրել օլաճագ իսէ իւչ . վէ քահանայ ձեռ- նադրել օլաճագ իսէ պիր Եպ. Եէթէր
732	16	Քահանայ Եպ. օլան	Քահանայ օլան , Եպ. օլան

U

ՁԻՒ 40 ՂԸԶ
ՍԻՔԲԷՂԻ ԽԱՊԻՒԿ

